GERMANICARVM RERVM SCRIPTORES ALIQVOT INSIGNES, HACTENVS INCOGNITI.

Qui geſta ſub Regibus & Imperatoribus Teutonicis, iam inde à Karolo M. vſque ad Fridericum III. Imp. perpetua ferè ſerie, ſuis quique ſeculis, litteris mandatas poſteritati reliquerunt,

TOMVS VNVS.

Nunc primùm editus.

Ex bibliotheca MARQVARDI FREHERI, conſiliarii Palatini.

Auctorum Catalogus, qui hoc volumine continentur, poſt Nuncupatoriam apparebit.

Cum INDICE rerum & verborum in primis memorabilium copioſiſſimo.

FRANCOFVRTI
Typis Wechelianis, apud Danielem & Dauidem Aubrios, & Clementem Schleichium.
ANNO M. DC. XXIV.

ILLVSTRIBVS, GENEROSIS, NOBILIBVS, SPECTABILIBVS OCTAVIANO SECVNDO FVGGERO, QVIRINO RECHLINGERO, *II viris Præf. VII virumque collegio, & ampliſs. Decurionum ordini* AVG. VIND.

IAm dudum illa animum meum cura coquit, Viri antiquitate nobiles, nobilitate illuſtres, poſteaquam ſummo Cæſari, magnis Principibus, illuſtribus patronis, optimo parenti, meritiſsimis amicis, velut per ſuos officii gradus, litteraria quædam deuotionis, obſeruantiæ, amoris pignora dedi: quo tandem in venerabile Patriæ nomen pietatem monumento probarem. Patriæ autem, non Ithacæ alicuius: ſed quæ & ſub veteri Imperio ſplendidiſsima cultæ prouinciæ Colonia, & ſub iſto vrbium ocellus dici citra inuidiam meruerit. Cuius quidem ſplendore vt dignum quidquam nec promittere vnquam habui, nec habere ſpero: ita pietatis naturali debito defuncturum aliquatenus putaui, ſi quod ſaltem haberem in omni peculio cariſsimum, etſi non in ſolo meo natum, modo bona fide poſſeſſum, ani-

AVCTORES HISTORIARVM, QVI HOC TOMO CONTINENTVR.

I.

ANNALES FRANCORVM, rerum ſub Pipino, Carolo M. eiuſque poſteris vſque ad exceſſum Arnulphi Imp. geſtarum, ab anno DCCXIV. vſque ad annum DCCCC. *Horum partem prius P. Pithaus V. C. ediderat, ad annum vſque 883. quam nos iam multis modis auctiorem & correctiorem, cum reliquorum annorum acceſſione, beneficio N. V. Marci Velſeri damus: & FVLDENSES indigitamus, quod rerum Fuldenſium & Moguntinarum præ alüs diligens annotatio, in eo cænobio ſcriptos & pertextos arguat.*

II.

CHRONICVM LAVRISHAMENSE, à prima vetuſtiſſimi eius cœnobij fundatione per Cancorem Comitem Rhenenſem ſub Pipino rege, vſque ad annum MCLXXIX. ſub Friderico Imp. deductum.

Ex manuſcripto membranaceo & peruetuſto Codice ipſius monaſterii, quo etiam donationum & priuilegiorum eius farrago immenſa continetur (vnde LIBER TRADITIONVM *monaſterii Lorſ vulgo vocatur) nunc in Archiuis Palatinis aſſeruatus.*

Accedit pro continuatione, *De Lauriſhamenſis cænobii in alium ſtatum conuerſione*, inſignis locus ex Iohan. Trithemij Abbatis Chronico Spanheimenſi nondum edito, in Appendice requirendus.

III.

BRVNO de bello Saxonico, ad Werinherum Epiſcopum Merſeburgenſem: in quo deſcribitur vita HEINRICI IV. Imp. eiuſque præcipue bellum cum Saxonibus rebellibus, ab anno circiter MLXXIII. vſque ad annum MLXXXII.

Cum hoc cupidus rerum cognoſcendarum lector iungere poterit Lambertum Schaffnaburgenſem, qui non alibi magis quam in iſto Henrico IV. ſe diffundit, nec non vitam Henrici huius & Epiſtolas: præſertim vero bellum eius contra Saxones carmine ab Anonymo deſcriptum. Nos quia Brunonem hunc ſuæ patriæ & parti nimis addictum, optimo Principi ad calumniam vſq. iniquum deprehendimus, antidoti loco adiecimus Apologiam, nimirum DE VNITATE *Eccleſiæ conſeruanda, & ſchiſmate inter Henricum IV. Imp. & Gregorium VII Papam, cuiuſdam eius temporis Theologi (ſiue Venerico Vercellenſi, ſiue Walramo Naumburgenſi, ſiue deniq. Conrado Traiectenſi Epiſcopo tribuamus) librum Apologeticum, olim ab Vlr. Hutteno in Fuldenſi bibliotheca inuentum.*

IV.

BVRCHARDI notarij Imperatorij ad Nicolaum Abbatem Sigebergenſem de victoria & triumpho Friderici Imp. Barbaroſſę & clade Mediolanenſium, epiſtola. *Ex ms. primum edita, qua Friſingenſis & Guntherus non modicum illuſtrantur.*

Item TAGENONIS Decani Patauienſis, deſcriptio expeditionis Aſiaticæ in Turcas Friderici Imp. *In Appendice requirenda folio 6.*

V.

GODEFRIDI monachi ad S. Pantaleonem intra muros Coloniæ Agrippinæ, annales diligentiſſimi ab anno Domini MCLXII. vſque ad annum MCCXXXVII. ſub Friderico, Henrico, Philippo, Ottone, Friderico II. Impp. *Hunc cum ſuperiori epiſtola, mea manu deſcripſi ex ms. membranacco* V. C. *Stephani Broelmani* I. C. *Agrippinenſis. Qui codex nomen quidem Godefridi non præferebat: ſed talem cum inter alios, quibus vſus ſit, nominet Trithemius in præfatione Chronici ſui Hirſaugienſis, idemq. ex hoc ipſo plurima verbotenus deſumpſerit (vt vel illa ſub anno 1162. & 1164. cum ſeqq. ſe offerunt) & vero hic ſcriptor inter res principum & Epiſcoporum, ſignanter Abbatum S. Pantaleonis geſta annotauerit, & monaſterii ſui ſæpe meminerit (vt ſub annis 1196. 1208. 1220.) 1225.) coniectura de auctore horum annalium iam non difficilis eſſe poteſt.*

FRIDE-

VI.

Friderici II. Imp. & Siciliæ Regis Epiſtolæ quædam, tempore ſchiſmatis inter Papas Victorem Paſchalemque & Rolandum ſcriptæ; quæ apud Pet. de Vineis non extant, neque alibi (quod ſciamus) editæ ſunt. *Has ex collectione varii generis Epiſtolarum, codice ms. V. C. Pauli Petauii in Pariſienſi parlamento Conſiliarii, exceptas nobis communicauit V. N. Iacobus Bongarſius, Conſiliarius & legatus Regius.*

VII.

Chronicæ Avstralis antiquæ excerptum, per D. Matthæum Mareſchalcum de Bappenheim, I.V.D. & Canonicum Auguſtenſem, ab anno Domini DCCCLII. vſque ad annum MCCCXXVI. Cui accedit eiuſdem Auſtralis hiſtoriæ pars plenior de Rudolpho Imp. & ſequentibus ab anno MCCLXXVI. vſque ad annum MCCCII.

VIII.

Chronicæ Avgvstensis antiquæ excerptum, per eundem D. Matthæum Mareſchalcum, Eccleſiæ Cathedralis ibidem Canonicum ab anno Domini DCCCLXXIII. vſque ad annum MCIV.

Cui accedit pars Chronicæ monaſterij SS. Vdalrici & Afræ apud Auguſtam Vindel. ab anno Domini MCLII. vſque ad annum MCCLXV. *A quo anno ſequentia hiſtoriam continuant. Inſerta autem huic Chronicæ alicubi apparent res Bauaricæ, & inter alia cœnobii Altaha inferioris, manu (vt veriſimile mihi eſt) Henrici Steronis, ſequentium compilatoris: quæ etiam cum hiſce Auguſtenſibus iunctim in eodem Codice inuenta, iunctim repræſentamus.*

IX.

Hainrici Steronis Monachi in Altaich inferiore, ibique ſub Hermanno Abbate Capellani tranſcripta & excerpta ex Chronica cœnobij ſui, rerum ſub Imperatoribus Rudolpho, Adolpho, Alberto, Henrico VII. ab anno MCCLXVI. vſque ad annum MCCC. geſtarum.

Cui Appendicem addiderunt Vlricvs & Conradvs Wellingi fratres, Monachi S. Vdalrici apud Auguſtam, vſque ad annum MCCCXXV.

X.

Hainrici Monachi in Rebdorff Annales rerum ab anno MCCXCV. ſub Adolpho, Alberto, Heinrico, Friderico, Ludouico Bauaro, (in quo potiſſimum ſe diffundit) Carolo IV. Impp. vſque ad annum MCCCLXII. geſtarum.

XI.

Chronicon Elwangensis Monaſterij, excerptum per prædictum D. Matthæum Mareſchalcum ab anno Domini MXCV. vſque ad annum MCCCCLXXVII. ſub imperio Friderici III. Auſtriaci Imp. *A quo ſequens Tomus, (iuuante Domino) incipiet.*

Si quis vero ſcire deſiderat, qui & quantus vir Matthæus ille Mareſchalcus fuerit, conſulat Wolfg. Lazii hiſtoria Cæſarea librum VIII. de migrat. Gent. fol. 574. edit. Baſil.

PAVLI

PAVLI MELISSI FRANCI,
COMITIS PAL. ET EQ. AVR. CIVIS ROMANI,
CARMEN ALCAICVM.
AD NOB. ET CL. VIRVM MARQVARDVM FREHERVM, conſiliarium Palatinum.

ANTIQVA tignorum & veteres domos,
Rimas ruinam ſicubi præcipitem
Minentur, inſtaurare docti
Cura ſagax amat architecti,
Hac parte & illâ parietibus probè
Statuminandis fulcra trabalia
Rite aggerentis, nec periclum
Non capere graue ſubmouentis,
Reſarciendis fragminibus librûm,
FREHERE, *veſter non aliter labor*
Deſudat, integrare ſollers,
Si qua lacuna dehiſcat intus,
Operæve quærat hiſtoriis recens
Textura priſcis, gloria Cæſarum
Regumq́, Francorum, perinde ut
Saxoniæ quoq́, Sueuiæq́
Ducum potentum. Colligis undiq́,
Scrutator vrgens, Vindelici rata
Adiutus VELSERI *Minervâ*
Naufragiis tabulas relictas
Ævo priori, pluribus & retro
Abhinc peractis ordine ſæculis,
Eaſq́, adunatim coaſſas.
Quo ſtudio, generoſe, quantum
Inis diſertorum à grege gratiam!
Quantum fauorem concilias tuis
Vindex dolabris aſciiſq́!
Præmia quanta faber mereris
Argutus ille, & præ reliquis catus!
Heroicorum non modo Manium
Manibus inaurari FREHERO
Cuncta manus cupit & peroptat,
Sed Teſtamentorum & dædala Principum
Corona, viuos quos ſua patria
Adhuc adorat, ſuſpicitq́,
Præcipuè, diadema dignum
Fronte eruditâ deſtinat, inclyti
Pignus laboris. Nos tibi nobiles
Per biſſe Muſas, perq́ Phœbum,
Nobile calcar & incitamen
Ad clariorum poſt operum addimus
Inventa vulganda, inuidiam citra
Momiq́ faſtum, Zoilive
Liuida puncta, Caniſve tetrum
Latratum hiantis. Perge age pergere
Calle irremiſſo gnavus & impiger,
Ut plura committas aperta
Ingenii monumenta luci,
Seu Marte fuſim condita proprio,
Seu pigriori puluere vel ſitu
Neglecta, & abs te diligenter
Eruta, penicilloq́ terſa;
PITHOEVS *alter ceu ſolitus, mihi*
Conuictor olim ad Socraticas dapes,
Et contubernalis quietus
Allobrogum vrbe in amœniori.
Nunc te minor, non inferior dehinc
Laus conſequetur; quanquam hodie tuum
Fama antè chartis parta nomen
Præpete vexit in aſtra pennâ.

Anno M. DC. Menſe Auguſto.
Myttilleti.

IN SCRIPTORES HISTORIÆ GERMANICÆ VETERES, EDITOS A MARQVARDO FREHERO viro nobiliſſ. & clariſſ.

QVot tinea blatteq́, diu roſere nocentes,
Quos ſitus immundo puluere preſſit iners,
Quos niger æternis liuor damnauerat umbris,
Hiſtoriæ auctores Teutona terra tuæ;
Hos dat luci patria Lux magna FREHERVS,
Non paſſus genti hoc lumen abeſſe ſuæ.
Quē potius laudē? an qui primus ſcripſit, an illum
Per quem quæ fuerant penè ſepulta, patent?
Magnus uterq́; labor! ſua laus & gloria utriſq́,
Dum ſtudia & pietas ſalua manebit, erit.
Vive diu, ut vivant per te, quot vivere fas eſt,
Communis patriæ nate FREHERE *bono.*

HENR. MEIBOMIVS, in Iulia Academia Profeſſor Poet. & hiſtoricus.

DIRE-

DIRECTORIVM

IN OMNES FERE, QVOS SVPERSTITES HABEMVS, CHRONOLOGOS, ANNALIVM SCRIPTORES, ET Hiſtoricos potiſſimum Romani Germanicique Imperii.

CVIVS hic vſus eſt, vt cui quidem animus fert, eos ſcriptores vna tractu & tenore euoluere, atque etiam inter ſe conferre & coniungere, ordine eo inſiſtat & procedat, qui ſiniſtro latere exhibetur, vbi INCIPIT *ſcriptum. Cui vero circa vnū vel alterum annum aliquo inquiſito opus eſt, ideoq; ſcire deſiderat, quis ſcriptor illum habeat, quique ibidem concurrant: is dextrum laterculum teneat: in quo* DESINIT. *annoque reperto (quandoquidem qui eum præcedunt, iam expirauerunt) norit in ſequenti adeoq; omnibus ſequentibus, donec & ipſi nos deſtituent, ſe quod indagat inuenturum.*

INCIPIT, *ab Orbe condito.*

Euſebii Chronologia: *cum ſuis continuatoribus.*
Pauli Oroſii hiſtoriarum libri.
Iohannes Zonaras.
Georgius Cedrenus.
Georgius Monachus, & Anaſtaſius Bibliothecarius.
Glycas, & Manaſſes.
Gregorius Turonenſis Epiſcopus.
Ado Viennenſis Epiſcopus.
Freculphus Lexouienſis Epiſcopus: quem tamen integrum non habemus.
Hermaonus Contractus Comes Veringenſis.
Lambertus de Schaffenburg, Monachus Hirsfeldenſis.
Marianus Scotus Monachus Fuldenſis.
Chronicon *Suarzachenſe, m ſ. apud nos.*
Florentius Wigornienſis monachus.
Matheus Weſtmonaſterienſis, Florilegus vulgo dictus.
Godefridus Viterbienſis.
Otto Friſingenſis Epiſcopus.
Richardus Pictauienſis, Cluniacenſis Monachus. *m. ſ.*
Conradus de Liechtenavv, abbas Vrſpergenſis.
Vincentii Beluacenſis Speculum hiſtoriale.
Albertus Abbas Stadenſis.
D. Gobelini Perſonæ Coſmodromium.
Antoninus Archiepiſcopus Florentinus.
Compilatio Chronologica ex diuerſis, *editione* Wecheliana fol. 705.
Wernerus Rolvvinclk Carthuſianus.
Henricus Mutius hiſtoriographus Germaniæ.
Iohannes Nauclerus præpoſitus Tubingenſis.
Iacobus Philippus Bergomenſis Auguſtinianus.
M. Antonius Coccius Sabellicus.
Bibliotheque Hiſtoriale de Nic. Vignier Barrois.

Ab Italia & vrbe condita.

Paulus Diaconus, *cum continuatore ſuo.*
Caſſiodori Chronicon.

Martinus Polonus, archiepiſcopus Conſentinus.
Cuſpiniani Conſules.
Ioh. Auentini annales Boiorum.
Antiquitates Gauloiſes de Claude Fauchet.

A Chriſto Seruatore nato.

INCIPIT.		DESINIT.
	100	
	200	
	300	
D. Hieronymi Chronologia.	329	Euſebii Chronologia : *quam continuat Hieronymus.*
Marcellini Comitis V.C. Chronicon.	380	
Sigeberti Gemblacenſis Annales.	381	
	382	Hieronymi Chronologia : *quam excipit Proſper & Marcellinus Comes.*
	400	
Burgundicarum rerum Chronicon, Nicolai Vignierii.	408	
	420	Pauli Oroſii hiſtoriæ.
Francorum Chronica, ex Hunibaldo epitomata per Trithemium.	431	
Victoris Epiſcopi Tunnunenſis Chronicon.	448	Proſperi Chronologia : *quam continuat victor Epiſcopus Tunnunenſis.*
Siffridus presbyter Miſnenſis.	465	
	500	
	519	Aurelii Caſſiodori Chronicon.
	565	Marcellini Comitis Chronicon.
Iohannis Epiſcopi Gerundenſis Chronicon.	566	Victoris Tunnunenſis chronicon: *quem continuat Iohannes Biclarenſis epiſcopus Gerundenſis.*
	591	Iohannis Biclaren. epiſcopi Gerundenſis Chronicon.
Saracenicum Chronicon per Wolffgang. Drechslerum.	596	
	600	Gregorii Turonenſis Epiſcopi hiſtoria Francorum : *quem continuat Scholaſticus quidam.*
	608	Freulphi Lexouienſis Epiſcopi Chronicorum Tomus II. *Reliqua deſiderantur.*
Incerti ſcriptoris fragmentum hiſtoricum Alberto Argentinenſi præfixum.	631	
	666	Chronica Gothorum, Vandalorum, Sueuorum. *per P. Pith.*
Annales Francorum Fuldenſes : *in hocce Tomo.*	714	
	735	Scholaſticus continuator Gregorii Turonenſis. *edidit Flaccius.*
Adelmi Benedictini annales Carolorum : *hactenus ſine nomine editi, poſt Eginhartum.*	741	

Anti-

INCIPIT.		DESINIT.
	751	Antiquitas Gauloiſes de Claude Fauchet
M. Adami Bremenſis hiſtoria Eccleſiaſtica.	755	
Chronicon Laurishamenſe.	764	
Annales Caroli M. à poeta incerto ſcripti. *edidit Reineccius.*	771	
Thegani choreſpiſcopi Treueren. opus de vita Ludouici Pii Imp.	778	
Alb. Grantzii Metropolis, de Eccleſiis ſub Carolo M. inſtauratis.	788	
	800	
	806	Pauli Diaconi, eiuſque continuatoris Ludolphi ſagacis hiſtoria miſcella. Item Anaſtaſii Bibliothecarii hiſtoria Eccleſiaſtica.
	814	Poeta vetus de Carolo M.
	828	Adelmi annales Francorum: *poſt Einhardum editi à Hermanno Com. Nuenario.*
Hirſaugienſe Chronicon Iohannis Trithemii abbatis Spanheim.	830	
	842	Adelmi annalium plenior editio Wecheliana, *inter Einhardum & Turpinum fol. 66.*
	843	Nithardi chronicorum libri III. *per P. Pithæum.*
Auſtralis chronicæ antiquæ exceptum per M. Mareſchalcum, *in Tomo noſtro.*	852	
	883	Annales Francorum incerti, *per P. Pithæum.*
	900	Annales Francorum Fuldenſes, *Tomo noſtro.*
Chronicon Frodoardi presbyteri Remenſis. *per P. Pithæum.*	919	
	967	Reginonis abbatis Prumienſis Annales locupletiſſimi.
Pauli Langii Cygnei monachi Bozauienſis chronicon Citizenſe.	968	
Auguſtenſis Chronica, excerpta per D. Matthæum Mareſchalcum. *Tomo noſtro.*	973	
	970	Frodoardi Remenſis chronicon.
	988	Adonis Viennenſis chronicon.
Glabri Rodulphi Cluniacenſis monachi Francorum hiſtoria. *per P. Pithæum.*	1000	
Chronicon Montis-Sereni, cœnobii in diœceſi Magdeburg. m. *edendum damus Meibomio.*	1024	
Monachi Pegauienſis hiſtoria de Viperto Marchione. *per Reineccium.*	1040	
Spanheimenſis cœnobii Chronicon, ab Abbate eius Trithemio ſcriptum:	1044	Glabri Rodulphi Cluniacenſ. monachi Francorum hiſtoria. *Quem continuant*

INCIPIT.		DESINIT.
breui ξὺν θεῷ edendum.		*alia diuerſorum hiſtoria in eodem volumine per P. Pithæum.*
Bertholdi presbyteri Conſtantien. continuatio ad Hermannum Contractum: *in edit. Wechel.*	1057	Iohannis Cedreni hiſtoriarum compendium. Item Iohannis Curopalatæ Scylitzæ.
	1065	Hermanni Contracti Chronicon: *quod continuat Bertoldus presbyter Conſtantienſis.*
Matthæi Paris Monachi Albanenſis hiſtoria Anglica.	1066	
Brunonis hiſtoria de bello Saxonico Henrici IV. Imperatoris. *In hocce Tomo primum edita.*	1073	
	1077	Lamberti Schafnaburg monachi Hirſfeldenſis Annales: *quem in editione Wecheliana continuat Monachus quidam Erphordienſis.*
	1082	Brunonis hiſtoria de bello Saxonico Henrici IV. Imp.
	1083	Mariani Scoti Chronicon: *quem continuat Dodechinus Abbas, in editione Wecheliana.*
Elvvagenſis chronici excerpta per Matthæum Mareſchalcum. *Tomo noſtro.*	1095	
	1100	
	1104	Chronicon Auguſtenſe excerptum per Math. Marſchalcum.
	1112	Sigeberti Gemblacenſis Chronicon: *quem continuat Robertus de Monte, in edit. Wechel.*
Nicetæ Acominati Choniatæ. Byzantina hiſtoria annorum 86. Græcolatine.	1118	Iohannis Zonaræ Monachi Hiſtoriarum compendium, Græcolatinum. *quem excepit Nicetas Choniates, uſque ad annum 1203. interprete Hier. Wolffio.*
	1124	Monachus Peganienſis de Viperto.
	1126	Chronicon Svvartzachenſe. m. ſ.
	1139	Florentii Wigotnienſis Monachi annales: *quem quidam inde continuat uſque ad annum 1141.*
Moguntinenſe Chronicon Conradi epiſcopi.	1140	
	1146	Godefridi Viterbienſis Pantheon.
Auguſtenſe Chronicon diffuſius S. Vdalrici & Afræ: *interpolatum nonnihil ab Henrico Sterone. Tomo noſtro.*	1152	Otthonis Epiſcopi Friſingenſis Chronica. *Quem continuat Otto de S. Blaſio editione Wecheliana.*
	1158	Richardi Piſtauiẽſis chronicon. m. ſ.
Godefridi monachi S. Pãtaleonis apud Aprippinam, annales diligentiſſimi. *Tomo noſtro* fol. 239.	1162	
	1170	Radeuicus Friſingẽſis canonicus, continuator Otthonis Epiſcopi de vita Friderici Imp. *Continuatus & ipſe huc uſque ab incerto quodam.*
	1179	Lauriſhamenſis cœnobii Chronicon

Incipit.		Desinit.
		Tomo noſtro : cuius continuatio nonnulla in Appendice.
	1200	Dodechinus Abbas, continuator Mariani Scoti.
Nicephori Gregoræ Byzantina hiſtoria annorum 145.	1204	Nicetas Acominatus Choniates; *quem continuo excipit Nicephorus Gregoras & ipſe interprete Wolfio.*
Monachi Paduani, de rebus Inſubrium libri III. *editio Wechelana.*	1207	
	1210	Robertus de Monte, continuator Sigeberti. *editione Wechel.*
		Ottho de S. Blaſio, continuator Othonis Friſingenſis.
Chronicon Colmarienſe: *edente Vrſtiſio apud Wechel.*	1211	
Aliud eiuſdem loci, paulo diffuſius, *per eund.* fol. 37.	1218	
	1215	Montis Sereni Chronicon. m. ſ.
	1228	Vrſpergenſis abbas: *qui ab inde continuatores ſuos habet.*
		Tholoſanum Chronicon. m. ſ.
	1237	Godefridi Colonienſis Monachi annales, *Tomo noſtro.*
	1250	Moguntiacum Chronicon Conradi epiſcopi.
		Vincentii Beluacenſis ſpeculum hiſtoriale.
	1253	Landgrauiorum Thuringiæ Chronicon. *edit. Wechel.*
	1256	Alberti abbatis Stadenſis Chronicon. *edente Reineccio.*
	1258	Fragmentum incerti M. Alberto Argentinenſi præfixum.
Hainrici Steronis Capellani Chronicon Altahenſe. *Tomo noſtro* folio 384.	1265	Chronicon SS. Vdalrici & Afræ apud Auguſtam. *Tomo noſtro.*
M. Alberti Argentinenſis, Annales accurati.	1270	Monachi Paduani hiſtoria Inſubrium.
Guilermi de Nangis, geſta Philippi regis Franciæ. *per P. Pithæum.*	1273	Matthæi Paris Monachi hiſtoria Anglica.
Auſtralis chronica paullo diffuſior. *Tomo noſtro.* fol. 327.	1276	
	1278	Martini Poloni chronicon. *cui addita eſt continuatio vſque ad annum 1320.*
	1285	Guilermi de Nangis geſta Philippi Frãciæ Regis.
		Iacobi Meieri Chronicon de rebus Flandriæ.
Annales Turcici Sultanorum Oſmanidarum, *de ipſorum lingua in Latinum translati, & commentario illuſtrati per Ioh. Leunclauium.*	1289	
Heinrici de Rebdorff monachi Chronica. *Tomo noſtro.* fol. 411.	1295	

INCIPIT		DESINIT
Laonici Chalcocandelis Athenienſis hiſtoria de origine & geſtis Turcorum: interprete Clauſero.	1300	Chronicon Altahenſe H. Steronis, *quod ibi continuat Vdalricus & Conradus* Wellingi *fratres. fol. 404.*
	1302	Auſtralis chronica, *Tomo noſtro.*
	1303	Colmarienſe chronicon. *editione* Wechel. fol. 36. & 62.
	1307	Siffridus presbyter Miſnenſis Matthæi Weſtmonaſterienſis, Florilegi vulgo dicti Flores hiſtoriarum. Quorum continuationem vſque ad annum 1377. vide in hiſtoria Ranulphi monachi Ceſtrenſis.
Hiſtoriæ Iohãnis Regis Bohemiæ, chronica Aulæ Regiæ inſcripta. m. ſ.	1317	
	1320	Continuator Martini Poloni.
Chroniques & hiſtoires de Iean Froiſſard.	1326	Chronicæ Auſtralis exceptum. *Tomo noſtro.*
	1333	Hiſtoria Iohannis Regis Bohemiæ.
	1341	Nicephori Gregoræ hiſtoria Byzantini: *cuius continuatio ad excidium vſque vrbis Cp. peti poterit è Laonico Chalcocandele.*
	1352	Lamberti Schaffnaburgenſis continuator, Monachus Erfordienſis, *edit* Wechel. fol. 264.
	1362	Chronica Henrici Rebdorf. Monachi, *Tomo noſtro.*
	1370	Hirſaugienſe chronicon Trithemii, *editum Baſileæ. Nam in m. ſ. aliter eſt.*
	1377	Continuator Matthæi Weſtmonaſterienſis.
	1378	M. alberti Argentinenſis annales.
	1400	Chronique de Iean Froiſſard.
	1418	D. Gobelini Perſonæ Coſmodromium.
	1426	Hiſtoria de Landgrauiis Thuringiæ. Laonici Chalcocandelis Athenienſis hiſtoria Turcica *græcolatine interprete Clauſero.*
	1460	Antonini archiepiſcopi Florẽtini chronica.
		Ioh. Auentini annales Boiorum.
Chroniques de Philippe de Commines.	1464	
	1472	Platina de viris Pontificum.
	1473	Chronologica compilatio ex diuerſis auctoribus, *edit.* Wechel. fol. 754.
	1477	Elvvangenſe chronicon, *Tomo noſtro.*
	1482	Matthæi Palmerii Chronologia Euſebianæ adiuncta.
		Burgundicarum rerum chronicon, Nicolai Vignierii.
	1484	Werneri Rolevvinck, faſciculus temporum: *quem inde continuat Iohannes Linturius, edit.* Wechel.

INCIPIT.		DESINIT.
	1486	Iacobi Bergomenſis hiſtoricum opus.
Pauli Iouij Comenſis, epiſcopi Nucerini, hiſtoriarum ſui temporis Tomi duo.	1494	Ioh. Cuſpiniani Imperatores: *quem excipit Paulus Iouius.*
	1498	Chronique de Philippe de Commines.
	1500	
	1501	Iohannes Nauclerus Præpoſ. Tubingenſis: *quem continuat Nicolaus Baſilius, & alii.*
	1503	Iacobi Philippi Bergomatis Chronicō.
	1504	Antonij Sabellici Enneades: *quem continuat Caſpar Hedio eccleſiaſtes Argentinenſis.*
		Alberti Crantzij hiſtoria gentis Saxonicæ, Vandalicæ, & Borealium.
	1514	Continuator Rolecoiuellij, Iohannes Linturius. *edit. Wechel.*
	1515	Chronicon Hirſaugienſe Trithemij integrum m. ſ. nondum editum.
	1515	Pauli Langij Cygnæi Chronicon Citizenſe.
Iohannis Sleidani rerum ſub Carolo V. Imp. in Eccleſia & Rep. geſtarum commentarij.	1517	
Item Lamberti Hortenſij Montfortij de bello Germanico commentarij.	1519	Bibliotheque hiſtoriale de N. Vignier Barrois. *Pariſ. fol.*
	1526	Chronicon Spanheimenſe Trithemij, ab eius ſucceſſore huc vſque continuatum.
	1537	Continuator Abbatis Vrſpergenſis.
	1539	Henricus Mutius hiſtoriographus Germaniæ.
		Continuator Sabellici Enneadum, Caſpar Hedio.
	1544	Continuatores Naucleri.
	1550	Chronicon Sarracenium Dechsleri: *quod inde continuat Iohannes Roſinus vſque ad annum 1594.*
		Annales Turcici, latine editi per Leunclaium: *cum vlteriori eius ſupplemento,* vſque ad annum 1587.
	1556	Iohannes Sleidanus: *quem continuat D. Adam Petri Baſil.*
		Lambertus Hortenſius Montfortius.
	1573	Chronologia incerti Euſebianæ & Palmerianæ adiuncta.
		Recentiores apponere & dirigere, non fuit huius loci.

GLOSSARIVM VOCVM SEMILATINARVM AVT BARBARARVM, QVÆ IN HISCE GERMANIcarum rerum ſcriptoribus occurrunt.

ADtractus,60,23.adquiſitum.
Apſida Eccleſiæ,14,41. Vide Onuphr.in nominib. Eccleſiaſt.
Baltheus mundialis, 65, 23.
Baccina,95,22. patina, *Baſſin* Gallice.
Banderium, *Banerium*, quod vulgo *ſtandart*, 237, 38. vexillum, ſignum militare. *Bandum*, ſignum Ducis vel Imperatoris, à quo & Bandophori dicti. P.Pith.2. aduerſar.cap.vlt.
Bannum regium,80,20. præceptum, edictum, interdictum.
Barboli, 288,40. iunguntur vncis ferreis.
Batelli, 287,11. nauigia, *baſteaus* gall.
Barga,269,47.53. nauiculæ, *barca* Ital. *Barqueta* nauicula, apud Petr. de Vin.
Beneficium,21,22.44,27.88,21 89,29.&al. Feudum.
Burgenſes, *Ciuitatenſes*. ciues: opponuntur Comitatenſibus.
Breuigerulus,327,30. tabellarius, Brieffträger.
Caminata, 238,19. conclaue.
Caraxare, 75,8. notare, ſtigmatizare. Legitur etiam apud Prudentium, & Gregorium Turonicum. Auianus apud Paulum lib.2.ſentent.titul. 31. *Vtrum cantiones ipſa ſine aliqua deletura ſint, an fuerint caraxata.* *Caraxatura*, id eſt, cancellatura, in teſtamento B.Remigij, apud Briſſon.7. formular.
Cariſtia, paſſim, caritas annonæ.
Carrocium, vulgariter *Karratſch*, 456,38. currus triumphalis, qui graphice deſcribitur à Burcardo fol. 237.40. & Petro de Vineis, lib.2. epiſt.1.& Pandulpho Collenutio in hiſtor. Neapol. ſub Friderico II.Imp. Currus erat prægrandis, bobus tractus, cum ciuitatis inſignibus, nola, tubicinibus, varijſque ornamentis: nec in hoſtem niſi publico decreto educi poterat: & Aquilarum olim vicem præſtabat, aut ſi quid illis ſanctius fuit. Antonius Campus in hiſtoria Cremonenſi ſpeciem delineauit.
Carrada vini, 95,28. & alibi, quantum currū vehi poteſt, Fuder Weins.
Caſtrenſe beneficium, 89, 29. Burglehen.
Coggones, 287,44. *Coccones*, 288,33. 289,3.
Comparatum,60,23. emtum, adquiſitum.
Conjecta, 60, 29. commeatus, annona, fodrum. Indice epiſtolarum Hincmari ad Ludouicum Regem: *De conjecto Normannis dando*, apud Maſſon. 2. Annal. pag. 160. Vid. etiam Pith. in Gloſſario.
Conuiatores, 357,8. comites, conperegrinantes.
Cruſina gulis ornata, 135,35.
Cruciada, expeditio ſacta cruce ſignatorum in Saracenos, Prútenos, Catharos, &c.
Curia,252,10. dies iudicialis, Gerichtstag.
Deritta. In priuilegio Ludouici Imp. dato Caſtrucio, in Append. noſtra: *Cum omnibus honoribus, derittis, vſibus, &c.* Iura, conſuetudines, *droicts* Gallis. In veteri inquiſitione ſub Carolo M. quam edidimus in originib. Palat. pag. 48. *Si per derictum deberet attingere ad villam Hurfeldo.* Et poſtea: *quod abſq; vlla ambiguitate per drictum.* Gallice *par droict.*

Emenda,

Emenda, 402.39. mulcta. c. 18. Ex. de offic. iudic. ordinar.

Feſtuca, 50.10. arundo, calamus, quo ceſſio & traditio ſolennis fiebat. Vnde Exfeſtucatio: *His omnibus renunciamus, & manu & calamo exfeſtucamus.* Vulgo, Mit Mund vnd Halm.

Feodum, 89,3. beneficium, feudum.

Fiſci, 67,25. 81,12. reditus, prouentus.

Firmitas charta, 347,50. inſtrumenta, documenta, vulgo Handfeſt.

Floren magni, 426,24.

Forestum... ſylua nemus.

Fredum, vel *freda*, 60,24. 70,16. & in diplomate Pipini apud Almon. lib. 5. cap. 17. Gregor. Turon. libr. 4. de geſt. B. Martini, cap. 26. *Compoſitionem fiſco debitam quam illi fredum vocant.* Extat etiam vox in capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 30. Genus eſt exactionis ſiue tributi. Vnde Fretterey / vexatio.

Galeida, 287,42. & alibi Triremes, *galeres*. Galeæ. c. 6. & 17. Ex. de Iudæis.

Girofagi, 349,55. errones.

Guerra, *Werra*, bellum. Vid. Alberic. Gentil. de iure belli, cap. 1.

Hallenſes libra, 433,46.

Halſperga, loricæ, thoraces, *μετωνυμικῶς* pro ipſis loricatis & cataphractis in expeditionem ducendis. Vide quæ notauimus ad conſtitutionem Caroli Craſſi Imper. de Feud.

Hereſchilt, clypeus militaris, 78,45. 88,24. 93,43.

Huba, hoba, huoba, 89,16. & alibi, menſura agri. Hubas alias ſeruiles, allas dominicales legimus. Inde Hubeſtat / Hubezinß. Hubarij, Hubner / Hubleut / dimidij hubarij, halbe Hubner.

Ingenia, 270,4. inſtrumenta, machinæ. *Engins* Gallice. Vide Lipſ. 1. Poliorcet. cap. 3.

Inpagati, 439,21. non ſoluti, *non payés*.

Interſigna, 444,25.

Iudices, 238,36. 239,30. Doctores. Ita & in c. 17. Ex. de election. in 6. Pet. de Vin. lib. 3. epiſt. 11. Marſil de Pad. par. 2. Defenſoris cap. 2. cir. fin.

Iuniores, 59,21. 60,19. pro liberis, heredibus.

Lachus, 57,34. & ſeq. inciſio arborum, ſignatura.

Leuca, *leuga*, 14,11. 64,3. 269,33. milliare Gallicum, continens 1500. paſſus Romanos, cuius mentio apud Cæſarem, Marcellinum, Iornandem, alios. Vide P. Pithœum, 1. aduerſar. cap. 13. Vna autem Leuga vel leuua habet duas raſtas Germanicas. Vide infra in *Raſtâ*.

Liti, 56,53. genus hominum dedititium, libertinum, aut potius ſeruile. Lex Saxon. tit. 1c. §. 1. *Quidquid ſeruus aut litus iubēte Domino perpetrauerit, dominus emēdet.* Friſior. tit. 11. *Si litus ſemetipſum propria pecunia à domino ſuo redemerit.* Ripuar. tit. 64 §. 1. litus tributarius exponitur. Ludouicus Pius Imp. apud Anſegis. libr. 4. cap. 102. *Aldiones vel Aldiana ea lege viuant in Italia in ſeruitutem dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel lidi viuunt in Francia. Litones* etiam dicit Albert. abbas Stadenſis in anno 917. *Plures autem ſe eis dediderunt proprios: & qui ab eis viuere ſunt permiſſi, Litones ſunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde Litones in prouincia Saxonum ſunt exorti.* Aliud ab his eſt Leodes, vaſalli, homines, Leute.

Lobium, 277,33. ſolarium, pergula, vulgo Laube.

Loricati, 241,27. cataphracti. Qui & *Lorica μετωνυμικῶς*. Dietpoldus apud Tagenonem in Appendice noſtro: *Vix cum* XII. loricis proceſſimus. Ita Helmoldus lib. 1. cap. 28. *Profectus eſt Dux in Longobardiam cum mille (vt aiunt) loricis.* Et libro 2. cap. 13. *Filius quoq; Regis ex concubina natus Chriſtophorus nomine, cum mille (vt aiunt) loricis, venit Aldenburg.* Idem cap. 52. *Elegit de exercitu mille loricatos, abitq; in occurſum.* Ita in conſtitutione Karoli Craſſi: *Conſtringentes eos multo plures halſpergas de beneficiis ſuis ſibi ducere, quam illi fatentur ſe poſſe vel debere.* Et mox: *Quot decem manſos in beneficio poſſideant, tot brunias cum duobus ſcutariis accipiant.* Ita & Galli loquuntur: *Que deux mille cinq cens corſelets, & quinze cens harquebuſiers, ſe*

Digitized by Google

peuuent retirer trois lieues Françoiſes en campagne raſe deuant deux mille lances. De la Noue diſcours 18. paradox. 2.

Mallus, 79, 42. locus iudicij, tribunal. Mallebergus, Mahlſtat. Admallatus, citatus, *adiourné*. Vide P. Pith. in gloſſario capitul. Car. M.

Mannire, 79, 43. citare, vocare in ius. Pith. ibid.

Manſus, Manſum, Fundus, prædium, hæredium. Pith. ibid. §. ſi quis de manſo, Feud. lib. 1. tit. 1. vbi Cuiac. Legimus Manſum regale, dominicum, indominicatum. *Manſuarii*, villici manſos incolentes, agroſque exercentes, inſulani, gaſtaldi, qui forte & *Caſati* dicuntur, lege Franc. lib. 4. cap. 75. & Iuoni Carnotenſi epiſt. 105. vbi Fr. Iuret.

Manentes, 64, 9. qui in manſis manent & habitant. Gall. *les manans & habitans*. Helmold. libr. 1. cap. 10. *ſeptem manſis totidemq́ manentibus ex hereditate patrum ſuit contentus*. Et mox: *dicitur manentes ſuos pro furto ſimul omnes damnaſſe ad mortem.*

Marcha, 7, 25. 15, 5. 27, 33. 57, 31. & alibi, Limes, confinium, collimitium.

Marchenſis, 48, 24. 51, 37. 52, 27. 53, 17. Marchio, vnde *Marcheſe* Ital. *Marquis* Gallice, ὡς δὲ Λατῖνοις Μαρχίσιος, ait Nicephor. Gregoras fol. 108.

Medo, Tageno in Appendice noſtro; Mulſum, temetum, Meth.

Mercatus, 69, 47. 72, 5. nundinæ, Marckt.

Miniſteriales, 91, 37. 254, 28. §. ſi miniſteriales. De pace tenenda. Germanice Dienſtleute/ iunguntur vaſallis, diuerſi tamen ab illis.

Ministores, 270, 2. & 50. foſſores, qui cuniculos agunt. *Minées & minieres*, cuniculi, venæ metallicæ.

Mogonellam, 270, 30. 272, 32. machina bellica, quæ & petraria. Vide Lipſ. in Poliorcet. lib. 3. Dialog. 3. *Magónneau* Gallis, de quo Cl. Fauchet. libr. 2. de la milice & armes.

Munitat, 65, 42. vbi ſeparantur *Graſchapht & Munitat*, id eſt, comitatus & terminus cœnobij. Id enim eſt Munitat, vulgo *Mundat*, ab immunitate corrupta voce. Tritem. in Hirſaug. & Spanheim. ſæpius. Rudolfus Rex in arbitramento inter Abbatem & Conſulatum Wiſſenburgenſem: *Quæſtiones etiam: quæ ab his, qui extra ciuitatem, in locis tamen ad emunitatem (quæ vulgo dicitur Munitate) ſpectantibus habitant, ante Cameram prænotati Abbatis deduci contigerit, &c.*

Mundeburde, 59, 17. defenſio, tutela, tuitio, *Manburnie*, Gall. Fr. Pith. in gloſſario.

Obſtagium, 411, 33. obſidatus, captiuitas, *hoſtage*. Pactum obſtagij apud nos, Leiſtung.

Palafredus, 435, 47. corrupte à *paraueredo*, de quo Pith. d. gloſſar. Inde natum puto noſtrum Pferde.

Parata, 60, 25. & apud Aimon. lib. 5. cap. 17. metationes, hoſpitationes, iungitur manſionibus.

Paſſagium, expeditio vltramarina in terram ſanctam.

Patricius Romanorum, 61, 44. 69, 54. vbi Ottho Imp. adhuc eum titulum vſurpat.

Petraria, 270, 2. 272, 32. machinæ lapides iacentes, tormenta, balliſtæ. Lipſius Poliorcet. lib. 3. Dialog. 3. Gallis *Perrieres*. Fauchet. lib. 2. de la milice & armes.

Placitum, 19, 10. Pith. in gloſſario.

Precaria, exactionis genus, quod olim precarium, poſtea neceſſarium factum eſt, vulgo Beed.

Præſtarium, præſtaria, feudum, Lehen/ à præſtando, Leihen.

Raſta, 64, 3. *Milliare Germanicum*, Raſte. In libro Teutonico Heldenbuch/ pluſquam ſemel legimus: Wol ein Raſte breit. Thurocius in Chronica Vngariæ, cap. XI. *Tulna ciuitas noſtro æuo ducatui Auſtriæ ſubiecta eſt, & tres raſtas diſtat à Vienna.* Vocem perantiquam aſſerit D. Hieronymus in Ioelem: *Vnaquæq́ gens certa viarum ſpacia ſuis appellat nominibus. Nam & Latini mille paſſus vocant, & Galli leucas, Perſæ paraſangas, & raſtas vniuerſa Germania.* Quod autem ex diplomate iſto Ludouici Pij diſcimus, raſtam vnam duabus leugis conſtare, idem confirmat Auctor incertus de menſuris, Agrimenſoribus & Gromaticis ſubiunctus, edit. Pariſ. pag. 14. *Milliarius & dimidius apud Gallos leuuam facit, habentem paſſus mille quingentos. Duæ leuuæ ſiue milliarii tres apud Germannos vnam raſtam efficiunt.*

Regalia, 141,32.33.143,27. reditus regij & fiſcales. Alias *Regalia* ſignificat Imperij inſignia & ornamenta *βασιλικὰ κειμήλια, ἐπίσημα, ϗ σύμβολα.* Königliche Zier/ quibus Rex inauguratus inueſtiebatur: corona, ſceptrum, globus, lancea, & alia, quæ deſcribit Godefrid. Viterbienſis, parte 19.

Repreſſalia, 391,33. pignerationes mutuæ, vindicandæ iniuriæ ergo, quarum exemplum *fol.* 309.26. De quibus extant tractatus Iacobi de Canibus, Bartoli & Martini Laudenſis.

Ruberum, 57,29.31. inciſio, ſignatura limitalis.

Rutelli, 340,11. genus teli, rutabulum.

Sarabata, ſibi viuentes, 232.35.

Sarianti, Sariantes, 241,48.261,35. & alias ſæpius apud eundem Godefrid. vulgo *Sergens.*

Scamelli.216,19.24. puto ſcabella.

Seneſchalcus, 7,14. officium & dignitas eximia apud Francos, de qua prolixe Claud. Fauchet. in originib. dignitat. Franc. lib. 1. cap. 10. & Ioh. Tilius lib. 2. tit. de magno magiſtro Gall. Olim Seneſchalcus genus miniſterij domeſtici erat, vt apparet in lege Alamanor. tit. 79. §. 3.

Solarium, 311,31. vulgo nobis *Soler*. Otfrid. lib. 4. cap. 21. *Giang Pilatus vvidari Mit imo tho in then ſolari.*

Spenta, 449,23. eleemoſyna, ſtipis diſtributio.

Steura, 411,37.435,1. tributum, exactio, collecta, talliæ.

Stolium, 370,25. claſſis, *στόλος*, *armada.*

Stupa, 339,10. hypocauſta, ſtubæ, ſtufæ, Gall. *eſtufues.* Stubas Ditmarus etiam, & illa æras appellat, vt not. Lipſ. in Germania Taciti.

Supani, 280,50.336,51. proceres Bohemiæ, vnde *Panyeorum.*

Sumaria, 257,7.261,22. *Saumaria, ſoumaria*, iumenta clitellaria, *Saumros, Saumier* Gall. In lege Caroli Craſſi de Feudis: *Ac duobus ſociis ſoumarius victualibus bene oneratus comitatur*, vbi notaui. *Sauma*, clitellæ, quæ & *Sagma*. Thageno in Appendice noſtra: IV. Kal. April. *relictis bigis & quadrigis, iter cum ſagmis aggreſſi ſumus.*

Talenta, 84,6.89,14.95,40. & ſeq.

Torneamenta, 271,30 quæ & *Tyrocinia*, Ex. de torneament. *Iouſtes*, Iuxtæ, Haſtiludia, decurſiones, vulgo *Tournier*. Quæ vox etiam ad Græcos perueniſſe videtur. Gregoras lib 10. *ὁ δ' ἵππος τῶν ἀγώνων Τόρνεμὲν προσαγορεύεται.*

Treuga, induciæ. Ex. de treuga & pace.

Truca, 400,25. ciſta, loculus, Truhe.

Vadium, 83,47.89,33. pignus, *Gage* Gal. In vadium dare. c. i. Ex. de pignorib. *Engager.* Gageria, c. 1. de feud.

Vadiare, 376,4. Sponſione certare, *gager*: Wetten.

Venna, 61,14.16. & apud Aimon. lib. 2. cap. 20. euerriculum in flumine poſitum piſcibus capiendis.

Vngebodending, 79.42. curia non indicta.

Volleben, 88,21. forte *Fanlehen.*

Vſaria, 269,46. *Vſſeria*, 292,45. ſeq. naues bellicæ, neſcio an forte à Luſorijs corrupta voce.

Werigeldum, 75,10. Wirgildus, *Wirgild.* pretium quod pro forisfactura penditur. Fr. Pith. in gloſſario. Veteri Germanorum inſtituto, vt (auctore Tacito) non modo leuioribus delictis equorum pecorumq; numero conuicti multarentur, ſed etiam homicidia hac ratione luerentur: parte mulctæ regi vel ciuitati, parte ipſi qui vindicatur vel propinquis eius exoluenda.

ANNA.

ANNALES FRANCORVM FVLDENSES.

RERVM SVB PIPINO, KAROLO MAGNO, eiuſq; poſteris, vſq; ad exceſſum ARNVLFI Imp. geſtarum, ab anno Domini DCCXIIII. vſque ad annum DCCCC. conſignatio accurata, in Fuldenſi cœnobio cæpta & continuata.

ANNALES SIVE GESTA FRANCORVM, ab Anno incarnationis Domini DCCXIIII. ad annum DCCCC. in Fuldenſi cœnobio ſcripti & continuati.

PIPINVS filius Ansgiſi dux Francorum, poſt mortem Wolfaldi ducis partē Auſtriæ regebat, obtinuitq; regnū Francorum per annos XXVII. cum regibus Hlodauuico, Hildibertho & Dagabertho. Moritur anno ſecundo Anaſtaſij Imperatoris, qui eſt ab Incarnatione Domini annus, DCCXIIII. in menſe Decembri. Huius filius Karlus ex Altheida, quam poſthabita priore coniuge Waltrude duxit vxorem, ſub honore Maiordomatus tenuit regnum Francorum annis XXVII.

ANNO DCCXV.

Poſt mortem Pipini Plidhtudis eius relicta vidua incomparabili odio contra Carlum ſuccenſa, cuſtodia eum publica obſeruari iubet: vnde ille diuino auxilio liberatus primo certamine contra Ratbodum regem Freſorum qui Coloniam vſque venerat, menſe Martio pugnans, dum fortiter dimicat, magnum exercitus ſui damnum conſequitur. Dagobertus Rex mortuus eſt, & Saxones deuaſtauerunt terram Bazzoarionum.*

* f. Baiovvariorum.

DCCXVI.

Raginfridus Maiordomus & Hilpricus Rex cum exercitu fines Colonienſium & regiones Rheno contiguas vaſtant, acceptiſque à Plidthrude muneribus reuertuntur.

DCCXVII.

Raginfridus & *Hilpricus* rex in Vinciaco, die Dominica ante Paſcha cum Carlo pugnantes terga verterunt, quos Carlus fugientes cædendo perſequitur vſque Pariſios. His temporibus Winfridus, qui poſtea cum Epiſcopus ordinaretur, Bonifacij nomen accepit, doctor Catholicus natione Anglus, primum Romam, deinde cum auctoritate Gregorij Papæ in Franciam ad prædicandum verbum diuertit.

DCCXVIII.

Carlus victor regrediens Coloniam venit, receptiſque à Plidthrude theſauris patris ſui, regem ibi conſtituit Hlodarium, nomine, non poteſtate. Hilpricus vero

& Raginfridus auxilio Eudonis ducis Aquitaniorum inſtaurata rurſus acie, ſuperati fugantur à Carlo.

DCCXIX.

Carlus ad Eudonem mittit, & Hilpricum, qui ad eum confugerat, per legatos recipit. Quo tempore rex Lotharius mortuus eſt. Bonifacius vir ſanctiſſimus à præſule ſedis Apoſtolicæ Gregorio Mogontiacæ ciuitati metropoli Germaniæ Archiepiſcopus ordinatur, & legatus Germanicus Romanæ Eccleſiæ in Franciam mittitur: qui prædicatione ſua multos populos, Thuringorum videlicet, Heſſiorum & Auſtraſiorum ad fidem rectam, à qua diu aberrauerant, conuertit: monaſteria quoque monachorum & virginum primus in partibus Germaniæ inſtituit.

DCCXX.

Mortuo Hilprico Carlus Teotricum in ſedem regni conſtituit.

DCCXXI.

Carlus Raginfridum perſequens, Andegauis ciuitatem capit. Poſtea Saxones vaſtando, victor regreditur.

DCCXXII.

Carlus Alamannos & Baioarios armis ſubegit.

DCCXXIII.

Iterum Alemanni & Baioarij pacis iura temerare nituntur.

DCCXXIIII.

Carlus tranſito Ligere, Eudonem fugat, vaſtata & incenſa regione eius.

DCCXXV.

Sarraceni ab Eudone in auxilium ſuum vocati cum rege ſuo Abdirama, Garonnam Burdigalemq; perueniunt, cunctis locis vaſtatis & Eccleſijs igne crematis. Baſilicam quoq; ſancti Hilarij Pictauis incendunt.

DCCXXVI.

Carlus Sarracenis cum manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, regem eorum cum infinita multitudine proſtrauit, deuictiſque hoſtibus cum triumpho regreditur.

DCCXXVII.

Carlus Burgundiam petens, Lugdunum & ciuitates reliquas ſuæ ditioni ſubegit.

DCCXXVIII.

Eudo dux moritur, & Carlus Aquitaniæ prouinciam abſq; bello recepit.

DCCXXIX.

Carlus nauali euectione regnum Freſorum ingreditur, interfectiſque quamplurimis, Popponem ducem eorum interimit, ſubuerſiſq; lucis, fanis, victor cum præda magna reuertitur.

DCCXXX.

Sarraceni, collecto exercitu, Auennionem vrbem capiunt, & circumquaque regiones deuaſtant.

DCCXXXI.

Carlus aſſumptis armis vrbem Auennionem obſidione vallat, inſtructiſque machinis, capiens, magnam Sarracenorum ſtragem efficit.

DCCXXXII.

Carlus Gothorum fines penetrans, Narbonam obſidet, rege Sarracenorum Athima intus incluſo.

DCCXXXIII.

Sarraceni de Hiſpania audientes vrbem obſeſſam, armati ſuperueniunt: contra quos Carlus dimicans, regem cum populo vſq; ad internecionem deleuit.

DCCXXXIIII.

Sarraceni à Carlo in bello ſuperati: qui gladium effugere poterant, aſcenſis nauibus, dimerſi ſunt in mari.

DCCXXXV.

Franci Carlo duce Sarracenos proterunt, prædam magnam ducentes, & captiuorum multitudinem.

Regio-

DCCXXXVI.

Regionem Gothicam Carlus cum Francis ingrediens, vrbes famoſiſſimas, Nemauſum, Agaten & reliqua caſtella capit, deſtructis muris & mœnijs earum vſque ad fundamenta.

DCCXXXVII.

Carlus Saxones tributarios facit.

DCCXXXVIII.

Carlus regionem Prouinciam ingreſſus, Mauronturn ducem qui dudum Sarracenos per dolum inuitauerat, fugere compulit.

DCCXXXIX.

Carlus Prouinciam totam, & cuncta eius maritima loca ſuæ ditioni ſubegit.

DCCXL.

Pax & quies regno Francorum per Carlum redditur ad tempus, Gothis ſuperatis, Saxonibus & Freſonibus ſubactis, expulſis Sarracenis, Prouincialibus receptis.

DCCXLI.

Carlus anno Ducatus ſui XXVII. moritur Pariſijs, * & apud ſanctum Dionyſiũ ſepelitur. Cuius filij Carlmannus & Pipinus, ſub obtentu Maiordomatus, totius Franciæ regnum ſuſcipiunt, & inter ſe diuidunt. * al. Caſiaci.

DCCXLII.

Carlmannus & Pipinus Hunaldum Aquitaniæ ducem imperio ſuo reſiſtentem, bello ſuperatum ad Waſcones fugere compellunt: ſimul & Alamannos duce Theotbaldo rebellare temptantes, mira celeritate comprimunt.

DCCXLIII.

Carlmannus & Pipinus Odilonem ducem Baioariorum rebellare conantem prælio ſuperant.

DCCXLIIII.

Carlmannus cum Odilone duce Baioariorum pacem facit. His temporibus fundari cœptum eſt Fuldenſe cœnobium à S. Bonifacio, in ſolitudine Boconia.

DCCXLV.

Carlmannus & Pipinus ſimul Saxonum perfidiam, vaſtata eorum regione, vlciſcuntur, & caſtrum Ohſeburg capiunt.

DCCXLVI.

Carlmannus Alamannos iterum res nouas molientes, nonnullis eorum interfectis, compeſcuit. Bonifacius archiepiſcopus eum autoritate ſedis Apoſtolicæ, annuente Carlmanno, duas ſedes Epiſcopales conſtituit: vnam in caſtro Wirtziburg, vbi Burghartum collegam ſuum ordinauit, alteram in loco qui vocatur Eihſtat, cui Willibaldus epiſcopus ordinatus.

DCCXLVII.

Carlmannus relicta, quam tenebat, poteſtate Romam vadit, ibique mutato habitu religioſe victurus, in Caſſinum ad ſanctum Benedictum ſecedit, & monachus efficitur.

DCCXLVIII.

Grypho frater Carlmanni & Pipini poteſtatem quandam affectans, ad Saxones ſe contulit. Pipino vero per Thuringiam ingreſſo Saxoniam ſuper fluuium Obacra, in loco qui dicitur Horoheim Saxones occurrunt, Gryphonem eum copacificare cupientes. Grypho autem nec Saxonibus, nec Francis ſe credens, in Baioariã fugit.

DCCXLIX.

Pipinus in Baioariam pergens Taſſilonem nepotem ſuum natum ex Hilthtrude ſorore ſua, ducem ibi conſtituit, Gryphone & Lantfrido inde eductis.

DCCL.

Pipinus Gryphoni in partibus Niuſtriæ, XII. comitatus dedit. Sed ille nec ibi ſecurum ſe eſſe ratus, ad Waifarium ducem Aquitaniæ ſeceſſit.

DCCLI.

Pipinus miſſa Romam legatione Zachariam Papam interrogat de regibus

Francorum ex antiqua Meroingorum ſtirpe deſcendentium, qui Reges quidem dicebantur, ſed poteſtas regni tota apud Maiorem domus habebatur; excepto quod cartæ & priuilegia Regis nomine ſcribebantur, & in Martis campum qui Rex dicebatur plauſtro bubus trahentibus vectus, atq; in loco eminenti ſedens, ſemel in anno à populis viſus, publica dona ſolenniter ſibi oblata accipiebat, ſtante coram Maiore domus, & quæ deinceps eo anno agenda eſſent, populis adnuntiante: ſicque Rege domum redeunte, cætera regni negotia Maior domus adminiſtrabat. Orat ergo ſibi decerni, quis eorum iuſte Rex debeat dici & eſſe; is qui ſecurus domi ſedeat, an ille qui curam totius regni, & omnium negotiorum moleſtias ſufferat.

DCCLII.

Zacharias Papa ex auctoritate ſancti Petri Apoſtoli, mandat populo Francorum, vt Pipinus, qui poteſtate regia vtebatur, regni totius & nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hyldricus Rex, qui vltimus Meroingorum Francis imperauit, depoſitus & in monaſterium miſſus eſt. Pipinus vero in ciuitate Sueſſionum à ſancto Bonifacio Archiepiſcopo in regem vnctus, regni honore ſublimatus eſt.

PIPINVS rex Francorum.

DCCLIII.

Pipinus iterum Saxonum perfidia prouocatus, regiones eorum deuaſtat: in qua expeditione Hildigarius Colonienſis Epiſcopus à Saxonibus interimitur. Grypho frater Pipini cum Italiam petere conaretur, in valle Maurienna, à comitibus fratris ſui occiſus eſt. Stephanus Papa Romanus auxilium contra Haiſtulphum regem Langobardorum petens, ad Pipinum in Franciam venit: à quo honorifice ſuſceptus, apud Pariſios duos filios eius Carlmannum & Carlum vnxit in reges.

DCCLIIII.

Bonifacius Archiepiſcopus Maguntiacenſis Eccleſiæ, euangelizans genti Freſonum verbum Dei, martyrio coronatur, anno Epiſcopatus ſui XXXVI. die quarto mēſis Iunij. Poſt quem Lullus in cathedra eius ſedit annos XXXII. Carlmannus frater Pipini cum conſilio Haiſtulfi regis Langobardorum in Franciam veniens ad perſuadendum fratri ne exercitum in Italiam duceret, non poſt multos dies Lugduni vita deceſſit. Pipinus vero Italiam ingreſſus Haiſtulfum ſuperatum & Papiæ incluſum obſides dare, & res ſancti Petri reddere ſacramento conſtringit. Stephanus Papa duce Hieronymo fratre Pipini Romam reuertitur.

DCCLV.

Haiſtulphus ſacramenta mentitus, collecto exercitu, Romam impugnando circundat, omnia extra vrbem ferro & igne deuaſtans, cuius rei nuntium pontifex marino itinere miſſis legatis, Pipino inſinuat, deprecans & obteſtans ne inceptum opus, quod ſancto Petro promiſerat, imperfectum relinqueret.

DCCLVI.

Iterum Pipinus Italiam ingreſſus Haiſtulfum Papiæ incluſum obſidet, Rauennam cum Pentapoli reddere compellit, & per Folradum miſſum ſuum, ſancto Petro Apoſtolo & Stephano Papæ vicario eius tradit.

DCCLVII.

Haiſtulphus in venatione quadam equo lapſus, regnum cum vita perdidit. Conſtantinus Imperator Pipino regi inter cætera munera, etiam organum mittit.

DCCLVIII.

Pipinus Saxonibus ſuperatis tributum impoſuit, vt trecentos equos ſingulis annis ſibi ſoluerent.

DCCLIX.

Wapharius dux in Aquitania tyrannidem exercens, preſſuras Eccleſiarum Dei mouit, deprædationes & iniuſtitias multas fecit.

DCCLX.

Pipinus Wapharij ducis ſtultitia permotus, ducto in Aquitaniam exercitu, iuſtitias Eccleſiarum Dei facere renuentem, rerum iniuſte ablatarum reſtitutionē promittere ſacramento coegit.

DCCLXI.

Wapharius iuramenta mentitus Pipino moleſtus efficitur, & ferro & igne

cuncta

cuncta vaſtando Cauillonem vſque peruenit, Pipinumq́ue ſibi cum ſuis occurrere compulit.

DCCLXII.

Pipinus cum Carlo filio Burbonem, Cantelam, Clarmontem, aliasque ciuitates & caſtella pugnando capit, alijsque quam plurimis eius dominatui ſubiectis, etiam Bituricam expugnat.

DCCLXIII.

Taſſilo nepos Pipini de exercitu regis ſe ſubducens, ad Baioarios ſeceſſit.

DCCLXIIII.

Hoc anno contigit hyems valida & præter ſolitum prolixa.

DCCLXV.

Hiuodgangus Metenſis vrbis Epiſcopus poſtulauit à Paulo Romanæ ſedis Apoſtolico corpora ſanctorum martyrum Gorgonij, Naboris, & Nazarij, & impetrauit: adduxitq́ cum honore ab vrbe Roma & in Franciam tranſtulit.

DCCLXVI.

Corpus S. Gorgonij condidit in monaſterio ſuo quod ipſe à nouo ædificauerat, cui vocabulum eſt Gorzia: S. Naborem in monaſterio alio quod dicitur Noua cella. S. vero Nazarium in monaſterio Laureshaim, quod eſt in Germania: in quibus locis miraculis viuunt & gloria.

DCCLXVII.

Lemouica Aquitaniæ Pipino expugnante capta eſt.

DCCLXVIII.

Pipinus interfecto Waiphario & omni Aquitania ſubacta rediens, apud Pariſios VIII. Kalendas Octobris diem obijt, anno ætatis LIIII. filijq́; eius Carlus & Carlmannus infulas regni ſuſcipiunt.

DCCLXIX.

Carlus cum fratre Carlmanno Hunaldum in Aquitania rebellare & imperio ſuo reſiſtere conantem, bello ſuperatum capit.

DCCLXX.

Bertha regina filiam Deſiderij regis Langobardorum Carlmanno filio ſuo coniugio ſociandam de Italia adduxit.

DCCLXXI.

Carlmannus Rex deceſſit II. Nonas Decembris in villa Salmuntiaco, ſepelitur Remis, vxor eius & filij in Italiam pergunt. Carlus habita ſynodo in Valentianas, Corbanacum venit, vbi omnes Epiſcopi, Abbates, Comites & Duces qui fuerunt fratris ſui, ad ſe venientes ſuſcepit, exceptis paucis qui cum vxore Carlmanni perrexerant. CAROLVS M. rex Francorum.

DCCLXXII.

Carlus Saxoniam bello aggreſſus, Eresburgum caſtrum capit, & idolum Saxonum, quod vocabatur Irminſul, deſtruit. Vbi cum exercitus præ ſiccitate ſiti deficeret, ſubito in quodam torrente, media die diuinitus aquæ effuſæ ſunt largiſſimæ, Saxones iuxta Viſurgim fluuium ad Regem venientes, datis obſidibus XII. cum eo pacificantur. Adrianus Romæ pontificatum ſuſcepit.

DCCLXXIII.

Carlus ab Adriano pontifice pro defenſione rerum ſancti Petri inuitatus, cum exercitu ad Italiam vadit: cui Deſiderius obſiſtere nitens, cluſis Alpium obſeratis, occurrit. Franci cluſis potiti, Deſiderium fugientem & Papiæ incluſum obſident. Carlus orandi gratia Romam vadit, & ab Adriano honorifice ſuſceptus ſanctum diem Paſchæ cum lætitia celebrat.

DCCLXXIIII.

Langobardi obſidione pertæſi pariter cum rege Deſiderio egrediuntur ad Regem. Ille vero altera die cum hymnis & laudibus vrbem ingrediens theſauros regum repertos exercitui diſtribuit, & cunctum Italiæ regnum adeptus, in Franciam regreditur, ducens ſecum Deſiderium cum coniuge eius. Adalgiſus filius eius Conſtantinopolim fugit. Interea Saxones in Heſſis terminos Francorum vaſtant. Erat

autem ibi in loco qui vocatur Friteslar baſilica, quam S. Bonifacius martyr olim dedicans, prophetico ſpiritu nunquam igne cremandam eſſe prædixit. Cui cum pagani toto niſu ignem ſupponere conarentur, diuino pauore perterriti fugæ præſidium ſumunt: dumque iuuenes in veſtibus albis baſilicam ab igne defendebant, quos & Chriſtianis & barbaris quibusdam diuinitus videre conceſſum eſt, vnus tamen ex hoſtibus iuxta baſilicam flexis genibus additis lignis & igni incumbens, ſpecie flantis repertus eſt mortuus. His temporibus dedicata eſt baſilica S. Nazarij martyris in Laureshaim, & translata ſunt oſſa eius.

DCCLXXV.

Carlus Saxonum perfidiam vltus, omnes eorum regiones ferro & igni depopulatur. Sigiburgũ caſtrum capit, Æresburgum reædificat. duobus prælijs eos ſuperat, vno iuxta Brunesberge, ripas Viſurgis fluminis defendere conantes; & altero in Lidbeki, maxima eorum multitudine interfecta. Hruodgaudus Longobardus Italiæ regnum affectat.

DCCLXXVI.

Carlus contra Hruodgaudum in Italiam profectus eundem interficit. In Saxonia Æresburgum caſtrum Saxonibus redditũ eſt; Sigiburgum ab eis obſeſſum, ſed non expugnatum.

DCCLXXVII.

Saxones poſt multas cædes & varia bella afflicti, tandem Chriſtiani effecti Francorum ditioni ſubduntur, & conuentus in Saxonia habitus, in loco qui vocatur Padrabrũno, vbi Ainalarabi* Saracenus præfectus Cæſar-Auguſtæ venit ad regem. Ibi Saxones baptizati ingenuitatem & omnem proprietatem ſuam ſecundum morem gentis abdicantes, Regi tradiderunt, ſi à die illa & deinceps Chriſtianitatem, & regi ac filijs eius fidelitatem abnegaſſent.

*al. Ibinalarabi.

DCCLXXVIII.

Carlus cum exercitu in Hiſpaniam vſq; Cæſar-Auguſtam venit. Pampilonẽ vrbem deſtruit. De Ainalarabi & de Habitauro præfectis Sarracenorum obſides accepit, Waſconibus & Nauarris ſubactis, reuertitur in Franciam. Interea Saxones, Widichindo tyranno amittente, Francorũ terminos vſq; ad Rhenum ferro & igne deuaſtant, ſed non inulti reuertuntur. Nam ab exercitu Regis, quem contra eos miſerat, in loco qui dicitur Lieſi ſuper fluuium Adarna pars maxima eorũ interfecta eſt. Eo tẽpore monachi Fuldenſis cœnobij propter timorẽ Saxonum aſſumptis ſecum S. Bonifacij martyris oſſibus, fugerunt de monaſterio per millia paſſuum fere XIV.

DCCLXXIX.

Carlus more ſuo Saxonum perfidiam in loco qui dicitur Hocholtz, per ſe vlciſcitur, & omnes acceptis firmat obſidibus in loco qui vocatur Medofulli. Hildibrandus dux Spoletanus ad Carlum venit. Sturmi abbas Fuldenſis cœnobij moritur, cui ſucceſſit Baugolf eiuſdem monaſterij monachus.

DCCLXXX.

Carlus habito conuentu in Saxonia iterum eam ſubigit; diſpoſitiſque tam Saxonum quam Sclauorum rebus, orationis cauſa Romam vadit.

DCCLXXXI.

Pipinus filius Carli Romæ baptizatur ab Adriano Papa, à quo & ipſe & frater eius Hludaouicus vncti ſunt in Reges. Taſſilo dux Baioariæ apud Wormatiam ſacramento & obſidibus ſuæ ſubiectionis fidem facit, honorifice remiſſus ad ſua. Eo tẽpore multa ſigna apparuerunt, inter quæ ſignum Crucis in veſtimentis hominum frequentiſſime viſum eſt. Sanguis etiam è terra ac de cœlo perhibetur fluxiſſe.

DCCLXXXII.

Carlus habuit conuentum in loco vbi Lippia oritur, cum omnibus primatibus Saxonum, excepto Widichindo rebelle & eis qui cum eo erant. Vbi ad eum venerunt miſſi Godofridi* regis Danorum: Halpdani ſcilicet cum ſocijs ſuis. Miſſi quoq; Hunorum Cagani & Iugurri, quibus auditis atq; remiſſis, Rex quidem in Franciam reuerſus eſt. Saxones vero, ſuadẽte Widikindo, iterum rebelles effecti, legatos regis Adalgiſum & Gailonem in Sclauos cum exercitu miſſos, conſerto cum eis prælio in loco qui dicitur Sundtal, non ſine grandi clade ſuorum occiderunt: quorum mors quatuor millium & quingentorum hominum decollatione vindicata eſt.

*al. Sigifridi.

Hildi-

DCCLXXXIII.

Hildigarda Regina diem obijt II. Kal. Maij. Deceſſit & Berhta Regis mater IIII. Id. Iul. Carlus Saxones duobus prælijs magnis vicit, vno in Thiotmelli, altero iuxta fluuium Baſa, immenſa eorum multitudine interfecta. Eodem anno rex Vaſtradam duxit vxorem.

DCCLXXXIV.

Carlus iunior à patre cum exercitu in Saxoniam miſſus, Weſtfalaos in prælio ſuperauit & domuit.

DCCLXXXV.

Witukind Saxo Attiniaci ad fidem Carli venit, & baptizatus eſt, & Saxonia tota ſubacta. Coniuratio Orientalium Francorum (quæ vocatur Hattrati) contra regem exorta, & cito compreſſa eſt.

DCCLXXXVI.

Carlus per Autulfum Senſcalcum miſſo exercitu Britones domuit. Et ipſe per Italiam rebus ordinatis, orationis cauſa Romam vadit. Lullo Mogontiacenſi Epiſcopo defuncto Richolf ſucceſſit. Auctores conſpirationis contra Regem partim morte, partim cæcitate & exilio damnantur.

DCCLXXXVII.

Eclipſis ſolis facta eſt XV. Kal. Octob. Carlus cum exercitu Beneuentum ingreſſus, Capuam venit: Grimaldum filium Aragiſi ducis Beneuentanorum in obſidatũ accepit. Hruodtrudis filia regis à Conſtantino Imperatore deſponſatur.

DCCLXXXVIII.

Taſſilo dux Baioariorum ad Carlum in palatio Ingilenhein veniens, multis periurijs & infidelitatibus conuictus deponitur. Græcorum exercitus à Francis, & Langobardis, & Beneuentanis prælio ſuperatur. Similiter & Auares in Marcha Baioariæ atque Italiæ à regis exercitibus victi & fugati ſunt.

DCCLXXXIX.

Carlus per Saxones iter faciens, venit ad Albim fluuium, habens in exercitu ſuo Francos, Saxones, Sorabos & Abodritos, quorum princeps erat Wilzan, Freſones quoque per Habola fluuium nauigio venientes, conſtructis duobus pontibus, quorum alterum ex vtraque parte caſtellis muniuit, tranſito flumine, Sclauorum qui vocantur Wilzi, terram ingreſſus, magnis eos prælijs domuit, ac ditioni ſuæ ſubiugauit.

DCCXC.

Hic annus à bellorum motibus quietus fuit, quem Rex apud Wormaciam tranſegit.

DCCXCI.

Palatium Wormacenſe incendio conſumptum eſt. Carlus propter multa mala & prædationes ac cædes, quas Huni exercuerant in populo Dei, prouocatus, congregato exercitu in Baioaria iuxta Aniſam fluuium, cum omni populo ſuo ieiunijs & obſecrationibus triduo celebratis, exercitum diuidit. Ipſe cum Francis, Alamannis, & Baioarijs ex Auſtrali parte Danubij per Cummiberg*; Saxonibus & Thuringis cum parte Francorum per littus Septentrionale pergentibus; Friſonibus verò, & qui cum ipſis deputati ſunt, nauali euectione per alueum euntibus, Pannoniam ingreſſi ſunt: Hunis perterritis & fugientibus, omnes eorum regiones vſque ad Raba fluuium ferro & igne deuaſtat.

*m. ſ. Camanum montem.

DCCXCII.

*Hæreſis Feliciana, ipſo auctore eam abnegante, apud Reganeſpurg primum damnata eſt, qui etiam per Engilberhtum abbatem in præſentia Adriani Apoſtolici adductus denuò eam confeſſione facta damnauit. Coniuratio Pipini contra patrem facta in Baioaria, cito detecta & compreſſa eſt, auctoribus factionis partim morte, partim exilio & cæcitate damnatis. Pons naualis in Danubio factus eſt.

DCCXCIII.

Foſſa à rege facta eſt inter Ardantiam & Alcmonam fluuios. Prælium factum

eſt inter Sarracenos & Francos in Gothia, in quo Satraceni ſuperiores extiterunt. Saxones more ſolito defecerunt.

DCCXCIIII.

Synodus habita eſt in Franconofurr, in qua hæreſis Feliciana coram Epiſcopis Germaniarum & Galliarum Italorumq́;, præſente magno principe Carlo, & miſſis Adriani Apoſtolici Theophylacto & Stephano Epiſcopis aſtipulantibus, tertio damnata eſt, & rata ſtipulatione damnatio roborata. Faſtrada regina moritur, & Mogontiæ apud S. Albanum honorificè ſepulta eſt. Pſeudoſynodus Græcorū pro adorādis imaginibus habita, & falsò ſeptima vocata, ab Epiſcopis damnatur. Saxones in Sinitfeldt congregati à Carlo ſubacti ſunt, & tertius ex eis homo trāslatus. His temporibus Alcuinus *cognomento Albinus, ſanctitate & doctrina clarus habetur.

*al. Alabunumus.

DCCXCV.

Carlus cum exercitu Saxoniam ingenti populatione vaſtando, peruenit vſque ad locum, quem vocant Liuni, vbi Witzan dux Abodritorum ad regem pergere volens, à Saxonibus occiſus eſt. In eo loco Tudun, qui in gente Hunorum magnæ poteſtatis erat, per legatos ſuos ſe & terram cum populo cui præerat, Regi daturum & Chriſtianum futurum eſſe promiſit. Rex verò afflictis Saxonibus & obſidibus firmatis in Franciam redijt.

DCCXCVI.

Adriano Pontifice defuncto Leo Papa ſucceſſit. Cagam & Iugurro principibus Hunorum ciuili bello & inteſtina clade à ſuis occiſis, campus eorum, quem vocant Hringum, primo per Ehericum ducem Foroiulienſem, deinde per Pipinum filium Regis addictus & captus eſt; & omnes Hunorum opes ac theſauri ſublati, & Carlo in Aquiſgrani palatio allati ſunt. Tudun ſecundum pollicitationem ſuam cum populo ſuo ad Regem veniens baptizatus, & honorificè remiſſus eſt. Saxonia iterum à Rege vaſtatur.

DCCXCVII.

Barcinona Hiſpaniæ ciuitas, quæ iam pridem à Francis defecerat, per Zatum Sarracenum præfectum eius Carlo reddita eſt. Conſtantinus Imperator à Græcis excæcatus eſt. Carlus expeditione facta totam Saxoniam vſque *ad Oloha, quæ ſita eſt in littore Oceani, peragrauit, atque in deditionem per obſides acceptam Aquiſgrani reuertitur. Vbi Adbellam Sarracenum filium Ibin Maugc Regis, qui à fratre regno pulſus in Mauritania exulabat, ipſo ſe commendante ſuſcepit. Illuc quoque legatus Nicetæ præfecti Siciliæ nomine Teoctiſe venit cum epiſtola Imperatoris, quem Rex magnificè ſuſcipiens poſt paucos dies abſoluit, & abire permiſit.

*al. Adalolsha.

DCCXCVIII.

Carlus cum exercitu hyemauit in Hatiſtallio Saxonico. Hadofuns *Rex Galletiæ & Haſturiæ per Flóram legatum ſuum papilionem miræ pulchritudinis Regi tranſmiſit. Tranſalbiani Saxones ſeditione commota legatos regios, qui ad iuſtitias faciendas apud eos verſabantur, comprehendunt, quibuſdam ex eis ſtatim trucidatis, quibuſdam ad redimendum reſeruatis; ex quibus aliqui effugerunt, cæteri redempti ſunt. Quo audito Rex in deſertores arma corripiens, totam Saxoniam inter Albim & Viſurgim populando peragrauit. Tranſalbianos per Eburiſum legatum ſuum & Traſugonem ducem Obodritorum in prælio vicit, cæſis in loco certaminis IIII. millibus, cæteris pacem poſtulantibus. A quibus Rex acceptis obſidibus Aquiſgrani reuerſus, epiſtolam Herenæ Imperatricis (cuius filius Conſtantinus anno priore excæcatus eſt) à Conſtantinopoli per Michael patricium Frigiæ & Theophilum presbyterum pro pace miſſam ſuſcepit. Quos cùm remiſiſſet, remiſit etiam cum eis & Siſinnium fratrem Taraſij Conſtantinopolitani Epiſcopi, iam dudum in Italia prælio captum. Hadofuns quoque ſupradictus Rex prædata Oliſippona Hiſpaniæ ciuitate, inſignia victoriæ ſuæ, loricas, mulos, captiuosque Mauros per Froiū & Baſiliſcum legatos ſuos miſit. Mauri piraticam exercerē incipiunt.

*al. Aldefonſus.

DCCXCIX.

Leo Papa à Romanis in letania maiore lingua detruncata excæcatus, & per Wirundum Abbatem & Winigiſum ducem Spolitanum ereptus, ad Carlum in Saxonia

Saxonia ad Padaprunno deductus eſt. Ehericus dux Foroiulienſis iuxta Tharſaticam Liburniæ ciuitatem maritimam inſidijs oppidanorum occiſus eſt: & Geroldus Baioariæ præf. ctus cum Hunis dimicans interfectus eſt. Baleares inſulæ poſtulato & accepto Carli auxilio, Mauris & Sarracenis, à quibus priore anno prædabantur, ereptæ ſunt. Signa quoque Maurorum in pugna ſublata, Regi ſunt præſentata. Britannia ciſmarina per Wittonem ducem tota ſubacta, & arma ducum, qui ſe dediderant, inſcriptis ſingulorum nominibus, Regi præſentata ſunt. Nam hi ſe & terram & populum vnuſquiſque tradidit. Patriarcha Hieroſolymitanus reliquias de ſepulchro Domini per monachum quendam regi tranſmiſit. Eaſan præfectus ciuitatis, quæ dicitur Oſca, claues vrbis per legatum ſuum cum alijs muneribus miſit.

DCCC.

Rex abſolutum Hieroſolymitanum monachum reuerti fecit, miſſo cum eo Zacharia presbytero de palatio ſuo, qui eius donaria per illa loca ſancta deferret. Ipſe peragratis Oceani Gallici littoribus (quod piratis infeſtum erat) diſpoſitiſque præſidijs reuertens, Turonis ad ſanctum Martinum orationis cauſa peruenit. Vbi Hyldegardis coniunx eius defuncta eſt, & humata. Inde reuerſus propter Leonis Papæ cauſam Romam proficiſcitur, ibique hyemauit, & exercitum cum Pipino filio ſuo in Beneuentanorum terras prædatum ire iuſſit. Leo Papa poſtquam facta de eo quæſtione, nullus probator criminum ei obiectorum eſſe voluit, in baſilica ſancti Petri ambonem aſcendit, poſito ſuper caput ſuum Euangelio, & coram omni populo inuocato ſanctæ Trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis ſe criminibus purgauit.

DCCCI.

In die natalis Domini, ante confeſſionem beati Petri Apoſtoli, cùm Rex ab oratione ſurgeret, Leo Papa coronam capiti eius impoſuit, & à cuncto Romanorum populo acclamatum eſt: *Carlo Auguſto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Et poſt laudes more antiquorum principum adoratus eſt, atq; ablato Patricij nomine Imperator, & Auguſtus eſt appellatus. Poſt paucos autem dies iuſſit eos, qui Pontificem anno ſuperiori depoſuerant, exhiberi, & habita de eis quæſtione, ſecundum legem Romanam, vt maieſtatis rei capitis damnati ſunt: pro quibus tamen Papa pio affectu apud Imperatorem interceſſit. Nam & vita & membrorum integritas eis conceſſa eſt: cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati ſunt. Terræmotus factus eſt 11. Kalend. Maij per totam Italiam, tam vehemens, vt in quibuſdam locis vrbes ruerent, & montes, & tectum baſilicæ beati Pauli Apoſtoli Romæ cum trabibus ſuis magna ex parte decideret. Circa Rhenum quoque, & in Gallia, & in Germania quædam loca tremuerunt. Barcinona ciuitas in Hiſpania, & in Italia Teate, captæ ſunt, præfectis earum Zatun videlicet Barcinonæ & Roſelmo Teate comprehenſis, Regi pariter præſentatis, & exilio damnatis.

CAROLVS M. Imp. Rom.

DCCCII.

Herena Imperatrix de Conſtantinopoli miſit legatum nomine Leonem Spatarium de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator viciſſim abſoluto illo, miſit Ieſſe Epiſcopum Ambianenſem, & Hemgaudum comitem Conſtantinopolim, vt pacem cum ea ſtatuerent. Iſaac Iudæus Elephantum & alia munera, quæ Aaron Rex Perſarum miſerat, Aquiſgrani Carlo detulit. Tranſalbiani Saxones à Francis vaſtantur. Ortona ciuitas in Italia in deditionem accepta, & Luceria ſimiliter, poſitumque in ea præſidium Francorum. Et Winigiſus dux Spolitanus, qui præſidio præerat, à Grimaldo obſeſſus & captus eſt. Eo anno Baugulfus Abbas Fuldenſis cœnobij, relicta quam habuit poteſtate, Ratgarium ſucceſſorem accepit. Paulinus patriarcha Foroiulienſis obijt.

DCCCIII.

Winigiſus à Grimaldo redditus, & miſſi Imperatoris de Conſtantinopoli reuerſi ſunt, & venerunt cum eis legati Nicifori Imperatoris tunc rempublicam regentis. Nam poſt aduentum legationis Franciæ, Herenam depoſuerunt. Quos Imperator ad ſe venientes in loco, qui vocatur Salz ſuper fluuium Sala ſuſcepit, & auditos cum epiſtola pactum faciendæ pacis continente remiſit ad propria.

DCCCIIII.

Carlus Saxones Tranſalbianos cum mulieribus & natis tranſtulit in Franciam, & pagos Tranſalbianos Obodritis dedit. Leo Papa ad Imperatorem Cariſiaci venit, vbi natale Domini cum eo celebrauit, donatusque magnis muneribus, per Baioariam reuerſus eſt Romam. Cauſa aduentus eius hæc erat: perlatum eſt ad Imperatorem æſtate præterita, Chriſti ſanguinem in Mantua ciuitate fuiſſe repertum: propter hoc miſit ad Papam, petens vt huius famæ veritatem inquireret. Qua accepta occaſione exeundi primo in Longobardiam quaſi pro inquiſitione prædicta profectus eſt, inde arrepto itinere ad Imperatorem vſque peruenit, vnde abſolutus Romam repedauit. Rihboto Archiepiſcopus Treuirenſis moritur.

DCCCV.

Carlus iunior in Boemanos Sclauos cum exercitu à patre miſſus, depopulata prouincia, regem eorum nomine Lechonem occidit. Caganus princeps Hunorum Aquis ad regem venit, & vt poſtulauit, inter Sabariam & Carnontum habitandi locũ accepit, eo quòd Sclauis infeſtantibus priſtinas ſedes habitare non potuit. Erat enim Chriſtianus nomine Theodorus, quo ad ſuos reuerſo, & non multo poſt morte præuento, Cagano per legatos ſuos petenti ab Imperatore cõceſſus eſt honor antiquus, quem Caganus apud Hunos iuxta priſcum eorum ritum habere ſolebat.

DCCCVI.

Partitio regni Francorũ ab Imperatore facta in villa Theodonis inter filios ſuos, vt ſciret vnuſquiſque eorum, quam partem tueri & regere debuiſſet, ſi pater eum ſuperſtitem relinqueret. De hac partitione teſtamentum conſcriptum, & ab optimatibus Francorum confirmatum, & Leonis Apoſtolici ſubſcriptione roboratum eſt. Carlus iunior cum exercitu à patre miſſus in Sorabos ſuper Albim fluuium habitantes, depopulata Sclauorum terra, ducem eorum Miliduoch interfecit. Miſſa eſt & manus de Baioaria & Alamannia atque Burgundia in Boemanos, vaſtataq; prouincia non minima portione, abſque vllo graui incommodo regreſſa eſt. In Corſicam quoque claſſis a Pipino contra Mauros miſſa eſt, cuius aduentum Mauri non expectantes abſceſſerant. Hadumar tamen ciuitatis Genuæ præfectus contra eos imprudenter dimicans occiſus eſt.

DCCCVII.

Aaron Rex Perſarum papilionem & tentoria atrij vario colore facta miræ pulchritudinis Imperatori miſit. Erant enim biſſina omnia, tam tentoria, quàm funes eorum, diuerſis tincta coloribus. Pallia quoque ſerica multa & pretioſa, & odores atque vnguenta, & balſamum; nec non & Horologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compoſitum, in quo XII. horarum curſus ad clepſidram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & caſu ſuo ſubiectum ſibi cimbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiuſdem numeri equitibus, qui per XII. feneſtras completis horis exibant, & impulſu egreſſionis ſuæ totidem feneſtras, quæ prius erant apertæ, claudebant. Eodem anno Rex Burghardum comitem ſtabuli cum claſſe miſit in Corſicam, vt eam a Mauris, qui ſuperioribus annis illuc prædatum venire conſueuerant, defenderet. A quo, cum venirent, & cum eo decertarent, victi ac fugati ſunt, amiſſis XIII. nauibus, & plurimis ſuorum interfectis.

DCCCVIII.

Godofridus Rex Danorum Abodritos bello aggreſſos, quamuis multis afficeret malis, cum magno tamen copiarum ſuarum detrimento redijt, Reginoldo filio fratris ſui, & optimis militum ſuorum, & manu promptiſſimorum amiſſis. Carlus verò filius Imperatoris, qui ad reſiſtendum ei, ſi Saxonum terminos aggredi tentaret, directus fuerat, Albiam ponte iunxit, & cum exercitu, cui præerat, in Linones & Smeldingos (qui & ipſi ad Godofridum defecerant) quanta potuit celeritate tranſpoſuit, populatisque circumquaque eorum agris, & tranſito iterum flumine, cum incolumi exercitu ſe in Saxoniam recepit. Eardulfus rex Nordanumbrorum regno & patria pulſus, ad Imperatorem venit, & patefacto aduentus ſui negotio Romam proficiſcitur.

Dertoſa

DCCCIX.

Dertoſa ciuitas Hiſpaniæ à Hludouuico filio Imperatoris obſeſſa, ſed non expugnata eſt. Eardulfus Rex Nordanumbrorum in regnum ſuum reductus eſt per legatos Imperatoris, & Leonis Papæ. His temporibus concilium habitum eſt de proceſſione Spiritus ſancti. Quam quæſtionem Ioannes quidam monachus Hieroſolymis primo commouit, cuius definiendæ cauſa Bernhardus Epiſcopus Wangionum, & Adalhardus Abbas Corbeiæ monaſterij, Romam ad Leonem Papam miſſi ſunt. Imperator autem cùm ei multa de iactantia & ſuperbia regis Danorum nunciarentur, iuſſit caſtrum Heſfeld trans Albiam ædificari. Interea Thraſco dux Obodritorum, poſtquam cum auxilio Saxonum Wilzos & Smeldingos perdomuit, & omnes, qui à ſe defecerant, reuerti coegit, in emporio Reric ab hominibus Godafridi per dolum interfectus eſt.

DCCCX.

Hruodrud Imperatoris filia, quæ natu maior erat, VIII. Id. Iul. diem obijt. Imperator verò Aquiſgrani adhuc agens, & contra Godafridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit claſſem ducentarum nauium de Nordmannia Friſiam appuliſſe, totasque Friſiaco littori adiacentes inſulas eſſe vaſtatas, iamque exercitum illum in continenti eſſe, ternaque prælia cum Freſonibus commiſiſſe, Danosque victores tributum victis impoſuiſſe, & vectigalis nomine centum libras argenti à Freſonibus iam eſſe ſolutas, Regem verò Godafridum domi eſſe: & reuera ita erat. Qui nuncius adeò Imperatorem concitauit, vt miſſis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nuncijs, ipſe ſine mora palatio exiens, primò quidem claſſi occurrere, deinde verò tranſmiſſo Rheno flumine, in loco, qui dicitur Lippeham, copias quæ nondum conuenerant, ſtatuit opperiri, vbi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille, quem ei Aaron rex Perſarum miſerat, ſubita morte perijt. Congregatis tandem copijs, quanta potuit celeritate ad Alarum fluuium contendit, caſtriſque iuxta confluentem eius (quo Wiſuræ flumine coniungitur) poſitis, minarum Godafridi regis præſtolatur euentum. Nam rex ille vaniſſima ſpe victoriæ inflatus, acie ſe cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed cùm Imperator memorato loco ſtatiua haberet, diuerſa rerum nuncia ad eum deferuntur. Nam & claſſem, quæ Friſiam vaſtabat, domum regreſſam, & Godafridum regem à quodam ſuo ſatellite interfectum; caſtellum vocabulo Hohbuochi Albiæ flumini adpoſitum, in quo Odo legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præſidium, à Wilzis captum; & Pippinum filium eius regem Italiæ VIII. Id. Iul. de corpore migraſſe; duaſque legationes de diuerſis terrarum partibus, vnam de Conſtantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ cauſa aduentaſſe narratur. Quibus ille acceptis, diſpoſita pro temporis conditione Saxonia, domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione boum peſtilentia, vt pene nullus tanto exercitui ſupereſſet, quin omnes vſque ad vnum interirent: & non ſolum ibi, ſed etiam per omnes Imperatori ſubiectas prouincias, illius generis animalium mortalitas immaniſſime graſſata eſt. Imperator Aquiſgrani veniens menſe Octobri memoratas ſupra legationes audiuit, pacemque cum Nicephoro Imperatore, & cum Ambulaz rege Hiſpaniæ fecit. Nam Nicephoro Venetiam reddidit, & Hainricum comitem olim à Sarracenis captum, Ambulaz remittente recepit. Godafrido Danorum rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in regnum ſucceſſit, ac pacem cum Imperatore fecit.

DCCCXI.

Imperator legatos ſuos Conſtantinopolim miſit, Hattonem Baſilienſem Epiſcopum, & Hug comitem Turonicum, & Aio Longobardum de Aquileia, ad confirmandam cum Nicephoro pacem. Condita verò inter Imperatorem & Hemmingum Danorum regem pax, à duodecim primoribus vtriuſque gentis, Francorum videlicet & Danorum, iuxta fluuium Egidoram viciſſim ſecundum ritum ac morem ſuum datis ſacramentis confirmatur. Tres quoque exercitus in totidem partes regni Francorum miſſi; vnus in Linones, qui eorum terra vaſtata, Hohbuochi caſtellum priore anno deſtructum reparauit: alter in Pannonias ad controuerſias Hunorum & Sclauorum finiendas: tertius in Britones ad eorum perfidiam punien-

dam. Qui omnes rebus proſperè geſtis reuerſi ſunt incolumes. Interea Carlus, qui Imperatoris filius maior natu erat, II. Non. Decemb. obijt.

DCCCXII.

Hemmingo Danorum rege defuncto, Sigifridus nepos Godofridi regis, & Anulo nepos Herioldi ſuccedere volentes, cùm inter eos de primatu conuenire non poſſet, commiſſo prælio ambo moriuntur: pars tamen Anulonis adepta victoriam, Herioldum & Reginfridum fratres eius reges ibi conſtituit, quod neceſſario pars victa conceſſit. In eo prælio X. millia DCCCCXL. viri cecidiſſe referuntur. Nicìphorus Imperator Græcorum poſt multas victorias & res proſperè geſtas, à Bulgaris occiſus, Michaelem ſucceſſorem accepit. Qui legatos Carli ad Niciphorum miſſos Conſtantinopolin audiuit & abſoluit, cum quibus & ſuos legatos direxit, & pacem à Niciphoro inceptam confirmauit: qui etiam, vbi ad Imperatorem Aquiſgrani venerunt, ſcriptum pacti ab eo in Eccleſia ſuſcipientes, more ſuo, id eſt, Græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem eum & Baſileum appellantes. Cum Grimaldo duce Beneuentanorum pax facta, & tributi nomine XXV. millia ſolidorum auri à Beneuentanis accepta. Claſſis Danorum Hiberniam aggreſſa, à Scotis prælio ſuperatur. Hoc anno poſt meridiem ſolis eclipſis fuit.

DCCCXIII.

Imperator Amalharium Treuirenſem Epiſcopum, & Petrum Abbatem monaſterij Nonantulas, propter pacem cum Imperatore Michaele confirmandam Conſtantinopolim miſit. Hludouuicum filium coronauit, & ſibi conſortem Imperij fecit. Bernhardum quoque nepotem ſuum, filium Pipini filij ſui, Italię præfecit, & Regem appellari iuſſit. Concilia quinque ſuper ſtatu Eccleſiarum corrigendo ab Epiſcopis celebrari iuſſit, quorum vnum Mogontiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillione, quintum Arelati congregatum eſt. Quorum geſta, qui noſſe voluerit, in prædictis quinque ciuitatibus inuenire poterit. Pons apud Mogontiacum incendio conflagrauit.

DCCCXIIII.

Carlus Imperator dum Aquiſgrani hyemaret, anno ætatis ſuæ circiter LXXI. regni autem XLVII. ſubactæque Italiæ XLIII. ex quo verò Imperator & Auguſtus appellatus eſt anno XIIII. V. Kal. Feb. rebus humanis exceſſit. Cui Hludouuicus filius eius ſucceſſit, & ad ſuſcepti regni adminiſtrationem cura conuerſa, primo legationes gentium, quæ ad patrem venerant, auditas abſoluit; deinde ſimili modo ad patrem quidem miſſas ad ſe verò venientes ſuſcepit, & abſolutas remiſit; habitoque Aquiſgrani generali conuentu populi ſui, ad iuſtitias faciendas, & oppreſſiones popularium releuandas, legatos in omnes regni ſui partes miſit, & erepta per vim patrimonia multis reſtituit.

HLVDOVICVS Pius Imp.

DCCCXV.

Exercitus Francorum à Hludouuico Imperatore ad auxilium Herialdo Danorum regi ferendum contra filios Godofridi in Nordmanniam miſſus, cùm aduerſarij eis congredi non auderent, circumquaq; vicinis* pagis, & acceptis popularium obſidibus XL. reuerſus eſt. Romæ quidam primores in necem Leonis Papæ conſpirantes interficiuntur.

* for. victis.

DCCCXVI.

Saxones & Orientales Franci in Sorabos dicto non obedientes miſſi, contumaciam audacium non magno labore compreſſerunt. Waſcones gentilitia leuitate vſi defecerunt; ſed duabus expeditionibus ita ſunt edomati, vt tarda eis deditio & pacis impetratio videretur. Leo Papa deceſſit VIII. Kalend. Iun. Et Stephanus Diaconus Pontifex factus, paucis poſt ordinationem diebus, ad Imperatorem venit, à quo apud Remorum ciuitatem honorificè ſuſceptus eſt. Qui ſtatim aduentus ſui cauſas principi inſinuãs, celebratis ex more miſſarũ ſolennijs, eum diadematis impoſitione coronauit. Multis deinde inter eos muneribus & datis, & acceptis, & amicitia viciſſim firmiter roborata, Pontifex Romam, Imperator Compendium palatium petit.

DCCCXVII.

Eclipſis ſolis facta eſt Nonas Febr. eadem nocte ſtella cometes gladio ſimilis viſa eſt.

eſt: Stephanus Papa IX. Kalen. Feb. diem obijt, cui Paſchalis presbyter ſucceſſit. Hludouuicus Imperator filium ſuum primogenitum Hlodharium coronauit, & nominis atque imperij ſui ſocium ſibi conſtituit, cæteros Reges appellatos, vnum Aquitaniæ, alterum Baioariæ præfecit. Sclaomir dux Obodritorum, propterea quod regiam poteſtatem, quam poſt mortem Thraſconis ſolus ſuper Obodritos tenebat, cum Ceadrogo filio Thraſconis partiri videbatur, iratus cum populo ſuo ſibi ſubiecto defecit, & miſſa trans mare legatione cum filiis Godofridi amicitias iunxit. Bernardus Rex Langobardorum conſilio prauorum hominum tyrannidem meditatus, cùm ſe à ſuis deſeri vidiſſet, rebus proprijs diffidens, apud Cauillionem armis depoſitis Imperatori ſe tradidit. Leonis Imperatoris legati de Conſtantinopoli pro pace ad Imperatorem Hludouuicum miſſi venerunt, quos ille apud Ingilenheim ſuſceptos audiuit ac dimiſit. Ratgarius Abbas Fuldenſis cœnobij accuſatus à fratribus, & conuictus deponitur.

DCCCXVIII.

Bernhardus Francorum iudicio excæcatus moritur: ſimiliter & auctores coniurationis capitali ſententia damnati, luminibus tantũ orbantur; Epiſcopi ſynodali decreto depoſiti monaſterijs mancipantur; cęteri prout quiſq; nocentior vel innocentior apparuit, vel exilio deportatus, vel tonſus & in monaſterium miſſus eſt. Imperator verò Britanniam eiſmarinam bello petens, captisq; rebellionum munitionibus, breui totam in ſuam poteſtatem redegit. Nam Mormano, qui in ea tyrannidem exercuit, occiſo, nullus Britto inueniebatur, qui reſiſteret, aut imperata facere renueret. Eclipſis ſolis contigit VIII. Id. Iul. Irmingardis regina V. Non. Octob. deceſſit. Monaſterio Fuldenſi Eigil Abbas electus & ordinatus eſt.

DCCCXIX.

Sclaomir rex Obodritorum à primoribus ſui populi multis criminibus accuſatus, cùm obiecta ſibi rationabiliter refellere non poſſet, exilio condemnatus eſt, & regnum Ceadrogo filio Thraſconis datum. Similiter & Lupus Waſco de perfidia conuictus, exilio deportatus eſt. Conuentus Aquiſgrani habitus eſt, in quo multa de ſtatu Eccleſiarum & monaſteriorum tractata, atq; ordinata ſunt, legibus etiam capitula quædam pernéceſſaria, quia deerant, addita ſunt. Imperator inſpectis pleriſque nobilium filiabus, Iudith filiam Hueipi Comitis duxit vxorem. Contra Liudeuuicũ quoq; Sclauum in Pannonia rebellantẽ exercitus de Italia miſſus, rebus parum proſpere geſtis, infecto pene negotio regreſſus eſt. Pipinus filius Imperatoris Waſcones vicit & ſubegit. Hoc anno baſilica ſancti Bonefacij martyris in cœnobio Fuldenſi ab Heſtulfo Archiepiſcopo dedicata eſt in honorem Domini Saluatoris, & omnium Sanctorum eius, translataque ſunt oſſa ſancti martyris, Kal. Nouemb.

DCCCXX.

Tres exercitus contra Liudeuuicum in Pannoniam mittuntur, quorum vnus de Italia per Alpes Noricas; alter de Saxonia per Carantanorum prouinciam; tertius Francorum, per Baioariam & Pannoniam ſuperiorem ingreſſi, cùm in vnum cõuenerunt, totam pene regionem ferro & igni deuaſtantes, nullo graui damno accepto reuerſi ſunt. Is tamen, qui per Pannoniam ſuperiorem iter fecerat, in tranſitu Draui fluminis ex loco rũ & aquarum inſalubritate ſoluti ventris incõmodo grauiter affectus eſt, & pars eius non modica hoc morbo conſumpta. Bera comes Barcenonæ, infidelitatis à vicinis ſuis inſimulatus, cum accuſatore ſuo equeſtri pugna confligere conatus, vincitur; & vt reus maieſtatis capitali ſententia damnatus, parcẽte ei Imperatore, exilio deportatur. Propter nimietatem pluuiarum aere corrupto, hominum & boum peſtilentia longe lateq; ita graſſata eſt, vt vix vlla pars regni Francorum ab hac peſte immunis poſſet inueniri: fruges quoq; vel colligi non poterant, vel collectæ putruerunt. Vinum etiam propter caloris inopiam acerbum & inſuaue fiebat.

DCCCXXI.

Hludouuicus Imperator Nouiomagi * diuiſionem regni fecit inter filios ſuos. *al. VVormatia.
Deinde in villa Theodonis omnes, qui ſuo tempore in exilium miſſi fuerunt, reuocauit, & ſingulos in ſtatum priſtinum reſtituit, poſſeſſiones quoq; iudicio legis in fiſcũ redactas magna liberalitate reſtituit. Hludharius filius eius vxorẽ duxit, & apud

Wormaticam hyemauit. Ceadrogo princeps Obodritorum, quia perfidiæ & cuiuſdam eum filijs Godofridi factæ ſocietatis notabatur, Selaomir æmulus eius in patriam remittitur. Qui cùm in Saxoniam veniſſet, ægritudine decubuit, & percepto Baptiſmi ſacramento defunctus eſt.

DCCCXXII.

In regione Thuringorum quodam in loco iuxta fluuium nomine Ceſpis, ceſpes longitudine pedum quinquagenum; latitudine quatuor denû, altitudine ſexquipedali, de terra ſine manibus & præciſus & ſublatus eſt; & ab eo loco, in quo ſumptus eſt, XXV. pedum ſpatio diſtans inuentus eſt. Itē in parte Orientalis Saxonię, quę Sorahorum finibus contigua eſt, in quodam deſerto loco, iuxta lacum, qui dicitur Arnſeo, terra in modum aggeris intumuit, & limitem vnius leugæ ſpatio porrectum, ſub vna nocte abſq; humani operis molimine ad inſtar valli ſubrexit. Hludouuicus Imperator ſacerdotum vſus conſilio, de omnibus quæ publicè perperam geſſit, publicā pœnitentiam egit: & poſt hæc cuncta, quæ in regno ſuo corrigenda inuenire potuit, corrigere atq; emendare curauit. Hlodharius in Italiam, Pipinus* frater eius, & ipſe vxore ducta in Aquitaniam miſſus eſt. Eigil Abbas Fuldenſis cœnobij defunctus, Hrabanum ſucceſſorem accepit. Ebo Remorum Epiſcopus genti Nordmannorum euangelizauit verbum Dei.

DCCCXXIII.

Hlodharius iuuenis rogante Paſchale Papa Romam veniens, ab eodem coronatur, & à populo Romano Imperator Auguſtus appellatur. Liudeuuicus qui ſuperiore anno propter exercitum contra ſe miſſum, relicta Siſciæ ciuitate, ad Sorabos, qui magnam Dalmatiæ partem obtinere dicuntur, fugiendo ſe contulit, & iterum eùm in Dalmatas ad Emuhslum* auunculum Borne ducis perueniſſet, dolo ipſius interfectus eſt. Hoc anno prodigia quædam extitiſſe narrantur, in quibus præcipua fuerunt, in Aquenſe palatio terræ motus, & in territorio Tullenſe iuxta villam Commarceium* puella quædam annorum ferè XII. ab omni cibo per X. menſes abſtinens; & in Saxonia in pago, qui vocatur Frihſazi, villæ XXIII. igne cœleſti concrematæ; & fulgura ſereno atque interdiu de cœlo cadentia; & in territorio Cometenſe Italicæ ciuitatis, in vico Gradabona, in Eccleſia S. Iohannis Baptiſtæ imago ſanctæ Mariæ puerum Ieſum gremio continentis, ac Magorum munera offerentium, in abſida eiuſdem Eccleſiæ depicta, & ob nimiam vetuſtatem obſcurata, & pene abolita, tanta claritate per duorum dierum ſpatia effulſit, vt omnem ſplendorem nouæ picturæ, ſuæ venuſtatis pulchritudine, cernentibus penitus vincere videretur: Magorum tamen imagines, præter munera quæ offerebant, minimè claritas illa inradiauit. Et in multis regionibus ſegetes grandinis vaſtatione deletæ, atque in quibuſdam locis ſimul cum ipſa grandine veri lapides, atq; ingentis ponderis decidere viſi. Domus quoq; de cœlo tactæ, hominesq; ac cætera animalia paſſim fulminum ictu præter ſolitum crebro exanimata dicuntur. Secuta eſt ingens peſtilentia, atque hominum mortalitas magna.

*al. Liudewuhslum.

*al. Commerciacum.

DCCCXXIV.

Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendæ gratia ad Imperatorem legatos & literas miſit: quos rex auditos remiſit, & cum eis Maghelmum de Baioaria ad memoratum regem direxit. Paſchalis Papa defunctus, & Eugenius pro eo Pontifex conſtitutus eſt. Imperator Hlodharium filium ſuum ad iuſtitias faciendas Romam miſit. Ipſe cum exercitu Britanniam petit, diuiſisq; in tres partes copijs, totam ferro & igni deuaſtat, acceptisq; à perfido Britonum populo, quos imperauerat obſidibus, reuerſus eſt. Hoc anno hyems aſpera, & valde prolixa facta eſt, quæ non ſolum animalia, verumetiam homines quosdam immanitate frigoris extinxit. Ante ſolſtitium quoq; paucis diebus, in territorio Auguſtodunenſe, aere in tempeſtatem ſubita mutatione conuerſo, ingens fragmentum ex glacie ſimul cum grandine decidiſſe perhibetur, cuius longitudo quindenû, latitudo ſeptenû, craſſitudo duorum pedû fuiſſe dicitur.

DCCCXXV.

Iterum Rex Bulgarorum alios legatos ad Imperatorem miſit, de terminis videlicet ac finibus inter Francos & Bulgaros conſtituendis, quibus Rex auditis, per

eoſdem

eoſdem, qui ad ſe miſſi fuerant legatos regi eorum miſſis literis reſpondit prout videbatur. Wihomarcus Britto perfidus terminos Francorum incendijs & direptionibus infeſtare non ceſſauit, donec ab hominibus Lantberti comitis in domo propria circumuentus & occiſus eſt. Imperator cum filijs Godofridi pacem, quam ipſi petebant, cum eis in marca eorum confirmare iuſſit. In territorio Tullenſe iuxta Commerciacum villam puella duodennis, poſt ſacram communionem, quam in Paſcha à ſacerdote ſuſceperat, primo pane, deinde alijs communibus cibis & potibus ita abſtinuit, vt nulla penitus corporis alimenta percipiens, plenum triennium ſine omni victus deſiderio compleuit. Cœpit autem ieiunare anno incarnationis Dominicæ DCCCXXIII ſicut in ipſius anni deſcriptione ſuperius adnotatum eſt, & in hoc anno, id eſt, DCCCXXV. circa Nouembris menſis initium, eſcam ſumere, ac more cæterorum mortalium manducando viuere cœpit.

DCCCXXVI.

Cùm regi Bulgarorum legati ſui quod egerant renunciaſſent, iterum eum, quem primùm miſerat, ad Imperatorem cum literis remiſit, rogans vt ſine mora in diſpoſitione terminorum diffinitio fieret: vel ſi hoc non placeret, ſuos quiſq; terminos ſine pacis fœdere tueretur, quem Imperator ſuſceptum & auditum, ſine literis remeare fecit, menſe autem Maio apud Ingelenheim habito conuentu, diuerſarum gentium legationes auditas abſoluit. Quo tempore Herialdus cum vxore, & magna Danorum multitudine, apud Mago itiam baptizatus eſt. Georgius quidam presbyter de Venetia, cum Baldrico comite Forojulienſe veniens, organum hydraulicum Aquiſgrani fecit. Poſtea verò cùm Imperator in Salz villa regia conuentum haberet, perlatumque eſſet ad eius notitiam, quomodo Aizo Gothus de palatio fugiens, ad Sarracenos ſe contuliſſet, & inde auxilia contra noſtros accepiſſet, grauiter accepit: tamen ne quid inconſultè ageret, aduentum conſiliariorum ſuorum iudicauit opperiri.

Dum hæc aguntur, Hildiuuinus Abbas monaſterij ſancti Dionyſij Romam mittens, annuente precibus Eugenio Apoſtolicæ ſedis tunc præſule, oſſa beati martyris Chriſti Sebaſtiani accepit, & ea apud Sueſſonam ciuitatem in baſilica S. Medardi collocauit, vbi dum adhuc in loculo, ſicut allata erant, inhumata iacerent, tanta ſignorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere ſanitatum per diuinam gratiam enituit, vt à nullo mortalium eorundem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas valeat enarrari.

DCCCXXVII.

Exercitus à rege Sarracenorum Abdiraman ad auxilium Aizoni ferendum, duce Abumaruan regis propinquo, Gerundam venit: cui Pipinus filius Imperatoris cum exercitu miſſus reſiſteret, niſi deſidiâ ducum, quos copijs præfecerat, tardius quàm rerum neceſſitas poſtulabat, is quem ducebant ad marcam veniſſet exercitus. quæ tarditas in tantum noxia fuit, vt Abumaruan, vaſtatis Barcenonenſium ac Gerundenſium agris, villiſq; incenſis, cum incolumi exercitu Cæſar-Auguſtam ſe prius reciperet, quàm à Francorum exercitu potuiſſet vel videri. Huius cladis præſagia credita ſunt viſæ multoties in cœlo acies, & ille terribilis nocturnæ coruſcationis in aere diſcurſus. Interea Bulgari Sclauos in Pannonia ſedentes, miſſo per Drauum nauali exercitu, ferro & igni vaſtauere, & expulſis eorum ducibus, Bulgaricos ſuper eos rectores conſtituerunt. Corpora beatorum Chriſti martyrum Marcellini & Petri menſe Nouembri in Franciam allata ſunt. Eugenio Papa poſt paucos dies mortuo Gregorius presbyter tituli S. Marcellini pontificatum ſuſcepit.

DCCCXXVIII.

Reliquiæ ſancti Marcelli martyris poſt Paſcha ad Aquis palatium delatæ, & per eas ibi multa ſigna facta ſunt. Hludharius cum exercitu ad marcam Hiſpanicam miſſus eſt: ſimiliter & Hludauuicus iuuenis contra Bulgaros. Fœdus cum Nordmannis factum, per negligentiam ruptum, & caſtra noſtrorum à Nordmannis direpta ſunt.

DCCCXXIX.

Ante Paſcha in ſabbato ſancto terræmotus noctu Aquiſgrani factus. Imperator

generalem conuentum menſe Auguſto Wormaciæ habuit. Bulgari nauibus per Drauum fluuium venientes, quaſdam villas noſtrorum flumini vicinas incenderunt.

Bernhardus Comes Barcinonenſis in palatio camerarius conſtitutus, & Hludharius in Italiam profectus eſt.

DCCCXXX.

Commotio contra Imperatorem à primoribus Francorum in Compendio exorta, propter Bernardum, quem in palatio eſſe noluerunt. quo inde depulſo atque fugato in gratiam cum eo redierunt, ſed ad breue temporis ſpatium.

DCCCXXXI.

Conuentu apud Nouiomagum habito, Imperator omnes, qui ſibi contrarij fuerant, velut iuſtè exauctorauit, quoſdam publicis, quoſdam priuatis rebus exſpolians, quoſdam in exilium mittens.

Qua re multum contra ſe & Iudith vxorem ſuam non ſolum populi, ſed etiam filiorum ſuorum animos concitauit.

DCCCXXXII.

Imperator menſe Maio contra Hludouuicum filium ad Auguſtam Vindelicam cum exercitu venit. Inde reuerſus in Aquitaniam, Pipinum filium regno priuauit.

Sed inde poſtquam vxorem abdicauit, cum magna difficultate ad Aquenſe palatium regreſſus eſt. Sol defecit quinto Nonarum Maij, & Luna decimotertio Cal. Iunij.

DCCCXXXIII.

Imperator initio Quadrageſimæ Wormatiam venit, & ibi vxore reuocata, atque exercitu congregato, contra filios ſuos ad ſe venire volentes, in Aliſatiam profectus, atque ibi à ſuis deſertus ac proditus, & in filiorum poteſtatem redactus eſt.

Erat ibi cum filijs Gregorius Papa Romanus.

DCCCXXXIV.

Poſt hæc iudicio Epiſcoporum arma depoſuit, & ad agendam pœnitentiam incluſus eſt. vxor in Italiam ducta. Proximaque æſtate ipſe relaxatus arma reſumpſit, vxorem recepit. Hludharium ad Italiam cum his, qui eum ſequi volebant, redire coegit.

Pugnatum eſt eodem anno cum Malfrido & Lamberto: in quo prælio perierunt Vodo comes Aurilianenſium, & Theodo Abbas ſancti Martini Turonenſis, & alij multi.

DCCCXXXV.

Imperator cum filijs Pipino & Hludouuico conuentum generalem habuit apud Lugdunum, diſpoſitiſq; ibi illarum partium cauſis ad Aquenſe palatium reuerſus eſt. Normanni Doreſtadum vaſtauerunt.

DCCCXXXVI.

Imperator in palatio Theodenhoue conuentum habuit, ad quem Hludharius venire nō potuit, quia grauiter & vſq; ad deſperationē ægrotauit. Quo peracto, Imperator Franconfurdum venit, inde ad ſanctū Marcellinum & Petrum, & inde ad

Ingilenheim,

Ingilenheim, & inde Aquenſe palatium redijt. Normanni Anduuerpam ciuitatem incendunt, ſimiliter & Witlam empotium iuxta oſtium Moſæ fluminis, & à Friſionibus tributum acceperunt.

DCCCXXXVII.

Ticenum in Italia III. Cal. Ian. octies noctu tremuiſſe perhibetur. Plures ex primoribus Italiæ defuncti ſunt: inter quos præcipui fuerũt Lantbertus & Hugus. Stella cometes in ſigno libræ apparuit III. Id. April. & per tres noctes viſa eſt. Nordmanni tributum exactantes in Walchram inſulam venerunt, ibique Eggihardum eiuſdem loci Comitem, & Hemmingum Halpdani filium, cum alijs multis XV. Calend. Iul. occiderunt, & Doreſtadum vaſtauerunt, acceptoq; à Friſionibus tributo reuerſi ſunt. Imperator omiſſo itinere Italico Aquiſgrani hyemauit.

DCCCXXXVIII.

XV. Cal. Febr. veſperi terræmotus apud ſanctum Nazarium, & in Wormacenſe, & Spitenſe, & Lobadunenſe * factus eſt. Naues contra Nordmannos ædificantur. Optima pars regni Francorum Carolo iuueni data eſt. Hludharius & Hludauuicus in valle Tridentina colloquium habuerunt, ante mediam Quadrageſimam. Imperator verò menſe Iunio Nouiomagi conuentu generali habito, conſilijs quorundam ex primoribus Francorum acquieſcens, pacti conſcriptione Hludouuico filio ſuo regnum Orientalium Francorum, quod prius cum fauore eius tenuit, interdixit. Ille autem intelligens ex inuidia conſiliariorum talem prodiiſſe ſententiam, edicto prius habito III. Cal. Decemb. ad Franconfurt cum ſuis venit. Contra quem Imperator quaſi ſibi aduerſantem cum exercitu veniens, Mogontiaci natalem Domini celebrauit. Pipinus quoque filius eius Rex Aquitaniorum menſe Nouembr. eiuſdem anni defunctus eſt.

* Vide Orig. Palat. M.S. cap. 7.

DCCCXXXIX.

Imperator verò poſt peractam feſtiuitatem natalis Domini & Theophaniæ, VII. Id. Ianuar. cum exercitu nauigio Rhenum tranſijt, obuios habens Saxones, partim minis, partim ſuaſionibus Adalberhti Comitis abductos. Quo cognito Hludouuicus nefas eſſe ſciens filium patri repugnare, cedendumque tempori iudicans, in Baioariam ſe recepit. Imperator autem in Franconofurt veniens, ibique manens, ieiunium quadrageſimale inchoauit: inde pergens in Alamanniam, iuxta lacum Brigantricum Paſcha celebrauit. Poſt Paſcha verò menſe Maio Wormatiam veniens, Hludhario filio ſuo de Italia in fidem eius venienti reconciliatur, regnumque Francorum inter eum & Carlum filium ſuum minimum diuidit: Hluthario quidem, qui maior natu erat, nominis ſui dignitatem & ſedem regni tribuens, Hludouuico verò filio ſuo minori pro eo, quod eum offenderat, Baioariorum prouincia tantum conceſſa. Poſt Cal. autem Iul. Hluthario ad Italiam redeunte, Imperator aſſumpto ſecum Carlo, ad diſponendas Aquitaniorum res, Occidentem proficiſcitur.

Eodem quoque anno ſtella cometes in ſigno arietis apparuit, & prodigia alia in cœlo viſa ſunt. Nam & cœlum noctu ſerenum rubuit, & per aliquot noctes igniculi plurimi inſtar ſtellarum per aerem diſcurrere videbantur.

DCCCXL.

Hludouuicus filius Imperatoris partem regni trans Rhenum, quaſi iure ſibi debitam affectans, per Alamanniam facto itinere venit ad Franconofurt, multorum ad ſe Orientalium Francorum animis prudenti conſilio conuerſis. Quo comperto, Imperator de Aquitania infecto negotio redire compulſus, Druogonem Archicapellanum & Adalbertum comitem cum alijs multis præmiſit ad tuendum littus Occidẽtale Rheni fluminis, ipſe verò ſecutus in Aquiſgrani Paſcha celebrauit. Hiſdem temporibus per aliquot noctes rubor aeris nimius apparuit, ita vt vnus trames ardẽs ab Euro, alter à Circio exoriens, in vnum coirent, & quaſi coagulati ſanguinis ſpeciem in ſummitate cœli monſtrarent. Poſt Paſcha autem Imperator collecto exercitu filium per Turingiam vſq; ad terminos Barbarorum perſequitur, excluſumq; à finibus regni per Sclauorum terram cum magno labore Baioariam redire compellit. Ipſe verò rebus in partibus illis ordinatis, ad Salz villam regiam reuerſus, dies Letaniarum & Aſcenſionis Domini ſollemnia celebrauit. In ipſa autem vigilia Aſcen-

ſionis Domini, hoc eſt IV. Id. Maij, Eclipſis Solis circa ſeptimam & octauam horam diei facta eſt tam valida, vt etiam ſtellæ propter obſcuritatem ſolis viſæ ſint, rebusq; color in terris mutaretur. Imperator verò illis diebus morbo correptus ęgrotare cœpit, & per Mœnum fluuium nauigio ad Franconofurt, inde poſt dies paucos in inſulam quandam Rheni fluminis prope Ingilenheim delatus, morbo inualeſcente XII. Cal. Iul. diem vltimum clauſit, corpusq; eius Mettis ciuitatem perlatum in baſilica S. Arnulfi confeſſoris honorificè ſepultum eſt.

HLVTHARIVS Imp. Rom.

Hlutharium verò de Italia ſero venientem Franci loco patris eius ſuper ſe regnaturum ſuſcipiunt. Hunc enim ſe uni Imperatorem morientem deſignaſſe, vt poſt ſe regni gubernacula ſuſciperet, miſſis ei inſignijs regalibus, hoc eſt, ſceptro imperij, & corona. Quod fratres eius non conſentientes, contra eum inſurgere parant, ac primum ei in ſuburbanis Mogontiacis cum exercitu venienti, frater ſuus Hludouuicus cum manu valida Orientalium Francorum partem regni ab Oriente Rheni defenſurus occurrit; initoq; pacto, & dilato in aliud tempus placito, Hlutharius contra Carlum Occidentem proficiſcitur, Hludouuicus verò Orietales Francos, Alamannos, Saxones & Turingios ſibi fidelitatis iure confirmat.

DCCCXLI.

Interea cùm citer contigua Rheni loca præſidia poneret, & littus Orientale contra Occidentalium irruptionem defendere pararet, Hlutharius nuntio rumore permotus, omiſſa Carli inſecutione, reuerſus inchoante menſe Aprili iuxta Wormatiam cum exercitu clam tranſijt Rhenum, & Hludouuicum à quibuſdam ſuis proditum, ac pene circumuentum Baioariam redire coegit, poſitisque cuſtodibus partium illarum, quos ſibi fideles eſſe arbitratus eſt, denuo ad reſiſtendum Carlo, qui iam tunc vltra Moſam caſtra ponere moliebatur, ſtudia conuertit & vires. Igitur dũ hæc agerentur, Hludouuico per nuntios Carli ad auxilium vocato, & per Alamanniam iter facienti, Comites quos Hlutharius tutores partium ſuarum dimiſerat, in Renenſe* occurrunt cum exercitu, ortoq; prælio, Adalbertus Comes & incentor diſcordiarum occiditur, & cum eo innumerabilis multitudo hominum proſternitur, III. Id. Maij. Itaq; Hludouuicus hac congreſſione victor Rhenũ tranſiens, Carlo fratri auxilium laturus, in Gallias pergit. Vbi cùm conueniſſent tres fratres in regione Alcedronenſe iuxta villam Fontianatam, & de partitione regni cõcordare nõ poſſent, renuente Hluthario, qui ſibi monarchiam vindicabat, ferro decernendum, & Dei iudicio cauſam examinandam decreuerunt. Factumq; eſt inter eos VII. Cal. Iul. prælium ingens & tanta cędes ex vtraq; parte, vt nunquam ætas præſens tantam ſtragem in gente Francorum antea factam meminerit. Et Hlutharius quidem ipſa die ad Aquenſe palatium reuertitur: Hludouuicus verò & Carlus caſtris potiti, collectis ac ſepultis eorum cadaueribus, qui ex ſua parte ceciderant, ab inuicem diſcedunt; & Carlo in Occidentalibus remanente, Hludouuicus quaſi mediante menſe Auguſto, venit ad villã regiam, quæ vocatur Salz. Hlutharius verò iterum ſuis vndique collectis, Mogontiacum veniens, Saxones cum Hluthario filio ſuo paruulo obuiam ſibi Nemeti venire præcepit. Ipſe autem Rhenum tranſiens, quaſi Hludouuicum fratrem ſuum vſq; ad exteras nationes fugaturus, infecto negotio redit Wormatiam, vbi celebratis filiæ ſuæ nuptijs, rurſus contra Carlum in Gallias pergit: vbi toto hyberno tempore inani labore conſumpto, Aquiſgrani reuertitur. Cometes ſtella VIII. Cal. Ian. ſub ſigno Aquarij apparuit.

*al. Rinuienſe.

DCCCXLII.

Hludouuicus verò videns Hlutharium in priſtina pertinacia perdurantem nec adhuc velle deſiſtere victũ, collecta Orientaliũ non modica manu, Rhenum tranſijt, ciuitates in Occidentali Rheni littore poſitas, quę partibus Hlutharij fauebãt, in deditionem accipit, occurritq; ei Carlus apud vrbem Argentoratum, quę nunc Strazburgus vocatur: vnde pari intentione pergentes, Hlutharitũ in villa Sentiaca morantẽ, & à ſuis deſertũ, in quibus non parũ confidebat, fugere cõpellunt XVII. Cal. April. Putantes aũt eum (vt fama vulgabat) rebus deſperatis Italiã petere, partẽ regni, quam eatenus habuit, inter ſe diſpertiũt. Hlutharius verò collecto suo ſatis exercitu, apud Madaſconã Galliæ vrbẽ conſedit. Quę conſecuti fratres ſui cùm iam vidiſſent pro-

niorem

niorem ad faciendam cum eis pacem, fœdus inire maluerunt, quam diutius cōtentionibus deſeruire; ea tamen conditione, vt è partibus ſingulorum XL. ex primoribus electi in vnum conuenientes regnum æqualiter deſcriberēt, quo facilius poſtmodum inter eos pari ſorte diuiderentur. Quibus geſtis, Hludouuicus inde reuerſus menſe Auguſto in villa quæ vocatur Salz, habito generali conuentu, in Saxonia pergens, validiſſimam conſpirationem libertorum legitimos dominos opprimere conantium, auctoribus factionis capitali ſententia damnatis, fortiter compeſcuit. Circa autumnum vero apud Wormatiam Carolo fratri occurrit, Hluthario in villa Thiotonis morante, cum miſſi eorum in Confluente caſtello conuenientes de partitione regni concordare non poſſent, dilato in alıud tempus placito, ſinguli ad ſua reuertuntur. Eodem anno Eclipſis Lunæ facta eſt in Cal. April. v. feria ante Paſcha, decima hora noctis.

DCCCXLIII.

Deſcripto regno à primoribus, & in tres partes diuiſo, apud Virdunum Galliæ ciuitatem, tres Reges menſe Auguſto conuenientes, regnum inter ſe diſpertiunt: & Hludouuicus quidem Orientalem partem accepit, Karlus vero Occidentalem tenuit, Hlutarius qui maior natu erat, mediam inter eos ſortitus eſt portionem: factaq; inter ſe pace & iuramento firmata, ſinguli ad diſponendas tuendasq; regni ſui partes reuertuntur. Karlus Aquitaniam, quaſi ad partem regni ſui iure pertinentem, affectans, Pipino nepoti ſuo moleſtus efficitur, eumq; crebris incurſionibus infeſtans, grande detrimentum proprij ſæpe pertulit exercitus.

Gregorius IV. Papa obijt, in cuius locum ſubrogatus eſt Sergius: & Mauri Beneuentum occupauerunt.

DCCCXLIV.

Karlus Bernhardum Barcenonenſem ducem incautum, & nihil ab eo mali ſuſpicantem occidit. Pipini duces Karli exercitum ſuperant VII. Id. Iunij. in quo prælio ceciderunt Hugo Abbas patruus Karli, & Rihboto Abbas, Raban quoq; ſignifer, cum alijs multis ex nobilibus. Hludouuicus Abodritos defectionem molientes bello perdomuit, occiſo rege eorum Gozzomuil, terramq; illorum & populum ſibi diuinitus ſubiugatum per Duces ordinauit. Hrabanus quoque ſophiſta, & ſui temporis poetarum nulli ſecundus, librum quem *de laude ſanctæ crucis Chriſti* figurarum varietate diſtinctum difficili & mirando poemate compoſuit, per Aſcrihum & Hrudbertum monachos monaſterij Fuldenſis, Sergio Papæ ſancto Petro offerendum tranſmiſit.

DCCCXLV.

Nordmanni regnum Karli vaſtantes per Sequanam vſque Pariſios nauigio venerunt, & tam ab ipſo, quàm incolis terræ accepta pecunia copioſa, cum pace diſceſſerunt. In Freſia quoque tribus prælijs conflixerunt, in primo quidem victi, in ſecundis vero duobus ſuperiores effecti magnam hominum multitudinem proſtrauerunt. Caſtellum etiam in Saxonia quod vocatur Hammaburg, populati, nec inulti reuerſi ſunt. Carlus cum Brittonibus conflixit, & cum grandi damno exercitus ſui, ipſe cum paucis vix euaſit. Hludouuicus XIV. ex ducibus Boemanorum cum hominibus ſuis Chriſtianam religionem deſiderantes ſuſcepit, & in octauis Theophaniæ baptizari iuſſit. Tempore vero autumni, in Saxonia apud Padaprunno generale placitum habuit, vbi fratrum ſuorum & Nordmannorum, Sclauorum quoque & Bulgarorum legationes ſuſcepit, audiuit & abſolnit. Hlutharius Folcratum ducem Arelatenſem, & reliquos comites illarum partium rebellare molientes in deditionem accepit, & prout voluit, Prouinciam ordinauit.

DCCCXLVI.

Giſalbertus vaſſallus Carli filiam Hlutharij Imperatoris rapuit, & in Aquitaniam profectus, in coniugem accepit. Hludouuicus Occidentem profectus menſe Martio cum Carlo placitum habuit, in quo vterq; eorum publice conteſtatus eſt, ſuæ non fuiſſe voluntatis quo Giſalbertus filiæ Hlutharij iungeretur, vt his auditis, Hlutharius placari facilius potuiſſet. Inde reuerſus iuxta lacū Briganticum II. Non. April. Paſcha celebrauit, poſtea cum Hluthario locutus, volens eum cum Carlo pa-

eificare, cum res non haberet effectum, circa medium menſem Auguſt. cum exercitu ad Sclauos Margenſes defectionem molientes profectus eſt. Vbi ordinatis, & iuxta libitum ſuum compoſitis rebus, ducem eis conſtituit Raſticem nepotem Moimari. Inde per Boemanos cum magna difficultate & grandi damno exercitus ſui reuerſus eſt.

His temporibus Mauri Romam cum exercitu venientes, cum non poſſent vt bem inrumpere; Eccleſiam ſancti Petri vaſtauerunt.

DCCCXLVII.

Hic annus à bellis quieuit, quem Hlutharius & Hludouuicus mutua familiaritate tranſegerunt. Nam vterq; eorum ad domum alterius inuitatus, conuiuijs & muneribus Regijs honoratus eſt. Hludouuicus tamen Hlutharium & Carlum, ita vt voluit pacificare non potuit, renuente Hluthàrio propter iniuriam ſibi à Giſalberhto vaſallo Carli in raptu filiæ ſuæ factam. Nordmanni Doreſtatum incendentes vaſtauerunt. Otgarius Mogontiacenſis Epiſcopus XI. Cal. Maij obijt, in cuius locum Hrabanus ordinatus eſt, VI. Cal. Iul. Qui in eodem anno, iubente Hludouuico Rege, apud Mogontiacum ſynodum habuit circa Cal. Octob.

Per idem tempus mulier quædam de Alamanniç partibus, nomine Thiota, Pſeudo-prophetiſſa Mogontiacum venit, quæ Salomonis Epiſcopi parochiam ſuis vaticinijs non minime turbauerat. Nam certum conſummationis ſeculi diem, aliaque perplura Dei ſolius noticiæ cognita, quaſi diuinitus ſibi reuelata, ſcire ſe fatebatur, & eodem anno vltimum diem mundo imminere prædicabat. Vnde multi plebei vtriuſq; ſexus timore perculſi ad eam venienres munera illi ferebant, ſeque orationibus illius commendabant, & (quod grauius eſt) ſacri ordinis viri doctrinas Eccleſiaſticas poſtponenres, illam quaſi magiſtram cœlitus deſtinatam ſequebantur. Hæc in præſentiam Epiſcoporum apud ſanctum Albanum deducta, & diligenter de ſuis aſſertionibus requiſita, presbyterum quendam ſibi ea ſuggeſſiſſe, & ſe talia quæſtus cauſa narraſſe profeſſa eſt. Quapropter ſynodali iudicio publicis cæſa flagellis miniſterium prædicationis quod irrationabiliter arripuit, & ſibi contra morem Eccleſiaſticum vindicare præſumpſit, cum dedecore amiſit, ſuiſq; vaticinijs tandem confuſa finem impoſuit.

DCCCXLVIII.

Hlutharius & Hludouuicus menſe Februario colloquium habuerunt in Confluente caſtello, vbi pars Hlutharij illud quidem (ſicut fama vulgabat) maxime moliebatur, vt Hludouuicus poſthabita Karli amicitia, ſibi germanitatis iure ſociaretur. Hludouuicus vero memor pacti quod cum Carlo dudum cum adteſtatione diuini nominis inierat, ſuaſoria machinamenta ingenioſe dęclinans, finito colloquio, ad ſuos reuerſus quaſi mediante menſe Auguſto Boemanos eruptionem molientes per Hludouuicum filium ſuum miſſa aduerſus eos expeditione contriuit, legatosq; pacis gratia mittere, & obſides dare coegit. Circa Cal. autem Octob. generale placitum habuit apud Mogontiacum, in quo legatos fratrum ſuorum & Nordmannorum Sclauorumq; ſuſcepit, audiuit & abſoluit. Homines etiam Hrabani Epiſcopi aduerſus dominum ſuum conſpirantes, publice conuictos cum eo pacificauit. Legatos ſuos ad fratrem ſuum Hlutharium in Theotonis villa placitum habentem pro Giſalberhto qui eodem anno ad fidem eius venerat, reconciliationis gratia direxit. Goteſcalcus quoq; quidam presbyter de prædeſtinatione Dei praue ſentiens, & tam bonos ad vitam quam malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter à Deo prædeſtinatos eſſe affirmans, in conuentu Epiſcoporum rationabiliter (vt plurimis viſum eſt) conuictus & ad proprium Epiſcopum Ingumarum Remis tranſmiſſus eſt; prius tamen iuramento confirmans, ne in regnum Hludouuici vltra rediret.

DCCCXLIX.

Boemani more ſolito fidem mentientes contra Francos rebellare moliuntur. Ad quorum pe fidos motus comprimendos Hernuſtus dux partium illarum, & inter amicos Regis primus, Comitesq; non pauci atque Abbates cum exercitu copioſo mittuntur. Barbari vero pro pace & ſecuritate ſua obſides ſe daturos & imperata facturos per legatos ad Thachulfum directos promittunt, cui præ cæteris credebāt,

quaſi

quaſi ſcienti leges & conſuetudines Sclauicæ gentis. Erat quippe dux Sorabici limitis, ſed in illa expeditione iam tunc grauiter vulneratus. Nam pridie cum exercitus vallum hoſtium vi magna inrūperet, & reſiſtentib. aduerſarijs ex vtraq; parte multi ſine diſcretione ſauciarentur, ipſe in ſiniſtro genu ſagitta percuſſus eſt. Cum legatis vero qui miſſi fuerant, quo minus ab eis debilitas eius deprehenderetur, equo ſedēs ſimulata ſanitate locutus eſt: cumq; quibuſdam ex primatibus per miſſos ſuos legatorum verba nuntiaſſet, indignati ſunt aliqui eorum aduerſus eū, quaſi cæteris præferri cupiens, ſummam rerum gerendarum in ſe vellet inclinare: & citato impetu, inconſultis cæteris, bellum hoſtibus paci ſtudentibus intulerunt, ſtatimq; experti ſunt, quid ſine timore Dei propria diſcordium poſſit virtus & audacia. Hoſtes enim effecti ſuperiores, cædendo perſecuti ſunt eos vſq; in caſtra, occiſorumq; ſpolia in conſpectu eorum ſecuri detrahentes, tantis eos terroribus affecerunt, vt euadendi ſpe penitus priuarentur. Vnde coacti obſides dabant eis à quibus ſuſcipere dedignati ſunt, vt inlæſi ab hoſtibus, & via tantum publica pergentes in patriam reuerti potuiſſent. Et vt maior confuſio ſuperbientibus, & de ſua virtute præſumentibus fieret, contigit eodem anno poſt non multi temporis ſpatium in villa Hohſtedi, * quæ in territorio Mogontiaco, ſpiritum nequam per os cuiuſdam arreptitij proteſtari, bello ſe Boemanico præfuiſſe, ſociosq; ſuos ſpiritum Superbiæ atq; Diſcordiæ fuiſſe, quorum doloſis machinationibus Franci Boemanis terga vertiſſent. *hod. Harſt.

DCCCL.

Rorucnatione Nordmannus, qui temporibus Hludouuici Imperatoris cum fratre Harialdo vicum Doreſtadum iure beneficij tenuit, poſt obitū Imperatoris defuncto fratre apud Hlutharium qui patri ſucceſſit in regno, proditionis crimine falſo (vt fama eſt) inſimulatus, tentus & in cuſtodiā miſſus eſt: vnde fuga lapſus in fidem Hludouuici regis Orientalium Francorum veniens, cum per annos aliquot ibi moraretur, & inter Saxones qui, confines Nordmannis ſunt, manſitaret; collecta Danigenarum non modica manu, cœpit piraticam exercere, & loca regni Hlutharij Septentrionalis Oceani littoribus contigua vaſtare: venitq; per oſtia Rheni fluminis Doreſtadum, & occupauit eam atq; poſſedit. Et cum à Hluthario principe ſine periculo ſuorū non poſſet expelli, cum conſilio ſenatus legatis mediantibus in fidem receptus eſt, ea conditione vt tributis cæterisq; negotijs ad Regis ærariū pertinentibus fideliter inſeruiret, & piraticis Danorū incurſionibus obuiādo reſiſteret. Nordmanni Godafrido duce per Sequanam aſcēdentes, regnū Karli prædantur, ad quorum expulſionem Hlutharius in auxilium vocatus, cum ſibi pugnandum eſſe cū hoſte putaret, Karlus clam mutato conſilio Godafridum cum ſuis in ſocietatem regni ſuſcepit, & terram eis ad inhabitandum delegauit. Hlutharius vero aduentum ſuum illo ſuperuacuum videns, ad propria reuerſus eſt.

Eodem anno grauiſſima fames Germaniæ populos oppreſſit, maxime circa Rhenum habitantes. Nam vnus modius de frumento Mogontiaci vendebatur decē ſiclis argenti. Morabatur autem eo tēpore Rabanus Archiepiſcopus in quadam villa parochiæ ſuæ cui vocabulum eſt Winzella, & pauperes de diuerſis locis venientes ſuſcipiens quotidie pluſquā trecentos alimento ſuſtentabat, exceptis his qui in præſentia illius aſſidue veſcebantur. Venit autem & mulier quædam pene conſumpta inedia cū puerulo paruulo, inter cæteros refocillari deſiderans: quę prius quam limē portæ tranſcenderet, præ nimia imbecillitate corruens ſpiritum exhalauit, puer vero mamillā matris mortuæ quaſi viuentis de ſinu protrahens & ſugere tentans multos intuentes gemere ac flere coegit. Quidam etiam in illis diebus de Grabfeldon cū vxore ſua & filio tenero in Thuringiam proficiſcens, vt malum inopiæ temperare poſſet, vxorē in itinere in quadā ſilua poſitus ſic affatus eſt: Nonne, inquit, melius eſt vt puerum iſtum occidamus & manducemus carnes eius, quā omnes inedia cōſumamur? Illa vero contradicente ne tantū ſcelus cōmitteret, tandem vrgente fame filium de brachijs maternis per vim rapuit, & voluntatē opere compleſſet, niſi Deus illū ſua miſeratione præueniſſet. Nam (ſicut idem poſtea in Thuringia poſitus plurimis retulit) cum euaginaſſet gladium vt mactaret filium, & in ancipiti poſitus necem diſtuliſſet, vidit eminus duos lupos ſuper vna cerua ſtantes, & lacerantes carnes

eius,ſtatimq; parcens filio ad cadauer ceruæ cucurrit, & lupos inde abigens,tulit de carnibus prægustatis,& cum incolume filio ad vxorem reuerſus eſt. Prius enim, quã do filium tulerat de manibus matris, paululum ab ea declinauerat, ne illa morientem puerum videret vel audiret. At illa, veniente marito, videns recentes carnes & cruore perfuſas, putabat filium occiſum, & cecidit retrorſum pene exanimis. Ille autem accedens conſolatus eſt eam, & erigens illam, oſtendit ei puerum viuentem. Tunc illa reſumpto ſpiritu Deo gratias egit, quia filium ſanum recipere meruit: nec minus ille quod eum Deus à liberi interfectione innocuum dignatus eſt conſeruare. Ambo tamen de carnibus lege prohibitis neceſſitate coacti ſe recreatunt.

DCCCLI.

Sorabi Francorum fines crebris incurſionibus atq; incendijs infeſtant. Vnde Rex commotus cum exercitu per Thuringiam iter faciens, terram eorum ingreſſus, grauiter eos obſidione fatigauit, perditisq; frugibus & omni ſpe victus adempta, magis eos fame quam ferro perdomuit. Pipinus Rex Aquitaniæ comprehenſus à ſuis, Carlo Regi cum regno traditur, effectusq; clericus Sueſſioni in monaſterium S. Medardi retruditur. Similiter & Carlus frater eius iunior, cum de regno Hluthatij profectus, fratrem inuiſere diſpoſuiſſet, tentus eſt à comitibus Caroli Regis, & illo iubente tonſus in Corbeienſe monaſterio miſſus eſt in cuſtodiam.

DCCCLII.

Henaldus Nordmannus qui ſuperioribus annis iram domini ſui Horuc Danorum Regis fugiens, ad Regem Hludauuicum ſe contulit, ab eo benigne ſuſceptus, baptizatus, ac fidei Sacramentis imbutus eſt: cum per plures annos honorifice inter Francos haberetur, tandem principibus Borealium partium, & cuſtodibus Danici limitis, quaſi lubricæ fidei & moliminе proditionis cœpit eſſe ſuſpectus: vnde & ab eis occiſus eſt. Habita eſt autem & Synodus ex voluntate atq; præcepto eiuſdem ſereniſſimi principis in ciuitate Mogontia metropoli Germaniæ, pręſidente Hrabano venerabili eiuſdem vrbis Archiepiſcopo, cum omnibus Epiſcopis atq; Abbatibus Orientalis Franciæ, Baioariæ & Saxoniæ: & illi quidem de abſoluendis quæſtionibus eccleſiaſticis tractatum habebant, Rex vero cum principibus & præfectis prouinciarum publicis cauſis litibusq; componendis inſiſtens, poſtquam Synodalia eorum decreta ſuo iudicio comprobauit, & legationes Bulgarorum Sclauorumque audiuit & abſoluit, Baioariam reuerſus eſt: vbi ordinatis & diſpoſitis quæ videbantur neceſſaria, ſine mora rediens per alueũ Rheni fluminis nauigio venit Coloniam. Vbi cum quibuſdam ex Hlothatij fratris ſui principibus habita locutione, profectus eſt in Saxoniam ob eorum vel maxime cauſas iudicãdas, qui à prauis & ſubdolis iudicibus neglecti & multimodis (vt dicunt) legis ſuæ dilationibus decepti, graues atq; diuturnas patiebantur iniurias. Suberant etiam & alię cauſę ad ſe ipſum ſpecialiter aſpicientes, poſſeſſiones videlicet ab auita vel paterna proprietate iure hęreditario ſibi derelictæ, quas oportuit ab iniquis perſuaſoribus iuſta repetitione legitimo domino reſtitui. Igitur in loco qui appellatur Nimia * ſuper amnem, quem Cornelius Tacitus ſcriptor rerum à Romanis in ea gente geſtarum, Viſurgim, moderni vero Wiſuracha vocant, habito generali conuentu, tam cauſas populi ad ſe perlatas iuſto abſoluit examine, quam ad ſe pertinentes poſſeſſiones iuridicorum gentis decreto recepit. Inde tranſiens per Angros, Harudos, Suabos & Holſingos,* & per manſiones ſingulas, prout ſe præbuit opportunitas, cauſas populi iudicans, Thuringiam ingreditur. Vbi apud Erpfesfurt habito conuentu, decreuit inter alia, *vt nullus Præfectus in ſua præfectura, aut Quæſtionarius infra quæſturam ſuam, alicuius cauſam aduocati nomine ſuſciperet agendam: in alienis vero præfecturis vel quæſturis ſinguli pro ſua voluntate, aliorum cauſis agendis haberent facultatem.* Inde profectus diem natalis Domini in Reganesburg celebrauit.

*al. Mimida.

*al. Holiſingos.

DCCCLIII.

Nordmanni per Ligerem fluuium venientes Turonum Galliæ ciuitatem prædantur, & inter alias ædes Eccleſiam quoq; ſancti Marini confeſſoris, nemine reſiſtente ſuccendunt. Aquitanorum legati Ludouuicum Regem crebris ſupplicationibus ſollicitant, vt aut ipſe ſuper eos regnum ſuſciperet, aut filium ſuum mitteret, qui eos

qui eos à Karli regis tyrannide liberaret: ne forte ab extraneis & inimicis fidei, cum periculo Chriſtianitatis, quærere cogerentur auxilia, quę ab orthodoxis & legitimis dominis inuenire nequirent.

Hemmo Halberenſis Epiſcopus VI. Kal. April. defunctus eſt, in cuius locum Hildgrim Epiſcopus eſt ordinatus. Reginhericor Epiſcopus VI. Cal. Septembr. de hoc mundo tranſiens, Folchardum ſucceſſorem reliquit. Hadauuart quoq; Mimidenſis Epiſcopus XIII. Calen. Octob. diem clauſit vltimum, cathedramq; ſuam Theotrico dimiſit. In Cal. autem Septemb. baſilicam ſancti Bonefacij martyris noctu fures ingreſſi, partem de theſauro Eccleſiæ abſtulerunt, & ita hactenus res latet, vt neq; auctores facti inueſtigari; neque pecuniæ aliquod poſſit indicium reperiri.

DCCCLIV.

Hludouuicus filius Hludouuici regis ad Aquitaniam pergit, volens experiri ſi vera eſſent, quæ patri ſuo per legatos gentis promittebantur. Cum ergo veniſſet, & non eſſet ſuſceptus niſi ab ea tantum ſola cognatione, quam Carlus maxime offendit propter interfectionem Gozberti eorum propinqui, quem iuſſit occidi: cæteris omnibus ad ſuſceptionem eius diſſimulantibus, aduentum ſuum illo ſuperuacuum fuiſſe ratus, cum ſuis ſe circa tempus autumni in Franciam recepit. Nordmanni, qui continuis XX. annis regni Francorum fines per loca nauibus acceſſibilia cædibus & incendijs atque rapinis crudeliter vaſtabant, congregati de regionibus, per quas prædandi cupiditate diſperſi fuerant, in patriam ſuam reuerſi ſunt: Ibique inter Horuc regem Danorum & Gudurm filium fratris eius qui eatenus ab eo regno pulſus piratico more vixit, orta contentione ita ſe mutua cæde mactauerunt, vt vulgus quidem promiſcuum innumerabile caderet, de ſtirpe vero regia niſi vnus puer nullus remaneret, Domino ſanctorum ſuorum iniurias vlciſcente, & aduerſarijs digna factis retribuente.

DCCCLV.

Apud Mogontiacum * terra vicies tremuiſſe perhibetur. Aëris inſolita commotio turbinibus ac tempeſtatibus plagisq; grandinum multis damnum intulit: Fulminum ictibus ędes plurimæ crematæ ſunt, inter quas baſilica S. Chiliani martyris Nonis Iunijs, clero laudes veſpertinas celebrante, repentino ictu percuſſa & ſuccenſa eſt: & mirum in modum ſub laquearibus domus ignis pendulus inlæſa materia tamdiu oberrabat, donec oſſa ſancti martyris, & totius Eccleſiæ theſaurus efferretur inlæſus. Clericorum quoq; nonnulli fulmine tacti, inlæſis veſtibus, per diuerſa membrorum loca graues combuſturas habuiſſe reperti ſunt. Fertur etiam quendam in illis regionibus hominem ita cœleſti igne combuſtum, vt conſumpto corpore veſtis ab igne remaneret inlæſa. Sequentis vero menſis die octaua inſtante ſollemnitate natalis eiuſdem ſancti Martyris, muros Eccleſiæ, quos prius cœleſtis non conſumpſit ignis, ſubito terribilis exorta tempeſtas funditus euertit. Quam ruinam mors Epiſcopi Gozbaldi ſubſecuta eſt, qui tertio dehinc menſe, id eſt, XII. Cal. Octob. pręſentem vitam finiens, Harnum diſcipulum ſuum ſibi ſucceſſorem reliquit. *al. vvima perib.

Rex quoq; Hludouuicus in Sclauos Margentes contra Raſticen ducem eorum ſibi rebellantem, parum proſpere ducto exercitu, ſine victoria redijt, malens aduerſarium firmiſſimo (vt fertur) vallo munitum ad tempus dimittere, quam militũ ſuorum periculoſe pugnando damna ſuſtinere. Magnam tamen prouincię partem prędijs & incendijs vaſtauit exercitus, nec paruam multitudinem hoſtium caſtra Regis inuadere cupientium vſq; ad internecionem deleuit, ſed non impune: quia poſt reditum Regis, Raſtices cum ſuis inſecutus plurima trans Danuuium finitimorum loca prædando vaſtauit.

Menſe vero Octob. XVI. Cal. Nouemb. per totam noctem igniculi inſtar ſpiculorum Occidentem verſus per aerem denſiſſime ferebantur. Hlutharius Imperator renuncians omnibus quæ habuit, Prumienſe monaſterium ingreſſus, effectusq; ibi monachus, VI. Cal. Octob. mortalem hominem exuit, & ad vitam perrexit ęternam. Principes autem & optimates regni filium eius Hlutharium ſuper ſe regnare cupiẽtes, ad Hludouuicum Regem Orientalium Francorum patruum eius in Franconofurt eum adducentes, cum conſenſu & fauore illius ſibi regnare conſentiunt. HLVDOuicus II. Imper.

DCCCLVI.

Menſe Februario IIII. die menſis defunctus eſt Hrabanus Archiepiſcopus Mogontiacenſis Eccleſiæ, habens in Epiſcopatu annos IX. menſem vnum & dies quatuor: cui ſucceſſit Karlus magis ex voluntate Regis & conſiliariorum eius, quam ex conſenſu & electione cleri & populi. Deceſſit autem & Hatto Abbas Fuldenſis cœnobij, pridie Id. April. in cuius locum per electionem fratrum & auctoritatem regiã ordinatus eſt Thioto vnus ex ipſis monachis.

Menſe vero Auguſto Hludouuicus Rex collecto exercitu, per Sorabos iter faciens, Ducibusque eorum ſibi coniunctis, Dalmatas prælio ſuperat, acceptisq; obſidibus tributarios facit. Inde per Boemanos tranſiens, nonnullos ex eorum ducibus in deditionem accepit. In qua expeditione perierunt Comites Bardo & Erpf, cum alijs quamplurimis.

DCCCLVII.

Rex Hludouuicus menſe Februario colloquium habuit in Confluente caſtello cum Hluthario nepote ſuo. Tempore vero Quadrageſimæ placitum habuit apud Wangionum ciuitatem. Ruoruc Nordmannus qui præerat Doreſtado, cum conſenſu domini ſui Luthar ij Regis claſſem duxit in fines Danorum, & conſentiente Horico Danorum Rege, partem regni quæ eſt inter mare & Egidoram, cum ſocijs ſuis poſſedit. Otgarius Epiſcopus & Hruodolfus Comes Palatij, & Hernuſtus filius Hernuſti Ducis, cum hominibus ſuis in Boemanos miſſi, ciuitatem Wiztrachi Ducis ab annis multis rebellem occupauerunt, expulſo ab ea Sclauitago* filio Ducis Wiztrachi, qui tyrannidem tunc in ea exercebat. Quo per fugam lapſo, & ad Raſticen ſe conferente, frater eius qui ab eo patria pulſus apud Cz ztiborum So abum exulabat, ad regem fideliter veniens loco fratris Dux conſtituitur.

* al. Selauitago.

Habita eſt autem & ſynodus apud Mogontiacum circa Kal. Octob præſidente Carolo Archiepiſcopo, vbi inter alia quæ ventilata ſunt de iure eccleſiaſtico, præſentata eſt epiſtola Gunthar ij Colonienſis Epiſcopi ad Altfridum Epiſcopum directa, in qua legebatur, contigiſſe Coloniæ XVII. Kal. Octob. terribilem valde tempeſtatem: populo cuncto præ nimio horrore in baſilicam ſancti Petri confugiente, & ſignis Eccleſiæ concrepantibus, vnanimiter Dei miſericordiam implorante, ſubito fulmen in forma ignei draconis inſtar baſilicam ſcidiſſe ac penetraſſe, atque ex omni illa multitudine tres homines diuerſis quidem locis, ſed vno ictu in mortem deieciſſe, presbyterum ſcilicet iuxta altare ſancti Petri, diaconum vero ad altare ſancti Dionyſij, laicum autem ad altare ſanctæ Mariæ; alios etiam numero ſex, eodem impetu ita proſtraniſſe, vt elati ſemiuiui vix conualeſcerent. Feruntur & alia prodigia his temporibus Treuiri contigiſſe, quæ ideo ſcribere diſtuli, quia de eis certum nuncium non habui.

DCCCLVIII.

In Kalendis Ianuarijs terræmotus magnus factus eſt per ciuitates & regiones diuerſas, maximus tamen apud Mogontiacum, vbi maceriæ antiquæ ſciſſæ ſunt, & Eccleſia ſancti Albani martyris ita concuſſa eſt, vt murus de faſtigio cadens, oratorium ſancti Michaelis ad occidentem baſilicæ bicameratum cum tecto & laquearibus ruina ſua confringens terræ coæquaret.

Menſe autem Februario Rex cum quibuſdam conſiliarijs ſuis in Forcheim colloquium habuit. Inde condicto placito & deſignatis ad hoc ſpecialiter Comitibus, in villa Alamanniæ quæ vocatur Vlma, Notingum Epiſcopum & Eburhardum Comitem miſſos Hludouuici nepotis ſui ſuſcepit & audiuit. Poſt mediam autem Quadrageſimam venit in Franconofurt, & ibi Paſcha celebrauit. Interea miſſi quos ad Lutharium nepotem ſuum directos habuit, veniunt, eumq; iuxta condictum, in Confluente caſtello Regi occurſurum eſſe nunciarunt. Rege autem promiſſionibus eius credente, & ante dies Letaniarum ad condictum diem & locum veniente; Luthatius promiſſa mentitus, nec ipſe venit, neq; de ſuis aliquem mittere voluit. Fœdus enim cum Carlo contra Regem inijt, quod vterque eorum iuramento firmauit. Qui cum ſe vidiſſet inluſum eſſe, reuerſus in Franconofurt cum multa de vtilitate regni cum ſuis tractaret atq; diſponeret, tunc etiam decreuit tres exerci-

tus tã

tus in diuerſos regni ſui terminos, eſſe mittendos, vnum quidem per Carlmannum filium ſuum ſeniorem in Sclauos Margenſes contra Raſticen, alterum vero per Ludauuicum filium ſuum minorem in Obodritos & Linones; tertium autem per Tracholfum in Sorabos dicto obedire nolentes: vt ſedatis extrinſecus aduerſariorum tumultibus, facilius intrinſecus regni gubernacula diſponeret.

Menſe autem Iulio collectis & ordinatis exercitibus ireq́ue profectis, repente die media ſubiit Regem curarum maxima moles. Legati enim ab Occidente venerunt Adalhartus Abbas & Oto Comes, poſtulantes eum, vt populo periclitanti & in anguſtia poſito præſentia ſua ſubueniret. Quod niſi celeriter fieret, & ex parte eius ſpe liberationis priuarentur, à paganis cum periculo Chriſtianitatis quærere deberent defenſionem, quam à legitimis & orthodoxis dominis inuenire non poſſent. Tyrannidem enim Caroli ſe diutius ferre non poſſe teſtati ſunt, quia quod ex eis pagani extrinſecus, nemine reſiſtente aut ſcutum opponente, prædando, captiuando, occidendo, atque vendendo reliquiſſent, ille intrinſecus ſubdole ſæuiendo diſperderet; nec quenquam eſſe in omni populo qui iam promiſſionibus aut iuramentis eius fidem adhibere præſumeret, cunctis de bonitate illius in deſperationem cadentibus. Quibus auditis Rex grauiter conturbatus eſt. Duplici enim premebatur anguſtia, quoniam ſi populi votis acquieſceret, contra fratrem (quod impium eſſet) agere deberet: ſi autem fratri parceret, à periclitantis populi liberatione, quod æque impium eſſet, ceſſare deberet. Ad hoc acceſſit etiam non modicus anguſtiarum cumulus, vulgi videlicet æſtimatio, ſuſpicantis totum quod actum fuerit in huiuſmodi negotio, non voto fieri populo conſulentis, ſed ſola intentione regnum dilatare cupientis. Quod longe aliter eſſe quam ſe vulgi fert opinio, cuncti conſiliorum Regis conſcii veraci ſermone teſtantur. In tali igitur curarum moleſtia poſitus, tandem conſilio ſapientium acquieſcens, ſimul & conſcientiæ ſuæ puritate prædictus, maluit multorum vtilitatibus conſulere, quam vnius hominis pertinaciç conſentire: precibusq́ue legatorũ fauens, votis populi præſentiam eius deſiderantis, cũ Dei adiutorio ſe adfuturum promiſit. Mediante autem menſe Auguſto Wangioni collecto comitatu per Aliſatiam profectus: venit in Galliam ad villam regiam, in regno Caroli, quæ vocatur Ponticona, vbi occurrerunt ei fere omnes primates partium illarum, exceptis eis quos tunc Carolus ſecum in præſidio habuit, pugnans contra Normannos ſuper Ligerem fluuium, qui vt audiuit Ludouuicum eſſe intra terminos regni ſui, dimiſſa obſidione, cum exercitu occurrit ei in loco qui vocatur Briacus; viſaq; multitudine Orientalium ſimul & eorum qui è ſuis contra tyrannidem eius coniurauerant, cum ſe virtute cerneret imparem, nec poſſe ſine grandi periculo ſuorum cum fratris copijs in acie congredi, diſpoſito tamen & quaſi ad pugnandum milite ordinato, ipſe quidem cum paucis latenter abſceſſit. Exercitus vero in loco certaminis derelictus, cognito ducis abſceſſu ad Ludouicum tranſiuit. Ille vero ſedato impetu populi Carlum perſequi cupientis, ad diſponenda regni negotia, quaſi libera vtens poteſtate, diligentiam curamque conuertit. Et primum quidem nimis incauta ductus ſecuritate, omne robur totius exercitus, quem ab Oriente ſecum adduxerat, remiſit in patriam; fruſtra in deſertores & proprij domini proditores ſpei ſuæ fiduciam ponens, quorum etiam conſilio ibi decreuit hyemare: ignarus per omnia imminentis ſibi periculi, quod ei parabatur ex parte Caroli, cuius animum ad vltionem iniuriarum ſuarum erexerant filij Chuonradi Comitis, Ludouuicum ſecurum & paucos eſſe qui cum eo ex ſuis remanſerunt, indicantes: quos ille quidem quaſi ſibi fideles ad explorandos, ſibique renuntiandos actus Carli tranſmiſerat. Illi vero fidem mentiti & Carlo coniuncti, quomodo Ludouuicus ex improuiſo cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Interea nuntiatum eſt ei in Oriente rempublicam Sorabici limitis eſſe turbatam, eo quod Sorabi, duce eius Cziſtiboro nomine, ſibi fideliſſimo, inſidioſe perempto, defectionem meditarentur. Ac per hoc, ille quidem ad comprimendam ſeditionem exortam, in regnum ſuum quanta potuit celeritate regreſſus eſt. Carlus vero poſt diſceſſum eius ſedem regni ſui nullo aduerſante ſine difficultate recepit.

Villa quædam haud procul ab vrbe Pinguia ſita eſt Caput montium vocata, eo quod ibi montes per alueum fluminis Rheni tendentes, initium habent, quam vulgus corrupte Cammunzi * nominare ſolet, vbi malignus ſpiritus euidens nequitiæ ſuæ oſtendit indicium. Nam primum quidem lapides iaciendo, & parietes domorum quaſi malleo pulſando, hominibus loci illius infeſtus efficitur; deinde vero manifeſte loqui, & furtim ſublata quibuſdam prodere, poſt hæc diſcordias inter habitatores eiuſdem loci ſeminare: denique omnium animos contra vnum hominem concitauit, quaſi peccatis illius exigentibus cæteri talia parerentur. Et vt maius odiũ aduerſus eum excitaret, in quamcunq; domum idem homo intrauit, ſtatim malignus ſpiritus illam excuſſit. Igitur ex neceſſitate coactus cum vxore & filijs foris manſit in agris, omnibus propinquis ſuis ſub tectum ſuum illum ſuſcipere timentibus. Sed nec ibi tutus fuiſſe permiſſus eſt. Nam cum vniuerſas fruges ſuas congregaſſet, & in aceruos collegiſſet, ſpiritus nequam ex improuiſo veniens cunctas incendit. Vt autem animos vicinorum illum interficere cupientium placare potuiſſet, idem ipſe ferro feruente, de omnibus quæ ei obijciebantur criminibus ſe oſtendit immunem. Miſſi ſunt igitur ab vrbe Mogontiaca presbyteri atque diacones cum reliquijs & crucibus, qui malignum ſpiritum ab eo loco expellerent. Sed illis in quadam domo, vbi maxime ſæuiebat, letanias agentibus, & aquam benedictam ſpargentibus, antiquus hoſtis nonnullos ex eadem villa illuc conuenientes iactando lapides cruentauit: tamen modicum temporis à ſua infeſtatione quieuit. Poſtquam vero inde diſceſſerunt qui miſſi fuerant, idem hoſtis multis audientibus lugubres edidit ſermones. Nam presbyterum quendam nominatim exprimens, ſe ſub cappa illius ſteriſſe profeſſus eſt ea hora, quando aqua benedicta aſpergebatur in domo. Quibus ſe præ timore ſignantibus, idem hoſtis de eodem presbytero, *Meus*, inquit, *proprius eſt ſeruus: à quo enim quis ſuperatur, huius & proprius eſt ſeruus. Quia nuper (me ſuadente) cum filia procuratoris iſtius villæ concubuit.* Quod factum nullus mortalium ante ſciebat, exceptis his qui hoc crimen perpetrauerant. Patet ergo quia, iuxta veritatis ſententiam, nihil opertum eſt quod non reueletur. His & huiuſmodi malis apoſtata ſpiritus in loco ſupra dicto per tria annorum curricula infeſtus non ante ceſſauit, donec vniuerſa pene ædificia ſuccendio conſumeret.

*al. Cammunzi ... mons Luriaberch.

DCCCLIX.

Ludouuicus Rex quaſi inchoante verno tempore, de Gallis rediens Wormatiã venit. Cum frequentibus legatorum ſuorũ diſcurſibus fratris ac nepotis ſui animos ſibi reconciliare ſtuderet, eorumq; reſponſa per internuntios reciproca relatione ſuſciperet; tandem condicto tempore, ſinguli cum æquo numero principum ſuorum ex aduerſa parte nominatim expreſſorum, iuxta Anternacum caſtellum, in quadam inſula Rheni fluminis nauigio vecti conuenerunt, reliquo ſingulorum comitatu ſuper littus ex vtraq; parte fluminis conſiſtente. Vbi cum diu varia & anceps actarum ſimul & agendarum rerum agitata eſſet diſputatio, condicto placito autumni tempore iuxta Baſalam cõmuniter habendo, ſinguli cũ ſuis ad propria reuerſi ſunt. Hludouuicus tamẽ eis qui priore anno à Carlo deficientes ſui effecti ſunt, honores quos prius habuerãt, impetrare nõ potuit. Dilata n. res eſt in futuro placito finienda. Interea vero cũ ſuis habita locutione, Tiothonẽ Fuldenſis cœnobij Abbatẽ ad Hludauuicum regem Italiæ nepotem ſuũ & ad Nicolaũ Apoſtolicum apologetica intentione Romã miſit, reſponſa eorũ, ſi eſſet poſſibile, ad condictũ regale placitũ perlaturum. A quibus honorifice ſuſceptus, cũ de geſtis præteriti anni Regẽ per omnia rationabiliter excuſaret infamiæ, Apoſtolica fultus epiſtola rediens, iuxta lacũ Brigantieum ad Regem venit, de loco prædicto placiti iã tunc reuerſum, quia ad cõdictum diem vel locum placiti neuter ſibi Regum occurrerat. Qui cum de legatione ſua Regi per omnia ſatisfeciſſet, accepta licentia ad proprium redijt monaſterium.

Vrbs Mogontia cum locis ſibi contiguis, per totum anni circulum immaniter terræ motu vexatur. Probus presbyter religioſus, cuius caſta conuerſatio & doctrinæ ſanctæ ſtudium Mogontinam illuſtrauit Eccleſiam, VII. Cal. Iunij, diem obijt. Sed quoniam per omnia longum eſt texere, qualiter in ſupra dicta Eccleſia ſine faſtidio die noctuque fructuoſo labore deſudauerit, vel quomodo omnia omnibus

factus

factus fuerit vt cunctos lucrifaceret Chriſto, ſaltim aliqua virtutum illius duobus verſiculis non pigeat memoriæ commendare, vt ex his cætera diuinitus illi collata facilius valeant intelligi.

Quam prudens, humilis, patiens, caſtusq́; fuiſſet,
Littera vel lingua nulla referre poteſt.

DCCCLX.

Hybernum tempus aſperum nimis & ſolito prolixius erat, frugibusq; & arborum prouentibus pernoxium. Nix quoque ſanguinolenta in plerisq; locis cecidiſſe reperta eſt. Mare etiam Ionium glaciali rigore ita conſtrictum eſt, vt mercatores qui nunquam antea niſi vecti nauigio, tunc in equis quoq; & carpentis mercimonia ferentes Venetiam frequentarent. Hludouuicus Rex & Carlus frater eius, neposq; eorum Hlutharius, cum primatibus ſuis in Confluente caſtello conuenientes, pacem inter ſe & fidelitatem mutuam ſinguli iuramēto firmauerunt, cuius ſacramenti ſeries huiuſmodi fuit: *Amodo & quamdiu vixero, iſtum fratrem meum Karlum, & nepotes meos Ludouuicum & Lutharium atque Karlum, ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ ſtatum & honorem atque defenſionem, & ad noſtram communem ſalutem & honorem, & ad populi Chriſtiani nobis commiſſi ſaluamentum & pacem, & ad legis ac iuſtitiæ & rectæ rationis conſeruationem, quantum mihi Dominus ſcire & poſſe donauerit, & ipſi me obaudierint, & à me ipſi quaſierint, vero conſilio, & ſecundum quod mihi rationabiliter & ſalubriter poſſibile fuerit, ſincero auxilio adiutor ero ad regnum illorum continendum, & nec in vita, nec in membris neque in regno illorum eos forconſiliabo* in hoc, vt ipſi erga me ſimilem promiſſionem faciant & conſeruent.* * al. foris conſil.

DCCCLXI.

Hludouuicus Rex conuentum habuit in Reganesburg tertia ſeptimana poſt ſanctum Paſcha, in quo Ernuſtum ſummatem inter omnes optimates ſuos quaſi infidelitatis reum publicis priuauit honoribus. Vtonem quoq; & Berngarium fratrem eius atq; Sighardum Comites, Waldonemq́; Abbatem, cum alijs nonnullis, quaſi complices infidelitatis eius, ſimiliter exauctorauit. E quibus Vto & Berngarius cum Waldone fratre ſuo in Gallias ad Carlum Regem ſeceſſerunt, cæteris intra patriam in proprietate ſua remanentibus. Carlmannus quoq; filiorum Regis maximus, res nouas molitus eſt. Expulit enim duces quibus cuſtodia commiſſa erat Pannonici limitis & Carantani, atq; per ſuos marcam ordinauit: quod Regis animum rebellionem ſuſpicantis non parum commouit.

DCCCLXII.

Carlemannus per ſacramenta pacis & ſecuritatis ſuæ Reganesburgum venit, & reddita ratione conuicit aduerſarios, patriq́; ſuo reconciliatur, iuramento confirmans ne contra eius iuſtam poteſtatem quicquam deinceps mente malicioſa machinaretur. Et Carlemannus quidem ad ſua cum pace reuertitur, Rex vero Mogontiam profectus, occurrentem ſibi ad colloquium nepotem ſuum ſuſcepit Lutharium regem. Eodem quoq; anno Rex ducto in Obodritos exercitu, ducem eorum Tabamuizilem rebellantem dicto obedire, & filium ſuum cum alijs obſidibus dare coegit.

DCCCLXIII.

Carlemannus filius Regis qui prælatus* erat Carantanis, tam multis criminibus & tam magnis apud patrem abſens accuſatus eſt, vt merito reus maieſtatis haberi debuiſſet, ſi ea quę in eum dicta ſunt, ab accuſatoribus probari potuiſſent. Quod Regis animum adeo commouit, vt per ſe ipſum coram frequentia populi ſui proteſtatus ſit; Karlemannum filium ſuum ab eo tempore & deinceps donec ipſe viueret & regnaret, ſua voluntate publicis honoribus nunquam eſſe potiturum. Quo audito Karlemannus ab itinere quo ad palatium ire cœperat, perterritus in Carinthiam ſe recepit, ibi tutari apud ſuos quos ſibi fideles arbitratus eſt, volens, donec patris ira quieſceret, & ipſe per internuncios veraces ſibi fallaciter obiecta purgaret. Interea Rex collecto exercitu, ſpecie quidem quaſi Raſticen Margenſium Sclauorum ducem cū auxilio Bulgarorum ab Oriente venientium (vt fama fuit) domaturus, reau- * for. præfectus.

tem vera ad Carantanos filium expugnaturus acceſſit: qui teucra ad id temporis defenderet, niſi proditione Gundachari Comitis ſui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus ſecum habens, quaſi vada fluminis N. hoſtibus prohibiturus, cum omnibus copijs tranſiuit ad Regem, & prælatus eſt Carantanis, ſicut ei prius occulte promiſſum eſt, ſi dominum ſuum fraude decepiſſet. Et hic quidem præfecturæ dignitatem hoc modo promeruit. Carlemannus vero per iuramenta principum venit ad patrem, de obiectis ſibi criminibus ſecurus, quia innocens erat, & teſtimonio conſcientiæ fretus, lætum ſe per omnia exhibebat atque iucundum.

Ea tempeſtate Carlus Archiepiſcopus Mogontiacenſis Eccleſiæ II. Non. Iunij defunctus eſt; Luitbertus eiuſdem ſedis honore ſublimatus II. Cal. Decemb. In regno quoq; Lutharij, pro eo quod dimiſſa vxore legitima alteram duxit, ſynodus in Mettis congregata eſt omnium Epiſcoporum eius præter Hungarium Traiectenſem, quem ægritudo detinuit. Aderant & miſſi Nicolai Romani Pontificis ob eandem cauſam diligenter inueſtigandā directi. In quo negotio vētilato, Rex factū ſuū propter quod arguebatur, conſilio & auctoritate Epiſcoporum ſuorum ſe feciſſe teſtatus eſt. Quod illi non inficiantes, quaſdam aſſertiones rationū veriſimilium quibus geſtæ rei qualitatem munire niſi ſunt oppoſuerunt, easq; literis comprehenſas, vt legati Apoſtolici ſuggeſſerunt, per Guntharium Agrippinæ Coloniæ, & Theotgaudum Treuerenſem Galliæ Belgicæ Archiepiſcopos, Nicolao, Apoſtolicæ ſedis Pontifici probandas tranſmiſerunt. Qui conuocato Romanæ ſedis Epiſcoporū concilio, & Mettenſem anathematizauit ſynodū, & ad ſe miſſos Epiſcopos depoſuit & cōmunione priuauit; iuſte quidē & canonice, vt ſcriptis ſuis ipſe teſtatur, iniuſte vero, ſicut illi reſcriptis & aſſertionibus firmare conātur. Propterea partis vtriuſq; ſcriptorum ſeriem his annalibus inſerendam eſſe iudicaui, diſcernendæ rei veritatē lectoris arbitrio relinquens. Et hæc quidem ſunt Apoſtolicæ ſedis decreta ſynodalia:

Nicolaus ſeruus ſeruorū Dei reuerendiſſimis & ſanctiſſ. fratribus noſtris Archiepiſcopis in regno Ludouuici Regis Germani conſtitutis. Scelus quod Lutharius Rex, ſi tamē Rex veraciter dici poſſit, qui nullo ſalubri regimine corporis appetitus refrenat, ſed lubrica eneruatione magis ipſius illicitis motibus cedit, in duabus feminis Teudberga ſcilicet & VValdrada commiſit, omnibus manifeſtum eſt. Sed & dudum Epiſcopos Theutgaudum & Guntharium in tali facto eum habuiſſe tutores atq; fautores, pene totius nobis orbis vndiq; ad limina ſeu ſedem Apoſtolicam confluens reſerebat, abſentibus quoque idipſum noſtro ſcribentibus Apoſtolatui. Quod nos tanto credere renuimus, quanto de Epiſcopis tale quid audire nullatenus ſperabamus, donec ipſi Romam tempore concilij venientes, coram nobis & ſancta ſynodo tales inuenti ſunt, quales fuerant à multis ſæpiſſime prædicati, ita vt ſcriptura quam ſuis ſtipulauerant manibus, quamq; volebam vt noſtro roboraremus chirographo, caperentur, & dum muſcipulam innocentibus opponere ſatagerent, inſidiis ſuis illaqueati ſunt ipſi: ſicque completum eſt; Deo auctore, quod in prouerbiis legitur: Fruſtra iactatur ante oculos rete pennatorum: ſi quidem ipſi obligati ſunt & ceciderunt. Nos vero qui in hoc flagitium falſo cecidiſſe dicebamur, fauente Domino cum iuſtitia propugnatoribus reſurreximus & erecti ſumus. Igitur decernente nobiſcum ſancta ſynodo, in præſentia depoſiti & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque à regimine Epiſcopatus alienati indubitanter exiſtunt. Vnde veſtra fraternitas canonum normam cuſtodiens, & decretorum ſanctiones obſeruans caueat, ne hos quos nos abiecimus, recipere in ſacerdotum catalogo quis præſumat. Depoſitionis autem ſententia quam in prædictos Theutgaudum & Guntharium protulimus, cum cæteris capitulis quæ ſancto concilio nobiſcum ſanciente promulgauimus, inferius annexa monſtrabitur. DE SYNODO IN METENSIVM VRBE A THEVTGAVDO ET GVNTHARIO ARCHIEPISCOPO CONGREGATA PENITVS ABOLENDA CAPITVLVM. *Synodum quæ nuper, id eſt, ſub priſtino Imperatore Ludouuico per indictionem* XI. *menſe Iunio, in Metenſium vrbe ab Epiſcopis qui noſtrum præuenerant iudicium, collecta eſt, quiq; Apoſtolicæ ſedis inſtituta temere violauerunt, ex tunc, & nunc, & in æternum iudicamus eſſe caſſatam, & cum Epheſino latrocinio repudiatam Apoſtolica auctoritate in perpetuum eſſe ſancimus damnandam, nec vocari ſynodū, ſed tanquam adulteris fauentē, proſtibulum appellari decernimus.* DEPOSITIO THEVTGAVDI ET GVNTHARII ARCHIEPISCOPORVM CAP. II. *Theutgaudum*

dem Treuerenſem primatem Belgicæ prouinciæ & Guntharium Agrippinæ Coloniæ Epiſcopos, nunc coram nobis & ſancta ſynodo, ſub geſtorum inſinuatione qualiter cauſam Lotharii Regis & duarum mulierum eius Theutbergæ ſcilicet & VValdrudæ ſe recognouerint & iudicauerint, ſcriptum ſuper hoc propriis roboratum manibus offerentes, nihilque ſe plus vel minus aut aliter egiſſe ore proprio multis coram poſitis affirmantes, & ſententiam quam à ſede Apoſtolica, in Ingeltrudem vxorem Boſonis ſanctiſſimus frater noſter Mediolanenſis Archiepiſcopus Tado & cæteri coepiſcopi noſtri petierant emittendam, & nos diuino ſuccenſi zelo, ſub anathematis obteſtatione canonice protuleramus, publice viua voce ſe violaſſe confitentes, in quibus omnibus inuenimus eos Apoſtolicas atq; canonicas ſanctiones in pluribus exceſsiſſe, & æquitatis normam nequiter temeraſſe, omni iudicamus ſacerdotii officio permanere penitus alienos, Spiritus ſancti iudicio & beati Petri per nos auctoritate omni Epiſcopatus exutos regimine conſiſtere definientes. Quod ſi iuxta præcedentem conſuetudinem, tanquam Epiſcopi auſi fuerint aliquid de ſacro miniſterio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia ſynodo reſtitutionis ſpem aut locum habere ſatisfactionis, ſed & communicantes eis omnes abiici de Eccleſia, & maxime ſi poſtea quam didicerint aduerſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentauerint. DE CÆTERIS EPISCOPIS, CAP. III. Cæteri autem Epiſcopi qui complices horum Theutgaudi ſcilicet & Guntharii vel ſectatores eſſe feruntur, ſi cum his coniuncti ſeditionem, coniurationes vel conſpirationes fecerint, vel ſi à capite, id eſt, à ſede beati Petri, illis hærendo diſſenſerint, pari cum eis damnatione teneantur aſtricti. Quod ſi cum ſede Apoſtolica, vnde eos principium Epiſcopatus ſumpſiſſe manifeſtum eſt, ſapere de cætero per ſemetipſos vel miſſos ad nos legatos cum ſcriptis ſuis profeſsi extiterint, nouerint ſibi à nobis veniam non negandam, nec amiſsionem honorum ſuorum pro retro-actis præſumptionibus, aut ſubſcriptionibus quas pro inſanis fecerunt geſtis per nos vllo modo formidandam. DE ENGILDRVDA. CAP. IIII. Engildrudam filiam quondam Mactifredi Comitis, quæ Boſone proprio viro relicto, ecce iam per ſeptem circiter annos hac atque illac vagabunda nuper cum fautoribus ſuis regulariter anathematizauimus, ſed propter contumaciam iterato anathematis vinculis duximus innodandam. Sit igitur à Patre & Filio & Spiritu ſancto vno & vero Deo, ab omnibus ſanctis patribus, & ab vniuerſa ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia, & à nobis penitus anathema, cum omnibus complicibus communicatoribus atque auxiliatoribus ſuis, ita vt, ſicut iam decreuimus, ſi quis ei communicare vel fauere in aliquo præſumpſerit, ſiquidem clericus fuerit, in eodem vinculo conſtrictus, officium clericatus amittat, monachi vero & Laici ſi inobedientes decreto præſenti fuerint, ſimiliter anathematizentur. Sane ſi eadem mulier ad virum ſuum reuerſa fuerit, vel Apoſtolicam beati Petri ſedem Romam properans, veniam ei poſt dignam ſatisfactionem procul dubio non negabimus. Veruntamen ſub priori vinculo anathematis, quo illam prius & nunc obligauimus, interim conſtricta permaneat. Si quis autem eidem Engildrudæ Apoſtolicam beati Petri ſedem Romam ſpecialiter properanti vel occurrenti neſcius communicauerit, aut ſciens opem in veniendo præſtiterit, nullo pro hoc vinculo teneatur innexus. DE SENTENTIIS ATQVE INTERDICTIS SEDIS APOSTOLICÆ CAP. V. Si quis dogmata, mandata, interdicta vel decreta pro catholica fide, pro Eccleſiaſtica diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum à ſedis Apoſtolicæ præſule ſalubriter promulgata contempſerit, anathema ſit. Epiſcopi vero ſupradicti poſtquam damnati ſunt, hæc reſcripſerunt. CAP. I. Nicolao Pontifici, Guntharius atque Theutgaudus. Patres noſtri & fratres coepiſcopi ad te nos direxerunt, & nos ſponte iuimus, conſulere videlicet, expleta generali legatione tuum magiſterium ſuper his ſpecialiter quæ pariter, prout nobis viſum fuit, & adiicientibus notum eſſe potuit, iudicauimus, auctoritates rationesq; quas ſecuti fuimus ſcriptis oſtendentes, vt tua ſapientia, perſcrutatis omnibus, quid inde ſentires & quid velles, nobis paterno demonſtrares affectu, noſque fraterna caritate procurares, & ſi melius illud tua ſanctitas inueniret, vt nos inſtrueres & doceres, ſuppliciter obſecrauimus, parati, quicquid rectius & probabilius eſſet, libenter amplecti. CAP. II. Sed nos per tres hebdomadas tuum expectantes reſponſum, nihil certitudinis nihilque doctrinæ nobis expreſsiſti. tantum quadam die in publico dixiſti, nos excuſabiles apparere & innocentes iuxta aſſertiones noſtri libelli. CAP. III. Ad vltimum autem nos euocati ad tuam præſentiam deducti ſumus, nihil aduerſitatis ſuſpicantes, ibiq; obſeratis oſtiis facta more latrocinali conſpiratione, ex clericis & laicis turba collecta & permixta, nos violenter inter tantos opprimere ſtuduiſti, longa ſcilicet intercapedine à noſtris

& clericis & laicis ſeparatos, atq; ſine ſynodo & ſine canonico examine, nullo accuſante, nullo teſtificante, nullaq; diſputationis diſcretione dirimente, vel auctoritatum probatione conuincente, abſq; noſtro oris confeßione, abſentibus aliis metropolitanis & diœceſaneis coepiſcopis & confratribus noſtris, extra omnium omnino conſenſum, tuo ſolius arbitrio & tyrannico furore noſmet damnare voluiſti, ſubito quadam tibi cartula & improuiſe porrecta lectoris officium aſſumens, aßiſtente lateri tuo Anaſtaſio olim presbytero ambitus damnato & depoſito & anathematizato, cuius ſcelerato magiſterio tuus præcipitatur furor. CAP. IV. *Ergo tuam prauam ſententiam à zelo rectitudinis alienam, iniuſtam & irrationabilem, canonicis legibus contrariam, nequaquã recipimus, imo cum omni cœtu fraterno, quaſi nefas atq; maledictum fruſtra prolatum contemnimus atq; abiicimus, tibiq; anathematorum & religionis ſacra abiectorum & contemptorum fautori & communicatori reuera communicare nolumus, contenti totius Eccleſiæ communione & fraterna ſocietate, quam tu arroganter te ſuper exaltans deſpicis, teque ab ea elationis tumore indignum faciens ſegregas.* CAP. V. *Igitur ex tua leuitatis temeritate propria tibimet ſententia anathematis plagam inflixiſti, exclamans, Qui Apoſtolica præcepta non ſeruat, anathema ſit, quæ tu multipliciter violare & violaſſe dignoſceris, diuinas leges ſimul & ſacros canones calcans, &, quantum in te eſt, euacuans, prædeceſſorum tuorum Pontificum Romanorum veſtigia ſequi nolens. Nunc ergo qui fraudulentiam & calliditatem experti ſumus, indignationem quoq; intimidumque potentatum agnoſcimus, nihil tibi tuæque ſuperbiæ cedimus, quæ nos ad vota noſtrorum, quibus fauces inimicorum obruere feſtinabas, ſciesq; nos non tuos eſſe, vt te iactas & extollis, clericos, quos vt fratres & coepiſcopos recognoſcere, ſi elatio permitteret, debueras. Et hæc tibi noſtri ordinis non inſcij, nimium tua improbitate compulſi reſpondemus, non quaſi ad illatam nobis contumeliam prouocati, ſed contra tuam iniquitatem eccleſiaſtico zelo accenſi, nec noſtræ vtilitatis perſonam attendentes, ſed omnem noſtri ordinis vniuerſitatem, cui vim inferre conaris, præ oculis habentes.*

DCCCLXIIII.

Guntharius Coloniæ ciuitatis Epiſcopus pœnitentia ductus quod contra dominum Apoſtolicum iniuſtæ rationis contentionem inchoauerat, reconciliationis ſuæ & emendationis gratia Romam profectus, in præſentiam, Apoſtolici viri Nicolai venit: ſed veniam minime conſecutus eſt. Hludouuicus Rex in menſe Auguſto, vltra Danubium cum manu valida profectus, Raſticen, in quadam ciuitate quæ lingua gentis illius Douuina, id eſt puella dicitur obſedit. At ille, cum regijs copijs congredi non auderet, atque loca ſibi effugiendi denegata cerneret, obſides quales & quantos Rex præcepit, neceſſitate coactus dedit, inſuper cum vniuerſis optimatibus ſuis, fidem ſe cunctis diebus Regi ſeruaturum eſſe iuramento firmauit, licet illud minime ſeruauerit.

Hludouuicus & Carolus Reges & fratres apud Duſicam villam menſe Septemb. conuenientes fœdus ineunt, & quidquid inter eos leuitate humana ſuggeſtione militum perperam geſtum fuerat, ſibi mutuo dimittunt, cuncta retro obliuioni tradenda cenſentes. Huius autem fœderis pactum inuiolabiliter omni tempore conſeruandum, teſtes & admonitores idonei ex vtraq; parte ſtatuuntur. Nam Hludouuicus ex parte Karoli Hincmarum Remenſem Epiſcopum & Engilrammum comitem: Karolus vero ex parte Hludouuici Luitbertum Archiepiſcopum & Altfridum antiſtitem elegit, vt ſi forte ab aliquo eiuſdem pacti iura læderentur, his admonentibus & geſta priora ad memoriam reuocantibus, facilius in priſtinum ſtatum reformari poſſent. Guntharius Coloniæ ciuitatis Epiſcopus pœnitentia ductus quod miniſterium ſacerdotale ab Apoſtolico ſibi interdictum contingere præſumpſerat, Romam profectus eſt; ſed reſtitutionis vel ſatisfactionis locum minime inuenit.

DCCCLXV.

Ruodolfus Fuldenſis cœnobij presbyter & monachus, qui apud totius pene Germaniæ partes doctor egregius & inſignis floruit Hiſtoriographus & poeta, atq; omnium artium nobiliſſimus auctor habebatur, VIII. Id. Mar. diem vltimum feliciter clauſit. Deceſſit autem eodem anno Ernuſtus comes.

Arſenius Epiſcopus Nicolai Papæ Romanæ vrbis legatus, ob pacẽ & concordiam inter

inter Hludouuicum & Carolum fratrem eius, nec non Hlutharium nepotẽ eorum renouandam atq; conſtituendam miſſus eſt in Franciam, qui apud villam regiam Franconofurt a Hludouuico rege honorifice ſuſceptus, & munerib. magnificis honoratus, condictoq; inter eos placito de ſupradicta conuentione apud Agrippinam Coloniam habituro, ad Carolum regem in Galliam pergit. Illic quoq; mirifice a Rege ſuſceptus, regalibusq; donis ſublimatus, propter condictũ placitum Agrippinam (vt diximus) Coloniam venit, ibiq; obuiam ei duo fratres Hludouuicus videlicet atq; Carolus, abſente Hlutharione pore eorum, ad condictum placitum conueneiunt, multisq; ibidem cauſis bene diſpoſitis, cum pace reuertitur Romam.

DCCCLXVI.

Werinharius Comes vnus ex primoribus Francorum apud Hludouuicum Regem accuſatus, quaſi Raſtizen ſuis hortationibus aduerſus eum incitaſſet, publicis priuatus eſt honoribus. Arſenius Epiſcopus Nicolai Romani Pontificis legatus ob pacem & concordiam inter Hludouuicum regem & nepotes eius Hludouuicum videlicet Italiæ Imperatorem, & Hlutharium fratrem eius, miſſus eſt in Franciam: qui menſe Iunio veniens apud Franconofurt, à Hludouuico Rege honorifice ſuſceptus eſt, à quo abſolutus in Galliam perrexit, & Theutpergam reginam à Hluthario dudum dimiſſam (ſicut ei ab Apoſtolico iniunctum fuerat) eidem reſtituens, Waldradam concubinam eius in Italiam duci præcepit; & vt Hlutharius Theutpergam, quemadmodum rex legitime ſibi coniunctam deinceps tractaret reginam, duodecim ex optimatibus eiusdem Regis iuramento firmare coegit. Deinde in regnum Caroli profectus, multisq; ibi, quorum gratia illuc venerat, bene diſpoſitis, Romam reuerſus eſt.

Hludouuicus Hludouuici regis filius grauiter ferens, quod Rex quædam beneficia illi ſubtrahens, Carlmanno fratri ſuo reddidit, patri moleſtus efficitur. Nam nuntijs per vniuerſam Thuringiam & Saxoniam miſſis, quos potuit ad ſe traxit, & contra Regem rebellare diſpoſuit. Werinharium quoque, Vtonem, & Berengarium Comites à patre ſuo depoſitos, ſuis adhibens conſilijs, priſtinam eis dignitatem ſe reſtituturum eſſe promiſit. Sed & Heinricum principem ſuæ militiæ ad Raſtizen deſtinauit, obnixe poſtulans, vt eiusdem conſpirationis fautor fieri non recuſaret. Quo comperto Rex Carlmannum ad tuitionem Baioariæ derelinquens, concitus venit in Franciam, & à ſuis vndique confluentibus honorificè apud Franconofurt ſuſceptus eſt, & conſpirationem exortam facile extinxit. Tanta etenim multitudo fidelium ſuorum cum eo tunc aderat, vt pars aduerſa, niſi timor filij eius adfuiſſet, ligari proculdubio potuiſſet. Interea Guntpoldus quidam de ſatellitibus Carlmanni contra dominum ſuum volens dimicare, amiſſo exercitu vix viuus euaſit. Hludouuicus vero mediante Luitberto Archiepiſcopo alijsq; pacis amatoribus, menſe Nouemb. apud Wormatiam patri ſuo reconciliatur.

Ea tempeſtate apud Mogontiacum quidam de hominibus Luitberti Archiepiſcopi orta ſeditione interfecti ſunt, quorum mors grauiter in auctores ſeditionis vindicata eſt. Quidam enim in ligno ſuſpenſi, alij manuum & pedum ſummitatibus amputatis, etiam lumine oculorum priuantur: nonnulli omnia ſua relinquentes, & mortem euadere cupientes, exules effecti ſunt. Legati Bulgarum Radeſponam ad Regem venerunt, dicentes regem illorum cum populo non modico ad Chriſtum eſſe conuerſum, ſimulq; petentes, vt Rex idoneos prædicatores Chriſtianæ religionis ad eos mittere non differret.

DCCCLXVII.

Rex Hludouuicus Bulgarum petitionibus annuens Ermenricum Epiſcopum cũ presbyteris & diaconibus ad propagandã fidem catholicã præfatæ genti deſtinauit. Sed cùm illuc perueniſſent, Epiſcopi à Pontifice Romano miſſi totam illam terram prædicando & baptizando iam tunc repleuerant. Quapropter iſti accepta à rege licentia redierũt in ſua. Hlutharius rex promiſſionem ſuam, quam ſuper Theutperga regina legato pollicitus eſt Apoſtolico, irritam ducens, atq; iuramentum optimatum ſuorum floccipendens, iterum Waldradæ ab Italia reuocatæ, ſe clanculo ſociauit. Vnde Nicolaus Apoſtolicus diuino zelo commotus, per diuerſas Chriſtianæ reli-

gionis prouincias Italiæ videlicet & Germaniæ, Neuſtriæ, atque Galliæ regibus & Epiſcopis deſtinauit epiſtolas, in quibus eam cum vniuerſis complicibus & communicatoribus fautoribusque ſuis à conſortio S. Eccleſiæ vſque ad pœnitentiæ ſatisfactionem ſequeſtrauit. Miſit præterea epiſtolam filijs Hludouuici Regis, de honore parentum ſeruando.

Ruodbertus Caroli Regis Comes apud Ligerim fluuium contra Nordmannos fortiter dimicans occiditur, alter quodammodo noſtris temporibus Machabæus: cuius prælia, quæ cum Brittonibus & Nordmannis geſſit, ſi per omnia ſcripta fuiſſent, Machabæi geſtis æquiparari potuiſſent. Terræmotus per plurima loca factus eſt VII. Id. Octob.

DCCCLXVIII.

Nicolaus Pontifex Romanus Epiſcopis Germaniæ duas deſtinauit epiſtolas, vnam quidem de factionibus Græcorum, alteram verò de Theutgaudi & Guntharij Epiſcoporum depoſitione, in qua refert, eos ſeptem capitalia crimina commiſiſſe, & ob hoc priſtinæ dignitatis reſtitutionem nequaquam eos in ſempiternum recipere poſſe commemorat. Synodus apud Wormatiam menſe Maio habita eſt præſente Hludouuico Rege, vbi Epiſcopi nonnulla capitula de vtilitate Eccleſiaſtica conſcribentes, Græcorum ineptijs congrua ediderunt reſponſa. Hlutharius Rex Romam profectus, ſummo ſtudio niſus eſt Waldradam cum cōſenſu & fauore Nicolai Pontificis ſibi matrimonio coniungere: ſed cum iam defunctum reperiens, in Beneuentum ad fratrem ſuum Hludouuicum perrexit, & huius copulæ fautorem illum fore poſtulauit apud Adrianum, qui Nicolao in pontificatu ſucceſſit: ſed petitionis effectum minimè conſecutus eſt.

Eodem anno ſtella cometes per aliquot noctes apparuit, fontes quoque & flumina propter nimiam imbrium inundationem creſcendo intumuerunt, & per diuerſa loca in frugibus & ædificijs damnum fecere non modicum. Hanc plagam fames etiam magna cum ingenti pernicie humani generis per totam Germaniam & Galliam ſecuta eſt.

DCCCLXIX.

Sclaui (qui vocantur Behemi) terminos Baioariorum crebris incurſionibus infeſtant, & quaſdam villas incendio tradentes, mulieres inde duxere captiuas. Contra quos Hludouuicus Rex tutores partium illarum interim miſit, donec ipſe opportuno tempore ſuorum vindicaturus iniurias, in deſertores arma corriperet. Carlmannus exercitibus Raſtici bis numero congreſſus victor extitit, prædam inde capiens non modicam, ſicut ipſe literis ad patrem ſuum deſtinatis retulit. Sorabi & Siuslii iunctis ſibi Beheimis & cæteris circum circa vicinis, antiquos terminos Thuringiorum tranſgredientes, plurima loca deuaſtant, & quoſdam ſibi incautè congredientes interficiunt.

Cundachar vaſſallus Carlmanni, qui multis periurijs & doloſis machinationibus Hludouuico Regi eiusque filiis ſæpenumero extitit Infidelis, & proprium dominum dereliquens ad Raſticen defecerat, contra patriam more Catilino dimicare volens occiſus eſt. Hic Carlmanni ducibus ad locum certaminis appropinquantibus, dixiſſe fertur ad eos, quibus erat a Raſtizo prælatus: *Pugnate fortiter veſtram patriam tuentes, ego enim in hoc certamine vobis proficuus non ero; quoniam ſanctus Emmerammus cæteriq; Sancti, in quorum reliquiis Hludouuico Regi filiisq; illius fidem me ſeruaturum eſſe iuraui, meum clypeum & haſtam tenentes, mea brachia & viſum deprimunt, & me vndiq; cōſtrictum quaſi loris ligatum retinent, ita vt nec manum quidem ad os mittere valeam.* Dum hæc infelix loqueretur, noſtris ſuperuenientibus occubuit, Domino illi infidelitatis ſuæ condignam mercedem retribuente. Quod cùm regi relatum fuiſſet, omnes in commune laudare Dominum, ſignis etiam cunctarum in Reganesburg Eccleſiarū concrepantibus, pro interitu hoſtis extincti præcepit. Hlutharius Rex infecto negotio, propter quod Romam venerat, in regnum ſuum redire volens, apud Placētiam Italiæ vrbem menſe Iulio diém obiit, plurimiq; de optimatibus illius in eodem itinere conſumpti ſunt.

Menſe verò Auguſto Rex Hludouuicus collectis copiis in tres partes dimiſit exercitum.

ercitum. Æquiuocum ſuum cum Thuringis & Saxonibus ad comprimendam Sorabum audaciam deſtinauit: Baioarios verò Karlmanno in adiutorium fore præcepit, contra Zuentibaldum nepotem Raſtizi dimicare volentem: Ipſe autem Francos & Alamannos ſecum retinuit aduerſus Raſtizen pugnaturus. Cumque iam proficiſcendum eſſet, ægrotare cœpit. Vnde neceſſitate compulſus, Carolum filiorum ſuorum vltimum eidem exercitui præfecit, Domino exitum rei commendans. Qui dum cum exercitu ſibi commiſſo in illam ineffabilem Raſtici munitionem, & omnibus antiquiſſimis diſſimilem veniſſet, diuino auxilio fretus, omnia mœnia regionis illius cremauit incendio, & abſcondita quæq; in ſiluis vel defoſſa in agris reperiens, cum ſuis diripuit, omneſque ſibi congredientes fugere compulit vel interfecit. Nec minus Carlmannus regnum Zuentibaldi nepotis Raſtizi, igne & gladio depopulatur, vaſtataq; omni regione Carlus & Carlmannus fratres conuenerunt, de victoria ſibi cœlitus data gratulantes. Interea Hludouuicus frater illorum cum Sorabis manum conſerens, primò quidem quibuſdam occiſis, hoſtes terga vertere coegit: deinde verò non modica ex eis multitudine proſtrata, & Behemis (qui à Sorabis mercede conducti fuerant) partim occiſis, partim turpiter ad ſua redeuntibus, cæteros in deditionem accepit.

Dum hæc in diuerſis locis gerebantur, Hludouuicus Rex apud Radasbonã Baioariæ ciuitatem graui detinebatur infirmitate, ita vt medici illum ſanitatem recuperare poſſe deſperarent. Quapropter omne aurum & argentum, quod in theſauris illius inueniri potuit, per diuerſa monaſteriorum loca diſtribuit, & pauperibus erogauit: vnde & à cœleſti medico, cui ſe ſuaq; omnia commendauit, curari promeruit. Carolus verò Rex comperta Hludouuici fratris ſui infirmitate, regnum Hlutharij inuaſit, & ſecundum libitum ſuum diſpoſuit, atq; ad ſe de eodem regno venire nolẽtes publicis priuatisq; rebus priuauit. Qui etiam prauorum vſus cõſilio, in vrbe Metenſi diadema capiti ſuo ab illius ciuitatis Epiſcopo imponi, & ſe Imperatorẽ & Auguſtum, quaſi duo regna poſſeſſurus, appellare præcepit. Omnes autem Hludouuici Regis filij in diuerſis locis rebus proſperè geſtis, ſine damno militum ſuorum, cum triumpho regreſſi ſunt. Behemi dextras ſibi à Carlmanno dari petunt & accipiunt.

DCCCLXX.

Hludouuicus Rex de infirmitate ſua conualeſcens, menſe Februario in purificatione ſanctæ Mariæ ad Franconofurt villam regni ſui peruenit, ibiq; plurimos de optimatibus Hlutharij diu illum opperientes, in ſuum ſuſcepit dominium, & beneficium illis à Carolo ſublatum reſtituit. Nonnulli etiam, qui prius cum Carolo fuerant, eum deſerentes, ad Hludouuicum venerunt. Luitbertus Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus cum quibuſdam ſuffraganeis ſuis profectus Coloniam, Willibertum presbyterum iuſſu Hludouuici Regis & totius cleri & populi electione, etiam Carolõ nolente, in locum Guntharij ordinauit Epiſcopum.

Zuentibald nepos Raſtizi proprijs vtilitatibus conſulens, ſe Carlmanno vna cum regno, quod tenebat, tradidit. Vnde Raſtiz vehementer iratus, nepoti occultè ponit inſidias, & eum in conuiuio nihil mali ſuſpicantem iugulare diſponit, ſed gratia Dei à periculo mortis liberatus eſt. Nam antequam illi, qui eum necaturi erant, domum intrarent, ſurrexit de loco conuiuij, annuente ſibi quodam eiuſdem fraudis conſcio; & quaſi cum falconibus ludum exercens, præparatas deuitauit inſidias. Raſtiz autem videns denudatum conſilium ſuum, nepotem cum militibus quaſi comprehenſurus inſequitur: ſed iuſto iudicio Dei captus eſt laqueo, quem tetendit. Nam ab eodem nepote ſuo comprehenditur, ligatur, & Carlmanno præſentatur, a quo ſub militibus illum ne elaberetur obſeruantibus, in Baioariam miſſus, vſque ad præſentiam Regis ſeruandus in ergaſtulum retruditur. Carlmannus verò regnum illius nullo reſiſtente ingreſſus, cunctas ciuitates & caſtella in deditionem accepit, & ordinato regno atque per ſuos diſpoſito, ditatusque gaza regia reuertitur.

Rex autem Hludouuicus dies Letaniarum & Pentecoſtes in villa Biſeſtat prope Wormacenſe celebrauit. Inde à Carolo ad colloquium inuitatus, menſe Iunio ad Occidentem profectus eſt: ſed in itinere in quodam ſolario poſitus, ruente ædificio,

& ipſe pariter corruit, grauem patiens membrorum colliſionem: tamen ſimulata ſanitate cum Carolo colloquium habuit, & diuiſo inter ſe Hlutharij regno, Aquiſgranum reuerſus eſt, ibiq; per plures dies iacuit ægrotus.

Apud Mogontiacum per aliquot noctes aer totus rubore quaſi ſanguine perfuſus enituit. alia etiam prodigia viſa ſunt in cœlo. Nam nubes quædam ab Aquilone quadam nocte aſcendit, altera ab Oriente & meridie econtra venit, ſpicula ignea inuicem ſine intermiſſione mittentes, tandemque in ſummitate cœli coeuntes, & ſe quaſi exercitus in prælio confundentes, non modicum timorem ſimul & admirationem cernentibus ingerebant: omnes tamen rogabant in bonum monſtra conuerti. Ipſa quoque ciuitas terræ motu bis numero concuſſa eſt. Nonnulli etiam in pago Wormacenſi meſſem colligentes, propter Solis calorem ſolito grauiorem extincti referuntur. Plurimi quoq; in Rheno flumine ſuffocati perierunt. Sed & mulier quædam in feſtiuitate ſancti Laurentij, cæteris ad Eccleſiam properantibus, panes coxit venales; quæ à vicinis ſuis admonita, vt tantæ diei honorem tribueret, & Eccleſiam peteret, noluit omittere, quin opus cœptum quæſtus cauſa expleret: ſed cùm reuerentiæ ſanctorum præpoſuiſſet lucrum terrenum, & ex eadem maſſa farinæ, de qua prius fecerat nitidos panes, poſtea formatos miſiſſet in fornacem, ſubito eoſdem atramento repperit nigriores. Igitur confuſa foras cucurrit, & peccatum, quod commiſit in tranſgreſſione tantæ ſollemnitatis, & damnum, quod de interitu panum perpeſſa eſt, palam omnibus qui aderant indicauit. Boum quoq; peſtilentia in nonnullis Franciæ locis immaniſſime graſſando, multis irrecuperabile intulit damnum.

Habita eſt autem & ſynodus in ciuitate Colonia iuſſu Hludouuici regis VI. die Cal. Octob. præſidentibus metropolitanis Epiſcopis prouinciarum, Luitberto Mogontiacenſium, Berthulfo Treuerorum, Williberto Agrippinenſium, cum cæteris Saxoniæ Epiſcopis. Vbi cùm plurima ad vtilitatem Eccleſiaſticam pertinentia ventilaſſent, etiam domum S. Petri eatenus minime conſecratam dedicauerunt. Feruntur etiam in eadem nocte, quando baſilica mane erat conſecranda, voces malignorum ſpirituum auditæ inter ſe loquentium, & valde dolentium ſe ab obſeſſis diutiſſime ſedibus expelli debere. Morante autem Hludouuico Rege in Aquenſe palatio, venerunt ad eum legati Hludouuici Imperatoris de Italia, ſimulq; Adriani Papæ; quos ille ſuſcipiens abſoluit. Et poſt paululum inde tranſiens circa Calen. Nouemb. in Baioariam profectus eſt, ibiq; cum ſuis colloquium habens, Raſtizen graui catena ligatum ſibi præſentari iuſſit, eumq; Francorum iudicio & Baioariorum, nec non Sclauorum, qui de diuerſis prouincijs Regi munera deferentes aderant, morte damnatum, luminibus tantum oculorum priuari præcepit.

DCCCLXXI.

Hludouuicus & Carolus Hludouuici Regis filij dure accipientes, quod quandam partem regni Francorum, quam Rex illis ſub teſtamento poſt obitum ſuum habendam delegauerat, ab eis auferri & Carlmanno fratri illorum tradi fama volitãte audierunt, congregata multitudine non modica, Spirenſem pagum occupant, contra Regem rebellare diſponentes. Quod cùm Rex comperiſſet, de Baioaria profectus venit ad Franconofurt in Calen. Feb. miſſiſq; nuntijs, animos filiorum ſuorum ſibi reconciliare nititur. Sed cùm reciproci nuncij diu laborantes rem ad effectum perducere non potuiſſent, tandem condicto placito, atq; pace ex vtraq; parte iuramento firmata, Rex quidem in Baioariam ſe recepit, filij verò illius in loca ſibi delegata profecti ſunt.

Zuentibald nepos Raſtizi apud Carlmannum infidelitatis crimine inſimulatus, in cuſtodiam miſſus eſt. Sclaui autem Marahenſes ducem ſuum periſſe putantes, quendam presbyterum eius ducis propinquum nomine Sclagamarum ſibi in principem conſtituunt, ei minantes interitum, niſi ducatum ſuper eos ſuſciperet. Qui eiſdem neceſſitate coactus aſſenſum præbens, contra Engilſcalcum & Willihelmum duces Carlmanni prælia mouere, & eos ex obſeſſis ciuitatib. expellere nititur. Illi vero aduerſus hoſtem pari intentione dimicantes, & nonnullos de exercitu eius proſternente cum fugere compulerunt.

Rex

Rex Hludouuicus menſe Maio, iuxta condictum placitum, venit ad villam Tribure, ibique filiorum ſuorum animos propter obcæcationem cuiusdam Saxonis, ad iracundiam prouocauit, ita vt ad eius colloquium nollent venire. Erat enim is, qui excæcatus fuerat, Heimrichi Comitis vaſſallus. Rex autem filios inde tranſeuntes in villa Gericheshelm proſecutus, vix ad ſuum inuitauit colloquium, & blandis ſermonibus & beneficiorum pollicitationibus aliquo modo mitigauit.

Deinde menſe Iunio ad Occidentem profectus, loca ad ſe pertinentia peragrauit. Interea Zuentibald cum nullus crimina, quæ ei obiecta fuerant, probare potuiſſet, à Carolomanno dimiſſus, & muneribus regijs honoratus in regnum ſuum redijt, ducens ſecum Carlmanni exercitum, quaſi Sclagamarum expugnaturus. Sic enim per dolum Carlomanno promiſerat, ſi ei ad patriam reditus concederetur. Sed ſicut ſolet incautos & de ſe præſumentes ſequi ignominia, ſic illi contigit exercitui. Nam Zuentibald cæteris caſtrametantibus, vrbem antiquam Raſtizi ingreſſus eſt, ſtatimque Sclauiſco more fidem mentitus, & iuramenti ſui oblitus, non ad expugnandum Sclagamarum, ſed ad vlciſcendam contumeliam a Carlmanno ſibi illatam vires ſtudiumque conuertit. Deniq; Baioarios nihil mali ſuſpicantes, & minus ſe obſeruantes, cum magno exercitu in caſtris aggreſſus eſt, & multos ex eis viuos comprehendit, cæteris pene omnibus occiſis, exceptis his, qui prius ſe prudenter de caſtris ſubtraxerant, vniuſq; Noricorum lætitia de multis retro victorijs conuerſa eſt in luctum & lamentationem. Quibus auditis Carlmannus de exercitus ſui interitu nimium conſternatus eſt, & neceſſitate compulſus omnes obſides, qui in ſuo regno erant, iuſſit colligi, & Zuentibaldo reddi; vixq; vnum virum nomine Ratbodonem inde ſemineçem recepit.

Menſe Auguſto Hludouuicus Rex cum Carolo fratre ſuo colloquium habuit prope Maſa fluuium, ſed nec ibi filios ſuos ſecum pacificare potuit. Noluerunt enim ad eius colloquium venire, propter dilationem beneficiorum, quę eis promiſſa fuerant. Cùm autem falſus rumor exiſſet, Hludouuicum Italiæ Imperatorem ab Adalgiſo duce Beneuentano inſidiosè peremptum fuiſſe, & Rex triſtis de Aquenſe palatio in Orientales partes regni ſui rediret; ilico filij eius obuiam ei venientes, & quibusdam beneficijs ab eo acceptis, ſine vlla difficultate regi reconciliantur.

Rex autem menſe Octob. cum ſuis colloquium habuit in Françonofurt. Inde in Baioariam profectus, contra Behemos irruptionem in regnum ſuum molientes, tutores partium ſuarum miſit, Arnum videlicet Epiſcopum & Ruodoldum comitem, aliosq; cum eis. Aduerſarij autem quendam locum vallo firmiſſimum circumdederunt, ter anguſtum in ipſo aditu facientes, ad inſidias ſcilicet illorum, qui terminos obſeruabant, vt ſi forte aliquis ex illis illuc veniret, in ipſo anguſto itinere nuſquam declinare valens occideretur. Interea Sclaui Marahenſes nuptias faciunt, ducentes cuiusdam ducis filiam de Behemis. Quod cùm ſupra dicti viri, id eſt, Arni & alij, qui cum eo erant, comperiſſent, ilico armati aduerſarios ſequebantur. Illi autem fugiẽtes, ad vallum memoratum ignari venerunt, ibiq; propter loci anguſtiam, equis & armis derelictis, vix nudi euaſerunt. Noſtrates verò ſuperuenientes DCXLIV. equos cum frænis & ſellis, atq; eiusdem numeri ſcuta, quæ fugientes dimiſerant, inuenerunt, & hæc nullo reſiſtente tollentes ad caſtra læti reuerſi ſunt.

DCCCLXXII.

Menſe Ianuario circa Epiphaniam Baſilij Gręcorum Imperatoris legati cum muneribus & epiſtolis ad Ludouuicum Regem Radasbonam venerunt; atq; ei, inter cætera xenia, cryſtallum miræ magnitudinis, auro gemmisq; pretioſis ornatum cum parte non modica ſalutiferæ crucis obtulerunt. Qui honorificè ſuſcepti, & congrua reſponſione accepta, redierunt in ſua.

Rex verò mediante quadrageſima apud villam Foracheim generali conuentu habito, filios ſuos de regni partitione inter ſe diſſidentes pacificauit, & quam quisq; partem poſt obitum ſuum tueri deberet, liquido deſignauit. Ibi etiam Hludouuicus & Carolus filij eius in conſpectu totius exercitus fidem ſe illi ſeruaturos eſſe omni tempore vitæ illorum, iuramento firmauerunt. Inde Rex in Baioariam reuerſus, Paſcha celebrauit.

Menſe autem Maio miſit Thuringos & Saxones contra Sclauos Marahenſes, qui quoniam regem ſecum non habebant, & inter ſe concordes eſſe nolebant, idcirco hoſtibus terga verterunt, & plurimis ſuorum amiſſis turpiter redierunt: ita vt quidam Comites in illa expeditione fugientes, à muliérculis illius regionis verberati, & de equis in terram fuſtibus deiecti referantur. Iterum quidam de Francia mittuntur Carlmanno in auxilium contra Sclauos ſupra dictos, alij deſtinantur contra Behemos, qui Dei adiutorio freti, duces quinque, quorum iſta ſunt nomina, Zuuentislan, Witislan, Heriman, Spoitiman, Moyslan, cum maxima multitudine ſibi rebellare nitentes, in fugam verterunt, & alios quidem occiderunt, alios vero in fluuio Fuldaha* ſubmerſerunt. Qui autem euadere potuerunt, in ciuitate defecerunt. Deinde parte non modica illius prouinciæ depopulata, incolumes reuerſi ſunt. In hac expeditione Luitbertus Archiepiſcopus primatum tenuit. Hi verò, qui Carlmanno miſſi ſunt in auxilium, id eſt, Aran Epiſcopus, & Sigahardus Abbas Fuldenſis monaſterij, quamuis fortiter hoſtes premendo pugnaſſent, plurimis tamen ſuorum amiſſis cum magna difficultate regreſſi ſunt. Sed cùm Carlmannus cædes & incendia in Marahenſibus exercuiſſet, Zuentibald miſſo clam exercitu copioſo, Baioarios, qui ad tuendas naues in littore Hiſtri fluminis relicti fuerant, occupauit, & alios occidit, alios necauit in flumine, alios verò duxit captiuos; nullusq; inde, niſi Embrico Radasbonæ ciuitatis Epiſcopus, cum paucis euaſit.

* al. Fulda.

Omne tempus æſtiuum grandinibus varijsque tempeſtatibus pernoxium extitit. Nam grando plurimis locis fruges deuaſtauit, horrenda etiam tonitrua & fulmina pene quotidie mortalibus interitum minabantur, quorum ictibus præualidis homines & iumenta in diuerſis locis exanimata, & in cinerem redacta narrantur. Domus quoq; ſancti Petri apud Wormaciam igne cœleſti conſumpta eſt, & muri penitus euerſi. Sed & terræmotus III. Non. Decembr. hora prima Magontinam conſumpſit ciuitatem. Rex autem diſpoſita Baioariorum regione, ad Franconofurt menſe Decemb. venit, ibiq; natale Domini celebrauit.

DCCCLXXIII.

Menſe verò Ianuario cum ſuis vndique venientibus de ſtatu regni ſui & vtilitate in loco ſupradicto placitum habere diſpoſuit, ibique, Domino fauente, eius bonitas magnifice demonſtrata eſt, & quorundam malitia inſidiantium denudata. Nam cùm VII. Calen. Febr. curiam introiſſet, in præſentia illius & optimatum ſuorum, Epiſcoporum videlicet atq; Comitum, malignus ſpiritus Carolum filium eius minimum inuaſit, & grauiter vexauit, ita vt à ſex viris fortiſſimis vix teneri potuiſſet. Et quidem ſatis iuſte: qui enim Regem à Deo electum & ordinatum decipere voluit, ipſe deceptus eſt, & qui patri ſuo inſidioſe laqueos tendere cõſiliatus eſt, ipſe in laqueos Diaboli incidit, quatenus ex ipſa vexatione diabolica diſceret, non eſſe cõſilium contra Deum. Rex autem, & omnes, qui cum illo erant, vehementer contriſtati lachrymas fuderunt. Cumq; duceretur ad Eccleſiam, vt Epiſcopi pro eius ſanitate Domino ſupplicarent, nunc exili, nunc grandi voce clamitans, morſum ſe tenentibus aperto ore minabatur. Conuerſus igitur Rex ad æquiuocum ſuum, ait: *Videsne, ô fili, cuius dominio vos mancipatis tu & frater tuus, quando aduerſum me aliquid ſiniſtri machinari cogitatis? Modò intelligere poteris, ſi antea noluiſti, quod, iuxta veritatis ſententiam nihil opertum eſt, quod non reueletur. Confitere ergo peccata tua, & age pœnitentiam, & Deum humiliter poſtula, vt tibi relaxentur. Ego etiam, quantum in me eſt, indulgentiam tibi tribuo.* Idem verò Carolus poſt ſedatam infeſtationem diaboli, viua voce, multis audientibus, retulit ſe toties aduerſæ poteſtati traditum, quoties contra Regem conſpirationem iniiſſet. Carolus Galliæ tyrannus, paterna miſeratione depoſita, Carlmannum filium ſuum in diaconatus officio poſitum excæcari præcepit.

Exactis autem diebus quadrageſimæ, & hebdomada Paſchali finita, Rex de Franconofurt tranſiens in villa Biſeſtat prope Wormatiam placitum habuit, filiosq; ſuos Hludouuicum videlicet & Carolum, ad audiendum ſingulorum cauſas conſtituit, vt quicquid illi per ſe terminare non poſſent, patris iudicio reſeruarent. Vnde accidit, vt vndiq; conuenientium querimonijs legitime terminatis, vnusquisq; cum gaudio rediret in ſua. Venerunt quoq; illuc Sigifridi Danorum Regis legati pacis fa-

ciendæ

ciendæ gratia inter illos & Saxones, & vt negotiatores vtriusq; regni inuicem tranſeuntes & mercimonia deferentes emerent & venderent pacifice. Quæ omnia Rex ex ſua parte rata fore permiſit. Quidam etiam de Alamannia nomine Berhtammus, qui ſuperiori anno in Marahenſibus Sclanis fuerat comprehenſus, à Zuentibaldo dimiſſus, venit ad Regem, & legationem ſibi ab eodem duce iniunctam retulit, ſicut prius iuramento conſtrictus ſe facturum eſſe pollicitus eſt.

Inde Rex circa Calend. Maij Mogontiacum veniens, per alueum Rheni fluminis nauigio vectus Aquenſe palatium petijt, ibique cum ſuis ſecretum habuit colloquium, & Rorichum per obſides ad ſe venientem in ſuum ſuſcepit dominium*.

*for. hominium.

Deinde menſe Auguſto cùm apud vrbem Mediomatricorum generalem conuentum habuiſſet, Halbdeni frater Sigifridi Regis etiam ſuos ad eum nuntios miſit, eadem poſtulans quæ frater ſuus poſtulauerat, videlicet vt Rex legatos ſuos ad fluuium nomine Egidoram, qui illos & Saxones dirimit, mitteret, & illi eisdem occurrentes pacem ex vtraque parte omni tempore ſtabilem confirmarent. Obtulerunt quoque idem nuntij gladium Regi pro munere, aureum habentem capulum, obnixe flagitantes, vt Rex dominos ſuos, ſupradictos ſcilicet Reges, in loco filiorum habere dignaretur, & illi eum quaſi patrem venerari vellent cunctis diebus vitæ ſuæ. Iurabant etiam iuxta ritum gentis ſuæ per arma ſua, quod nullus deinceps de regno dominorum ſuorum, regnum Regis inquietare, aut alicui in illo læſionem inferre deberet. Quæ omnia Rex gratanter accepit, & poſtulata ſe facturum ſpopõdit. Quibus in patriam reuerſis, Rex per Alſatiam tranſiens, Argentoratum venit, ibiq; Rheno flumine tranſito, in Baioariam profectus eſt.

Eodem anno facta eſt fames valida per vniuerſam Italiam atque Germaniam, & multi inedia conſumpti ſunt. Tempore verò nouarum frugum, noui generis plaga & prima in gente Francorum viſa, Germanicum populum, peccatis exigentibus, non mediocriter afflixit. Nam vermes quaſi locuſtæ, quatuor pennis volantes, & ſex pedes habentes, ab Oriente venerunt, & vniuerſam ſuperficiem terræ inſtar niuis operuerunt, cunctaq; in agris & in pratis viridia deuaſtabant. Erant autem ore lato, & extenſo inteſtino, duosq; habebant dentes lapide duriores, quibus tenaciſſimas arborum cortices corrodere valebant. Longitudo & groſſitudo illarum quaſi pollex viri: tantæq; erant multitudinis, vt vna hora diei centum iugera frugum prope vrbem Mogontiam conſumerent. Quando autem volabant, ita totum aerem per vnius milliarij ſpatium velabant, vt ſplendor Solis in terra poſitis vix appareret. Quarum nonnullæ in diuerſis locis occiſæ, ſpicas integras cum granis & ariſtis in ſe habuiſſe repertæ ſunt. Quibusdam vero ad Occidentem profectis, ſuperuenerunt aliæ, & per duorum menſium curricula pene quotidie ſuo volatu horribile cernentibus præbuere ſpectaculum. In Italia in pago Brixienſi tribus diebus & tribus noctibus ſanguis de cœlo pluiſſe narratur.

Menſe Iunio Hruodulfus quidam Nordmannus de regio genere, qui regnum Karoli prædis & incendijs ſæpenumero vaſtauerat, claſſem duxit in regnum Hludouuici Regis, in comitatum ſcilicet Abdagi Regis, miſſisque nuncijs præcepit habitatoribus loci illius tributa ſibi ſoluere. Qui cum reſpondiſſent, ſe non debere tributa pendere, niſi Hludouuico Regi eiusque filijs, & ſe nequaquam in hoc negotio ei aſſenſum eſſe præbituros; ille vehementer iratus, iurauit præ ſuperbia, ſe cunctis maribus occiſis, mulieres & paruulos cum omni ſubſtantia illorum, in captiuitatem eſſe ducturum, ignarus vindictæ, quæ eum de cœlo erat ſecutura. Statimque terram illorum ingreſſus, bellum aduerſus eos inſtaurauit. Illi autem Dominum inuocantes, qui eos ſæpius ab hoſtibus liberauit, hoſti infeſtiſſimo armati occurrerunt, conſertoque prælio ipſe Hruodulphus cecidit primus, & cum eo octingenti viri. Cæteri vero cum ad naues effugere non potuiſſent, in quodam ædificio ſe tutati ſunt, quod Friſiones obſidentes conferebant ad inuicem ſe quid de eis facere debuiſſent. Cumq; diuerſi diuerſa dixiſſent, vnus Nordmannus, qui Chriſtianus effectus longo tempore cum eisdem Friſionibus conuerſatus eſt, & eiusdem certaminis dux erat, cæteros hoc modo affatus eſt: *O boni commilitones, ſufficit nobis huc vſque pugnaſſe, quia quod modo*

nos pauci contra plurimos præualuimus hoſtes, non noſtris deputandum eſt viribus, ſed Dei gratia. Scitis etiam quod oppido laſsi ſumus, & plurimi noſtrum grauiter vulnerati; iſti autem, qui hic intus latitant, in deſperatione poſiti ſunt. ſi contra eos pugnare cœperimus, nos eos ſine cruenta obtinebimus victoria ſi autem illi fortiores extiterint (varius enim euentus eſt prælii) forſitan nobis expugnatis ſecuri diſcedent iterum nocituri. Conſultius ergo mihi videtur, vt obſides ab eis accipiamus, & quoſdam ex illis inlæſos abire patiamur ad naues, & obſides interim retineamus, donec mittant vniuerſam pecuniam quam in nauibus retinent: prius tamen præſtito ſacramento, ne vltra in regnum Hludouuici regis redeant. Huius itaque conſilio cæteri aſſenſerunt, & obſidibus acceptis quoſdam ad naues ire permiſerunt. Illi autem miſerunt pecuniam valde multam, & obſides quos dederant receperunt: prius tamen (vt dixi) præſtito ſacramento ne vltra in regnum Hludouuici Regis redirent. ac deinde cum magna confuſione ac ſuo detrimento etiam ſine duce, à finibus illis diſceſſerunt.

Menſe Nouemb. Agathon Archiepiſcopus Baſilij Græcorum Imperatoris legatus, ad renouandam priſtinam amicitiam cum epiſtolis & muneribus ad Hludouuicum Regem Radasbonam venit. Quem Rex honorifice ſuſcepit & abſoluit. Trachulfus comes & dux Sorabici limitis menſe Auguſto defunctus eſt.

DCCCLXXIV.

Hyems aſpera nimis & ſolito prolixior, nix quoque immenſa à Calen. Nouembr. vſq; in æquinoctium vernale ſine intermiſſione cadens, magnum hominibus fecit impedimentum ſiluas petere, lignaque colligere. Vnde accidit, vt nō ſolum animalia, verumetiam homines plurimi frigore perirent. Sed & Rhenus & Mœnus glaciali frigore constricti, longo tempore ſe ſub veſtigijs incedentium calcabiles præbuerunt. Sorabi & Siusli, eorumq; vicini, Thaculfo defuncto defecerunt. Quorum audaciam Luitbertus Archiepiſcopus & Ratolfus Thaculfi ſucceſſor vltra Salam fluuium menſe Ianuario profecti, prædis & incendijs ſine bello compreſſerunt, & eos ſub priſtinum ſeruitium redegerunt.

Eodem menſe Hludouuicus iunior apud ſanctos Marcellinum & Petrum cum quibuſdam patris ſui conſiliarijs ſecretum habuit colloquium, quod Regem de Baioaria traxit in Franciam. Venit enim circa Calend. Februar. ad Franconofurt, ibique de concordia & ſtatu regni cum fidelibus ſuis conſiliatus eſt. Diebus autem Quadrageſimæ cum negotijs ſæcularium rerum depoſitis, orationi vacaret, vidit quadam nocte in ſomnis genitorem ſuum Hludouuicum Imperatorem in anguſtijs conſtitutum, qui eum hoc modo Latino affatus eſt ſermone: *Adiuro te per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per trium maieſtatem, vt me eripias ab his tormentis, in quibus detineor, vt tandem aliquando vitam poſsim habere æternam.* Hac ergo viſione perterritus epiſtolas per cuncta regni ſui monaſteria deſtinauit, obnixe poſtulans, vt animæ in tormentis poſitæ ſuis apud Dominum precibus interuenirent. Vnde datur intelligi, quod quamuis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita feciſſet, plurima tamen legi Dei contraria in regno ſuo fieri permiſit. Si enim (vt cætera omittam) hæreſi Nicolaitarum firmiter & viriliter reſtitiſſet, & monita Gabrielis Archangeli, quæ Einhardus Abbas duodecim capitulis comprehenſa obtulit legenda & facienda, obſeruare curaſſet, forſitan talia non pateretur. Sed quia (vt ſcriptum eſt) Deus nullum peccatum dimittit impunitum, & iuxta Apoſtolum, Non ſolum qui id faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte; merito pœnas luere viſus eſt, qui dum potuit, ſibi commiſſorum errata vel admonitus corrigere noluit.

Rex autem Hludouuicus in hebdomada Paſchali Fuldenſe monaſterium petijt cauſa orationis, & inde reuerſus generalem habuit cōuentum in villa Tribure. Inde in Italiam per Alpes Noricas tranſiens, cum Hludouuico nepote ſuo & Ioanne Romano Pontifice, haud procul ab vrbe Verona, colloquium habuit. Indeq; rediens cum Karlmanno & Hludouuico filijs ſuis in villa Foraheim locutus eſt: Ibiq; legatos Zuentibaldi pacē petentes & fidelitatem promittentes ſuſcepit. Cuius legationis princeps erat Iohannes presbyter de Venetijs, qui etiam, vt ei Rex omni ambiguitate remota crederet, quicquid verbis dicebat, ſacramento firmabat, videlicet vt

Zuentibald

Zuentibald Regi fidelis permaneret cunctis diebus vitæ ſuæ, & cenſum à Rege conſtitutum per annos ſingulos ſolueret, ſi ei tantummodo quietè & pacificè à Rege viuere concederetur. Behemorum quoq; nuntia Rex audiuit & abſoluit, & poſt hæc in Baioariam ſe recepit.

Menſe autem Iulio de Baioaria venit ad Franconofurt: & inde poſt paululum tranſiens, apud villam Biburg conſcenſis nauibus ad Aquaſgrani palatium perrexit, exactoq; ibi tempore non modico, tandem menſe Decembri cum fratre ſuo Carolo habita collocutione apud ſanctum Lantbertum, rediit in Franciam, venitque Mogontiacum XIII. Calen. Ianuar. & inde ad Franconofurt, ibiq; natalem Domini celebrauit.

Hoc anno fame & peſtilentia per vniuerſam Galliam & Germaniam graſſantibus, penè tertia pars humani generis conſumpta eſt. Hemma quoque Regina morbo paralyſi correpta vſum loquendi amiſit.

DCCCLXXV.

Rex Hludouuicus hyemauit in Franconofurt, & poſt Paſcha perrexit in Baioariam inuiſere Reginã. Inde rediens circa Cal. Iunij venit ad Tribure, ibiq; generale placitum habuit. Tunc inter Francos & Saxones ſeditio non modica exorta eſt, & niſi Hludouuicus iunior citius cum ſuis interueniſſet, iam diſtrictis gladijs mutua ſe cæde truncaſſent. Stella cometes VIII. Id. Iunij, in Aquilonali parte, prima hora noctis apparuit, plus ſolito ſcintillans comaſq; ſpargens, rem ſtupendam, imo lugendam, quæ citò ſecuta eſt, ſua apparitione præmonſtrans; quamuis adhuc peccatis noſtris exigentibus, grauiora ſignificare timeatur. Nam villa quædam in pago Nitenſe Aſgabrunno, à fluminibus & torrentibus longè remota, ſubitanea imbrium inundatione penè deleta eſt, & octuaginta octo homines vtriusque ſexus in ea deleti. Dum n. homines eiuſdem loci v. Non. Iul. dormitũ iſſent, nihil mali ſuſpicantes, tanta pluuia vno momento cœlitus lapſa eſt, vt omnes vineas & arbores quas tangebat in eadem villa radicitus extirparet, ædificia funditus euerteret, iumenta & animalia cum omnibus quę in domibus erant perditioni traderet. Eccleſia quoque eiuſdem villæ cum ſuo altari ita deleta eſt, vt modo cernentibus nullum ſuæ conſtructionis præbeat indicium. Erat autem ibi videre miſera. Nam cùm fœminæ liberis, & viri coniugibus manum porrigentes ſubuenire niterentur, impetu aquarum rapti, vna cum eis, quibus auxilio eſſe volebant, extincti ſunt. Sed & cadauera longo tempore tumulata, vi aquarum de ſepulchris ſoluta, cum vaſculis quibus inerant, in terminis alterius villæ reperta ſunt.

Menſe Auguſto Rex Hludouuicus cum filijs & fidelibus ſuis colloquium habuit in villa Tribure. Interea Hludouuicus Italiæ Imperator obijt: cuius corpus trãſlatum Mediolani, in baſilica ſancti Ambroſij ſepultum eſt. Quod cùm Karolus Galliæ tyrannus comperiſſet, ilico regnum Italiæ inuaſit, & omnes theſauros, quos inuenire potuit, vnca manu collegit. Vnde Hludouuicus Rex iratus, Karlmannum cum exercitu per Baioariam deſtinauit in Italiam: Ipſe verò, iuncto ſibi æquiuoco ſuo, cum manu valida regnum Karoli ingreſſus eſt, vt eum de Italia exire compelleret. Exercitus autem, qui Regem ſequebatur verſus ad prædam, cũcta quæ inuenit, diripuit atq; vaſtauit. Karolus verò audito Karlmanni aduentu in Italiam, primò clauſis Alpium ſe defendere nititur, ſed nihil proficit. Carlmannus enim loca acceſſu difficilia cum ſuis præoccupauit. Ille autem dum negotium ferro decernendum timuiſſet (eſt enim lepore timidior) ad calliditatem ſolitam conuertitur. Nam aurum & argentum gemmaſq; pretioſas infinitæ multitudinis Carlmanno obtulit, vt eum ſibi placare, & à paterna fidelitate ſegregare potuiſſet: iurauitq; ſe de Italia cito exiturũ, & Hludouuici fratris ſui iudicio illud regnum diſponendum ſeruaturum, ſi Carlmannus inde diſcederet. Quo inde diſcedente, & promiſſionibus illius credẽte, ille quæcunq; pollicitus eſt, mentitur, & quanta potuit velocitate Romam profectus eſt, omnemq; ſenatum populi Romani pecunia more Iugurthino corrupit, ſibiq; ſociauit, ita vt etiam Iohannes Papa votis eius annuens, corona capiti eius impoſita, eum Imperatorem & Auguſtum appellare præcepiſſet. Qualiter autem regnum illud poſtea cum ſuis diſpoſuerit, qualiterve cum theſauris, quos tulerat, in regnum ſuum

CAROLVS II. Imp.

redierit, quantaſque cædes & incendia in itinere exercuerit, quia certum non habui latorem, ſcribere nolui. Melius eſt enim tacere, quàm falſa loqui.

DCCCLXXVI.

Hludouuicus Rex miſericordia motus, multorumque precibus exoratus, ne Galliæ regionem propter Caroli ſtultitiam perderet, in regnum ſuum menſe Ianuario redijt, venitque Magontiacum poſt Epiphaniam, & inde ad Franconofurt, ibiq; cum ſuis ſequenti menſe colloquium habuit. Similiter mediante quadrageſima fecit. Hemma Regina apud Radasbonam Baioariæ ciuitatem obijt, ſepultaque eſt in Eccleſia ſancti Emmerammi martyris. Friſiones qui vocantur Occidentales cum Normannis dimicantes victores extiterunt, omneſque theſauros, quos Normanni plurima loca ſpoliando congregauerant, abſtulerunt atque inter ſe diuiſerunt. Carolus Rex de Italia in Galliam rediens, nouos & inſolitos habitus aſſumpſiſſe perhibetur. Nam talari Dalmatica indutus, & baltheo deſuper accinctus pendente vſque ad pedes, nec non capite inuoluto ſerico velamine, ac diademate deſuper impoſito, dominicis & feſtis diebus ad Eccleſiam procedere ſolebat. Omnem enim conſuetudinem Regum Francorum contemnens, Græcas glorias optimas arbitrabatur. Et vt maiorem ſuæ mentis elationem oſtenderet, ablato Regis nomine, ſe Imperatorem & Auguſtum omnium Regum cis mare conſiſtentium appellari præcepit. Plurima etiam incredibilia ſe contra Hludouuicum Regem & regnum illius facturum eſſe minatus eſt. Denique inter cætera iactantiæ ſuæ verba, dixiſſe fertur, ſe tantam multitudinem de diuerſis locis congregaturum, vt Rheno flumine ab equis exhauſto, ipſe per aridum alueum eiuſdem fluminis eſſet tranſiturus, totumque Hludouuici regnum vaſtaturus. Cuius minæ facillime ſedatæ ſunt. Nam Hludouuico ſuum exercitum congregante, ille timore perterritus legatos miſit, pacemque petijt. Cumq; nuntij ex vtraque parte ſæpius directi eos pacificare ſtuduiſſent, Hludouuicus ęgrotare cœpit, & creſcente quotidie infirmitate, v. Calend. Septemb. in palatio Franconofurt diem vltimum clauſit. Cuius corpus tranſtulit æquiuocus illius, & in monaſterio S. Nazarij, quod dicitur Laureſham, honorifice ſepeliuit.

Carolus vero Hludouuici morte comperta, regnum illius cupiditate ductus inuaſit, & ſuæ ditioni ſubiugare ſtuduit, exiſtimans ſe (vt fama vulgabat) non ſolum partem regni Hluthatij quam Hludouuicus tenuit, & filijs ſuis tenendam dereliquit, per tyrannidem poſſe obtinere, verumetiam cunctas ciuitates regni Hludouuici in Occidentali littore Rheni fluminis poſitas ſuo regno addere, id eſt, Mogontiam, Wormatiam, & Nemetum, filioſque fratris per potentiam opprimere, ita vt nullus ei reſiſtere vel contradicere auderet. Primum igitur Aquenſe palatium petijt, & inde cum omni exercitu ſuo profectus in Colonia Agrippinenſi conſedit. Miſſis etiam prius legatis ad optimates Hludouuici, vt proprium dominum deſererent, & ad ſe venirent, venientibus quidem plurima beneficia ac dona promittens, aliter vero facientibus, rerum ſæcularium priuationem, vel exterminium minitans. Cui Hludouuicus qui patri in illis locis hæres ſucceſſerat, cum paucis occurrit, & in Aquilonali ripa Rheni fluminis caſtra ſua poſuit, ſuorum operiens aduentum. Miſitque interea nuncios ad Carolum dicens: *Cur aſcendiſti ad bellandum contra me? quandoquidem nec exteris gentibus bellum eſt antiquo * populo penitus inferre præceptum, niſi pacem oblatam reſpuerint. Reuertere quæſo pacifice in regnum tuum, & eſto contentus gloria tua, & noli regnum nobis à genitore noſtro iure hæreditario derelictum, more tyrannico inuadere, & iura propinquitatis, quæ inter nos naturaliter exiſtunt, huiuſcemodi factionibus violare. Memento etiam ſacramentorum tuorum, quæ patri meo non ſemel neque bis præſtitiſti; ſimulque conſidera periculum Chriſtianæ plebis, ſi in hac pertinacia irreuocabiliter perſiſtere volueris. Eſto, forſitan confidis in multitudine exercitus tui, quem de diuerſis locis conduxiſti, & ideo bella mouere te delectat. Quare ergo non cogitas, quia apud Deum impoſſibile non eſt liberari in multitudine vel in paucis? Refrena igitur animum tuum ab huiuſmodi appetitu, quoniam ea quæ peragere arbitraris, qualem exitum habeant, penitus ignoras.*

* *for. alicui.*

Sed cũ ille his & alijs ſimilibus rationabiliter cõuentus, nullo modo aſſenſum prębere voluiſſet, ſtimulãte auaritia, Hludouuicus quadam nocte ſe ſubtraxit de caſtris,

& Rheno

& Rheno flumine tranſito, in caſtello Anternaco cum ſuis conſedit, diſpersusq; eſt per diuerſa loca omnis pene exercitus illius ad colligenda equorum pabula. Ille verò iterum nuncios ad Karolum deſtinauit, pro pace inter eos componenda. At Carolus pacem ſimulans, & fraudem in corde meditans, ſe paci conſenſurũ & legatos ad Hludouuicum miſſurum pro communi vtilitate, ſubdola falſitate promiſit. In eadem enim nocte cum omni exercitu ſuo properauit, vt Hludouuicum cęteris extinctis comprehenderet, ac ſedes luminum illius euacuaret, poſtea regnum illius, quaſi nullo reſiſtente poſſeſſurus. Willibertus autem Coloniæ Agrippinæ ciuitatis Epiſcopus, Karoli fraudulenta conſilia intelligens, cæteris trepidantibus eum conſtanter adijt, obnixè poſtulans, ne ita ferociter ac barbare faceret erga nepotem, ea quæ pacis ſunt ſectantem. Sed cùm eum a praua voluntate reuocare non potuiſſet, quẽdam presbyterum ſuum nomine Hartvvigum per compendiorem viam deſtinauit, & Hludouuico præparatas inſidias, & ipſi⁹ Karoli inſinuauit aduentum. Qui ſtatim lorica indutus, & totam fiduciam ſuam in Domino ponens, cum paucis qui ſecum erant (diſperſos enim congregare non poterat) Carolo viriliter occurrit, iuſſitq; omnes ex ſua parte candidis vti veſtibus, pro ſigno cognoſcendæ ſocietatis. Saxones autem, quoniam prima fronte contra hoſtes poſiti erant, primum iniere certamen, ſed multitudine aduerſariorum territi, parumper terga verterunt. Franci autem Orientales ex vtraque parte fortiter repugnantes, ac ſigniferis Caroli occiſis, cæteros fugere compulerunt. Quos Hludouuicus perſecutus ſtrages non paucas dabat. Plurimos etiam ex optimatibus Karoli viuos comprehendit, quos propter ſuam humanitatem ſeruari iuſſit incolumes. Carolus verò turpiter fugiens, relictis theſauris, quos ſecum habebat, cum paucis pene nudus euaſit. Hi autem, qui cum Hludouuico erant, reuerſi ad cæſorum ſpolia detrahenda, quantas ibidem prædas in auro & argento, & veſtibus, & armis, & loricis, & equis variaq; ſupellectile tuliſſent, nullus valet edicere. In hoc certamine contra Carolum proculdubio cœlitus dimicatum eſt. Nam (ſicut captiui inde adducti narrare ſolebant) apparente Hludouuico & his, qui cum eo erant, tantus timor omnem Caroli exercitum inuaſit, vt prius ſe victos putarent, quam ad pugnam venirent; Et (quod maioris eſt admirationis) equorum latera, quibus inſidebant calcaribus tundebant & cruentabant; ſed illi, quaſi ad ſtipitem ligati immobiles permanebant. Armis quoq; ſuis pugnabant, ſed paucos vulnerabant. Acies enim armorum, quaſi retuſæ eſſent, neminem penitus lædebant. Hæc in VIII. Id. Octobr. contra nouellum Sennacherib geſta ſunt, vt qui prius propter mentis elationem Deum cognoſcere noluit, modo victus & confuſus intelligat, quod non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt, & aliquando auaritiæ & ſuperbiæ ſuæ modum imponat. Hludouuicus poſt fugam Karoli ad palatium Aquiſgrani perrexit, & diſpoſitis, prout voluit, his quæ ad ſe pertinere videbantur, cum triumpho ad Franconofurt redijt.

Sequenti autem menſe Carlmannus & Hludouuicus atq; Karolus Ludouuici Regis filij in pago Recienſi conuenientes, paternum inter ſe regnum diuiſerunt, & ſibi inuicem fidelitatem ſeruaturos eſſe ſacramento firmauerunt. Cuius ſacramenti textus Theutonica lingua conſcriptus, in nonnullis locis habetur*.

* apud Nithard. lib. 3.

DCCCLXXVII.

Hludouuicus Rex menſe Ianuario generali conuentu habito apud Franconofurt, quos de regno Caroli tenuit captiuos remiſit in Galliam. Sclaui (qui vocantur Linones & Siusli) eorumq; vicini defectionem molientes, ſolitum dare cenſum renuunt. Quos Hludouuicus Rex miſſis quibusdam fidelibus ſuis circa mediam quadrageſimam ſine bello compreſſit, acceptisq; obſidibus nonnullis & muneribus nõ paucis, eos ſub priſtinum redegit ſeruitium.

Carolus Galliæ tyrannus, æſtiuo tempore cum exercitu Italiam petijt, & Ticini reſidens magnopere niſus eſt, qualiter Carlmanno illuc aduentanti aditum denegaret in illam prouinciam. Carlmannus verò cum manu valida Noricorum diuerſorumq; Sclauorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare volens. Quòd cùm Carolus comperiſſet, ilicò (iuxta conſuetudinem ſuam) fugam inijt. Omnibus enim diebus vitæ ſuæ vbicunq; neceſſe erat aduerſarijs reſiſtere; aut palam terga vertere,

aut clam militibus ſuis effugere ſolebat. & in eodem itinere dyſenteriæ morbo correptus, cum magna perijt triſtitia. Cuius corpus cùm ſui ſatellites ad ſepulturam, quam ipſe ſibi apud ſanctum Dionyſium parauerat, transferre voluiſſent, propter nimium fœtorem putidi cadaueris, quo grauabatur exercitus, in Burgundia in quodam monaſterio ſepelierunt.

Carlmannus optimates Italiæ ad ſe venientes ſuſcepit, & diſpoſita, prout voluit, regione, reuerſus eſt in Baioariam. Hludouuicus Rex partem regni Hlutharij cum fratribus Karlmanno & Carlo æqua lance diuidit. Hludouuicus Caroli Regis filius timore perterritus propter iniurias à patre ſuo Regi illatas, legatos ad eum dirigit, pacem poſtulat, & ſe de omnibus, quæ contra eum genitor ſuus geſſerat, excuſare nititur. Cuius legatos Rex audiuit & abſoluit. Poſt hæc Aquenſe palatium petijt, ibique natalem Domini celebrauit.

In hoc anno febris Italica, dolorq; oculorum Germanicum populum grauiter vexauit, maxime circa Rhenum habitantes. Peſtilentia quoq; ingens ſecuta eſt exercitum Carlmanni de Italia redeuntem, ita vt plurimi tuſſiendo ſpiritum exhalarent.

DCCCLXXVIII.

Menſe Ianuario Rex Hludouuicus de Aquis tranſiens venit ad Franconofurt, & ibi ſequenti menſe cum ſuis colloquium habuit, Carlmannus partem regni Hlutharij, quam priori anno à fratribus ſibi retinendam acceperat, Hludouuico reddidit. Hludouuicus Rex à diebus quadrageſimæ vſq; ad menſem Maium moratus eſt in villa regia quæ vocatur Salz, & inde tranſiens apud Franconofurt generalem habuit conuentum, miſſisq; nuncijs ad fratrem ſuum Carolum, partem regni Hlutharij, quam à Carlmanno acceperat, cum eo diuidit.

Lantbertus Witonis filius, & Adalbertus Bonifacij filius Romam cum manu valida ingreſſi ſunt, & Iohanne Romano Pontifice ſub cuſtodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Carlmanno ſacramento firmare coegerunt. Quibus inde diſcedentibus idem Pontifex domum ſancti Petri ingreſſus, omnes theſauros quos ibi repperit, ad Lateranis tranſtulit, & altare ſancti Petri cilicio cooperuit, & cuncta oſtia eiusdem Eccleſiæ clauſit, nullumq; ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt, & (quod dictu nefas eſt) omnibus vndiq; illuc cauſa orationis conuenientibus negabatur introitus, erantq; ibi omnia confuſa. Memoratus autem Pontifex conſcenſis nauibus per mare Tyrrenum regnum Caroli intrauit, ibique per totum pene moratus eſt annum. Tandem aſſumpto Boſone Comite, qui propria vxore veneno extincta filiam Hludouuici Imperatoris de Italia per vim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam redijt, & cum eo machinari ſtuduit, quo modo regnum Italicum de poteſtate Carlmanni auferre, & ei tuendum committere potuiſſet.

Rex Hludouuicus ad Aquas in menſe Octobri perrexit, & cum æquiuoco ſuo Caroli Regis filio haud procul inde colloquium habuit. Eclipſis Lunæ facta eſt III. Id. eiusdem menſis vltima hora noctis. Sol quoque in XV. Cal. Nouemb. poſt horam nonam ita obſcuratus eſt per dimidiā horam, vt ſtellæ in cœlo apparerēt, & omnes ſibi noctem imminere putarent. Boum peſtilentia in Germania immaniſſime graſſata eſt, maxime circa Rhenum. Quam cladem non mediocris hominum mortalitas ſecuta eſt. Villa quædam in Wormacenſe haud procul à palatio Ingilehcim ſita eſt, nomine Walahesheim, vbi res miranda contigit. Nam dum animalia mortua quotidie de domibus traherērur in agros, canes, qui in eadem villa erant, iuxta morem ſuum eadem cadauera laniando comederunt. Quadam vero die pene vniuerſi, in vnum locum congregati inde diſceſſerunt, ita vt nullus eorum poſtea neq; viuens neque mortuus inueniri potuiſſet.

DCCCLXXIX.

Hludouuicus Rex natale Domini celebrauit in Forahheim, inde in Baioariam profectus eſt inuiſere Carlmannum, qui graui detinebatur infirmitate. Nam paralyſi morbo correptus vſum loquēdi amiſit. Ibiq; optimates eiusdē regionis ad ſe veniētes ſuſcepit, ea videl. ratione, vt poſt obitū Carlmanni nullū aliū ſuper ſe regē ſuſciperent, vel regnare conſentirent. Inde tranſiens Paſcha celebrauit in Franconofurt,

Ludouui-

Ludouuicus Caroli regis filius III. Id. April. apud Compendium obijt palatium, ibiq; ſepultus eſt. Quod cum Rex comperiſſet, cum magno exercitu in Galliam perrexit, venitque vſque Viridunum. Exercitus autem qui eum ſequebatur, quoniam à ciuibus illis ſibi victui neceſſaria iuſto pretio emere non potuiſſet, verſus eſt ad prædam, & pene vniuerſam depopulatus eſt ciuitatem. Rex vero miſſis quibuſdam fidelibus ſuis vltra Moſam fluuium ad optimates regionis illius, reuerſus eſt in Franciam, venitque Mogontiacum, & inde ad Franconofurt, ibique Erambertum Comitem de Baioaria aliosque nonnullos ad ſe venientes ſuſcepit, quos Arnolt propter quandam diſſenſionem inter Carlmannum patrem ſuum & eos factam, publicis priuanit honoribus, & de regno expulit. Horum cauſa Rex in Baioariam profectus, diſſidentes aliquo modo ad concordiam reuocauit, & eis priſtinam reſtituit dignitatem. Quod quorundam offendit animos, quaſi Rex iuramenti ſui præuaricator exiſteret. Quod aliter intelligunt qui eiuſdem iuramenti ſunt conſcij. Nam Carlmannus qui prior natu erat, primus inter fratres ſe iuramento conſtrinxit, & omnia quæ in illo continentur ſacramento, ſe ſeruaturum eſſe promiſit. Deinde Hludouuicus eodem tenore iurauit, ea tamen videlicet ratione vt ſi Carlmannus ea quæ promiſit, inuiolata ſeruaret, ipſe eadem ex ſua parte rata cuſtodiret. Sed quoniam Carlmannus in diuiſione regni Longobardorum, iuramentum ſuum irritum duxit, Hludouuicum proculdubio a ſuo iuramento reddidit immunẽ: & idcirco crimine periurij nõ tenetur obnoxius. Carlmannus autẽ tandem Hludouuicum ad ſe accerſiuit, & quoniam loqui non poterat, ei ſeipſum & vxorem & filium vniuerſumq; regnum ſcripto commendauit. Cui Rex Epiſcopatus & Abbatias & Comitatus ad ſeruitium delegauit; & diſpoſita, prout voluit, regione, redijt in Franciam.

HLVDOVVICVS III. Imper.

Interea Hugo Hlutharij ex Waldrada filius tyrannidem in Gallia exercebat. Contra quem Rex quoſdam fideles ſuos deſtinauit, vt eum inde expellerent. Qui venientes nonnullos ex hominibus illius in quodam caſtello iuxta Viridunum obſederunt, & caſtello potiti alios quidem occiderunt, alios vero in exilium miſerunt, aliosq; etiam capillis & cute detracta, cum magna confuſione inde expulerunt, & caſtellum deſtruxerunt.

DCCCLXXX.

Hiems aſpera & ſolito prolixior. Nam Rhenus & Mœnus fluuij glaciali rigore conſtricti longo tempore ſe calcabiles præbuerunt. Rex Hludouuicus natale Domini celebrauit in Franconofurt, poſtea in Galliam profectus, filios Hludouuici ad ſe venientes ſuſcepit, totumq; regnum Hlutharij ſuæ ditioni ſubiugauit. Inde ad expugnandos Nordmannos qui in Scalta fluuio longo tempore reſederunt, conuertit exercitum, initoq; certamine, pluſquam V. millia ex eis proſtrauit. In quo prælio Hugo filius regis occubuit. In Saxonia cum Nordmannis infeliciter dimicatum eſt. Nam Nordmanni ſuperiores exiſtentes duos Epiſcopos, quorum iſta ſunt nomina, Thiotrih & Marcuuart: & duodecim Comites his nominibus appellatos, Brun Ducem & fratrem Reginæ, Wigmannum, Bardonem, alterum Bardonem, & tertium Bardonem, Thiotherium, Gerricum, Liutolfum, Foleuuartum, Auan, Thiotricum, Liuthatium, cum omnibus qui eos ſequebantur, occiderunt. Præterea XVIII. ſatellites regios cum ſuis hominibus proſtrauerunt, quorum iſta ſunt nomina; Aderam, Alfuuini, Addaſta, Aida, Alcer, Aida, Dudo, Bodo, Wal, Adaluuini, Werinhart, Thiotrich, Ailuuart: exceptis innumerabilibus, quos in captiuitatem duxerunt.

Rex vero de Gallia rediens in Franciam Paſcha celebrauit in Francofurt. Sclaui (qui vocantur Dalmatij, & Behemi, atque Sorabi, cæterique circumcirca vicini audientes ſtragem Saxonum à Nordmannis factam, pariter conglobati, Thuringos inuadere nituntur, & in Sclauis circa Salam fluuium Thuringis fidelibus prædas & incendia exercent. Quibus Poppo Comes & dux Sorabici limitis occurrit, & diuino auxilio fretus eos proſtrauit, vt nullus de tanta multitudine remaneret, Carlmannus frater Hludouuici & Caroli XI. Cal. April. obijt.

Hludouuicus mediante menſe Auguſto apud Wormatiam cum ſuis collo-

quium habuit, & quoſdam ex fidelibus ſuis obuiam legatis nepotum ſuorum ad villam Gundolfi tranſmiſit, quoſdam etiam contra Hugonem tyrannidem exercentem in Galliam deſtinauit. Heinricus vero & Adalbertus & cæteri qui cum eis erant, cum Thiotbaldo principe militiæ Hugonis qui robur exercitus ſecum habebat, iniere certamen, & ceciderunt multi ex vtraque parte vulnerati: in quo conflictu Heinricus cruentam obtinuit victoriam. Cumque illi qui de villa Gundolfi, & illi qui de prælio reuerſi fuerant, in vnum conueniſſent, pari intentione cum filijs Hludouici contra Boſonem in Galliam pugnaturi perrexerunt, & Madaſconam vrbem expugnantes, Bernardum, qui in ea principatum tenebat, in deditionem accipiunt. Buoſo vero fugiens vltra Rodanum fluuium in vrbe Vienna ſe tutatus eſt. Nordmanni in Gallia prædas & incendia exercent, & inter plurima loca & monaſteria quæ depopulati ſunt, etiam Baiorzuna, vbi pars maxima Friſionū habitabat, incendio concremarunt; & inde reuertentes Nouiomagum vallo firmiſſimo, & muris circundantes, hyemandi ſibi locum in palatio regis parauerunt. Quibus Rex Hludouuicus cum manu valida occurrit, & propter hyemis aſperitatem, & loci firmitatem, rebus parum proſpere geſtis, reuerſus eſt.

[a] Hoc anno in Wormacenſe, & in Nitenſe, & in plurimis locis regni Hludouuici ſterilitas frugum & omnium rerum penuria Germanicum populum non mediocriter afflixit.

DCCCLXXXI.

Hybernum tempus valde prolixum fuit, & animalibus diuerſi generis pernoxium. Nam tellus verno tempore glaciali rigore conſtricta, animalibus ſolita negauit paſcua, & illa fame & frigore maxima ex parte perierunt, etiam propter ſterilitatem anni prioris.

*ſer. hominium.

Rex poſt Paſcha in Galliam profectus, Hugonem Hlutharij ex Waldrata filium ad ſe venientem in ſuum ſuſcepit dominium, * & ei Abbatias & Comitatus in beneficium dedit, vt ei fidem ſeruaret. Sed ille prauorum vſus conſilio, fidem mentitus Regi moleſtus efficitur. Quapropter regis exercitus illum perſecutus in Burgūdiam fugere compulit, Rex vero cum ſuo nepote Hludouuico apud villam Gundolfi congruum habuit colloquium. Inde tranſiens omne tempus æſtiuum in Baioaria moratus eſt. Nepos vero illius cum Nordmannis dimicans, nobiliter triumphauit. Nam nouem millia equitum ex eis occidiſſe perhibetur. At illi inſtaurato exercitu & amplificato numero equitum, plurima loca in regione regis noſtri vaſtauerunt, hoc eſt, Cameracum, Traiectum, & pagum Haſbanicum, totamq; Ripuariam, præcipua etiam in eis monaſteria, id eſt, Prumiam, Indam, Stabulam, Malmundarium & Aquenſe palatiū, vbi in capella Regis equis ſuis ſtabulum fecerunt. Præterea Agrippinam Coloniam & Bunnam ciuitates cum Eccleſijs & ædificijs incenderunt. Qui autem inde euadere potuerunt, ſiue canonici ſiue ſanctimoniales, Mogontiacum fugerunt, theſauros Eccleſiarum & ſanctorum corpora ſecum portantes.

Rex apud Franconofurt graui infirmitate laborabat, & quia ipſe non potuit, exercitum ſuum contra Nordmannos deſtinauit. III. Kal. Ianuarij ante galli cantum Mogonciæ terræ motus factus eſt magnus, ita vt ædificijs conquaſſatis, vaſa fictilia (ſicut compoſitores luti fatebantur) inuicem ſe conlidentes frangerentur.

DCCCLXXXII.

Stella cometes xv. Calen. Febr. prima hora noctis apparuit, comas ſuas ſupra modum ſpargens, & rem infauſtam (quæ cito ſecuta eſt) ſua apparitione præmonſtrans. Nam Hludouuicus inualeſcente morbo XIII. Cal. Decemb. diem vltimum clauſit, cuius corpus tranſlatum, & in monaſterio ſancti Nazarij, quod dicitur Laureſham, iuxta patris ſui tumulum ſepultus eſt. Quod audiens exercitus qui contra Nordmannos fuerat miſſus, ab expugnatione hoſtium deſiſtens, infecto negotio redijt. Quorum Nordmanni inde tranſeuntium veſtigia ſecuti, cætera quæ prius dimiſerant, incendio cremauerunt vſq; ad Confluentem caſtellum, vbi Moſella Rhenum ingreditur. Murus Magonciæ ciuitatis reſtaurari cœptus, & foſſa murū ambiens extra vrbem facta. Nordmanni de ſua munitione egreſſi, Treuerenſem vrbem inuaſerunt

ſerunt,& habitatoribus vrbis partim expulſis partim occiſis totam in Non. April. incenderunt. Quibus Walah Mettenſis Epiſcopus incaute cum paucis occurrens occiſus eſt. Nordmanni ereptis quas poterant rebus omnibus, ac quam peſſime & viſui horribilior erat, quibuſdam locis & Eccleſijs dimiſſis, quibuſdam concrematis, reuerſi ſunt in ſuam munitionem, quæ circumſepta conſtabat ſecus litus Moſę fluminis loco qui dicitur Aſcloha, de Rheno milliar. XIV.

Carolus quippe cum audiſſet obitum fratris ſui maioris, de Italia iam Imperator factus per Baioariam iter ſuum in Franciam duxit, placitũ generale ad Wormaciam tenuit, receptis primoribus & regno fratris ſui menſe Maio. Poſt hæc præparatis copijs ex omni regno ſuo, Longobardis, Alamannis, Franciſque ſecum aſſumptis, iſte ex occidentali parte contra Nordmannos, Baioarij ex orientali Rheni fluminis vſq; ad Antrinacha, tandem ſe tranſmiſerunt: ibi diuiſo exercitu Baioarij cum principe eorum Arnolfo, Franci cum Heimrico miſſi manu cum valida ante Regem & exercitum, vt quaſi incautos & inæſtimantes quandam partem inimicorum extra munitionem inuenirent & inſidijs caperent, ſecundum illum nobiliſſimi poetæ verſum volentes: *CAROlus III. Imper.*

Quid moror vtrum armis contingat palma, dolisve?

Et ita factum foret, ni noſtri muneribus corrupti (vt fama refert) de parte Francorum proditores eſſent, & impedirent. Sed tamen paucis occiſis, reuerſi ſunt ad Regem. Redeuntibus illis, alio Rex arrepto itinere cum omni exercitu fines & munitionem Nordmannorum ipſis cum eorum regibus, id eſt, Sigrifrido & Godefrido, principibus Wim, Halſ, intus incluſis occupauit: caſtra exercitus in circuitu prope ciuitatem fieri præcepit, ſicq; per dies XII. obſeſſam conſtrinxit. Mira itaque res & ſtupenda obſidentibus & obſeſſis quadam die occurrit. Nam XII. Calend. Auguſti poſt medium diem tenebroſa ſubito caligo tota caſtra operuit, fulgure & tonitru cõcrepante, & talis grando, vt nullus antea mortalium ſe tale quid vidiſſe profiteretur: non (vt ſolitum eſt) lapides deſcendere plana & æquali ſuperficie, ſed cornuta & inæquali & aſpera facie, omnibus cernentibus inſolitum & magnum præbuit ſpectaculum. Mirabile & incredibile dictu, vt vix groſſitudo eorũ potuerit pollice & medio circumdari. Nam & ita equi ſtupefacti fuerunt, vt effractis ſudibus & habenis, partim extra caſtra, partim in caſtris errore & ſtupore verſarentur. Ciuitatis quoque quam obſederant, propter impetum aeris, magna pars corruit, ita vt vna cohors coaceruatim poſſet equitando ingredi, niſi vallo quod circumierat, ſuſpenſa conſtaret. Igitur per tot dies obſidens tam magnus exercitus æſtiuo in tempore propter putredinem cadentium hominum ægritudine correptus ac pertæſus eſt. Nec minus incluſi ſimili moleſtia premebantur. Conſultum eſt ex vtraque parte, vt datis ex noſtra parte obſidibus, Sigifridus Rex qui manu validior erat, veniret extra munitionem ſupra VI. milliaria ad Regem. Primum iuramento conteſtarus eſt, quod ex illa hora, & vltra vſq; dum Karolus Imperator viueret, nunquam in ſuum regnum hoſtili prædatione eſſet iturus: dehinc Chriſtianitatem profeſſus, ipſum Imperatorem patrem in baptiſmate acquiſiuit. Duos ibi dies læti inſimul verſabantur, eum remiſſis noſtris obſidibus de munitione, ipſe econtrario cum maximis muneribus remiſſus eſt ad ſua. Munera autem talia erant. In auro & argento bis mille libræ & LXXX. vel paulo plus, quam libram per XX. ſolidos computamus expletam. Ita compoſitis rebus regrediens, etiam Rex in Confluente caſtello cuncto exercitui amabilem licentiam redeundi conceſſit. Ciuile bellum inter Saxones & Thuringos exoritur, machinantibus Poppone fratre Heimrichi & Eginone Comitibus. Magna poſt clade Poppo cum Thuringis inferior extitit.

In illis diebus redeuntibus Baioarijs domum, magna & immanis peſtilentia in tota Norica excreuit, vt ſæpe duo cadauera in vnum tumulum ſepelirentur. Rex autem morabatur in Germania, & ante natalem Domini placitum habuit ad Wormatiam, vbi multiformis nuntijs Marauorum aliarumque gentium receptis, & auditis compoſitisq; rebus, remeauit in Alemanniam. Heinricus quoq; miſſus eſt contra Nordmannos, ibi proſpere, prout potuit, diſpoſitis rebus reuerſus eſt.

DCCCLXXXIII.

Cæſar in Alamannia natalem Chriſti celebrauit : inde paulatim iter ſuum ad Baiovvariam dirigens, Paſcha domini honorifice Radaſpona ciuitate manſit, ibique habito conuentu, diuerſis rebus ab Italia auditis, illuc reuerſus eſt. Igitur Romæ præſul Apoſtolicæ ſedis, Ioannes prius de propinquo ſuo veneno potatus, deinde quum ab illo ſimulq; alijs ſuæ iniquitatis conſortibus longius victurus putatus eſt, quam eorum ſatisfactum eſſet cupiditati, qui tam theſaurum ſuum quam culmen Epiſcopatus rapere anhelabant, malleolo dum vſq; in cerebro conſtabat, percuſſus, expirauit. Sedet etiam ipſe conſtructor malæ factionis, concrepente turba, ſtupefactus, à nullo læſus, nec vulneratus mortuus. Non mora apparuit, in cuius vice, omni populo Romano vnanimiter confortante, Marinus qui in id tempus Romana in vrbe archidiaconus tenebatur, ordinari compactum eſt. Imperator obuiam Papę pergit, & illum loco nuncupante Nonantula, pro vt merito, honorifice ſuſcepit. Ibi inter alia Vuito comes Tuſcianorum reus Maieſtatis accuſatur, quod ille profugus euaſit. Sed tamen illa fuga totam Italicam terram timore concuſſit : quia ſtatim manu cum valida gentilium de gente Mauritanorum fœdera firmiter pepigit. Perangarius vero conſanguineus Imperatoris mittitur ad expoliandum regnum Vuittonis, quod ille quadam parte peregit, & quadam peregiſſet, in per corruptionem morbi ac infirmitatem exercitus ſui reuerteret, & iam per totam Italiam humanum genus ita inualeſcente morbo, vt in curtem & inter militiam & ipſum Regem hæc miſeria perueniret. Iterum inter Popponem & Egnionem diſcordia cum crudeli bello concrepat: quorum Poppo, pro vt antea ſolebat, inferior extitit Heinricus frater Popponis ſcilicet quum Nordmannorum manum validam Prumiam venire cognoſcit, vſque eos (vt dicunt) nullo euadente cum ſuis, ad internecionem deleuit, & ille vero vulneratus euaſit.

DCCCLXXXIIII.

Reuerſo ad Alamanniam Regi habitum eſt in villa, quæ dicitur Cholonpurum, generale conuentum. Inde edictum eſt Baiovvarios ad Italiam contra Vuitonem belligera manu proficiſci. Quippe Pannonia magnum detrimentum patitur, cuius rei vnde exordium narratur aſſumpſiſſe, ſtilo enucleamus. Igitur quum duo fratres Vuillihalmus & Engilſcalchus terminum regni Baiovvariorum in Oriente à Rege (id eſt, ſeniore Hludouuico) conceſſum contra Marauonos tenuerunt, multaque pro patria tuenda conflictando ſudaſſe feruntur. Tandem diem vltimum huius aeris in eadem voluntate finiuere permanentes. Cum vero non eſſet honor illorum filijs redditus, Arbo in comitatum domno Rege concedente ſucceſſit, quod prædictorum virorum pueruli illorumq; propinqui in contrarium accipientes & vertentes, dixerunt alterutrum fieri, & Arbonem comitem ſi non recederet de comitatu parentorum ſuorum, & ſeipſos ante faciem gladij morituros. Hoc experimento Arbo concuſſus, amicitiam inijt cum Zuentibaldo duce Marauorum gentis, firmatoq; inter illos fœdere filium ſuum obſidem fieri non tardauit. Nec minus ipſi prædicti pueri conſulunt quoſdam primores Baiovvaricæ gentis, collatisq; propinquis, ac vndiq; copijs, fortior manus in id tempus illis adſtabitur. Comitem a rege conſtitutum inhonorifice expellebant, comitatumq; illis in vſum vſurpauerunt. hoc ergo factum eſt. Poſt obitum Hludouuici regis, natorumq; eius Carlmanni & Hludouuici, quorum ſucceſſor frater illorum minimus in regno extitit, qui mox, pro vt antea tenuit, Arboni prædictum Comitatum reddidit. Sed tamen ex hac re contexta (vt prędiximus) detrimentum Pannoniam ſentire IV. verſiculis proſę intertextis, ad ſuauitatem legentis, quonam modo hoc fieret, pandemus.

Omne, dicit Ieſus, fieri non ſtabile regnum
In ſe diuiduum, & nil diſſociabile firmum.
Hinc dolus, anxietas, tibi formoſiſſima tellus,
Hinc labor exoritur, quondam Pannonia felix.

Igitur eodem anno, quo illi pueri prædictum comitem Arbonem à Rege commendatorum exortem fieri honorum impetrauerunt, Zvventibaldus dux Marauorum,

uorum,plenum doli & aſtutiæ cerebrum, non immemor vtriuſque quanta ab anteceſſoribus iſtorum puerorum eum gente ſua, vſq; dum ad illos terminum Baiovvariorum prætenderunt,paſſus ſit malis,inſuper etiam amicitiæ ac iuramenti,quę cum Arbone inijt pepigitq;,ad hoc vindicare proficiſcitur, & perfecit. Nam de ſeptentrionali parte Hiſtri fluminis apprehenſo Werinhario de pueris Engilſcalchi, qui tres habuit mediocri.* Vezzilloni quoq; comiti,qui illorum propinquus erat, dextram manum cum lingua,& (monſtriſimile) verenda & genitalia, vt nec ſignaculo deſiſtente, abſciderunt. homines vero illorum quoſdam ſine dextra leuaq; reuerſi ſunt. Exercitus ſcilicet iuſſu ducis, igne deuaſtat omnia. inſuper vltra Danubium miſſis ſpiculatoribus, vbicunq; proprietas & ſubſtantia prædictorum ſit puerorum, igni tradita ſine mora eſt hoc ſ. andalum antefacti puerulis ſpacio vnius anni ſentitur.hinc equidem non confidentibus à rege pueris aliquid boni propter delictum, quod in Arbone commiſere, receſſerunt. ſtatueruntq; fieri homines Arnolfi Carlmanni regis filius qui tunc Pannoniam tenuit. Quo audito, Zvventibaldus dux miſit nuncios ad eum, & ait illi; *Inimicos meos ſuſtentas,ſi eos non dimiſeris, nec me tecum pacificatum habebis.* Alteram etiam occaſionem aduerſus eum protulit: *Tui homines in vitam meam,nec minus in regnum meum doloſe cum Bulgaris cõſiliauerunt, qui priore anno ſuum regnum vaſtauere·hoc volo mihi cum iuramento,verùm nõ eſſe,conteſtari.* quorum neutrum vnquam ſe facturum Arnolfus renunciauit. Itaq; dux non diu collectis ex omni parte Sclauanorum copijs, magno cum exercitu inuadit Pannoniam immaniter, ac cruenti more lupi mactat,igne & ferro maximam partem deuaſtat, deterit, & conſcindit:ita vt non immerito iſtam ad miſeriam hic verſus componi,

Hic patriæ planctus,ſimul & miſerabile funus.

Quo acto dolore per antefactum puerile conſilium, ſpacio vnius anni,dux cum exercitu ſuo non læſus remeauit in ſua.

Cæterum vero inſtanti anno, quo iſta computamus, iterum dux, coagulata multitudine, hoſtiliter Pannoniam hoſtilem exercitum infert: vt ſi quid antea remaneret, nunc quaſi ore lupi per totum deuoraſſet. Tanta enim multitudine in iſto itinere pollebat, vt in vno loco ab ortu vſque ad veſperum lucis exercitus eius præterire cerneretur. Cum tanta enim multitudine in regno Arnolfi per XII. dies exſpoliando verſabatur. demum pro vt voluit proſpere reuerſus eſt. Poſtea quoque miſſa quadam exercitus ſui parte ſupra Danubium.quod audientes filij Vuilhelmi & Engilſcalchi,qui maiores natu erant, Megingor, & Papo, quibuſdam Pannoniorum ſecum aſſumptis, contra illos incaute venerunt: ſed tamen pugnam certaminis inire non vtile. nam ad illos victoria conceſſit. Iſti fugæ præſidium quærentes Megingor & Papo,in flumine qui dicitur Hrapa, vitam finiuere. Frater vero Berhtoldi comitis cum alijs quam plurimis à Sclauaniſtentus eſt.attendant,iudicent, atque contendant detractores veri;& quibus huius ſuaſoribus tei vel conſilij primordia placuerint, placeant etiam ſubſequentia mala. Vituperauere autem pacem,qua conſeruata, Pannonia conſeruata eſt; qua vero vitiata, per ſpacium tantum iſto continuato tertio anno dimidio inſtanti Pannonia de Hraba flumine ad Orientem tota deleta eſt. Serui & ancillæ eum paruulis ſuis conſumpti ſunt, primoribus quibuſdam tentis,quibuſdam occiſis:Et(quod turpius erat) truncatis manu, lingua, genitalibus, remiſſi ſunt. hæc enim omnia procul dubio geruntur, ſiue per miſericordiam,ſiue per iram Dei. Sed iram Dei iuſtam vindictam fieri appellamus, quæ indubitanter non niſi iuſta ſit, vnquam euenire creditur. Imperator per Baiovvariam ad orientem proficiſcitur, veniensque prope flumen Tullinam, monte Comiano colloquium habuit, ibi inter alia veniens Zvventibaldus dux, cum principalibus ſuis,homo (ſicut mos eſt) per manus Imperatoris efficitur, conteſtatus illi fidelitatem iuramento, & vſque dum Carolus vixiſſet, nunquam in regnum ſuum hoſtili exercitu eſſet venturus. Poſtea veniente Braslanuorum duce, qui in id tempus regnum inter Drauo & Sauo flumina tenuit, ſuiq; militiæ ſubditus adiungitur.Rex per Carentam in Italia perrexit, proſpere Papia natalem Chriſti celebrauit.

DCCCLXXXV.

Proxima die S. Epiphaniæ, habito generali conuentu, Vuito dux Spolitanorum, qui antea fuga ab Imperatore lapſus eſt, cum iuramento excuſauit, ſe non eſſe reum maieſtatis, ad fidelitatem regiam ſuſceptus eſt. Poſt obitum Carolomanni regis qui tunc Galliam rexerat, Cæſar regnum ipſum aggreditur, receptisque primoribus, & diſpoſitis ibi rebus, pro vt voluit, remeauit in Franciam, ad edictum placitum Wormacenſe obuiam Apoſtolico. Sed dum ipſe Papa iam medio itineris ſpatio foret correptus celeri infirmitate expirauit. Gotafridus rex accuſatur, vt in regnum Francorum cum Nordmannis conſuleret, ab ipſis etiã accuſatoribus occiſus eſt. Hugo filius Hlotharij incaute in regno Imperatoris agens oculorum luce orbatus eſt. Pax in oriente inter Arnolſum & Zvvenitibaldum, præſentibus ſcilicet Baiovvariorum principibus, iuſiurando conſtare firmatur.

Marinus pp. ob.

DCCCLXXXVI.

Natalem domini Imperator Radaſpona celebrauit, inde inuitatus ab Apoſtolico Italiam petijt, Liutvvardum epiſcopum Romam miſit, ibi multimodis rebus, prout complacuit, diſpoſitis, inter alia ſummus præſul à Rege interrogatus decreuit, vt Epiſcopis, quorum parochiæ de incendijs gentilium penitus vaſtatæ apparent, aliæ ſedes eis non occupatæ concederentur. Die S. Palmarum, ſeditio vrbe Papia inter ſatellites Regis & ciuibus infeliciter orta, nam ex vna parte multis occiſis, ex alia ciuium vrbis multi vulnerati propter affinitatem Imperatoris, qui tunc ad curtem Olonnam Paſcha miſit: timore in fugam lapſi, in via vitam finiuere.

Poſt Paſcha, habito generali Papiæ conuentu Imperator per Burgundiam obuiam Nordmannos in Galliam, qui tunc Pariſijs erant, vſque peruenit. Occiſo ibi Henrico Marchenſi Francorum, qui in id tempus Niuſtriam tenuit. Rex parum proſpere actis rebus, reuertitur in ſua. Diſcordia inter Perangarium cognatum Regis, qui foro Iulienſe fruitur, & Luitvvardum epiſcopum oritur, propterea Perangarius mittens Vercellinam vrbem expoliare, ibique veniens, multis rebus Epiſcopi abreptis, pro vt voluit, reuerſus eſt.

Tempore authumni plus ſolitum inundationes aquarum excreuerunt inæſtimatæ. Nam in oriente erumpentibus per littus fluctibus, villæ inopinate circundatæ ſubito feruntur: ita vt cum inhabitantibus viris, fœminis, infantulis vſque in abyſſum delatæ cernuntur. Inter alpes vero talis rapacitas aquarum & colliſio lapidum fuit, vt flexuras & veſtigia viarum per diuexa montis latera nullo modo proſpici potuerint.

DCCCLXXXVII.

Imperator Eliſacia magna infirmitate adgrauatur. Poſtea parum conualeſcens ad Alamanniam proficiſcitur, vergens curtem Podonam, pro dolore capitis inciſionem accepit. Tranſacto Die S. Paſchæ habitum eſt placitum Weibilinga, ibi inter alia Berngarius ad fidelitatem Cæſaris peruenit, magnisque muneribus contumeliam, quam in Luitvvardo priori anno commiſerat, componendo abſoluit. Mortuo itaq; Buoſone, paruulus erat ei filius de filia Hludouuici Italici regis: quem Imperator ad Rhenum villa Chiricheim * veniens obuiam: honorifice ſuſcepit ad hominem, ſibique adoptiuum filium eum iniunxit. Alamanni contra Luitvvardum Epiſcopum doloſe conſpirauere, qui tunc maximus conſiliator Regis in palatio fuit, & eum à præſentia Imperatoris omni honore priuatum abire compellunt. Mox vero Cæſar grauiſſima infirmitate detentus eſt. ab illo ergo die male inito conſilio Franci, & more ſolito Saxones & Duringi, quibuſdam Baiovvariorum primoribus, & Alamannorum ammixtis cogitauerunt deficere à fidelitate Imperatoris, nec minus perficere: Igitur veniente Carolo Imperatore Franconofurt, iſti inuitauerunt Arnolfum filiũ Carlmanni regis, ipſumq; ad ſeniorem elegerunt, ſine mora ſtatuerunt ad regem extolli. Carolus nitens bellum contra Arnolfum regem inſtaurare, ſed non proficit. Concuſſit timore Alamannos, quibus maxime negocium ſui regni habebat commiſſum, omnes penitus ab eo defecerunt, vt & iam miniſtri ab eo defecti, ſub celeri feſtinatione ad Arnolfum regem ſe iunxerũt. Carolus dum ſe vndiq; à ſuis deſertum ſentit, & neſciens quid ſui cauſę conſilium poſſit fieri: tandem munera

** Kircheim, hodie.*

ARNOLfus Imper.

nera ad Regẽ direxit, expoſcens ſua gratia vel pauca loca in Alamannia ſibi ad vſum vſq; in finem vitæ ſuæ largiri, quod Rex ita fieri conceſſit. Sed tamen ne hoc diu apud ſe retinuit. Nam paucos dies in locis à Rege ſibi conceſſis religioſe morabatur, poſt Chriſti natiuitatem die Idus Ianu. vltimum diem feliciter clauſit, & mirum in modum vſq; dum honorifice Augenſi Eccleſia ſepelitur. cælum apertũ multis cernentibus viſum eſt, vt aperte monſtraretur, qui ſpretus terrenę dignitatis ab hominibus exuitur, Deo dignus cœleſtis patriæ vernula mereretur feliciter haberi. Meynanovul.

DCCCLXXXVIII.

Rex Arnolfus vrbe Radaſpona receptis primoribus Baiovvariorum, orientales Francos, Saxones, Duringos Alamannos, magna parte Sclauanorum, natalem Domini & Paſcha ibidem honorifice celebrauit. Illo diu morante multi reguli in Europa & regno Karoli ſui patruelis excreuere. Nam Perengarius filius Eberhardi in Italia ſe regem facit. Rudolfus vero filius Chuonradi, ſuperiorem Burgundiam apud ſe ſtatuit regaliter retinere. Inde itaq; Hludouuicus filius Buoſeni, & Vuito filius Lamberti Galliam Belgicam, nec non prouinciam, pro vt reges habere propoſuerunt. Odo filius Rodberti vſque ad Ligerim fluuium & Aquitanicam prouinciam ſibi in vſum vſurpauit. Deinceps Arnolfus ſe regem haberi ſtatuit. His auditis rex Franciam petijt, habitoq; ad Franconofurt generali conuentu diſpoſuit aduentare Wormaciã. Quod vero Odo comperiens, ſalubri vtens conſilio, conteſtans ſe malle ſuum regnũ gratia cum Regis pacifice habere, quam vlla iactantia contra eius fidelitatem ſuperbire, veniensq; humiliter ad Regem & gratanter, ibi recipitur: rebus ab vtraq; parte, pro vt placuit, proſpere diſpoſitis, vnuſquiſq; reuerſus eſt in ſua. Rex contra Rodolfum Eliſaciam progreditur, inde ad eum miſſo Alamannico exercitu, ipſe per Franciam Baiovvariam reuerſus eſt. Rudolfus enim inito conſilio cum primoribus Alamannorum ſponte ſua ad Regem vrbem Radaſponam vſq; peruenit. multaq; inter illos conuenienter adunata, ipſe à Rege cum pace permiſſus, ſicuti venit, ad ſua remeauit. Italiam equidem cum exercitu aggredi complacuit. Sed Perangarius, qui parumper antea cum Vuitone dimicans cruento tyranno, hoc præcauens, ne Italicum regnum cũ tam valida manu ingreſſus perperam pateretur, miſſis ante ſe principibus ſuis, ipſe vero oppido Tarentino Regi ſe præſentauit. ob id ergo & à Rege, eſt clementer ſuſceptus, nilq; ei antequæſti regni abſtrahitur; excipiuntur curtes nauium, & ſagum. exercitui itaq; non mora licitum erat domum redeundi. Rex autem paucis ſecum aſſumptis, forum Iulienſe penetrans, curtẽ Corontanam natale Domini celebrauit. Tanta namq; in iſto itinere conſternatio equinorum cadauerum fit, vt vix vnquam talis fieri memoria mortalibus traditum ſit.

DCCCLXXXIX.

Luitbertus Mogontinæ vrbis nobilis Archiepiſcopus ab hac vita migrauit. cuius viuendi ordo quali probitate maneret, per omnia longum eſt explicare. tamen licet pauca in quibuſdam verſiculis breuiter expediatur.

Largus erat multum, patiens, humiliſq́, benignus,
Omnibus exemplum in bonitate manens.
Hiſter qua fluitat, currit Hrenuſq́ bicornis,
Litterulis doctis doctior ipſe fuit.

Graue igitur tempus hoc anno incanduit. nam Italia febris tuſſiendo perplurimos vexabat, inundationes aquarum plus ſolito excreuere, ciuilia bella circumquaque regiones conquaſſantur, peſtilentia ſparſim, ac fames inopinata, vltra modum incubuit. Grandine vero contritis frugibus mortales inopiam frugum cum miſeria patiuntur. Sed inter alia execrabile prodigium in regione Thuringorũ viſum eſt. Namque è cœlo aqua, non (vt ſolet pluuia) ſtillatim deſcendere, ſed coacetuatim quaſi fluens torrens irruit, per tres villas vno momenti ictu euulſis ædificijs, ter centum cadauera mortuorum, impulſione aquarum campo deiecta colligebantur.

Exeunte menſe medio Rex apud villam, quæ dicitur Forahhem, generale conuentum habuit, ibique diſputans de ſtatu regni ſui, conſultum eſt, vt eodem tenore primores Francorum, prout Baioarij iuramento confirmarent, ne ſe detraherent à principatu & dominatu filiorum eius, Zvventibulchi quidem & Ratoldi, qui ei de

concubinis erant nati. quod quidam Francorum ad tempus renuentes, tandem regiæ ſatisfacientes voluntati, dextram dare non recuſabant, eo tamen modo, vt ſi de legali ſua vxore hæres ei non produceretur. Aduenientibus etiam ibidem vndique notionum legatis, Nordmannorum, ſcilicet, ab Aquilone Sclauanorum, pacifica optantes. quos Rex audiuit, & ſine mora abſoluit. Inde itaq; edictum eſt, in exercitium ire ad Obodritos, ſed antea placitum curie regia Franconofurt haberi cum Francis Regi complacuit. peruentum igitur eſt, ſicuti antea diſpoſitum erat, ad Obodritos cum maximo exercitu. Sed tamen ibi parumper rebus proſpere geſtis: Rex data exercitu licentia ad Franconofurt celeri feſtinatione reuerſus eſt. Inde per Alamanniam paulatim transgrediens Baiovvariam vrbe Regino honorifice natalem Domini celebrauit.

DCCCXC.

Mediante vero quadrageſima Rex Pannoniam proficiſcens, generale conuentum cum Zvventibaldo duce, loco qui vulgo appellatur Omuntesperch, habuit. Ibi inter alia præficitur dux à Formoſo Apoſtolico, rogatus Regē enixe interpellabat, vt vrbe Roma domū S. Petri viſitaret, & Italicum regnum à malis Chriſtianis & imminentibus paganis ereptum ad ſuū opus reſtringēdo dignaretur tenere. Sed rex multimodis cauſis in ſuo regno excreſcentibus præpeditus, quamuis non libens, poſtulata denegauit. Poſt Paſcha menſe medio, villa quæ dicitur Forahheim cum ſuis conloquium habuit. Ibi ad eum filia Hludouuici, Italici regis, vidua Boſoni tyranni, magnis cum muneribus veniens, honorifice ſuſcepta ac ad propria remiſſa eſt. Rex ibi rebus diſpoſitis, pro vt placuit, cauſa orationis in Alamannia Augeam Conſtantiamq; peruenit. Inde regrediens vrbe Radaſpona, natalem Chriſti celebrauit. Salómon Conſtantiæ Epiſcopus vir vitæ probabilis obijt. cui æquiuocus eius Salomon iunior, tertius ſiquidem tunc eiuſdē nominis vocabulo, in ſedē epiſcopus conceſſit.

DCCCXCI.

[1] Rex legatos ſuos pro renouanda pace ad Marauos tranſmiſit. Embricho Regino vrbe Epiſcopus, vir patiens, humilis, ſobrius, fiduſq; manebat, grauis ætate feliciter diē vltimum clauſit. Ipſa vero ciuitas diuina vltione mirū in modū ſubito incenſa cū omnib. machinamētis, ēt eccleſijs. 4. Id. Aug. cōcremata eſt, exceptis domo S. Emmeramni martyris, & Eccleſia S. Caſſiani, media vrbe cōſtituta, ab igne diuinitus defenſæ ſunt. Nordmāni igitur fines occidentaliū Francorū inuadentes, quod ad defendēdum exercitus à Francia dirigitur. Ibi Sundaroldus Moguntiacēſis Archiepiſcopus incaute illis occurrens interfectus eſt, in cuius locū Haddo Abbas Augenſis cœnobij homo ſubtilis ingenij antiſtes conſtituitur. Arnolfus ergo rex ob hoc vlciſcēdum in Nordmannos cū Francis Alamanico exercitu inutile ſecum aſſumto, iter arripuit. Sed Alamanni quidē ægrotantes à Rege domū relapſi ſunt: ipſe cum Francis ad occidentē proſpere profectus eſt. Nordmanni deuaſtata ex maxima parte Hlotharici regni regione prope fluuium Clyla, loco qui dicitur Louonnium ſepibus (more eorū) munitione cepta, ſecuri conſederunt. Ex improuiſo n. Rex & exercitus peruenere ad eundē locum. Tranſito igitur celeriter eodē fluuio (nec mora) meditatū eſt, prælium applicari. Cunctati namq; Regi, ne tā valida manus periclitaretur, quia interlatente palude, ex parte vna, ex altera circumfluente ripa, non donatur facultas equitibus aggredi: oculis, cogitatione, conſilio, huc illuc peruagabatur, quid conſilij opus ſit, quod Francis pedetentim certare inuſitatū eſt, anxie meditans, tandē heros primores Francorū aduocans ſic alloquitur patienter: *Viri Domini, recolentes, & ſemper ſub Dei gratia patriā tuendo fuiſtis inuincibiles, inſpirate animis, ſi ab inimicis, quādo quidē more paganiſmo furentib. piū ſanguinē parentū veſtrorū effuſum vindicari recolitis, & ſacra ſub honore ſanctorū creatoris veſtri tēpla euerſa iam in patria veſtra cernitis: miniſtros ēt Dei ſummo gradu cōſiſtentes proſtratos videtis: nunc milites agite, ipſos ſceleris factores ante oculos habentes, me primū equo deſcendentē, ſigna manu proferentē ſequimini, non noſtrā ſed eius qui omnia poteſt, contumeliam vindicantes, inimicos noſtros in Dei nomine aggrediamur.* His incitati dictis, omnibus ſenibus & iuuenibus par volūtas & audacia, pedeſtre bellū aggredere datur, prius Regē flagirantes, vt equitādo eos procuraret, ne quid eis pugnantib. a tergo inſidijs inimicorum timendū ſit: Clamor Chriſtianis in cœlum attollitur, nec minus

Pagani

Pagani more ſuo clamantes, ſigna horribilia per caſtra mouebantur. Euaginatis gladijs ex vtraq; vt lapis ferro, in inuicem ad inuicem concurſum eſt. Erat autem ibi gens fortiſſima inter Nordmannos Danorum, quæ nunquam antea in aliqua munitione & capta & ſuperata auditur. dure certatum eſt, ſed non indui (ſubueniente gratia Dei) victoria ad Chriſtianos conceſſit. Nordmanni fugæ præſidium quærentes, flumen quo antea eis à tergo pro muro habebatur, pro morte occurrebat. Nam inſtantibus ex altera parte cæde Chriſtianis, coacti ſunt in flumen præcipitari. coaceruatim ſe per manus & colla cruribuſque complectentes, in profundum per centena & millia numero mergebantur, ita vt cadaueribus interceptum alueū amnis ſiccum appareret. In eo prælio cæſi ſunt duo reges eorum, Sigiffridus ſcilicet & Godafridus, regia ſigna XVI. ablata, & in Baiovvariam in teſtimonium tranſmiſſa ſunt. Eodem in loco, die... Cal. Letanias Rex celebrare præcipit: ipſe cum omni exercitu laudes Deo canendo proceſſit, qui talem victoriam ſuis tribuit, vt vno homine tantum occiſo de parte Chriſtianorum (quod compertum eſt) tanta millia hominum ex altera parte perierunt.

DCCCXCII.

Rex de Francia cum victoria in Alamania curte regia Vlma honorifice natalem Domini celebrauit, inde Orientem proficiſcitur, ſperans ſibi Zvventibaldum ducem obuiū habere. Sed ille, more ſolito, ad Regem venire renuit, fidem & omnia ante promiſſa mentitus eſt. Inde rex irato animo in Hengiſtfeldono cum Brazlauone duce colloquium habuit. ibi inter alia quærens tempus & locum quomodo poſſit terram Marauorum intrare. Conſultum eſt enim, vt tribus exercitibus armatis regnum illud inuaderet. Rex equidem aſſumptis ſecum Francis, Baioarijs, Alamannis, menſe Iulio Marauam venit: ibi per IV. hebdomadas cum tanta multitudine, Vngaris etiam ibidem ad ſe cū expeditione venientibus, omnem illam regionē incendio deuaſtandam verſabatur. Miſſos etiam ſuos inde ad Bulgarios & regem eorum Landomir, ad renouandum priſtinam pacē cum muneribus, menſe Septembri, tranſmiſit, & ne coemtio ſalis inde Marauanis daretur, expoſcit. Miſſi autē propter inſidias Zvventibaldi ducis terreſtre iter non valentes habere, de regno Brazlauonis per fluuiū Odogra vſq; ad Gulpam, dein per fluentes Saue fluminis nauigio in Bulgaria perducti. ibi à Rege honorifice ſuſcepti, eadem via, qua venerant, cū muneribus menſe Maio reuerſi ſunt. Poppo dux Thuringorum honoribus priuatus eſt.

DCCCXCIII.

Ante quadrageſimam Rex per totam occidentalium Francorum prouinciam, monaſteria, Epiſcopatus, cauſa orationis obibat. Engilſcalchus, iuuenili audacia vir, qui poſt rapta de concubina Regis filia, ad tempus ſe Marauos exul contulit. Poſthęc ad gratiam Regis non longum veniens, Marchenſis in Oriente effectus eſt. Ibi audacter contra primores Baioariæ in rebus ſibi ſummis agens iudicio, eorum vrbe Radaſpona incaute palatium Regis prolapſus, & Regi præſentatus, obcœcatus eſt. Hinc etiam & Wilhhelmus filius patruelis eius miſſos ſuos ad Zvventibaldū ducem dirigens, reus maieſtatis habebatur. capite detruncatus eſt. frater quoq; eius cum Marauanis exul deliteſcens, inſidioſo conſilio ducis, cum alijs quam plurimis interfectus eſt. Arrepto itaq; Rex itinere, iterum regnum Zvventibaldi ducis ingreditur cum exercitu maxima parte illius regionis exſpoliata propter inſidias poſitas, magna cū difficultate itineris in Baioaria ad regiam curtem Otingam reuerſus eſt, de qua ei nō multum poſt filius naſcebatur, quem Hado Mogontiacenſis Archiepiſcopus & Adalpero Auguſtæ Vindel. Epiſcopus ſacro fonte baptiſmatis Chriſmantes, nomine aui ſui Hludouuicum appellauerunt. Miſſi autem Formoſi apoſtolici cū epiſtolis & primoribus Italici regni ad Regem, in Baioaria aduenerunt, enixe deprecantes, vt Italicum regnum, & res S. Petri ad ſuas manus à malis Chriſtianis eruendum aduētaret: quod tunc maxime à Widone tyranno affectatum eſt. quod Rex apud vrbem Regino honorifice recipiens, & cum muneribus poſtulata annuens, abire permiſit. Hiems aſpera & plus ſolito prolixa extenditur, ita vt menſe Martio nix in quibuſdam locis per quinq; dies menſura in profundo vnum pedem habere viſeretur: inde per Baioariam maxima penuria vini facta, oues & apes perditæ.

DCCCXCIII.

Sonitus tonitrui magni increpuit v. Cal. Febr. ipſe mox in itinere poſitus natalem Domini curte regia Weibilinga manſit. Inde cum Alamannico exercitu Italiam intrauit. Pergamum ciuitatem primùm cum comite Widonis Ambroſio ſibi rebellem ſentit, ob hoc Rex mente commotus, iuſſit caſtra exercitus, ipſe adequitans, in ambitu ſupta montem vſque ad murum ciuitatis promoueri. Conſerti ſunt enim ita veſperaſcente iam die pugnantes, vt cætera pars noctis par obſidentibus & obſeſſis vigilandum erat. Aurora inſurgente Rex miſſarum ſollennitate completa vrbem ad expugnandum exercitum per circuitum diſtribuit.

Deeſt folium.

Poteſtati reconciliatos ſe ſubdidere. Iterum Rex à Formoſo Apoſtolico per Epiſtolas & miſſos enixe Romam venire inuitatus eſt. Rex vero cum conſilio Epiſcoporum ſuorum, petitionibus ſuis ſatisfacere decreuerit. menſe Septembri de Francia & Alamannia in Italia promouit exercitum. Venientes quippe vltra Padum, ibi diuiſo exercitu Alamannos per Boloniam ad Florentinam vrbem ire permiſit, ipſe cum Francis por ſuperiores partes alpium curtem, quæ dicitur Turris, ſic vſq; ciuitatem Lunam progreditur. ibi natale Domini celebrauit.

DCCCXCV.

Igitur propter nimiam intempeſtatem aeris, & immoderatam effuſionem imbrium, & vltra modum inundationibus aquarum, omnis exercitus per deuexa môtium cacumina impedita ſunt, paſſim errando laborioſe peruagatus. Vnde etiã maxima peſtilentia equorum & plus ſolito, propter difficultatem itineris aggrauando excreuit. ita vero vt totus pene exercitus ſuppellectile ſuum inconſueto more per ſellatos more equitum boues trahebant. Adhæc interim malus rumor Regem nec non exercitum commouit. Prẽgarium ſcilicet nepotem eius à fidelitate ſua defeciſſe, & in Italiam iam pro hoc reuerſum eſſe. Adalpertum videlicet Marchenſem Tuſciæ mutuis colloquijs Perngarij, ne aliquo modo ad Regis fidelitatem intenderet.

His & talibus auditis Rex graui moleſtia, totusq; exercitus, maxima anxietate & penuria præoccupatus, tandem vrbem Romam aduenerunt. Super hæc omnia nouum genus anxietatis exercitui occurrit. Nam aduenientibus illis Ageldrudis vidua Vuidonis portas in circuitu murorum omnes ferrando præoccupauit, vt omnibus pariter ad domum S Petri introitus denegaretur. Quod Rex moleſte accipiens, in commune conſilium cum omni exercitu ad Eccleſiam beati Pancratij conuenit. Poſt, ſolemnitate miſſarum celebrata, Rex exercitũ vnanimiter interrogauit: quid facto opus ſit. Conueniunt omnes cum lachrymis, fidem promittentes, confeſſionem coram ſacerdotibus publice agentes, indicto vnius diei ieiunio, bello Vrbem expugnate in commune acclamatum eſt. Cunctantibus ergo cunctis redire in caſtra, Rex murum proſpiciendo circumibat, Dei nutu ſubito inter obſeſſis & obſidẽtibus inſperate contentio exoritur, concurſus ex omni parte plebis, omnes vociferantes Vrbem bello expugnare, omnibus in pugna par voluntas. nec mora aduenerunt murum lapidibus, defenſores murorum depellunt, multitudo virorum portis ſe conſtipat, alij ſecuribus & ſpadis portam & vectes ferratos incidunt, alij murũ perfodiunt, alij per ſcalam muros aſcendunt; ſicq; Dei prouidentia firmiſſima & nobiliſſima vrbs, nullo ex parte Regis de tanto exercitu ſuccumbente, iam veſperaſcẽte die, nobiliter cũ triumpho expugnata eſt, Apoſtolico & vrbe de inimicis liberato. Omnis namq; Senatus Romanorũ, nec non Græcorum Schola, cum vexillis & crucibus ad pontem Miluium venientes, Regẽ honorifice cum hymnis & laudibus ſuſcipientes ad vrbẽ perduxerunt. Iam Apoſtolicus paterno amore diligendo Regem, ante paradiſum, loco qui dicitur Gradib. S. Petri ſuſcipiẽs, & honeſte ad baſilicã beatorum principum Apoſtolorum lętificando introduxit & ſecundũ morem anteceſſorum ſuorum, imperialem conſecrationem capiti ſibi imponens, Cæſarem Auguſtum appellauit, diſpoſitis ibi multimodis rebus, omnis Romanorum populus ad S. Paulum eum iuramento Imperatori fidem promittentes. iuramentum vero illud ne quem lateat, hic inſerere propoſuimus: *Iuro per hæc omnia Dei miſteria, quod*

ſalue

ſaluo honore, & lege mea atque fidelitate domini Formoſi Papæ, fidelis ſum, & ero, omnibus diebus vitæ meæ, Arnolfo Imperatori, & nunquam me ad illius infidelitatem cum aliquo homine ſociabo, & Lamberto filio Agildrudæ & ipſi matri ſuæ ad ſæcularem honorem nunquam adiutorium præbebo, & hanc ciuitatem Romam ipſi Lamperto, & matri eius Agildrudæ, & eorum hominibus, per aliquod ingenium aut argumentum non tradam. Poſthæc autem Conſtantinus & Stephanus, qui maiores inter Senatum erant, rei maieſtati eſſe accuſati ſunt, quia cum Agildrudæ prius Vrbem capiendam conſpirauere: quos Rex ſine mora comprehendi & ſecum in Baioariam transferri præcepit. Vrbem vero ad ſuas manus cuſtodiendam Faroldo cuidam Vaſſallo conceſſit. Ipſe x v. tandem die, poſtquam venerat, ab Vrbe digreſſus eſt. Comperta denique Agildruda in ciuitate Spoletana morare, quam ad expugnandum mox iter arripuit. Sed antequam ad locum deſtinatum perueniſſet, graui infirmitate capitis detentus, imperfectum reliquit, & cum omni feſtinatione paruulo filio ſuo, nomine Ratold, qui ei de concubina erat, ad fidem Italicæ gentis Mediolanum dimiſſo, per vallem Tridentinam, menſe Maio in Baioariam reuerſus eſt. Sed non multo poſt etiam filius eius, quem in Italia dereliquit, per lacum Cumenſe ad eum reuerſus eſt. Poſt mortem etenim Waltfredi Foro Iulij Marchenſis qui multum fideliter ad Imperatorem Veronam contendendo retinuit, illico Perngarius regnum Italicum inuaſit, & vſque ad flumen Adduam quaſi hæreditario iure contra Lantbertum in participationem recepit. Maginfredus comes Mediolanenſis ab Alantberto filio Widonis capitali ſententia interfectus eſt: filius eius atque gener oculorum lumine orbati ſunt.

At Romæ Formoſus Papa defunctus die S. Paſchæ, in cuius locum conſecratur Bonifacius, qui podagrico morbo correptus vix x v. dies ſuperuixiſſe reperitur in cuius ſedem ſucceſſit Apoſtolicus nomine Stephanus vir fama infamandus, qui anteceſſorem ſuum Formoſum inaudito more de ſepulchro eiectum, & per aduocatum ſuæ reſponſionis depoſitum foras extra ſolitum ſepulturæ Apoſtolicæ locum ſepeliri præcepit.

Pacem ergo Græci eodem anno cum Auaris (qui dicuntur Vngari) facientes, quod eorum conciues Pulgari in prauum vertentes, hoſtili expeditione contra eos inſurgunt, & omnem regionem illorum vſque portam Conſtantinopolitanam deuaſtando inſecuntur. Quod ad vlciſcendum Græci aſtutia ſua naues illorum contra Auaros mittunt, ac eos in regnum Bulgarorum vltra Danuuium tranſponunt. Illi tranſpoſitum manum cum valida gentem Bulgarorum ingreſſi, maximam partem cedendo neci tradiderunt. Hoc audientes poſiti in expeditione Bulgari cum omni feſtinatione primũ deliberare ab infeſto hoſte recurrũt, conſertoq; illico prælio, victi ſunt, iterum pari tenore recuperare nitentes, ſecundo caruere victoria. Tandem miſeri inſcij quam conſolationis cauſam & remedij potuiſſent inuenire, currunt omnes ad veſtigia veteli illorum regis Michaelis, qui eos primum ad Chriſtianæ religionis veritatem conuertit, inquirentes quid eis ab imminenti periculo euadendum conſuleret, qui indicto triduano ieiunio pœnitentiam de inlata Chriſtianis iniuria agere, dein auxilium à Deo quætendum eſſe præmonuit. Quo peracto durum imminere certamen. pugnantibus vero ambabus acerrime partibus, ad vltimum miſericordia Dei victoria quamuis cruenta Chriſtianis conceſſa eſt. Quis enim gentilium Auarorum ſtrages tantis congreſſionibus enumerando poſſit exponere; quum Bulgarorum, ad quos victoria conceſſit, numero xx. millia equitum cæſa inueniuntur. Stipantibus denique iiſdem in partibus inter ſe conflictibus, Imperator Pannoniam cum vrbe Paludarum tuendam Braxlauoni duci ſuo in id tempus commendauit. Leo vero Imperator Græcorum Lazarum quendam vocatum epiſcopum ad Cæſarem Auguſtum cum muneribus tranſmiſit. Quem ille apud vrbem Radaſbonam grananter accipiens, paucos cum dies ſecum retinuit: tandem honoribus ditatum remiſit in ſua.

DCCCXCVII.

Cæſar vero cum curte regia Otingæ natalem Domini celebrauit, Aduenientibus ibidem ad eum Marauorum miſſis qui pro pace cuſtodienda, ne exules eorum

profugi reciperentur ab Imperatore flagitant, quos Rex vt audiuit, abſoluit, & ſine mora abire iuſſit. Ipſe vero, habito generali conuentu, vrbe Regino propter grauitatem corporis in Baioaria ſecretis locis hiemare diſpoſuit. Fames valida per vniuerſam regionem Baiovvariorum incubuit, ita vt multi inedia conſumerentur.

* Men. Exeunte autem menſe * medio, habitum eſt placitum vrbe Wormacia, ibi inter alia Zuentibaldus filius Imperatoris ad eum veniens; quem ille benigne ſuſcipiens, quibuſdam primoribus ſuis, qui priori anno ab eo honoribus priuati ſunt, cum eo pacificatis, cæterisque negotijs, prout potuit, ibidem inter ſe diſpoſitis, placabilem licentiam in ſua redeundi donauit. Curte vero Triburia, habito generali conuentu Fuldenſe cœnobium cauſa orationis petijt. Quo peracto ad curtem, quæ dicitur Salz, peruenit, aduenientibus ibi ad eum cum muneribus Soraborum miſſis, quos vt audiuit, abſoluit, & abire permiſit.

His ita expeditis, contigit vt gentis Behemitarum duces ad Imperatorem Arnulfum, qui tunc temporis ciuitate Raduſpona moratus eſt, aduenerunt, offerentes ei munera regia, & ſua ſuorumque fidelium ſuffragia contra eorum inimicos Marahabitas ſcilicet poſtulantes, à quibus ſæpe (vt ipſi teſtificati ſunt) duriſſime comprehebantur. Quos ergo duces Rex Imperator gratuito ſuſcipiens, Verbaque conſolationis ex pectoribus abundantius inſeruit, & lætabundos donoq; honoratos patriam in ſuam abire permiſit, totumque illius anni tempus autumnale finitimis in locis Aquilonaribus Danubij Ymbriſque fluminis ſeſe ſuſtentauit. Hac etiam in ratione. ſi ſupradictæ genti neceſſitas auxilij ſui immineret, paratus cum ſuis fidelibus exiſteret.

DCCCXCVIII.

Poſtea vero, Anno incarnationis Domini DCCCXCVIII. Inter duos fratres gentis Marahenſium, Moymirum videlicet ac Zentobolchum, eorumq; populum diſſenſio atq; diſcordia grauiſſima exorta eſt; ita etiam vt ſi vterq; alterum ſuis virib. inſequi atque comprehendere valeret, capitalem ſubiret ſententiam. Tunc vero Rex Imperator ita ſciens, Marchiones ſuos Luitbaldum ſcilicet, & Arbonem comitem, vna cum cæteris fidelibus ſuis, parti quæ ad ſe ſpem ac confugium habuit, auxilium ad eorum liberationem protectionemq; Bavvarios ſuos primates tranſmiſit. At illi more gladij igneque, pro vt poterant, inimicos ſuos humiliauerunt, & deuaſtando nerauerunt. Iſtius ergo diſſenſionis & diſruptæ pacis inter ſupra nominatos fratres Arbo comes, & Iharico filio ſuo inſtigante, inſtructor, delatorq; atque proditor eſſe conuincitur, & ob hanc cauſam præfectura ſua ad tempus caruit, quam non multo poſt accepit. Deinceps autem quidam, qui erat quondam princeps cum cæteris primoribus gentis Bavvariorum nomine Erimbertus, qui poſtea Regi ſuisque rebellis extitit, a Priznolano quodam Sclauo duce, qui & ipſe Imperatori fidus probatur, comprehenſus dinoſcitur, & à Luitbaldo ſtrenuo comite alijsq; vinculis illigatus Regi a Drantesdorf eſt præſentatus, Chriſti Domini natale anni inſtantis finiente. Iterum autem expeditione ordinata tempore hiemali, Bavvariorum principes cum ſuis fines Marahabitarum fortiter atque hoſtiliter inuaſerunt, & manu valida loca illorum detertantes, prædamque colligentes, domumq; reuertentes habentes ea.

Tum vero multis temporibus inauditum ſcelus, & quod non oportuit facinus de regina Ota diuulgatum eſt, id eſt, vt corpus ſuũ in latebroſo ac iniquo manciparet coniugio. Quod ipſum Radaſpona vrbe menſe Iunio, iuxta primorum præſentium iudicium LXXII. iurantibus definitum comprobatur.

Ipſo quoque tempore eiuſdem magni & communis placiti ciuitate Regia Rex paralyſi ſolutus infirmatus eſt. Secundum autem vt Regi nociuum quoddam à viris ac feminis daretur, vt inde paralyticus efficeretur, quorum vnus vocabatur German, qui reus maieſtatis conuictus, & ideo Otingæ decollatus eſt: alter vero fuga lapſus in Italia latuit. Et alia quoque femina nomine Rodpure, quæ eiuſdem ſceleris auctrix deprehenſa, certa examinatione, inueniebatur, Epilinga in patibulo ſuſpenſa interijt.

Deniquenon poſt multum temporis Bavvarij terminos Maraborum confi-

denteſ

denter iterato intrantes, & quæcunq; poterant diripiendo populati ſunt, & Zentobolchum puerum filium antiqui ducis Zvventobolchi ſuumq; populum de ergaſtulo ciuitatis in quo incluſi morabantur, eripuerunt, ipſamq; ciuitatem igni ſuccenderunt, atq; in fines patriæ ſuæ pro miſericordia ſecum abduxerunt.

Interim autem Iſauricus tyrannidem ſuam ſine ceſſatione contra Regem exercens: quod vehementer Rex accipiens decreuit nauigio, quia iam tunc infirmus corpore fatigaretur, ciuitatem Mutarenſem, in qua ipſe Iſauricus erat, aggredi: quod & factum eſt. Illo verò reſiſtente, Rege quoq; & ſuis fortiter viriliterq; ſuperantibus, atq; ciuitatem oppugnantibus, demum ipſe Iſauricus, vi compulſus cum vxore & his quæ ad ſe pertinebant exiuit, & Imperatori ſeſe præſentauit. Tunc Rex cuſtodibus illum cuſtodiendum commendauit, quatenus Radaſponam produceretur. at ille timens ne puniretur, fugam inijt, & Matchenſes vſque fugit. Quorum itaq; adiutorio ſuffultus vt prius partem regni ſubripuit, eandem totum ſecum retinendo obtinuit. Engilmarus Patauienſis Epiſcopus obijt, in cuius locum Wihingus quidam Alamãnus contra inſtituta patrum prius Marahunenſis ab apoſtolico deſtinatus Epiſcopus, Rege concedente ſucceſſit. Sed non multo poſt à Deotmaro Archiepiſcopo, cæteriſque ſuffraganeis ſuis, contra voluntatem Regis, canonicali iudicio abiectus, ac Richhardus ad eandem ſedem Epiſcopus in idipſum tempus ordinatus eſt.

DCCCC.

Imperator vrbe Radiſpona diem vltimum clauſit, & honorifice in domo Emerammi martyris Chriſti à ſuis ſepelitur. *ARNOLfus Imp. obiit 8. Id. Decēb.* Ludovvicus filius eius, qui vnicus tunc paruulus de legali vxore natus illi erat, in regnum ſucceſſit. Cuius frater de concubina, Zvventiboldus nomine, Gallicanum regnum ſecum retinens, res & Eccleſiarum crudelitate ſua immoderate affectans, maximum crimen, eo quod Rotpodo Treuirenſi archiepiſcopo contra ſacerdotalem honorem baculo ſuo in capite percutiens intulit, a ſuis tam Epiſcopis quam comitibus omnibus deſertus eſt. Ipſe vero recuperare nitens cum paucis contra eos incaute dimicans, vitam cum regno finiuit.

Baiovvari per Boemanniam ipſis ſecum aſſumptis regnum Marabauorum cunctis per tres hebdomadas deuaſtantes inruperunt. Tandem cum omni proſperitate domum reueſſi ſunt. interim vero Auari, (qui dicuntur Vngari) tota deuaſtata Italia, ita vt occiſis Epiſcopis quamplurimis Italici contra eos depellere molientes, in vno prælio vno die ceciderint xx. millia Ipſi namq; eadem via, qua intrauerunt Pannoniam, & maxima parte deuaſtantes, regreſſi ſunt. miſſos illorum ſub dolo ad Baioarios pacem optãdo, regionem videlicet ad explorãdum tranſmiſerunt. Quod (proh dolor) primum malum, & cunctis retro tranſactis diebus inuiſum damnũ Baiovvarici regni contulit. Igitur ex improuiſo cum manu valida, maximo exercitu, vltra Anſeum fluuium, regnum Baiovvaricum hoſtiliter inuaſerunt, ita vt per quinquaginta milliaria in longum & in tranſuerſum igne & gladio cuncta cædendo & deuaſtando iam vna die proſtrauerint. Quod vero perientes vlteriores Baiovvarij dolore compulſi, è contra feſtinare diſponunt. Sed hoc Vngari præcognoſcentes, cum his quæ deprædauerunt redierunt, vnde venerunt, ad ſua in Pannoniam. Interim vero quædam pars de exercitu illorum de Aquilonari parte Danubij fluminis partem illam deuaſtando procupere. Quod vt Luitpoldo comiti compertum foret, moleſte hoc patiendum ferens, contra exiſſe cum quibuſdam primoribus Baiovvariorum, vno tantũ Euchario Patauienſis ſedis Epiſcopo comitante, vltra Danubium eos inſequendum ſe tranſpoſuit. Conſertoque illico cum illis prælio, nobiliter dimicatum eſt, ſed nobilius triumphatum. Nam in prima congreſſione belli tanta Dei gratia Chriſtianis occurrit, vt mille cc. gentilium inter occiſos, & qui ſe in Danubio merſerunt, perempti inueniantur. Vix tantum vnum de Chriſtianis occiſum in apparatu belli inueniunt, In cœlo inde Deo gratias clamantes ferebant, qui non in multitudine hominum, ſed miſericordiarum ſuarũ pietate, bene ſperantes in ſe ſeruaſſet. Tãdem læti poſt tantam victoriam. *. in eodem namq; loco, poſt victoriam illis cœlitus datam congreſſi...magno.*.*.

CHRONICON LAVRISHAMENSE.

A PRIMA EIVS COENOBII FVNDATIONE per Cancronem comitem Rhenenſem ſub Pipino rege, vſque ad annum Domini MCLXXIX. ſub Friderico Imp. deductum.

E PERVETVSTO CODICE IPSIVS Monaſterii, in archiuis Palatinis.

CHRONICON LAVRESHAMENSE.

DE FVNDATIONE LAVRESHAMENSIS monaſterij.

Cancor comes pagi Rhenenſis.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCLXIV. Pippini vero regis Francorum (qui ex ſentẽtia Zachariç Papæ depoſito Hilderico, per beatum Bonifacium Magontinæ ſedis archiepiſcopum & martyrem, ex præfecto palatij in regiam dignitatem eſt vnctus, ac poſtea per Stephanum Papam apoſtolica vnctione confirmatus) anno XII. Cancor illuſtris Rhenenſis pagi comes cum matre ſua religioſa & Deo acceptabili Williſvvinda, vidua Ruperti comitis, monaſterium Laureſham in inſula, quæ nunc appellatur Aldenmunſter, initiantes venerabili Rutgango Metẽſis Ecclesiæ archiepiſcopo ad inſtituendam inibi monaſticæ profeſſionis militiam tradiderunt: nullius quidem epiſcopij ſeu cuiuslibet iuri aut dominio ſubijcientes; ſed quia minus id per ſe poterant, tanquam conſanguineo & tum in Dei rebus viro ſpectatiſſimo perficiendum gubernandumque ſub traditionis titulo commendantes. Qui vt deſiderij ſui promtiorem ſortirentur effectum, famulorum Dei qui illic adunandi erant, prouidentes commodis Eccleſiam in Scarra cum ſuis appenditijs, prædium ſuum in Magontia, villam quoq; Hagenheim cum omni integritate in poſſeſſionem eiuſdem monaſterij contulerunt; eccleſiamq; ibidem in honore beati Petri Apoſtoli præfatum Pontificem conſecrare exorauerunt.

Rutgangus Metenſ. archiepiſcopus.

Donatio domnæ Williſvvindæ, & filii eius Cancronis Comitis, de Hagenheim.

ANno duodecimo regnante domno noſtro Pippino rege, ſub die IIII. Id. Iulii, ego Williſvvinda Deo ſacrata, & filius meus Cancor Comes, pro Dei intuitu vel pro anima noſtra remedio ſeu & pro æterna retributione, vt non inueniat in nobis vltrix flamma quod deuoret, ſed Domini pietas quod coronet, ideoque nos in Dei nomine donamus ad ſacroſanctam eccleſiam ſancti Petri ſeu cæterorum ſanctorum, quæ eſt conſtructa in loco nuncupato Laureſham, in pago Rhenenſe, ſuper fluuium Wiſgoz, quam nos propter nomen Domini nouo ædificauimus, vbi præeſt vir venerabilis Ruodgangus archiepiſcopus & abbas, donatumque in perpetuum eſſe volumus, & promtiſſima voluntate confirmamus: hoc eſt, villam noſtram in pago Wormatienſe, in loco qui dicitur Hagenheim, ſuper fluuium Saluſiam, quæ mihi de parte genitoris mei nomine Adelhemi legibus obuenit, vel vndecunque tam de alode, quam de comparato, ſeu de quolibet adtractu ad nos noſcitur perueniſſe, cum integritate ſua, terris, domibus, ædificiis, campis, pratis, vineis, ſiluis, aquis aquarumve decurſibus, farinariis, litis, libertis, conlibertis, mancipiis, mobilibus & immobilibus, peculo vtriuſque ſexus tam maiore quam minore genere vel ætate, quicquid dici aut nominari poteſt, re inexquiſita cum omni ſuppellectile, ſicut à nobis moderno

tempore

tempore poſſideri dinoſcitur donamus, tradimus atque transfundimus: ita vt ab hac die iam dictus domnus Ruodgangus, vel ſui monachi qui ibidem in ipſo monaſterio habitare videntur, vel ſucceſſores eorum habeant, teneant, atque poſſideant, & quicquid exinde facere pro oportunitate loci ipſius voluerint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem. Si quis vero quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi, vel aliquis de heredibus vel pro heredibus noſtris, ſeu qualibet vlla extranea perſona vel quicunque contra hoc teſtamentum, quod nos ſpontanea voluntate fieri decreuimus, venire temptauerit, aut id infringere voluerit: ante tribunal Chriſti in die iudicii rationem cum ipſo ſancto Petro deducat, & inſuper inferat partibus ipſorum monachorum vna cum partibus fiſci auri libras 5. argenti pondera decem, & quod repetit, hoc omnino euindicare non valeat, ſed præſens donatio teſtamenti huius omni tempore firma & inuiolata permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum Laureſham publice ſub die & tempore quo ſupra. Signum † Williſvvinda Deo ſacratæ, & ſignum † Cancronis Comitis filii eius, qui hoc teſtamentum fieri & firmari rogauerunt. Signum Heimerici filii Cancronis. Ego Autmadus Treuerorum epiſcopus ſubſcripſi. Ego Albericus epiſcopus. Ego Iohannes epiſcopus. Ego in Dei nomine Helmericus notarius ex iuſſu domini Ruodgangi archiepiſcopi cartã hanc ſcripſi, diemq; & tempus vt ſupra deſignaui.

DONATIO CANCRONIS DE BIRſtat, & termino ipſius villæ.

EGo in Dei nomine Cancor, & Angila coniux mea, cogitantes caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata noſtra poſſimus minuere (donante domino) & æterna gaudia peruenire, idcirco pro animæ noſtræ remedio, vt dominus Ieſus Chriſtus veniam de peccatis noſtris tribuere dignetur, donamus, tradimus, vel firmamus ad monaſterium ſancti Petri quod appellatur Laureſham, ſeu & ſanctum Nazarium martyrem, qui ibidem in corpore requieſcit, vel ad illam congregationem monachorum quæ ibidem conuerſari videtur, vbi vir venerabilis Gundelandus abbas præeſſe videtur, donatumq; in perpetuum eſſe volumus & promtiſſima voluntate confirmamus: hoc eſt, terram & ſiluam quæ eſt in illa marcha de Birſtat, ſeu in ipſo fine: de illo rubero qui eſt de eccleſia ſancti Nazarii ad partem meridianam inter partem ſancti Petri, per Aglofum & ſuos conſortes pro ſigno inciſa: & inde ad partem orientalem vſque in fluuium certum Wiſgoz, vbi marcha de Baſinsheim coniungit: & de ipſo rubero ad partem Aquilonis, ſicut ipſa inciſio arborum in ipſa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur ſiue diuiſio: & ſic ad illam ligneam crucem quæ eſt poſita iuxta illam viam quæ venit de Birſtat, & inde ad partem Aquilonis: ſicut illa inciſio arborum ſeu lachus in ipſa die facta fuit, vſque ad illum monticulum, qui quaſi terminus apparet: & inde per ipſam inciſionem arborum ſiue lachum vſque in certum Wiſgoz, vbi marcha de Baſinsheim coniungit: quicquid infra illam inciſionem arborum ſeu lachum ſiue diuiſionem vſque ad marcham de Baſinsheim, de dote Angilæ, vel de qualibet parte noſtra ibidem videtur eſſe portio, ſiue poſſeſſio vel dominatio, tam terris, quam ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, omnia & ex omnibus totum & ad integrum ad iam dictum monaſterium ſiue ad ſanctum Nazarium à die præſente donamus, tradimus atque transfundimus in Dei nomine perpetualiter poſſidendum: ita vt ab hac die ipſi monachi vel ſucceſſores eorum habeant, teneant atque poſſideant, & neque nos neque vllus de heredibus noſtris, neque vlla obpoſita extranea perſona de ipſa terra vel de ipſa ſilua vllo vnquam tempore ipſos monachos vel ſucceſſores eorum eiicere nec contradicere poſſit, nec vllam inquietudinem vel calumniam generare præſumat: ſed ad iam dictum monaſterium omni tempore proficiat in augmentis. Si quis vero (quod futurum eſſe minime credimus) ſi nos ipſi aut vllus de heredibus noſtris, ſeu qualibet vlla extranea obpoſita perſona contra hanc donationem à nobis factam venire tentauerit, aut eam infringere vel immutare voluerit, caueat ne iram Dei omnipotentis acquiras, & inſuper inferat vna cum ſocio fiſco auri libras 3. argenti pondo 5. multam ſuſtineat, & quod repetit euindicare non valeat, ſed præſens donatio iſta omni tempore firma & inuiolabilis permaneat, ſtipulatione ſubnixa. Actum in monaſterio Laureſham publice, ſub die Kalend. Iunii, anno ſecundo regnantibus glorioſiſſimis regibus Karolo & Karlomanno. Signum Cancronis Comitis & Angilæ coniugis eius, qui hanc donationem fieri & firmari rogauerunt. Signum Thurincberti fratris ipſius Cancronis, & Heimerici filii ſui, & aliorum. Ego Guario lector hanc donationem ſcripſi.

Reuerendus itaque Pontifex Rutgangus votum ac petitionem venerabilis Williſvvindæ filijque eius Cancronis gratanter amplexus, cum ipſius monaſterij curam gubernationemq; per ſe exequi non poſſet, vtpote & eccleſiaſticis & regalibus negotijs iugiter occupatus, Gundelandum germanum ſuum, prudentem admodum & ſanctæ conuerſationis virum, fratrique per omnia ſimilem, eidem loco præfecit, ipſumque cum omnibus pertinentijs ſuis eo tenore, quo ſibi tradita fuerant, ſuæ diſpenſationi commendauit.

GVNDELANDVS, abbas primus.

Fratres quoque maturæ ætatis & conſilij Dominiq; timentes, Reginfridum videlicet & Vluinum cum alijs XIV. à Gorzienſi monaſterio (quod ipſe pridem conſtruxerat) cum ipſo direxit, cuncta eis neceſſaria tam in alimentis quam in cæteris ſubſidijs impartiens.

Gortz.

Interim miſſis ad Apoſtolicam ſedem legatis, pro cuius liberatione ab oppreſſione Haiſtulfi regis Longobardorum multa inſtantia laborauerat, expetiuit à Paulo Papa corpora ſanctorum Martyrum, in quorum honore conſtructas à ſe monaſteriorum cõſecraret eccleſias.

Lamb. Schaff. an. 765.

Cuius deuotionem ac meritum erga Romanam Eccleſiam apoſtolicus Pontifex debito fauore proſequens, tranſmiſit ei ſanctum Nazarium, Naborem, & Gorgonium, per Williharium Sedunenſem Epiſcopum delatos ad Gorzienſe monaſterium. Euoluto dehinc anni circulo in eccleſia Gorzienſi ſanctum Gorgonium, in eccleſia Hylariacenſi ſanctum Naborem collocauit; beatum vero Nazarium ad Laureshamenſe monaſterium deſtinauit.

B. Nazarij lipſana.

In cuius occurſum tota ſimul prouincia, plebsq; vtriusque ſexus, iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus, vſque ad ſaltum qui Voſogus dicitur, cateruatim ruunt; Comitesq; nobiliſſimi Cancor & Warinus, cæterique id locorum illuſtres & ſpectabiles viri, theſaurum beati corporis ſibi diuinitus deſtinatum proprijs humeris excipiunt & cum hymnis canticisque ſpiritualibus proſequẽte infinita populi multitudine vſq; ad locum cœlitus prouiſum deferunt.

Voſogus ſaltus.

Aldemunſter.

Verum quia ſinus inſulæ illius, de qua ſupra meminimus, breuis admodum & conſtrictus tantæ multitudinis receptui & cotidianæ frequentiæ non ſufficiebat; & ſitus ipſe loci monaſterio, tanti nominis & dignitatis per merita ſui martyris poſtmodum futuro non adeo competebat: eadem omnium vota, eadem ſententia fuit, vt in editiorem locum vti nunc cerni datur, tam monaſterij quam eccleſiæ fabrica multo amplianda transferretur. Cuius rei executio Gundelando abbati per venerandũ Pontificem artius iniuncta eſt, & ab ipſo ſtrenue ſatis & magnifice effectui mancipata. Qui non multo poſt humanis rebus exemptus migrauit ad Dominum; vir egregius meritique incomparabilis, & omnibus efferendus præconijs.

Rutgangi bene merita.

Qui inter cætera valde memorabilia Stephanum Papam ad Galliam euocans, & Pippinum cum totis Francorum viribus contra Longobardorum tyrannidem accingens, exarchatum Rauennatem, pluraque beati Petri patrimonia Romanæ ſedi reſtitui iugi ſtudium & operam impendit. Clerum quoque ſuæ diœceſis à religionis feruore iam tunc (vt & nunc) omnimodis exorbitantem, inſtar cœnobiorum adunans, regularia eis præcepta qualiter in eccleſia militare deberent, vitæque neceſſaria ſufficienter inſtituit. Monaſteria quoque Hilariacenſe, Gorzienſe, Laureshamenſe à fundamentis exſtruxit. Poſt cuius exceſſum Gundelandus traditum ſibi à fratre locum ſumma induſtria & religionis obſeruantia gubernabat, creſcebatque in dies locus ipſe, & magnificabatur ab omnibus, tam in rebus quam in poſſeſſionibus: ſed & quod maius eſt, in diuino cultu & ſanctæ obſeruationis profectu, atq; dominici gregis incremento, Domino cooperante & ſancti martyris ſui Nazarij merita confirmante ſequentibus ſignis.

KAROLVS M. rex Francorum.

Heimericus Cancoris f.

Anno deinde Dominicæ incarnationis DCCLXXVI. regni vero Caroli regis & poſtea Imperatoris anno VIII. Heimericus comes filius Cancronis, mortuis patre & auia cernens præfatum locum ex paruo & modico ad tantum rerum & famæ prouectum, eminentiam, nitebatur eum ſibi proprietatis titulo vendicare. Cuius rei actione ad palatium delata, & allegatione vtriusq; partis audita, iuxta legem Francorum diffinitum eſt; Gundelandum iure poſſidere, quod ſibi fuerat à fratre ſine contradictione collatum: nec Heimericum poſſe repetere, quod pater eius & mater probantur ſoſpites in ſcriptis tradidiſſe. Heimerico igitur ſe de hoc loco legaliter abdicante. Gundelandus accepit à rege chartam euindicatoriam, hunc modum conti-

nentem: *Præceptum euindicatorium magni Karoli. Carolus gratia Dei rex Francorum, vir illuſtris. Veniens ad nos Hariſtellio palatio vir venerabilis Gundelandus abba de monaſterio Laureshaim, vbi ſanctus Nazarius martyr in corpore requieſcit, nobis innotuit, eo quod homo aliquis nomine Heimricus de ipſo monaſterio calumnias generare voluiſſet, dum diceret, quod ſuus pater Cancor eum de ipſo monaſterio veſtitum dimiſiſſet. Et ipſe Gundelandus præſens aſtabat, & cauſam in omnibus denegabat, dum diceret, quod auia ipſius Heimerici nomine Williſvvinda, vel genitor ſuus Cancor germano ſuo domino Ruodgango Archiepiſcopo tradidiſſet vel confirmaſſet, & talem cartam nobis exinde protulit ad relegendum. Tunc ipſe Heimricus ante nos taliter fuit profeſſus, quod de hac cauſa, vel de ipſo monaſterio ſuperius nominato in antea nunquam tempore debeat calumniam generare, ſed per feſtucam ante nos exinde dixit exitum. Tunc nos vna cum fidelibus noſtris, id eſt, Hagino, Rothlando, Wichingo, Fredegario, comitibus: necnon & vaſſis noſtris Theoderico, Bertholdo, Alburino, Fredberto, Gunthmiro, taliter viſi fuimus iudicaſſe, vt de hac cauſa omni tempore ipſe Abbas habeat euindicatum atque elitigatum, & ſit illis in poſtmodum ex hac re ſublata cauſatio.*

Gundelandus igitur abbas in iuris ſui quieta poſſeſſione, tunc dictante iuſtitia, tum regia auctoritate confirmatus, Laureshamenſe monaſterium cum omnibus illuc pertinentibus in manus & mundeburdem * glorioſi regis Caroli tradidit, quatenus priuilegijs inſigniretur regalibus. Cui benigniſſimus rex priuilegia libertatis & immunitatis contulit, liberamque abbatis electionem fratribus eiuſdem monaſterij in perpetuum præſtitit. quorum tenor talis eſt: *Carolus Dei gratia rex Francorum, vir illuſter, omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus veſtriſque iunioribus, atque miſſis noſtris diſcurrentibus: Quicquid pro oportunitate eccleſiarum, vel quiete ſeruorum Dei erexerimus, hoc nobis proculdubio Domino adiuuante ad æternam beatitudinem proficere confidimus. Igitur dum veſtræ ſolertiæ notum eſt, qualiter bonæ recordationis domnus Ruotgangus archiepiſcopus in monaſterio quod vocatur Laureſham, quod ei per traditionem Williſvvinda & Cancreni obuenerat, monachorum turmam non modicam propter ſeruitium omnipotentis Dei coadunauit: vbi ob integram deuotionem ſanctum corpus beatiſſimi Nazarii recondidit. ſupra quod etiam Gundelandum monaſterii abbatem atque heredem in eodem ſancto loco poſt ſe viſus eſt reliquiſſe. Sed poſtea dum præfatus Gundelandus abbas cerneret ipſius ſancti loci imminere periculum, atque vereretur, ne deſolatio propter intentionem iniquorum hominum & ipſis monachis fieret, ad noſtram viſus eſt acceſſiſſe præſentiam, qui & ipſum monaſterium in manu noſtra tradidit, etiam & ſecum omnem congregationem ſuam in mundeburdem & defenſionem noſtram plenius commendauit. Quem nos gratulanti animo tam propter mercedis augmentum, quam & pro eodem grege ſaluando viſi fuimus percepiſſe. Petiit etiam memoratus abbas ſuique monachi talem à nobis auctoritatem, vt quotieſcunque abbatem iam dicti monaſterii ex hoc contigerit ſeculo migrare ad Dominum, inter ſe quem dignum honoris huius inuenerint, vnanimiter ex ſemetipſis eligere deberent. Quorum petitionem ob amorem Dei & noſtræ mercedis cumulum nequiuimus denegare: ſed ita præſtitiſſe vel in omnibus confirmaſſe cognoſcite. Præcipientes enim iubemus, quia cognoſcimus quod ipſa congregatio ſub recto ordine viuere, & in regula ſancti Benedicti conuerſari deſiderat, vt noſtro quidem permiſſo ſemper ſuper ſe ex ipſa congregatione, qui Deo acceptabilis ſit, eligere valeant abbatem, quatenus inter ipſum gregem * quia boni ibidem congregati in vnum præſtare, ne quis ex aduerſo eum diripiendum adueniat, ſed de proprio ſemper gaudere patrono valeant: quia nolumus, vt per aliquam occaſionem ipſi monachi, quos domnus Ruodgangus etiam & Gundelandus ad opus Dei exercendum congregauerunt, vllo vnquam tempore exinde alienati aut diſperſi, nec ipſi nec ſucceſſores eorum eſſe debeant: ſed ſicut in teſtamento illius donationis, quam per Williſvvindam & Cancrinum adepti ſunt, continetur, ita in omnibus circa ipſam congregationem ſit conſeruatum, vt valeant regulam ſancti Benedicti perpetualiter, ſicut ordo edocet, & corporis fragilitas permittit, cuſtodire, & ſub noſtra (vt diximus) mundeburde vel defenſione in ipſo monaſterio quiete viuere vel reſidere. Propterea hanc præceptionem noſtram eis dedimus, per quam omnino iubemus, vt nullus quiſlibet de Epiſcoporum perſonis, in cuius parochia ipſum monaſterium fundatum eſſe cernitur, aut de cæteris hominibus, quis iam dictum Gundelandum abbatem vel monachos ex ipſo monaſterio & homines qui ad eos iuſte & rationabiliter ſpectare videntur, inquietare aut contingere, vel contra rationis ordinem facere præſumat, ſed ſemper valeant ſub noſtra defenſione, ſeu ſub heredibus noſtris omni tempore (vt di-*

* *Id eſt, defenſionem*

ximus) quieti reſidere, & ea quæ illis propter nomen Domini conceſſimus, bene ſemper in omnibus perfrui: quatenus delectet abbatem vel monachos ex ipſo monaſterio pro nobis & noſtra ſubſequẽte progenie ſeu gente Francorum, domini miſericordiam attentius deprecari. Et vt hæc autoritas firmior habeatur, vel per tempora melius ſeruetur, manu propria ſubter firmauimus, & de annulo noſtro ſigillari iuſſimus. Signum Caroli glorioſiſsimi regis. Witigovvo recognoui.

Item, eiusdem priuilegium immunitatis, & de libera electione abbatis.

*Karolus Dei gratia rex Francorum, vir illuſter, omnibus fidelibus noſtris tam præſentibus quam & futuris. Cum recta petitio ſacerdotum pro oportunitatibus locorum ſanctorum pertinens ad aures clementiæ noſtræ proceſſerit, talem decet eſſe obauditam vel effectu in Dei nomine mancipatam, vnde æterni retributoris veniam mereamur adipiſci, & eos delectet pro ſtabilitate regni noſtri iugiter exorare, vel in omni parte erga noſtrum fideliter aſsiſtere. Igitur cognoſcat magnitudo ſeu vtilitas veſtra, quod nos ad monaſterium, quod dicitur Laureſham, quod eſt conſtructum in honore beatorum apoſtolorum Petri & Pauli vel ceterorum ſanctorum, & vbi pretioſus domnus & ſanctus præclarus martyr Nazarius in corpore requieſcit, & in virtute fulgeſcit, & venerabilis vir Gundelandus abba vna cum norma monachorum præeſſe videtur, infra pagum Rhenenſem, ſuper fluuium Wiſgoz, integram immunitatem eius merito compellente plena & integra gratia pro mercedis noſtra augmento vel pro eius quiete aut ſucceſſorum illorum viſi fuimus conceſsiſſe. Quapropter hoc præceptum ſpecialius decernimus ordinandum, quod in perpetuum volumus eſſe manſurum, vt neque vos neque iuniores ſeu ſucceſſores veſtri, nec quislibet de iudiciaria poteſtate accinctus, in curtis vel villis ipſius monaſterij aut eccleſiæ ſuæ aſpicientes, in quibuslibet pagis atque territoriis, tam quod præſenti tempore videtur poſsidere, vel dominicare, quam quod adhuc ex munere Regum ſeu reginarum, ſeu quod pro collata populi, vel de comparato, vel de quolibet adtractu augmentare vel inmeliorare ſeu adtrahere potuerint, ad cauſas audiendum, vel freda vndique exactandum, nec fideiuſſores tollendum, nec manſiones aut paratas faciendum, nec ad homines ſuos tam ingenuos quam & ſeruientes ſeu accolas ipſius monaſterij diſtringendum, nec vllas redhibitiones publicas requirendum, nec exactandum quod ad partem fiſci noſtri exinde redhibetur, penitus ingredi iudiciaria poteſtas, aut miſsi noſtri diſcurrentes non præſumant. Sed omnes villas ſuas ſub immunitatis nomine cum omnibus fredis, aut conſectas * ſeu publicas redhibitiones conceſſas, omnia (ſicut ſuperius comprehenſum eſt) tam ipſe Abbas quam & ſucceſſores ſui in Dei nomine valeant poſsidere vel dominari: vt nullus quislibet de fidelibus noſtris tam præſentibus quam & futuris, hoc quod nos pro noſtra mercede vel pro ſtabilitate (Deo adiuuante) regni Francorum ad ipſam caſam Dei indulſimus vllo vnquam tempore vel quolibet ingenio irrumpere videatur, ſed (ſicut ſuperius meminimus) noſtris & futuris temporibus abſque vlla contrarietate partibus prædicti monaſterii volumus in omnibus eſſe conſeruatum atque indultum. Et vt hæc auctoritas firmior habeatur & per tempora melius conſeruetur, manu propria ſubter decreuimus roborare, & de annulo noſtro ſigillari præcepimus. Signum Karoli glorioſiſsimi regis. Rado ad vicem Riudberti recognoui. Datum in menſe Maio, anno quarto regni noſtri. Actum Theodone villa, palatio publico feliciter.*

Tali priuilegiorum prærogatiua inſignitum Laureshamenſe monaſterium piiſſimus rex Karolus, etſi nondum nomine, re tamen ipſa diuus Imperator & ſemper *Heppenheim villa.* Auguſtus, ampliori adhuc munificentia per idem tempus ſublimauit. cui villã Hephenheim cum omnibus terminis & appenditijs ſuis omni integritatis iure contulit.

Subſequente poſt hæc anno, id eſt, Dominicæ incarnationis DCCLXXVII. ſed à fundatione ſiue exordio Laureshamenſis monaſterij, anno XIII. regni vero Caroli (ex quo defuncto fratre ſuo Carolomanno monarchia ad eum tranſijt) anno VI. Gundelandus abbas perfecta iam templi fabrica, & vt domum Dei decebat, o- *Spirea ciuitas.* mni ſpecie decoris exornata, apud Spiream ciuitatem Regi occurrit, magnopere deprecans, vt ipſius eccleſiæ conſecrationi præſens intereſſe dignaretur. Cui pius rex benigne aſſentiens cum regina Hildigarda filijsq; Carolo, Pippino, Ludvvico, ac plurimis regni principibus, per Lullum Magontinæ ſedis archiepiſcopum, & beati Bonifacij epiſcopi & martyris ſucceſſorem, atque per epiſcopos Megingozum, Wiomudum, Angitrammum, Waldricum, magnifico apparatu & ſumma veneratione, in capite Calendarum Septembrium dedicationem eiusdem eccleſiæ celebrauit,

brauit, corpusq́; beati martyris Nazarij domini & patroni noſtri in eam maximo deuotionis honore tranſtulit. Vbi quanta miracula, quæ virtutum inſignia per ipſius merita diuinitus effulſerint, quanta pro diuerſis morbis, caſibus, miſerijs, anguſtijs remedia pro ex tunc & deinceps prouenerint; non eſt noſtræ facultatis euoluere, præſertim cum ſit de his libellus à maioribus noſtris proſaico metricoq́; ſtylo ſatis elucubrate compoſitus.

Anno 774. ſecundum annales Karoli M. & Fuldenſes.

Miracula B. Nazarii.

Prætereaquoque excellentiſſimus rex inter cætera liberalitatis ſuæ dona, quæ velut alter Salomon in ſimplicitate cordis ſui Domino lætus obtulit, villam Obbenheim ſitam in pago Wormacienſe ſuper fluuium Rhenum, cum omni integritate Laureshamenſi monaſterio tradidit, per quam eandem eccleſiam in die conſecrationis largiſſime dotauit.

Oppenheim villa.

Tantis munificentiæ ſuæ beneficiis adiecit clementiſſimus rex piſcationis conceſſionem in Rheno flumine in loco cognominato Godenouua, infra finem Hoſtat, vt abbas & fratres licentiam haberent ad vinnam faciendum & ad piſcandum, pro oportunitate eccleſiæ & ſtipendio ipſorum fratrum: & vt de ſilua, quæ ad illam villam aſpicit (cum fructuoſa nullatenus eſſe videretur) vinnam faciendi vel emẽdandi haberent poteſtatem, in quantum eis opus eſſet prendere vel populare. Item vt in alia marca, quæ ad Virnheim pertinet de pago Lobodenſe, vſque ad fluuium Wiſgoz viam integram ad carracandum * ſiue itinetandum habere debeant, & ſuper ipſum fluuium contra ipſum viam faciendum, tam ſuper fluuium Wiſgoz, quam & ſup alios lacus. Cætera quoq; multimodis monaſterij vtilitatibus oportuna cõceſſit.

** carrigandum.*

Breui dehinc interiectu tẽporis Gundelandus inſtãte ſibi diuino vocationis brauio, miſit ad regẽ Aquiſgrani, conſulens & obſecrans, quatenus ei liceret extremum vitæ curſum iam peragendi aliqua de monaſterij rebus impendia pro animæ remedio pauperum indigentiæ prærogare. Qui (vt erat pronæ in omnes clementię, & maximæ circa inopes compaſſionis) indulſit ei tertiam partem, rerum duntaxat mobilium, in pauperum pro arbitrio ſuo diſtributionem. Inſtruantur hoc exemplo noſtri temporis eccleſiarum prælati, qui rebus earum & poſſeſſionibus ſibi creditis inſolẽter abutuntur: cum pater iſte, imperialis abbas regni princeps, diues & præpotens, magnæ famæ, clari generis, nihil præſumpſerit abſq; regis vel conſilio vel præcepto, etiam in ipſo mortis articulo, de rebus monaſterij diſponere. Tanta tũc erat religionis cura, iuris obſeruantia, legum regumq́; reuerentia. Rexit ipſum locũ annos XIII.

Nota.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCLXXIX.

Gundelando igitur depoſito carnis onere ad cœleſtia commigrante, ſubſtituitur HELMERICVS, vir religioſus & ſapiens, fratrum quidem electione ex ipſius congregationis corpore, & glorioſi regis Karoli inſtitutione. Hic eccleſiæ laquearia fęcit, pauimentum ſtrauit, tumbam ſancti Nazarij auro argentoq́; decorauit, altare etiam ſimili impenſa & opera mirificauit, quod poſtea ad eccleſiam S. Petri, quæ dicitur Altenmunſter, tranſlatum eſt.

HELMERicus abbas II.

Iſte pater amiſſis ſeu caſu ſeu imprudentia quibuſdam donationum chartis, quibus res monaſterij continebantur inſertæ, regiam expetiuit auctoritatem, quatinus ea, quæ bona fide & iuſto titulo abſq; omni interpellatione eatenus poſſidebat, iterato confirmaret priuilegio, quod tale eſt: *Carolus gratia Dei rex Francorum & Longobardorum, ac patritius Romanorum. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris tam præſentibus, quam & futuris, qualiter veniens Helmericus abba in præſentiam noſtram nobis innotuit, eo quod cartæ per diuerſa loca eccleſiæ ſuæ ſancti Nazarii perditæ fuiſſent & naufragatæ, & res eorum per diuerſa loca habuiſſent, vnde ad præſens veſtiti eſſent in regno noſtro Deo propitio, & vbicunque ad præſens veſtiti fuiſſent. Nos pro eius petitione tale præceptum ei emiſimus, atq́; prædeceſſoribus ſuis, dum ipſa caſa Dei veſtita fuit ad præſens, omnia & ex omnibus ex noſtra auctoritate abſque refragatione cuiuſcunque quieto ordine, quicquid iuſte & rationabiliter antea tenuerunt per dationes aut commutationes, ex noſtra auctoritate habeant & defenſare valeant ſecundum legem, ſicut per apertam cartam vſque nunc auctoritas regum defenſauit & denuo confirmauit. Et vt hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conſeruetur, de annulo noſtro ſubter ſigillauimus. Signum Caroli glorioſiſſimi regis. Giltbertus ad vicem Radonis recognoui.*

ANNO Dominicæ incarnat. DCCLXXXV.

RICHBOdo abbas III.

Decedente quoq; Helmerico, expletis in regimine annis V. ſubſtituitur RICHBODO, vir plane dilectus Deo & hominibus, ſimplex & ſapiens, atq; tam in diuinis, quam in ſecularibus diſciplinis adprime eruditus. Deinde per annos decem in archiepiſcopatum Treuerenſem à pijſſimo rege Carolo prouectus, præſedit ibidem annos X. menſes VIII. Qui ſtatim in primordio deſtructis ligneis domibus, in quibus fratres eatenus commanebant, in Aquilonali videlicet parte, clauſtrum muris circumdans ad meridianam partem (vti nunc videtur) tranſtulit: dormitorium quoque cum eccleſia triplici fecit: cancellos circa requiem beati Nazarij ex auro argentoq; mirifice veſtiens, pauimentum etiam coram altari vario ſtatum marmore ſublimauit. Præfuit Laureshamenſi monaſterio annis XX. menſibus VIII. Treueris defunctus, Lauriſſæ ſepultus eſt.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCV.

ADALVNgus abbas IV.

Poſt exceſſum Richbodonis ſucceſſit ADALVNGVS, vir potens in opere & ſermone, & iuxta cor Domini electus. Qui ſuſcepto huius loci regimine, nobiliter cuncta extrinſecus, nobilius quoq; templum intrinſecus vario venuſtauit decore. Quippe altare dominicum (vt nunc eſt) quatuor ex partibus tabulis argenteis incluſit, nec minus altare ad crucem, atq; S. Iohannis Baptiſtæ, ſanctæ quoq; Mariæ virginis, præterea altare S. Petri in eccleſia triplici mirifice perornauit: auream quoq; crucem & opere & materia alijs pretioſiorem fabrefieri iuſſit. Multis deniq; virtutibus florens, decurſis in huius loci regimine annis XIII. ſapientiæ ac pietatis merito vitam conſummauit honeſtam. Iſte pater regnante iam tunc Ludovvico pio, Caroli Magni ac beati diui Imperatoris ac ſemper Auguſti filio, ac veluti poſt bellicoſum patrē Dauid Salomone pacifico, imperialem expetiuit magnificentiam, quatinus de libertate & immunitate Lauresbamenſis monaſterij & abbatis electione paternam roboraret auctoritatem. Idem etiam pijſſimus Imp. paternam conceſſionem de piſcatione in Reno, cum cæteris eis confirmauit.

*LVDOVIcus pius Imperator. Imma Caroli M. F. Einhardus notarius. *Ita nominatur in ſequentibus literis Ludouici Imp. & ipſius Einhardi, iuncta Imma: Quā poſtea mortuā grauiſſime luxit, vt apparet ex epiſtolis ad ipſum conſolatorijs Lupi abbatis Ferrariæ, ſub Carolo Caluo Imp. & reſponſione ipſius Einhardi, in quibus venerabilis cōiunx fideliſſima cōiunx, gratiſſima vxor, nobiliſſima fœmina, memorabilis fœmina vocatur. Quæ elogia aliquam huic narrationi fidem conciliare videntur: ſed & illa verba Lupi epiſt. 11. Neque enim huic infortunio cedere debetis, qui blandimēta lenioris fortunæ forti ſemper animo deſpexiſtis.*

DE MICHLENSTAT.

QValiter vero cella Michelēſtat ſub hoc pijſſimo principe Carolo M. per venerabilem Einhardū Laureshamenſi monaſterio acceſſerit, prout à maiorib. noſtris memoriæ traditū eſt, perſtringamus. Eſt n. res tum cognitu & admiratione digna, tū quanta vel qualis olim imperialis excellentiæ & erga ſubditos pietas, & erga deuotos liberalitas, & erga ſuorum exceſſus clementia fuerit, euidens exemplum. Hic igitur Einhardus Archicapellanus notariusq; Imp. Caroli, cum in aula regia laudabiliter ſeruiens, diligeretur ab omnibus, à filia quoq; ipſius Imperatoris Imma * nomine, regi Græcorum deſponſata, amabatur ardentius. Aliquantum temporis fluxerat, & amor alternus cotidie inter ambos per augmenta creſcebat. Vtroſq; n. timor retardauit, & offenſio regia, ne tam grauia conuenien di inirent conamina. Sed amor improbus omnia vincit. Deniq; cum idē vir egregius irremediabiliter amando æſtuaret, aureſq; virginis per internunciū appellare nec præſumeret, nouiſſime ſumpta de ſemetipſo fiducia, nocturno tēpore latenter ad puellæ tēdebat habitaculū. Ibidemq; pulſans clanculū, & intrare permiſſus, tanquā allocuturus iuuenculā de regali mandato, ſtatim verſa vice ſolus cū ſola, ſecretis vſus alloquijs, & datis amplexib⁹, cupito ſatisfecit amori. Interea cum iam appropinquante luce diei, per ſilentia noctis, vnde venerat, regredi vellet, de improuiſo niuē haud modicā decidiſſe cognouit; & ne per veſtigia pedū viriliū agnitus proderetur, foras exire timuit: ambo; q; pro conſcientia facti, anxietas ſimul & formido intus remanere cōpulit. Cumq; nimia ſollicitudine fluctuantes, quid facto opus eſſet, deliberarent; tandē elegantiſſima iuuencula, quā audacē faciebat amor, conſiliū dedit, vt ipſa quidē ſuper ſe inſidentē inclinata exciperet, eumq; vſq; ad locū illius hoſpitio contiguum ante lucanū deportaret, ibiq; eo depoſito, rurſum per eadē veſtigia cautius obſeruata rediret. Eam noctē Imperator diuino (vt creditur) nutu inſomnem duxit, diluculoq; conſurgens, eminusq; de aula proſpiciens, intuitus eſt filiam ſuam ſub præfato onere vix tāti greſſu vix incedere, & ad condictum locū depoſita, quam geſtabat ſarcina, celeri repedare recurſu. Quibus multo intuitu perſpectis, Imp. partim admiratione, partim dolore permotus, nō tamen

abſque

abſque diuina diſpoſitione id fieri reputans, ſeſe continuit, & viſa interim ſilentio ſuppreſſit. Interea Einhardus ſibi conſcius certusq; rem nullo modo dominum ſuũ Regem diu latere poſſe, tãdem inter anguſtias reperto conſilio Imperatorem aggreditur, flexis genibus miſſionem poſtulans, aſſerens tot & tantis ſeruitijs ſuis cõdigna non rependi præmia. His auditis Rex diſſimulato rei & euentu & exitu diu cõticuit: dehinc eum certificans ſe poſtulationi eius quantocius reſponſurum, diem conſtituit; ſtatimq; conſiliarios primosq; ſui regni & cæteros quosq; ſibi familiares paſſim euocatos conuenire iuſſit. Congregata itaq; magnifica diuerſarum dignitatum frequentia, ita exorſus eſt: Imperatoriam inquiens maieſtatem nimis iniuriatam eſſe & deſpectatam, in indigna filiæ ſuæ * notarijq; ſui copulatione, & exinde nõ mediocri ſeſe agitari perturbatione. Quibus nimio ſtupore perculſis, & de rei nouitate & magnitud ne quibusdam adhuc ambigentibus, Rex innotuit eis euidentius, referẽs eis a primordio quid per ſemetipſum oculata fide cognouerit, conſiliumq; eorum atq; ſententiam expoſtulans ſuper hoc. At illi inter ſe diuerſi diuerſa ſentientes, in præſumptorem huius rei duras & varias dedere ſententias, alijs ſine exemplo puniendum, alijs exilio damnandum, alijs alio modo diſperdendum (vt cuique impetus erat) adiudicantibus. Porro quidam ex eis tanto mitiores, quanto ſapientiores, habita ſecum deliberatione quàm intime Regem exorauere, quatenus ipſe rem per ſemetipſum examinare, & ſecundum diuinitus ei collatam ſapientiam diffinire dignaretur. Verum vbi Rex ſingulorum circa ſe affectum ponderauit, & inter diuerſorum ſententias, quid potiſſimum conſilij ſequeretur expendit, ſic eos alloquutus eſt: *Non ignoratis* inquit, *humanum genus varijs ſubiectum eſſe caſibus, & frequenter euenire vt res nonnullæ quæ contrarijs initijs inchoantur, meliorem aliquando ſortiantur exitum. Proinde non eſt deſperandum, ſed potius ſuper hac re, quæ & grauitate & nouitate ſui noſtrum exuperat ingenium, diuinæ prouidentiæ (quæ nunquam in ſui diſpoſitione fallitur, quæq; etiam malis bene vti nouit) pietas eſt expectanda & expetenda. Quapropter tam triſtis facti à notario meo non exigam pœnas, per quas infamia filiæ meæ magis videbitur augeri quàm minui. Vnde dignius & laudabilius imperij noſtri gloriæ arbitramur congruere, vt data adoleſcentiæ venia, legitimo eos matrimonio coniungam, & rei probroſæ honeſtatis colorem ſuperducam.* Regis igitur audita ſententia, fit incomparabile gaudium, magnitudoq; animi eius ac manſuetudo ſummis effertur laudibus. Interim Einhardus iuſſus adeſſe, ingreditur: quem Rex ex opinato ſalutans, ita eum placido vultu alloquitur: *Iamdudum auribus noſtris à vobis delata eſt querimonia, quod ſeruitijs veſtris regalis munificentia hactenus non reſponderimus digne. Sed (vt verum fatear) maxime ſuper hoc culpanda eſt veſtra negligentia: quandoquidem licet ſuſtineam tot & tanta negotia ſolus, tamen ſi quid voluntatis veſtræ compertum haberem, ſeruitia veſtra digno fuiſſem proſecutus honore. Verum ne vos diutino ſermone protraham, querimonijs veſtris ampliſſima donatione ſatiſfaciam: & vt vos etiam fidelem mihi vt prius & beneuolum poſthac ſentiam, iuri veſtro nuptum tradam meam filiam, veſtram ſcil. portatricem, quæ quandoque alte ſuccincta veſtræ ſubuectioni ſatis ſe morigeram exhibuit.* Protinus ad Regis edictum cum multo comitatu adducta eſt eius filia, quæ roſeo vultum perfuſa rubore, tradita eſt per manus patris in manus prædicti Einhardi, cum dote plurima, prædiorum quoq; nonnullorum, cum innumeris aureis argenteisq; donarijs, alijsq; pretioſis ſupellectilibus. Quibus etiam pijſſimus Imperator Ludouicus poſt obitũ patris, prædia ſua videlicet Michlenſtat & Mulenheim, quæ nunc appellatur Seligenſtat, tradidit, huiuſmodi donationis priuilegio:

* *forte naturalis.*

In nomine Domini Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Ludovvicus diuina ordinante prouidentia Imperator Auguſtus. Imperatoris celſitudini moris eſt, fideliter ſibi famulantes donis multiplicibus atque honoribus ingentibus honorare atque ſublimare. Proinde nos morem parentum noſtrorum regum videlicet prædeceſſorum noſtrorum ſequentes, libuit celſitudini noſtræ fidelem quendam noſtrum nomine Einhardum de quibuſdam rebus proprietatis noſtræ honorare, atq; in ſui iuris poteſtatem liberalitatis noſtræ gratia conferre. Nec immerito, quippe cum & fidelitatis obſequio & obedientiæ deuotione hoc apud ſerenitatẽ noſtram digne mereatur adipiſci, qui totis iuſſibus vſquequaque noſtro ſeruitio, noſtris iuſſionibus fideliter parere ſtudet. Inde nouerit experientia atque vtilitas omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam & futurorum, quia conceſſimus eidem fideli noſtro Einhardo, necnon & coniugi ſuæ Immæ, in partibus Ger-

Michelſtat. Odenvvald.

in tnia locum qui vocatur Michlinſtat, in ſylua quæ vocatur Odenevvald, in cuius medio eſt baſilica lignea modica conſtructa, de qua in omnem partem quaqua verſus pertinent ad eundem locum inter campum & ſyluam lengæ duæ, id eſt, raſta vna. Intra cuius menſura circumplexum manent præſenti tempore ſerui noſtri proprii XIIII. *cum vxoribus ſuis & filiis. Præter hos ſunt in eodem loco inter maſculos & fœminas mancipia* XL. *Hunc locum cum terminis ſuis ſub integritate & mancipiis ſuis, necnon & villam quæ dicitur Mulenheim, quæ eſt in pago Moynecgovve ſita ſuper ripam fluminis Moyni, quæ quondam Drogonis Comitis poſſeſſio fuit, & habet baſilicam paruam murofactam, in qua villa ſunt manſi* XIX. *& ſerui præſenti tempore manentes cum vxoribus & liberis numero* XIII. *ceu & in altera villa eodem vocabulo ſuper eundem fluuium, quæ vocatur inferior Mulinheim, in qua ſunt manſi* IV. *& ſerui manentes totidem cum vxoribus & paruulis, qui pertinent ad ſuperius dictam villam. Hanc villam, id eſt, ſuperiorem Mulinheim, cum appenditiis ſuis & mancipiis propriis ad eam pertinentibus. Et hæc omnia ſupra ſcripta, cum eccleſiis, villaribus, domibus, mancipiis, ſyluis, terris, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, cultum & incultum, cum omnibus adiacentiis & appenditiis, totum & ad integrum, prædicto fideli noſtro Einhardo & coniugi eius Immæ in proprium per hanc noſtræ donationis auctoritatem conceſſimus: ita videlicet, vt quicquid ab hodierna die in futurum de prędictis rebus & locis, vel de his, quę ad eas pertinent, iure hereditario facere voluerint, in omnibus potiantur arbitrio faciendi, & nullus quislibet ex fidelibus S. Dei Eccleſiæ & noſtris, de præſcriptis rebus memorato fideli noſtro & coniugi ſuæ à nobis conceſſis aliquid abſtrahere aut minuere tentet: ſed liceat eis ipſas res quiete habere & poſſidere, & cui voluerint iure hereditario relinquere. Et vt hæc auctoritas largitionis noſtræ per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulſam perpetuo obtineat firmitatem, & à fidelibus noſtris tam præſentibus, quam futuris ſeu etiam à ſucceſſoribus noſtris à nobis facta verius certiusque credatur, eam manu propria ſubterfirmauimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Helſachar recognoui. Data* III. *Iduum Ianuar. Anno Chriſto propitio primo imperii Domini Ludouici piiſſimi Imperatoris Auguſti, Indictione* VII. *Actum Aquiſgrani palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen.*

Venerabilis itaque Einhardus ob honorem ſimul & amorem excellentiſſimi Karoli & pijſſimi Ludovvici Imperatorum, præfatum locum & cellam Michlenſtat cum ſuis pertinentijs Laureshamenſi monaſterio tradidit, atque per huiuſmodi teſtamentum confirmauit:

Dominus ac redemptor noſter corporaliter in terris conuerſatus, homines variis peccatorum ſordibus inquinatos admonere dignatus eſt, dicens: Date elemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et iterum: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Idcirco nos, in ipſius Dei omnipotentis & iſta iubentis nomine, Einhardus & Imma ſimul de ſalute animarum noſtrarum cogitantes, & de abolendis peccatis noſtris, beatæque ac perpetuæ vitæ præmiis conſequendis pari deuotione tractantes, hoc teſtamentum facere decreuimus, per quod ſpontanea & integra voluntate donamus, quod ab hodierna die donatum eſſe volumus, id eſt, cellam noſtri iuris vocabulo Michlenſtat, ſitam in pago Plumgouue, in ſilua, quæ dicitur Odenevvaldt, ſuper fluuium Mimilingum, quam nobis glorioſiſſimus princeps domnus Ludouuicus Imperator largiſſima liberalitate conceſſit, & de iure ſuo in noſtrum ius ſolenni donationi tranſtulit, ac præcepti ſui auctoritate in proprietatem nobis confirmauit. Hanc (vt diximus) cellam ſub integritate cum omnibus appenditiis & terminis ſuis, & cum omnibus ad ſe pertinentibus, id eſt, baſilicis, domibus, ceteriſque ædificiis, terris, pratis, ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus & immobilibus, ac ſeipſas mouentibus, mancipiis diuerſi ſexus & ætatis numero centum, donamus & tradimus ad baſilicam ſiue monaſterium venerandi martyris Chriſti Nazarij, quod vocatur Lauresham, & eſt conſtructum in pago Rhenenſe in ripa fluminis, quod dicitur Wiſgoz, vbi tempore præſenti vir venerabilis Adalungus abba Deo deſeruientis congregationis paſtor & rector eſſe cognoſcitur. Ea videlicet ratione memoratam donationem atq; traditionem facientes, vt quamdiu in hac mortalitate diuina iuſſione vixerimus, habeamus prædictam cellam in noſtra poteſtate & ſub noſtra ordinatione, abſq; vllius perſonæ aut poteſtatis contradictione vel impedimento, tam ſimul quam ſingillatim per ſucceſſionem, ſi vno ſuperſtite alter è nobis ante deceſſerit. Filios quoque ſi nos habere contigerit, vnus

ex eis

ex eis in eadem poſſeſſione nobis iure precario ſuccedat. Poſt obitum vero noſtrum memorata cella cum omni integritate ad prænominatum venerabile monaſterium abſque vllius contradictione recipiatur, & in eius poteſtate atque dominio perpetuo permaneat. Et ſi aliquis contra hoc noſtræ donationis teſtamentum reſultare voluerit, aut illud conuellere atque euacuare tentauerit, primitus Chriſtum & ſanctum martyrem eius Nazarium nefandis auſibus ſuis contrarium ſentiat, & inſuper fiſco diſtringente multam de rebus propriis partis prædicti venerabilis monaſterii coactus exſoluat, auri videlicet libram vnam, argenti pondo X I I. *Et hoc teſtamentum atque hæc donatio noſtra firma & inuiolata permaneat. Et ſi quocunque tempore à quolibet homine aliud inſtrumentum in noſtro nomine prolatum fuerit, quod huic noſtro teſtamento contrarium ſit, indicium datorum anterius vel poſterius habens, etiamſi manu noſtra vidatur vel dicatur eſſe firmatum, vacuum & inane remaneat, & nullum effectum obtineat ſed (vt prædiximus) hæc donatio noſtra perenni ſtabilitate firma & inuiolabilis perſeueret, ſtipulatione ſubnixa. Et vt hoc teſtamentum iuxta legis conſuetudinem integram firmitatem accipiat, propriæ manus ſubſcriptione illud firmare decreuimus, & idoneorum teſtium, qui ipſam viderunt ſignaculis roborari fecimus. Facta donatio in Laureshamo monaſterio* I I. *Id. Septembr. anno* V I. *regni domni noſtri Ludovvici glorioſiſsimi Imp. in Dei nomine feliciter. Ego Einhardus peccator & donator recognoui & manu propria ſubſcripſi. Ego Imma conſenſi & ſubſcripſi. Signum Rabangarii. Signum Warbotonis. Signum Wolfberti & aliorum. Ego Hirmimarus diaconus & notarius Imperialis rogante Einhardo hoc teſtamentum ſcripſi & ſubſcripſi.*

Huius donationis ſuæ tenorem & locorum terminorumque deſcriptionem ipſe Einhardus hoc modo deſignauit: *Quoniam ſunt quidam qui faſtu ſeculari turgentes, & ſemetipſos amantes, à Chriſti fidelibus ſacris eccleſiis ſeu monaſteriis contradita inuadunt, aut vt ſibi hereditario iure retineant, aut mundali baltheo in beneficio diuidant: ego Einhardus ne in his quæ de regia manu Ludouuici Imperatoris in loco Michlenſtat contraxi, manus iniquorum præualeat, aduertat obſecro fidelium tam ſequentium quam præſentium memoria, qualiter in vnum ſint collecta, quibusve expreſſa vocabulis. Poſtquam enim locum prænominatum Laureshamenſium dominationi ſubiugare diſpoſui, adſcitis quibus notum fuerat, terminum & vocabula locorum diligenter inueſtigaui, & recenti memoria notarium meum Lutherum exprimere literis iuſsi; ea videlicet circumſpectione, quia multorum monaſteriorum eis prædia coniunguntur, & diuerſorum dominorum beneficia circumquaque terminantur. Hæc igitur terminorum loca & locorum vocabula deſignantur hoc modo: dum à monte Momenhart incipiunt, & totum eundem montem vſque ad plateam comprehendunt: à platea vſque ad duplicem quercum, inde inter Vlenbuoch & Rumpheshuſen ad quercum: de quercu in fluuium Bramaha: per huius deſcenſum in Willinebach: per huius aſcenſum vſque ad lapideum riuulum: Inde ad Willineburch, per vnam portam intro, per alteram foras: Inde in ripam Enterum. Per huius deſcenſum ad Langenuirſt, vbi Langenuirſt ſcinditur: ſuper Langenuirſt ad Breitenſol: inde per Eichendal in flumen Vrdella: per huius aſcenſum in Vinſterbuch: inde ad Phaphenſtein Einhardi: à Phaphenſteine ſupra Richgeresſneiten: inde ad verticem Clophendales ad Clophenbeck: inde in Cuningesbrunnen: per huius deſcenſum in Mimelingen*: per huius aſcenſum ad Manegoldeſcella: ab hac in fluuium Moſaha: per huius aſcenſum in Geroldesbrunnen: inde ad Ellenbogen in flumen Branbach: per eius deſcenſum in Mimelingen: ex qua ad quercum inter Graſchapht & Munital*: inde iterum ad montem Mamenhart.*

Deſcriptio marchæ pertinentis ad Michlenſtat.

** Hodie Mutling fl.*

**Id eſt, inter comitatū & immunitatem, ſeu terminum cœnobii.*

Quomodo autem & ex qua reuelatione prædictus Einhardus monaſterium Seliginſtat conſtruxerit, & prædium ſuum Mulinheim eidem contulerit, ex libro quem ipſe *de translatione & miraculis ſanctorum Macellini & Petri martyrum* edidit, plene poterit dinoſci.

Seligenſtat. Vide Lup. epiſt. 60.

Verum pijſſimus Imperator LVDOWICVS eccleſiam quoque in Siggenheim, ſuper fluuium Necchar in pago Lobotengouue, per idem tempus in elemoſyna Laureshamenſi monaſterio conceſſit.

Seckenheim.

Mortuo LVDOWICO Imperatore pio, cum regnaſſet annis XXVII. & Metis ad S. Arnulfum ſepulto, filij eius Ludouuicus, Lotharius & Karolus grauiter inter ſe de imperio diſſidentes per maximam ſuorum adtritionem imperium patris tandē inter ſe diuiſerunt: & Karolo qui minimus natu erat, occidentalia regna, id eſt, Germania vſq; ad Rhenū, atq; trans Rhenū nonnullæ ciuitates: Lotharius qui maximus natu erat, ſortitus eſt regnum quod ab eo traxit vocabulum, & prouinciam, & cum

LOTHARius Imp.

Italia totum Romanum imperium. Hic Lotharius Anſfrido tunc palatino comiti, illuſtri & ſpectabili viro ob egregia merita prædium ſuum in Geizefurt in pago Hatuarienſi ſuper fluuium Nerſe, & in pago Laumenſi in villa Sodeia ſuper fluuium Geldiomo, iure proprietatis contradidit. quod poſtea idem Anſfridus (vt ſuo in loco patebit) Laureshamenſi monaſterio ſub abbate Dietrocho contulit. Prædium etiam ſuum in Gannita villa, in prædicto pago, hic idem princeps Laureshamenſi monaſterio tradidit.

Geizefurt. *Genn, villa.*

LVDOVICVS rex Franciæ orientalis. *Langen villa.*

Huius Lotharij frater Ludouuicus, quem diximus in diuiſione imperij orientalem Franciam ſortitum, iuſtus, pius, miſericors, ac circa eccleſias Dei immenſæ benignitatis extitit. Vnde & Laureshamenſi monaſterio plurima beneficia contulit, inter alia villam Langungon, ſitam in eodem pago Renenſe. Et cum regnaſſet annos XXXIV. ibidem etiam ſepeliri ſe moriens præcepit.

SAMVEL abbas V. *Niuhuſen.*

Adalungo abbate defuncto SAMVEL à puero ibidem educatus ſubrogatur, nec multo poſt Wormacienſi epiſcopo inthronizatur. Vb eccleſiam beati Cyriaci, quæ appellatur *Niuhuſen*, à fundamentis exſtruens, armarium huius loci ex parte euacuauit, & in vtriuſque eccleſiæ regimine annis XVII. expletis, diem clauſit extremum.

Biblos. *Wattenheim.* *Zulleſtein.*

Sub hoc tempore præfatus rex Ludouuicus illuſtri comiti Werinhero prædia ſua in villis Bibiſloz & Wadinheim ſitis in eodem pago Rhenenſe ſuper fluuium Wiſgoz & villam Zulleſtein ſitam in ripa fluminis Rheni, cum portu & omni integritate ſua, regia auctoritate tradidit: quæ mox idem Werinherus Laureshamenſi monaſterio aſſignauit, & ad dies vitæ ſuæ in precariam accepit. Ipſe etiam in eccleſia, quæ dicitur Varia, ſepultus eſt.

Tantis igitur & tam magnificis regum donationibus, atq; fidelium Dei multimodis oblationibus, cum iam Laureshamenſe monaſterium quam maxime dilataretur, & per omnes fere Teutonici regni prouincias copioſis ſparſim abundaret poſſeſſionibus: Samuel epiſcopus & abba à regia impetrauit auctoritate, quatinus ſibi ſuiſq; ſucceſſoribus liceret pro oportunitate monaſterij legitimam prædiorum commutationem vſq; ad menſes tres quacunque facere, & poſſeſſiones paſſim diſperſas quoquo modo colligere.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCLV.

EIGELBERTVS abbas VI.

Samueli ſucceſſit EIGELBERTVS ex ipſius congregationis corpore electus, qui & parentum nobilitate & vniuerſa morum honeſtate præclarus, annis nouem felici diſpenſatione creditam ſibi rexit eccleſiam. Cuius rogatu præfatus rex Ludovvicus Laureshamenſi monaſterio conceſſit, vt vnam nauem per Rhenum fluuium huc illucque diſcurrere, & omni tempore tranſmeare, & ad portum Wormaciam ciuitatem abſque vllo theloneo peruenire, ob vtilitatem & neceſſariam monaſterij liceret; & vt nullus epiſcopus vel abbas, nec abbatiſſa, neq; comes, aut vicarius, ſeu centenarius, aut cluſarius, nec pontonarius, neq; vllus iudex ſeu aliqua poteſtas vllam eis hoc nomine moleſtiam aut calumniam facere præſumat.

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCLXV.

THIOdrochus abbas VII. *Abrinsberg.*

Poſt Eigelbertum THIODROCH abbas ſubrogatur, qui nouit & conſeruis menſuram tritici erogare, & in augmentatione Dominici gregis gaudere. Hic eccleſiam in Obbenheim & monaſterium in monte Abrahæ fundotenus erexit, & XII. annis curſu conſummato coronam accepit iuſtitiæ.

Sub hoc patre prædictus palatij comes Anſfridus prædium ſuum in Geizefurt, aliaſq; res proprietatis ſuæ à Ludovvico rege ſibi traditas, & quicquid habebat in pago Darnon, in marcha vel villa Sodoia, quæ ſita eſt ſuper fluuium Geldiun in comitatu Giſelberti, ſancto Nazario contulit.

LVDOVICVS III. rex Germaniæ. *BABO abbas VIII.*

Ludovvico rege fratre Lotharij Imp. & Karoli, qui (vt ſupra dictum eſt) in diuiſione regni orientalē Franciam ſortitus eſt, rebus humanis exempto, ſucceſſerunt filij eius, Karlomannus, videlicet pater Arnolfi Imp. & Karolus poſtea Imperator, atque Ludovvicus III. Qui vbi patrem in Laureshamenſi monaſterio tumulauit, paternæ ſtatim benignitatis & liberalitatis erga idē monaſterium induit affectum. Nam anno dominicæ incarnat. DCCCLXXV. Thiotroho abbate defuncto, ſub BABONE, qui eidē ſuccedens

ſuccedens præfatum locum VI. annis gubernauit, præmemorato Weinhero comiti prædium ſuum in Winenheim tradidit, & per ipſum ſuius & Dominium ſancti Nazarij tranſfudit.

Weinheim.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCLXXXI.

Poſt Babonem WALTHARIVS abbas ſubrogatus, duobus annis eidem loco præfuit. Sub quo idem rex Ludouuicus prædium ſuum nominatum Abrinesburg, in pago Lobodengouue, quem antea coniugi ſuæ Liutgardi præſtitum habebat, cum ædificijs & pertinentijs omnibus ſancto Nazario contulit.

Waltharius abbas IX. *Abrinsburck vid. Orig. Palat. cap. 8*

Ludouuico rege Germaniæ filio Ludouuici defuncto, & iuxta patrem apud Laureshamm in eccleſia quæ dicitur Varia (quam ipſe huius rei gratia conſtruxerat) ſepulto Karolus frater eius a Iohanne Papa Imperator ordinatus, paternæ fraternæq; pietatis erga ipſum ſuum locum imitator enituit, & exemplo anteceſſorum ſuorum priuilegium libertatis & de electione abbatis eidem monaſterio confirmauit.

Carolus Craſſus Imper.

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCLXXXIII.

Walthario GERHARDVS abbas vir nobilis & ſtrenuus ſucceſſit, & X. annis eiuſdem loci regimen tenuit. Sub quo etiam idem Imperator Karolus prędium ſuum in villa Alahesheim, in pago nuncupato Wormazfeld, in comitatu Walonis, ſancto Nazario tradidit.

Gerhardus abbas X. *Alesheim villa.*

Karolus multis in Imperio emergentibus malis animo & corpore deficiens, optimatibus regni ad ſupradictum Arnolfum, Carlomanni fratris ſui filium, Ducem Carinthię certatim tranſeuntibus, regno deijcitur; & miſeranda rerum facie, Imperator poſt Carolum Magnum nulli poſtponendus, egenus efficitur, adeo vt deſperatis rebus non iam de regno ſed de victu cogitans ab Arnoldo ſubſidia vitæ præſentis expoſceret. A quo aliquos in Alemannia fiſcos veluti pro ſtipe cōſecutus, non multo poſt in Augea inſula diem clauſit extremum. Poſt hunc ditionis eius regna ſolutim cur a ſua compage, dum quiſque de ſuis nititur regem creare. Quod quodam præſagio videtur accidiſſe. Nam Regum genealogia cœlitus prouiſa ſecundis exuberabat ſucceſſibus, donec in Carolo Magno non ſolum regnum Francorum, ſed & imperij Romani ſummum obtineret faſtigium. Poſt cuius diſceſſum eodem quo acceſſerat modo cepit fortuna diffluere, donec ex defectu regiæ ſtirpis ſolus hic inueniretur regno Francorum gubernando idoneus, & regalis proſapia à beato Arnolfo duce & epiſcopo prodiens, in hoc Arnolfo duce & Imperatore quaſi progreſſus ſui penultimum limitem acciperet, quod in Chronicis plenius reperitur.

Arnolfus Imper.

Hic igitur Arnolfus auitæ patruelisq; pietatis exemplo erga Laureshamenſe monaſterium munificus admodum exſtitit: cui initio libertatis & immunitatis priuilegium dedit. Deinde quaſdam res proprietatis ſuæ in comitatu Wormacienſi in Roccheshemero marcha, & inſulam vnam quæ nominatur Sigenvvort, iacentem in ripa Rheni, & in comitatu Lobodenenſe in villa Sunthoue, Sigolfo tunc temporis Laureshamenſi præpoſito tradit. Idem fiſcum proprij iuris ſui nominatum Bruochmagat, in Eliſatia, ad S. Nazarium donauit.

Roxheim. *Sigenuuort.* *Santhouen.* *Brumat.*

ANNO Dominicæ incarnat. ......

Defuncto Gerhardo abbate, fratribus eiuſdem monaſterij de quibuſdam inſolentijs apud Arnolfum iam tunc Imperatorem accuſatis, & ob hoc ab electione abbatis interim ſuſpenſis, Adelbero Auguſtenſis epiſcopus, vir magnæ in Chriſto grauitatis & reuerentiæ, diſpenſatorie per Imperatorem ibidem inſtituitur. Qui poſt annos quinque religionis vigore reformato, poſtpoſito omni ſeculari honore & cōmodo quod inde conſequi potuit, malens in cœleſtibus theſaurizare, monaſterij curam vltro reſignauit, fratribusq; eligendi abbatis priſtinam libertatem imperiali auctoritate redintegrauit, quamdiu talem illic inuenire poſſint qui ſcientia & morum honeſtate talis ſit, vt tantam congregationem queat & ſciat regere, & regali dignitati iuſta obſequia præbere.

Adelbero epiſcopus Auguſt.

LIVTHERVS itaque anno Domini incarnat. DCCCXCV. ſtrenuus ſanctæ religionis amator & morū vitęq; probitate laudabilis in abbatē eligitur; nec multo poſt in epiſcopalem gradum apud Mindonenſem eccleſiam prouehitur: vnaq; regiminis

Liutherus abbas XI.

Gernſheim villa.

virga vtraque detinuit loca. Sub quo præfatus Adelbero epiſcopus ius ſuum quod in loco qui dicitur Kereneſheim, in pago Renenſe, per imperialis præcepti confirmationem habebat, promtiſſima voluntate cum manu aduocati ſui Herigeri ſancto Nazario cum omni integritate tradidit: & viciſſim per precariam complacitationis & cauſa familiaritatis res quaſdam, nimirum eccleſiolam infra ipſum monaſterium ſitam, in qua reliquias ſanctas Dei genitricis Mariç & ſanctæ Afræ beatiſſimç martyris Chriſti & ſancti Magni eximij confeſſoris Chriſti reconditas habebat, cum manſiunculis & cæteris neceſſarijs hortis & pratis, cumq; duabus ſeruilibus prebendis & vna monachica ſibimetipſi prebenda, inſuper villam Winenheim & Birkenouua & Gunnenbach & Liebereſbach & Liutereſhuſen, Scarram & Bibiloz cum pertinentijs ſuis, de abbate Laureſhamenſi & fratribus cum manibus aduocatorum eorum Adalvvini & Bennilini, ad dies vitç ſuæ poteſtatiue ac ſecuriter & quiete obtinendas & fruendas, per precariam ſuſcepit.

LVDOVVICVS IV. Imper.

Arnolfo Imperatori ſucceſſit filius Ludouuicus, Zundeboldo fratre eius apud Moſam interfecto ab hoſtibus: Adelberone ſupradicto Auguſtenſi epiſcopo adhuc viuente, & Liuthero in abbatem nondum electo, ſed Hattone Magontinæ ſedis archiepiſcopo Laureſhamenſis cœnobij curam per regiam inſtitutionem gubernante. Siquidem inter Gerhardum & Liutherum abbates Adelbero epiſcopus annis v.

Hatto archiepiſc. Maguntin.

Hatto epiſcopus annis XIII. ordine diſpenſatorio eidem loco præfuerunt: donec ipſis fratribus ſub Cunrado rege plenaria electionis libertas reſtituta eſt, à quo etiam Liutherus ex fratrum electione abbatia inueſtitus eſt. Iſte itaque rex Ludouuicus ex petitione eiuſdem Adalberonis fidelis & intentiſſimi nutritoris ſui, quaſdam res proprietatis ſuæ in pago Lobotingouue in comitatu Liutfridi conſtitutas, quas quidam homines Helmerich videlicet faber & Engilbrecht foreſtarius in locis Sunthone & Scara nuncupatis ad dies vitæ ſuæ fruendas poſſidebant, Sigulfo monacho tunc ipſius monaſterij præpoſito & per ipſum ſancto Nazario tradidit.

Per idem ferme tempus Hatto Magontinæ ſedis archiepiſcopus, iam tunc Laureſhamenſi cœnobio vice abbatis præſidens, commutationem prædiorum cum Reginbodone ingenuo viro fecit, dans ei de partibus ſancti Nazarij in pago Glemiſgovve in villa vel marcha Hitslanda, & in Dicingon, & in Geringon, quæ loca, iacent in Comitatu Gozberti comitis; & in pago Enrichgouue in villa vel marcha Audinesheim, & in Rutgeſiugon, & iacent in comitatu Walahi comitis; & ab eo accipiens in dominicatam curtem, quam ille propter ſuum ſeruitium & interuentum aliorum fidelium à Rege in proprietatem acquiſierat, ſitam in pago Lobodenenſe in comitatu Liutfridi comitis, nuncupatam Virnunheim, cum mancipijs, ſiluis, & omnibus vtilitatibus ſuis. Quam traditionem & commutationem Hludouuicus rex rogatu eiuſdem archiepiſcopi & abbatis ſuæ auctoritatis præcepto confirmauit.

Virnheim.

Cunigund matrona.

Præterea matrona quædam illuſtris Cunigund nomine res proprietatis ſuæ in villis Nivvenheim, Strazheim atque in Weſtheim ſancto Nazario tradidit, quas à præfato archiepiſcopo & abbate cum alijs rebus ſancti Nazarij de monaſterio ſanctimonialium cognomento Rothaha, in precariam accepit.

Idem quoque archiepiſcopus Hatto prædium Riamnas, in Rœtia Curienſe, quod Arnolfus Imp. Ratperto donauerat, per concambium ſancto Nazario adtraxit, dando illi viciſſim quicquid monaſterium in locis Wilheim, Piſtinga, & Hoſinga habuerat.

Poſt Ludouuicum Karolus occidentale regnum adeptus eſt. Nam antea Galliarum populus cum conſenſu Arnolfi Imp. incurſu crebro Northmannorũ compulſus Vdonem ducem regem elegit, qui eis contra Northmannos propugnator indefeſſus extitit: atque ita deinceps ab hoc regno Galliarum facta diſceſſio eſt. Vdone mortuo ſucceſſit Karolus. In horum Karolorum deceſſu in vtriuſque regni faſtigio Carolorum illa celſa progenies facta eſt de medio: quæ primo anno Pippini regis Francorum vſq; ad obitum iſtorum in regia dignitate claruit annis CLXXIII.

CVNRADVS Imper.

Cunradus vero frater Eberhardi marchionis Orientalis, regni partem circa Rhenum tenuit. Qui etiam Laureſhamenſi monaſterio libertatis & immunitatis priuilegium contu-

contulit, & libertatem eligendi abbatis fratribus cœnobij redintegrauit, ex quorum electione LIVTHERVS abbatia ab illo inueſtitus eſt.

Huius regis vxor Chunegunda locum proprietatis ſuæ Ginga appellatum, cum omni iure regaliq; præcepto ſancto Nazario tradidit: atque ibidem in eccleſia quæ dicitur Varia, ſe tumulari præcepit. Ipſe quoque prædia ſua in Wattenheim & Virnheim, in pago Rinicgouue, in comitatu Vtonis, quæ cappellanus eius Wernolf in beneficium conceſſa tenebat, poſt obitum illius ad monaſterium donauit. Regnauit annis VI. *Gingen.*

Poſt Cunradum regem generali principum habito conuentu Heinricus cognomento Saxo filius Ottonis ducis Saxoniei in regnum ſublimatur: ex quo diua Ottonum genealogia proceſſit. Hic contra Rupertum regem Gallicanæ Franciæ prælijs multis terminos regni Lotharici (ſicut hactenus conſeruantur) obtinuit: & tam Vngariorum quam Sclauorum Burgundionumque, cum quibus ſæpe conflixit & ſemper vicit, bellicis impeditus tumultibus Imperator non eſt ordinatus. Regnauit annis XVI. Reliquit autem heredem regni Ottonem primum, qui nulli poſt Karolum Magnum ſecundus victricibus ſemper armis regni ſui terminos dilatauit: vnde cognomen vt vocaretur Magnus promeruit iſte. *HEINRIcus Saxo Imper.* *OTTHO M. Imp.*

ANNO Dominicæ incarnationis DCCCCXXI.

EBERGISVM in Laureshamenſi monaſterio à puero educatum, & poſt Liutherum nepotem ſuum Midonenſi eccleſiæ ſubrogatum, & compatrem ſuum, eiuſdem etiam abbatiæ honore XVII. annis ſublimauit, ipſiſque loco priuilegia libertatis quater innouauit. *EBERGIſus abbas XII.*

Poſt Ebergiſum Otto sereniſſimus rex germanum ſuum BRVNONEM Colonienſis ſedis archiepiſcopum, & omnium virtutum floribus adornatum, eidem monaſterio præfecit. Hic inter cætera pietatis opera, quæ non ſolum in eccleſia ſibi cōmiſſa, ſed etiam per totum fratris regnum fideliter & feliciter geſſit, apud ſedis ſuæ metropolin tria monaſteria conſtruxit: vnum apud ſanctum Pantaleonem, vbi conditus requieſcit, aliud ad S. Andream apoſtolum, tertium ad S. Martinum. Laureshamenſi quoque monaſterio inter plurima liberalitatis ſuæ dona thuribulum argenteum magnum & duos holarum circulos argenteos contulit, & XXX. hubas in villis *Brunagad* & Mumenheim, & Grioz, & Walahon, & Berneſheim, & Moresheim, in pago Eliſaza ſitis, à fratre ſuo Ottone S. Nazario dari expetiuit. Præfuit eidem cœnobio annis IV. *BRVNO abbas XIII.*

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCCXLVIII.

Dehinc GERBODO vir omni vitæ morumq; integritate ſpectabilis eiuſdem monaſterij regimini ſuccedit, & XXII. annos in commiſſa ſibi diſpenſatione fideliter expleuit. Hic eccleſiam ſatis decoram in ſupradicto loco Bruomat, aliamque in Wibelingen exſtruxit: pauimentum ante altare ſanctæ crucis vſq; in medium marmore ſtrauit, calicem aureum ſine patena, lampades argenteas quatuor fieri iuſſit: apparatus diuinis officijs aptos plurima ex parte eccleſiæ contulit, paradiſum totum plumbo operuit: pulpita ante portas eiuſdem paradiſi fabricauit, refectorium augmentauit, dormitorium renouauit, ædificium neceſſariorum prominens aptauit, domum lapideam in caſtello Michlenſtat ædificauit: curtem Gingen nuncupatam reacquiſiuit. priuilegium quoque libertatis à rege Ottone impetrauit. *GERBOdo abbas XIV.* *Michlenſtat*

Idem rex Otto ad eius petitionem, & interuentu coniugis ſuæ Adelheidæ, in villa eiuſdem cœnobij quæ Baſinesheim dicitur, mercationes publicas fieri conceſſit: vt & in alia eiuſdem villa Wezinloch nominata in comitatu Cunradi comitis: & quicquid in thelonei lucris vel alia qualibet vtilitate exinde prouenturum videretur, ad ſeruitium S. Michaelis Archangeli in Abramesberg vel S. Nazarij in Laureſham donauit. *Beasheim.*

Idem ipſe priuilegium libertatis eidem monaſterio tertio confirmauit, Imperator iam ordinatus, his verbis: *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Otto Dei gratia rex Francorum & Longobardorum,* * *ac patricius Romanorum. Notum ſit omnibus tam*

Huius loci meminit. cauſamque huius tituli exponit D. Lupol. de Bebenburg in tract. de iurib. Imperii. c. 6. in fi.

præſentibus quam & futuris fidelibus, qualiter ob amorem Dei & animæ noſtræ remedium, abbatiam cœnobio Laureſham appendentem in vnum deinceps eſſe collectam, & ipſum cœnobium regulari ordine & abbate ſolide & inconuulſe per omnia ſemper vigere decreuimus. Quapropter obſecrante venerabili abbate Gerbodone, eidem monaſterio noſtra electione inthronizato, hoc noſtræ autoritatis præceptum fieri volumus, quæ præcedentium Auguſtorum, ſcilicet illuſtris & magni Karoli, piiq; Hludouuici benignitatem imitando, regularem monachis illius monaſterii de abbate electionem indulgemus, & ipſam abbatiam ex integro poteſtati abbatum ad communem vtilitatem monachorum Deo ibi famulantium ſubdimus. Statuimus etiam Epiſcopum in cuius parrochia ſitum eſt monaſterium, ex qualibet occaſione ibi irrumpere, ſeu monachos irrationabiliter inquietare non debere; nec ex rebus monaſterij in omni Imperij noſtri ditione thelonei exactionem fieri: nec publicum iudicem, ſeu quemlibet ex iudiciaria poteſtate, vel aliquam aliam perſonam quicquam poteſtatis aut negocii ſine voluntate aut permiſſu abbatis, in omnibus ſæpedicti monaſterii rebus habere vel exercere. Quicquid ius fiſci exinde exigere poterat, ex integro in vſus monaſterii cedere præcipimus. Homines quoque ingenuos ſeu ſeruos in poſſeſſionibus monaſterii commanentes diſtringere, ſiue ipſas poſſeſſiones contra abbatis decretum intrare, ſeu ad cauſas audiendas, ſeu manſiones faciendas aut freda vel tributa exigenda, vel vllam in aliquo violentiam faciendam, omnibus omnino hominibus per hanc noſtræ immunitatis conſcriptionẽ prorſus interdicimus atq; ab huiuſmodi aut ſimili præſumptione cunctos per omnia tempora inhibemus: quatenus abbas & monachi omnia illuc aſpicientia ſub noſtra tuitione quo ordine quietiore poſſederint, eo liberius pro ſtatu imperii noſtraq; ſalute Deo vacent. Et vt hoc auctoritatis noſtræ præceptum firmum & ſtabile permaneat, annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus, & manu propria ſubterfirmauimus. Signum Domini Ottonis ſereniſſimi Imperatoris auguſti. Lutdolfus Cantell. ad vicem Brunnonis archicapellani recognoui. Data VII. *Cal. Febr. anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti,* DCCCCLXIII. *Indictione* VI. *Regnante pio Imperatore Ottone anno* XXVIII. *Actum Papiæ feliciter. Amen.*

Huius Imperatoriæ Maieſtatis præceptum Silueſter Romanæ ſedis Pontifex mediante Berbodonis abbatis induſtria Apoſtolica autoritate confirmauit, qui de libertate eiuſdem monaſterij tale decretum promulgauit: SILVESTER *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei vniuerſis ſanctæ Dei Eccleſiæ filiis. Notum fieri volumus vniuerſis tam præſentibus quam futuris, Abbatiam quæ vocatur Laureſham Dominio Regum ſiue paparum ſolummodo ſubiectam antiquitus fuiſſe. Poſt vero tam imminutione rerum, quam peccatis increſcentibus à priori ſtatu degeneraſſe. Nunc autem à dilecto filio noſtro Ottone Cæſare Auguſto moniti, per interuentum Willigiſi Magontini Archiepiſcopi, ac Franconis Wormatienſis Epiſcopi, ſuorumq; fidelium, atq; omnium eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum, ſimulq; Berneharis Verdenſis Epiſcopi prædictam Abbatiam ad priorem ſtatum noſtra auctoritate redire iubemus, atq; frui liberalitate quam antea habuiſſe manifeſtum eſt, hoc eſt vt Regum atq; paparum tantum dominio ſubdatur, alienæ vero poteſtatis penitus fiat extorris. Cuius loci Abbas ſiue Monachi, quamdiu religioſe atq; beate vixerint, cum quiete & pace, & abſq; contradictione cuiuslibet perſonæ maneant: Si vero religionem reliquerint, ac negotiis illicitis ſecularibusq; operam dederint, à Papa Romano monendos decernimus & corrigendos. A quo moniti ſi non emendantur, Regiæ poteſtati deputamus. Hoc ergo noſtræ conſtitutionis priuilegium ratum & inuiolabile eſſe per omnia tempora volumus. Quod ſi quis irritum facere præſumſerit, inprimis iram Dei incurrat, ſitq; anathema maranatha. Scriptum per manus Petri notarij ac ſcriniarij S. Romanæ Eccleſiæ, in menſe Octobri, Indictione* XIII. *Bene valete.*

Addidit quoque idem Imperator præfato monaſterio mercatum & teloneum in Wezenloch, vt ad ſeruitium S. Michaelis in Abramesberch ſeu S. Nazarij in Laureſham applicaretur. His & huiuſmodi Imperialis munificentiæ priuilegijs reuerendus abbas Gerbodo per interuentum venerabilis ac Deo amabilis Adelheidæ Imperatricis Auguſtæ Laureſhamenſe monaſterium priſtinæ libertati reformauit, & res eiuſdem tam inteſtinis quam extraneis cladibus quacumque diſperſas & profligatas recolligens redintegrauit. Vnde & in pago Dehſendron in præſidatu Ansfridi comitis in villa vocabulo Empele Eccleſiam quondam fundatam, ſed alluuione aquarum collapſam reædificauit. Super quæ Eberkarus Leodienſis Eccleſiæ Epiſcopus facta ſinodali inquiſitione, quo loco fundata, qualiter dotata, quando diruta fuiſſet, ſi veſtitura eius Laureſhamenſi monaſterio cum decimis ſuis iuſte ac legitime

Adelheid Imp.

Empele villa.

girime attineret, Canonico iudicio, ac ſeptem illuſtrium ex eodem comitatu virorum iuramento diligenter inueſtigauit: eamq; reędificatam in honore S. Nazarij & S. Lamberti nimirum Cal. Octob. conſecrans dedicauit, & decimas Epiſcopali iuſtitię tum adiudicatas ſub teſtimonio totius ſynodalis conuentus Laureshamēſis cœnobij iuri & Domino ad eiuſdem Eccleſię titulum perpetuo impendendas reſignauit. Teſtes Adelbertus corepiſcopus, Bubo Leodicenſis prępoſitus, Irimbolt, Wodibalt Laureshamenſis prępoſitus, & alij multi. Actum Leodij anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCCLXVIII. Indictione XII. Anno vero regni Ottonis ſereniſſimi regis XXXIV. Imperij autem ipſius VIII.

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCCLXX.

SALEMANNUS abbas XV.

GERBODONE palmam ſupernæ vocationis adepto SALEMANNVS vir Deo dignus, diuina humanaq; ſapientia plenus ac omni bonitate conſpicuus, ex aſſenſu ſereniſſimorum Imperatorum Ottonis & filij eius, omniumq; fratrum ac familiæ cōniuentia paſtor & rector eidem loco præficitur. Qui inter multa ac magnifica pietatis opera, quæ per ſingula lōgum eſt enarrare, iuſſit tabulam ad altare principale auro gemmiſq; pretioſiſſimis adornari, & crucem magnam ſimili operis ſchemate parari: frontem ciborij ſuper requiem Martyris verſus altare reſpicientem auro puriſſimo veſtiri, & tres libros ex ebore & argento mirifice venuſtari. Moralia in tribus voluminibus compleuit, duos nolarum circulos argenteos eccleſiaſtico ornatu adiecit: ſtrata pauimenti fine tenus perfecit. Poſtremo iam ſenio confectus iuuenilem tertij Ottonis Imperatoris offenſam, quam cum fruſtra impetebat, non ſuſtinens monaſterij curam reſignauit, & quod r[illegible]m in carne vixit temporis, habitauit ſecū. Rexit hunc locum annis XXVII.

Hic in principio introitus ſui quartum cœnobij eiuſdem libertatis & immunitatis priuilegium a Diuo Imperatore Ottone impetrauit.

ADDITIO. Hoc loco hiſtoriam de Ottone Imper. & comite quodam Abbatiæ Lauriſſenſi inhiante, inſerere operæ pretium videtur, quam Liutprandus Ticinenſis Leuita litteris mandauit, libro IV. cap. XV. in hæc verba: *Comes quidam tunc præſens cum eo erat, cuius multitudo militum Regis aciem condecorabat. Hic itaque videns quamplurimos ex Regis acie deſertores ac transfugas fieri: non interiorem ſed exteriorem conſiderans hominem, tacitus hæc ſecum voluere cœpit: Quicquid à Rege in hac turbatione conſtituto petiero, ſine dubio impetrabo præſertim cum & acre nobis bellum immineat, ac ſe me deſeram timeat. Nunciis itaque directis Regi ſupplicat, vt Abbatiam quandam Laureshaim dictam, prædiis ditiſſimam, ſibi concedat: cuius poſſeſſionibus quod ſibi deerat, militibus ſuis miniſtrare præualeat. Rex autem columbina non ſolum ſimplicitate, ſed (vt erat) viperina calliditate ſuffarcinatus, non hoc quid portenderet minime aduertere potuit, vnde & huiuſmodi nunciis apologeticum dedit: Illi quid ſuper hac re ſentiam, verbis ipſe potius explicabo, quam nunciis. Quod qui hos direxerat audiens, immenſa eſt affectus animi lætitia, ſperans ſe quod popoſcerat impetraſſe. Vnde & moræ impatiens Regem adiit, eumque ſententiam ſuper hac re promere poſtulauit. Cui Rex populo circumſtante, Obedire, inquit, magis oportet Deo quam hominibus. Quis enim ſanum ſapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, ſed comminationis auctoritate dixiſſe? Scriptum eſt enim: Nolite ſanctum dare canibus. Quod quamuis à Doctoribus ſpiritualiter intelligendum eſſe prædicetur, ego tamen ſatis me dare canibus ſanctum cenſeo, ſi Monaſteriorum prædia, quæ à religioſis viris Deo ſunt militantibus tradita tulero, & ſeculo militantibus dedero. Tibi vero tam procaciter iniuſta petenti, ſub teſtimonio totius populi, nec hoc nec aliud vnquam te a me accepturum eſſe teſtificor. Si cordi tibi eſt cum cæteris infidelibus auolare: quanto citius, tanto melius. His auditis, quia facies ſpeculum eſt mentis, cordis verecundiam vultus rubore nudauit, concitusq; Regis ad pedes corruens, ſe peccaſſe, ſe grauiter deliquiſſe confeſſus eſt.*

OTTHO II. Imper.

OTTONI magno Imperatori auguſto ſucceſſit filius eius Otto ſecundus, viuente adhuc patre Romæ Cæſar appellatus, & ob inſignia quæ cum Sarracenis geſſit, prælia, *pallida mors Sarracenorum* cognominatus.

Hic etiam patris exemplo priuilegium libertatis Laureshamenſi monaſterio, rogatu prælati Salemanni abbatis tradidit. Quod etiam Benedictus Papa Apoſtolica auctoritate commendauit & roborauit.

OTTHO III. Imper.

Hic OTTO ſecundus huius nominis Imperator Romæ mortuus, in Paradiſo S. Petri condigno honore ſepelitur.

Huius filio patris æquiuoco admodum paruulo & necdum regni gubernaculis apto, Reſpublica per venerabilem Adelheidem auiam ſuam & Imperatricem Theophaniam matrem ſuam nobiliter adminiſtrata eſt. Quouſq; puer ipſe litteris

diuinis & humanis adprime inſtructus, ad tantæ virtutis inſigne emicuit, *vt Mirabilia Mundi* appellaretur.

Hic patris auique perſequens veſtigia libertatem Laureshamenſis monaſterij, interuentu Salemanni abbatis, ſua quoq; auctoritate roborauit. Rogatu quoq; memorati abbatis Salemanni, idem Rex publicum mercatum in villa Wezzenloch & in Steine, cum omni reditu ex thelonei lucris & alijs vtenſilibus ad S. Nazarium donauit. *Wiſſeloch.*

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCCLXXXXVII.

Salemannus igitur Abbas vir eximij meriti ſoli Deo placere deſiderans, relicta monaſterij cura, in qua & pro qua iugiter ſollicitus turbabatur erga plurima, theoricam quietem amplexus, optimam partem elegit; nec multo poſt carne ſolutus migrauit ad Dominum. Cui Werinherus cognomine pius ex ipſa congregatione ſubſtituitur, omnibus quidem meritorum præconijs dignus, ſed nulli pietate ſecundus, expletisq; duorum annorum curriculis diem clauſit extremum. *WERINherus pius abbas XVI.*

Hic à prædicto tertio Ottone Imperatore præcepta de mercato in Winenheim, & moneta in Brumogard, & in pago Helſaze ſito, impetrauit. *Weinheim. Brumat.*

ANNO Dominicæ incarnat. DCCCCXCIX.

WERINHERO pio ſucceſſit alter WERNHERVS, eiuſdem quidem nominis, ſed non eiuſdem meriti, neque natalium ſuorum profeſſionisve dignitati religione reſpondens aut moribus. Qui & dictante iuſtitia, & regia præſcribente cenſura infra annum dimidium, ſicut inconſiderate inuectus, ita præcipitanter deiectus eſt. *WERNErus II. abbas XVII.*

ANNO Dominicæ incarnat. M.

Poſt quem ſubrogatur GEROLDVS, vir pietatis præcipuę, & magnæ in Chriſto reuerentiæ, quiq; anteceſſorum ſuorum inſequutus veſtigia, familiam ſibi creditam fideliter ac prudenter tribus annis & ſex menſibus gubernauit. *GEROLdus abbas XVIII.*

Vnde & ab HENRICO ſecundo priuilegium libertatis Eccleſiæ ſuæ impetrauit.

OTTONE tertio Imperatore Romæ defuncto, & per Heribertum Colonienſem Archiepiſcopum atque Godefridum ducem Aquiſgrani ſepulto, HENRICVS Dux Bavvariorum Imperij faſcibus arreptis rex eligitur, & Maguntiæ ſolenniter ordinatur. Cuius quantá fuerint iuſtitiæ & pietatis inſignia, teſtatur illa nobilis, quá condidit, & in qua conditus eſt, Babenbergenſis Eccleſia. Siquidem tanto religionis amore ducebatur, vt *Monachorum pater* appellaretur. *HENRIcus Imp.*

Hic (vt prædictum eſt) rogatu GEROLDI Abbatis libertatem Laureshamenſis monaſterij ſuo quoq; præcepto roborauit.

ANNO Dominicæ incarnat. ...

Poſt GEROLDVM BOBBO illuſtri natalium exortus proſapia, relicto ſecularis militiæ baltheo, ad ipſius loci regimen prouectus eſt. Qui quo magis fugiebat gloriam, eò magis aſſequebatur, affluentibus ſibi cum Eccleſiaſticæ dignitatis incrementis, terrenarum facultatum ampliſſimis ſucceſſibus. Hic inter cætera memorabilia calicem aureum magni ponderis & pretij, cũ patina ſimul aurea ſtolam quoq; egregij operis auro contextam ad ornatum Eccleſiæ contulit. Ac præcepta complura de ſtatu & honore Laurishamenſis cœnobij ab HENRICO Secundo rege (de quo ſupra diximus) accipere elaborauit: inter alia mercatum in Oppenheim, & bannum foraſtis in Orenevvalt. Præfuit eidem loco annis XIII. ibidem quoque ſepultus. *BOBBO abbas XIX.* *HENRIcus II. Imp.*

ANNO Dominicæ incarnat. ...

BOBBONE palmam ſupernæ vocationis aſſequuto, REGINBALDVS, vir iuxta cor Domini, electus ſubrogatur, in ſpiritualis militiæ ſtudijs à puero educatus, & anteceſſorum exempla facile exæquans, poſterorum forma ſpeculumq; futurus. *REGINbaldus abbas XX.*

Qui adepto dignitatis gradu, inter cætera pietatis opera, miſericordiæ compaſſionisq; viſceribus totus affluebat: adeo vt inter beatos pauperes regnum cœlorum poſſidens iuſtitia eius maneat in ſeculum ſeculi, & elemoſinas eius enarret omnis eccleſia ſanctorum. Ad hoc etiam templi faciem coronis decorauit: eorum altius exſtructum deſuper arcubus fabrefactis augmentauit; altare ad crucem auro argentoque cinxit, inſuper theſaurum Eccleſiæ in pluribus ampliauit.

Mona-

Monaſterium Abrinsberg in honore S. Michaelis archangeli à fundamentis inceptum ædificauit, & monaſtieis manſionibus congrue circum aptatis, Fratribus ibidem Deo militantibus neceſſaria affatim procurauit; ipſamq; Eccleſiam Crucibus & tabulis fabrefactis alioq; quamplurimo ornatu magnifice venuſtauit.

Abrinsberg monaſterii vide Orig. Palat. c. 8.

Poſtea diuina diſpenſante gratia; quæ glorificantes ſe glorificat, ob inſignem famæ meritorumque prærogatiuam, a Cunrado rege ſecundo (de quo poſt dicturi ſumus) in cathedram Spirenſis Eccleſiæ prouectus eſt, dignus fungi ſacerdotio Domini, & habere laudem in nomine ipſius. Præſedit Laureshamenſi monaſterio annis. ......

Vide Iſengr. in Spir. Epiſcop. 22.

HENRICO diuæ memoriæ Imperatore Secundo de medio facto, deficiente regia prole, quæ regno ſuccede.er, orta eſt inter principes non modica contentio. Qua diuinitus ſedata in CVNRADVM Regem, quem dicunt de Weibelingen, conuenit regni vniuerſalis electio. A quo (vt aiunt) proceſſit adhuc permanens Imperialis proſapia. Nam Cunradus genuit Henricum III. Henricus item Henricum IV. Henricus quoque Henricum V. Imperatores Spiræ ſepultos. Fridericus dux ex ſorore Henrici V. Cunradum regem, & Fridericum II. ducem, Fridericusque II. dux Fridericum Imperatorem. Inter hos omnes tantum medius erat Lotharius Imperator, non huius ſed Saxonici generis.

CVNRAdus II. Imp.

Hic itaque CVNRADVS ſecundus rex, rogatu præfati REGINBALDI abbatis, tradidit S. Nazario omne ſuum regale ius in mancipijs in Gannita ea ſcilicet ratione, vt nullus Comes, Vicecomes, aut alia quælibet iudiciaria perſona, in eiſdem mãcipijs aliquam deinceps habeat ſui iuris exercendi poteſtatem, ſiue ad placitum ſuũ conſtringendi, ſeu bannum perſoluendi, niſi prædictus Abbas ſuique ſucceſſores, & quem ipſi Aduocatum elegerint, &c.

Gent, in Flandria.

ANNO Dominicæ incarnat.

Reuerendo patre REGINBALDO Spirenſis Eccleſiæ (vt diximus) infulis decorato, HVMBERTVS violenter intruditur, nulla quidem fratrum aut militum electione, aut Canonica inſtitutione, ſed aulicorum (quorum fauorem ſibi multa pecunia, vtpote præpoſitus, & Eccleſiæ pſeudoœconomus, diu conciliauerat) ſtudijs & patrocinijs fultus; nec per oſtium intrans, ſed aliunde aſcendens. Qui ſtatim in ipſo introitu nefariæ cupiditatis totas laxauit habenas, notamque ambitionis velut ſub honeſtatis prætextu colorabat, mirum in modum diſcordantibus vitijs: idem & auarus, & prodigus.

HVMBERtus abbas XXI.

Primus ſiquidem (& vtinam ſolus) alter poſt Ezechiam Manaſſes, Laureshamenſem Eccleſiam, illam (inquam) filiam Sion inclitam, & amictam auro primo, profanauit, expilauit, profligauit, atque illo nobili & auguſto ornatu & theſauro, Regum, Imperatorum Dei fidelium, & anteceſſorum ſuorum feruentibus ſtudijs ampliſſime conlato, ſubrepto per hunc, immo prorſus direpto, manum quoq; ſuam miſit fortis ad omnia deſiderabilia eius. Nam cognatis ſuis, quos ſibi potius ſecularis faſtus, quam naturæ germanitas deuinxerat, & quorum ambitu ad hanc dignitatem aſpirauerat, expoſuit res Eccleſiæ diſtrahendas, atque proſtituit; & quæ ipſi monaſterio, fratrumq; vſui, ſtipendijsq; ſeruiebant, ſub beneficij nomine diſtribuit, videlicet Hagenheim, Cruſtillam, Gruonouua, Luodenbach, Sachſenheim, Burifelden, Heidebach. Vineas quoque in Dochſenheim vberes, & perquam optimas, ſacroſancto altaris miniſterio antiquitus dedicatas. Ad extremum purpuram pretioſiſſimam, auro per totum contextam, capacitate longitudinis totius ſanctuarij ambitum cingentem, profanis ignibus iniecit, & aurum quod plurimum inerat, eliquari fecit: aurum ſcilicet ſitiens, & aurum bibere geſtiens. Cuius non modica particula à quodam fratre, qui zelo Phinees ductus præceps irruit, ex incendijs, erepta, vſque ad tempora noſtra hic durauit: Poſtremo & ipſa cum reliquijs vaſorum domus Dei per Nabuzardan in Babylonem abducta. Verum qualiter diuina vltione in auctorem tantæ præſumptionis animaduerſum ſit, prout à maioribus noſtris accepimus, non ab re viſum eſt hic inſerere: vt diſcant Eccleſiarum prælati, quorum exempla imitantur, eorum exitum pertimeſcere. Nam protinus inter ipſius purpuræ incendia, cœpit acerrimo vitalium ac totius corporis dolore æſtuque diſcruciati,

Doſſenheim.

noctéq; inſequuta, cubicnlarijs non tam ſomno, quam diuino nutu profundiſſimo conſopitis, grauiſſimis morbi & ſitis ardoribus exęſtuans vſq; ad mortem anguſtari. Quum etiam ſubita luce coruſcante cubiculo, aſpicit perſonam reuerendi admodum vultus, vultu flammeo, oculis ardentibus, corrugata paulum fronte, chlamide purpurea, auro intermicante, ſed plurimum ſciſſa, corona gemmis ſtellantibus, inſignem barba aurea, ſed ſemiuſta, pateram vino plenam manu præferentem. Interrogatus an ſiti afficeretur, *Grauiſſime ait.*

Quæſitus an ſe recognoſceret, metu conſcientiæ deiectis in terram oculis obmutuit. *Ego ſum*, inquit, *Nazarius huius domus, huius familiæ dominus & patronus, quam pretio ſanguinis ſui redemptam Chriſtus Ieſus, in pretium ſanguinis pro ipſo fuſi mihi contulit, reſtituens, & hic centuplum, & in cœlis vitam æternam. Hanc domum, hanc familiam mei iuris, meæ prouidentiæ, deterior crucifixoribus Chriſti inuaſiſti, ſcidiſti, diuiſiſti, militibus tuis tunicam inconſutilem deſuper contextam ſorte diſtribuiſti, ad extremum in ipſam faciem & os meum impias faces ingerens, huic barbæ turpes notas inuſſiſti. Quapropter dabis pœnas dignas meritis, Chriſto iudice, Chriſto vindice, neq; bibes à modo de hoc genimine vitis terrenæ, ſed accipies hac die hora nona calicem iræ de manu Domini, de quo bibent omnes peccatores terræ.* Quo dicto & vi[…]uem, & mors ſubſequuta viſioni fecit fidem.

Hæc ex ſeniorum noſtrorum relatu (ſalua penes ipſos rerum fide) non otioſe perſtrinximus: quatenus noſtri temporis Eccleſiarum non tam prælatos quam elatos, dominos non patres, exactores non paſtores, quos non terret Balthaſar, Antiochus, aut Heliodorus, terreat ſaltem vel noſter Humbertus.

ANNO Dominicæ incarnat. .....

BRVNINgus abbas XXII.

Poſt Humbertum BRVNINGVS ex Fuldenſi cœnobio ſubrogatur, morum laudabilium & bonorum actuum ſectator. Qui quamuis crebris viſcerum dolotibus cruciaretur, tamen inſtantia eius cottidiana fuit, iugis ſollicitudo, & prouida diſpenſatio rerum Eccleſiaſticarum. Tandem velut aurum in fornace probatum, longa excoctus moleſtia ſeptimo miniſterij ſui anno tranſiuit ad Dominum. Hic ornatum Eccleſiæ ab Humberto direptum in cappis reparans, augmentauit. Beddenkircha villam acquiſiuit; familiæ ſuæ veteres inſolentias dictante iuſtitia compeſcuit, & in præuaricatores huiuſmodi ſententiam promulgauit:

*Vt familiam VVormacienſem.

Notum ſit omnibus Eccleſiæ Dei fidelibus, qualiter ego Bruningus Dei gratia Laureshamenſis Abbas ob reprimendam familiæ noſtræ temeritatem, per quam ſerui in conſeruos * *vſq; ad mea tempora mutua cæde conſurgebant, cum conſilio Aduocatorum meorum & militum, iſtud decretum fieri ſtatui, & vt ad poſteros perueniret, ſcribere iuſſi. Si qui[…]x familia S. Nazarii curtem conſerui ſui auſu temerario, & armata manu ad occidendum eu[…]fregerit, vel in via obuium eum habens impugnauerit, ſeu ille qui impugnatur occumbat, ſeu euadat; auctor facti cute & capillis priuetur, & inſuper candenti ferro in vtraque maxilla comburatur. Sequacibus eius idem fiat: Si vero Aduocatus aut pretio conductus, aut miſericordia motus conſtitutum hoc adnullare cupiat gratia mea & aduocatione careat, donec mihi vel meo ſucceſſori prædio, pecunia, reliquiſq; rebus quæ ad reconciliationem ſpectant, digne ſatisfaciat.*

In eandem rem edictum etiam promulgatum fuit Henrici Imper. inter Wormacienſem & Laureshamenſem familiam, tali tenore: *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis ego Heinricus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus, notum facio omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus tam præſentibus quam & futuris, qualiter aſſidua proclamatio noſtras aures inquietabat ob inueteratas & frequentes contentiones, & ob inmarcidas inimicitias quæ ſemper erant inter Wormacienſem Epiſcopum & Laurishamenſem abbatem, & inter familias vtrarumq; eccleſiarum, quæ iam in tantum conualuerunt, vt etiam innumerabilia inter ſe fierent homicidia, & in hoc maximum detrimentum vtraq; pateretur eccleſia. Quapropter cum conſilio meorum fidelium id ordinare diſpoſui, quomodo tantæ diſcordiæ temerariam præſumptionem inter vtramq; eccleſiam & earum familias nunc & in poſterum aut omnino diſſoluerem, aut impunitam non relinquerem. Imprimis præcepi, & ad hoc peragendum meos nuncios miſi, vt omnis iniuſtitia quæ iam per multa tempora ex vtraq; parte incorrecta remanſerat, ab Aduocatis illorum vtrimq; pleniter corrigeretur, & dehinc præuideant, ne talia apud illos ſic inueteraſcant. Et ſi aliqua noua contentio inter illos exorta fuerit, volo vt conueniant, & quam citiſſime poſſint, corrigant. Et ne talis ac tantæ ſeditionis audacia*

fine

ſine digna vltione inter vtraſque familias poſt remaneret, per huius cartulæ præceptum iſtud conſtitui decretum. Si quis ex familia S. Petri Wormacienſis aliquem ex familia S. Nazarij, vel è contrario aliquis ex familia S. Nazarii quemquam ſeruorum S. Petri inſequitur, & auſu temerario & armata manu aliquem ad occidendum vel ad deprædandum, eius curtem ſine eius domum infregerit, & eum oppugnauerit: & ſi ille aut aufugerit, vel quoquo modo ab eius poteſtate ſiue impugnatione ſe liberauerit, aut ſi forte domi non fuerit; illi qui huius audaciæ & inuaſionis dux & princeps fuerit, tollantur capilli & corium, & inſuper in vtraque maxilla ferro ad hoc facto etiam candenti bene caraxetur & comburatur, reliqui eius ſequaces cute & capillis priuentur. Si autem ibi occiditur, omnes qui huius homicidii vel inuaſionis participes ſunt, cute & capillis perditis ſupradicta combuſtione ſignentur, ac Werigeldum occiſi domino ſuo auctor homicidii perſoluat, & cum proximis eiuſdem interfecti reconciliationem faciat. Et in quocunque loco aliquis ex vtraque familia ab vtriſque innocens occiditur, homicida ſupradicta ſententia ſubiaceat. Hanc vindictam & illud meum conſtitutum Aduocatus, in cuius aduocatione hoc euenerit, cum ſcientia Epiſcopi & Abbatis in præſentia nunciorum vtrorumque fideliter adimpleat. Si vero aduocatus aut mercede conductus, aut gratia commotus, aliqua calliditate hæc decreta auertere voluerit, gratia noſtra & aduocatione carebit, niſi ſuper ſacras reliquias hoc iurare audebit, Quod eum qui homicidii ſeu inuaſionis illius reus eſt, nuſquam acquirere poſſit, tamen quam citiſſime poterit acquirat. Etſi homicida ex familia Epiſcopi eſt, & Aduocatus eum acquirere non potuerit, vel noluerit; fideles Abbatis, ſi poſſint, illum acquirant, & ad prædictam pœnam præſentibus nunciis vtrorumque repræſentent. Similiter fiat ex parte Epiſcopi.

Et de ſeruientibus Epiſcopi & Abbatis illud conſtituimus, vt ſi quis illorum tale aliquid fecerit, prædictæ pœnæ ſubiaceat, vel 10. libris denariorum redimatur. Vnum autem eſt quod volo, iubeo, & firmiter præcipio, vt rem ſemel bene ac recte definitam nullus renouare vel iterare audeat.

Si autem prædictus Epiſcopus aut Abbas hoc decretum annullare cupiat, mihi vel meo ſucceſſori duas libras auri perſoluat; conatum tamen ſuum nequaquam perficiat. Et vt hæc conſtitutio ſtabilis inconuulſaque permaneat ſigilli noſtri impreſſione hanc cartam inſigniri iuſſimus. Signum Domini Heinrici Romanorum inuictiſſimi Imperatoris Auguſti. Guntherius Cancellarius vice Arribonis archicapellani recognoui.

Datum IV. Non. Decembr. Indict. VI. anno Dominicæ incarnat. M.XXIII. anno Domini Heinrici ſecundi regnantis XXIII. imperii autem anno X. Actum in Triburia, regia villa, Amen.

ANNO Dominicæ incarnat......

Gruningo venerabilis pater HVGO ſucceſſit: in quo diuina pietas, quicquid vel natura vel gratia homini confert, ad vnguem expoliuit. Nam vt cætera in eo prædicanda taceamus, ob eminentem iuſtitiæ & eloquentiæ gratiam, miræ venerationis ab omnibus habebatur, & lingua eius inter principes loquebatur ſapientiam. Qua de re licet monaſterio ſæpius abeſſe cogeretur, animus tamen eius, & indefeſſa ſollicitudo circa religionis vigorem, & fratrum prouidentiam verſabatur, ſubditoſque ſuos quaſi nutrix filios ſuos fouens, verus Pater Monachorum & dici & eſſe curauit. Hic in Regali palatio acceptiſſimus, ab HENRICO tertio rege (qui patri ſuo, videlicet Cunrado II. Imperatori Spiræ ſepulto, iam tum ſucceſſerat) patriæ donationis de mancipijs in Gannita confirmatiuum accepit præceptum. *HVGO abbas XXIII.* *HENRICUS III. Imp.*

Priuilegium quoque libertatis à venerabili Papa Leone nono (qui & Bruno, primo Tullenſis pontifex) Laureshamenſi monaſterio expetiuit.

ANNO Dominicæ incarnat. ......

Poſt exceſſum venerandi & Deo digni patris Hugonis ARNOLDVS ſubrogatur. Qui à primis (vt ita dicam) infantiæ cunabulis in ipſo monaſterio ſpiritualibus rudimẽtis educatus, bonæ ſpei iuuenis in virilis animi robur euaſit: ac per omnes dignitatum gradus ſenſim aſcendens, plantatus in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri floruit. Nam primum à præpoſituræ miniſterio Wizenburgenſis Eccleſiæ regimini prælatus, poſtea Limburgenſis monaſterij curam ac ſubinde nouæ Corbeiæ dignitatem loco pariter & officio Abbatis ſortitus eſt. *ARNOLDUS XXIV. abbas.*

Nec multo poſt in Laureshamenſi monaſterio filius à matre in dominum & patrem ſublimatur, & ad extremum in Spirenſi Eccleſia pontificale culmen aſcendens ſicut cedrus libani multiplicatur: nimirum à tot d gnitatum titulis non tantum accipiens honorem præmij, quantum illis decoris addens ſui. Hic Eccleſiam quæ dicitur Varia, per Leonem Papam ſupradictum (qui per id temporis Magontiæ ſynodo habita, multa ibidem de Eccleſiaſticis ſanctionibus diſpoſuit) in honore S. Dei genitricis Mariæ, omniumque Apoſtolorum atque omnium ſimul ſanctorum conſecrari impetrauit. VIII. Kal. Nouemb. Anno Dominicæ incarnat. M L I I I. Caſulam quoque candidam, cum cappa, & vno dorſali Eccleſiæ contulit, & Eccleſiã in Hantſcuhesheim conſtruxit. Præfuit annis quatuor.

Varia, eccleſia.

Hentſcheſheim.

ANNO Dominicæ incarnat.....

VDALRICVS abbas XXV.

Poſt hunc quoque VDALRICVS vna omnium voce pari voto eligitur, ipſo videlicet anno quo Henricus III. Imperator Saxoniæ, decedens Spiræ appoſitus eſt ad patres ſuos. Qui poſitus ſuper candelabrum, vt luceret omnibus in domo Dei, exemplo anteceſſoris ſui piæ memoriæ Reginbaldi ſtudio diuinæ religionis animum intendens, Eccleſiam monaſterij in Abtinsberck libris, tabulis, crucibus, auro, argento, atque ebore redimitis venuſtiſſime decorauit. Inſulam quoque proximam, quæ dicitur Aldenmunſter ex diutino ſitu vaſtitatis erutam, ædificijsque oportunis quaqua verſum exſtructis innouatam, diuinis obſequijs mancipauit, atque fratribus ibidem Deo famulantibus, neceſſaria tam animæ quam corporis accutatiſſime prouidit. Diuino (vt credimus) inſtinctu: vt iam dominicis equis in luto aquarum multarum faciens feras harundinis increparet, & iuſti fulgentes tanquam ſcintilla in harundineto diſcurrerent.

Aldenmunſter inſula.

Qui licet ex paluſtri exhalatione quatuor Ægypti plagas, ranas, ſcinifes, muſcas, & nebulas crebri patiantur: pluribus tamen contra hæc diuinæ gratiæ remedijs muniuntur, procurante eius patre Vdalrico butirum de armento, lac de ouibus, cum adipe pinguium, medullam quoque tritici, & ſanguinem vuæ meraciſſimum. Vbi etiamſi eis in mentem veniunt cucumeres, pepones, porri, cæpe, & allia abunde ſuppetunt, & pro ollis carnium gratuita copia piſcium. Cellam nihilominus in Michlinſtat CCLIII. annis deſolatam reſtaurauit, & neceſſarijs vitæ ſubſidijs impenſe collatis, religioſos inibi fratres adunauit.

Michliſtat.

Hic pater quum per continuos nouem annos in ſumma pace & quiete creditam ſibi gubernaſſet familiam, decimo iam inſtante, nauicula Laureshamenſis Eccleſiæ ſubito magnis cœpit iactari fluctibus, Domino Ieſu peccatis exigentibus dormiente. Qui tamen ſolita clementia precibus diſcipulorum ſuſcitatus, ſtatim ſurgens imperauit ventis & mari: & facta eſt tranquillitas magna.

Nam per quoſdam, magis quæ ſua quam quæ Ieſu Chriſti quærentes, libertas eiuſdem Eccleſiæ aliquantum impacta quidem eſt, ſed Deo propitio nec labefacta, nec ſubacta eſt. Quæ res quibus auctoribus emerſerit, quemve exitum acceperit, prout à maioribus memoriæ traditum eſt, ſtrictim attingamus.

HENRICVS III. Imp. Anno Archiep. Col.

HENRICVS III. Imperator (vt ſupra diximus) vita excedens reliquit filium paruulum cognominem ſui, Imperatrice Agnete loco filij cum cæteris optimatibus regni curam adminiſtrante. Quem Anno Colonienſis Archiepiſcopus, vir in Dei rebus ſpectatiſſimus, & inter Eccleſiæ Regnique principes incomparabilis & nominis & meriti, dolens à matre materno quidem affectu, ſed non regaliter enutriri, habito quorundam principum conſilio, eum à matris imperio rapuit; & licet quandam ſibi ex hoc conflauerit inuidiam, literis diuinis & humanis cæteriſque diſciplinis regali indole dignis, quantum in ipſo erat inſtituit.

Interim orto in Romana Eccleſia ſchiſmate ſequutoque ex ſtudijs partium vſque ad ſanguinem certamine, pro electione duorum Pontificum, ad reformandam Eccleſiæ pacem & vnitatẽ, Anno Archiepiſcopus, & Godefridus dux à latere Regis rogatu Eccleſiæ dirigúntur, atq; edicto Mantuæ conuentu, auditis vtriuſque partis allegationibus, vtriſq; etiam electis præſentibus canonica ſententia Alexander in ſede

Alexander Papa.

in ſede Apoſtolica confirmatur. Cuius abſentiam Adelbertus Premenſis Archiepiſcopus aucupatus (vt erat efficacis auaritiæ) omni arte circa aulicos molitur, vt Regis pueri eruditio & pędagogium ſibi committeretur, aſſerens Annonem ſeueræ frontis, ſe vero ingenij mitioris eſſe: Regem iam maturę ętatis ſuæ poteſtatis eſſe debere, nec tam alieno quam proprio arbitrio regni gubernacula diſponere. His delenificis perſuaſionibus inflexo Rege, auaritiæ ſuæ pandit hiatum, & duas mox regales abbatias Laureshamenſem atque Corbeienſem, quaſi fidei deuotioniſq; præmium, erga Regem ambiuit. Veritus autem id apud cæteros regni Principes inuiſum fore, donari fecit Annoni Archiepiſcopo abbatias Indam, Malmundarium, & Filike: Sigefrido Archiepiſcopo Moguntino Seligenſtat, Ottoni Bavvariorum Duci Altaha, Rudolfo Sueuorum Duci Kembeten. Sicq; pacatis illis, cœptis incubuit molitionibus. Et vt Corbeienſem Eccleſiam ex abrupto vacantem inuaderet, fingit quendã Epiſcopum Italicæ ciuitatis (cui Polæ nomen eſt) humanis rebus exceſſiſſe, cui ſucceſſorẽ Abbatẽ Corbeienſem veluti ſub prætextu honoris ſubrogat. Quo ad detecta verſutia omniũ in ſe concitauit odia. Verum Ottonis Ducis fide & inſtantia, cunctiſq; Epiſcopi conatibus exploſis, tam abbati quam monaſterio Corbeienſi ſua libertas, ſua dignitas, incolumis conſeruata eſt. De Laureshamenſium vero Eccleſia dubius inter ſpem & metum cõceptum animi diu occuluit, non ignarus omniũ Principum odijs ſe ſuper hoc expoſitum; donec arrepta occaſione Regem Wormatiæ Paſcha celebraturum, velut in tranſitu Laurisham adduxit. Vbi Rege ſolenni fratrum & Abbatis occurſu (vt par erat) in palmis glorioſe ſuſcepto, Epiſcopus Abbatem familiari colloquio adorſus eſt, & ſermonibus multis vltro citroq; habitis, fidelem ſe patronum & indubitatum amicũ Abbati in negotijs Eccleſiæ ſuæ apud aures regias, data quoq; fide pollicitus eſt. Cui Abbas, par pari rependens, obſequio officium ſe compenſaturum reſpondit. Epiſcopus autem ne nihil intentatum omitteret, Iudæum quendam, immo Iudam, qui Epiſcopi loculos habebat, callide ſubornat, eumq; velut ex mandato Regis Abbati ſummo ſtudio commendat. At Iudæus Iudaica vtens perfidia, nihil quod ſui erat reliquum facere ſingulos fratrum & maxime iuniores ſollicitare; dein ab his qui ad Abbatis auriculam erant, ſingula quæq; ſcitari, quæ fratrum cum Abbate cõcordia, quæ prouidentia, quę ordinis obſeruantia, quis deniq; rerum & perſonarum ſtatus per Abbatis vel induſtriam eſſet, vel ignauiam, attentius indagare. At vbi nihil niſi laude dignum expiſcari potuit, tandem animos ſub vulpe latentes detexit, ipſumque locum cum omni integritate Domino ſuo, regali munificentia contraditum eſſe propalauit. Quo audito Abbas homo librati conſilij

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Inter hæc à Rege Baſileam euocatus, frequenti (vt decebat) comitatu & curiali apparatu profectus eſt. Vbi miles quidam in ipſa ciuitatis porta de aduentu mirantium curioſius exquirens; Hæc, ait, omnia iuſſu regis Adelberto Epiſcopo in dita in Saxoniam transferenda ſunt. Quo rumore per ora hominum volitante, difficile viſum eſt Regi & Epiſcoporum cœpta perſequi; præſertim quum nuncij ad Apoſtolicam ſedem ſuper hoc directi, infecto negotio redierint. Nam diſſidentibus inter ſe de Apoſtolatu iam etiam nouis partibus, nihil promouere poterant. Ea ſpe fruſtratus rurſum Epiſcopus Abbatem alia via aggreditur: perſuaſo Rege, expoſci fecit ab Abbate quoddam beneficium regio militi, ex quo fratrum plurima pendebat vtilitas, ſperans Abbatem ſi iuſſis morem non gereret, regalem offenſam incurſurum. Abbas vero diu multumque reniſus, vt Epiſcopi laqueos euaderet, tandem fecit imperata, accepta Regis fide, *Nunquam ſe vel Eccleſiam ſuam ſimili vel prece vel præcepto de cætero grauari.* Poſthæc Epiſcopus cum Rege Saxoniam reuerſus, abſentia Principum copiam nactus, voti compos efficitur; Laurishamenſis Eccleſia per ſolum ſoli traditur. Abbas iterato ad Regem Goslariæ euocatur, idque per Babenbergenſem Epiſcopum velut ſub teſtimonio arctius demandatur. Sed Abbas nutu Dei grauitum valetudine corporis decumbens, reſponſales pro ſe Regi direxit, vixq; paucorum dierum inducias obtinuit. Quumque die indicta adhuc infirmitate depreſſus legatum excuſandi gratia miſiſſet, non ſolũ non eſt admiſſus, ſed etiam ignominioſe

Adelbertus Premenſ. archiepiſc. abbatiæ Lauriſſenſi inhiat.

Eadem Lambert Schaffnaburg. ſub anno 1063.

Pola. Otto Dux.

repulſus. Quem e veſtigio regalis epiſtola per Epiſcopum fabricata inſequitur, ita continens. *Heinricus Dei gratia Rex; Vdalrico abbati gratiam interim. Miramur, quod te, cui obedientia præ omnibus conuenit, inobedientem ſentimus, non cogitantem quid ſis, & quod impune facere non potes. Seditionem quidem à te velle moueri audiuimus, cuius ſeditionis qualis ſit finis, haud ſapienter tractas. Vnde volumus, firmiterque ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipimus, vt ſi quid in Regno noſtro habere volueris, in feſtiuitate omnium ſanctorum ad nos Goslariæ venire non dubites.* His Abbas minis deterritus, omiſſo fratrum ac militum conſilio, iuſſa exequi diſpoſuit, aſcenſoque vltra vires equo non procul à monaſterio, diuino impulſu prolapſus grauiſſime corruit, atque ſemianimis præcluſa diu voce in ſella geſtatoria reportatus eſt. At vero milites Eccleſiæ, tam miniſteriales, quam nobiles viri, prælati, zelo iuſtitiæ ſuccenſi, Barbaris ſeruire (quod nec ſerui ære parati ferrent) indigne ferentes, imminens periculum, ſi non valeant conſilio, ferro, capitisque periculo propellere ſtatuunt. *Burcheldon mons.* Montem igitur haud procul à monaſterio, *Burcheldon* dictum occupant, caſtellum ædificant, turres conſtruunt, vallo ambiunt, propugnaculis muniunt, præſidia imponunt. Hæc vbi per fautores Epiſcopi Regi inſonuere, literis directis iubet Abbatem tanquam noua molientem loco excedere, ita interminans.

Heinricus Dei gratia Rex, Vdalrico monacho: Miramur quo auſu, cuiuſve ſolatio abbatiam noſtram contra nos retinere volueris, nec nobis inde ſeruiens, nec patrono noſtro A. [*Adelberto.*] *cui hanc dedimus quicquam ſubiectionis impertiens. Quapropter volumus, firmiterque tibi ſub interminatione propria ſalutis præcipimus, vt abſque mora noſtra relinquere non differas, nec vlterius aliquid de hiſce intromittere præſumas: Virgam quoque nuncio noſtro nouo portandam tradas.* Aliæ quoque literæ fratribus miſſæ, ab obedientia abbati vſquatenus vel vlterius exhibenda eos deterrebant, in hunc modum: *Heinricus Dei gratia Rex fratribus Laureshamenſibus gratiam ſuam. Sicut de veſtra ſemper obedientia accepimus, ſic & modo probare volumus. Præcipimus quidem Vdalricum quondam dictum abbatem veſtrum, quem nos propter inobedientiam & malum exemplum temerum iudicauimus, nihil vobis debere iubere, nec vos vltra ei obedire debere. Ergo ſi noſtræ voluntati obſecundatis, in nullo ſibi amplius obediatis.*

Abbas igitur habito conſilio, dans locum iræ præcepto paruit, & Maguntiam ſe ad S. Albanum contulit. Verum milites & fideles Eccleſiæ eius abſentiam non ferentes veriti ne qua hoſtibus daretur occaſio, ſtatim eum reuocauerunt, & *Albertus com. de Calewa.* Adelberto comiti de Kalevva, tum inter eos & natu, & fide, amicorumq; ac militaris rei copia præminenti commendauerunt. Epiſcopus autem Rege Triburim reducto, caſtri nitebatur obſidionem, æſtimans ſi eo potirentur, omnia ſibi ex ſententia cedere. Quod dum opinato tardius procederet, conſpirantibus in eum Principum odijs, quæ ſibi & faſtu ſuperbiæ & rapaci ingluuie conſciuerat inſidijs vndiq; concluſus, regio vix ſeptus munimine nocturna fuga turpiter elapſus eſt, atque ita conſilium Achitophel infatuatũ eſt. Mediante igitur Sigefrido Magontinẽſi, & Annone Colonienſi Archiepiſcopis, Rudolfo quoq; & Godefrido Ducibus, cæteriſq; regni primatibus, fugato communi omniũ hoſte plurima quæ in regno erant ſub Rege puero perperam geſta, correxerunt; atque Abbatem Laureshamenſem non tam ad Regis quam ad Regni præſentiam aſciuerunt, promittentes ei per legatos pro iuſtitia & libertate Eccleſiæ ſuæ, ſe daturos & ſalubre conſilium, & fidele patrocinium. Qui communicato XII. illuſtrium fidelium ſuorum conſilio (quo numero etiam beneficialis ſumma militaris clipei, qui vulgo dicitur *Hereſchilt*, Laureshamenſis Eccleſiæ adtinens includitur) *Hereſchilt.* ſingulis pro quantitate beneficijs centenos milites armatos (vt traditur) aſſignauit, eoſque diſtinctis ordinibus incedentes maxima frequentia inſequens tam tutus quam ornatus Regis & Regni conſpectui ſe obtulit; vbi fauore omnium principum in gratiam Regis reducitur, benigne ſuſcipitur, & caſſatis vniuerſali ſententia cunctis Epiſcopi molitionibus, cum ſummo honore & gloria reuertitur, gaudentibus ſuis Dominumq; laudantibus IV. Non. Febr. qui dedit eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Cui Rex priuilegium quoq; libertatis & immunitatis more anteceſſorum ſuorum tradidit, & confirmauit, hanc habens continentiam. In nomine ſanctæ, &c.

Præter-

Prætetea venerabilis pater Vdalricus ad apoſtolicam ſedem profectus, vt omnes Premenſis epiſcopi conatus & actus, quibus eccleſiam ſuam impugnauerat, in irritum reuocaret, & perpetuo damnaret, priuilegium libertatis ab Adriano Papa accepit, qui anteceſſorum ſuorum decreta ſua quoque auctoritate roborauit: *Adrianus Epiſcopus ſeruus ſeruorum, &c.*

Hi ſunt viri miſericordiæ, quorum iuſtitiæ obliuionem non accipient, viri illuſtres, viri ſpectabiles, & vere fideles huius eccleſiæ: qui in diebus peccatorum corroborauerunt pietatem, & erigentes ſe contra filios ſuperbiæ, noui Machabæi duces, viriliter eius defenderunt libertatem, videlicet Adalbertus comes, Buobo cœcus, Ezzo, Wolfgangus, Burchardus aduocatus, Gerardus, Adalbertus, Landoldus, Wolframmus, Egino. Quorum magnificam fidei deuotionem pius pater Vdalricus digne remunerans, conſtituit eis, ſicuti Karolo M. & duobus Ludovvicis, ſingulos pauperes in cœna Domini ad mandatum fratrũ perpetuo aſſignari. Nec immerito: Nam libertatem eccleſiæ, quam illi imperialibus donis & priuilegijs ſublimauerũt, hanc iſti periculo capitis ſui nobiliter defenderunt. Sapiẽtiam ergo & fidem eorum narrant omnes populi, & laudem eorum pronunciat omnis eccleſia ſanctorum. His adiunguntur principes clariſſimi, vere beati, pacifici, & filij Dei, ſtellæ matutinæ, in medio nebulæ, & columnæ lucis, ſcilicet Sigefridus Mogontinenſis, & Anno Colonienſis Archiepiſcopi; necnon Rudolfus & Godefridus Duces illuſtriſſimi, qui zelo iuſtitię regali ſe inſolentiæ, vel potius inclementiæ, pro Laureshamenſi eccleſia opponentes in tempore iracundiæ facti ſunt reconciliatio, rectos decet collaudatio.

Vaſalli eccleſiæ Laur.

Poſtquam diuina pietas procellam hanc in auram ſtatuit, & ſiluerunt fluctus eius: Henricus IV. rex clementiæ erga ipſam eccleſiam animum induit, cui etiã mercatum, itemq; monetam in villa Lauresham, mercatum quoq; cum moneta in villa Winenheim, & in W zzenloch, per regalia præcepta tradidit.

Moneta & mercatus conceſſio.

Dehinc venerandus pater Vdalricus (vt ſupra meminimus) Anno dominicæ incarnat. M.LXXI. monaſterium in inſula Aldenmunſter reſtaurauit, & inter multa eidem collata beneficia, hanc ſpecialem de minori Sachſenheim donationem fecit, & donando tali modo confirmauit: *In Chriſti nomine Vdalricus Dei gratia Laureshamenſis eccleſiæ abbas omnibus Chriſti fidelibus, tam futuris quam præſentibus. Scientes nos in hoc vocatos in hos poſitos eſſe, vt decorem domus Dei diligamus, diuina fauente clementia animum induximus, non ſolum eccleſiæ noſtræ diſperſa congregare, verum etiam in his maxime, quæ ſunt ad Deum, diruta reformare, & reformata propagare. Ea propter notum ſit omnibus Chriſti fidelibus, qualiter nos ob honorem Dei & B. Petri principis apoſtolorum, cellam Aldenmunſter primitiuam eccleſiæ noſtræ matrem, monitu & rogatu ſereniſſ. Henrici domini noſtri IV. regis nec non fratrum miniſterialium ac fidelium noſtrorum conſultu & anniſu, diu deſolatam renouauimus, & ad diuinæ religionis augmentum fratres noſtræ profeſſionis ibidem adunauimus. Quorũ vſibus & ſuſtentationi nos per omnia proſpicere ſatagentes, præter cetera præfato monaſterio à nobis collata, curiam noſtram in Sachſenheim minori, ad nos ſolummodo ſpectantem, cum omnibus pertinentiis ſuis intus & foris, omni iure & integritate (prout à nobis habita eſt) plene & abſolute rogatu, conſilio & conſenſu, quorum ſupra, eidem cellæ tradimus, & tradendo confirmamus. Et vt familiam eiuſdem curtæ ab omni grauedine & moleſtia immunem redderemus, à tribus principalibus mallis, qui vulgo Vngebodending vocantur, quibus ad curtim Lutereshuſen annuatim manniebatur, vtrorumq; conſenſu eam omnimodis abſoluimus, ſoli præpoſito in Aldenmunſter, ſuisq; fratribus omni poſſeßione, omni ſubiectione, omni functione perpetuo ſeruituram. Verum vt huius noſtræ donationis tenor per futura temporum curricula ſtabilis & inconuulſus permaneat, paginam hanc exinde conſcriptam, ſigilli noſtri impreßione roborauimus, eamque tam in noſtra, quam in prædicta eccleſia in perenne monimentum reponi iußimus. Quiſquis igitur hoc noſtræ conſtitutionis priuilegium quoquo modo infringere, in deterius permutare, ſiue adnullare ſciens præſumpſerit, à gratia iuſti iudicis Dei ſemper extorris efficiatur, & ab introitu regni cælorum (cuius claues beato Petro commiſſa ſunt) excludatur, & pœnam Iudæ proditoris cum omnium reproborum capite & corpore, æternaliter (niſi reſipiſcat) ſortiatur. Actum in ipſa eccleſia Aldenmunſter, coram fratrum, miniſterialium, ac plurimorum Laureshamenſis eccleſiæ fidelium frequentia, in feſto beati Petri, Anno Dominicæ incarnationis* M.LXXI. *Regni vero Henrici quarti Romanorum Regis anno XV. Introitus*

Reparatio monaſterii Aldenmunſter per Vdalricum abb. 1071.

autem domini Vdalrici abbatis anno XVI. *Indictione ..feliciter in Chriſto, Amen. Ab eo quo primum per Rudgangum Archiepiſcopum eadem conſecrata eſt eccleſia, anno* CCCIV.

Præterea ſuper eiuſdem monaſterij ſtatu & poſſeſſionibus pręcepti regalis auctoritatem expetiuit, & in hunc modum accepit:

In nomine ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, Heinricus IV. diuina fauente clementia Rex. Si venerabilia eccleſiarum Dei loca alicuius commodi vtilitate ad laudem Dei ſtabilire, confirmare ac ſublimare ſtuduerimus, nobis id ad animæ remedium regnique noſtri ſtatum profuturum eſſe minime dubitamus. Quapropter nouerit omnium Chriſti fidelium noſtrorumque vniuerſitas, qualiter Vdalricus Laurishamenſis abbas noſtram adiens ſerenitatem, omni à nobis ſtudio poſtulauit, quatenus ſub noſtræ confirmationis atque immunitatis auctoritate liceret ſibi ſub S. Petri apoſtolorum principis, & omnium apoſtolorum honore monaſterium reſtaurare in inſula, quæ proxima Laureshamenſi monaſterio imminet, prætitulato nomine Aldenmunſter. Rogauit etiam nos eidem monaſterio confirmare ad vſum fratrum Deo ibidem ſub regula S. Benedicti ſeruientium loca cum pertinentiis ſuis his nominibus deſignata, &c. Cuius petitioni, quia rationabilis atque religioni dedita videbatur, aurem libentiſſime accommodauimus, atque eidem eccleſiæ ab ipſo conceſſa per hanc noſtram regalem paginam concedimus atque confirmamus. Interdicendo itaque interdicimus, vt nullus poſthinc abbas eidem monaſterio de prænominatis locis aliquid poſthinc auferre, & ad ſuos vſus conferre, ſiue alicui militi in beneficium dare præſumat. Si autem (quod abſit) fecerit, Dei omnipotentis offenſam, & S. Petri apoſtoli inprimis incurrat, & vt banni noſtri tranſgreſſor, auri optimi libras centum ad cameram noſtram perſoluat. Et vt hæc noſtræ ingenuitatis auctoritas ſtabilis & inconuulſa permaneat, hoc præceptum inde conſcriptum manu propria confirmantes ſigilli noſtri iuſſimus impreſſione inſigniri. Sigehardus cancellarius, vice Sigefridi archicancellarii recognoui. Data anno dominicæ incarnationis MLXXI. *Indictione...anno domini Heinrici IV. Regis XV. Actum Laureshamfeliciter, Amen.*

Murbach.

His & huiuſcemodi meritorum præconijs venerabilis pater Vdalricus longe lateq; celebris effectus, ex diuinæ largitatis gratia abbatia quoq; Murbach regię nobilitatis & eminentiæ ſublimatus eſt. Nec multo poſt carne ſolutus migrauit ad Dominum, dignus laude, dignus memoria, qui lupo veniente non fugit, non oues dimiſit, ſed aſcendit ex aduerſo, & oppoſuit murum pro domo Iſrael. Præfuit Laureshamenſi monaſterio annis XX.

Adalbertus abbas XXVI.

Poſt cuius deceſſum ADALBERTVS in eodem regimine ſubſtituitur. Quo vix biennio functus, incertum quibus de cauſis deponitur, & alter ei non meliori auſpicio ſupponitur.

WINTHERVS abbas XXVII.

Bruomat in Alſatia.

WINTHERVS ſiquidem, non paſtor, ſed lupus, ſiue electione, ſiue intruſione ipſi ſuccedens. Sigehardi videlicet comitis frater, & opinati illius Adelberti Mogontinæ ſedis archiepiſcopi patruus, nobilitatis ſuæ faſtu inſolēter abuti cœpit, & initio dolorum villam, immo regalis munificentiæ curiam Bruomat, medullam ſcilicet Laureshamenſis eccleſiæ, & terram agri pleni, quem benedixit Dominus, prædicto fratri ſuo inbeneficiauit. Et quoniam auaritia neq; copia, neq; inopia minuitur, malo imbutus principio, ad maiora animum intendit, & Wormacienſem epiſcopatum ſimoniaco ambitu, & maximo Laureshamenſis eccleſiæ detrimento inuaſit. Quem videlicet epiſcopatum non propter bonum opus deſiderans, vt quod virtute non poterat vel quomodocumque aſſequeretur, omnem eiuſdem monaſterij eccleſiaſticum theſaurum, etiam ab Humberto relictum, corraſit, exhauſit, euiſcerauit: nec his contentus, Gingen, Rumpenheim, Langena, Luithereshuſen inbeneficians, Palatinos ſibi canes reconciliauit. Præterea vt fratrum diſturbaret concordiam, nouæ cuiusdam ſectæ neſcio quas inſolentias ſubinducere conatus eſt: ſed cunctis vnanimiter obnitentibus, propoſito fruſtratus eſt. Exactis igitur in epiſcopatu tribus annis, tam epiſcopio, quam abbatiæ vltro renunciauit, & de cætero priuatum viuere pollicitus, ſub vmbra conuerſionis Hirſaugienſe monaſterium expetiuit. Vnde non multo poſt ab amicis reuocatus, vt vir duplex, animo inconſtans, in omnibus vijs ſuis retro reſpiciens, verſus eſt in ſtatuam ſalis.

Gingen.

Slierburg.

Nam Gingen, quod imperiali auctoritate fratrum induſtria recuperauerat, denuo in beneficium expoſuit, & Slirburg proprietatis pręſcriptione iniuſte ab eccleſia alienari ſuſtinuit. Rurſumq;

abdicata

abdicata ſponte vtraque dignitate, Hirſaugiam reuerſus rebus humanis exceſſit, miſerabili ſane exitu, qui tanta rapuit, & nihil exoluit; nec cum Zacheo quadruplum, ſed nec ſimplum reſtituit, res pauperum diſtribuens non pauperibus. Tenuit epiſcopatum annis tribus, abbatiam annis XI. Quo recedente (vt diximus) Hirſaugiam, ANSHELMVS concordi fratrum electione ſubrogatur, vir conſilij & magnæ circumſpectionis. Qui induens pro thorace iuſtitiam, & accipiens pro galea iudicium certum, primum oppreſſores eccleſiæ, videlicet Bertholdum aduocatum, eiusque exactores, ac cæteras huiusmodi peſtes, qui iam deuorauerunt Iſrael toto ore, viriliter expugnauit ac proſtrauit, atque familiam cum rebus eccleſiæ ex ipſis hiantium faucibus eripuit. Theſaurum quoque eccleſiaſticum, quem anteceſſorum ſuorum damnabilis ambitio in diuerſa diſtraxerat, maxima induſtria, ſummoq; labore plurima ex parte recollegit: fiſcos quoque regales, quos Wintherus & alij laicorum ditioni & vſui ſubiecerant, eccleſiæ fratrumque ſeruitio reſtituit; ſcilicet Bruomat, Gingen, Langena, Rumpenheim, Liutcreshuſen, Sachſenheim, Imperatoriæ maieſtatis patrocinante clementia. Verum cum iam tempus immineret, vt inciperet iudicium de domo Domini, propter peccata Prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius; compleuit dominus furorem ſuum, effudit iram indignationis ſuæ, & ſuccendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius. Anno etenim dominicę incar. M.XC. euolutis, ab exortu monaſterij ipſius plus minus CCCXXVI. annis, XII. Kalen. April. repentino ac miſerabili incendio tota Laureshamenſis eccleſia conflagrauit, illasq; regum ac principum nobiles & veteres operas, & impenſas, parietes auro argentoq; prętextos, fornices marmore, ebore, gemmisq; interſtinctos, pretioſam purpuræ copioſamq; ſupellectilem, omne denique, quod pulchrum erat viſu, cum circumpoſitis ædificijs edax flamma fauillatenus abſorbuit. Quæ calamitas, qualiter aut vnde proceſſerit comperta à maioribus rectum fide caſtigata breuitate ſuccingamus. Ipſa, quam prædiximus, die vergente iam in veſperum, poſtquam exemplo carnalis Iſrael ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere, forte inter cętera ludorum exercitia diſcus in extrema marginis ora (vt ſolet) accenſus, militari manu per aera vibrabatur: qui acriori impulſu circumactus, orbiculatem flammæ ſpeciem reddens, tam oſtentui virium, quam oculis mirantium, ſpectaculi gratiam exhibet. Is à quodam non tam pertinaciter, quam infeliciter intortus, ad ſummum eccleſiæ faſtigium imprudenti iactu euolauit, vbi inter tegulas & carioſos aſſeres arctius inſidens, animante vento fomitem incendio præbuit. Quid multa? Primo caſtellum mirabili dolatura fabrefactum, in quo inſignia eccleſiæ dependebant, funibus exuſtis, ne quis ſonitu excitari poſſet arripuit, dehinc totam ſuperiorem fabricã, turres quoq; cum porticibus flamma victrix obtinuit: ad extremum bulliente plumbi deliquio, cuius materiæ omne tectum fuerat, ſubueniendi, ingrediendi, vel quippiam exinde eruendi omnimodam abſtulit facultatem. Erat tunc miſeranda rerum facies, tot præclara tam eccleſiæ, quam totius monaſterij ædificia, tot inſignia ornamenta, repentina flammarum vaſtitate deuorati, & plurimis abſumptis, pauca admodum vel manu collecta, vel ſecuri & aſcia deiecta, ſummo ſudore & periculo ex ipſis incendij globis vix liberati. Qualis tum calamitas, quæ miſeria, qui clamor, qui luctus, qui gemitus, quæ ſuſpiria, lamentaq; omniũ fuerint, facilius eſt tacẽdo cõijcere, quã multa dicẽdo parũ dicere. Sic egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius: ſic cõſumta ſunt omnia deſiderabilia eius, diſſipauitq; Dominus quaſi hortũ tentoriũ ſuũ; demolitus eſt tabernaculũ ſuũ. Sed nõ obliuiſcetur miſereri Domin⁹, nec cõtinebit in ira ſua miſericordias ſuas. Viſitauit n. in virga iniquitates eorũ, & in verberib⁹ peccata eorũ: miſericordiam autẽ ſuam nõ diſperſit ab eis, & paracletũ ſuũ miſit eis. Poſtquam igitur tam inclita, & tam illuſtris eccleſia tam graui cõflagrauit incendio; primum vt ſe habent humana, maximus dolor, dehinc ex dolore querula cauſatio, non ſolũ eccleſię familiam, ſed & omnẽ accendit prouinciam: ignorantes, quia Dei iudicia ſunt abyſſus multa, ideoq; aſſerentes Laureshamenſe cœnobiũ tãti nominis, tãti meriti martyrẽ, beatum videl. Nazariũ non habere, vel potius nunquã habuiſſe patronũ, cuius in tãto periculo declinando non ſenſiſſet patrocinium. Qui doloris gladius priore grauior ad vſq; abbatis pertranſiuit animam, veritus ex tali deſperatione

ANSHELmus abbas XXVIII.

1090.

Incendium Laureshami.

Ludi genus.

non ſolum eandem eccleſiam reſtaurari non poſſe, ſed & perpetuo excidio perditum iri. Totus igitur conuerſus ad Dominum, communicato fratrum conſilio, indictoq; triduum ieiunio, excluſis omnibus, ſub armata quoq; cuſtodia, ne quis extraneus arbiter interueniret, paucis adhibitis, poſt altare beati martyris infodi, & humũ altius egeri præcepit. Vbi diutino labore expenſo, duo demum ſarcofaga miræ magnitudinis, ſed alterum altero aliquanto depreſſius repererunt: quibus introſpectis, eum vacua deprehendiſſent, ſpem omnem fidemq; perdiderunt. Verum abbas obſtinato in Deum animo, & in ſpem contra ſpem credens, dum impenſius inſiſtere, & cœptum perſequi iubet; Otto quidam, nobilis tum architectus, repentino velut cõcaui ſonitu diuinum quid animo concipiens, enixius inſtitit, nec multo poſt tumbam marmoream magnifici decoris, ſigillis ac nodis ferreis arctius obſignatam, remoto circumpoſito lapidum aggeſtu, explicuit. Qua reſerata, inuenta eſt area plumbea fideliter ibidem inſerta, continens inæſtimabilem & ſemper optabilem theſaurum, corpus videlicet beatiſſimi martyris, patris ac patroni noſtri Nazarij, pretioſiſſimo inuolutum ſerico, membris niueo candore conſpicuis, iam beatæ reſurrectionis gloriam quodammodo præferentibus, vulnerumq; locis, quæ in paſſione, in capitis abſciſſi vertice, humeroq; acceperat triumphales martyrij titulos proteſtantibus, exhalantibus inſuper velut ex paradiſi delicijs omnium aromatum incomparabilem fragrantiam. Ac ne quid in cordibus intuentium reſideret ambigui, lamina plumbea pectori martyris appoſita, tale continebat inſcriptum: *S. Nazarius Mediolani paſſus.* Cuius paſſionis ſiue reuelationis locum, tempus & ordinem, ſi quis plenius noſſe deſiderat, ex armario Laureshamenſi ab apoſtolica ſede antiquitus illuc directa mutuari poteſt.

Otto architectus.

Inuento itaque tam optato, votiſque omnibus ac ſuſpirijs efflagitato ſacratiſſimi corporis theſauro, vniuerſorum lachrymæ vertuntur in gaudia, immo gaudia reſoluuntur in lachrymas, communis omnium lætitia, tripudium & exultatio, Deo laudes, Deo gratias concinentium, ac de patroni ſui corporali quoque præſentia, de qua olim pene ambigebant, oculata fide gloriantium. Protinus audita voce tantę iocunditatis, euangelizante diuina gratia gaudium magnum omni populo, innumerabilis vtriusq; ſexus confluxit multitudo, ſacroſanctas reliquias venerari, ſalutare, & ſpectare geſtiens, & honori B. martyris vota, preces & hoſtias perquam vberrimas offerens. Quorum deſiderijs Abbas ſatisfacere cupiens, ipſam aream, in qua ſacrum corpus depoſitum erat, per baiulos ſacerdotes in turbas efferri, & palam omnibus conſpici dedit. Quumq; ne ſic exſatiarentur, & geruli ſancti corporis diſruptis ex nimia compreſſione ſacris veſtibus, calore ſimul & labore periclitarentur; venerabilis Ebbo Wormacienſis Epiſcopus in hoc ipſum euocatus, in editiori loco ante Eccleſiam S. Martini conſiſtens, caputq; beati Martyris reuerenter omnibus oſtendens, *Ecce*, ait *corpus, ecce caput domini veſtri, patroni veſtri, Deo digni ac dilecti martyris Nazarij, de cuius præſentia ambigebatis, de cuius patrocinio deſperabatis. Ecce* (Inquam) *ecce ipſe, qui vos propter peccata veſtra cibauit pane lachrymarum: qui vobis propter merita ſua dedit hodie vocem exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorum. Hunc vos dominum formidate, patrem amate, patronum iugiter implorate, ſcientes proculdubio vobis à Deo collatum, deuote ſibi ſeruientibus pium protectorem, ſua diripientibus ſeuerum vltorem, reſipiſcentibus promptum interceſſorem.* His dictis omnium æqua gratulatio, æqua iubilatio, vnus clamor, vna vox erat omnium: *O ſacer, ô clemens pater & patrone Nazari ſupplicibus famulis auxiliare tuis, familiam quaſo tuam propitius reſpice, vt te protegente, ab omni aduerſitate ſit libera, & in bonis actibus tuo honori ſit deuota.* Acceſſit huic ſanctæ lætitiæ, euidens Dei gratia. Nam cum ex confertiſſima multitudine, & ex nimia æſtiui caloris intemperie (iam tum erant Nonæ Iunij) multi adeo decoquerentur, vt extremum traherent ſpiritum, ſubito in ipſo feruore diei, ille qui producit ventos de theſauris ſuis, emiſit ventum roris flantem, & poſt ignem & commotionem flauit ſibilus auræ tenuis, & vere ibi Dominus. Cuius refrigerio ita omnes refecti, ita refocillati ſunt, vt hanc gratiam meritis beati martyris aſcriberent, ſeq; cœleſti rore inebriatos plena fide aſſererent. Tanta vero fidelium deuotio, tanta oblationum affluentia piaq; concertatio fuit, vt matronę inaures, armillas, monilia, annulos, gemmas, & quæq; pretioſa ſuper ſacras reliquias

Ebbo epiſc. Wormac.

raptim

raptim iactarent, cæteriq́; tam diuites, quam mediocres, pro virili parte in taberna- cuium Domin- ea, quę habebant, offerrent. Vnde in breui, tum ex oblatis impendijs, tum ex incendij reliquijs, eadem reſtaurata eſt eccleſia, & ſi non ea, qua olim miræ venuſtatis elegantia, tamen prout facultas ſuppetebat, & temporis ind- lſit feſtinan- tia. Præterea Dominus ob coronam & gloriam ſui martyris benedixit coronæ anni benignitatis ſuæ, ita vt campi replerentur vbertate, & exultatione colles accinge- rentur. *Reſtauratio templi.*

Primo ſiquidem anno, infra omnes duntaxat eiusdem eccleſiæ terminos, ſingu- laris extitit prouentus glandium, atq; inſequenti tanta fertilitas meſſium, vt obliuio- ni daretur retroacta iugis trium annorum ſterilitas.

Inter miracula vero vel tunc vel deinceps facta illud tanto admirabilius, quanto terribilius habetur, quod oppreſſores familiæ ſuę B. martyr à translatione ſua vſq; ad hoc temporis, nunquam paſſus eſt impune & abſq; graui animaduerſione vita exce- dere. Alij namq́; bello turpiter victi, dolore tædioq; probroſe perierunt: alij inteſtati & exhæredati prædia ac beneficia ſua extraneis poſſidenda reliquerunt: alij ſubita- nea morte præuenti, præcluſa voce, impœnitentes inter rapinas pauperum exſpira- uerunt, alij putrefactis vitalibus inflati, & turgidi, ſcatente ſanie cum fœtore putidiſ- ſimo extabuerunt; alij inter epulas ex inopum rebus apparatas, ſubitam totius corpo- ris paralyſin inciderunt, atque plus biennio elingues, & muti rebus & honore priua- ti vitam finierunt. Reliquiæ quoque impiorum cotidie deficientes, quemadmo- dum fumus deficiunt, & ad nihilum deueniunt, tanquam aqua decurrens. Martyr quippe noſter patiens, ſed fortis eſt redditor. Intendit enim arcum ſuum, donec in- firmentur; vt tum ſicut cera, quæ fluxa facie ignis, auferantur. Vnde metuendum eſt ne iuxta Danielem rurſum ex ſententia vigilum decretum ſit, ſanctorumq́; ſer- mo ac pe- -o ſit, vt arbor illa fortis & magna proceritate cœlum attingens, in cuius ramis volucres, ſub cuius vmbra beſtiæ conuerſabantur, præciſis iam ramis eius, & decuſſis folijs ipſa quoque ſuccidatur, & vinculis inſolubilis vinciatur. Sed hæc ha- ctenus: nunc ad ordinem redeamus.

Reſuſcitata igitur ex cineribus, in quibus conſederat, Laureshamenſi eccleſia, di- lectus & Deo & hominibus pater Anshelmus, non ſolum ibidem ſacræ religionis vi- gorem roborare, ſed etiam alibi propagare ſtuduit. Eaque gratia nouam cellam in monte Abrinsberg in honorem ſanctorum martyrum Stephani & Laurentij con- ſtruxit. In quo præcipuum habuit cooperatorem, quendam venerabilem virum no- mine Dietpertum. Is quum tempore anterioris Hieroſolymitanæ expeditionis, quæ per Godofridum ducem maxime promota eſt, quorundam fidelium pecunias, qui in eodem procinctu erant, apud ſe repoſitas haberet, eisque defunctis nullus eſſet, qui eas vel teſtamentario, vel hæreditario iure repeteret; hæredem earum Chriſtum facere, non rapinam arbitratus eſt. Quas eccleſiæ oblatas abbas in fabricam eiusdē monaſterij expendit, eoque venuſtiſſime (vt cerni datur) exſtructo, aliorum quoq; fidelium Dei accedente beneficentia decem fratribus inibi neceſſaria ſufficienter adtraxit. *Abrinsberg ampliatur.* *Dietpertus.*

Quomodo vero ipſe abbas terminos montis ac ſiluæ, quos eidem cellę attribuit, à terminis S. Michaelis certis limitibus diſcreuerit, teſtimonium ipſius in medium adducamus: *Notum eſſe volumus, &c.* *Hæc extant in originibus Palatinis M. F.*

Longum eſt euoluere qualiter hic venerabilis pater ante & poſt reædificatam ex incendijs Laureshamenſem eccleſiam, ornatum quoque eccleſiaſticum, quem Winiherus ambitu ſimoniaco expilauerat, & in vadia expoſuerat, plurima ex parte recuperauerit, & curias ſupradictas ſuæ diſpoſitioni reſtituerit. Nec his cōtentus fa- miliam quoq; eccleſię contra oppreſſores ſuos cœpit viriliter manutenere & defen- dere, maximeq; aduerſum Bertholdi aduocati tyrannidem, qui fuit radix peccatrix huiusmodi, quæ adhuc vigent, exactionum. Quē idem Bertholdus, cum militia, tum iuſtitia & induſtria ſuperiorē ſentiens, quia vi [illegible] poterat, dolo circumuenire inten- dit. Auſpicato igitur quo poſſet imprudentē & imparatū adoriri, in eccleſia B. Marię ſemper virginis apud Cellā Michlēſtat fraudulēter oppreſſum captiuauit, & in caſtro Vehingē fauēte cognato ſuo Eggenone comite cuſtodię māncipauit. Vbi tamē (prout *Bertholdus aduocatus.* *Eggeno comes.*

res tulit)honorifice receptus & retentus,extemplo per imperialem auctoritatem abſolutus,& ſuæ dignitati reſtitutus eſt, auctoribus ſceleris debita confuſione mulctatis. Nec multo poſt velut optata miſſione poſt laborem emeritus miles migrauit ad Dominum VII. Calen. Iulij, ſepultusq; eſt in Abrinsberg in oratorio S. Stephani, quod ipſe(vt cerni datur) exſtruxerat. Qui vt memoriam in benedictione relinqueret, fratrum Laureshamenſium ſeruitio talētum in Sachſenheim de reditu cuiusdam poſſeſſionis, in anniuerſario depoſitionis ſuæ die conſtituit. Carraram quoque vini in feſto B. Nazarij, ac x. ſolidos in Huſen, & malter caſeorum, cum c. ouis in vigilia Pētecoſtes ipſis perpetuo tradidit. Rexit eandem eccleſiam annis XIII.

GEROLDUS abbas XXIX.

Cui ſubrogatus eſt GEROLDVS, incertum ex ipſa congregatione, an aliunde aſſumptus. Iſte curtim dominicalem *Stebelinmeſela* dictam iuri cuſtodis Laureshamenſis aſſignauit; ſicut & alia eiusdem nominis, in qua abbas Anshelmus ob tuitionem eccleſiæ caſtrum conſtruxerat, in diſpoſitionem portarij acceſſit.

HVGO abbas XXX.

Quo poſt annos ſex vita excedente HVGO quidam Gingenbacenſis abbas, non quidem fratrum electione, ſed imperiali permiſſione mox ſicut inſtituitur, ita & deſtitutus eadem eſt eccleſia.

Per id temporis domeſtica diſcordia, & inexorabile odium inter Henricum IV. Imperatorem patrem, filiumq; eius Henricum V. cōiuratione principum efferbuit, facileq; cum quiuis ſtudia partium fouens, ad quamlibet eccleſiaſticam dignitatem aſpirabat. Præfuit tunc Hirſaugienſi monaſterio poſt illum beatum, & opinatū eiusdem loci patrem Willehelmum GEBEHARDVS tum natalium ſplendore conſpicuus, tum etiam conſilij viuacitate in palatio ſatis acceptus, cui ſe non tam fidelitatis, quam ambitionis gratia familiarem exhibebat.

GEBHARDUS abbas XXXI. Trithem. in Hirſaug. anno 1105. Iſengrin. in 35. epiſc. Spir.

Hoc obtentu primo Laureshamenſem abbatiam, deinde epiſcopatum Spirenſem, velut ex imperiali conceſſione vendicauit. Nec mora, rebus abbatiæ plurimum profligatis, fratres ipſius eccleſiæ filios, quorum odia ſibi metu o conſciuerat, propulſare ſtatuit, arreptaq; occaſione, quaſi ſub religionis prætextu Hirſaugienſium conſuetudinum nouitates, quæ nuper emerſerant, per aduētitios monachos ac barbaros, ac huiuſmodi laruas potius, quam perſonas ſubintroduxit. Quibus ipſius eccleſiæ nutritij fratres pro defenſione Gorzenſis, ſeu Cluniacenſis ordinis, quem ab antiquo traditum ſeruauerant, acrius obnitentes, Hirſaugienſium factione pene omnes domo propulſi, ac aliquandiu diſperſi ſunt. Eoque factum eſt, vt exinde commiſſura rudis panni in veſtimentum vetus miſſa peiorem ſciſſuram fecerit, & vtræque conſuetudines inſimul permixtæ, immo confuſæ, neutram apud nos plenarie habeant obſeruantiam. Qualiter vero præfati Hirſaugienſes poſt mortem Gebehardi ex eodem loco præfugati, ac fratres honorifice ſint reducti, conſequenter explicabimus. Nam tenuit ipſam abbatiam annis duobus, Spiræq; ſepultus eſt.

HENRICUS V. Imp.

Henrico IV. Imperatore, poſtquam ab eo filius, regniq; principes deſciuerunt, nō diu ſuperſtite, ac Spiræ tumulato, quum filius eius Henricus, regni quod prius inuaſerat, gubernacula ſuſcepiſſet; fratres Laureshamenſes grauem iuſtamq; in præſentia eius querimoniam depoſuerunt, tum pro ſua diſperſione, tum pro Hirſaugienſiū inuaſione. Dato igitur ad Bertholdum aduocatum eccleſiæ huius exequutionis pręcepto, debito cum honore reuocati, ac Hirſaugienſes dedecoroſe vel fuga elapſi, vel eiecti ſunt, illati tamen clam ab eis ſacrario, & armario reliquiarum, & laborum non mediocri expilatione. Quod ne cui in dubium veniat, teſtimonio eſt epiſtola plena lacrymarum, ab eiſdem fratribus ad hunc ipſum regem, necdum Imperatorem, metrico ſtylo directa, hunc continens modum:

Summo poſt Dominum Regi pleno meritorum,
Cuius ius late protenditur imperiale,
Grex expulſorum de ſede ſua monachorum
Quicquid re vera poterunt oramina crebra.
Plaudentes manibus in laude Dei iubilamus.
Proſper & incolumis quia redditus es modo nobis,
Spretis & profugis ſpes vnica rebus in arctis.
Vt pullus volucris reſidens nido ſine plumis

Cum

Cum dapibus matrem vix expectat redeuntem;
Sic & noſtra tuum ſitientia corda recurſum.
Vir expectabant, & ſemper ad hunc inhiabant,
De mœrore graui ſperantia ſe reuelari,
Vnde moleſtamur, lacrymisq́; per ora rigamur.
Et quia veniſti, ſaluet te gratia Chriſti:
Hos & conqueſtus noſtros adtende miſertus.
Sunt igitur tecti ſpecie quidam monachali,
Dicti de milio Milienſes nomine digno, Milienſes monachi.
Factis ſylueſtres, ſylueſtria corda gerentes:
Qui quaſi Doctores diſcurrunt per regiones,
Simplicium mentes verſute decipientes:
Hoc autem temere præſumunt ſchiſma docere,
Quod neq; vir nuptus, caſta quoq; coniuge functus,
Et nec legitimo mulier ſociata marito,
Vnquam ſaluentur, niſi primum diſſocientur;
Et quæ poßideant, disiuncti cuncta relinquant.
Hoc quia ſit falſum, legale probat documentum:
Nam quum fecit Adam Deus, vxorem dedit Euam,
Inſtituitq; duos velut vno corpore iunctos
Lege maritali, mentisq; fide ſociali,
Ad genus humanum procedere multiplicandum:
Ne fierent in eis defectus poſteritatis,
Dicit & humanæ ſtirpis factor Deus ipſe;
A ſe coniunctum ſolui non poſſe per vllum.
Præceptoq; pari mandat ſententia Pauli,
Vt vir ad vxorem ſeruans quem debet amorem,
Chriſtus vt Eccleſiam, ſincere diligit illam;
Ac velut vna caro, maneant in fœdere caro.
Multa ſunt aliæ nouitates, dogmata, ſectæ,
Dando fel in melle, quas grex docet & colit ille.
Quas quia ſunt vana, piget & pudet enumerare:
Quæ rogo de monachis Milienſibus haud ſtupet auris?
Illorumq; loqui cui non ſint facta pudori?
Aut ea quis referens non ſit frontoſus & amens?
Attamen hi tales ſimulant ſe ſpirituales,
Quum tantum viſi mox inclamentur iniqui,
In quem doctorum non eſt deſpectus eorum,
Se præponentes in dogmatibus meliores.
Hi Domini Papæ teſtantur nomen inane,
Sceptrigeroq; tui faciunt opprobria iuri,
Ac vos iudiciis vſos profitentur iniquis:
Ambos damnandos, & ab Eccleſia remouendos.
Atq́; (quod eſt grauius, & quod timide recitamus)
Affirmant cunctos ſibi per famulamina iunctos,
Aut quibus alloquium ſit vel communio tecum,
Torquendos flammis æternæ perditionis,
Ni cito pœniteant (Cæſar) tua teq; relinquant.
Spernunt in tantum rectores Eccleſiarum,
Vt per eos aliqui penitus renuant benedici,
Et quæcunq; gerant ſtatuant, doceant, ea ſpernānt
Quodq; nefas factu, quod & eſt miſerabile dictu,
Tam grauis in clerum turget contemptus eorum,
Vt nolint Miſſas audire per hunc celebratas,
Nil diuinorum quærentes officiorum,

His ſacris illum dicentes haud fore dignum.
Dedecus heu magnum rectoribus Eccleſiarum,
Talia de terra qui non curant abolenda,
Hi quoq; ſemiuiri, turpes, molles, vice plumbi
Diſsimiles auro fornacis in igne probato,
Quod libet, id faciunt, hoc & licitum fore dicunt.
Quæ nolunt per ſe, ſtatuunt non illa licere,
Ex toto ſpretis legalibus atq; veternis
Conſuetudinibus, quas Abba docet Benedictus.
Hi quoq; manſueſcunt in vultibus ac hilareſcunt,
Sed ſub mente dolum retinent, rabiemq; luporum,
Fraus facit hos vulpes, lepores metus, ira leones,
Hi per tonſuras grandes, grandesq; cucullos
Audent mentiri Chriſto, plane Phariſæi,
Alba ſepulchra foris, ſed abintus plena pudoris.
Nam quoniam laudis ſunt percupidi popularis,
Dilatant tunicas ſibi, magnificantq; cucullos,
Triſtes, pannoſi, pallore ſuperſtitioſi,
Demiſſa fronte. Quid multa? noui ſycophantæ.
Per caput abraſi, terratenus & manicati,
Tanquam non virtus monachum faciat, ſed amictus:
Aut quaſi relligio pietasq; noſcitur in illo,
Quum non induuias hominis damnet Deus ullas,
Veſte ſub agnina ſi mens etiam ſit ouina,
Nam nihil agnina prodeſt toga mente lupina.
Iam, Rex inſignis, tibi ſeductoribus illis
Strictim detectis, & olentibus vndiq; ſectis,
Nunc quoq; Barbati qui ſint, attentius audi.
Sunt ergo Laici Milsenſibus aſſociati, Barbatorū ſecta.
Quos riſus populi dedit hoc agnomine fungi,
Sunt quia prolixis barbis ad pectora pexis
Deformes, hirti, reuera moribus hirci,
Barbis hircorum ſimiles, laruis tragicorum.
Quos quia vulgaris circumfert aura fauoris,
Auſtera facie ſunt, & tonſi caput alte,
Cautius ancifis certoq; tenore capillis,
Et ſunt immenſis induti calceamentis,
Amphibalis longis vtentes, & ſpatioſis,
Quos quid habere putant, ſubmiſſa fronte ſalutant,
Gratia, Pax vobis, Benedicite, Credite nobis,
Mille Pater noſter, demandat grex tibi noſter.
Per venias centum verrunt barbis pauimentum,
Vt Domini ſeruos plebs mobilis æſtimet ipſos,
Verum fallaces fore ſe produnt, & inanes
Dum nihil eſt intra, quod in hisdem cernitur extra,
Fœdera namq; thori iungentes more priori,
Sollicitant tædas, immo violant alienas,
De ſe tam natis quam natabus generatis.
Intuitu duri, verum factis Epicuri.
Magna ſed vt paruis claudamus plurima paucis,
Hoc etiam certis dinoſcitur experimentis,
Horum conſilijs & cartis vndiq; miſsis,
Plurima perfidia mala ſæpe parata fuiſſe,
Schiſmatis errorem totum ſpargendo per orbem,
Vnde ſuper Regnum nunc conſtat ſurgere regnum,

Et contra

Et contra gentem bellis confligere gentem.
Vnde modo crebris dolet omnis terra querelis.
Nos quoq; iam canos, ætate laboreq; tardos,
In clauſtris alitos per viginti quater annos,
Antiquas leges patrum ritusq; ſequentes,
Fecerunt profugos, natiuo limine pulſos;
Dum dedignati ſumus illis aſſociari,* *al. aſſimilari.
Præfatas hæreſes ſectusq; ſequi renuentes.
Nunc ô Romani, Rex inclyte, gloria regni,
Cuius honor ſceptri pertingit ad vltima ſecli,
Talia cur pateris, cur hæc finire moraris?
Cur non Domne doles, noſtros miſerando dolores?
Oris Teutonicis cur pullulat hæc hypocriſis?
Cur inuicte tuis tardas finem dare curis?
Noueris in Chriſto, niſi tempore protinus iſto
Concidat hæc hæreſis, res aduerſas patieris.
Cura, labor creſcent, & nunquam bella quieſcent.
Quare iudicium fac Chriſto iudice dignum,
Confer opem miſeris, inopumq; mouere querelis,
Vnica tu nobis ſpes, portus, & aura ſalutis.
Ad loca nos propere natiua iubeto redire,
Quo valeamus ibi Domino ſeruire quieti;
Vt mos Teutonicus iubet, atq; pater Benedictus.
Et ſi ſit voti compos oratio noſtri,
Oramus pro te tam nunc, quam tempus in omne.

Aſtipulatur his nihilominus epiſtola ad Papam Paſchalem à prædictis fratribus directa: *Sanctiſſimo Apoſtolicæ ſedis Pontifici Paſchali, & glorioſiſſimo Romanorum Regi Henrico, ac cunctis primatibus regni, puſillus grex ſancti Nazarii. Quia ſemper curæ eſt ſponſo cœleſti de ſponſa ſua ſancta Eccleſia, quam ſanguine ſuo redemit; longe multum ſalutis eidem contulit, quando vos vicarios ſibi præfecit. Peccatis enim noſtris exigentibus membra ipſius ſcilicet matris noſtræ Sion hæreticorum & ſchiſmaticorum liuor iam permultos annos plurimum infecit, ſed gratia diuina magis ac magis ex mellifluo ore veſtro deſtillante, ſperamus caput noſtrum de cœlo reſpexiſſe, vt videat dolorem membrorum ſuorum ad ſe de variis tribulationibus cottidie clamantium. Huius rei gratia, paſtor alme, flebiles preces proſternimus ante faciem veſtram, & totius regni, orantes & deprecantes, quatinus proclamationem noſtram audiatis, & audita iuſtum iudicium ex ea faciatis. Igitur innoteſcat auribus veſtris, & cunctis optimatibus regni, quod Karolus Magnus tempore ſui imperii locum noſtrum regia dignitate ſublimauit, & multis ornamentis amplificauit, & in honore Apoſtolorum Petri & Pauli conſecratum, ad decus totius regni liberum fore permiſit: & ad confirmandam hanc conſtitutionem ſubſcriptionem ſui nominis inibi fecit. Atqui vero poſt eum non fuit Rex, neque Imperator, neque aliquis Romanus Pontifex, vſque ad hæc tempora, quorum auctoritate priuilegia libertatis non acceperimus. Sed heu hæc omnia tempore inſtanti ſunt contempta, & annihilata à quibus minime licuit, ſi vllius pretij noſtra auctoritas & omnium bonorum dignitas apud eos foret. Sed ſane vos cum omni regno in noſtra iniuria deſpecti eſtis. Ex improuiſo namque quidam monaſtici nominis de Hirſaugia ad nos quaſi ad auxilium noſtri collegij venerunt: non ſicut in Chriſto fratres, non vt humiles, ſed ſicut deprædatores & vaſtatores. Hi etenim non ſolum nos noſtraque conſortia ſpernebant, verum etiam vnus ex eis Ermonaldus nomine, prius incipiens gerere magiſtratum, quam ſciret, non prius furorem ſuum mitigauit, quouſque ſine præcepto Abbatis omnes nos exhæredes noſtri clauſtralis conſortij effecit, & ſua violentia vnum poſt alium de clauſtro detruſit. Et vt ſingula veſtra paternitati pendamus, quæ ex aduentu eorum perpeſſi ſumus: Bruomad, Langunga, Gingen, Luitershuſen, teloneo & banno aquarum in Winenheim deſpoliati ſumus, & tyrannis potius, quam militibus in beneficia tradita ſunt quæ religioſiſſimi viri, ſeruientibus vera militia Deo & ſancto Nazario, pro remedio animarum ſuarum tradiderunt. Super hæc omnia quoque frumentum & vinum fratrum victualibus adtinentia, ab eis hoc anno diſperſum eſt, & ex eorum conſpiratio-*

nibus omnis familia ſancti Nazarij , videlicet miniſteriales & buobarii omnes deprædati ſunt, & ſolùm hac occaſione autumant noſtram conuerſationem reprehenſibilem eſſe , vt tali diffamatione nobis expulſis poſſint noſtram hæreditatem retinere. Quo exurgat precamur vos in Domino, ſanctiſſime Papa Paſchalis, veſtra apoſtolica auctoritas, cum virtute omnium bonorum, & decernat ac præcipiat eos ad priſtinum locum conuerſationis ſuæ redire, & nos quoque noſtra recipere, ſcilicet vt per vos , qui Paſchale nomen ab hominibus meruiſtis accipere , veſtra auctoritate mereamur in noſtro cœnobio nouum Paſcha celebrare. Valete in Chriſto.

Sopita igitur ſecunda perſequutione , quarum prima ſub Winthero, altera ſub Gebehardo, velut poſt Neronem Domitiano graſſante, per Hirſaugienſes Laureshamenſibus illata eſt, BENNO ex Wizenburgenſi monaſterio , mediante (vt fertur) ſimonia, imperiali fauore, eidem loco ſubintroductus eſt. Qui poſt aliquot annos pro morum leuitate & inſolentia fratrum ac miniſterialium , ac præcipue Bertolfi iunioris aduocati conſpirantibus odijs, diruto caſtro Winenheim de Abbatia proturbatus, corraſo in Laureſham & Abrinsberg, atque alibi (prout poterat) Eccleſiaſtico theſauro , ad Imperatorem Henricum Quartum tunc in Italia fermè decennio turbata Republica demorantem contendit, ac per Godefridum Palatinum Rheni Comitem (cuius ſententia momentum curiæ per id temporis fuit) reſtitutionem obtinuit, promiſſa eidem omnium beneficiorum , quæ ſuis diebus Eccleſiæ vacarent , conceſſione. Quam conuentionem mirabilis ac miſerabilis excepit euentus. Nam ſeptem principalia beneficia, quæ vulgo appellantur *Vollehen*, morte ſeptem nobiliſſimorum Eccleſiæ fidelium in vnam perſonam Godefridi in breui deuoluta ſunt , & poſt ipſum ad generum eius ducem Welephonem tranſierunt, maximo videlicet Eccleſiæ detrimento. Exinde ſiquidem militaris clipeaturæ, ſcilicet *Hereſchilt*, integritas confuſa, atque in diuerſa diſtracta eſt, & Eccleſiæ ſtatus tam in militari frequentia, quam in reſtipendiaria, in ſuis opportunitatibus & regalibus expeditionibus imminutus eſt, multorum ſeruitijs in vnam perſonam collatis, ſolumque remanſit inane nomen Domini & Hominij. Benno itaque reſtitutus , dum expulſis quibuſdam fratribus æmulos ſuos acrius inſequitur, præter cæteras enormitates Brumad ab Eccleſia ſub nomine beneficij alienauit; vicum Bettholvelsheim ad cellam, quæ dicitur Capella pertinentem, partem quoque vineæ Selevvingart in Winenheim Cunrado Sporilino conceſſit, cellamque Michlenſtat profligare diſpoſuit, odio venerabilis Libelini præpoſiti , qui deſtructionem caſtri Winenheim , eo quod cacumen ipſius montis quondam vinetis conſitum ad eandem Eccleſiam aſpiceret, ab Imperatore impetrauerat. Sed antequam ad ipſum locum accederet, diuina vltione grauiſſima infirmitate in via correptus eſt , eoque delatus, poſt paucos dies diem clauſit extremum. Sepultus ibidem eſt, expletis in abbatia XIII. annis. Poſt quem quidam HEIDOLFVS ex monaſterio S. Pantaleonis Coloniæ obtentu pecuniæ ab Imperatore intruditur, & ſtatim extruditur. Deinde velut quodam interregno habito, Laureshamenſis eccleſia VI. annis in diſpoſitione imperiali fuit, videlicet vſque ad mortem ipſius Imperatoris, paſtore deſtituta.

BENNO abbas XXXII.

Godefridus Palatinus.

Welffo dux Bauaræ.

Conr. Sporilinus.

Winheim caſtrum.

HEIDOLfus abbas XXXIII.

Henrico IV. igitur poſt XXI. imperij ac regni annum, apud Traiectum mortuo, & Spiræ iuxta patrem tumulato, HEREMANNVS ex præpoſito S Petri in Aldenmunſter fauore Adelberti ſenioris Maguntini Archiepiſcopi & Godefridi Palatini Comitis Abbas conſtituitur, & anno necdum exacto Lauriſſæ moritur & ſepelitur.

HERMANnus abbas XXXIV.

Eodem anno Lotharius Dux Saxonicus, cuius præcepto curtiam Gannitam & decem talenta in Bruomat recepimus, in regnum vngitur, & DIEMO ex Laureshamenſi camerario in abbatem eligitur. Sub hoc eadem eccleſia plurimum ſudauit, tum varijs in ſeruitio regali occupationibus, tum ad ſolennes curias crebris euocationibus, tum in Spirenſi obſidione, tum contra ducem Fridericum ſumtuoſa expeditione. Qui eleganti quidem & venuſta facie, ſed manſueti & ſimplicis ingenij fuit, ac per hoc facile ei ſubrepti poterat. Nã mortuo Godefrido comite Palatino, cũ eius

LOTHArius II. Imp.

DIEMO abbas XXXV.

beneficia

beneficia eccleſiæ abſolute vacarent, & Lotharius Imperator ex his duo tantum (nam ſeptem erant) Welephoni Duci concedi rogaret, ipſe vno verbo prolapſus eſt vſque ad inremediabile detrimentum eccleſiæ: *Quidquid feodi*, inquiens, *Godefridus Palatinus comes in ſupremo vitæ articulo de manu noſtra tenuit, eo vos veſtimus.* Vnde multa vi multaque inſtantia tres curias vix retinuit, ex quibus Ruot fratrum infirmitorio, Wibilingen & Ottinkeim vſui præbendario aſſignauit. Sed Ottinkeim mutuata pecunia loco pignoris expoſuit, profectus Romam ad generale concilium Innocentij Papæ, quæ poſtea creditori in beneficium ceſſit. Wibilingen quomodo alienata ſit, poſt liquebit. Ruot in diſpoſitione fratrum permanſit. Principalem eccleſiam XLI. poſt incendium eius anno, per quinque epiſcopos cõſecrari fecit, videlicet Adelbertum Maguntinæ ſedis archiepiſcopum, Buggonem Wormacienſem, Brunonem Argentinenſem, Vdalricum Conſtantienſem, Cunradum Curienſem, anno dominicæ incar. M.CXXX. Indictione VIII. fratribusq; in anniuerſaria ipſius dedicationis die talentum de reditibus hubarum in ipſa villa conſtituit. Caſtrum quoq; Winenheim ob tuitionem eccleſiæ reædificauit, fundumq; (quia fratrum in Michlenſtat erat) tradito vico Munnenbach cum omni iure, huoba quoq; in Kirſehuſen redemit. Quarundam etiam rerum commutationem inter fratres Lauriſſenſes, & fratres S. Stephani de capella diſpenſorie ordinauit.

Ottinkeim. *Ruot.* *Weinheim caſtrum.*

Sub eodem tempore quidam Dei famulus nomine Anshelmus, religioſus admodum & locuples, cellam Nivvenburg initiauit, eccleſiaq; constructa in honorem S. Bartholomæi apoſtoli conſecrata, habitaculis etiam Deo inibi ſeruientibus apparatis, res & poſſeſſiones, quas poterat, eidem loco contulit; quæ poſtea prouidentia Domini Henrici abbatis (vt in ſuo loco dicetur) aucta & meliorata ſunt.

Newvenburg cella.

Inter hæc idem ipſe abbas manſueti & ſimplicis (vt prædictum eſt) ingenij, & qui eccleſiæ ſuæ forſitan conſultius proſpexiſſet, ſi peruerſorum hominum, quę ſua, non quæ Dei ſunt quærentium, tabe infectus non fuiſſet, conſilio familiarium & amicorum gratia corruptus, vicos Cellam & Huſen, itemq; alium Cellen, teloneum cum plurima parte decimæ in Michlenſtat & Morlebach beneficiauit, teloneum in Winenheim & partem agri dominicalis in caſtrenſe beneficium; itemq; Mulnen, aliaque alibi ſparſim ac diſperſim diſtribuit. Præterea Bertolfo aduocato, orta inter ipſum & epiſcopum Spirenſem, epiſcopum Sigefridum inexorabili guerra, (per quã etiam Laureshamenſis eccleſia miſerabiliter rapinis & incendijs profligata eſt) tres libros auro & argento gemmisq; pretioſis exornatos, crucem quoque auream in vadio exponenda conceſſit, quæ tamen neuter eorum redemit. Ex beneficio eiusdem Bertolfi, quod ei vacauerat, curiam Luitershuſen ſolam in manu eccleſiæ retinuit. Habito ſubinde generali concilio ſub Innocentio Papa, Roma digrediens Veronæ languore correptus, apud Brixiam (quæ ciuitas eſt Tridentinæ vallis) deceſſit, anno regiminis ſui XIV. ſepultusq; ibidem in latere matricis eccleſiæ, ad limen meridiani introitus.

Lothario Imperatore in Italia defuncto, & in Bruonſvvich tumulato, XIV. ex quo regnare cœpit, anno, CVNRADVS Henrici IV. Imperatoris ex ſorore nepos habenas regni ſortitus eſt. Per quem, interiecto poſt obitum Diemonis abbatis integro & ſemis anno, BALDEMARVS Blidenſtadenſis abbas Magontinenſis, tam moribus, quam genere ſimoniaco (vt aiunt) obtentu Laureshamenſium inuaſit eccleſiã. Qui prima fronte fratrum ac miniſterialium, Bobbonis quoque comitis & aduocati obliquis except⁹ odijs, regali inſuper offenſione (quem promiſſis ex parte fruſtrauerat) incendio præbente fomitem, in præſentia Theotvvini Cardinalis Apoſtolicę ſedis legati criminaliter accuſatus, & necdum anno vertente canonico iudicio depoſitus eſt. Cuius ſententiæ tenor talis fuit:

CVNRAdus Salicus Imp. *BALDEmarus abbas XXXVI.* *Bobbo aduocatus.*

THEOTVVINVS *Dei gratia S. Ruffinæ Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus, Baldemaro abbati de Blidenſtat ſpiritum humilitatis & obedientiæ. Quoniam contra ſanctorum patrum inſtituta Lorſenſem abbatiã occupaſti, & de pluribus enormitatũ capitulis apud nos accuſatus, ſtatuto die & loco vocatus, nec veniſti, nec canonicam excuſationem miſiſti: conſilio & iudicio religioſorum virorum, te præfata dignitate priuauimus, & ipſius abbatiæ monachos, clericos & laicos à tua ſubiectione, fidelitate & obedientia liberauimus & abſoluimus. Manda-*

mus itaq; tibi, & ex parte Domini Papæ præcipimus, vt de prædicti loci adminiſtratione, & prælatione de cætero te non intromittas, eiusq; res & perſonas inquietare, inuadere, vel moleſtare nullatenus præſumas. Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare, &c.

Hic caſtrum Wiṗenheim, in quo tunc regale præſidium fuerat, data pecunia, videlicet LXX. libris, eccleſiæ reſtituit, pro qua poſtea deiectus curiam S. Nazarij Magontiæ ſitam cum ſuis pertinentijs falſo pignoris nomine locauit. Quam Diedericus filius eius cum quibuſdam portæ decimis adhuc violenter detinet.

FOLCnandus abbas XXXVII.

Interiectu deinde circiter vnius anni FOLCNANDVS ex præpoſito S. Petri in Aldenmunſter fratrum votiua concordia abbatia induitur. Quem Baldemarus apud ſedem apoſtolicam adeo inſectatus eſt, vt vtriusq; partis allegatio, & totius cauſæ retractatio Maguntino Archipræſuli Henrico Apoſtolica auctoritate delegata, in tumultuariæ appellationis remedio, ex conſilio regis Cunradi, in præſentia quoq; ipſius apud Kelſterbach præuenta fuiſſet, & interrupta, Baldemaro rurſus increuiſſent cornua. Appellationis hæc fuit forma: *Ego Folcnandus Laureshamenſis Abbas, appello præſentiam Domini Papæ, & inuito ad audientiam eius Baldemarum Blidinſtadenſem abbatem, reſponſurum ibidem in feſto S. Andreæ, de dilapidatione rerum Laureshamenſis monaſterij, de falſa calumniatione ſuæ depoſitionis, & meæ ordinationis, de ſubreptitiis literis, quas à Domino Papa per mendatitium mendacium obtinuit, & aliis, de quibus à me interpellabitur.*

Multis igitur hinc inde conflictationibus in Romana curia habitis, tandem dictante iuſtitia, Baldemarus à Laureshamenſi abbatia peremptorie deciſus, & à Blidinſtadenſi pro tempore ſuſpenſus eſt, Folcnando canonice confirmato à Celeſtino Papa ſucceſſore Lucij. A quo Lucio priuilegium Apoſtolicæ ſedis de cella Nivvenburg in hunc modum acceperat eodem anno: LVCIVS *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Marquardo præpoſito eccleſiæ S. Bartholomæi de noua ciuitate, eiusq; fratribus tam præſentibus, quam futuris, regularem vitam profeſſis in perpetuum. Ad hoc, &c.*

Verum vt ad ſuperiora reuertamur, quoniam Folcnandus à Baldemaro coram Celeſtino Papa de ſimonia inſimulatus erat, expurgationis eius ſententia religioſis perſonis decreta eſt hoc ordine:

CELESTINVS *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis filiis, Folmaro Hirſaugienſi, & Adam in Ebera Abbatibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Veniens ad ſedem Apoſtolicam Baldemarus abbas Laurishamenſis abbatiæ, ad quam ſe regulariter electum fuiſſe aſſerebat, & exinde abſentem & ſine iudicio ſpoliatum eſſe conquerebatur, reſtitutionem poſtulauit. Verum quum venerabilis fratris noſtri Theodevvini S. Rufinæ Epiſcopi atteſtatione, & multorum diſcretorum virorum literis cognouimus, quod Laurishamum ad diſcuſſionem cauſæ ſuæ, & obiectis reſpondere noluit intereſſe, & à regimine abbatiæ Bludenſtat ad ipſam abſque Romanæ Eccleſiæ auctoritate translatus fuerat: & illam, ad quam illicite tranſierat, ei abſtulimus, & ab altera, quam primum habuerat, eum ſuſpendimus. Cæterum quoniam frater ille, qui in regimine Laureshamenſis abbatiæ ſubſtitutus eſt, de crimine ſimoniæ apud nos eſt diffamatus, & nos tantum crimen indiſcuſſum præterire non poſſumus, nec debemus: per præſentia vobis ſcripta mandamus, quatinus ſi perſonæ apparuerint, quæ de ſimonia ipſum canonice impetant, congruo loco & tempore, vtraque parte ante veſtram euocata præſentiam, cauſam diligenter audiatis, & fine canonicô terminetis. Alioquin idem frater quinta manu religioſarum perſonarum de tanto crimine ſe expurget. Quod autem à vobis exinde factum fuerit de electione quoque & modo electionis, & vtilitate perſonæ, veritatem nobis ſignificare minime differatis, vt tunc veritate plenius cognita, quod ad honorē Dei faciendum fuerit, auctore Domino faciamus. Data Laterani 4. Non. Ianuar.*

Defuncto interim Celeſtino, literæ Hirſaugienſis abbatis ad Eugenium Papam de expurgatione Folcnandi hoc modo ſunt directæ: *Domino Papæ Eugenio vere Apoſtolico Folmarus qualiscunque miniſter Hirſaugienſis, cum ſubditis ſibi fratribus ex affectu debitam obedientiam, & deuotiſſimam ſeruitii & orationis inſtantiam. Sicut ex literis beatæ memoriæ Celeſtini Papæ percepimus, Dominus Folcnandus Laureshamenſis abbas de crimine ſimoniæ apud ſedem Apoſtolicam erat infamatus. Pro qua cauſa canonice diſcutienda tam nos, quam & Abbatem Eberacenſem Adam, mediatores & iudices conſtituit, ipſe Dominus Apoſtolicus. Ad quod præceptum exequendum dies & locus deſignatus eſt fratribus ipſius Eccleſiæ contra abbatem ſuum quicquid poſſent in præſentia noſtra deferendi, & ipſi*

abbati

abbati ad huiuſmodi obiecta reſpondendi. Aderat in hoc conuentu prædictus Abbas Eberacenſis cum alio abbate eiuſdem ordinis, aderant nobiſcum duo fratres noſtri, abbas de Ottenheim & abbas de Goteſaugia, cum alijs fratribus aderant etiam legati Spirenſis Epiſcopi. In quorum omnium conſpectu & auditu quum nullus aliquid ſibi obiiceret, ipſe abbas cum quinta manu fratrum ſuorum probatiſſimorum ſe expurgauit, neq; pecunia neq; beneficio introitum ſuum in aliquo commaculaſſe. Superuenit etiam ipſa die legatio Domini Regis cum literis ipſius in eadẽ verba, nihil vnquam præmii ſe accepiſſe quam firmiter atteſtantibus. Huius rei teſtimonium dignũ duximus ad aures ſancti Apoſtolatus veſtri deferre: quem & hoc cupimus reſcire, quia de poſſeſſionibus vel theſauris Eccleſiæ quos inuenit, nihil vnquam diſtraxit aut minuit, ſed ſemper amplıare & augmentare ſtuduit. Vnde & homines ſeculares infeſtos cernitur habere, qui ſemper ſolebant in ſuos vſus res Eccleſiæ diſtrahere. In hoc ergo teſtimonio cupimus eum S. paternitati veſtræ eſſe commendatum, vt quia etiam iuxta ammonitionem noſtram conuerſationem ſuam meliorauerit, & fratrum ſuorum, ſentiat ſe ab Apoſtolica auctoritate confirmatum, & contra omnes aduerſantes ſibi ſub tuitione B. Petri defenſum.

Fridestorf. Rumersho-ven.

Folcnandus igitur compoſitis in pace rebus, ad diſpoſitionem Eccleſiæ vigilem intendit oculũ, vnde & inter cętera curias Frideſtorf, & Ramenshoven diu ablatas multo labore, & induſtria, regali auxilio recuperauit. Quæ tamen poſt mortem Regis Cunradi à ſuis poſſeſſoribus reinuaſæ ſunt. Neq; deinceps, licet ab Henrico abbate inſtantiſſimis id ſtudijs eniſum ſit, recolligi potuerunt, apud Imperatorem Fridericum, pręponderante magis ſecularium gratia quam iuſtitia. Extant ſuper hoc pręceptoriæ literæ regis. E quibus Laureshamenſem Eccleſiam præfatis curijs reueſtiri præcepit, in hunc videl. modum: *Cunradus Dei gratia Romanorum Rex A. Comiti de Saphenberch gratiam ſuam & omne bonum. Frequentes ad nos fidelis noſtri Folcnandi venerabilis abbatis & monachorum Laureshamenſium querimonia perlata eſt, quod prædia quædam ad cotidianam ipſorum præbendam pertinentia, videl. Rameshoven & Frideſtorf, in quibus tu aduocatus exiſtis, per violentiam quorundam ipſis monachis auferantur. Super quo experientiæ tuæ per præſentia ſcripta mandamus, & ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipimus, quatenus præpoſita totius excuſationis vel moræ materia, prænominatas poſſeſſiones ad manum & poteſtatem prædicti Abbatis, & monachorum recolligas, nec aliquam de cætero violentiã, de cunctis reditibus eis inferri permittas. Quod ſi idem inuaſores dixerint, quod eaſdẽ villas à nobis, & à regno habeant, tu nihilominus in diſpoſitione monachorũ, eas eſſe faciãs quemadmodũ in præſentia prædeceſſoris noſtri Lotharii, ac poſtmodum in noſtra manifeſte probatum eſt, eaſdem poſſeſſiones, ad proprietatem & beneficium regni nullatenus pertinere, &c.*

Præceptum Regis pro impetratione earundem curiarum: ſed fruſtra emiſſum.

Sed quum Laureshamenſis Eccleſia innumeris ac diuturnis calamitatibus vſq; ad id temporis attrita prorſus fuiſſet, & exhauſta, vt ſeruitio centum marcarum quod Regiæ Cameræ ſingulis annis ex eadem (ſicut & alijs quibuſdã Eccleſijs) iure antiquo inferebatur, abſq; maxima ſui deſtructione minime ſufficeret, Folcnandus cõmunicato fratrum, miniſterialiũ, ac fideliũ ſuorum conſilio, tres Abbatiæ curias, videlicet Obbenheim, Wibelingen, Gingen, Regiæ poteſtati in concambium tradidit, atq; Eccleſiam ſuam ab eiuſdẽ ſeruitio immunem perpetuo reddidit, modicum id quod adhuc exinde ſoluitur menſę abbatis aſſignans. Exceptis his quę de prædictis villis homines ſeu miniſteriales Lauresh. Eccleſiæ iure beneficiali ab antiquo poſſident. quæ idcirco Rex remiſerat, ne forte dignitas regalis Abbatię militari clypeo, qui vulgo dicitur *Herſchildt*, ſub tracto deminueretur. Actum III. Kal. Feb. MCXLVII. Nec multo poſt Cunrado rege Hieroſolymitanã expeditionem aggreſſo, Folcnandus abbas ad Remenſe conciliũ ab Eugenio Papa euocatus, hoc ab eo priuilegium obtinuit, tũ de Eccleſiæ ſuæ libertate, tum de regalis concambij ſtabilitate: *Eugenius epiſc. &c.* Religioſus deinde abbas Folcnandus fratrum per omnia conſulens vtilitati, ne quem ex huiuſmodi concambio præbendæ defectum contraherent, has eis donationes ſupplemento fecit, & ſcripto cõfirmauit: *In nomine Dei, &c.* Idem quoq; fidelis diſpenſator, & prudens ſuſtentationi fratrum in Aldenmunſter decimas in Rotheim contulit, & libros moralium in Abrinsberg priuatus adhæc cõſcribi fecit, homo miræ continentiæ, & plane vir conſilij, ſi meliora inueniſſet tempora. Qui delato Apoſtolicæ ſedis priuilegio, in ſequenti depreſſus infirmitate viam inijt vniuerſæ carnis, anno regiminis ſui ſeptimo. Sepultus eſt in Eccleſia principali, in ipſo occidentali introitu, in latere exeuntium dextro. Anima eius requieſcat in pace, Amen.

Oppenheim. Wiblingen. Giengen.

Adelbertus.

Sub huius patris tempore quidam Dei famulus Adelbertus nomine, ex Laico Monachum induens, templum Laureshamenſe tum paruitate tum vetuſtate dignitati ſuæ minime reſpondens, Deo cooperante renouauit, & augmentauit, & (vt in præſentia cernitur) fornicibus, obſidibus, feneſtris, laquearibus, tecto plumbeo venuſtauit. Præter hæc etiam fratrum vtilitati conſulens, duas huobas cum area in Winenheim ſitas, multa pecunia ab hæredibus comparatas, itemq; curiam cum vineis in Hephenheim ipſorum victualibus adiecit. Decimas etiam in Winenheim cum molendino dominicali, & decimas in Hentſcuhesheim, ne beneficiarentur, ab ipſis hiantium faucibus dato pretio redemptionis extraxit, aliiſq; compluribus circa eandem Eccleſiam benemeritis memoriam in benedictione promeruit.

Billing. de Lindefels. Hemmingesberg.

Per idem tempus Billingus vir nobilis de Lidenfels, eccleſiam in vico Cella cum vinea proprietatis ſuæ & parte montis Hemmingesbergk, quæ contra eundem vicum reſpicit, quamq; abbas Folenandus ad nouellandum conceſſerat, fratrum vſui tradidit, & vt eorum prouidentia tribus in hebdomade diebus in eadem Eccleſia diuina celebrarentur, inſtituit. Qui videlicet Billingus, quum in oppreſſione Laurenſis familiæ modum exceſſerit, eo tamen vel ſolo cum villico iniquitatis laudandus eſt, quod de rebus Domino fraudulenter ſubtractis in aliquo pro ſe prudenter fecit. Eius donatio talis eſt:

Notum ſit caritati omnium fidelium ad præſens & in poſterum, quod quidam Dei famulus nomine Billingus, & vxor eius pro ſe ſuiſq; parentibus ac poſteris tradiderunt Deo & S. Nazario de ſuis poſſeſſionibus in vico Cella Eccleſiam in proprio domate fabricatam, tribus iugeribus vineti, & vna curte dotatam; ea nimirum ratione, vt eis ſuperſtitibus vnciam in natiuitate Domini annuatim inde perſoluant, & poſt obitum eorum ipſa Eccleſia cum ſuis appendiciis ad locum iſtum omni iure pertineat, ita tamen, vt Prior aut aliquis fratrum cui ipſi iniunxerit, in eadem Eccleſia diuina miniſteria tribus diebus in hebdomade peragat. Idem ipſi Deo deuoti dederunt nobis in Peſinsheim in proximo monte quoddam nouale X. argenteos quotannis quoad ipſi vixerint perſoluens, & poſt eorum exceſſum omni integritate ad nos pertinens, ea conditione, vt annualis cenſus qui de vtriſque donationibus eis viuentibus ſoluitur, ad confectionem cerei ſingulis annis determinetur. Hæc traditio facta eſt regnante Cunrado Rege ſecundo tempore Henrici Magontini Archiepiſcopi, ſub domino Folenando abbate, ipſo præſente, & cæteris fratribus coram probatis, & ſubnotatis teſtibus, videlicet ipſe Folenandus abbas, & decanus Hunfridus, Adelradus, Marquardus, Vdalricus, & item Vdalricus Monachi. De nobilibus, Bobbo comes, Bertholfus frater eius, Magenes, Cunradus. De ſeruitoribus, Cunradus, Bertholfus, Craft, Dragebodo, Giſelherus, Diedericus, & de plebe quam plurimi.

Cum hoc Billingo, ob meritum & vindictam S. martyris ſui Nazarij Deus vltionum libere egit, itemque in cæteros ſui ſimiles, qui populum Dei humiliauerunt, & hæreditatem eius vexauerunt, extendit manum ſuam in retribuendo. Nam ferme biennio mutus, & elinguis, ac dira omnium membrorum paralyſi contractus, carne iam præmortua ſolo ſpiritu palpitans dedecoroſe tandem, & inteſtatus expirauit.

Eberhar. de Ertbach.

Eberardus de Ertbach, ſubito præcluſa voce impœnitens obijt. Burckhardus de Scarra totus turgidus ac fœtidus, ſcaturientibus quoq; vermibus, ignominioſo fine contabuit, omnesq; tam officiales quam Domini, qui comederunt Iacob & locum eius deſolauerunt, ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem. Bertholdus ſiquidem comes & aduocatus, bello turpiter victus, ac caſtris exutus, triſtitia perijt. Bobbo liberis & rebus omnibus exheredatus, impleuit extraneos viribus ſuis, & labores ſui ſunt in domo aliena.

Cunradus Palatinus Rheni.

Ipſe quoq; Palatinus Rheni comes, frater Imperatoris Cunradus præſens eiuſdem Eccleſiæ aduocatus, diuinam animaduerſionem ſenſit, & expertus eſt.

Fraternas acies, cognataq; bella, profanis
Decertata odiis.

Senſit quam alte ſedeant *pluſquam ciuilis vulnera dextra*. Et in his omnibus nondum auerſus eſt furor Domini, ſed adhuc manus eius extenta. Terreatur ergo exemplo eius, cui Propheta teſte inſultatum eſt: *Et tu vulneratus es ſicut & nos, & noſtri ſimilis effectus es, & reliqua.* Terreatur exemplo aliorum, terreat alios ſuo, noueritq; profecto, quia reddit Dominus vltionem hoſtibus ſuis, & propitius erit terræ populi ſui.

Defun-

HILDEbertus abb. XXXVIII.

Defunctoigitur Folcnando HILDEBERTVS ex Fuldenſi monaſterio, tum S. Mar æ virginis in Michlenſtat Præpoſitus, primo quidem ſub intentione, ſed poſtea reductis in concordiam partibus Abbas eligitur, & ab Henrico Rege (quem pater Hieroſolymam tendens in regnum vnxerat) veſtitus nec dum conſecratus, ſexto menſe moritur, & ad introitum Eccleſiæ in latere meridiano tumulatur.

MARquardus abbas XXXIX.

Cui eueſtigio MARQVARDVS præpoſitus S. Petri in Aldenmunſter ſubſtitutus, & ab eodem Rege inueſtitus, vndecimo poſt electionē menſe mortuus eſt, & inter duos anteceſſores ſuos medium ſepulturæ locū ſortitus. Hic omne ius ac ſeruitium, quod ex duabus Huobis & area ab præfato Adelberto in Winenheim conquiſitis exigebatur, diſpoſitioni & vſui fratrum adtribuit. Quo defuncto rurſum Laurishamenſis Abbatiæ procuratio ad Regalē manum deuoluitur. Vnde fere per triennium fratres ad extremam redacti inopiā, tum ex annorū diutina ſterilitate, tū ex procuratorum ſua quærentium ingluuie, clamauerunt tandē ad dominum & de neceſſitatibus eorum liberauit eos.

HEINRIcus abbas XL. Synzheim.

Ex conſilio itaq; Regis Cunradi HENRICVM ex monaſterio Sunnensheim concordi voto ac ſtudio elegerunt, virum omni virtutum genere conquadratum, & in quo natura cum gratia, quicquid hominis eſt, ad vnguem expoliuit. Cuius vt animi dote breuiter perſtringamus, nemo illo vultu geſtuque gratior, moribus ornatior, grauitate modeſtior, ſeueritate temperantior, in eloquio torrentior, in conſilijs acutior, in negotijs expedirior, in diſpenſatione prouidentior, erga ſuperbos erectior, erga ſubiectos ſubiectior, in omni denique vitæ modo & ordine circumſpectior fuerit. Qui primo introitus ſui initio in his quæ religionis, quæ fraternæ vtilitatis erant, interiora compoſuit. Deinde vt etiam manus hominis ſub pennis haberet, circa exteriora tam vigilis fuit efficaciæ, vt ædificijs exſtruendis, reſtaurandis, ampliandis, exornandis, multam & impenſam impertiretur & operam. In agricultura vero frugibus reditibusq; contrahendis & obſeruandis, nullus operatior, nullus extitit diligentior, adeo vt in ſumma famis inopia, quæ totam profligauit Teutoniam, bonis omnibus exuberaret, omnibusque (ſed præcipue religioſis & pauperibus) pleno copiæ miniſtraret cornu. In re familiari ac domeſtica frugalis & moderatus, circa ſolennes apparatus, & ſpectabilium perſonarum celebres introitus & frequentias, lautum ſe, liberalem ac magnificum exhibebat. Eoque ſummos Principū miro ſibi deuinxit affectu, Imperatoris etiam & aulicorum fauorem concilians & gratiam, ipſæq; Palatinæ canes, quibus ab omnibus defertur, ei plurimum deferebant.

Italica expeditio Friderici Imp.

Præterea quum Mediolani rebellionem, & Longobardiæ inſolentias imperialis gladius perterreret, Italicæ expeditionis cingulo Eccleſiam ſuam multa ſumma bis abſoluit, tertio viriliter accinctus, ſub Cremenſi obſidione (vbi multo labore ac ſanguine Teutonicæ virtutis deſudatum eſt) Imperialibus militauit Aquilis; nihil tam inter tot ſumtuoſas neceſſitates, vel in Eccleſiaſtico theſauro, vel in reditibus monaſterio detrimenti importans.

Cunradi Palatini & Friderici Imp. diſſenſio.

Ea quoque tempeſtate, quæ inter imperialem domum & fratrem eius Palatinum Rheni comitem Cunradum inteſtina mouit odia, fortuna tunc ſuperba vices vertente dextera, ita ſe caduceatorem & ſequeſtrum interpoſuit; vt altero tanquam domino, altero tanquam amico vtens, inter arma togatus ac feriatus fortuitos ſpectaret euentus, & quum ſtudia partium non foueret, ſtudijs partiū foueretur. In explicādis vero negotijs ſecularib. tam perſpicax, tā conſilioſus, tantę fuit experientię, vt aut nullos infra ditionē ſuā emergere motus pateretur, aut emergentes in ipſo ſtatim initio reprimeret, ſemper rogans ea quæ pacis ſunt. Cæterum vt ad interiora redeamus, erga obedientias monaſterij, & prępoſituras multa illi inſtantia, multa ſollicitudo fuit, vt & religionis (quantum mollicies hominum, & malicia temporum ſinebat) aliquid veſtigium ſeruaretur, & rerum ac poſſeſſionum nulla fieret dilapidatio. Vnde ꝙ ei à quibuſdā vitio datur, & hanc ſolam ei notā inurūt, ꝙ quaſdā earū diſpēſatione remotis perſonis ꝑ ſe adminiſtrauerit, nouerint (ſi voluat) non hoc eum ambitionis, aut turpis lucri feciſſe gratia, ſed potius conſeruandæ religionis intuitu, & ne à ſe quocumque modo recollecta, alicuius imprudentia diſpergerentur, quia ſubtractis neceſſarijs religionis vigor ſubtrahitur. Proinde, ſi quis hoc eius exemplo nititur, vtatur eius & induſtria, quia ſibi iuſta vſurpatur diſpenſatio, vbi bona ſit recompenſatio; & ſi quis inter diſpen-

Palatinus aduocatus Laur. ſatores familiæ Dei ad hoc intendit, vt fidelis inueniatur, pro minimo ducit, ſi iudicetur ab humano die. Illud etiam, quod præſcribunt eum per introductū Comitem Palatinū iugum Eccleſiæ aggrauaſſe; ſi recolerent, quas minas, quas clades, quæ exterminia Imperator toti Eccleſię intentauerit, quamq; id ei fratrum ac miniſterialiū precibus vix extortum fuerit; ac demum arcuato vulneri cauterium opponens, periculo periculum lenierit, veritati non inferrent præiudicium, canonico in idē conſentiente decreto, duobus malis vrgentibus, quorum alterum ſine altero declinari non poteſt, minus eligendum eſſe. Inde eſt, quod etiam caſtrum Winenheim, bene-*Iluesheim.* ficio Curtis Vluensheim ab imperiali poſſeſſione & præſidio liberauit, ſatius arbitratus; vnius villæ reditibus & penſionibus deſtitui, quam Caſtrenſium rapinis & in-*Victor Pp.* curſionibus totam Eccleſiam perditum iri. Hic à Victore Papa (qui & Octauianus) per manum Criſtani Cancellarij infulam transmiſſam perſonæ duntaxat ſuæ recepit, ſed eam Eccleſiæ ſuæ priuilegio confirmari minus integrū arbitratus eſt, ignarus quis finis ſchiſma, quod inter ipſum & Rolandum (qui & Alexander) nuper exortum in omnem Eccleſiam iam tum proſerpebat, excepturus eſſet, incertis caſibus ſe & Eccleſiam ſuam committere detrectans. Nam idem Victor, quum Teutonicorum & maxime Eccleſiaſticorum principum fauorem, & affectum expeteret, ſcriptis eis delenificis & promiſſionibus ambiens, etiam ipſi inter cæteros cremæ ſua ſcripta direxit. Cuius confirmationi licet Papienſe concilium ſubſcripſerit, quum ſe ab eodem explicare non poſſet, in neutram ſe tamē partem pronior inclinauit. Scripta Victoris fuerunt huiuſmodi:

Victor Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Henrico dilecto filio, Abbati Lauriſhamenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Super deuotione & conſtantia, quam B Petro, & nobis exhibuiſti, & ſuper S. conſilio quod Kariſſimus filius noſter Fridericus Romanorum Imperator Auguſtus, ad reſtaurandam Eccleſiæ vnitatem, & hæreſin ſchiſmaticam reſecandam tuo, aliorumque ſapientum conſilio diſpenſauit, fraternitati tuæ grates referimus, orantes vt tam beata intentio gratum domino ſortiatur euentum. Nos autem quantum ad Apoſtolicam attinet dignitatem, perſonam & Eccleſiam tuam diligere & honorare intendimus, & tantis beneficiis tuam deuotionem remunerare, quod alij ad diligendum nos promptiores efficientur, & tua nobilitas de noſtra beneuolentia honoris & vtilitatis accipiet incrementum. De ſtatu & propoſito noſtro venerabiles fratres noſtri H. Verdenſis, & D. Pragenſis Epiſcopi, te plenius certificata. Data Vetrati. Non. Decembris.

Infulationis vero conceſſio talis fuit: *Victor Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei, dilecto filio Heinrico Abbati Lauriſhamenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sacroſancta Romana Eccleſia deuotos ſibi filios conſueuit honorare, & Chriſtianorum Principum, in quibus plurimum honoratur, petitionibus clementer annuere: Inde eſt, dilecte in domino fili, quod ad petitionem Kariſſimi filii noſtri Friderici Romanorum Imperatoris, & ad venerabilis fratris noſtri Regenoldi Colonienſis electi preces, tibi de capite noſtro mitram per dilectum filium Chriſtianum Merſiburgenſem præpoſitum tranſmittimus, & vt ea in ſolennibus diebus, & proceſſionibus ad honorem Dei & tuæ perſona vtaris, auctoritate Apoſtolica concedimus, monentes quatenus hoc honore, ab Apoſtolica ſede tibi conceſſo taliter vtaris, vt Deus honoretur, & nos ad maiora tam tuam perſonam quam Eccleſiam tibi commiſſam libentius promouere velimus. Cætera quæ petiſti, tibi non duximus largienda, niſi tu in perſona tua venias, aut honeſtum nuncium Eccleſiæ tuæ filium ad noſtram tranſmittas præſentiam. Datum Papiæ III. Calend. Martij.*

Neuuenburg. Cellam Nivvenburg poſt obitum fundatoris ſui Anshelmi prouiſorum incuria pene deſolatam, diuino inſtinctu, denuo reſuſcitauit, & aliquantis Deo ſeruientibus ibidem collectis; ædificijs, & poſſeſſionibus, & quibus poterat modis, non minimum ampliauit, donationes ſuas hoc teſtamento confirmans: *In Chriſti nomine, Heinricus diuina clementia Laur. abbas, &c.*

Vt autem huius præmemorati patris, & memoriæ digni abbatis Heinrici quædam probe facta, & iugis inſtantia circa Eccleſiam ſibi commiſſam poſteris clarius liqueſcant, ad imitationis exemplum pauca è plurimis perſtringamus, maxime his quæ circa finem vitæ geſſit ad mediū deductis. Quum enim prius Cellam Niuuenburg ædificijs, & prædijs ampliaſſet, item Abrinsberg, Capellæ Michlinſtat, Aldenmunſter,

munſter, poſſeſſiones quę à ſuperioribus prępoſitis, vel neglectæ vel incultę, vel graui æ:e alieno oppreſſæ fuerant, abſolute reſtituiſſet, quumq; in Sigenheim & Winenheim caſtro & villa non inuenuſta ædificia fabricaſſet, ad extremum, pauimentum principalis Eccleſiæ (in quãtum moderna fabrica complectitur) eleganter ſtrauit, conuentum fratrum & refectorium, ſuum quoque ſolarium picturis decorauit: ambitum murorum ab extremis ruinis inſtrauit, põtem lapideum ſuper fluuiũ Wiſgoz multa impenſa tam ſua quam Chriſti fidelium fabricauit. Demum ad Imperialem Curiam Spiræ euocatus, cum pro reformanda pace & concordia inter Imperatorem & fratrem eius Cunradum Palatinum Comitẽ de Rheno, multo labore multaq; inſtantia, ſed fruſtra deſudaſſet; præponderantibus domeſticis odijs ſanitati cõſiliorum, in natiuitate B. V. Mariæ, vergente iam veſpere lenibus febribus correptus eſt, à quibus per totam hyemem excoctus, incandeſcẽte ęſtatis feruore, viribus corporis cœpit deſtitui, & tũ languor nullo remedio curabilis ad viuum perſedit. Quũque per ſingulos dies morbus ingraueſceret, pecuniam quam multa parſimonia & prouidentia contraxerat, idcirco ne Eccleſia ſua propter crebras Italicas expeditiones, quæ ab eo exigebantur, in poſſeſſionib. ſuis aliquid detrimẽti pateretur, beatius arbitratus diſpergere & dare pauperibus, quã poſt obitũ ſuum diſpergi per non pauperes, & dari non pauperibus; vaſa ſacroſancta, videlicet calices honeſtæ & formę & ponderis fabrefieri iuſſit, & monaſterijs ſeruorũ Dei diſtribuit. Aldenmunſter ſcil. & Michlenſtat, Hirſaugiæ, Sunnensheim, Ottenheim, Sconaugiæ, Bronnesbach, Ebersbach, Otterburg, Franckendal duos, Hagen, & alijs quæ animo nõ occurrunt locis. Laureshamenſi verò monaſterio, calicẽ deauratũ, baccina duo argentea, thuribulum argenteum, colẽ & ampullas argenteas, duasq; ac praeterea auri quinq; & ſemis libras, æſtimatione videlicet L V. marcarum argenti, ad coemptionem ſacrarum veſtium tradidit, quibus comparatæ, caſula pretioſa Dalmatica, ſtola auro texta, itẽ caſula, cappæ tres cũ aurifrigijs, palla altaris cum aurifrigio, & aliæ cappæ minores ſatis copioſæ, ſtolę V I. ſericæ: Anulum quoq; aureum cum lapide pretioſo & inſuper V I. carratas vini veteris, & vineam in Hemmingesbach in anniuerſario ſuo, fratrum vſui contulit. Reliquã pecuniam Eccleſijs Dei in hunc modum expendit: At Sunnensheim X L V. marcas argenti in emptionẽ prædij. Ad Sconaugiam. X X. in fabricam oratorij. Ad Hirſaugiam V. Ad Ottenheim. V. Ad Mulenbrunnen. V. Ad S Candidam. II. Ad Kircheim. II. Ad Godeſaugiam. II. Ad Hagen. X. Ad Franckendal. VIII. Ad Gomersheim. III. Ad Otterburg. III. Ad Eberbach. V. Ad Ebetaha. V. Ad Bronnenbach. V. Ad Lobenfelt. II. Ad Mulnen. II. Ad Bonlanden. II. Ad Sebach. II. Ad Hegenhee. II. Ad Kuningesbrucgen. III. Sanctimonialibus & viduis Laureshamenſibus V. talenta: pauperibus in exſequijs ſuis I I I. Ad Hoſpitale Hieroſolymitanum vnum. Sororibus in Bingen. XXX. ſolidos. Ad rectum Eccleſiæ S. Stephani in Capelen, L. ſolidos. Cuſtodi X X. ſolidos ad luminaria. Seruitio fratrum in exequijs ſuis. X X X. ſolidos. Ad rectum ſepulturæ ſuæ X X. ſolidos. Ad Eccleſiam in Vraha X L ſolidos. Extrinſecus autẽ fratribus carnis ſuæ, Sigevvardo, Alberto, & Svviggero dedit XXX. marcas. Seruientibus ſuis XX. Ottoni auunculo ſuo ſcyphum argenteum pondo V. marcarum. Item duobus militibus, qui ei ſeruierant, duas ſcutellas argenteas. Summa igitur marcarum quas Dei famulis erogauit ſunt, CXCIII. Talenta XVIII. & dimidium. Porro calices omnes erant pondo X X X. marcarum: baccina, thuribulum, cola, & ampullæ pondo, VIII. marcarum, & annulus aureus precio duarum. Quas autem extrinſecus diſtribuit cũ ſcypho & ſcutellis LVII. Omnes ergo CCXCI.

Weſchnitz, hodie.

Gala abbatis Henrici.

Talenta autem XVIII. & dimidium ſurgunt in marcas X V. Et erit omnium vniuerſalis ſumma, Marcæ CCCVI. Frumentum & vinum quod eo anno abundatiſſime prouenerat, cum his quæ ab anno præterito more ſuo copioſe conſeruarat, partim ab ipſo diſtributum, partim temerè diſtractum: partim Imperiali munificentia ſucceſſori ſuo donatum eſt.

Deceſſit IV. Kalen. Octobr. hora quaſi decima, anno dominicæ incarnationis MCLXVII. vir per omnia conſummatę felicitatis, & qui nihil vnquam vel fortuitis euentib. deliquerit, in quo actꝰ eius obfuſcarẽtur, ſi ſolummodo iugũ, quod Imperialis

manus ceruicibus Eccleſiæ impoſuerat, excutere potuiſſet. Quod tamen ſub ipſo pene computruerat à facie olei, ſed poſt eum à Deo ingrauatum eſt, vt flagella mutata ſint ſcorpionibus. Sepultus eſt exequiarum (ſi recte dici poteſt) magnifico apparatu, præſente Palatino Rheni comite, & aduocato Eccleſiæ Cunrado, fideliumq; ac miniſterialium plurima frequentia. Sepultus eſt (inquam in Aquilonali introitu, ad limen Eccleſiæ, loco videlicet, quem ipſe longe ante deſignauerat; tumulo ibidem contra ſpem omnium diuinitus oblato, reperto in eodem (vt pollinctores aſſerebant) pontificali corpore, ex indumentorum & ſandaliorum ac virgæ paſtoralis indicio, incertum ſane cuius nominis aut temporis. Tantum reuerentiæ nimirum, & gratiæ delatum eſt ab Eccleſia ſua mortuo, quantum deferri ſolebat viuo, & ſemper deferetur, quoaduſque memoria ipſius apud ſuperſtites durabit. Epitaphium huiuſmodi tumulo eius inſcriptum eſt, breuiter continens nomen ipſius, meritum & memoriam.

Hoc iacet in tumulo dolor & decus omne ſuorum
Abbas Heinricus, iugi prece dignus eorum.
Dic rogo qui tranſis, memor eius & hic poſitorum:
Anima eius, & animæ omnium fidelium defunctorum requieſcant in pace, Amen.

Præfuit annis XV. menſibus X.

Ex eo tempore Lauriſhamenſis Eccleſia funditus concidit, eamque ſubinde iuxta vaticinium Ioel, locuſta, bruchus, eruca, & ærugo indeſinenter comedunt, adeo vt tam ſpiritualibus quam temporalibus ipſius propemodum annihilatis à planta pedis vſque ad verticem non ſit in ea ſanitas.

SIGEHARDUS abbas XLI. Heinricho ſucceſſit SIGEHARDVS ex monaſterio Hirſaugienſi, nobilis quidem parentelæ, ſed vtinam eiſdem quibus anteceſſor, ſuus, auſpicijs. Qui per cognatos ſuos Cunradum videlicet Maguntinum Archiepiſcopum, ſed tum Sabinienſem Epiſcopum Cardinalem, & Saltzburgenſis Eccleſiæ procuratorem, atque Ottonem fratrem eius ex Palatino Comite ducem Bauaricum priuilegium Apoſtolicæ ſedis ab Alexandro Papa tertio collatum obtinuit: miſſum ab vniuerſali concilio, quod Romæ ſub ipſo habitum eſt. *Otto Palatinus dux Bauar.*

Vſum quoque mitræ, & annuli, ceterorumque inſignium præfatus Papa, eidem Abbati ſuiſque ſucceſſoribus in perpetuum tradidit, & ſcripto confirmauit, vt infra videtur.

PRIVILEGIVM ALEXANDRI PAPÆ III.

ALEXANDER *epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Sigehardo abbati monaſterij ſancti Nazarij Lauriſhamenſi, eiusq; fratribus tam præſentibus quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum. Quotiens illud à nobis petitur, quod religioni & honeſtati conuenire dinoſcitur, animo nos decet libenti concedere & petentium deſiderijs congruum ſuffragium impertiri. Ea propter dilecti in Domino filij noſtri iuſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatum monaſterium, in quo diuino eſtis obſequio mancipati, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti priuilegio communimus. Inprimis ſiquidem ſtatuentes, vt ordo monaſticus qui ſecundum domini & beati Benedicti regulam in veſtro monaſterio inſtitutus eſſe dinoſcitur, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obſeruetur. Præterea quaſcunque poſſeſſiones, quæcunque bona idem monaſterium in præſentiarum iuſte & canonice poßidet, aut in futurum conceßione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs iuſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. In quibus hæc proprijs duximus exprimenda vocabulis: locum ipſum in quo præſcriptum monaſterium conſtructum eſt cum omnibus pertinentiis ſuis, vetus monaſterium cum pertinentiis ſuis, Abrinesberg cum pertinentiis ſuis, Michelſtat cum pertinentiis ſuis, Capellam cum pertinentiis ſuis, Nuhenburg cum pertinentiis ſuis. Sane noualium veſtrorum, quæ proprijs manibus aut ſumptibus colitis, ſiue de nutrimentis veſtrorum animalium, nullus omnino à vobis decimas vel primitias exigere præſumat. Liceat quoque vobis clericos & laicos è ſeculo fugientes, liberos & abſolutos recipere ad conuerſionem, & in veſtro monaſterio abſque contradictione qualibet retinere. Prohibemus inſuper, vt nulli fratrum veſtrorum poſt factam in loco veſtro profeßionem fas ſit de eodem loco abſque licentia abbatis*

ſui, niſi

ſui niſi obtentu arctioris religionis diſcedere: diſcedentem vero ſine communium literarum veſtrarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clauſis ianuis non pulſatis campanis, excluſis interdictis & excommunicatis, ſuppreſſa voce diuina officia celebrare. Sepulturam quoq; ipſius loci liberam eſſe concedimus, vt eorum deuotioni & extremæ voluntati, qui ſe illic ſepeliri deliberauerint, niſi forte excõmunicati, vel interdicti ſunt, nullus obſiſtat: ſalua tamen iuſtitia illarum eccleſiarum, à quibus mortuorum corpora aſſumunt. Adhæc vobis ex benignitate ſedis Apoſtolicæ indulgemus, vt ſine damno vicinarum eccleſiarum cellas in locis veſtris, vel oratoria conſtruendi cum aſſenſu diœceſani epiſcopi licentiã habeatis. Prohibemus inſuper, ne tu fili Abbas, vel alius, poſſeſſiones, decimas, oblationes, ſeu alia bona ipſius monaſterij ad menſam abbatis ſiue ad victualia fratrum, iuſtitias obedientiarum, aut ad præpoſituras pertinentia inbeneficiare, vendere, locare, vel alio modo quolibet ſine communi fratrum conſenſu vel maioris & ſanioris partis alienare præſumat: quod ſi factum fuerit, viribus carere ſancimus. Præpoſituras cellarum veſtrarum & obedientias monaſterij tantum monachis capituli veſtri ſapientibus viris, ſaluis earum rebus, ſtatuimus committendas. Aduocatis etiam ipſius monaſterij ſub interminatione anathematis prohibemus, ne cuiquam liceat in poſſeſſionibus ipſius monaſterij caſtella vel munitiones alias conſtruere, familiamq; ſiue colonos eccleſiæ nouis & indebitis exactionibus fatigare, vel Abbati in iuſtitiis eccleſiæ requirendis ſeu obtinendis auſu temerario contraire. Obeunte vero te nunc eiuſdẽ loci abbate, vel tuorũ quolibet ſucceſſorum, nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres cõmuni conſenſu vel fratrum pars conſilij ſanioris ſecundum Dei timorem & beati Benedicti regulã prouiderint eligendum. Decernimus ergò vt nulli omnino hominũ liceat ſupradictum monaſteriũ temere perturbare, aut eius poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare, ſed omnia integra & illibata ſeruentur eorum quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt vſibus omnimodis profutura, ſalua ſedis Apoſtolicæ auctoritate, ſub cuius iure & patrocinio conſiſtunt. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſecularisve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire temptauerit, ſecundò tertiòve commonita niſi reatum ſuum digna ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſq; ſui dignitate careat, reamque ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti aliena fiat, atq; in extremo examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. Cunctis autẽ eidem loco ſua iura ſeruantibus ſit pax Domini noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictũ iudicem præmia æterna pacis inueniant, Amen. Egò Alexander Catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Ego Hubaldus Hoſtienſis epiſcopus. Ego Cunradus Salzburgenſis eccleſiæ humilis miniſter & Sabinenſis epiſcopus, &c. Data Lateranis per manum Alberti S. Romanæ eccleſiæ presbyteri Cardinalis & Cancellarij VII. *Idus April. Indictione* XII. *incarnationis Dominicæ annò* MCLXXIX. *Pontificatus vero domini Alexandri Papæ* III. *anno eius* XX.

ALEXANDER *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Sigelhardo Laureshamenſi abbati ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Speciali gratia & largitione muneris decorari meretur, qui erga B. Petrum, & ſacroſanctam Romanam Eccleſiam deuotior inuenitur. Quocirca & teſtimonio quod de te accepimus, & dilectorum filiorum noſtrorum Petri titulo, S. Suſannæ presbyteri Cardinalis, & Ottonis Palatini comitis precibus inclinati tibi & ſucceſſoribus tuis vſum mitræ de conſueta clementia ſedis Apoſtolicæ indulgemus in perpetuum. Dat. Lat.* XVII. *Kalend. Maij.*

ALEXANDER *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Sigehardo Laurishamenſi Abbati ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Eos qui in Eccleſia Dei maiorem locum pro meritis ſuis obtinere noſcuntur, & Romanæ Eccleſiæ deuotiores exiſtunt, decet nos in ſuis petitionibus facilius exaudire. Inde eſt quod venerabilis fratris noſtri Cunradi Salzeburgenſis Archiepiſcopi Apoſtolicæ ſedis Legati conſanguinei tui precibus inclinati, de Apoſtolicæ ſedis benignitate vſum anuli tibi tuiſq; ſucceſſoribus duximus indulgendum. Datum Viterbij. II. Idus Iul.*

In extremo codicis extabant hi verſus:

Rebus, honeſtate, ſucceſſu, nobilitate,
Compta per Heinricos, Ottones, & Lodovvicos
A Karolo cœpta: quo Principe culmen adepta
Stemmatis eſt clari, veneranda vocari
Regia, regalis, locus & thronus Imperialis;
Filia Romanæ ſedis liberrima planè;

HACTENVS egregius ille & nunquam ſatis laudatus Codex cœnobii Lauriſſenſis optima ſane nota, & illo ipſo tempore, in quo Chronicon hoc deſinit, ſcriptus. Chronicon ſequuntur in illo donationum & precariarum per pleroſque Germaniæ pagos B. Nazario factarum formulæ innumerabiles, eæq; tantum ſub Pippino, Carolo, & Ludovvico regibus & Imperatoribus: quarum nos nonnullas alibi repræſentauimus. Et vero illas qui viderit, omnes viderit. Si quis autem eſt, quem iuuet poſt hæc in Laurishamenſi cœnobio geſta cognoſcere, è Trithemii abbatis vtroque Chronico Hirſaugienſi & Spanhemenſi ea ad ſatietatem petere poterit. Nos vnum editum eius locum huc transferemus, de inſigni illa ſub Friderico II. Imp facta cœnobii in alium ſtatum conuerſione.

Anno Domini MCCXXXII.

EODEM anno, FRIDERICVS Imper. II. principatum monaſterii noſtri ordinis, non longe à Wormatia, quod dicitur Lauriſſa, cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, oppidis, caſtris, villis, iuribus, prouentibus, & attinentiis ſuis, quem abbas eiuſdem loci ſemper habere conſueuit, de ipſo monaſterio abſtulit: eumque Siphrido Archiepiſcopo, & Eccleſiæ Moguntinæ in perpetuum donauit, cuius valor pretium centum millium florenorum excedit, quam donationem Gregorius Papa IX. ad inſtantiam Archiepiſcopi confirmauit, mandans ei, vt expulſis inde monachis noſtri ordinis, Ciſtercienſes in locum eorum reponat. Quod cum feciſſet, dolentes noſtri ſe de monaſterio ſuo tam iniurioſe per Archiepiſcopum expulſos, quadam nocte auxilio freti amicorum, ad cœnobium reuertuntur, & monachos Ciſtercienſis ordinis ibidem repertos, nil tale metuentes inuadunt, percutiunt, vulnerant, & de cœnobio expellunt, ipſumque locum rurſus inhabitare cœperunt. Sed non poſt multos dies ſuperueniens Archiepiſcopus in manu valida iterum eos de monaſterio expulit, & Ciſtercienſes ſuos denuo reuocauit. Et ecce quadam nocte ſub matutinis cum ſe Ciſtercienſes crederent eſſe ſecuros, iterum noſtri cum amicis ſuis ad Lauriſſam veniunt, eos denuo inuadunt, cædunt, percutiunt, & iterum expellunt, proteſtantes ſe omnes interempturos, ſi denuo ad ipſum cœnobium Lauriſſenſe præſumpſerint reuerti. Ab ea itaq; die non amplius poterant induci Ciſtercienſes, vt ad Lauriſſam reuerterentur. Vacauit ergo aliquandiu monaſterium, cum nec illi nec noſtri ſe tuto ibidem poſſe manere cernerent. Tandem Innocentius Papa IV. Archiepiſcopo Moguntino præfato mandauit anno pōtificatus ſui II. qui fuit Dominicæ natiuitatis MCCXLVI. quatenus monachos cuiuſcunq; ordinis aut certe canonicos ſeculares ad cœnobium reponeret, ne diutius vacuum remaneret. Qui conſilio accepto, monachos Præmonſtratenſis ordinis de monaſterio omnium ſanctorũ Argentinenſis diœceſis ad ſe vocatos, conuentum ex eis in præfato monaſterio inſtituit, quibus præpoſitum pro rectore dedit. Et ſic nobilis illa Lauriſſenſis monaſterii famoſa quondam ac notabilis abbatia, facto ordini noſtro ablata, in manus aliorum data eſt, & principatus eius minus iuſte (vt multis viſum fuit) Moguntinæ Eccleſiæ traditus, cum noſtri ordinis plures potuiſſent inueniri religioſi, prudentes, nobiles, ac potentia viri inſignes, qui ipſum cœnobium in vtroq; ſtatu reformaſſent. Hoc monaſteriũ Laurishamenſe, Cancor Comes Rheni filius Ruperti comitis, tempore Pipini regis Francorum, patris Caroli Magni, anno Domini DCCLXIV. conſtruxit, & magnifice dotauit.

Quomodo autem deinceps à præſule Maguntino in ius Palatinorum Principum idem cœnobium translatum ſit, à Nauclero, Irenico, Munſtero, & aliis, proditum ſcriptis Lector inueniet.

BRVNONIS

BRVNONIS

DE BELLO SAXONICO HISTORIA, AD WErinherum Epiſcopum Merſeburgenſem: in qua deſcribitur adoleſcentia HENRICI IV. Imper. eiuſque bella cum Saxonibus, itemque electio Rudolphi & Hermanni Regum in ſchiſmate: ab anno Domini circiter MLXXIII. vſque ad annum MLXXXII.

PROLOGVS SAXONICI BELLI.

DOMINO ſuo dilectiſſimo, nunquam ſine pia veneratione nominando, Werinhero ſanctæ Merſeburgenſis Eccleſiæ Præſuli venerando, Bruno, licet perexigua, ſuæ tamen familiæ portio, quicquid valet hominis vtriuſque deuotio.

Inter eum qui munus aliquod donat, & eum cui donatur, hæc eſt obſeruanda ratio, vt cum iſte ſuis in theſauris nihil pretioſius quod donet inuenire valeat, tum ille munere tali nihil iocundius accipiat. Quod ego conſiderans, cum paternitati veſtræ, cui pro viribus meis, immo vltra vires meas ſemper ſeruire deſidero, munus aliquod offerre voluiſſem, quo feruorem mentis etiam foris alicuius operis atteſtatione monſtrarem, omnibus ſcriniis mearum facultatum perquiſitis ſolum literarum genus inueni, quod & veſtræ conuenire dignitati, & meæ non impar eſſe putarem deuotioni. Hoc enim munus cæteris omnibus, quæ ſibi inuicem poſſit benignitas humana largiri, pretioſius æſtimo: quia eius & origo nobilior, & vſus excellentior, & ætas probatur eſſe diuturnior. Aurum namque vel cætera, quæ homines præcipua ducunt, de terræ viſceribus nata nullum tribuunt animæ profectum, ſed fragilitati corporeæ breue ſubſidium, vel etiam luxuriæ præbent turpe ſeruitium, & dum corpora ſuſtentant hominum, effugere proprium non poſſunt interitum, quamuis etiamſi quieta iaceant, non ſint tuta, dum tinearum morſibus, vel ſcabra rubigine corroſa diu manere non valeant. Studium vero literarum à lateris animæ ſecretioribus ligone rationis effoſſum, nullum debet corporis imbecillitati ſeruitium, ſed eum, cuius induſtria proceſſit, format & inſtruit animum, adeo ſenectutis vel interitus ignarum, vt etiam ea quæ torrente violentia temporis rapiuntur ad interitum, ab ipſo temporis impetu literarum virtus conetur eripere, & ſemper noua quaſi ſtationaria legentibus oſtendere. Igitur bellum quod Henricus Rex cum Saxonibus egit, volo breuiter & veraciter ſcribere, ſicut ab his qui rebus intererant, potui cognoſcere. Quod cum ſui magnitudine, tum magis miſericordia Dei, quam in ipſo bello ſumus ex-

perti, eſt memorabile, ſicut in ſequentibus, ſi quis legere dignabitur, poterit agnoſcere. Sic enim in flagello vino ſeueritatis oleum pietatis admiſcuit, vt & Prophetam vera loquutum eſſe gaudentes agnoſceremus, cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis, *& Apoſtolum*, fidelis Deus, qui non permittet vos tentari ſuper id quod poteſtis. *Sed priuſquam incipiam ipſius belli ſeriem explicare, oportet me pauca de pueritia & adoleſcentia eiuſdem Heinrici præmittere, vt dum, qualem vitam puer vel adoleſcens agebat, lector agnouerit, minus miretur, quod inteſtinum bellum vir factus inceperit. Verum ne hoc opus quilibet in manus accipiens ſtatim velit conſpuere, placuit mihi illud veſtri nominū prænotatione munire, quatenus dum veſtrum nomen pagina prima demonſtrat, ſequens opus à ſputis defendat. Ergo veſtra dignitas dignetur illud tanta alacritate ſuſcipere, quanta à me offertur deuotione.*

INCIPIT

SAXONICVM BELLVM

HENRICI IV. IMPER.

POSTQVAM Heinricus Imperator ab hoc ſæculo felici morte migrauit, filius eius Heinricus quartus infeliciter in hoc ſeculo relictus vitæ, regnum patris electione communi ſuſcepit. Quod quum adhuc decenter, vtpote puerulus quinquennis, gubernare non potuit, ipſum eum regni cauſa curandum cunctorum iuſſu Principum mater ipſius Agnes venerabilis Imperatrix accepit. Sed quum procedente temporis curſu puer ætate quidem, ſed non ſapientia, vel apud Deum vel apud homines proficeret, matriſque monita regio faſtu tumidus iam minus audiret, Anno Colonienſis Præſul venerandus, eum violenter matri eripuit, eumque cum omni diligentia, ſicut decebat Imperatoriam prolem, non tam regi quam regno proſpiciens, nutrire curauit. Non enim ignorabat, quod Rex inſipiens perdet populum ſuum, & ciuitates inhabitabuntur per ſenſus prudentum, nec neſciebat etiam, quod ſicut aliquos humili ſtirpe procreatos virtutes declarant, ſic à magnis natos parentibus, ſi doctrina boniquc defecere mores, culpæ dedecorant.

Anno Colonienſis.

Verum priuſquam ille puerili ſimplicitate tranſcurſa, adoleſcentiam (quæ communis eſt omnium campus flagitiorum) ingreſſus, ad biuium Samiæ literę peruenit, derelicta ſublimi ſemitæ dexterioris anguſtia, decliuem plateæ ſiniſtræ latitudinem qua incederet, elegit, calleque virtutum penitus abdicato, totis viribus poſt concupiſcentias ſuas ire diſpoſuit. Quod vt liberius facere potuiſſet (non enim ſub illo magiſtro ſibi licebat, quicquid libuit) prius magiſterij illius auctoritatem à ſe penitus excuſſit, & qui ad regnum gubernandum fuiſſet electus, iam ſe ab aliquo gubernari eſt dedignatus.

Igitur Rex ab Epiſcopo manumiſſus, quum ſui iuris eſſe cœpiſſet, tunc patefecit quam viam vitæ ſectari decreuiſſet. Vepres enim libidinum, quæ in hac ætate etiam eos fatigans; qui eas in ſe frequentibus ieiunijs arefaciunt, & aſſiduis orationibus eradicant, eo fructuoſius in eo geminabant, quo eas nec ipſe, vtpote igne primæ iuuentutis ardeſcens, & regni luxus delicijs affluens, ab agro ſui cordis euellebat, nec eas aliquis ab eo, Rege, videlicet monitores aſpernante, exſtirpare ferro correptionis audebat.

Erat

Erat eodem tempore Bremenſis Præſul Adelbertus, ſic typho ſuperbiæ turgidus, vt nec in ſeculari nobilitate, nec in ſancta conuerſatione quenquam putaret ſibi æqualem. Ipſe quum in aliqua ſumma feſtiuitate publicam miſſam Rege præſente celebraret, & populo verbum Dei dicturus, ex more locum altiorem aſcenderet, inter cætera quaſi bonos & nobiles in hac terra conquerens defeciſſe, ſe ſolum & Regem (ſe ſcilicet anteponens Regi) dixit de nobilitate remanſiſſe, cum duo fratres ipſius iiſdem parentibus nati ſtarent præſentes. Et quamuis Apoſtolorum principis fratris ſui Petri nomen non haberet, ſe tamen eandem quam Petrus habere poteſtatem, vel etiam maiorem, quam dominum ſuum, non vt Petrus vnquam negaſſet. *Adelbertus Bremenſ.*

Ipſe cuidam in ſuo Epiſcopatu Abbatiſſæ, quæ neſcio quid in eum peccauerat, præcepit per obedientiam, vt intra dies xv. hanc præſentem relinqueret vitam. Et quod ipſa tum ægrotabat, ille vanus ſuum in ea præceptum impleri poſſe ſperabat, & ſi caſu moreretur, mortuam ſuo iuſſu volebat vt crederetur. Die vero xv. illa iam ſanitate recuperata, miſit Epiſcopo legatum, neſcio pro qua cauſa. Quem vt ille de longe aduentantem vidit, ſibi aſſidentibus lætabundus dixit: *Nunquid mea poteſtas minor in iſta, quam fratris mei Petri fuit in Saphira? ecce iſta miſera eſt mortua, auctoritate iubente mea.* Sed poſtquam nuncio propius accedente, viuere eam, & ab infirmitate conualuiſſe cognouit, à ſuperbia ſua valde confuſus obticuit.

Aliquando, quum (ſicut ſolebat) in curia Regis eſſet, & menſam Regis cotidie delicatioribus quàm ipſe Rex, epulis oneraret, quadam die cunctis ad cibum pertinentibus præ nimio luxu conſumptis, dapifex eius nihil habebat quod cum ex conſuetudine ſua venuſtum, ipſique Regi comedendum menſæ Regis imponeret: ſed nec erat pretium quo cibum emeret pretioſum, quod in ſimilem vſum totum conſumpſerat argentum.

Quod quum Epiſcopus non ignoraret, die illa latitabat, ne eum dapifer inuenire potuiſſet, volens vt ille per ſuam induſtriam quolibet modo perquireret, quod ad menſam ſibi decenter apponeret: ſed ille poſtquam dominum ſuum diu quæſitum tandem in capella quadam, quo confugerat, eſſe cognouit, ad oſtium capellæ confidentius pulſans ſe intromitti poſtulauit. Cuius vocem vt Epiſcopus agnouit, ſubito in terram quaſi in orationem proſtrauit: Ille ingreſſus, vt eum iacentem conſpexit, & eum nec tuſſi nec ſcreatu erigere potuit, tandem ſeſe iuxta Epiſcopum velut ſimul oraturus extendit, & ei in oriculam loquens; *Orate*, dixit, *vt vobis hodie ſit quod manducetis, quod nondum quicquam, quod honeſte ſuper menſam veſtram ponatur, habetis.*

Epiſcopus velut ab exſtaſi repente expergefactus, *Quid*, ait, *ſtultiſſime feciſti, qui me à colloquio Dei temerarius abſtuliſti? ſi quid frater Transmandus videre meruit, tu vidiſſes, nunquam mihi poſito in orationibus appropinquaſſes.* Ille autem ibi pręſens aderat, & quod talia videbat Epiſcopo placere, Angelos cum eo loquentes in oratione ſe iam dudum dixerat vidiſſe. Erat autem ipſe pictor ab Italia.

Hic igitur Epiſcopus vbi Regem inſipienem velut equum per abrupta flagitiorum ruere vidit, eius ſe lateri familiariter adiungere quæſiuit; non vt vitiorum ſpinas, quę fuerant ortæ manu ſeuerę auctoritatis radicitus erueret, & virtutum ſemina Epiſcopali prædicatione plantaret, ſed vt germina vitiorum adulationis aqua rigaret, & ſi quæ virtutum fruges emergerent, amaritudine peruerſi dogmatis enecaret. Neque enim vt ante Deum perpetratis facinoribus caueret, cum Tobia dicebat; *Attende tibi ab omni fornicatione, & omni tempore benedic Deo, & pete ab eo vt vias tuas dirigat*, nec vt perpetrata lacrymis pœnitentiæ lauaret, cum Nathan ſub velamento parabolæ ferrum increpationis portauit, quo vlcere mentis repente percuſſo cõſcientiæ virus effluerer, ſed velut Apoſtolicum dabat ei præceptum; *Fac omnia quæ placent animæ tuæ, hoc ſolum obſeruans, vt in die tua mortis, in recta fide inueniaris.* Quum ſcriptura dicat: *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Et rurſum; *Non ſemines mala in ſulcis iniuſtitiæ, & non metes eam in ſeptuplum.*

Ille vero ita docebat, quaſi ſit in hominis poteſtate, in vna hora mutare vitam ſuam. Quum prouerbium ſit; Adoleſcens iuxta viam ſuam etiam quum ſenuerit,

non recedet ab ea, & odorem quem ſemel imbiberit recens teſta, diu ſeruabit. Hac igitur Epiſcopi non Epiſcopali doctrina Rex in nequitia confortatus, iuit per libidinum præcipitia, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus; & qui multorum Rex erat populorum, thronum poſuit in ſe libidini cunctorum reginæ vitiorum.

Binas vel ternas ſimul concubinas habebat, nec his contentus cuiuscunque filiam vel vxorem iuuenem & formoſam audierat, ſi ſeduci non poterat, ſibi violenter adduci præcipiebat. Aliquando etiam ipſe vno ſiue duobus comitatus, vbi tales eſſe cognouerat, in nocte pergebat, & aliquando voti ſui mali compos efficitur, aliquando vero vix effugiebat, ne à parentibus amatæ ſiue marito occideretur. Vxorem ſuam, quam nobilem & pulchram ſuaſionibus Principum inuitus duxerat, ſic exoſam habebat, vt poſt nuptias celebratas eam ſponte ſua nunquam videret, quod & ipſas nuptias non ſponte ſua celebrauerat. Ergo multis modis eam à ſe ſeparare quærebat, vt tunc quaſi licenter illicita faceret, quum hoc quod licebat, coniugium non haberet.

Denique cuidam de ſuis familiaribus, vt peteret Reginæ concubitum præcepit, magnumque ei præmium, ſi potiretur eo promiſit, quod inde illam non negaturam ſperabat, quod iuuencula virum experta iam quaſi deſerta viuebat. Regina vero ſub fœmineo corpore cor habens virile, ſtatim de quo fonte conſilium hoc emanaret intellexit, & primo quidem velut indignata negauit, ſed ſicut ille pertinaciter (ſicut prædoctus erat) inſtaret, quod rogabatur, ore tantum promiſit. Ille gratulabundus rem Regi nunciat, & horam qua perficiendum eſſet indicat. Rex vero lætus ad cubiculum Reginæ ſimul cum adultero pergit, vt dum eos pariter commiſceri ipſe videret, eam à ſuo coniugio legaliter abijceret, vel etiam (quod magis volebat) occideret.

Sed quum adulter ad oſtium Reginæ pulſaret, & hoc illa velociter aperiret, Rex timens ne illo prius intromiſſo ipſe excluderetur, oſtium concitus irrupit. Quẽ Regina agnoſcens, adultero foris relicto ianuam citiſſime clauſit, & ſuis virginibus conuocatis, eum ſcamnis & baculis, quæ arma ad hoc collegerat, in tantum verberauit, vt eum ſemianimem relinqueret; *Fili meretricis*, inquiens, *vnde tibi hæc audacia?* Ille clamat, ſe eſſe Heinricum, ſe eſſe ipſius maritum, ſe voluiſſe legitimum eius concubitum: Illa reclamat, Hunc non eſſe maritum; qui furtiuum quæſiſſet adulterium, ſi maritus eſſet, cur non aperte ad ſuum thorum accederet? Itaque pene vſque ad mortem percuſſum de cubiculo eiecit; oſtioque clauſo lectum ſuum petiuit.

Ille quid ſibi accidiſſet, nulli auſus eſt confiteri: ſed ægritudinem aliam ſimulans, integrum fere menſem iacuit in ſuo cubili. Illa enim non capiti, non ventri pepercerat, ſed totum corpus integra cute contuderat. Qui poſtquam conualuit, quãuis acriter correptus, antiqua flagitia ſua non deſeruit.

Si qua coram eo querelam de qualibet iniuria feciſſet, & ab eius regia poteſtate ſibi iuſtitiam fieri poſtulaſſet, ſi illius inſaniæ ætas eius & forma placebat, pro iuſtitia quam petebat, iniuſtitiam multiplicem reportabat. Nam poſtquam ipſe in ea quamdiu placuit libidinem ſuam impleuit, alicui de famulis ſuis eam velut vxorem dedit.

Ita nobiles in hac terra mulieres, ipſe prius eis turpiter abuſus, ſeruili coniugio turpius dehoneſtauit.

Hæc omnia vidit ille falſus & fallens ſanctus Epiſcopus Adelbertus, vidit, neque prohibuit, immo ſua doctrina eum, quo ſine timore vel pudore talia faceret, velut adhortando confortauit. Stultum namque dixit eſſe, ſi non in omnibus ſatisfaceret ſuæ deſiderijs adoleſcentiæ.

Multa & magna in hoc genere eius flagitia ſponte prætereo, quod ad alia alterius generis ipſius ſcelera feſtino: Hoc tantum hic vltimum locum teneat, quod in eo iuſtus iudex inultum non relinquat, ignominia videlicet quam ſorori ſuæ

fecit,

fecit, quod eam manibus ſuis depreſſam tenuit, donec alius ex ipſius iuſſu coactus fratre præſente cum ea concubuit, cui non profuit, quod Imperatoris filia, quod ipſius vtroque parente ſoror vnica, quod ſacro capitis velamine Chriſto fuerat deſponſata.

Sed quia nefanda ſtupra, nefandiora generare ſolent homicidia, ſicut ille non vnam Berſabe libidinoſus ſtuprauit, ita non vnum Vriam crudelis interfecit. Tot enim in homicidijs immania perpetrauit facinora, vt dubium ſit, quæ maior ſit eius infamiæ, libidinis inceſtæ, an crudelitatis immenſæ. Omnibus erat horribiliter crudelis, ſed nullis ita, vt familiariſſimis ſuis. Qui omnium particeps erat ſecretorum eius, & conſcius vel adiutor flagitiorum ſiue facinorum, dum ſecurus ſui de aliorum morte tractanti fauebat, coactus eſt mortem pati, quam non timebat. Et hoc pro qua culpa? quod vnum contra eius voluntatem dixit verbum, vel tacens aliquod eius conſilium ſibi non placere geſtu quolibet oſtendit. Multos namq; conſiliarios habebat, ſed nullus ei dare conſilium audebat, niſi quod ipſi placeret. Si quis vel inſcius aliquid, quod nollet, ei conſulebat, delictum quod ignoranter egerat, ſui ſanguinis effuſione luebat. Nec alicui ſuam demonſtrabat iram, donec incauto faceret auferri vitam.

Quidam de ſecretarijs ſuis nomine Conradus, iuuenis nobilitate & moribus inſignis, ſi hoc ſolum Deus ei dediſſet, vt conſiliarius regis nunquam fuiſſet. Hic erat quadam die Goſlariæ, certus ſe tam bene gratiam Regis habere, ſicut tunc, quum eam habebat optime. Rex autem erat in Hertesburg caſtello, quo propter eos, qui facinorum ipſius erant conſcij & fautores, nullus niſi nomine vocatus aſcendebat. Mittit igitur Rex Goſlariam, iubens vt Conradus ad ſe citiſſime veniat, & nullum præter armigerum ſuum, qui ſe comitetur, aſſumat. Ille ſe putans ad aliquod conſilium, cui nulli præter ſe liceret adeſſe, vocari, vt fidem ſuam maiorem oſtenderet, etiam plus, quam iuſſus fuiſſet, fecit, & ipſe ſuus armiger factus cunctis incomitatus equitauit. Ergo veniens in ſiluam vidit inſidias, nec credidit eas ſibi paratas, tamen quod (vtpote ſolus) tantam multitudinem timuit, Eccleſiam quæ prope erat, celeriter petiuit. Burchardus Miſnenſis præfectus, huius latrocinij ductor nequiſſimus, ad Eccleſiam ſequitur, eique, ſi velit egredi, quod nihil mali patiatur, in ſua fide pollicetur. Ille quamuis ei nullam fidem haberet, tamen ſciens, quod ſi ſponte non exiret, Eccleſiæ non parcerent, exiuit, eiusque ſe fidei commendauit. Quem ducentes in ſolitudinem, ſicut erant iuſſi, crudeliter interfecerunt; & nec in ipſa morte ei, quare moreretur, indicauerunt. Nec vnquam vere cognouit aliquis, quare fuiſſet occiſus, niſi quidam muſſitabant, quod illi Rex imponeret, quod cum quadam concubina ſua iacuiſſet. Sed Rex, vt ſuſpicionem mortis eius à ſe tolleret, auctores eiusdem mortis, quos latitate ad horam iuſſerat, perſequi ab omnibus amicis ſuis imperat, & illum ſepeliri in loco fecit honorabili, ipſeque eius ſepulturæ triſtis interfuit, & (vt ad omnia ſimulanda doctus erat) non parum lachrymarum fudit. Sed tamen nulli, quin eſſet (ſicut erat) præcepto Regis occiſus, credibile fuit.

Conradus ſecretarius.

Fama fuit, quod quendam de familiaribus adoleſcentem nobiliſſimum ſua manu, dum quaſi iocaretur, interfecerit; & eo furtim ſepulto, in craſtino quaſi pœnitens ad ſuum magiſtrum Adelbertum Epiſcopum venerit, & ab eo ſine vlla ſatisfactione indulgentiam percepit. Sed quia huius veritatem mihi non contigit agnoſcere, placuit mihi eam inter ambigua relinquere, quamuis omnibus pene verſaretur in ore.

Noui autem quendam de familiaribus Regis, qui aliquando de curia venit ad fratrem ſuum, (frater autem ille Epiſcopus erat) & quaſi iactando fratri ſuo narrabat, quod nullus eſſet in curia, qui magis, quam ipſe, eſſet in Regis gratia. Quod quum frater eius Epiſcopus libenter audiret, eum diligenter admoneret, vt gratiam Regis omnibus modis tentare quæreret, quia & ipſi honeſtum, & omnibus ſuis vtile eſſet. *Facerem*, dixit ille, *ſi ſimul cum gratia terreni Regis poſſem tenere gratiam cæleſtis. Sed veraciter*, inquit, *agnoui, quod ſi quis huius Regis familiariter habet gratiam, habere non poterit æternam vitam.* Igitur paulatim ſe ſicut prudens à curia ſub tra-

hebat,& iam minus & minus ad ſecreta Regis accedebat,& nec omnino aberat,nec ſicut erat ſolitus frequens aderat. Quem vbi Rex minus aſſiduum vidit in ſuo ſeruitio,cauſam quare faceret, non inquirit; nec ei quicquam malæ voluntatis oſtendit: ſed ſuo iam volens parcere ferro,quærebat eum perdere enſe alieno.Itaque pro qua cauſa ficta vel vera neſcio, miſit eum ad Regem Ruſſiæ. Quam legationem ille libenter accepit,primum quod per hoc quaſi probauit, ſe à gratia Regis non abeſſe, cui ſecreta non dubitaret, vt antea, credere; deinde quod ſperauit, ſe legationis huius labore meriturum, vt legatione proſpere facta reuerſus, non paruum à Rege deberet accipere beneficium; nec hæc etiam minima fuit cauſa, quod libenter aberat à curia. Igitur perrexit, nec adhuc quid de ſe diſpoſitum fuiſſet intellexit. Poſt aliquot vero dies cum veſpere declinaſſet in diuerſorium , iubet ſibi bonum parari conuiuium : quumque iam comites eius aliquantulum bibiſſent, exiliuit Sclauus quidam,vilis perſona, &, Neſcio,dixit, quid eſt, quod ego porto, quod Epiſcopus Eppo mihi dedit,& vt Regi, ad quem miſſus vadis darem præcepit. Quod quum ſibi ille monſtrari rogaret, protulit Sclauus epiſtolam Regis imagine ſigillatam. Ille nil moratus ſigillum fregit, clericum ſuum , quid illæ literæ vellent, exponere ſibi præcepit. Clericus legit,& expoſuit : Hic autem ſenſus erat in literis : *Scias in hoc te maxime qualis amicus mihi ſis,poſſe monſtrare,ſi hoc effeceris , vt iſte meus nuncius nunquam in meum regnum poſſit remeare,quod vtrum æterno carcere , vel potius efficias morte, nihil puta differre.* Literis itaque conſumptis igni,ipſe lætus iter ſuum peregit, legationem prudenter impleuit,non paruo munere donatus rediit,domino ſuo Regi regalia dona portauit.

De quodam intimo ipſius conſiliario, cuius vocabulum ſicut aliorum multorum ſponte prætereo, rem comperi,quam idcirco hic placuit inſeri,quod duo non minima continet in ſe Regis vitia, quæ ſunt videlicet crudelitas & luxuria. Hic cum non eſſet ortus à Saxonia,duxit vxorem natam à Saxonia, virginem tam formoſam corpore,quam & nobilem genere.Rex ipſe eam illi à parentibus eius impetrauit , Rex ipſe nuptijs interfuit,ſed dubium , vtrum magis pro ſponſi honore, an pro amore ſponſæ. Nondum illa deſponſæ virginalis pudicitiæ pudorem depoſuit, quum Rex omni pudore depoſito,vt eam ſibi ad lectum ſuum mitteret, ipſum ſponſum petiuit. Quum nec vllam rem,dixit ille,nec ipſam vitam vobis vnquam velim negare; hæc ſola res eſt,quam nec vos decet à me petere, nec ego vobis poſſum concedere. Rex magnus diſſimulator,dolorem quem in corde magnum habuit,nec vultu, nec verbis oſtendit. Poſt non multos autem dies, quum ille iam ſecurus nihil ſibi timeret, Rex media fere nocte miſit ad eum, præcipiens,vt ſolus ad ſe veniret. Ille quamuis more Regis cognito certus eſſet, quod in ipſa nocte mori debuiſſet, tamen, quo iubebatur,iuit, ſed prius loricam triplicem ſubter tunicam induit. Quumque ad veſtibulum cubilis regij veniſſet, ecce duo gladij ad duo latera eius affixi,in medijs eius viſceribus ſibi obuiarent,niſi eos thoracis fortitudo repuliſſet. Ille tamen ad Regem peruenit,& ei qualiter ante cubile eius ſuſceptus eſſet indicauit. Cui Rex præcepit,vt ſi deinceps viuere vellet,hoc ab eo nullus vnquam ſciret.

Omnibus his malis hoc malum ſuperaddidit, quod cæteris omnibus malis & antiquis firmamentum quo vigerent,& nouis quo ſurgerent,initium dedit.Epiſcopos enim non pro qualitate meritorum ſecundum Canonum decreta conſtituit, ſed ſi quis maiorem pecuniam dedit, vel ipſe maior eius flagitiorum adulator exſtitit.hic dignior quolibet epiſcopatu fuit. Quumque alicui ſic epiſcopatum dediſſet, ſi ei alius plus daret, vel eius magis facinora laudaret, illum priorem quaſi ſimoniacum fecit deponi,& iſtum ſecundum quaſi ſanctum in eodem loco conſecrari. Vnde contigit , vt multæ ciuitates in illis temporibus duos epiſcopos ſimul haberent, quorum neuter epiſcopi vocabulo dignus eſſet. Bavenbergenſem epiſcopatum tam rebus exterius diuitem,quam ſapientibus perſonis intus venerabilem,cuidam mangoni dedit , immo pro inæſtimabili pecunia vendidit; qui melius ſciebat nummos monetæ cuiuslibet æſtimare,quam textum cuiuslibet libri,ne dicam intelligere,vel exponere,ſaltem regulariter pronunciare.Qui quum in ſacro officio vigiliæ Paſchalis,primam ex more lectionem coram ſapientibus clericis pronunciauit ; *Terra autem erat*

tem erat inanis & vacca. Ipſe nimirum, licet bipes, vacca bruta & omni probitate vacua. Ipſe tamen, quamuis nec ſuo, nec Eccleſiæ, quam ipſe quaſi regendam acceperat, auro parceret, vt gratiam Regis obtineret, ipſo Rege conſiliante deponitur, & Epiſcopatus alij datur, non qui vita & ſapientia ſit epiſcopatu dignior, ſed qui Regis flagitiorum maior in omnibus fuiſſet aſſentator.

Inter hæc omnia iam abeunte adoleſcentia, mox vt Adelbertum Bremenſem Epiſcopum nactus eſt conſiliarium, ipſius ſuaſionibus cœpit in diuerſis locis altos & natura munitos montes quærere, & in his huiuſmodi caſtella fabricare, quæ ſi in locis competentibus ſtarent, ingens regno firmamentum ſimul & ornamentum forent. Quorum primum & maximum Harteſburg appellatum, quod ita forti muro & turribus, & portis exterius munitum, ita regalibus ædificijs intus adornauit, tale monaſterium in ipſo conſtruxit, tales ornatus in ipſo monaſterio collocauit, tales & tot clericos illuc vndique congregauit, vt aliquot epiſcopales locos omni ſuo apparatu æquipararet, aliquot etiam tranſcenderet. Quidquid ornatus eccleſiaſtici quemlibet Epiſcopum magis decorum videbat habere, ſiue præcepto, ſiue precibus acceptum ſuo monaſterio ſtudebat conferre. Cætera vero caſtella non tam pulchra, quam fortia eſſe laborabat. Beatus & valde beatus eſſet, ſi munitiones eaſdem contra paganos erexiſſet. Nam ipſi iamdudum aut omnes fuiſſent Chriſtiani, aut Chriſtianis Principibus in perpetuum tributarij. Sed hæc caſtellorum diuerſis in locis conſtructio primo noſtratibus puerilis ludus videbatur, quod nondum eius intentio mala cognoſcebatur. Et non ſolum ea fieri, nihil adhuc periculi timentes, cum iam poſſent, non prohibebant, verum etiam ex hoc eum fore contra nationes exteras bellicoſum quaſi diuinantes, ad ipſas ædificationes eum vel opibus vel operibus adiuuabant. Poſtquam vero præſidia in ipſis caſtellis collocata, cœperunt in circuitu ſuo prędationes agere, non ſuos labores in ſuos vſus comportare, liberos homines ad opus ſeruile compellere, filias vel vxores alienas ludibrio habere: tunc primum, quid illa caſtella portenderent, intellexerunt, nec tamen adhuc reſiſtere vel ſe defendere præſumpſerunt. Tantum illi, qui lædebantur, querelas occulte faciebant apud illos, qui longius à caſtellis remoti, nihil adhuc mali patiebantur. Illæſi vero, dum læſis auxilium ferre negligebant, tyrannidi vires in ſeipſos tribuebant. Nam ab agricolis ad militares, à terræ fructibus ad libertatem adimendam aſcendit; & Fridericum de Monte, qui inter liberos homines vel nobiles eximius habebatur, famulum ſuum eſſe Rex aſſeruit. Wilhelmum quoque, qui propter nimium cultum ſui Rex de Lothes Louo appellabatur, tanta crudelitate proſequitur, quod multa ei erant prædia, ſed non multa ſapientia: vt propter hos duos ab omni Saxonia præcipue facta ſit aduerſus Regem coniuratio, quamuis ab ipſis duobus peſſima reddita ſit retributio. Nam priuſquam Saxones omnes manifeſtum iam contra Regem bellum cœperunt, illi duo fidei iuratæ obliti, primi relicta patria transfugæ viles ad hoſtes defecerunt. Hoc vero poſtea patebit.

Harteſburg

Friderich vom Berge. *Wilhelm von Lothaſen.*

Gens vero Sueuorum audita Saxonum calamitate, clam legatos ſuos ad illos miſit, & fœdus cum eis fecit, vt neuter populus ad alterius oppreſſionem Regi ferret auxilium. Volebat enim Rex etiam Sueuos violenter opprimere, & vt ſibi de prędijs ſuis redderent tributa, compellere. Quod fœdus Saxones ſi fideliter ſeruaſſent, & ab infamia perfidiæ, & à magna parte calamitatis liberi fuiſſent.

Sigifridus Magontinæ ſedis Archipræſul, Wernero Magdeburgenſi, & Burchardo Halberſtadenſi Epiſcopis literas querimonia plenas miſit; quod Rex in Epiſcopatu ſuo loca prædationibus faciendis apta elegiſſet, poſitiſque inibi caſtellis & præſidijs, multa mala rebus ſuæ Eccleſiæ faceret. Rogauit etiam in iiſdem literis, quatenus ſe cum Annone Colonienſi Archiepiſcopo fideliſſimo fœdere coniungerent: non quod qualibet inimicitia diſſilirent, ſed quod non talis amicitia eos fideliter adunaret, vt vterque alteri ſecreta ſua credere, ſicut vellet, auderet. Hoc autem omni regno fore neceſſarium: quod ſi illi duo, qui maiores erant in regno, fideliter in vnum conuenirent, in multa ſecuritate totum regnum conſtituere potuiſſent. Hoc autem illos duos Epiſcopos eo facile efficere

Sifridus Moguntinus.

poſſe, quo alter eorum, ſcilicet Magdeburgenſis eſſet frater, alter vero conſobrinus ſuperius nominati Colonienſis Archiepiſcopi. Eandem querimoniam fecerunt ad inuicem omnes pene regni Teutonici Principes; ſed tamen palam nullus audebat fateri, tanto Rex erat omnibus terrori. Sic quamuis ſoli Saxones hoc aperte viderentur incipere bellum, tamen non ipſorum ſolummodo conſilio fuit inceptum. Qui quum tot & tantas calamitates & contumelias ſinguli paterentur, dum quiſq; ſuum tantummodo vulnus dolebat, & intactus adhuc vulnerato non condolebat, communi malo non reſiſtebant communi conſilio. Rex vniuerſale damnum diſponebat, & ad hoc quælibet impedimenta repellebat, & auxilia, quibus ſua mala voluntas impleretur, vndecunq; quærebat; illi vero putantes ſpeciale malum, contra communem perniciem nulla defenſionis inſtrumenta parabant. Ille, quo facilius cunctos, vt volebat, opprimeret, prius illos, in quibus eorum virtus maxime ſtabat, ſingulos labefactare tentabat.

Otto Dux Bavariæ. Ottonem denique virum prudentem & fortem, qui natus è Saxonia Dux erat in Bavaria, omni calliditate deponere quærebat, quod illum cum omnibus Bavaris Saxones adiuturum non dubitabat. *Einno.* Ergo quendam nomine Einnonem præter audaciam nihil virtutis habentem pretio conduxit, & promiſſionibus ſollicitauit, vt Ducem de Regis morte ſecum tractaſſe diceret, & hoc ſe, ſi negaret, ſingulari bello probaturum promitteret. Itaque certaminis illius conſtituto die Otto ab amicis ſuis Epiſcopis & alijs Principibus præmonetur, quod ſi Goslariam veniret, vbi duellum fieri debebat, etiamſi aduerſarium ſuum vinceret, tamen inde cum vita nõ rediret. Elegit ergo honore ſuo potius iniuſte priuari, quam tale iudicium ſubire, vbi ſciebat ipſi iuſtitiæ violentiam fieri. *Magnus Dux Saxoniæ.* Igitur ad ſua receſſit, & aſſociato ſibi Magno Duce Saxoniæ, per duos fere annos cum Rege bellum crudele geſſit. Verum conſilijs amicorum coacti, quum ſe regiæ traderent poteſtati, Rex Magnum Ducem in carcere ſuo per integrum biennium tenuit, ita vt nullus in hoc tempore ſciret, vtrum viueret, vel vbi eſſet.

Poſtea legatos ad Regem Danorum miſit vltra mare, eumque ſibi ad Bardanvvick rogauit occurrere, quo & ipſe cum paucis perrexit, quum nulla fama teſtetur, quod ante eum vllus Rex in illas partes peruenerit. Regem illum ibi obuium habuit, cum eo ſecretum colloquium fecit, cui colloquio præter Epiſcopum Adelbertum, & vnum de Regis conſiliatoribus nullus interfuit. Ipſum tamen colloquium diu nõ latuit, quia ille, qui cum Epiſcopo ſolus aderat, cum conſilium, quod ibi fecerunt, prohibere non poſſet; illud quod poterat effecit, quod Principes Saxoniæ quorum intererat, ipſum conſilium non lateret. Rex enim Danorum Regi Henrico iurauit, vt ei contra omnes hoſtes ſuos, & nominatim contra Saxones, quantum poſſet, terra mariq; auxilium ferret: & Rex etiam illi promiſit, vt ei cunctas regiones ſuo regno contiguas in proprium daret.

Luniburg. Igitur illo colloquio finito, & Danorum Rege reuerſo, Rex etiam caſtellum Luniburgum, quod ibi prope erat, conſiderauit; cuius munitione perſpecta, in eius cupiditatem ſuo more vehementer exarſit, quaſi ſi illud in poteſtate ſua teneret, nullus in illis partibus ſibi reſiſtere potuiſſet. Illud autem caſtellum Magni Ducis parentum ſemper fuerat, & ad ipſum ſuumq; patruum Hermannum, tunc hęreditario iure peruenerat. Ex paucis ergo, quos habebat ſecum fideliſſimos LXX. fere dimiſit in *Hermannus Dux Saxoniæ.* illo caſtello, qui etiam ipſum totamq; regionem circa compellerent regio parere ſeruiliter imperio. Sed his temere ingreſſis, Hermannus dum Rex è finibus ſuis fuiſſet egreſſus, expectat, & mox ipſum caſtellum, cum multa virtute circumdat. Illi quid facerent? caſtellum quidem forte, & cunctis (niſi ſoli fami) inſuperabile, ſed præter paucos panes, quos diſcedẽtes monachi reliquerãt, nihil quod manducari poſſet, habebat, fames eos caſtellum relinquere iubebat, ſed obuia ferri virtus eos exire non ſinebat. Paucis autem non erat turum cum exercitu venire in prælium. Deditionem ergo Comiti Hermanno offerebant, ſed ille, niſi Magnus Dux filius fratris ſui rediret, nullum iſtorum abiturum dicebat. Quo aperto, Rex multas anguſtias habuit, nec quid ſibi fuiſſet vtile, facile excogitare potuit. Illos obſeſſos per vim liberare nõ potuit, quod de Saxonibus (quos offenſos habebat) exercitum congregare non

credidit;

credidit;de gentibus vero alijs ſuæ ditioni ſubiectis eam multitudinem, cui illuc ire tutum eſſet, non habuit. Ducem reddere noluit, quod dum illum in vinculis tenebat,ſecurus à bello Saxoniç fuit. Solus enim timor,ne ille occideretur,fecit,vt tot iniurijs acceptis bellum non inciperent. Tot autem fideliſſimos ſuos,inter quos etiam erant,qui nobiles cognatos habebant & fortes, ſi perire dimitteret, nullum vltra fidelem ſibi inueniret,& tutum tempus ab eorum propinquis nullum haberet. Reddidit ergo Magnum Ducem,& ſuorum fidelium recepit multitudinem. Inde natum prouerbium per totam Saxoniam diuulgatur; *Quod vnus Saxo* LXX. *Sueuis ematur,&* LXX. *Sueui vno Saxone redimantur.*

De reditu Ducis Magni quanta fuiſſent omni Saxoniæ gaudia, Tulliana non poſſet explicare facundia, non magis de illo gauderent, ſi eum à morte rediuiuum accepiſſent. Quoniam eum ſe nunquam viuum viſuros deſperauerant, tanto eum videntes viuum maiore lætitia trepudiabant: nec ſolum ſui vel cognati, vel clientes eius de ſalute plaudebant, ſed omnis omnino populus omnipotenti Deo, qui eum mirabiliter liberauerat,laudes vnanimiter reddebat. Quem enim patruus ſuus inæſtimabili prædiorum ſiue pecuniarum pretio redimere non valuit, hunc diuina pietas eo modo,quem humana prudentia nunquam poſſet excogitare, liberanit. Itaq; nihil fere iam ſonabat ex ore totius Saxoniæ, niſi Deo gratias de Magni Ducis admirabili liberatione; Illi qui nunquam eum viderant, per eius ereptionem non minores,quam ſi de eius genere vel familia fuiſſent, Deo gratias agebant.

Deinde quum Principum feſtiuitas Apoſtolorum, Petri videlicet & Pauli propinquaret,præcepit Rex,vt vniuerſa Principum Saxoniæ multitudo Goslariam cōueniret,vt ſi quid de communibus regni negotijs agi dignum emergeret, hoc ipſe communi Principum conſilio tractaret,omnes illuc alacres feſtinabant, quod calamitatum,quas Saxonia iamdiu tolerabat, aliquem terminum fore ſperabant. Igitur feſtiuitate celebriter celebrata,cum dies ad cauſas agēdas ſtatuta veniſſet, Epiſcopi, Duces, Comites,cæteriq; ad palatium primo diluculo congregantur, ibique ſedentes donec ad ſe Rex egrediatur, vel ad ſe iubeat eos intrare, nequicquam operiuntur. Nam ille cubilis ſui foribus clauſis,intus cum ſuis paraſitis, aleis vel cęteris rebus nugatorijs operam dabat, & tot magnos homines ad ſuam ianuam excubare, quaſi mancipia viliſſima nihili pendebat. Tota dies illa tranſijt, nec ipſe, nec aliquis vera portans,nuncius ad eos exiuit. Quum iam nox facta fuiſſet, quidam de paraſitis eius egreſſus,Principibus irriſorie dixit: *Quandiu ibi vellent expectare*, quum Rex per aliā ianuam egreſſus ad vrbem ſuam veloci curſu properaret. Ibi ſunt omnes adeo turbati, qui tanto fuerant habiti à Regis ſuperbia contemptui, vt niſi Dedi Marchio eorum furorem ſua prudentia compeſceret,eadem hora Regi pariter omnes omni proiecto timore manifeſte renuntiarent. Illa dies principium omnium, quę ſequuntur,malorum fuit. Eadem namq; nocte Principes omnes parum pranſi,cum ſingulis,quibus optime credebant in vnam Eccleſiam, quum omnes cæteri iam dormirent, ex condicto conuenerunt; ibiq; non paucis prius lachrymis effuſis melius ſibi fore mortem quamlibet pati, quam talem vitam in tantis calamitatibus & contumelijs viuere dixerunt. Conſtituto itaque die & loco, quo omnes cum Saxonibus conuenirent,& de libertate communi, quam ſibi videbant irreptum iri, communiter agerent,ita ſunt ſinguli ad ſua reuerſi, quaſi nūquam amplius ad Regis ſeruitium venturi. *Dedi Marchio.*

Igitur non longo tempore tranſacto, magni paruique,ſicut conſtitutum fuerat, ad villam, quæ Nockmesloo vocatur, omnes conuenerunt: cur autem tam magnus conuentus in paruo loco factus fuiſſet, nō omnes agnouerunt. Tunc Otto, qui Dux olim fuerat,ſed adhuc Ducis nomen habebat, omni congregata multitudine, collem à quo loquens,ab omnibus audiri poſſet, aſcendens, fieri ſilentiū poſtulauit, quo facto,cum omnes arrectis ſtarent auribus, huiuſmodi ſermonem incipit: *Quare vos, ô milites optimi, Principes veſtri tam frequentes in hunc locum conuenire rogaſſent, licet omnes fere ſinguli agnouiſtis,tamen vt nullus veſtrum ſit, qui ſe neſcium poſſit aſſerere, viſum eſt nobis, vti vniuerſi cauſam pariter agnoſcatis. Calamitates & contumelia, quas ſigillatim vobis omnibus Rex noſter iam per multa tempora fecit, magna ſunt & intolerabiles; ſed* *Nockmeslon.*

quas adhuc (ſi Deus omnes permittet) facere diſponit, multo maiores ſunt & grauiores. Caſtella fortia (ſicut vos ſcitis) in locis natura munitis plurima conſtruxit, ibiq; ſuorum fidelium multitudinem non modicam vniuerſis armorum generibus inſtructam collocauit. Quæ caſtella, cum non contra paganos (qui noſtram terram, quæ ſibi confinis eſt, totam vaſtauerunt) ſint fabricata, ſed in medio terræ noſtræ, vbi nemo ei vnquam bella cogitabat inferre, tanto molimine ſint munita, quid portendant, & ex parte iam plurimi eſtis experti, & niſi miſericordia Dei veſtraque virtus prohibuerit, cito omnes experiemini. Bona veſtra, qui iuxta manetis, vobis inuitis in ipſa caſtella deportantur: filiabus veſtris & vxoribus pro ſua libidine, quam diu volunt, abutuntur: veſtros ſeruos & iumenta quicquid volunt ſibi ſeruire præcipiunt, immo & vos ipſos in liberis humeris veſtris qualibet onera, licet fœda, portare compellunt. Sed quando ea, quæ futura ſunt, mente concipio: iſta quæ nunc toleratis, tolerabilia puto. Poſtquam enim ſua caſtella per totam terram noſtram pro ſua voluntate conſtruxerit, & ea militibus armatis & rebus cæteris ad hoc negotium pertinentibus impleuerit: tunc non amplius iam bona veſtra particulatim diripiet: ſed vniuerſa, quæ poſſidetis, vobis ſimul eripiet: & hominibus aduenis veſtra bona largiens vos ipſos liberos & ingenuos ignotorum hominum ſeruos præcipiet eſſe. Quæ omnia nunquid in vos fieri patiemini, fortiſſimi viri? nonne emori per virtutem præſtat, quam vitam miſeram & inhoneſtam, vbi illorum ſuperbiæ ludibrio fueritis per dedecus amittere? Serui ære parati iniuſta imperia dominorum non perferunt, & vos in libertate nati æquo animo ſeruitutem tolerabitis? Fortaſſe quod Chriſtiani eſtis, ſacramenta Regi facta violare timetis. Optime, ſed Regi. Dum mihi Rex erat, & ea, quæ ſunt Regis, faciebat, fidelitatem quam ei iuraui, integram & impollutam ſeruaui: Poſtquam vero Rex eſſe deſiuit, cui fidem deberem ſeruare non fuit. Itaque non contra Regem, ſed contra iniuſtum meæ libertatis ereptorem: non contra patriam, ſed pro patria, & pro libertate mea (quam nemo bonus niſi cum anima ſimul amittit) arma capio, & vt vos ea mecum capiatis, expoſtulo. Igitur expergiſcimini, & hæreditatem vobis à veſtris parentibus relictam, liberis veſtris relinquite: nec veſtra ſocordia vel deſidia vos & liberos veſtros exulum hominum ſeruos fieri permittite. Sed ne cuiquam veſtrum cauſa non ſatis vehemens videatur, qua aduerſus Regem arma capiamus, præcipue nos qui ab infantia eum in terra noſtra maxime nutriuimus, & ei præ cæteris gentibus ſuæ ditioni ſubiectis fideles magis extitimus: vnuſquiſque ſuas, quas ab eo paſſus eſt iniurias, coram nobis omnibus exponat; & tunc, vtrum ſatis magna neceſſitas nos ad iniurias repellendas cogat, iudicium commune decernat.

Wernherus Magdeburgenſ.

Ergo Werenherus Magdeburgenſis Archiepiſcopus ciuitatem ſuam bis à Rege cædibus & prædationibus inuaſam dicebat; & præterea communes iniurias ſe non minus dolere, quam ſuas, aſſerebat, & eis, quaſi ſolus omnes fuiſſet paſſus, obuiaturum ſe promittebat.

Burcardus Halberſtad.

Burchardus Præſul Halberſtadenſis querebatur, quod prædia cuiuſdam nobilis viri, cui nomen Bodo, quæ iure ſuæ deberent eſſe Eccleſiæ, Rex ſibi abſtuliſſet iniuſte. Otto Dux querimoniam fecit, quod Ducatum Bavariæ, quem diu iuſte poſſederat, Rex ſibi in nullo crimine conuicto fraude quadam excogitata iniuſte rapuerit. Dedi Marchio de prædijs ad ſe iure pertinentibus, ſibi per iniuriam ablatis fecit querelam. Hermannus Comes, quod nuper erat factum narrauit, quod vrbem ſuam Luniburg hæreditate relictam callide Rex occupauit; & ſi eam retinere potuiſſet, totam illam regionem, quam ſibi parentes iure dimiſerant, non regia poteſtate, ſed iniuſta poſſidere voluit.

Fridericus Palatinus.

Fridericus Comes Palatij conqueſtus eſt, quod beneficium, quod de Abbatia Heraldesfelde magnum habuerit, iniuſta ſibi iuſſione Regis abbatum, centum manſis agrorum à Rege redimere volebat, nec valebat. Fridericus de Monte, & Wilhelmus Rex agnomine, quorum priori libertatem, alteri Rex eripere voluit hæreditatem, vterque pro ſe querelam faciebat, quæ cunctos plus alijs querimonijs ad miſericordiam commouebat; quod in illis duobus quid vniuerſis facere cogitabat, æſtimabant: quod ſcilicet omnibus, ſi poſſet, libertatem ſimul & poſſeſſiones auferre diſponebat. Deinde cæteri ſuas quiſque proferebant, quas erat paſſus iniurias: ad quas commemorandas nec pagina ſufficit, nec memoria. Omnes ergo, qui ibi conuenerant (conuenerat autem maximus exercitus) ſigillatim iurauerunt, Epiſcopi quidem vt quantum ſaluo ordine ſuo poſſent, totis viribus, Eccleſiarum ſuarum, necnon & totius Saxoniæ libertatem contra omnes homines defenderent. Laici vero, vt quam diu viuerent, libertatem

ſuam

ſuam non amitterent, terramque ſuam nullum deinceps violenter prædari permitterent.

Nec multo poſt recta via ad Hertesburg, vbi Rex erat, cum magno exercitu perrexerunt, & contra vrbem ita, vt non poſſent videri, caſtra poſuerunt. Quod quum Rex vidiſſet, ſubito quidem ſtupore perculſus expauit: ſed vt erat diſſimulator, quaſi nihil timens, nuntios miſit, qui dicerent, *Se non parum mirari, quid vellet tanta congregatio populi, ſe non putare, quod quicquam contra eos tantum meruiſſet, quare merito ciuile bellum incipere debuiſſent, diſcedere eos ab armis. Si quid quærendum habeant, ſe paratum animo pacato cognoſcere, & ſi quid ſit corrigendum, conſilio Principum & amicorum ſuorum corrigere.* Nuntij autem erant Fritherieus Epiſcopus, Bertholdus Dux, Sigifridus Regis Capellanus; Nam mortuus iam nuper erat Adelbertus Bremenſis Epiſcopus. Quibus omnium Saxonum dedit Dux Otto reſponſum; *Se non hoſtili animo, nec vt ciuile bellum vellent incipere, ibi eſſe congregatos: ſe Regi, ſi Rex eſſe vellet, omni fidelitate ſeruituros: ſe petere, vt caſtella, quæ non ad munitionem regni, ſed ad deſtructionem fabricauerat, vellet deſtruere: ſi vero nollet, tunc ſe intelligere, quare conſtructa fuiſſent: ſe libertatem ſuam ſiue bona ſua contra omnium hominum violentiam cum diuina pietatis auxilio velle defendere.* Quumque nuncij reuerſi Regi talia retuliſſent, ipſique quamuis multum tentarent, ei quo rogata faceret, perſuadere non potuiſſent; ipſe iam nec amicis familiaribus, quod non vt volebat ſibi conſilium dederant, fidem habuit, ſed omnibus ſemotis, ſolus ſecum quid ageret deliberans, quum nec honeſtum putaret, vt quaſi vi coactus ſubito caſtella ſua per multos annos conſtructa deſtrueret, nec tutum crederet; vt cum paucis, quibus etiam iam minus credere cœperat, cum tanto exercitu ad omnia parato placitum aliquod adiret; paucis quibus ipſum caſtellum commendabat, ſcientibus, noctu Saxoniam deſeruit, & per confraga ſiluarum (quæ ſæpe, dum locos caſtellis quæreret, peragrauerat) fugiens, ad Franciam Orientalem paucis comitantibus venit. Cuius fugam vt Principes, qui cum eo fuerant, agnouerunt, male ſe deſertos dicentes, ad ſua quiſque ſimili fuga feſtinauerunt. Hæc autem fuga facta eſt anno ab incarnatione Domini MLXXIII.

Poſtquam vero Regis fugam, quæ diu cælari non poterat, Saxones agnouerunt, 1073.
nil morantes, eos qui hoc caſtellum, quod facile deſtrui non poterat, obſiderent, ibi reliquerunt; cæteri vero ad cætera deſtruenda, quæ non adeo erant fortia, perrexerunt: quidam autem ex ipſis ad Thuringos tranſierunt, & eis totam rei ſeriem innoteſcentes, ipſos in ſuam ſocietatem ſacramentis datis & acceptis adiunxerunt. Quicunq; etiam prius, dum Rex erat in prouincia, ſecum iurare non auſi fuerant, eos iam Rege fugato, aut è terra ſua fugiendo Regem ſequi, aut ſecum pro terra contra Regem iurare compellebant.

His omnibus rite peractis breui tempore, quum Hartesburg caſtellum capere fuiſſet difficilimum, (nam ſi in loco competenti ſtaret, regali palatio locus idoneus eſſet) & illud dimittere fuiſſet omni Saxoniæ periculoſum, quod ſi illic eſcę tantum comportatæ eſſent, quamlibet ingenti exercitu inſuperabile maneret; aliud caſtellũ æque firmum conſtruxerunt, in quo poſitis per vices præſidijs, hoſtibus auxilia vel alimenta venire prohibuerunt. Sed illi nonnunquam, dum Saxonibus ad nouũ caſtellum deferrentur alimenta, ſubito eripuerunt, & intra ſuos muros ea deportari fecerunt. Verũ hæc faciendo, damnum quidem aliquod ſiue contumeliam ſuis hoſtibus intulerũt, ſed exinde magis cautos eos & induſtrios eſſe docuerũt. Ergo ex vtraque parte pene ſingulis diebus fortiter pugnatur, ſed Saxones inde fortiores erant, quod & caſtellum ſuum in altiori mõte poſitum erat, ita vt in illo inferius conſtituto nullus niſi ſub tectis tutus eſſet à iactibus lapidum, & fatigatis noui milites ſuccedebant, & eis alimenta copioſe veniebant, quę omnia hoſtibus erant econtra. Nam neque facile lapides in altiora mittebãt, neq; feſſos ipſos alij ſubleuabãt, & fames acerrimus hoſtis eos nõ parum affligebat; quæ eos dudum deuictos ad deditionem coegiſſet, niſi eis cibos quidam ex Saxonibus furtim miniſtratẽt, qui prius eis familiares fuerant. Interea Rex ſingulos Teutonici regni Principes ſupplex adiuit, ſe de regno Saxoniæ, quod cum patria hęreditate, cũ eorum omniũ electione ſuſcepiſſet, iniuſte depulſum, flebiliter indicauit, in qua re non tam ſibi dedecus factum, q̃ illis omnibus

qui in ſe fuiſſent deſpecti, narrauit; ab omnibus auxilium, quo & ſuã & illorum vindicaret iniuriam, ſuppliciter poſtulauit. Sed non multos ipſorũ ſermones eius mouebant, quod quantas calamitates Saxonibus intuliſſet, pene omnes nouerant: præſertim quod eadem mala etiam Sueuis & orientalibus Francis inferre voluerat. Tamẽ ſuo magis, quã illius bonori proſpiciunt, eiq; ſe venturos in auxiliũ hac ratione promittunt, vt Saxonibus ad placitũ conuocatis, vtriuſq; partis cauſas diligẽter agnoſcerent; & ſi quando eũ ſine culpa violenter eieciſſent, totis eũ viribus in regnum ſuum reſtituere laborarent; ſi vero ſua culpa terrã omnibus opulentijs plenã ſtultorũ cõſilijs credulus amiſiſſet, ei (ſi ſe vellet audire) ſuaderent, quatenus furore depoſito ſubiectis ſibi nationibus iuſtus & pius, quod eſſet propriũ Regis, exiſteret, nec eos, quorũ conſilio deceptus erat, amplius audiret. Se cõtra homines Chriſtianos, innocẽtes ſibiq; cognatione propinquos, gratis omnino pugnare denegãt. Quos ſermones ideo Rex quaſi gratos accepit, quia quod intendebat, fieri non poſſe cognouit, ſcilicet vt ſine placito Saxoniã cum exercitu violẽter intraret, & eos inuitos ſuæ ditioni ſubiectos ex liberis omnes ſeruos faceret. Miſit itaq; nũtios ad Principes Saxoniç, omnia bona promittens, ſi ſe permitterent in regnum ſuum cum bona pace redire. Ottoni Duci, de quo ſciebat omnium conſilia pendere, honorem iniuſte ablatum polliceretur cum augmento reſtituere, ſi vellet in honorem priſtinum reducere.

1074. Igitur exercitu quidẽ magno, ſed non ad prçliandũ parato (niſi magna neceſſitas cogeret) cõgregato, Kal. Feb. cum Dominicæ incarnationis annus MLXXIV. nuper inceptus ageretur, Saxoniã ingredi diſpoſuit. At Saxones aduentu præcognito, terrã ſuam defenſuri, cũ maximo exercitu ad oppidum quod Nacban appellatur, occurrunt, & à Rege non lõgius, quam vt vterq; exercitus alterum videre potuiſſet, caſtra conſtituunt. Iam inuicẽ miſſi ſpeculatores exercitus vtriuſq; virtutẽ diligenter explorant, & vtriq; ſuis, quod viderant, certiſſime renũtiant. Erat autem Saxonum tam magnus exercitus, vt duplo crederetur eſſe maior, quã Regis exercitus. Ergo qui erant ex parte Regis, audita Saxonũ multitudine, ſimul & armorũ inſtructione, (nam Rex ſuis dixerat, illos nec equos habere, nec vſum militiæ, ſed ruſticanos homines bellicarũ rerum imperitos) cũ prius ad prçliandum fuiſſent incerti, quod dignã non videbant cauſam pugnandi, nunc ad nõ pugnandum facti ſunt certi; quod cũ cauſa deerant eis copię, quibus tantæ multitudini tuto poſſent obuiare. Miſſis itaq; Rex (vt Principes ſui iubebant) ad Saxones legationibus, ꝓmiſit ſe facturum omnia, quç vellent ipſi ꝑſcribere, dum modo paternam dignitatẽ, quam pueritiæ ſuæ, malorumq; cõſiliorum culpa ſe fatebatur amiſiſſe, nollent ſibi denegare. Tunc Otto Dux & cæteri, quibus magna fuerant ꝓmiſſa, perſuadent alijs, quatenus hac eum conditione reciperent: *caſtella ſua deſtrueret, nec vlterius ea reſtauraret: deprædationes amplius in ſua terra nullas exerceret: in Saxonia Saxonũ conſilio cuncta diſponenda diſponeret, nullumq; extraneæ gentis hominem ſuis rebus agendis conſiliatorem admitteret, & hanc ſui expulſionem nunquam in aliquo vindicaret.* Cumq; Rex hæc omnia & his maiora ſe facturum fideliſſime promitteret, exercitu ſuo dimiſſo cum paucis ad Saxones tranſiuit, & cum laudibus & gaudio triumphali deductus Goſlariam vſq; peruenit. Huius fœderis inconſulta cõpoſitio Saxonib. maximorũ malorum fuit origo. Nã Sueuorum, qui fœderis iam pridẽ cum Saxonib. facti memores cũ Rege contra Saxones venire noluerãt, ipſi Saxones, dũ fœdus cũ Rege facerẽt, fuerunt obliti; & ob hoc illis Sueui facti ſunt ex amicis fidelibus hoſtes atrociſſimi. Quod ſi aut illud nõ feciſſent, aut in illo faciẽdo Sueuos ſibi aſſociaſſent, & ꝑfidię nota carerẽt, & non tã multos hoſtes ſæuiſſimos haberent.

Eodem tamen tempore maximam circa nos clementiam Dei cognouimus, quam nunquam obliuioni tradere debemus. Nam cum tanta eſſet hyemis aſperitas, vt omnes fluuij vel paludes tranſire volentibus iter terreſtre prçberent, & cũ viris omnibus contra Regem congregatis ſolæ mulieres cum paruulis domi relictæ fuiſſent, pagani nobis ſemper infeſti, totam Saxoniam mulieribus & paruulis abductis poterant in cinerem conuertere, niſi Deus eos mirabili ſua pietate, velut genuinæ crudelitatis oblitos, inter proprios fines quaſi clauſos iuberet quieſcere.

Igitur cum Rex exercitu Saxonum comitante Goſlariam veniſſet, ſui non oblitus cœpit occaſiones quærere, ne (ſicut promiſerat) deberet in præſenti caſtella ſua deſtruere.

deſtruere. Quem quum moras nectere quidam Principes noſtri viderent, volentes ei placere, ſuaſerunt vt illud caſtellū maius, quod manere volebat, alicui de Principibus Saxoniç quaſi in deditionem traderet, donec populi furor, qui tunc vehemēter ardebat, aliquantum tepeſceret. Nam populus, vt dirueretur, vehementer inſtabat; quod niſi fieret, ſe ſtatim ab integro rebellem fore clamabat. Rex vero in multis anguſtijs poſitus, quid faceret neſciebat; quod nec caſtellum illud deſtruere volebat; nec alicui Principum, qui illud, ſi ſibi quaſi traderetur, ſtaturum promittebant, fidem habebat; & populum, ne recidiua bella reſumeret, valde metuebat. Qua enim virtute pene ſolus in medio exercitu deprehenſus ſe defenderet? vel qua fuga ſe, ſeptus vndiq; ſæuis hoſtibus, abſconderet? Igitur ad ingenium ſuum reuerſus, excogitauit dolum; qui tamen non eum, quem ſperabat tenuit effectum. Nam quibusdam de ſuis antiquis familiaribus occulte præcepit, vt eius tantum propugnaculum ſummatim deponerent, & cum populus hoc viſo totum ſperans caſurum diſcederet, illi à diruendo ceſſarent, & ſic illud paucis rimis reſtauratis integrum ſicut volebat permaneret. Sed illi ſuo labori parcētes vicinos adduxere ruſticos, quos (ſicut erāt iuſſi) iuſſerunt ſummos tantum muros demoliri. Ruſtici vero, quum eius loci poteſtatem nunc accepiſſent, quo multa iam pridem mala paſſi fuiſſent, nō quid iuberentur, ſed quid iam diu deſideraſſent intendebant, à diruendo nō quieſcentes, donec lapidem ſuper lapidem non remanere videbant. Ergo regalia ædificia regali ſumptu per multos annos conſtructa, breui tempore deſtruunt, & in tantis mœnibus nec fundamēta non eruta relinquunt: Legati Regis non audent verbum facere, quod & ipſos, ſi quid contradicerent, minantur interficere. Itaq; monaſterium laborioſo opere perfectum deijciunt vſq; ad fundamentum, totum theſaurum ibi cōgeſtum, ſiue Regis eſſet, ſiue Eccleſiæ, diripiunt, campanas dulciſonas confringunt, filium Regis & fratrem, quos ibi poſuerat, effodiunt, oſſaq; eorum velut quaslibet immunditias diſpergunt, & nihil penitus eius loci permanere permittunt.

Sed Rex cum caſtellum ſuum ſic agnouiſſet adnihilatum, magno quidem dolore cordis intrinſecus conturbatus, ſed eum nullo forinſecus ſigno proteſtatur, quod ſuperfluum putabat his, quos habebat odio, dolorem ſuum monſtrare, cum nō poſſet in eorum ſupplicijs ad præſens odium ſuum pro velle ſuo ſaturare. Primates autē Saxoniæ, cum Regis animum ſcirent nō immerito, (quamuis ipſe velaret) valde turbatum, omnibus modis eū mitigare quærebant, ſeipſos à conſilij ſiue voluntatis crimine, quocunq; modo iuberet ipſe, purgādo; & eos, qui crimine erant inuoluti, quacunq; vellet pœna cruciando; ſed nil proficiebant. Nam Rex non tantum illis, qui ſcelus confeſſe fecerant, quantum iſtis, qui ſe à ſe perpetrato ſcelere purgabant, iraſcitur; & dedignans iraſci in ruſticos, in maximos huius regionis homines, furorem ſuum ſi quando tempus haberet, accendere meditatur. Interea tamen non quantum volebat, ſed quantum in præſentia valebat, ſuum caſtellum vindicabat, & omnia caſtella, vel quaslibet huius terræ munitiones, præter antiquas vrbes ad honorem regni conſtructas, dirui imperat. Quod imperium non ex tranquillo rigore iuſtitiç, ſed ex iracundi pectoris cōmotione turbida proceſſiſſe, hinc præcipue cognoſci potuit, quod caſtella quædam de nullo malo infamata deſtrui, plurima vero de prędis & latrocinijs conuicta, ſi pecunia data fuiſſet, intacta manere præcepit. His ita patratis non quaſi vllo dolore commotus, vel quicquam mali Saxoniç cogitans, Martio mēſe nondum peracto, Saxoniam reliquit, & ad habitatores Rheni, cæterarumq; Franciæ partium male læta mente tranſiuit. Fertur vero, à finibus noſtris diſcedens, cum iuramento dixiſſe; *Quod nunquam vellet in Saxoniam amplius redire, niſi prius eam virtutem contraxiſſet, quo poſſet in Saxonia facere, quicquid ſibi libuiſſet.*

Congregatis itaque illarum partium Principibus, nunc ſingulis, nunc vniuerſis humiliter ſe proſternens, querimoniam fecit, dicens, Quod priores ſuæ expulſionis iniuriæ ſibi nunc leues eſſent, iſtas ſibi magnas & inſanabiles videri, in prioribus ſe cum ſuis Principibus fuiſſe deſpectum, in iſtis vero ſuo ſuorumq; deſpectui coniunctum eſſe cœleſtis militiæ, & (quod his maius eſſet) maieſtatis diuinæ contemptum. Nam narrauit eis lacrymans, quod dum ipſorum conſiliis contra ſuam voluntatem çedens, Saxonibus ſuū caſtellum regali ſumtu conſtructum traderet demoliēdum,

illi non ſolum quod eis permiſſum erat, illud inhumano more deſtruerent, ſed inſuper monaſteriū Deo ſanctiſq; conſecratum, paganis omnibus crudeliores funditus diruerent; cāpanas, calices, & cætera ad honorē Dei collecta, velut profana confringerent, vel hoſtili prædatione diripiēt; fratrē filiumq; ſuū, vtrumq; prolem regiam, miſerabiliter è ſepulcris eiectos in vētum mēbratim diſpergerēt, & (quod his omnibus magis eſſet nefandū) Sanctorū reliquias ab altarib. ſacris execrandis manibus eruṫas, velut immunditias quaſdā per profana loca diſſiparent. His omnib. non ſine largo fletu peroratis, ſingulorum pedes oſculans orauit, vt ſi non ſuā vindicare curarēt iniuriā, ſaltem contumeliā Deo Deiq; ſanctis illatā temanere non paterentur inultam. Ait Saxones nō dicendos eſſe Chriſtianos, qui eum ſupra dicta ſcelera in domo Chriſti facerent, ſe Chriſtum nec amare, nec timere monſtrarent. Illos vero debere per hoc eſſe ſe Chriſti fideles oſtēdere, ſi zelo Chriſti feruentes, eius iniurias non dubitarēt ipſo adiuuante vindicare. Has querimonias & ſupplicationes, dū quoties fieret Principum cōuentus repeteret, annus integer euoluitur, ante quā ſua voluntas, vt in Saxoniā ducere poſſet exercitum, cōpleretur. Namq; omnes, qui miſerias miſerabiles, quas intulerat Saxoniæ ſciebant. Quum omne bellum res ſit aſpera, nec huius belli pareret ſatis idonea cauſa, ad differendum hoc bellum quaſlibet occaſiones quærebant; Quod niſi Rodolfum Ducē Sueuorum, quando cum Rege fœdus inibant (vt ſupra dictum eſt) Saxones offendiſſent, adhuc forſitan Rex copias contra Saxoniā non haberet. Ille n. à Saxonibus, quorum confidebat auxilio, deceptus, Regi quomodo poterat reconciliatur, & ei primus ſe cum ſuis omnibus Saxones hoſtiliter inuaſurum pollicetur. Sed hoc (vt dixi) poſt annum fiet integrum.

Rudolfus dux Sueuiæ.

Interea miſſis vero in omnes circumquaq; gentes legatis, donando, maiora promittendo, cunctos (ſi poſſet) homines Saxonibus voluit hoſtes efficere, quod non tā eos ſuæ poteſtati (ꝙ leuiter fieret ſine bello) ſubijcere, quam funditus ab hominum numero quærebat adimere. Duci Boemorum Wrotizlao Miſnam ciuitatem cum omnibus ad eam pertinentibus, promiſit, & ſic eum, vt ſuis partibus adiutor eſſet, aſciuit. Luiticenſibus paganis crudelitatis, quam ſemper in Saxones habuerant frena laxauit, & quantum Saxoniæ ſuis finibus poſſent adiungere, conceſſit. Illi vero dixerunt, ſe Saxones multis bellorum tempeſtatibus expertos agnouiſſe, & ſe raro vel nunquam de bellis eorum gauiſos fuiſſe: ſibi ſuam terram ſufficere, ſeq; ſi ſuos terminos defendere valeant, contentos eſſe. Regem Danorum promiſſionis iuramento confirmatæ commemorat; ſeque illi daturum cuncta, quæ ſit pollicitus, affirmat. Philippum Latinæ Franciæ rectorem multis pollicitationibus ſollicitat, vt antiquæ memor amicitiæ ſibi, quandocunque vocatus fuerit, in auxilium veniat. Sed ille ſimiliter à ſuis accuſatus, & pene paterno ſolio depoſitus, vix ſuum honorem cui adhuc hærebat, ſe dixit retinere: nedum iſti ſuum, à quo penitus ceciderat, tentaret reponere. Willehalmum gentis Angliæ Regem hac conditione ſuum vocauit in auxilium, vt ei vicem redderet æquam, ſi ſe vnquam haberet neceſſarium. Ille vero reſpondit, ſe terram illam bellorum violentia peruaſiſſe, & ideo ſi reliquerit eam, ne poſthac recipiatur in ea formidare. Willehalmum Ducem Pictauorum, matris ſuæ germanum, ſororis ſuæ filio rogauit miſereri, ſibiq; ferre auxilium, quo poſſet in regnum patris ſui, quo careret, iniuſte reſtitui. At ille tantas Francigenarum Normannorum, vel Aquitanorum virtutes inter ſe & illum eſſe reſpondit, vt nullo ingenio per tantam fortitudinem cum exercitu tranſire potuiſſet.

Wrotizlaus dux Bohemiæ.

Philippus rex Galliæ.

Wilhelmus rex Angliæ.

Wilhelmus dux Pictauiæ.

His omnibus præter Boemos fraudatus, cum de gentibus exteris vires ſatis magnas cōtra Saxones nō haberet, peſſimum (quod optime ſciebat) conſilium inuenit, vt Saxoniam diuideret, & Saxonibus cōtra Saxones pugnaret, vt quælibet pars victa iaceret, ipſe victor exultās triumpharet. Principes igitur Saxoniæ ſigillatim iubet ad ſe venire, cauſam fingens aliquam grandem, quā dicebat eorum conſilio ſe velle terminare. Illi nil dubitantes quo ſunt vocati venerunt, quo nec venire ceſſarent, ſi nullius cauſæ interpoſitione ſimplici præcepto Regem adire iuſſi eſſent. Sed venientes ſingulos primum blandus accipiebat, quumque iam ſecum aliquandiu ſtarent, animum ſuum eis aperuit, & eos, vt ſe ad opprimēdam Saxoniam pro viribus ſuis adiuuarent, & hoc ipſum nulli proderent, iurare cogebat, quod niſi ſtatim facerent, ab eo tete-

eo recedete non volebant. Inde factum eſt, vt In noſtra patte pater, in aduerſa filius eſſet; hinc frater vnus, illinc ſtaret alius. Multi etiam de maioribus, qui bona in vtriſque regionibus habebant, vt vtraque ſetuarent, ſponte ſua hic relicto filio ſeu fratre ad Regem tranſibant, vel ipſi hic remanentes fratres vel filios ad Regem transmittebant. Pleroſque militatis otdinis ad ſe eodem modo vocabat, & prout cniusque animum cognoſcebat, minis ſiue promiſſionibus ad bellum ciuile ſollicitabat. Etiam famulos ad ſe vocaros non dedignatur orare, vt vel interficiendo vel deſerendo dominos, mererentur libertate donari, vel etiam domini dominorum ſuorum fieri. Sed hæc omnia occulta erant adhuc. Quod ſi quis ei ſuum iurabat adiutorium, iurare cogebatur eiusdem fidele ſilentium.

Quid dicam, quod epiſcopis, quos in ſuas partes trahere non poterat, huiusmodi dona mittebat, quibus illis epiſcopatum pariter & vitam adimeret, quaten⁹ his perſonis daret epiſcopatum, quæ ſuæ voluntati præberent ad omnia conſenſum. Per quendam fallacem monachum Wernero Magdeburgenſi Archiepiſcopo puluerē pigmentarium munus egregium miſit, quem contra multas ægritudines ſalubrem ſibi ab Italia à matre ſua tranſmiſſum eſſe mandauit. Cuius partem cruſtæ panis inſertam catulo dari præcepit, eumque ſine mora mori vidimus; & quod epiſcopus talem medicinam non guſtauerat, lætati ſumus.

Sed poſtquam hæc omnia famæ loquacitas per Saxoniam cœpit prædicare, & mala futura eodē, quo poſtea veniebant, ordine prædicere, plebs quidem (quę cauſas neſcit) lætatur, & omnes, qui ſuas terras inuaſerint, impetu p̄ timo proſternere minatur; at nobilitas magnis anguſtijs afficitur, dum robur Regis prævalidum, ſuumq; perexiguum ſubtili rationis examine metitur. Illinc namq; venturos ad pugnā Francos, vtrumq; littus Rheni tenentes, Sueuos, Bauaros, Lotharingos, & Boemos aſpiciunt; Hinc vero non niſi Saxoniæ vix tertiam partem inueniūt, quod omnes Weſtphali, & omnes circa Miſnam habitantes Regis auro corrupti à nobis defecerunt: Ipſa quoq; pars tertia ſecū fida manebat, quod ſingulos in ea regia promiſſa aſſidue ſollicitabant. Omnes etiam epiſcopi præter quatuor, Halberſtadenſem, Merſeburgenſem, Pathabrunnenſem, aut aperte ad Regem tranſierunt, aut animo nutanti nobiſcum ſteterunt, vt in quamcunq; partem res proſpere cederent, illic ſecuri declinare potuiſſent.

Eodem tempore multa per Saxoniam ſigna fieri vidimus, ex quibus mala, quæ poſt venerūt, pręſcire potuimus. Quod enim in Magdeburgenſi prato vidimus coruos tam acriter inter ſe pugnantes, vt alii alios iacere dimitterent exanimes, narrare ſuperſedeo, quod ſactatiora non minus futurorum præſaga narrāda habeo. Epiſcoporum noſtrorum virgæ paſtorales in capellis ita madeſcebant, vt aqua ſua manum ſuam implerent, ſi quis eas accipiebat. In Stidaraburg erat lignea Chriſti In cruce pēdentis imago, quæ eodem tempore tanto ſudoris in æſtiuis diebus manabat fluuio, vt nec mappulis terſa ſudare quieſceret, & vaſcula nonnulla ſuſcepto ſudore impleret. Werinherus Merſeburgenſis Epiſcopus, dum ſacra Miſſarum ſolennia celebraret, & more ſolito ſanguini dominico partem corporis Chriſti imponeret, fundum calicis pars illa petebat, ac ſi caro Chriſti in plumbum verſa fuiſſet. Quidam presbyter in epiſcopatu Magdeburgenſi in villa Weddinge, in neutra parte conuerſationis egregius, qui nec vitiorum labe, nec virtutum laude clareret, eximius, dum in ſacramentorum confectione veniſſet ad communionem, calice leuato, vidit vinum non ſolum ſpiritualiter, ſed viſibiliter in ſanguinem conuerſum: cuius rubore pariter & denſitate perterritus, nihil inde ſumere præſumpſit, ſed in Magdeburg ciuitatem, vbi adhuc venerabiliter ſeruatur, cum magno timore portauit. Quæ omnia, quid ſignificaſſe putemus, niſi laborem, quem poſt experti ſumus.

Ergo quum Regis Ira longitudine temporis in nos nimis accenſa diutius latere non poſſet, certiſq; ſignis, quæ mala nobis cogitabat facere, pateret; tunc Principes noſtri ſinguli & vniuerſi pariter legationes aſſiduas nunc cum literis, nunc ſine literis ipſi Regi fecerunt, quibus hoc ſolum ab eo multa ſupplicatione petierunt, vt cœtu Principum ſuorum collecto ſe coram eis aut culpabiles oſtenderet, & conuictos eorum iudicio puniret, aut ipſi ſuam innocentiam iudicio quolibet oſtenderent, &

in eius gratia, ſicut hactenus erant, permanerent. Verum quum ab eo nullum pietatis reſponſum accepiſſent, & eum de ſua tantum perditione modis omnibus tractare cognouiſſent, ad eos, qui cum eo Principes erant, legationes dirigunt, & eos, vt animum Regis ſibi placare velint, humiliter petunt. Ex quibus vnã, quam Magdeburgenſis Archiepiſcopus Moguntino miſit Archiepiſcopo, placuit epiſtolam ſupponere, vt ex hac omnes alias, quod omnes vnius modi erant, quilibet poſſit agnoſcere.

Domino Sigefrido Chriſti ſanctiſſimo ſacerdoti, Werinherus licet indignus ſanctæ Magdeburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, & cum eo omnes Saxoniæ Præſules, Duces & Comites, & vniuerſi ſimul clerici & laici, magni vel parui, orationem deuotam pariter, & ſeruitutem ſubiectam. Multiplices & magnæ tribulationes, quæ nos noſtris peccatis exigentibus, irremediabiliter (niſi pietas diuina ſubuenerit) affligunt, omnium qui vel Deum timent, vel ſe homines eſſe cognoſcunt, miſericordiam ſuppliciter quærere nos compellunt. Vnde quod veſtram excellentiam Deum timere pariter & amare cognoſcimus, ſpecialiter ad almitatis veſtræ miſericordiam confugimus, humiliter orantes, vt pro ipſo Dei timore cauſam noſtram iuſte penſetis, & ſi iuſta fuerit inuenta, miſericordia veſtra nobis auxiliũ ipſius amore iuſtitiæ (quæ Chriſtus eſt) tribuatis. Dominus noſter Rex, poſtquã factus adoleſcens, abiecto Principũ ſuorum conſilio ſui iuris eſſe cœpit, & eorum, qui nec æquum nec bonum conſiderant, magiſterio ſe ſubdidit, ſemper nos inſolito more quærebat opprimere, bona noſtra nobis eripere, ſuisq́; familiaribus ea concedere, non ob aliã culpam, niſi quod illi domi parum vel nihil habebant, & terram noſtram fructuoſam videbant. Itaq́; munitiora noſtræ regionis loca fortiſſimis caſtellis occupauit, in quibus armatos nõ paucos conſtituit, qui nos aut ſeruiliter ſibi ſeruire cõpellerent, aut libertatẽ defendere volentes occiderent. Vbi quanta pericula, quantas contumelias, quanta damna in noſtris corporibus, in noſtris vxoribus, in noſtris poſſeſſionibus paſſi ſumus, & qualiter inde nos ad tempus miſericordia Dei liberauit, quod vobis notũ eſſe credimus, præterimus. Poſtquã vero tẽpeſtate tanta miſericordia Dei ſedata pacẽ & gratiam ſuã nobis reddidit, nihil nos ſcimus contra eũ feciſſe, vnde merito debeat in nos recidiua bella mouere. Prædia quæ quærebatur ablata, legatis ipſius reddidimus, donec ipſi legati dixerũt: nihil eſſe reliquũ, quod reddere deberemus. Caſtella vel cæteras munitiones, quas in noſtris partib. deſtrui præcepit, omnes confregimus, niſi quas ipſe nobis nolentibus ſtare permiſit. De monaſterio ſuo deſtructo, vel de ſepulcris filij vel fratris ſui violatis, & oſſibus eorũ diſiectis, cum qualiter factũ ſit audieritis, quod nos ſumus innocentes agnoſcetis. Ipſius caſtelli, vbi hæc acta ſunt, deſtructionem nulli noſtrũ credere voluit, ſed hanc operã ſuis famulis & familiaribus iniunxit: qui negligentes & pigri, quo citius quod erant iuſſi, peragerent, omnes ruſticos, qui in illa vicinia erant, conuenire fecerunt, & eis demoliendi caſtelli poteſtatẽ dederunt. Ruſtici vero, ſicut ruſtici imperiti, & ab eodem caſtello multa mala perpeſſi, cum nullus adeſſet qui caſtigaret, nihil in ipſo valuere relinqui, quo iterum deberet renouari. Poſtea ſæpius domino noſtro Regi legationẽ ſicut humiles ſerui cum multa ſupplicatione miſimus, vt ſi quid in illa vel qualibet cauſa contra eum feciſſe videremur, Principum ſuorum iudicio vel negando vel emendando ſatisfaceremus. Quam legationem quod adhuc vt accipere vellet, nullius auxilio obtinere potuimus; veſtræ ſanctitati ſimul omnes pedibus veſtris aduoluti ſupplicamus, vt nobis iram domini noſtri Regis mitigare velitis, eiq́; ſuadere, vt quod vni faceret homini, facere dignetur vniuerſæ genti: ſcil. ne prius nos furore bellico deuaſtare quærat, quam nos coram Principibus ſuis criminoſos, & crimẽ emendare nolentes oſtendat. Securitatẽ quam vos & alij Principes eius iuſſeritis, à nobis accipiat, vt ad nos ſine bello veniat, & veſtro nos iudicio vel puniat, ſi meruimus, vel in pace cũ gratia ſua dimittat, ſi innocentes inuenti fuerimus. Sin hoc noluerit, in qualibet regni ſui parte Principes ſuos cõuenire iubeat, at quotcunq́; ex nobis adeſſe voluerit, eis eundi redeundi ſecuritatem tribuat, & quicquid vos iudicaueritis de nobis faciendum, faciat. Hoc igitur domino noſtro ſuggerite, & ei pro Dei amore ſuadete, vt nos homines eſſe cogitet, ne ad periculum animæ ſuæ nos innocentes perdere deſideret. Si veſtra ſublimitas pigra, vel minus pia in his agendis fuerit, diſtrictum Dei iudicium noſtras animas à vobis exigere habebit. Quod ſi veſtrum pium conſilium Rex forſitan audire noluerit, rogamus vos & obſecramus, vt ſaltem vos & veſtras inſtrumentum ſui furoris habere non poſſit: ne dum furori eius miniſtratis, vitæ veſtræ & animæ periculum incurratis. Vale.

Eundem ſenſum continentes vel literis vel verbis legationes cunctis ex illa parte Principibus ſinguli Principes noſtri miſerunt, & tandem à Rege vix, magis importunitate deuicto, quam pietate mollito reſponſum hoc acceperunt: *Quod hoc ſolo modo ſuam gratiam habere poſſent, ſi ſe ſuamque libertatem, & omnia quæ poſſidebant, poteſtati*

regia

regia ſine omni conditione tradere voluiſſent. Quod facere renuebant, quod nullius eum pietatis eſſe ſæpe experti fuerant.

Anno igitur & amplius, poſtquam de Saxonia Rex abijt, euoluto, quum Rex eſſet Moguntiæ, in Dominicæ Reſurrectionis feſto Saxonum nuntius illuc cum literis venit, quas Vdoni Treuirenſi Archiepiſcopo, qui miſſas eo die celebrabat, quū ſtans in pulpito faceret ſermonē, porrexit, & vt eas omni populo recitaret, & exponeret ex omniū perſona Saxonum, pro Dei amore rogauit. Quod quum Rex fieri prohiberet, nuntius ipſe literarum ſenſum cuncto populo breui ſermone fidenter expoſuit, & omnes qui Deum timerent, ne Saxoniā, priuſquam de aliquo crimine conuicta fuiſſet, armis inuadere vellent, verbis omniū Saxonum poſtulauit. Sed Dux Sueuorum Rudolfus, fœderis à Saxonibus cum Rege ſubito cōpoſiti non oblitus, Regē quatenus iniuriā cum Deo, tum ſibi ſuiſq; Principibus vniuerſis cōtumelioſe factam non ſine vindicta dimitteret, inſtigauit, & ei ſe cum tota virtute quā poſſet habere, promiſit. Idē cæteri Principes vniuerſi fecerunt, aliqui quidem multis promiſſionibus allecti, plures, autem vicinæ mortis neceſſitate, quam vitare non poterant, adducti.

Quod vbi Saxonibus eſt auditum, tunc frequentes Regi cunctiſq; primatibus legationes miſerunt, obſecrantes, vt ſe cum ferro nollent innocentes inuadere: quod ſi in aliquo rei maieſtatis regiæ oſtenderentur, ad ipſorum arbitrium parati eſſent pœnas dare. Tunc Rex Archiepiſcopo Magdeburgenſi cum quibuſdam aliis ſuam gratiam mandauit, ſibique à ſuis amicis eſſe conſulium, ne totam gentem ſine culpa deleret, innotuit, quorum conſilium ſe velle dixit audire, ſi iſti vellent à ſuis inimicis diſcedere, ſibique Burchardum Halberſtadenſem Epiſcopum, Otionem Ducem, Fridericum præfectum Palatij, cum cæteris quos adhuc quæreret, traderet. Cui legationi, cum conſenſu ipſorum qui poſcebantur, eſt reſponſum, vt ipſi ei hac conditione præſentarentur, quatenus ſub vtrorumque Principum iudicio ſtarent, vt eos illorum ſententia vel conuictos damnaret, vel innoxios Regis gratiæ cum tota Saxonum gente conciliaret. Sed Wilhelmus Rex agnomine, & Friheticus De monte, quum viderent aperte iam bellum cœpiſſe, Sacramenti quod cum cæteris Saxonibus fecerant obliti, multarumq; calamitatum quas ipſi fuerant paſſi, nec non quod ipſi cauſa principalis erant incipiendi belli patriam infideles deſeruerunt, & infideliores ad hoſtem patriæ Regem noctu transfugerunt. Nam poſtea nec ciues nec hoſtes eis fidem habebant, & apud vtroſq; viles & infideles, deſpecti & miſeri erant.

Ergo Rex cum toto quem poterat habere exercitu, iuxta Beringa venit, ibique poſitis caſtris conſedit, at ex alia parte Saxones circa Nechilſtedi ſua caſtra locant, & dum Rex eos ad concilium vocet, expectant. Quumq; verba quibus ſuos accuſatos volebant expurgare diſponerent, aderat nuntius Regis, qui Regem cum Saxonibus non verbis, ſed ferro diſputare velle dicebat, & huic diſceptationi diē craſtinum determinabat. Nondum bene nuntius ille verba finierat, quum veniens alter, Regem cum toto exercitu aduentare dicebat. Quod primo non credentes, vbi nimis verum eſſe cognoſcunt, quod nec conſilij locus erat ineundi, nec exercitus ad prælium ordinandi, quod ex improuiſo deprenſi ſolent facere, pauci quibus vel animus, vel arma fuerant in promptu fortiter ibant ad pugnam, plures vero, quibus longe vel animus vel arma erat, vertuntur in fugam. Verum ipſi pauci qui ad præliū perſtiterunt, bene quantum poterant vel ſuam, vel illorum qui fugerant vicem peregerunt. Nam niſi Deus ibi ſuperbiam noſtram humiliare decreuiſſet, pauciſſimi noſtri totum exercitum illum in fugam vertiſſent: Poſtremi enim illorum neſcientes, quod noſtrorum pars maior fugæ ſe dediſſet, cœperunt etiam ipſi fugæ præſidia quærere, & niſi illi noſtrorum fugam prius agnouiſſent, fugiendo nobis victoriam reliquiſſent. Quem cui belli caſus daret occidere, nec ipſis qui occidebant dabatur agnoſcere, quod tanta pulueris facta commotio, vt cuiquam vix inter ciuem & hoſtem poſſet eſſe diſcretio. Hoc tamen comperimus, quod Vdo noſter Marchio conſobrinum ſuum Rodolfum Ducem gladio fortiter percuſſit in faciem, & niſi naſus galeæ dependens fideliter defenderet partem capitis eius ſuperiorem penitus abſcidiſſet, fratres in illo prælio fuere diuerſi, patres contra filios, nec non & alij affectus erant cōtra ſe diuiſi. Sed ſi quis ſcelus in ſuo propinquo faceret, à nemine poterat ſciri,

Digitized by Google

ſæuiſſimum quidem fuit illud prælium, ſed breuiſſimo tempore peractum, Nam noſtri numero quam pauci, ſed virtute multi (ipſi enim hoſtes nunquam tantos ictus gladiorum ſe fatebantur audiſſe) poſtquam ſe à ſuis deſertos eſſe viderũt, & ipſi multos occidendo fatigati fuerunt, ex paucis pauciores, paulatim ſe à periculo ſubtraxerunt, Regique victoriæ quidem gloriam, ſed cum multa ſuorum ruina reliquerunt. Nam cum noſtris ex partibus, ex ſummis Principibus Gevehardus Comes, ex mediis vero Folcmarus, & Suidgerus cecidiſſent, ex illa parte iacuerunt octo primates, non minus ipſo Rege nobiles. Hoc prælium primum factum eſt anno Domini
1075. MLXXV. Idus Iunij. fer. III.

Ergo Rex adepta cum multo ſuorum cruore victoria, aliquot dies intra ſua caſtra manebat, donec eos quos de ſuis metus diſperſerat, recollegit, & mortuos ſuos vel ſepeliri vel in patriam ſepeliendos fecit deportari. Deinde Saxoniam nimis lætus intrauit, quam ſic proſtratam vt vlterius non reſurgeret, æſtimauit. Obuia quoq; prædando diripuit, aut incendio conſumpſit. Si pagani nos ita viciſſent, non maiorem in victos crudelitatem exercerent, fœminis nil profuit in eccleſias fugiſſe, vel illuc ſuas res comportaſſe. Nam viri per ſiluas diffugerant, vel vbicunq; ſpem ſalutis inuenire latendo potuerant, fœminas in ipſis Eccleſijs, etiam ſi fugiſſent, ad altare, corrumpebant, ſuaq; libidine barbaro more completa, fœminas cum Eccleſijs comburebant. Principes vero noſtri diuerſas munitiones intrauerunt, & inde legationes Regis Principibus obuiam miſerunt, obſecrantes vt vel nunc Deo de ſua gloria gratias agerent, & fratribus ſuis in Chriſto, pro Chriſti nomine, vel victis parcerent. Quarum legationum quaſdam ſupponere complacuit, vt ex his lector cęteras, quod omnes eundem ſenſum habeant, agnoſcere poſſit.

Sigifrido Maguntino & Albero Wirceburgenſi præſul. Sanctiſſimis Werinherus ſolo nomine Magdeburgenſis Epiſcopus, quicquid humilius poteſt & deuotius. Quia vos duos duorum præceptorum Dei flamma plus aliis feruere non dubito, ſpecialiter ad vos duos confugio, rogans & obſecrans vt in hoc perfectam Dei caritatem, ſicut confido vos habere, probetis, vt in miſeros fratres miſericordia viſcera miſericorditer habeatis. Cogitate quod, ſicut vos melius quam ego noviſtis, quicquid alicui gratia diuina largitur, hoc ei vice talenti, de quo rationem venturo iudici reddat, imputatur.

Itaque quod vobis familiaritatem coram Domino noſtro Rege, Regis cæleſtis miſericordia voluit concedere, ſic ipſam familiaritatem facite cunctis qui veſtro indigent auxilio, prodeſſe, vt & omnis qui veſtro ſubleuatus fuerit auxilio, de veſtra felicitate gaudeat, & ipſe Deus æternam mercedem vobis pro lucro talenti tribuat. Inprimis igitur meam cauſam cum Domino noſtro dignetur miſericordia veſtra miſericorditer tractare, ſcilicet quod ſemper volui & volo pro viribus meis & vltra vires eius honori ſeruire. Quod ſi me forte maieſtas eius accuſat, quod nuper quaſi pugnaturus cum eo venerim: Hoc quod ipſa veritas (quæ Chriſtus eſt) nouit verum eſſe, reſpondete, me nulla pugnandi cauſa veniſſe, ſed ob hoc ſolum, ſicut coram legatis eius fuerat conſtitutum, vt eos quos in noſtris partibus ſuos vocauerat inimicos, volentes ſiue nolentes ei præſentarem, quatenus veſtro aliorumque Principum iudicio vel in crimine deprehenſi iuſto ſupplicio ſubiacerent, vel innocentes inuenti, vobis intercedentibus gratiam eius reciperent. Quorum cauſam quod non dignatus eſt accipere, quid me niſi (ſicut feci) decebat abſcedere? ſi alias mihi quaslibet culpas imponet, ne longum faciam, veſtram aliorumque eiuſdem ordinis virorum patiar ſententiam. Deinde domino noſtro Regi dignetur almitas veſtra ſuggerere, vt recordetur, ſe cæleſtis Regis vicem ſimul & nomen habere, qui dicit ſe miſericordiam magis velle, quam ſacrificium: & qui venit non vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Quatenus Deum ſic recogitans cum cuius nomen habet actibus ſtudet imitari, mereatur in regno cæleſti beatitudinis gloria æterna coronari. Per totum fere annum literis aliisque legationibus noſtris, omnes fere Principes regni ſuppliciter adiuimus, & vt nobis copiam coram veniendi acquirerent orauimus quatenus eorum iudicio vel noxij damnaremur vel innoxij ſolueremur. Quod quia nunquam impetrare potuimus, iterum vos & omnes Dei fideles ſuppliciter oramus, vt ſaltem nunc poſt quam iram ſuam noſtro cruore ſatiauit, poſtquam Deus illi (ſicut oportebat) honorem donauit, furorem deponat, Deo gloriam reddat, & quod ante ſanguinem effuſum feciſſe poterat, nunc tanto ſanguine fuſo faciat. Det nobis locum, vbi vobiscum, & cum Rodolfo, Berchtaldo, Godefrido Ducibus conuenire poſſimus, & in quacunq; re vobis culpabiles eſſe videbimur,

bimur, omni voluntate noſtra depoſita veſtræ prudentia iudicium volentes patiemur. Nulla fuit vnquam in quolibet pagano tanta crudelitas, vt quot ſine omni labore vel periculo, ſine damnatione ſubdere potuiſſet, non ſine ſuo ſuorumq́ periculo ſibi ſubycere velles. Quod ſi noſtrum ſanguinem, dum nihil eius ſuperſit, laborat effundere, cogitet hoc non facile fieri poſſe, ſine ſuorum aliqua commixtione.

Itaq́ ſi nobis nullam miſericordiam facere diſponit, ſaltem ſuorum manibus & gladiis parcere velit. Hæc igitur, & ſi qua potueritis aptiora, Domino noſtro ſuggerite, eiq́ vt Deum timeat, populumq́ (cui rector eſt datus) non perdat, ſed cuſtodiat, ſuadete, vt & ille ſi vos audierit, & vos ſi bene ſuaſeritis, æternam mercedem recipiatis.

Dominis & ſacerdotibus ſanctis, cæteriſque viris eiuſdem virtutis & ordinis W. *plenus omni miſeria, æterna participari miſericordia. Quamuis omnes ſupplicationes, quas veſtræ paternitati verbis vel literis feci, nihil adhuc mihi videam profuiſſe, tamen iterum veſtræ pietati non ceſſo ſupplicare, vt ſi vos nec mea innocentis calamitas, nec quæ vel nocentibus ſolet miſereri, flectit vlla pietas, ſaltem vos tædio ſuo mea vincat importunitas. Per omnipotentis igitur Dei clementiam vos rogo pariter & moneo, Præſules ſanctiſſimi, vt in me vos ipſos conſiderare dignemini, & me non ſolum in nullo crimine conuictum, ſed nec de vllo crimine compellatum condemnari ne patiamini.*

Culpa mihi prius imponatur, defenſionis mihi locus donetur, vbi vel nocens veſtro iudicio dignum cogar ſubire ſupplicium, vel innocens veſtrum ſub gratia Domini noſtri merear habere conſortium. Quis enim fuit vnquam iuſte prius damnatus, quam de aliquo crimine fuiſſet accuſatus? Nondum mihi cognoui culpam quamlibet imponi, & iam quaſi criminum plurimorum conuictus pœnas ſæuiſſimas dedi.

Quod ſi me quiſquam Domino meo fuiſſe vel eſſe perfidum criminatur, non minus quam qui dixit Domino, Dæmonium habes, mentitur. Hæc igitur cum Domino noſtro clementer tractate, & vt ſe Regem eſſe cogitet ſuadete, & vnde Rex ſit appellatus edocete. Veſtra quoq́ ſapientia dignetur ſecum penſare, cuius vel quanti criminis ſit Eccleſiarum bona vaſtare, ipſas Eccleſias polluere, vel incendere, & ſi vllum vel magnum crimen eſſe videatur; in hoc vos Domino noſtro fideles eſſe probate, vt dum eum ab iniuſto reuocatis, eius animam ab incendio gehennæ liberetis, Ne dum ille externa ſanctorum bona iniuſte deuaſtat, internis bonis ſanctorum gratia priuatus, iuſte careat. Recordetur etiam prouidentia veſtra, quod mortem minatur Apoſtolus, non ſolum morte digna facientibus, ſed etiam conſentientibus.

Fridericus vero Monaſterij præſul venerandus, quod de noſtris partibus erat oriundus, & Magdaburgenſis Eccleſiæ fuerat olim Canonicus, Archiepiſcopo Magdeburgenſi literas miſit, quibus eum commonuit, vt quocunq; modo poſſet, pacē facere cum Rege ſatageret. Quibus literis has literas Magdaburgenſis Archipræſul remiſit:

Sacerdoti Dei F. ſanctiſſimo, W. *eo quod vocatur indignus, deuotos fraternæ ſeruitutis affectus. Quamuis eo mœrore quem noua tribulatio genuit, ita ſim plenus, vt in penetrabilibus cordis mei nullus vlli gaudio poßit inueniri locus, conſolationis tamen veſtræ literas vt accepi non parum lacrymas mœroris repreßi, quod nonnullum lenimen dolorū habeo, quum vel vnum fratrem fraterno dolore dolere video.*

Tunc autem ſolido gaudio gauderem, ſi vos ſicut tribulationem quam ſumus experti, ſic innocentiam noſtram conſiderare viderem, vel ſi conſilium quod mihi de facienda pace datis, vt ipſa re fieret, adiuuare poſſetis. Vt enim à Rege noſtro, cunctiſque regni Principibus, maximeque ab Epiſcopis noſtris confratribus igni ferroque terra noſtra vaſtaretur, quod crimen noſtrum tale præceßit? vel ſi vllum fuit, in quo concilio ſacerdotum, in quo palatio Principum declaratum patuit? quando vocati ad ſatisfactionem venire contempſimus? à quibus accuſati & conuicti ſumus? Immo poſtquam Domini noſtri Regis iram, licet ſine cauſa, in nos exarſiſſe cognouimus, ſingulos Principes, ſacerdotes & Laicos ſcriptis & dictis ſuppliciter orauimus, vt coram veniendi copiam nobis impetrarent, quatenus aut criminoſi ipſorum iudicio damnaremur, aut ſine crimine cum pace & gratia Domini noſtri dimitteremur. Quod quum nobis nihil prodeſſe videremus, ipſi Domino noſtro legationem ſicut humiles ſerui ſæpe fecimus, ſupplicantes vt nos vel in crimine deprehenſos iudicio Principū palam damnaret, vel ſine crimine repertos

gratia ſua ſerenitate donaret. Hac igitur de culpa terram noſtram ſæuus vaſtator inuaſit, & igni ferroque pene deſertam reddidit. Quod ſi ſoli Laici in illo exercitu fuiſſent, forſitan Eccleſiis & Eccleſiaſticis rebus pepercißent. Nunc vero quod quamplurimi ſacerdotes aderant, nulli ſacræ rei parcebant, ſed Eccleſias quas vel ipſi vel fratres eorum conſecrauerant, igne nefario ſuccendi videbant, nec contradicebant. Quid igitur tunc laici facerent, quum Epiſcopos vt talia fierent conſentire vel etiam inſtigare viderent. Sed vt hæc geſta ſint, quamuis ante ſimus vltra modum puniti, quam aliquo modo in culpa qualibet inuenti, quamuis ab illis ſimus cæde & incendio ſine culpa vaſtati, à quibus nos oporteret vel in aperto crimine defendi: tamen de faciendi pace conſilio veſtræ pietatis acquieſcimus, ſi eam fieri poſſe ſine maiori damno noſtro viderimus. Illarum partium Principes in aliquem locum, quo nos tuti poßimus occurrere, veniant, nosque ſua ſapientia quid nunc acturi ſimus edoceant, quod quicquid eis placuerit, dum modo nobis vel poſteris noſtris non noceat, noſter conſenſus concorditer implebit. Quod ſi paternitas veſtra ſuſcipiens hanc operam opere complebit, cum cæleſti præmio nos omnes fideles ſemper amicos habebit.

Ipſo tempore Deus omnipotens vrbi Magdeburgenſi per ſanctorum merita, qui ibi plures habētur, magnam miſericordiam oſtendit, & ipſam vrbem, totumque illud Epiſcopium à crudeli Regis inuaſione ita mirabiliter defendit, vt nulli qui hoc cognouit, liceat dubitare, ipſorum meritis Sanctorum, tunc illam ciuitatem incolumem permanſiſſe. Nam cuidam ancillæ Dei ante prælium per viſionem fuerat reuelatum, ſi caput S. Sebaſtiani, quod in eadem ciuitate cum multa veneratione habetur, circa terminos Epiſcopii fuiſſet portatum, eoſdem terminos nullus poſſit intrare hoſtium. Quod quum ipſa Meinfrido eiuſdem vrbi Præfecto, & Præfectus, antequam exirent ad bellum, nobis audientibus archipræſuli noſtro retuliſſet, peracto iam prælio, caput ipſum omnes terminos noſtros, antequam Rex veniret, circuite fecimus, & ita eſſe ſicut ancilla Dei prædixerat, ex ipſo rerum euentu comperimus. Nam vbicunq; Rex ad ipſos terminos venit, diuino nutu perterritus, rediens nuſquam illud Epiſcopium intrauit.

Sed quum Rex exercitu comitante veniſſet Goſlariam, ibique à quibuſdam noſtris Epiſcopis triumphali ſuſceptus eſſet gloria, ab amicis ſuis, quid ſibi foret agēdum quæſiuit, & vix quod ſibi vtile eſſet inuenire potuit; Nam conſilium quod ei dederunt pene omnes, vt Deo de victoria ſua gratiam ageret, & Saxones in pacem & gratiam ſuam ſicut Rex Chriſtianus reciperet, non accepit: Quod vero ipſe ſolus volebat, vt ſtatim cunctos ſuæ ſeruituti ſubijceret, ad præſens implere non potuit. Nam nec Principes omnes capere valebat, quod per diuerſa diſperſi fuerant, nec diu cum exercitu in hac terra manere potuit, quod fames in illo anno nobis tunc vtilis fuerat, & Iulius menſis fruges adhuc maturas non exhibebat, nec vero tutum putabat ſine exercitu tunc in Saxonia remanere. Abijt ergo cum toto exercitu, & Saxoniam (ſicut prius) habuit in incerto. Nam poſtquam receſſit, Saxones iterum congregantur, Deumq; quod eos miſericorditer caſtigans non penitus opprimi permiſerit, humili deuotione collaudant, & ſe inuicem quatenus vnanimiter pro ſua libertate tota virtute pugnent, adhortantur: Deique miſericordiam non ex toto ſibi ſublatam inde coniectant, quod quaſi paterna pietate flagellati, ad recipiendam virtutem diſceſſu Regis opportunum tempus acceperant.

Interea Rex totum exercitum iterum congregabat, vt Octobri menſe Saxoniam ingreſſus, fruges, quas Iulio menſe multas in agris viderat, aut vtendo aut cōburendo conſumeret, populumq; totum vel rebellem gladio deuorandum daret, vel humilem perpetuo ſeruituti ſubijceret. Econtra Saxones magno iam periculo facti prudentes, cum non minore venerunt exercitu, iam non, ſicut antea fugaces terga daturi, ſed fortiter pro libertate pugnaturi ſua, ita vt eā vel Dei auxilio firmiter retinerent, vel cum vita ſimul amitterent. Ergo ambo exercitus in loco qui dicitur Euerha, conuenerunt, & à ſe non loco ſed animo longe fuerunt, Tamen exercitus Regis ad prælium non vt antea promptus erat, quod non (ſicut audierat) imbelles eſſe Saxones expertus fuerat, & magna ſibi pars de priori multitudine deerat. Nam Bertoldus & Rudolphus Duces, poſtquam à priori ſunt prælio reuerſi, diuina pietate compuncti quadrageſimas publice ieiunarunt, & amplius ſe pro Rege contra

Saxonum

Saxonum innocentiam non eſſe pugnaturos fideliter Deo vouerunt. Tunc illi ad Saxones miſerunt, & accepta dataque fide ad ſecretum conſilium Principes ex vtraque parte conuenerunt. Ibi illi noſtris in ſua fide promiſerunt, quod ſi ſe ſponte tradendo Regi vellent honorem facere, & tota Saxonia quieta ſtaret in pace, & ipſi nec in dura, nec in longa forent captiuitate. Fama quoque teſtante comperimus, quod Rex ſuis iuraſſet Principibus, vt ſi hoc ad honorem ſuum perficerent, in principio Nouemb. proximi, omnes ad ſua cum pace & gratia dimitteret. Igitur omnes Epiſcopi noſtri, Duces, Comites, cæterique maiores, manu fidei ab illis accepta Regiæ poteſtati ſe ſponte tradiderunt, totumque populum ſuum valde triſtem in patriam redire iuſſerunt.

Diſtributis ergò per cuſtodias Principibus noſtris, Rex omiſſo exercitu Saxoniam cum magna gloria ingreditur, & ab his qui domi erant cum maiore gloria ſuſcipitur. Nam ſperabant eùm (ſicut promiſerat) cum pace & pietate venire, omnesq; ſuas iniurias obliuioni perpetuæ tradere. At ille ſuæ promiſſionis oblitus, nec Deo pro victoria quam ſic leuiter acceperat, dignas laudes humiliter reddidit, nec illam quam tunc habebat gloriam, vnquam ſe diſpoſiturũ credidit. Quod ſi Regi Regum ſe tunc humiliter ſubſterneret, & in victos miſericordiam Dei oſtenderet, nõ ſolum quos vicerat, Saxones, ſed omnes quibus imperabat gentes timere ſe pariter & amare faceret, & ad illas etiam nationes, quæ ſibi non ſubiacebant, gloriæ ſuæ famam cunctis laudandam tranſmitteret. Quia vero crudelitatis antiquæ non immemor, timeri tantum nec amari curabat, nec Saxones ſibi fideles, nec alias ſui regni nationes deuotas habebat, & ingentem apud exteras gentes laudem, quam poſſet, habere, perdebat. Amicis enim non minus quam hoſtibus crudelis fuit, niſi quod in amicos crudelitatem prius exercebat, vt hoſtes ex hoc cognoſcerent, quid ſibi futurum ſperarent.

Erriberti denique Marchionis, qui Saxonibus nullum fecerat auxilium, ſed Regi (vtpote valde propinquo genere) toto animo fauebat, poſſeſſiones prius inuadit, eaſque Otherico cuidam de ſuis conſiliarijs donauit. Hic Othericus de Godesheim oriundus fuit, & quod Dei timorem penitus abiecerat, Godeshetz agnomen habebat, quod vere ex odio Dei venerat, quod illi Regi familiariter adhærebat, Regisq; mentem pro ſuo velle diſponebat. Deinde noſtrorum bona captiuorum, quæ ipſis manere debebant integra, ſi fides fuiſſet ei integra, ſuis paraſitis largitur, & quæ ſuis Principibus in nos bona promiſit cuncta mentitur. Tunc vrbes & caſtella, vel quaſcunque munitiones adhuc habebat Saxonia, ſuis ſequacibus commendauit, & vt per totam regionem tyrannidem exercerent imperauit. *Eriberti Marchio. Odericus Godeshec.*

Natalis Domini feſtiuitatem, vbi M L X X V I. annus ab incarnatione Domini inchoatur, conuocatis ad ſe ſuarum partium Epiſcopis, animo non feſtiuo Goslariæ celebrauit, quod feſtum ſalutis humanæ principium, Ottonis occiſione nefanda cõtaminare diſpoſuit, quem Chriſtus ad honorem ſuæ natiuitatis eadem gratia mirabiliter eripuit, qua ad liberandum genus humanum ipſo tempore Deus homo fieri voluit. Nam ipſum Ducem Roperto Bavenbergenſi Epiſcopo ſeruandum commiſerat, & Epiſcopus eum in caſtello quodam dum ipſe pergeret ad curiem regiam, militibus ſuis cuſtodiendum tradiderat. At Rex illuc Epiſcopo neſciente miſit, Ducemque ad ſe duci præcepit, ita vt temporum vicibus mutatis per noctes irent; & per dies noctium vice quieſcerent. Quumq; in media nocte à quatuor armatis ipſe inermis ductus Goslariam veniſſet, & illi per curtem ad ſyluam tendere voluiſſent, tunc primum intellexit, quod in ſylua ſe occidere iuſſi fuiſſent. Igitur eos rogat, vt ſibi ad monaſterium orare liceat, quod ei quum fuiſſet negatum, ſubito vnius ipſorum gladium comprehendit per capulum, & cum enſe nudo inuitis illis ad Epiſcopi ſui cuſtodis cubiculum peruenit, & eum magno ſtrepitu Epiſcopo expergefacto, rem quæ ſecum agebatur innotuit, eumque vt ſe à furtiuæ caſu mortis eriperet orauit. Quod quum per oppidum diuulgatum fuiſſet, Rex eum ſicut voluerat, non præſumpſit perdere, ſed eum libere per curiam quo vellet ire permiſit. Sed ille (ſicut erat vir in omnibus prudens) ad conſilia Regis frequenter acceſſit, & ſapientia ſua breui tempore promeruit, vt quicquid ad honorem Regis pertineret, eius

conſilio maxime Rex ipſe diſponeret. Denique quem nuper habebat, hoſtem ſæuiſſimum, eum nunc cœpit habere conſiliatorem fideliſſimum.

Nos autem vbi Principes illos qui noſtros habebant in cuſtodia, Goslariæ eſſe comperimus, literas eis ſupplicationum, pro Principum noſtrorũ liberatione tranſmiſimus, quæque ciuitas ſiue prouincia, pro ſui Epiſcopi ſiue primatis ereptione. Ex quibus vnam tantum placuit epiſtolam ſubnectere:

Domino Vdoni ouium Chriſti ſanctarum ſanctiſſimo paſtori, Clerus & populus Magdaburgenſis Eccleſiæ deuotionem fideliſſimam vtriuſque hominis. Quod tanti viri notitiam familiariter & gratiam nulla nobis adhuc noſtræ ſeruitutis exhibitione quæſiuimus, noſmet ipſos inter nos vehementer accuſamus, & nulla nos ſeruitute noſtra vobis vel notos eſſe factos eo magis erubeſcimus, quod non promeriti tanta pietatis veſtræ ſolatia in multis noſtris tribulationibus accepimus.

Ex omnibus enim tribulationibus, quas vel longus iam nos vſus ferre patienter edocuit, vel quas ipſa nouitas quo inſolitas, eo nobis grauiores reddit, nulla nobis vnquam grauior incubuit, quam quod noſtro Domino Archipræſule immo patre piiſſimo per tam longa captiuitatis ærumnam carere contigit, His præcipue tempeſtuoſis temporibus, in quibus nobis eſſet maxime neceſſarius. Sed quod ſicut ex ipſius legatione cognouimus, multa veſtræ pietatis humanitate fruitur, ita vt ſe non dolore captiuitatis affici, ſed à labore, quo plurimo fatigatus erat, multa dulcedine veſtra refici fateatur, omnium quas nos patimur afflictionum libenter obliti, dum caput noſtrum gaudere cognoſcimus, dolorem membrorum, vel ſi magnus ſit, nullum putamus. Paternitatis igitur veſtræ pedibus omnes vnanimiter deuoto corde proſtrati, plurimas plurimæ referimus gratias veſtræ pietati, quod dum hanc quæ maxime nos affligebat, curam miſericordia veſtra mitigaſtis, omnes alias ſolicitudines nos ventis in Ercium mare portandas tradere feciſtis.

Quod ſi diuina fauente clementia ſolidum nobis hoc gaudium veſtra paternitas effecerit, & ad ſua citius redire Dominum noſtrum ſuis ſuorumque ſupplicationibus adiuuerit, nunquam vos priora nobis beneficia præſtitiſſe pœnitebit, dum & ipſum Dominum noſtrum vobis amicum ſemper ad omnia paratiſſimum, noſque omnes non minus deuotos habebitis & ſubiectos, quam clerum ſiue populum proprium. Ad quod perficiendum ſi veſtra ſublimitas eo quo ſperamus ſtudio voluerit eniti, ſine multo labore credimus id poſſe fieri, quod hoc certum tenemus, quod ipſe tenetur innocens captiuus, & ſola ſuæ ſalus Eccleſiæ fuit ei cauſa traditionis ſuæ. Omnipotens igitur Deus diu vos in hac vita conſeruet, Eccleſiæ ſuæ ſolatium, & poſt hanc vitam tribuat vobis ſempiternum beatæ vitæ præmium, Vale.

Quum ergo Rex vrbes & omnes in Saxonia munitiones ſuorum fidelium præſidijs occupaſſet, & nihil ſibi quo minus in Saxonia faceret cuncta quæ vellet putaret obſtare, tranſiuit à nobis in medio Quadrageſimæ, obſides multos ſecum ducẽs, & apud nos qui tributa de regionibus noſtris exigerent, relinquens. Quumque ſuos fines intraſſet, & Duces eius cæterique qui fortiter in prælio pugnauerunt, dona triumphalia expectarent, ille munus quod fere cunctis ſuis fidelibus largiri ſolitus erat, etiam nunc in præmio virtutis dare parabat, dolensque quod ex Principibus in prælio non ad votum ſuum cecidiſſent, vitam quam per ignauiam eos ſeruaſſe credebat, eis per ſæuitiam auferre cupiebat. Nam vt ſolus omnium Dominus eſſet, nullum in regno ſuo Dominum viuere vellet. Itaque cum tribus fortiſſimis viris armatis quandam domum deſertam medio noctis intrauit, & illuc vnum ex militibus Rodolphi Ducis ſecreto introduxit. Qui viſis gladijs ſibi timuit, quod quo effugeret nõ habuit. Sed quum Rex multis eum promiſſionibus oneraret, ſi Rodolphum Ducem vbi primum ſibi daretur opportunitas, occideret, non amore promiſſorum, ſed timore gladiorũ præſentium hoc ſe facturum quaſi lætus promiſit, ſuamque promiſſionem iuramento confirmauit.

Mane autem facto quum Dux de virtute & fide multum laudatus à Rege cum multa ſuauitate dimiſſus abiret, ille correptis armis velociter inſequitur, & lancea protenſa per mediam turbam feſtinans alto clamore ſe Ducem occidere minitatur. A militibus vero circundatus, & cauſam terroris interrogatus, totam ſeriem negotij, quod in nocte geſtum fuerat, exponit, armisq; projectis ipſi Duci, quid & qua vi coactus iurauiſſet, innoteſcit.

Alio

Anno tempore, quum idem Dux Reginam in manu ſua à monaſterio duceret. Rex ſagittario cuidam præcepit, vt eum iuxta Reginam ſagitta transfigeret. Sed ab eodem ſagittario præmonitus Dux, Reginam non perduxit, ſed inuenta qualibet cauſa feſtinus ab ea receſſit.

Tertia vice quum cauſæ quædam intra cubiculum Regis agerentur, & actionibus illis Dux cum paucis ſuis intereſſet, nunciatum eſt ei, quod duo Regis famuli ianuam cum nudis gladijs obſiderent, qui Ducem egredientem ex vtroque latere perfoderent. Itaque ſuos cum gladijs occultis occulte fecit aduenire, & aliquot ex ipſis cubiculum fecit intrare, plurimos vero præ foribus ſtare. Quumque omnia ſicut iuſſerat eſſent diſpoſita, cum ſuis accedens ad ianuam, *Tales*, inquit, *ianitores, Domine Rex, in veſtro cubiculo nollem modo vidiſſe, nec vnquam poſthac amplius volo videre.* Hæc loquutus abijt cum magno furore, & dixit (quod & impleuit) quod nunquam vellet vlterius ad Regis curiam venire.

Eodem vel ſimili dolo etiam Berchtoldum Ducem quærebat perdere, quod hi duo magis eius malitiæ videbantur obſiſtere. Et quare de duobus tantum eius ſæuitiam commemoro, qui nullum de Principibus poſſum aſſerere ſecurum tali periculo? Quadam namque die dum ipſe cum ſuis ſcurris moraretur in cubiculo, & Epiſcopi cæterique Primates excubarent in veſtibulo, fertur illis dixiſſe, qui conſcij & fautores erant ſuæ nequitiæ: *Ecce iſti ſunt, qui regni mei diuitias habent, & me meosque omnes in paupertate reliquerunt. Quod ſi illi de medio fuiſſent ablati, ego cunctique mei familiares cito poſſemus diuites fieri. Qua propter ſi viri eſtis, & diuitias habere cupitis, iſtos nunc inermes armati fortiter inuadite, & omnia quæ illi poſſident, accipite.*

Habebat autem in cubili ſuo ſemper multas ſecures lato ferro ſplendentes, quibus nec clypeus nec galea reſiſtere poterat virtute aliqua. Quod niſi Anno Colonienſis Præſul, ab vno qui cum cæteris facinus erat acturus, paulo ante fuiſſet ſubmonitus, ea die fuiſſet perpetratum miſerabile facinus.

Verum vt ad priora pauliſper reuertar, vbi primum primates noſtri deditionem fecerunt, omnes ſemitas quæ per montes ducunt in Italiam, Rex claudi præcepit, nec vlli homini viam patere permiſit, ne rei veritas ad Apoſtolicum prius veniret, quam ipſe per legatos in ſuum fauorem ipſum Apoſtolicum traduceret. Deinde miſit Romano Pontifici legatos, qui ei intimarent, quod Epiſcopi Saxoniæ ſui ordinis obliti contra ſe in prælio congreſſi fuiſſent, eumque rogarent, vt eos ſicut infideles, periuros & belli ciuilis auctores gradu ſacerdotali deponeret, quatenus tales per quos Eccleſia pacata regeretur, ipſe in eorum locum poneret. Sed Regis legatos ad Apoſtolicum fama præceſſerat, eique ſeriem rerum geſtarum totam veraciter indicauerat.

Miſit ergo Regi literas, quibus eum de multis alijs criminibus arguebat, & vt Epiſcopos à captiuitate dimiſſos, Eccleſijs bonisque ſuis integre reſtitutis remitteret, orabat, & poſt hæc concilium in eo loco quo venire poſſet Apoſtolicus, congregaret, vbi Epiſcopi vel ſi digni eſſent Epiſcopalem perderent dignitatem, vel iniuriarum quas erant paſſi Canonicam reciperent ſatisfactionem. Quod ſi in his ſacris canonibus noluiſſet Rex obediens exiſtere, & excommunicatos à ſocietate ſua repellere, ſe eum velut putre membrum Anathematis gladio ab vnitate S. matris Eccleſiæ minabatur abſcindere. Qua legatione ſuſcepta, & venientibus ſuis quos miſerat Apoſtolico, confirmata, triſtis valde fuit, quod in Apoſtolica dignitate malitiæ ſuæ ſicut ſperabat auxilium non inuenit.

Rex igitur cum ſuis deceptoribus vna Wormatiam venit, & cum ſingulis illis binis conſilium iniuit, qualiter dignam vicem rependeret illi contumeliæ, quam omnes audierant Romanum Pontificem ſibi feciſſe, quod cum ſe minatus ſit excommunicaturum, quum tale quid cunctis temporibus fuiſſet inauditum. Quumque multa multis modis diu volutarent, tandem quibuſdam eorum placuit, vt Epiſcoporum concilio facto Papam quaſi ſimoniacum communi conſenſu damnaret, eoque depoſito Rex in loco eius vnum de ſuis amicis conſtitueret, qui omnia quæ Regi fuiſſent placita, tota voluntate perficeret. Hoc igitur initio confirmatoque conſilio fecit omnes ſuos Epiſcopos conuenire, & coegit eos Hildebrando, qui

Romanus Pontifex vocaretur, & non eſſet, ſubiectionem & obedientiam interdicere, & hoc vt poſtea nullus eorum poſſet negare, fecit vnumquemque eorum nomine ſuo prænotato manu propria abnegationem Hildebrando cartis ſingulis inſcribere hoc modo.

Ego N. ciuitatis N. Epiſcopus, Hildebrando ſubiectionem & obedientiam ex hac hora, & deinceps interdico, & eum poſthac Apoſtolicum nec habebo nec vocabo. Quod quidem pauci fecerunt, ex animo, qui & auctores ipſi fuere conſilij: plures vero literas quidem abrenunciationis mortis timore ſcripſerunt, ſed inuitos ſe feciſſe per hoc oſtenderunt, quod quum primum data eis opportunitas, Apoſtolico ſupplices confeſſionis literas dirigunt, & ſe reos ei agnoſcunt, ſed expurgationem neceſſitatis obtendunt. Deinde per totam Italiam miſit epiſtolas magnis donis, & maioribus promiſſis, illius terræ Principes in fauorem ſuæ partis inclinans.

Itaque noſtrates Epiſcopi ſolummodo ſcripto illi renuntiabant, non iuramento, Romanos etiam quamplurimos pecunia corrupit, & vt Hildebrandum ab Apoſtolicæ ſedis honore deijcerent, talibus literis orauit. Ipſi quoque Apoſtolico plenas contumelijs literas direxit, in quibus vt Apoſtolicum nomen & ſedem cito relinqueret, minaciter præcepit. Hoc autem exemplum eſt literarum:

HENRICVS *Dei gratia Rex, vniuerſæ S. Romanæ Eccleſiæ, Clero & populo gratiam, ſalutem & omne bonum. Hæc fides firma & inconcuſſa creditur, quæ ſemper & eadem & præſenti ſeruatur & abſenti, nec diuturna eius cui debetur abſentia, nec longi temporis tædio immutatur: Quam talem vos nobis ſeruare ſcimus, & gratias agimus, & vt eadem perſeueret petimus, videlicet vt (ſicut facitis) amicis noſtris amici, inimicis noſtris inimici iugiter exiſtatis. Inter quos ſcilicet Hildebrandum monachum notantes, vos in eius inimicitiam excitamus; quod hunc & Eccleſiæ inuaſorem & oppreſſorem, & Romanæ Reipubl. vel regni noſtri inſidiatorem comprehendimus, vt in ſubſequenti epiſtola ſibi à nobis directa pernoſcere in promptu eſt.*

HENRICVS *Dei gratia Rex, Hildebrando. Quum hactenus ex te ea quæ patris ſunt expectarem, tibiq; in omnibus magna fidelium noſtrorum indignatione obedirem, percepi à te viciſſitudinem, qualem oportebat ab eo; qui vitæ regniq; noſtri perniciosiſſimus hoſtis eſſet. Nam quum in primis omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa ſede debebatur, ſuperbo auſu rapuiſſes, longius inde progrediens regnum Italiæ peſſimis artibus alienare tentaſti. Nec hac contentus in reuerendiſſimos Epiſcopos, qui nobis velut dulciſſima membra vniti ſunt, manum mittere non timuiſti, eoſq; ſuperbiſſimis iniurijs, acerbiſſimiſq; contumelijs contra diuina & humana iura (vt ipſi aiunt) exagitaſti.*

Quæ omnia quum ego quadam patientia diſſimularem, tu hanc non patientiam ſed ignauiam æſtimans, in ipſum caput inſurgere auſus es, mandans quæ noſti, ſcilicet (vt tuis verbis vtar:) Quod aut tu morereris, aut mihi animam regnumq; tolleres. Hanc inauditam contumaciam ego non verbis ſed re confutandam diiudicans, generalem conuentum omnium Regni primatum ipſis ſupplicantibus habui. Vbi quum ea quæ hactenus metu & reuerentia tacebantur, in medium deducta fuiſſent, veris aſſertionibus illorum, quas ex ipſorum literis audies palam factum eſt, te nullatenus in Apoſtolica ſede poſſe perſiſtere. Quorum ſententia quod iuſta & probabilis coram Deo hominibuſq; videbatur, ego quoq; aſſentiens, omne tibi Papatus ius, quod habere viſus es, abrenuntio, atq; vt à ſede Vrbis, cuius mihi patriciatus Deo tribuente, & iurato Romanorum aſſenſu debetur, deſcendas edico.

Hæc ſeries noſtræ epiſtolæ ad Hildebrandum monachum. Quam idcirco & vobis ſcripſimus, vt & vobis noſtra voluntas, & nobis, immo Deo & nobis veſtra ſatisfaciat caritas. Exurgite igitur in eũ fideliſſimi, & ſit primus in fide primus in eius damnatione. Non aũt vt ſanguinẽ eius fundatis dicimus (quippe quũ maior ſibi ſit poſt depoſitionẽ pœna vita, quã mors) ſed vt eum, ſi nolit deſcendere cogatis, & alium communi omnium Epiſcoporum & veſtro conſilio à nobis electum in Apoſtolicam ſedem recipiatis, qui quid iſte in Eccleſia vulnerauit, curare & velit & poſſit.

HENRICVS *non vſurpatione, ſed pia Dei ordinatione Rex, Hildebrando iam non Apoſtolico ſed falſo monacho. Hanc talem pro confuſione tua ſalutationem promeruiſti, qui nullum in Eccleſia ordinem præteriſti, quem confuſionis, non honoris, maledictionis, non benedictionis participem non feceris. Vt enim de multis pauca & egregia loquamur, Rectores S. Eccleſiæ, videl. Archiepiſcopos, Epiſcopos, presbyteros, non modo non tangere ſicut Chriſtos Domini timuiſti, quin*

ſicut

ſicut ſeruos neſcientes quid faciat Dominus eorum, ſub pedibus tuis calcaſti, in quorum conculcatione tibi fauorem ab ore vulgi comparaſti: quos omnes nihil ſcire, te autem ſolum omnia noſſe iudicaſti, qua vtiq; ſcientia non ad ædificationem, ſed ad deſtructionem vti ſtuduiſti. Vt iure B. Gregorium (cuius nomen tibi vendicaſti) de te prophetaſſe credamus ſic dicentem: Ex affluentia ſubiectorum plerumque animus Prælati extollitur, & æſtimat ſe plus omnibus noſſe, quum ſe videt plus omnibus poſſe.

Gregorius VII. Pp. primus Hildebrandus.

Et nos quidem hæc omnia ſuſtinuimus, dum Apoſtolicæ ſedis honorem ſeruare ſtuduimus. Sed tu humilitatem noſtram timorem fore intellexiſti, ideoque & in ipſam regiam poteſtatem nobis à Deo conceſſam exurgere non timuiſti, quam te nobis auferre auſus es minari. Quaſi nos à te regnum acceperimus, quaſi in tua & non in Dei manu ſit Regnum vel Imperium: qui Dominus noſter Ieſus Chriſtus nos ad regnum, te autem non vocauit ad ſacerdotium. Tu enim his gradibus aſcendiſti, ſcilicet aſtutia (quod monachica profeſſio abominatur) pecuniam, pecunia fauorem, fauore ferrum, ferro ſedem pacis adiſti, & de ſede pacis pacem turbaſti, dum ſubditos in prælatos armaſti, dum Epiſcopos noſtros à Deo vocatos, tu non vocatus ſpernendos docuiſti, dum laicis miniſterium eorum ſuper ſacerdotes vſurpaſti, vt ipſi deponant vel condemnent, qui ipſos à manu Domini per impoſitionem manuum Epiſcoporum docendos acceperant. Me quoque, licet indignus inter Chriſtos ad regnum ſum vnctus, tetigiſti, quod ſanctorum patrum traditio ſoli Deo iudicandum docuit, nec pro aliquo crimine niſi à fide (quod abſit) exorbitauerimus, deponendum aſſeruit. Quum etiam Iulianum apoſtatam prudentia ſanctorum Epiſcoporum non ſibi, ſed ſoli Deo iudicandum deponendumque commiſerit. Ipſe verus Papa B. Petrus clamat: Deum timere, Regem honorificate. *Tu autem quod Deum non times, me conſtitutum eius inhonoras. Vnde B. Paulus, vbi Angelo de cælo ſi prædicauerit alia, non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Ait enim:* ſi quis, vel ego, vel etiam Angelus è cœlo, prȩter id quod euangelizauimus vobis, euangelizauerit, anathema ſit. *Tu ergo hoc anathemate & omnium Epiſcoporum iudicio & noſtro damnatus deſcende, vindicatam ſedem Apoſtolicam relinque, alius in ſolium B. Petri aſcendat, qui nulla violentiam religione palliet, ſed B. Petri ſanam doctrinam doceat. Ego Henricus Rex Dei gratia, cum omnibus Epiſcopis noſtris tibi dicimus: Deſcende, deſcende.*

Quæ literæ quum Domino Papæ in Baſilica Lateranenſi, ſanctæ Synodo prȩſidenti fuiſſent allatæ, & coram Synodo palam recitatæ, tanta fit in Eccleſia commotio, vt idem legatus niſi inter Apoſtolici pedes defenſionem inueniſſet, membratim laniatus interijſſet miſerabiliter. Sequenti vero die Dominus Papa coram ipſo ſynodo declarauit, quotiens & quanta manſuetudine Regem de magnis criminibus corripuiſſet, vt Epiſcopos à captiuitate ſolueret: quanta ſuauitate rogaſſet Apoſtolica auctoritate iuſſiſſet: & pro paterna dulcedine quantam ſuperbiæ amaritudinem recepiſſet. Deinde cunctis acclamantibus ne talis contumelia remaneret inulta, omnium conſilio & conſenſu Henricum ſynodali iudicio damnatum, Regisq; nomine & honore priuatum anathematis gladio percuſſit, literasq; in regnum Teutonicorum miſit, quarum hoc exemplar ſupponere placuit.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, omnibus qui ſe cupiunt annumerari inter oues quas Chriſtus B. Petro cõmiſit, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Audiſtis fratres, nouam & inauditam præſumptionem, audiſtis ſchiſmaticorũ ſceleratam, & nomen Domini in B. Petro blaſphemantium garrulitatẽ & audaciam, audiſtis ſuperbiam ad iniuriam & contumeliam ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis elatã, qualem veſtri patres nec viderunt nec audiuerunt, quã nec ſcripturarũ ſeries aliquando à paganis vel hæreticis docet emerſam. Cuius mali etiamſi quod vnquam poſt fundatam Eccleſiam, & propagatam fidem Chriſti proceſſiſſet exemplum, omnibus tamen fidelibus pro tanto contemptu & conculcatione Apoſtolicæ, immo diuinæ auctoritatis, dolendum foret & gemendum. Quapropter ſi B. Petro claues regni cælorum à Domino noſtro Ieſu Chriſto traditas creditis, & vobis per manus ipſius ad æternæ vitæ gaudia introitum parare cupitis, cogitandũ vobis eſt, quantũ nunc de irrogata ſibi contumelia dolere debeatis. Niſi enim hic, vbi per diſcrimina tentationũ veſtra fides & corda probantur, ſocii paſſionũ efficiamini, proculdubio non eſtis digni, vt participes futuræ conſolationis, & filii regni cæleſtẽ coronam & gloriã ſortiamini. Rogamus igitur caritatẽ veſtrã vt inſtanter diuinã miſericordiam implorare ſtudeatis, quatenus aut corda impiorũ ad pænitentiã vertat, aut reprimendo eorũ nefanda conſilia, quam inſipientes & ſtulti ſint, qui petram fundatã in Chriſto euertere, & diuina priuilegia violare conãtur, oſtendat.

B. Petre Apoſtolorum princeps, inclina quæſo pias aures tuas nobis, & audi me ſeruum tuum, quem ab infantia nutriſti, & vſq; ad hanc diem de manu iniquorum liberaſti, qui me pro tua fidelitate oderunt & odiunt. Tu mihi teſtis es, & domina mea mater Dei, & B. Paulus frater tuus inter omnes ſanctos, quod tua S. Romana Eccleſia me inuitum ad ſua gubernacula traxit, & ego non rapinam arbitratus ſum ad ſedem tuam aſcendere, potiusq; volui vitam meam finire in peregrinatione, quam locum tuum pro gloria mundi, pro ſeculari ingenio arripere.

Et ideo ex tua gratia, non ex meis operibus credo, quod placuit tibi & placet, vt populus Chriſtianus tibi ſpecialiter commiſſus, mihi obediat ſpecialiter pro vice tua mihi commiſſa, & mihi tua gratia eſt poteſtas à Deo data ligandi & ſoluendi in cœlo & in terra. Hac itaque fiducia fretus, pro Eccleſiæ tuæ honore & defenſione, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus S. per tuam poteſtatem & auctoritatem Heinrico Regi filio Heinrici Imperatoris, qui contra tuam Eccleſiam inaudita ſuperbia inſurrexit, totius regni Teutonicorum & Italiæ gubernacula contradico, & omnes Chriſtianos à vinculo iuramenti, quod ſibi fecerunt vel facient, abſoluo, & vt nullus ei ſicut Regi ſeruiat interdico. Dignum eſt enim vt qui ſtudeat honorem Eccleſiæ tuæ imminuere, ipſe honorem amittat, quem videtur habere. Et quod ſicut Chriſtianus contempſit obedire, nec ad Deum rediit quem dimiſit, participando excommunicatis, & multas iniquitates faciendo, meaq; monita quæ pro ſua ſalute ſibi miſi, te teſte ſpernendo, ſeq; ab Eccleſia tua tentans eam ſcindere, ſeparando, vinculo eum anathematis vice tua alligo, & ſic eum ex fiducia tua alligo, vt ſciant gentes & comprobent, quod tu es Petrus, & ſuper tuam petram filius Dei viui ædificauit Eccleſiam ſuam & portæ inferni non præualebunt aduerſus eam.

Hiſce literis Papalibus ex profeſſo reſpõſum eſt à quodã eius tẽporis Theologo (Venericum Vercellenſem quidam putãt) cuius ſcriptũ in Fuldenſi bibliotheca inuentum edidit Vlr. Huttenus.

Deinde non longo tempore tranſacto Dominus Apoſtolicus, ne Regem magis iniuriæ ſuæ dolore, quam zelo iuſtitiæ excommunicaſſe putaretur, has literas ad regiones Teutonicas miſit, quibus ſe iuſte eum excommunicaſſe teſtatur.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei omnibus Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, cæterisq; fidelibus in regno Teutonicorum Chriſtianam fidem defendentibus, ſalutem & benedictionẽ. Audiuimus quoſdam inter vos de excommunicatione, quam in Regem fecimus, dubitare ac quærere, vtrum iuſte excommunicatus ſit, & ſi noſtra ſententia ex auctoritate legalis cenſuræ ea qua debuit deliberatione progreſſa eſt. Quapropter qualiter ad excõmunicandum illum adducti ſimus, prout verius potuimus (teſte conſcientia noſtra) oculis & intellectibus omnium patefacere curauimus, non tam vt ſingulas cauſas (quæ heu nimium notæ ſunt) quaſi noſtro clamore in publicum proiiciamus, quam vt eorum opinioni ſatisfaciamus, qui putant nos ſpiritualem gladium temere, & magis motu animi noſtri, quam diuino metu & iuſtitiæ zelo arripuiſſe. Quum adhuc in Diaconatus officio poſiti eſſemus, perlata ad nos de Regis ſiniſtra actionibus, & multum inhoneſtã fama, propter ſpem ac deſiderium correctionis ſuæ ſæpe eum per literas & nuntios ſuos admonuimus, vt à prauitate ſua deſiſteret, & memor clariſſimi generis ac dignitatis ſuæ, vitam moribus quibus Regem & futurum (Deo donante) deceret imperatorem, inſtitueret. Poſtquam vero ad Pontificatus apicem licet indigni venimus, quum illius ætas pariter creſceret & iniquitas, intelligentes Deum omnipotentem diſtrictius de manu noſtra animam illius requiſiturum, quanto nobis ad increpandum illum præ cæteris libertas data fuiſſet & auctoritas, multo ſollicitius eum modis omnibus, arguendo, obſecrando, increpando, ad emendationem vitæ ſuæ hortati ſumus. Qui quum ſæpe nobis deuotas ſalutationes & literas mitteret, excuſans ſe, cum ex ætate quod fluxa eſſet & fragilis, tum quod ab his in quorum manibus. Curia erat, multoties male ſibi ſuaſum atq; conſultũ ſit, monita noſtra de die in diem ſe promptiſſime ſuſcepturum verbis quidem promiſit, cæterum re & exaggeratione culparum penitus conculcauit. Inter hæc quoſdam familiares ſuos, quorum conſiliis & machinationib. Epiſcopatus & multa Monaſteria, inductus, per pretium, lupis pro paſtorib. ſimoniaca hæreſi fœdauerat, ad pœnitentiã vocauimus, quatenus & bona Eccleſiarum, quæ per interuentum tam ſcelerati cõmercii ſacrilega manu ſuſceperant, venerabilib. locis ad quæ pertinerent, dũ adhuc locus eſſet emendanda, redderent, & ipſi pro perpetrata iniquitate per lamẽta pœnitudinis Deo ſatisfacerẽt. Quos dũ ad hæc exequẽda datas inducias ſpernere, & in conſueta nequitia pertinaciter ſtare cognouimus, ſicut dignũ erat ſacrilegos & miniſtros ac mẽbra Diaboli à cõmunione & corpore totius eccleſiæ ſeparauimus, & Regẽ vt eos à domo ſua, à cõſiliis, & omni cõmunione ſua ſicut excõmunicatos expelleret, admonuimus. Interim vero aggraueſcente contra regẽ Saxonũ cauſa, quũ vires & præſidia regni ex maxima parte à ſe deficere velle videret, iterũ nobis direxit epiſtolã ſupplicẽ & õni humilitate plenã, in qua õnipotẽti Deo & B. Pet. ab nobis valde ſe culpabilẽ reddens, preces ẽt obtulit, vt quod ex ſua culpa in eccleſ. cauſis contra canonicam iuſtitiam

ſtitiam & decreta ſanctorum Patrum factum eſſet, noſtra Apoſtolica prouidentia & auctoritate corrigere ſtuderemus: atque in ea ſuam nobis per omnia obedientiam, conſenſum, & fidele promiſit adiutorium. Hoc idem etiam poſtea à confratribus & legatis noſtris, Humberto Præneſtino Epiſcopo, & Geroaldo Oſtienſi Epiſcopo, quos ad illum miſimus, ad pœnitentiam ſuſceptus in illorum manus per ſanctas ſtolas quas in collo tenebant, repromittendo confirmauit. Deinde poſt aliquod tempus commiſſo cum Saxonibus prælio Rex pro victoria, quam adeptus eſt, tales Deo grates & victimas obtulit, vt vota quæ de emendatione ſua fecerat continuo frangeret, & nihil eorum quæ promiſerat attendens, excommunicatos in ſuam familiaritatem & communionem reciperet, & eccleſias in eam quam conſueuerat confuſionẽ traheret. Qua de re graui dolore percuſſi, quanquam poſt contempta cæleſtis Regis beneficia pene omnis ſpes correctionis eius nobis ablata ſit, adhuc tamen animum eius tentandum fore decreuimus, magis cupientes eum Apoſtolica manſuetudine audire, quam experiri ſeueritatem. Itaque miſimus ei epiſtolas commonitorias, vt meminerit quid & cui promiſerit, ne credat ſe poſſe fallere Deum, cuius quanto prolixior eſt patientia, tanto ſeuerior eſt, quum iudicare cœperit, ira: neu inhonoret Deum honorantem ſe, nec potentiam ſuam ad Dei contemptum, & Apoſtolicam tentet extendere contumeliam, ſciens quod ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Præterea miſimus ad eum tres religioſos viros ſuos vtique fideles, per quos eum ſecreto monuimus, vt pœnitentiam ageret de ſceleribus ſuis: quæ quidem horrenda dictu ſunt, pluribus autem nota, & in multis partibus diuulgata, propter quæ eum excommunicari non ſolum vſque ad condignam ſatisfactionẽ, ſed ab omni honore regni abſque ſpe recuperationis debere deſtitui, diuinarum & humanarum legum teſtatur auctoritas. Poſtremo niſi excommunicatos à ſua participatione diuideret, nos nihil aliud de eo iudicare aut diſcernere poſſe, niſi vt ſeparatus ab Eccleſia in excommunicatorum conſortio foret, cum quibus potius quam cum Chriſto partem habere elegit. Sane ſi noſtra monita ſuſcipere, & vitam ſuam corrigere vellet, Deum teſtem inuocauimus & inuocamus, quantum nos de eius ſalute & honore gauderemus, & cum quãta caritate eum in gremium S. Eccleſiæ amplecteremur, vtpote eum qui Princeps populi conſtitutus, & ampliſſimi regni gubernacula tenens, catholicæ pacis & iuſtitiæ defenſor eſſe deberet. Verum quanti ipſe aut ſcripta, aut per legatos miſſa noſtra verba fecerit, eius facta declarant. Qui indigne ferens ſe à quoquam reprehendi aut corripi, non ſolum à perpetratis ad emendationem reuocari non potuit, ſed ampliori conſcientiæ ſuæ furore arreptus, non prius ceſſauit, donec Epiſcopos pene omnes in Italia, in Teutonicis vero partibus quotquot potuit, circa fidem Chriſti naufragare fecit: dum eos debitam B. Petro & Apoſtolicæ ſedi obedientiam & honorem in Domino noſtro Ieſu Chriſto conceſſum, abnegare ſubegit. Quum igitur iniquitatem eius ad ſummum prodiſſe vidimus, pro his cauſis, videlicet primum quod ab eorum communione qui pro ſacrilegio & reatu ſimoniacæ hæreſis excommunicati ſunt ſe abſtinere noluit. Deinde quod pro criminoſis actibus vitæ ſuæ pœnitentiam non dico ſuſcipere, ſed nec promittere quaſi voluit, mentita ea fide quam in manus legatorum noſtrorum promiſerat, nec non quod corpus Chriſti, id eſt vnitatem ſanctæ Eccleſiæ ſcindere non expauit: Pro his (inquam) culpis ſynodali iudicio eum excommunicauimus, vt quem mites non potuimus, vel ſeueri ad viam ſalutis (Deo adiuuante) reuocare valeamus: aut ſi (quod abſit) nec diſtrictionis quaſi cenſuram pertimuerit, noſtra ſaltem anima negligentiæ aut timoris diſcrimini non ſuccumbat. Si quis igitur hanc ſententiam iniuſtè vel irrationabiliter prolatam eſſe putauerit, ſi talis eſt vt ſacris regulis intelligentiæ ſenſum præbere non velit, nobiſcum inde agat, & non quid nos ſed diuina auctoritas doceat, quid decernat, quid conſona vox ſanctorum Patrum iudicet, patienter audiens acquieſcat. Nos tamen non æſtimamus quenquam fidelium, qui eccleſiaſtica ſtatuta nouerit, hoc errore teneri, vt non hoc, & ſi publice affirmare non audeat, vel in corde ſuo recte factum eſſe perhibeat. Quanquam etſi nos (quod Deus auertat) non ſatis graui de cauſa, aut minus ordinate eum huiuſmodi vinculo ligauerimus, ſicut ſancti Patres aſſerunt, non idcirco ſpernenda eſſet ſententia, ſed abſolutio cum omni humilitate quærenda. Vos autem dilectiſſimi, qui iuſtitiam Dei non pro regia indignatione, non pro aliquo periculo deſerere voluiſtis, fatuitatem eorum qui de execratione & mendacio in conſummatione paruipendentes, viriliter ſtare & confortamini in Domino, ſcientes, quod illius partem defenditis, qui inſuperabilis Rex & magnificus triumphator iudicaturus eſt viuos & mortuos, reddens vnicuiq; ſecundum opus ſuum.

De cuius multimoda retributione & vos certi eſſe poteritis, ſi vſque in finem fideles & inconcuſſi in eius veritate perſtiteritis. Propter quod & nos inceſſanter pro vobis rogamus

Dominum, vt det vobis virtutem corroborari per Spiritum ſanctum in nomine eius, & conuertat cor Regis ad pœnitentiam: vt & ipſe aliquando cognoſcat, nos & vos multo verius amare eum, quam qui nunc ſuis iniquitatibus obſequuntur & fauent. Qui ſi Deo inſpirante voluerit reſipiſcere, quicquid contra nos moliatur, ſemper tamen nos ad recipiendum eum in ſanctam cõmunionem pro vt veſtra caritas nobis conſuluerit, paratos inueniet.

Poſtea vero vt excommunicationem quam fecerat, amplius confirmaret, has literas miſit in Teutonicas regiones:

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilecto in Chriſto fratri H. Epiſcopo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quod ad perferendos labores ac pericula pro defenſione veritatis te paratum intelligimus, diuini muneris eſſe non dubitamus. Cuius hæc eſt ineffabilis gratia & mira clementia, quod nunquam electos ſuos penitus aberrare permittit, nunquam funditus labefactari aut deiici ſinit, dum eos perſecutionis tempore quadam vti probatione diſcuſſas, etiam poſt trepidationem aliquam ſemetipſis fortiores faciat. Quoniam autem ſicut inter ignauos alium quo turpius alio fugiat, timor exanimat, ita etiam inter ſtrenuos, alium quo fortius alio agat, quo ardentius corrumpat, virile pectus inflammat, Hoc caritati tuæ exhortationis voce curauimus commendare, vt eo magis in acie Chriſtianæ religionis ſtare te delectet inter primos, quo eos non dubitas victori Deo proximos atq; digniſſimos.

Quod autem poſtulaſti te quaſi ſcriptis iuuari, ac præmuniri contra illorum inſaniam, qui neſando ore garriunt, auctoritatem S. Apoſtolicæ ſedis non potuiſſe Regem HENRICVM, *hominem Chriſtianæ legis contemptorem, Eccleſiarum videlicet & Imperii deſtructorem, atque hæreticorum auctorem & conſentaneum excommunicare, nec quenquam à Sacramento fidelitatis eius abſoluere, non ideo neceſſarium nobis videtur; quum huius rei tam multa ac certiſſima documenta in ſacrarum ſcripturarum paginis reperiantur.*

Neque enim credimus eos qui ad cumulum ſuæ damnationis veritati imprudenter detrahunt & contradicunt, hoc ad ſuæ defenſionis audaciam tam ignorantia, quam miſeræ deſperationis vecordia coopiaſſe. Nec mirum: mos eſt enim reproborum ob ſuæ nequitiæ protectionem conſimiles ſibi defendere, quod pro nihilo habent mendacii perditionem incurrere. Nam vt de multis pauca dicamus. quis ignorat vocem Domini ac ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti dicentis in Euangelio: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis?

Nunquid hic ſunt Reges excepti, aut non ſunt de ouibus, quas filius Dei B. Petro commiſit? quis rogo in hac vniuerſa conceſſione ligandi atque ſoluendi, à poteſtate Petri ſe excluſum eſſe exiſtimat? niſi forte infelix ille, qui iugum Domini portare nolens, Diaboli ſe ſubiicit oneri, & in numero ouium Chriſti eſſe recuſat. Cui tamen hoc ad miſeram libertatem minime proficit quod poteſtatem Petri diuinitus ſibi conceſſam à ſuperba ceruice excutit, quoniam quanto eam quiſq; per elationem ferre abnegat, tanto durius ad damnationem ſuam in iudicio portat. Hanc itaque diuinæ voluntatis inſtitutionem, hoc firmamentum diſpenſationis Eccleſiæ, hoc priuilegium Petro Apoſtolorum principi cæleſti decreto principaliter traditum atque firmatum, ſancti Patres cum magna veneratione ſuſcipientes atque ſeruantes, S. Romanam Eccleſiam tam in generalibus conciliis, quam etiam in cæteris ſcriptis & geſtis ſuis Vniuerſalem Matrem appellauerunt: & ſicut eius documenta in confirmatione fidei, & eruditione ſacræ religionis, ita etiam iudicia ſuſceperunt, in hoc conſentientes. & quaſi vna ſpiritu & vna voce concordantes, omnes maiores res & præcipua negotia, necnon omnium Eccleſiarum iudicia, ad eã quaſi ad matrem & caput debere referri, ab ea nuſquam appellari, iudicia eius à nemine retractari aut refelli debere aut poſſe.

Vnde B. Gelaſius Papa Anaſtaſio Imperatori ſcribens, diuina fultus auctoritate, quid & qualiter de principatu ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis ſentire deberet, hoc modo enim inſtruxit: Etſi, *inquit*, cunctis generaliter ſacerdotibus recte diuina tractantibus fidelium conuenit colla ſubmitti, quanto potius ſedis illius præſuli conſenſus eſt adhibendus, quem cunctis ſacerdotibus & diuinitas ſumma voluit præminere, & ſubſequens Eccleſiæ generalis iugiter pietas celebrauit? *Vbi prudentia tua euidenter aduertit, nunquam quolibet penitus humano conſilio æquare ſe quenquam poſſe illius priuilegio vel confeſſioni, quem Chriſti vox prætulit vniuerſis, quem Eccleſia veneranda confeſſa ſemper eſt*

& ha-

& habet deuota primatem. Item Iulius Papa orientalibus Epiſcopis ſcribens de poteſtate eiuſdem ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis ait: Decuerat vos, Fratres, aduerſus ſanctam Romanam & Apoſtolicam Eccleſiam limate & non ironice loqui, quoniam & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus eam decenter alloquutus ait: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus, & tibi dabo claues regni cœlorum. Habet enim poteſtatem ſingulari priuilegio ſibi conceſſam, aperire & claudere ianuam regni cœleſtis, quibus voluerit. Cui ergo aperiendi & claudendi cœli data eſt poteſtas, de terra iudicare non licet? Abſit. Num retinetis, quod ait B. Paulus Apoſtolus: Neſcitis quod angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia? *Beatus quoque Gregorius Papa à ſua dignitate cadere ſtatuit, qui Apoſtolicæ ſedis decreta violare præſumpſerint, ſcribens ad quendam ſenatorem his verbis:* Si quis regum, ſacerdotum, iudicum, atque ſecularium perſonarum hanc conſtitutionis noſtræ paginam agnoſcens, contra eam venire tentauerit, poteſtatis honoriſque ſui careat, reumq; ſe diuino iudicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat: & niſi ea, quæ ab illo ſunt male ablata reſtituerit, vel digna pœnitentia illicite acta defleuerit, à ſanctiſſimo corpore ac ſanguine Domini redemptoris noſtri Ieſu Chriſti alienus fiat, atque in æterno examine diſtrictæ vltioni ſubiaceat. *Quod ſi B. Gregorius doctor vtique mitiſſimus, Reges, qui ſtatuta ſua ſuper vnum xenodochium violarent, non modo deponi, ſed etiam excommunicari atque in æterno examine damnari decreuit: quis nos H. non ſolum apoſtolicorum iudiciorum contemptorem, verum etiam ipſius matris Eccleſiæ (quantum in ipſo eſt) conculcatorem, totiuſq. Regni & Eccleſiarum improbiſſimum prædonem & atrociſſimum deſtructorem depoſuiſſe & excommunicaſſe reprehendat? niſi forte ſimilis eius, ſicut B. Petro docente cognouimus in epiſtola de ordinatione Clementis, in qua ſic ait:* Si quis amicus fuerit his, quibus ipſe (*de eodem Clemente dicens*) non loquitur, vnus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare Dei Eccleſiam volunt, & cum corpore nobiſcum eſſe videtur, mente & animo contra nos eſt, & eſt multo nequior hoſtis hic, quam illi, qui foris ſunt, & euidenter inimici. *Hic H. per amicitiarum ſpeciem, quæ inimica ſunt gerit, & Eccleſiam diſpergit ac vaſtat. Nota ergo chariſſime, ſi eum, qui amicitia vel alloquio his, quibus Papa pro actibus ſuis auerſus eſt, aſſociatur tam grauiter iudicat: quanta illum ipſum, cui pro actibus ſuis auerſus eſt, animaduerſione damnat. Sed vt ad rem redeamus, itane dignitas à ſecularibus & Deum ignorantibus inuenta, non ſubiicietur ei dignitati, quam omnipotentis Dei prouidentia ad honorem ſuum inuenit, mundoque miſericorditer tribuit? Cuius filius ſicut Deus & homo indubitanter creditur, ita ſummus ſacerdos, caput omnium ſacerdotum, ad dexteram Patris ſedens, & pro nobis ſemper interpellans habetur, qui ſeculare regnum, vnde filii ſeculi tument, deſpexit, & ad ſacerdotium crucis ſpontaneus venit. Quis neſciat Reges & Duces habuiſſe principium? qui Deum ignorantes ſuperbia, rapinis, perfidia, homicidiis, poſtremo vniuerſis pene ſceleribus, mundi principe videlicet Diabolo agitante, ſuper pares ſcilicet homines dominari cæca cupidine & intolerabili præſumptione affectauerunt. Qui videlicet, dum ſacerdotes Domini ad veſtegia ſua inclinare contendunt, cui rectius comparantur, quam qui eſt caput ſuper omnes filios ſuperbiæ, qui ipſum ſummum Pontificem, ſacerdotum caput, altiſſimi filium tentans, & omnia illi mundi regna promittens ait:* Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me? *Quis dubitet ſacerdotes Chriſti, Regum & Principum, omniumque fidelium patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubiicere, à quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe & ſolui? Hæc (ſicut B. Gregorius in epiſtola ad Mauritium Imperatorem directa commemorat) Conſtantinus Magnus Imperator, omnium Regum & Principum fere totius orbis dominus, euidenter intelligens, in S. ſynodo Nicena poſt omnes Epiſcopos vltimus reſidens, nullam iudicii ſententiam ſupra eos dare præſumpſit, ſed illos etiam Deos vocans, non ſuo debere ſubeſſe iudicio, verum ſe ab illorum pendere arbitrio iudicauit. Supradicto quoque Anaſtaſio Imperatori prælibatus Papa Gelaſius perſuadens, ne ille intimatam ſuis ſenſibus veritatem arbitraretur iniuriam, ſubintulit, dicens:* Duo ſunt quippe, Imperator Auguſte, quibus principaliter mundus hic regitur: auctoritas ſancta Pontificum, & Regalis poteſtas, in quibus tanto grauius eſt pondus ſacerdotum, quanto etiam pro ipſis Regibus, hominum in diuino reddituri ſunt examine rationem. *Et paucis interpoſitis inquit:* Noſti itaque inter hæc illorum te pen-

dere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Talibus ergo inſtitutis, talibusque fulti auctoritatibus, plerique Pontificum alij Reges, alij Imperatores excommunicauerunt. Nam ſi ſpetiale aliquod de perſonis Principum requiratur exemplum, B. Innocentius Papa Arcadium Imperatorem quod conſenſit, vt S. Iohannes Chryſoſtomus à ſede ſua pelleretur, excommunicauit. Alius item Romanus Pontifex Regem Francorum, non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ poteſtati non erat vtilis, à regno depoſuit: & Pipinum Caroli Magni Imperatoris patrem in eius loco ſubſtituit, omnesque Francigenas à iuramento fidelitatis, quod illi fecerant, abſoluit. Quod etiam ex frequenti auctoritate ſæpe agit Eccleſia ſancta, quum milites abſoluit à vinculo iuramenti, quod factum eſt his epiſcopis, qui Apoſtolica auctoritate à pontificali gradu deponuntur. Et B. Ambroſius licet ſanctus, non tamen vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, pro culpa quæ alijs ſacerdotibus non adeo grauis videbatur, Theodoſium Magnum Imperatorem excommunicans ab Eccleſia excluſit. Quod etiam in ſuis ſcriptis oſtendit, quod aurum non ita pretioſius ſit plumbo, quam regia poteſtate altior ſit dignitas ſacerdotalis. Hoc modo circa principium ſui Paſtoralis ſcribens: Honor, Fratres, & ſublimitas epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: ſi Regum fulgori compares & Principum diademati, longe erit inferius, quam ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares, quippe quum videas Regum colla & Principum, ſummitti genibus ſacerdotum, & exoſculata eorum dextera, eorum ſe credant orationibus communiri. Et poſt pauca: Hæc cuncta, Fratres, ideo nos præmiſiſſe debetis agnoſcere, vt oſtenderemus, nihil eſſe in hoc ſeculo ſacerdotibus excellentius, nihil ſublimius Epiſcopis reperiri. Meminiſſe etiam debet fraternitas tua, quod maior poteſtas Exorciſtæ conceditur, quam ſpiritualis Imperator ad abigendos Dæmones conſtituitur, quam alicui Laicorum cauſa ſecularis dominationis tribui poſſit. Omnibus Regibus nempe & Principibus terræ, qui religioſe non viuunt, & actibus ſuis Deum (vt oportet) non metuunt, Dæmones heu proh dolor dominantur, & miſera ſeruitute confundunt. Tales enim non diuino ducti amore ſicut religioſi ſacerdotes, ad honorem Dei & vtilitatem animarum præeſſe cupiunt: ſed vt intolerabilem ſuperbiam oſtentent, animique libidinem expleant, cæteris dominari affectant. De quibus S. Auguſtinus in libro I. de doctrina Chriſtiana dicit: Quum vero etiam eis, qui ſibi naturaliter pares ſunt, hoc eſt, hominibus, quilibet dominari affectant, intolerabilis omnino ſuperbia eſt. Porro autem, ſi Exorciſtæ (vt diximus) ſupra Dæmones à Deo imperium habent: quãto magis ſupra eos, qui Dæmonibus ſubiecti, & membra ſunt Dæmonum. Si ergo his tantum præeminent Exorciſtæ quanto amplius ſacerdotes? Præterea omnis Rex Chriſtianus ad exitum veniens, vt carcerem euadat inferni, vt de tenebris in lucem tendat, vt de peccatorum vinculis in Dei iudicio abſolutus appareat, ſacerdotis opem ſupplex ac miſerandus requirit. Quis autem non modo ſacerdotum verum etiam laicorum in extremis poſitus pro ſua animæ ſalute terreni Regis implorauit auxilium? Quis vero Regum aut Imperatorum aliquem Chriſtianum ex impoſito ſibi officio valet ſacro baptiſmatis ex Diaboli poteſtate eripere, & inter filios Dei connumerare, ſanctoque chriſmate præmunire? Et (quod maximum eſt in Chriſtiana religione) quis eorum valet proprio ore corpus & ſanguinem Domini conficere? vel cui eorum data eſt poteſtas ligandi ſoluendique in cœlo & in terra? Ex quibus aperte colligitur, quanta poteſtate præcellat dignitas ſacerdotum. Aut quis eorum poteſt aliquem clericum in S. Eccleſia ordinare? quanto minus pro aliqua culpa eum deponere? Namque in eccleſiaſticis ordinibus, maioris poteſtatis eſt deponere, quam ordinare. Epiſcopi enim poſſunt alios Epiſcopos ordinare, ſed nullo modo ſine auctoritate Apoſtolicæ ſedis deponere. Quis igitur vel tenuiter ſciolus dubitet ſacerdotes Regibus anteferre? Quod ſi Reges pro peccatis ſuis ſacerdotibus ſunt iudicandi, à quo rectius, quam à Romano Pontifice ſunt iudicandi? Ad ſummam, quoslibet bonos Chriſtianos multo conuenientius, quam malos Principes Reges intelligi decet. Iſti enim gloriam Dei quærendo ſemetipſos ſtrenue regunt: at illi non quæ Dei ſunt, ſed ſua quærentes, ſibimet hoſtes, alios tyrannice opprimunt. Hi veri Reges Chriſti, illi vero Diaboli corpus ſunt. Iſti adhuc ſibi imperant, vt cum ſuo Imperatore æternaliter regnent. Illorum vero id poteſtas agit, vt cum tenebrarum principe, qui rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ, æterna damnatione diſpereant. Nec valde ſane mirandum eſt, quod mali pontifices iniquo Regi, quem adeptis male per eum honoribus diligunt & metuunt, conſentiunt, qui ſimoniace quoslibet ordinando, Deum pro vili etiam pretio vendunt. Nam ſicut electi inſolabiliter ſuo capiti vniuntur, ita & reprobi maxime contra bonos, ei qui malitiæ caput eſt, pertinaciter fœderantur. Contra quos profecto non tam diſſerendum, quam pro eis eſt lacrymoſis plan-

ctibus

ctibus ingemendum, vt omnipotens Deus illos à laqueis Satanæ, quibus captiui tenentur, eripiat, & tandem aliquando, vel poſt pericula ad agnitionem veritatis perducat. Hæc de Regibus & Imperatoribus, quod ſingnlari gloria nimium tumidi, non Deo, ſed ſibi regnant. Sed quod noſtri eſt officii, vnicuique ſecundum ordinem vel dignitatem, qua videtur vigere, exhortationem diſtribuere: Imperatoribus & Regibus, cæteriſque Principibus, vt elationes maris & ſuperbiæ fluctus comprimere valeant, arma humilitatis Deo auctore prouidere curamus. Scimus enim, quod mundana gloria & ſecularis cura, eos permaxime, qui præſunt, ad elationem trahere ſolet, quæ ſemper neglecta humilitate propriam quærendo gloriam, fratribus cupiant præminere. Proinde videtur vtile maxime Imperatoribus & Regibus, vt cum mens illorum ſe ad alta erigere, & pro ſingulari vult gloria oblectare, inueniat quibus ſe modis humiliet, atq; vnde gaudebat, ſentiat plus timendum. Perſpiciant ergo diligenter, quam periculoſa, quamve timenda ſit Imperatoria vel Regia dignitas, in qua pauciſſimi ſaluantur, & illi, qui Deo miſerante ad ſalutem veniunt, non æque, vt multi pauperum, iudicio S. Spiritus in ſancta eccleſia glorificantur. A mundi enim principio vſque ad hæc noſtra tempora in tota authentica ſcriptura non inuenimus ſeptem Imperatores vel Reges, quorum vita fuerit à Deo præcipua religione & virtute ſignorum decorata, ſicut vniuerſalis multitudinis ſeculi contemptorum: licet eorum plures credamus apud omnipotẽtem Deum miſericordiæ ſalutem inueniſſe. Namq; vt de Apoſtolis & martyribus taceamus, quis Imperatorum vel Regum æque vt B. Martinus, Antonius, & Benedictus miraculis claruit? Quis Imperator aut rex mortuos ſuſcitauit, leproſos mundauit, cæcos illuminauit? Ecce Conſtantinum piæ memoriæ Imperatorem, Theodoſium, & Honorium, Carolum, & Ludovvicum, iuſtitiæ amatores, Chriſtianæ religionis propagatores, Eccleſiarum defenſores, ſancta quidem eccleſia laudat & veneratur, non tamen eos fulſiſſe tanta miraculorum gloria iudicat. Præterea ad quot nomina Regum vel Imperatorum baſilicas ſeu altaria dedicari, vel ad eorum honorem S. Eccleſia miſſas ſtatuit celebrari? Timeant Reges aliiq; Principes, ne quanto ſe cæteris hominibus in hac vita præferri gaudent, tanto amplius æternis incendiis ſubiiciantur. Vnde ſcriptum eſt: Potentes potenter tormenta patientur. De tot enim hominibus Deo reddituri ſunt rationem, quot ſuæ dominationi ſubditos habuerunt. Quod ſi alicui religioſo priuato non paruus labor eſt, vnam ſuam animam cuſtodire: quantus labor imminet Principibus ſuper multis millibus animarum? Præterea ſi iudicium S. Eccleſiæ valde conſtringit peccatorem pro vnius hominis interfectione: quid erit de his, qui multa millia morti tradunt, pro huius mundi honore, qui licet ore aliquando dicant, Mea culpa: pro multorum occiſione tamen in corde gaudent, in ſui quaſi honoris extenſione, noluntque non feciſſe quod egerunt, neque dolent, quod fratres ſuos in tartarum compulerunt. Quumque ex toto corde eos non pœnitet, neque volunt humano ſanguine acquiſita vel detenta omittere, illorum pœnitentia apud Deum ſine digno pœnitentiæ fructu manet. Vnde profecto valde eſt timendum, atque ad memoriam eorum crebro reuocandum, quod (ſicut præfati ſumus à mundi principio, pauciſſimi per diuerſa terrarum regna Reges ſancti, ex innumerabili eorum multitudine reperiuntur: quum in vna tantum Pontificum ſeriatim ſede, videlicet Romana, à tempore B. Petri Apoſtoli fere centum inter ſanctiſſimos computentur. Cur autem hoc? niſi quod Reges terræ & Principes vana gloria delectati (ſicut prælibatum eſt) quæ ſua ſunt, ſpiritualibus præferunt: religioſi autem Pontifices vanam gloriam deſpicientes, quæ Dei ſunt carnalibus rebus præponunt. Illi in ſe peccantibus cito cognoſcunt, Deum offendentibus non leuiter parcunt *. Illi terrenis actibus nimium dediti ſpiritualia parui pendunt, iſti cœleſtia ſedulo meditantes, quæ ſunt terrena contemnunt. Admonendi ſunt ergo omnes Chriſtiani, qui cum Chriſto regnare cupiunt, ne ambitione ſecularis poteſtatis regnare affectent, ſed potius præ oculis habeant, quod B. Gregorius Papa ſanctiſſimus in lib. paſtorali admonet, dicens: Inter hæc itaq; quid ſequendum, quidve tenendum, niſi vt virtutibus pollens coactus ad regnum veniat, virtutibus vacuus ne coactus accedat. Quod ſi ad Apoſtolicam ſedem, in qua rite ordinati meritis B. Petri Apoſtoli meliores efficiuntur, quod timent coacti veniunt cum magno timore; ad regni ſolium cum quanto timore accedendum, in quo etiam boni & humiles (ſicut in Saul & Dauid cognoſcitur) deteriores fiunt? Nam quod de Apoſtolica ſede prælibauimus, in decretis beati Papæ licet experimento ſciamus, ſic continetur: Ille ſcil. B. Petrus perennem meritorum dotem cum hæreditate innocentiæ miſit ad poſteros. Et poſt pauca: Quis enim ſanctum dubitet eſſe, quem apex tantæ dignitatis attollit, in qua ſi deſint bona acquiſita, per meritum, ſufficiunt quæ à loci deceſſore præſtantur: Aut enim claros ad hæc

*Videtur hic aliquid deeſſe.

veſtigia erigit, aut eos, qui eriguntur illuſtrat. *Quapropter quos S. Eccleſia ſua ſponte ad imperium vel regimen deliberato conſilio aduocat, non pro tranſitoria gloria, ſed pro multorum ſalute humiliter obediant, & ſemper caueant, quod B. Gregorius in eodem libro paſtorali teſtatur*: Apoſtatæ quippe angelo ſimilis efficitur, dum hominibus eſſe ſimilis dedignatur. Sic Saul poſt humilitatis meritum in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus eſt, per ſuperbiam reprobatus, Domino atteſtante, qui ait: Nonne quum eſſes paruulus in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael. *Et paulo inferius*: Miro autem modo quum apud te paruulus, apud Dominum magnus: quum vero apud te magnus apparuit, apud Dominum paruulus fuit. *Vigilanter quoque retinendum, quod Dominus in Euangelio dicit*: Ego gloriam meam non quæro; & qui vult inter vos eſſe primus, ſit omnium ſeruus. *Honorem Dei ſemper ſuo præponant, iuſtitiam vnicuique ſuum ſeruando ius amplectantur, atque cuſtodiant, non eant in conſilio impiorum, ſed religioſis ſemper acquieſcendo corde adhæreant. Sanctam Eccleſiam non quærant ſicut ancillam ſibi ſubiicere, ſubiugare: ſed permaxime oculos illius, videlicet Domini, ſacerdotes, magiſtros & patres recognoſcendo, decenter ſtudeant honorare. Nam ſi carnales matres & patres honorare iubemur, quanto magis ſpirituales? Si ille, qui carnali patri vel matri maledixerit, morte mulctandus eſt: quid ille, qui maledicit patri ſpirituali vel matri meretur? Non carnali amore illecti ſtudeant filium ſuum gregi, pro quo Chriſtus ſanguinem ſuum fudit, præponere, ſi meliorem illo & vtiliorem poſſunt inuenire: ne plus Deo diligendo filium, maximum ſanctæ Eccleſiæ inferant detrimentum. Patenter enim Deum & proximum, ſicut Chriſtianum oportet, non amare conuincitur, qui tantæ vtilitati tamque neceſſariæ ſanctæ matris Eccleſiæ, prout melius poteſt, negligit prouidere. Hac namque virtute, (id eſt charitate) neglecta, quicquid boni aliquis fecerit, omni fructu ſalutis carebit. Hæc itaque humiliter agendo, & amorem Dei & proximi, (ſicut oportet) ſeruando, præſumant de illius miſericordia, qui dixit*: Diſcite à me, quod mitis ſum, & humilis corde. *Quem ſi humiliter imitati fuerint, de regno ſeruili & tranſitorio, ad regnum veræ libertatis & æternitatis tranſibunt, Amen. Admonemus vos fratres & coepiſcopos noſtros, ne faciem Principum trepidantes, veritatem eis dicere timeatis, incurrentes illud Gregorii*: Quum in terra hominem contra veritatem quilibet pauet, eiuſdem veritatis iram cœlitus ſuſtinet.

Wilhelmus epiſc. Traiectenſis. Legatus Regis reuerſus, quum Regi, qui tunc erat Traiecti, quod erat excommunicatus indicaret, Willehelmi ipſius vrbis Epiſcopi conſilio Rex excommunicationem illam nihili pendit. Epiſcopus quoque idem timens, ne ſi populus hoc audiſſet, à Rege ſicut ab excommunicato diſcederet, intra miſſas ſermonem faciens ad populum, deriſorie quod Rex eſſet excommunicatus indicauit, ſed hanc excommunicationem nihil valere, quibus poterat verbis (vtpote facundus homo) confirmauit. Sed quantum valeret, in ſeipſo coactus eſt agnoſcere, ſi liceret ei pœnitendo à ſuperbia reſipiſcere. Nam in ipſo loco, in quo Romano pontifici derogabat, eiuſque poteſtatem verboſus adnihilare laborabat, ipſe mala valetudine corripitur, in qua vſq; ad miſerandum miſeræ vitæ finem detinetur. Itaque morbo magis & magis ingraueſcente, dum eſſet cum eo quidam homo Regis, eumque rogaret, vt ſe eum ſuo mandato remitteret ad Regem; *Hoc*, inquit, *ei mitto mandatum, quod ipſe & ego, & omnes eius iniquitati fauentes, damnati ſumus in perpetuum.* Quumque à ſuis, qui aderant, clericis, ne talia loqueretur, eſſet admonitus; *Quid aliud*, inquit, *loquar, niſi quod verum eſſe, viſibiliter intueor. Ecce enim Dæmones lectum meum circumſtant, quatenus me mox, vt expirauero, rapiant. Itaque quum fuero de corpore eductus, rogo vos & omnes fideles, ne ſe fatigent pro me faciendo ſupplicationes.* Hac igitur in deſperatione defunctus, nullis orationibus Deo reconciliatus, diu iacebat inſepultus, donec Romam mittitur, & inde quæſito conſilio, ne populus fœtore corrumpatur, Apoſtolico iuſſu ſine commendationibus ſepelitur. Non longe autem poſt mortem ſuam Abbati Cloniacenſi apparuit, priuſquam eum fuiſſe mortuum cognouiſſet, & *Non ſum*, inquit, *viuus, ſed vere defunctus, & in inferno ſepultus.* Sic ille ſapiens, & per omnia vir honeſtus, ſi non eſſet auaritiæ venenis infectus, ſtultum & miſerabilem finem habuit; quod hunc, dum poterat, præcauere noluit. Et cur eum ſolum dico miſerabiliter obiiſſe? quum manifeſtum ſit, omnes fere Henrici familiares & fideles æque miſeras mortes incurriſſe, & eos miſeriores, qui fuerant illi fideliores: quod fides illa vere erat perfidia.

Patriarcha. Vt enim per exceſſum quædam vel repetam, vel percurram, Patriarcha qui legatus Apoſtolici maximus auctor abiurationis extiterat Heinrici, & noui Regis inſtituendi, poſtquam Exregi quaſi regi ſociatus retrogradus efficitur; repentina morte præuentus, quod communicabat excommunicatis, incommunicatus & inconfeſſus huic vitæ ſubtrahitur. Verum quod tantæ dignitatis virum non decebat, ire ſolum ad infernum; quinquaginta (ſicut audiuimus) de ſuis habuit ſocios, eadem morte repentina correptos, ne quos habebat in iniquitate conſortes, in retributione non haberet participes.

Vdo Treuer. archiep. Vdo Treuerenſis Archiepiſcopus, omni pietate plenus, dum nimis manſuetus Tyrannidi non reſiſtens, Heinrico plus quam decebat obſequitur, eius flammeo furori ſuæ conſenſionis oleum miniſtrat, & vt Eccleſiæ deprædentur, licentiam donat, mox in craſtino mane mortuus inuenitur, vt omnibus aperte conſtaret, ideo tali eum morte obijſſe; quod in Eccleſiarum prædatione non timuit aſſenſum præbere.

Eppo Cicenſis epiſc. Eppo Cicenſis Epiſcopus, dum in Epiſcopio S. Kiliani quendam riuum forti ſedens in equo tranſiret, quem quilibet pedes ſine periculo tranſire poſſet, vbi nec timor vllus fuit, equo cadente moriens ſic interijt: S. Kiliano ſic diſponente, vt qui eius vrbis violentus incubator iniuſte vinum ſuum bibebat, aquam quoq; ſuam iuſte bibens, vltra vinum non quærat; & quod nobis inconciliabilis permanſit, Deo inreconciliatus ab hac vita migrauit.

Godefridus Dux. Godefridus Dux qui fuit maximus hoſtis Saxoniæ, perijt in ſecretiori corporis parte perfoſſus ſæuo mucrone, nec purgatus vltima confeſſione, nec munitus ſacra communione.

Godebaldus. Godebaldus dum equo ſuo nouiter ferrato pedem poſteriorem leuaret, vt an apte ferrum eſſet impoſitum perſpiceret, ab ipſo pede in fronte percutitur, & ſic ab hac vita abſtrahitur.

Burcardus præfect. Miſnenſ. Burchardus Miſnenſis præfectus, dum in quadam ſua, cui præerat, vrbe ab vrbanis inuaditur, equo cui inſidebat, fruſtra calcaribus vulnerato fugere molitur, quod equus ſæpe prius de velocitate laudatus, modo cum maxime maximo curſu opus erat, fit ſtationarius, quaſi diceret; mihi non licet eum nunc à vobis eripere, qui dum ſibi licuit, nolebat ſe corrigere. Moritur ergo cum magno animæ ſuæ periculo, quod ſæpe conſenſum præbuit periculoſo ſæuiſſimi Regis conſilio.

Luipoldus conſiliarius. Luipoldus frater Berthaldi Regis conſiliarij, qui & ipſe eius conſiliarius erat, dum quadam die iuxta Regem equitans cum eo quoslibet ſermones conferret, accipiter quem ſiniſtra portabat volitare cœpit, quaſi capturam peteret, ille vero poſt auem parumper ſe inclinans ab equo grauis cecidit, & enſem quo cinctus erat, è vagina lapſum capulo terræ defixo in pectore medio recepit: & qui ſæpe praui conſilij conſors, vel auctor fuit, ſine conſilio perpetuæ ſalutis ab hac vita receſſit. His ex parte tractatis, multa his ſimilia præteriens ad iter inceptum volo reuerti, quod non aberrando, ſed deuiando ſponte deſerui.

Igitur comperta legatione Pontificis, & excommunicatione ſiue depoſitione Henrici Regis, omnes qui noſtros captiuos habebant, quod nullam apud Regem miſericordiam, dum Rex erat, inuenire poterant, & ei nullam modo cum Rex non eſſet fidem vel ſubiectionem debebant; omnes eos in patriam gratis Heinrico neſciente dimiſerunt.

Burcardus Halberſt. epiſc. Sed Burchardus Halberſtadenſis Epiſcopus quam mirabiliter à miſerabili damnatione ſit diuina pietate liberatus, ad Dei laudem, & ad omnium miſerorum conſolationem referamus. Dum Heinricus eſſet iuxta Danubium, & ſecum haberet ſororis ſuæ maritum Solomonem, ſimiliter ab Vngariæ regno depulſum, quod temporibus illis vigebat depoſitio Regum; genero ſuo iam redituro in patriam, in cuius extremitate paucas vrbes habendo vix hærebat, Epiſcopum Burchardum commendauit, eumque multum, vt nunquam in Teutonicis finibus videretur, obſecrauit: quod & ille promiſit. Quod quum Epiſcopus præſenſiſſet, amicos quos habebat ibi paucos, paucis (ſicut tempus monebat) verbis alloquutus, rogauit

omnes per Dei nomen, quatenus de ſua cogitarent ereptione. Tunc Othelricus quidam dixit ei, ſtare quandam domum deſertam non longe à littore, monuitq́; eũ, vt hanc arte quaiibet tentaret intrare. Epiſcopus ergo tantum cum vno capellano naui impoſitus. Ex regem iubetur antecedere, donec ipſe cum ſoccro pranſus, eum cum gurgite currens velox inſequatur. Leniter ergo defluens Epiſcopus non in ſomnum diſſoluitur, non in vanis confabulationibus occupatur, ſed cor cum tota deuotione leuat ad Deum, oculos in littus tenet intentos, donec præmonſtratam conſpiciat domum. Qua viſa rogat nautas, vt in littus ſe velint exponere, quatenus ventrem leuando perſoluar debita naturæ. Illi nil ſuſpicantes in miſerum miſericordes fiunt, & cum capellano comite exire permiſerunt. Quid moror, quum in illo nullam moram intueor? remouetur à littore longius, nautisq́; ne longius abiret clamantibus, appropinquat domui, leniterq́; pulſans, Deumq́; ſuppliciter inuocans, dixit: *Aperi.* Nunquam dixit, neque dicturus eſt cum maiore deuotione cordis, *Aperi.* Othelricus paratis equis & ſocijs Epiſcopum ſuſcepit, & die quieſcens, nocte vero feſtinans, eum Dei miſericordia comitante in Halberſtedi perduxit. Quanta gratulatione totius populi fuiſſet acceptus, meus hebes non valet explicare ſtylus. Etiam qui eum prius odio habuerunt, in occurſu læti gaudentesq́; concurrerunt.

Principes ergo noſtri diuerſis ab exilijs omnes pene ſimul in patriam reuerſi, magnam his, qui domi erant, dederunt materiam gaudij, & multorum os aperuerunt in laudem Dei. Inuenerunt enim totam pene plebem congregatam, exigi tributa à prædijs ſuis perſoluenda, iam libertatis ſpe retinendæ depoſita, quæ iuberetur cuncta facturam. Herimannus autem patruus Magni Ducis, & Thiedricus de Katalanburg (hi namque prius aliquanto cæteris venerunt) obſtupefactis omnibus exclamauerunt; *Nolite*, dicentes, *optimi Saxones, nolite ſeruitutis iuga recipere, nolite de miſericordia Dei deſperare. Ecce nos, qui veſtri cauſa nos in captiuitatem dedimus, Dei clementia, illo qui nos tenebat inuito redimus, pro vobis & veſtris pugnaturi quamdiu viuimus. Erigite ergo ceruicem iugo ſeruitutis excuſſo liberam, nunquam poſt hac ſeruituti premendam, adiuuante Deo. Retinete manus à tributis ſoluendis, retinete poſſeſſiones veſtras liberas, ſicut liberas eas à veſtris parentibus accepiſtis. Vos autem fautores iniquitatis, qui miſeræ plebis oppreſſione crudelis tyranni oppreſſionem quæſiſtis, ab opprimendo ceſſate, ab exigendo quieſcite, & ex hac hora vel nobiſcum pro libertate pugnaturi fideliter & iurati permanete, vel in hac hora velut hoſtes infidi & periuri, à nobis & à patria noſtra nunquam reuerſuri diſcedite.* Talibus verbis & hoſtes confuſi à ferocitate quieſcunt, & ciues confortati priſtina virtute recepta in vnanimitatem facile coaleſcunt. Coadunati denique præſidia Heinrici ab omnibus caſtellis eijciunt, & illis ea, quorum fuerant, libera reſtituunt: poſſeſſiones alias, quas Tyrannus iniuſte his, quorum erant, ereptas iniuſtius, illis ad quos nullo iure pertinebant, donauerat, auferunt, & eas ad iuſtos poſſeſſores redire faciunt. His omnibus in finibus noſtris rite patratis diem & locum determinant, vbi concordiam ad defenſionem patriæ renouaturi conueniant; & eos, in quibus infidelitatis ſuſpicio reſideret, aut à finibus ſuis exire, aut ſecum fideliter conuenire compellant.

Thietricus de Katalanburg.

Hæc omnia dum Heinricus audiſſet, nimis in animo conturbatur, & Moguntiam veniens quoſdam de reſiduis adhuc captiuis ad ſe duci præcepit, & cum eis de pretio, quo ſe redimerent, vt dimitterentur, egit. Interea orta ſeditione inter Moguntinos & Bavenbergenſes milites, ciuitas à Bavenbergenſibus incenditur, ita vt tota vel maxima pars eius arſura videretur. Ad quam reſtinguendam dum Heinricus ipſe omnisq́; populus feſtinaret, captiui noſtri ſine cuſtode relicti, inuenta naui Rhenum tranſierunt, & die noctuq́; feſtinantes in patriam ſuam peruenerunt. Inter quos erat etiam Gertrud nobiliſſimi Ottonis Ducis fratris Herimanni vidua, quam Lodevvig ante biennium fere ceperat, & Domino ſuo Heinrico, vt ab ea pecuniam extorqueret (quod & fecit) adduxerat.

Moguntia incenſa.

Heinricus ergo Ex rex videns ſuæ voluntati cunctas res aduerſari, quum intelligeret, ſe de lupina ferocitate parum proficere, pellem non coruinam cogitauit induere, vt oſtenſione pietatis & iuſtitiæ deciperet, quos crudelitate violenta ſuperare non poterat. Volebat namque legatos ad Saxoniam mittere, qui dicerent, ſe eis plus quam ipſi cuperent bonum eſſe velle, ſe penitus iniuſtitiam cum vitijs omnibus, quo

ad poſ-

ad poſſet, abijcere, ſe eis in omnibus pariturum dedere. Sed nullum, qui hanc legationem portare præſumeret, inuenit: quod de ſuis quoque eum nullus, quod ore emiſit, in corde habere credebat, nec aliquis dubitauit, quin ſi quis Saxonibus valde iam exaſperatis hoc nuntium falſitatis afferret, pro falſis promiſſis pœnas veraciter daret. Remanſerant autem adhuc duo de noſtris apud eum, Werinherus Magdeburgenſis, eiuſdemque nominis Merſeburgenſis Epiſcopus, qui quum poſſent inuito Rege (ſicut alij) repatriare, nolebant, quod in illo licet impio Deum, à quo eſt omnis poteſtas, offendere timebant. Hos ergo cum ſupradicta legatione ad Saxoniam miſit, ſed de eorum reuerſione nihil eis dixit. Illi vero Saxonibus cum tota voluntate, quod erant iuſſi ſuadebant; ſed Saxones cognitis tot eius mendacijs, hæc quoque promiſſa veneno falſitatis infecta non dubitabant. Quumq; vellet Epiſcopi eorum reſponſa reportare, iuſſi ſunt vnum è duobus eligere, aut hic modo ſtare, aut huc nunquam poſthac redire.

Principes ergo noſtri ſimul adunati iuramentis & obſidibus inuicem datis in vnum ſe confirmant, & vt ad inuicem firmiſſime cohærerent, Regem cui ſubiacerent omnes eligere deliberant. Sed quum audiſſent, quod Sueuos tam crudeliter antiquum fœdus infregiſſe pœnituit, ad eos legatos de renouando fœdere mittere placuit: vt iterum conuenientes in vnum, inimicitiarum acerbitatem multa dilectionis ſuauitate ſuperarent, & inuicem ſibi donantes cõtra communem omnibus hoſtem vno de ſe Rege facto concorditer ſtarent. Domino quoque Apoſtolico literas miſerunt, quibus vt vel per ſe, vel per nuntium genti pene perditæ conſolator adeſſet, ſuppliciter orauerunt.

Non modico igitur Saxones exercitu collecto, perrexerunt ad Rhenum contra vicum, qui dicitur Oppenheim, quo & Patriarcha cum Epiſcopo Patauienſi Pontificis Romani legato conuenerat, & vna Sueuorum nõ parua multitudo, qui omnes exercitum Saxonicum, dum veniret, expectabant. *Oppenheimi conuentus.* Quibus appropinquantibus Patriarcha cæteriq; primates, quod de recenti prælio vtrorumq; gladij adhuc cruore madebãt, quãuis per legationes mutuas inuicẽ ſibi donaſſent, tamẽ ne (quod facile eſt armatis) ſeditio vilibus à perſonis factum fœdus corrumperet, obuiam Saxonibus ibant, & amicitiam, quam renouauerant abſentes, nunc præſentes confirmare volebant. Hinc igitur Dux Otto violẽter honore ſuo priuatus, illinc WapbDux eodem honore non iuſte ſublimatus, hac conditione ſibi inuicem pacis oſcula dederunt, vt electo (propter quod ex vtraq; parte conuenerant) nouo Rege, quicunq; eorũ ipſum honorẽ iure retineret, alter ei non inuidens libẽter cõcederet. Similiter pacis oſcula dederunt ordinis ſecundi ſiue tertij partis vtriuſq; milites, quicquid inuicem ſe læſerant, nõ ſine multo fletu donãtes. Tunc omnes facti ex hoſtibus amici fideles, caſtra poſuerunt tam prope, vt viciſſim populus vterq; ſermones vtriuſq; non difficile poſſet audire. Quumq; iam cœpiſſent de Rege conſtituendo ſermones conferre, Saxones ex Sueuis, Sueui ex Saxonibus vnumquemlibet volebant eligere. Henricum vero tenebat in altera ripa Rheni ciuitas Moguntina, omni ſpe regni retinendi depoſita. Miſit tamen nuncios, qui tentarent iſtos ad miſericordiam flectere, vt eius iã ſatis correpti correctionem dignarentur accipere. Sed eorũ nullius legatio à quoquam noſtrate accipitur, niſi prius per Apoſtolici legatum ab anathematis vinculo ſoluatur. Vt igitur ſtylus velociter currat, humilitatem pœnitẽtis accepturos ſe promittunt ea cõditione, ſi vellet implere cuncta, quæ ei noſtrates facienda proponũt. Quod quum ille ſpopondiſſet, hoc ei primum proponunt, vt Epiſcopum Wormatienſem, qui iã diu fuerat expulſus, potentem faceret vrbis ſuæ: deinde vt mox literas ſcribi faceret, in quibus ſe fateretur iniuſte Saxones afflixiſſe, quas à noſtris perſpectas imagine ſua noſtris præſentibus ſignari faceret, & ſignatas per Italiã & Teutonicam terram mittendas per noſtros nuncios noſtratibus daret, ipſeque Romam veniens per dignam ſatisfactionem anathematis vinculo careret. Epiſcopus ergo ſtatim cum magno honore in vrbem deducitur; literæ in præſentia noſtratiũ bulla Regis ſignatæ per noſtros nuntios per ciuitates Italiæ regniq; Teutonici dirigũtur; ipſe ſe tota feſtinatione parat, vt per Romani Pontificis indulgentiam ligamen anathematis exuat. Noſtrates vero ſinguli ſacramento firmauerunt, vt niſi Henricus

quartus Heinrici Imperatoris filius in Februarij menſis initio à banno per Apoſtolicum ſolutus fuiſſet, nunquam amplius vllo ingenio ſuo Rex eorum nec appellaretur, nec eſſet. Quod ſacramentum primo fecit Patriarcha, & in literas redactum, in ſuum miſit marſupium, quod tamen, quia melius ſeruauit in ſcripto, quam in opere, (ſicut paulo ante dictum eſt) crudele ſupplicium dedit. Deinde fecit idem Patauienſis Epiſcopus, ſedis Romanæ legatus; & poſt hos omnes qui aderāt Epiſcopi, Duces, Comites, cæteriq; maiores & minores: ſed Epiſcopi plus alijs in hoc egerunt, quod iuramentum in literis etiam ſeruauerūt. Tunc miſſo legato rogauerunt Apoſtolicū, vt in principio Februarij vellet Auguſtā venire, vt cauſa diligenter examinata corā omnibus, vel eū ſolueret, vel eo fortius adhuc ligato, alium ſibi cum ipſius conſenſu quærerent, qui regnare ſciret. His omnibus ibi peractis, exercitus vterq; cum multa caritate diuiditur, & vterq; tripudians, & Deo laudes cantans ad ſua reuertitur.

Apoſtolicus autem quum, ſicut rogatus erat, Auguſtam verſus tenderet, vt ibi ingrediente Februario, qui erat annus Domini MLXXVII. ſicut placuerat Principibus, adeſſet, & noſtrates illuc econtra venire feſtinarent, vt Dominum Papam venerabiliter (ſicut decebat) acciperent; ecce nunciatur Apoſtolico, Henricum cum magno exercitu Italiam intraſſe, & ſi ipſe montes, ſicut volebat, tranſcendiſſet, aliū Papam illum conſtituere velle. Itaque miſſo velociter noſtris obuiam legato, ipſe triſtis, immo multa timens reuertitur, vt Italiam à gladio & igne tueatur.

1077.

Heinrici Imp. expeditio in Italiam.

Heinricus autem per Italiam vagans loco, ſed magis animo, quid ageret, neſciebat, quia quicquid ageret, regnum perdere timebat. Niſi enim ſupplex ad Apoſtolicum veniret, & per eum ſolutus à banno fuiſſet, regnum ſe non recepturum pro certo ſciebat. Si vero ſupplex ad ſatisfactionem veniret, timebat, ne ſibi pro magnitudine criminum regnum Pontifex auferret, vel ſibi inobediēti vincula poteſtatis apoſtolicæ duplicaret. Ergo in multis curis in diuerſa diuiditur. Quamuis autem vtroque modo ſe perditum & perditurum non dubitaret; tamen illam partem in qua aliquid ſpei eſſe putabat, elegit: & laneis indutus, nudis pedibus ad Apoſtolicum venit, dicens ſe plus amare regnum cœleſte, quam terrenum; & ideo pœnitentiam, quamcunque ſibi vellet imponere, ſe humiliter ſuſcepturum. Apoſtolicus vero de tanti viri tanta humilitate lætatus, præcepit ei, vt regalem ornatū, donec ipſe permitteret, ſibi nō imponeret, quatenus omnipotenti Deo acceptior eſſet cordis eius contritio, quo eam etiam foris oſtēderet vilis habitus teſtimonio: & vt eos, qui erant excommunicati, conuiuio vel colloquio vitaret; ne quod in ſe propria conuerſione fuiſſet (Dei gratia) mundatum, aliorum contagio fieret magis quam fuerat immundum. Quod vtrumque cum ſe facturum polliceretur, abſolutus hac lege dimittitur, multum monitus ne Deo mentiatur: quod ſi promiſſa non impleuerit, non ſolum priora vincula non auferantur, ſed etiam alia ſtrictiora ſuperaddantur.

Abſolutio Imperatoris.

Itaque reuerſus ad ſuos, quum cœpiſſet eos à ſuo cōuiuio ſeparare, magnum cœperunt tumultū facere, dicentes ei, quia ſi eos, quorū ſapientia & virtute obtinuiſſet hactenus regnū, nunc à ſe repelleret, Apoſtolicus ei nec illud reddere, nec aliud acquirere potuiſſet. His & alijs talibus verbis animus eius immutatur, & ad cōſueta prauo prauorumq; conſilio reuertitur. Imponit capiti aureum diadema, & in corde retinet ferro fortius anathema. Excommunicatorum communioni miſcetur, & à ſanctorum communione miſer ille repellitur. Nunc fecit omnibus manifeſtum, quam non verum eſſet, quod dixit: *Plus ſe amare regnum cœleſte, quam terrenum.* Quod ſi parumper in obedientia permanſiſſet, & regnum nunc terrenum cum pace teneret, & quandoque cœleſte ſine fine poſſeſſurus acciperet. Nunc vero factus inobediens, & hoc quod amat non habebit, niſi cum magno labore; & illud non accipiet, niſi magna totius vitæ mutatione.

Hic deſinit hiſtoria Lamberti Schaffnaburgēſis.

Interea Saxones & Sueui Forcheim conueniunt, ſed & de alijs regionibus legati aderant, quicquid iſti de re publica cōmode definierint, idem laudare ſuos indicant. Aderat etiam legatus Apoſtolici, qui cūcta, quę de regno noſtrates vtiliter diſponerent, Apoſtolicę ſublimitatis auctoritate firmaret. Ex multis, quos probitate dignos in electione propoſuerunt, tandem Rodulfum Ducem Sueuorum Regem ſibi Saxones & Sueui concorditer elegerunt. At cū ſinguli deberent eū Regem laudare, quidam

Rodulfus Sueuus Rex in ſchiſmate.

quidam voluerunt aliquas conditiones interponere, vt hac lege eum ſuper ſe leuarent Regem, quatenus ſibi de ſuis iniurijs ſpecialiter promitteret iuſtificationem. Otto namque Dux non prius volebat eum ſibi Regem conſtituere, niſi promitteret honorem ſibi iniuſte ablatū reſtituere. Sic & alij multi ſuas ſingulares cauſas interponunt, quas vt ille ſe correcturum promitteret, volunt. Quod intelligēs Apoſtolici legatus fieri prohibuit, & oſtendens eum non ſingulorum, ſed vniuerſorum fore Regem, vt vniuerſis iuſtum ſe promitteret, ſatis eſſe perhibuit. Ait etiā, ſi eo modo, quo cœptum fuerat, promiſſionibus ſingillatim præmiſſis eligeretur, ipſa electio nō ſincera, ſed hæreſis ſimoniacæ veneno polluta videretur. Tamen quædam ſunt ibi cauſæ ſpecialiter exceptæ, quas quod iniuſte viguerant, deberet emendare, ſcilicet vt Epiſcopatus non pro pretio nec pro amicitia daret, ſed vnicuiq; Eccleſię de ſuis electionem (ſicut iubent canones) permitteret. Hoc etiam ibi conſenſu communi comprobatum, Romani Pontificis auctoritate eſt corroboratum, vt Regia poteſtas nulli per hæreditatem (ſicut ante fuit conſuetudo) cederet, ſed filius Regis, etiamſi valde dignus eſſet per electionem ſpontaneam, quam per ſucceſſionis lineam Rex proueniret: ſi vero nō eſſet dignus Regis filius, vel ſi nollet eum populus, quem Regem facere vellet, haberet in poteſtate populus. His omnibus legaliter conſtitutis, Rodolfum electum Regem Moguntinam cum magno honore deducunt, & ei dū conſecrationem Regis accipiebat, venerabiliter & fortiter, (ſicut mox apparebat) aſſiſtunt. Conſecratur autē a Sigifrido Magontinæ ciuitatis Archiepiſcopo, præſentibus & adiuuantibus alijs quam plurimis, Anno Domini MLXXVII. VII. Cal. April.

Ipſo vero die conſecrationis eius pene contigit miſerandum facinus, vt fieret dies vnus principium & finis regni ipſius, & de eo vere poſſit naſci prouerbium; *Quod tam vigil Rex eſſet, vt in regno ſuo nunquam vidiſſet ſomnum.* Namq; quum ipſa die eius vnctionis in introitu miſſæ inuitaretur ſub nomine Ieruſalem, tota fideliū Eccleſia ad lætitiam ſpiritualem, & inde habeat omnis fere Eccleſia, etiam in religioſis perſonis, ipſo die ludendi non ſpernendā conſuetudinē; prandio noui Regis finito, iuuenes eius ad ludum venere communem, cauſam ob duplicem, cum regię conſecrationis, tamen magis antiquæ conſuetudinis. Vrbani vero videntes hunc ludum, in crudelem ſunt accenſi zelum, & quod magis fauebant Ex regi quam Regi, cogitabant illum ludum turbare, & ſemen aliquod, vnde ſeditio naſceretur, immittere; ad quam ſedandam dum Rex procederet, modo quolibet occiſus interiret. Miſerunt ergo quoſdam ſuos iuuenes, vt curialium ludo ſe miſcerent, & aliquam qualibet arte materiam belli conſtruerent. Itaque vnus ex ipſis, cuiuſdam nobilis ex curia cruſinam gulis ornatam, quaſi furtim præcidit, & inde quaſi furtum volens abſcondere, receſſit, & tamen malebat deprehēdi, vt acciperet, quod accepit. Nam ille, cuius honeſta veſtis erat de honeſtata, vt illum, qui ſuæ veſtis partem geſtabat, inſequutus eſt, colaphum ei tantum dedit, ſuiq; veſtimenti particulam recepit. Tunc vrbani in ſubſidijs ad hoc ipſum collecti curiales inermes incurrunt armati, & multos ex eis acriter vulnerauerunt, aliquos etiam occiderunt. Nam arma curialium in hoſpitijs derelicta, dum ipſi circa Regem frequentes eſſent, vrbani præripuerant, & ne illi, quotum erant, ea inuenire poſſent, effecerant. Rex talia videns, volebat ſe periculo dare, & vel ſuos eripere, vel cum eis ſimul occumbere: ſed qui circa eum erant, totum hunc tumultum propter eum fuiſſe inceptū cognouerunt, & ideo eum de palatio deſcendere non permiſerunt. Contraxerunt ergo ſe curiales, & omnis exercitus in maiorem Eccleſiam S. Martini, & ibi conglobati, conſilijs armiſque muniti, ſubito cum magno impetu exierunt, & vrbanos aut occiderunt, aut ceperunt, præter eos, qui fugæ ſe credentes timore perniciatem præbente abierunt velociter. In craſtino vero omnes ex vrbe maiores ante Regem ſupplices venerunt, & de malitia, quam fecerant, ſupplicia quæ Rex volebat accipere, dederunt, & vt poſthac in perpetuum fideles ei manerent, iurauerunt.

Sed Rex non habens eis fidem, ciuitatem dimiſit, & ad Sueuos abijt, ibiq; parum moratus ad Saxoniam tranſiuit. Nam dominicæ reſurrectionis feſtiuitate apud Auguſtam ciuitatem celebrata, in Pentecoſten ad Erpesfort venit, & inde non parua Saxonum multitudine cum regali honore deductus, Apoſtolorū Principum prin-

cipalem in vrbe Merſburgenſi deuotione multa celebrauit. Quo cum de cunctis Saxoniæ partibus maiores & mediocres conueniſſent, Regemq; ſicut à Principibus erat electus, vnanimiter in regno confirmaſſent, dixit Rex ſibi non videri decens vel vtile, Saxones quaſi plena pace potitos domi quietos ſedere: ſuaſitq; illis, vt exercitu collecto, hoſtiles vltro partes inuaderent, quatenus aliquid fortiter agendo, & à ſe deſidiæ qua notati erant, nomen abijcerent, & hoſti qui de victoria ſuperbus timebat, arrogantiam minuerent, quod & ipſi læti fecerunt.

Igitur in Auguſto menſe cum magno exercitu Rex Rudolfus vrbem Wirceburg obſedit, ad quam velut expugnandam machinas diuerſi generis parari iuſſit. Quæ dum parabantur, ipſe ſicut Rex Chriſtianus, Deum timens, ſecum cogitabat, quod ſi vrbs capta fuiſſet, ab Eccleſijs vel eccleſiaſticis rebus diruendis vel diripiendis vulgus ſemel intromiſſum nec ipſe Rex reuocare poſſet. Ergo lentus ibi ſedebat, & occaſiones diuerſas ne pugnaretur ad vrbem quærendo, integrum fere menſem nihil proficiens ibi manebat; maluitq; glorioſam, quaſi vrbem capere non poſſet, habere contumeliam, quam periculoſam, vt vrbe deſtructa nulli ſacræ rei parceretur, acquirere gloriam.

Secundum bellum. Interea Heinricus Exrex exercitu nec magno nec forti congregato (nam maxima pars eius ex mercatoribus erat) obuiam noſtris ire parauit, pigroque progrediens inceſſu, Bavaros & Boemos, quos ſibi in auxilium venire ſperabat, fruſtra expectauit. Quo Rex Rodulfus audito lætus obſidionem dimiſit, hoſtique ſæuo ſæuior occurrere feſtinauit. *Ad Nicrum castra.* Ad fluuium itaque qui vocatur Neckar, exercitus ambo conuenerunt, & in diuerſa ripa animo pugnandi diuerſa caſtra poſuerunt. Nam noſtri dederunt illis optionem, vt vel ipſi longius à littore recedentes ſibi facultatem tranſeundi concederent, vel ipſi noſtræ ripæ ſpatio ſecuri accepto cum noſtris pugnaturi tranſirent. Illi vero quamuis multis, vt vtrumlibet facerent, conuitijs eſſent exagitati, neutrum facere voluerunt. Quum autem multos ibi dies ſediſſent, & illis noſtri locum ad ſe veniendi ſæpe fruſtra dediſſent, tandem illi nec ſe noſtris pares, nec auxilium, quod ſperabant, venire videntes, quum militari non poſſent virtute, aſtutia tentabant à ſe bellum iſtud amouere. Fecerunt enim cum noſtris pacē ſequeſtram, vna (ſi poſſet fieri) per mutua colloquia peruenirent ad pacem perpetuam. Ad ſe inuicem igitur veniendi ſecuritate conceſſa dixerunt illi: Quid opus eſſet noſtris ſecum ferro decernere, cum ipſi parati eſſent rem verbis agere: & ſi quidem noſtram cauſam iuſtitia commendaret, ſe relicto ſuo domino noſtris aſſociari, ea conditione, vt ſi ſua cauſa melior eſſe probaretur, noſtrates illis eadem lege coniungi non dedignarentur. Quod quum noſtri laudaſſent, & ipſe Rex noſter ſe, vt pax inter eos fidelis fieret, libenter à regno deſcenſurum promiſiſſet, conſtituto die, quo ad hanc cauſam terminandam neutro Rege præſente venirent, ab inuicem ambo exercitus diſceſſerunt; & ecce illi magnam tui bam ex Bavaris & Boemis, quos iam diu expectauerant, aduenire viderunt. Quo cognito, Heinricus nimis fit lætus, factæq; pacis oblitus, iam noſtros à tergo minus cautos inuaderet, ſi Principes illi, qui pacis faciendæ mediatores vel auctores fuerant, fidem ſuam contaminare non timerent. Itaq; noſtrates domum cum pace reuerſi, annum fuerunt integrum, nec lædentes aliquem, nec ab aliquo læſi.

1078. Sequenti vero anno, qui erat ab incarnatione Domini M L X X V I I I. iterum Saxonicus congregatur exercitus, & miſſa legatione Sueuos obuiam ſibi venire rogauerunt, vt vtriuſque populi virtute coniuncta, omnes ſibi aduerſantes, vel ad ſe tranſire compellerent, vel ſibi fœderari nolentes dira bellorum tribulatione fatigarent. Quod cognoſcens Heinricus robore congregato interuenit medius, nec eſt paſſus, vt vterque in vnum conueniret exercitus. Exercitus ergo Saxonicus ad *Melrichstat, hodie.* Methelrikeſtadt venit, ibique Heinricum cum non paruo robore virtutis inuenit. Quid in narrando moram facio, quum illi nullam feciſſent in agendo? Prælium incipitur fortiter, immo crudeliter: ex vtraque parte pugnatur, & hinc & inde fuit diuerſus euentus pugnæ, fugiunt iſti, fugiunt illi; noſtri capiuntur, ſed eripiuntur, hoſtes interficiuntur. Ex noſtris itaque primi fecerunt fugam, qui nunquam venire debuiſſent ad pugnam, Epiſcopi ſcilicet vnius nominis, ſed (vt ita dicam) non vnius

vnius ominis: Vterque enim Werinherus vocatur. Sed Magdaburgenſis ab incolis illius patriæ intercceptus, miſerabiliter occiditur: Merſeburgenſis vero deſpoliatus in patriam nudus reuertitur. Quod illi me non ad contumeliam quisquis hoc legit, ſed dixiſſe putet ad gloriam: quod ab ipſius ore non ſemel audiui, quod ipſam nuditatem non tolerare nollet pro pondere quolibet auri vel argenti. In eadem fuga ſunt capti Bernardus Romanæ ſedis Archidiaconus, Sigifridus Archipræſul Moguntinus, Adelbertus Wormatienſis Epiſcopus. Sed duos illos non longe poſt eripuit Dei clementia, tertius iſte perductus eſt in Heinrici crudelis tyranni præſentiam; qui tamen longe poſt inuito Tyranno, diuina liberatur miſericordia. Quos omnes, quod ſub religione nutriti melius ſciebant Pſalmos cantare, quam legiones armatas ad bella diſponere, ſolo viſu præliantium verſos in fugam tanta multitudo ſequitur, vt Rex totum exercitum penitus fugæ ſe dediſſe arbitretur. Quos cũ Rex nec victoriam certam promittendo, nec ſeruitutem perpetuam, niſi fuiſſent reuerſi, minando potuiſſet reuocare; ſolum ſe relictum cum paucis exiſtimans, cœpit ipſe etiam paulatim reuertendo Saxoniæ finibus appropinquare.

Interea noſtri, qui fortes hoſtibus ſe primo miſcuerant, nihil de poſt terga relictis ſcientes, aduerſarijs fortibus fortes reſiſtebant, minus vero fortibus fortius inſiſtentes, eos fugæ præſidium petere compellebant. Ibi quidam de noſtris aduerſarium ſibi videns obuium, velut ſuum ſalutauit ſocium, dicens: *Sancte Petre*, quod nomen Saxones pro ſymbolo tenebant omnes in ore. Ille vero nimium ſuperbus, & tantum deridere nomen exorſus, in eius vertice librato mucrone; *Hoc*, inquit, *tibi tuus Petrus mittit pro munere*, & nondum ſermonem finierat totum, quum gladium Saxonis alterius in cerebro habebat, dicentis; *Et hoc habeas munus ex parte tui Heinrici, tyranni inſanientis.*

S. Petre: Loſung der Sachſen.

Herdvvigus tunc Moguntini præſulis Archicapellanus, in eodem die poſt annum vrbem Magdaburgenſem Archipræſul ingreſſurus, ab hoſtium multitudine, ne vllus ei locus eſſet euadendi, eſt circumuallatus, cui cum illi velut capto illudentes dicerent, quod libentius eum tunc in gratia domini ſui, (ſicut olim fuit) aſpicerent, ille ſicut vir prudens, ita temperauit reſponſum, vt nec mendacium proferret, & tamen eos fallendo periculum præſens deuitaret. Paucis enim, (ſicut tempus poſtulabat) verbis reſpondit: *Sicut video*, dicens, *in cubiculo domini Regis heſterna nocte nullus veſtrum me vidit: ſed feſtinemus ad amicos noſtros, ne nos inimici repentè deprehendant incautos.* Erant autem non longe ante parua Saxonum legione, quas cum illi ſuos putarent, etiam ſe pene captos agnoſcerent. *Pergite*, dixit ille, *quo vultis, ego meis adiungar amicis.*

Herdvvigus Magdeburg.

Willehalmus Geronis Comitis filius, cum temere paucis ſe comitantibus iret, ab Euerhardo, qui de magnitudine barbæ agnomen habebat, ex improuiſo capitur, & Heinrico domino ſuo magna pars triumphi præſentandus à militibus ſuis ducitur: ipſe vero non longe quaſi ne ab aliquibus eripiatur proſpiciens inſequitur, & ecce copiæ Saxonum maiores illi de latere veniunt, & eum non multum repugnantem citius occidunt. Quod videntes illi, qui Willehalmum ducebant, eius obliti, ad ſuum dominum feſtinabant. Ille vero ſui non oblitus, quanta potuit velocitate ad ſuos eſt reuerſus.

Eberhardus Barbatus.

Interea Dux Otto, & Frithericus Palatij præfectus, diuerſis in partibus acriter pugnantes, non ante ceſſauerunt, quam Heinricum cum omnibus ſuis ad fugam coegerunt, eosque fugientes tam diu ſunt inſequuti, donec eos muro Wirceburgenſi videbant includi. Sed Frithericus neſciens, quid Otto Dux egiſſet, ad locum prælij tripudians reuertitur; quod ille qui fugatis hoſtibus locum cædis obtinuerit, victor habetur. Otto vero Dux non longe poſt eodem reuerſus, viſa tanta multitudine, putabat eos hoſtes eſſe, & quia valde feſſus erat, non credebat vtile cum eis pugnam incipere: miſit tamen exploratorem, qui ſibi perquireret veritatem. Qui vbi moram faceret, reputans ille, quod ab hoſte captus vel occiſus eſſet, quod nullũ de ſocijs, quem cognoſceret inuenit, victor quidem, ſed non lætus, quod neſciebat, ad patriam reuertitur.

Frithericus autem collectis ad ſe de diuerſis partibus à prælio reuertentibus, no-

ctem illam in multa lætitia,& maxime in diuina laude tranſegit. In craſtino vero receptis omnibus,quæ vel ſocij vel hoſtes ibi reliquerāt, meliora quæ poterant aſportare,ſecum tulerunt;cætera vero,ne prodeſſent hoſtibus, igni dederunt. Inde vero cum magno gaudio cantuq; redeuntes, Smelekallan & cæteros in circuitu vicos aut villas prædationibus & incendijs vaſtauerunt, quod incolæ illi pridie noſtros fugientes ſpoliauerant vel occiderant.

Smalkalden hodie.

Sigifridum quoque Moguntinum Præſulem, quem captum cum multis alijs adhuc ſeruabant, violenter eripuit;ſecumque gaudentes, & hymnos Deo canentes ad Saxoniam reducunt. Poſtquam vero diuerſis ex partibus omnes noſtri conuenerunt, & quid fortiter egiſſent, vel quanta pericula qualiter euaſiſſent, inuicem ſinguli retulerunt, non ſine multo fletu multas laudes vnanimiter Deo reddiderunt,cum pro victis & fugatis hoſtibus, tum etiam pro liberatis tantis ſacerdotibus.

Ex noſtris itaque partibus præter Epiſcopum Magdaburgenſem, qui cecidit in fuga, nemo qui dignus ſit nomine, perijt in illa pugna: ex hoſtili vero parte iacuerunt ibi de Principibus nobiliſſimis Euerhardus Barbatus, qui huius belli erat incentor ſæuiſſimus,Poppo ſimul & Theobaldus, Heinricus de Lecheſmundt. Factum eſt ergo hoc prælium ſecundum anno Domini MLXXVIII. VII. Menſis Augusti,feria III.

Heinricus vero in Octobri proximo Reginesburg veniens, Principibus collectis narrauit,quod iam longo labori finem feciſſet, nihilque ijs faciendum reſtaret,niſi vt illos, qui ſecum participes erant laboris, conſortes etiam faceret dignæ retributionis.Dixit namque Saxones in proximi prælij conflictu ſic eſſe proſtratos, vt niſi de gentibus exteris agrorum cultores aduenirent,Saxonica tellus in ſolitudinem verſa beſtijs ſylueſtribus habitanda remaneret. Igitur vt illam terram cunctis frugum generibus opulentam ſecum vellent intrare rogauit, ipſiſque quod nullū, qui eis intrantibus obſtaret,inuenirent,fideliter ſpopondit. Quod vt illis fieret credibile,ſimulatos nuncios eum verbis compoſitis fecit procedere, qui cunctis audientibus Regi,ſicut erant docti, dicebant ex perſona Ducis Ottonis, & Herimanni Comitis,ſe ſolos ex liberis hominibus, omnibus alijs in nouiſſimo prælio interfectis,beneficio fugæ in Saxonia relictos nunc nimis ſero pœniteret, quod vnquam multitudine ſuorum confiſi præſumpſiſſent regiæ poteſtati reſiſtere; ſe Regis aduentum,quo terræ daret cultores,humiliter expectare,ſe ſibi non honorem, non libertatem,ſed ſolam vitam (quamuis vel hac eſſent indigni) poſtulare. Quibus verbis,ſicut ipſe callidus dictauerat,peroratis, illi qui hæc credula nimis aure perceperant,inani ſpe iam totam Saxoniam poſſidebant, & quaſi iam poſſidentes inani ſpe decepti,animo tumeſcebant. Tota igitur feſtinatione, quo ſpes eos trahebat,ſequi properabant;nec exercitum valde indignum eſſe volebant, ne ſinguli eo minus illius regionis acciperent,quo plures illam diuiſuri fuiſſent,quod natura fert, vt tanto fiat partium minor quantitas,quanto fuerit earundem partium numeroſior pluralitas. Venientes ergo ad ſyluā,quæ Thuringos ſeparat à Francia,audiebant (quod & verum erat)quod Saxones ex altera parte ſyluæ cum tanta multitudine ſederent, quantam prius nunquam ſint auditi collegiſſe. Nam de militibus armatis millia fere ſexaginta habebant,qui vel fortiter mori,vel terram ſuam tueri volebant. Quod auditum , quum primo non crederent, poſtquam miſſis exploratoribus,nimis verum eſſe cognoſcebant,multo magis redire timore cogente , quam venire ſpe trahente properabant. Sed Henricus Exrex , ne tantum fruſtra congregaſſet exercitum,cum eodem agmine Sueuos petijt:vbi nec Eccleſijs,nec atrijs Eccleſiarum pepercit,& inter ſacras profanaſque res nullam differentiam fecit, vt illorum auaritiam inſaturabilem ſaturaret,quos Saxoniam pollicendo fefellerat. Ibi(quod anticipando iam narraui) Treuerenſis Archipræſul Vdo ſubitanea morte miſerabiliter obijt,dum timore Dei poſtpoſito,manibus profanis in ſacras res liceret ire , permiſit.

Interea Dominus Apoſtolicus apoſtolici vigoris oblitus (qua cauſa neſcimus) multum

mulrum eſt à priore ſententia mutarus. Nam qui prius Henricum cum omnibus ſuis adiutoribus Apoſtolica ſeueritate excõmunicauerat, eiq; regnandi poteſtatem porenter indixerat, & omnes qui ei fidelitarem iuraſſent, à iuramenti nodis Apoſtolica auctoritate abſoluerar, & electionem noui Regis conſenſu ſuo confirmauerat, nunc per literas mandauir, vt concilio facto Rex vterq; conuocatus audiatur, & quem iuſtitia regnare permiſerit, altero depoſito tutus in regno confirmetur. Quarum literarum, vt planius quod dico poſſit intelligi, ſubter exemplum ponere curaui, quæ venerunt menſe Febr. anno Domini MLXXVIV.

Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, chariſſimis in Chriſto filiis B. Diacono, & B. Abbati, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Fraternitati veſtræ notum eſſe non ambigimus, quod ideo ab Vrbe, confiſi miſericordia Dei & adiutorio B. Petri, egreßi ſumus, vt ad Teutonicorum partes, compoſituri inter eos ad honorem Dei, & vtilitatem S. Eccleſiæ pacem, tranſiremus. Sed quod defuerunt qui nos ſecundum quod diſpoſitum erat, conducerent impediti aduentu Regis in Italiam, in Longobardia, inter inimicos Chriſtianæ religionis, non ſine magno periculo remanſimus, & adhuc, ſicut deſiderauimus, vltra montes proficiſci nequiuimus. Quocirca monemus vos, & ex parte B. Petri præcipimus, vt fulti auctoritate noſtri præcepti, noſtraque vice ab eodem Apoſtolorum principe accincti, vtrumque Regem, Henricum videlicet atque Rodulfum commoneatis, quatenus nobis viam illic ſecure tranſeundi aperiant, & adiutorium atque ducatum per tales perſonas, de quibus vos bene confidatis, præbeant, vt iter nobis (Chriſto protegente) pateat.

Bernardus Diac. Cardinal. Bernardus abb. S. Maſſiliæ.

Deſideramus enim cum conſilio clericorum, atque laicorum eiuſdem regni, qui Deum timent & diligunt, cauſam inter eos (Deo fauente) diſcutere, & cuius parti magis ad regni gubernacula iuſtitia faueat, demonſtrare. Scitis enim quod noſtri officij & Apoſtolicæ ſedis eſt prouidentiæ, maiora negotia Eccleſiarum diſcutere, & dictante iuſtitia definire. Hoc autem quod inter eos agitur negotium tantæ dignitatis eſt, tantique periculi, vt ſi à nobis aliqua fuerit occaſione neglectum, non ſolum illis & nobis, ſed etiam vniuerſali Eccleſiæ magnum & lamentabile pariat detrimentum.

Quapropter ſi alteruter prædictorum Regum huic noſtræ voluntati ac deliberationi parere, & ad veſtra monita locum dare renuerit, ſuamque ſuperbiam, atque cupiditatis faces contra honorem Dei omnipotentis accendens, ad deſolationem totius Romani imperii anhelare tentauerit, omnibus modis, omnique ingenio vſque ad mortem (ſi oportet) noſtra vice reſiſtere: immo B Petri auctoritate ei totius regni gubernacula contradicendo, tam illum, quam omnes ſibi conſentientes, à communione corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & à liminibus S. Eccleſiæ ſeparate, illud ſemper habentes in memoria, quod ſcelus idololatriæ incurrit, qui Apoſtolicæ ſedi obedire contemnit, & quod B. Gregorius Doctor ſanctus & humilimus, decreuit Reges à ſuis dignitatibus cadere, ſi temerario auſu præſumerent contra ſedis Apoſtolicæ iuſſa venire. Alteri vero qui noſtræ iuſſioni humiliter paruerit, & obedientiam vniuerſali matri ſicut decet Chriſtianum Regem exhibuerit, conuocato concilio omnium clericorum & laicorum, quos aduocare poteritis, conſilium & adiutorium in omnibus præbete, & in regia dignitate per auctoritatem B. B. Apoſtolorum Petri & Pauli, noſtra vice confirmate, omnibusque Epiſcopis, Abbatibus, Clericis ac Laicis in toto regno habitantibus, vt ei fideliter, ſicut Regi oportet, obediant, ex parte omnipotentis Dei præcipite.

G. Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis in Chriſto fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, & vniuerſis Chriſti fidelibus, clericis & laicis tam maioribus quam minoribus in regno Teutonicorum conſiſtentibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Notum fieri vobis volumus, fratres chariſſimi, quia legatis noſtris, B. videlicet S. Romanæ Eccleſiæ fideli filio & diacono, itemque B. Abbati Maßilienſis monaſterii religioſo præcipimus, vt vtrumque Regem Henricum videlicet & Rodulphum, aut per ſe aut per idoneos nuncios admoneant, quatenus viam mihi pro diſcutiendo negotio, quod peccatis facientibus inter eos ortũ eſt, ad vos (Deo fauente) ſecure veniendi præbeant. In magna enim triſtitia & dolore cor noſtrum fluctuant, ſi per vnius hominis ſuperbiam tot millia hominum Chriſtianorum temporali & æternæ morti traduntur, & Chriſtiana religio confunditur, & Romanum imperiũ ad perditionem perducitur. Vterq; namq; Rex à nobis immo ab Apoſtolica ſede, cui licet indigni præſidemus, adiutorium requirit, & nos de miſericordia omnipotentis Dei & adiutorio B. Petri confidentes, parati ſumus cum veſtro conſilio, qui Deum timetis, & Chriſtianam fidem

diligitis, æquitatem cauſæ vtrimque decernere, & ei præbere auxilium, cui iuſtitia ad regni gubernacula fauere dinoſcitur. Quapropter ſi alteruter eorum ſuperbia inflatus, aliquo ingenio, quo minus ad vos venire poßimus, obſtiterit, & de ſua iniuſtitia timens iudicium S. Spiritus refugerit, inobediens factus, reſiſtendo ſanctæ & vniuerſali matri Eccleſiæ, hunc velut membrum Antichriſti & deſolatorem Chriſtianæ religionis contemnite, & ſententiam quam noſtri legati contra eum noſtra vice dederint, conſeruate, ſcientes, quod Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Alteri vero qui ſe humiliter habuerit, & iudicium decretum à Spiritu S. per vos autem prolatum non contempſerit (indubitanter enim credimus, vbicunque duo vel tres in nomine Domini congregati fuerint, quod præſentia eius illuminantur) illi inquam ſeruitium & reuerentiam, ſecundum quod noſtri præfati legati decreuerint, exhibete, adnitentes & modis omnibus ei obſequentes, vt regiam dignitatem honeſte poßit obtinere, & S. Eccleſiæ iam pene la-enti ſuccurrere. Non enim à corde veſtro debet excidere, quod quis Apoſtolicæ ſedi obedire contemnit, ſcelus idolatriæ incurrit, & quod B. Gregorius Doctor ſanctus & humillimus Reges decreuit à ſuis dignitatibus cadere, & participatione corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti carere, ſi præſumerent Apoſtolicæ ſedis decreta contemnere. Si enim cœleſtia & ſpiritualia ſedis B. Petri ſoluit & iudicat, quanto magis terrena & ſecularia? Scitis autem, fratres chariſsimi, quod ex quo tempore ab Vrbe exiuimus, in magno periculo inter inimicos Chriſtianæ fidei manſimus, & tamen neutro prædictorum Regum neque terrore, neque amore flexi, aliquod contra iuſtitiam adiutorium promiſimus. Magis enim volumus mortem (ſi oportet) ſubire, quam propria voluntate deuicti, vt Eccleſia Dei ad confuſionem veniat, conſentire. Ad hoc enim nos ordinatos & in Apoſtolica ſede conſtitutos eſſe cognoſcimus, vt in hac vita non quæ noſtra, ſed quæ Ieſu Chriſti, ſunt quæramus, & per multos labores patrum veſtigia ſequentes, ad futuram & æternam quietem (Deo miſerante) tendamus.

Acceptis his literis, Bernhardus Cardinalis quod ſibi iniunctum eſt exequitur. At noſtrates cum ipſas literas accepiſſent, à magna ſpe, quam in Apoſtolica petra poſuerant, exciderunt, quod prius cœlum ſtare, vel terram crediderant cœli modo moueri, quam cathedram Petri amittere conſtantiam Petri. Has igitur ei literas remiſerunt, quibus eum ancillæ (præſentis ſcilicet vitæ timore) perterritum, quaſi voce galli clamantis excitare, & reſpectu Chriſti confortatum ad priſtinæ virtutem conſtantiæ reuocare voluerunt.

Domino Apoſtolico & venerabili Papæ G. beati Petri fideles & ſui, tantum ſeruitutis quantum oppreßi valent. Multas iam huic ſanctæ ſedi, pro diuerſis calamitatibus noſtris querimonias expoſuimus. Quod autem nondum aliquid iuſtitiæ vel conſolationis conſequuti ſumus, non tam veſtræ ſanctitati quam noſtris peccatis imputamus. Si igitur noſtro conſilio, & propria deliberatione rem, pro qua tanta mala nos inuenerunt, aggreßi fuiſſemus, minus moleſte ferendum eſſet, ſi ad ſuccurrendum nobis veſtra ſe grauitas tardius erigeret. Nunc autem ſarcinam illam quam ſola veſtra auctoritate iubente ſuſcepimus, eadem quoque manum ſupponente leuigari oportuit. Teſtis eſt excellentia veſtra & literæ veſtræ, quas in teſtimonium habemus, quod neque conſilio noſtro nec etiam pro cauſa noſtra, ſed pro illatis ſedi Apoſtolicæ iniuriis Regem noſtrum regia dignitate priuaſtis, nobiſque omnibus terribili interminatione, ne ei ſicut regi ſeruiamus, interdixiſtis, & omnes Chriſtianos à vinculo iuramenti, quod ei fecerunt, vel facient, abſoluiſtis, deinde eum vinculo anathematis alligaſtis. In his omnibus veſtræ paternitati cum magno periculo (ſicut nunc patet) obediuimus & quod eidem depoſito depoſitionē veſtram cum cæteris concordare nolumus, tantam in nobis crudelitatem exercuit, vt quam plures ex noſtris amiſſa omni ſubſtantia animam in hoc certamine poſuiſſent, & filios ſuos exheredes, & ex diuitibus pauperes reliquiſſent. Qui autem reſidui ſunt, de vita cottidie ſolliciti, vitæ ſubſidia pene omnia amiſerunt. Sed cum nulla nos perſecutione poſſet ſuperare, ſuperatus eſt ille, vt licet nolens ſuam vobis præſentiam exhiberet, & ei quem inhonorauit, cum ſuo dedecore honorem impenderet. Pro quo labore hunc fructum recepimus, quod ille qui cum periculo animarum noſtrarum veſtigia pedum veſtrorum adorare compulſus eſt abſque noſtro conſilio, & ſine correctione abſolutus ad nocendum nobis libertatem recepit. Quumque illa anathematis abſolutio per epiſtolam veſtram nobis innoteſceret, de ſententia regni, quæ in eum proceßit, nihil mutatum eſſe intelleximus. ſed ne nunc quidem, ſi mutari poßit, intelligimus. Abſolutio enim illa iuramentorum qualiter caſſari poßit, nullo modo percipere valemus. Sine Sacramentorum autem obſeruatione Regiæ dignitatis officium nequaquam adminiſtrari poteſt. Ergo

quum

quum iam vltra anni terminum ſine rectore eſſemus, in locum de quo præuaricatus eſt ille, alius Principum noſtrorum electione ſubrogatus eſt. Quumq; de electo nobis Rege, & non de Regibus, ſpes magna ad refodillandum Imperium ſuccreſceret, ecce ex inſperato literæ veſtræ aduenientes, duos in vno regno Reges pronuntiant, duobus legationem decernunt. Quam Regii nominis pluralitatem, & quodammodo regni diuiſionem, diuiſio quoque populi & ſtudia partium ſubſequuta ſunt: quippe quum in epiſtolis veſtris illius præuaricatoris perſonam ſemper præponi cernerent, & ab eo ſicut à potente exigi, quatenus ducatum vobis in has partes ad diſcentiendas cauſas præberet. Cuius diſcenſionis qualis modus ſit (vt ſalua gratia veſtra dicamus) mirabile eſt in oculis noſtris, ſcilicet vt is qui iam ſynodali iudicio nulla conditione interpoſita depoſitus eſt, alio in eandem dignitatem Apoſtolica auctoritate firmato, nunc tandem ad rationem ponatur & quod finitum eſt denuo incipiatur, & de re indubitabili quæſtio moueatur. Hoc quoque infirmitatem noſtram monet, quod (ſicut nobis perſuadetur) vt in incepto firmiter perduremus, ſic etiam contrariæ parti verbis & rebus ſpes innuitur. Nam familiares prædicti Heinrici, qui ab omni regno infamia notantur, quiq; illi ſicut Regi ſeruiendo ſynodalibus præceptis manifeſte inobedientes ſunt, & vna cum ſuo capite per legatum Apoſtolicum ab Eccleſia ſancta ſeparati ſunt, ad hanc ſedem venientes benigne ſuſcipiuntur, & non ſolum impuniti redeunt, ſed inſuper gloria & honore coronantur, & ad priorem inobedientiam ſuperbiendo reuertẽtes noſtræ miſeriæ inſultant. Nobis autem quaſi ridiculis ad inſipientiam reputatur, quod ab illorum conſortio abſtinemus, qui ab ipſo capite noſtro tam caritatiue in communionem recipiuntur. Accedit & hoc ad cumulũ noſtri infortunij, quod præter illa quæ nos ipſi delinquimus, & aduerſariorum culpa in nobis cuditur, dum noſtræ negligentiæ attribuitur, quod idoneos & frequentes legatos huc non mittimus. Luce enim clarius patet, quod illi hoc fieri prohibent, qui ne prohiberent iureiurando promiſerunt. Et nunc de violenta ſacri itineris interclusione, & de manifeſto illorum periurio ſiletur, & nobis imputatur, quod nuncios non mittimus. Scimus chariſſime Domine, & ex conſideratione pietatis veſtræ ſperamus, quod hæc omnia bona intentione, & aliqua ſubtili deliberatione agitis: Sed nos homines imperiti occultam illam diſpenſationem penetrare non ſufficientes, quod manifeſte vidimus & audiuimus, de illa vtriuſque partis confortatione, & rerum cæterarum incerta dilatione ortum eſſe, & cottidie oriri vobis exponimus. Hæc ſunt bella inteſtina & pluſquam ciuilia, homicidia innumerabilia, vaſtationes, incendia, ſine differentia domus & Eccleſiæ, oppreſſiones pauperum, incomparabiles rerum Eccleſiaſticarum direptiones, quales nunquam audiuimus aut vidimus, legum quoque diuinarum & ſecularium defectus, ſine ſpe reparationis. Poſtremo in dimicatione duorum Regum, quorum vterq; ad obtentum regni ſpem à vobis accepit, tanta profligatio regalium, vt poſthac Reges noſtrarum partium rapinis potius quam regalibus ſuſtentandi ſint. Hæc incommoda aut nulla iam eſſent aut minora multo, ſi in incepto itinere neq; ad dexteram, nec ad ſiniſtram ſententia veſtra diuertiſſet. Arduum iter propter Zelum domus Domini aggreſſi eſtis, in quo progredi laborioſum eſt, regredi autem inhoneſtum. Nolite, ſanctiſſime pater, nolite in via deficere, & ne vlterius differendo, & vtrinque cauendo tanta mala creſcere & multiplicari ſinatis. Si graue vobis eſt pro illis verba facere, qui pro vobis vitam in magno diſcrimine poſuerunt, Eccleſiæ tamen veſtris temporibus miſerabiliter deſtructæ, & inaudita oppreſſione in ſeruitutem redactæ ſuccurrite. Cuius apertis deſtructoribus, ſi aperta fronte in faciem reſiſtere propter inſtantia pericula cautum non videtur, hoc ſaltem cauete, ne hoc quod iam feciſtis, irritum fieri permittatis.

Nam ſi hoc quod in ſynodo Romana definitum, & poſtea à legato ſedis Apoſtolicæ confirmatum eſt, ſilentio contegi, & pro nihilo haberi oportet, quid poſthac nobis credendum vel pro rato habendum ſit, omnino ignoramus. Hoc ſanctitati veſtræ nequaquam arroganter ſed in amaritudine animæ noſtræ locuti ſumus, quod non eſt dolor ſimilis ſicut dolor noſter.

Quum enim per obedientiam paſtoris luporum faucibus expoſiti ſimus, ſi etiam ab ipſo paſtore nobis cauendum eſt, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Deus autem omnipotens in talem Zelum vos contra inimicos Chriſti erigat, quatenus illa, quam in vobis poſuimus ſpes, nos non confundat.

Ad quas literas cum nullum pro velle ſuo reſponſum accepiſſent, has ei literas iterum miſerunt, vt quod non primo quaſi galli cantu (ſicut ſecundum Marcum nec Petrus eſt excitatus) ſaltem cum ſecundo quaſi gallus, populus Eccleſiæ vocem daret, à torpore dubitationis ad conſtantiam Petri cum Petro ſuſcitatus exurgeret.

Domino vere Apoſtolico G. B. Petri fideles & ſui, deuotum pro viribus obſequium. Nouit ſanctitas veſtra & omnibus circumquaque notum eſt, quam difficulter, quantoque bailorum diſcrimine legationes ad vos tranſmittimus, quod iter, quod omnibus temporibus, omnibus populis, tribubus, & linguis apertum fuit, & peruium, nunc clauditur & prohibetur, & illis maxime qui non minimum pro honore illius laborauerunt, ad cuius corpus eadem via ducit. Veſtro vero honori & noſtræ neceſſitati congrueret, & quod eum tanta difficultate perpetramus, aliquid nobis inde vtilitatis, aliquid in tribulatione conſolationis proueniret. Sed quicquid quæſtionis, quicquid querimoniæ ad hanc ſedem (quæ ſemper iudicii & iuſtitiæ magiſtra fuit) dirigimus, nihil definitæ reſponſionis recipimus, ſed omnia in futurum incerta ſuſpenduntur. Nam inter alia multa hac quoque Sanctitati veſtræ nuper indicauimus, qualem ſententiam Dominus B in Henricum Deo odibilem ſuosque participes protulerit, quidque de Rege Rudolpho veſtra iuſſione ſtatuerit, fiduciam habentes, ſi hoc ad notitiam veſtram perueniret, omnem cauſam noſtram in hoc procedere & proſperari. Sed poſt longam expectationem noſtram, tandem reuerſo nuncio nihil aliud nobis conſolationis relatum eſt, niſi quod diceretis his quæ mandauimus, vos fidem non habuiſſe. Et quare chariſſime Domine incredibile vobis viſum eſt, quod fratres noſtri & coepiſcopi, ſcilicet Dominus Werzinburgenſis, Patauienſis, & alij viri religioſi vobis in veritate nunciauerunt, quicquid ſe vidiſſe & audiſſe teſtati ſunt? Certe, Domine, non in verbis mendaciÿ confidimus liberari, ſed magis credimus quod veritas liberabit nos. Deus qui eſt veritas, qui ſolus laborem & dolorem conſiderat, non deſerit ſperantes in ſe, viſitauit nos in miſericordia & miſerationibus. Nam Rex noſter R fortis in eo, qui dat ſalutem Regibus, de inimicis Domini potenter triumphauit, H. autem ſolito more, cum ſuis complicibus, præter eos qui in gladio ceciderunt, in fugam verſus eſt, comite illo & conparticipe, cuius malitiam vos in bono vincere fruſtra tentaſtis: R. ſcilicet Bauenbergenſe, qui horum omnium auctor & incentor eſt & ô vtinam de ſua ſociorumq́; eius flagitioſa fallacia adhuc ſatis edocti fuiſſetis? Nolite chariſſime Domine, nolite amplius ad irriſionem nominis veſtri, huiuſmodi homines mulcere. & poſt tam frequentes repulſas, turpesq́; deceptiones iterum atq́; iterum ducatum ab eis quærere. Aduentus veſter ad nos tanto nobis eſſet deſiderabilis, quanto & neceſſarius: ſed vere ſcimus, quod ſponte illorum ad noſtras partes nunquam venietis, niſi prius certi ſint, vos illorum parti fauere, non pro iuſtitia ſed pro voluntate ipſorum. Quapropter nolite in eorum fide ſpem ponere quorum perfidia toties decepti eſtis. Ecce videtis, quomodo multiplicata ſint mala in terra, mala quorum non eſt numerus, & certamen, quod à vobis initum, veſtraque iuſſione ſuſceptum eſt, iam non per vos, nec per veſtra decreta componitur, ſed gladiorum iudicio terminandum derelinquitur. Rogamus ergo vos, & obſecramus in Domino, vt remotis iam blanditiis & dilationibus, iuſtitiæ zelo vos accingatis: & ſi non propter nos, tantum propter honorem ſanctæ ſedis Eccleſiæ confirmate, quod operatus eſt eiuſdem ſedis legatus, ita vt & viua voce & literis vbique tranſmiſſis ſine ambiguitate denuncietis, quid in hac Eccleſiæ diuiſione tenendum ſit, quid ſequendum. Quod ſi iam dudum factum fuiſſet, certi ſumus, quod pars iniqua adeo iam vires perdidiſſet, vt nec vobis, nec nobis amplius nocere præualeret. Ne adiciat vltra S. veſtra de certis ambigua & vtrimque vergentia ſtatuere, quæ vſque modo nos ita fouere viſa ſunt, quatenus inimicos tamen non exaſperarent. Sed certum eſt, quod nullo modo Eccleſiam vobis commiſſam, de ſua miſeria poteritis liberare, niſi inimicorum illius inimicitias velitis tolerare. Rogamus etiam ne in hac ſtatuta canonica deficere patiamini, quatenus corpora excommunicatorum, qui in perſequendo Eccleſiam occiſi ſunt, in atriis Eccleſiarum ſepeliri permittatis, vbi autem ſepulta ſunt, ibi diuina officia celebrari prohibeatis. Multi ex eis in Auguſta ciuitate ſepulti ſunt. Eiuſdem loci congregationibus, literas veſtras per diſcurrentes peregrinos ſatis mittere poteſtis. Deus autem omnipotens in his & in omnibus ita vos dirigat, vt ſicut Eccleſiæ ſanctæ præeſſe, ſic & prodeſſe valeatis.

Tertiam quoque direxerunt epiſtolam, quam iuſſerunt in ſynodo Romana recitari, ſi Dominus Apoſtolicus vel vniuerſalis Eccleſiæ interuentu ad dignitatis Apoſtolicæ rigorem poſſit excitari.

Conquerimur B. Petro, eiusque vicario, Domino Apoſtolico G. omnique S. Romanæ Eccleſiæ concilio. ſuper iniuriis multis, & violentiis, quas à Domino H. paſſi ſumus, & inceſſanter patimur, non ob aliam cauſam, niſi quod ſedi Apoſtolicæ obedientes ſumus. Peruenit autem ad nos in S. Synodo Romana nuper habita quæſitum eſſe, & dubitari à quibuſdam, vtrum prædictus vir ille excommunicandus ſit, an non. Quapropter nos quibus res iſta graui experimento euiden-

euidentius innotuit, annuntiare pro noſtra æſtimatione dignum duximus, quantis exiſtentibus cauſis ipſe non ſolum excommunicandus ſit, ſed multis modis iam vere excommunicatus. Teſtis eſt hac S. Romana Eccleſia, pro quantis ſceleribus, & quam inaudita præſumptione, in ſynodo eiuſdem Eccleſiæ vinculo anathematis alligatus eſt, non prius tamen (ſicut ex ipſius Domini Apoſtolici literis didicimus) quam ipſum multa ſedis Apoſtolicæ monita ſpernentem, ſemper ex correptione deteriorem eſſe probatum eſt. Penſetur ergo de illo, qui ante triennium incorrigibilis inuentus eſt, ſi intra triennium iſtud ſic correctus reſipuerit, vt nunc de proferenda in illum ſententia dubitari oporteat. Excommunicatus ergo (ſicut iam diximus) quod diuturna pertinacia vltionem Apoſtolicam deſpexerit, vndique notum eſt. Tandem neceſſitate, quæ nunc eſt incognita, coactus, abſolutionem quærens, prius impetrare non potuit, quam iureiurando pollicitus eſt, ſe de omnibus ſibi obiectis ſatisfacturum, prout Dominus Papa ſibi tempus conſtitueret. Hac conditione abſolutus receſſit. Quum autem placuiſſet Domino Apoſtolico miſſis legatis & literis, exegit ab eo vt faceret, quod iureiurando promiſit. Quarum literarum latores quum appropinquarent ad eum, à ſuis fautoribus capti, quidam in cuſtodiam miſſi ſunt, quoadusque pecunia redimerentur, alii vero excoriati ac decapillati ſunt. Quod quum ad noſtros renunciatum fuiſſet, iterum per alium nuncium legationem & literas Apoſtolicas transmiſerunt: à quo ipſe verba legationis audiens, nihil reſpondit, literas vero porrectas accipere recuſauit. Huius rei teſtes ſunt multi idonei, præcipue autem ſedis Apoſtolicæ legatus Dominus B. Cardinalis, qui ob id negotium in illas partes transmiſſus erat. Qui quum legationem ſuam in irritum procedere conſpexiſſet, quamuis certum fuiſſet prædictum virum pro adiuncto inobedientiæ periurio prioris anathematis vinculo innodatum, de quo iam ad tempus conditionaliter abſolutus fuit, tamen quod ſibi ab Apoſtolica ſede iniunctum eſt, ſuperimpoſuit. Iuſſione igitur Apoſtolica regni gubernacula denuo ei contradicendo, à corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & à liminibus S Eccleſiæ ſeparauit, tam illum, quam omnes ſibi conſentientes, & virum alium in regia dignitate confirmauit Apoſtolica auctoritate. Quæ S. Eccleſiæ Romanæ edicta ſicut alia multa contemnens, regnum ſibi iam ſecundo interdictum inuadens, vſque adeo diſſipando demolitus eſt, vt iam Regnum dici non valeat, cui nulla pene regalia ſuperſunt. Quum autem ad conciliandos ſibi fautores Regni facultates non ſufficerent, manum in ſancta ſanctorum extendens, Eccleſiarum Dei publicus inuaſor effectus eſt, non eo quaſi modo, quo iam ab aliquibus Tyrannis præſumptum eſſe cognouimus. Incomparabiles enim & ſine exemplo præuaricationes iſte fecit. Nam non qualibet prædia, aut modicas aliquas facultates Eccleſiarum, ſed Epiſcopatus quamplures aufugatis Epiſcopis ſibi vſurpauit, & quicquid ad ſeruitia vel ſuſtẽtationes Epiſcoporum pertinuit, totum ſuis ſuorumq́ vſibus mancipauit. Pro qua re Epiſcopis proclamantibus Dominus Papa, querimoniis eorum ſatisfaciens pro ſua pietate in ſynodo, quæ XVII. Kal. Decemb. habita eſt, excommunicauit omnes qui bona eorum inuaſerunt. Quod cum prædicto viro cognitum fuiſſet, quẽ eiuſdem inuaſionis auctorem & participem eſſe certiſſime conſtat, nec ipſe propter hoc ab inuaſione ceſſauit, nec eos qui vna cum ipſo excommunicati ſunt, à ſua cõmunione vel ad horam repulit. Audiuimus autem, quod ſui defenſores his querimoniis tales excuſationes obtendant, quod ipſe de bonis Eccleſiarũ nulli aliquid præſtiterit, neq́ de manu eius acceperit, vel aliquis ipſo iubente inuaſerit. Quod nec nos illi obiicimus: ſed in hoc illum accuſamus, quod & approbare paratiſſimi ſumus, quippe quod ſui ſua permiſſione bona Eccleſiaſtica inuaſerunt, quibus ipſe rogantibus hoc conceſſit, diuidens ſingulis prout voluit: & hac mercede conducti ſunt, vt iniquitati ſuæ vires adminiſtrarent. Quæcunq́ autẽ de facultatibus Epiſcoporum in illa diſtributione militibus non conceſſa ſuperfuerunt, his ipſe tanquam propriis vtitur, & tam manifeſte ſuis vſibus deſeruiunt, ac ſi hæreditario iure ſibi prouenissent. In qua accuſatione ſi falſitatis conuincimur, nos qui accuſatores ſumus, accuſati pœnam ſubire parati ſumus. Iudicet ergo S. ſedes Apoſtolica, inquirantur ſanctorum Patrum concilia, interrogentur Romanorum Pontificum decreta, vtrum hi qui iſta faciunt, vel conſentiunt facientibus, pro excommunicatis & ſacrilegis habendi ſint, & ſi vel ipſis, vel ipſorum fautoribus communicandum ſit. Qui quum vere ſciant vera eſſe, quæ de eo loquimur, ſcienter communicant eius operibus malignis & huc ad hoc venire ſolent, vt tanta iniuſtitia latebras defenſionis obtendant, & tantorum ſcelerum patroni exiſtant. Quumque in concilio huius S. Eccleſiæ (quæ ſemper ab excommunicatis abſtinere docuit) ſe quaſi oratores exhibent, ita patienter audiuntur, ſicut noſtri nullo diſcrimine inter læſos & lædentes habito. Hi etiam nuper in comitatu Domini ſui in eos inſurrexerunt, qui præceptis Apoſtolicis obediunt, vt ad inobedientiam conſtringerent: ſcilicet in partibus

Sueuiæ, vbi incendiis Eccleſiarum, & altarium deſtructionibus ſacrilegia innumerabilia commiſſa ſunt. In qua re illos nec accuſamus, nec excuſamus: illud autem vere affirmamus, quod rapina illa in Eccleſiis & earum atriis ſacta conſenſu & permiſſione tam Principis, quam omnium pene maiorum qui aderant, perpetrata eſt, ea quidem deliberatione, quod ſacrilegum illum exercitum aliter ſuſtentari non poſſe cenſuerit. Hoc quoque nouit S. Romana Eccleſia, quod præfatus H. Domino Apoſtolico iureiurando affirmauit, quod nullum à modo, qui ad limina Apoſtolorum de quibuſcunq; terrarum locis tenderet, vel ipſe, vel aliquis eorum quos conſtringere poſſet, prohiberet. Qualiter autem iuratam illam promiſſionem obſeruauerit, nobis tacentibus, ipſa rerum indicia manifeſtant. Ergo præter illam quæ & ab antiquis patribus, & à veſtra ſanctitate in huiuſmodi præuaricatores promulgata eſt, Archiepiſcopus Maguntinus maiorum exempla ſecutus, adiunctis ſibi Epiſcopis numero ſeptem, quibus eadem iniuria ratio fuit, pro defenſione Eccleſiæ ſibi commiſſæ, prædictum virum (qui parochianus illius eſt) tradidit Sathanæ in interitum carnis cum vniuerſis ſuis complicibus.

Item Dominus Epiſcopus Wirzenburgenſis præſente & cooperante ſedis Apoſtolicæ legato Domino B. omnes illos anathemizant, qui actu vel conſilio in hoc culpabiles extiterunt, quod ille à ſua ſede prohibitus eſt. Cuius prohibitionis auctor non incertus eſt, qui etiam in eiuſdem ſedis ciuitate, in qua pene nemo non excommunicatus eſt, frequentiſſime moratur, Ecce audiuit Sanctitas veſtra, quam multis modis vir ille cum ſuis damnatus ſit, & vere damnandus. Rogamus ergo vos per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, & per eum cuius vicem agitis, vt ſi iam prælatis in eoſdem homines ſententiis aliquid ſuperaddere neceſſarium non putatis, hoc tamen firmiſſime prohibeatis, ne vel in hac ſancta ſede, vel alicubi ad communionem recipiantur, priusquam Eccleſiis quas læſerunt, ſatisfaciant, ne grex vobis commiſſus amplius ab eis contaminetur, & ne peſſimum illud fermentum totam maſſam corrumpat.

Tunc ab ipſa Synodo in Teutonicas partes ſubiectam miſit epiſtolam.

G. Seruus ſeruorum Dei, omnibus Clericis & Laicis in regno Teutonico conſtitutis, qui excommunicationis vinculo non tenentur, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quæ & quanta nobis cura fuerit, & eſt, vt peſtilentia, clades, & deſolatio à regno veſtro auferatur, pax & honeſtas & ſolidum decus vobis reddatur, in Synodo quæ hoc anno in Quadrageſima Romæ celebrata fuit, declarauimus. Iudicio enim ſanctus Spiritus decreuimus & præcepimus, vt in regno veſtro omnium conuentus Epiſcoporum, & laicorum eorum qui timent Deum, & inter vos pacem deſiderant, fieret, & coram noſtris legatis decerneretis, ſi cui Henrico videlicet vel Rudolfo, qui de regni gubernaculo inter ſe decertant, amplius iuſtitia faueret, parsq; iniuſta ratione deuicta, & B. Petri auctoritate conſtricta facilius cederet, & ab interitu animarum & corporum (Deo propiciante) ceſſaret, iuſtior vero pars amplius de Deo confideret, & adiuta B. Petri auctoritate, & omnium iuſtitiam diligentium conſenſu, de victoria omnino ſperaret, & neutram mortem timeret. Sed quia peruenit ad nos, quod inimici Dei & filii Diaboli quidem apud vos contra interdictum Apoſtolicæ ſedis prædictum conuentum procurent in irritum ducere, & non iuſtitia, ſed ſuperbia, ac totius regni deſolatione ſuas cupiditates anhelent implere, & Chriſtianam religionem deſtruere, monemus vos, & ex parte B. Petri præcipimus, vt talibus nullum auxilium præbeatis, neque illis communicetis. In prædicta enim Synodo iam omnis excommunicationis & anathematis ſunt vinculo innodati, & vt nullam victoriam poſſint obtinere, B. Pet. poteſtate ſunt obligati: vt ſaltem coacti confundantur, & à morte animarum ſuarum & deſolatione propriæ patriæ reuocentur. Vos autem fratres chariſſimi, de me nullo modo dubitetis, quod iniuſtæ parti ſcienter aliquo modo faueam. Magis enim pro veſtra ſalute deſidero mortem ſubire, quam totius mundi gloriam ad veſtrum interitum arripere. Quodſi aliqui de falſitate confiſi, literis vel verbis vobis aliter indicauerint, nullo modo eis acquieſcatis: Deum enim timemus, & pro eius amore cottidie affligimur, & ideo ſuperbiam & oblectamenta ſeculi parui pendimus, quod cito apud eum conſolari indubitanter credimus. Omnipotens & miſericors Deus qui vltra ſpem, vltra meritum miſeretur, & conſolatur nos in tribulatione noſtra, aperiat cor veſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis confirmet vos, vt auctoritate B. Petri à cunctis peccatis abſolutos vos ad cæleſte regnum perducat regnaturos.

Contra quam noſtrates hanc, quam ſuppoſui, miſerunt epiſtolam.

Accepimus dudum ſanctitatis veſtræ literas hoc continentes, quod vos in ſynodo Romana decreuiſtis, quatenus in noſtris partibus conuentus omnium Epiſcoporum & laicorum Deum timentium fieret, ad diſcutiendum hoc, cui illorum qui de regni gubernaculo certant, iuſtitia magis

magis faueat. In qua re primum hoc miramur, quod prudentia ſtatuit, quod nullo modo poſſe fieri conſtat. Nouimus enim hoc memoriæ veſtræ non excidiſſe, quod tam aſſiduis querimoniis frequentatum eſt apud vos, quippe quod pene omnes Epiſcopi, qui ſedi Apoſtolicæ obediunt, de ſuis Epiſcopatibus expulſi à facie perſequentium fugiunt, & latitant, & quomodo hi cum ſuis perſecutoribus conuenire, & conferre de his cauſis poſſunt, pro quibus aliqui illorum occiſi ſunt, quidam in captiuitatem abducti, reliqui vero omnibus rebus ſuis exſpoliati? Deinde hoc, quoque mirandum cenſemus, quod illius hominis cauſam cum illis hominibus diſcutere iubemur, quos vtroſque legatus S. Romanæ Eccleſiæ veſtra iuſſione à liminibus Eccleſiæ S. ſeparauit. Si autem nihil horum obſtitiſſet, quid noſtra intereſt, vt iam dudum finitam Synodi Romanæ ſententiam retractemus, & denuo ad rationem ponamus? quid ad nos, vt diſcutiamus, ſi illi iuſtitia faueat ad obtinendum Regnum, cui vos regni gubernacula iam ante triennium Synodo iudicante interdixiſtis? Nonne magis oportuit vt iudicium illud diſcuſſio præcederet, quam nunc tandem ſubſequatur? Nouimus intelligentiam veſtram, quod nunquam de re indiſcuſſa Synodus vobis præſidente iudicauit. Quæ ergo neceſſitas ſecundæ diſcuſſionis? Si autem prædictus ille nondum diſcuſſus eſt ſed (ſicut vos dicitis) adhuc diſcutiendus, quæ ratio fuit, vt homini indiſcuſſo Regalis dignitas ex dignitate Apoſtolicæ ſine vllo conditionis additamento interdiceretur? Si nondum diſcuſſus, ſed adhuc diſcutiendus, quare Regi alteri obedire ex veſtra auctoritate iuſſi ſumus, priuſquam certum fuiſſet iſtum non poſſe regnare? Huius rei teſtes ſunt apud nos literæ veſtræ. Quippe quod legatus ſedis Apoſtolicæ veſtræ iuſſione anteriori illi denuo regni gubernacula interdicendo à liminibus S. Eccleſiæ ſeparauit, tam illum, quam omnes ſibi conſentientes: Alterum vero, qui in locum illius ſubrogatus eſt noſtra electione, in Regiam dignitatem Apoſtolica auctoritate confirmauit, omnibusque in regno Teutonico conſiſtentibus, vt ſibi obediant, ex parte omnipotentis Dei præcepit. Nunquid hæc omnia deſtruenda ſunt, & pro nihilo reputanda? Vt autem de reliquis omnibus taceamus, certe ſi ſola illa abſolutio Sacramentorum, quam in ſynodo feciſtis, effectum habitura eſt, indubitanter conſtat, quod iſte Rex eſſe non poteſt. Quomodo enim regnare poteſt, cui nullus à modo fidelitatem ex debito ſeruat? quomodo regere populum poteſt, qui in agendis cauſis legalibus neminem ad faciendum iuſtum iudicium Sacramentorum obligatione conſtringere poteſt? Si autem (quod abſit) Apoſtolica illa indulgentia pro rato habenda non eſt, quid erit de illis Epiſcopis, & aliis, qui propter prædicta abſolutionis iuramenta H. prædicto facta infregerunt? nonne manifeſtè periurii conuincuntur? Si enim ille iuſte regnare poteſt, iſti iniuſte fecerunt, qui promiſſæ ſibi fidelitatis iugum à ſe proiecerunt. Adhuc aliud. Quid de illis Sacramentis erit, quæ poſtea Regi R. facta ſunt? cuius ditioni veſtra auctoritate ſubiugati ſumus? Ecce qualis rerum perturbatio. Attendant & videant omnes, qui ſanum ſapiunt, ſi factum eſt huiuſcemodi, ſi audita eſt vnquam in Eccleſia confuſio ſimilis huic confuſioni. Vide chariſſime Domine, quod terra commota eſt & conturbata. Si vultis ſanare contritiones eius, in eo quod cœpiſtis firmiter perſiſtite, & quod ædificaſtis, non deſtruite: Si enim in incepto itinere retrorſum redire, & ob difficultatem diuerticula quærere vultis, non ſolum vulnerata non ſanatis, ſed quæ ſana ſunt vulneratis. Nam ſi ea diſſimulando, quæ veſtra ſtatuit auctoritas, nos in media tempeſtate quam pro vobis incurrimus, derelinquitis: teſtis eſt ſuper nos cælum & terra quod iniuſte perditi ſumus.

Item poſt aliquid temporis interuallum noſtrates hanc Epiſtolam Domino Apoſtolico miſerunt:

Non latet ſanctitatem veſtram, quantos vobis obediendo perſecutiones paſſi ſumus: quomodo æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis: quomodo traditi ſumus in fabulam & in improperium. Si ergo talia pro vobis ſuſtinendo nihil à vobis gratiæ meruimus, nec digni ſumus quorum liberationi ſtudium impendatur: quare ſaltem iuſtitia, quæ nec inimicis deneganda eſt, nobis denegatur? Si ergo iuſtum eſt, quod iuſtum eſſe multis veſtris hortationibus didicimus, ſcilicet, vt illi ſententiæ veſtræ quæ in H. proceſſit, obediamus, illi qui è contrario eidem ſententiæ veſtræ ſuperbè repugnarunt, quare ſecundum iuſtitiam non conſtringuntur? quare pro hac inobedientia nullam Apoſtolicæ grauitatis cenſuram ſentiunt? quare illis conceditur, quod tam ipſis quam nobis interdictum eſt? Aut quomodo illis licet, quod nobis illicitum factum eſt? Ecce ipſi ſine omni contradictione veſtra illi ad obtentum Regni auxilium præbent, cui vos regni gubernacula interdixiſtis. Illi ſicut regi ſeruiunt, quem vos vſque adeo à regia dignitate depoſuiſtis, vt omnes à vinculo iuramenti quod ei fecerunt, vel facient, abſolueretis, illi partici-

pando communicant, quem legatus S. Romanæ Eccleſiæ denuo ſibi regni gubernacula contradicendo à liminibus S. Eccleſiæ ſeparauit. Illi ad oppreſſionem noſtram cum omni ſtudio vires administrant. Quicquid enim mali patimur, ab illis patimur, quos vos prohibere & debetis & poteſtis. Quibus dum nulla à vobis auctoritate reſiſtitur, ſine dubio ad internecionem noſtram frena laxantur. Igitur veſtra illa famoſa ſtrenuitas, quæ iuxta Apoſtolum ſemper in promptu habuit vlciſci omnem inobedientiam, quare iſtam non vlciſcitur? quare iſtam diſſimulat & talem quidem inobedientiam, de qua mala inaudita oriuntur, mala quorum non eſt numerus? Si quando miſeræ nos oues in aliquo exceſſimus, confeſtim ſine mora, ſine dilatione in nos Apoſtolicæ auſteritatis vindicta proceſſit. Nunc autem cum ad lupos peruentum eſt, qui apertis morſibus in gregem Dominicum deſæuiunt, omnia cum patientia & longanimitate differuntur: omnia in ſpiritu lenitatis tolerantur. Rogamus ergo vos per nomen Domini Ieſu, vt ſiue vos terror viri peccatoris (cuius gloria ſtercus & vermis eſt) exorbitare fecit, ſiue familiarium perſonarum mollita perſuaſio deliniuit, vt redeatis ad cor, vt memor ſitis honeſtatis & timoris Domini, & ſi non nobis propter nos parcitis, ſaltem veſtræ innocentiæ in tanti ſanguinis effuſione prouideatis. Nam ſi illos amplius in nos graſſari permittitis, quos prohibere debetis & poteſtis, timendum eſt, ne coram iuſto iudice de perditione noſtra excuſationem non habeatis.

Sic totus annus ille conſumitur, vt fere nihil memorabile fieret in noſtris partibus, niſi quod Apoſtolici legati frequenter ad vtraſq; partes venerunt, & nunc nobis, nunc hoſtibus noſtris Apoſtolicum fauorem promittentes, ab vtriſq; pecuniam quantam poterant (more Romano) conquirere, ſecum detulerunt.

1080. *Tertium bellum.* In ſequenti vero anno, qui erat ab incarnatione Domini MLXXX. menſe Ian. Heinricus iterum congregato non paruæ multitudinis exercitu Saxoniam volebat inuadere, reputans Saxones (vtpote quietem, dum pax erat, amantes) non frequentes exire hyemis tempore. Saxones vero multis iam laboribus exercitati, & per multas inquietudines à ſomno quietis expergefacti, tota virtute ſtudebāt ei obuiam venire, & eius impetum ab inuaſione regionis ſuæ repellere. Sed ille ſolita calliditate Saxones ab inuicem multa promittendo diuiſerat, vt non diu ante diem prælii Widekin, Wiprecht, & Thiedericus Geronis filius cum multis aliis à Saxonibus ad hoſtes tranſirent, & Ekkibertus Marchio cum ſua legione neutræ parti accedens non longe à præliantibus ſemotus ſederet, euentum belli dubius expectans, vt cui parti victoria cederet, ei congratulando ſocius accederet. Igitur exercitus vterq; conuenerunt *Flaterheim.* in loco qui Flathecheim vocatur, & ſic conſederunt, vt inter eos riuus non latus quidem ſed profundus haberetur. Itaq; noſtrates ad defendendum patriæ ſuæ litus ordinati, illos ad ſe venturos in decliui montis expectant, vt ipſius opportunitate loci deſcendentes hoſtes ſupinos facilius retrorſum impellant, & Ottoni Duci quo primus pugnam conſerat, imperant. Ergo dum ſic ordinati noſtrates aduerſum ſe venturos hoſtes attendunt, illi (ſicut ſemper ſolebant) calliditate pugnaturi, noſtros improuiſi circumueniunt, & dum à fronte venire putantur, ſubito poſt tergum reſpicientibus adeſſe videntur. Tunc Rex R. velocem miſit Ottoni Duci nuncium, per Deum obteſtans, vt antiquæ memor virtutis, ſicut diſpoſitum fuerat, ipſe bellum primus incipere non refugiat. Cui Dux Otto reſpondit, ſi ſibi (ſicut putabantur) primo veniſſent, ſe nullatenus eorum violentiam formidare: nunc vero ſe non poſſe ſuæ legionis ordinem conuertere: & rogauit, vt illi quibus primo veniſſent, eos tota virtute ſuſciperent, promittens ſe cum primum poſſet, eis in auxilium venturum. Deniq; multo aliter incipitur, quam diſpoſitum fuiſſet: nam nouiſſimi fuerunt primi, & primi nouiſſimi. Acriter itaq; vtrinque pugnatur, ſed momento breui finitur. Nam Saxones citiſſime conuerſi, hoſtibus qui ſibi venerant à tergo vultus horribiles oſtendunt, & non ante quieſcunt, quam eos in fugam verſos ſibi terga monſtrare compellunt. Victores itaq; Saxones reuerſi, multas (ſicut decebat) laudes referebāt omnium bonorum largitori. Ex noſtris autem iacuit in illo prælio Meinfridus Magdaburgenſis præfectus, ex illis vero Falmarus, & Pragenſis præfectus, & cum eis Boemiorum cæterorumq; non paruus numerus. Heinricum autem, qui mox incepto prælio fugæ ſe commendauit, Lothowigus per ſyluam ſemitis latentibus abduxit. Exercitus vero eius non longe poſt ad eiuſdem fugæ præſidium coactus, iuxta *Wartberg.* quoddam caſtellum quod dicitur Wartberg, fatigatus conſedit, & ibi donec cibis

& requie

& requie recrearentur corpora, repauſauit. Noſtrates vero qui caſtellum tenebant, impetu ſubito eos inſiliunt, & eis fugatis omnia pene quæ habebant diripiunt, equos, arma, vaſa aurea & argentea, piper & alia pigmenta, pallia, & pretioſa veſtimenta. Erat enim in eadem ſocietate Patriarcha, & alii partium illarum Principes, qui ſecum diuitias portauerant ingentes: Factum eſt autem hoc tertium prælium anno Domini MLXXX. VI. Kalend. Februar. fer. II. Ipſo anno Dominus Apoſtolicus in Teutonicas partes à Synodo ſubiectam miſit Epiſtolam.

G. Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis in Teutonico, atq; in Saxonico regno commanentibus, omnibusq; Principibus, cunctis etiam minoribus atque maioribus, qui non ſunt excommunicati, & obeaſre voluerunt, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam ex lite & diſſenſione, quæ tam diu inter vos eſt, maximum in S. Eccleſia periculum, maximum vndique inter vos detrimentum fieri cottidie cognoſcimus: idcirco viſum eſt nobis, viſum eſt & fratribus noſtris in concilio congregatis, ſummo deſiderio æſtuare, ſumma ope elaborare pro viribus, quatenus idonei nuncii tam religione quam ſcientia pollentes, è latere Apoſtolicæ ſedis ad partes veſtras mitterentur: qui religioſos Epiſcopos, laicos etiam pacis & iuſticiæ amatores in partibus noſtris commorantes ad hoc opus idoneos congregarent, qui (Domini gratia præeunte) die & loco ab illis ſtatuto, tam ipſi, quam quos ipſis adhuc iungere debemus, aut pacem componant, aut veritate præcognita, ſuper illos qui ſunt tanti diſſidii cauſa, canonicam cenſuram exerceant. Verum quoniam nonnullos diabolico inſtinctu confectos & iniquitatu ſua facibus ignitos, cupiditate inductos diſcordiam potius quam pacem fieri & videre deſiderantes, fore non ignoramus, ſtatuimus in hac Synodo ad eandem formam, ſicut & in præterita, vt nulla vnquam perſona, alicuius potentiæ, dignitatis, ſiue magna, ſiue parua, ſiue Princeps, ſiue ſubiectus, aliqua præſumtione præſumat Legatis noſtris obſiſtere, & poſtquam ad vos peruenerint, de componenda pace contraire, nec poſtea contra interdictum illorum alter in alterum audeat reſurgere, ſed vſque ad diem ab illis ſtatutum firmam pacem omnes ſine vlla occaſione & fraude obſeruent. Quicunque autem hæc noſtra ſtatuta vlla præſumptione violare tentauerit, anathematis eum vinculo ligamus, & non ſolum in ſpiritu, verum etiam in corpore, & in omni proſperitate huius vitæ Apoſtolica auctoritate innodamus, & victoriam in armis auferimus, vt ſic ſaltem confundantur & duplici contritione conterantur.

Item Dominus Papa Regi Rudolfo.

G Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, R. Regi & omnibus ſecum Chriſtianam religionem defendentibus Sal. & Ap. ben. Quod regnum Teutonicorum hactenus inter omnia mundi regna nobiliſſimum, iam video incendiis, cædibus, & rapinis deuaſtari, confundi, & annullari, quam magnus exinde cordi meo dolor inſideat, quam continuus in viſceribus meis me gemitus afficiat, teſtis eſt ille ſolus qui omnium hominum corda ſcrutatur & probat. Deferuntur mihi iam ſæpius legationes H. tum per proprios nuntios, tum per cognatos, & aliarum terrarum principes & affines, modo omnem obedientiam promittendo, modo per varia ingenia ſollicitando, id à me ſummo conamine cupientes efficere, quo me ad votum ſuum ſuis partibus valeant inclinare. Verum quod hinc inde & Romana grauitas, & Apoſtolica manſuetudo me per mediam iuſtitiæ viam incedere cogit, omnibus quibus poſſum modis hoc oportet intendere, quomodo veram à falſa iuſtitiam, perfectam à ficta obedientiam iudicio S. Spiritus valeam diſcernere, & rato ordine ad finem vſque perducere. Hæc vero & alia ſi (propitio Deo) ad vos ſani peruenerint Legati mei, melius quam hæc litera, viua voce teſtificabuntur & docebunt.

Item Dominus Apoſtolicus Regi Rudolfo.

G. Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, R. Regi, omnibusq; ſecum in regno Saxonum commanentibus, tam Epiſcopis quam Ducibus, & Comitibus, necnon maioribus & minoribus, peccatorum abſolutionem & Apoſtolicam benedictionem. Quum veritas ipſa dicat, omnium qui propter iuſtitiam perſequutionem patiuntur, regnum eſſe cælorum, & Apoſtolus clamet, Neminem niſi qui legitime certauerit, poſſe coronari, nolite filii mei in hoc, qui vos iam multo tempore exagitat, bellico furore deficere, nolite per vllius fallentis perſonæ mendacia de noſtro fideli adiutorio dubitare, ſed magis magiſque pro tuenda veritate Eccleſiaſtica, pro defendenda veſtra nobilitatis libertate, labori iam citius finiendo incumbite, & ex aduerſo aſcendendo, vos & corpora veſtra quaſi murum pro domo Iſrael opponere ſatagite.

Quid iam in duabus Synodi noſtra conuentionibus de Rege R. & de H. ſtatutum, quidq; ibi de pace & concordia regni etiam cum iuramentis ſit definitum, per noſtras literas & per noſtros legatos (niſi forte capti ſint) apertiſſime poteſtis cognoſcere, & ſi quid adhuc remanſerit, per Epiſcopos Metenſem & Patauienſem, & Abbatem Auguſtenſem, qui nobiſcum finem rei praſtolando morantur, cum ad vos ipſi peruenerint, quaſi imprompeu habetis audire. Poſtremo hoc vos ignorare nolumus, quod omni qua oportet, inſtantia, tum orationis noſtra aſſiduitate, tum officii noſtri grauitate, & proſpiciendo conſulere, & conſulendo proſpicere veſtra neceſſitati non dubitamus.

Quartum bellum. Cancul.

Eodem anno, menſe videlicet Octobri Heinricus militiæ laboribus infatigabilis, iterum congregauit exercitum, vt inuaderet Saxoniæ regnum: Saxones vero cum ingenti multitudine occurrerunt ei in loco qui Cancul vocatur, ibiq; caſtris poſitis ſederunt, vt fines ſuos cum Dei adiutorio ab hoſtili inuaſione tuerentur. Quumq; miſſis exploratoribus ille noſtram virtutem cognoſceret, & ei cum ſua virtute congredi non auderet, ad artem malitiæ conuertit ſe, dolique calliditate noſtrum agmen in duas partes diſpergit, vt quod integrum, ſuis viribus diffidens, adire non præſumebat, diuiſum per partes, ſi neceſſitas compelleret, aggredi non formidaret. Nam cum prælium deuitans cum vniuerſo exercitu ſuo contra Erphesfort tenderet, velociſſimos equites retro contra Goslariam miſit, qui quibuſdam villis incenſis ad ſe velociter properarent. At Saxones per ſuos exploratores iter eius contra Erphesfort edocti, cum eum facile poſſent inſequi, vel etiam præuenire, viſo poſt dorſum fumo illuc vniuerſi feſtinant, vt ei Goslariam & eas partes Saxoniæ prohibeant. Ille vero ceptum iter ad Erphesfort peragens oppidum iam ſuccenſum fuerat deprædatus, cum noſter exercitus ſe deceptum intelligens, magna turba peditum ſimul & equitum derelicta illum eſt inſecutus.

Erffort.

Naumburg Epiſcop.

Quumque iam illi noſtrates appropinquarent, eumque Niuamburg Epiſcopatum incendere velle viderent, propero curſu eum per montana præuenientes, vrbem ab incendio fortiter defenderunt. Quo ille cognito obuia cuncta comburens & vaſtans, ad fluuium qui dicitur Elſtera, peruenit: cuius magna profunditate viſa nolens ibi caſtra locauit. Hic diuerſorum diuerſas opiniones mihi contigit agnoſcere, ſed cui earum veritas accedat, non licuit mihi ſcire. Alii namque dicebant, quod bis à prælio diſcedebat victus, amplius eum fortunam prælii nolle tentare, ſed noſtris arte ſua deceptis magnam partem regionis velle comburere, ſicque ſine prælio, quaſi cum victoriæ gloria ſuas in partes declinare, ſed inſcium fluminis huius profunditatem incurriſſe, ſicque coactum, quod non facile tranſire poterat, prælio ſe commiſiſſe. Alii vero putabant, quod induſtria maliuolentiæ hunc pugnæ elegiſſet locum, vbi ſuis (quibus non bene credebat) aut fortiter eſſet pugnandum, aut turpis fugæ præmium periculum fluuii ſubeundum. Alii vero credebant, quod ideo regiones illas peteret, quod Miſnenſium, vel Boemiorum, pro quibus legatos miſerat, auxilium ſperaret, qui ſi ſibi (ſicut expectabat) fuiſſent adunati, inde per Merſeburg & Magdeburg, & per vniuerſam potenter tranſiens Saxoniam, cuncta poſſet depopulari, ſuæq; in perpetuum ſubiicere dominationi.

Elſter fl.

Igitur Heinricus caſtris in Eliſtre ripa locatis, craſtino mane primo ſuas acies diſpoſuit, quod nullam prælii moram per ſe fieri voluit: cum ecce noſtri multa feſtinatione ſimul & itineris aſperitate fatigati, multis in via laſſitudine derelictis adueniunt, & audientes quod hoſtes eſſent, è contra ſine mora ſe ad defenſionem patriæ ſuæ diſponunt. Quum vero pedites admodum pauci eſſent (plurimis non valentibus ſequi) conſpicerentur, omnes qui non ſatis fortes equos habebant, ex equitibus pedites fieri iubentur, & tunc ordinati, hoſtibus obuiam paulatim progrediuntur. Epiſcopi vero clericos omnes qui aderant, vt Pſalmum LXXXII. multa deuotione cantarent, admonebant. Exercitus autem vterque ad paludem quæ vocatur Grona, conuenerunt, & quod ſine vado palus erat, exercitus ambo dubitantes ibi ſubſtiterunt, & alteros alteri, vt priores ad ſe tranſeant, opprobriis increpantes, vtrique ſuam ripam immoti tenuerunt. Tandem

noſtri

noſtri caput ipſius paludis non longe eſſe cognoſcentes, ad illud tendebant: quo viſo contrarij æquo itinere ad eundem terminum paludis pergebant. Ibi cum in tuto veniſſent, conſeruere manus, & vtrimque fecerunt miſerabile facinus.

Henricus autem, mox vt eos viciſſim miſceri conſpexit, ſe (ſicut ſolitus erat) in fugam dedit. Exercitus vero eius tanta virtute noſtris inſtabant, vt quibuſdam terga dantibus ad illorum caſtra fallax fama veniret, quæ Saxones eſſe victos ore mendacii cantaret. Rappodo vnus de ſummis Principibus portatur occiſus, quem qui ferebant his qui in caſtris erant de longe, *Fugite*, *Fugite*, clamabant, Otto namque Dux adſumpta peditum turma, illis qui noſtros in fugam verterant æquam vicem rependit, eoſque terga ſibi monſtrantes inſequi non ante deſiſtit, quam eos per media caſtra feſtinantes, fluuium ſatis cum periculo tranſiſſe conſpexit.

Nam fere non minor hoſtium pars in fluuio quam periit in prelio. Tunc pedites plenam ſe ſperantes victoriam, caſtrorum volebant inuadere rapinam. Sed Dux Otto prudens in bello, timens ne adhuc hoſtes aliqui poſt terga remanſiſſent, monuit eos à præda manus interim continere, donec certi quod nullus hoſtis à tergo latuiſſet, ſecuri poſſent hoſtilia caſtra deripere. Itaque reuerſus cum peditibus inuenit in loco prælii Heinricum de Lacha, cum maxima parte exercitus, iam quaſi de victoria triumphantem, & Kyrieeleyſon læto clamore canentem.

Quam multitudinem quum vidiſſet Dux Otto, voluit eam deuitare primo, quod non eam turbam ſe vidit habere, cum qua cum tanta legione putaret tutum pugnare: ſed rurſus recogitans, quod Deo non eſt difficile multos in paucis vincere, fortiter eos adiuit, & (Deo dante illis ſpiritum timoris) cito eos in fugam conuertit. Omnibus ergo aut in fluuio merſis aut vltra fluuium fugatis, *Nunc*, ait Dux Otto, *caſtra ſecuri perquirite, nunc tuti quicquid inueneritis accipite, & quicquid hodie fuit hoſtium veſtra virtute vobis præſtante, veſtrum vocate*. His verbis nondum finitis hoſtilia caſtra peruadunt, & omnia quæ ſunt inuenta, feſtinanter inuadunt. Sunt autem inuenta multa pretioſa tentoria, multa Epiſcoporum ſcrinia, ſacris indumentis & vaſis plena, multa vaſa aurea & argentea cottidianis vſibus apta, multæ quoque argenti vel auri laminæ, multaque maxima pars numeratæ pecuniæ, equi quam plurimi ſimul & optimi, arma generis vniuerſi, mutatoria, cæteraq; ſine æſtimatione veſtimenta, vel (vt breuiter dicam) quicquid Epiſcopi Colonienſis fuit, Treuerenſis & alij fere quatuordecim ſecum attulerant, quidquid Dux Frithericus, Comes Heinricus cæteriq; ditiſſimi homines ſecum portauerant, quicquid in Erphesfort rapuerant, omnia illa noſtri ſimul diripientes ad caſtra ſua venerunt triumphantes.

Illi vero qui gladium effugerant, quantas calamitates in fluuio, ſyluis, paludibus ſuſtinerent, nulli eſt credibile, cui non contigit hæc omnia loca præſentialiter videre. Fluuius enim tales ex vtraque parte ripas habet, vt hic nemo niſi cadens poſſit intrare, illic nemo niſi fruticetis vel herbis arreptis repens poſſit exire. Multi fugientes, cum hic proni fluuium velociter inciderent, & illic de dorſis equorum ripæ inſilirent, gladio ripam cædebant, vt equos poſt ſe de fluuio extraherent, tandemq; cædendo fatigati, equis derelictis armiſq; proiectis fugam trepidi corripuerunt.

Ergo quicquid Vnſtrad (vbi victi ſumus) in nos peccauit, Elſtrad pro nobis dupliciter vindicauit. Illic enim tantum noſtras res fugientes amiſimus, iſthic & hoſtiles & noſtras, quas nobis prædando tulerant fugientes hoſtes, fugientibus & interfectis abſtulimus. In fuga vero quamplurimi fortes viri à ruſticis ſecuribus & fuſtibus occiſi, multi nobiles & illuſtres ſunt à perſonis vilibus capti, multi fame crudeliſſima cruciati, equos vel gladios pro fruſto panis dare non dubitabant, nec ſi panem venalem inuenirent, vlli ſuæ rei parcebant. Si qui vero capti ad aliquem de noſtris hominem probum ſunt adducti, ſanati, ſi vulnerati erant, gratis in patriam ſuam remittuntur, veſtibus & armis decenter inſtructi. Tunc dictum eſt illis, quod Heinricus Dominus eorum poſt Boemas miſiſſet, & illis

venientibus eum eodem qui adhuc reliquus erat, exercitu, Saxoniam repetere voluiſſet. Sed illi reſponderunt, ſe potius (ſi poſſibile eſſet) totum mundum velle circuire, quam Saxonicam terram vnquam magis tranſire.

Interea Saxones ad ſua caſtra reuerſi repperterunt imminutam magnam partem ſui gaudij quod Rex eorum R. duobus acceptis vulneribus, vno lethali, altero deformi, magis quam ſuum dolebat caſum populi. Sed quum cognouiſſet, quod ſuus haberet victoriam populus, *Nunc*, ait, *letus patiar viuus & moriens, quicquid voluerit Dominus.*

Quamuis autem dextera manus illi fuiſſet amputata, & graue vulnus haberet, venter vbi deſcendit ad ilia, tamen vt illos quos de ſua morte videbat dolentes conſolaretur, ſe non in præſenti moriturum fidenter pollicetur, ſuique poſtponens curam ſuis vulneratis oſtendebat, quam deceret adhiberi medicinam. Qua fortitudine ſimul & pietate noſtri Principes valde commoti, concorditer ei omnes ſpoponderunt, vt ſi Deus omnipotens illius vitam ſeruare vellet, eo viuo, etiamſi vtraque manu careret, Saxonia nullum alium rectorem eligeret. Qua fide multum

Rudolfi regis obitus. ille lætatus, felici eſt morte reſolutus. Factum eſt hoc prælium quartum anno ab incarnatione Domini MLXX. Idibus Octobris, fer. V.

Deinde menſe Decembri cum Principes noſtri congregati de ſtatu regni ſui tractarent, ecce nuncius aderat, qui diceret, Heinricum ad ſuos de prælio reuerſum iactaſſe, quod Rege Saxonum occiſo totam Saxoniam ſuæ ditioni ſubieciſſet, & nunc exercitu congregato aduentare, ita vt Goſlatiæ natalem Domini celebraret. Sed noſtri magno exercitu per triduum collecto, ei perrexerunt obuiam, virtute ſuam defenſuri patriam.

Quod ille cognoſcens à magna ſpe decidit, quod Saxones dum non haberent rectorem, facile vinci poſſe ſperauit. Igitur exercitu ſuo dimiſſo, conſilioque mutato, miſit ad Saxones legatos, vt quandoquidem nollent eſſe ſine Rege, filium ſuum ſibi facerent Regem, ſeque illis iurare, quod nunquam intraret terram Saxoniæ.

Cui legationi Dux Otto (ſicut erat ſolitus iocoſe magna ſeria nonnullo Schemate ludenti velare) reſpondit: *Sæpe*, dicens, *ex boue malo malum vitulum vidi generatum: ideoque nec filii nec patris habeo deſiderium.*

1081. Tranſacto vero natali Domini proximo, quo MLXXXI. ab incarnatione Domini inceptus annus erat, Heinricus Exrex Italiam diſponebat ingredi, vt imponeret aliquem finem rerum ſuarum longo labori, ſcilicet vt vel Domino Papa Gregorio humiliatione ficta placato, ſiue vi tyrannica coacto vincula Banni quibus erat ligatus exueret, vel (quod magis volebat) Gregorio per vim de ſede pontificatus electo, & in ipſa ſede Wiperto Rauennate collocato, qui iam per triennium iuſte fuerat excommunicatus, libere faceret omnia, quæ ſuæ tyrannidi placeret, cum de ſede Apoſtolica omnis ſuæ voluntatis fauorem haberet. Sed familiares ſius non tutum putabant fore, Saxonibus recenti prælio vehementer exacerbatis inuadendos fines ſuos relinquere: cum de aduentu illorum dubitationem nullam haberent, ſi pergentes in Italiam ſuam patriam ſine virtute militari dimitterent.

Miſerunt ergo Principibus noſtris nuncios, qui ſingulare colloquium rogarent, tempus & locum præfinirent, quo ex vtraque parte Principes electi de communi bono tractatur conuenirent.

Conuenerunt autem vltra fluuium qui Wiſara dicitur, in ſylua quæ inde Capuana vocatur, quod ad vrbem quæ Capua nominatur, pertinere cognoſcitur.

Sylua Capuana. Conuenerunt autem Epiſcopi ex illa parte Colonienſis, Treuirenſis, Bauenbergenſis, Spirenſis, Traiectenſis, ex noſtra vero parte Moguntinus, Magdaburgenſis, Pathorbrunnenſis, Hillniſheimenſis.

Cumque qui ex illa parte erant, ſecretum quod ſoli Principes audirent, habere colloquium voluiſſent, noſtri nullum ſermonem conferre volebant, niſi quem cunctis qui conuenerant, magnis & paruis audire liceret. Iam vero ſedentes

dentes ex vtraque parte diu tacebant; quod & noſtri, qui rogati illis occurrerant, quid illi vellent, expectabant; & illi non ſe rogaſſe noſtros, ſed noſtris rogatos veniſſe videri volentes, quid à noſtris peteretur, auſcultabant. Tandem noſtri rumpentes ſilentium, vt omnium faceret verbum, Geuehardum petierunt Salzburgenſem Archiepiſcopum. Qui ſurgens (vt erat vir per omnia prudens & honeſtus, & honori quem gerebat, non minimum conferens honoris) vultu modeſto, voce mediocri, ſenſum profudit ſapientis & pij pectoris:

Epiſcopi venerabiles, cæteriq; quos videtis adeſſe, Principes Saxonici, hanc operam mihi dignati ſunt imponere, quatenus animos omnium mei ſermonis officio debeam vobis exponere. Vnde vos omnes ſacerdotes ſancti, cæterique primates eximij, rogatos eſſe volo, vt me dignemini patienter audire, & cauſæ communi, quam ſum iuſſus agere, animum tranquillum, quo verum examinare poßitis adhibere; quod non plus noſtra, quam veſtra (ſi videtis) intereſt, quæ ſum dicturus agnoſcere. Veſtro ipſorum teſtimonio fidenter inde nitimur, quod vos, quamuis à noſtra ſocietate diſceßiſtis, à veritatis amore non diſcedere confidimus: veſtro (inquam) teſtimonio probare volumus, quantis iniuriis, quantis contumeliis ſimus affecti, dum toto animo, tota voluntate (ſicut decebat) Regis eramus ſeruitio ſubiecti. Vos ipſi ſcitis, quoties ſigillatim vel communiter veſtrum petiimus auxilium, quo pro beniuola ſeruitute noſtra, vel hoc, ex interceßione veſtra redderet nobis præmium, vt à multarum, quæ nos importabiles premebant, leuaret faſce calamitatum. Hoc quod ſæpe poſtulauimus, optime ſcitis: & quid poſtulando profecimus, ſimiliter optime ſcitis. Inde vos non incuſamus, quod vos pro noſtra cauſa, quamuis parum nobis prodeſſes, ſæpe laboraſſe cognouimus. Quale vero præmium noſtræ deuotiom dederit vltimum, quid opus eſt dicere: cum manifeſtum eſt, oculis omnium, quod hic quod habuit maximum, nobis rependit extremum. Sacerdotes namq; non ſolum de nullo crimine conuictos, ſed nec legaliter accuſatos, aut in vincula (ſicut latrones) coniecit, aut à ſedibus ſuis quos capere non poterat, omnium rerum ſuarum nudos effugauit: Eccleſiarum bona, quibus Epiſcopi vel ipſi viuere, vel pauperes Dei ſuſtentare deberent, ſcelerum ſuorum fautoribus diſsipanda conceßit. Terram noſtram multis iam vicibus igni ferroq; vaſtauit, cognatos ſiue milites noſtros in noſtris finibus innocentes occidit, cum nulla fuiſſet ei cauſa bellorum, niſi quod ſeruos habere volebat filios hominum liberorum. Sæpe ipſum, ſæpe vos ſingulos & vniuerſos ſuppliciter orauimus, vt gladio depoſito, cauſam nobiſcum iudiciis ageret, & nos veſtrum per omnia iudicium ſecuturos animo libenti ſpopondimus. Quid his omnibus profecerimus, vos ipſos in teſtimonium vocamus. Ergo nos, qui nunc adſumus, cum omnibus quos tenet Saxonica tellus, vobis ô ſanctißimi Chriſti ſacerdotes, & vobis ô nobilißimi Principes, & fortißimi milites, humiliter ſupplicamus, vt memores omnipotentis Dei, veſtriq; officii, vos quod eſtis animarum paſtores non perditores vocati, vos vero quod gladium ad defenſionem, non ad internecionem accepiſtis innocentum, cogitetis, & nos veſtros fratres in Chriſto, veſtros cognatos in carne, ferro & flamma amplius perſequi ne velitis. Quod hactenus moleſtiarum à vobis perpeßi ſumus, vobis donantes peccatis noſtris imputabimus, & correptionem diuinæ pietatis appellabimus: dum poſthac iniuriarum de vobis ſecuri eſſe poßimus. Gladium & ignem deponite, & (ſicut decet homines Chriſtianos cum Chriſtianis) cauſam rationibus, non cædibus agite, & quod ante cruoris effuſionem poſtulauimus, nunc ſaltem vel cruore noſtro ſatiati præſtate. Multas quidem nobis ærumnas Dominus veſter Heinricus crudeliter intulit, multis calamitatibus nos vltra modum fatigauit, & tamen ecce parati ſumus eum nobis Regem ſicut olim fuit, accipere: ecce parati ſumus ei fidelitatem & ſubiectionem iurare, & iuratam fideliter & libenter ſeruare. Tantum vos hoc veris aſſertionibus aſtruite, vt nos ſaluo noſtro ordine, & laici poßint facere hoc ſine fidei ſacræ detrimento; nec nos ab iſto campo recedemus, donec omnia quæ dixi, compleuerimus. Si vero noſtras ſententias dignati fueritis attendere, veris, & manifeſtis, & ex ſcripturarum teſtimonio firmis rationibus oſtendemus, quod dominum Heinricum nec clerici nec laici Regem habere poſſumus, cum animarum noſtrarum ſalute. Nunc ergo vel vos nobis, quod iuſte poßit regnare probabiliter oſtendite, & nos ſub eius regnum ſocios fideles accipite, vel nobis, quod Rex eſſe ille non poßit veraciter probare permittite: & nos contra rationem vt hoſtes perſequi deſinite. Quod ſi obiicitis, ſacramento quod ei iuraſtis, vos eſſe conſtrictos, ſimili modo confirmabimus, nullo ſacramento iure vos ad noſtram perſecutionem poſſe compelli. Hæc igitur eſt ſumma noſtræ petitionis, vt Dominum Henricum vel vos iure poſſe regnare nobis probabiliter oſten-

datis, vel nos vobis eum non poſſe veraciter oſtendere ſinatis, & cum res alterutra fuerit demonſtrata, nos igni ferroque perſequi ceſſetis.

Tunc illi reſponderunt, ſe nec ad cauſam tractandam conueniſſe, nec ſe tantæ eſſe ſapientiæ, vt tam magnam rem ex improuiſo præſumant agendam accipere: præſertim cum non ad ſe ſolum, ſed ad Regem, cunctoſq; regno eius ſubditos pertinere videatur. Rogabant autem, vt ab initio Februarij (qui tunc erat) vſque ad medietatem Iunij pax ex vtraque parte daretur, intra quod tempus conuentu facto eadem cauſa, quam noſtri nunc agere volebant, communi totius regni, partis vtriuſque conſilio tractaretur. Noſtri vero dolos illorum percipientes, quod propterea tam longum tempus pacis habere volebant, vt hi qui domi remanebant, eſſent tuti, donec illi, qui in Italiam pergebant, contumeliam facerent Apoſtolicæ dignitati: reſponderunt, ſe nec decipere velle, nec decipi, ſed firmam & integram pacem dare & petere vſque ad terminum temporis prædicti. Cumq; illi Teutonicis omnibus noſtræ partis adiutoribus pacem ſe dare promitterent: *Itane*, dixit Otto Dux, *nos ſtolidos eſſe putatis, vt non intelligamus conſilium veſtræ calliditatis. Petitis veſtris partibus à nobis pacis ſecuritatem, donec Apoſtolicam poſſitis inhonorare dignitatem: & nobis pacem veſtram promittitis, donec illum, qui noſtrum caput eſt, pro veſtro libitu (ſi Deus permiſerit) male tractetis. O quam bona pax datur corpori, dum crudeliter abſciſſo crudelius illuditur capiti. Ergo nobis & noſtris omnibus date & vobis & veſtris omnibus accipite pacem aut integram, aut nullam. Quod ſi plenam pacem nobis & noſtris omnibus amicis, magnis & paruis dare non vultis: pergite iter, quod cœpiſtis: hoc tamen ante prædicto, quod in finibus veſtris hoſpites cito non gratos habebitis, nec res veſtras, vt velletis ab Italia reuerſi, cuſtoditas inuenietis. Nam hoc nolumus vos celare, quod cum primo poterimus, vnum rectorem volumus habere, qui & nos ab iniuriis fortiter (adiuuante Deo) defendat & his, qui nobis iniurias fecerunt, æquitatis vicem rependat.* Milites ergo plebei partis ad hæc iræ conclamant: noſtros æquam rem offerre, ſuos Principes æquum nec præbere, nec accipere: ſe poſthac ad pugnandum minus fore paratos, quam hactenus fuiſſent, quod cauſam iuſtitiæ cum Saxonibus eſſe cognouiſſent, pluſque nobis illum conuentum, quam in tribus prælijs victoriam prodeſſe: quia (quod nunquam credere poterant) noſtros humiliter iuſtitiam poſtulare ſimul & offerre, ipſi præſentes audiſſent. Sic ab inuicem diſceditur, tantum per VII. dies altrinſecus pace data.

Heinricus igitur in menſe Martio intrauit Italiam, ſeminaturus & ibi, ſicut in noſtra fecerat terra, diſcordiam, quo nullam regni ſui partem compoſitam relinqueret, nullam bellorum venenis pacis quietem non corrumperet.

Principes vero Saxoniæ cunctis gentibus Teutonicæ linguæ, non minus inimicis, quam amicis legatos miſerunt, rogantes, vt (Heinrico filioq; eius excepto) quemlibet alium rectorem eligerent; ſe ei, quicunq; eſſet fideliter ſeruituros pollicentes: quatenus omnia Regni membra, ſicut olim fuerant, in vnum ſub vno Rege conuenirent. Menſe autem Iunio, exercitu collecto perrexerunt in Orientalem Franciam, & prædis vel incendiis eam vaſtando, multas quas ſibi fecerant iniurias vindicauerunt. Nam flamma latum facientes iter, venerunt non longe ab Auenberch, ibique Sueuos veteres amicos habentes obuios, de communi negotio Regis conſtituendi communi conſilio tractauerunt, & poſt multos tractatus, vt Herimannum Regem eligerent, vnanimiter omnes conſenſerunt.

Altenberg.

Hermannus Rex in ſchiſmate.

Sed cum Saxones domum læti glorioſique rediſſent, nullumq; dubium de recipiendo Rege relinquerent, Principes aduerſæ partis, artis antiquæ non obliti, quod electum Regem valde timebant, electionem eius, ne perficeretur, modis omnibus diſturbare quærebant. Ottonem ergo Ducem ſolum ſibi loqui rogabant, multiſq; pollicitationibus ei, vt in electione vacillaret, perſuadebant: non tamen vt certum quid eis promitteret, efficere poterant. Sic eo dubitante, magnaq; parte eius dubitationi conſentiente, tota præterijt æſtas, & pene totam Saxoniam commouerat eius inſtabilitas. In Nouembre vero menſe iterum vocatus ad ſoliloquium, cum iam totus eſſet inclinatus ad noſtrorum partes hoſtium, Dei miſericordia faciente, ne tot ſuos labores, quos pro patria tolerauerat, in vltimis temporibus

ribus perderet, equus cui ſedebat, in plano campo cecidit, ipſique ſeſſori crus vnum ita contriuit, ut fere integro menſe, niſi portatus ire non poſſet. Igitur ad ſe (gratia Dei monente) reuerſus, ſe peccaſſe, & diuina pietate correptum eſſe intellexit. Miſſis itaque legationibus diuerſis, & hoſtibus renunciauit, & ciuibus ſuis ſe ſemper fore fidelem & concordem fideliter repromiſit. *Ottonis ducis casus.*

Vnde Principes Saxoniæ valde lætati, Regem ſuum Herimannum cum magno tripudio Goslariæ ſuſceperunt, paucis diebus ante natalem Domini. In natali vero S. Stephani protomartyris, à Sigefrido Moguntinæ ſedis Archiepiſcopo in Regem venerabiliter eſt vnctus, quum iam MLXXXII. annus incarnationis Dominicæ fuiſſet inceptus.

FINITVR SAXONICI BELLI HISTORIA.

DE VNITATE ECCLESIÆ CONSERVANDA, ET SCHISMATE, QVOD FVIT INTER HENRICVM IIII. IMP. ROM. & Gregorium VII, Pont. Max.

CVIVSDAM EIVS TEMPORIS THEOLOGI (QVIDAM VENERICVM VERCELLENSEM, alii WALTRAMVM *Naumburgenſem exiſtimant) Liber Apologeticus.*

ARGVMENTVM HVIVS OPERIS, PER VLRICHVM HVTTENVM, A QVO primum in Fuldenſi Bibliotheca inuentum & editum eſt, cum præfatione ad FERDINANDVM Archiducem Auſtriæ, &c.

IAM eo proceſſerat ſchiſmatis negotium, vt debellata primum vrbe Roma, poſt eiecto etiam Hiltiprando, atque in exilio mortuo, & factione eius in Italia quidem conſopita, in Germania vero, victis ac profligatis tot fortibus exercitibus, tribus etiam aduerſum conſtitutis Regibus euerſis & interemptis, compreſſa, in bene acta parte eſſent Henrichi res: vnum ſupererat, maledica in eum aduerſariorum ſcripta. Hæ erant ad varios Hildeprandi, & eorum quot quot illi fauerant, epiſtolæ. Præterea Monachus quidam Hirſaugenſis (vt ſe in omnia facile admiſit et genus hoc hominum) diuerſarum partium Apologiam emiſerat. Non ferendum videbatur, vt ſpurciſſima infimorum hominum maledicta in dubia eſſent opinione: placuit reſpondere iis, tam quo ne impune fieret hæc optimo Imperatori iniuria, quam vt ne ad poſteritatis quoque memoriam perueniret hic fraudulenter obiectus veritatis luci fumus. Exiliit confeſtim hic quisquis fuit, certe malus non eſſe potuit, qui ſic ſcripſit: exiluit, & optimam cauſam optime animi aggreſſus eſt. Quam nos ipſius Apologiam ſine præfatione, ſine titulo, etiam à fine mutilam, antiquiſſimo & forte temporis illius charactere conſcriptam cum inueniſſemus: committere noluimus, vt cum extent in Henrichum conficta, iis quæ veritatis continent adſertionem, dies, vita, & hominum aures atque oculi denegentur, ſed deſcribendam librariis dedimus. Fuit enim diu iam incognita Henrichi IIII. fortiſſimi ac bellicoſiſſimi omnium, qui in Germania imperauerunt, regis virtus. Nam qui in Italia res eius ſcripſerunt nuper, aut ab illis ſumpſerunt, qui in gratiam Pontificum mentiti ſunt omnia olim: aut ex communi odio, quod ab inimicis Pontificibus & contraria factione diſſeminatum eſt poſſim, mutuati ſunt, tantum clariſſimo Imperatori detrahentes, quantum ſcelerato Hildebrando concedendum arbitrati ſunt. Quæ de re alios ſequens ſic nuper ſcripſit hoſpes meus Baptiſta Egnatius: Certe nunquam laudes Gregorium Pontificem à beo obſeſſum, adulterinum Pontificem vnum, & alterum ſuperinductum, dolis & veneno etiam in illos graſſatum. *Non deſinam amico eximie probo, & inprimis modeſto familiariter reſpondere: nam quod alij ſcribunt quid ad me pertinet? Certe nunquam etiam laudes Egnati fraude petitum ab illo impoſtore Regem vere Chriſtianum ac ſtrenuum, peſtilentes concitatas in Germania diſcordias & ſeditiones, coactos in mutuam cædem & ſanguinis effuſionem Principes & populum Chriſtianum, turbatam Italiam, deuaſtatam vrbem Romam, ſæuitum ferro, graſſatum veneno: nec tantum nunquam laudes hæc, ſed (quæ tua eſt integritas) vbi quemadmodum vterque vixit, perpenderis, accuſes etiam atque improbes. Quæ poteſt enim cauſa ſatis iuſta gerendi belli eſſe ei, cui omne ſemel bellandi ſtudium interdictum eſt? Iniquè agit vero, qui clauſum obſidione premit eum, à quo ſolutus ipſe prius, & in opinione fœderis conſtitutus, clandeſtinis domi machinationibus impetitus erat? Quid? Non erat hoſtiliter inuadendus, qui amico ſe colloquio nolebat committere, & ope atque opibus gerebat bellum? Tu pontificem probas autem, qui à præſtito iureiurando abſoluit quenquam, nedum Principes populorum qui abſoluit: quodam hoc quaſi pomo diſcordiæ, quo in ſe concitentur obiecto? Iam Henrichi vita longe aliter habet, quam Italici produnt annales. Certe enim (quod veteres bibliothecæ noſtræ indicant) nemo vſquam diligentius tunc res Principum ſcribebat quam apud nos Monachi. Quare cum inueniſſem nuper in eadem Fuldenſi bibliotheca quinque libros de vita Henrichi conſcriptos (fuerant autem plures, ſed poſteriores illi abrepti ſunt, ſcelere arbitror Aeneæ Syluij, qui poſtea pius fuit, & bibliothecam*

eam

eam miſere deuaſtauit) addidi continuo ea, quæ in chronicis Fuldenſibus de eadem re ſcripta inueni, quo ne mundus ignoret diutius, quales fuerint, qui diſplicuerunt malis. Profecto minor fuit ſcriptoribus Italis noſtrorum cura, & venerabilis eſt apud omnes paſſim nationes Germanorum fides & integritas: quo minus dubitare quis poſſit, viros audias potius. Verum ne diutius præfando ſuſpendam te, Princeps Ferdinande, iam ad ipſum te librum, quem deduco, admittam.

NEMO *aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo.* Per hæc ſancti Euangelii verba commendat Dominus vnitatem Eccleſiæ, quæ per charitatem concordans membrorum vnitate, colligit ſe in cœlum in ipſo Redemptore, qui eſt caput Eccleſiæ. Sic enim ipſe orat ad patrem pro fidelibus ſuis, quos prædeſtinauit concordes fore in vinculo charitatis & pacis: *Rogo*, inquiens, *vt omnes vnum ſint: ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: & dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in eis.* Vnde ſanctus Auguſtinus in ipſius Euangelii expoſitione: *In vno*, inquit, *eſtote, vnum eſtote, vnus eſtote.* Et, *Væ illis, qui oderunt vnitatem Eccleſiæ, præſumentes in hominibus partes facere.* Vtinam voluerint hoc attendere, qui partes in hominibus fecerunt: vt faciunt ſcindentes vnitatem Eccleſiæ. Quale flagitium ſchiſmatis conſtat grauius eſſe, quam ſcelus idololatriæ: quoniam legitur in veteri teſtamento, idololatriam gladio punitam eſſe, ſchiſma autem hiatu terræ. Quapropter neceſſarium duximus, ſcribere aliqua de ſtatu huius temporis Eccleſiæ: quia quiſquis ſenſerit ſe eſſe intra materna viſcera ipſius Eccleſiæ, non poterit ei, quando doluerit, non condolere. Diu enim eſt, quod in regno Romani imperii bella vbique & ſeditiones aguntur, quod filii à matris Eccleſiæ gremio diſtrahuntur: & cum ſuperet in plurimis diſcordia, vix in paucis remanſit concordia, per quam vnitur & conſiſtit Chriſti Eccleſia: quoniam inde dicuntur ſchiſmata, quod diuiſa ſunt corda, quum ſcriptum ſit, quod *Multitudinis credentium fuerit cor vnum, & anima vna.* Sed huius diſcordiæ fomes & nutrimentum fuiſſe Gregorius Papa, qui & Hildebrandt, videtur aliquibus: quod nos nec affirmamus, nec renuimus, ſed huius rei ſecretum diuino iudicio relinquimus: quia nunc ibi conſtitutus eſt poſt corporis huius depoſitionem, vbi ſub iudice Deo recepit iuxta meriti ſui qualitatem. Tamen dicturi ſumus pauca de ſcriptis illius, vt his ea, qua oportet diligentia perſpectis, teneatur modus defenſionis partium ipſius: quoniam, ſicut ſcribit ſanctus Cyprianus epiſcopus: *Vnitatem qui non tenet, non tenet patris & filii fidem: vitam non tenet, & ſalutem.*

Igitur Romana eccleſia mater eſt omnium eccleſiarum, quæ faciunt vnam catholicam eccleſiam: & dignitas Romani nominis caput vel domina dicitur populorum, qui pertinent ad ipſam Romam: quæ cum ſit libera, facit etiam vt ſint liberi, quotquot ſunt ſub ciuilitate ſua. Hinc ſanctus Gregorius, ſcribens ad Phocam Imperatorem: *Reformetur*, inquit, *iam ſingulis ſub iugo pii imperii libertas ſua: quoniam hoc inter reges gentium & reipublicæ diſtat, quod reges gentium domini ſeruorum ſunt, Imperatores vero Reip. domini liberorum.* Sed Conſtantinopolis, quæ noua Roma dicitur, tunc erat ſedes Imperatoriæ dignitatis, hoc ita ordinante induſtria & religione Conſtantini Imperatoris, vt vetus Roma obtineret primatum Apoſtolici honoris, & noua retineret principatum regiæ maieſtatis, vt ſic mater & filia concordarent in vnitatem Chriſtianæ fidei & religionis. Poſtquam autem degenerauerunt nouæ illius Romæ Imperatores, facti vel hæretici, vel hæreticorum defenſores, ſiue etiam catholicæ Eccleſiæ perſequutores: tunc mater quaſi ſcribere cœpit filiæ libellum repudii, & alios filios nobilitate ſimul, & virtute præſtantiores adquiſiuit ſibi, vt Galliæ & Germaniæ populi ſint & filii, & ciues ſui, atque Reges earum Imperatores ſint Reipublicæ & Romanæ Eccleſiæ patricii. Vnde legitur, Stephanum Papam veniſſe ad Regem Pippinum, &

poſtulaſſe patrocinium eius contra Haiſtulfum regem Longobardorum, ac ipſius patrocinij gratia decreuiſſe quemlibet deinceps regem Francorum patricium eſſe Romanorum, ſicut verbi cauſa legitur in Chirographis de Carolo ſcriptum: *Carolus gratia Dei rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum.* Hic eſt Carolus, qui primus ex Francorum regibus Imperator eſt ordinatus: quod ut fieret, per illius temporis Pontificem Romanum inuitus eſt adductus. Cuius etiam pater Pippinus, (de quo ſupra dictum eſt) cum eſſet maior domus in regno Francorum, hoc eſt, præfectus palatii, & ad eum ſpectaret ſumma regiæ poteſtatis & officii, electus eſt primus ex præfectis palatii in regem, atque ordinatus eſt per beati Bonifacii Moguntini archiepiſcopi benedictionem, prius ſuper hoc experto Zachariæ Papæ iudicio: quia conſenſus & authoritas Romani Pontificis neceſſaria huic videbatur negotio. Miſſus eſt enim ad eum venerabilis vitæ Burchardus Wirtzburgenſis eccleſiæ epiſcopus, cum aliis ad hanc legationem idoneis nunciis, qui ex mandatis Principum interrogarent eius ſententiæ oraculum, & acciperent reſponſum, quomodo poſſent reformare regnum Francorum in priſtinæ dignitatis ſtatum, quod multo iam tempore non haberet regii honoris priuilegium: illum vero, qui Rex diceretur, nihil amplius habere, niſi quoddam vani nominis ſimulacrum, cum nec opes, nec potentia, nec aliqua diſpoſitio regni apud illum eſſet: ſed apud maiorem domus quicunque palatio præeſſet: proinde iuſtum & idoneum ſibi videri, ut ab Hilderico totius regiæ dignitatis & potentiæ iam ex hæreditaria ſucceſſione priuato, transferretur regium nomen ad Pippinum, tunc temporis præfectum palatii, qui pro nobilitate ſua atque virtute dignus fuiſſet, quatenus ipſe, qui domi & militiæ regni gubernacula fortiter procuraret, cum labore pariter & officio nomen Regis conuenienter ſuſciperet. Quorum poſtulationem cum æquam atque vtilem Zacharias Papa iudicaſſet, ad ea quæ poſtulabant conſenſit, atque eiuſdem conſenſus ſententiam poſtea Stephanus Papa confirmauit: & Pippinus factus eſt rex communi ſuffragio principum, atque Hildericus ex vano nomine Regis promeruit tonſuratus coronam monaſticæ religionis, & habitum. Quod ſi ita eſt, immo quia ita eſt, videtur ſupradictus Papa Gregorius, qui & Hildebrant, immerito hanc notam impoſuiſſe vel Zachariæ, vel Stephano, religioſis pontificibus Romanæ eccleſiæ, vt ipſi ſola authoritate ſua Hilderichum à regno deponerent, & abſoluerent omnes Francigenas à iuramento fidelitatis, quam illi feciſſent; cum fortaſſe ei, qui huiuſmodi erat (iuxta quod ſupra dictum eſt) principes regni aliquod iuramentum dare indignum duxiſſent. Sic enim ſcripſit inter alia plurima ad Herimannum Metenſem Epiſcopum, vt corroboraret per hoc animos partium ſuarum, quatenus tuto relinquerent regem ſuum, quaſi ipſe hoc exemplo poteſtatem haberet deponere eum! *Quidam*, inquit, *Romanus pontifex regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ poteſtati non erat vtilis, à regno depoſuit, & Pippinum Caroli Magni Imperatoris patrem in eius loco ſubſtituit: omnes Francigenas à iuramento fidelitatis quam illi fecerant, abſoluit.* Et longe ſupra: *Vt de multis*, inquit, *pauca dicamus, quis ignorat vocem Domini ac ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti in Euangelio dicentis: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, & in cælis erit ſolutum? Nunquid hic reges excepti ſunt? aut non ſunt de ouibus, quas filius Dei beato Petro commiſit?*

Hæc verba, ſi charitas, quæ ædificat, temperaret: diſceſſio illorum, per quos regendus eſt mundus, iam facta non fuiſſet: quoniam ſicut ſcribit ſanctus Leo Papa: *Omnes res tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia & ſacerdotalis defenderet authoritas.* Vnde & Gelaſius Papa: *Chriſtus*, inquit, *memor fragilitatis humanæ, quod ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica temperaret, ſic actionibus propriis dignitatibusq; diſtinctis officia poteſtatis vtriusq; diſcreuit, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro temporalium curſu rerum imperialibus diſpoſitionibus vterentur: ac ſi modeſtia vtriusque ordinis curaretur, ne vtroque ſuffultus extolleretur.* Quæ cum ita Deus diſpoſuerit, & hæc duo, quibus

Extat ſupra apud Brunonem.

quibus principaliter hic mundus regatur, regalem ſcilicet poteſtatem, & ſacratam Pontificum authoritatem ordinauerit, quis contra hæc ire tentabit, niſi qui Dei ordinationi reſiſtit? Eo enim modo beatus Apoſtolus Paulus Eccleſiam Dei ordinat, vt nihil aduerſus Principes & poteſtates ſeculi gerens, per quietem & tranquillitatem vitæ opus iuſtitiæ & pietatis exerceat. *Omnis*, inquit, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate, quod bonum & acceptum eſt coram ſaluatore noſtro Deo. Qui autem reſiſtit poteſtati, Dei* (inquit) *ordinationi reſiſtit.* Non hic de illis poteſtatibus dicit, quæ perſequutiones inferunt fidei: quia ibi dicendum eſt, *Deo obtemperare oportet magis, quam hominibus.* Sed de iſtis communibus dicit, quæ non ſunt timori boni operis, ſed mali: quibus vtique qui reſiſtit, ipſe ſibi damnationem pro geſtorum qualitate conquirit. *Vis autem*, ait, *non timere poteſtatem? benefac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt, tibi in bonum: ſi autem male feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit.* Ex his certe Apoſtoli verbis apparet, ordinaſſe Deum non per antiſtites & Eccleſiarum principes omnia crimina vindicari: ſed ea, quæ excedunt diſtrictionem eccleſiaſticæ lenitatis, vindicari per iudicem mundi. Sacerdotale enim iudicium non habet niſi gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei: atque ideo quum per eccleſiaſticas regulas non potuerit hæreticos coercere Eccleſia Dei, adiuuatur (ſicut ait beatus Leo Papa) ſeueris conſtitutionibus Chriſtianorum principum, quando ad ſpiritualem nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale iudicium. Sæpe autem contigit, Reges aliquos vel Imperatores fuiſſe hæreticorum fautores atque defenſores: ſed quanto crudelior hoſtis ad nocendum, tanto perſpicacior cura erat Epiſcoporum, pro expetenda pace Eccleſiarum: quoniam iuxta Anaſtaſij Papæ teſtimonium, ille pro Chriſto fungitur legatione, qui pro pace precatur Eccleſiæ. Quapropter idem Anaſtaſius ſcribit ad Anaſtaſium Imperatorem hæreticum, & defenſorem hæreticorum: *Glorioſiſſimo & clementiſſimo filio Anaſtaſio Auguſto, Anaſtaſius Epiſcopus. Exordium pontificatus mei primitus oblata populis pace pronuncio, conſequenter pro fide catholica humilis pietati tuæ precator occurro: in quorum primo diuinum fauorem propinquaſſe confido, quod conſonantia in me auguſtiſſimi nominis non dubium præſtat auxilium, vt ſicut vocabulum pietatis tuæ per vniuerſas gentes toto orbe præfulget, ita per miniſterium meæ humilitatis, ſicut ſemper eſt, ſedes beatiſſimi Petri in vniuerſali Eccleſia aſſignatum à Domino Deo teneat principatum.* Et Gelaſius Papa ſcribens permulta ad eundem Anaſtaſium Imperatorem, pro pace eccleſiaſtica ſic ait inter cætera: *Fili clementiſſime, rogo te pure, ſyncere, vt me in hac vita audias potius deprecantem, quam (quod abſit) in diuino iudicio ſentias accuſantem.* Sic certe, ſic ſolebant Deo digni pontifices Romani ſuppliciter deprecari pro eccleſiaſtica pace, non quætentes, immo nunquam concipientes animo aliquos de Regibus ſiue Imperatoribus deponere: & ideo pacem quærentibus, atque pacem offerentibus aderat Deus, remunerans humilitatem, patientiam, & manſuetudinem eorum, & vindicans ſe ſuper hoſtibus ipſorum. Nam poſtquam ille etiam Anaſtaſius Imperator hæreticus præſules Eccleſiarum ſupplicantes audire contempſit, diuino iudicio aduſtus fulmine interiit. Quærit autem nunc aliquis pontificum deponere principem populorum, quod eſt excitare quaſi incendium ad deſtructionem Eccleſiarum. Si enim ponamus (verbi gratia) credentes Chriſto poteſtatibus ſeculi ſubiectos non eſſe, non tradere tributa, nec vectigalia penſitare, nulli eorum timorem vel honorem deferre: nonne per hoc rectorum & principum merito in ſemetipſos arma conuerterent: & perſequutores quidem ſuos excuſabiles, ſemetipſos vero culpabiles facerent? Non enim iam fidei, ſed contumaciæ cauſa impugnari viderentur: & eſſet eis cauſa quidem mortis digna, meritum vero mortis indignum. Hoc ergo prouidens dicit Apoſtolus, immo per Apoſtolum ſic ordinat Chriſtus: *Reddite omnibus debitum, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis.* Et ipſe Rex regum, & Dominus dominantium Ieſus Chriſtus, dignatus ſecundum carnis diſpenſationem deſcribi ciuis Romanus, regulam quam

conſtituit ſuper his dicens: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo:* hanc, inquam, ſuæ conſtitutionis regulam proprio confirmauit exemplo. Dixit enim ad Petrum, poſtquam oſtenderat ſe à tributo liberum, vtpote Regis filium, & ſecundum carnem, & ſecundum ſpiritum: *Vt autem*, inquit, *non ſcandalizemus eos*: id eſt, ne nos Cæſari contradicentes, tumultuandi eis occaſionem præbeamus, *vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies ſtatherem, illum ſumens da eis pro me & te.* Quæ quum ita ſint à Deo diſpoſita, & ſcriptis atque exemplis comprobata, nonne Dei ordinationi reſiſtit, qui poteſtatibus reſiſtit? quaſi nec obaudiendum Apoſtolus præcipit, etiamſi angelus de cœlo aliter, quam euangelizatum eſt, prædicauerit? *Quidam*, inquit, *Romanus Pontifex Regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ poteſtati non erat vtilis, à regno depoſuit.* Superius quidem dictum eſt, & vere iuxta fidem hiſtoriarum dictum eſt, Zachariam Papam communi principum de regno Francorum legationi conſenſum præbuiſſe, qui decreuerant pro Hilderico, apud quem nulla vel regia poteſtas, vel regia dignitas: ſed ſolum regium nomen erat, dignam in regno perſonam conſtituere, & vt omnis exhinc occaſio tumultus abeſſet, monaſterio eum mancipare, pro eo quod videbatur fuiſſe dignior coronari tonſura monachi, quam regio diademate. Sed noſtri tempori Rex & Imperator, natus & nutritus in regno, quantum ſpectat ad humanum iudicium, dignus quidem videtur imperio, quum ex propria virtute, tum ex maiorum ſuorum merito & dignitate. Conferte nunc, ſi placet, illum exhæredatum totius regiæ dignitatis ac regiæ poteſtatis Hildericum, cum hoc tali viro, cui (vt ſalua dixerim fide) non inuenitur in toto Francorum regno aptior perſona Romano imperio: quem per totum tempus imminentis belli, quod iam per XVII. annos geſtum eſt, Deus mirabiliter cuſtodiuit: quem & in omnibus præliis, quibus ſexies cum hoſtibus conflixit, ineffabili modo protexit, & eripuit. Hoſtes quippe eius erant, qui iuxta regium morem ſacramento ei fidem aliquando promiſerant, qui pro eo ad confirmandas ſupradicti Papæ Hildebrandi partes duos potius inuaſores regni, quam Reges, vnum poſt vnum, ſuper ſe conſtituerant: quorum vnus in prælio cecidit, alter in expugnatione vnius caſtelli miſerabiliter occubuit. Sic ille Romanus pontifex pacem confirmauit, quam Chriſtus dedit fidelibus, atque reliquit. *Pacem meam*, inquit, *do vobis, pacem relinquo vobis.* Et: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.*

Ecce autem, erat inter hæc Herimanno Metenſi Epiſcopo non modica cura vel de obedientiæ ſententia, vel de fidei ſuæ obſeruantia. Nouerat enim, ſe obedientiam debere Romano pontifici propter primatum ſedis Apoſtolicæ: nouerat etiam ſe fidei, quam iuramento promiſerat Regi, debitorem fuiſſe, quorum alterutrum violare magni eſt periculi: & ideo reus eſſe videtur grandis piaculi, per quem facta eſt hæc diſceſſio inter rectores mundi. Sed ille Gregorius, qui & Hildebrand, ſecurum quodammodo fecit prædictum Epiſcopum, & reliquos fautores partium ſuarum ſuper iuratæ fidei præuaricatione, ſcribens, vt ſupra dictum eſt, quendam pontificem Romanum omnes Francigenas à iuramento fidelitatis, quam Hilderico inutili (vt ipſe etiam dicit) ad regni gubernacula Regi promiſerant abſoluiſſe: vt intelligatur, ſe quoque tali exemplo poſſe, quos voluerit, à ſacramento debitæ fidei abſoluere. Propter quod & hoc intulit, quod Dominus beato Petro dicit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Verum etiam certum eſt, quod Dominus beato Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ dederit ius ligandi atque ſoluendi, ſed vincula peccatorum, non vt ſolueret ſacramenta diuinarum ſcripturarum, neque vt ligaret Dei verbum: quoniam (ſicut ait Apoſtolus) verbum Dei non eſt alligatum. Ergo præcipit Dominus per Moyſen filiis Iſrael, immo filiis Eccleſiæ, ad quos magis pertinet repromiſſio Iſrael: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum: nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumſerit nomen Domini Dei ſui in fruſtra.* Quis poterit ſoluere illam Domini ſententiam,

tentiam, ſiue illam, qua loquitur per Ezechielem Prophetam: *Qui ſoluit pactum, nunquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus: quoniam iuramentum quod ſpreuit, & pactum quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius.* Vnde & in Euangelio ipſe Dominus & Saluator ait, quod certe beatus Petrus, ſicut prædicauit, ſic à Domino accepit: *Amen dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui autem vnum de mandatis iſtis minimis ſoluerit, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Hinc ſanctus Auguſtinus in libro de Sermone Domini in monte: *Mandata,* inquit, *minima ſignificantur per vnum apicem. Qui ergo ſoluerit, & docuerit ſic, id eſt, ſecundum hoc, quod ſoluit, non ſecundum hoc, quod inuenit, & legitur, minimus vocabitur in regno cælorum: & fortaſſe ideo,* ait, *non erit in regno cælorum, vbi niſi magni eſſe non poſſunt.* Ergo quum talis ſit, qui ſoluerit vnum de mandatis Domini minimis, qualis erit, qui ſoluerit vnum de magnis, ſiue de maximis Domini mandatis? Quum enim prohibuerit Dominus in Euangelio iurare ſiue per terram, ſiue per cœlum, aut per aliquid huiuſmodi, nonne magnum, immo maximum peccatum eſt ei, ſi quis in vanum aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui? *Audiſtis,* inquit, *quia dictum eſt antiquis, non peierabis, reddes autem Domino iuſiurandum tuum. Ego autem dico vobis, Non iurabis omnino: neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius,* & cætera. *Sit autem* (ait) *ſermo veſter: eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Euangelica quidem perfectio iuramentum non recipit: ſed omnis ſermo Chriſtiani ita verus ac fidelis erit, quaſi iuramentum quis dederit. Et propterea (ſicut exponit ſanctus Auguſtinus) intelligitur præcepiſſe Dominum, ne iuretur: ne quiſquam, ſicut bonum, appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi per conſuetudinem delabatur ad periurium. Proinde etiam ſanctus Iacobus Apoſtolus, confirmans ſententiam Domini de ipſo ſacramento: *Ante omnia,* inquit, *fratres mei nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter: eſt, eſt, non, non: vt non ſub iudicio decidatis. Quum autem aliquis iurauerit, conſiderandum eſt non ſolum cui, ſed per quem iurauerit, conſtrictus perinde diuini atteſtatione nominis. Atque ideo, qui iuramentum contempſerit, illum proculdubio deſpicit, per quem iurauit: illique iniuriam facit, cuius nomini credidit aduerſarius: immo non tam aduerſarius, ſed amicus.* Vnde per ſupradictum Prophetam Ezechielem comprobans Dominus iuramentum, quod fecerat Sedechias Regi Babylonis, & irritum fecerat, ſuum magis, quam alterius fuiſſe! *Morietur,* inquit, *in præuaricatione, qua deſpexit me.* Periuri quippe regnum Dei non poſſidebunt, ſicut dicit Apoſtolus, immo per Apoſtolum Dominus: qui plane beato Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ, dedit ius ligandi atque ſoluendi: ſed vincula peccatorum, non vt ſolueret ſacramenta diuinarum ſcripturarum. Quod ipſe etiam confirmaſſe legitur ſanctus Petrus in libro de Ordinatione ſancti Clementis, vbi commendat hæc diligenter obſeruanda omnibus Chriſtianis: *Veruntamen illud,* inquiens, *eſt, quod præ cæteris omnibus vobis cupio in commune ſeruari, vt concordiam teneatis, per quod ſolum poteſtis portum quietis intrare, & ciuitatem Regis ſummi, quæ pax nominatur. Clementem autem hunc Epiſcopum vobis ordino, & datam mihi à Domino poteſtatem ligandi & ſoluendi trado, vt de omnibus, quæcunque decreuerit in terris, hoc decretum ſit & in cælis. Ligabit enim, quod oportet ligari, & ſoluet, quod expedit ſolui, tanquam qui ad liquidum Eccleſiæ regulam nouerit.* Ecce, qualem ſanctus Petrus à Domino poteſtatem accepit ligandi atque ſoluendi, talem & ipſe tradidit eius ſucceſſori, ſcilicet in his, quæ oportet ligari, & expedit ſolui: non vt ſoluat aliquis Scripturam Domini, quæ non poteſt vlla virtute conuelli: quoniam firmum fundamentum Dei ſtat, ſicut Apoſtolus affirmat. Et propterea ipſe ſanctus Petrus de talibus inſtruens beatum Clementem, & per eum omnes ſucceſſores ſuos, repetit, & dicit: *Tu,* inquiens, *(vt dixi) quæ oportet ligabis: & quæ expedit, ſolues.* Ex his certe omnibus manifeſtum eſt, ſupradictum Papam Hildebrandum iniuſte pariter, & indigne impoſuiſſe hanc notam vel Zachariæ, vel Stephano, religioſis vtique Pontificibus Romanæ Eccleſiæ, vt alicuius horum exemplo, vel vllius ſacræ Scripturæ teſtimonio poſſet abſoluere à iura-

mento, quo fidem iurauerunt Regi ſuo vel Principes, vel milites Reipublicæ. Qui
enim ſoluit pactum, nunquid effugiet? *Viuo ego*, dicit Dominus: *quoniam iuramen-
tum, quod ſpreuit, & pactum, quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius.*

Sequitur in ſupradicta Hildebrandi Papæ ſcriptura eiuſmodi teſtimonium,
quod legitur in libro de Ordinatione ſancti Clementis, beatum Petrum dixiſſe ad
populum: *Vt ſi pontifex Romanus alicui offenſus fuerit pro delictis ſuis, cæteri non debeant
ei eſſe amici, vel eum alloqui: alioqui vnum eſſe ex illis, qui exterminare volunt Eccleſiam
Chriſti, quiſquis amicus fuerit ei, qui eſt huiuſmodi.* Certe non dixit hoc beatus Petrus
de quolibet Rege vel Imperatore: ſed per hæc facit quemlibet de turba populi 1
citius redire ad ſatisfactionem pœnitentiæ, quando viderit ſe deſtitutum eſſe a-
micorum ſuorum ſocietate, colloquio & amore. Nam vt quemlibet Chriſtia-
num Regem prætermittamus, ecce quid pro impiiſſimo etiam Nerone ſcribit ipſe
ſanctus Petrus: *Deum timete, Regem honorificate*: ſcilicet vt in hoc timor Dei com-
probetur, ſi quilibet Rex honorificetur. *Chariſſimi*, inquit, *ſubiecti eſtote omni hu-
manæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis,
ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Quia ſic voluntas Dei eſt, vt benefa-
cientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quaſi liberi, & non qua-
ſi velamen habentes malitiæ libertatem: ſed ſicut ſerui Dei, omnes honorate, fraternitatem
diligite, Deum timete, Regem honorificate.* Et beatus quidem Apoſtolus Paulus: 2
Obſecro, inquit, *primo omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actio-
nes pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam &
tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum & acceptum eſt
coram ſaluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis
venire. Non enim poteſtas, niſi à Deo: quæ autem ſunt, ordinata ſunt à Deo, ad vindi-
ctam quidem malorum, laudem vero bonorum.* Et cætera, quæ dicta ſunt ſupra. Sed
alia nunc inſcripta ſunt decreta contra Regem, immo contra Dei ordinationem,
vt ſi pontifex Romanus Regi offenſus fuerit pro delictis ſuis, cæteri non debeant
ei eſſe amici, vel eum alloqui: alioqui vnum eſſe ex illis, qui exterminare volunt
Eccleſiam Chriſti, quiſquis amicus fuerit ei, qui eſt huiuſmodi. Nec eſt inſcri- 3
ptio, quæ ſimilitudinem quandam videtur operata eſſe in agro Dominico, iuxta
quod dicit Dominus in Euangelio, quoniam in diuini medio ſeminis zizania ſu-
perſeminauit inimicus homo. Notum eſt enim his, qui experti ſunt, præcipue
autem his, qui diuiſionem Eccleſiæ doluerunt, qualiter multi non ſolum laico-
rum, ſed Epiſcoporum atque clericorum, ſiue monachorum, habentes quidem
zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam (ſicut ait Apoſtolus) ſuſpenderunt ſe, ac
ſegregauerunt à communione totius orbis Eccleſiarum, quotquot communi-
cant noſtri temporis Regi Francorum, & Imperatori Romanorum: ipſique exi-
gentes à nobis, non nos ab ipſis, verentur nobis communicare vel in colloquio,
vel in pacis oſculo, vel in orationis ſtudio. Proinde quum ſuperior ſermo ſatis 4
demonſtrauerit, nimis eſſe contrarium diuinæ ordinationi, pariterque eccleſia-
ſticæ paci, poteſtatibus non ſubiacere ſublimioribus: de cætero quæramus, ſi iu-
ſta fuerit illa offenſio Papæ aduerſus Regem, qualis certe diuiſit Eccleſiæ vnitatem,
pro cuius ſcilicet vnitatis amore totum agimus, quicquid horum loquuti fuerimus,
non pro defenſione partis alterius: quandoquidem partes in Eccleſia nolit eſſe
Deus, quoniam totum Eccleſiæ corpus, cuius caput eſt Chriſtus, redemit ipſe
Chriſtus. Ideoque vbi non eſt totum, quod dicitur catholica, hoc eſt, vniuerſa-
lis Eccleſia; ibi non eſt Chriſti, ſed malignantium Eccleſia, quæ diuiſa eſt in parte
aliqua.

Ecce enim idem, de quo agitur, Papa Hildebrandt, ſuſcepit aliquando in ac- 5
cuſatione Regis ſcripta hoſtium ſuorum, & proinde excommunicauit eum:
quandoquidem ſacri Canones conſtituant, non poſſe aliquos, qui ante heſter-
num diem, aut nudiuſtertius inimici fuerunt, vel accuſatores, vel teſtes fieri: nec
debere per ſcripta vllius accuſationem ſuſcipi, nec accuſatorem abſente aduerſa-
rio audiri. Sed Rex profectus eſt in Italiam, ſatisfacturus Romano Pontifici pro
culpis,

culpis, quibus ſe excommunicauerat, & quaſi priuatum regno iam effecerat, depoſitoq́ cultu regio, & habitu, ſupplicem ſe per omnia ac pœnitentem obtulit: nec prius omni officio humilitatis impenſo deſtitit, donec in gratiam cum Papa redijt, & ad comprobandum eccleſiaſticę reconciliationis teſtimonium ſacram communionem corporis & ſanguinis Domini de manu pontificis accepit: menſam cum eo adijt, ac deinde dimiſſus eſt in pace: qualem ſcilicet pacem Iudas ſimulauit, non qualem Chriſtus reliquit. Aderat enim & legatio hoſtium ſuorum, quærentium omnibus modis interrumpere initium hoc reconciliationis pactum, quibus Papa reſcripſit talibus verbis: *Ne ſolliciti*, inquiens, *ſitis, quoniam culpabiliorem eum reddo vobis.* Certe culpabiliorem facere aliquem, præcipue autem Regem, quem præcipit Petrus Apoſtolus honorificare, hoc non eſt oues Chriſti paſcere. Culpabiliorem, inquam, facere præcipue eum, quem pœniteat culpabilem extitiſſe, hoc non eſt ſacerdotem Domini eſſe: cum ipſe in Euangelio Dominus dicat, gaudium fieri in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Nunquid terribile, quod & illud ſacramentum corporis Domini contemnitur, quo Rex ad altare in teſtimonium eccleſiaſticæ reconciliationis communicatur? quod certe ſacramentum pietatis ſignum quoque eſt vnitatis, & vinculum charitatis. Sed *ne ſolliciti*, inquit, *ſitis, quia culpabiliorem eum reddo vobis.* Et ſi Rex, qui per ſeipſum culpabilis extitit, per Papam culpabilior redditur, quis eorum maioris culpæ reus tenetur? Hoc quæſo conſiderate & tenete. Ecce autem propriè ſunt regum quædam ornamenta, ſicut corona & purpura, atque alia regni inſignia, à quibus regem abſtinere ad arbitrii ſui tempus decreuit Papa, huius ſcilicet intentionis gratia: vt ſic aut contemptibilior eſſet ipſius Regis in regno perſona, donec roboraretur regnum, quod iam parabatur in electione alterius regis, dum fuerat ipſe legitimus rex in Italia: aut ſi non permiſſus à ſe regalia reſumeret ornamenta, certiorem perinde haberet exercendæ circa eum cauſam excommunicationis: quod videtur non eſſe officium pietatis, nec ſignum concordiæ & vnitatis. Vnde ſanctus Papa Gregorius ſcribit ita in Homelijs, & ita docet, *vt ipſa hac ligandi & ſoluendi poteſtate ſe priuet, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubiectorum moribus exercet.* Rex autem reuerſus de Italia, inuenit nouum Regem, & hoſtes multiplicatos ex abſentia ſua, ex quorum manu abſtulit cornu principatus ſui, diuina auxiliante gratia, pariterque annitente proniſſimo in ſe principum fauore, quorum Deus erigerat corda. Iam quidem exhibuerat Romano pontifici iuxta primatum Romanæ eccleſię debitum honorem & obedientiam, perferendo humiliter excommunicationis ſententiam, vt deinde ſatisfaciendo conſequenter poſſet promereri reconciliationis gratiam. Sed cum ipſe hoc ageret, & totus in eo eſſet, vt eiuſdem Romani Pontificis adiutorio (qui ad hoc ordinatus eſt, vt ſit princeps pacis) regnum pacificaret, pariterque Eccleſiam Chriſti in vnitatem redigeret, & ea, quæ diſperſa ſunt, in vnum congregaret: ecce in quem totam ſpem poſuerat, aduerſarium ſentiebat, vtpote qui non ſibi vel ſuo regno, ſed hoſtibus contra ſe conſulebat, opemque ferebat, vt eum aut expellerent, aut omnino perderent: quale officium non eſt eorum, de quibus à Domino dicit Propheta: *Quam ſpecioſi*, inquiens, *pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona.* Igitur Chriſtus pax eſt, & hæreditas Eccleſiæ pax eſt: quoniam Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, & eſt mater omnium noſtrûm, viſio pacis interpretatur: vnde & nihil aliud patria noſtra, niſi pax vocatur. Qui autem contra pacem facit, aduerſus Chriſtum & Eccleſiam facit. *Qui enim*, inquit, *mecum non eſt, aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, diſpergit*: hoc eſt, vnitatem Eccleſiæ ſcindit: quoniam quidem nemo niſi intra vnitatem Eccleſiæ ſaluari poterit. Præterea contra Chriſtum quoque & Eccleſiam facit, quicunque terminos patrum ſuorum tranſgreſſus fuerit: hoc eſt, conſtitutiones canonum exceſſerit, qui conſtituunt, & conſtituendo deſcribunt, vt nemo rebus ſuis aut honore ſpoliatus poſſit accuſari, vocari, iudicari, ſiue damnari. Quæ quum ita ſint, & nec inter catholicos reputandi ſunt, qui ſanctorum Patrum canones ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia conſecratos tranſgreſſi fuerint: quomodo poterit Rex iuxta minas ſupradicti Papæ Hilde-

brand iudicari vel damnari? quum nec inferior aliquis poſſit accuſari, vel vocari, quamdiu ſpoliatus eſt rebus ſuis, vel aliqua parte honoris ſui. Proinde magnum fit ſcandalum viris ſecularibus, quando viderint deſpici ſacros Canones ab eccleſiaſticis dignitatibus: ideoque videtur hoc contigiſſe, vt congruus honor ac reuerentia non exhibeatur Epiſcopis, qui Superintendentes dicuntur ex Græca loquutione. *Deum*, inquit Apoſtolus, *timete, regem honorificate.* Alioqui puta etiam de ipſo Principe ſacerdotum eo modo ſciuiſſe Regem, quo legimus ſcite loquutum fuiſſe Dominum Oratorem: *Cur ego*, inquit, *te habeam vt Principem, quum tu me non habeas vt ſenatorem?* Et Dominus in Euangelio: *Omnia quæ vultis*, inquit, *vt faciant vobis homines eadem & vos facite eis. Hæc enim*, ait, *lex & Prophetæ.* Sed ſæpe dictus, ac ſæpe dicendus Papa Hildebrand, Regem, quem beatus Petrus Apoſtolus præcipit honorificare: huncille quærit ita inhonorare, vt velit omnes, ſi fieri poſſit, auertere ab eius communione. Huius rei gratia ſcripſit illud quoque capitulum, ad confirmandos animos partium ſuarum, vel ad multiplicandos homines earundem partium: vt ſi Pontifex Romanus alicui offenſus fuerit pro delictis ſuis, cæteri non debeant ei eſſe amici, vel eum alloqui.

Hinc ducta eſt quæſtio, de qua hucuſque tractauimus: ſcilicet, ſi iuſta fuerit hæc offenſio circa regem, vel digna Romano Pontifici, vicario ſancti Petri, qui dicitur à Petra, quæ eſt Chriſtus: quum id actum ſit ex inſcriptione capituli illius, vt plurimi epiſcoporum, clericorum, monachorum & laicorum ſuſpenderunt ſe, ac ſegregauerunt à communione totius orbis Eccleſiarum, quotquot communicant Regi Francorum, & Imperatori Romanorum: ita vt exeuntes à nobis, non nos ab ipſis, vereantur nobis ſociari vel in colloquio, vel in pacis oſculo, vel in orationis ſtudio. Sed pro eiuſmodi ſcribit ſanctus Papa Gregorius in libro de Paſtorali cura: *Quum rector*, inquiens, *ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur, attendat: ne ſi inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & quum forſaſſe ſapiens videri deſiderat, vnitatis compagem inſipienter abſcindat.* Ecce autem noſtri temporis Gregorius Papa, qui & Hildebrandt, quum aliquando os ſuum aperuit, Eccleſiam diuiſit, & præterea, quæ dicta ſunt ſupra, propheticam ollam ab aquilone in tantum accendit, vt per hos XVII aut eo amplius annos, vbique ſint in regno Romani imperii bella & ſeditiones, Eccleſiarum & monaſteriorum incendia & deſtructiones, & vt ſit Epiſcopus aduerſus Epiſcopum, clerus aduerſus clerum, populus aduerſus populum: immo filius aduerſus patrem, & pater aduerſus filium, & frater aduerſus fratrem. Hinc ſanctus Cyprianus Epiſcopus & martyr, loquitur inter alia plurima de vnitate Eccleſiæ: *Quam ſibi*, inquiens, *pacem promittunt inimici fratrum? Quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? Secum eſſe Chriſtum, quum collecti fuerint, opinantur, qui extra Eccleſiam colliguntur? Qui enim pacem Chriſti, & concordiam rumpit, aduerſus Chriſtum facit. Qui alibi præter Eccleſiam colligit, Chriſti Eccleſiam ſpargit. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt: quia talibus, ſi etiam animas poſuerint, non erit illis fidei corona ſed perfidiæ pœna. Vnitatem enim*, inquit, *qui non tenet, non tenet legem, non tenet patris & filii fidem: vitam non tenet, & ſalutem.* Inter hæc vide ſtudium & affectum iſtius boni paſtoris, & quantum explicuerit iſte ſanctus Cyprianus intima dilectionis circa miſeriam eorum, quos videt iacere in periculis, quos cernit lapſos eſſe in peccatis, quos intelligit decidiſſe à ſtabilitate fidei, & Chriſtianæ religionis; qui ſic loquitur in libro de Lapſis: *Quid faciam, dilectiſſimi fratres, fluctuans vario mentis æſtu? Quid, aut quomodo dicam? lachrymis magis, quam verbis opus eſt, ad exprimendum dolorem, quo corporis noſtri deflenda eſt plaga, quo populi aliquando numeroſi multiplex lamentanda eſt iactura. Quis enim ſit durus ac ferreus, quis ſic fraternæ charitatis oblitus, qui inter ſuorum multiformes ruinas, & lugubres ac multo ſqualore deformes reliquias conſtitutus, ſiccos oculos tenere præualeat, nec erumpente ſtatim fletu prius gemitus ſuos lachrymis, quam voce promat? Doleo, Fratres, doleo vobiſcum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria, & ſanitas priuata blanditur, quando plus paſtor in gregis ſui vulnere vulneratur. Cum ſingulis pectus meum copulo, mœroris & funeris pondera luctuoſa participo. Cum plangenti-*

genti-

gentibus plango, cum deſlentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo, iaculis illius graſſantis inimici mea ſimul membra percuſſa ſunt, ſæuientes gladii per mea viſcera tranſierunt. Immunis ac liber fuiſſe à perſecutionis incurſu non poteſt animus in proſtratis fratribus, & me proſtrauit affectus.

Hæc beatus Cyprianus martyr loquitur, qui nimio pietatis affectu miſeriis aliorum compatitur, qui ſuper diuerſis Eccleſiæ periculis dolet ac triſtatur, iuxta quod illius mulieris commota ſunt viſcera ſuper filio ſuo, quem voluit ficta mater, ſicut legitur in libro Regum, diuidi Solomonis gladio, ne vel ſibi viueret, vel propriæ matri: quod ſcilicet exemplum verus pacificus noſter Dominus Ieſus Chriſtus voluit contingere in figuram noſtri, vt ex hoc diſcernantur filii alieni gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Sic enim ſanctus Ambroſius docuiſſe legitur, vt quando incerta ſunt iudicia de falſis Eccleſiæ filiis, per ſpiritum diſcernantur: quem ſcilicet ſanctum Ambroſium inducit prædictus Papa Hildebrand in ſcriptura ſua, dicens eum excommunicaſſe Theodoſium imperatorem pro culpa ſua quadam, vt ſic quoque ſtatuat & confirmet partium ſuarum ſchiſmata. Sed ipſe quoque ſanctus Ambroſius Eccleſiam non diuiſit, ſed ea quæ Cæſaris ſunt, Cæſari, & quæ Dei, Deo reddenda eſſe docuit: qui Theodoſium quidem imperatorem compulſum tumultu quorundam, qui ei cohærebant, vindicare Theſſalonicenſium ſcelus grauiſſimum, Eccleſiaſtica coërcuit diſciplina, quem inter alia correptionis verba alloquitur ita, ſicut in Eccleſiaſtica loquitur hiſtoria, quæ dicitur Tripertita: *Coæqualium hominum, & conſeruorum princeps es, ô Imperator: vnus autem omnium eſt Dominus, Rex omnium, & Creator, cuius nunc ſuſcipe vinculum pro cæde populi, non præcedente iudicio, perpetrata: quoniam medicina hæc eſt ſanitatis maxima.* At imperator inquit: *Tuum opus eſt & docere, & medicamina temperare: meum verò, oblata ſuſcipere.* Tunc Ambroſius admonuit legem eum ſancire in poſterum, *vt ſententia principum ſuper animaduerſione differrentur ab executoribus in diem trigeſimum, quo locus miſericordiæ, vel ſi res tuliſſet, pœnitentiæ non periret.* Paruit imperator Theodoſius, & vinculum eius ſoluit Ambroſius. Qui etiam locorum differentiam in Eccleſia tunc docuit, quando eidem imperatori poſt oblatum munus ad altare, iuxta quod in Conſtantinopolitana Eccleſia ſolitus erat agere, ſuſtinenti, intra cancellos ſacrorum perceptionem myſteriorum remandauit per archidiaconum: *O imperator, interiora loca tantum ſacerdotibus ſunt collata, quæ cæteri nec ingredi, nec contingere permittuntur: purpura namq; imperatores facit, non ſacerdotes.* Et in hoc quoque mox egreſſus imperator paruit, ipſamque communem cum cæteris expectationem deinceps ſeruauit, admodum lætus, vtpote enutritus diuinis eruditionibus: quod vix tandem (ſicut ipſe ait) diſcere ei contigerit, quæ differentia ſit imperatoris & ſacerdotis: & quod vix iam inuenerit magiſtrum veritatis. Ecce illa excommunicatio, quam vtilis erat Eccleſiæ pariter, atque ipſi imperatori Theodoſio: quæ nunc in ea, de qua agitur, Scriptura prodendi ſchiſmatis ponitur exemplo, quo ſeparentur principes, vel milites reipublicæ, ab imperatoris ſui conſortio ſimul & obſequio. Neq; enim tale aliquid tentauerit ille murus & turris validiſſima Eccleſiæ, Ambroſius, quando etiam pulſabatur pro ſtudio hæreticorum Valentiniani imperatoris, & matris eius Iuſtinæ minis atq; verberibus. Vnde & inter alia virtutum ſuarum inſignia loquitur de eo digna memoriæ ſcriptura: Venerandus, inquiens, Ambroſius pro catholicæ fidei vnitate, non cum cæteris, ſed pro cæteris mori elegit. Non enim cum pereuntibus perire voluit: ſed vt ſaluarentur alii, ipſe ſe periculo ſæpiſſime dedit. Et cum mandaretur ei ab imperatore, tradi baſilicam: reſpondit, *Nec mihi,* inquiens, *fas eſt tradere, nec tibi accipere Imperator expedit: igitur noli grauari, vt putes te in mea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere: noli te extollere: ſed ſi vis diutius imperare, eſto ſubditus Deo: quoniam ſcriptum eſt: Quæ Dei, Deo, quæ Cæſaris, Cæſari. Ad imperatorem,* inquit, *palatia pertinent: ad ſacerdotem Eccleſiæ.* Satis indicant hæc vel pauca de plurimis ſancti Ambroſii dicta, vel facta, qualis & quanta in Eccleſiaſticis rebus ac diſciplinis debeat eſſe diſcretionis obſeruantia: ne per negligentiam ipſius diſcretionis ma-

tiis omnium virtutum, aliqua oriantur ſcandala. Veruntamen, *Væ*, inquit, *homini illi, per quem ſcandalum venit.* Magna quidem ſunt ſcandala, hæreſes atque ſchiſmata: quæ oſtendit Apoſtolus aut eadem eſſe, aut æqualia: *Conuenientibus*, inquit, *vobis in vnum in Eccleſia, audio ſciſſuras eſſe; & ex parte credo. Nam oportet hæreſes eſſe: vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.* Hinc & beatus Gregorius in XVIII libro Moralium. *Alii*, inquit, *praua de Deo ſentiunt, alii recta de authoritate tenent: ſed vnitatem cum fratribus non tenent: illi errore fidei, iſti vero ſchiſmatis perpetratione diuiſi ſunt.* Vnde & in ipſa prima parte Decalogi vtrarumque partium culpæ exprimuntur, cum diuina voce dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* atque mox ſubditur: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* qui enim de Deo peruerſa ſentit, liquet profecto, quia Deum non diligit. Qui vero de Deo recta ſentiens, à ſanctæ Eccleſiæ vnitate diuiſus eſt, conſtat profecto, quia proximum non amat, quem habere ſocium recuſat. Et ſi quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt: ſicut ſanctus Ioannes Apoſtolus ait. Igitur magna ſunt ſcandala, hæreſes, & ſchiſmata: de quibus & dicitur in Euangelio, *quoniam mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala.* Regnum Dei hoc, eſt Eccleſia Dei, angeli Dei, hi ſunt annunciatores verbi Dei: quales fuerunt Ambroſius atq; Innocentius, ſacerdotes Dei, quorum vnum introducit in ſcriptura ſua ſæpe dictus Papa Hildebrant excommunicaſſe Theodoſium Imperatorem, alterum vero Arcadium imperatorem. Quare hoc ſcripſerit, & quare in agro Dominico hoc ſeminauerit, bene quidem intelligunt, quibus adhuc cum cæteris Chriſti fidelibus integra manet Chriſtiana fraternitas: quibus circa vnitatem Eccleſiæ eſt ſyncera charitas, qua ſcilicet charitate concordat membrorum vnitas. Sicut enim in vno corpore, ait Apoſtolus, multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Ergo noſtri non eſt propoſiti, ſingulas illius Papæ ſententias per totum deſcribere: ſed tantum ea commemorare, quæ videntur præcipue quidem poſſe ſimplices fratrum animos ad ſtudium ſchiſmatis confirmare: quæ etiam poſſunt nos ipſos inde ſcribentes, aut alios legentes, in bonum ædificare: qui dum conuertimus ſtudium noſtrum ad cognitionem Eccleſiaſticæ diſciplinæ, intelligimus ſane per vnctionem ſancti Spiritus, qui docet nos de omnibus, quomodo oporteat nos conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viuentis, columna & firmamentum veritatis.

Scriptum eſt enim, *quod Innocentius Papa Arcadium imperatorem excommunicauerit, eo quod in depoſitione ſancti Ioannis Epiſcopi conſenſerit*: ſed vnde hoc aſſumptum ſit, nos quidem adhuc incertum tenemus: ſed hoc pro certo nouimus, quod nec in geſtis Romanorum pontificum inuenitur, vbi geſta pariter eiuſdem Innocētii deſcribuntur: nec in libro decretorum eius reperitur, nec in Tripertita hiſtoria, vbi plus quam alibi legimus de illius depoſitionis ſententia. Veruntamē Epiſcopi qui ipſum Ioannem depoſuerant, catholici erant: vnde Gelaſius Papa in libro contra fautores Agathi, vbi ſcribit, quod Apoſtolica ſedes more maiorum, etiam ſine vlla ſynodo præcedente, exoluendi quos ſynodus iniqua damnauerat, & damnandi, nulla exiſtente ſynodo, quos oportuit, haberet facultatem: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Ioannem Conſtantinopolitanum, Synodus etiam catholicorum præſulum certe damnauerat: quem ſedes Apoſtolica etiam ſola, quia non conſenſit, abſoluit.* Dicitur autem Arcadius imperator excommunicatus fuiſſe, eo quod conſenſerit in beati Ioannis epiſcopi depoſitionem. Sed quamuis pari ſententia conſtringat Apoſtolus eos qui faciunt, & qui conſentiunt facientibus: tamen iuxta humanam rationem leuioris quodammodo culpæ eſt qui conſenſerit, quam qui facit. Et cum illi præſules, qui depoſuerunt prædictum pontificem, ſint plane catholici, iuxta ſententiam ſancti Papæ Gelaſii: Arcadius imperator conſentiens facientibus ipſe meruit ſpecialiter excommunicari, vel damnari? Certe multa ſunt Arcadii imperatoris priuilegia, quæ recipit Eccleſia, vtpote ſibi valde neceſſaria, ſicut teſtatur liber Chriſtianorum imperatorum de fide catholica, ideoque non repellit eum à communione ſua.

Cod. libr. 1. tit. 1.

Con-

Conſtituit namque cum fratre ſuo Honorio ſupplicante Eccleſia, vt quæcunque à parentibus ſuis Imperatoribus Chriſtianis ſtatuta ſunt diuerſis temporibus, circa ſacroſanctas Eccleſias maneant inuiolata atque incorrupta, nihilque à priuilegiis immutetur: ſed omnibus qui Eccleſiis deſeruiunt, tuitio deputetur. *Si quis autem*, inquit, *in hoc genus ſacrilegii proruperit, vt in Eccleſias catholicas irruens, ſacerdotibus & miniſtris, vel ipſi diuino cultui, locoq; aliquid importet iniuria: ſi non poterit per procuratorem prouinciæ comprehendi, dignus videlicet talis capitali ſententia puniri, ſit cunctis non ſolum liberum, ſed & laudabile, factam atrociter, ſacerdotibus aut miniſtris iniuriam veluti publicum crimen perſequi.*

Lib. 10. C. de Epiſ. & cler.

Conſtituit quoque, Eccleſia teſte, iuxta edictum priorum Imperatorum, *omnes quos clementiæ ſuæ regeret temperamentum, in tali religione verſari, quam diuum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat: vt ſcilicet ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Euangelicamque doctrinam patris & filii & Spiritus ſancti, vnam deitatem ſub pari maieſtate & ſub pia trinitate credamus, nihil diſſonum profana diuiſione facientes: ſed trinitatis ordinem perſonarum aſſertione, ac diuinitatis vnitatem catholica religione venerantes: reliquos autem, qui ab eorum quos commemoratio ſpecialis expreſſit, fidei communione diſſentiunt, vt manifeſtos hæreticos ab Eccleſiis expelli: neque his penitus poſt hæc obtinendarum Eccleſiarum, pontificumque facultatem permitti, vt vera ac nitidæ fidei ſacerdotia caſta permaneant: nec poſt euidentem*, inquit, *præcepti noſtri formam malignæ locus detur aſtutiæ.*

Etiterum: *Qui diuinæ*, ait, *legis ſanctionem aut neſciendo confundunt, aut negligendo violant & offendunt, ſacrilegium committunt.*

Conſtituit etiam Arcadius cum fratre ſuo Honorio, Eccleſia teſte, *vt ſi quis ſacerdotum contra quietem publicam aliquid moliri fuerit deprehenſus, ſecundum legem diuinæ memoriæ gratam vitam agat centum millibus ab eorum cœtibus ſeparatus, à quorum eſt ſocietate diſcretus.*

Et poſt plurima Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſtatuta: *Edictum*, inquit, *quod de vnitate per Africanas regiones clementia noſtra direxit, per diuerſa etiam loca proponi volumus, vt omnibus innoteſcat. Dei omnipotentis vnam & veram fidem catholicam, quam recta credulitas confitetur, eſſe retinendam.*

Omnes autem, inquit, *hæreticos atque ſchiſmaticos, & cæteros catholicæ Eccleſiæ aduerſarios exterminari præcipimus primo ab aſpectu Romanæ vrbis, deinde ab omnibus Eccleſiis, vt eis nihil ex moribus, nihil ex legibus ſit commune cum catholicis: quoniam quod in religione diuina praue committitur, ad iniuriam omnium refertur.*

Neque vero hæreticorum, inquit, *dementia ſiue ſchiſmaticorum pertinacia conetur vlterius perpetrare, quæ reperit: neque eis illicita habere concilia, ſiue profana vſquam docere aut diſcere præcepta licitum ſit: neq; antiſtites eorundem audeant fidem, quam non habent, minuere: nec miniſtros, cum ipſi non ſint miniſtri Dei, creare.*

Quoties autem, inquit, *de religione agitur, epiſcopos conuenit iudicare: in cæteris vero cauſis quæ ad vſum publici iuris pertinent, legibus oportet obtemperare.*

Conſtituit etiam idem Arcadius imperator, cum fratre ſuo Honorio, æque catholico Imperatore, Eccleſia ſupplicante, *vt quicquid à diuis Principibus conſtitutum eſt, vel ſi quæ ſinguli quique antiſtites pro cauſis Eccleſiaſticis impetrarant, ſub pœna ſacrilegii æternaliter conſeruentur.* Quorum vnus antiſtes Romanus, ſcilicet Bonifacius, ſcripſit inter cætera ad eundem Honorium verbis ſupplicibus: *Ipſa*, inquiens, *Eccleſia deuotionem tuam Chriſtianiſſime imperator meo quidem ſermone, ſed ſuo venerabili appellat affectu, quam Chriſtus Deus noſter veſtri fidus rector & gubernator imperii, vni deſponſatam ſibi, & intactam virginem ſeruat, ne in eam aliquos patiamini inſidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempeſtatis inſolitæ tumore turbari, glorioſiſſime & tranquilliſſime imperator Auguſte:* & cætera, quibus idem Papa precatur, vt à Principe hoc quoque conſtituatur. *Quatenus in vrbe Roma nunquam per ambitum antiſtes ordinet.* Cui inter alia reſcripſit Imperator Honorius: *Illud*, inquiens, *pietati noſtræ ſatis placuiſſe cognoſce*,

quod ſanctimonia veſtra ſollicita eſt de Eccleſiarum aut populi perturbatione: proinde volumus id ad cunctorum clericorum notitiam peruenire, vt ſciant omnes ab ambitionibus eſſe ceſſandum; ac ſi duo contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus ſacerdotem: ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium, & vniuerſitatis conſenſus elegerit. Vnde id obſeruandum eſt, vt omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex ſerenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid ſeditioſis conſpirationibus tentare conentur: cum certum ſit nulli partium ſua ſtudia profutura

Hæc pauca de plurimis conſtitutionibus Eccleſiaſticis ſiue Honorij ſiue Arcadij imperatorum (exempli gratia) deſcripſimus, vt pariter recognoſcamus, qualis, & quam vtilis fuerit Eccleſiæ Arcadius, qui nunc pro condendi ſchiſmatis ſtudio inducitur fuiſſe excommunicatus ſiue damnatus: quandoquidem certis manifeſtum ſit indicijs, beatum Papam Innocentium, qui dicitur eum excommunicaſſe, Eccleſiaſticas iuxta diſciplinam ſacerdotum noſſe pariter & obſeruaſſe regulas, quarum vna vel præcipua eſt de concordia regum atq; ſacerdotum: quia *omnes res*, inquit ſanctus Leo Papa, *tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia & ſacerdotalis defendit authoritas.* Ipſe enim Innocentius ſcribit in XXIII. capitulo Decretorum ſuorum, de reipublicæ etiam adminiſtratoribus: *Quæſitum eſt*, inquiens, *ſuper his qui poſt baptiſmum adminiſtrauerunt, & aut tormenta ſola exercuerunt, aut etiam capitalem ſententiam protulerunt, de his* (inquit) *nihil legimus à maioribus definitum: meminerant enim adeo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei miniſtrum eſſe datum in huiuſmodi vindicem. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod authore Deo viderent eſſe conceſſum? De his ergo ita, vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habemus, ne aut diſciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini venire videamur: ipſis autem in rationem reddendam geſta ſua omnia ſeruabuntur.* Notate autem diligentius hæc beati Innocentii verba, quæ vel ſola videntur ſufficere contra illius Papæ Hildebrandi ſcripta, quæ ipſe non præuidebat poſſe deſtrui per ipſa ſanctorum Patrum exempla, quibus contendebat firmare partium ſuarum ſtudia. Dum enim docuit regi Francorum contradicendum, & non communicandum eſſe, cui poteſtas à Deo conceſſa eſt hæreditaria ſucceſſione, videtur Dei ordinatione reſtitiſſe: qui etiam ipſum Dei miniſtrum cui gladius eſt permiſſus ad vindictam noxiorum, dum ſtuduit gladio aduerſariorum deiicere, non ſolum duplicauit gladium (iuxta quod in Ezechiele legitur) vel triplicauit: ſed & multiplicauit, & non ſolum diuiſit populum Chriſtianum, ſed & ſacerdotia, vt multi ſint Epiſcopi in parte iſta, plurimi autem in parte altera. Vnde & ſupradictus Papa Innocentius: *Si inſtituta*, inquit, *Eccleſiaſtica (fratres) plena fuerint vigilantia ab omnibus Dei ſacerdotibus obſeruata, ceſſabit ambitio, conquieſcet diſſenſio, hæreſis, & ſchiſmata non emergent, locum non accipiet diabolus ſæuiendi, manebit vnanimitas, iniquitas ſuperata calcabitur, veritas ſpirituali feruore flagrabit, pax prædicata labiis cum voluntate animi concordabit, implebitur & dictum Apoſtoli: Vt vnanimes vnum ſentientes permaneamus in Chriſto, nihil per contentionem nobis, neq; per inanem gloriam vindicantes: non hominibus, ſed Deo noſtro, ſaluatori placentes, cui honor eſt & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.*

Atque iterum idem Innocentius Papa ſic certe in exemplum ait: *Solicitudo & triſtitia fratrum, quam ſæpe pertulimus, imperatore præſente, cum pro pace Eccleſiarum ſæpe rogaremus, cupientes eos in noſtra recipere viſcera, qui requiſiuerunt ſanctatem, ne diu membra ab vnitate corporis haberentur aliena.* Qui etiam (vt ſupradictum eſt) loquens de miniſteriis poteſtatum: *Quomodo maiores*, inquit, *noſtri reprehenderent factum, quod authore Deo videtur eſſe conceſſum? De his ergo poteſtatibus, vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habemus, ne aut diſciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini venire videamur, quibus certe in rationem reddendam geſta ſua omnia ſeruabuntur. Nullatenus enim*, inquit, *condemnari poteſt humano examine, quem Deus ſuo iudicio reſeruauit.* Ecce quomodo talis ille Apoſtolicus, aliorumque ſimul Apoſtolicorum conſenſus, errorem eorum quotquot reprehendunt poteſtates à Deo ordinatas, deſtruxit: *Et ſi iterum quæ deſtruxi*, inquit, *reædifico, præuaricatorem me conſtituo.* Proinde lectoris

pru-

prudentia pariter & diligentia attendat, ſi cum ſcriptura ſancta huius Innocentii, ſermo Hildebrandi Papæ conueniat, qui eum dicit Arcadium imperatorem quaſi iudicatum excommunicaſſe vel damnaſſe, qui etiam hoc addidit, ſcribens pro regis Francorum deiectione, quod beatus Gregorius ita per ſcripturæ ſuæ decretum conſtituerit, *vt ſi quis Regum, ſacerdotum, iudicum, atq; ſecularium perſonarum conſtitutionis ſuæ paginam agnoſcens contra eam venire tentauerit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat.* De quibus tandem regibus vult vt hoc intelligamus, cum nihil tale in ſcriptis illius eximii doctoris Gregorii adhuc legerimus, qui deferebat honorem cui debebat honorem, ſicut docet Apoſtolus: qui non reſiſtebat, nec reſiſtendum docebat poteſtatibus, cum reſiſtens aliquis reſiſtat Dei ordinationi: qui præcipit reddere quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. De quibus, inquam Regibus vult, vt propoſitum illud capitulum intelligamus? nunquid de regibus Francorum, ſiue de Imperatoribus Romanorum? Certe ſanctiſſimus ille Papa Gregorius appellat Romanos imperatores *Dominos ſuos*, & ſe *Seruum eorum*: reges autem Francorum *filios ſuos*, ac ſe *patrem eorum.* Nam cum comperiſſet Simoniacam & neophytorum hæreſes longe lateq; procul exercuiſſe, ſcripſit inter cætera regibus Francorum, ſicut legitur in nono libro de vita ipſius Gregorii Papæ: *Paterno vos ſalutantes affectu, petimus præcellentiſſimi filii, vt deteſtabile hoc malum Simoniacæ hæreſis, ac neophytorum, de regnis veſtris finibus ſtudeatis prohibere: & nulla apud vos excuſatio, nulla contra animam veſtram ſuggeſtio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare.* Et in quarto libro legitur ita ſcripſiſſe inter alia Sabiniano ſuo Conſtantinopolitano diacono, vt hoc loquatur imperatori Mauritio: *Vnum eſt,* inquit, *quod breuiter ſuggeras ſereniſſimis Dominis noſtris: quia ſi ego ſeruus eorum, vellem me in alicuius mortem miſcere, Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in ſumma confuſione diuiſa eſſet. Sed quia Deum,* ait, *timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miſcere formido.* Igitur Longobardi tunc temporis pagani erant, & inuaſores Italiæ, ac perſecutores Eccleſiæ: & tamen ille ſanctiſſimus Papa Gregorius, noluit pro Dei timore quicquam horum facere, quæ ſupradicta ſunt poſſe efficere: ſcilicet vt Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in ſumma confuſione diuiſa eſſet: quamuis vel ipſe vel Eccleſia ſuſtinuerint talia ab eis illata incommoda, qualia ſcribit in XVIII. ſuper Ezechielem Prophetam homelia; *Quid eſt iam, rogo, quod libeat in hoc mundo? vndique luctus aſpicimus. vndique gemitus audimus: deſtructæ vrbes, euerſa ſunt caſtra, depopulati ſunt agri, in ſolitudinem terra redacta eſt: nullus in agris incola, pene nullus in vrbibus habitator remanſit: & ipſa parua generis humani reliquiæ adhuc quotidie & ſine ceſſatione feriuntur, & finem non habent flagella cœleſtis iuſtitiæ, quia nec inter flagella directæ ſunt actiones culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid eſt ergo quod in hac vita libeat, fratres mei? Si & talem adhuc mundum diligimus, non iam gaudia, ſed vulnera amamus. Ipſa autem quæ aliquando mundi Domina eſſe videbatur, qualis remanſerit Roma, conſpicitis: immenſis doloribus multipliciter attrita, deſolatione ciuium, impreſſione hoſtium frequentia ruinarum. Vbi iam ſenatus? vbi populus? Omnis ſecularium dignitatum ordo extinctus eſt in ea, & iam vacua ardet Roma.* Hæc paſſa eſt à Longobardis Eccleſia, hæc paſſa eſt & Roma: hæc paſſus quoque eſt ſanctus Gregorius Papa; qui cum facere poſſet, vt Longobardorum gens nec regem, nec comites habere, atque in ſumma confuſione diuiſa eſſet, nihil horum facere voluit, quia vir rectus ac timens Deum fuit. *Quia enim,* inquit, *Deum timeo, in morte cuiuslibet hominis me miſcere formido.*

Sed vt magis ac magis conualeſcebat ciuilis, immo pluſquam ciuilis diſcordia, per quam noſtro quoq; tempore facta ſunt prope ſimilia, qualia ſuperior ſermo demonſtrat per Longobardos acta eſſe in Romana republica, vt tam miſerabilis (inquam) confuſio rerum conualeſcat facta nunc per Chriſtianos in Eccleſia: deſcribit ille ſæpe dictus Papa Hildebrandt, regem Francorum tunc etiam, nunc imperatorem Romanorum, *Chriſtianæ legis eſſe contemptorem, Eccleſiarum videlicet atque imperii deſtructorem, atque hæreticorum authorem & conſentaneum, ac propterea*

à ſe eum fuiſſe excommunicatum. Nos autem confidimus meliora de eo, & ſperamus in Deo, vt potius ſit Chriſtianæ legis amator, Eccleſiarum & Imperii defenſor, & hæreticorum atque ſchiſmaticorum deſtructor, ſi pro contentionis ſuæ & erroris perſeuerantia eorum non potuerit fieri corrector. Omne enim quod irreprehenſibile eſt, catholica defendit Eccleſia: ſicut ſcribit Marcellinus Papa. Ergo poteſtas à Deo conceſſa, reprehenſione eſt plane indigna. de qua Apoſtolus, immo per Apoſtolum Dominus hanc regulam conſtituit: *Deum*, inquiens, *timete, regem honorificate, quoniam & honor regis iudicium diligit.* Sed ille Hildebrandt econtra inhonorauit regem Francorum, & accuſauit eum crimine peſſimo apud Herimannum Metenſem epiſcopum, intendens ipſum crimen, quo teſtificatur eſſe eum Chriſtianæ legis contemptorem, & Eccleſiarum atque imperii deſtructorem ſimul & hæreticorum authorem, & conſentaneum peruenire ad notitiam cunctarum Eccleſiarum. Quin potius audiat omnis Eccleſia, quam magna ſit iniuſtitia, Canonum ſacroſancta tranſgredi ſtatuta, de quibus ad Ioannem Lariſſæum epiſcopum ita ſcribit beatiſſimus Papa Gregorius: *Hæc*, inquiens, *conſona ſanctis patribus diffinitione ſancimus, vt qui ſacris neſcit aut contemnit obedire canonibus, nec ſacris adminiſtrare altaribus, nec communionem capere ſit dignus.* Ecce enim ſancta Romana eccleſia fa habet iudicandi de omni Eccleſia. Sed Fabianus Papa ſcribit omnibus epiſcopis: *Nullus*, inquiens, *præſumat vnquam accuſator eſſe ſimul, & iudex, & teſtis: quoniam in omni iudicio quatuor perſonas neceſſe eſt ſemper adeſſe, id eſt iudices electos, accuſatores idoneos, defenſores congruos, atq; legitimos teſtes. Iudices autem agent in æquitate, teſtes in veritate, accuſatores intentione ad amplificandam cauſam, defenſores extenuatione ad minuendam cauſam.* Quæ cum obſeruari ſoleant in ſecularibus quoque iudiciis, nonne multò magis debent obſeruari in diſpoſitionibus Eccleſiaſticis? Vnde idem qui ſupra, Fabianus Papa: *Si in rebus*, inquit, *ſecularibus ſuum cuique ius & proprius ordo ſeruandus eſt, quanto magis in Eccleſiaſticis diſpoſitionibus nulla debet induci confuſio? Quod hac obſeruatione ſeruabitur, ſi nihil poteſtati, ſed totum æquitati tribuitur.* Hoc Fabianus Papa ſcripſit & docuit, & hoc Romana eccleſia quaſi diuini Petri voce firmatum tenuit, donec ille Papa Hildebrandt omnia conturbauit, qui regiam poteſtatem, quam vtpote à Deo conceſſam defendit catholica Eccleſia, multum per omnem modum inhonorauit. Regem enim, quem honorificari Apoſtolus præcipit, ipſe de peſſimo crimine accuſauit, quod non probauit. Ipſe etiam huius accuſationis teſtis extitit, quia alios teſtes non adhibuit: ipſe etiam iudex extitit, quia Regem ſe excommunicaſſe perhibuit. ſcripſit etiam (ſicut ſupra iam diximus) quod ipſe Regi fuerit offenſus. Sed eiuſmodi vel accuſatores, vel teſtes, catholica Eccleſia non recipit: quoniam Anacletus Papa ſic ſcripſit, & ſic docuit: *In offenſus*, inquiens, *accuſatorum & teſtium affectus quærendus eſt, non ſuſpectus.* Et Caliſtus Papa: *Nec accuſatores*, inquit, *nec teſtes ſuſpecti recipiantur: neque abſente eo, quem accuſare voluerit quicunq; accuſator, credatur. Similiter teſtes*, ait, *per quamcunq; ſcripturam teſtimonium perferant: ſed præſentes ex his quæ viderunt & nouerunt teſtimonium dicant.* Igitur ſicut Damaſus quoq; Papa ſcribit: *Accuſatores & iudices iidem non debent eſſe: ſed per ſe iudices, per ſe accuſatores, per ſe teſtes, per ſe accuſati, vnuſquiſq; in ſuo ordinabiliter ordine.* De quibus etiam inquit: *Omnibus vera ſemper fiat æquitas, quatenus accuſationis & iudicii ac teſtimonii mercedem per veritatem geſtorum conſequi valeant.* Quis autem iudicem iudicabit, qui Dei miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit, quem non ſine cauſa portare gladium Apoſtolus dicit? *Chariſſimi*, inquit, *ſubiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti: ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quoniam ſic voluntas Dei eſt, vt benefacietis, & obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem: ſed ſicut ſerui Dei omnes honorificate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate.* Hæc quidem poteſtas, quæ à Deo ordinata eſt, & quæ iubetur honorificari, vbi tandem debet iudicari? vtrum in eccleſia, an in curia? Si in Eccleſia, fortaſſe Eccleſia ſit curia, quæ à cruore dicitur, ſicut Sylueſter Papa atteſtatur: *Nemo*, inquiens, *clericus, vel diaconus, vel presbyter, propter quamlibet cauſam intret in curiam, nec ante iudicem cinctum cauſam dicere præſumat:*

mat:

mat: quoniam omnis, ait, *curia à cruore dicitur*. Et cum Eccleſiaſtica prohibeant decreta ſub anathematis etiam interpoſitione, vt inferior quilibet gradus non præſumat ſuperiorem accuſare: quis accuſabit Regem quaſi præcellentem, cui (ſicut Innocentius Papa ait) *ſeruabuntur ſua geſta omnia ad reddendam Deo rationem?* Fabianus Papa: *Omnis*, inquit, *qui crimen obiicit ſcribat ſe probaturum: reuera ibi ſemper agatur, vbi crimen admittitur: & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam*, inquit, *quam intulerit, patiatur*. Probet nunc ille Hildebrant, aut aliquis de parte eius; Regem, quem nos adhuc æſtimamus vt catholicum, probet, inquam, eum eſſe hæreticorum authorem, & conſentaneum, atque hoc per idoneos faciat teſtes: quoniam Eccleſiaſtica iudicia non recipiunt perſonas quæ dicuntur infames: ſicut ſunt inceſtuoſi, periuri, homicidæ, & qui auferunt iniuſte facultates Eccleſiæ, & qui fratres calumniantur, aut accuſant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, & qui Apoſtolorum vel patrum ſtatuta violant, & cætera de quibus plura ſcribit Stephanus Papa. Contra hæc atque alia ſacroſancta canonum ſtatuta aliud aliquid eligere, hoc eſt certe hæreſim ſtatuere: quoniam hæreſis dicitur ab electione. Ecce autem, verbi gratia, Theodoricum regem nouerat Romana Eccleſia fuiſſe hæreticum, vtpote Arrianum: nec tamen iudicauit eum, ſed magis quæſiuit interea ſibi eum fore pacificum. Qui enim huiuſmodi eſt, iam iudicatus eſt: quoniam (iuxta ſancti Papæ Gelaſii ſententiam) error, qui ſemel cum ſuo authore damnatus eſt, in participe quolibet prauæ communionis effecto & execrationem ſui geſtat & pœnam. Ecce, inquam, in Arriano quoque Rege poteſtatem à Deo ordinatam Eccleſia honorauit, cui (ſicut legitur in decretis Symmachi Papæ) ſupplicem magis quam iudicem ipſa ſe obtulit: *Sancta*, inquiens, *Synodus apud vrbem Romam ex præcepto glorioſiſſimi regis Theodorici ex diuerſis regionibus congregata, curauit diſſidentes cum humilitate propoſiti ſui ad concordiam hortari, Deo in hoc parens, & ſanctæ principis voluntati, vt non ſub occaſione diſſenſionis contingat membra diſpergi: ſed magis per manſuetudinem ſuſtineri: ſicut boni nos operis Paulus magiſter inſtruxerat dicens: Sanandos eſſe plurimos per patientiam atque doctrinam*. Similiter & Anaſtaſius Papa non iudicauit Anaſtaſium imperatorem hæreticum, vtique & defenſorem hæreticorum: ſed ſicut Gelaſius quoque fecerat, ſuppliciter pro pace Eccleſiaſtica alloquitur eum: *Fili*, inquiens, *clementiſſime, nos ſupplicantes controuerſiam nolumus remanere in Eccleſia, cum magis vitanda ſit contentio: quoniam ſicut in Prouerbiis dicitur, Odium ſuſcitat contentio: omnis autem qui non contendit, protegit amicitiam & cætera*, quæ plurima loquitur pro pace Eccleſiaſtica: *quoniam ille*, inquit, *pro Chriſto fungitur legatione, qui pro pace precatur Eccleſiæ*. Chriſtus enim eſt pax noſtra: & ipſa eſt pax noſtra quoque patria, ad quam ſuſpiramus, & ad quam tendimus, ſi tamen pacifici ſumus: quoniam cœleſtis Hieruſalem, quæ eſt mater noſtra, viſio pacis interpretatur: cuius terminos poſuit Dominus pacem, ſicut per pſalmiſtam dicitur, Cuius participatio eius in idipſum: vt ſcilicet Eccleſia Dei, quæ & ciuitas Dei, vnum corpus ſit cum Chriſto, qui id ipſum eſt quod æternaliter eſt: de quo Moyſi dictum eſt. *Ego ſum qui ſum*. Sed Hieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in id ipſum, continet in fundamento lapidem ſummum angularem, electum, precioſum: hoc eſt, Chriſtum: vt & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificemini domus ſpiritales in ſacerdotium ſanctum, ſicut dicitur per beatum Petrum: *Quoniam vos*, inquit, *genus electum, regale ſacerdotium*. O quanta conditoris noſtri gratia, vt idipſum quod ipſe eſt, in ipſa quoque ſit Eccleſia, qui eum ſit Rex & ſacerdos, immo Rex regum & ſacerdos ſacerdotum, ſtatuit Eccleſiæ domeſticis huius donatiui priuilegium, vt ſint regale ſacerdotium. Hoc tantum merentur pacifici, qui ſunt vnanimes in Eccleſia Chriſti, in ciuitate Dei: cum abſque omni contradictione pertineant diſcordes ad ciuitatem Diaboli, nec reſipiſcant à laqueis Diaboli, à quo tenentur captiui. De ordine autem pacis, quæ eſt ordinata concordia hominum, plurima ſcribit ſanctus Auguſtinus in XIX. libro de Ciuitate Dei, vnde hæc pauca quæ ſequuntur excerpſimus pro vtilitate præſentis Opuſculi.

P

Omnis igitur vſus rerum temporalium refertur ad fructum pacis terrenæ, in terrena ciuitate: in cæleſti autem ciuitate refertur ad fructum pacis æternæ. Quamdiu enim permiſtæ ſunt ambæ ciuitates, vtimur & nos pace Babylonis: ex qua ita per fidem populus Dei liberatur, vt apud hanc interim peregrinetur. Propter quod & Apoſtolus admonuit Eccleſiam, vt oraret pro Regibus eius, atque ſublimibus, addens & dicens: Vt quietam & tranquillam agamus vitam cum omni pietate & charitate. Et Propheta Hieremias, cum populo Dei veteri prænunciaret captiuitatem, & diuinitus imperaret, vt obedienter irent in Babyloniam, Deo ſuo etiam iſta patientia ſeruientes: monuit & ipſe, vt oraretur pro illa, dicens: Quia in eius pace eſt pax veſtra vtique interim temporalis, quæ bonis malisque conueniens eſt. Pax autem noſtra patria & hic eſt cum Deo per fidem, & in æternum erit cum illo per ſpeciem. Igitur terrena ciuitas, quæ non viuit ex fide, terrenam pacem appetit, quæ defigit imperandi obediendique concordiam ciuium, vt ſit eis de rebus ad mortalem vitam pertinentibus humanarum quædam compoſitio voluntatum. Ciuitas autem cæleſtis, quæ in hac mortalitate peregrinatur, & viuit ex fide, etiam iſta pace neceſſe eſt vtatur. donec ipſa, cui talis pax neceſſaria eſt, mortalitas tranſeat. Ac per hoc dum apud terrenam ciuitatem velut captiua, vitam ſuæ peregrinationis agit, iam promiſſione redemptionis; & dono ſpiritali tanquam pignore accepto, legibus terrenæ ciuitatis, quibus hæc adminiſtrantur, quæ ſuſtentandæ mortali vitæ accommodata ſunt, obtemperare non dubitat: vt quoniam communis eſt ipſa mortalitas, ſeruetur in rebus ad eam pertinentibus inter vtramque ciuitatem concordia.

Et longe ſupra in libro quarto de Ciuitate Dei, idem Auguſtinus ſcribit, commemorans, qualiter Deus terrenæ quoque ciuitatis regnum diſponit: *Deus,* inquit, *ille felicitatis author & dator, quia ſolus eſt verus Deus, ipſe dat regna terrena & bonis & malis: neque hoc temere, & quaſi fortuito, quia Deus eſt, non fortuna: ſed pro rerum & temporum ordine occulto nobis, notiſſimo ſibi: cui tamen ordini temporum non ſubditus ſeruit, ſed eum ipſe tanquam Dominus regit, moderatorque diſponit: felicitatem vero non dat niſi bonis: hanc enim poſſunt & non habere, & habere ſeruientes: poſſunt & non habere, & regnare regnantes: quæ tamen plena in ea vita erit, vbi nemo iam ſeruiet vlli. Et ideo regna terrena & bonis ab illo dantur, & malis, ne eius cultores adhuc paruuli in prouectu animi hæc ab eo munera, quaſi magnum aliquid, concupiſcant. Et hoc eſt Sacramentum veteris Teſtamenti, vbi occultum erat nouum, quod illic promiſſa & dona terrena ſunt intelligentibus, & tunc ſpiritalibus, quamuis nondum in manifeſtatione prædicantibus, & quæ illis temporalibus rebus ſignificaretur æternitas, & quibus Dei donis eſſet vera felicitas.*

Quæ cum ita ſint, non tribuamus, inquit, *dandi regni atque imperii poteſtatem non Deo vero, qui dat felicitatem in regno cælorum ſolis piis: regnum vero terrenum & piis & impiis, ſicut ei placet, cui nihil iniuſte placet. Ille enim vnus verus Deus, qui nec iudicio nec adiutorio deſerit genus humanum, quando voluit, & quantum voluit, Romanis regnum dedit, qui etiam dedit Perſis & Aſſyriis, ſic quoque Deus regnum dedit hominibus, qui Mario ipſi: & Caio Cæſari, qui Auguſto ipſi: & Neroni, qui Veſpaſianis & patri & filio ſuauiſſimis imperatoribus, ipſi & Domitiano crudeliſſimo: & ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino Chriſtiano, ipſi apoſtatæ Iuliano.*

Et poſt aliqua: *Neque vero nos,* inquit, *Chriſtianos quoſdam Imperatores ideo felices dicimus, quia & diutius imperarent, & imperantes filios morte placida reliquerunt, & hoſtes reipublicæ domuerunt, & inimicos ciues aduerſus ſe inſurgentes & cauere & opprimere potuerunt: ſed felices eos dicimus, ſi iuſte imperant, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter ſalutantium non extollantur: ſed ſe homines eſſe meminerint, ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maxime dilatandum maieſtati eius famulam faciunt, ſi Deum timent, ſi diligunt, colunt: ſi plus amant illud regnum, vbi non timent habere conſortes: ſi tardius vindicant, facile ignoſcunt: ſi eandem vindictam pro neceſſitate regendæ tuendæque reipublicæ, non pro ſaturandis inimicitiarum odiis exercent: ſi eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, ſed ad ſpem correctionis indulgent: ſi quid aſpere coguntur plerunque decernere, minime lenitate & beneficiorum largitate compenſant: ſi luxuria tanto eis eſt caſtigatior, quanto poſſit eſſe liberior: ſi malunt cupiditatibus prauis, quã quibuslibet gentibus imperare: & ſi hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis*

gloriæ, ſed propter charitatem felicitatis æternæ: ſi pro ſuis peccatis ſacrificium humilitatis, miſerationis, & orationis Deo ſuo vero immolare non negligunt. Tales Chriſtianos imperatores dicimus eſſe felices interim ſpe, poſtea re ipſa futuros, cum id quod expectamus aduenerit.

Hæc & alia huiuſmodi ſcribit & docet ſanctus Auguſtinus epiſcopus, vt cognoſcamus, quomodo per pacem terrenam ad cœleſtem peruenire debeamus: quomodo etiam diſpoſitor ſit, moderatorque regnorum Deus, & vnde vera felicitas contingat Chriſtianis regibus, quos non recte agentes, iuxta quod ſupra dicitur, ita Deus in libro Sapientiæ alloquitur: *Audite reges, & intelligite: diſcite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non recte iudicaſtis, neque cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis, horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimum in his, qui præſunt, fiet: exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur: non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Dominus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam Deus: quoniam puſillum & magnum fecit ipſe, & æqualiter cura eſt illi de omnibus fortioribus autem fortior inſtat cruciatio. Ad vos ergo reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excidatis. Concupiſcite ergo ſermones meos, diligite illos, & habebitis diſciplinam.* Inter hæc quæ per Solomonem dicuntur à Domino conſiderandum eſt, quod hic quoque dicitur regibus poteſtas data eſſe à Domino, ſicut & prædicatur ab Apoſtolo: *Quoniam omnis*, inquit, *poteſtas à Deo*, idemque quod irreprehenſibile eſt, catholica defendit Eccleſia, ſicut ſcribit Marcellinus Papa. Omne enim bonum, aut Deus, aut ex Deo eſt: poteſtas autem, quoniam ex Deo eſt, vtique bona eſt: vnde & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, ſicut Apoſtolus ait. Non hic certe agitur de talibus, de quibus per Prophetam dicit Dominus: *Ipſi regnauerunt, & non ex me: iudices extiterunt, & non cognoui. Non cognoui*, inquit, quaſi diceret, *reprobaui*: Deo enim neſcire, hoc eſt reprobare. Veruntamen non regnauerunt ex Deo, qui regnum arripuerunt ſuperſtite adhuc Rege ſuo, qui pro patribus ſuis ſucceſſit in regnum iure hæreditario: quod fieri non poſſet niſi à Deo. Duo enim Reges, vnus poſt vnum, ſubſtituti ſunt noſtris temporibus à parte Principum, & partem regni tenuerunt, & non totum: quod ſcilicet totum habet magnum pietatis myſterium in vnitate fidelium: ſed quia hoc conſilium, & hoc opus ex hominibus erat, diſſolutum eſt, quod ex Deo non erat: quoniam poſt breue temporis ſpatium ipſam quoque partem regni vtrique amiſerunt: & vnus in prælio, alter in expugnatione vnius caſtelli miſerabiliter perierunt, ſuperſtite eo, cui poteſtas data eſt à Deo, quam ſcilicet poteſtatem nec Principes nec populus partis illius diſſoluere potuerunt vllo modo: quandoquidem ipſi quoque Regi poſſunt iam (donante Deo) filii ſuccedere in regnum, ſicut ipſe patribus ſuis ſucceſſit in regnum. Ergo omnis poteſtas, quæ à Deo eſt, vtique bona eſt, quam tribuit Deus bonis & malis, vt ipſi placet, cui nihil iniuſte placet. Certe Nabuchodonoſor dicitur in libro Danielis Prophetę Rex iniuſtus, & vltra omnem terram impius: & tamen hic talis Nabuchodonoſor, de cuius etiam interitu multa horrenda vaticinantur per Prophetas Domini: Hic, inquit, dicitur à Domino *ſeruus Dei*, non ſicut Prophetæ & omnes ſancti, qui vere ſeruiunt Domino: ſed quod in euerſione Hieruſalem Domini ſeruierit voluntati: de quo ſic legitur in Hieremia Propheta ex ſermone Domini: *Ego*, inquit, *dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor regi Babylonis, ſerui mei, inſuper & beſtias agri dedi ei, vt ſeruiant illi: & ſeruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius: gens autem & regnum, quod non ſeruierit Nabuchodonoſor regi Babylonis, & quicunque non curuauerit collum ſuum ſub iugo regis Babylonis, in gladio, & fame, & ſiti, & peſte viſitabo ſuper gentem illam*, ait *Dominus*, *donec conſumam eos in manu eius.* Quod ſi tanto Deus zelatus eſt zelo regiam poteſtatem in rege iniuſto, & vltra omnem terram peſſimo, quid facturus eſt pro Rege Chriſtiano & catholico? Ipſe etiam regi Nabuchodonoſor iurauerat Sedechias Rex Iuda, cuius ſcilicet periurium ita inſecuta eſt vltio diuina: *Viuo ego, dicit Dominus*

quoniam iuramentum quod ſpreuit, & pactum quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius: & morietur in præuaricatione, qua deſlexit me. Ergo iuſiurandum hos habet comites, veritatem, iudicium & iuſtitiam: vt ſi iſta deſierint, nequaquam ſit iuramentum, ſed periurium. Vnde & Dominus loquitur in Hieremia propheta: *Iurabis*, inquiens, *viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia.* Quod dicitur, *Viuit Dominus*, in Teſtamento veteri: iuſiurandum eſt ad condemnationem mortuorum, per quos iurauerunt cultores idolorum. In nouo autem Teſtamento prohibet Dominus non iurare omnino: Ne decidatis, inquit, ſub iudicio, ſi non ſecutæ fuerint veritas & iuſtitia, quæ pariter iuxta ſententiam ipſius Domini, comites ſunt iuramento.

Pro magno quidem ſalutis noſtræ myſterio iurare nos Dominus per ſeipſum pariter, & per Apoſtolum ſuum Iacobum prohibuit: quoniam videtur ſoluere Ieſum, quiſquis iuramentum ſoluerit. Vnde & ſanctus Ioannes Apoſtolus & Euangeliſta: *Omnis*, inquit, *ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt: & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, & nunc iam in mundo eſt.* Qui enim ſoluit pactum, nunquid effugiet? *Viuo ego*, dicit Dominus, *quoniam iuramentum quod ſpreuit, & pactum quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius: & morietur in præuaricatione, qua deſpexit me.* Ergo ſicut teſtatur Dominus per Prophetam, iuſiurandum habet comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam. Veritas autem Chriſtus eſt, ſimul & iuſtitia Chriſtus eſt. *Ego ſum*, inquit, *via, veritas & vita.* Sed pſalmiſta ait, quoniam iuſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe, quando veritas de terra orta eſt, Chriſtus ſcilicet natus de Maria virgine: factus eſt enim nobis Ieſus Chriſtus ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, ſicut dictum eſt ab Apoſtolo. Igitur veritas eſt Chriſtus, iuſtitia eſt Chriſtus, pax eſt Chriſtus, imo quicquid bonum eſt, aut Chriſtus, aut à Chriſto eſt: quoniam Chriſtus Deus eſt. Sed omnes virtutum ſpecies vno iuſtitiæ continentur nomine, beato quoque Hieronymo atteſtante, qui exponens illud Pſalmiſtæ: *Beati, qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore:* *Cum Dominus*, inquit, *& ſaluator noſter ſit Dei iuſtitia, felix eſt & beatus, qui facit iuſtitiam in omni tempore, id eſt Chriſtum: quoniam ſi iuſte agimus, concipitur in nobis iuſtitia, & paritur ex nobis iuſticia, & ſumus mater iuſticiæ.* Omnis autem ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis: quoniam venit, & nunc iam in mundo eſt: ſicut dicit ſanctus Ioannes Apoſtolus: ideoque probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt. Scripſit enim Hildebrand Papa, ſecundum quod ſupra dictum eſt, Herimanno Metenſi epiſcopo, quod ipſe exemplo alicuius Romano pontificis poteſtatem habuerit ſoluere à Sacramento Principes regni, immo ſoluere in eis Sacramentum, quo fidem vel pactum promiſerant Regi ſuo. Miſeremini ô Principes regni cœleſtis, populus Dei, ſi tamen eſtis pacifici, & ſi eſtis in vnitate Eccleſiæ Dei: vos (inquam) miſeremini, immo indignemini, quod æſtimauit vos talis momenti, vt putaret vos poſſe in hanc ſententiam adduci, vt id quod non poteſt fieri, credatis poſſe fieri. Nam Sacramentum dicitur quoque iuſiurandum, & Sacramentum dictum eſt ab eo, quod ſit ſacrum ſignum: vt dum viſibiliter iuſiurandum agitur, inuiſibilis rei ſacrum ſignum intelligatur. Iurabis enim, inquit Dominus, in veritate, in iudicio & in iuſtitia. Quis enim poteſt hæc ſoluere, quæ (ſicut Pſalmiſta ait) ſunt opera manuum tuarum Domine? *Opera manuum eius*, inquit Pſalmiſta, *veritas & iudicium: fidelia omnia mandata eius, confirmata in ſæculum ſæculi, facta in veritate & æquitate.* Opera quippe virtutis Dei ſunt veritas, iudicium & iuſtitia: & fidelia omnia mandata eius ſunt, quæ non variantur neque mutantur: quoniam confirmata in ſeculum ſæculi per humana verba nullo modo ſoluuntur, quæ verbo Dei confirmantur, facta in veritate & æquitate. Veritas enim eſt, qua dicta complentur: æquitas, qua iuſte proferuntur: iudicium vero eſt, quo vel iuſtus, vel iniuſtus, vtrique pro meritis ſuis remunerantur. Siue iudicium dicitur, iuxta quod in libro beati Iob legitur: *Nunquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt?* Vnde ſanctus Papa Gregorius: *Amat iudicium*, inquit, *quiſquis vias ſuas ſubtiliter diſcutit, & Secretarium cordis ingreſſus, quid Dominus ipſi tribuit, & quid ipſe Domino debeat, penſat.*

Tale iudicium qui non amat, nunquid ſanari poteſt? Iurabis enim, ait Dominus in veritate, & in iudicio, & iuſtitia. De quibus ſi aliquis ſolutus fuerit, & nihil horum habuerit, vel amauerit, qui tunc erit? profecto mendax & iniuſtus etiam iudicatus, quia mendax & iniuſtus. Veritas quippe loquitur in Euangelio de Diabolo: *ille*, inquiens, *homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo.* Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax eſt, ait, & pater eius, id eſt ipſius mendacii. Mendacium ſuum ipſe genuit, à nemine audiuit. Quomodo Deus pater genuit filium veritatem, ſic Diabolus lapſus, genuit quaſi filium mendacium. Ergo veritas eſt Dei, ſed mendacium eſt Diaboli: & quiſquis in veritate non ſteterit, ex ipſo eſt; qui mendacium primus genuit: quoniam omne mendacium ex veritate non eſt, ſicut ſanctus Ioannes ait: *Filioli*, inquit, *nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & Deus iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex Diabolo eſt, quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc autem*, inquit, *apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera Diaboli.* Quæ opera? Peccata, Ecce quæ, & cuius opera filius Dei venit diſſoluere: *Nolite*, inquiens, *putare, quia veni ſoluere legem aut Prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Hoc verbum Dei loquitur ipſe, qui eſt verbum Dei, filius Dei: *Ego*, inquiens, *ex me ipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar, qui non veni legem aut Prophetas ſoluere, ſed adimplere. Qui autem ſoluerit & docuerit ſic* (id eſt, ſecundum quod ſoluit, non ſecundum id quod inuenit, & legit) *minimus vocabitur in regno cœlorum*: & fortaſſe ideo (ſicut ait Auguſtinus) non erit in regno cœlorum, vbi niſi magni eſſe non poſſunt. Dominus enim Ieſus Chriſtus ipſe eſt, quod prædicat verbum Dei: ideoque corpus Chriſti intelligitur etiam Euangelium Dei, doctrina Dei, ſcriptura Dei. Vnde Hieronymus in expoſitione CXLVII. Pſalmi: *Licet corpus*, inquit, *Ieſu Chriſti in myſterio poſſit accipi, ſi quando tamen ſermonem Dei audimus, & caro Chriſti, & ſanguis eius funditur noſtris auribus.* Proinde qui ſcripturam Dei ſoluit, Ieſum ſoluit: qui ſcilicet filius Dei, verbum Dei apparuit, vt ſoluat opera Diaboli: & vt eadem opera Diaboli ſoluant ſacerdotes in verbo Dei, in virtute Dei conceſſit Chriſtus filius Dei viui, qui dixit beato Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ, vtpote ſupra petram fundatæ: *Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Verbum enim Dei eſt non alligatum, ſicut teſtatur Apoſtolus Dei, nec ſolui poterit vllo modo ſcriptura Dei, opus Dei, verbum Dei. *Nam cœlum*, inquit, *& terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.* Igitur opera Diaboli ſunt peccata hominum, iuxta quod dicitur per Ioannem Apoſtolum: *Qui facit peccatum, ex Diabolo eſt*: non carnis originem ducendo ex Diabolo, ſed imitationem, vel ſuggeſtionem peccandi ſumendo ab illo: quoniam ab initio, inquit, Diabolus peccat, de archangelo ſcilicet verſus Diabolum, iuxta quod loquitur *Dominus* per Ezechielem Prophetam ſuum: *Tu*, inquiens, *Cherub extentus, & protegens, & poſui te in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum, ambulaſti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te.* Omnis autem qui facit iniquitatem, & peccatum facit: ſicut idem qui ſupra, ſanctus Ioannes Apoſtolus ait: *Et ſcitis*, inquit, *quoniam apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera Diaboli: omnis autem ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt: & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, & iam in mundo eſt.* Ergo verbum, anima & caro vnus eſt Chriſtus in vna perſona *Dei* & hominis. Sed ille ſoluit Ieſum, qui vel diuinitatem eius, vel animam, vel charitatem negat. Soluit & ille Ieſum, qui mandata & verba Ieſu, vel peruerſe viuendo, vel peruerſius interpretando corrumpit. Sed & ille ſoluit Ieſum, qui ſcindit vnitatem Eccleſiæ: vnus enim homo Chriſtus, caput & corpus. nam corpus eius eſt Eccleſia eius. Igitur ex *Deo* non ſunt, qui *Dei* opera, vel verba, vel Sacramenta reſcindunt, nam filius *Dei* verbum *Dei* in hoc apparuit, vt ſoluat opera *Diaboli*: & vt ipſius *Diaboli* opera ſoluant ſacerdotes in verbo *Dei*, in virtute *Dei*, conceſſit Chriſtus filius *Dei*. Sed

Hildebrandt Papa ſic ſcripſit & ſic prædicauit: *Quidam*, inquiens, *Romanus pontifex regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ poteſtati non erat vtilis, à regno depoſuit, & Pipinum Caroli magni imperatoris patrem in eius loco ſubſtituit: omnes Francigenas à iuramento fidelitatis, quam illi fecerunt abſoluit.*

Mira quidem videntur nobis quæ aſtruit: vt ſcilicet religioſus aliquis Romanus pontifex Sacramentum fidei in aliquo abſoluere tentauerit: quia fides Dei magis quam alicuius æſtimatur, quæ alicui in eius nomine datur atque promittitur, quæ & ad inuocationem ſanctorum Dei roboratur, vt ipſi quoque ſint teſtes ſiue iudices pactæ fidei in nomine Domini. Quando autem à fide aliquis ſolutus fuerit, & fidem non habuerit, præcipue eam quam iuramento firmauerit, procul dubio mendax eſt, inſuper & periurus, qualis regnum Dei non poſſidebit: ſicut Apoſtolus ait. Ergo fides ſi titubauerit, charitas etiam ipſa langueſcit, ſicut Auguſtinus in libro de Doctrina Chriſtiana ſcribit: *Dum fides*, inquit, *titubat, diuinarum ſcripturarum authoritas vacillat.* Opus autem fidei, dilectio eſt, ſicut Apoſtolus teſtatur: *Fides*, inquiens, *quæ per dilectionem operatur.* Vnde & ſanctus Ioannes Apoſtolus: *Omnis*, inquit, *ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt*: confeſſionem hoc loco non ſolum catholicæ fidei, ſed & operationis bonæ, quæ fit per charitatem, requirit: alioqui nonnulli hæretici, multi ſchiſmatici, ſed & multi falſi Chriſtiani confitentur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe: ſed confeſſionem ſuam factis negant, non habendo charitatem. Charitas quippe Dei filium adduxit ad carnem: & ideo negat illum in carne veniſſe, quiſquis non habet charitatem. Igitur opus fidei dilectio eſt, ſed Deus dilectio eſt, quam dicit Apoſtolus habitare in cordibus fidelium: fides enim tua de Chriſto, Chriſtus eſt in corde tuo. Si fides in nobis, Chriſtus in nobis, quem ſcilicet Ieſum ſoluit, quiſquis fidem abſoluit. *Sed audiſtis*, inquit, *quia dictum eſt antiquis, Non peierabis, reddes autem Domino iuſiurandum tuum: ego autem dico vobis, non iurare omnino.* His atque aliis Dei mandatis credere, hoc eſt fidem tenere, hoc eſt Chriſtum in cordibus credentium habitare, cuius verba non poſſunt aliter fieri, quam iuxta verbum Dei, quod eſt filius Dei: propoſuit enim ei iſtud legis mandatum, qui nondum aſcendit ad culmen Euangelicum: *Reddes*, inquiens, *Domino iuramentum tuum: vobis autem*, inquit, *dico*, qui non eſtis ſub lege, ſed ſub Euangelica profeſſione, *non iurare omnino. Iuſtitia autem Phariſæorum eſt, non occidere, non peierare. Sed vere dico vobis*, inquit, *niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Quodcunque autem voueris (ſicut per Solomonem dicitur) redde: multoque melius eſt non fouere, quam poſt votum promiſſa non reddere. Diſplicet enim Deo infidelis & ſtulta promiſſio, & ſi in vacuum aliquis iurauerit, non iuſtificabitur, ſicut ſapientia Dei loquitur in libro Eccleſiaſtico. Audiſtis, inquit, quia dictum eſt antiquis, non peierabis, reddes autem Domino iuramentum tuum, qui nondum aſcendiſti ad culmen Evangelicum: vbi prohibetur omnino iuramentum. Denique non implentibus ea quæ antiquis in lege iubentur, maledictum etiam proponitur: *Maledictus*, inquit, *qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea: & conteſtor vobis per cælum & terram, quod ſi non cuſtodieritis mandata Domini Dei veſtri, peribitis à facie terræ.* Quod ſi iubentur, qui ſub mandato legis ſunt quaſi ſub pædagogo, interpoſita maledictione Domino iuramentum ſuum reddere, quod (vt ſupra dictum eſt) datur ſub Sacramento veritatis, iudicij & iuſtitiæ: quid fiet de his qui conſtringuntur ſub maiori Sacramento Chriſtianæ religionis? vbi quanto ſublimior inſtitutio atque doctrina, tanto grauior exactio atque vindicta, ſi quis ſoluerit vel vnum de minimis Domini mandatis, quæ ſcripta ſunt in lege, quæ nec filius Dei venit ſoluere, ſed adimplere: apparens certe opera Diaboli ſoluere, quæ etiam conceſſit ſacerdotes in verbo Dei, in virtute Dei ſoluere? Hæc obſecro conſiderate, & ſi Angelus etiam de cœlo aliter quam Euangelizatum eſt à Deo, euangelizauerit vobis, non attendite: quia talis iuxta Apoſtolicam beati Pauli authoritatem, per quem loquitur Chriſtus, perpetuo maledictus eſt anathemate.

Ecce enim (vt ſæpe dictum eſt) omne quod irreprehenſibile eſt, catholica Eccleſia defendit, ideoque vel Zachariam, vel Stephanum Romanos pontifices pro merito ſuæ religionis & virtutum defendit: quorum neuter (vt certo ſcimus) Francigenas à iuramento fidelitatis ſuæ, quam alicui promiſiſſent Regi, abſoluit: ſicut Hildebrand Papa ſcripſit & prædicauit, vt tali exemplo deciperentur Principes regni, quaſi ipſe poſſet abſoluere eos à ſacramento fidei, quam iurauerant Regi ſuo in nomine Domini, intendens eum perinde à regno priuari atque deponi.

Quod cum per hos XIV. aut eo amplius annos frequenter tentatum ſit, ad effectum tamen peruenire non potuit: quoniam (vt Solomon ait) *Non eſt ſapientia, non eſt fortitudo, non eſt conſilium contra Dominum.* Ergo. Hilderichus non re, ſed nomine tantum regnabat: quoniam apud Maiores domus tota diſpoſitio regni, & tota poteſtas regni erat, quod ita fieri diuina diſpenſatio longe ante ordinauerat. Nam Ludouicus, ſiue Clodoueus, glorioſi Regis Dagoberti filius, diſco operiens corpus beati Dionyſii martyris, brachium eius fregit, ſtatim ſtupefactus in amentiam incidit, & non poſt multum temporis vitam cum regno finiuit: cuius præſumptio, qua in ſanctum Dei peccauerat, in poſteros quoque redundauit: quoniam (ſicut legitur in geſtis Francorum) exinde diuerſis atque peſtiferis caſibus regnum Francorum concidit: Poſtquam enim duo filii eius regni ſucceſſores, Clotarius ſcilicet, atque Hildericus in primæua ætate perierunt: vnus communi omnium morte defunctus, alter propter morum inſolentiam occiſus. Theodoricus tertius frater, multis aduerſitatibus & ante regnum & in regno eſt afflictus, cuius Maior domus, id eſt, prouiſor palatii, immo violator palatii extitit quidam Ebronius apoſtata, qui inter alia tyrannidis ſuæ & crudelitatis facinora ſanctum Leodegarium epiſcopum & fratrem eius Gerinum diuerſis pœnis & cruciatibus interfecit, multoſque alios mactauit & oppreſſit: quo tandem occiſo, Pippinus dux Auſtraliæ Maior domus efficitur, qui iuxta nobilitatem pariter & religionem progenitorum ſuorum opus atque negotium piiſſimi rectoris, & religioſiſſimi principis exequitur. Dominus enim Arnolfus ex filia Regis Clotarij natus, quum eſſet primum Maior domus, in regno edidit nobiles & virtute præſtantes filios palatio, qui poſtea ex meritorum conſideratione factus Metenſis Eccleſiæ Epiſcopus, genuit Deo ſpiritales filios in ſacerdotio: cuius certe filius erat Anchiſus, qui de nomine Troiani Anchiſæ dicitur, appellatus: cuius item filius erat iſte (de quo ſupra dictum eſt) Pippinus, pater ſcilicet ſenioris Caroli, & auus Regis Pippini, de quo ſic inter cætera legitur in geſtis Francorum: quod vna cum conſilio & conſenſu omnium Francorum nulla relatione ad ſedem Apoſtolicam, & authoritate percepta præcelſus Pippinus electione totius gentis ſublimatus ſit, in ſedem regni cum conſecratione Epiſcoporum, & ſubiectione Principum. Et longe ſupra ſcriptor hiſtoriæ oſtendens, quando & à quo inchoaret ille principatus, qui dicitur Maior domus: *Tempore*, inquit, *Clotarii patris Dagoberti regnum Francorum regi cœptum eſt, & adminiſtrari ab his, qui prouiſores Aulæ regiæ, vel Maiores domus eſſe videbantur, diuina hoc diſpenſante prouidentia, vt ad horum progeniem Francorum transferretur regnum: fuitque eo tempore Maior domus in palatio Clotarii Regis Arnolfus, vir (vt poſtmodum claruit) Deo amabilis, qui poſt ſeculi gloriam Chriſti ſe ſeruitio ſubdens, mirabilis in epiſcopatu extitit.* Conſiderate nunc ordinem rerum geſtarum, & perſpicite, ſi iuxta ſcripturam Hildebrandi Papæ aliquis Romanorum Pontificum depoſuerit à regno Regem Francorum, & Francigenas à iuramento fidelitatis, quam ei feciſſent, abſoluerit: quod ſcilicet fidei ſacramentum (ſicut ſupra probatum eſt ex teſtimonio ſacræ ſcripturæ) nemo vnquam ſoluere poterit, niſi forte quemlibet inde ſolutum facere velit mendacem ſimul atque periurum, ac ideo condemnatum: quandoquidem ille Hildericus, de quo agitur, nihil omnino regiæ poteſtatis vel dignitatis habuiſſe deſcribatur: atque ideo comprobatur, quod non fuerit dominus aliquorum, ſiue rector, quoniam rex à regendo dicitur. Vt enim quemlibet regem Chriſtianum prætermittamus, ecce quomodo in Nabuchodonoſor rege iniuſto, & vltra omnem terram peſſimo: ecce (inquam) quo-

Maiores domus facti Reges Francorum.

modo regiam poteſtatem in eo zelatus eſt Dominus Deus, *Gens vero*, inquiens, *& regnum, quod non ſeruierit Nabuchodonoſor Regi Babylonis, & quicunq; non curuauerit collum ſuum ſub iugo Regis Babylonis, in gladio, & fame, & ſiti, & peſte viſitabo ſuper gentem illam, ait Dominus, donec conſumam eos in manu eius.* Ipſi etiam Regi Nabuchodonoſor iurauerat Sedechias Rex Iuda, cuius ſcilicet periurium ita inſequuta eſt vltio diuina: *Viuo ego*, dicit Dominus, *quoniam iuramentum, quod ſpreuit, & pactum, quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius, & morietur in præuaricatione, qua deſpexit me. Qui enim ſoluit pactum, nunquid effugiet? dicit Dominus.*

Certum eſt, quia verum eſt, quod Hildebrandi Papa tentauerit ſoluere ſcripturam Domini, & mandata Domini, quæ ſunt de vnitate Eccleſiæ Chriſti, quæ ſunt etiam de ſacramento fidei. Sed firmum fundamentum Dei ſtat, & dilectio, quæ valida eſt, ſicut mons, in electis Dei, integra perſeuerat: quoniam caput & corpus, quod eſt Chriſtus & Eccleſia, ab inuicem non diſcordat. Poterit ſane aliquis ſoluere in his, qui foris ſunt, charitatem, quæ nunquam certe in electis cadit; de cætero (velit, nolit,) cœlum & terra prius tranſibunt, quam vel iota vnum, vel vnus apex prætereat de lege Domini, de ſcriptura Domini. Quæcunque autem ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, ſicut docet Apoſtolus. Ecce enim poſtquam prædixerat Dominus gentem, quæ non ſeruierit Regi Babylonis, ſe viſitaturum eſſe in gladio, & fame, & peſte, per quod ſcilicet teſtimonium, ſicut & per Apoſtolum, docet poteſtatibus obediendum eſſe: poſtquam etiam prædixerat, Sedechiam Regem pro iuramento, quod ſoluerat, moriturum eſſe in præuaricatione, qua deſpexerit ſe: quoniam iuramentum Domini eſt, in cuius nomine iuratur, vbi iuſtitia, iudicium & veritas comites eſſe dicuntur. Poſt hæc (inquam) dicit Dominus per Hieremiam Prophetam, de Prophetis, immo de falſis Prophetis, hoc eſt, de falſis doctoribus: *Nolite*, inquit, *audire verba Prophetarum dicentium vobis: Nolite ſeruire Regi Babylonis, quia mendacium ipſi loquuntur vobis: quia non miſi eos, ait Dominus, & ipſi prophetant in nomine meo mendaciter, vt eiiciant vos, & pereatis tam vos, quam Prophetæ, qui vaticinantur vobis.* Certe omnes quotquot poteſtati, immo Dei ordinationi reſiſtunt, à regno Dei electi peribunt, & periuri regnum Dei non poſſidebunt. De duabus quippe ciuitatibus pauca diximus ſupra, iuxta quod ſcribit ſanctus Auguſtinus in libro XIX. de Ciuitate Dei, de qua dicta ſunt glorioſa, vbi inter alia plurima, quæ ſunt eiuſmodi, loquitur iſta: *Quamdiu permiſtæ ſunt ambæ ciuitates, vtimur & nos pace Babylonis, ex qua ita per fidem populus Dei liberatur, vt apud hanc interim peregrinemur. Propter quod & Apoſtolus admonuit Eccleſiam vt oraret pro Regibus eius, atque ſublimibus, addens & dicens: Vt quietam & tranquillam agamus vitam cum omni pietate & charitate.* Et propterea Hieremias quum populo Dei veteri prænunciaret captiuitatem, & diuinitus imperaret, vt obedienter irent in Babyloniam, Deo ſuo etiam iſta patientia ſeruientes, monuit & ipſe, vt oraretur pro illa, dicens: *Quia in eius pace eſt pax veſtra.* Beatus autem populus, cuius Dominus Deus eius: & miſer populus ab iſto Deo alienatus, qualis etiam non eſt dignus, vt vel terrenæ vel cœleſtis reipublicæ ſit populus. Reſpublica enim dicitur, quod ſit res populi, ſicut ſcribit ſanctus Auguſtinus in ipſo XIX. libro de Ciuitate Dei: ſed populum eſſe definit, *cœtum multitudinis iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociatum.* Quid autem dicat iuris conſenſum, diſputando explicat, per hoc oſtendens geri ſine iuſtitia non poſſe rempublicam. *Vbi ergo*, inquit, *iuſtitia vera non eſt, nec ius poteſt eſſe. Quod enim iure fit, profecto iuſte fit: quod autem fit iniuſte, nec iure fieri poteſt. Non enim iura dicenda ſunt, vel putanda qualibet iniqua hominum conſtituta: quocirca vbi non eſt vera iuſtitia, iuris conſenſu ſociatus cœtus hominum non poteſt eſſe, & ideo nec populus: & ſi non populus, nec res populi: ſed qualiscunq; multitudinis, quæ populi nomine digna non eſt. Ac per hoc ſi reſpublica res eſt populi, & populus non eſt, qui conſenſu iuris ſociatus non eſt; non eſt autem ius, vbi nulla iuſtitia eſt: proculdubio colligitur, vbi iuſtitia non eſt, non eſſe rempublicam. Iuſtitia porro eſt ea virtus, quæ ſua cuique diſtribuit.* Et longe ſupra idem Auguſtinus in libro II. de Ciuitate Dei, introducens ſententiam vel Scipionis, vel Tullii de republica: *Sicut in fidibus*, inquit, *ac tibiis, atque cantu ipſo ac vocibus*

concentus

concentus eſt quidam tenendus ex diſtinctis ſonis, quem immutatum atque diſcrepantem aures eruditæ ferre non poſſunt, isque concentus ex diſſimilimarum vocum moderatione concors tamen efficitur, & congruus: ſic & ſummis, & infimis, & mediis interiectis ordinibus, vt ſonis moderata ratione, ciuitatem conſenſu diſſimilimorum dicunt concinere: & quæ Harmonia à muſicis dicitur in cantu, eam eſſe in ciuitate concordiam, arctiſſimum atque optimum in omni republica vinculum incolumitatis, eamque ſine iuſtitia nullo pacto eſſe poſſe. Populum autem non omnem cœtum multitudinis: ſed cœtum iuris conſenſu & vtilitatis communione ſociatum eſſe determinant, & dicunt tunc eſſe rempublicam, id eſt, rem populi, quum bene ac iuſte geritur, ſiue ab vno Rege, ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab vniuerſo populo. Quum vero iniuſtus eſt Rex, quem Tyrannum more Græco appellant, aut iniuſti optimates quorum conſenſum dicunt eſſe factionem: aut iniuſtus ipſe populus, cui nomen vſitatum non reperiunt, niſi etiam ipſum Tyrannum vocent: non iam dicunt vitioſam, ſicut prius fuerat diſputatum: ſed ſicut ratio ex his illis definitionibus connexa docuiſſet, omnino nullam eſſe rempublicam: quoniam non eſſet res populi, quum Tyrannus eam factione capeſſeret: Nec ipſe populus iam populus eſſet, ſi eſſet iniuſtus: quoniam non eſſet multitudo iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociata, ſicut populus fuerat definitus. Igitur duæ ciuitates in ſacra ſcriptura commendantur: vna Dei, altera Diaboli. Illa per Hieruſalem ſignificatur, metropolin populi Dei: hæc per Babylonem, metropolin gentium populo Dei ſemper aduerſariam: atque ideo, quoniam Hieruſalem viſio pacis interpretatur, pax per ciues atque domeſticos Babylonis confunditur, quoniam Babylon confuſio interpretatur. Pacem (inquit Dominus) relinquo vobis, pacem meam do vobis: vnde ſi quando filii Eccleſiæ coguntur belligerare, non hoc agunt ex doctrina Chriſti, & traditione Eccleſiæ: ſed ex neceſſitate & contagio quodam Babylonis ciuitatis terrenæ, apud quam tempore mortalitatis ſuæ peregrinantur filii Hieroſolymæ. Hinc iterum Auguſtinus in ſupradicto lib o de Ciuitate De : *Chriſtiana,* inquit, *religionis præcepta, de iuſtis probisq; moribus, ſi ſimul audirent atque curarent Reges terræ, & omnes populi principes, & omnes iudices terræ, iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus, ætas omnis capax, & vterque ſexus, & quos Baptiſta Iohannes alloquitur, exactores ipſi atque milites: tunc & terras vita præſentis ornaret ſua felicitate reſpublica, & vitæ æternæ culmen beatiſſima regnatura conſcenderet: ſed quia iſte audit, ille contemnit, pluresque vitiis male blandientibus, quam vtili virtutum aſperitati ſunt amiciores: tolerare,* inquit, *Chriſti famuli iubentur, ſiue ſint Reges, ſiue principes, ſiue iudices, ſiue milites, ſiue prouinciales, ſiue diuites, ſiue pauperes, ſiue liberi, ſiue ſerui, vtriusq; libet ſexus, etiam peſſimam, ſi ita neceſſe eſt, flagitioſiſſimamque rempublicam, & in illa Angelorum quadam ſanctiſſima atque auguſtiſſima curia, cœleſtique republica, vbi Dei voluntas lex eſt, clariſſimum ſibi locum etiam iſta tolerantia comparare.* Quod ipſe præſtare dignetur, qui viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

NOlite plures magiſtri fieri, fratres mei: ſcientes, quoniam maius iudicium ſumitis, ſicut dicit Iacobus Apoſtolus ex doctrina Domini & ſaluatoris noſtri. *Vos* inquit, *nolite vocari Rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter.* Vnde Auguſtinus in libr. qui prætitulatur de Magiſtro, diſputans, quærens & inueniens magiſtrum non eſſe, qui docet hominem ſcientiam, niſi Deum: *Magiſtros,* inquit, *plures tunc fieri exiſtimo, cum diuerſa atq; inter ſe aduerſa ſentiunt, cum verum idipſum dicunt omnes, & verum dicunt, ab vnius veri magiſtri magiſterio non recedunt. Qui enim,* inquit Chriſtus, *maior eſt veſtrûm, erit miniſter veſter. Qui enim ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Sed cum ipſe vnus magiſter Chriſtus, idemq; Deus mutet tempora, transferat regna, tenens corda Regum in dextra ſua: legimus docuiſſe Hildebrandum Papam, quod poteſtatem ipſe habuerit ſuper Reges & ſuper regna: & poſſe id facere, quod per Deum fieri tantum dicit Pſalmiſta: *Hunc humiliat, & hunc exaltat. Nam reddite,* inquit, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Quam certe regulam proprio cõfirmauit exemplo, dicens Petro Apoſtolo: *Vt non ſcandalizemus eos,* id eſt, ne nos Cæſari contradicentes, tumultuandi ei occaſionem præbeamus, *vade ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum ſumens da eis pro me & te: & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Qui etiam docuit Apoſtolos Eccleſiam, non regnum diſponere, vel ordinare: quod nec ipſe legitur

affectaſſe, qui fugit in montem ſolus orare, quum turbæ veniſſent rapere eum, & regem conſtituere: quoniam quum in forma Dei eſſet, formam ſerui accipiens, venit non miniſtrari, ſed miniſtrare. Iuxta quod etiam Paulus Apoſtolus, quum liber eſſet ex omnibus, omnium ſe ſeruum fecit, vt plures lucrifaceret. Vnde & Gregorius Papa, quum eſſet ſummus pontifex, & virtutum artifex, in tantum ſe infra omnes humiliauit, vt primus ipſe in epiſtolis ſuis *Seruus ſeruorum Dei* ſe appellauerit, & hoc humilitatis nomen ad poſteros quoque tranſmiſerit. Qui in libro Paſtoralis curæ propoſuit de bonis ſubditis, & malis rectoribus, exemplum Saulis & Dauid: qui certe, dum eum poſſet eundem perſecutorem ſuum occidere, noluit occidere, eo quod eſſet Chriſtus Domini: inſuper & viros ſuos, ne conſurgerent in eum, legitur ſermonibus confregiſſe: & quia vel oram chlamydis ſuæ ipſe præcidiſſet, pœnituiſſe: *Si quando*, inquit, *contra rectores vel in minimis lingua labatur, per afflictionem pœnitentiæ cor prematur: & quum præpoſiti poteſtati aliquis detraxerit, eius iudicium, à quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat: Quia quum in præpoſitos*, ait, *delinquimus, eius ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus.* Et vt hoc exemplo probaret, quod ſcripto edidit, ne in Ethnicorum quidem morte ipſe dilectus Deo Gregorius, ſeſe miſcere voluit: ſed quum efficere potuerit (ſicut ipſe ſcribit) quod gens Longobardorum, nec regem, nec duces, nec comites haberet, nihil horum facere voluit, quia Deum timere ſe dicit.

Ad Hildebrand Papa miſcuit ſe plurimorum mortibus Chriſtianorum, ſuccendens vbiq; incendia bellorum per totum pene Romanum imperium, vt non teneret Henrichus Rex regnum à Deo ſibi collatum, per ſucceſſiones patrum ſuorum. Qui etiam in vſum belli conduxit milites reipublicæ: quum militantes Deo implicare ſe non debeant negotiis ſecularibus, iuxta diſciplinam Eccleſiæ, & propter ſupplementa ſtipendiariorum, ſiue mercedis, pro qua mercede eius militauerant contra Regem, eundemq; patricium Romanorum: ſpoliauit Romanam Eccleſiam oblationibus fidelium, quibus hactenus ſolebat alere indigentiam pauperum: qui (ſicut ait Laurentius martyr ad Decium) ſunt theſauri æterni, qui nunquam minuuntur & creſcunt, qui in ſingulis aſperguntur, & montibus inueniuntur, in quibus ſcilicet Eccleſiæ theſauris vere Chriſtus eſt, in quibus Chriſti fides eſt. Segregauit etiam ſibi ab Eccleſia pleroſque Epiſcopos atq; abbates: de re publica autem pleroſque duces atque comites, vt iam non ſit vnum corpus vel Eccleſiæ vel reipublicæ, & vt non ſit multitudinis credentium cor vnum & anima vna, ſecundum diſciplinam Eccleſiæ: ſed ſint ſecundum Comicum, quot homines, tot ſententiæ. Pro his & huiuſmodi meruit talis Hildebrand dominus apoſtolicus Gregorius appellari, atque in doctrina & conuerſatione catholicus inſcribi, & apud ipſum atque Epiſcopos ipſius eſſe Eccleſiam Dei, & iuſtitiam Dei. Sic enim inter multa alia ſcriptum tenetur, in epiſtola contra Clementem Papam, quam reperimus ſcripſiſſe quandam infamem perſonam: *Igitur*, inquit, *quoniam (ſicut Apoſtolus dicit) corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: & nos credimus, propter quod & loquimur, dominum apoſtolicum Gregorium in doctrina & conuerſatione catholicum.* Et iterum: *Sed non prætermittendum*, inquit, *quod Wigbertus ſe ſeruum ſeruorum Dei nominat mentiendo: ſanctam vero matrem Eccleſiam, id eſt, filios Dei, qui ſpiritu Dei aguntur, quorum conuerſatio in cælis eſt, Satanæ ſynagogam appellat.* Ecce enim Epiſcopi Hildebrandi Papæ quum ſint proculdubio corporum pariter & animarum homicidæ: corporum quidem, quoniam ipſi, vtpote viri ſanguinum, & doloſi, vſi ſunt manibus ſibi obſequentium ad necem plurimorum: animarum autem, quoniam occiderunt quotquot ſeparauerunt ab vnitate catholicæ Eccleſiæ: quoniam filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus, quales merito dicuntur Synagoga Satanæ. Ecce, inquam, quum tales ſint Epiſcopi Hildebrandi Papæ, ſcribitur in ſua ſuorumq; parte ſancta mater Eccleſia eſſe, quum catholica, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia non ſit in aliquarum partium ſchiſmate: ſed in vniuerſitate fidelium per ſpiritum pacis & charitatis ad inuicem concordantium. Deſcribuntur etiam eſſe filii Dei, quum ſpecialiter in Euangelio dicantur filii Dei, qui ſunt pacifici. Deſcribuntur quoque ſpiritales eſſe,

quod

quod eſt agi ſpiritu Dei, idemque in cœlis conuerſari: cum profecto cœlis, qui enarrant gloriam Dei, dicat in Euangelio Dominus: *Vos*, inquiens, *cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sed vt decipiant incautos miniſtri Satanæ, qui transfigurat ſe in Angelum lucis, transfigurantur & ipſi (ſicut Apoſtolus ait) velut miniſtri iuſtitiæ, in quibus ipſe, qui dicitur Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, operatur iam myſterium illius arrogantiæ: *In cœlum*, inquiens, *conſcendam, ſupra aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte Teſtamenti, in lateribus Aquilonis, vnde refrigeſcit charitas multorum: ſedebo ſuper altitudinem nubium cœleſtium (ſcilicet prædicatorum) & ero*, inquit, *ſimilis Altiſſimo.* vnde inquit quidam nomine tantum Chriſtianæ profeſſionis inflatus, vere autem carens Chriſtianæ religionis fructibus: quum oportuerit eum humiliter ſe agere, arrogantia elatus, aſſumpſit ſibi aliquid authoritatis Apoſtolicæ: & ſcribit ad omnes Eccleſias epiſtolam, in qua docere conatur eos, qui multo rectius, quam ipſe, credebant, & cohortatur omnes ad nouas inſtitutionum ſectas accommodare aurem ſuam: *Huic*, inquit, *nullam epiſtolæ ſalutationem volui præfigere, in qua illius, cui nec Aue dicendum eſt, ſcriptis reſpondebo. Qui habet aures audiendi, audiat.* Et poſt aliqua, quibus furem eſſe atque latronem deſcribit, qui aſcenderit aliunde ſecundum Euangelica Domini dicta: *Caueto igitur*, inquit, *tu Chriſtiane, ne VVigberto corde vel ore dixeris vnquam Aue.* Ecce magnificus ille laudator Hildebrandi Papæ probatur inſtituiſſe ſcholam contentionis, qui noluit eſſe annunciator ſalutis, indicans in principio epiſtolæ ſuæ ſalutationem, quæ à ſalute dicitur, ſe nolle nobis præſcribere, quum præcipiat Paulus Apoſtolus fratres ſalutare ſe inuicem in oſculo ſancto: quod ſignum, inquit, ſalutationis in omni epiſtola ita ſcribo. *Vnde rogamus*, inquit, *vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum, vt non cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tanquam per nos miſſam: Omnibus autem, qui inuocant nomen Domini noſtri in omni loco ipſorum, & noſtro, gratia & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.* Hoc ſignum ſalutis, quæ ab Apoſtolo nobis optatur, & à Deo promittitur, ab authore propoſitæ Epiſtolæ nobis ſubtrahitur: gratia ſcilicet, qua nobis peccata donentur: pax, qua Deo reconcilientur. Vnde & ipſe venit absque doctrina Chriſti, qui præcipit pacem primo auditoribus proponi: quoniam ſicut per Eſaiam Prophetam dicitur: *Opus iuſtitiæ eſt pax, & fructus labiorum Dei pax, & hæreditas Eccleſiæ eſt pax.* Sed contra Chriſtum & Eccleſiam facit, quisquis contra pacem facit: de quorum numero eſſe oſtenditur, qui (vtpote fur & latro, aliunde intrans ad doctrinæ ſtudium, quam per Chriſtum, qui eſt oſtium, quo ad ſalutem intratur) negat in ipſo limine ſcripturæ ſuæ, quod velit ſuis auditoribus ſalutationem, quæ iuxta teſtimonium beati Auguſtini à ſalute dicitur, annunciare: qui adhuc contentioſius agere probatur, quando ad confirmandas ſchiſmaticorum pariter atque hæreticorum partes teſtimonia ſacræ ſcripturæ hinc inde contrahendo furatur, vt in inſidiis, & quaſi per latrocinia quædam incauti decipiantur. *Gregorius*, inquit, *Innocentius, & ſequaces eorum omnes fortiter improbant quodlibet ſacerdotale officium ab Eccleſia ſeparatorum.*

Ecce quomodo ille miniſter Diaboli, ecce quomodo inſanit, quomodo nos ſecum in foueam perditionis mittere quærit, qui apud XIII. tantum, aut paulo plures Epiſcopos Hildebrandi Papæ ſcribit ſancta Dei eſſe ſacerdotia: cæterorum autem, qui ſunt per orbem terrarum, ſacerdotia ab Eccleſia Dei eſſe ſeparata: cum certe non ſolum Gregorii atque Innocentii teſtimonium, ſed omnium ſanctorum Patrum iudicium concordat cum ſententia beati Cypriani Epiſcopi, qua teſtatur in libro de vnitate Eccleſiæ, quod alienus ſit, prophanus ſit, hoſtis ſit, quod Deum patrem habere non poterit, qui non tenet vnitatem Eccleſiæ: quam conſequenter etiam deſcribit vnum ſacerdotium habere. Nam *vt vnitatem*, inquit, *manifeſtaret Dominus, vnitatis eius originem ab vno incipientem ſua autoritate diſpoſuit: & quia erant vtique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi &*

honoris & poteſtatis, exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccleſia vna monſtretur. quam ſcilicet vnitatem tenere firmiter, & vindicare debemus: maxime nos, inquit, *Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, vt epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probemus.* Sed Hildebrand Papa ſic diuiſit etiam ſacerdotia, quemadmodum Eccleſiam Dei, atque rempublicam imperii: quoniam partes inde ſegregauit ſibi. Inter ipſum namque & inter Regem Henrichum graues ortæ ſunt, atque inexorabiles diſcordiæ, Papa plurimum annitente, vt Rex deponeretur à regia poteſtate pariter & dignitate: Rege vero contra nitente, vt defenderet ſe ab hoſtium ſuorum circumuentione, qui pro parte eiuſdem Papæ certantes quærebant eum opprimere. Exinde diuiſa eſt Eccleſia, & diuiſa ſunt Eccleſiæ ſacerdotia, atque omnia ſcandalorum orta ſunt genera: exinde creuit graue & diuturnum bellum, & non ſolum ciuile bellum, ſed & pluſquam ciuile bellum: & factæ ſunt abſque diuino pariter & humano reſpectu vaſtationes Eccleſiarum, & cædes hominum: exinde etiam corruptæ ſunt diuinæ pariter & humanæ leges, ſine quibus non ſubſiſtit vel Dei Eccleſia, vel imperii reſpublica, & exinde violata eſt fides & publica & catholica: exinde etiam illa creuit iniuſtitia, vt pro veritate falſa teſtimonia, & pro fide catholica abundent periuria, vt poſtquam leges bello ſiluere coactæ, impleatur iam iſta Domini ſententia per Oſee Prophetam: *Non eſt,* inquit, *veritas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit:* Hæc nunc abundare & ſuperabundare, propter doctrinam Hildebrandi Papæ, qua diuiſit corpus vel Eccleſiæ, vel reipublicæ, nunquid hoc eſt Apoſtolicum eſſe? & Gregorium, id eſt, bene vigilantem eſſe? & in doctrina & in conuerſatione catholicum eſſe ſecundum ſententiam ſcriptoris propoſitæ epiſtolæ? atque cum tali Hildebrando partes habere, & eiuſmodi, qualia ſupradicta ſunt, flagitia nutrire, fouere, vel defendere, nunquid hoc eſt filios Dei eſſe, & ſpiritales atque cœleſtes eſſe iuxta ſententiam ſcriptoris eiuſdem epiſtolæ? Abſit hoc, abſit, inquam: quoniam atteſtante Apoſtolo, *Chriſtus exhibuit ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, nec per duplicitatem rugam:* quia & per iuſtitiam eſt munda, & per ſimplicem intentionem tenſa. Vnde & in Cantico canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat & dicit: *Vna eſt columba mea, perfecta mea: vna eſt matris ſuæ, electa genetricis ſuæ.* Sed aduerſarii noſtri, quamuis ipſi exierint à nobis, non nos ab ipſis: tamen ſic ſolent ſe commendare dictis ac ſcriptis: *Nos catholici ſumus, nos in vnitate Eccleſiæ ſumus.* Vnde ſcriptor illius epiſtolæ appellat eos, qui ſunt in parte ſui Gregorii, catholicos: nos autem, qui fidem ſanctorum Patrum tenemus, qui bonis omnibus conſentientes ſumus, qui pacem amamus, & fraternitatem diligimus, qui impendimus honorem, cui debemus honorem: qui iuxta præceptum Petri Apoſtoli, ſubiecti ſumus omni creaturæ propter Deum, ſiue Regi tanquam præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis: & non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis, id eſt, indiſciplinatis: qui confitemur iuxta doctrinam Pauli Apoſtoli, bonum eſſe & acceptum coram ſaluatore Deo noſtro, qui omnes homines vult ſaluos fieri & ad agnitionem veritatis venire, vt primum omnium fiant obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate: nos vero, qui optamus etiam cum Propheta dari capiti noſtro aquam, & oculis noſtris fontem lachrymarum, vt ploremus die ac nocte interfectos filiæ populi noſtri: nos, inquam, præiudicat ille ſcriptor, dicens non eſſe Schiſmaticos, & hæreticos, & excommunicatos: quia regiæ poteſtati non reſiſtimus, & quia Clementi Papæ communicamus.

Quid inuiolabile, inquit, *Baptiſmi ſacramentum apud ſchiſmaticos, & hæreticos, & excommunicatos valeat, Iſidorus in Allegoriarum libro ſuper Geneſin declarat. Quod præter arcam,* ait, *omnis caro, quam terra ſuſtentabat, diluuio conſumpta eſt:* ſignificat, quia præter Eccleſiæ ſocietatem aqua baptiſmi, quam eadem ſit vis, non ſolum non valet ad ſalutem, ſed valet potius ad perniciem. Sciendum autem, quod Wigbertus arguit catholicos aſſerere illa, quæ fiunt extra Eccleſiam, ſacramenta non eſſe, nec aliud

aliud quam damnationem cuiquam conferre, aſtruens tam extra, quam intra catholicam Eccleſiam hæc omnia rata & vera exiſtere, aſſumitque in teſtimonium aſſertionis ſuæ Auguſtini ſententiam in quodam tractatu in Euangelium Ioannis contra rebaptizatos editam. *Ita ergo*, inquit Auguſtinus, *nec foris, ſicut nec intus quiſquam qui ex parte Diaboli eſt, poteſt vel in ſe, vel in quoquam maculare ſacramentum, quod Chriſti eſt*. Quam & nos ſententiam fideliter amplectentes reſpondemus, hoc Auguſtinum de ſolo, vnde tunc agebatur, baptiſmi dixiſſe ſacramento. Et in fine ipſius Epiſtolæ: *Intuendum etiam*, inquit, *quod qui Wigberto vel Heinricho fauent, aut temporalis commodi reſpectu, vel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu: nos autem, qui iuſtam partem Gregorii iam à Deo aſſumpti, ſicut iuſtum eſt, defendimus, per hoc non homini, ſed ſoli Deo placere contendimus.*

Hinc iam apparebit, qui ſint ſchiſmatici, & hæretici, atque excommunicati, quum iſte ſcribendo teſtetur, ſe ſuosque defendere partem ſui Gregorii. Sed tunica Chriſti per totum texilis, atque cohærens reſeruatur nobis integra & inconciſſa à carnificibus Pilati: vtpote melioribus, quam qui diuidunt vnitatem Eccleſiæ, quandoquidem ipſi interfectores Chriſti dicant in Euangelio de integritate illius tunicæ: *Non ſcindamus illam, ſed ſortiamur de ea, cuius ſit*. Vnitatis enim ſacramentum, & concordiæ vinculum illa Chriſti tunica prætendebat, quæ ab accipiente ac poſſidente ſcindi omnino non poterat: ſed totam ſimul, & ſolidam firmitatem inſeparabiliter obtinebat. Vnde ſanctus Cyprianus Epiſcopus in libro de Vnitate Eccleſiæ: *Quis ergo*, inquit, *ſic ſceleratus. quis ſic diſcordia furore veſanus, vt aut credat ſcindi poſſe: aut audeat ſcindere vnitatem Dei, veſtem Domini, Eccleſiam Chriſti?* Sed quidam exeuntes à nobis dicunt & ſcribunt, ſe defendere partem ſui Gregorii, non id quod totum eſt Chriſti, quod eſt catholica Eccleſia Chriſti. Vnde Iſidorus Epiſcopus in VIII. libro Etymologiarum: *Catholica*, inquit, *hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia dicitur: quoniam non ſecundum conuenticula hæreticorum in aliquibus regionum partibus coarctatur, ſed per totum orbem dilatata diffunditur: ideoque fidem non habens catholicam, qui ſunt non in toto, quod redemit Chriſtus, & quod regnabit cum Chriſto, ſed in parte aliqua maioris inde conſequentes damnationis ſententiam*: quotquot confitentur in ſymbolo, ſe credere ſanctam Eccleſiam catholicam, & per aliquas partium ſectas diuiſi non tenent vnitatem Eccleſiæ: quæ ſcilicet vnitas, iuxta quod legitur, multitudinis credentium eſſe cor vnum & animam vnam, proprie conuenit catholicæ Eccleſiæ. Sed per diem, inquit, ſol non vret te, neque luna per noctem. Myſtice dictus ſol in Deo intelligitur, & in Eccleſia præfigurate dicta luna intelligitur Sed tanquam à ſole vritur, qui in Chriſto ſcandalizatur, credens aliquid minus in filio, quam in patre & Spiritu ſancto: quoniam pater, & filius, & Spiritus ſanctus vnus eſt Deus, conſubſtantialis & coæternus. Vritur autem tanquam à luna, qui ſcandalizatur in Eccleſia, credens eam eſſe in parte vna, iuxta quod & Dominus per pſeudoprophetas & falſos doctores fieri prædixit, qui dicunt: *Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic*: quum ille totum orbem emerit, qui tantum ſanguinis ſui pretium dedit. De his duobus timenda ſunt ſcandala: quoniam & duo ſunt præcepta, in quibus tota lex pendet & Prophetæ, dilectio ſcilicet Dei, & dilectio proximi. Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non eſt illis ſcandalum Sed ſcribit contra nos noſter aduerſarius: *Nos*, inquiens, *iuſtam partem Gregorii iam à Deo aſſumpti, ſicut iuſtum eſt, defendimus*. Vnde Auguſtinus ſcribens in tractatu Pſalmi, cap. XII. de talibus: *Eo plus*, inquit, *abundat nequitia, quo ſibi videtur abundare iuſtitia*. Et quia iuſtitia eſt in corde ipſorum, ſed falſa, ideo ait: *Non perueniunt ad veram, quia repleti ſunt falſa* XIV. aut eo amplius annos prælia & ſeditiones agitis.

Ecce enim vos (vt ita dicam) particulares Hildebrandi, per hos, & ne adhuc quidem paci vel concordiæ acquieſcitis: ſed ſicut vere ait Iacobus Apoſtolus, occiditis & zelatis, belligeratis & litigatis. Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones in cordibus veſtris: *Nolite*, inquit, *gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem*. Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens à patre luminum: ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus

prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudicaeſt, deinde pacifica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione: fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem. Vnde, inquit, bella & lites in vobis? nonne hinc? ſcilicet ex zelo amaro & contentionibus, quæ ſunt in cordibus veſtris? Propterea quidam ex parte Hildebrandi ſcribens grandem epiſtolam pro defenſione eiusdem ſui Gregotii, teſtatur in exordio loquutionis ſuæ, nolle auditores ſuos ſalutare: oſtendens per hoc, fraternitatem ſe non diligere, quod eſt vnitatem non amare: qui certe ſcribens vbique contra ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ, terminauit ſcripturam ſuam, eo ſcilicet condendi ſchiſmatis errore, quo cœpit: & neſciens, aut contemnens, quod fructus iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem, ait: *Nos, ſicut iuſtum eſt, defendimus iuſtam partem Gregorii iam à Deo aſſumpti.* Sic quippe ſacra ſcriptura Geneſis de Enoch dicit, quod illum Deus tulerit: quoniam non apparuit. Sed catholica Eccleſia comprobat hoc, & dicit, quod in libro de vnitate Eccleſiæ Cyprianus Epiſcopus ſcribit: *Vnitatem*, inquit, *qui non tenet, non tenet patris & filii fidem, vitam non tenet, & ſalutem.* Proinde quomodo ille Hildebrand catholicus extitit, qui non Eccleſiæ, ſed parti præfuit, ſicut etiam defenſor ipſius ſcribit: qui etſi Apoſtolicam ſedem ſibi vſurpauerit, nunquam tamen Romana Eccleſia illius ſponſa fuit, quam pro legitima donatione ſpiritalis dotis collatis ante beneficiis ſpoliauit, proſcidit ac dilaniauit: iuxta quod in ſecundo huius libri capitulo dictum eſt, & vere dictum eſt. Atque ideo ipſa, quæ vere erat & eſt Romana Eccleſia, quum ſit mater omnium Eccleſiarum, quæ aliquo prauo dogmate nec aliquando fefellit, nec aliqua hæreſi vnquam falli potuit: talis, inquam, ſancta mater Romana Eccleſia, quum non poſſet non miſereri filiis viſcerum ſuorum, qui per diſſenſionem Regis Henrichi & Hildebrandi Papæ trahebantur, & vtinam adhuc non traherentur ad interitum: elegit ſumma neceſſitate Wigbertum Rauennatis Eccleſiæ Epiſcopum ad paſtoralem curam Romani pontificatus, conſentiente pariter & agente Rege Henricho, eodemque patricio Romanæ Eccleſiæ: neceſſitas autem non habet legem. Vnde Innocentius Papa: *Quod neceſſitas*, inquit, *pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate debet vtique ceſſare, quod vrgebat: quia alius eſt ordo legitimus, alia vſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit.* Igitur factum non eſt hæreticæ prauitatis errore, quod conſenſit Wigbertus viuenti adhuc Hildebrando ſubrogari, ſumma ſcilicet neceſſitate: quoniam conſtat, eum vixiſſe ad interitum Eccleſiæ pariter & reipublicæ. *Nam ſi Wigbertus*, inquit, *fur & hæreticus non fuiſſet, viuenti adhuc Gregorio, nullatenus ſubrogari conſenſiſſet.* Iſte magis fur eſt & hæreticus, qui furtim collectis vndique ſanctorum Patrum teſtimoniis ad confirmandas ſchiſmaticorum pariter & hæreticorum partes introiuit ad ſcribendum, & exiuit aliunde quam per oſtium, quod eſt Chriſtus: docens etiam abſque doctrina Chriſti, & loquens abſque veritate, quæ eſt Chriſtus, qualis certe dicitur Antichriſtus: *Quoniam, qui mecum*, inquit, *non eſt, contra me eſt.* Quod ſi Clemens Papa vere pius atque pacificus videtur his, qui ſunt ex contentione, vel in hoc culpabilis eſſe, quod antea Epiſcopus alterius Eccleſiæ, nunc factus eſt Pontifex Romanæ Eccleſiæ, ſciant hoc licitum eſſe ex Canonum conſtitutione, præcipue autem ex decretis Antheros Papæ, ſi non fuerit ambitus cauſa, ſed aut neceſſitate aut vtilitate: iuxta quod Petrus ſanctus & princeps Apoſtolorum, de Antiochia vtilitatis cauſa translatus eſt Romam, vt ibidem potius proficere poſſet: *Quoniam alia eſt*, inquit, *cauſa vtilitatis & neceſſitatis, & alia auaritiæ & præſumptionis, atque propriæ voluntatis.*

Vtrum autem ſit paſtor, an mercenatius, cognoſci veraciter non poteſt, ſi occaſio neceſſitatis deeſt. Vnde & inter cætera, quæ ſunt eiusmodi, ſcribit ſanctus Gregorius in Homeliis: *Lupus*, inquiens, *ſuperueniens indicat, quo quisque animo ſuper gregis cuſtodiam ſtabat.* Ecce enim Henrichus Rex non vt diſpergeret oues Chriſti, ſed vt congregaret eas in vnum, profectus eſt Romam: præcipue ſtudens aut cum Hildebrando redire in gratiam, aut ſi id fieri non poſſet, ſubſtituere alium Papam, qui amaret pacem, & euangelizaret pacem, quum iam per

plures annos bellum vndique vaſtauerit Romanum orbem. ſed ille noluit Regem recipere, immo reſpuit eum alloqui vel videre, niſi offerret ſibi regale ſceptrum, & redderet in manus ſuas regiam poteſtatem, & honorem, & regnum: quale ſcilicet myſterium iniquitatis dicitur à Domino ſuper Principem Tyri, quoniam eleuatum eſt cor eius: & dixit, *Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi.* Non eſt enim poteſtas niſi à Deo, ideoque vel Petrus princeps Apoſtolorum non vſurpauit ſibi ordinare aliquid de regno: ſed, *Subiecti*, inquit, *eſtote omni creaturæ propter Deum. ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, ad laudem vero bonorum.* Ergo Rex quum obſtinatum Papæ animum non poſſet inclinare ad ſtudium pacis, alia pactionis conditione, niſi cederet regno, quod Deo ordinante obuenerat ſibi auita pariter & paterna ſucceſſione, tunc demum vſus eſt belli neceſſitate: quum etiam idem Hildebrand introitum Romanæ ciuitatis ſibi obſtruxiſſet, & Romanos ad repugnandum animaſſet: qui deinde conuerſi ad ſtudium pacis, vel quod bello vndique vrgerentur, vel quod contra Patricium ſuum repugnare impium fore arbitrarentur, legationem miſerunt, rogantes ea, quæ pacis ſunt, perſiſtente Hildebrando Papa in obſtinatæ mentis intentione, qua Regem Henrichum iudicauerat dignum eſſe odio omnium: vtpote excommunicatum à ſe, ideoque indignum eum eſſe aliquorum, qui rite colerent Deum, viſu, allocutione. Vnde quum vellet potius oues Chriſti diſpergi vel occidi, quam cum Rege pacificari, cui certe dictum eſt à Domino cum Petro Apoſtolo: *Si diligis me, paſce oues meas*, id eſt: Fac pro fratribus, quod pro te feci, qui omnes ſanguine meo redemi, ergo quum miſereretur Chriſtus ouibus ſuis, quibus noluit Hildebrand miſereri relictis eis, fugit in Traianum: quæ ſcilicet munitio hactenus inexpugnabilis dicta eſt, vulgo domus Theodorici. *Traianum domus Theoderici.* Tum quidem Romana Eccleſia elegit Wigbertum ſucceſſorem illi fugitiuo, quum certe principes non ſint timori boni operis, ſed mali, ſicut dicitur à Paulo Apoſtolo. Tum etiam Rex ordinatus eſt Imperator ab eodem Papa Clemente, ex qua amborum ordinatione præcipue inſignis eſt annus, qui tunc erat ab incarnatione Domini MLXXXIV. Sed poſt aliquantum temporis fugiens quoque Hildebrand ex illa, *An.1094.* qua ſe occultauerat, munitione, Salernum petiit, ibique vitam finiuit. Igitur vtrum ſit paſtor, an mercenarius, cognoſci veraciter non poteſt, ſi occaſio neceſſitatis deeſt. Vnde ſanctus Leo Papa ſcribens per Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum cæteris paſtoribus Eccleſiæ Chriſti, oſtendens ſcriptis pariter & exemplis, non debere ſacerdotes Dei vllis tribulationibus, vel ſcandalis infirmari, quo diſcedant à cura paſtorali. Nam ipſe dignus plane vicarius Petri Apoſtoli, & verus imitator eſſentialiter boni paſtoris non timuit occurrere vel Genſerico Regi Vandalorum, vel Attalæ Regi Hunnorum, infeſtiſſimis ſcilicet hoſtibus Eccleſiæ, ſimul & reipublicæ, ac proinde ſcribit idem Leo inter cætera paſtoribus Eccleſiæ: *Dicente vero*, inquit, *Domino, Beatus qui perſeuerauerit vſque in finem: unde erat beata perſeuerantia, niſi de virtute patientiæ? Nam ſecundum Apoſtolicam prædicationem: Omnes qui voluerint in Chriſto pie viuere, perſequutionem patientur, quæ non in eo tantum computanda eſt, quod contra Chriſtianam pietatem aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuſcunque ſuppliciis, quum perſequutorum ſæuitiam ſuppleant: ſed & diſſimilitudinem morum & contumacia inobedientium & malignarum telis linguarum, quum huiuſmodi conflictationibus omnia ſemper membra Eccleſiæ pulſentur, & nulla piorum portio à conflictatione ſit libera. Permanendum eſt ergo in opere credito & in labore ſuſcepto: conſtanter tenenda eſt iuſtitia, & benigne præſtanda clementia. Odio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi: & quod in peccantibus ſeuerius caſtigari neceſſe eſt, non ſæuientis plectatur animo, ſed medentis; ac ſi vehementior tribulatio incubuerit, non ita expaueſcamus, quaſi illi aduerſitati propriis viribus reſiſtendo, quum & conſilium noſtrum & fortitudo ſit Chriſtus, ac ſine quo nihil poſſumus, per ipſum cuncta poſſimus: qui confirmans prædicatores Euangelii, & ſacramentorum miniſtros: Ecce ego*, inquit, *vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Et iterum: *Hac*, inquit, *loquutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationem habebitis: ſed confidite, quia ego vici mundum. Quæ pollicitationes, quia ſine dubio manifeſtæ ſunt,*

nullis debemus ſcandalis infirmari, ne electione Dei videamur ingrati, cuius tam potentia ſunt adiutoria, quam vera ſunt promiſſa.

Hæc & eiusmodi dicta pariter, & facta beati Leonis Papæ, ſi quis diligenter attendit, conferens etiam in corde ſuo, quæ Dominus Ieſus in Euangelio fecerit & docuerit, perſpiciet plane Eccleſiam Dei nunc quoq; tentari multiplicibus hæreſium erroribus, quoniam oportet hæreſes eſſe, vt & probati manifeſti fiant in vobis, dicit Paulus Apoſtolus. Ergo Hildebrand dictus Papa Romanæ Eccleſiæ diſceſſit, immo fugit ab Eccleſia, ea præcipue cauſa, vt non videret vel alloqueretur regem Henrichum: quod & fecerunt partis eius Epiſcopi, quotquot non potuerunt epiſcopatus ſuos per vim & per bellum obtinere contra eundem Regem Henrichum, blaſphemantes in eo non ſolum hominem, creaturam Dei, ſed etiam ordinationem Dei: quoniam omiſſa ſinguli, ſiue per contentionem retenta ſua paſtorali cura refugerunt videre in memorato Rege hominem creaturam Dei, & noluerunt ſubiecti eſſe eidem Regi quaſi præcellenti, iuxta mandatum atque doctrinam Petri Apoſtoli, reſiſtentes Dei ordinationi: quoniam reſtiterunt ei, quæ à Deo eſt poteſtati. Inde diuinis humanisque legibus poſthabitis, cœpit apud eiusmodi Epiſcopos eſſe palatium atq; curia, & à facie eorum egreſſa eſt tam crudelis ſententia, vt dicant malum bonum, & bonum malum: prædicantes beatos eſſe, qui pro parte Hildebrandi faciant prælia, ſeditiones, & homicidia: *Popule meus, qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt*, dicit Dominus. Beati enim pacifici, quoniam vocabuntur filii Dei, reddentes nunc interim ea, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, donec veniat perfecta beatitudo, quando pacem meam, inquit, do vobis, quam me do hic relinquo vobis. Ecce iuxta Euangelium vel Matthæi vel Lucæ, quorum vnus regiam generationem, alter ſacerdotalem Chriſti progeniem deſcribit pro magni myſterii ratiōne: iuxta horum, inquam, Euangelium credimus Adam primum, & Adam nouiſſimum eſſe eiusdem naturæ: ideoque poſtquam Dominus & ſaluator noſter terram noſtræ carnis aſſumpſit, ne angelica quidem celſitudo deinde infirmitatem noſtram deſpexit: quoniam quum vel Loth vel Ioſue adorantes prius Angelos non prohiberentur adorare, Angelus Ioannem in Apocalypſi ſe adorare volentem compeſcuit, dicens: *Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum.* Proinde conſiderandum eſt, vtrum peruerſiores ſint iſti, qui deſpiciunt in Rege hominem creaturam Dei, ex talibus ſcilicet factis negantes eam bonam eſſe: an illi, qui dicunt naturam Diaboli malam eſſe, quod affirmant Priſcillianiſtæ hæretici, de quorum fœtidiſſima hæreſi ſic ſcribit Leo Papa vere dignus ſucceſſor Petri Apoſtoli: *Nihil eſt*, inquit, *ſordium in quorumcunque ſenſibus impiorum, quod non in hoc dogma confluxerit: quoniam de omni terrenarum opinionum luto multiplicem fæculentiam miſcuerunt, vt ſoli totum biberent, quicquid alii ex parte guſtaſſent, qui dicunt inter cætera, quod Diabolus nunquam fuerit bonus, & quod non ſit officium Dei natura eius.* Sed Hildebrandt & Epiſcopi eiùs factis quidem negant creaturam Dei hominem bonam eſſe, quem ſcilicet hominem in tantum deſpiciunt in Rege, vt epiſcopatus ſuos relinquentes, & curam animarum ſibi creditarum negligentes fugiant eum videre: quum vera fides, quæ eſt catholica, omnium creaturarum, ſiue ſpiritualium, ſiue corporalium, bonam confiteatur ſubſtantiam, & mali nullam eſſe naturam: ex vitio quippe voluntatis prauæ vitiatum eſt bonum, ſiue in Angelo, ſiue in homine. Hinc ſupradictus Leo Papa: *Odio*, inquit, *habeantur peccata, non homines: & quod in peccantibus ſeuerius caſtigari neceſſe eſt, non ſæuientis plectatur animo, ſed medentis. Vbi enim beneuolentia, ibi amicitia.* Sed cum diabolo amicitia non eſt habenda, cui ſemel renunciando bellum indiximus: cui ſi nunquam conſenſiſſemus, nunquam in iſtas miſerias incidiſſemus. Cum omnibus autem hominibus iubemur, quantum in nobis eſt, pacem habere: cuius pietatis ſtudium præcipimur vſque ad inimicos etiam diligendos transfundere. Inter hæc enim, quæ valde bona deſcribuntur, præcipue eſt bona creatura Dei homo: quoniam ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt homo: qui etſi male vſus ſit libero arbitrio, declinans à bono ad malum, non perdidit tamen mentis intellectum, vbi ad ſimilitudinem Dei

factus

factus eſt homo. Dicitur autem homo totius collectio multitudinis, quæ eſt ſub ſpecie hominis: qui ſcilicet homo diligendus eſt, non errores ipſius, non peccata ipſius. Nam dicens in Euangelio Dominus: *Diligite inimicos veſtros, orate pro eis, qui vos perſequuntur, benefacite eis, qui vos oderunt*: hortatur nos ad ſimilitudinem Dei. Ideoque adiunxit: *Sitis*, inquiens, *filii patris veſtri, qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Vnde Auguſtinus in tractatu Pſalmi LXX. *Qui ergo*, inquit, *bene vult inimico ſuo, Deo ſimilis eſt: nec iſta ſuperbia, ſed obedientia eſt, quoniam ad imaginem Dei facti ſumus. Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.*

Hanc vtique imaginem Hildebrand & Epiſcopi eius in Rege Henricho & oderunt & perſecuti ſunt, & poteſtatem quæ à Deo eſt, qua & ipſe adhuc regnat atque imperat, & oderunt, & perſecuti ſunt: ideoq; aſſumtis ſibi quibusdam ſciſſuris regni conſtiterunt contra ordinationem Dei alium Regem, Rudolfum ſcilicet Ducem Sueuorum, ſub quo prælia rentur bellum ſuum: quo quærebant omnibus modis mortificare Regem Henrichum, cupientes corpore & anima perire eum. Igitur anno ab incarnatione Domini MLXXVII. conuenerunt menſe Martio Epiſcopi & Principes, qui erant ex parte Hildebrandi Papæ, & elegerunt Regem contra Regem, circa tertiam ſcilicet hebdomadam Quadrageſimæ: quibus ſcilicet ſacroſanctis diebus iubetur Chriſtiana religio aliorum temporum negligentias diluere: & ſicut rerum, ita quoque offerre Deo decimas dierum: quando etiam præcipit Dominus per prædicatores ſuos inſonare nõ ſignum belli, ſed tubam prædicationis ad conuocandum in Eccleſia populũ propter pœnitentiæ ſtudium. *Canite*, inquit, *tuba in Sion, ſanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, ſanctificate Eccleſiam, coadunate ſenes, congregate paruulos, & ſugentes vbera.* Et iterum: *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum, dicit Dominus Deus.* Legitur quoq; in libro Romani ordinis, quia ordo ſcrutiniorum quarta feria, tertiæ in quadrageſima hebdomadæ propter nouæ ſcilicet regenerationis candidatum initiatur, & in ſabbato ſanctæ Paſchæ finitur, vt ſecundum formam VII. donorum Spiritus ſancti, VII. ſcrutinia, & totidem oblationes, quas patrini vel matrinæ pro electis iubẽtur offerre, compleantur. Sed contra aliud nunc inſtituitur iter, quam ad baptiſmum: quoniam ſcrutinium intelligitur iter ad baptiſmum. Nam circa hanc tertiam quadrageſimæ hebdomadam canitur per ſupradictos Epiſcopos quaſi bellicum quoddam ſignum, vt congregent populum conſtituere ſibi Regem nouum. Qui certe Rudolfus cum media quadrageſima, die ſcilicet Dominica, per Sigifridum Moguntiæ Eccleſiæ archiepiſcopum ordinaretur, ſanguine multorum hominum initiatur: quoniam Moguntiæ plebis multitudo conclamans atque concurrens ad eiusmodi ſeditionis portentum repellitur, fugatur atque occiditur: & Eccleſia, in qua facta eſt hæc ordinatio, ſanguine etiam violatur. Proinde vos, qui tremitis ad iudicium Domini, attendite obſecro iudicium Domini. Poſtquam vero ille Rudolfus Rex quarto ordinationis ſuæ anno in prælio occiſus eſt, proximo dehinc anno vterque locus, qui erat particeps & electionis & ordinationis eius, ex Dei iudicio per ignem conſumptus eſt. Nam opus illud ſpecioſum Henrichi Regis ſecundi, & Imperatoris primi, ſcilicet Babenberg, in cuius epiſcopio ille electus eſt, ignis conſumpſit in ſabbato ſancto paſchæ, caput autem Galliæ atque Germaniæ Moguntiam ſimiliter ignis conſumpſit infra Pentecoſten eodem anno, qui tunc erat MLXXI. incarnationis Dominicæ. *Vbi nunc eſt Iſrael Rex tuus? dicit Dominus, & vbi ſunt iudices tui? quæ dixiſti, Da mihi Regem & Principes. Ipſi quippe regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognoui, dicit Dominus exercituum.*

Rudolphus Rex in ſchiſmate.

Incendia Bambergæ & Moguntiæ.

Peracta vero, ſicut dictum eſt, Rudolfi Regis electione pariter & ordinatione per Epiſcopos, de qualibet dicit per Prophetam Dominus: *Manus veſtræ pollutæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri inquinati.* Peracta (inquam) electione ſimul & ſanguinea illius ordinatione, quibus interfuerant legati quoque Hildebrandi Papæ, non multo poſt reuerſus eſt Henrichus Rex de partibus Italiæ, quo perrexerat ad ſatisfactionem, vel ad ſupplicandum eidem Romano pontifici pro pace vel Ec-

cleſiæ vel reipublicæ. In cuius aduentu in Germaniam diſperſi ſunt inimici eius & fugerunt à facie eius: abieruntque quidam de Epiſcopis in Saxoniam cum Rege ſuo Rudolfo, quidam autem ad montana, & ciuitates munitas, dicente Apoſtolo: *Quia principes non ſunt timori boni operis, ſed mali.* Recolite nunc Montanorum ſectam, immodicam fidei & patientiæ obſeruantiam: quia quum tempore perſequutionis fugiſſent quidam in montana, & latuiſſent in montibus, diuiſi per hoc de corpore Eccleſiæ, dicti ſunt Montani hæretici, ſicut in VIII. libro Etymologiarum ſcribit Iſidorus Epiſcopus. Sed Hildebrand & ſuæ partis Epiſcopi, quibus à Rege Henricho ſæpe pax oblata eſt, & minime recepta, diuiſerunt ſe ſponte ſua ab vnitate catholicæ Eccleſiæ: fugienteſque in munitiones atque montana, reliquerunt Eccleſias ſuas abſque ſpeculatore, & oues abſque paſtore: eligentes potius fugere ad montem magnum, quem promittit Dominus per Prophetam Zachariam, coram Zorobabel duce Iuda in planum deduci, quam aſcendere ad montem Domini, de quo factum eſt ad Eſaiam verbum Domini: *Et erit*, inquiens, *in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium*, quales ſuſcipiunt montes pacem populi, & colles iuſtitiam. Vbi enim pax, ibi & iuſtitia: quoniam iuſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe, ſicut dicit Pſalmiſta. Vnde ipſe, qui eſt pax noſtra, Chriſtus dicit poſt ſalutarem doctrinam inſtitutionis Euangelicæ, cui iuſtum eſt obedire: *Hæc loquutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis.* Propter quod enim (ſicut atteſtatur Auguſtinus) totum agitur, quod Chriſtiani ſumus, ſcilicet vt in Chriſto pacem habeamus, & ſimus in vnitate corporis eius. Hæc enim pax non habet finem temporis, & ipſa erit omnis piæ noſtræ intentionis actioniſque finis: propter hanc ſacramentis eius imbuimur, propter hanc mirabilibus eius operibus & ſermonibus erudimur, propter hanc Spiritus eius pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & ſperamus, & eius amore, quantum donat, accendimur. Hac pace in preſſuris omnibus conſolamur, hac preſſuris omnibus liberamur, propter hanc omnem tribulationem fortiter ſuſtinemus, vt in hac feliciter ſine vlla tribulatione regnemus. Patria enim noſtra pax eſt, & hæreditas noſtra pax eſt. *Per hanc*, inquit idem Auguſtinus Epiſcopus, *vos ſalutamus, hanc vobis annunciamus.* Sed oderunt Hieruſalem, qui oderunt pacem, qui conſcindunt vnitatem, quibus falſo pacem pronunciantibus populo reſpondetur, quum dixerint, *Pax vobiſcum, & cum ſpiritu tuo.* Falſum enim, inquit, dicunt, & falſum audiunt, quibus dicunt, *Pax vobiſcum*, quos ſeparant à pace orbis terrarum, & quibus dicuntur: *Et cum ſpiritu tuo*: ſi in ſpiritu eorum eſſet pax, nonne vnitatem diligerent, & diſſenſionem derelinquerent? Neque vero pax eſſe poteſt vera, vbi non eſt vera concordia: quia diſiuncta ſunt corda. Quomodo enim, inquit, conſors dicitur, qui ſortem iungit: ita ille concors dicendus eſt, qui corda iungit.

Sed iam facta diuiſione Imperii ſimul & Sacerdotii ſurrexit Rex aduerſus Regem, gens aduerſus gentem, Epiſcopus contra Epiſcopum, populus contra populum. Exinde vero quantæ cædes factæ ſint hominum, quantæ deſtructiones Eccleſiarum, quanta etiam rerum confuſio exinde facta ſit in omni Eccleſia, indigere videtur tragœdia magis, quam hiſtoria. Magno ſe iudice quiſq; tuetur, dum vterque Rex iuſte arma ſe induiſſe arbitratur: Henrichus ſcilicet, quod natus & nutritus in regno ſucceſſiſſet progenitoribus ſuis in regnum ex Dei ordinatione, ac proinde accepiſſet iuxta doctrinam Apoſtoli vindicem gladium in impios atq; iniuſtos vel Eccleſiæ vel reipublicæ: Rudolfus autem, quod obediens eſſe deberet Pontifici ſedis Apoſtolicæ, qui per Epiſcopos partis ſuæ prædicaſſet, eum non teneri obnoxium periurii vel perfidiæ, ſi contra eum arma tuliſſet: qui, vtpote excommunicatus, Rex iam eſſe non poſſet: quum hoc ſit, inquiunt, fidei atque fidelium in Eccleſia, occidere ſcilicet ac perſequi eos, quicunque communicantes vel fauentes excommunicato Regi Henricho, noluerint declinare poſt partium ſuarum ſtudia. Noua & inaudita eſt prædicatio eiuſmodi, quum Eccleſia non habeat ſibi conceſſum gladium, niſi ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Iuſtitia quippe Phariſæorum eſt, non occidere, non peierare: *ſed vere dico vobis*, ait in Euangelio Dominus,

Montani hæretici.

nus, *quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Cum enim dictum ſit his qui ſunt ſub lege, Domino iuramenta ſua reddere* : *ego autem*, inqnit, *vobis dico, qui eſtis ſub Euangelica perfectione, non iurare omnino, & non reſiſtere malo* : *ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, prabe illi & alteram.* Ergo cum grauius ſit gladio cogere ad ſupradictarum partium conſpirationem, quam verberibus exigere fidem, ecce ſanctus Gregorius ſcribit de eiuſmodi ad Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum: *Noua*, inquiens, *atque inaudita eſt iſta prædicatio, qua verberibus exigis fidem. Paſtores etenim*, ait, *facti ſumus, & non perſecutores.* Huius autem perſecutionis rabiem, quæ iam non verberibus agitur, ſed gladiis ſimul atque rapinis & deſtructionibus Eccleſiarum ſiue ciuitatum, & incendiis villarum multo tempore authoribus Epiſcopis exercetur: huius (inquam) perſecutionis rabiem comprobat ſcriptor illius Epiſtolæ, qua ſuſcepit partem ſui Gregorii defendere : & intendit eam ſanctorum patrum ſcriptis hinc inde fraudulenter collectis affirmare, vt gladius linguæ acérbius affligat eccleſiam, quam gladius occiſionis hactenus afflixerit eam : quoniam iuxta ſententiam quoque Auguſtini, gráuius illi cor feriunt, qui gladio linguæ feriunt: & acerbius, inquit, ſanguinem fundunt, qui Chriſtum, quantum in ipſis eſt, in homine occidunt. Scribit enim poſt multa, & inter multa, quibus calumniatur vel Henrichus imperator, vel Clemens Papa : *Verum qui hactenus*, inquit, *tacebat, huic reſponſurus calumniæ Papa Damaſus procedat* : *Qui poteſt obuiare & perturbare peruerſos, & non facit, nihil eſt aliud quam fauere eorum impietati : nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Leo Papa* : *Negligere, cum poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quam illis fauere* : *ergo enim cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas, quæ minime defenſatur, opprimitur. Gregorius in ſuis Moralibus. Plerunque quieti atque inconcuſſi relinquimur, ſi obuiare prauis pro iuſtitia non curamus : ſed cum ad æternæ vitæ deſiderium animus exarſerit : ſi iam lumen intrinſecus reſpicit, ſi in ſe flammam ignis ſancti feruoris accendit, inquantum locus admittit, inquantum cauſa exigit, debemus pro defenſione iuſtitiæ noſmetipſos obiicere, & peruerſis ad iniuſta erumpentibus, etiam cum ab eis non quærimur, obuiare. Nam cum iuſtitiam, quam nos amamus, in aliis feriunt, nos nihilominus ſua percuſſione confodiunt, etiamſi venerari videantur.*

Hæc ſanctorum Patrum documenta, quæ conuertit ille peruerſus ad confirmanda bellorum ſtudia, nos teneamus pro defenſione pacis & veræ iuſtitiæ: quoniam iuſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe: neque alia ſentiamus de ſupradictis cæteriſque ſanctis Patribus, niſi quæcunque ſunt vera, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæ & didiciſtis & audiuiſtis. Sed videte obſecro, & attendite ea qua oportet diligentia, quare intulerit ille ſupraſcripta ſanctorum patrum teſtimonia: ſcilicet, quoniam Clemens Papa ſuper his malis quæ fiunt in Eccleſia, dolet & triſtatur, quæ nos patimur: quoniam ſi patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & ſi gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Ergo cum ſit facta diuiſio in Eccleſia illis exeuntibus à nobis, non nobis ab illis, inſcribimur tamen, & blaſphemamur ſchiſmatici eſſe, qui ſumus in toto, non in aliquorum parte: & prædicantur illi, ac beneficiantur catholici eſſe: quorum vnus audacior cæteris audet etiam ſcriptis partem ſui Gregorii defendere, & ſic inter cætera reſpondet ad dicta Clementis Papæ. Aſſerit etiam, inquit, prædictus calumniator ex occaſione prædicationis catholicorum : *non enim poſſumus aliquid aduerſus veritatem, ſed pro veritate*, cum Apoſtolo dicentium, tam in Italico, quam Theutonico regno fieri rapinas, incendia, deſtructiones Eccleſiarum, gemitus & ſuſpiria orphanorum & viduarum. Huic quiddam ſimile conclamabant & Iudæi in Redemptoris noſtri occiſione: *Commouit populum, docens per vniuerſam Iudæam, & incipiens à Galilæa vſque huc.*

Noſtis vero qui Euangeliũ legiſtis, quæ Dominus Ieſus fecerit, & docuerit, quomodo ſanitates corporum, & curationes animarum operatus ſit: ideoque ſcribæ & Phariſæi de falſa iuſtitia præſumentes, beneficiis eius, & virtutibus inuidebant: & quæ negare nequiuerant, ſiniſtra interpretatione peruertere labora-

bant: & propter multa eius bona opera vſque ad mortem perſecuti ſunt eum, acclamantes eum commouiſſe populum: quoniam populus in his quæ glorioſe fiebant, admirabatur, & glorificabat Deum. Phariſæi quippe interpretantur diuiſi, quales dicit Apoſtolus habere zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam: *Quoniam ignorantes*, inquit, *Dei iuſtitiam, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.* Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones in cordibus veſtris, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Ecce enim aduerſarii Redemptoris noſtri calumniabantur, eum eſſe ſeductorem: iuxta quod & noſtri temporis ſcribæ & Phariſæi appellant Clementem Papam calumniatorem: quia quærit ſalutem omnium, dolens fieri in Italico pariter & Theutonico regno ex prædicatione aduerſantium epiſcoporum rapinas & incendia, atque deſtructiones Eccleſiarum, gemitus & ſuſpiria orphanorum & viduarum. Ex hoc enim, inquit Apoſtolus Io. cognoſcimus ſpiritum veritatis & ſpiritũ erroris: quia qui audit nos, ſpiritum habet veritatis: & qui nos non audit, ſpiritum habet erroris. Videamus quid moniturus eſt, in quo audire illum debeamus. *Dilectiſſimi*, inquit, *diligamus inuicem.* Hoc docet præcipue, & hoc ipſum monet aſſidue, quia dilectio ex Deo eſt. Et ideo qui nouit Deum, inquit, audit nos: qui autem non eſt ex Deo, non audit nos. Sed vere commouerunt populum, qui recedentes ab vnitate dilectionis, qua iubemur nos inuicem diligere, diuiſerunt vel Eccleſiæ vel Reipublicæ populum, vt ſit populus contra populum. Nam iſti, iuxta Dominicum pariter & Apoſtolicum præceptum, ſubiecti ſunt legitimo regi Henricho, vtpote Dei miniſtro, quem dicit Apoſtolus non ſine cauſa portare gladium, ſcilicet ad vindictam impiorum: illi autem contra Dei ordinationem conſtituerunt ſuper ſe in Regem aduerſarium, qui ſub Rege Henricho erat dux Sueuorum, quod certe factum eſt in defenſionem malefactorum: quoniam leges ſilere ſolent per tempus bellorum. Ergo Petrus nondum intelligens quæ Dei ſunt, portat gladium, qui vltor Dominicæ iræ poſitus eſt in eum qui male operatur. *Sed conuerte eum*, inquit, *in locum ſuum: quoniam ſi rogauero patrem meum, exhibebit mihi modo in auxilium plusquam XII. millia Angelorum. Omnis enim*, ait, *qui gladium acceperit, gladio peribit*: vel illo gladio, quem dicit Dominus vibratum eſſe in cœlo, quanto magis in terra: vel gladio ſpiritus, qui in Dei ſcribitur armatura, quem etiam habet Eccleſia Dei, vnde & debellantur eius inimici: eodemq; gladio ſpiritus præcipiuntur filii Eccleſiæ per ſupraſcriptos patres, Damaſum ſcilicet, atque Leonem, & Gregorium, totius erroris falſitatem abſcindere, & peruerſos perturbare: quod, inquiunt, qui negligit facere, conuincitur impietati eorum fauere. Atteſtante enim eodem patre Gregorio, *Eccleſia ab aduerſariis ſuis perſecutionem patitur duobus modis: ſcilicet aut verbis, aut gladiis. Sed cum verbis*, inquit, *perſecutionem ſuſtinet, exercetur eius ſapientia: cum vero gladiis, exercetur eius patientia.* Ecce impugnamur non ſolum periculis bellorum, vel pugnis verborum, ſed etiam ſcriptis aduerſariorum: & quod grauiſſimum nobis eſt, introducuntur contra nos teſtimonia ſanctarum ſcripturarum, vt ea quibus coronauit Dominus Eccleſiam ſuam per ſanctos Patres quaſi ſcuto quodam protectionis, nunc ex parte ſint hoſtium quaſi pro quibuſdam telis: quibus tanto grauius vulneretur Eccleſia, quanto pernicioſius ſolent familiares inimici in corde & corde loqui per labia doloſa. Vnde iam imminere videtur illa magna tribulatio, qualem dicit in Euangelio Dominus non fuiſſe ab initio mundi vſque modo. *Tunc ſi quis*, inquit, *vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere. Surgent pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia. ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Ecce*, inquit, *prædixi vobis: ſed væ homini*, ait, *per quem ſcandalum venit.* Grauiter quidem ſcandalizamur, quod ſanctis quoque patribus, qui apud nos viuere debent in ſuis conſtitutionibus, hæc calumnia imponitur: vt per eorum doctrinam, qua loquitur nobis Chriſtus, qui eſt pax noſtra, confirmentur nunc partium ſiue bellorum ſtudia. Vnde noſter aduerſarius, apud quem non eſt veritas, nec pax, neque iuſtitia, ſcribit poſt multiplicem teſtimoniorum congeriem: quibus contendit nihil valere apud nos Chriſti Eccleſiæ Sacramenta, & quod ſuſpenſi ſimus ab Eccleſiaſtica communione ſecundum Canonum præcepta:

pta: *Sufficiant*, inquit, *hæc pauca charitati veſtræ, qui catholici vultis eſſe, quatenus has ſanctorum patrum ſententias in promptu habeatis, quibus & vos defendere, & veritatem impugnantes refellere valeatis.* Et poſt hæc, in fine ipſius Epiſtolæ ex propriis verbis condemnans ſe, ſuoſq;, oſtendit nihil ipſis cum catholica hac vniuerſali Eccleſia commune eſſe: & ideo catholicos non eſſe, cum ſuſcepiſſent partem ſui Gregorii defendere. *Nos*, inquit, *qui iuſtam partem Gregorii iam à Deo aſſumpti defendimus, per hoc non homini, ſed ſoli Deo placere contendimus. Fructus vero iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem, ſicut Iacobus Apoſtolus teſtatur: ſed dum hæretici Deum defendere nituntur, offendunt: quanto magis, qui partem alicuius hominis defendunt? Intuendum etiam*, inquit, *quod homines qui Wigberto vel Henricho fauent, aut temporalis commodi reſpectu, vel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu.*

Erubeſcimus ſane, quod facti ſumus opprobrium nimis inimicis noſtris: quod & dici non debet ſine lachrymis: quia ipſi feruentiores ſunt ad defendendam pariter & augendam partem ſui Gregorii, quam noſtri ad probandam & confirmandam vnitatem catholicæ Eccleſiæ Chriſti. Nam iuxta quod dicitur in Euangelio, moris eſſe ſcribarum, & Phariſæorum & hypocritarum, quod circumeunt mare & aridam, vt non tantum faciant vnum proſelytum, ſed vt totus mundus vadat poſt eos, non poſt Chriſtum: vnde & Phariſæi, qui dicuntur diuiſi, inuidebant Chriſto: ſicut legitur in Euangelio, quod turba quæ præcedebat & quæ ſequebatur euntem Hieroſolymam, ad viſionem ſcilicet pacis, laudes acclamauerit ei, *Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini*: & dicebant: *Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt eum abiit.* Et ille: *Cum exaltatus*, inquit, *fuero, omnia traham ad me.* Et gratias agens Deo patri, quod mitibus atque manſuetis reuelauerit Sacramenta aduentus ſui, quæ neſcierunt ſcribæ & Phariſæi: *Confiteor*, inquit, *tibi pater, Domine cæli & terræ, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita ſunt à patre meo.* Ecce cum exaltatus fuerit Chriſtus, dicitur ad ſe omnia trahere, & ſibi omnia à patre ſuo tradita eſſe. Sed ille qui non eſt in hac vniuerſitate, hoc eſt in catholica Eccleſia, ſcribit talia: *Nos*, inquit, *qui iuſtam partem Gregorii iam à Deo aſſumpti ſicut iuſtum eſt, defendimus: per hoc non homini, ſed ſoli Deo placere contendimus.* Ergo, ſicut dictum eſt ex authoritate ſanctorum Patrum, hæretici dum defendere Deum nituntur, offendunt: quanto magis qui partem alicuius hominis defendunt. Vnum itaque ſignum eſt electionis, ſoliditas charitatis: Vnde ne vel miraculis quidem reproborum ſeducamur, quæ non fiunt ex charitate, ſed per elationem. *In hoc*, inquit Dominus, *cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Igitur vbi non eſt charitas, vnde vnitur Eccleſia, ibi non eſt iuſtitia: & vbi non eſt iuſtitia, ibi nec virtus aliqua: quoniam omnes virtutum ſpecies continentur vno iuſtitiæ nomine, cum & iuſtitia ſit lex diuina, & vinculum ſocietatis humanæ. *Intuendum etiam*, inquit, *quod omnes qui Wigberto vel Henricho fauent, aut temporalis commodi reſpectu, vel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu.*

Sicut ſcribit Gelaſius Papa: *Duo ſunt, quibus principaliter mundus hic regitur: authoritas ſacrata Pontificum, & regalis poteſtas. Chriſtus enim memor fragilitatis humanæ, quod ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica temperauit: ſic actionibus propriis, dignitatibuſque diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, ſuos volens medicinali humilitate ſaluari, non humana ſuperbia intercipi: vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & pontifices pro temporalium curſu rerum imperialibus diſpoſitionibus vterentur, quatenus ſpiritalis actio à temporalibus diſtaret incurſibus, & Deo militans minime ſe negotiis ſecularibus implicaret: & viciſſim non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet negotiis ſecularibus implicatus, vt & modeſtia vtriuſque ordinis curaretur, ne extolleretur vtroque ſuffultus, & competens qualitatibus actionum ſpecialiter profeſſio aptaretur.* Hanc Dei diſpenſationem quiſquis diligenter conſiderat iuxta diuinam vtriuſque poteſtatis ordinationem, perſpiciet ſane in hoc quoque per Hildebrandum & Epiſcopos eius magnam operatam eſſe iniquitatem: qui cum pro pontificali dignitate non deberent vel negotiis

ſæcularibus ſeſe implicare, vſurpauerunt ſibi ordinationem regiæ dignitatis contra Dei ordinationem, & contra vſum atq; diſciplinam Eccleſiæ: & quia ipſi noluerunt Henrichum regem regnare, iccirco noluit etiam ſcriptor propoſitæ epiſtolę Regem eum appellare: ſed miro modo eum inhonorauit, quem Deus Apoſtolum ſuum Petrum honorificare præcipit: quoniam & honor Regis iudicium diligit. Et quia nos inſtituti doctrina Apoſtoli Iudæ, non præſumimus dominationem ſpernere, vel maieſtatem blaſphemare, iudicamur extranei eſſe ab Eccleſiaſtica communione: cum aſpicientes in authorem fidei, & conſummatorem Ieſum reddamus poteſtati à Deo nobis prælatæ debiti honoris ſuffragium, magnã habentes impoſitam nubem teſtium, per quorum patientiam ſimul & doctrinam curramus ad propoſiti certaminis brauium. Sanctus enim Gregorius in libro de Paſtorali cura, proponit nobis exemplum Saulis atq; Dauid quomodo boni etiam atque eminentes in Eccleſia viri debeant malis quoque rectoribus ſubditi eſſe, iuxta quod Dauid Saulem pertulit: quem videlicet infeſtiſſimum perſecutorem ſuum cum poſſet occidere, noluit occidere: inſuper & viros ſuos, ne conſurgerent in eum, ſermonibus confregit: & quod vel oram chlamydis ſuæ abſcidiſſet, pœnituit. Quod vero hic ſummus pontifex & virtutum artifex legitur propoſuiſſe & docuiſſe, credas omnes ſanctos patres pariter & feciſſe & docuiſſe. Boni, inquit, ſubditi ſi quando prö infirmitate ſe abſtinere vix poſſunt, vt extrema quædam atque exteriora præpoſitorum mala, ſed tamen humiliter loquantur, quaſi oram chlamydis ſilenter incidunt: quia videlicet dum prælatæ dignitati, ſaltem innoxiæ, & latenter derogant, quaſi regis ſuperpoſiti veſtem fœdant: ſed tamen ad ſemetipſos redeunt, ſeque vehementiſſime reprehendunt. Vnde & bene illic ſcriptum eſt: *Quia poſt hæc Dauid percuſſit cor ſuum, eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul.* Facta quippe præpoſitorum oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte reprehendenda iudicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt vt per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad ſemetipſum redeat: & cum præpoſitæ poteſtati detraxerit, eius contra ſe iudicium, à quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat. Nam cum in præpoſitos delinquimus, Eius, inquit, ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus. Vnde etiam cum longe lateque excreuiſſent Simoniacę & Neophytorum hęreſes, idem Gregorius ſuper hac re valde ſollicitus, non minaciter, ſed ſuppliciter inde egit apud Francorum Reges. *Paterno*, inquit, *vos ſalutantes affectu petimus præcellentiſſimi filii, vt deteſtabile hoc malum Simoniacæ hæreſis ac Neophytorum de regni veſtri finibus ſtudeatis prohiberi, & nulla apud vos excuſatio, nulla contra animam veſtram ſuggeſtio locum inueniat: quia facientis procul dubio culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare.* Hęc legimus ſanctum Gregorium ſcripſiſſe & docuiſſe, & vt multos lucrificaret, ſe ſeruum omnium, prępcipue autem Regum atq; imperatorum feciſſe: ideoque videtur nobis hoc conſequens non eſſe, vt conſtituerit Reges aliquos de regno ſuo deiiciendos eſſe, ſicut ei adſcribit propoſitę ſcriptor Epiſtolę. *Gregorius*, inquit, *huius nominis primus Decernimus Reges à ſuis dignitatibus cadere, & participatione corporis & ſanguinis Domini carere, qui temerario auſu præſumpſerint contra ſedis Apoſtolicæ iuſſa venire.* Certe qui eiuſmodi eſt, iam iudicatus eſt, iuxta quod & Saul a Domino reprobatus eſt: & tamen poſtquam abiecerat eum Dominus, ne regnaret ſuper Iſrael, legitur multos annos vixiſſe pariter & regnaſſe, vt ſcilicet electorum Dei patientia exerceretur, aut probaretur ſub crudeliſſimo rege, quem etiam ipſe Dauid electus à Deo in regem patientiſſime tulit: & pro eo quod eſſet Chriſtus Domini, timuit occidere, cum poſſet eum, vtpote perſecutorem ſuum, occidere: qui in hoc etiam pœnituit, quod vel ſummitatẽ chlamydis eius abſcindere pręſumpſerit. Saul vero LXXXV. ſacerdotes Domini vna die occidit: & tamen eum qui eiuſmodi erat, patientia ſanctorum ſuſtinuit. Sed Henrichus Rex nihil horum faciens, ſed Epiſcopis liberam diſponendarum eccleſiarum poteſtatem permittens, quia noluit in manus Hildebrandi Papę pro voluntate hoſtium ſuorum tradere regiam poteſtatem, & honorem, & regnum ſuum: ideo ſcribitur merito pro inobedientia ſua damnatus eſſe, quaſi per hoc voluerit ius ſacerdotale ſibi ſubſternere. *Reſpondendum eſt etiam*

his,

bus, inquit, *qui ſpiritalibus ſecularia, diuinis humana præferentes, & ius ſacerdotale laicis ſubſternere volentes, conqueruntur Henrichum à Gregorio ſine exemplo damnatum. Sed vt querimoniæ*, inquit, *huic ſilentium imponant, inclinent aures hiſtoriis, quam ſæpe præſules non ſolum Apoſtolici, ſed & prouinciales, in defenſione iuris Canonici regali ſiue Imperatorio non pepercerunt nomini.* Ecce cum quanto agit ſtudio pertinaciæ, vt moueat nos à ſoliditate fidei noſtræ, quatenus introducti vel teſtimoniis ſcripturarum, vel hiſtoriis rerum, declinemus ad partem ſui Gregorii Papæ: cum is certe vtriſque abutatur, vertendo falſa interpretatione, non vera ratione. Sed nulli horum credimus mediante Deo, quales Antichriſtos dixit Ioannes Apoſtolus multos nunc eſſe in mundo: quia Paulus Apoſtolus, per quem loquitur Chriſtus, dicit, & id ſecundo repetit: *Licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Ex huius certe anathematis vinculo, nemo liber exiſtit, niſi quem nullus error inuoluit: ac proinde, ſicut ſanctus Leo Papa ſcribit: *Si omnes ſacerdotes & mundus aſſentiatur damnatis, damnatio conſentientes inuoluit, non præuaricationem conſenſus abſoluit.* Sub damnationis quidem ſententia ſunt, quotquot Euangelio non obediunt, quotquot Dei ordinationi reſiſtunt, quotquot in vnitate Eccleſiæ non ſunt: quoniam vna eſt, inquit Dominus, columba mea, perfecta mea: vna eſt fides Chriſtiana, quæ eſt catholica. Catholica autem veraciter eſt illa, quæ ab omnium perfidorum, atque ab eorum ſucceſſoribus conſortibus ſincera, pura, immaculata communione eſt diuiſa. Sed ille qui ſcribit & teſtificatur ſe in parte ſui Gregorii eſſe, & partem ipſius defendere, ille inquam talis cum ſit extra catholicam, hoc eſt vniuerſalem Eccleſiam, ſcribit apud nos, qui nolumus participes eſſe partium ſuarum, nihil valere, nihilque nobis proficere Sacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quæ ſunt baptiſma & chriſma, atque corporis & ſanguinis Domini myſteria: & ad augendum nobis terrorem, introducit contra nos teſtimonium ſancti Auguſtini: quod nos qui credimus & confitemur ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, retorquemus è diuerſo in eos qui amplectuntur eſſe in parte ſui Gregorii. Auguſtinus in ſermone de Blaſphemia ſpiritus ſancti: *Si quenquam*, ait, *extra Eccleſiam ſuorum pœniteat peccatorum, & huius tanti peccati, quod alienus eſt ab Eccleſia Dei, cor impœnitens habeat, quid ei prodeſt illa pœnitentia, tum iſto ſolo verbo dicat contra ſpiritum ſanctum, quod extraneus eſt ab Eccleſia: qua accepit hoc donum, vt in ea in ſpiritu ſancto fiat remiſſio peccatorum?* Et iterum: *Cor impœnitens caueatur, nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi vt teneatur Eccleſia, vbi remiſſio peccatorum datur, & ſocietas ſpiritus in pacis vinculo cuſtoditur.*

Hæc ſcribit ſanctus Auguſtinus de catholica Eccleſia vbi concordat membrorum vnitas per charitatis & pacis ſtudia. *Vnde in vno*, inquit, *eſtote, vnum eſtote, vnus eſtote: & væ illis qui oderunt vnitatem Eccleſiæ, præſumentes in hominibus partes facere.* Ergo ſicut idem Auguſtinus ait, *Fauſtinus parti præerat, non Eccleſiæ*: iuxta quod & Hildebrant parti ſuæ præerat, non Eccleſiæ, qualem ſcilicet partem ſcribit quidam de participibus ſuis defendere cœpiſſe. Sed Galaſius Papa: *Quæ priuilegio*, inquit, *vniuerſalis Eccleſiæ contraria probantur, nulla ratione ſubſiſtunt: pars autem longe diſtat à toto, quod eſt vniuerſale: ideoque inferior poteſt quidem errori cuilibet inuoluere aliquem, non abſoluere.* Igitur ſiue ſit ille Gregorius, ſiue Hildebrand, vel alius quiſquam: qui præeſt parti, non Eccleſiæ, non potuit Henrichum Regem damnare: qui certe hoc ſtudet, hoc optat, & maxime laborat, vt fiat vnum corpus Eccleſiæ, quatenus perinde etiam poſſit fieri vnum corpus Reipublicæ, fuerit ſane errans, qualem deſcribit Galaſius Papa non poſſe ſine pœna eſſe. *Sit igitur*, inquit, *erranti dicta pœna fore perpetua, ſit erranti dicta nunquam eſſe ſoluenda, quaſi errans eſſe deſtiteris, pœna quæ erranti eſt præfixa perpetua, non erranti (id eſt, aliter effecto quam cui præfixa eſt) non ſolum non poteſt eſſe perpetua, ſed nec eſſe iam pœna. Non eſt enim ipſe cui præfixa eſt: erranti enim præfixa eſt, non non erranti. Quæ enim*, inquit, *erranti præfixa perpetua eſt, & perpetuo conſtringit errantem, non errantem non poteſt iam tenere.* Contra hæc ſanctorum patrum teſtimonia,

ſi quid aduerſarius noſter reſpondere habeat, dicat: qui ſe iactat poſſe nobis per introductas rerum hiſtorias ſilentium imponere: qui tanto plus nos exercet ſua locutione, quanto plus ille videtur errare: quod etiam vnum eſſe beneficium diuinæ prouidentiæ atteſtatur ſanctus Auguſtinus, vt qui foris ſunt, plurimum proſint fidelibus, non verum quod neſciunt docendo, ſed ad verum quærendum, & ad verum aperiendum catholicos excitando: ne imperitiæ noſtræ tenebris delectati dormire magis velimus, quam lucem veritatis intueri. *Sed vt huic*, inquit, *querimoniæ ſilentium imponant, inclinent aurem hiſtoriis, quam ſæpe Præſules non ſolum Apoſtolici, ſed & Prouinciales in defenſionem iuris Canonici regali ſiue imperatorio non pepercerunt nomini.* Et ſubiungit, quod Innocentius Papa Arcadium imperatorem ſub anathematis vinculo à fidelium conſortio ſeparauerit: quod quam verum ſit, ex his quæ in ſuperiori libro ſcripſimus, vel de Arcadio, vel de Innocentio quiſque diligens facile peruidebit. Cum certe Innocentius Papa obſeruantiſſime cuſtodierit cum omnibus ſanctis patribus Euangelicam hanc regulam Domini, vt redderent ea quæ ſunt Cæſaris Cæſari, cum rite non poſſent aliter reddere Deo, quæ ſunt Dei: ideoque iuxta quod ſupra dictum eſt ex verbis Gelaſii Papæ, ordinata eſt à Deo, ſicut ſacrata Pontificum authoritas, ita & regalis poteſtas, vt Chriſtiani Imperatores pro æterna vita indigerent pontificibus, & pontifices pro temporalium curſu rerum imperialibus vterentur diſpoſitionibus. Poſt hæc ſcribit, quod Conſtantinus Papa Philippum anathematizauerit: quod nec in geſtis pontificalibus, nec in hiſtoriis inuenitur: vbi tantum legitur, quod Philippus ſupradicto Papæ literas praui dogmatis direxerit, quas ille cum Apoſtolicæ ſedis concilio reſpuit. Philipppus quippe præter id quod contra Iuſtinianum Imperatorem regnum adeptus eſt; hæreticus eſſe probatus eſt, qualis iam iudicatus eſt: iuxta quod etiam Gelaſius Papa ſcribit: *Noſtri*, inquiens, *maiores authore cuiuslibet inſaniæ, ac pariter errore damnato ſufficere iudicarunt, vt quiſque aliquando huius erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus.* Poſt hæc introducit hiſtoriam de Rege Hildericho, de quo ſatis dictum eſt in ſuperiori libro, apud quem nec regia poteſtas nec Imperialis authoritas eſſe probatur: ideoque huius exempli controuerſia à nobis reprobatur. Sequitur autem, quod Adriano Papa iubente Carolus Deſiderium Regem cum filio eius Adalgiſo Italiæ regno priuauerit, & ſolus Italiam cum Francia obtinuerit. Certe Deus Romanorum præparauit regnum, vt ibi & Eccleſia & imperium haberet principatum: huic diuinæ ordinationi qui reſiſtit, Deo reſiſtit. Ergo Deſiderius contra Romanam rempublicam ſimul, & contra Romanam Eccleſiam pugnauit, ideoque Rex ipſe Longobardorum per tyrannidem contra Deum ſurrexit. Huius rei gratia Adrianus Papa vocauit Carolum in auxilium & defenſionem Eccleſiæ pariter & Reipublicæ, cum pater quoque ipſius Pipinus Rex iam accepiſſet patriciatum eiuſdem Romanæ Reipublicæ. Sed Carolus cum magna difficultate vel itineris vel belli Deſiderium ſubegit, & perpetuo exilio damnauit: filiumque eius Adalgiſum, in quem ſpes paternæ tyrannidis inclinata videbatur, de Italia expulit: & Romanis atque Adriano Romano Eccleſiæ rectori res ſuas reſtituit, quas hoſtilis incurſio abſtulerat: ſicut liber de geſtis ipſius Caroli indicat. Poſt hæc etiam ſequitur, & dicit, quod Lotharium Nicolaus Papa ad obediendum Canonicæ legi coegerit, & inuicta temeritate Adrianus damnauerit. Certe non damnauit Lotharium Regem Adrianus, ſed poſt primam & ſecundam correptionem pro crimine adulterii, quo publice regnum maculauerat, perſiſtens adhuc in ſordibus, deliquit ipſe iuxta ſententiam Apoſtoli, proprio iudicio condemnatus: quoniam cum de manu ipſius pontificis ad comprobationem innocentiæ ſuæ corpus & ſanguinem Domini reus accipere non timuiſſet, iudicium ſibi manducauit & bibit: ideoque Roma egreſſus, paulo poſt in ciuitate Placentia obiit. Eo etiam modo Henbertus Rex, frater Sigiberti Regis Francorum, Dei iudicio percuſſus eſt, poſtquam à ſancto Germano Parrhiſienſis Eccleſiæ Epiſcopo propter duas ſorores, puellas ſcilicet derelictæ reginæ, quas pro legitimo coniugio acceperat in vxores, excommunicatus eſt. Hæ ſunt Hiſtoriæ, per quas æſtimamus induci poſſe, vt credamus Henrichum

iure

iure à Gregorio damnatum eſſe, & exhinc indignum eum eſſe regio nomine & regia poteſtate: cum non legeremus quenquam de ſanctis Patribus ſibi aliquid de regni negotiis vſurpare. *Non eſt, igitur*, inquit, *nouum, vel Eccleſiaſticæ legi indebitum, Reges Apoſtolico obedire, non obedientes anathemati ſubiacere.* Certe obediens erat Rex Henricus Apoſtolicæ authoritati, quando promiſerat ad omnia quæ iuſta eſſent, conſenſum præbere Romano pontifici: quando etiam depoſito cultu regio, & habitu, ſupplicem per omnia, ac pœnitentem proiectis culpis ſeſe Hildebrando obtulit: nec prius omni officio humilitatis impenſo deſtitit, donec in gratiam cum Papa rediit, & ad comprobandum Eccleſiaſticæ reconciliationis teſtimonium ſacram communionem corporis & ſanguinis Domini de manu eius accepit, menſam cum ipſo Papa adiit: ac deinde dimiſſus eſt in pace, qualem ſcilicet pacem Iudas ſimulauit, non qualem Chriſtus reliquit. Nam tunc aderat & legatio Saxonum, hoſtium ſcilicet Regis, & Gregorianæ partis fautorum: & reſcripſit eis quærentibus interrumpere omnibus modis initum reconcillationis pactum. *Ne ſoliciti*, inquit, *ſitis, quoniam culpabiliorem eum reddo vobis.* Regalia ſiquidem ornamenta interdixerat Regi, & ſi poſtea vteretur eis abſque licentia ſui, iam eſſet iuſta occaſio damnandi pariter & deponendi eum, quando tranſgreſſus fuiſſet impoſitæ legis ſuæ mandatum. Tum vero electus fuerat, & ordinatus in Regem Rudolfus, iuxta quod dictum eſt ſupra, & cum hæc facta ſint ex ipſius Hildebrandi ſententia: proinde Regi Henricho aut reſumenda erant ea quæ proprio regum ſunt regalia ornamenta, aut certe amittenda erat regia poteſtas, quam acceperat ex ordinatione diuina: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris*: in quo ſcilicet mandato Domini pendet lex fraternæ dilectionis. Nam Gelaſius Papa ſcribit: *Poſtquam*, inquiens, *ad verum ventum eſt eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi nec imperator pontificis nomen impoſuit, nec pontifex regulæ regiæ faſtigium vendicauit.* Sic enim ſcribit ad Anaſtaſium imperatorem hæreticum & defenſorem hæreticorum: Qui etſi talis fuerit, tamen nec ipſi Gelaſius nec aliorum quiſquam ſanctorum patrum, vel partem chlamydis ſuæ abſcindere præſumpſit: quoniam in his etiam qui eiuſmodi ſunt, ordinationem Dei, & poteſtatem quæ à Deo eſt, quiſque ſanctus honorificauit:

Quantum vero, inquit, *ad ordinem publicæ pertinet diſciplinæ, cognoſcentes, glorioſe fili, imperium tibi ſuperna diſpoſitione collatum, legibus tuis ipſi quoque parent religioſi antiſtites, ne vel in rebus mundanis excluſæ videantur obuiare ſententiæ. Excluſa eſt quippe hæc ſententia, vt aliquis militans Deo ſecularia procuret negotia. Sic enim diſcreuit Chriſtus vtriuſque poteſtatis officia, Regum ſcilicet atque Pontificum, quatenus ſpiritalis actio à temporalibus diſtaret incurſibus, & Deo militans minime ſe negotiis implicaret ſecularibus: ac viciſſim non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet implicatus negotiis ſecularibus.* *Fuerint hæc*, inquit, *ante aduentum Chriſti, vt quidam figuraliter, adhuc tamen in carnalibus actionibus conſtituti, pariter Reges exiſterent, pariter ſacerdotes, quod ſanctum Melchiſedech fuiſſe ſacra prodit hiſtoria: quod in ſuis quoque Diabolus imitatus, vtpote qui ſemper quæ diuino cultui conuenirent, ſibimet tyrannico ſpiritu vendicare contendit, vt pagani Imperatores iidem & Maximi Pontifices dicerentur.* Pont. Max. *Sed cum ad verum ventum eſt eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi nec Imperator Pontificis nomen impoſuit, nec Pontifex regulæ regiæ faſtigium vendicauit, quamuis membra ipſius (ideſt, veri Regis atque Pontificis) ſecundum participationem naturæ magnifice vtrunque in ſacra generoſitate ſumpſiſſe dicantur, vt ſimul regale genus & ſacerdotale ſubſiſtant.* Hæc quidem ſcribit Gelaſius: ſed Hildebrand & Epiſcopi eius, vendicauerunt ſibi abſque dubio faſtigium regiæ regulæ: immo vſurpauerunt ſibi officia poteſtatis vtriuſque, quoniam apud illos plane eſt regnum, aut vbi ipſi volunt, peruerſiones inde effecti præ nimia ambitus vſurpatione, vt ad neutrum horum ſiue ad ſacerdotium ſiue ad regnum poſſint idonei exiſtere, cum vnum ex his pro ſui magnitudine diligenter quis non poſſit implere. Veruntamen Chriſtianus non eſt, catholicus non eſt, quiſquis Euangelio contradicit, quiſquis doctrinam Apoſtolicam ſpernit. *Reddite*, inquit, *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Deum timete, Regem, honorificate: &*

ſubiecti, inquit, *eſtote omni creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, ad laudem vero bonorum.* Igitur cum vtraque dignitas, regalis ſcilicet atque pontificalis, ſic ordinata ſit à Deo, quatenus ſpiritalis actio à temporalibus diſtet incurſibus, & Deo militans minime ſe negotiis implicet ſæcularibus: & cum non poſſint omnes res turæ eſſe, niſi quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, & regia & ſacerdotalis defendit authoritas: attendite obſecro, & videte, quomodo Hildebrant & Epiſcopi eius inter alias innumerabiles, quæ inde emerſerunt, hæreſes quæſierint, reſiſtentes miro modo Dei ordinationi, hæc duo principalia, quibus regitur mundus, extirpare, & ad nihilum ducere: cupientes etiam alios omnes Epiſcopos tales eſſe, ſicut ſunt ipſi, qui vere non ſunt Epiſcopi: & Reges eiuſmodi habere, quibus ipſi regia licentia poſſint imperare. Ecce enim Hermannus Rex, ſucceſſor Rudolfi Regis ipſorum, talis certe fuit, & talis extitit, vt de eo vere ſecundum literam interpretari poſſimus, quod in Daniele legimus: *quia ſtabit in loco eius deſpectus, & non tribuetur ei honor regius.*

Hermann. rex in ſchiſmate.

Nam vt prætermittamus, quot modis ab Epiſcopis vel à principibus Saxoniæ contemptui eſt habitus, qui omnes in variis voluntatibus volebant ſemper regnare: iuxta quod per Prophetam dicit Dominus, eiuſmodi principes ſimul Reges eſſe. *Ipſi enim*, inquit, *regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui.* Vt hæc inquam prætereamus. Ecce nos aliquando eundem Herimannum vidimus in caſtris Saxonum, non Regis ſiue principis loco militare, quem ne ad colloquia quidem principum perſpeximus venire: & cum ſuppliciter eum interpellaremus pro imminentis periculi neceſſitate, quo iamiamque minabatur nobis vaſtitas atque contritio Eccleſiæ noſtræ, reſpondit ſe non poſſe vel ſibi vel nobis prodeſſe. Primi vero de principibus erant in eiſdem caſtris Egbertus marchio, & filii duo Ottonis Bauariæ quondam Ducis: quales dicit Dominus per Eſaiam Prophetam præualere propter peccata populorum: *Dabo*, inquiens, *pueros Principes eorum.* Cæterum curia ſiue palatium erat apud Hartuigum, dictum Magadaburgenſis Eccleſiæ Epiſcopum, ſiue apud Burcardum Halberſtatenſem Epiſcopum, vt dum Epiſcopi transferunt ſtudium atque diſciplinam Eccleſiæ ad curiam (quæ dicitur à cruore) prædicantes bonum & iuſtum eſſe prælia & ſeditiones fieri pro ſua parte, non vereantur laici & ipſi crudelia agere. Nam iuncto Saxonum & Thuringorum atque Sueuorum agmine, pugnatum eſt tunc in orientali Francia contra Imperatorem Henrichum quinta iam vice: de qua ſcilicet pugna in ſequentibus dicere decreuimus, quando de Alberone Wirtziburgenſis Eccleſiæ Epiſcopo, quæ ad ipſum quoque pertinent, enarrabimus: cuius præcipue cauſa tum effuſus eſt ſanguis multorum in circuitu illius ciuitatis, qui ſcilicet ſanguis occiſorum clamat quodammodo ad Dominum pro vindicta tanti ſceleris. Superiore etiam tempore tentauerat idem Adalbero expugnare Epiſcopatum ſuum, quem ſub Rege ſuo Rudolfo recipere cupiebat contra Regem Henrichum: ideoque ſecundum iam prælium, atrox nimis & crudele pugnauerunt Saxones

Anno 1078. contra eundem Regem Henrichū in orientali Francia, anno ſcilicet MLXXVIII. ab incarnatione Domini, VII. Menſis Auguſti, vbi Rudolfus Rex fugatus eſt, & Sigefridus Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopus in fuga captus, & vix de ſuſpendio liberatus atque dimiſſus eſt. Wezelinus quoque Parthenopolitanæ, hoc eſt Magadaburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus in fuga occiſus eſt: & Werinherus Merſeburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus mortem vix euadens, nudus omnino dimiſſus eſt: & Adalbertus Wormacienſis Eccleſiæ Epiſcopus captus eſt & Regi Henricho oblatus: ſimul & Herimannus magni ducis patruus, vnus ſcilicet de principibus in quibus non eſt ſalus. Igitur pactum meum, dicit Dominus, fuit cum Leui vitæ & pacis: ſed væ Prophetis, qui Prophetabant de cordibus ſuis, vt interficerent animas quæ moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mandatis: *propter quod*, ait Dominus, ô ſacerdotes, *& ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis.* Tertium

1080. deinde prælium factum eſt in Thuringia, MLXXX. Anno ab incarnatione Domini,

Domini, VI. Idus Februarii, quod ſcilicet prælium alterutris Regibus parum proſpere ceſſit: quoniam vnus victoria, alter Saxonia caruit: ſed eodem anno reuerſus eſt Henricus expugnaturus Saxonum duritiem, & quartam iam contra eos inſtituit pugnam, quæ facta eſt IV. Idus Octobris, quando & Rudolfus Rex ibi occiſus eſt, quarto anno ſuæ ordinationis. Sic ille prouectæ ætatis vir amiſit vitam cum regno Saxoniæ, cuius præcipue opera ante aliquot annos victi ſunt Saxones, cum primum cœpiſſent contra Regem Henrichum rebellare: licet maiorem exercitus iacturam acceperint victores quam victi, quod ſcilicet primum Regis Henrichi prælium contra Saxones geſtum eſt in Thuringia Anno MLXXV. ab incarnatione Domini, V. Idus Iunii. Tum quidem erat Rudolfus Dux Sueuorum, cui etiam dederat Hagna imperatrix cum regno Burgundiæ filiam ſuam in coniugium, vt regi Henricho filio ſuo eſſet tanto fidelior, quanto affinitate ſimul & beneficiis coniunctior. Sed qui prius fuerat defenſor imperii, atque hoſtis Saxonum, poſtea factus eſt inuaſor Imperii, atque Rex Saxonum, vt præualerent prælia & ſeditiones eorum.

Perempto ſiquidem Rudolfo Rege Saxonum parauit Henrichus Rex ſecundam profectionem in Italiam, ſi quo pacto poſſet flectere ad miſericordiam Hildebrandum Papam, vt pacem aliquando diligens, miſereretur vel Eccleſiæ vel Reipublicæ, quæ iam dudum fuerant in magna defectione pro imminente bellorum tempeſtate. Tunc quidem geſta ſunt, quæ ſuperius dicta ſunt vel de rebellione ac fuga Hildebrandi Papæ, vel de conſecratione Wigberdi in pontificem ſedis Apoſtolicæ, vel ordinatione Henrichi Regis, quando factus eſt Imperator atque Auguſtus iuxta diſpoſitionem Romanæ dignitatis. Ex illo tempore nunc eſt annus octauus: & ne adhuc quidem ceſſant participes Hildebrandi ſtudere modis omnibus, vt non habeat Romana Eccleſia Clementem Papam, neque Reſpublica catholicum Imperatorem, niſi Herimanno Regi deſpectiſſimo ſuccedat alius Rex deſpectior illo: & niſi ſuccedat etiam catholico Papæ Clementi aliquis hæreticus, ſicut fuiſſe monſtratur ille Caſſinienſis abbas Sergius, qui poſt diſceſſionem imperatoris ex Italia ſubintroductus eſt, & per ſtudia partium Hildebrandi ordinatus: cuius ſcilicet honoris rapinam non diu impunitus tenuit, quoniam in ipſo ordinationis ſuæ ingreſſu dyſenteriæ morbo ſolutus deficere cœpit, ac paulo poſt periculoſa morte interiit: ex quo ſcilicet diuino iudicio manifeſtum eſt, qualis etiam ipſe fuerit, qui adhuc proculdubio ſubintroductus eſt, vt incendia Hildebrandi iam defuncti reſuſcitaret, & hæreſes atque ſchiſmata illius ex tanti pontificatus authoritate confirmaret. Sæpe quidem Satanas expetiuit Petrum, vt cribraret ſicut triticum: *ſed ego*, dixit Ieſus, *rogaui pro te, vt non deficiat fides tua Petre*. Petrus quippe miniſterio eſt Eccleſiæ ſuper Petram, qui Chriſtus eſt, fundatæ: & idcirco portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, quoniam ipſe Chriſtus ſuper ſemetipſum ædificauit eam: atque ideo nemo poteſt aliud fundamentum ponere, præterquam quod poſitum eſſe dicit ſapiens ille architectus Paulus Apoſtolus, qui eſt Chriſtus Ieſus, cum Eccleſia huius capitis ſit corpus: ex cuius vnitatis ſocietate quiſquis diſceſſerit, hunc alienum, profanum, & hoſtem eſſe, conſonans iudicium ſanctorum Patrum diffinit. Ecce quidam Epiſcopi ſeceſſerunt in partem Hildebrandi, habentes eam pluris pretii quam vniuerſitatem catholicæ Eccleſiæ Dei. Ex quo factum eſt ſeminante inimico homine in agro Dominico multorum ſcandalorum zizania, vt in Epiſcopiis eorum fierent non iam baptiſteria, ſed homicidia: non ſacri chriſmatis conſecratio, ſed humani ſanguinis effuſio: non alia quælibet Chriſti & Eccleſiæ Sacramenta, quæ ſolent fieri per Epiſcopos Dei, ſed execramenta, quæ ſolent fieri per miniſtros Diaboli, qui (ſicut ſanctus Cyprianus Epiſcopus ſcribit) videns idola derelicta, & per nimium credentium populum ſedes ſuas ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos: hæreſeſque inuenit, & ſchiſmata quibus ſubuerteret fidem, corrumperet veritatem, ſcinderet vnitatem. Vnde & ſupradicti ſacerdotes Hildebrandi, æſtimantes ſuo more Eccleſiam Dei aut immitem eſſe, aut non poſſe ea quę ligata ſunt abſoluere, diſceſſerunt ab vniuerſali Eccleſia,

Sergius abbas Caſſin.

& reliquerunt proprias quoque Eccleſias abſque paſtorali cura, ne ex occaſione ſuæ in Eccleſia perſeuerantiæ contingeret ſe videre vel alloqui Imperatorem Henrichum, quem iam audiſſent perpetuo à ſuo Papa Hildebrando eſſe damnatum, quaſi tam ſacroſancti anathematis vinculum Eccleſia Dei deinceps non poſſet ſoluere, eum quilibet, etiam ſi iuſte fuerit damnatus, & reſipiſcens poſtea, correxerit errorem ſuum, conſequenter poſſit abſolui, talem à Deo acceptam poteſtatem Eccleſia habente. Eſt quidem peccatum ad mortem, non dico vt oretur pro eo, ait Ioannes Apoſtolus: & eſt peccatum non ad mortem, dico vt oretur pro eo: eſt peccatum ad mortem in eodem peccato manentibus: eſt peccatum non ad mortem, ab eodem peccato recedentibus. Sed atteſtante Gelaſio Papa nullum eſt peccatum, pro quo aut non oret Eccleſia, remittendum, aut quod data ſibi diuinitus poteſtate deſiſtentibus ab eodem non poſſit abſoluere, vel pœnitentibus relaxare, cui dicitur, *Quæcunque dimiſeritis ſuper terram, dimiſſa erunt & in cælis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cælis*. Igitur ad remittenda peccata accipit Eccleſia ſpiritum ſanctum, quo ipſa congregatur in vnum: atque ideo (ſicut ait Auguſtinus) ne ſit irremiſſibilis ſpiritus blaſphemia, cor impœnitens caueatur: nec aliter prodeſſe pœnitentia credatur, niſi vt teneatur Eccleſia, vbi peccatorum remiſſio datur, & ſocietas ſpiritus in pacis vinculo cuſtoditur. Et ſupra idem Auguſtinus in ſermone de Blaſphemia ſpiritus ſancti: *Quiſquis igitur*, inquit, *reus fuerit impœnitentiæ contra ſpiritum, in quo vnitas & ſocietas communionis congregatur Eccleſiæ, nunquam illi remittetur, quia hoc ſibi clauſit, vbi remittetur: & merito damnabitur cum ſpiritu, qui in ſe ipſo diuiſus eſt, diuiſus & ipſe contra ſpiritum ſanctum, qui in ſeipſo diuiſus non eſt.*

Hac de cauſa & Clemens Papa, cui more Apoſtolico præter illa quæ extrinſecus ſunt inſtantia, quotidiana eſt ſollicitudo omnium Eccleſiarum, decreuit deſertis Eccleſiis paſtores conſtituere, ſi ipſi deſertores Epiſcopi vel admoniti nollent redire ad ſocietatem vnitatis Eccleſiæ, de ſeditioſorum quoque Epiſcoporum cauſa & damnatione præcepit Germaniæ Epiſcopis in generali Synodo agere, qui proprio (vt ait Apoſtolus) iudicio condemnati eſſent, vtpote exercentes prælia & ſeditiones, & dominationem ſpernentes, maieſtatem autem blaſphemantes, qui extuliſſent ſe ſuper altitudinem regiæ poteſtatis, & reſtitiſſent ordinationi diuinæ diſpoſitionis, tranſferentes regna, & negligentes ſacerdotia: qui etiam peſſimo ſuo exemplo, quo eſſent periuri, docuiſſent obedientes ſibi infideles eſſe, atque fallaces: qui etiam, vtpote transgreſſores diuinarum humanarumq; legum, inſtituiſſent ſuos quoque ſectatores diuinis humaniſque legibus eſſe inobedientes: qui etiam, vtpote violatores Eccleſiaſticorum priuilegiorum, permiſiſſent fautores partium ſuarum rapere & diripere bona & res Eccleſiarum: vt eiuſmodi homines eſſent ſibi promptiores ad omne nefas audendum, quibus ex conſuetudine iam quaſi in naturam verſa eſt dulcedo coniurationum, rapinarum atque homicidiorum: quales ſcilicet Epiſcopi non eſſent paſtores Eccleſiarum, ſed ductores bellorum: non cuſtodes dominicarum ouium, ſed vt graues lupi, perſecutores earum, interfectores animarum pariter & corporum, cum ipſi ad tuendas partes ſuas diu multumque vſi fuiſſent manibus impiorum ad occiſionem multorum hominum.

Sed cum tales certe fuerint Epiſcopi Saxoniæ, & defenſores Hildebrandi, ſiti ſcilicet Papæ: præſumebant tamen frequentibus conciliis ſe ſuoſque ſectatores iuſtificare: & Henrichum Regem, quem ipſi potiſſimum de regno Saxoniæ expulerant, damnare: eiuſdemq; damnationis notam imponere Epiſcopis atque Principibus, & omnibus qui communicarent ei, & qui ſubiecti eſſent ei. Ideoque tandem aliquando conſtitutum eſt conſentientibus vtrinque Epiſcopis, vt cauſa longæ concertationis, quæ non poſſit confici gladiis, terminaretur libris, lætantibus admodum laicis, quorum ſanguis effuſus eſt tot præliis, quod ad hoc peruentum ſit, vt per ipſos authores belli contra Regem Henrichum decerni debeat, quod ibi iuſtitia ſit, vnde victoria fuerit: cum tale iudicium veritatis, quod facillime ex libris agnoſcitur, non poſſit vel falli, vel fallere. Fit conuentus in loco qui dicitur Gerſtun-

Conuentus in Gerſtungun.

Gerſtungun, XIII. Calend. Februarii, Anno ſcilicet MLXXXV. ab incarnatione Domini. Tum primo Chunradus Traiectenſis Eccleſiæ Epiſcopus: *Ecce*, inquit, *venimus, vt probemus ex teſtimonio ſanctorum Canonum, non damnatum eſſe, vel excommunicatum Regem noſtrum Henrichum: cui, ſi non poterunt prodeſſe apud vos ea quæ legitime ordinata ſunt à Deo circa honorem Regium: ſaltem hoc concedite, vt eo vtatur iure, quo ex regulis Eccleſiaſticis conceſſum eſt uti vel infima in Eccleſia perſona.* Et dixit ad Wezelinum Moguntinæ Eccleſiæ Epiſcopum, vt ſurgeret & legeret capitulum quidem ex decretis Romanorum pontificum. At ille ſurrexit, & legit, *quomodo rebus ſuis aliquis exſpoliatus, aut à ſede propria vi aut terrore pulſus non poteſt accuſari, vocari, iudicari, aut damnari, antequam omnia ſibi ablata ex integro reſtituantur, & cum omni priuilegio ſuo iure proprium reformetur, & ipſe pacifice diu ſuis fruatur honoribus, propria ſedi regulariter reſtitutus.* Quod & Nicænum conſtituit concilium, vt nemo Pontificum præſumat aliquem ſuis expoliarum rebus excommunicare aut iudicare: Ad hæc, cum obmutuiſſet Gebehardus Saltzburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, qui cauſam aduerſæ partis erat acturus, vtpote apud ſuos maxime vel ipſe ſenectute ſua, vel ſcientia ſcripturarum, ſiue eloquentia reuerendus: tum quidem intulit Werinherus Merſeburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus, *Vbi in Canonibus ſcriptum eſſet aliquid eiuſmodi de mulieribus?* & Wezelinus Archiepiſcopus porrigens eis librum: *Ecce*, inquit, *ipſi legite conſequens huius rei teſtimonium quomodo huic quoque ſexui oporteat iuſtum iudicium fieri: & quomodo ne mulier quidem debeat obiectis reſpondere, donec permittatur ei rem familiarem libere diutius ordinare.* Tum omnes aduerſæ partis Epiſcopi ita ſunt confuſi, & ita deuicti, vt non haberent quid ad hæc reſpondere poſſent, manente apud Eccleſiam Dei victoria: quoniam obſtructum eſt os loquentium iniqua. Sed hinc reſonabant laudes Deo, illinc autem erat murmur multus in turba de ſermone illo. Quidam enim dicebant, *Quia bonus eſt*: alii autem dicebant, *Non, ſed ſeducit turbas.* Vnde facta diſſenſione inter ipſos etiam Principes aduerſæ partis occiſus eſt ibi Thiedericus comes, habens in coniugio ſororem Egberthi marchionis: quem cum alter Thiedericus, ſuus ſcilicet cognatus, cœpiſſet defendere, occiſus eſt & ipſe. Et certe niſi fuga eripuiſſet Vdonem Hildiniſheimenſis Eccleſiæ Epiſcopum, & fratrem eius Chunradum comitem, niſi pariter occubuiſſent per manus operantium iniquitatem: qui ambo multa poſt hæc paſſi ſunt aduerſa per prouinciales patriæ ſuæ, ſcilicet Saxoniæ, quia noluerunt reuerti ad partes factionis ſuæ. Ad extremum vero occiſus eſt Chunradus comes in publico prælio, dum ageret ibi ſtrenuiſſimi militis officium pro imperatore Henricho. At frater eius Vdo Epiſcopus captus, & vinculatus ab Egberto marchione, ſuſtinuit multos & diuturnos cruciatus ſub tyrannica illius crudelitate, donec promiſiſſet Hildisheim ciuitatem Epiſcopatus ſui, quam per multos dies idem marchio oppugnauerat, ſe traditurum eſſe: quod tamen non fecit, licet ille tyrannus vni de datis obſidibus caput amputari præceperit. *Hildisheim.*

Celebrato (ſicut dictum eſt) conuentu Epiſcoporum atque Principum, citius abierunt catholici à concilio malignantium, ne forte inciderent in manus inimicorum ſuorum: quibus enim parcerent, qui de ſuorum cæde quidem ſociorum ſeſe non abſtinuiſſent? ſed his ita geſtis, deinde indicta eſt Synodus apud Moguntiam ſecunda hebdomada poſt Paſcha ſecundum conſtitutionem ſedis Apoſtolicæ, vbi conuenerunt cum Imperatore legati ipſius ſacroſanctæ & ſedis Apoſtolicæ, Petrus ſcilicet Epiſcopus Portuenſis Eccleſiæ, & duo Cardinales Romanæ Eccleſiæ. Aderat etiam omnium Epiſcoporum conſenſus ſiue de Italia, ſiue de Gallia, in quorum alternis cordibus viuit ſpiritalis amor & gratia: de qualibus ſcribit ſanctus Cyprianus Epiſcopus: *Vnitatem*, inquiens, *tenere firmiter, & vindicare debemus maxime nos Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, vt Epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probemus.* Præſidebant quoque huic Synodo Wezelinus Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopus, & Eilberdus Treuirenſis Archiepiſcopus atque Sigewinus Colonienſis Archiepiſcopus. Liemarus autem Bremenſis Archiepiſcopus, quia non poterat adeſſe, miſerat illuc legatos ſuos ſua vice, promittēs, ſe ad omnia conſenſurum quæ pertineant ad fidem catholicam, & ad pacem atque vnitatem *Conuentus Moguntinus.*

Eccleſiæ. Reliqui vero Epiſcopi qui illic tum fuerunt, hi ſunt, quorum nomina ſubſcripta ſunt: Thiedericus Viridumenſis Eccleſiæ Epiſc. Henrichus Epiſc. Leodiæ, Chunradus Epiſcopus Traiectenſis Eccleſiæ, Vdalricus Einſtatenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Meginunardus Friſingenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Otto Epiſcopus Ratiſponæ, Ruobbertus Epiſcopus Babenburgenſis Eccleſiæ, Huormannus Spirēſis Eccleſiæ Epiſcopus, Otto Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopus, Burcardus Epiſc. de Loſanna, Sigefridus Epiſcopus ex Auguſta, Gebehardus Epiſcopus Behemenſis de Praga, Vdo Hildinisheimēſis Eccleſiæ Epiſcopus, Henrichus Poderbrunnēſis Epiſcopus, Erph Epiſcopus Monaſterii, Folcmar Mindēſis Eccleſiæ Epiſcopus: Bibo Tullenſis Eccleſiæ Epiſcopus, quia per ſeipſum adeſſe non potuit, per legatos ſuos, qui vice ſua intererant huic Synodo, conſenſit, & ſubſcripſit: Burcardus quoque Baſilienſis Eccleſiæ Epiſcopus, & Otto Straizburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus, per legatos ſuos conſenſerunt & ſubſcripſerunt, qui propter hoſtes Eccleſiis ſuis crudeliter nimis imminentes domum dimiſſi ſunt. Et multi ſimul presbyteri atque diacones interfuerant huic Synodo, congregatæ in ciuitate Moguntia: vbi & omnium (ſicut dictum eſt) Epiſcoporum aderat conſenſus, ſiue de Italia, ſiue Gallia, immo de omni catholica Eccleſia, in quorum alternis cordibus viuit ſpiritalis amor & gratia: vt ſicut vnitatem tenere firmiter & vindicare debent, maxime Epiſcopi qui in Eccleſia præſident, ita epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probent. Multæ ſiquidem Eccleſiæ faciunt vnam catholicam Eccleſiam: & licet plures facti ſint ſacerdotes, vnus tamen eſt Epiſcopatus propter vnam eandemq; Eccleſiam catholicam. Quam ſcilicet vnitatem qui non tenet, alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: ſicut ex communi ſanctorum patrum iudicio diffinitum eſt. Sed aliqui epiſcoporum exierunt ab illorum communione, quorum conuentus eſt, ſiue conſenſus ibi fuerat pro recuperanda pace vel Eccleſiæ vel reipublicæ, qui etiam ex multo tempore noluerunt vſque adhuc communicare ſedi Apoſtolicæ: ſine cuius authoritate nec ipſi quidem poſſunt alicuius Epiſcopalis officii miniſterium habere: ideoque ipſorum hæreſes & ſchiſmata ab omnibus catholicis reprobata ſunt, atque damnata, cum ipſis authoribus pariter & conſortibus externæ communionis atque perfidiæ. Hi autem ſunt, qui aut fugiendo Epiſcopatus ſuos dimiſerunt, aut eos per bella maxima ſibi vindicando vſurpauerunt, ne communicarent eis qui communicant catholico Imperatori vel ſedi Apoſtolicæ: Gebehardus Salzburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, Hartuigus Magadaburgenſis Eccleſiæ Archiep. Adalbero Vuirziburgenſis Eccleſ. Epiſc. Altman Patauienſis Eccleſ. Epiſc. Adalbertus Wormacienſis Eccleſiæ Epiſcopus, Burcardus Halberſtatenſis Eccleſ. Epiſc. Werinherus Merſeburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Guntherus Citicenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Benno Miſinenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Hartuingus Wirdunenſis Eccleſiæ Epiſcopus, Herimannus Metenſis Eccleſiæ Epiſc. Reginhardus alter Mindenſis Eccleſ. Epiſc. per ſtudia partium ſubintroductus: Wigolt alter Auguſtæ Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus: Gebehardus alter Conſtantienſis Eccleſiæ Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus: Henrichus alter Poderbrunnenſis Epiſcopus, per ſtudia partium ſubintroductus, ſed ne adhuc quidem initiatus.

Iſti xv. præferentes nomen ſacerdotii ſæpe antea admoniti, nunc autem regulariter vocati, quia noluerunt ad pacem Chriſti & Eccleſiæ reuerti, ex authoritate ſedis Apoſtolicæ ſunt deiecti atque damnati: quod (ſicut ſcribit Gelaſius Papa) non ſolum præſuli Apoſtolico facere licet: ſed cuicunq; pontifici licet, quemlibet locū hęreſeos ſecundum regulam ante damnatæ à catholica communione diſcernere. Magna quidē hæreſis eſt, Dei reſiſtere ordinationi, cuius ſolius eſt poteſtas dandi imperii: qui dat felicitatem in regno cœlorum ſolis piis, regnum vero terrenum, & piis & impiis, ſicut ei placet, cui nihil iniuſte placet. Qui enim (inquit Auguſtinus) regnum dedit Mario, ipſe & Caio Cæſari: qui Auguſto, ipſe & Neroni: qui Veſpaſianis vel patri vel filio, ſuauiſſimis imperatoribus, ipſe & Domitiano crudeliſſimo: & ne per ſingulos ire neceſſe ſit, qui Conſtantino Chriſtiano ipſe apoſtatæ Iuliano. Magna, inquam, hæreſis eſt Dei ordinationi reſiſtere: quod

conſtat

conſtat ſupra ſcriptos XV. pſeudoepiſcopos feciſſe, dum deſtruere nitebantur regnum Henrichi Regis à Deo ſibi collatum, reſiſtendo ei atq; repugnando vſq; ad effuſionem ſanguinis multorum hominum. Ex hac crudeliſſima hæreſi multæ hæreſes & ſchiſmata emerſerunt, vt nec diuinæ nec humanæ leges quicquam nunc valeant apud illos, vel contra illos, qui inique agunt: qui dum nuſquam non erraſſe monſtrantur, ſacroſancti eſſe apud ſuos deſcribuntur, apud quos nihil ſancti vel ſacri inuiolatum tenetur. Præualuit etiam apud eos, qui eiusmodi ſunt, periurium atq; perfidia, vt hæreticorum ſimul, catholicorumq; confeſſione permiſta, cuncta veræ & ſinceræ religionis ſint turbata, catholicaque & Apoſtolica puritas confuſa. Periuri quippe patricidis & matricidis, cæteriſq; qui non poſſidebunt regnum Dei, ab Apoſtolo comparantur: quam ſcilicet ſententiam nullus hominum poſſe ſoluere probatur. Ideoq; maiori damnationis ſententia Epiſcopi inuoluuntur, qua periuri eſſe declarentur, qui præcipue ex mandato Domini per Euangelium ſimul & ex conſtituto Canonum iurare prohibentur. Iurauerant quippe Henricho Regi omnes ſupraſcripti Epiſcopi, absq; his, qui ex occaſione belli Saxonici furtiue ſunt introducti: quorum perfidiam & hereſes atq; ſchiſmata ſi quis diligenter attendit, & diſcutit per ſingula, perſpiciet ſane nunquam ab initio naſcentis Eccleſiæ tot & tanta, ſicut nunc ſunt, fuiſſe ſcandalorum genera: quorum cum ſupra dixerimus aliqua, plura adhuc dicemus, quę per ſingulos illos pſeudoepiſcopos in Eccleſia ſint geſta, cũ ea, quæ geſſerint in Republica, ſint omnibus manifeſta. Sicut enim per vnũ ſcribentẽ eorum omnium vulgata transgreſſio eſt, qui in eandem ſchiſmatis atq; perfidiæ reciderant actionẽ, amplectendo magis atq; defendendo ſui Gregorii partem, quam catholicæ Eccleſiæ vniuerſitatem: ſic in vno eodemq;, qui pro omnibus ſcripſerat, vel ſcribendo omnium voluntates prodiderat, cuncta quæ ad noticiã rerũ ſatis abũde iudicamus ſufficere, ſtudemus fideliter exponere.

Primo quidem dicendum eſt, quod ſine lachrymis dici non oportet: quia mater noſtra, ſancta ſcilicet Romana Eccleſia, in tantam deſpectionem apud aduerſæ partis Epiſcopos venit, vt ſicut in Romana repub. non poteſt Rex aut Imperator eſſe, niſi quem iidem ipſi velint, qui (ſicut Gelaſius quoque conqueritur) ſedi Apoſtolicæ poteſtatem primatus ſui conãtur eripere, & ſibimet eam contra canones contendunt vſurpare. Vnde etiam quidã infamis perſonæ, qui ſcribit ſe ſuoſq; partem ſui Gregorii defendere, præſumit contra ſancta ſanctorũ loqui, & magnificari aduerſum nomen catholicæ Eccleſiæ Dei, prædicans eam eſſe in parte ſui Gregorii, apud ſupradictos quoque pſeudoepiſcopos eſſe ſancta ſacerdotia Dei, ipſoſq; eſſe ſpirituales, atq; in cœleſtibus conuerſari, & eſſe filios Dei: cæteros autẽ excõmunicatos & hæreticos & ſchiſmaticos eſſe, quicunq; ſubiecti ſunt, vel communicantes ei, qui nõ eſt in parte alicuius, ſed in toto, ſcilicet Imperatori Henricho, ſiue Wigberto, eidemq; pontifici Romano: apud eos denique nihil niſi ad condemnationem valere Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, quæ ſunt baptiſmatis & chriſma, & corporis ac ſanguinis Domini myſteria. Ergo quibus ex cauſis, & qua neceſſitate Wigbertus Papa ſit electus, ſupra iam diximus: qui certe per eius, quæ vere eſt Romana Eccleſia, conſenſum, & per ſuffragium Henrichi Regis, eiusdemque Romani patricii eſt ordinatus. Sed Syluerius Papa (ſicut legitur in geſtis pontificalibus) olim per vim leuatus, & vt ſacerdotes ordinationi eius iuxta antiquum morem vel decretum ſubſcriberent, compulit tyrannus quidã Theodorus. Quod cum obtinere non poſſet, licet cauſam hanc gladiis ageret: tamen poſt ordinationem ipſius Syluerii ſubſcripſerunt ei omnes communi conſenſu, propter adunationem videlicet religionis & pacis, ne forte ſuſtineret Eccleſia aliquod ſcandalũ ſchiſmatis. Nam autem Romana Eccleſia & patricius Romanorum conſenſerunt in Wigberti electione: & tamen nec poſt ſeptimum annum, quo defunctus eſt Hildebrand Papa, licet Romanam Eccleſiam talem pontificem habere, qualis catholicum corpus Eccleſię non diuidit: ſed integrare illud & vnire intendit, cum in Chalcedonenſi Concilio ſtatutum ſit, vt intra tres menſes debeant Epiſcoporum ordinationes fieri, niſi forte neceſſitas excuſabilis coegerit dilationis tempus protrahi. Ecce ad quid peruenit mater omnium Eccleſiarum, vt ſubiacere videa-

Syluerius PP.

VVigbertus poſtea CLEMENS PP.

tur iudicio peruerſorum, quæ ius habet de omni Eccleſia indicandi, neque cuiquam de eius licet iudicare iudicio: ſicut conſtituunt decreta Canonum. Ecce Wigbertus, qui & Clemens Papa, cuius doctrina certe eſt Apoſtolica, & cuius ſcripta vere ſunt catholica, ſicut didicimus ex illa, quam tractare ſuſcepimus Epiſtola, quæ ſcriptor illius peruertere molitur interpretatione falſiſſima, ſicut probabimus in ſequenti libro: ille, inquam, Clemens Papa, inſcribitur falſo fur atque hæreticus, ab homine iniquo & doloſo. Veruntamen ſupradictus Papa Syluerius iam beatiſſimus (ſicut legitur) factus, poſtquam reuocare noluit Antimum patriarcham hominem hæreticum, à beato Agapeto deceſſore ſuo depoſitum pro nequitia illius, propter hoc per viſionem Auguſtæ eſt depoſitus: cui Vigilius archidiaconus eius ſucceſſit, qui præcipue depoſitionis ipſius cauſa extitit: qui etiam eundem Papam ſuum deportari in exilium fecit, vbi eum fame tribulationis, & aqua anguſtiæ (ſicut legitur) vſque ad mortem ſuſtentauit. Hæc quamuis Vigilius fecerit, nemo tamen in hanc præſumptionis audaciam protupit, vt ipſum Romanæ Eccleſiæ Pontificem vel hæreticum, vel furem deſcripſerit. De quo certe Vigilio poſtea perpeſſo multa pericula pro Eccleſia, quam ipſe magna regebat induſtria, de illo, inquam, ſcribit Arator ſubdiaconus, in Opere ſuo, quod de actibus Apoſtolorum compoſuit heroico metro:

Publica libertas Vigili ſanctiſſime Papa,
Aduenis intluſo ſoluere vincla gregi.
De gladiis rapiuntur oues paſtore miniſtro,
Inq; humeris ferimur te reuocante piis.
Hoc tibi magne pater cum defero munus amoris,
Reſpice quod meritis debita ſoluo tuis.

Igitur Clemens Papa cupiens gregem Domini, & oues Chriſti, ex rapina ac deuoratione beſtiarum agri eripere, & quod perierat quærere, quod infirmum, conſolidare, & quod ægrotum erat, ſanare: quod fractum, alligare: & quod abiectum erat, reducere: conſtituit Apoſtolica authoritate ſupradictam Synodum fieri in regno Theutonico, apud metropolim ciuitatem Moguntiæ, vt ageretur ibi de fide catholica & pace Eccleſiarum atque concordia. Ideoque aderat ibi omnium conſenſus Epiſcoporum de omni catholica Eccleſia, in quorum alternis cordibus viuit ſpiritalis amor & gratia: vt ſicut vnitatem tenere firmiter, & vindicare debent, maxime Epiſcopi, qui in Eccleſia præſident, ita epiſcopatum quoque vnum atque indiuiſum probent. Aderat etiam Imperator Henrichus, præcipue author huius Synodi: quia nihil tutum neque firmum poterit eſſe in his, quæ ſunt eiusmodi, niſi defendat & probet ea regalis authoritas pro maieſtate Imperii. Sed aduerſæ partis Epiſcopi cupientes hanc indictam Synodum præoccupare, aut præuertere, conuenerunt infra hebdomadam Paſchæ in caſtello quodam Saxoniæ

Quedlinburg.

Quidilingeburg nomine, vbi locus eſt congregationis fœminarum Deo ſeruientium ſub canonica inſtitutione. Et vt conſpiratio eorum plus valeret, & deciperet columbæ ſimplicitatem, quam ſerpentis aſtutia non temeraſſet: adduxerant quendam ſub ſpecie legati ſedis Apoſtolicæ, qui dictus eſt Otto Epiſcopus Oſtienſis Eccleſiæ, quum iam Clemens Papa præſideret Romanæ Eccleſiæ. Intererat etiam huic conuentui Rex Saxonum Herimannus, cui ne apud ſuos quidem tribuebatur honor regius, à quo tunc & illius Synodi cœpit tractatus. Nam memoratus Otto Epiſcopus, *Audiens ego*, inquit, *quod Rex veſter legitimum non habeat coniugium, ſed ex conſanguinitate ſociatum, iudico inter eum & vxorem eius fieri diuortium.* Huius iudicii ſententiam quum non approbaſſent aſſidentes Epiſcopi, dicentes agendæ huius rei tempus tunc non eſſe: ſecundo intulit, ſe iudicare bonum & iuſtum eſſe, vt res Eccleſiarum, quas Saxones atque Thuringi vſurpaſſent, in proprios vſus reſtituerentur, ſpoliatis Eccleſiis atque monaſteriis, quibus fuiſſent oblatæ, ac Deo conſecratæ. Hæc quoque ſententia quum non placuiſſet Epiſcopis, vtpote timentibus offendere præſentiam noxiorum, qui pariter conuenerant ad roborandas partes coniurationis ſuæ: tunc rogabant ipſi, rogabant & alii Principes Saxoniæ, vt his atque huiusmodi omiſſis, conſentiret cum eis ad ea, quæ

cœpiſſent agere: ſe quidem conueniſſe, vt tractarent, quomodo defendere poſſent partes ac ſtudia ſui Gregorii Papæ, eiusque anathema circa Regem Henrichum renouare, ac populo indicare, quod excommunicatus ſit omnis, & ſaluus eſſe non poſſit, quisquis Henricho Regi in aliquo communicauerit. Tum ille Otto flexus eſt ad voluntatem eorum, & conſenſit: quia vento agitata arundo extitit. Damnauerit iterum omnes, qui aderant Epiſcopi Henrichum Regem, & iuſtificauerunt multis modis ſui Gregorii partem, agentes ipſi omnia contra regulas & inſtituta Eccleſiæ, qui non conueniſſent ad Synodum in loco celebri, in ciuitate ſcilicet epiſcopali, qui conueniſſent in feſtis diebus Paſchæ, in diebus ſcilicet gaudii & lætitiæ: vt miſerias miſerorum augerent, vt ſeditiones ac prælia renouarent, vt etiam fidem deſtruerent. Vnde audiant ipſi iuſtificatores ſui Gregorii, & damnatores Imperatoris Henrichi, quum ipſi magis ſint damnati, vtpote deſtructores fidei: audiant (inquam) de huiusmodi ſententiam ſancti Papæ Gelaſii: *Non tam propter religionis*, inquit, *cauſam ſtudent diſpoſitionibus publicis obuiare, ſed potius per occaſionem regiæ alligationis catholicam fidem moliuntur euertere, & tali commercio ſperata præſtare: quum ego & deceſſor meus non ſolum minime in hac parte damnationis nomen Imperatoris attigerimus, ſed inſuper poſtquam adeptus eſt regiam poteſtatem, honorificis eum literis ſalutare curauimus. Sacerdotes autem, qui præuaricatoribus ſe communicaſſe propria voce confeſſi ſunt, à communione Apoſtolica ſubmouerunt deceſſores mei: quibus ſcilicet damnatis, ſi ipſi placet miſceri. Non poteſt nobis*, inquit, *imputari: à quibus ſi velit Imperator abſcedere, tanto magis à nobis non poteſt eſſe damnatus, ſed potius ad gratiam ſinceræ communionis admiſſus.* Et idem Gelaſius, oſtendens non licere cum perfidis, vel cum ſociis perfidorum habere conuentum, iuxta quod dicitur in Pſalmo: *Non ſedi in concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: Nec Eccleſiaſtici*, inquit, *moris eſt, cum his, qui pollutam habent communionem, permixtamque cum perfidis, miſcere concilium: quoniam qui voluntarie ſectantur contagia perfidorum, ſeparati ſunt certe ab Apoſtolica ſede: ideoque*, ait, *cum talibus, & apud tales, etiamſi eſſet neceſſe fieri, nulla poſſet Synodus prouenire.* Ergo Pius atque Vrbanus, Lucius etiam atque Symmachus, & Gregorius, Romani Pontifices, conſtituerunt ſub anathematis interpoſitione, vt prædia diuinis vſibus tradita, & cœleſtibus ſecretis dicata, nemo præſumat humanis vſibus applicare: quia ſiue alienator, ſiue venditor alicuius Eccleſiaſtici prædii, magni vel exigui, cum accipiente pariter iudicantur eſſe ſacrilegi. Et quum ituri ſint certe iuxta diuinam ſententiam in ſupplicium æternum, qui ex propriis facultatibus non ſubleuant neceſſitates pauperum: quid dignum æſtimari poterit iudicio ac damnatione eorum, qui diripiunt aliena, præcipue autem quæ ſunt Dei Eccleſiarum? Ecce in ſupradicto conuentu aderant, qui multarum Eccleſiarum poſſeſſiones & prædia inuaſerant pariter, & poſſederant: & hoc ita fieri ſacerdotes Saxoniæ conſenſerant. Qui enim his, quæ ſunt huiusmodi, non reſtitit, ſuggeſtione qua potuit, conſenſit: quum ex authoritate diuina dicat Apoſtolus, *Non ſolum, qui faciunt praua, reos eſſe, ſed & qui conſentiunt facientibus.* Primum quidem locum renuit in illa malignantium Eccleſia ſupradictus Otto Hoſtienſis Epiſcopus, qui nunc à Saxonibus eorumque conſortibus dicitur Papa Vrbanus: ſuper qua- *Vrbanus Antipapa.* lium certe ambitu & promotione ſupplicat Imperatori Gelaſius Papa, immo per Gelaſium catholica Eccleſia: *Deſinant*, quæſo te, *temporibus tuis quidam per occaſionem perturbationis Eccleſiaſtica præcipitanter ambire: quæ non licent, ne & illa, quæ male appetunt, nullatenus apprehendant, & modum ſuum apud Deum hominesque non teneant.* Atque iterum ſuper eiusmodi alloquens etiam ſenatum Romanum: *Ad ſenatum*, inquit, *pertinet Romanum, vt memor fidei, quam à parentibus ſuſcepiſſe ſe meminit, contagia vitet communionis externæ, ne à communione ſedis Apoſtolicæ, quod abſit, reddatur externus.* Quum enim in ordinatione ſucceſſoris ſui Clementis dicat Petrus Apoſtolus: *Hæc meæ prædicationis & doctrinæ cathedra, eum qui cupit eam, & audacter expetit, non requirit: ſed ornatum moribus, & in verbis eruditum.* Ille autem ſæpe dictus Otto præcipitanter ambiuit, & inuaſit ſedem Apoſtolicam, vſus manu & auxilio peſſimorum, apud quos nec diuinarum nec humanarum valet ali-

quid conſtitutio legum. Symmachus Papa generali præſidens Synodo dixit; *Si quis Papa ſuperſtite, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut pro alio promittere, aut ſacramentum præbere tentauerit, aut aliquod certe ſuffragium polliceri, vel de hac cauſa priuatis conuenticulis factis deliberare aliquid, aut decernere præſumpſerit, loci ſui dignitate, vel communione priuetur.* Ecce autem in priuatis conuenticulis agitur de pontificatu ſedis Apoſtolicæ, quæ ſub Hildebrando certe videtur priuilegia primatus ſui amiſiſſe, quum ipſe voluerit non apud eam, quæ mater eſt omnium Eccleſiarum, ſed in parte ſuorum eſſe ius poteſtatemque iudicandi non ſolum de vnaquaque Eccleſia, ſed de ipſa quoque Romana Eccleſia. Ideoque (ſicut Leo Papa ſcribit, & catholica Eccleſia conſentit) priuilegium meretur omnino amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. Ecce enim idem Hildebrand Colonienſem Eccleſiam ſuis quoq; priuilegiis ſpoliauit, qui Hartuigo Magadaburgenſis Eccleſiæ Epiſcopo hoc conceſſit, & hoc iuſſit, vt terminos patrum tranſgrediendo, inuaderet parochiam alterius Metropolitani Epiſcopi, & ordinaret Epiſcopum quendam Reginhardum in Mindenſi Eccleſia, ad contemptum & ad iniuriam Sigiunini Colonienſis archiepiſcopi. Hoc etiam exemplo memoratus Otto Epiſcopus Oſtiæ, Moguntinam Eccleſiam ſuis quoque priuilegiis ſpoliauit: atque ipſe transgrediendo ſimul terminos patrum, parochiam Metropolitani Epiſcopi inuaſit: & ad contemptum atque ad iniuriam Wezelini archiepiſcopi, Gebehardum quendam in Conſtantienſi Eccleſia Epiſcopum ordinauit, quum adhuc etiam vixiſſet Otto Epiſcopus ipſius Conſtantienſis Eccleſiæ: ſed iampridem ab ea expulſus eſt iniurioſe, quia noluit in parte Hildebrandi eſſe, & eſſe communis externæ. Sic vero ſanctorum Canonum regulæ cuſtodiuntur, & obſeruari mandantur vel ab Hildebrando, vel ab Ottone: pro quibus vos, qui habetis zelum amarum, occiditis & zelatis, litigatis & belligeraris, ne ſit alius Pontifex ſedis Apoſtolicæ, niſi per quem diſciplina Eccleſiæ euertatur, & qui contra authoritatem Domini venire videatur, vt iam omnibus hæreticis aditus, ianuaque pandatur? Dicitur enim per beatum Iob, gerentem ſcilicet typum vel Chriſti, vel Eccleſiæ: *Alii terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.* Vnde ſanctus pater Gregorius in XVI Moralium: *Quos*, inquit, *aliorum nomine niſi hæreticos deſignat, qui à ſancta Eccleſiæ gremio extranei exiſtunt? Ipſi enim terminos transferunt, quia conſtitutiones patrum præuaricando tranſcendunt. De quibus nimirum conſtitutionibus ſcriptum eſt: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Qui greges*, inquit, *diripiunt, & paſcunt: quia imperitos quosque peruerſis ad ſe perſuaſionibus trahunt, & doctrinis peſtiferis ad interficiendum nutriunt.* Atque idem Gregorius in epiſtola ad Eulogium patriarcham Alexandrinum: *Meus*, inquit, *honor eſt ſolidus vigor fratrum meorum: & tunc ego honoratus ſum, cum ſingulis quibuſque honor debitus non negatur.* Hinc etiam & Gelaſius Papa: *Abſit hoc*, inquit, *abſit à fidelibus, hoc ſibi velle quempiam arripere, vnde videatur honorem fratrum ſuorum imminuere ex quantulacunque parte.* Sed ſicut ſupra dictum eſt, alii terminos tranſtulerunt, & ad contemptum atque ad iniuriam Metropolitanorum quoque Epiſcoporum in parochiis Moguntiæ ſimul & Coloniæ ordinationes ſibi vſurpauerunt. Vnde Calliſtus vrbis Romæ Epiſcopus vniuerſis Epiſcopis: *Si quis Metropolitanus Epiſcopus, niſi quod ad ſuam ſolummodo pertinet parochiam propriam, ſine conſilio & voluntate omnium comprouincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit: & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum.* Et iterum de eadem re Calliſtus: *Nullus primas, nullus Metropolitanus, nullusque reliquorum Epiſcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad poſſeſſionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius Epiſcopi etiam parochia ſuper cuiusquam diſpoſitione, niſi vocatus ab eo, cuius iuris eſſe dinoſcitur, vt quiddam ibi diſponat, vel ordinet aut iudicet, ſi ſui gradus honore potiri voluerit: ſin aliter præſumpſerit, damnabitur: & non ſolum ille, ſed cooperantes, eiq; conſentientes: quia ſicut ordinatio, ita eius & iudicatio, & aliarum rerum diſpoſitio prohibetur.* Et vt Metropolitanis ſua iura ſeruentur, ſic etiam Leo Papa inter cætera ſcribens loquitur: *Secundum ſanctorum patrum canones ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia conſecratos, Metropolitanos ſingularum prouinciarum Epiſcopos ius traditæ ſibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus,*

ita vt

ita vt à regularibus praſtitutis nulla aut negligentia aut praſumptione diſcedant. Quæ quum ita ſint, & alii qui dicuntur hæretici, terminos tranſtulerint, ecce apud ipſos qui ſunt eiusmodi, ſcribuntur eſſe ſancta Dei ſacerdotia, & apud eosdem ſolummodo rite celebrari Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, vt ipſi imperitos quosque, qui ſub nomine gregum per beatum Iob deſignantur, peruerſis ad ſe perſuaſionibus trahant, & doctrinis peſtiferis ad interitum nutriant. Sed niſi cognouetis te, ô pulchra inter mulieres: *egredere*, inquit Dominus, *& abi poſt veſtigia gregum*, id eſt, niſi honorem tuum, quo ad ſimilitudinem Dei es condita, bene viuendo cognoueris, à conſpectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imitare populorum, & cultores peruerſorum dogmatum, quaſi hœdos tuos paſce in tabernaculis paſtorum: hoc eſt, in conuenticulis hæreticorum. Ecce enim defenſor partium Hildebrandi ſcribit contra ſedem Apoſtolicam ſimul, & contra vniuerſalem Eccleſiam, dicens eam amiſiſſe honorem ſacerdotii, vt facilius poſſit decipere eos, qui credunt illius peruerſiſſimo errori: introducit teſtimonia ſanctorum patrum, Innocentii, Cœleſtini, Gregorii, Auguſtini. Innocentius Papa: *Qui honorem*, inquit, *amiſit, honorem dare non poſſe, nec vllum aliquid ab eo accepiſſe, adquieſcimus: quia nihil in dante erat, quod alius ab eo poſſet accipere. Et verum eſt certe: quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem vtique, quam habuit, per prauam manus impoſitionem dedit: & qui particeps factus eſt damnati, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non poſſum.* Hæc certe ſcribit Innocentius contra eos, qui ſunt eiusmodi, qualis eſt ſupra memoratus Otto, vel Hartuigus, qui terminos antiquos transgreſſi ſunt per vſurpatæ ordinationis exceſſus. De quibus & Calliſtus Papa ſcribit: *Quod ſi quis, etiam Metropolitanus Epiſcopus, niſi quod ad ſuam ſolummodo pertinet parochiam propriam, ſine conſilio & voluntate omnium comprouincialium Epiſcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit: & quod egerit, irritum habebitur, & vacuum*: iuxta conſequens etiam Cœleſtini Papæ teſtimonium: *Si quæ factæ ſunt*, inquit, *ordinationes illicitæ, remoueantur, quoniam ſtare non poſſunt.* Et quum iuxta conſonam ſanctorum Patrum diffinitionem dignus non ſit vel ſacris altaribus adminiſtrare, vel communionem capere, qui neſcit ſacris Canonibus obedire. Conſequenter etiam introducit propoſitæ ſcriptor Epiſtolæ contra ſe ſuosque, qui non ſunt in communione vniuerſalis Eccleſię, ſed in parte ſui Gregorii, illud noſtri patris Gregorii teſtimonium, quo ſcribit ad Maximum: *Nos*, ait, *conſecrationem dicere nullo modo poſſumus, quæ ab excommunicatis hominibus eſt celebrata: quia vero ſine vllius exempli forma violaſti tantam ſacerdotii dignitatem, præcipimus, vt tu ordinatoresque tui nullatenus attrectare quicquam præſumatis ſacerdotalis officii, nec vſque ad reſcriptum noſtrum ad cultum vos ſacri altaris accedere. Quod ſi contra hæc agere præſumpſeritis, anathema vobis ſit à Deo, & beato Apoſtolorum principe, vt contemplatione iudicii veſtri, cæteris quoque catholicis Eccleſiis vltionis veſtræ præbeatur exemplum.* Hęc certe ſcribit pater noſter Gregorius contra pręuaricatores Eccleſiaſticę diſciplinę, quę defenſor ille partium ſui Gregorii introducit ad deſtruendum ſacerdotium vniuerſalis Eccleſię, quę communicat ſedi Apoſtolicę. Ideoque interpoſitis quibusdam ſcriptis, quibus conatur oſtendere, nihil niſi ad condemnationem apud nos valere Chriſti & Eccleſię ſacramenta, quę ſunt baptiſma, & chriſma, atque corporis & ſanguinis Domini myſteria. Poſt hęc ſubiungit adhuc de ordinatione teſtimonium beati Auguſtini, quę ſcilicet ordinario ſolet per manus impoſitionem fieri: *Corporalia*, inquit, *ſacramenta, quæ portant & celebrant etiam ſegregati ab vnitate corporis Chriſti, formam poſſunt exhibere pietatis, virtus vero pietatis inuiſibilis & ſpiritalis ita in eis non poteſt eſſe: quemadmodum ſenſus non ſequitur hominis membrum, quando amputatur à corpore. Ergo quod in omnibus membris vnius corporis agit anima, hoc agit Spiritus ſanctus in tota Eccleſia. Vnum quippe corpus, & vnus ſpiritus, ſicut dicit Apoſtolus. Præter hoc corpus poteſt quidem aliquis habere vel fidei, vel baptiſmatis formam: ſed non habet vitam. Niſi enim ſpiritu intus vegeteris, fruſtra foris de forma gloriaris. Si quod membrum in humano corpore præcidictur, nunquid præciſum anima ſequitur? Sic homo Chriſtianus viuit in corpore Chriſti, quouſque catholicus eſt:*

Digitized by Google

præciſus autem, hæreticus factus eſt. Sed ille aduerſarius noſter ſcribit nos præciſos eſſe: ſe vero ſuosque participes permanſiſſe in vnitate vniuerſalis Eccleſiæ. Abſit autem à nobis, vt nos exiſſemus ab ipſis: ſed ipſi exierunt à nobis. Sicut enim ſcribit ſanctus pater Auguſtinus in libro de vera religione: *Poſſet ſchiſmaticos area Dominica vſque ad tempus vltionis ventilatione velut paleas ſuſtinere, niſi vento ſuperbiæ, immo leuitate ceßiſſent, & ſeſe à nobis vltro ſeparaſſent.* Nam quod præciſi ſint de vnitate Eccleſiaſtici corporis, teſtatur ipſe, qui in fine epiſtolæ ſuæ, ad quem cuncta, quæ dicuntur, ſolent referri, profitetur, ſe partem ſui Gregorii defendere. Vnde iterum Auguſtinus in lib. de vera religione: *Sed quia*, inquit, *in hac Dominica area pro voluntate quiſque vel palea vel frumentum eſt, tam diu ſuſtinetur peccatum aut error cuiuslibet, donec aut accuſatorem inueniat, aut prauam opinionem pertinaci animoſitate defendat. Tenenda eſt autem nobis*, ait, *Chriſtiana religio, & eius Eccleſiæ communicatio, quæ catholica eſt, & catholica nominatur non ſolum à ſuis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint nolint. Nam ipſi quoque hæretici & ſchiſmatum alumni, quando non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud quam catholicam vocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab vniuerſo orbe nuncupatur. Sed apud eos*, inquit, *ſolos quærenda eſt vera religio, qui Chriſtiani, catholici, vel orthodoxi nominantur: id eſt, integritatis cuſtodes, & recta ſectantes. Hac enim Eccleſia catholica per totum orbem valide lateque diffuſa vtitur ad profectus ſuos omnibus orantibus, vnctione Spiritus ſancti docente de omnibus. Præter hanc Eccleſiam quicunque eſt, Spiritum ſanctum vtique non habet, ideoque per prauam manus impoſitionem damnatio ei offertur, qui abſque dono Spiritus ſancti ordinatur.* Quod in ſupra memoratorum quoque Epiſcoporum, vt non dicam conſecrationibus, ſed execrationibus factum eſſe probatur, qui contra ſacros canones ſpiritu Dei conditos, in alienis parochiis ordinationes celebrauerunt, qui etiam contra conſenſum ſimul, & contra diſciplinam catholicæ Eccleſiæ priuata ſibi conuenticula conſtituerunt, qualium certe conuenticula ſiue ordinationes damnauit ſemper, atque damnabit omnis Eccleſia ſanctorum, ne præualeat aduerſus eam pars iniquorum. Vnde etiam Gelaſius: *Quod inceſſabiliter*, inquit, *repetendum eſt, ſicut firmum eſſe nullus ambigit Chriſtianus, omnes complices, ſectatores, communicatores damnatæ ſemel prauitatis pars ſorte cenſeri: ita conſors erit & pœnæ, quiſquis communicauerit alicui Eccleſiaſticarum regularum tranſgreſſori.* Nullus enim primas, nullus enim Metropolitanus, nullusque reliquorum Epiſcoporum, alterius Epiſcopi adeat parochiam, vt ibi diſponat, vel ordinet, aut iudicet quicquam: ſin aliter præſumpſerit, damnabitur: ſicut Calliſtus Papa ſcribit, & omnis Eccleſia ſanctorum conſentit. Quod & factum eſt de Hartuigo Magadaburgenſi Epiſcopo: quia Sigiuuinus Colonienſis Epiſcopus damnauit eum, conſentiente in idipſum comprouincialium Epiſcoporum iudicio, poſtquam nullo modo potuit adduci, vt ſatisfacere vellet Eccleſiæ pro iniuſta ordinatione cuiusdam Reginhardi in epiſcopatu Mindenſi. Prætendebat autem ille Hartuigus poteſtatem ſui Gregorii Papæ, qua talem ſibi poſſet concedere ordinationem iuxta authoritatem ſedis Apoſtolicæ: idcoque ſibi curæ non eſſe ſuper aliquorum vel vocatione, vel damnatione. Ecce apponit peccatum ſuper peccatum, & iuſtæ damnationi addit pariter eccleſiaſticæ vocationis & regularis diſciplinæ contemptum. Igitur præter illam damnationem, damnatus eſt etiam idem Hartuigus cum cæteris ſupraſcriptis Epiſcopis in Moguntiacenſi Synodo, iubente id fieri Apoſtolica ſede, quum nollent reuerti ad pacem & concordiam catholicæ Eccleſiæ.

Sed ex his omnibus Epiſcopis, qui vel damnati fuerant, vel depoſiti, vnus tantum, ſcilicet Benno Miſinenſis Epiſcopus, venit ad ſedem Apoſtolicam, pro errore ſuo petiturus veniam, quam & promeruit accipere, iuxta quod ipſa mater omnium Eccleſiarum Romana Eccleſia ſoleat ſe appellantibus, quicquid pietatis eſt, ſemper offerre: quia ſicut in contumacia perſiſtentibus conuenit nos eſſe ſeueros (ait ſanctus Papa Gregorius) ſic iterum humilitatis & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus. Ergo Clemens Papa pœnitentem benigne ſuſcepit, & confeſſum pro errore ſuo honorifice tractauit, abeuntemque cum literis Apoſtolicæ ſedis ad Henrichum Imperatorem miſit, quem & ipſe libenter accipiens

correctum dimiſit libere abire in epiſcopatum ſuum. Sed illa ſatisfactio vtinam fuerit pura, ſyncera atque catholica: quoniam ſicut ſcribit Leo Papa, *ſaluberrimum eſt, & ſpiritalis medicina vtilitatis plenum, vt quicunque ſe correctos videri volunt, errorem ſuum, & ipſos erroris authores damnari à ſe fateantur ſine ambiguitate, vt nullum Eccleſiæ membrum peremptis ſenſibus prauæ intentionis poſſit violari talium ſocietate.* Nam certum eſt, eundem Epiſcopum Bennonem nihil deinceps viriliter egiſſe cum comprouincialibus pſeudoepiſcopis, vel cum principibus Saxoniæ pro conuentione & ſtudio pacis Eccleſiaſticæ, quales dicuntur à Domino per Eſaiam Prophetam ſpeculatores cœci, canes muti, non valentes latrare: quoniam ſicut Gelaſius Papa ſcribit: *Præuaricatoribus vtique conſentit, quiſquis ſuggeſtione, quæ poteſt, non reſiſtit: & qui alios ab errore non reuocat, ſeipſum*, inquit, *errare demonſtrat.* Cæterum præuaricatores Eccleſiaſticæ legis Epiſcopi, qui in ſupradicta Synodo ſunt depoſiti, & omni Eccleſiaſtica dignitate priuati, ſententiam depoſitionis ſuæ à ſede Apoſtolica prolatam paruipendunt: & ſuperbiæ ſpiritu inflati, non ſolum vetitum ſibi officium auſu temerario vſurpant, ſed etiam ſecundum Canones conceſſam ſedi Apoſtolicæ poteſtatem conantur eripere, & ſibimet eam contra Canones contendunt vſurpare: ideoque frequentibus conuenticulis pariter & ſcriptis firmauerunt ſibi hunc ſermonem nequam, vt non poſſit Romana Eccleſia alium habere Papam, niſi ſit ex parte ſui Gregorii, qui velit reſiſtere Henricho Regi, immo diuinæ ordinationi, qui etiam velit ſedem Apoſtolicam inuadere contra Wigbertum Pontificem ipſius Romanæ Eccleſiæ. Sed velint nolint partes aduerſariorum, ecce ſacri Canones conſtituerunt totius Eccleſiæ appellationes deferri ad examen ſedis Apoſtolicæ, ab ipſa vero nuſquam prorſus appellari debere, ſanxerunt: ac per hoc illam de tota Eccleſia iudicare, ipſam vero ad nullius iudicium commeare, nec de eius iudicio iudicari præceperunt: neque ſententiam illius oportere diſſolui conſtituerunt, cuius potius ſequenda decreta mandarunt. Quod ſi ita eſt, immo quia ita eſt, debuerunt proculdubio aduerſariæ partis Epiſcopi aut conſentire cum ſede Apoſtolica pro pace & vnitate Eccleſiæ: aut merito condemnari, vtpote transgreſſores iudicii ſedis Apoſtolicæ. In hoc enim vtrique conſenſerunt & Wigbertus & Rex Henrichus, atque totius Eccleſiæ aſſenſus, vt quiſquis reſiſtat paci vel Eccleſiæ vel Reipublicæ, ſit eis ſicut ethnicus & publicanus. *Beati*, inquit, *pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.* Sed diſcordes Epiſcopi, quales dicuntur filii Diaboli, qui alios docent, quare ſemetipſos non docent, dicentes iuxta authoritatem Patrum debere nos timere ligari vel iniuſte, & excommunicatis non communicare? Vnde (ſicut Gelaſius Papa ſcribit) prorſus in quamlibet ſe partem, cauſationemque conuertunt, manifeſtæ veritatis ita laqueis ſuffocantur, vt ſuis ipſi verbis poſſint, actionibusque concludi, nec niſi ſolam perniciem obſtinatæ perfidiæ reſiduam ventilare. Ecce enim quorum vulgata transgreſſio eſt, per vnum ſcribentem proponunt nobis ſanctorum Patrum teſtimonia, quæ ſunt circa eos, qui iungunt ſe excommunicatis communione aliqua. *Quod autem*, inquit, *excommunicatis non ſit communicandum, audiamus ſanctum Calliſtum Papam: Excommunicatos à ſacerdotibus nullus recipiat ante vtriuſque partis examinationem iuſtam, nec eis in oratione aut cibo vel potu, aut oſculo communicet, nec Aue eis dicat.* Vrbanus Papa: *Valde timenda eſt ſententia Chriſti, licet iniuſte aliquem liget, quod tamen ſummopere præuidere debet.* Gregorius in Homeliis: *Vtrum iuſte aut iniuſte obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, ne is qui ſubeſt, & quum iniuſte forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat, vel iniuſte, nec paſtoris iudicium temere reprehendat: ne ſi iuſte ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia culpa, quæ non erat, fiat.* Idem Gregorius presbyteris, diaconis, nobilibus, & populo Iaderæ: *Peruenit ad me quoſdam veſtrorum ignorantia vel neceſſitate deceptos, his qui ab Apoſtolica ſede culpa (ſicut noſtis) exigente communione priuati ſunt, communicaſſe, quoſdam vero ſalubri diſcretione protegente Domino ſuſpendiſſe: & quantum de conſtantibus gaudeo, tantum de deuiantibus ingemiſco: quoniam ſacra communionis myſteria, quæ ad ſolutionem nobis diuina pietate conceſſa ſunt, in detrimentum animæ ſuæ magis*

receperunt. Et quia ſic (vt vobis omnipotens Deus innoteſcat) vehementer charitati veſtræ, & meis illitus ex toto compatior paterno affectu; obteſtor atq; ſuadeo, vt ab illicita ſe quisque communione ſuſpendat: & quos Apoſtolica ſedes in conſortio communionis ſuæ non recipit, omnino refugiat, ne inde reus ante conſpectum æterni iudicis, vnde poterat ſaluari, conſiſtat. Idem Ianuario Epiſcopo Sardiniæ: *Eis vero, qui ab eccleſiaſtica communione ſunt ſuſpenſi, nullus religioſus ſecundum Canonum præcepta iungatur: ſed nec illis communicandum eſt, qui communicant excommunicatis.* Gelaſius contra fautores Acatii: *Nihil nobis commune cum hominibus communionis externæ, nec prætendat quisquam, quod alicui forſitan euidentiore non communicaſſet, vel communicare videatur hæretico. Quid enim iuuat, ſi illi communicet: & his tamen communione iungatur, qui ab illius non ſunt communione diuerſi? Quid profuit, quod videri volebat illi palam non communicare, cui per ſuos complices nectebatur?*

Hæc quidem ſanctorum Patrum teſtimonia amplectimur, ea qua dignum eſt, veneratione: ſed nimium, nimiumque non expaueſcimus ea pro huius temporis confuſione, quando hæreticorum ſimul, catholicorumque confeſſione permiſta, cuncta veræ & ſynceræ religionis turbantur, catholicaque & Apoſtolica puritas confunditur. Ecce enim Hartuigus Magdaburgenſis Epiſcopus, qui ſemel ac ſecundo damnatus eſt (ſicut vere ſupra diximus) ipſe videns diutius non poſſe contra Imperatorem epiſcopatum ſuum repugnando ſibi vindicare, ſimulabat cum eo pactum pacis facere, & ſupplicem ſe ac deuotum ei offerre. Qui etiam, vt facilius promoueri poſſet epiſcopatum ab Imperatore, promittebat cunctos Principes, qui adhuc eſſent cum eo diſcordes, in gratiam eius reducere. At Imperator præ nimio amore pacis, non conſiderans, quia lupus in ouile ouium intromittere, hoc non ſit conſuluiſſe Eccleſiæ vel Reipublicæ, acceptis iuramentis ſuper promiſſæ fidei firmitate, reddidit ei iniuſte epiſcopatum absque ſynodali conuentione, & absque conſenſu ſedis Apoſtolicæ. Quod factum eſt quarto anno poſtquam iuſte depoſitus eſt ſynodali iudicio. Tum vero ille Hartuigus nactus occaſionem, qua poſſet habere liberum hinc inde introitum ſimul & exitum, cœpit redire ad conſuetæ factionis exercitum, & traducere Epiſcopos & Principes totius regni ad partem ſui Papæ Gregorii: & vt auctius reſuſcitaret ac nutriret ipſius incendia Hildebrandi iamdiu defuncti, primo quidem per clandeſtina colloquia, deinde per contracta vndecunque poterat conuenticula ſermonem intulit de excommunicatione Imperatoris, de iniuſta (vt ipſe dicebat) ſucceſſione Wigberti ad pontificatum Apoſtolicæ ſedis: valde autem periculoſum fore cum eiusmodi hominibus communionem aliquam habere: Imperatori vero promiſſam fidem & promiſſum ſeruitium libenter conſeruare, ſi velit publice confiteri, ſe vinculo anathematis ligatum eſſe, & inde ſolui participes ſui Gregorii Papæ: ſi etiam velit Wigbertum deponere, alioquin ſe pœnitere, quod vel viderit hominem excommunicatum, cui nunquam debeat communicare aliquis fidelium. Hæc ſæpius memorando, ſollicitabat animos plurimorum, quum iam poſſet fieri pax Eccleſiarum: niſi ipſe Hartwig, iuxta nomen ſuum, durum eis renouaſſer bellum. Ergo plurimi etiam Epiſcoporum, qui damnauerant in Synodo eundem Hartuigum, & in damnatione eius ſubſcripſerant, iuxta Apoſtolicæ ſedis decretum, ipſi non ſolum in communionem eum absque ſynodali conuentione receperunt: ſed etiam aliqui eorum contra Imperatorem ſimul, & contra ſedem Apoſtolicam cum eo conſpirauerunt, vt iam ex multitudine præuaricationis illorum, qui eiusmodi ſunt Epiſcoporum, iuſtificata quodammodo videatur leuitas Græcorum, apud quos (ſicut Gelaſius Papa ſcribit) facilis & inculpabilis putatur eſſe permiſtio, quod apud eos nulla ſit veri falſiq; diſcretio: & cum velint omnibus reprobis eſſe communes, in nulla monſtrentur probitate conſiſtere. Hinc hæreticorum ſimul catholicorumq; confeſſione permiſta, cuncta veræ & ſynceræ religionis turbantur, catholicaque & Apoſtolica puritas confunditur. Gelaſius: *Aut catholici,* inquit, *aut hæretici erant, de quibus illa paſſim latrocinia deteſtanda ſæuiebant. Si hæretici, prodi, diſcuti, & legitime conuinci modis omnibus debuerant, vel ſuis confeſſionibus, vel alterum vocibus confutari.* Sed mirentur alii, quod de illo quoque Hartuigo vere ſecundum literam poſſit intelligi hæc per Eſaiam Prophetam ſententia Domini:

Hartuigus epiſc. Magdeburg.

Hartwich.

Nunquid iſte eſt vir, qui conturbauit terram, qui concußit regna, qui poſuit orbem deſertum, & vrbes eius deſtruxit? Tu enim, inquit, *terram tuam diſperdidiſti, tu populum tuum occidiſti.* Hæc (inquam) mirentur alii in hoc, de quo nunc agitur, viro: nos autem miramur in illo, quod tam ſtultus paſtor potuit tot ſacerdotes, & tantum populum poſt ſe in perniciem trahere, vtpote qui nullius fere eſt literatoriæ eruditionis, vel ſcientiæ: niſi quod iam myſterium illius ſtulti paſtoris (hoc eſt, Antichriſti) operatur in illo, de quo ad Zachariam Prophetam dicitur à Domino: *Adhuc,* inquit, *ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti, quia ecce ego ſuſcitabo paſtorem in terra, qui derelicta non viſitabit, diſperſum non requiret, & contritum non ſanabit, & id quod ſtat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, hoc eſt, virtutes ſanctorum, & in ſua corpus malitiæ traiciet.* Ecce enim contigit in diebus illis Imperatorem celebrare apud Mogontiam natiuitatem Domini, vbi aderant cum eo aliquot Epiſcopi, & quidam de Principibus regni. Aderat etiam ibi ille Hartuigus, cui tunc non ſolum communicauit quiſque præſens Epiſcopus, clerus & populus, ſed etiam Ruochardus, qui ante aliquot menſes poſt obitum Wezelini ordinatus eſt Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopus, ceſſit ei in ordine, & officio ſuo, & conſenſit indigno modo, vt ad initia nocturnalium lectionum ſolitas benedictiones faceret in tam celebri conuentu, & in tam celebri nocte natiuitatis Domini. Sic vero, ſic nunc promulgatrix eſt, aut exequutrix ſanctorum Canonum Moguntina quoque Eccleſia, non attendens, ſiue paruipendens quid geſtum ſit in ea, & quid geſſerit ipſa, quomodo ille Hartuigus iudicatus & damnatus ſit in ea. Pro huiuſmodi ſcribit Gelaſius Papa contra fautores Acacii: *Hæc eſt,* inquiens, *illa miſtura, hæc eſt illa confuſio, qua per totum hoc regnum inter catholicam hæreticamque communionem nulla eſt diſcretio. Ideoque ſicut quiſquis,* ait, *ab hac colluuione cunctorum ſeparatus, eſt ſyncera communionis, & ideo catholicus comprobatur: ita quiſquis illius deteſtandi commercii particeps inuenitur, quantum à ſyncera communione, tantum à catholica atque Apoſtolica remotus eſt confeſſione.*

Ruothardus Moguntin.

Ecce proponunt nobis aduerſarii pro ſuæ partis confirmatione, vt debeamus timere ligari vel iniuſte: ſed qui alios docent ſemetipſos non docent. Igitur conuincit veritas, iuſtitia & iudicium, quia iuſte damnatus eſt ille Hartuigus iuxta meritum ſuum. Vnde & Dominus dicit ei per Malachiam Prophetam, & cæteris, qui irritum fecerunt pactum Leui, pactum ſcilicet vitæ & pacis: *Maledicam,* inquiens, *benedictionibus veſtris, & maledicam eis, quoniam legem meam ſuper cor non poſuiſtis.* Poſt illos autem dies, quibus hæc, quæ diximus, facta ſunt Moguntiæ, concelebrata eſt etiam Coloniæ per eundem Hartuigum ordinatio Adalheidæ Reginæ. Sed & ſi Herimannus Colonienſis Epiſcopus pro affectu conſanguinitatis, qua proxime attingebat eum, non eſt recordatus damnationis, qua deceſſor eius Sigiuuinus damnauerat eum: tamen Colonienſis Eccleſia, quæ vtraque damnatione eius conſenſerat, communionem eius vitare debuerat: quoniam nihil intereſt, vtrum ei aliquis communicet, qui eiuſmodi eſt: ſiue illi iungatur communione, qui diuerſus non eſt ab illius hæreticæ communione. *Sic,* inquit Gelaſius, *ſic paßim omnia licite fieri à quocunque videntur, & nullum diſcrimen rerum, nulla examinatio Eccleſiæ poſtulatur, ſed vbique hæretici intromittuntur, & nemo reſultat: ſed velut muta pecora in captionem ducta, ſubditis voluntatibus perfidiam ſectantur.* Iam vero apparet, quantam perniciem generet, quod ſacri Canones negliguntur, quod imperiti, indigni, ſimoniaci, neophyti, Eccleſiis præficiuntur: quales quum non poſſint ſcientia & doctrina, atque aliis operibus bonis innoteſcere, præſumunt ſceleribus oſtendere ſe aliquid eſſe vel poſſe, & inter cætera extollunt ſe contra regiam poteſtatem, immo contra Dei ordinationem: & qui, vtpote militantes Deo, non debuerant ſe vel negotiis ſecularibus implicare, vſurpant ſibi regnum ordinare & regere, qui debuerant Eccleſiarum rectores eſſe, & ſeſe exemplum humilitatis omnibus præmonſtrare. Sic enim diſcreuit Chriſtus vtriuſque poteſtatis officia, Regum ſcilicet atque Pontificum, quatenus ſpiritalis actio à temporalibus diſtaret incurſibus, & Deo militans minime ſe negotiis implicaret ſecularibus: ac viciſſim non ille rebus diuinis præſidere videretur, qui eſſet impli-

catus negotiis ſecularibus. Vnde idem, qui hæc ſcripſit, Gelaſius, conſequenter diſcernit quoque iudicia Eccleſiæ à regiis diſpoſitionibus: *Quo*, inquit, *more, quo ritu aliquis damnatorum prætenditur abſolutus, quum nec à Pontificibus legitime, & Eccleſiaſticis legibus fuerit expeditus, nec à ſeculari poteſtate potuerit præter Eccleſiæ tramitem prorſus abſolui. Quantum enim ad religionem pertinet, non niſi Apoſtolicæ ſedi iuxta Canones debetur totius ſumma iudicii: quantum autem ad ſeculi poteſtatem, ille à Pontificibus, & præcipue à beati Petri vicario debet cognoſcere, quæ diuina ſunt, non eadem iudicare: nec ſibi hoc quiſquam potentiſſimus ſeculi, qui tamen Chriſtianus eſt, vendicare præſumit.* Et idem Gelaſius contra Acatium, immo contra omnem Epiſcopum, qui aliquid eiusmodi vſurpat ſibi contra ſedis Apoſtolicæ decretum: *Quum conſtet, ſemper ſedis Apoſtolicæ iudicio huiusmodi perſonas aut diſcuſſas eſſe, vel purgatas: aut ſic ab aliis, quibus competebat, Epiſcopis abſolutas: vt tamen abſolutio earum ex ſedis Apoſtolicæ conſenſione penderet, vbi vtrumque defuerit, nec diſcuſſionem legitimam, nec purgationem firmam, ac per hoc receptionem conſtat fuiſſe indebitam. Ecce interim in his*, inquit, *cauſa veſtra nutat & labitur: & ſi hæc ſola ſit, prorſus tota ſubruitur.* Nobis autem auſi ſunt Canonum facere mentionem, contra quos ſemper ambitionibus, ſemper illicitis effeciſſe exceſſibus monſtrantur, immo ſi cauſa eadem latius inquiratur, tantæ illic tragœdiæ, tanti reperiuntur errores, vt ſi ipſi ſint iudices, qui eadem perpetrarunt, quum euidenter fuerint confutati, à ſui damnatione non temperent.

Igitur non licet alicui Chriſtiano occidere quenquam, immo nec odiſſe: quoniam iuſtitia Phariſæorum eſt non occidere, non peierare: ſed, *Amen dico vobis*, ait Dominus, *quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Et ad Noe atque ad filios eius: *Qui effuderit*, inquit, *ſanguinem hominis, pro ſanguine eius effundetur ſanguis illius. Anima quippe omnis carnis eſt in ſanguine.* Ideoque etiam, quiſquis per ſcandalum, ſiue peruerſitate doctrinæ effuderit illud vitale, quo homo vegetatur, viuit & ſuſtentatur, in die iudicii effundetur ab eo: hoc eſt, quod ſibi videbatur habere vitale, cogetur amittere. Ergo per totum fere hoc tempus memoriæ noſtræ effunditur ſanguis hominum per viros hominum, quod fit præcipue ex inſtinctu Epiſcoporum aduerſæ partis, vt iam manifeſtentur opera carnis, quæ ſunt inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, hæreſes, inuidiæ, homicidia, & his ſimilia: quæ prædico vobis, ait Apoſtolus, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Propter hæc comprimenda ſacerdotale iudicium, quod cruentas refugit vltiones, ſeueris Chriſtianorum Principum conſtitutionibus adiuuari debet: ſicut Leo Papa docet, quia timentes corporale iudicium, nonnunquam ad ſpiritale recurrunt remedium. Sed vt paſſim omnia licite fiant, ipſi aduerſæ partis Epiſcopi regiam poteſtatem, immo diuinam ordinationem euertere parant, quum de his quoque, qui poſt baptiſmum aut tormenta ſola exercuerunt, aut etiam capitalem ſententiam protulerunt, ſic ſcribit ſanctus Papa Innocentius, quod de ipſis nihil definitum ſit à maioribus: *Meminerant enim*, inquit, *à Deo poteſtates has fuiſſe conceſſas, & propter vindictam noxiorum gladium fuiſſe permiſſum, & Dei miniſtrum eſſe datum in huiusmodi vindicem. Quomodo ergo reprehenderent factum, quod authore Deo viderent eſſe conceſſum? De his ergo*, inquit, *vt hactenus ſeruatum eſt, ſic habemus, ne aut diſciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini venire videamur: quia ipſis in rationem reddendam geſta ſua omnia ſeruabuntur.*

At memoratus Hartuig, vt euerteret regiam poteſtatem, immo diuinam ordinationem, militauit cum ſuis conſortibus Epiſcopis per multas expeditiones contra Henrichum Regem: quarum nulla magis ad viuum nos tetigit, quam illa, *Herſfeld.* quando ad locum Herosfeldiæ poſuit caſtra. Specialiter enim ipſe præ cæteris Saxonibus odio habebat eundẽ locum Herosfeldiæ, ideoq; ciuitatẽ & ſancta noſtra quærebat omnibus modis deſtruere. Nam Abbas eiuſdẽ loci, dictus quoq; & ipſe Hartuigus ſucceſſerat illi damnato, & depoſito in epiſcopatũ Magdaburgenſis Eccleſiæ,

eleſiæ, Imperatore & cæteris principibus regni plurimum annitentibus ſuper electione eius & ordinatione, quoniam præter id, quod adprime inſtructus & eruditus eſt tam moralibus diſciplinis, quam ſacris ſcripturis, in hoc quoque ipſe placuerat eis: quia id quod Imperator non potuit efficere totis viribus regni, hoc ipſe perfecit ex induſtria ſapientis ingenii: ſcilicet vt diuideretur vnitas peruerſorum, quum non poſſet per diſciplinam rei militaris emolliri duritia Saxonum, vel reſcindi ſocietas Thuringorum. Sicut enim eſſe noxium ſolet, ſi vnitas deſit bonis: ita pernicioſum eſt, ſi non deſit malis. Peruerſos quippe vnitas corroborat, dum concordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto vnanimes facit. Vnde etiam Paulus conſpiciens pernicioſam ſibi eſſe vnitatem reproborum, diuidere curat turbam Saducæorum & Phariſæorum: quumque in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur, ei via ereptionis aperitur: quia quem turba perſequentium vnita conſtrinxerat, diuiſa laxabat. Eripiuntur etenim iuſti, dum diuiduntur iniuſti: & electorum vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per diſcordiam confunduntur. Igitur facta diuiſione aduerſariorum, qui per multos iam annos repugnauerant contra Eccleſiam pariter, & contra rempublicam: illi vero, qui declinauerant poſt Imperatorem, pepererunt ei incruentam de hoſtibus victoriam: quoniam quum timerent hinc à comprouincialibus vrgeri, illinc ab Imperatore, qui iam circa Calend. Iulii cum exercitu aderat, impugnari, deditionem fecerunt omnes & Saxones & Thuringi, præter pauciſſimos, qui audito aduentu Imperatoris fugerant vltra flumen Albiam cum ſuo Rege Herimanno: qui etiam, vtpote reus maieſtatis atque hoſtis Eccleſiaſticæ pacis, damnatus eſt in ſuprad cta Moguntiacenſi Synodo. Cuius fugæ vel authores vel comites erant Epiſcopi aduerſæ partis. Ideoque Imperator tanto iuſtius decreuit ſubſtitui catholicos Epiſcopos deſtitutis Eccleſiis, quanto euidentius appareret ipſos deſertores Eccleſiarum locum etiam tenere mercenariorum, qui veri fuiſſent hæretici, iidemque magiſtri multorum ſcelerum. Sicut enim ſanctus Gregorius docet: *Mercenarius eſt, qui ſtare in periculo ouium non poteſt: qui in eo, quod ouibus præeſt, non oues diligit, ſed lucrum terrenum quærit.* Igitur fugitiuo illi, & hæretico Hartuigo ſucceſſit catholicus Hartuigus in epiſcopatum Magadaburgenſis Eccleſiæ, quem poſt electionem cleri & populi ipſius Eccleſiæ ordinauit ſuffraganeus eius Diedo Epiſcopus, Anno MLXXXV. ab incarnatione Domini III. Idus Iulii. Ad 1085.
cuius ordinationem præſens erat Imperator Henrichus: ibique & præſens erat Wezelinus Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopus, & Sivviginus Colonienſis Archiepiſcopus, atque alii plures Epiſcopi, quos enumerare longum duximus, ſtudentes breuitati. Sed poſtquam Imperator dimiſit exercitum, paulopoſt Saxones atque Thuringi ad malitiæ infidelitatis redierunt ingenium, atque poſt duos fere menſes promiſſæ fidei & pacis per interpoſitionem iuramentorum immemores, compulerunt Imperatorem per vim bellici tumultus, diſcedere ex Saxonia cum catholicis Epiſcopis, aperientes iterum hæreticis aditum introeundi ad ouile ouium, vt pro paſtoribus lupi dominarentur eis. Poſt hæc anno altero, quum iam ſimili modo, (ſicut frequenter factum eſt) eluſus fuiſſet Imperator per Saxonum atque Thuringorum perfidiam, qui vſque ad Botam fluuium cum exercitu ſuo tunc peragrauerat vtrorumque prouinciam, compoſito pace iuxta conditiones, quas principes vtrinque æquas & vtiles iudicaſſent, diſceſſit inde propter inſtantem Quadrageſimam. Sed amatores contentionis ac diſcordiæ pſeudoepiſcopi Saxoniæ, quærebant ſolito pacis conditiones interrumpere, cupientes magis perfidia & periurio ſecum omnes teneri, quam pacem fieri: ideoque non iam (ſicut antea) volebant euentum belli expectare intra prouincias vel Saxoniæ, vel Thuringiæ: ſed audebant illud extra fines ſuos in vlteriora regni transferre, vbi poſſent communicata cum Sueuis ſcelera aduerſus Eccleſiam pariter, & aduerſus Rempublicam committere: iuxta quod factum eſt in epiſcopatu Wirziburgenſis Eccleſiæ, vbi pugnatum eſt contra Imperatorem Henrichum, quinta iam vice, Anno ſcilicet MLXXXVI. ab incarnatione Domini, III. Idus Auguſti. Hu- 1086.
ius pugnæ cauſa extitit, qua ipſam ciuitatem Wirziburg ex obſidione hoſtium

Imperator liberare voluit: ſed dolus magis quam virtus victoriam hoſtibus peperir. Veruntamen non magis cum hoſtibus, quam cum proditione ac perfidia ſociorum dimicatum eſt: quæ dimicatio maior atque periculoſior eſt. Nam acies Colonienſis atque Traiectenſis militiæ, ex compoſito auertit ſe, & fugit, vt erat inter principia cōtra hoſtes ordinata: quæ ſociorum defectio fregit animos cæterorum in re tam trepida, tamque inopinata: ac perinde ſubtractis vndique per fugam equitum ſubſidiis, verſum eſt in pedites rotum pondus prælii. Quibus deinde nec pugna conſtare, nec fuga ſine magna cæde potuit explicari. Tum forte captus eſt ibi quidam clericus Wezelini, Moguntini Archiepiſcopi, nomine Reginherus, quem aduerſarius ille Chriſti & Eccleſiæ Hartuig corripuit: quod qui ſub priore Epiſcopo Sigefrido ſui partem Papæ Gregorii conſtantiſſime defenderit, regemque Henrichum, omneſque fautores eius proniſſime abominatus ſit, nunc quaſi per fugam quidem ad iniuſtitiam reuerſus ſit: ac deinde eum circa occiſorum corpora circumduxit, atque gloriando dixit: *Ecce modo apparet, ecce modo apparet, vbi iuſtitia ſit, quum apud nos*, inquit, *victoria ſit*. Sed iuſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe, quoniam neutra poteſt absque altera eſſe. Studium autem & gloria eſt eorum, qui pertinent ad terrenam ciuitatem, effundere humanum ſanguinem, quum filii pacis hi ſint filii Dei. At illius ſanguineæ crudelitatis Epiſcopi

Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, celſos cumulis æquantia colles
Corpora, ſidenteſq; in tabem ſpectat aceruos.

Certe talis vir ſanguinum alienus eſt, hoſtis eſt, quem ſenſus doloris non tetigit in proſtratis fratribus: iuxta quod in libro de Lapſis ſcribit ſanctus Cyprianus Epiſcopus: *Quid faciam*, inquit, *dilectiſſimi fratres, fluctuans vario mentis æſtu? Quid, aut quomodo dicam, lachrymis magis quam verbis opus eſt ad exprimendum dolorem, quo corporis noſtri deflenda eſt plaga, quo populi aliquando numeroſi multiplex lamentanda eſt iactura. Quis enim ſic durus ac ferreus, quis ſic fraternæ charitatis oblitus, qui inter ſuorum multiformes ruinas, & lugubres, ac multo ſqualore deformes reliquias conſtitutus, ſiccos oculos tenere præualeat, nec erumpente ſtatim fletu prius gemitus ſuos lachrymis quam voce depromat? Doleo, fratres, doleo vobiſcum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria & ſanitas priuata blanditur, quando plus paſtor in gregis ſui vulnere vulneratur. Cum ſingulis pectus meum copulo, mœroris & funeris pondera luctuoſa participo, cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo. Iaculis illis graſſantibus inimici, mea ſimul membra percuſſa ſunt, ſæuientes gladii per mea viſcera tranſierunt. Immunis ac liber fuiſſe à perſequutionis incurſu non poteſt animus in proſtratis fratribus, & me proſtrauit affectus.* Et vnde eiusmodi cladis tempeſtas emerſerit, ſtatim ſubiungendo oſtendit: *Habenda tamen eſt*, inquit, *fratres dilectiſſimi, ratio veritatis: nec ſic mentem debet, & ſenſum perſequutionis infeſta tenebroſa caligo cæcaſſe, vt nihil remanſerit lucis ac luminis, vnde diuina præcepta perſpici poſſint. Si cladis cauſa cognoſcitur, & medela vulneris inuenitur. Dominus probari familiam ſuam voluit: & quoniam traditam nobis diuinitus diſciplinam pax longa corruperat, iacentem fidem, & prope dixerim dormientem, cenſura cæleſtis erexit: quumque nos peccatis noſtris amplius meremur, clementiſſimus Dominus ſic cuncta moderatus eſt, vt hoc omne, quod geſtum eſt, exploratio potius quam perſequutio videretur. Studebant augendo patrimonio ſinguli, & obliti quid credentes aut ſub Apoſtolis ante feciſſent, aut ſemper facere deberent, inſatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incumbebant. Non in ſacerdotibus eſt religio deuota, non in miniſtris fides integra, non in operibus miſericordia, non in moribus diſciplina, corrupta eſt in viris barba, in fœminis forma fucata, adulterati poſt Dei manus oculi, capilli mendacio colorati, ad decipienda corda ſimplicium callidæ fraudes, circumueniendis fratribus ſubdolæ voluntates, non iurare tantum temere, ſed adhuc etiam peierare, præpoſitos ſuperbo tumore contemnere, venenato ſibi ore maledicere, odiis pertinacibus inuicem diſſidere. Epiſcopi*, inquit, *plurimi, quos & hortamento eſſe oportet cæteris, & exemplo diuina procuratione contempta, procuratores rerum ſecularium eligunt fieri: & derelicta cathedra, plebe deſerta, per alienas prouincias oberrantes, negotiationis quæſtuoſæ nundinas aucupari, eſurientibus*

rientibus in Eccleſia fratribus habere argentum largiter, vel fundos inſidioſis fraudibus capere, vſuris multiplicantibus fœnus augere. Quid non perpeti tales pro peccatis eiuſmodi meremur, cum iampridem præmonuerit ac dixerit cenſura diuina: Si dereliquerint legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint, ſi iuſtificationes meas profanauerint & præcepta mea non obſeruauerint, viſitabo in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum: prænuntiata ſunt iſta nobis, & ante prædicta: ſed nos data legis & obſeruationis immemores id egimus per noſtra peccata, vt dum Domini mandata contemnimus, ad correptionem delicti & probationem fidei remediis ſanioribus veniremus. Nec ſaltem ſero conuerſi ad Domini timorem ſumus, vt hanc correptionem noſtram, probationemque diuinam patienter & fortiter ſubiremus. Et in libro de vnitate Eccleſiæ idem Cyprianus Epiſcopus: *Vnitatem* inquit, *ſimul & delectionem magiſterio ſuo Chriſtus docuit Prophetas omnes, & legem præceptis duobus, Dei videlicet dilectione, & proximi, incluſit. Quam vero vnitatem ſeruat, quam dilectionem cuſtodit aut cogitat, qui diſcordia furore vaſanus Eccleſiam ſcindit, fidem deſtruit, pacem turbat, charitatem diſſipat, Sacramentum profanat? Malum hoc fideliſſimi fratris iampridem cœperat: ſed nunc creuit eiuſdem mali infeſta clades exurgere, ac pullulare plus cœpit hæriticæ prauitatis & ſchiſmatum venenata pernicies.*

Hæc memorat ſanctus Cyprianus Epiſcopus, veraciter deſcribens quæ fiunt noſtris quoque temporibus. Non ſolum enim Eccleſia per hæreſes & ſchiſmata diuiditur, & pax vndique turbatur: ſed etiam aduerſæ partis Epiſcopi gaudent & lætantur ſuper effuſione humani ſanguinis, quia non habent viſcera fraternæ dilectionis. Quis autem creaturam Dei hominem non diligit, odit: neque enim odio dignum æſtimat, niſi quod malum eſſe iudicat. Hæreſis quidem Manichæorum putat humanæ naturæ originem eſſe à principe tenebrarum, aſſumens in teſtimonium ſui erroris quod dicit in Euangelio Dominus: *Vos ex parte Diabolo eſtis*. Bona eſt quippe omnis natura, ſed per voluntatem malam vitiata eſt hominis natura. Sed vnde dixerit Dominus ad Iudæos, qui iam quærebant eum occidere: *Vos ex Diabolo eſtis*: vnde hoc inquam dixerit, oſtendendo ſubiungit: *Et deſideria patris veſtri vultis facere.* Quæ ſunt illius deſideria? *Ille*, inquit, *homicida erat ab initio.* Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte illius: ac perinde dicuntur filii eius, quia ſunt imitatores homicidii illius, qui non gladio armatus, non ferro accinctus ad primum hominem venit, verbumque malum ſeminauit, & occidit. Similiter & occidit eum qui perſuadet alicui mala, ſecundum quod dicit Pſalmiſta: *Filii hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorũ gladius acutus.* Ecce enim ille Hartuig dictus quondam Magadaburgenſis metropolitanæ ciuitatis Epiſcopus, perſuaſit plurimis certe effundere ſanguinem hominum: qui & fecit cædem plurimorum per manus ſibi obſequentium, cum quibus & poſt victoriam, de qua ſupra diximus, introduxit Adelberonem in Wirziburg ciuitatem quondam ſui Epiſcopatus, quam amiſerat primo quidem proprio iudicio damnatus, deinde Eccleſiæ etiam iudicio condemnatus atque depoſitus, poſtquam poſuit partem ſuam cum hypocritis atque infidelibus: quoniam ſicut Cyprianus Epiſc. ſcribit, *Quiſquis vnitatis concordiam ſcindit, ac fidem, primam perfidiam poſteriore mutauit.* Hic ſane Adelbero præclarior erat cæteris ſuæ partis epiſc. & nobilitate pariter & ſcientia, ac religione ſimul & ætate, vtpote qui iam obiit circa 40. annũ ordinationis ſuę. Hic ergo cum fuiſſet etiã particeps electionis pariter & ordinationis Rudolfi regis contra legitimũ Regem Henrichũ, ne eum ſe contingeret videre vel alloqui, ſponte dimiſit Epiſcopatum ſuum & fugit ad altitudines montium, oblitus ſane quomodo ſolet Eccleſia cum Pſalmiſta dicere contra altitudinem doctrinæ hæreticorum: *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem ſicut paſſer?* id eſt, ſicut prudens? Latuit enim hic Adelbero in altiſſima quadã munitione, quæ dicitur Latine Mõs vini: & licet ſæpius offerretur ei legatio Henrichi, Imp. & ſupplicatio cõmiſſi gregis, vt reuerteretur ad cuſtodiã ſui Epiſcopatus noluit tamen reuerti. Ecce ſcribit Iſidorus Epiſc. in VIII. lib. Etymol. *Montani*, inquiens, *hæretici dicti ſunt, quod tempore perſecutionis in montibus latuerunt, & ea occaſione ſe à cathol. Eccleſ. corpore diuiſerũt.* Quod ſi tales fuerũt hæretici fugientes perſecutionẽ, quid illi qui oderunt pacẽ, & ſponte dimiſerũt Eccl. vnitatem? Quis vero cuſtodiet oues à luporum inſidiis, quãdo deſerit eas cura paſtoris? *VVeinberg*

Qua conſcientia, inquit, Leo Papa, *honorem ſibi ſacerdotii præſtitum vendicant, qui pro animabus ſibi creditis non laborant? Conſiderent*, ait, *milites Chriſti, idcirco ſe cotidie calicem Chriſti ſanguinis bibere, vt poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere.* Hoc eſt enim velle cum Chriſto inueniri, id quod Chriſtus & docuit & fecit, imitari, ſecundum Ioannem Apoſtolum dicentem: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Ergo Chriſtus daturus ſanguinem ſuum pro ſalute totius mundi intrauit Hieruſalem cum turbis, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamantes Oſanna, quæ & ſternebant ei in via veſtimenta ſua, humilitatis & iuſtitiæ inſignia, ſimul & ramos palmarum prætendentes pietatis opera. Sed Adelbero introiuit cum viris ſanguinum in ciuitatem Wirtziburg fugato inde Meginhardo Epiſcopo ſucceſſore ſuo, atque Imperatoris præſidio. Tum quidem decimus erat annus, poſtquam idem Adelbero fugerat de Wirtziburgenſi Eccleſia, immo de catholica Eccleſia: Et quamuis ſæpe ab Eccleſia, ſæpe ab imperatore ad priſtinum dignitatis ſuæ locum ſit reinuitatus, reuerti tamen noluit, niſi fortaſſe eo, quo dictum & factum eſt modo, Epiſcopatum ſuum ſanguine multorum hominum redimere contigerit. Ecce de eiuſmodi ſcribit Cyprianus Epiſcopus de vnitate catholicæ Eccleſiæ *Auerſandus eſt*, inquiens, *talis atque fugiendus, quiſquis fuerit ab Eccleſia ſeparatus: peruerſus eſt huiuſmodi, & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus. An ſibi aliquid eſſe cum Chriſto videtur, qui aduerſus ſacerdotes Chriſti facit, & qui ſe à clero eius, & plebis ſocietate ſecernit? Arma ille contra Eccleſiam portat, contra Dei diſpoſitionem repugnat, hoſtis altaris, aduerſus ſacrificium Chriſti rebellis, pro fide perfidus, pro religione ſacrilegus, inobſequens ſeruus, filius impius, frater inimicus, contemptis Epiſcopis, & Dei ſacerdotibus derelictis conſtituere audet aliud altare, precem alteram illicitis vocibus facere, Dominicæ hoſtiæ veritatem per falſa ſacrificia profanare, neſcire: quoniam qui contra ordinationem Dei innititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduerſione punitur.* Hæc & alia quæ plurima ſcribit ſanctus Cyprianus Epiſcopus in lib. de vnitate catholicæ Eccleſiæ: Hæc (inquam) valde neceſſaria ſunt contra eos qui non ſolum voce, ſed & ſcriptura profitentur ſe defendere partem ſui Gregorii Papæ. Reliquit ergo Eccleſiam Adelbero, qualem ſcilicet Eccleſiam deſpondit Paulus Apoſtolus vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto: & ſeceſſit inde ad ſupradictam munitionem, quæ dicitur Mons vini, vbi & celebrauit ſacrificium & orationem præter altare, & communionem Eccleſiæ catholicæ Dei. Si enim hæreditas Eccleſiæ eſt pax, & patria eius eſt pax, igitur & regnum illud Dei patris, quod cotidie rogat Eccleſia vt adueniat, eſt pax. *Pacem*, inquit, *relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Vnde conſtat, precem alteram illicitis vocibus feciſſe, & Dominicæ hoſtiæ veritatem per falſa ſacrificia eum profanaſſe, qui non precatur pro pace Eccleſiæ: quam ſcilicet pacem noluit ille Adelbero vel tunc recipere, quando intra ciuitatem Wirtziburg obſeſſus potuit capi quidem, vel occidi: ſed nullo modo flecti, vt vellet Imperatorem videre, vel alloqui: per quod deſtrui quoque cernitur gratia Dei, qua creati ſumus, quam & cum impiis quoque communionem habemus, cum quibus homines ſumus: atque ideo quiſquis priorem contemnit gratiam, qua creati ſumus, ingratus quoque exiſtit ſecundæ gratiæ, qua re creati ſumus atq; ſaluati, cum eſſemus mortui peccatis, ſicut dicit Apoſtolus. Ex hoc enim quod aduerſæ partis Epiſcopi iuxta ſectam Manichæorum deſpiciunt in Rege Henricho hominem, creaturam Dei, refugientes eum videre vel alloqui, per illam ſcilicet occaſionem, qua dicunt eum eſſe excommunicatum: ex hoc inquam, totum eſt illud ſcandalum, quod reliquerunt Eccleſias ſuas, & curam Dominicarum ouium: & quod per parochias ſuas multo iam tempore multa fiunt homicidia, rapinæ & incendia, pro his quæ ſunt Epiſcoporum ſolennia, ſiue in celebrando baptiſmate, ſiue in cōſecrando chriſmate, ſiue in docenda Chriſtiana plebe. Sed ex geſtæ rei conſideratione penſari poterit cauſa vel Imperatoris, vel illius Epiſcopi Adalberonis, vel cæterorum qui ſunt in parte eius contentionis. Nam beati pacifici, quoniam ipſi vocabuntur filii Dei. Ergo obſeſſus erat ille Adalbero in Wirziburg ciuitate ab Imperatore: & non poterat vlla ratione adduci ad pacis conditionem ſiue per Epiſcopos, ſiue per Principes regni qui erant cum Imperatore, dicent ſe quidem

polle

poſſe mori, non autem flecti, vt vellet vnquam ſponte ſua Regem Henrichum videre vel alloqui. Ar Imperator leuiter ferens contemptum ſuum, cum haberet, vtpote miniſter Dei, vindicem in impios gladium, noluit occidere quenquam noxiorum: ſed cum capienda eſſet ciuitas, non ſolum dimiſit impunitos hoſtes Eccleſiæ, & deſertores militiæ ſuæ, verum etiam ipſum Adalberonem: & quod cum eo erat præſidium hoſtium, milites ſcilicet Reipublicæ, permiſit comitante ſuo quoque ducatu ſecuros abire. Modo fuerit Imperator errans, qualis non poteſt eſſe ſine pœna Eccleſiaſticæ excommunicationis: cum iuxta ſententiam ſancti Papæ Gelaſii, moliantur fidem catholicam euertere per occaſionem regiæ alligationis, qui ſtudent obuiare diſpoſitionibus publicis. Sed charitas cooperit multitudinem peccatorum, ſicut dicit Dominus per Apoſtolum ſuum: charitatem autem Imperator hoſtibus quoque ſuis exhibuit, quando in pace eos abire permiſit Sicut enim ſcribit ſanctus Cyptianus Epiſcopus in libro de Patientia, *Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas vnitatis, quæ & ſpe & fide maior eſt, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiſcum ſemper æterna in cæleſtibus regnis permanebit.* Et poſt aliqua: *De ira quid dicam*, inquit, *& de diſcordia, & de ſimulatione, quæ in Chriſtiano eſſe non debent? inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ, nec paſſione purgatur: & ſi diſcordes etiam occiſi fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Nos vero*, inquit, *meminiſſe debemus, quo vocabulo plebem ſuam Chriſtus appellet, quo titulo gregem ſuum nuncupet: Oues nominat, vt innocentia Chriſtiana ouibus æquetur: Agnos vocat, vt agnorum naturam ſimplicem ſimplicitas mentis imitetur. Quid ſub veſtitu ouium lupus latitat? quid gregem Chriſti, qui ſe Chriſtianum mentitur, infamat? Chriſti nomen induere, & non per Chriſti viam pergere, quid aliud eſt quam præuaricatio diuini nominis, quam deſertio itineris ſalutaris? quando ipſe moneat & dicat eum eſſe ſapientem, qui verba Dei audierit, & fecerit.* Atque in libro de Vnitate catholicæ Eccleſiæ idem Cyprianus Epiſcopus: *Opto equidem*, inquit, *dilectiſſimi fratres, & conſulo pariter & ſuadeo, vt ſi fieri poteſt, nemo de fratribus pereat, & conſentientis populi corpus vnum gremio ſuo gaudens mater includat. Si tamen quoſdam ſchiſmatum duces, & diſſenſionis authores in cæca & obſtinata dementia permanentes non potuerit ad ſalutis viam conſilium ſalubre reuocare: cæteri tamen vel ſimplicitate capti, vel errore inducti, vel aliqua fallentis aſtutiæ calliditate decepti, à fallacia vos laqueis ſoluite, vagantes greſſus ab erroribus liberate, iter rectum via cæleſtis agnoſcite. Conteſtantis Apoſtoli vox eſt: Præcipimus vobis*, inquit, *in nomine Domini Ieſu Chriſti, vt recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinate, & non ſecundum traditionem quam accepiſtis à nobis. Et iterum dicit: Nemo decipiat vos inanibus verbis: propterea enim venit ira Dei in filios contumaciæ: nolite ergò eſſe participes eorum. Recedendum eſt à delinquentibus, vel immo fugiendum, ne dum quis male ambulantibus iungitur, & per itinera erroris & criminis trahitur, à via veri itineris exerrans pars crimine & ipſe teneatur. Vnus Deus eſt, & vnus Chriſtus, & vna Eccleſia eius: & fides vna, & plebs in ſolidam corporis vnitatem concordiæ glutine copulata. Scindi vnitas non poteſt, nec vnum corpus diſsidio compaginis ſeparari, ac diuulſis laceratione viſceribus in fruſta diſcerpi. Quicquid ab vnitate diſceſſerit, ſeorſum viuere & ſpirare non poterit, ſubſtantiam ſalutis amittit.* Hæc beati Cypriani verba fideliſſima ſunt, & vera quæ conſtringunt certa declinantes in aliquarum partium ſchiſmata: atque ideo erga ſe inſolubilem eſſe ſententiam faciunt, qui tales permanere diligunt, quales veraciter abſolui non poterunt. Igitur ſupradictus Adalbero, accepta abeundi licentia de ciuitate Wirziburg, cum ad pacis conditionem flecti non potuiſſet, in dilectum ſibi Montem vini ſeceſſit: ibiq; Anno ab incarnatione Domini MXC. obiit, qualem deinceps Ec- 1090.
cleſia in communionem non recepit, iuxta quod ſanctus Leo Papa ſcribit: *Nos*, inquiens, *quibus viuentibus non communicamus, mortuis communicare non poſſumus.*

Eodem etiã anno obiit Herimannus, dictus quondã Metenſis Eccleſiæ Epiſcopus: qui & ipſe cũ receſſiſſet fugiens ab Eccleſia ſua, damnatus eſt in ſupradicta Synodo, atq; depoſitus: quoniam ſæpe vocatus per Imperatorem, ſæpe etiam vocatus per oues paſcuæ eius noluit reuerti ad paſtoralem curam Eccleſiæ ſuæ, non aliam prætendens excuſationis occaſionem, niſi quod nollet videre vel alloqui excommunicatum Imperatorem. Si noluit videre, vel alloqui Chriſtianum Impe-

ratorem, quid Neronem? quid Diocletianum? quid Maximianum? Iſti quidem Imperatores erant impiiſſimi & ſæuiſſimi Eccleſiæ perſecutores: quorum certe conſpectum præcipit Dominus diſcipulos ſuos non fugere: *Sed cum ſteteritis*, inquit, *ante Reges & Præſides, nolite timere: Deum autem timete, & Regem honorificate.* O quid facerent, ſi illi deſertores Eccleſiarum Epiſcopi ſub perſecutione prædictorum Imperatorū fuiſſent, quod exemplum reliquiſſent fidelibus pro fide Chriſti certantibus? Apoſtolus quippe volens exponere quid ſit Epiſcopatus, quia nomen eſt operis, non honoris: *Qui Epiſcopatum*, inquit, *deſiderat, bonum opus deſiderat.* Vnde Auguſtinus Epiſcopus in XIX. libro de Ciuitate Dei: *Græcum eſt*, inquit, *atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus præficitur ſuperintendit, curam ſcilicet eorum gerens, ſcopos quidem intentio eſt. Ergo Epiſcopin*, inquit, *ſi velimus, Latine ſuperintendere poſſumus dicere: vt intelligat ſe non eſſe Epiſcopum, ſi præeſſe deſiderat, non prodeſſe.* Proinde etiam dicitur in Ordinatione Epiſcopi, vt memor ſic ſit ſemper ſponſionis, & deſponſationis Eccleſiaſticæ, & dilectionis Dei, & non obliuiſcatur illius diei, quo aſſecutus eſt hunc honorem pontificii, ne ouile Domini prædo violentus irrumpat, & diſperſas abſque paſtore oues fur nocturnus inuadat.

Bruno Metenſis intruſus. Ecce enim quidam Brun in deſertum ouile ouium non per oſtium, ſed aliunde aſcendit, & ſicut ait Dominus, moris eſſe furi atque latroni, ad hoc venit, vt furtum faceret, mactaret & perderet. Nam cum non eſſet Eccleſiaſtico more electus, & populo Metteniſis Eccleſiæ, vtpote qui fuiſſet ignotus, & filius cuiusdam Adalberti comitis de prouincia Alamanniæ, tum ille non Epiſcopus, ſed tyrannus in multitudine graui conductorum militum ad vrbem Mettenſem acceſſit, cædes hominum fecit, per circuitum ſanctificationis ſanguinem ſibi repugnantium effudit: ipſam quoque domum ſanctificationis contaminauit, bona etiam & res ipſius eccleſiæ diſtribuendo militaribus viris diſſipauit, ouesq; diſperſit Chriſti, qui poſt aliquantum tempus conceptæ tyrannidis ipſum quoque nomen Epiſcopi amiſit quia Imperator poteſtatē ei epiſcopatus abſtulit, poſtquam tanta ibi per per eum fieri ſcandala intellexit, quæ nemo digne deplorare poterit. Sicut enim ſcribit ſanctus Leo Papa: *Principatus quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiamſi moribus atque actibus non offendit, ipſo tamen initii ſui eſt pernicioſus exemplo, & difficile eſt vt bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Neque vero*, ait, *vlla ſinit ratio, vt inter Epiſcopos habeantur, qui nec à Clericis ſunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à prouincialibus Epiſcopis cum Metropolitani iudicio conſecrati.* Ecce in ipſa quoque Metenſi Eccleſia per decem ante eo amplius annos prætermiſſa ſunt conſueta epiſcoporum officia, & nec chriſmatis, nec aliorum Sacramentorum (quæ propriè ad Epiſcopos pertinent) miniſteria ſunt ibi celebrata, ſine quibus non poteſt eſſe Eccleſia Dei. In tantum valuit ſermo Hildebrandi Papæ, qui illum Herimannum docuit & exemplo & ſcriptura de eccleſia ſibi commiſſa fugere, vt iuxta quod dicitur per Malachiam Prophetam, *Diſperdat Dominus virum qui fecerit hoc, & magiſtrum & diſcipulum de tabernaculis Iacob, vbi eſt congregatio ſanctorum*: quoniam maiorem nemo habet charitatem, quam vt animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis, iuxta exemplum illius qui eſſentialiter bonus eſt paſtor & Epiſcopus animarum noſtrarum.

Burcardus Halberſtat Epiſcop. Quid de Burcardo dicimus, quem Rex Henrichus de infimo loco exaltatum fecit quondam, vt eſſet Halberſtatenſis Epiſcopus Eccleſiæ? cui pro mercede ſuſcitauit diuturnum & graue bellum Saxonum, Thuringorum atque Sueuorum. Qui cum præcipue & ante omnes in hoc eſſet ſtudio, vt Regē deponeret à regno, qui eum ſublimauit Epiſcopali faſtigio: occiſus eſt tandem Goslariæ à ſuis popularibus in quadam contentione, quæ inter ipſos hoſtes vel Eccleſiæ vel Reipublicæ facta eſt non ſine plurimorum ſanguine, in diebus ſcilicet paſſionis Dominicæ, quando iterum contra Eccleſiam, vel contra rempublicam celebrabant conuenticula ſua, quæ ſolent etiam adhuc per ſingulos fere menſes facere, cum non oporteat niſi publicum fieri concilium propter vnitatem vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ: quoniam omne regnum in ſeipſo diuiſum, deſolabitur, ſicut in Euangelio à Saluatore noſtro dicitur. Et iterum de Eccleſia ſua loquitur, & ad eos qui ſunt in Eccleſia loquitur, vt ſi ipſi concordes fuerint, ſi ſecundum quod mandauit & docuit,

duo

duo aut tres collecti vnanimiter orauerint, impetrare poſſint de Dei maieſtate quod poſtulant, duo aut tres licet ſint: *Si duobus*, inquit, *ex vobis conuenerit in terra, de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo qui in cœlis eſt. Vbicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum.* Ecce vnanimitatem prius poſuit, concordiam pacis ante præmiſit, vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Vnde & Cyprianus Epiſcopus in libro de Vnitate catholicæ Eccleſiæ: *Quomodo autem*, inquit, *poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtet à Chriſto & ab eius Euangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt, & cum hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſunt, dum conuenticula*, inquit, *ſibi diuerſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Igitur cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti beſtiis animas ſuas ponant: non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi*, inquit, *talis poteſt, coronari non poteſt.* Ergo poſt tredecim expeditiones, quibus contra Regem, eundemque Imperatorem Henrichum ſupradictus militauerat Burcardus, quem nos ipſi quoque vidimus cum illo Magadaburgenſi Hartuigo in caſtris, quæ poſuerant Saxones atque Thuringi ad locum Herosfeldiæ (ſicut ſupra iam diximus) quando perrexerunt in orientalem Franciam ad patrandum illud circa Wirtziburg magnæ occiſionis ſcelus, poſt hæc (inquam) occiſus eſt in ſeditione quadam popularium ſuorum Nonis Aprilis, In quarta feria Dominicæ paſſionis, Anno ſcilicet MLXXXVII. à tempore Dominicæ natiuitatis. 1087.

Vidimus etiam ibi Gebehardum, dictum quondam Saltzburgenſis Eccleſię Archiepiſcopum, qui poſt multa Eccleſiæ ſtipendia cœpit iam quaſi puer centum annorum, militare in caſtris Saxonum: ac paulo poſt recepturus dignam factorum ſuorum remunerationem obiit, poſtquam à viris ſanguinum, ſuis ſcilicet participibus, effuſus eſt ſanguis multorum in circuitu Wirtziburgenſis Eccleſiæ, velut in circuitu Hieruſalem. Ecce enim Saltzburgenſis Eccleſia condimento paſtoralis cibi multo iam tempore caruit, ex quo eius paſtor Gebehardus fugit, quia pacificus non extitit, qualem ſcilicet non paſtorem, ſed mercenarium in Euangelio appellat Dominus: quoniam lupo occaſionem ſæuiendi permiſit, ſubtracta paſtorali cura ipſius. Vnde idem Deus ſcientiarum Dominus, qui & paſtor bonus, dicit Eccleſiæ doctoribus: *Habete in vobis ſalem, & pacem habete inter vos: bonum eſt*, inquit, *ſal.* Per ſal quippe ſapientia verbi deſignatur, quo arcana cordis condiuntur. Sed (ſicut ait ſanctus Gregorius) *ſal ſine pace non virtutis eſt donum, ſed damnationis argumentum: quoniam ſcientia inflat, charitas vero ædificat.* Vnde Dominus ſubiungit atque dicit, *quod ſi ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur?* In quo ſcilicet errans doctor corrigitur, qui ad auferendum conſtituitur? Ideoque, ait, *ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Iuxta hoc mandatum Domini miſſus eſt etiam extra eccleſiam infatuatus ille doctor Gebehardus, quando in ſupra dicta Synodo Moguntiacenſi condemnatus eſt atque depoſitus: cum ipſe prius, vtpote recedens ab vnitate catholicæ Eccleſiæ, proprio ſit iudicio condemnatus. Gebehardus Saltzburgenſ.

Apud illos ſiquidem Epiſcopos euntes ad expugnandum Wirtziburgenſis Eccleſiæ Epiſcopatū, quando factum eſt hoc (de quo iam diximus) prælium, apud illos (inquam) Epiſcopos tunc erat curia, quæ dicitur à crudelitate: quoniam apud eos, ſicut nos ipſi proſpeximus, conuenerunt Principes Saxoniæ, tractantes de ſuſcepti belli crudelitate, vbi primus erat de principibus Egbertus marchio, filius Egberti ſenioris, qui fuit patruelis iſtius qui adhuc regnat, Henrichi Imperatoris, quem ſcilicet Henrichum adhuc valde puerum ille ſenior Egbertus & alii quidam de Principibus regni ſubtraxerunt immature à tutela piæ memoriæ matris ſuæ Imperatricis Hagnæ, cum iam ante annos ſex obiiſſet religioſus pater eius Henrichus, Anno ſcilicet MLVI. Dominica incarnatione, quando ſextus erat annus iſtius iunioris Henrichi à natiuitate; tertius autem ab eius ordinatione in Regem, quæ facta eſt Aquiſgrani per Herimanni Colonienſis Archiepiſcopi, Egbertus marchio Saxoniæ.

vnctionem. Sed poſtquam puerilis regni cuſtodia venit à matre ad Principes regni, tum vero iura vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ cœperunt pro leui momento haberi: cum ſiquidem nulla re, præterquam legibus, poterit multitudo coaleſcere in corpus vnius populi. Et reuera quod tunc confotum eſt, erupit iam in regulum: quoniam ea quæ tunc latebant genimina viperarum, pepererunt iam fœtorem teterrimum, & principem omnium ſerpentum Diabolum, iuxta quod ipſe Diabolus videtur nunc de carcere ſuo ſolutus eſſe: poſtquam, ſicut ſcriptum eſt in Apocalypſi, exiuit nationes ſeducere, & in bellum trahere, quas antea modis, quibus poterat, per mala multa & varia ſeducebat. Ecce enim, vt prætermittamus quæ tunc geſta ſunt ambitione principum, vel auaritia, quæ eſt idolorum ſeruitus, & quomodo earundem rerum, vnde deſtruitur Eccleſia pariter & Reſpublica, pleroſque etiam Epiſcopos atque Abbates immoderatus inuaſerat appetitus, quærentes puerile Regis ingenium ſuis potius inſtituere moribus, quam bonis artibus, vt hæc (inquam) prætereamus, ecce contentio facta eſt inter Wezelinum Hildinisheimenſem Epiſcopum, & Wideradum Fuldenſem abbatem, ſuper altitudine ſeſſionis ſuæ: cum de Diabolo ſcriptum ſit, quia omne ſublime videt, & eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Igitur Rex puer 11. anno poſtquam diſtractus eſt à cuſtodia matris ſuæ, celebrauit natalem Domini Goslariæ, vbi inter cubicularios Epiſcopi & Abbatis certatum eſt pugnis atque ſcamellis pro herilis ſedis poſitione, cum illi vindicare voluiſſent Epiſcopo ſuo principem locum iuxta Moguntinæ Eccleſiæ Epiſcopum in conuentu regiæ ſeſſionis in Eccleſia, propter priuilegium parochiæ ſuæ: iſti autem contra tendere propter primatum Fuldenſis Abbatiæ. Et tunc quidem in tam ſacrata feſtiuitate natiuitatis Domini certatum eſt (ſicut diximus) pugnis atque ſcamellis: deinde vero in Pentecoſte res gerebatur gladiis, cum vtrique & Epiſcopus & Abbas, ſummo ſtudio ſe præparaſſent ad tuendum ſeſſionis ſuæ locum, contractis vndique multis militaribus viris. Erat enim ex parte Epiſcopi ſenior ille Egbertus (de quo ſupra diximus) qui præoccupauerat Eccleſiam maiorem Goslariæ cum ſuis pariter & Epiſcopi militibus, & inter pulſandum ad veſperam in vigilia Pentecoſtes conſonabant pariter tumultuariæ ſeditiones. Perrumpentibus enim intra Eccleſiam Fuldenſibus ad auxilium ſociorum, quibus iam imminebat mortis periculum, proh nefas, multi hinc inde occiſi, fœdauere cæde ſua templum Dei, & altare Dei. Eiusmodi vero impietatis ſimul & crudelitatis teſtamentum hæreditauit ille ſenior Egbertus, ſuper iuniorem Egbertum filium ſuum: cui enim iſte parceret, qui cognato ſuo Regi Henricho non pepercit? quē vita pariter & regno priuare voluit. Sæpe quidem iſte iunior Egbertus contra Regem coniurauit, ſæpe etiam ſeſe à coniuratorum ſocietate ad Regem conuertit, & nunc harum nunc illarum partium fuit. Ecce enim poſt prælium, quod geſtum eſſe diximus in Epiſcopio Wirtziburgenſis Eccleſiæ, vbi idem Egbertus primus erat de principibus Saxoniæ, poſt hoc vero Imper. Henrichus intrauit cum exercitu per Thuringiam in Saxoniam: vbi cum non auderent Saxones atq; Thuringi offerre ei occaſionem pugnandi, tum quidem Egbertus marchio, vtpote Princeps huius quoq; belli, iureiurando promiſit Imperatori, vt ſi vellet inde exercitum reducere, ſeſe deditionem facturum eſſe, in loco ſcilicet Herosfeldiæ. Factum eſt ita, & adhuc teſtis eſt Herosfeldia, quod ibi Egbertus marchio ſupplicem ſe Imperatori obtulit, quod ei fidem iuramento promiſit, quod marcham ſuam & comitatus ſuos ab Imperatore recepit, quod in pace dimiſſus abiit, quod poſtera die legatos ſuos ad Imperatorem remiſit: qui dicerent fidem, quam prius promiſiſſet comprouincialibus ſuis Saxonibus, ſe non poſſe ſoluere: cæterum de his quæ pepigiſſet cum Imperatore, nihil ſe acturū eſſe. Iam quidem dimiſerat Imperator exercitū ſuum, ideoq; non poterat tunc perſequi tantæ impietatis ſimul & infidelitatis virū. Nam Hartwigus atq; Burcardus illi pſeudoepiſcopi, haud longe tunc aberant à loco Herosfeldiæ cum ſuis plurimis: qui cum fuiſſent inimici pacis, nō vtiq; filii pacis, auerterunt animū Marchionis, ne ſeruaret pacis pactum, ab eis in ſpem regni adductus: quoniam vt rex eorum futurus eſſet, interpoſita ſua fide promiſerunt ei. Ecce per Zachariam Prophetam dicit Dominus: *Hæc ſunt ergo verba, quæ facietis: Loquimini*

Egbertus iunior.

vnusquiſq;

vnuſquiſque veritatem cum proximo ſuo, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis veſtris, & vnuſquiſque malum contra amicum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris, & iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc ſunt, quæ odi, dicit Dominus. Contra hæc docet Hildebrand per ſe, docet & Epiſcopos ſuos mendacium pro veritate, & pro eo quod præcepit Dominus his qui ſub Euangelica ſunt perfectione, non omnino iurare: docent ipſi ſectatores ſuos iuramentum mendax diligere, iuxta quod factum eſt in illius Marchionis transgreſſione, cum eiuſmodi ſint infideles atque periuri, quotquot ſunt ex illorum pſeudoapoſtolorum parte, qui dicunt ſe miſſos eſſe vt ſoluant auditores ſuos à iuramentis, per quæ fidem dediſſent dominis ſuis: cum certe periuri dicantur à Paulo Apoſtolo, ſimili ſubiacere damnationi, qua iudicantur patricidæ & matricidæ, & cæteri qui non poſſidebunt regnum Dei.

Vnde etiam præpoſitæ ſcriptor epiſtolæ, qui profitetur ſe defendere partem ſui Gregorii, cuius certe participes ſunt periuri atque hæretici, raptores atque homicidę, quales nemo iuſte poterit defendere, ſed aut corrigere, aut reprobare: pro his (inquam) ſcribit ille, vt periuria atque homicidia, rapinas atque incendia ſtatuat, atque confirmet ſolito more. *Sciendum eſt etiam*, inquit, *quia quicunque fidelitatem iurant Dominis, non iurant niſi quam ex catholica lege debent Dominis. Fidelitatis autem huius modum determinat Apoſtolus, ſcribens Epheſiis, vt ſerui obediant Dominis carnalibus, ſicut Chriſto. Quod exponens Hieronymus in tractatu eiuſdem Epiſtolæ: Pulchre*, ait, *imperans ſeruis, vt obediant Dominis, adiecit, quaſi Chriſto.* Et iterum: *Vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei, vt ſcilicet non audiat ſeruus carnalem Dominum, ſi contraria Dei præceptis voluerit imperare: vt & ſeruos non videatur, contra Dominos concitare: & rurſum nequaquam Dominos doceat audiendos, ſi vitioſa & nefanda præcipitant. Ex hoc præcepto Apoſtoli, & explanantis eum Hieronymi, patet euidentius, quia cum non debeant ſerui obedire Dominis, niſi ſicut Chriſto, id eſt niſi in his quæ facienda præcepit Chriſtus: quicunque obſequitur eis in his quæ ſunt contra Chriſtum, fidelitate in infidelitatem altera erit periurus. Ex decretis Soteris Papæ: Si aliquid forte nos incautius iuraſſe contigerit, quod obſeruatum peiorem vergat in exitum, illud conſilio ſalubriori mutandum nouerimus: ac magis inſtante neceſſitate periurandum nobis eſt, quam perfecto iuramento in aliud crimen maius eſt diuertendum. Ambroſius in libro Officiorum: Eſt, ait, contra officium nonnunquam, promiſſum ſoluere, Sacramentum cuſtodire: vt Herodes, qui iurauit, quoniam quicquid petitus eſſet, daret filiæ Herodiadis: & necem Ioannis præſtitit, ne promiſſum negaret. Hæc de iuramentis*, inquit, *ideo intulimus, quoniam nos periurorum hortatores autumat Wigbertus. Iurauit etiam Dauid per Dominum, occidere Nabal, virum ſtultum & impium, atque omnia quæ ad illum pertinerent demoliri: ſed ad primam interceſſionem Abigahil fæmina prudentis, mox remiſit minas, reuocauit enſem in vaginam ſuam, nec aliquid culpæ ſe tali periurio contraxiſſe doluit.* Per hæc quippe verba nihil aliud agitur, niſi vt fides deſtruatur: & vt ſeducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi, vt ſint periuri: iuxta quod etiam ſunt hæretici atque ſchiſmatici, quicunque declinant poſt eos, qui ſunt eiuſmodi, quales ſuſceperunt defendere ſui partem Gregorii. Vnde & Saluator, qui hoc in euangelio orat, & hoc fieri deſiderat, vt quomodo vnũ ſunt pater & filius, ſic & nos in ipſa vnitate maneamus: ille (inquam) noſtra reſpiciens tempora, loquitur inter cætera: *Filius*, inquiens, *hominis cum venerit, putas inueniet fidem in terra?* Verbi gratia, ecce iurauit Imperatori Egbertus marchio, vt fidelis ei eſſet, iuxta quod admonet Apoſtolus ſeruos Chriſti obedire Dominis carnalibus, ſicut Chriſto. Quod ſcilicet iuramentum ſi ſit obſeruatum, quomodo iuxta ſententiam illius ſcriptoris in peiorem vergit exitum? Fortaſſe nobiliſſimus ille adoleſcens adhuc viueret, & occiſus non eſſet, ſi iuxta id quod iurauerat Imperatori, fidelis eſſet, & pacificus extitiſſet: & ſi eidem Imperatori iuramenta ſua ſeruaſſent Principes regni, certe non fuiſſet facta diuiſio regni, & non eſſent inteſtina hæc bella, vnde admodum deſtructa eſt Eccleſia pariter & Reſpublica. Sed propter transgreſſionem iuramentorum facta ſunt hæc omnia: & ille Marchio occiſus eſt infidelitatis ſuæ cauſa, & iam non poterit ei prodeſſe vel ſuus Gregorius, vel aliquis illius partis Epiſcopus: quoniam iuxta quod in libro de Dominica oratione ſcribit ſanctus Cyprianus Epiſcopus, *Diſcordans & diſſidens, & pacem cum fratribus non habens, nec ſi pro Domini nomine occiſus*

fuerit,crimen diſſenſionis fraternæ poterit euadere: quia ſicut ſcriptum eſt: Qui fratrem ſuum odit,homicida eſt:nec ad regnum cælorum perueniet, aut cum Deo viuet homicida: Non poteſt eſſe,inquit,*cum Chriſto,qui imitator Iudæ maluit eſſe quam Chriſti.*

Igitur poſtquam Egbertus marchio decepit Imperatorem(ſicut diximus)deinde & ipſe pariter deceptus eſt:quoniam Epiſcopi eum defellerunt,non ei donātes regnū quod promiſerunt: quapropter ſeceſſit a parte eorū & ſocietate, & iterū datis obſidibus atq; iuramentis confirmauit pactū pacis & fidei cum Imperatore. Interea contigit hoc,quod ſupra diximus: quia tunc occiſus eſt ille Burcardus Halberſtatenſis Epiſcopus à ſuis popularibus non id agente Marchione,ſed tamen hoc factū ipſo approbante. Tum ēt ille Hartuigus Magadaburgenſis pſeudoepiſcopus, cum non poſſet ſolus cū paucis complicibus ſuis vim ſuſtinere vel Marchionis vel Imperatoris,venit in gratiam Imperatoris, iuxta quod ſupra dictum eſt à nobis. Et certe vtriſq; alteri cōtra alterum iam iurauerat, qui & inter Imperatorem ſimul & Marchionem ita medius verſabatur,vt ſi fieri poſſet, alterum perdere per alterum voluiſſet. Vnde cum infidelis adhuc infideliter egiſſet,& iterum marchio reus toties violatæ fidei, & pacis ſucceſſione, occultisq; colloquiis bellū renouaſſet: tum vero illi Hartuig nō deerat vel Imperatori contra Marchionē militando,vel Marchioni contra Imperatorē conſulēdo. Nā (vt de multis dicamus pauca)ecce Imperator obſederat munitionem quandam marchionis in Thuringia. Tum & ipſe viciſſim ferro & igne deuaſtans circumquaq; omnia, cœpit obſidere caſtellū Quitilingeburg in Saxonia,vbi erat intrinſecus ſoror Imperatoris ſimul,& eius ſponſa, de qua diximus ſupra:ad quarū ereptionem Imperator cum miſiſſet ſæpe dictum Hartuigum,data ſibi parte copiarum: ille militaris epiſcopus dicitur mandaſſe per nuncium ſuum Marchioni,vt non tardaret venire, ſi cū Imperatore vellet pugnare:quod tuto tunc facere poſſet, cū iam ab eo militum multitudo ſubtracta fuiſſet. Et vt nihil verius credatur,quam compoſitus vtrinq; dolus: ecce flexit viam Hartuigus, ne Marchioni fieret obuius, cum diuerſis itineribus ipſe tenderet in Saxoniam,ille autem in Thuringiam, vbi tunc dimicatum eſt in ipſa natiuitatis Domini vigilia,quæ tunc obuenerat die Dominica,quando terminum accepit annus ab incarnatione Domini MLXXXVIII. Ecce quid faciunt hæreſes & ſchiſmata,vt dicat in corde ſuo cognatio eorum ſimul, *Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra*, Num tenebræ dies Domini, & non lux & caligo,& non ſplendor in ea: ſic dicit Amos Propheta. Ecce quando Angelus Domini cum magna luce apparuit,& gaudium illud magnum natiuitatis Domini & Saluatoris euangelizauit: quando etiam concinuit multitudo militiæ cœleſtis, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ea quippe tam feſtiua ſolennitate Angelorum atque hominum factus eſt luctus ingens, mœror, atque triſtitia, & effuſio humani ſanguinis. Primo quidem impetu fugatus eſt Marchio:ſed reſtaurato deinde prælio, victor victus eſt Imperator diuino quodam iudicio. Nam epiſcopos Saxoniæ, qui iudice Eccl. ſunt damnati non ſolum in communionem receperat:ſed & Epiſcopatus ſuos,vnde fuerant depoſiti,ſingulis abſque iudicio Eccleſiæ reddiderat: ideoque quoniam hoſtes Chriſti, qui eſt pax Eccleſiæ, permiſerat Imper. de Eccleſia triumphare,conceſſit viciſſim Chriſtus victoriam hoſtibus Reip. & hoc pro diſciplina magis electorum ſuorum, quam pro gloria eorum qui ad cumulum perditionis ſuæ polluerunt tam crudelibus factis diem pariter Dominicum,atque natiuitatis Dominicæ Sacramentum. Neque enim diu circa Egbertum marchionem vltio diuina ceſſauit: quoniam cum ipſe Henricho alteri Saxonum Marchioni arma intuliſſet, plurimis ſuorum amiſſis victus, de prælio aufugit:ac deinde cū fuiſſent manus omnium principum Saxoniæ contra eum,& manus eius contra omnes,poſtremo miſerabiliter occiſus eſt,proditus in quodam tugurio,vt non dicam id quod verius eſt, in molendino: ſicque regiæ nobilitatis adoleſcens bellum conſummauit, quo regnum ſibi expugnare quæſiuit.

Quidlinburg.

1088.

1090. Annus tunc erat ab incarnatione Domini M. nonageſimus, quando occiſus eſt ſupradictus marchio Egbertus. Eodem etiam anno defunctus eſt Luidolfus Dux Carentinorum, cum & ipſe appeteret regnum contra Imperatorem,

Henri-

Henricum:atque Bertolt filius Rudolfi,regis quondam Saxonum,in ipſo iuuentutis ſuæ flore defunctus eſt:& Hug potentiſſimus comes Alſatiæ, poſt multa crudelia,quæ fecerat vel in Eccleſia, vel in Republica, occiſus eſt. De talibus dicitur à Domino per Zachariam Prophetam, ad Zorobabel ducem Iuda: *Non in exercitu, nec in robore ſuperabis aduerſarios: ſed in ſpiritu meo* (hoc eſt in obſeruatione legis Dei) *dicit Dominus exercituum.* Fuit enim Imperator tunc in Italia, quando hæc circa aduerſarios ſuos ſunt geſta: quam ſcilicet tertiam illuc profectionem fecerat præcipue contra Mathildam fautricem Hildebrandi Papæ, cuius ſcilicet ſecretis ſermonibus aſſuefacta, ne adhuc quidem poteſt compeſci muliebribus furiis inſtincta, vt pacem quam bellum malit: & vt rebus ſuis iam vſque ad vltimum pene exterminium diſſipatis conſulere velit, cum hactenus ipſa fuerit præpotens diuitiis, vtpote filia Bonifacii marchionis. Neque vero Petrus ſiue Paulus doctrinam contentionis dictauerunt cum mulieribus: ſed vnus præcepit infirmum vas muliebre caſtam ſuam conuerſationem in timore conſiderare: alter vero docet mulieres, ſe ornare cum verecundia & ſobrietate, & quod decet mulieres, pietatem per bona opera promittere: nunc autem aliter Mathil illa inſtituta, poſt octauum quoque annum, quo defunctus eſt Hildebrand familiaris eius, defendit promiſſime contra ſedem Apoſtolicam & contra Imperatorem, partem ipſius, qui propter frequens cum ea & familiare colloquium generauit plurimis ſcæuæ ſuſpicionis ſcandalum, dum non obſeruauit attentius diuinum illud Lucii Papæ mandatum: *Duo presbyteri*, inquit, *& tres diaconi in omni loco non deſerant Epiſcopum, propter teſtimonium ſcilicet Eccleſiaſticum.* Poſuit autem Hildebrand partem ſuam cum illa muliere rixoſa, vt per hunc quoque ſexum oppugnetur vel Eccleſia, vel Reſpublica. Sed dicitur ei à Domino per Hieremiam Prophetam: *Quia ſi in via Dei ambulaſſes, habitaſſes vtique in pace ſuper terram.* Et iterum de participibus eiuſdem Hildebrandi, inter quos etiam ſunt Nortmani homines crudeliſſimi: *Fuerunt*, inquit, *nominati illi ſcientes bellum: idcoque non hos elegit Dominus, neque viam diſciplinæ inuenerunt: propterea*, ait, *perierunt.* Sicut enim ſupra dictum eſt, nominati illi Principes regni, imo deſtructores regni, perierunt anno MXC. ab incarnatione Domini. Hic annus inſignis quoque eſt morte Adelberonis atque Herimanni Epiſcoporum, de quibus dictum eſt ſupra: de quibus etiam ſcribit ſanctus Leo Papa: *Nos*, inquiens, *quibus viuentibus non communicauimus, etiam mortuis communicare non poſſumus.* Ipſi quidem exierunt ex nobis, non nos ex illis: ſed non erant ex nobis: quia ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq; nobiſcum, ſicut dicitur per Ioannem Apoſtolum. Vnde & Cyprianus Epiſcopus in libro de Mortalitate: *talem*, inquit, *te iudicat Dominus, qualem te inuenit, cum vocat: vnitatem enim*, ait, *qui non tenet, non patris & filii tenet fidem, vitam non tenet & ſalutem.* Superiori etiam anno defunctus fuerat Wigoltus Auguſtæ alter epiſcopus, qui Sigefrido eiuſdem ciuitatis Epiſcopo adhuc viuente per partium ſtudia eſt ſubintroductus: qui furtiue ad ordinationem ingreſſus, per Sigefridum Moguntinæ Eccleſiæ Archiepiſcopum ordinatus eſt Goſlariæ in Saxonia, cum Auguſta ciuitas iuxta alpes ſit in Rhetia: qui certe non iuxta ſolemnem Epiſcoporum morem intrauit cum cleri & populi ſuffragiis, ſed cum hoſtibus eiuſdē ciuitatis: quæ primo quidem per proditionem capta, & per Imperatorem liberata: deinde etiā capta eſt ſimiliter per proditionem, & ad ſolum vſque deſtructa. Tum vero ingens præda facta eſt ibi ex rebus atq; bonis tam cleri quam populi, quibus apud hoſtes prodeſſe non potuit templum Dei, & Eccleſia ſanctæ Mariæ ſemper virginis, vbi hæc recondita ſunt propter metum hoſtilis incurſionis. O quam bonus paſtor, & quam prudens familiæ Dei diſpenſator ille Wigoltus: qui vtpote fur, ipſe intrauit in ciuitatem cum furibus & homicidis, atq; raptoribus, vt raperet, mactaret & proderet. Quod cum factum ſit feria IV. ante cœnam Domini, poſtera die acceſſit ad altare Domini: & manibus ſanguine plenis & iniquitate, præſumpſit ſacri chriſmatis conſecrationem ſibi vſurpare: ac mox poſt completum officium infirmari cœpit, & poſt aliquot dies cum magno tormento vitam finiuit. Capta autem ciuitate, captus eſt & Sigefridus Epiſcopus iuxta altare Dei, quem Welff dux quondam Bauariæ, perſecutor Eccleſiæ, fecit

Normanni.

Wigoldus Auguſt. Epiſc.

Digitized by Google

in ſua cuſtodia teneri, donec ſeſe redemiſſet tanti æſtimatione theſauri, quãta ſuppleret auaritiam hoſtis iniqui. Honeſte quidem Eccleſia & religioſe captiuos redemit, vt cum ipſi ab ea redimuntur, dicatur: *Hos Chriſtus redemit*: aurum enim Eccleſia habet, nõ vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus: quia redemtio captiuorum, eſt Sacramentorum ornatus. Vnde & ſanctus Ambroſius Epiſcopus in libris de Officiis: *Vere illa*, inquit, *ſunt vaſa precioſa, quæ redimunt animas à morte: & ille verus eſt theſaurus Domini, qui operatur quod ſanguis eius operatus eſt: & tunc vas Dominici ſanguinis agnoſcitur, cum in vtroque viderit redemtionem: vt calix ab hoſte redimat, quos ſanguis à peccato redemit*. Ergo poſt duos tandem annos ſolutus eſt Sigefridus Epiſcopus ex hoſtili cuſtodia, ſuper qualium miſeria ſic per Hieremiam Prophetam conqueritur Eccleſia: *Ego*, inquiens, *derelicta ſum ſola: exui me ſtola pacis, indui me autem ſacco obſecrationis, & clamabo ad Altiſſimum in diebus meis, animæquiores eſtote filii: clamate*, inquit, *ad Dominum, & eripiet vos de manu principum iniquorum.*

De his ſcilicet inimicis Principibus cum plura haberemus dicere, nobis videntur hæc pauca ſufficere, de quibus & participes eorũ poterunt cognoſci, quos & ſimilis error inuoluit, & conſtringit par pœna peccati. Supereſt tantũ referre de Adelberto Wormacienſis Eccleſię quondã Epiſcopo, qui damnatus eſt etiam, atq; depoſitus in ſupradicta Moguntiacenſi ſynodo. Hic vero Adelbertus (ſicut ſupra quoq; diximus) captus eſt fugiẽs de prælio Saxonũ, cum eſſet in parte eorũ contra Regẽ Henrichum, vnde & cuſtodiæ traditur: ſed poſt aliquantũ temporis, interueniẽtibus pro eo ad Regẽ amicis eius, ſolui iubetur, & omne debitũ ei remittitur, quod cõmiſiſſet vel in cõiuratione facta contra ſtatũ Reip. vel in alterius regis electione. At ille perſiſtens in ſententia ſchiſmatis ſui, & in hac peruerſa atq; hactenus inaudita hæreſi, qua refugiunt qui ſunt eiuſmodi, Regem hominẽ videre vel alloqui, quaſi homo mala ſit creatura Dei, non potuit vlla ratione inflecti, vt vellet ad Eccleſiã & Epiſcopatũ ſuum reuerti: dicens quæq; ẽt extrema prius experiri velle, quã videre, vel alloqui Regẽ ſua ſponte. Ecce captiuus ille tenetur in cuſtodia, paſcitur pane atro, & aqua breui, iuxta quod dicit Propheta: & hoc patitur non propter fidei meritum, ſed vt redire velit ad vnicæ matris Eccleſiæ gremiũ. Qui cũ honeſte potuerit reuerti ad Eccleſiã & Epiſcopatũ ſuum, neglexit cũ propriam ſalutẽ, tum curam ouium ſibi creditarum: atq; eluſis regularibus cuſtodiis turpiter fugit, rediens ad ſectas & ſchiſmata partium ſuarũ. Hinc Auguſtinus: *Fratres mei*, inquit, *ſi Chriſti vnica Eccleſia eſt (vt vna eſt) quicquid inde præciditur quis tollit, niſi leo ille rugiens, & circuiens quærendo quem deuoret? Væ his qui præciduntur: nã illa*, ait, *integra permanebit*. An non præciſus à catholica eſt Eccleſia, qui pro aliquarũ partium ſtudio exiit ab illa, propria quoq; Epiſcopatus ſui ſponſa repudiata? Et ſi ille Adelb. reliquit Wormac. Eccleſiã, nunquid ideo repellit Dominus plebẽ ſuam? *Dixit Sion* (congregatio enim ſanctorũ, qui in pace Domini, & in virtutũ ſpecula ſunt conſtituti, appellãtur Sion:) *Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei*: cui per Eſaiã Prophetã reſpõdẽt Dominus: *Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantẽ ſuũ, vt non miſereatur filio vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamẽ non obliuiſcar tui, dicit Dominus*: nemo enim vnquã carnẽ ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eã, ſicut & Chriſtus Eccl. *Erunt*, inquit, *duo in carne vna*: quoniã redemptor noſter cũ ſancta Eccl. quã redemit, ſecundũ carnem vna ſubſtantia eſt, & vna perſona. Ecce nos, qui vnũ Eccleſiæ catholicũ corpus veneramur atq; diligimus: nos (inquam) deſcripſimus, quãta breuitate potuimus, quales ſint aut fuerint primi de participibus Hildebrandi: vt iã, ſi poſſit, præpoſitæ ſcriptor Epiſtolæ defendat partẽ ſui ipſius Gregorii, iuxta quod promittit ille, præſumens plurimũ de ſua iuſtitia, quã & quærit ſtatuere: ignorans certe (ſicut Apoſtolus ait) quę ſit Dei iuſtitia. Quiſquis enim in ſemetipſum deſcendit, & beati Iacobi Apoſtoli verba attendit, quibus dicit, *In multis offendimus omnes*: non facile diuidit ſe, aut ſeparat à cõſortio aliquorum, pro eo quod ſint peccatores: quia *ſi dixerimus*, inquit, Ioannes Apoſtolus, *quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quod ſi confiteamur peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt Deus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quoniam non peccauimus: mendacem eum facimus, & verbum eius non eſt in nobis*. Ex his beati Ioannis Apoſtoli

Adelbertus VVormac. Epiſc.

verbis

verbis colligitur, quod ſi nemo ſe iuſtum profitetur, ſed omnis ſe peccatorem recognoſcit & confitetur: ex his (inquam) colligitur, quod membra ſibi inuicem compatiãtur, & faciant omnes quod præcepit & docet Apoſtolus, flere cum flentibus, gaudere cum gaudentibus, ſuſtinentes inuicem in dilectione, ſatis agentes ſeruare vnitatem ſpiritus in coniunctione pacis. Vnde & Cyprianus Epiſcopus in libro de Patientiæ bono: *Ecce*, inquit, *ecce probauit Apoſtolus, nec vnitatem ſeruari poſſe, nec pacem, niſi ſe inuicem fratres mutua tolerantia foueant: & concordia vinculum patientia interueniente cuſtodiant, iuxta quod iterum dicit Apoſtolus: Non ſitis alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes: humiles quippe ſunt vnanimes & pacifici, qui non faciunt ſchiſmata.* Sed ſuperbi faciunt ea, quales dicuntur Phariſæi, quia per falſam iuſtitiam ſunt à cæteris diuiſi. Sicut enim ſcribit Iſidorus Epiſcopus in libris Etymologiarum, *ſchiſma ab animorum ſciſſura vocatur, cuius ſecta æmulatores diffinitur, quod eodem cultu, eodem ritu credant vt cæteri, ſed ſolo congregationis diſsidio delectentur. Fit autem*, inquit, *ſchiſma, cum dicunt homines: Nos iuſti ſumus, nos ſanctificamus immundos, & cætera horum ſimilia.* Sed ſchiſma grauius eſſe ſcelus quam idololatriam, didicimus ex teſtimonio ſacræ ſcripturæ: quoniam legitur in veteri Teſtamento, idololatriam gladio punitam eſſe, ſchiſma autem hiatu terræ. Igitur æmulatores, ſiue authores ſchiſmatum, quæ dudum facta ſunt in Eccleſia pariter, & in Republica, extant præcipue quidam qui dicuntur monachi de Hyrſaugia: ex quorum ſchola peruenit ad nos hæc, de qua tractamus, Epiſtola, quæ contra Apoſtolicam ſedem & contra regiam poteſtatem eſt deſcripta*: & inteſtinum illud bellum, quo in plures ſectas iam diu ſciſſus eſt ſingularis ille ordo monachorum, ecce peruenit ad publicum malum. Qui enim debuerant ſe continere intra ſolitudines monaſteriorum, egreſſi ſunt vltra terminos & conſtitutiones Patrum, vſurpantes ſibi contra diuinam ordinationem diſponere, immo deſtruere regnum & ſacerdotium, qui mittunt circumquaque Angelos verbi ſui, prædicantes apud ſe ſuoſque ſectatores eſſe tantum Eccleſiam Dei & iuſtitiam Dei, & ſancta ſacerdotia Dei: qui hoc etiam addunt, ſicut ipſorum indicãt ſcripta, quod ſint cœleſtes & ſpiritales, ac filii Dei. Ergo monachus interpretatur ſingularis, ſiue ſolitarius. De monachis quidem hoc conſtitutum legitur in Chalcedonenſi Synodo, capitulo IV. *Qui reuera & manifeſte ſolitariam vitam ſectantur, honore competenti fungatur. Verum quoniam quidem ſub prætextu habitus monachalis Eccleſias & conuentus & res communes diſturbant, ciuitates indiſcrete circumeuntes, & monaſteria conſtruere ſtudentes: placuit nullum vſquam ædificare poſſe, neque monaſterium conſtruere, neque oratorium, abſque ciuitatis Epiſcopi voluntate: Monachos vero qui ſunt per ſingulas ciuitates & prouincias, Epiſcopis ſubditos eſſe, & quietem diligere, ieiuniis & orationibus contentos eſſe: & in illis locis perſeuerare, in quibus ſeculo videntur renunciaſſe; nequaquam autem Eccleſiaſticis vel ſecularibus rebus communicare: nec importunitatem inferre propriis monaſteriis deſertis, niſi forte quæſiti fuerint propter cauſam neceſſariam à ciuitatis Epiſcopo: non eſſe ſuſcipiendum ſeruum, faciendum monachum, præter proprii Domini voluntatem: qui vero hoc conſtitutum noſtrum exceſſerit, eum à communione ſuſpendi decreuimus, ne nomine Dei blaſphemur.* Hæc eſt Chalcedonenſis conſtitutio Synodi, de qua ſanctus Papa Gregorius ſic ſcribit inter cætera Secundino ſeruo Dei incluſo: *Libenter accipient dilectionis tuæ ſcripta, quibus rogaſti me libellum exoratorium tibi ſcribere, deſidero te certum eſſe: quia omnes Eccleſiæ orientales vno ſenſu, vna doctrina, ſanctam Chalcedonenſem Synodum ita nobiſcum cuſtodiunt atque venerantur, vt nullus repertatur, qui eiuſdem Synodi defenſor ſectatorque non fuerit. Vnde neceſſe eſt*, inquit, *vt dulciſsima dilectio tua, ad id quod præcipue in bonis moribus viuit, quod ſe per abſtinentiam affligit, quod doctrina Dei vehementius inſiſtit: hoc ſtudioſius cogitet, ne errorem ſchiſmaticorum ſequens, à ſancta vniuerſali Eccleſia poſsit diuiſa inueniri. Et quid tot labores prodierunt, ſi in vnitate fidei non fuerint inuenti, quæ ante omnipotentis Dei oculos bonis operibus animam præcipue cuſtodit? Hinc enim dicitur. Vna eſt columba mea, perfecta mea.* Contra hæc atque alia ſanctorum Canonum ſtatuta aliud aliquid agere, hoc eſt hæreſim eligere, cuius author ſimul & communicator principali ſententia damnationis eſt vtique obſtrictus, iuxta quod ſcribit ſanctus Papa Gelaſius: *Hic*, inquit, *ſi examinatio quæritur, ſi authoritas pondus inquiritur Chalcedonenſis Synodi, tenore illius*

Hirſaugienſes monachi.

* *per Gerhardum abb. 13. vide Trithem. in Hirſaug. fol. 117.*

diſſinitionis executio reperitur: quo damnati illic erroris communicator effectus, præfixa nihilo minus particeps damnationis exiſtit: quoniam idem ipſe error, qui ſemel eſt cum ſuo authore damnatus, in participe quolibet praua communionis effecto, & execrationem ſui geſtat, & pœnam. Quibus conuenienter ex paterna traditione perpenſis: Quid ambagibus, inquit, & nebulis iſta prætexunt, vt impudentiam ſuam, meotemque væſanam inanibus potius fabulis cælare lethaliter, quã prodeodo medicinaliter ſanare contendant? Sicut enim, inquiunt, ſanctus pater Benedictus audiuit à Diabolo, *Maledicte, & non Benedicte*, nec illi nocuit: ita & his Wigberti non nocebit maledictio: veritas quippe loquitur in Euangelio, de Diabolo: *Ille*, inquieos, *homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit: quia veritas non eſt in eo*: qui ſcilicet videos idola derelicta, & per nimium credeotium populum ſedes ſuas ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos: hæreſesque inuenit & ſchiſmata, quibus ſubuerteret fidem, corrumperet veritatem, ſcinderet vnitatem. Quos detinere oon poreſt in viæ vereris cæcitate, circumſcribit noui itineris errore, rapit de ipſa Eccleſia homioes: & dum ſibi appropinquaſſe iam lumini, atque euaſiſſe ſeculi noctem videntur, alias neſcientibus tenebras infundit: vt cum Euangelio, & obſeruariooe eins, & lege non ſtantes, Chriſtianos ſe vocent, & ambulantes in tenebris habere ſe lumen exiſtiment, blandienre aduerſario atque fallente, qui ſecuodum Apoſtoli vocem transfigurat ſe velur Aogelum lucis, & miniſtros ſubornat ſuos, velut mioiſtros iuſtitiæ, aſſerentes noctem pro die, ioteritum pro ſalute, deſperatiooem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: vt dum veriſimilia mentiuntur, veritatem ſubtilitate fruſtreotur.

Sicut, inquiunt, *enim ſanctus pater Benedictus audiuit à Diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Wigberti maledictio non nocebit.* Quid ergo? non nocebit eiuſmodi monachis, quod transgreſſi ſunt per omoem modum conſtitutiones prædictæ Synodi Chalcedonenſis? Conſtitutum eſt ſiquidem inter cætera, Mooachos per ſingulas ciuitates & prouincias Epiſcopis ſubditos eſſe, & quietem diligere, nequaquam aurem Eccleſiaſticis vel ſecularibus rebus communicare, alioqui alienos eſſe ab Eccleſiaſtica communione. Certe firmamentum Dei ſtat: & quod authoritare cõſtitutionis Eccleſiaſticæ præfixum eſt, nulla ratione conuelli poteſt: iuxta quod & ſanctus Papa Gregorius de eiuſmodi ſcribẽs ad Ioannem Lariſſæum Epiſcopũ, iodicat: *Conſona*, inquieos, *ſanctis Patribus diffinitione ſancimus, & qui ſacris neſcit obedire canonibus, nec ſacris adminiſtrare altaribus, vel cõmunionem capere ſit dignus.* Et videte amplius atque iotelligite atrentius. Illi enim Monachi, de quorum Epiſtola tractamus, non ſolum per ſcripturam ſuam, ſed per omoem operam ſuam defenduor ea flagitiorum ſcelera, quæ per occaſionem belli ſoleot fieri, iuxta quod dictum eſt ſupra. Et ſicut ipſi furãtur de ſacris ſcripturis teſtimonia, quatenus condant & ſtatuant hæreſes & ſchiſmata ſua: ſic etiam defendunt fures, homicidas atq; periuros, ſicut ſupra inuenitur in ipſorum ſcriptura. Sed oſtenditur Zachariæ Prophetæ volumen volans: hoc eſt, iudicium Dei ab occulto prodiens, cui & dicitur: *Hæc eſt maledictio, quæ egredietur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur* (ſicut ibi ſcriptum eſt) *iudicabitur, & omnis iurans ex hoc ſimiliter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & conſumet eum, animam ſcilicet cum corpore.*

Sicut enim, ioquiunt, *ſanctus pater Benedictus audiuit à Diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Wigberti maledictio non nocebit, immo magis proderit ad Dominum dicentibus cum ſancto David, Maledicent illi, & tu benedices.* Ecce qui docuerunt liognam ſuam meotiri, & maledicere, dicunt ſe maledicentibus benedicere, qui Chriſtum & Eccleſiam non ceſſant blaſphemare: quales tradidit Apoſtolus ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare. Ecce enim, cum iuxta Canonum decrera non liceat alicui iudicare de iudicio Romanæ Eccleſiæ: illi quidem blaſphemant Wigbertum, eundemque Clementem Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, ſcribentes eum furem & hæreticum atque mendacem eſſe: inſimulantes eum, quod dici nefas eſt, Diabolo vel ſimulacro idoli ſimilem eſſe, ideoq; anathema ipſius ſibi non nocere:

præſu-

præſumentes etiam Regem Henrichum, quem Deus præcepit honorificare, multis modis ſimiliter blaſphemare. *Conatur etiam*, inquiunt, *ſtatuta, quam erexit Nabuchodonoſor, ſe non adorantes catholicos aſtruere ſchiſmaticos: At nos*, aiunt, *fauente clementia Dei, certiſſima ratione probabimus, hoc errore non teneri: ſed eos potius, qui exemplo Dathan & Abiron inſurrexerunt in Gregorium, ſicut illi in ſummum ſacerdotem Aaron, qui conuenientes in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius, ſedenteſque in concilio vanitatis, Gregorio, cui orbis terrarum communicauit, obedientiam contumaciter renunciauerunt, & ſe ab vnitate corporis Chriſti (quod eſt Eccleſia) per orbem terrarum diffuſa, ſeparantes: Wigbertum à ſede Apoſtolica in Synodis Romæ ſeptennio celebratis, excommunicatum ſibi Papam elegerunt: quaſi dicentes Domino, Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.*

Quum per Solomonem loquatur ſapientia Dei: *Ne in cogitatione quidem detrahas Regi, quia ego*, inquit, *os Regis obſeruo, & præcepta iuramenti Dei: & ſcito quia pro his adducet te Deus in iudicium.* Quum hæc (inquam) ita ſint, animaduertendum eſt, quomodo aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius conuenerint, qui ordinationi Dei, à quo poteſtas eſt, reſiſtunt: qui etiam Chriſtum Domini, Regem Henrichum ſcilicet, blaſphemantes, nomen ei atque impietatem Nabuchodonoſor imponunt: quum idem Rex atque Imperator videri ſe velit, atque appellari Catholicum, vtpote conſentientem omnibus bonis, qui ſunt ſollicìti ſeruare vnitatem in vinculo pacis. Sed dicit Dominus per Hieremiam Prophetam: *Ego*, inquiens, *dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis ſerui mei: inſuper & beſtias agri dedi ei, vt ſeruiant illi: & ſeruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filii eius: gens autem & regnum, quod non ſeruierit Nabuchodonoſor Regi Babylonis, & quicunque non incuruauerit collum ſuum ſub iugo Regis, in gladio & fame & peſte viſitabo ſuper gentem illam, ait Dominus, donec conſumam eos in manu eius. Et viuo ego, dicit Dominus, quoniam iuramentum, quod dederat ei Rex Sedechias, & ſpreuit, ponam in caput eius, & morietur in præuaricatione, qua deſpexit me.* Deinde ſequitur, & dicit Dominus de falſis doctoribus: *Nolite audire verba Prophetarum dicentium vobis, Non ſeruietis Regi Babylonis: quia mendacium ipſi loquuntur vobis: quia non miſi eos, ait Dominus, & ipſi prophetant in nomine meo mendaciter, vt eiiciant vos, & pereatis tam vos, quam Propheta, qui mentiuntur vobis. Nolite ergo audire eos, ait Dominus, & ſeruite Regi Babylonis.* Hoc eſt mandatum Domini ſuper Rege Ethnico, & vltra omnem terram: quanto magis ſuper Rege Chriſtiano & catholico? *Sed licet nos*, inquit Apoſtolus, *aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizatum eſt vobis, anathema ſit.* Ex huius anathematis vinculo nullus certe liber exiſtit, quiſquis regiæ poteſtati reſiſtit vel detrahit Et quiſquis iuramentum ſoluit, quod Domino ſuo reddendum Saluator in Euangelio præcipit, ac perinde (ſicut ſanctus Leo Papa ſcribit) Si omnes & ſacerdotes & mundus aſſentiatur damnatis, damnatio conſentientes inuoluit, non præuaricationem conſenſus abſoluit. *Gregorio*, inquiunt, *cui orbis terrarum communicauit, obedientiam contumaciter renunciauerunt.* Sed oues meæ (ait Dominus) vocem meam audient: alienum autem non ſequuntur, quia non nouerunt vocem alienorum. *Et ſe ab vnitate*, inquiunt, *corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia, per orbem terrarum diffuſa ſeparauerunt.* Ecce quomodo mentita eſt iniquitas ſibi, quæ profitetur in ſcriptis ſuis defendere ſui partem Gregorii, qui certe non præfuit Eccleſiæ, ſed parti ſuæ: quoniam qui es benedictus Deus in ſecula, te per orbem terrarum ſancta confitetur Eccleſia. Illi quippe exierunt à nobis, non nos ex ipſis. *Et Wigbertum à ſede Apoſtolica in Synodis Romæ ſeptennio celebratis excommunicatum ſibi Papam elegerunt.* Loquentes quidem blaſphemias, barbariſmum fecerunt, qui *ſeptennio* vitioſe dixerunt: qui à charitate, quæ fit de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium: volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Sicut enim ſæpe dictum eſt, non licet alicui iudicare de iudicio ſedis Apoſtolicæ, quæ habet facultatem ſine vlla Synodo præcedente, exoluendi quos Synodus iniqua damnauerat, & damnandi quos oportuit nulla Synodo exiſtente. Gregorius quippe, qui & Hildebrand,

non præfuit Eccleſiæ, ſed parti ſuæ. Ideoqne (ſicut ait Gelaſius Papa) quæ priuilegio vniuerſalis Eccleſiæ contraria probantur, nulla ratione ſubſiſtunt. *Et eligentes*, inquiunt, *ſibi Papam Wigbertum, quaſi dixerunt, Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Ergo qui viam pacis neſcierunt, & in viam ſuam declinauerunt, ipſi vtique paſtores ignorauerunt intelligentiam, ſicut dicit Dominus per Eſaiam Prophetam: *Aperite*, inquit, *portas, & ingrediatur gens iuſta, cuſtodiens veritatem.* Vetus error abiit: ſeruabis pacem, quia in te ſperauimus Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera noſtra operatus es in nobis. Domine Deus noſter, poſſederunt nos domini absque te: tantum in te recordemur nominis tui. Ego enim ſum (ait Dominus) via, veritas & vita. Sed Moiſes ſequeſter ac medius inter Deum & populum Iſrael, dixit ad Aaron ſacerdotem Domini, quando orta eſt ſeditio atque tumultus in Eccleſia Dei, vt ſtans inter viuos & mortuos oraret pro populo, vt ceſſaret plaga ab eo, cuius cauſa interitus erat ſchiſma pro ſacerdotio. Vnde loquutus eſt ad Chore & ad omnem multitudinem: *Mane*, inquit, *notum faciet Dominus, qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.* Et ait Dominus ad Moyſen: *Præcipe vniuerſo populo, vt ſeparetur à tabernaculis Chore & Dathan & Abiron*: ſurrexitque Moyſes, & abiit ad Dathan & Abiron, & ſequentibus cum ſenioribus Iſrael dixit ad turbam: *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum.* Et cętera de eorundem ſchiſmaticorum ſuppliciis, quę omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt, ſicut dicit Apoſtolus. Vnde conſiderandum eſt, quem ex his elegerit Dominus: vtrum Wigbertum, an Hildebrandum, vel ſui ſchiſmatis ſucceſſorem Sergium, ſiue illum Ottonem ſacrilegum: qui (ſicut dictum eſt ſupra) furatus eſt Eccleſiarum priuilegia, ordinationes faciens in alienis parochiis contra ſanctorum Canonum decreta, vt eiusmodi ſacrilegii exemplo aditus ianuaque pandatur omnibus hæreticis, ſi talis fuerit non paſtor, ſed inuaſor Apoſtolicæ ſedis. Qualis certe fur & Hildebrand fuit: quoniam conſtat, eum oues Chriſti non in vnum congregaſſe, ſed vnum ouile Chriſti diſſipaſſe: qui & præcipiens, aut conſentiens illicitas atque furtiuas ordinationes fieri in Metropolitanorum Epiſcoporum parochiis, ſpoliauit Eccleſias ſuis priuilegiis. Ideoque iuxta quod per Malachiam Prophetam dicitur à Domino: *Diſperdidit Dominus virum, qui fecit hoc, magiſtrum & diſcipulum de tabernaculis Iacob, vbi eſt ſanctorum congregatio*: quoniam vnus paulo poſt, quo venerat profugus, ad Salernam defunctus eſt in externis manſionibus: & alter nunc vſque vagatur in incertis ſedibus. Tales certe vel hæretici vel ſchiſmatici inſurrexerunt ad exemplum Dathan & Abiron contra ſacerdotium Domini. Qualis etiam fuit tertius illorum ſocius ille Sergius, qui inſurrexit contra Clementem Papam, per partium ſtudia ſubintroductus, atque ſtatim in ipſo ordinationis ſuæ ingreſſu profluuio ventris ſolutus paulo poſt interiit, diuino iudicio percuſſus. Sic quippe legitur in Eccleſiaſtica hiſtoria, Arrium ad Eccleſiam pergentem, Epiſcoporum & populorum frequentia conſtipatum, humanæ neceſſitatis cauſa ad ſecretum locum declinaſſe: vbi quum ſediſſet, inteſtina eius atque omnia viſcera in receſſus cuniculum defluxiſſe, & ita dignam mortem blaſphemiæ & fœtidæ mentis exoluiſſe. Vnde conſtat, eos magis quam Wigbertum conſortes eſſe Arii, quos conſtringit ſimilis pœna vel exilii vel ſupplicii. *Quod enim*, inquiunt, *ipſe Wigbertus ſe transfigurans in angelum lucis, quaſi ad docendum teſtimonia colligit de Scripturis, mirum non eſt: quia & Arrius hoc feciſſe legitur, de quo filius minor patre aſſeritur.* Sic vero, ſic oportet fieri per doctores Eccleſiarum, vt iuxta Pſalmiſtæ teſtimonium faciant iudicium conſcriptum, iungentes teſtimonio teſtimonium, quo ſcilicet iudicio conſcripto nihil firmius eſt contra inſidioſos errores aduerſariorum: quo etiam nihil tutius eſt ad exhortationem & doctrinam fidelium. Certe Arrius non vtebatur diuinæ Scripturæ teſtimoniis: ſed abutebatur, iuxta quod & iſti faciunt pſeudographi: de qualibus per Hieremiam Prophetam dicitur: *Quomodo dicitis, ſapientes non ſumus, & lex Dei nobiſcum eſt?* Vere mendacium, inquit, operatus eſt ſtylus mendax ſcribarum. Omnis enim arbor ex fructu ſuo

Sergii exitus.

& ſuo cognoſcitur, ſicut dicit Dominus. Ergo Wigbertus, qui & Clemens Papa, profert cum Apoſtolo, & docet ea, quæ ſunt fructus ſpiritus, ſicut eſt charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, manſuetudo, & cætera quæcunque pudica, quæcunque amabilia. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? dicit Dominus. Hi ſunt fructus, à quibus ſpiritus maligni, qui in pſeudoprophetis loquuntur, valent dinoſci, ſpinæ videlicet ſchiſmatum, & horridi hæreſium tribuli, quibus eos, qui ſibi incaute appropiant, fœde lacerando contaminant: ſicut econtra per fragantiam vuarum, ficorumque dulcedinem, apte figurantur fructus bonorum, qui pertinent ad Deum, qui ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit appropinquabunt ei. Sed (ſicut ſcribit ſanctus Gregorius ad ſupradictum Secundinum, ſeruum Dei incluſum) Peruerſi homines, qui eccleſiaſticam diſciplinam fugiunt, de ſuis actibus reprehendi pertimeſcunt: & nos quaſi de fide reprehendunt, quam ipſi neſciunt: & dum neque in fide recti, neque in bonis operibus intenti [illegible], cotidie deteriores fiunt, dum in eis culpa groſſeſcit, quæ quaſi de zelo feruoris fidei fieri etiam laudabilis appetit. *Sicut enim*, inquiunt, *ſanctus pater Benedictus audiuit à Diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Wigbertini maledictio non nocebit.*

Velint nolint, iam iudicati ſunt, quicunque contra Canones faciunt: & qui contra pacem, quam Chriſtus reliquit nobis, faciunt, & qui vnitatem Eccleſiæ diuidunt. Sed illi exierunt à nobis, non nos ab ipſis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum, ſicut dicit Ioannes Apoſtolus. Vbi enim eſt charitas, ibi pax: & vbi humilitas, ibi charitas. Humilitas quippe pertinet ad confeſſionem, quia confitemur nos peccatores eſſe: charitas autem cooperit multitudinem peccatorum, ſicut dicit Iacobus Apoſtolus. Sed Monachi, de quorum ſchiſmatibus atque ſcripturis tractamus, longe degenerauerunt ab illa, quam profeſſi ſunt, beati Benedicti paternitate: qui docent regiæ poteſtati, immo diuinæ ordinationi reſiſtendum eſſe, & exaltant ſe contra pontificatum ſedis Apoſtolicæ: qui etiam ſe iuſtos & regulares Monachos eſſe profitentur, & cœleſtes ſe ac ſpiritales eſſe gloriantur, ſicut ſcripta ipſorum atteſtantur. Certe ſanctus Benedictus docet, nihil vtilius eſſe Monacho quam humilitatem: oſtendens ex ſacræ ſcripturæ teſtimonio, genus eſſe ſuperbiæ omnem exaltationem. *Omni*, inquit, *vtilitate, vel extremitate contentus ſit Monachus: & non ſolum ſua lingua pronunciet, ſed etiam intimo cordis credat affectu, ſe inferiorem & viliorem omnibus.* Sed illi nunc Monachi, qualibus certe Phariſæis dicit in Euangelio Dominus: *Vos eſtis, qui iuſtificatis vos coram hominibus, Dominus autem nouit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominabile eſt apud Deum*: illi (in quam) ſic docent in ſynagogis ſuis, & ſic ſcribunt contra Pontificem Apoſtolicæ ſedis: *Caueto*, inquiunt, *tu ô Chriſtiane, ne Wigberto corde vel ore dixeris vnquam Aue.* Quin immo caue tu ô Chriſtiane, ne vnquam ei dixeris Aue, qui ad te venerit, & doctrinam Chriſti non attulerit: quoniam qui ei Aue dixerit, communicat operibus illius malignis, ſicut Iohannes Apoſtolus ait. Credite experto, & qui veritatem, dicit, Dei teſtimonium aſſcite: quia quum eiuſmodi genus Monachorum in noſtra prouincia aut ſolum ſit, aut primum, eis certe eſt graue ad audiendum inſtitię verbum, cum vno Iuſtitiæ nomine contineantur omnes ſpecies virtutum: ſed pluſquam Euangelium Chriſti, & mandatum Dei, valent in monaſteriis ſuis conſuetudines eorum, quæ ſunt mandata hominum. Hinc etiam Cyprianus Epiſcopus in libro de vnitate catholicæ Eccleſiæ: *Filii*, inquit, *Aaron, qui impoſuerunt altari ignem alienum, quem non præceperat Deus, in conſpectu ſtatim Domini vindicantis extincti ſunt. Quos imitantur ſcilicet atque ſectantur, qui Dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, & magiſteria humanæ inſtitutionis inducunt. Quos increpat Dominus, & obiurgat in Euangelio ſuo, dicens: Reiicitis mandatum Dei, vt traditionem veſtram ſtatuatis. Peius* (inquit) *hoc crimen eſt, quam quod admiſiſſe lapſi videntur: qui tamen in pœnitentia criminis conſtituti, Dominum plenis ſatiſfactionibus deprecantur. Hic Eccleſia quæritur & rogatur, illic Eccleſia impugnatur. Hic poteſt neceſſitas fuiſſe, illic voluntas tenetur in ſcelere. Hic qui lapſus eſt, ſibi tantum nocuit: illic qui hæreſes & ſchiſmata facere conatus eſt, multos ſecum trahendo decepit: hic*

animæ vnius eſt damnum, illic periculum plurimorum. Certe peccans hic & intelligit, & lamentatur, & plangit: ille tumens in peccato ſuo, & in ipſis ſibi delictis placens, à matre filios ſegregat, oues à paſtore ſollicitat, Dei ſacramenta diſturbat: & quum lapſus ſemel peccauerit, ille quotidie peccat. Hæc ſunt verba beati Cypriani de cultoribus humanæ traditionis, quorum conſuetudines diuerſæ quidem ſunt in diuerſis locis: ſed quicquid diuerſum eſt, hoc vtique verum non eſt. Eſt enim Deus verax, omnis autem homo mendax. Igitur vtilis eſt Scriptura, cum absque patre non profertur, cum absque Chriſto non dicitur, cum ſine Spiritu ſancto non aſſumatur: alioqui (ſicut Hieronymus ait) Diabolus eſt, qui de ſcripturis loquitur. Quum enim immundus ſpiritus exierit ab homine, ſcilicet tempore baptiſmatis, ambulat per loca inaquoſa: explorans ipſe callidus inſidiator, ſi quos ſuæ malitiæ greſſus figere poſſit in cordibus fidelium, quæ iam expurgata ſunt à mollitie fluxæ cogitationis. Sed quærens requiem, & non inueniens in mentibus fidelium mu[illegible] vndique ex mandatis Domini: *Reuertar*, ait, *in domum meam, vnde exiui: &* [illegible]*n venerit, inuenit eam ſcopis mundatam*, gratia ſcilicet baptiſmatis à peccatorum labe caſtigatam, ſed nulla boni operis induſtria cumulatam: quia vbi non eſt iuſtitia, ibi non eſt virtus aliqua. Quam domum etiam vacantem inuenit, à bonis ſcilicet actibus per negligentiam: ornatam autem ſimulatis virtutibus per hypocriſin: & tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Per ſeptem malos ſpiritus vniuerſa vitia deſignantur: ideoque recte nequiores tunc eum ingreſſi ſpiritus dicuntur, quia non ſolum illa ſeptem vitia, quæ ſeptem ſpiritualibus virtutibus ſunt contraria, habebit: ſed & per hypocriſin ipſas ſe virtutes habere ſimulabit. *Et fiunt*, inquit Dominus, *nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* Ecce enim ipſi ſe iuſtos & regulares eſſe monachos profitentur, qui etiam ſimulacra peruerſorum dogmatum colunt & venerantur, quæ conflauit Diabolus in officina & domo illa, quæ vacat à ſeptem ſpiritualibus virtutibus, & diuinis ſacramentis, de quibus dicit Pſalmiſta: *Quoniam eloquia Domini, eloquia caſta, ſeptuplo ſunt purgata*: per timorem ſcilicet Domini, per pietatem, per ſcientiam, per fortitudinem, per conſilium, per intellectum, per ſapientiam, vt exinde conſtet vni & ſeptiformi Eccleſiæ non alia recipienda eſſe eloquia, niſi ſeptempliciter purgata atque probata. Vnde & ſanctus Benedictus: *Conſtituenda eſt*, inquit, *nobis Dominici ſchola ſeruitii, in qua inſtitutione nihil aſperum, nihil graue conſtituturos ſperamus: ſed & ſi quid paululum diſtrictius dictante æquitatis ratione propter emendationem vitiorum, vel conuerſationem charitas proceſſerit, non illico pauore perterritus refugias viam ſalutis, quæ non eſt niſi anguſto initio incipienda: proceſſu vero conuerſationis & fidei, dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei: vt ab ipſius nunquam magiſterio diſcedentes, in eius doctrina vſque ad mortem in monaſterio perſeuerantes, paſſionibus Chriſti per patientiam participemur, vt regni eius mereamur eſſe conſortes.* Ex his vel paucis verbis poterit conſiderari, quam ſpiritualis ſit inſtitutio atque doctrina beatiſſimi Benedicti: qui docet inter cætera, alumnos ſuos paſſionibus Chriſti per patientiam participari: qui quum in forma Dei eſſet, humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: cuius ſcilicet mortificationis exemplum vel indicium eſt renunciare mundo, & actibus eius, ac deſideriis. Quia ipſe dicit Dominus: *Qui non accipit*, inquiens, *crucem, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Et quod docet ipſe pater Benedictus, conuerſantes in ſchola ſeruitii diuini non debere vnquam diſcedere à magiſterio Chriſti, hoc eſt, quod dicit Iacobus Apoſtolus: *Nolite*, inquiens, *plures magiſtri fieri, fratres mei, quoniam maius iudicium ſumitis: niſi dicatis idipſum omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia.* Sed in monaſteriis, vbi ad conuerſionem veniunt, vſque ad mortem perſeuerare monachos & regula eiusdem patris Benedicti inſtituit, & Chalcedonenſis Synodus ſub anathematis interpoſitione decreuit: niſi forte fuerint quæſiti à ciuitatis Epiſcopo propter cauſam neceſſariam Eccleſiæ, iuxta quod conſtitutum eſſe videtur in decretis Syricii Papæ: *Monachos*, inquit, *quos tamen morum grauitas, & vitæ ac fidei inſtitutio ſancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus & volumus: ita vt qui intra trigeſimum ætatis annum ſunt,*

ſunt, in minoribus per gradus ſingulos creſcente tempore proueherentur ordinibus, & ſic ad diaconatus vel presbyterii inſignia matura ætatis conſecratione perueniant: nec ſtatim ſaltu aſcendant, niſi in his, quæ ſingulis dignitatibus præfixa ſunt, tempora fuerint cuſtodita. At nunc omnia recta peruertuntur, & Monachi quoque terminos patrum transgrediuntur, & abſque licentia proprii Epiſcopi ingrediuntur: immo inuadunt parochias alterius Epiſcopi: quales dicuntur circumcelliones, iuxta ſententiam beati Auguſtini, vbi exponit verba Pſalterii: *Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.* Quem ſcilicet dulcem ſonum, & dulcem charitatem, & dulcem melodiam dicit monaſteria peperiſſe, & inde Monachos appellatos fuiſſe. *Qui enim*, inquit, *ſic viuunt in vnum, vt vnum hominem faciant, & ſit in illis (quomodo ſcriptum eſt) anima vna & cor vnum, multa quidem corpora, ſed non multa corda: recte dicitur monos, id eſt, vnus, ſolus, quod interpretatur monachus.* Et idem Auguſtinus in tractatu Euangelii de fure & latrone, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde: *Sunt*, inquit, *quidam homines, qui in ſuis gloriantur moribus, & alios poſt ſe trahere quærunt: non de Chriſti præceptis inſtruentes ſuos ſectatores, ſed ſuis exemplis viuere eos ſuadentes.* De quibus alio loco ipſa veritas ait: *Docentes doctrinas hominum, & mandata Dei contemnentes*, qui per aliam partem aſcendere quærunt, rapere & occidere, non vt paſtor ſaluare & conſeruare. Hinc & per Hieremiam Prophetam Dominus ait: *Grex*, inquiens, *perditus factus eſt populus meus, paſtores eos ſeduxerunt feceruntque vagari in montibus. Omnes qui inuenerunt, comederunt eos: & hoſtes eorum dixerunt, Non peccauimus, pro eo quod peccauerunt Domino, hæc paſſi ſunt, & hæc fecimus.* Hoc ipſum certe opprobrium, quod hoſtes Hieruſalem, & ciues Babyloniæ aliquando dixerunt: hoc etiam in ſe tranſtulerunt, qui nunc iuxta eiuſdem Prophetæ vaticinium aſſumptiones falſas & eiectiones viderunt. *Non peccauimus*, inquiunt, *pro eo quod peccauerunt Domino, hæc paſſi ſunt.* Sed ſi dixerimus (ait Iohannes Apoſtolus) quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Vnde Auguſtinus Epiſcopus: *Vbi eſt*, inquit, *charitas, ibi pax: & vbi humilitas, ibi charitas. Humilitas quippe pertinet ad confeſſionem, quia confitemur nos peccatores eſſe: charitas autem cooperit multitudinem peccatorum.* Et iterum: *Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti, reſpondeant omnes Amen: cantent omnes Alleluia, baptizentur omnes, intrent Eccleſiam, faciant parietes baſilicarum: non diſcernuntur filii Dei & filii Diaboli, niſi charitate.* Hic eſt enim character ille, quo ſignati ſumus in diem redemptionis noſtræ: quia Dei diffuſa eſt charitas in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: quo ſcilicet ſpiritu promiſſionis ſancto (ſicut ait Apoſtolus) ſignati eſtis. Sed qui acceperant characterem beſtiæ, & adorant imaginem eius, miſſi ſunt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi eſt beſtia & pſeudoprophetæ, & cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum: ſicut dicitur in Apocalypſi per Iohannem Apoſtolum. Igitur filii Dei & filii Diaboli diſcernuntur charitate, ex qua contingit membrorum vnitatem concordare: vt ſi patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & ſi gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Sed qui aſſumptiones falſas & eiectiones viderunt, *Non peccauimus*, inquiunt, *quia pro eo quod peccauerunt Domino, hæc paſſi ſunt.* Hæc ſunt verba eorum, qui pertinent ad Babylonem, ad terrenam ſcilicet ciuitatem, qui ſunt aduerſarii & hoſtes Hieruſalem, quæ interpretatur viſio pacis: cuius aduerſarius eſt quoque, atque hoſtis Rex Babylonis: qui vtpote gerens myſterium Diaboli, principis huius mundi, erexit ſibi ſtatuam contra Deum cœli, vt adorent eum omnes, qui non pertinent ad ciuitatem Dei: quales etiam ſunt cultores peruerſorum dogmatum, quæ ſunt doctrinæ & mandata hominum: quibus vtpote venientibus contra doctrinam Chriſti, non eſt Aue dicendum, ne communicetur malignis operibus eorum.

Sed neque hoc prætereundum, inquiunt, *quod Wigbertus ſe ſeruum ſeruorum Dei nominat mentiendo: ſanctam vero matrem Eccleſiam, id eſt, filios Dei, qui ſpiritu Dei aguntur, quorum conuerſatio in cælis eſt, ſynagogam Satanæ appellat.* Ergo qui ſunt pacifici, hi dicuntur à Domino filii Dei: & qui charitatem habent, hi ſpiritum Dei habent. Nam in exordio naſcentis Eccleſiæ, venit Spiritus ſanctus ſuper credentes, & loque-

bantur linguis: nunc autem, quia exterioribus ſignis ſancta Eccleſia non indiget, quicunque credens in nomine Ieſu Chriſti, fraternam habuerit charitatem, Spiritui ſancto in ſe manenti teſtimonium perhibet, iuxta quod Iohannes Apoſtolus docet: *In hoc*, inquiens, *ſcimus, quoniam Deus manet in nobis, in ſpiritu quem dedit nobis*. Hoc enim agit ſpiritus in homine, vt in illo ſit charitas: quoniam charitas (inquit Paulus) diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Verum quoniam multi charitatem non habentes, & vnitatem Eccleſiæ peruerſo dogmate ſcindentes, nihilo minus Spiritum ſanctum in ſe eſſe contendunt, recte ſuper his ſequentia ſancti Ioannis verba nos inſtruunt: *Chariſsimi*, inquit, *nolite omni ſpiritui credere*: ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. A fructibus eorum cognoſcetis eos, dicit Dominus. Ecce enim ſummus Pontifex ſedis Apoſtolicæ arguitur mendacii, quia humilians ſe in omnibus, appellat ſe Seruum ſeruorum Dei: quod legitur beatus Papa Gregorius primus omnium in principio Epiſtolarum ſuarum ſcribendo, ſatis humiliter definiſſe, cunctiſque ſuis ſucceſſoribus documentum hoc ſuæ humilitatis dereliquiſſe. Sic vero, ſic ſancti omnes per humilitatem aſcenderunt ad exaltationem illam cœleſtem, de qua cecidit ille apoſtata Angelus per ſuperbiam, qui dixit in corde ſuo: *In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum in monte Teſtamenti lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium ſimilis ero altiſsimo*. Quam ſcilicet Sathanæ altitudinem imitantur hi, qui ſunt ex parte illius, quorum finis interitus. De quibus & Pſalmiſta loquitur: *Deieciſti eos*, inquiens, *dum extollerentur*. Poſtquam enim moti ſunt homines ab Oriente, & receſſerunt à vero lumine, tunc aduerſus Deum impietatis ſuæ turrim ædificauerunt, tunc dogmatum ſuperbias confinxerunt, curioſitate volentes non licita in ipſius cœli alta penetrare: & vocatus eſt locus ille Babel, id eſt, confuſio: quale myſterium iniquitatis nunc operatur per quoſdam, qui dicuntur Monachi, confundentes Eccleſiam pariter, & Rempublicam peruerſo dogmate ſuo: qui aduerſantur, & extollunt ſe aduerſus regiam poteſtatem, & aduerſus Apoſtolicam ſedem: putantes legitimum non eſſe regnum, niſi quod per ſcelus fuerit quæſitum: nec idoneum eſſe Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum, niſi per quem pandatur omnibus hæreticis ianua & introitus in ouile Dominicum. Nouimus quidem domeſticam inſtitutionem eiuſmodi Monachorum, quam vere poſſumus aſſimilare ſiliquis porcorum, de quibus non potuit ille ſaturari, quem dicit in Euangelio Dominus adhæſiſſe vni de principibus huius ſeculi: poſtquam diſſipauit portionem paternæ ſubſtantiæ, tradens naturale ingenium luxui atque deſidiæ: quum ad imaginem Dei factus ſit homo, in intellectu ſcilicet, in mente, in interiore homine, in eo quod intelligit veritatem, diiudicat iuſtitiam & iniuſtitiam, nouit à quo factus eſt, poteſt intelligere creatorem ſuum, laudare creatorem ſuum: quam ſcilicet intelligentiam habet, qui prudentiam habet: alioqui pater mendacii Diabolus aufert à cordibus hominum Dei veritatem, aufert Dei imaginem, & imprimit apoſtaſiæ ſuæ & mendacii imaginem. Quum enim à cæteris animantibus per hoc maxime differamus, quod rationale animal ſumus, & loqui poſſumus: ratio autem omnis & ſermo, diuinis libris continetur, per quos & Deum diſcimus, & quare creati ſimus non ignoramus: mirandum eſt valde, quod nolunt aliqui, præcipue autem

Monaſtica ſchola inſtitutio.

Monachi, quæ præclara ſunt diſcere, qui ne pueros quidem vel adoleſcentes permittunt in monaſteriis habere ſtudium ſalutaris ſcientiæ, vt ſcilicet rude ingenium nutriatur ſiliquis dæmoniorum, quæ ſunt conſuetudines humanarum traditionum, vt eiuſmodi ſpurcitiis aſſuefacti non poſſint guſtare quam ſuauis eſt Dominus, qui dicit in Euangelio de talibus: *Væ vobis ſcribæ & phariſæi, hypocritæ. qui tuliſtis clauem ſcientiæ: vos enim*, inquit, *non intratis, nec ſinitis introeuntes intrare*. Igitur ignoratio diuinarum Scripturarum, ignoratio eſt Chriſti, qui dicitur virtus Dei, & ſapientia Dei. Vnde & per Ieſaiam Prophetam dicit Dominus: *Eo quod appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autem eius longe eſt à me, & timuerunt mandato hominum me, & doctrinis: ideo ego ecce addam, vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo. Peribit enim*, inquit, *ſapientia à ſapientibus eius,*

eius, & intellectus prudentium eius abſcondetur. Ecce enim, quod pro exercitio & induſtria naturalis ingenij apud paganos olim iniuſtum & turpe videbatur, hoc nunc apud Monachos pro iuſtitia & ſanctitate tenetur & colitur: ſicut ſunt deſcriptæ apud eos conſuetudines, & laxæ veſtes. Vnde & Quintilianus in primo libro de Inſtitutione orat: *Conſuetudo*, inquit, *ſi ex eo, quod plures faciunt, nomen accipiat, periculoſiſſimum dabit præceptum, non orationi modo, ſed quod maius eſt, vitæ.* Vt ergo tranſeam, inquit, quemadmodum vulgo imperiti loquuntur, conſuetudinem ſermonis vocabo conſenſum eruditorum: ſicut viuendi, conſenſum bonorum. Hinc & Tullius in Rhetoricis: *Conſuetudo*, ait, *ius eſt abſque lege, hoc eſt, abſque ſcripto: quia lex dicitur à legendo.* Moyſes vero primus diuinas leges ſacris literis explicuit, & populo Dei ſeruandas contradidit. Nam omne ius legibus conſtat, & moribus. Sed ſicut Iſidorus Epiſcopus ſcribit in libris Etymologiarum: *Lex eſt conſtitutio ſcripta, & mos eſt vetuſtate probata conſuetudo non ſcripta.* Plenitudo autem legis eſt charitas, quia per ſacram Scripturam cognoſcit homo quid ſit, & vnde ſit, & quomodo ſit, & ad quid vel quo peruenturus ſit. Cognoſcit etiam per ſacræ Scripturæ ſcientiam beneficia Dei, gratiam Dei, dona Dei: vt perinde poſſit debitas gratiarum actiones referre ſuo creatori, ſuo redemptori atque ſaluatori. Vnde & ipſa Dei ſapientia loquitur per Salomonem: *Sapientiam*, inquiens, *& diſciplinam qui abijcit, infelix eſt: & vacua eſt ſpes illorum in perpetuum, & labores eorum ſine fructu, & inhabiles ſunt opera illorum.* Sicut enim ſeribit ſanctus Auguſtinus, Deus mundum propter exercitium fecit, & omnibus copijs honeſtauit, duas proponens cauſas, præſentem & futuram, cœleſtem & terrenam, vt ad probationem eſſent hominum: vt qui ſpreta futura vita præſentem eligeret, carni deputaretur: qui verò præſenti futuram anteponeret, ſpiritalibus dignus haberetur. Sed carnales delicias ſpiritualibus præferunt, qui naturale ingenium otio & deſidia torpeſcere ſinunt, qui etiam Euangelio Dei propter ſuas traditiones non obaudiunt. *Attendite*, inquit, *à fermento Phariſæorum*, (quod eſt hypocriſis) *qui dilatant phylacteria ſua, & magnificant fimbrias, & ne induamini duabus tunicis*: quia vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis. Chriſtus vero ſimplicitatem columbæ nos habere docuit: qui glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, ſibi exhibuit: id eſt, quæ per peccatum non habeat maculam, vel per duplicitatem rugam. Vnde & Cyprianus Epiſcopus, oſtendens in libro de Vnitate catholicæ Eccleſiæ, iccirco in columbæ ſpecie Spiritum ſanctum veniſſe, vt debeamus in domo Dei, in Eccleſia Chriſti vnanimes habitare, concordes & ſimplices perſeuerare: *Hæc eſt*, inquit, *Eccleſia, noſcenda ſimplicitas, & obtinenda, vt columbas dilectio imitetur fraternitatis, vt manſuetudo & lenitas æquetur ouibus & agnis. Quid facit in pectore Chriſtiano luporum feritas, & canum rabies, & venenum lethale ſerpentium, & cruenta ſæuitia beſtiarum? Gratulandum eſt*, inquit, *quum tales de Eccleſia ſeparantur, ne columbas, ne oues Chriſti, ſæua ſua & venenata contagione prædentur. Cohærere & coniungi non poteſt amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pugna cum pace, tempeſtas cum tranquillitate. Nemo exiſtimet bonos de Eccleſia poſſe diſcedere: ſed qui iactantur, ſicut inanes palea tempeſtate: quorum peruerſa mens non habet pacem, dum perfidia diſcordans non tenet vnitatem.* Ergo longum eſt inter Monachos certamen atque diſcordia de veſte monachica, & apud eos, qui religioſiores videntur pro ſua iactantia: apud eos (inquam) tam ſolenne eſt & celebre, tamque ſanctum & venerabile nomen, quod eſt duplex veſtis, vt reliqui per monaſteria Monachi nullius meriti vel momenti æſtimentur ab eis, niſi induantur hac dyploide confuſionis. Sed *duabus*, inquit Dominus, *tunicis ne induamini: & habentes victum, & quibus tegamini, his eſtote contenti.* Contra hæc etiam diuina mandata affectant laxas veſtes, qui ſunt ſibi in hoc quoque placentes: quum ſuperbi, ſecundum Scripturas ſanctas, alio nomine appellentur ſibi placentes. Sed per naturale ingenium, quo illi minus ſapiunt, intellexit Lucanus quidam gentilis poeta, quod laxæ veſtes prætendant teporem quendam, & mollitiem eorum, qui deſides ac pigri videntur ad virtutum exercitia:

Quicquid ad hos, inquit, *tractus, mundiq; teporem*

Labitur, emollit gentes clementia cœli:
Illic & laxas veſtes, & fluxa virorum
Velamenta vides.

Sed ſanctiſſimus pater Benedictus, deſcribens quatuor genera Monachorum: *Tertium*, inquit, *Monachorum teterrimum genus eſt Sarabaitarum: id eſt, ſibi viuentium, qui nulla regula approbati, experientia magiſtra, ſicut aurum in fornace, ſed in plumbi naturam molliti, adhuc operibus ſeruantes ſeculo fidem, mentiri Deo per tonſuram noſcuntur: quibus pro lege eſt deſideriorum voluptas, quum quicquid putauerint vel elegerint, hoc dicant ſanctum: & quod noluerint, hoc putent non licere.* Vnde & per Solomonem dicitur: *Sunt impii, qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant.* Sed vos, qui ſequuti eſtis me (ait Dominus) intrate per anguſtam portam: quia lata porta & ſpacioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt, qui intrant per eam. Quam anguſta, inquit, porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inueniunt eam. Ad hanc vero, quia difficilis eſt aſcenſus, ideo etiam ſanctus Hieronymus inter alia inſtitutionis monita proponit Monacho myſterium ſui habitus: *Vis*, inquiens, *ſcire, quales Dominus quærat ornatus? habeto prudentiam, iuſtitiam, temperantiam, fortitudinem. His*, inquit, *cœli plagis includere: hæc te quadriga in altum, velut aurigam Chriſti, ad metam concitum ferat.* Ergo ſancti Patres, qui vere erant Monachi, non verbis, ſed factis ita conſtituerunt & tenuerunt modum atque regulam monaſticæ veſtis, vt eſſet ad ædificationem ea vtentibus, & ad venerationem foris eam aſpicientibus. Vnde ſicut egregius vir Caſſianus ſcribit in quarto libro de Inſtitutis Monachorum: quidam de ſanctis Patribus ita inſtituit inter cætera quendam venientem ad conuerſionis ſtudium: *Noueris*, inquit, *te ab hodierno die huic mundo, & actibus ac deſideriis eius, eſſe defunctum, teque ſecundum Apoſtolum mundo huic eſſe crucifixum, tibique hunc mundum: conſidera ergo conditiones crucis, ſub huius te deinceps ſacramento oportet in hac luce verſari: quia iam tu non viues, ſed viuet in te, qui crucifixus eſt pro te. Eo ergo*, inquit, *habitu ac figura, qua pro nobis in patibulo fuit ille ſuſpenſus, nos quoque neceſſe eſt in hac vita degere: vt ſcilicet ſecundum Dauid affligentes de timore Domini carnes noſtras, vniuerſas voluntates ac deſideria non noſtræ concupiſcentiæ ſeruientia, ſed mortificationi eius habeamus affixa.* Vnde & Monachorum pater Benedictus, docens quomodo oporteat renunciantes ſeculo conuerſari in ſchola diuini ſeruitii: *Paſſionibus*, inquit, *Chriſti per patientiam participemur, vt regni eius conſortes eſſe mereamur.* Igitur Cuculla, quæ minor cella interpretatur, atque ideo ſicut Monachus eſt vocabulum quoddam myſterij: ſic & cuculla eſt quædam virtus ſacramenti, ſuper qualem ſcilicet ſpiritualem habitum legitur quidam de ſanctis Patribus vidiſſe eandem virtutem ſtare, quam vidit ſuper baptiſmum ſtare. Cuculla autem, id eſt, minor cella, dicitur veſtis cucullata propter cucullum, qui eſt capitis operimentum. De quo ſic ſcribit quidam de antiquis poetarum:

Cuculla.

Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

Igitur cuculla eſt tunica talaris, & cucullata atque manicata, habens ſpeciem crucis per quatuor partes extenſæ, vt eum qui crucifixus eſt mundo, hæc quadriga ex omni parte concludat, atque perducat ad cœleſtia, ſcilicet prudentia, iuſtitia, fortitudo, atque temperantia, ita vt prudentia deſurſum copulata ſit cum iuſtitia, quarum neutra poteſt eſſe ſine altera: duæ vero altrinſecus virtutes, id eſt, fortitudo atque temperantia, ſic ſunt cognatæ prioribus, atque coniunctæ, vt dum dextra contendit imbecillitatem infirmorum ſuſtinere, ſiniſtra contemperata ſit, & ſollicita ordinem, modum atque opportunitatem rebus ſingulis reſeruare. Hæc iuxta ſententiam beati Hieronymi & ornamento ſunt, & munimento, quo ſcilicet monili nihil eſt (inquit) pretioſius, nihil ea gemmarum varietate diſtinctius, quando ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris. Vnde & docet liber Eccleſiaſticus: *Quoniam beatus vir, qui in ſapientia morabitur, & qui in iuſtitia ſua meditabitur, & in ſenſu cogitabit circumſpectionem Dei, ſtatuit caſulam ſiue cucullam ad manus illius, & ſtatuit ſimul filios ſuos ſub tegmine illius, vt requieſcant bona per æuum in caſula, ſiue in cuculla eius.* Sicut enim ſcribit Iſidorus Epiſcopus in lib. XIX. Etymologiarum: *Caſula eſt veſtis*

cucullata

cucullata dicta per diminutionem à caſa, eo quod totum hominem tegat, quaſi minor caſa: inde & cuculla, inquit, *quaſi minor cella.* Scribit autem Monachorum pater Benedictus: *Sufficere*, inquiens, *credimus Monachis per ſingulos cucullam, & tunicam, & ſcapulare propter opera.* Ecce primo facit generalem ſuper veſte Monachi deſcriptionem. Ac deinde infert numerum, & qualitatem: *Sufficit enim*, inquit, *Monacho duas cucullas habere, & duas tunicas, propter noctes, & propter lauare, & ipſas res.* Tunica quippe cum ſit veſtis diuerſarum formarum, ſiue fuerit linea, ſiue lanea, ſiue pelliceа, atque alia eiusmodi plurima: hic dicitur certe talis tunica, qualis eſt camiſia: quarum duæ à ſancto Benedicto propterea vnicuique Monacho permittuntur, non vt ſimul portentur, ſed vt viciſſim induantur: vt dum vna lauatur, quod eſt lauare ipſas res, altera in vſu habeatur, & idcirco contra præceptum Domini, vel aliorum ſanctorum Patrum, ipſe pater Benedictus nihil docuiſſe vel conſtituiſſe probatur. Quod autem conſtituit propter noctes etiam tales tunicas haberi, inde eſt, quod in alio regulæ ſuæ capitulo præcipit, vt Monachi dormiant veſtiti, & cingulis præcincti: quoniam camiſia ſolet præcingi. Cama enim, vnde dicitur camiſia, eſt breuis lectus, ſicut in x x. libro Etymologiarum ſcribit Iſidorus Epiſcopus Et ſupra in x i x. libro: *Camiſiæ*, inquit, *vocantur, quia in his dormimus in camis, id eſt, in ſtratis noſtris.* Cæterum Baſilius Epiſcopus ſcribit in regula ſua de inſtitutione Monachorum: *Cum autem duas tunicas habere prohibeat ſermo diuinus, quomodo poteſt hoc ſuſcipi: nihil inde poſſumus dicere, cum manifeſta diffinitione deſcriptum ſit, in qua dicitur: Qui habet duas tunicas, det non habenti, ex quo ſine dubio plurimos habere illicitum eſt. Quibus ergo habere duas tunicas non licet, his quomodo aliquid de diuerſitate indumentorum præcipi poteſt? Quæ autem*, inquit, *poſtmodum introducta ſunt humanæ vitæ artificiis, luxuriæ ingenio ſunt conquiſita.* Legitur enim in Eccleſiaſtica hiſtoria, quod Montanus quidam hæreticus duplicis veſtimenti author extiterit, & quod ſectatores eius initium ſumpſerint ex imperitia. Et quum præceperit Dominus duas tunicas non portari, nec veſtiri ambitione phariſaica, eos omnia agere contraria, & ea ſimul acquirere & congregare, quæ Dominus etiam habentes iubet abiicere. Proinde etiam ait in Euangelio Dominus: *Qui non baiulat*, inquiens, *crucem ſuam, & venit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Crux quippe Domini non illa tantum dicitur, quæ paſſionis tempore ligni affixione conſtruitur: ſed illa, quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur. Vnde & in ſigno crucis deſcribitur non ſolum tota Monachi vita, & inſtitutio: ſed omnis Chriſtiana actio, bene operari in Chriſto, & ei perſeueranter inhærere, cœleſtia ſperare, ſacramenta non prophanare: vt (ſicut ait Apoſtolus) in charitate radicati & fundati, poſſimus comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & ſublimitas & profundum: id eſt, crucem Domini, cuius latitudo dicitur in tranſuerſo ligno, quo extenduntur manus: longitudo à terra vſque ad latitudinem ipſam, quo à manibus & infra totum corpus affigitur: altitudo de latitudine ſurſum vſque ad ſummum, quo adhæret caput: profundum vero, quo terræ infixum abſconditur. Ergo (ſicut dictum eſt) cuculla eſt tunica talaris, & cucullata, atque manicata; vbi quaſi per quendam pædagogum docentur ſuperius comprehenſa ſanctæ crucis myſteria, vt in altitudine ſit charitas bene operandi, in longitudine perſeuerantia firmiter inhærendi, in altitudine contemplatio cœleſtis vitæ, inſcrutabilia in profundo Dei iudicia, vnde iſta in homines venit gratia. Sicut enim Monachus eſt vocabulum quoddam myſterij: ſic & cuculla eſt quædam virtus ſacramenti: quale ſcilicet veſtimentum ſic metitur in regula ſua ſanctus Baſilius Epiſcopus, iuxta doctrinam & præceptum Apoſtoli, vt nec breuius ſit, nec grandius, quam ad ſtaturam Monachi. Quam certe ſententiam confirmat ſanctus pater Benedictus Abbas, inquiens: *Prouideat de menſura, vt non ſint curta ipſa veſtimenta vtentibus ea, ſed menſurata.* Nam ſanctus Auguſtinus Epiſcopus ſcribit in libro de beata vita: *Modus*, inquiens, *vbique ſeruandus eſt, vbique amandus, ſi vobis cordi eſt ad Deum reditus. Modus enim animi eſt ſapientia, quæ & Dei eſt ſapientia: id eſt, Chriſtus: qui etiam cum veritas ſit, neque veritas*, inquit, *ſine modo, neque modus ſine veritate vnquam fuit, & ideo verum omne, quod loquimur, Dei eſſe probatur.* Vnde & Dominus

excitans in nobis intellectum, vbi homo ad imaginem Dei factus eſt: *Eſtote*, inquit, *perfecti, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Omnia enim in menſura, & numero, & pondere creauit Deus. Optimus eſt autem in omni re modus, & laudabilis vbique menſura: ſed in bonis quoque rebus quicquid modum exceſſerit, vitium eſt, ſicut Hieronymus ait. Per conſuetudinem autem turpe cœpit non videri, quod eſt turpe: quia recedit pudor blandiente conſuetudine. Ideoque pro virtutibus ducuntur ea, quæ ſunt vitioſa, & pro honeſtate, quæ ſunt inhoneſta: quæ omnia peccatores & apoſtatæ Angeli ſuis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, à cœleſti iugo receſſerunt. Ergo templum & altare, & adorantes in eo menſurantur, ſicut in libro Apocalypſis legitur: atrium autem, quod foris templum eſt, eijci foras iubetur, vt non metiatur. Latitudo quippe præſentis vitæ per atrium ſignificatur: atque ideo metiendi non ſunt, qui foris templum ſunt, qui per atrium deſignantur: quia anguſta porta eſt, quæ ducit ad vitam: & latitudo vitæ prauorum non admittitur ad menſuras & regulas electorum. Vnde etiam præcepit in Euangelio Dominus, conſtitutos in agro & operatione virtutum, non reuerti retro, vel aliquid de domo priſtinæ conuerſationis tollere: & ne alteram quidem tunicam tollere, quam Apoſtoli prohibentur habere. Sed quiaocioſitas inimica eſt animæ: ideo propter opera tantum conſtituit ſanctus Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur ſcapulare: eo quod eiuſmodi veſtis apta ſit caput tantum & ſcapulas tegere. Sic enim ſcribit & docet beatus Baſilius in regula ſua de Inſtitutione Monachorum: *Reuera*, inquiens, *neceſſarium videtur, eum qui manuum opere vti in aliquo debet, expeditum eſſe, & in omnibus præparatum: ac ſine vllo impedimento inueniri ad omne boni operis miniſterium.* Vidimus nos aliquando veſtem cucullatam, paruam quidem, ſed ita moderatam, vt deſuper vſque ad renes tantum deflueret, & vtrinque vſque ad humerorum confinia pertingeret: qualis certe forma atque menſura proprie dicitur ſcapulare, quod Monachis propter opera tantum aſſignatur ex mandato regulæ: quia ibi exprimitur vtrinque, vt & Monachus ſingularitatis ſuæ cuſtodiam per veſtem cucullatam attendat: & per breuitatem eius ſimul & per brachiorum nuditatem magis explicitus & impiger ad opera fiat. Rara autem eſt nunc apud Monachos, & inuſitata eiuſmodi veſtis; quia pauci, aut omnino nulli iſtius temporis Monachi ſtudent more Patrum labori aut exercitio operis: quum apud antiquos patres fuerit vſitatum, vt nullum ſuſciperent in conſortium ſuum, niſi probatus hoc meruerit per operis exercitium: quod orationum ſtudia, atque lectionum præcipue valent contra impugnationes vitiorum. Vnde & Sarabattas, hoc eſt, ſibi viuentes, appellat ſanctus Benedictus tertium genus Monachorum: *quoniam nulla*, inquit, *regula approbati experientia magiſtra, ſicut aurum in fornace, ſed in plumbi naturam molliti adhuc operibus ſeruantes ſeculo fidem, mentiri Deo per tonſuram noſcuntur: quibus pro lege eſt deſideriorum voluptas; cum quicquid putauerint vel elegerint, hoc dicant ſanctum: & quod noluerint, hoc putant non licere.*

Sarabatæ.

Hinc beatus Hieronymus ſcribit ad ſacram virginem Euſtochium: *Tria*, inquiens, *ſunt genera Monachorum, ex quibus tertium eſt deterrimum, atque neglectum, & quod in noſtra prouincia aut ſolum eſt, aut primum: apud quos*, inquit, *affectata ſunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, veſtis groſſior, crebra ſuſpiria, detractio clericorum: & ſiquando dies feſtus venerit, ſaturantur ad vomitum. Sed quia ſciunt Monachorum nomen glorioſum, ſub ouium pellibus lupos tegunt, Chriſtum mentitur Antichriſtus: & turpitudinem*, inquit, *vitæ falſo nominis honore conueſtiunt: qui etiam dum erubeſcunt pro Chriſto glorioſam cum Apoſtolo ſuſcipere nuditatem, incidunt in tentationem & laqueum Diaboli, & deſideria multa & inutilia & noxia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.*

Conſideranda ſunt hæc, quæ ſancti Patres conſcribunt ſuper eo genere Monachorum, quod nunc in noſtra quoq; prouincia aut primum eſt, aut ſolum: quales etiam in publicum iam emerſerunt exitium, concitantes regnum aduerſus regnum: qui non ab Apoſtolica ſede quidem abſtinuerunt, ſed multa contra eam geſſerunt, ſcripſerunt, & docuerunt; ideoque etiam à catholica Eccleſia apoſtatauerunt, qui in cathedra peſtilentiæ ſederunt, & ſupra altitudinem nubium ſedem

ſuam poſuerunt: quale ſcilicet myſterium iniquitatis prætendunt in veſte ſua, vtentes capitio tunicæ pro cuculla, quæ dicitur minor cella, & habet ſpeciem crucis, ſicut dictum eſt ſupra. Vnde & beatus Iob, qui interpretatur dolens, & tenet typum vel Chriſti, vel Eccleſiæ, conqueritur ſe circumdari multitudine hæreticorum, quales ſunt fabricatores mendacij, & cultores peruerſorum dogmatum: *In multitudine*, inquit, *eorum conſumitur veſtimentum meum, & quaſi capitio tunicæ ſic cinxerunt me.* Tunicæ vero capitium circumdat induentis collum: collum autem, ſi ſtringitur, vocis vſus & vitalis flatus necatur. Corpus ergo Eccleſiæ quaſi capitio tunicæ cingunt, qui conſtrictis doctrinæ ſalutaris prædicatoribus, velut eius collum prementes, in ea claudere iter vocis volunt: quale ſcilicet myſterium iniquitatis prætendunt plures Monachi in veſte ſua, per quos fiunt, & facta ſunt ſchiſmata atque hæreſes in Eccleſia: qui etiam à matre filios ſegregant, oues à paſtore ſollicitant, Dei ſacramenta diſturbant: qui etiam Dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, & magiſteria humanæ inſtitutionis inducunt. Qualem ſcilicet conſuetudinem ſolent defendere ac roborare per ſancti patris Benedicti teſtimonium, quo dicit peregrinum quemque Monachum conſuetudine loci, quam inuenerit, ſimpliciter fore contentum. Sed neceſſe eſt ex ipſius patris ſententia diſcernere, quid voluerit peregrinum aliquem Monachum, vtpote adhuc incognitum, & forte rudem atque indiſciplinatum, tenere in conſuetudinis propoſitione: cum idem pater adprime eruditus diuina lege, & ſatis exercitatus ſtudio moralis ſcientiæ, videatur conſentire cum cæteris doctoribus, qui dicunt morem eſſe conſenſum omnium ſimul habitantium, qui inueteratus conſuetudinem facit: ſicut eſt, aſſurgere maioribus, & vultum atque inceſſum & ſermonem atque habitum ita moderari ac genere, vt honeſtas naturæ perpendatur ex morum probitate. Nam ipſe pater Benedictus teſtatur, ſe regulam deſcripſiſſe, vt hanc (inquit) obſeruantes in monaſterijs, diſcant aliquatenus vel honeſtatem morum, aut initium conuerſationis tenere: cæterum poſſe eos, qui ad perfectionem conuerſationis feſtinant, per doctrinas ſanctorum patrum, & per inſtituta eorum ad celſitudinem perfectionis venire, cum ſermo diuinus, & autoritas veteris ac noui Teſtamenti rectiſſima ſit norma vitæ humanæ. Ideoque (air) nihil debet Abbas extra præceptum Domini quod ſit, aut docere, aut conſtituere, vel iubere: ſed iuſſio eius, vel doctrina vt fermentum diuinæ iuſtitiæ in diſcipulorum mentibus conſpergatur.

Oportet autem, inquit, *Abbatem eſſe doctum lege diuina, vt ſit vnde proferat noua & vetera.* Sicut enim dicit Dominus per Ieremiam Prophetam: *Stultus eſt omnis homo à ſcientia, & opera eorum vana ſunt, & riſu digna.* Ergo licet Moyſes ſit, licet Petrus, aut Paulus ſit, in nihilum deputabitur cuncta eorum absque Deo ſapientia: à quo eſt omnis modus, omnis ſpes, omnis ordo, omnis ſpecies, & omnis iuſtitia. Sed conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tanquam lex apud eos eſt cuſtoditus: de qualibus ſcribit Caſſianus ad Caſtorem Epiſcopum in libris de Regulis Monachorum, & inſtitutionibus: *Multi*, inquit, *per diuerſas regiones pro arbitrio ſuo habentes quidem (vt Apoſtolus ait) Zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, diuerſos modos ac regulas ſibimet conſtituerunt, & tot propemodum regulæ ſunt vſurpatæ, quot etiam monaſteria, cellæque conſtructæ ſunt. Ideoque conſtat has diuerſitates per prouincias vſurpatas eſſe, quia nec dum ſeniorum inſtitutionibus eruditi, neſcientes quidem ordinem diſciplinæ monaſteriis præeſſe, feſtinant, & abbates antequam diſcipuli, quod libitum fuerit, obſeruari decernunt, promptiores ſuorum inuentorum exigere cuſtodiam, quam examinatam maiorum ſeruare doctrinam. Super hac re*, inquit, *viri & vita nobiles, & ſermone ſcientiaque præclari multa iam opuſcula deſudarunt*: S. Baſilium & Hieronymum dico, aliosque nonnullos, quorum tenor ſciſcitantibus fratribus ſuper diuerſis inſtitutis vel quæſtionibus, non ſolum facundia, verumetiam diuinarum ſcripturarum teſtimonijs, copioſo ſermone reſpondet. Vnde & legitur in Eccleſiaſtica hiſtoria, de priorum patrum temporibus, quomodo reſtiterunt lupis gregi Dominico inſidiantibus, qui nunc plus abundant iſtis nouiſſimis diebus. Igitur hæreticis, inquit, per omnem locum zizaniorum modo pura verbi Dei ſemina iaculantibus, & areas Apoſtolicæ doctrinæ adulterina admiſtione polluentibus, ex omni parte ſacerdotes Domini,

velut vigilantes agricolæ, excutere & expurgare eorum mala ſemina nitebantur: & tanquam ſolliciti paſtores, inſidiantes lupos gregibus Chriſti, clamoribus ſimul inſectationibusque repellere, commonendo fratres, inſtruendo, ſcribendo etiam longe poſitis, ipſos, ſicubi eorum deprehendiſſent, in communi perurgendo, & verborum luctamine, ac diſputationum certamine proſternendo, alij etiam poſteris conſulendo, quæſtiones eorum & peruerſas obiectiones editis commentarijs confutando. Hinc etiam ſanctus Leo Papa: *Non eſt*, inquit, *omnino ferendum, ſed profanis erroribus etiam quorundam ſacerdotum corda conſentiunt, vel (vt mitius dixerim) non reſiſtunt. Qua conſcientia honorem ſibi ſacerdotii præſtitum vendicant, qui pro animabus ſibi creditis non laborant? Beſtiæ irruunt, & ouium ſepta non claudunt. Fures inſidiantur, & excubias non prætendunt. Morbi crebreſcunt, & remedia nulla proſpiciunt. Cum autem illud addunt, vt his qui ſollicitius agunt, conſentire detrectent; & impietatibus olim toto orbe damnatis ſubſcriptionibus ſuis anathematizare diſſimulent quid de ſe intelligi volunt, niſi quod de numero fratrum, ſed de parte ſint hoſtium?* Et iterum idem qui ſupra, ſcilicet Leo Papa: *Non ſit peruerſis*, inquit, *liberum, ſimulare quod fingunt, ne ſub velamine nominis Chriſtiani decretorum imperialium ſtatuta declinent. Qui ideo ad catholicam Eccleſiam cum tanta cordis diuerſitate conueniunt, vt quos poſſint, ſuos faciant: & legum ſeueritatem, dum ſe noſtros mentiuntur, effugiant.* Sicut enim ait ſanctus Auguſtinus: Inimici Chriſti ita ſentiunt nullum ſibi eſſe pondus autoritatis ad ſuadendum, quod profertur contra doctrinam Chriſti, dum ſi non habent nomen Chriſti. De cætero, Deus patientiæ & ſolatij det vobis fratres idipſum ſapere in alterutrum, ſecundum Ieſum Chriſtum, vt vnanimes vno ore honorificetis Deum, & patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Deus itaque ſummus & verus cum verbo ſuo, & Spiritu ſancto, quæ tria vnum ſunt, Deus vnus, omnipotens & factor omnis animæ, atque omnis corporis, cuius ſunt participatione felices, qui fecit hominem rationale animal ex anima & corpore, qui eum peccantem nec impunitum eſſe permiſit, nec ſine miſericordia dereliquit: qui bonis & malis eſſentiam etiam cum lapidibus, vitam ſeminalem cum arboribus, vitam ſenſualem etiam cum pecoribus, vitam intellectualem cum ſolis Angelis dedit: à quo eſt omnis modus, omnis ſpecies, omnis ordo: à quo eſt menſura, numerus, pondus: à quo eſt quicquid naturaliter, cuiuscunque generis eſt, cuiuslibet æſtimationis eſt: à quo ſunt ſemina formarum, formæ ſeminum, motus ſeminum atque formarum, qui dedit & carni originem, pulchritudinem, valetudinem, propagationis fœcunditatem, membrorum diſpoſitionem, ſalutem concordiæ: qui & animæ irrationabili memoriam dedit, ſenſum, appetitum: rationali autem inſuper mentem, intelligentiam, voluntatem, qui non ſolum cœlum & terram, nec ſolum Angelum & hominem, ſed nec exigui & contemptibilis animantis viſcera, nec auis penulam, nec herbæ floſculum, nec arboris folium, ſine ſuarum partium conuenientia, & quadam veluti pace dereliquit. Hinc nullo modo eſt credendus regna hominum, eorum dominationes & ſeruitutes, à ſuæ prouidentiæ legibus alienas eſſe voluiſſe: ſicut ſcribit ſanctus Auguſtinus in libro quinto de Ciuitate Dei, aſſerens veritatem catholicæ fidei. Quam certe fidem catholicam quum nos teneamus, & confiteamur, tamen hæretici eſſe, & ſchiſmatici ab hominibus externæ communionis inſcribimur, quoniam iuxta doctrinam atque mandatum beati Petri Apoſtoli, nos ſubditi ſumus Regi tanquam præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis, & quia etiam communicamus Pontifici Apoſtolicæ ſedis. Sed qui debeant æſtimari vel catholici, vel hæretici, poterit ex ſtudijs alterutrorum colligi, iuxta quod in ſuperiore libro aliqua eorum geſta & mores deſcripſimus. Quum noſtri denique aduerſarij exigentes à nobis, non nos ab illis, fecerunt ſchiſma in Eccleſiaſtico corpore, profeſſi etiam in ſcriptis ſuis, ſe defendere partem ſui Papæ Gregorij, qualibus certe ſcribit Apoſtolicus doctor Gelaſius: *Tollatur ergo*, inquit, *nomen è medio, quod Eccleſiarum diſcretionem procul à catholica communione operatur, vt ſyncera pax fidei communionisque reparetur & vnitas*: & tunc quis noſtrûm contra venerandam vel inſurrexerit, vel nitatur inſurgere vetuſtatem, competen-

ter &

ter & legitime perquiratur, & illic apparebit quis modeſto propoſito cuſtodiat formam, traditionemque maiorum, quis ſupra hæc inreuerenter inſiliens, quis rapina æqualem poſſe fieri arbitretur.

Hæc hactenus: nunc vero (ſicut ſupra promiſimus) de ſcriptis Clementis papæ diſſeremus, probantes ea fidei catholicæ eſſe, quæ vir quidam iniquus & doloſus quærit peruertere falſiſſima interpretatione: qui etiam plura præter hanc, quam adhuc in manu tenemus, Epiſtolam, profitetur ſe ſcripſiſſe contra eundem Pontificem Apoſtolicæ ſedis: *In libello*, inquiens, *quem fecimus tibi ſcribi, optime ad omnia reſpondetur his quæ in Wigberti Epiſtola inuenis*: ſed quis ſit ad quem ſcribat, textus ſcripturæ non indicat, cum nec proprij nominis, nec eius ad quem ſcribitur epiſtola, * vocabuli mentionem aliquam ſcriptor fecerit: qui etiam in exordio ipſius epiſtolæ dicit, quod ſalutationem ei præfigere nolit: cum præcipiat Paulus Apoſtolus, Fratres ſalutare ſe inuicem in oſculo ſancto. *Quod ſignum*, inquit, *ſalutationis in omni epiſtola ita ſcribo*: *atque ideo rogamus*, ait, *vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Christi, & noſtræ congregationis in idipſum, vt non cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam, ſcientes quomodo oporteat vos conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis, & manifeſtæ magnum Sacramentum pietatis.* Eccleſia quippe Dei dicitur columna in his eſſe, qui ſcilicet firmiores cum eodem Apoſtolo Paulo ſolent imbecillitates infirmorum ſuſtinere: in quibus eſt etiam firmamentum veritatis, quia veritatem ipſi Euangelij confirmant verbis & miraculis. Sed magnum quidem Sacramentum pietatis ipſa dicitur Eccleſia, quoniam atteſtante beato Iob: *Pietatis eſt ſapientia, abſtinere autem à malis eſt ſcientia.* Pietas quippe, quæ eſt Dei cultus, Græce dicitur Theoſebia, quoniam ad colendum Deum ſoli Eccleſiæ competit religio ſancta atque ſincera. Sed ſicut ſcribit Auguſtinus in libro de Vera religione: *Paria quidem Sacramenta celebrant hæretici, quamuis ſententia diſpares ſint; qui dum errores ſuos animoſius defendere, quam cautius corrigere malunt, excluſi à catholica communione & à participatione, quamuis parium Sacramentorum propria vocabula, propriosque conuentus non in ſermone tantum, ſed etiam ſuperſtitione merentur*: vt Photini & Arriani, & qui noſtris temporibus emerſerunt, Paterini, de quibus poſtea ſumus dicturi.

Clementis pp ſcripta.

** Walramũ nominat Trithem. in Hirſaug. fol. 117.*

Theoſebia.

Paterini.

Sunt autem Sacramenta chriſma & corpus & ſanguis: quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia ſub tegumento corporalium rerum, virtus ſecretius ſalutem eorundem Sacramentorum operatur. Vnde & à ſecretis virtutibus, vel à ſacris Sacramenta dicuntur: quæ ideo fructuoſe penes Eccleſiam fiunt, quia ſanctus in ea manens Spiritus, eorundem Sacramentorum effectum latenter operatur: atque ideo nec bonorum meritis diſpenſatorum hæc dona amplificantur, nec malorum attenuantur, quæ viuificat Spiritus ſanctus: quia neque qui plantat, neque qui rigat, aliquid eſt: ſed qui incrementum dat, Deus. Horum enim quodlibet Sacramentum, ſi verbis Euangelicis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti aliquis etiam hæreticus conſecrauerit, illa ſanctitas Sacramenti verbis Euangelicis conſecrata vere integra manebit: quamuis fides illius ſub eiſdem verbis, aliud opinata quam catholica veritas docet, non ſit integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata: Vnde Auguſtin. in libro cuius titulus eſt De vnico baptiſmo: *Non itaque*, ait; *ideo non ſunt Sacramenta Chriſti & Eccl. quia eis illicite vtuntur non ſolum hæretici, ſed etiam omnes iniqui & impii: ſed tamen illi*, inquit, *corrigendi & puniendi, illa vero agnoſcenda & veneranda ſunt: quia nec ipſa creatura, quam Deus condidit, mala eſt: nec verba Euang. in quibuslibet errantibus reprehendenda ſunt: ſed error ipſorum, in quibus & ſacramenti integritas honoratur, & mentis vanitas emendatur.* Proinde Clemens papa arguit eos qui aliter credunt de ipſis Sacramentis Chriſti & Eccleſiæ, aſſerentes ea extra Eccleſiam Sacramenta non eſſe: qui etiam cum fidem catholicam non habeant, ſeſe catholicos appellant: cæteros autem qui multo rectius quam ipſi credunt, hæreticos atque ſchiſmaticos eſſe dijudicant: *Sciendum vero*, inquiunt, *quod Wigbertus arguit catholicos aſſerere, illa quæ fiunt extra Eccleſiam, Sacramenta non eſſe, nec aliquam damnationem cuiquam conferre, aſtruens tam extra quam intra catholicam Eccleſiam hæc omnia rata & vera exiſtere*: aſſumitque

in teſtimonium aſſertionis ſuæ Auguſtini ſententiam, in quodam tractatu in Euangelium Ioannis, contra rebaptizatores editam. *Ita ergo*, inquit Auguſtinus, *nec foris, ſicut nec intus, quiſquam qui ex parte Diaboli eſt, poteſt vel in ſe vel in quoquam maculare Sacramentum, quod Chriſti eſt. Quam & nos*, inquiunt, *ſententiam fideliter amplectentes, reſpondemus, hoc Auguſtinum de ſolo, vnde tunc agebatur, Baptiſmi dixiſſe Sacramento.* Notate obſecro, notate vtrorumque verba, vt pariter proficiamus in fide catholica: quod nobis præſtare dignetur, qui ſine fine viuit & regnat, Amen.

* *Cætera deſiderantur.* *

BVRCHARDI,

NOTARII IMPERATORIS, AD NICOLAVM SIGEBERGENS. ABBATEM, DE VICTORIA FRIDERICI IMPER. ET EXCIDIO MEDIOLANENſ. Epiſtola.

DOMINO & patri ſuo N. venerabili Abbati Sigebergenſi, Burchardus ſuus filius primogenitus auere. Lætamini in Domino: Quam mirabile & iocundiſſimum eſt in oculis omnium, quod nuper Imperio factum eſt à Domino, prudentiam veſtram non debet latere: quod nec quidem illis futuris temporibus poterit aboleri, nec cuiquam ætati prætteritæ creditur eueniſſe. Troia ſiquidem decem annis obſeſſa, equi fraude & traditione mulieris eſt capta. Romani etiam non ſolum multis annis, ſed & multis ætatibus Carthagine laborantibus, cum Carthaginenſes ſub duce Hannibale exercitum in Europam per Hiſpaniam mouerent; Scipio Romanus, qui prius Africanus, prope Siciliam clam mare traiecit cum exercitu, Carthaginemque ciuibus ac defenſoribus vacuam inueniens cepit & ſubuertit. Aquilienſes,* qui nunc Veneti, nouem annis obſeſſi, tandem relictis mœnibus (ſaluis tamen rebus & perſonis) nihilominus rebelles extiterunt, nec de ſe, ſed de lapidibus Attilæ victoriam reliquerunt. Rauennates à Theoderico rege Gothorum ſeptem annis obſeſſi, tandem illum Dominum compoſitione media ſuſtinuerunt, ipſi nec rebus nec loco cedentes. Sed quid in pluribus huiuſmodi quærimus exempla? Fredericus Imperator ſpecialiter præ cunctis vidit diem magnum, quando iudicio diuino in noua Lauda cum gladijs in ceruicibus, cum crucibus in manibus, ad pedes miſericordiæ eius ſine omni conditione proſtratum & redditum eſt totum Mediolanum. Contra quod tamen nec fraude, nec dolo, ſed tantum viribus & conſtantia atque veritate conſtat eſſe laboratum. Ne igitur pro varijs rumoribus à tramite veritatis aberretis, de ſingulis certitudinem audietis.

* *Aquilegienſes.*

Clauſis igitur per hyemem ſtratis, cum illi fortiter iam arctarentur, animos principum callidis propoſitionibus attentabant, vt ſi quo modo tanquam re peracta eos ſecuros facerent, ipſi interim vel de Brixia, vel de Placentia coadunatis viribus mercatum inducerent. Sed cum nil proficerent, & tam ingenio quam viribus deficerent,

deficerent, tandem poſt multos terminos, & machinationes plurimas ſuprema neceſſitate famis, & inediæ coacti, in capite ieiunij termino conſtituto duo proponebant, videlicet vt vel ſine omni tenore ſe dederent, vel per conuentionem gratiam inuenirent. Conuentio talis erat: *Totum foſſatum planare, muros & omnes turres deſtruere, trecentos obſides dare, quoſcunque eligeret Imperator, & vt hi per tres annos in captiuitate tenerentur, poteſtatem quam vellet Imperator ſiue Teutonicam ſiue Lombardicam recipere, omnia regalia dimittere, pecuniam ſoluere, Imperatori palatium, quantum & vbi vellet, ſiue intra ſiue extra ciuitatem ſuis impenſis leuare, nec vnquam de cætero foſſatum vel murum ſine verbo Imperatoris facere, nec cum aliqua ciuitate aut populo confœderari aut iurare, tria millia hominum extra ciuitatem eiicere, & Imperatorem cum exercitu ſuo intra ciuitatem, quamdiu velit, recipere.* Super his igitur agitato conſilio, magna pars Principum, quorum caput Dominus noſter Colonienſis conditionem recipiendam conſuluit, quia tunc plena eſſet victoria, & Imperator vindictam & miſericordiam pro velle poſſet exercere. Quidam etiam vtrunque honeſtum eſſe dicebant Imperio. Maior etiam pars, cuius caput Comes Flandrienſis * conuentionem recipiendam * conſuluit: tum quia Mediol. ad hanc promptiores viderentur, tum quia ipſam ſoluere non poſſent: & tunc Imperator in miſericordiam minus peccaret, ſi conuentione non ſoluta fortius in eos vindicaret. Et tandem omnes licet inuiti in hanc conſenſerunt, eo quod quaſi certum haberetur conuentionem ſeruari non poſſe, cum ſtrata ad transducendum mercatum nō aperiretur, niſi tota vel maior pars conuentionis prius impleretur, quod fieri non poſſet. Protractis igitur aliquot diebus pro remiſſione Sacramenti, quo Mediolanenſes Brixienſibus & Placentinis tenebantur, cum difficultatem conuentionis attenderent, & rerum exitus longius metirentur, ſtupefacti & dimiſſa conuentione, ipſi deditionem elegerunt, & ad ſolius miſericordiæ propitiatorium ſe contulerunt. In Calendis igitur Martij, id eſt prima die menſis, Conſules Mediolanenſium cum alijs nobilibus numero quaſi viginti, ſe cum ciuitate, cum rebus & perſonis, remota omni ſimulatione fraudis, quæ in prima deditione nos circumuenerunt, ſine omni tenore vel conditione, proſtrati cum nudis gladijs in ceruicibus, palam in plena curia Domino Imperatori reddiderunt, præſtantes Sacramenta quæcunque videbantur * pro ſe & pro cæteris omnibus Mediolanenſibus. Rurſum ſequenti die Dominica, qua conuenienter cantabatur, *Reminiſcere miſerationum tuarum Domine*, pluſquam trecenti electiſſimi milites Mediolanenſes cum præfatis Conſulibus venientes, item præſidente Domino Imperatore procidérunt, & tam pulchre quam miſerabiliter properantes ſolam miſericordiam inuocabant, claues ciuitatis obtulerunt, omnium portarum atque acierum * reſignantes vexilla principalia, quæ erant numero triginta ſex, & ipſi Sacramenta eadem quæ Conſules præſtiterunt. Poſtea tertia feria venit populus cum bareocio, * quod apud nos *ſtandait* dicitur, & cum reliqua militum multitudine, afferens omnium vicinarum vexilla numero centum, & paulo plura. Per ordinem igitur nouam Laudam ingreſſi populus trium portarum currum præcedebat, reliqua vero multitudo ſequebatur vſque ad Imperatoris palatium. Qui in ſolio excelſior reſidens, quam cito ab illis videbatur, tubicines ſtantes in curru tubis æreis fortius intonabant, & ſuperbiæ ſuæ tunc morienti ibidemque ſepeliendæ quaſi ſupremas exequias repulſabant, & finito clangore ſtatim Imperatoriæ receptioni ſunt oblatæ tubæ. Denique ſinguli vicinarum maiores procedebant profitentes, & vexilla ſua per ordinem à primo vſq; ad vltimum reſignantes. Stabat autem currus multiplici robore conſeptus, ad pugnandum deſuper ſatis aptatus, ferro fortiſſime ligatus: de cuius medio ſurrexit arbor procera, ab imo vſque ad ſummum ferro, neruis, & funibus tenaciſſime circūtecta. In huius ſummitate ſupereminebat crucis effigies, in cuius anteriori parte beatus depingebatur Ambroſ. ante proſpiciens & benedictionē intendens quocunq; currus verteretur. Is poſt omnis Mediol. honoris reſignationem vltimus acceſſit, & ipſe caput ſuum declinaturus, cui qui præerant arte totam machinam illam & arborem ipſam vſq; ad terram declinabant: adeo vt nos qui intra ſoliū Domini Imperatoris eramus, ruinam machinę veriti excuteremur. Sed arbor deflexa

Reinoldus Archiepiſc.

*Blandratenſis.

*ſ. reiiciendam.

*inhibebantur.

*arcium.

*bauerio.

nec cecidit, nec reaſcendit, donec Imperator fimbrias vexilli collegit, currumque reaſcendere fecit, & ſtare ſubiugatum. Tunc milites & populus vnanimiter in facies ſuas ceciderunt, plorantes & miſericordiam inuocantes. Poſt hæc quodam Conſule miſerabiliter perorante, finita oratione, omnis multitudo rurſus procidit, & cruces quas tenebat extendens cum eiulatu magno in virtute Crucis miſericordiam inuocauit. Vnde vehementer moti ſunt ad lachrymas quicunque audierunt, ſed Imperatoris facies non eſt immutata. Tertio Comes Blandratenſis pro illis olim amicis ſuis miſerabiliter perorans, vim fecit omnibus vt poſſint lacrymari, ipſo crucem præferente, & tota multitudine item cum ipſo ſuppliciter procidente: ſed ſolus Imperator faciem ſuam firmauit vt petram. Dehinc à Domno Colonienſi * facta eſt deditionis eorum tam pura diſtinctio, & ab ipſis reſponſa eſt tam mera confeſſio, vt deinceps locum habere non debeat alicuius ingenij vel pacti vel conuentionis obiectio. Et ſciatis quod ipſe eſt principium, medium & finis honoris Imperatoris. Orandum eſt igitur vt Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in manum inimicorum eius. Porro Imperator implorantibus illis reſpondit quæcunque dicebat, * & opportuno tempore miſericordiam ſe facturum ex conſilio promiſit: & ſic dimittens vniuerſos ſequenti die iterum omnes præſentari fecit. Illi autem ſpe miſericordiæ cruces quas in manibus ferebant, per cancellos in caminatam * Imperatricis proijciebant, cum ante conſpectum eius introitum non haberent. Illis igitur altera die præſentatis & plorantibus reſpondit Imperator, ſe velle facere principium miſericordiæ & principium iudicij. Dixitque, ſi iuſtitiæ iudicijs eſſet agendum, omnes eos vita debere priuari, ſed nunc miſericordiæ locum dari oportere. Illi vero, hoc verum eſſe ex legibus affirmabant, illud reſpectu diuinæ miſerationis fieri exoptabant. Iuſſit igitur Imperator omnes conſules & exconſulares, maiores, & milites, Legiſtas & iudices in obſidatu teneri, populum vero, tanquam minus culpabilem, tantum Sacramento affectum in ciuitatem remitti. Deinde miſſis magiſtratibus in ciuitatem, iuſſit ab omnibus qui duodecennes eſſent vel vltra Sacramenta præſtari, quod & factum eſt. Iuſſit & ſingulas portas ciuitatis, & circa portas foſſatum, & muros complanari, vt ad ſingulas portas ſingulis aciebus lata fronte æquabili greſſu pateat introitus: factumque eſt ita. Et cum de duobus milibus caſtrorum tantum quatuor ipſis ſuperfuiſſent, eadem iuſſi reſignauerunt, & hoc ad iudicium. Ita Dominus Imperator cum Mediolanum viciſſet, à miſericordia victus eſt: & ne communione proſcriptorum peccaretur, & vt miſericordiæ ſatisfaceret, perſonas Mediolanenſium à banno imperiali abſoluit. Deinde muri ciuitatis, & foſſata, & turres paulatim deſtructæ ſunt, & ſic tota ciuitas de die in diē magis ac magis in ruinam & deſolationem detracta eſt. Quæ autem de populo & terra futura ſit ordinatio, in voluntate Dei & principum conſilio pendet. Quadringentos tamen obſides Dominus Imperator ex optimis elegit ac ſcripto notauit: quos nunquam à ſe dimittet, niſi prius toti rei finem impoſuerit. Porro in octauis Paſchæ apud Taurinum curia celebrabitur, ad quam Principes & barones de Francia, de Burgundia & Hiſpania & Prouincia conuenient, & tractabuntur magna: & dein ad alia Imperij negotia exercitum & victrices aquilas conuertent.

*Reinoldo Archiepiſc.
*l. decebat.
*ſ. Camerā.

Hæc vobis ſcripſi, reuerende pater, vt apud vos ipſum deſiderij veſtri voluntas inueniat, quod * animus rem ſciente extorqueri non oporteat. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis milleſimo CLXII. anno regni Domini Friderici vndecimo, electione vero Epiſcopatus Domini Reinoldi quarto.

*l. à minus rem ſc.

GODEFRIDI

GODEFRIDI

MONACHI S. PANTALEONIS APVD COLONIAM AGRIPPINAM

Annales

DILIGENTISSIMI, AB ANNO DOMINI MCLXII. VSQVE AD ANNVM MCCXXXVII.

ANNO Dominicæ incarnationis MCLXII. Mediolanenſes longa obſidione totis iam viribus fracti, interuentu quorundam Principum adiuti, Imperatoriæ poteſtati ſe & ciuitatem tradiderunt. In Calend. Martij conſules Mediolanenſium cum alijs nobilioribus viginti ante conſpectum Imperatoris venientes, & ante pedes ipſius procidentes, gladiosque nudos ceruicibus ſuis imponentes, veniam pro ſe & cæteris omnibus poſtulabant, facturi animo lubenti, quęcunque iuberentur. Iuſſit ergo Imperator omnes Conſules & Exconſulares, maiores, milites, legiſtas & iudices in obſidatu teneri: populum vero tanquam minus reum Sacramento conſtrictum in ciuitatem remitti: muros ciuitatis cum turribus funditus deſtrui, foſſatum impleri.

vide epiſtolam Burcardi notarii ad Nicolaum abbatem Sigebergenſ.

Imperator Paſcha Papiæ magnifice celebrat.

Secunda feria Paſchæ Piſani Imperatori fidelitatem iurauerunt, & expeditionem prompto animo in Apuliam, in Calabriam, in Siciliam, in Sardiniam, in Corſicam, & verſus Conſtantinopolin facere promiſerunt.

Feria tertia Brixienſes ſimilia iurauerunt.

Eodem tempore Ludevvicus Rex Franciæ legatos ad Imperatorem pro componenda pace & vnitate Sanctæ Eccleſiæ miſit, quos ipſe gratanter ſuſcepit. igitur generali Synodo indicta in municipio quod Leona dicitur ſuper fluuium Saonam in Epiſcopatu Biſontino, Imperator cum Papa Victore, multisque Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibusque affuit, in decollationis S. Iohannis Baptiſtæ. Rex autem Franciæ ex altera parte fluminis pridie aduenerat, ſed ex conſilio Papæ Alexandri & ſibi parentium in proximo caſtro reſedit, nec ad Imperatorem peruenit. Affuit huic Synodo Rex Danorum Waldimarus, qui ibidem coronam de manibus Imperatoris ſuſcipiens, homo eius factus eſt. Igitur Imperator & Rex Danorum cum tota illa frequentia Pontificum & principum, ſicut in prima & ſecunda Synodo, Victorem vniuerſalem Papam nominauerunt, & Alexandrum cum ſuis ſequacibus ſchiſmaticos deſignauerunt.

Anno Domini MCLXIII.

Imperator curiam celebrem apud Moguntiam habuit, & quoſdam conuictos de interfectione Archiepiſcopi Arnoldi, digna vltione multauit, & ad reprimendam ciuium inſolentiam murum deſtrui ciuitatis mandauit.

Quen-

Quendam etiam cognatum ſuum nomine Conradum Epiſcopum eis ſuo arbitrio præfecit, qui nec multo poſt contra Imperatorem ſentiens ſponte Epiſcopatum tanquam pro iuſtitia deſeruit, & ad partem Alexandri Papæ, eo quod ſibi probabilior videretur, tranſiuit. Vnde Imperator Chriſtianum Cancellarium ſuum in eius loco ſubrogauit.

*qui & Gazari. Auth. Gazaros. C. de hæretic. c. 8. & 9. ext. eod. vide librum Eckberti contra Catharos ad Reginoldum Epiſ. Colon. hac anno ſcriptum.

Hoc etiam anno quidam hæretici de ſecta eorum qui Kathari * nuncupantur, de Flandriæ partibus Coloniam aduenientes, prope ciuitatem in quodam horreo occulte manſitare cœperunt. Sed dum neque Dominico die Eccleſiam intrarent, à circummanentibus comprehenſi & detecti ſunt. Qui Eccleſiæ Catholicæ repræſentati, & diu ſatis de ſecta ſua examinati, dum nullis probabilibus documentis corrigi poſſent, ſed in ſuo propoſito pertinaciſſime perſiſterent, eiecti ſunt ab Eccleſia, & in manus laicorum traditi. Qui eos extra vrbem educentes, nonis Aug. ignibus eos tradiderunt, mares quatuor, & iuuenculam vnam: quæ dum miſeratione populi prope ſeruaretur, ſi forte interitu aliorum terreretur, & ſaniori conſilio adquieſceret, ſubito de manibus ſe tenentium elapſa, vltro ignibus ſe iniecit, & perijt.

Ipſo anno Archiepiſcopus Saltzburgenſis à miniſterialibus S. Rutberti crudeliter interemptus eſt.

Anno Domini MCLXIV.

Imperator iterum in Italiam regreditur.

Oceanus limitem ſuum XII. pene milliarijs XIV. Calend. Martij egreſſus, multa millia hominum diuerſi ſexus & ætatis maxime circa fluuium Wiſeram ſubmerſit.

In paraſceue IV. videlicet Id. April. celebrante Rulando apud Senonas diuina, horribiles tenebræ factæ ſunt, & dum quidam Cardinalis paſſionem legeret, in ipſa vbi dicitur, *Conſummatum eſt*, fulgur tam ſtupendum cecidit, & deinde tantus fragor intonuit, vt Rulandus dimiſſo altari, & Diaconus dimiſſa lectione, & omnes qui aderant, fuga conſulendum eſſe ſibi iudicarent.

Victor Papa apud Lucam obijt, ibique ſepultus eſt. cui Wido ſucceſſit Cremenſis Epiſcopus X. Cal. Maij, & ab Henrico Leodienſi Epiſcopo ordinatus eſt VI. Cal. Maij, & Romano more Paſchatis eſt appellatus.

*Rangrene, natus in Daſſele in Saxonia.

Hoc anno cum Conradus Palatinus frater Imperatoris Colonienſem Epiſcopatum pro libito tranſire ac prædari vellet, & montem qui Rinecke dicitur, occupare intenderet, Reinoldus * Colonienſis electus qui in Italia cum Imperatore erat, hoc fidelibus Colonienſis Eccleſiæ intimans prædictum montem præoccupari fecit. Cum autem Palatinus ſe præuentum cerneret, bellum Colonienſibus poſito termino ſecunda feria Rogationum indixit in campo Anturnacenſi. Ex induſtria vero Colonienſium prælatorum tantus equeſtris & pedeſtris, inſuper & naualis occurrit exercitus, qualem noſtra memoria ex Teutonicis cum tot fortibus, tot præclaris, tot nobilibus viris vnquam in acie conſtitiſſe percepimus. Plures enim erant, qui in bellatorum numero computati ſunt quam CXXV. millia. Vnde nec Palatinus nec aliquis ſuorum comparare auſus eſt, cum XII. diebus eius expectaſſent aduentum. Interea Dominus Reinoldus Colonienſis electus, cum Imperatore in Italia degens, ſuper omnes qui aderant Principes fidelis ac deuotus ſeruiuit: auditoque huius lætitiæ ac victoriæ nuncio, impetrata ab Imperatore licentia, cum integritate gratiæ eius redijt, acceptis ab eo pretioſiſſimis muneribus, trium ſcilicet Magorum corporibus, qui infantiam Domini myſticis muneribus venerati ſunt, duobusque martyribus Felice & Nabore, qui cum prædictis Magis apud Mediolanum venerabiliter reconditi erant. Itaque cum præfatis & illuſtriſſimis donis in vigilia beati Iacobi Coloniam ingreſſus, glorioſe ac magnifice ſuſcipitur, maxime pro reliquiis, quas ad perpetuam Germaniæ gloriam Coloniæ intulit.

In Calend. Octobr. Imperator de Italia rediens, curiam celebrem Bavinberg * habuit in oct. S. Martini, vbi aliquantulum electo Colonienſi durius locutus eſt,

* Bamberg.

pro

pro Palatino fratre ſuo: ſed induſtria ac ſapientia eiuſdem electi indignatio hæc ſedata eſt.

Anno Domini MCLXV.

Natus eſt Imperatori filius nomine Henricus, apud Nouiomagum. Imperator celeberrimam curiam Wirzeburg in Pentecoſte habuit: vbi tam ipſe Imperator quam omnes Principes iurauerunt, quod Dominum Apoſtolicum Paſchalem nunquam defererent, nec ad partem Rulandi aliquando tranſirent. Et tunc primum Dominus Reinoldus ibidem ſabbato Quatuor Temporum in presbyterum ordinatus eſt, & quamplures cum eo alij electi. Poſtea vero VI. non. Octob. ordinatus eſt Coloniæ in Archiepiſcopum à Philippo Oſenburgenſe Epiſcopo, præſente Imperatore & Imperatrice.

Anno Domini MCLXVI.

Imperator Natalem Domini Aquiſgrani celebrat. Ibi IV. Calen. Ianuar. cum frequentia Pontificum ac Principum, magnoque cum tripudio cleri ac populi extulit de ſarcophago oſſa Caroli Magni Imperatoris, vbi ſepultus quieuerat annis CCCLII. & quædam regalia xenia in vaſis aureis & pallijs ſericis tam Imperator quam Regina eidem contulerunt Eccleſiæ, additis X. marcis annuatim.

Eodem anno Reinoldus Archiepiſcopus, & Gerhardus præpoſitus Brunnenſis beatiſſimos martyres, Caſſium, Florentium & Malluſium VI. Non. Maij cum venerabili cleri deuotione ac multitudine populi tranſtulerunt, inuento ſicco quidem ſed euidenti ſanguine ipſorum, cum annis DCCCLXXII. paſſio ipſorum tranſacta fuerit.

Imperator expeditionem ſuam in Italiam indixit, pro confirmatione Domini Papæ Paſcalis, tum pro perfidia Mediolanenſium, qui ſine permiſſu eius ciuitatem reædificabant. Nec mora, Reinoldus Epiſcopus tam à clero quam à populo Colonienſi accepta licentia, cum centum loricatis militibus ante egreſſum Imperatoris, perſona ſua rebusque omnibus ſaluis tranſalpinauit, & in vigilia omnium Sanctorum vſque Ypoream peruenit, indeque Domino Imperatori, qui ex altera parte per vallem aduenit Tridentinam, quantocyus occurrit. Epiſcopi quoque & Barones totius Longobardiæ cum gaudio Imperatorem ſuſceperunt.

Anno Domini MCLXVII.

Terræmotus factus eſt XIIII. Calend. Februar. media nocte. Grando etiam maxima III. Non. April. cecidit, ita vt oua columbarum magnitudine æquaret.

Igitur Imperator quarto Italiam ingreſſus per virtutem optimatum ſuorum & præcipue per induſtriam Reinoldi Pontificis in breui omnem Italiam, Longobardiam & Apuliam ſibi ſubiecit. Interim illuſtriſſimus præſul Reinoldus Tuſciæ partes adijt, & deinde Tuſculanum intrauit: illi enim adhuc Imperatori fideles erant. Quo audito Romani contractis copijs ferme ad XLII. millia hominum in vigilia Pentecoſtes, VI. Calend. Iunij ſcilicet, ſata & vineas Tuſculanorum vaſtare cœperunt, & Reinoldum Epiſcopum obſidione arctare. Ipſe autem ob reuerentiam ſacræ diei intra muros ſe continuit, & quoniam tantam multitudinem armatorum nonniſi auxilio deuatis eum tam paucis militibus euadere poſſet: non enim pluſquam CXL. milites habebat. Itaque ſecunda feria Pentecoſtes Chriſtianus Epiſcopus Moguntinus, & Philippus Cancellarius Imperatoris cum D. fere ſariantibus, per longam & arduam viam feſſi ad auxilium Reinoldo venerunt, & caſtra iuxta Tuſculanum metati ſunt. Nec mora, Romani eos inuadentes terga dare compulerunt. Quo viſo Reinoldus ſpem ſalutis habens in Domino, ſuos breuiter allocutus, audacter erupit portis, Romanos cum nimia virtute & conſtantia inuaſit, profugauit, fugauit. Cæſa ſunt in illo prælio paſſim per agros nouem millia Romanorum, quinque millia capta, pluresque referuntur eſſe quos impetus fugientium attriuit, quam quos gladius conſumpſit.

Computatum eſt enim poſtea à Romanis, de XLII. millibus vix duo millia

in vrbem rediiſſe. Poſt hanc diuinam & humanam victoriam Imperator Romam cum armata manu intrauit, Lateranenſesque ad deditionem acceptis ab eis CCLXXX obſidibus coegit, & Papam Paſcalem in ſede beati Petri collocauit: vbi etiam idem Papa III. Kal. Aug. Dominica ante Vincula S. Petri XV. electos, alios in Patriarchas, alios in Archiepiſcopos, nonnullos in Epiſcopos ordinauit: tertia dehinc die, in feſto beati Petri, Dominam Beatricem vxorem Cæſaris in Imperatricem conſecrauit.

Pactum quod pepigerunt Romani cum Domino Friderico Imperatore & ſemper Auguſto, Iurauerunt præſentes, & iurabunt futuri ſenatores & totus populus Romanus Domino Friderico Imperat. fidelitatem, & quod iuuabunt eum coronam Imperij Romani retinere, & defendere eum contra omnes homines: & iuſtitias ſuas tam intra vrbem, quam extra vrbem iuuabunt eum retinere, & quod nunquam erunt tam in conſilio quam in facto, vbi Dominus Imperator mala captione capiatur, vel membrum perdat, vel aliquod detrimentum in perſona patiatur: & quod Senatum nonniſi per eum vel per nuncium ſuum ordinabunt, ſine fraude & malo ingenio. Dominus Imperator confirmabit Senatum perpetuo in eo vigore, in quo nunc eſt, & augebit eum tali tenore, vt Senatus per eum ordinetur & ei ſubiectus fiat. & faciet inde priuilegium cum ſigillo auri, in quo contineantur hæc, videlicet confirmatio Senatus, & quod faciet ſalua omnia iuſta teſtamenta populi Romani quantum ad Imperatorem pertinet, quod ea illis non auferret, & bonos vſus vrbis & locationis libellos tertii & quarti generis conſeruabit, & præcipiet in eodem priuilegio non auferri Romanis in toto imperio ſuo plateaticum, portaticum, aut ripaticum, & ſi auferre præſumpſerit, incidat in pœnam C. librarum auri. Hæc omnia cum ſubſcriptione Principum curiæ fient.

Hijs itaque proſpere & laudabiliter geſtis miſerrima ſuperuenit clades, & peſtilentia Romanis finibus ſemper amica, quæ (vt in Ezechiele legitur) à ſanctuario Domini incipiens, omnes pene ſacerdotalis ordinis dignitates deiecit, principes proſtrauit.

Primo Daniel Pariſienſis Epiſcopus, deinde Alexander Leodienſis Epiſcopus in vigilia beati Laurentij obierunt. Deinde Reinoldus Archiepiſcopus vir ſapientia & induſtria mirabilis, etiam in quo maxima pars Imperatoris erat, in vigilia aſſumptionis beatæ Mariæ deceſſit, omnibus Sacramentis Eccleſiaſticis, ſcilicet confeſſione, communione, vnctione deuotiſſime ſuſceptis, & teſtamento ſuo commendabiliter ordinato & conſcripto. Circa idem tempus Fridericus illuſtris Dux Sueuiæ, filius Conradi Regis occubuit, & Welpho minor, & cum eo tanta Epiſcoporum, Abbatum, Principum, militum, & diuerſę conditionis virorum multitudo, vt numerum pene excederet. Pauciſſimi enim de exercitu Imperatoris redierunt, & ad hoc ipſum quaſi per fugam ſibi quiſque ſubuenit.

de Heinsberg. Eccleſia Colonienſis Philippum * maioris Eccleſiæ Decanum, & ſacri Imperij per Italiam Archicancellarium, cum adhuc in Italia teneretur, Pontificem ſibi elegit. Quo electionem de ſe rite factam poſtea à Papa confirmari petente, ad inſtinctũ Romanorum vltionem tam cruentæ ac recentis ſuæ ſtragis per Reinoldũm Archiepiſcopum factæ ſaltem per retardationem confirmationis expetentium, ſiue ioco ſiue ſerio fertur Papa reſpondiſſe: Se quidem confirmationem non denegare, ſed ipſum electum debere Idolum ad honorem Reinoldi hoſtis Eccleſiæ Romanæ ſepultum, de baſilica beati Petri in Colonia remouere. Siquidem Colonienſes ob honorificentiam & recordationem tam præſtantis viri ſepulcro decenter extructo imaginem ipſius in lapide ſculptam ſuppoſuerunt. Sed electus non inops conſilij ingenioſe reſpondit, ſe id non ſegniter effecturum, ſi aliquis Apoſtolicæ auctoritatis nuncius ſecum procedens perſonaliter eundem lapidem remoueri demandaret. Vnde hoc non obſtante confirmatur.

Per idem tempus bellum quod inter orientales Saxones gerebatur, Imperator vſque ad ſuum aduentum differri præcepit.

Anno Domini MCLXVIII. XVII.

Paſcalis Papa moritur, cui Dominus Calixtus per eoſdem fautores Imperij ſucceſſit.

Imperator contra imperatoriam dignitatem de Italia occulte cum paucis redijt, omnibus ciuitatibus Italiæ contra eum iurantibus.

II. Kal. Iunij curiam Frankinfort habuit; vbi Ducem & principes Saxoniæ ad pacem reuocauit. Philippus Colonienſis electus non præualens per Italiam redire, & iuga montis Iouis cum maximo tam ſuo quam ſuorum periculo, nauigio per mare ad S. Egidium peruenit, vbi equis conſcenſis in aſſumptione beatæ Mariæ Coloniam ingreſſus eſt. In feſto vero S. Michaelis à Godefrido Traiectenſi Epiſcopo Coloniæ ordinatur in Archiepiſcopum præſentibus octo Epiſcopis. Nec multo poſt in legatione Imperatoris Rotomagum Regem Angliæ adiit, vbi Archiepiſcopus Moguntinus & Dux Saxoniæ ei occurrerunt. Sed qualis legatio fuerit, præter eos & Regem latuit.

Anno Domini MCLXIX. XVIII.

Imperator celeberrimam curiam VIII. Id. April. apud Bavinberg habuit. Vbi de Francia Abbas Ciſtercienſis & Claræuallenſis ipſius vocatione eum adierunt, quos cum Epiſcopo Bavinbergenſe in Italiam pro Eccleſiæ vnitate direxit.

Filius Imperatoris Henricus adhuc quinquennis vnctus eſt in Regem Aquiſgrani à Philippo Colonienſi Archiepiſcopo, die aſſumptionis beatæ Mariæ.

Anno Domini MCLXX. XIX.

Imperator poſt Pentecoſte VI. Id. Iunij curiam apud Fuldam habuit pro legatione Epiſcopi Bavinbergenſis, qui cum ſupradictis Abbatibus in Italiam ierat, ſed ipſe nihil fructuoſum paci & concordiæ attulit: & ideo ſine diffinitione pacis & vnitatis illa curia terminata eſt. Imperator vero ibi, ſicut & ſuperius, aiebat nunquam ſe pro Apoſtolico Rulandum habiturum.

Mare vehementia ventorum limitibus ſuis excuſſum IV. Non. Nouembr. terram Freſonum circa Stauern magna ex parte ſubmerſit.

Anno Domini MCLXXI. XX.

Imperator Colonienſibus gratiam ſuam, accepto ab eis non modico argento reddidit, & cum magna gloria & pace ciuium Coloniam intrauit, vbi & nuncios regis Græcorum pro coniunctione filiæ eius filio ſuo accepit.

Aquiſgrani diu manſit, & montem qui dicitur Berinſtein, intra oct. aſſumtionis beatæ Mariæ occupauit.

Ludouuicus Comes de Los obijt.

Imperator Chriſtianum Mogontinum Archiepiſcopum in Italiam miſit, qui per quinq; ferè ibi degens annos multa ſtrenue operatus eſt. Nam Anconam ciuitatem maritimam, expulſis Græcis, Imperatori reſtituit.

Anno Domini MCLXXII. XXI.

Imperator in media quadrageſima apud Wormatiam curiam celebrem habuit: vbi conqueſtus de Italicis, & illis qui partibus fauebant Rulandi, quod coronam Romani Imperij Græco imponere vellent, iudicio cunctorum Principum expeditionem in Italiam iterum indixit, poſt circulum duorum annorum determinatam.

Per idem tempus Atrabatis contigit res digna memoria. Miles enim quidam admodum literatus de corpore Dominico bene ſenſit, ſcilicet quod nec per vomitum ſeu egeſtionem corrumpatur. A quo quidam clericus Rubertus nomine, ſubtiliter quidem ſed inutiliter litteratus, contraria huic & ideo hæretica ſentiens inter conferendum diſſenſit, & ita quæſtio ad Epiſcopum delata eſt. Quid Archiepiſcopum Remenſem cum multitudine Cleri aduocauit, & dum hæc quæſtio diſcuteretur, prædictus clericus, quod non ſolum foret hæreticus, ſed & alios foueret & defenderet hæreticos, à multis eſt accuſatus. Purgare ergo famam ſuam de obiecta hæreſi iudicio candentis ferri fruſtra proponens, tam manifeſte Deo operante cecidit, vt non ſolum in dextra, in qua ferrum geſtabat, & in ſiniſtra manu,

& in vtriſque pedibus, & in ambobus lateribus, in pectore ſimul & ventre, vſtura mirabiliter apparuit.

Eodem anno S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus ob inuictum æquitatis tenorem ab Heinrico Anglorum Rege martyriſatus eſt * I V. Kalend. Ian. & multis miraculorum ſignis illuſtriſſime claruit. Quorum de nnmero primum referre vtile duximus, vt huius nouitate alia penſentur. Cæcus etenim quidam eadem die qua ſanctus Epiſcopus occidendus erat, ex voto & ſalutis deſiderio ad Eccleſiam beati Nicolai carpebat iter: cui quædam effigies in ſpecie viri occurrens, quo tenderet quæſiuit. Qui cum ſe ad beatum Nicolaum pro deſiderio viſus iturum reſponderet, ait: *Magis nunc ad nouum Chriſti martyrē proficiſci oportet, vt per eius merita viſum recipias.* Itaque eadem die hora circa veſperam, qua beatus martyr in Eccleſia coram altari à ſatellitibus Regis occidebatur, templum ingreſſus eſt: petijt ergo vt ad corpus beati viri duceretur. Quo ductus dum pretioſo ſanguine eius oculos ſibi liniuiſſet, ſtatim viſum recepit. Innumeris vſque hodie talibus per Angliam fulget miraculis.

** vide c. quanto 25. extr. De appellat. & c. 3. de inſtit. & c. ſicut. 6. de homicid. volunt.*

Per idem tempus Heinricus Dux Saxonum filiam Regis Angliæ* duxit vxorem, repudiata priore ob famam conſanguinitatis. Filiam vero eius, quam ex ipſa genuerat, & quæ prius copulata fuerat Friderico Duci, qui in Italia obierat, duxit filius Regis Danorum.

** Richardi Mechtilden.*

Ipſo anno plures procerum obierunt, ſcilicet Ludeuuicus, Lantgrauius, Hugo Comes de Muſal, * Theodericus Comes de Cliua, Hermannus Comes de Zaffinberg.

** ſ. Comes Moſellæ.*

Eodem anno apud Xanctum ferebatur mulier infantem peperiſſe cum duobus capitibus, & tribus brachijs, & tribus pedibus.

Item eodem anno quibuſdam viſa eſt forma ſerpentis in cælo, quæ paulatim ereſcens ad extremum in duos rotundos circulos mutata eſt.

Item apud Regiomagum cuidam militi gladius ex aere pendere viſus eſt.

Anno Domini MCLXXIII.

Imperator Paſcha Domini apud Wormaciam agit, vbi & celebris conuentus Principum fuit.

Ipſo anno Heinricus Dux Saxonum Ieroſolymam cum D. fere militibus tetendit, felici prorſus vſus & honeſta per terram profectione & reditu. Nam in eundo nullas Turcorum paſſus eſt inſidias, & à Rege Conſtantinopolitano honorifice ſuſceptus & magnifice dimiſſus eſt. In reditu vero quidam Rex paganus eum honorifice ſuſcipiens plura & magnifica dona obtulit, omnesq; captiuos Chriſtianos, qui ſub regno eius exulabant, interuentu Ducis abſoluit.

Eodem anno Imperator cum maximo exercitu Bauarorum, Sueuorum, Francorum, Saxonum, in Poloniam proficiſcitur, pro reſtituendo nepote ſuo in Ducatum. Tanta autem fuit multitudo exercitus, vt multi teſtentur nullum vnquam Imperatorem tam honeſta expeditione Poloniam intraſſe. Primo itaque ingreſſu eius Polonienſes exterriti quam citiſſime ad gratiam eius redierunt, ita quod octo millia marcarum Imperatori de ſuis contulerunt, & imperio eius & omni voluntari ſeſe deuote ſubdiderunt. Inde Imperator rediens Saxoniam ingreditur, cui omnes Principes eiuſdem prouinciæ deuote occurrerunt, præter filios Alberti Marchionis: qui ideo ſe ei oppoſuerunt, quod hæreditatem Comitis Bernardi & Domini Martini Aluerſtadenſis Epiſcopi requirebat. Contra hos itaque Imperaror bellum mouere niſus, interuentu quorundam Principum hoc diſtulit, qui eos ad gratiam eius reducere promiſerunt.

Illis diebus legati Regis Babyloniæ ad Imperatorem venerunt, rara & pretioſa munera deferentes. Legatio talis erat, quod idem Rex peteret, vt filio ſuo filia Imperatoris matrimonio iungeretur; ea conditione, vt ipſe Rex cum filio & omni regno ſuo Chriſtianitatem ſuſciperent, & omnes captiuos Chriſtianos relaxaret. Imperator vero eoſdem legatos honorifice ſecum per dimidium fere annum detinuit, & ſingulas ciuitates & ſitus diligenter notare & inſpicere conceſſit.

Ipſo anno in Calend. Decembr. tuſſis intolerabilis & inaudita omne Teutonicum regnum & præcipue Galliam comatam peruaſit, ſenes cum iunioribus & infantibus debilitauit, plures morti addixit. Monaſterienſis Epiſcopus Ludeuuicus eadem peſte occubuit, cui Imperator Hermannum fratrem Comitis de Kazinelinboge ſubſtituit.

Anno Domini MCLXXIV.

Imperator Natalem Domini in Saxonia apud Aldinburg celebrat. In Paſcha vero Aquiſgrani curiam celebrem habuit: deinde venit Nouiomagum, & per aliquot dies ibi moratus, expeditionem ante biennium indictam cunctos iurare fecit. Pentecoſtę vero apud caſtrum quod Coeme * dicitur egit. Circa feſtum Primi & Feliciani cis alpes apud Wiuelinburch colloquium habuit, vbi legati Tranſalpinorum Principum eum adierunt, promittentes obſequium & conductum trans alpes. *Cochim.

Poſt hoc in Natiuitate S. Iohannis Baptiſtæ apud Ratiſponam venit, ibi nuncij Regis Græcorum eum iterum adierunt pro coniunctione filiæ eius filio Imperatoris. Imperator legatos Regis Babyloniæ cum magno honore & multis donis remittit.

Ipſo anno Ludevvicus Rex Franciæ & filius Regis Angliæ, & Comes Flandrenſis, Heinricum ſeniorem Regem Angliæ petierunt bello. Sed Rex Anglorum primo pœnitentiam agens de occiſione S. martyris Thomæ, victoriam adeptus eſt, plurimis de Flandria captis vel fugatis.

Totum æſtiuum tempus in pluuias hyemales conuerſum eſt, vnde ſegetes & vineæ ſunt corruptæ.

Eodem anno apud Anturniacum quidam fodientes corpus Valentiniani Imperatoris inuenerunt, ſicut in ſuperſcriptione denarij, qui vna ſecum repertus eſt, continebatur. Ad caput quoque eius corona, ad pedes vero vrna, ad latus autem gladius rubigine pereſus, aureum habens capulum & lapidem victoriæ, eſt inuentus: qui gladius eſt Imperatori ad inſpiciendum delatus.

Igitur Imperator validiſſimo adunato exercitu Italiam iterum ingreditur: cumque ad alpium Apenninarum aditum veniſſet, legati Regis Iheroſolymorum ei occurrerunt, dona plurima & poma aurea muſco impleta afferentes, & litteras eiuſdē Regis, in quibus gratias Imperatori retulit; dicēs ſe iamdudum de regno expulſum, ſi non terrore Imperatoris Reges paganorum reſtringerentur. Tranſcenſis alpibus quaſdam ciuitates in deditionem accepit; Alexandriam nouam, quæ ex nomine Alexandri Papæ vocabulum ſumpſit, obſidione cinxit.

Inundatio Rheni & fluuiorum inſolita & diutina. Epiſcopus Cameracenſis à vulgaribus occiditur.

Anno Domini MCLXXV.

Imperator Natalem Domini in caſtris circa Alexandriam celebrat. Hanc ſiquidem vrbem mirum in modum abſque murorum ambitu, foſſatum magnæ altitudinis muniebat: quam multitudo latrunculorum, raptorum, ſeruorum Dominos fugientium, additis Longobardorum iuribus incolebat: quam Cæſar rogatu Comitis de Monteferreo facile capturum ſe ſperans obſederat, ſed diutius quam optauerat ibi retinendus.

Magna conſtantia ibi ex vtraque parte militaris res ferueba: interdum ex his & illis quidam capti, nonnulli occiſi & ſuſpenſi ſunt. Imperator vero quiddam laudedignum geſſit. Tres enim ex captis ante faciem eius cum eſſent ducti, mox oculos eorum erui præcepit. Duobus primum excæcatis, tertium iuniorem alijs, cur contra Imperium rebellis exiſteret, inquiſiuit. At ille, Non (inquit) contra te ô Cæſar vel imperium tuum geſſi: ſed habens Dominum in ciuitate eius iuſſis parui, & ei fideliter ſeruiui: qui ſi tecum contra ciues ſuos pugnare voluerit, æqua vice ei fideliter ſeruiam: & ſi oculos erui mihi præceperis, iterum vt potero Domino meo ſeruiam. Quibus verbis illectus Imperator luminibus ei permiſſis, alios cæcatos in vrbem ab eo reduci præcepit.

Igitur ante Paſchalem ſolemnitatem coniuratio grandis per omnem Longobardiam contra Imperatorem & ſuos facta eſt. Coadunatis itaq; viribus Mediolanenſes, Veronenſes, Nouarienſes, Brixienſes, aliarumq; Italiæ vrbium populi incredibilem conduxere exercitum, edicto bello publico Imperatori in campis Alexandriæ. Quo cognito Imperator in ipſa Paſchali ſolemnitate primo diluculo ab obſidione Alexandriæ recedens, eum omnibus copijs eis obuiam cum ingenti animoſitate proceſſit, & intra vnius ſagittæ iactum iuxta tentoria hoſtium caſtra poſuit. Terruit hoc Longobardos, quibus ſemper ſuſpecta erat virtus Teutonicorum. Nec mora, quarta feria Paſchæ ſignifer illorum admonitus à filio, qui in parte Cæſaris militabat, colloquium expetens Colonienſis & quorundam Principum, huius conſilio & perſuaſu ſuo effecit, quod omnes Longobardi magis pacem ac veniam quam bellum cuperent cum Imperatore iurare. Itaque omnis illa terribilis acies ad caſtra Cæſaris proſtrata, pacem & miſericordiam poſtulabat, nudos in ceruicibus gladios portantes. Certatim quoque ad Imperatorem currentes vexilla cunctarum vrbium ipſi reſignauerunt, alij vero pallium, alij pedes, nonnulli tentorium Imperatoris exoſculabantur, fidem Sacramento firmantes. Interuentu quoque eorum Alexandrinis vſque ad terminum Maij Menſis pacem indulſit. * Quibus geſtis partem militum repatriare permiſit, opulentioribus ſecum retentis. Nec multo poſt Longobardi pœnitentes Imperatori denunciauerunt, ſe omnino Sacramentum fidei violaturos, niſi Alexandrinos in conditione illius pacis conſortes haberet. Sed Imperatore id recuſante iterum more ſuo Longobardi fœdus periurio ſoluunt. Qua neceſſitate Cæſar impulſus per omne Teutonicum regnum directis nuncijs nouum exercitum adunari præcepit.

vide Conſt. Frid. De pace Conſtantiæ, poſt vſus Feudor.

xxv.

Anno Domini MCLXXVI.

Philippus Colonienſis Archiepiſcopus, cui Imperator id negocij iniunxerat, collecto nouo exercitu cum quibuſdam Teutonicis Principibus menſe Maio Italiam intrauit, & veniens Cumis ibi ſubſtitit, vt ibidem coadunaretur exercitus omnis. Cuius aduentu cognito Imperator, qui eo tempore Papiæ morabatur, cum paucis Cumis venit, ipſumq; Epiſcopum & qui ſimul venerunt, gratiſſime ſuſcepit. Interea Mediolanenſes, & Veronenſes, cæteriq; Longobardi collecto immenſo exercitu Cumis appropinquabant, vt nouum exercitum tamq; ex itinere feſſum bello appeterent & opprimerent. Quod dum Imperatori per exploratores certius innotuiſſet, & à quibuſdam ſuaderetur, vt tantæ multitudini ad tempus cederet & bello abſtineret, indignum iudicans Imperatoriæ maieſtati hoſtibus terga dare, aſſumptis hijs qui de ciuitate erant, & hijs qui cum Archiepiſcopo venerant, hoſtibus viriliter occurrit. At Longobardi aut vincere aut mori parati grandi foſſa ſuum exercitum circumdederunt, vt nemo cum bello vrgeretur, effugere poſſet. Pugnatum eſt igitur ab hora diei tertia vſque ad nonam: Victoria tamen Longobardis ceſſit. Plures ex vtraque parte occiſi, nonnulli nobilium ex Cæſarianis capti: Somarij quoque caſtra direpta ſunt.

Hoc etiam anno habita ſunt pleræque concilia in Italia cum Imperatore & amicis eius pro diutino ſchiſmate ſanctæ Eccleſiæ, & admonitus per Dei miſericordiam Dominus Imperator iuſtitiæ cedere, & totius orbis vnitatem non deſerere. Sed tam repente ea res nequiuit finem habere.

xxvi.

Anno Domini MCLXXVII.

Indictione x. Paſchali die, VIII. Cal. Maij, occurrente anno Friderici Romanorum Auguſti XXV. in vigilia beati Iacobi Apoſtoli, apud Venetiam informata eſt & confirmata pax & vnitas ſanctæ matris Eccleſiæ, & Dominus Alexander Papa Catholicus & Romanæ Eccleſiæ pontifex ſummus eſt receptus, præſente & collaudante Imperatore, & de toto orbe Epiſcopis, Abbatibus & prælatis Eccleſiarū, cum iam ſchiſma XVII. annis continuis perduraſſet.

Textus eſt c. licet. Ex. de electione.

Victoria celebris Chriſtianorum de paganis & Saracenis in finibus Iheruſalem per virtutem S. Crucis, ſicut à fidelibus peregrinis eſt relatum.

Rex

Rex Angliæ Heinricus terram Scotorum armata manu ingreſſus, Regem eorum & eiuſdem gentis homines ad deditionem coegit.

Anno Domini MCLXXVIII. *xxvii.*

Imperator natalem Domini Papiæ celebrat.

Eclipſis Lunæ perſpicua, quæ cum XIV. eſſet, per vnius horæ ſpacium dimidio orbe obſcurato altero fulgida remanſit.

Godefridus Epiſcopus Traiectenſis obijt: cui Baldevvinus frater Comitis de Hollant ſubſtitutus eſt.

Imperator de Italia redijt, & curiam in Aſſumtione S. Mariæ apud Biſuntium in Burgundia habuit.

Diſſenſio inter Epiſcopum Colonienſem & Ducem Saxoniæ. Siquidem Epiſcopus Colonienſis aggregata præclariſſima militia, terram Ducis trans fluuium Wiſaram potenter ingreſſus, quædam caſtella eius cepit, nullo ſibi reſiſtente ex parte Ducis.

Anno Domini MCLXXIX.

Imperator Natalem Domini apud Witzeburg celebrat, curiam vero in oct. Epiphaniæ Wormatiæ habuit pro prædicta diſſenſione Colonienſis Epiſcopi & Ducis & Principum Orientalium Saxonum, qui omnes iuſtitiam de duce à Cæſare implorabant, cum ille tamen abſens eſſet.

Chriſtianus Mogontinus Epiſcopus capitur à Maruſo * Ferrei montis. **Marchione Montis-ferrati.*

Curia apud Magdeburg ſatis celebris, vbi querimonia omnium pene Principum habita eſt de Duce Saxonum, * qui iam per annum ad audientiam vocatus venire aut noluit, aut timuit, ibique fraus eius & perfidia primum Imperatori detecta eſt. **Henrico Leone.*

Nec multo poſt expeditio in Saxoniam ab Imperatore & Principibus indicitur. Epiſcopus Colonienſis collecto forti milite terram Ducis iterum potenter ingreſſus, nullo ſibi reſiſtente, ſine congreſſione pugnæ pacifice redijt.

Æſtas tempeſtuoſa extitit, ita quod mẽſe Iunio lapides grandinis inſolitæ quantitatis ceciderunt.

Epiſcopus Traiectenſis & Comes Hollandiæ contra Freſones arma mouerunt: ſed ſine honore victoriæ redierunt.

Calend. Auguſti terræmotus fuit, & eadem die circa horam ſextam ſtella iuxta Solem viſa eſt.

Eodem menſe Eclipſis Lunæ in plenilunio à media nocte vſque ad mane extitit.

Ludouicus Rex Franciæ obijt, cui Philippus filius eius ſuccedit.

Anno Domini MCLXXX. *xxix.*

Imperator natalem Domini apud Herbipolin celebrat. In media Quadrageſima curiam apud Geylinhuſen habuit. Ibi ſententia ipſius Cæſaris & iudicio cunctorum Principum Dux Saxoniæ ducatu ſuo priuatur, & aſſenſu cunctorum Epiſcopus Colonienſis in ſua dioceſi & per omnem Weſtfaliam & Angriam eidem ducatui præficitur. Reliqua autem pars per omnem Saxoniam Comiti Bernardo de Hanahalt obuenit.

Nuncij Regis Franciæ Imperatorem Sinzege * adeunt, cum literis eiuſdem Regis, in quibus ſe deuote excuſauit nunquam ſibi animo fuiſſe, vt cauſa Ducis Saxoniæ Imperatori rebellaret. Idipſum nuncij Comitis Flandrenſis de Domino ſuo credi petebant. Vtrorumque nuncios Imperator cum honore & pace remiſit. **Sinzich ad Rhenum ſitum.*

Pugna inter Ducem Saxoniæ & Lantgravium, notumque Ducem Bernardum committitur: ibique Lantgravius capitur cum pluribus, & cuſtodiæ mancipatur.

Dux Poloniorum aduerſus nepotem ſuum auxilium Imperatoris impetrans, decem millia marcarum Cæſari promittit.

Nuncius Soltani Regis Perſarum illic aderat, ſed cuius rei gratia venerit, latet.

Colonienſes circa muros elaborant foſſatum.

XXX. Anno Domini MCLXXXI.

Imperator natalem Domini Witzeburch celebrat.

Emanuel Rex Græciæ obijt. Ferunt huius germanum Andronicum nomine Turcis ſociatum in paganiſmum lapſum, ſed hortatu fratris ad Chriſtianitatem rediſſe, & per obitum præfati Regis regnum inuaſiſſe, filium eius peremiſſe, vxorem eiuſdem filij fratris ſui filiam, ſcilicet Regis Franciæ ſibi copulaſſe. Imperio itaque per fraudem adepto quoſque nobiles, qui erant de ſemine regio, comprehendens, plurimos occidit, quoſdam membris mutilauit, & ſic multa mala in regno operando per aliquot annos crudeliter & tyrannice imperauit. Quadam die necromanticos & aſtrologos, quorum conſilio ſemper vtebatur, ad ſe accerſiens conſuluit eosdem, volens per eos ediſcere, quanto tempore regnare, vel quali fine deberet decedere. Qui per inuocationem Dæmonum edocti, tertia die reuerſi ſunt ad eum, dicentes: ſic & ſic illa die morieris, & à quodam Sach interficieris. Ex quorum mox verbis pertertitus, quoſdam fideles ſibi inuitans, ſciſcitatur ſi aliquis in ciuitate de ſemine regio ſuperſtes nomine Sach moraretur. Illi autem cauſam diligentius inueſtigantes neminem nomine Sach, ſed quendam Tyrſac * virum probum & fortem in ciuitate regia habitare fatentur. Quod ille audiens precone accito eundem ſibi præſentari præcepit. Qui mox ad eundem veniens, mandata Regis edicit. Ille autem nequitiam Tyranni intelligens, occulte in conclaui armis induitur, & ſic equo aſcenſo cum eodem ad palatium ire feſtinat. Quem cum ſæpius ad accelerandum iter virga, quam manu geſtabat, ſubſannando compelleret, iratus ille euaginato gladio caput illi amputauit, & ſic per totam ciuitatem diſcurrens extento gladio ad omnes vociferabatur, ita dicens: Venite omnes, ego occidi Diabolum. Accurrens autem vniuerſus populus tam nobilium quam ignobilium, & putantes eum Tyrannũ occidiſſe, cum eodem ad Eccleſiam S. Sophiæ proceſſerunt, & ſtatim totum ſenatũ conuocantes coram Patriarcha & omni clero Imperatorem eundem pronunciauerunt. Audiens autem Tyrannus quæ facta erant, occulte de palatio exiens, galeidam intrauit, & ſic per mare, quod dicitur Brachium S. Georgij, ſuper quo palatium ſitum erat, fugere cœpit. Veniens autem nouus Imperator cum omni populo ad palatium, & eum fugiſſe comperiens continuo alias galeidas ad capiendum illum miſit. Quem ſtatim comprehendentes coram eo ſtatuerunt. Qui conuocans omnes nobiles, quos ille mutilauerat, præcepit vt proprijs manibus crines capitis eius & barbæ extraherent, & ſic ad caudas equorum indomitorum eum ligari, & per totam ciuitatem trahi, patuis eum proſequentibus, & lapides & lutum ſuper eum iacientibus. Sic Andronico extincto, & Tyrach * ſublimato, ſecundum innatam Græcis malitiam Fridericum poſtmodum Imperatorem cum peregrinis Græciam tranſeuntem in multis offendunt.

* Iſaac.

* Iſacio.

Chriſtianus Moguntinus Epiſcopus dato non modico argento captiuitate ſoluitur.

Expeditio Imperatoris in Saxoniam. Caſtella Ducis plurima deditionem Imperij faciunt: omniſque Saxonia à Duce deficiens, Imperatoris gratiam adire feſtinat. Quid plura? Ille quondam famoſiſſimus & potentiſſimus in Romano imperio Dux Heinricus * Dei voluntate humiliatus & deiectus tandem ad deditionem venit, ſententia cunctorum Principum nomine & officio Principis priuatur, quicquid ab Imperio & Epiſcopis habuit, ei aufertur, finibus Imperij tribus annis cedere cogitur.

* dictus Superbus.

XXXI. Anno Domini MCLXXXII.

Imperator natale Domini Merſeburch celebrat.

Dux Saxoniæ exilium ſubiens in Angliam tendit, ibique triennio, vt Imperator & Principes decreuerunt, demoratur.

XXXII. Anno Domini MCLXXXIII.

Corpus beatiſſimi confeſſoris Chriſti Annonis * de tumulo eleuatum eſt, per Iohannem Cardinalem S. Romanæ Eccleſiæ, & Petrum Lunenſem Epiſcopum

* Epiſcopi Colonienſis, qui vixit circa an. 1170.

pum; cum iam centum & octo annis in ſepulcro quieuiſſet, & Deo gloriam ſuam propalante innumeris claruit miraculis.

Chriſtianus Moguntinus Epiſcopus in Italia moritur, cum iam ibi iuſſu Imperatoris per XI. fere annos armata manu Longobardos, Tuſcanos, Græcos edomuiſſet. Cui Conradus quondam Mogontienſis Epiſcopus, ſed ab Imperatore eiectus, gratiam Imperatoris adeptus, ab eo epiſcopatum recepit.

Anno Domini M C L X X X I V. xxxiii.

Imperator curiam adeo celebrem & famoſam omni Romano orbi in ciuitate Mogontienſi, vt nulla comparatione anteceſſorum eius curiæ huic comparari poſſint. Non ſolum enim ex Romano Imperio, verum & multis alijs regnis honorati illic adunati fuerant, liberaliſſime eis Imperatore per triduum copiam impartiente. Cauſa tantæ frequentiæ fuit, quod filius Imperatoris Rex Heinricus enſe militiæ accingendus erat.

Res autem ibi accidit tam memorabilis, quam lugubris. Nam tentorijs per campeſtria fixis, propter nimiam frequentiam, quæ in ciuitate collecta erat, capella Imperatoria ex lignis conſtructa in campo erecta fuerat. Quæ diuino iudicio & infauſto omine corruens plures qui in ea erant, oppreſſit. Simile huic præcedente anno apud Erpeffort contigit: vbi reſidentibus in ſolario cuiuſdam domus nobiliſſimis viris, ex vehementi turbine ſolarium ruit, & ex eis quinque numero (quod dictu pudori eſt) in cloacam ceciderunt, ſuffocatique ſunt, præter Lantgravium, qui vix emerſit.

Arnoldus Treuirorum Epiſcopus obijt, cui per ſchiſma eligentium duo ſubrogati ſunt, Rudolfus ſcilicet præpoſitus Eccleſiæ, & Volmarus maior decanus. Sed Imperator Rudolpho fauens regimen & iura Epiſcopij tradidit. Volmarus vero pecunia prædictus in Italiam tendit, & gratiam Apoſtolici & Cardinalium ſibi conciliat. *Vide c. 4. diſt. 63.* Alter Imperatoris, alter Papæ ſolatio fouebatur.

Imperator poſt peractam glorioſiſſime curiam Italiam petit circa Auguſtum; & Mediolani, & interdum Papiæ moratur. Papa vero Lucius, qui ad colloquium Imperatoris venerat, Placentiæ hyemare diſponit.

Anno Domini MCLXXXV. xxxiiii.

Imperator natale Domini Papiæ celebrat, celebrique nuncij inter ipſum & Papam erant, antequam ad colloquium venirent. Filius Imperatoris inſolenter agere, & res alienas diripere cœpit: vnde crebra querimonia ad patrem, & demum ad Apoſtolicum delata eſt. Vnde cum Imperator vellet, vt imperiali benedictione ſublimaretur, fertur Papa reſpondiſſe ex conſilio quorundam Principum & Cardinalium, Non eſſe conueniens duos Imperatores præeſſe Romano imperio. Deinde Imperator regno Græcorum infeſtus, filiam Rutgeri * Regis Siciliæ filio ſuo copulare procurat. *Rogerii.

In menſe Octobri inſolitus turbinis ventus adeo vehemens fuit, vt tecta lapidea arboreſque grandes deijceret, & domos plures euerteret.

Dux Saxoniæ peractis exulationis ſuæ annis de Anglia redijt, proprio tantum contentus patrimonio.

Imperator Cremam Longobardiæ ciuitatem olim à ſe conuerſam ſtudioſe reædificat, quæ reſtaurata ei rebellat.

Imperatrix obijt.

Anno Domini MCLXXXVI. xxxv.

Imperator natale Domini Mediolani celebrat. In octaua vero Epiphaniæ nuptias filij ſui opulentiſſime cum magna pene cunctorum procerum frequẽtia apud Ticinum agit.

Rex Siciliæ Græco bellum inferre parans cunctas naues, per quas peregrini Ieroſolymam ituri erant, vi occupauit, ſicque cum damno & luctu nimio ſinguli repatriauerunt.

Papa Volmarum contra voluntatem Imperatoris in Epiſcopum Treuirorum *d. c. 4. d. 63.* conſecrauit. Et hoc quoddam diſcordiarum initium inter Apoſtolicum & Imperatorem fuit.

Treueris in die Pentecoſtes, qui obuenit Calend. Iulij, quando feſtum S. Simeonis colitur, quidam clibanum panibus coquentes impleuerunt: qui omnes in ſanguinem verſi ſunt.

XXXVI. Anno Domini MCLXXXVII.

Imperator Paſcha Ratiſponæ, Pentecoſte Aldenburg celebrat.

Igitur prædictus Volmarus in regno Regis Franciæ ſe contuens, apud Remis ſuffraganeis, Epiſcopis, ſeu prioribus Treuirenſis Eccleſiæ Synodum indicit. Imperator hoc audito, ne irent, interdicit. Epiſcopus Metenſis Bertramus, quod eundem Volmarum hoſpitio ſuſcepit, & quod Synodum eius dictus eſt adijſſe, per Wernerum de Bolant nuncium Imperatoris eijcitur de epiſcopatu, bona eius confiſcantur: ipſe Coloniæ apud ſanctum Gereonem, vbi etiam Canonicus ante fuit, priuatus vixit. Epiſcopus Virdunenſis ob eandem vverram epiſcopatum ſponte reſignauit. Epiſcopus Tollenſis, & Priores Treuerenſes, eadem occaſione per Volkmarum excommunicantur, quam excommunicationem Papa confirmat.

Dominus Papa Colonienſi Archiepiſcopo Philippo ius in appellatione, & vicem ſuam tam in epiſcopatu, quam ſupra omnes ſuffraganeos ſedis Colonienſis indulget, & ſcripto confirmat.

Richardus filius Heinrici Regis Angliæ, mari transmiſſo terram Regis Francorum Philippi cum copijs ſuis inuadit. Vnde idem Rex Francorum opem Friderici Romanorum Auguſti adſciſcit: pro cuius metu Anglicus treugis datis ab inceptu deſiſtit.

In Colonienſi epiſcopatu pauor ingens exoritur. Nam de Imperatore rumor celebrauit, quod exercitum per terram Colonienſium in auxilium Franci Regis ducere, re autem vera Coloniam in obſidione vallare intenderet: pontem etiam trans Moſellam latiſſimam de nauibus & trabibus tranſituris fieri iuſſerat. Pro quo moti Colonienſes foſſatum ciuitatis inſtaurant, & in ædificijs nouarum portarum inſudant. Archiepiſcopus caſtella cuſtodijs & victualibus, oppida muris & foſſis munit. Non enim in gratia Imperatoris admodum fuit, eo quod Papæ, qui Imperatori infeſtus erat, magis videretur fauere: & pro hac ſuſpicione Imperatoriæ offenſæ, fides de facili præſtita fuit huic machinationi. Attamen conſtat, quod Imperator contra Colonienſes tunc temporis nihil prauum moliebatur; & ideo dum ad eum delatio cucurriſſet, de tumultuatione & apparatu ipſorum, grauiter tulit.

In Aſſumptione S. Mariæ curiam habuit Wormatiæ, vbi coram Principibus querimoniam fecit de Archiepiſcopo & Colonienſibus, quod tranſitum ei per terram ſuam & Imperij vetare, & verbum tam probroſum per orbem Romanum de eo diſſeminare non timuiſſent. Itaque à feſto S. Iacobi Rhenum claudi iuſſit Colonienſibus, ne frumenta vel vina ſolito ad eos deſcenderent.

Tunc etiam inter Baldevvinum Traiectenſem Epiſcopum & Ottonem Comitem de Gellre bellum graue committitur pro terra Velevve, cędes & incendia graſſantur: quod voluntate Imperatoris agitari ferebatur, quo minus auxilij partes illæ ferrent Colonienſibus, & ne naues in ſuperiora ire potuiſſent.

DE INVASIONE SANCTAE TERRA, & S. Crucis † perditione.

ANNO eodem vox turturis, vox doloris & gemitus fines Chriſtianorum vſque ad mundi vltima lamentabilis nouitate rumoris perculit: Terram ſanctam Ieruſalem, quam redemtioni noſtræ ipſi dedicarunt pedes Domini, ſpurcitijs paganorum exponi, Crucem ſaluificam captam ab Ethnicis, ſtragem populi Chriſtiani factam. Quod in hanc formam fertur accidiſſe: Rege Ieruſalem mortuo, & filio paruo relicto, Regina filium Conradi Comitis de Monte ferreo duxit, qui poſſet tueri regnum quoaduſque puer adoleuiſſet. Vnde Comes Tripolitanus patruus pueri grauiter motus, quod ei potiſſimum hæc cura deberi videretur, ſe ad Turcos ſiue Saracenos contulit, eorum opem quæſiuit. Qui congregati in multitudine graui, terram Ieroſolymorum intrant, ciuitates & caſtella in virtute ſua capiunt,

piunt, habitatoribus cæſis in ore gladij; prælium etiam cum Chriſtianis committunt, in quo (proh dolor) ipſi victores exiſtunt: ſicut literæ Papæ Vrbano directæ teſtantur, quas huic paginæ ſubijcere non putauimus otioſum ob notitiam rerum:

Sanctiſſimo patri ſuo Vrbano Dei gratia ſummo & vniuerſali Pontifici, Tirritius pauperrimæ militiæ Templi dictus præceptor, cum vniuerſo pauperrimo & fere annihilato fratrum conuentu, ſalutem & debitam in Domino obedientiam, cum omnimoda reuerentia. Quot quantiſque calamitatibus ira Dei peccatis noſtris exigentibus perculſi præſentiarum opprimamur, nec literis, nec flebili voce, proh dolor, explicare valemus. Turci enim immenſam gentium ſuarum multitudinem congregantes, Chriſtianorum fines acriter inuadere cœperunt. Contra quos gentium noſtrarum phalanges coadunantes, peccatis exigentibus intra oct. Apoſtolorum Petri & Pauli in eos congredi, & verſus Tiberiadem, quam violenter caſtro ſuo relicto ceperant, iter arripere præſumpſimus. Cumq; in ſcopulis peſſimis nos induxiſſent, ita nos acriter expugnauerunt, vt ſancta Cruce & Rege noſtro capto, & omni noſtra multitudine interfecta, vix Comes Tripolitanus, & Dominus Reinoldus Sydonius, & Dominus Balianus, de miſerabili illo campo euadere potuerint. Deinde in noſtrorum Chriſtianorum ſanguinem ſunt debacchati, & verſus ciuitatem Accaron cum omni ſua multitudine venire non diſtulerunt: quam violenter capientes totam fere terram Ieruſalem inuaſerunt, Aſcolo, Tyro, & etiam Beryto, nobis & Chriſtianitati ſolum relictis. Iſtas etiam ciuitates omnibus fere habitatoribus in prælio interfectis, niſi diuinum & veſtrum adſit auxilium, nullo modo retinere poterimus. Ciuitatem etiam Tyrum impræſentiarum acriter impugnantes, die ac nocte violenter impugnare non ceſſant; & tanta eſt eorum copia quod tantam terræ faciem à Tyro vſque Ieruſalem & vſq; Gazam, velut formicæ frequentes cooperuerunt. Nobis igitur & Chriſtianitati Orientis ad præſens omnino fere perditæ quantocyus ſuccurrere dignemini, vt per Deum & veſtræ paternitatis auxilium iſtas reſiduas ciuitates veſtro fulti adminiculo defendere poſſimus.

Similia demandata ſunt illuſtri Domino Friderico Romanorum Imperatori. Ex occaſione tam luctuoſæ legationis & facti memorati, Papa Heinricum Albanenſem Epiſcopum Cardinalem miſit ad partes Galliarum; & in omnem tranſalpinam prouinciam, vna cum legato Ieroſolymitano; inuitare & exhortari omnem virum ſtrenuum & electum ad ſubeundam peregrinationem pro amore Chriſti & ligni Dominici liberatione. Innumera ergo nobilium & vulgarium turba Crucem ſibi affigunt.

Globi ſcintillarum magno agmine, & longo tractu ſe ſequentes prope terram, viſi ſunt tempore meſſis: quos quidam interpretati ſunt portendere expeditionem in Ieruſalem. Eclipſis ſolis circa feſtum * ab hora ſexta vſque ad octauam.

* deeſt.

Ante hyemem filius Imperatoris rebus in Italia compoſitis ciſalpinat.

Anno Domini MCLXXXVIII.

Imperator natale Domini agit Treueris: vbi publice toti curiæ & ſenatui conqueſtus eſt, quod in prouecta ætate cogeretur à Colonienſi clero exercitum aduniare, terram imperij ſui vaſtare contra ſuam voluntatem.

Circa natalem Domini & Rex Galatiæ terræ S. Iacobi cæditur à paganis, cum ipſe tamen victor extitiſſet.

Quidam dicebant in plenilunio tres lunas ſe inſimul vidiſſe vna nocte cum alba macula, & ſigno crucis tranſeunte per medium.

Imperator purificationem S. Mariæ apud Nurmberg * agit, vbi Archiepiſcopo Colonienſi poſt plurimos dies ex ſententia præfixos, quos ille ſuperſedit, tandem peremtorium diem iudicialiter poſuerat. Quo cum idem præſul occurriſſet, inde vſque Lætare Ieruſalem ad curiam Mogontiæ cauſa induciata eſt.

* Vbi edidit legem de Incendiariis, lib. V. Feud. tit. X.

Circa idem tempus filius Imperatoris Confluentiæ conuentum magnum habuit, citatis ad ſe Comitibus & nobilibus Lotharingiæ, & maxime de epiſcopatu Colonienſi. Cumque perquireret, qui cum eo ſtare vellent contra præſulem & terram Colonienſem, & ei cuncti contradicerent, iratus receſſit.

Lætare Ieruſalem curia celeberrima apud Mogontiacum celebratur à totius Teutonici regni capitaneis, tam de clero quam de ordine laicali præſente

Heinrico Cardinale, quæ à ſereniſſimo Imperatore & filio eius Rege curia Ieſu Chriſti ante fuit intitulata. Ad eandem curiam Imperator interrogauit in propria perſona, Quid potiſſimum iudicaretur: an in continenti crucem ſumeret, an differret, quod poſt annum iturus erat: Cumque omnes acclamarent, ne differret, crucem ab Herbipolenſi Epiſcopo Godefrido ſuſcepit, cum ſummo tripudio & laudibus, ac præ gaudio fletu cunctorum. Ante eum filius eius Dux Sueuiæ Fridericus hanc ſuſceperat.

Ibi quoque Archiepiſcopus Colonienſis & Colonienſes reconciliantur Imperatori, eodem tamen præſule triplex ſacramentum præſtante pro obiectis, duo pro duabus curijs non quæſitis, * vnum pro Iudæis, quos in contumeliam Imperatoris diffamatus erat pecunia multaſſe. Modus autem reconciliationis hic erat: Dabunt Imperatori duo millia marcarum, ducentas & ſexaginta in curiam. Vnam portarum deſtruent ad vnam teſtudinem, foſſatum reimplebunt quatuor locis ad quadringentos pedes. De quibus tamen conceſſum eſt, vt (ſi vellent) ea die ſubſequenti in priorem ſtatum repararent. Quod ſic factum eſt.

*id eſt. moræ duorum terminorum non affectata. Secund Tit. 22. libr. 11. Feud. & leg. Lombard ibi alleg.

Epiſcopus Traiectenſis & Comes de Gellre, & multi alij, quos diſcordes antea nemo in concordiam potuit reducere, nullo niſi Spiritu Dei mediante ibidem inter ſe reconciliantur, & plurimi læti ex eis crucem ſumunt.

Mogontinus mittitur ab Imperatore ad Vngarum pro Bulgatia exequanda & ſtratas & pro victualibus prouidendis exercitibus ſignatorum. Qui remandat ita de his ordinaſſe, quod centum equorum pabula marca emantur, ſimiliter quatuor boues præſtantes marca vna, & cætera in hunc modum.

Imperator Paſcha apud Geilinhuſen agit.

Fridericus filius Imperatoris Dux Sueuiæ filiam Belæ Vngari Regis ducit vxorem.

*Dietz.

In Aſcenſione Domini Comes de Deitce * Heinricus profectus eſt, quem miſit Imperator ad Saladinum Regem, vt fœderi quod mutuo nuper pepigerat, renunciaret: & quod amicus eius eſſe non poſſet, imo hoſtem; & totum Romanum imperium vel orbem contra eum moturum, niſi ſub celeritate ſanctam terram ſeruitatem deſerere, lignum Dominicum in id loci, quo id tulerat, referre, de occiſis Chriſtianis qui vtique homines ipſius eſſent, ſatisfacere feſtinaret.

In Aprili eruptiones fluuiorum factæ, quales ante nemo viderat. Sed & in ſiccis locis iuxta fluenta maximarum inundationum ebullitiones apparuerunt.

Æſtas ſicca & feruentiſſima fuit.

Imperator totam æſtatem circa Wiſaram exegit: caſtella & munitiones, de quibus rapinæ & telonea iniuſta fiebant, deſtruxit.

*Saxonia.

Heinricus de Aldenburg, qui antea Dux fuerat, * Imperatori reconciliatur, & natale ſolum ad tres annos abiurat, & in Angliam ſecedit.

Philippus Rex Franciæ, & Richardus Rex Angliæ, abruptis crucibus bella renouant, terras mutuo deuaſtant, & nulli ætati parcunt. Poſtea confœderati contra patrem eiuſdem Richardi prælia inſtaurant, donec eo defuncto ad rediuiua iterum bella relaxantur.

Deſtructio cœnobij apud Grandimont per Comitem Richardum, quod repletum ferebatur Ethnicis.

Hoc anno Archiepiſcopus Colonienſis præcauens in futurum, ad quadraginta millia marcarum, & ſeptingentas marcas ſummam argenti perduxit in coemptione vrbium & prædiorum terræ Colonienſi adiacentium circum circa.

Filius Imperatoris ante Auguſtum menſem de montanis Longobardiæ rediit, cum detrimento ſuorum, reſiſtente ſibi Wilhelmo Comite de Barba.

Interim naues fabricabantur per diuerſas regiones & ciuitates in expeditionem: è quibus quatuor de Colonia mouerunt, in quibus erant ad quindecim centum homines. Tam hij quam cæteri omnes ad tres annos victualia copioſe habebant, armis præcipuis & omni genere reſiſtendi muniti.

Imperator militem probum Godefridum de Wiſenbach cum non multis xenijs mittit ad Soldanum de Iconio confœderatum ſuum ab antiquo pro negotio anni

tio anni

tio tanti itineris. Ille viſis literis & nuncijs Imperatoris, plus quam dici poſſit, gauiſus eſt, dicens ſibi nunquam rem ioeundiorem obueniſſe, quod Imperatorem Romanorum, quem ſemper optauerat videre, in proximo per terram ſuam tranſiturum audiret: ſe ſuaque omnia illius voluntati & imperio fore expoſita. Sed hoc eum in dolo egiſſe rei exitus comprobauit. Scripſit etiam Imperatori Græco, qui ſolito more veneni malitia repletus legatos nec bene tenuit, nec bene dimiſit. Attamen cum nuncijs Soltani ſuos reſponſales remiſit ad Imperatorem: quos ille modice tractari fecit, nec eorum fictis legationibus fidem præbuit.

Anno Domini MCLXXXIX. XXXVIII.

Imperator natale Domini Egræ agit.

Cunradus de Sur* literas Imperatori miſit, rogans vt feſtinet venire, dicens paganos eius aduentu terreri, conquerens etiam de Widone, qui Rex fuerat Ieruſalem, ſed captus à ſignatis quibusdam caſtellis in ius Soltani liberatus eſt: & de Philippo Flandrenſi templario, quod hij inuidia ducti grauarent eum in multis etiam pluſquam pagani. Vnde & argenti pondus, quod Rex Angliæ ad ſubſidium Chriſtianorum miſerat, diripuerunt. *Syria.

Ante natale Domini Imperator ſcripſit duobus Comitibus, vt cunctis Principibus per imperium, qui ſignati erant, vt ſe expectent in eundo, iuramento paratus confirmare, ſi non crederetur, ſe vltra diem S. Georgij non moraturum, imo ea die apud Ratiſponam venturum: & quicunque cruciati ſint, ad hoc iter expediti eo occurrant, inde ſecum migraturi contra Saladinum. Ab hoc natali Domini vſque in mediam quadrageſimam, vt arena maris atque cœli ſidera, incomputabiles ſignatorum cateruæ, euntium & equitantium, omnes ſtratas regias, & per aſcenſum Rheni loca omnia repleuerunt. De tot vero præmiſſis exercitibus ad mare minima pars tranſire potuit, quod ad nutum Imperatoris Siculus Rex inhibuerat tranſitum peregrinis, eo quod victus deforet in transmarinis, & quod manu parua nihil facere poſſent contra paganos ante aduentum Regum diuerſorum & ipſius Imperatoris. Ieruſalem muris & turribus obfirmabatur ab Ethnicis. Sepulchrum Dominicum clauditur. Acra quum poſt necem Chriſtianorum per aliquot tempus deſerta haberetur, vtpote fracta & diruta, iterum ab Ethnicis reædificatur & habitatur. Solam Sur,* & Tripolin, & Antiochiam, & caſtella in montanis poſita Chriſtiani obtinent. Marchio Cunradus quietus in Sur eſſe, nec confligere cum paganis ſtatuit: ne ſi exercitus ſuus perimeretur, ciuitas à Chriſtianis perditum iret. *Syriam.

In natale Domini legati Soltani de Leonio * cum quingentis equis Imperatorem adeunt mille numero: qui plures ideo miſſi ſunt, vt eo magis crederetur hijs, quæ nunciarent. Soltanus ad ſubſidium itineris & ad opem indefeſſam Imperatori & exercitui eius ſe expoſitum mandauit, & xenia ei quoque tranſmiſit. *Iconio.

Aderant etiam legati Seruianenſis Regis. Eſt enim Seuerian * terra inter Ruttenniam & Vngariam poſita. Iſti in mandatis habebant, Regem ipſorum ſummo gaudio perfundi pro aduentu Imperatoris; & quod Romanorum Auguſtum in ſpecie peregrini per terram ſuam tranſiturum ſe videre ſperaret, nihil in hac vita iucundius reputare. Ad hoc ſcripſit ei, nobiliſſimam vrbium ſuarum ſe ad hoc præparare, quatinus cum maxima ſolennitate eum ibi decenter exciperet: & de cætero caput regni ſui eandem vrbem reputare, & hac libertate eam donare velle. Quibus glorioſe ſuſceptis ac remuneratis, diuerſa dona Regi eorum remiſit, glorificans Deum, quod à Regibus, quos vix vnquam nominari audierat, tanti haberetur. *Seruia.

PRIMA EXPEDITIO SVB *Friderico Imperatore.*

IN quadrageſima naues vndique aduentantes, & ſibi inuicem copulatæ, velis oppanſis iter æquoreum ingreſſæ ſunt. Quæ poſt x. dies nauigationis ſuæ proſperante Deo terræ ſancti Iacobi applicuerunt. Erant ſexaginta naues ex eis, virorum vero pugnatorum ad decem millia & amplius. Egreſſi in arida ad ſanctum

Iacobum adoratum pergunt. Sed quum fama nihilominus percurriſſet, eos caput ſancti Iacobi velle per vim auferre, timore acti prouinciales eos à Compoſtellæ vrbis, vbi Apoſtolus quieſcit, ingreſſu arcere tentabant. Sicque paucis inde cæſis, prudentibus viris obſtantibus, tumultus detumuit. Inde ad naues regreſſi, cum in Africæ partes veniſſent, vrbem Gentilium populoſam nomine Albur oppugnant & capiunt, atque aurum & argentum infinitum inde detrahunt, vrbicis in ore gladij cæſis.

Æſtas feruentiſſima vſque ad Auguſtum menſem fuit, in quo etiam mortalitas hominum & pecudum immenſa contigit.

Godefridus Dux Brabantiæ & Heinricus Comes de Lo propter iuriſdictionem oppidi S. Trudonis in manu valida bella gerunt. E quibus Dux LX. millia hominum contraxiſſe fertur: Comes autem minus ad LX. in qua ſita eſt gens atrociſſima, hinc inde tale quid accidit. Tres vnius partis armigerum partis alterius comprehenſum compellere cœperunt, vt ſe ab eis redimeret. Cumque ſe non habere diceret, vnde ab eis redimi poſſet, eum in tres partes inciderunt, & quiſque partem ſuam tulit. Similiter autem partis alterius duo egerunt in captione partis vnius, & eum per medium diuidendo quiſque ſuum tulit.

Heinricus Rex Angliæ obijt, pro quo filius eius coronatur, qui accepit vxorem Philippi Regis Franciæ, nam reconciliati prius erant.

Heinricus quondam Dux Saxonum cognita Imperatoris abſentia contra iuramentum de Anglia reuerſus natiuum ſuum expetit, aſtipulante ſibi Rege Richardo, cuius ſororem habuit, & Rege Dacio genero ſuo.

Gofredus Cardinalis à Papa Clemente miſſus eſt ad Regem Heinricum pro negotijs Eccleſiæ, quo medtante Iohannes Imperialis aulæ Cancellarius Treuirorum Archiepiſcopus inueſtitur à Rege. Rudolfus maior Eccleſiæ Præpoſitus, & Folmarus maior Decanus, vt ante, eſſe iubentur.

Eodem tempore Rex expeditionem Italicam curare fecit nobiles, maxime eos, qui miniſteriales Imperij eſſent, à feſto S. Matthæi poſt annum explēdam, quatenus in Auguſtum ipſe conſecrari debuiſſet Romæ.

Engilbertus Comes obijt menſe Nouembri, circa feſtum S. Martini.

Plurimi peregrinorum, qui nauigio ierant, redierunt Coloniam, adducentes ſecum veſtes, & pallia, & alia quædam pretioſa, quæ euerſa quadam vrbe paganis abſtulerant, circa feſtum purificationis S. Mariæ reuertuntur.

Imperator circa feſtum S. Georgij curiam celebrem Ratiſponæ habuit, occurrentibus illuc Comitibus omnibus ſignatis, qui enim eo per terras ire diſpoſuerant, ibique ad peregrinandum Deo lumbos ſuos ſuccinxit: relicta rerum ſumma filio ſuo Heinrico Regi. Erat autem exercitus eius XXX. millia hominum, inter quos erant XV. millia electorum militum. A prædicta ergo vrbe per decurſum Danubij iter mouentes, venerunt in ciuitatem, quæ dicitur Briſburc, * & eſt initium Vngariæ. Ibi in die Pentecoſtes Imperator conuentum habuit, & iurata eſt pax ab omnibus, & lex malefactorum lata eſt, & de proceſſu itineris actum eſt. Feria quarta inde mouerunt, & in octaua Pentecoſtes occurrit eis Rex Vngariæ cum Regina, obtulitque Imperatori tentorium operoſum, quod portare vix poterant tria plauſtra, & alia inſignia. Filiam quoque ſuam filio Imperatoris Friderico deſponſauit, atque per totam Vngariam tranſeunti miſit plerunque victualia gratis & ſufficienter, prouidens etiam ne in comitatu eis mercatum abundans deeſſet. Venientibus namque eis ad ciuitatem S. Georgij præparari iuſſerat domum plenam farina, & pabulum, ex quibus quiſque pro libitu accepit.

*Presburg.

Emenſa Vngaria ventum eſt ad flumina Marovvam, Sovvam, & Drovvam: quibus nauigio tranſitis per deſcenſum Danubij Brunduſium peruenerunt, ibique per dies octo quieuerunt, proſpicientes ſibi in vehiculis & alijs viæ neceſſarijs. Erat autem tempus æſtiuum circa feſtum Apoſtolorum ſcilicet Petri & Pauli, obijtque ibidem Engilbertus Comes de Monte. Habita eſt etiam ibi ab Imperatore curia in villa, quæ Belgraue * dicitur, ad quam duo nobiles de Alſatia pro violata pace decollati ſunt.

*Belgradū.

Profecti

Profecti de Brundufio intrauerunt fines Bulgarorum, qui ingenita ſibi fraude hoſtiliter eos ſupra opinionem exceperunt, telis & ſagittis eos laceſſentes, & inhumana crudelitate in eos debacchantes. Captum enim quendam ciuem Aquenſem palo per inteſtina transfixerunt. Vnde ex eis quinque capti probruſe etiam ſuſpenſi ſunt. Tranſierunt autem Bulgariam ſummo metu & periculo, eratq; ſemper in fronte exercitus Fridericus Dux Sueuiæ, currus vero & alia vehicula retro agebantur cum cuſtodibus.

Intra Bulgariam venerunt ad ciuitatem nomine Myceam, vbi Princeps dictus Serf cum ſummo gaudio Imperatorem excepit, ditis ei nonnullis donis. Ab hoc loco Imperator legatos ad Regem Græciæ miſit, Rupertum Comitem de Naſſowe, & Comitem Walramum cum D. equitibus & eorum apparatu, pro pace & cōductu per terram ſuam & mercatu. Quos ille quidem benigne ſuſcepit, ſeptemque diebus pacifice in Conſtantinopoli tenuit, ſed octauo die in carcerem mitti iuſſit, vbi & aſpera multa contra ius legatorum paſſi ſunt. Imperator autem cum ſuis progrediens venit in ciuitatem nomine Straleiz. Bulgari vero tribus muris ſingillatim ab inuicem poſitis iter eorum præſtruxerunt, æſtimantes ſe eos implicatos in illis abſque diſcrimine occidere. Attamen hoc conamen eorum noſtris non nocuit, eo quod ſtaret omnipotens cum eis; ex parte vero illorum multi ceciderunt in gladio.

Emenſa tandem Bulgaria, in qua circiter octo ſeptimanis velut in camino tribulationis deſudauerunt, intrauerunt Macedoniam, partem ſcilicet Græciæ opulentam, in qua maximam pomorum, vinearum, pabulique copiam inuenientes per aliquod tempus recreati ſunt. Applicuerunt etiam ad ciuitatem Viupopolin,* quæ & Philippis, cuius habitatores omnes ad ſolam venientium famam relicta vrbe aufugerant. Imperator autem vndique ſuſpectus inſidias ſciens, quoniam docti ſemper eſt metuere, edicto vetauit, ne quis ſuorum ciuitatem intraret, ſed omnes foris muros vrbis reſiderent. Ibi reſponſales Regis Græciæ ad eum venerunt, per quos ei demandauit, ſe ſaluum eſſe, & nihil aliud. Iterato per alios ei demandauit, ſe poſt Deum eſſe Dominum dominantium. Tertio ei demandauit, quod ſi regnum Romanorum dare vellet in manus eius, & ab eo loco hominij recipere, conductum ei daret per terram ſuam, & mercatum ſufficiens. Ad hoc Imperator ita reſpondit: Eā ego in Chriſto & in fratribus meis, qui pro eius crucis liberatione mihi adhærent, habeo fiduciam, quod eiuſmodi compoſitionem cum eo facere opus nobis non erit. His dictis legatos in pace dimiſit.

*Philippopolin.

In eodem confinio collectores pabuli cœnobium quoddam expugnare aggreſſi ſunt, quod ſummis copijs rerum neceſſariarum plenum inuenerunt. Hij vero qui intus erant, vim oppugnantium ferre non valentes, miſſis nuncijs ad Imperatorem eius poteſtati ſe & ſua tradiderunt. Quapropter iuſſu eius omnia ablata exceptis victualibus receperunt. Tanta autem inundatio imbrium exorta eſt in caſtris, quod in ciuitatem intrare compulſi ſunt: nuncius que Imperatoris tranſiens per plateas ſingulis ſecundum quod oportebat manſiones diſtribuit: Armenij etiam quaqua verſum venientes mercatus eis abundantiſſimum in omnibus præbuerunt. Cumque iuuenes quidam animoſi de exercitu mercatum ſpoliarent, quotquot ex eis capi potuerant, iuſſu Imperatoris decollati ſunt. Tanta vero eius erat in iudicando ſeueritas, quod nullius preces in iudicio admittebat, nec perſonam alicuius reſpiciebat, ſciens quoniam bonis nocet, qui malis parcit, & quoniam facilitas veniæ incendium* tribuit delinquendi. Cuius rei gratia Armenij delectati magis ac magis neceſſaria aduehebant.

*incentiuū.

Imperator autem ſua & legatorum ſuorum iniuria permotus, videns quod Rex Græcus nullam ſuis niſi coactus humanitatem exhiberet, ſtatuit in regnum eius vehementius inſurgere: aſſumensque partem exercitus proceſſit verſus Andronopolim,* eam vacuam & ab incolis nuperrime deſertam inuenit. Erat autem tempus hyemale circa feſtum ſcilicet S. Cæciliæ. Dux etiam Sueuiæ cum quibuſdam egreſſus pro pabulo acceſſit Dimodicam, demandauitq; vrbicis, vt ſibi ſuisq; mercatum præberet. Quod illi facere diſſimularunt, accenſis animis iuſſit ſuus ar-

*Adrianopolin.

mari, & hora diei nona repente aggreſſus ciuitatem ita felici potitus eſt victoria, quod ad veſperam capta ciuitate habitatores pene omnes occiderat. Erat infra ciuitatem turris quammaxima, quam tuebantur milites conducti, qui dicebantur Aleni,* miſſi illuc à Saladino. Hij ſtrenuiſſime noſtris reſiſtebant, donec tres iuuenes robuſtiſſimi acclinata ad turrim arbore audacter per feneſtram ad eos intrauerunt, & proſperata eſt ſalus in manibus eorum, omnesque illos occiſos per feneſtram, quam intrauerunt, eiecerunt. Tanta autem erat in hac ciuitate rerum omnium affluentia, quod decem ſeptimanis continuis ſuffecit toti exercitui omnia victui neceſſaria copioſe miniſtrare. Inter hæc & milites quidam per turmas egreſſi circumquaque vagabantur percutientes, quotquot inuenerunt, in gladio.

* Y. Alani.

Eodem tempore Soldanus, cuius ſupra mentionem fecimus, legatos ad Imperatorem direxit: quos Rex Græciæ cepit.

XXXIX.

Anno Domini M C X C.

Heinricus Rex natale Domini in Sueuia apud Egram agit.

Sicilienſis Rex obiit: pro cuius regno ſibi vindicando Rex expeditionem indicit, & iurare facit.

Hyemis ſicca & calida.

Mortalitas hominum immenſa. Signatorum qui nauigio ierant, cum in vnum trans mare conueniſſent, erant centum millia & mille qui partim bello, partim morbo ita ſunt attenuati, quod in Ianuario XX. extincta eſſe paſſim nunciantur.

Eodem etiam tempore obijt illuſtris Ludewicus Lantgravius. Vnde Apoſtolicus omnes ſignatos, qui domi remanſerant, excommunicauit, ſi poſt octauam Paſchæ ire diſſimularent.

In Pentecoſte rex curiam apud Nurinberc habuit, vbi Archiepiſcopum Colonienſem curtes omnes ab eo quondam inuadiatas abſoluit, telonia quædam & monetas conceſſit. Nitebatur enim eum modis omnibus ſibi allicere, eo quod vir ſtrenuus & victorioſus eſſet.

Poſt Paſcha Rex Moguntinum Archiepiſcopum, & Dietherium Cancellariũ præmittit in Apuliam ad explorandum euentum rerum: ſed ortis inter eos ſimultatibus Moguntinus ſtatim reuertitur. Cancellarius in Nouembri redit, omnia captu facilia iudicans.

In Maio grando inſolita circa Moguntiam ad C. villas & amplius omnia vaſtauit. Omnis hic annus pluuia & crebris inundationibus plenus fuit.

In Septembri filius Comes Flandriæ cum immenſo apparatu & diuitijs incomparabilibus iter ad ſepulcrum Domini arripuit.

Godefridus Dux Brabantiæ obijt.

In menſe Nouembri Rex in Apuliam proficiſcitur: ſed audita morte patris & Ludewici Lantgravij Colonienſem Archiepiſcopum præmittens ipſe in Thuringiam proficiſcitur, eam ſibi ſubijcere tentans. Poſtea tamen fratri ipſius omnia permittens in Apuliam tendit.

Signatorum plurimi de maritimis reuertuntur. Philippus Rex Franciæ & Richardus Rex Angliæ cum ſuis exercitibus in expeditionem accinguntur, & in maritimis hyemandi gratia demorantur.

Godefridus Wirceburgenſis Epiſcopus obijt.

Videns Rex Græciæ, quantum in terra & hominibus detrimentum per Imperatorem & Comites eius ſuſtineret, multis miſſis nuncijs vix tandem pacem ab eo impetrauit tali compoſitione, vt legatos eius honorifice remitteret, & nauigia ad tranſeundum brachium S. Georgij prouideret: huiusque rei obſides XXIV. ex optimis terræ cum donis regijs ei transmiſit. Imperator autem compoſitioni aſſenſum dare noluit, niſi & nuncij Soldani cum ſuis dimitterentur: quod & factum eſt. Quum ergo cuſtodijs laxarentur, datæ ſunt eis claues omnium cuſtodiarum, permiſſumque omnibus Chriſtianis libere exire. Venientibus ergo eis omnis exercitus, velut de reſurrectione acceptis, ſummo gaudio obuiam proceſſit. Quum autem ad brachium ſancti Georgij tranſituri applicarent, Rex Græciæ

CCC. ga-

ccc galeidas ſupra promiſſum eis exhibuit. In cœna Domini & per continuos ſeptem dies Dux Sueuiæ cum omni multitudine tranſiuit. Octauo demum die Imperator tranſiturus procedere noluit, niſi prius omnes pauperes peregrinos transvectos cognouiſſet: & tandem ipſe in naui regia transmeans, cum ad ſuos transpoſitus eſſet gauiſus in Chriſto & confortans exercitum, ait: *Fratres confortamini & confidite, omnis terra in manu noſtra eſt.*

Hactenus vehicula neceſſaria deportabant: ex hoc iam ſummarijs vſi ſunt. Tranſito namque mari ſtatim in montana venerunt, atque in magna victus penuria Romaniam tranſierunt. Quumque appropinquarent Philadelphiæ, Princeps ciuitatis petijt ab Imperatore, ne cum exercitu ciuitatem in ſuam intraret: ſe ei extra poſito neceſſaria omnia abundantiſſime prouiſurum: quod & fecit. Sed quum noſtri neceſſitate pabuli vagantes prope vrbem acceſſiſſent, motus ille ſuos armari, & eis obuiam procedi edixit. Quumque multi hinc inde occumberent, noſtri ex conſilio reuocati proceſſerunt in fines Turcorum verſus Laodiceam. Ibi Imperator à legatis Soldani gratantiſſime quaſi ad ducatum in dolo ſuſceptus eſt. Quumque Turci exercitum ſine intermiſſione nocte dieque impugnarent; pijſſimus Imperator in nullo eos lædi permiſit, ne fœdus læſiſſe videretur: donec eorum aſſultu motum contra ſe ſenſit exercitum, ſicque demum ad reſiſtendum eis ſe & ſuos animauit. Cæſa ſunt ibi Turcorum x v cccc. Occiditur & ibi Fridericus de Huſen vir probus & nobilis, qui egregiæ laudis & honeſtatis præ omnibus illo in tempore nomen acceperat. Qui quum in Turcos viriliter deſæuiret, vnumque ex eis acrius inſequeretur, equus eius foſſatum tranſiliens cecidit, ipſeque ſubſequens ruina expirauit. Super cuius morte tanta in caſtris orta eſt mœſtitia, quod omiſſa pugna omnes clamorem bellicum mutauerunt in vocem fletuum. Quum autem inde progredi vellent, Turci iter eorum prope montana explorantes, currus plenos lapidibus extruxerant, quos à vertice transeuntibus deſuper immitterent. Verum nutu Dei, ſub cuius alarum tegmine ſperabant, duo Turci capti ſunt, quorum vno ſine deliberatione occiſo, alter ſub pactione vitæ promiſit, ſe ducem eorum fore: duxitque in fide per montem habentem tria milia in altum. Multi ibi non ſolum homines, ſed & equi fortes ſarcinis & æſtu defecerunt, quibus tamen ipſi ob penuriam victualium in cibum vſi ſunt. Tranſito monte venerunt in planiciem gramine & aqua fecundam, vbi admodum recreati ſunt. Accreſcente autem multitudine Turcorum incomparabili, noſtri in ſummo poſiti erant diſcrimine, eo quod tam calore quam labore defecerant, nec erat aliquod periculi effugium, quia iter eorum vt locuſtæ obſederant. Ibi legati Soltani perfidi ad Turcos refugerunt, abducto ſecum interprete Imperatoris nomine Godefrido. Noſtri vero deliberantes, quid in hoc periculoſo diſcrimine adgredi poſſent, eo quod nullum diffugium pateret, ſi etiam hoc ipſum animo inſediſſet, & conſiderantes, quod gladijs via paranda eſſet; animis accenſi pugnam conſeruerunt, & ſtragem multam hoſtium fecerunt, licet & plurimi ipſorum debilitarentur. Ibi etiam Imperatoris filius Fridericus Dux Sueuiæ à fundibulario duobus dentibus mutilatus eſt. Acta ſunt autem hæc quinta feria ante Pentecoſte.

Progreſſis inde Turci multa mala eisdem ingeſſerunt, iter eorum inſequentes, eosque & iumenta eorum ſagittis debilitantes. Secunda autem feria poſt Pentecoſte, quum iam fama percrebuiſſet in omnibus finibus Turcorum, quod exercitus Chriſtianorum multam ſtragem eis intuliſſent; mutuo ſe cohortantes in manu valida conuenerunt, vt auxilium Soltano ferrent, & vltionem ſuorum facerent. Ipſa autem die Chriſtiani ſpem ſuam in Deo figentes, & beatum Georgium inuocantes, ter congreſſi Turcis infinitam ſtragem fecerunt, absque vlla ſui deminutione. Quibus autem Deus reuelare voluit, ipſa die viderunt beatum Georgium cum multitudine Albatorum equis albis inſidentium, albos clypeos præferentes, inſignitos ſigno Domini rubei coloris. Qui etiam ſub iuramento aſſeuerabant, eundem beatum Georgium filium Soltani nomine Mylchin, qui præfuit Turcis, lancea quam ferebat, ab equo deieciſſe. Sic in perniciem Turco-

rum quum deſæuiſſent fauto e Deo noſtro, quarta feria venerunt ad hortum, qui ante ciuitatem Iconium ſitus erat, vbi agreſtia animalia Soltani incluſa paſcebantur. Proinde Imperator conſilio cum ſuis habito fere vſque ad noctis medium, quos ad ciuitatem obtinendam præmitteret: decreuit ducem Sueuiæ filium videlicet ſuum, & Comitem Hollandiæ Florentium nomine, ad expugnationem ciuitatis mittere: Ipſe in caſtris inſidias Turcorum ſagaci animo opetiens.

Dux autem Sueuiæ cum ſequacibus ſuis, vt ad ciuitatem venit, impertæſus laboris (quippe tota nocte plueràt,& equi ex congerie luti multum laborauerant) inuadens ciuitatem obtinuit, obuios quosque ſine miſeratione necans: quum pater eius Imperator Turcis retro molientibus inſidias efficaciter reſiſteret,& quamplures ex eis proſterneret. Videns autem Soltanus interitum & deſtitutionem ſuorum, necnon & ciuitatem captam, petiuit ab Imperatore dextras ſibi dari, ſpondens ſe ipſi ducatum præbiturum, & in neceſſarijs quibusq; rebus profuturum. Imperator autem habiti laboris ex itinere non immemor, nec tutum ſuis, nec ſibi reputans, ſi moras vllas necteret, & caſtrum, in quo Soltanus in medio ciuitatis tutabatur, obſideret, ſtatuit proficiſci.

Progreſſis inde Leo de Montanis cum victualibus copioſis occurrit, non quidem in bona fide, ſed vt hoc obtentu per terram ſuam minime tranſirent: eademq; victualia à Turcis ablata ſunt. Vnde peregrini tam fame quam morbo laborantes pene defecerant.

Mouentes autem caſtra, quum ad ripam fluminis deueniſſent, Imperator autem die Dominica contra omnium voluntatem cum diutino labore æſtuaret, in fluuium * deſcendit refrigerandi gratia. Nec mora, iubente eo, qui aufert ſpiritum Principum, aquis præfocatus obijt. Quod eo magis eſt flebiliter mirandum, quod idem fluuius non admodum altus erat, ita vt plerique teſtati ſunt, quia vado tranſiti potuiſſet. Sed Deus, cuius potentiæ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curuantur, qui portant orbem, fecit ſicut ei placuit, iuſte quidem ſecundum ſuæ diſpoſitionis incommutabilem & inflexibilem ſententiam: ſed non miſericorditer, ſi dici fas eſt, quantum ad Eccleſiæ ſanctæ ſtatum, & terræ repromiſſionis vaſtitatem diutinam. In hoc autem loco & relatu triſti ſtylus noſter deficit,& ſermo mutus eſt, explicare non ſufficien peregrini exercitus in ſummo periculo deprehenſi mœſtitudinem & anguſtiam. Hoc quoque ſententiandum, non legendum, iudicio vniuscuiusque relinquimus, vt penſet, quæ vel fuit vel fuiſſe potuerit confuſæ & intra aliena deſolatæ multitudinis & capite diminutæ vox, mœſtitia & deſperatio. Sed hæc hactenus.

*Cydnum. Paulo aliter Theodericus de Niehem in libr. de priuileg. & iurib. Imper. c. de expedit. Hieroſolymit. Frider. Imp. fol. 848.

Mortuo igitur Imperatore, exercitus filium eius Fridericum Ducem Sueuiæ, virum miræ ſtrenuitatis & prudentiæ, ſibi præfecit, quo duce vſque Antiochiam proceſſum eſt, in qua per octo hebdomadas recreati vſque Tripolin, & inde vſque Sur, graſſante interea morte tam nobilium quam ignobilium, cum difficultate venerunt. A Sur proceſſerunt Arcam, quæ & Accaron vel Aſcalon. Quumque cum Aſcalonitis triduano bello conflixiſſent, prædictus Dux Fridericus diem clauſit extremum. Quanta fuerit in huius viri corde circa Deum deuotio, ex hoc conſtare poteſt omnibus, quod decumbenti, quum à phyſicis eſſet ſuggeſtum, poſſe curari eum, ſi rebus Veneris vti vellet, reſpondit, Malle ſe mori, quam in peregrinatione diuina corpus ſuum per libidinem maculare.

Poſt Heinricus quidam per quatuor ſeptimanas, ac deinde per VI. quidam Gerhardus exercitui præfuerunt. Volentes autem pauperes Chriſti honeſte magis mori quam ignominioſe viuere, cum in obſidione Acræ ſucceſſum non haberent, applicuerunt ad Cayphas, multisq; malis ibi afflicti reuerſi ſunt verſus Accaron. Deſolati itaque ac vexati, & iacentes ſicut oues non habentes paſtorem, diuiſi ſunt & diſperſi ab inuicem, & vnusquisque in viam ſuam ad patriam declinauit, incipientes à ſanioribus. Ita expeditio hæc nutu Dei, & incomprehenſibili iudicio eius, ſine quo nihil rectum incipitur, nihilque ſanctum perficitur, caſſata & adni-

& adnihilata eſt: niſi quod pauci ex his, & nonnulli ex eis qui nauigio venerant, remanentes in expugnatione Acræ modicum ſunt proſperati.

Clemens Papa obijt, cui Cœleſtinus ſuccedit.

PRIMVS ANNVS IMPERII HEINrici VI.

ANNO Dominicæ incarnationis MCXCI. ab vrbe autem cōdita MDCCCCXLIII. Heinricus VI filius Friderici viceſimo ſecundo loco ab Auguſto Imper. cepit, & ſeptimum annum poſt mortem patris imperauit. Hic in Apuliam ducens exercitum, Romæ in Imperatorem, & Conſtantia vxor eius in Imperatricem ſecunda feria Paſchæ conſecrantur. Quæ conſecratio procedere non potuit, donec Imperator caſtrum Tuſculanum in poteſtatem Papæ & Romanorum contradidit: quod illi ſtatim expulſis & cæſis habitatoribus deſtruxerūt, erat enim inimicum eis eo quod omne munimen Imperatoris contra ipſos in illo conſtabat.

Eclipſis Solis in menſe Iunio, Luna exiſtente XXX. Philippus Rex Franciæ, & Richardus Rex Angliæ, & Philippus Comes Flandriæ, cum D. nauibus mare tranſeunt.

Imperator in Apulia primo proſperis vſus ſucceſſibus, montem Caſſinum cum ciuitate S. Germani & CLX. caſtella in deditionem accepit: donec in Auguſto menſe aeris inconſueti intemperie corrupto exercitu omnes pene Principes ſuos amiſit. Indeque tandem amiſſa vxore per dolum redijt. Obijt ibidem Philippus Colonienſis Archiepiſcopus; cuius oſſa Coloniam delata, & in domo S. Petri condita ſunt. Succeſſitq; in locum eius Bruno maior ibidem præpoſitus.

Rudolfus Leodienſis Epiſcopus obijt: cui ex diſcordia elegentium duo ſucceſſores deſtinati, S. Albertus ſcil. Archidiaconus frater Ducis Brabantiæ, itemq; Albertus eiuſdem Eccleſiæ maior præpoſitus. Sed prior ſuffragio cognatorum contra morem Eccleſiaſticum armata manu intronizatur.

Philippus Comes Flandriæ in expeditione moritur. Cuius terra & comitatus poſtmodum Comiti de Hemelauu ceſſit dono Regis Franciæ, qui & eodem anno de Hieroſolymis redijt.

In transmarinis partibus bene à Chriſtianis contra Ethnicos pugnatur. Nam cum per biennium circa obſidionem exercitus Chriſtianus & plurimi Principes cum machinis & omni armorum apparatu, quibus vrbs ſcindi & expugnari poſſet, multum inſudaſſent, & parum profeciſſent: tandem Philippus Rex Franciæ & Richardus Rex Angliæ cum Philippo Comite Flandriæ aduenientes forti obſidione ciuitatem valluerunt, plurimas machinas in circuitu ſtatuentes, muros etiam ſubfodere cupientes, machinas & alia inſtrumenta iuxta foſſatum & muros fieri iuſſerunt, ſagittarios & fundibularios in eis ſtatuentes, vt gentiles à mœnibus arcerent, & foſſores capita ſua tuta à iaculis eorum haberent. Rex & Richardus, vt quosque ad fodiendum robuſtiores redderent, ſpondent, vt quicunque lapidem de præſidio ciuitatis deferret ſuæ præſentiæ, ſolidum denariorum pro munere ab eo acciperet.

Certatim multi periculo ſe ingeſſerunt, & cauatione permaxima facta, igne ſuppoſito, murus in conſpectu totius populi corruens fragorem maximum reddidit. Turci vero defenſores ciuitatis ad ruinam muri perterriti, & longa obſidione fatigati, conſiderantes ſe non poſſe euadere, nec ciuitatem diutius tueri, de vita & membrorum ſalute precantur, ſibi parci ab exercitu Chriſtiano depoſcunt, claues vrbis reddere in manus Principum pollicentur. Igitur conſilio inter Reges & Principes habito tali conditione conſentiunt, vt incolumes ex ciuitate in deditionem Chriſtianorum veniant, nuncios ad Saladinum mittant, vt crucem ſanctam quam abſtulerat, & ciuitatem Iheruſalem reſtituat Chriſtianis. Quod cum factum fuiſſet, & Saladinus pro redemptione ſuorum neque crucem reddere, neque ciuitatem reſtituere vellet, VIII. millia Turcorum ante muros ciuitatis à Chriſtianis decollantur: duo vero millia qui pro ſalute ſua Regibus pecuniam maximam promittebant, vinculis mancipantur.

Capti ſunt & ibidem duo admirandi, Muſtoch, & Careris, homo miræ antiquitatis, ita vt tempore victorioſi Ducis Godefridi extitiſſe & CCLX. annorum eſſe diceretur. Hic erat conſiliarius Salatini, multumque acceptus in eius curia, quoniam productior ætas multarum rerum & artium experientiam ei intriuerat.

Ibi etiam Regibus & Principibus ingreſſis ciuitatem, & Chriſtianis eam inundantibus, Richardus Rex ſuſpectam habens virtutem Alamannorum, ſignum ducis Auſtriæ Lupoldi in culmine cuiuſdam turris erectum in terram præcipitari præcepit. Quod ille indigne ferens, ſed tamen diſſimulans, vrbem cum ſuis egreſſus, tentoria ante mœnia ciuitatis poſuit.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCII.

Imperator natalem Domini in Sueuia apud Hagenoué celebrat.

In octaua Epiphaniæ curiam Wormaciæ habuit, vbi electo Colonienſi iura Epiſcopatus ſui, duosque Ducatus conceſſit. Wirziburgenſibus Epiſcopum præfecit. Alberto Leodienſe electo ibidem ex ſententia Epiſeoporum, & Principum amoto eo quod non canonice intraſſet, Lotharium Brunnenſem præpoſitum ſubſtituit, quem ad audientiam Apoſtolici Albertus ſtatim vocauit.

Epiſcopus Wormacienſis obijt, cui Henricus protonotarius Imperatoris ſucceſſit.

Ignis miræ magnitudinis verſus Saxoniam & occiduas partes palam in cœlo viſus eſt.

In oct. Pentecoſtes Bruno in Archiepiſcopum Coloniæ conſecratur à Iohanne Treuirenſi Archiepiſcopo, vt Epiſcopo Virdunenſe. Cui conſecrationi Epiſcopus Traiectenſis, & Monaſterienſis, cum adeſſent, intereſſe noluerunt, eo quod ſui iuris eſſe affirmabant, quod ipſi eum iure ſuffraganeorum ordinare deberent. Prædictus Albertus Romam veniens literas à Papa accepit ad Colonienſem Archiepiſcopũ, quatenus eum in Epiſcopum conſecraret: vel ſi ipſe hoc exequi non poſſet vel timeret, Remenſis Archiepiſcopus hoc eius conſenſu impleret. Quod & factum eſt. Nam Colonienſe Epiſcopo infirmitate detento, Remenſis eum conſecrauit, ſecumque detinuit.

Imperator ob huiuſmodi ſimultates Rhenum claudi iuſſit Colonienſibus à feſto S. Lamberti vſque ad feſtum S. Nicolai. Tranſiens & in inferiores partes venit Leodium, ibique bona quorundam, qui cum Alberto contra Lotharium ſenſerant, publicari iuſſit.

Bellum graue in Weſtfalia inter Comites terræ illius. Æſtas feruentiſſima in Auguſto menſe ſubito tempore refriguit: vnde febres acutæ & quartanæ paſſim in hominibus dominantur.

Marchio Cunradus, qui in brachio virtutis ſuæ terram promiſſionis iamdiu ſolus defenderat, conſilio Richardi Regis Angliæ dolo interficitur.

Albertus quoque Leodicenſis Epiſeopus àpud Remis obtruncatur: quod voluntate Imperatoris eſſe actum ferebatur.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCIII.

Imperator natalem Domini in Sueuia apud Egram agit.

Richardus Rex Angliæ rediens de tranſmarinis, ob mortem Cunrad Marchionis, & multa apud Acram non bene geſta, captus à Duce Auſtraſiæ Lupoldo, & Imperatoris cuſtodiæ traditus.

Ignis in cœlo etiam hoc anno viſus eſt magnus & mirabilis, cum ſtellis intermicantibus.

Conſtantia Imperatrix de partibus Apuliæ rediens, per Ottonem illuſtriſſimum Romanorum præfectum Imperatori reducitur.

Dominus Papa Lotharium Leodienſem electum omnibus ſuis tam in ſpiritualibus quam in carnalibus priuari iubet pro obiectu mortis Dominì Alberti. Imperator ergo Simonem filium Heinrici de Limburch Epiſcopum Leodienſibus præfecit, concilians ſibi per hoc fauorem omnium Comitum & nobilium Lotharingiæ, qui prædictam ob mortem Alberti omnes pene ab eius gratia [illegible]erant.

Adolfus * maior in Colonia præpoſitus in Archiepiſcopum eligitur, reſignante curam eius Brunnone ob defectum ætatis & virium. Idemque in monaſterio quod Berge dicitur, in habitu monachico obijt, ibique defunctus eſt. Ordinatus eſt autem idem Adolfus ſabbato Sitientes in presbyterum, & ſequenti die Iudica me, in Archiepiſcopum conſecratus ab Hermanno Monaſterienſi Epiſcopo, præſentibus Cunrado Moguntino Archiepiſcopo, & Mundenſi Epiſcopo. *de Altena frater Brunonis.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCIV.

Imperator ſecundam expeditionem facit in Apuliam. Richardus Rex Angliæ datis CLXX. millibus marcarum captiuitate ſoluitur & repatriat.

Dominus Papa promotionem Simonis Leodienſis electi improbans, Albertum eiuſdem Eccleſiæ Archidiaconum ordinari præcipit in Epiſcopum.

Epiſcopus Traiectenſis terram Freſonum inuadens, cum multo ſuorum damno redijt.

Epiſcopus Mogontienſis cum Lantgravio euentu vario confligit.

Rudolfus Dux Auſtraſiæ obijt.

Lotharius Leodienſis electus obijt.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCV. v.

Heinricus Imp. vir expertæ felicitatis tam inopinata quam expectabili victoria potitus, totam Apuliam, Siciliam & Calabriam ſibi ſubiugauit. Filiam quoque Regis Græciæ * quæ Taucredo nubere debuerat, fratri ſuo Philippo vxorem dedit, cum parte quadam Apuliæ. *Irenen.

Manoch Rex Africæ XXV. ſummarios auro & lapide pretioſo multiſque donis oneratos Imperatori mittit.

Imperator vt vir Deo plenus recolens miſerias & captiuitatem Chriſtianorum in terra promiſſionis, ad liberationem eius animum intendit, ſcribens ab Apulia omnibus in Teutonica terra conſtitutis in hunc modum:

HEINRICVS *Dei gratia Romanorum Imperator, Rex Siciliæ & ſemper Auguſtus, dilectis ac fidelibus ſuis Archiepiſcopis, abbatibus, Eccleſiarum prælatis, gratiam ſuam & omne bonum. Vniuerſitati veſtræ duximus ſignificandum, quod per gratiam Dei regno Siciliæ nobis ſubiugato & in bonum ſtatum redacto, ad honorem eius qui brachia ſua extendit in crucem pro nobis immolatus, recolentes miſeriam & anguſtias, quas terra promiſſionis peccatis exigentibus feritate paganorum intolerabiliter oppreſſa ſuſtinet, in ſolemni curia apud Barum in feſto Reſurrectionis Domini celebrata pro redemptione eiuſdem terræ mille quingentos milites, & totidem ſargantos, in expenſis noſtris à Martio vſque ad annum tranſmittere decreuimus, & hoc manifeſte ſpopondimus, vnicuique militi XXX. vncias auri, & tantum annonæ quæ ei ad annum ſufficiet daturi. Pecuniam vero vbicunque naues aſcendent, eis dabimus: annonam autem traduci faciemus, & ex illa parte maris, vbi applicuerint, eis præſentabimus. Milites itaque & ſarganti iurabunt obedire illi quem magiſtrum eis ac Ducem conſtituemus, & per annum ſtare in ſeruitio Dei. Et ſi aliquem eorum ex hoc mundo migrare contigerit, quidquid de pecunia vel annona ei data reliquerit, nulli aſſignare poterit, ſed pro conſilio magiſtrorum ac ducum exercitus alii qui vicem eius compleat & pro ipſo ſeruiat, aſſignabitur. Mandamus ergo vniuerſitati veſtræ rogantes, vt hanc voluntatem noſtram militibus & bonis hominibus in diœceſi veſtra conſtitutis inſinuare curetis: vt ſi qui eorum ad propulſandas iniurias Chriſto & Chriſtianitati illatas inſtinctu diuino ire voluerint, infra terminum prædictum ad iter ſe præparent. Datum apud Tranum II. Id. April.*

Tirſach Rex Græciæ à fratre ſuo cæcatur, & cum paruulo filio Alexio de regno eijcitur.

Imperator de Apulia reuertitur cum gloria & diuitijs incomparabilibus.

Cunradus Palatinus Comes de Rheno obijt: cuius dignitates & beneficia Heinrico filio Heinrici quondam Ducis Saxoniæ ceſſerunt. Is enim filiam eius vnicam duxerat.

Facta eſt hoc anno irruptio paganorum valida, & bellum ingens contra Chriſtianos, in finibus Hiſpaniæ & Galatiæ, ita vt Rex Hiſpaniæ metu periculi con-

ditione cum eis facta in regnum Regis Franciæ demigraret, pacta pace cum ethnicis vſque in Pentecoſte ſequentis anni.

Bellum antiquum recrudeſcit inter Philippum Regem Franciæ, & Richardum Angliæ. Rex autem Franciæ præualet.

Dominus Papa Cardinales duos à latere ſuo mittit in Galliam & quaqua verſum, conuenire & hortari omnem virum bonum & ſtrenuum ad ſubeundam peregrinationem pro honore crucifixi & crucis eius. Innumera ergo multitudo hominum crucem ſibi aſſumit in nomine Domini.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCVI.

Imperator in Apuliam denuo proficiſcitur, præmiſſis ſargantis innumeris, quos duxit Marquardus * dapifer eius, cui & marchiam Anchoniæ & alia quædam beneficia contulerat.

* de Anuueil.

Æſtas frigida & humida.

Penuria frumenti & annonæ magna facta eſt, quæ & in ſequentem annum vſque durauit. Eratque fames valida, & pene omnium victualium penuria inaudita.

In Saxonia mulier quædam quatuor infantes infra tres menſes genuiſſe dicta eſt.

Bellum inter Chriſtianos & ethnicos in terra S. Iacobi factum eſt.

Epiſcopus Baldevvinus Traiectenſis obijt.

Imperator ab omnibus imperij principibus ſumma precum inſtantia obtinet, vt filium ſuum Fridericum nomine vix triennem in Regem eligant: fidem & Sacramenta præſtanti, præter Adolfum Colonienſem Archiepiſcopum, qui tunc quidẽ in hoc minime conſentit, ſed poſtmodum apud Bopardiam conſenſit, iuramentum ibi præſtans coram Philippo Duce Sueuiæ fratre Imperatoris.

Felicis memoriæ Heinricus Abbas obijt, cui Waldeuerus ſucceſſit Abbas S. Pauli in Traiecto, antea monachus Eccleſiæ noſtræ.

VII. Anno Dominicæ incarnat. MCXCVII.

Imperator in Apulia moratur, ibi quoſdam Principes qui in necem eius conſpiraſſe dicebantur, diuerſis pœnis occidit. Rumor etiam de eo ac Imperatrici Conſtantia varia ſeminat, ſcilicet quod ipſe in varijs euentibus præuentus, etiam in vitæ periculo ſæpe conſtitutus ſit, quod Imperatricis voluntate ſemper fieri vulgabatur.

Penuria annonæ & frumenti magna & fames valida, ita quod maldrum ſiliginis ad XV. ſolidos vendebatur. Plaga miſerabilis graſſatur. Nam lupi in partibus circa Moſellam plures homines deuorauerunt.

Eodem etiam anno quibuſdam iuxta Moſellam ambulantibus apparuit phantaſma miræ magnitudinis in humana forma, equo nigro inſidens. Quibus timore perculſis, id quod videbatur, ad eoſdem audacter accedens, ne pertimeſcant hortatur. Theodoricum quondam Regem Veronæ ſe nominat, & diuerſas calamitates & miſerias superventuras Romano Imperio denuntiat. Hæc & alia plura cũ eiſdem contulit, & ab eis recedens, equo quo ſedebat Moſellam tranſiuit, & ab oculis eorum euanuit.

Igitur rumor de obitu Imperatoris emergens, homines prauos & peſtilentes ad direptionem & prædam quaqua verſum inſtigauit: qui tanquam lupi rapaces in deſtituta ouilia ſæuientes, hijs quos opprimere poterant, nihil reliqui fecerunt: donec cognito quod adhuc viueret Imperator, à ſæuiendi licentia repreſſi. Veruntamen quod rumor vulgauerat, in breui poſtea verum factum eſt. Nam Imperator non longo poſt tempore mortuus nunciatur. Obijt autem in feſto S. Michaelis 11. Calend. Octobr. & honorifice cum multis inſignibus apud Neapolin ſepultus eſt. Ibi annullata eſt profectio quam ipſe ad liberationem terræ repromiſſionis dudum diſpoſuerat. Sed & omnis Apulia & Calabria, Sicilia, à ſuorum dominatione ſe excutiens, tamen vxori eius & filio ſe ſubiecit, & eis fidem fecit. In Teutonicà vero terra vverræ multæ & diſſenſiones eatenus inauditæ oriuntur ſuper Imperio.

SECVNDA

SECVNDA EXPEDITIO A QVIbuſdam Principibus Imperij.

EPiſcopus Moguntinenſis & Dux Lotharingiæ, & Lantgravius, & Palatinus Comes: & alij multi Principes eum quibuſdam ſignatis mare tranſeuntes, ſolo ſuo aduentu & nomine paganos terruerunt. Aggreſſi etiam pugnam contra inimicos Dei in nomine Domini bene proſperati ſunt, ſicut cognitum eſt ex literis quas prædictus Dux miſit Colonienſi Archiepiſcopo in hunc modum:

QVONIAM *de honoris noſtri promotione ac totius Chriſtianitatis proſperitate plurimum vos ſcimus lætari, diſcretionis veſtræ prudentiæ ſignificamus, quod cum à Principibus Romani Imperij, & Baronibus terræ Iheroſolymitanæ, & communi populo in magiſtrum totius exercitus fuiſſem electus, cum conſilio Principum & totius exercitus iter verſus Beritum arripuimus: & cum in nocte B. Seuerini intra Tyrum & Sidonem ordinati decentiſſime incederemus, Saphatinus & omnes ammirati Babyloniæ atque Damaſci cum magna multitudine Saracenorum à latere montis ſe nobis oſtendentes, & à tergo vſque ad mare exercitum noſtrum circumdantes in acies noſtras graues & continuos fecerunt inſultus, omneſque vires ſuas ordinatis omnibus quos habere potuit exercuit contra nos gens iniqua. Propoſitum ſiquidem eorum fuit omnes vires ſuas contra nos effundere, omnes vires noſtras attentare. Sed protector in ſe ſperantium Deus, qui liberat pauperem à potente, non ſine multa impiorum damnificatione, pauperes eripuit de manibus impiorum. Dominum quippe Sidonis & alios quamplures Sarracenos ibidem mortuos reliquerunt, & poſt modum nuſquam nobis occurrere auſi fuerunt. Sicque eodem die ſuper flumen Sidonis cum gaudio tentoria fiximus. Cum autem naues noſtræ exercitus præcederent, & Sarraceni exiſtentes in caſtro Beriti naues venientes viderent, metu perterriti caſtrum Beriti munitiſſimum reliquerunt, & altera die exercitum ſubſequentes caſtrum ibidem quod erat munitiſſimum, abſque omni difficultate cepimus, & tot arma alabaſtrariorum & ſagittariorum in illo caſtro inuenimus, quod vix XX. plauſtra ferre poſſent, & tot victualia, quot quingentis hominibus vel VII. annis ſufficerent. Cum autem ibi XX. diebus moram faceremus, alij Sarraceni aduentum noſtrum metuentes, caſtrum quod dicitur Gibel, & aliud caſtrum firmiſſimum quod Lieche dicitur, reliquerunt. Hoc audito & cognito, quod omnia caſtra marina vſque in Antiochiam eſſent ſub poteſtate Chriſtianorum, verſus Sidones reuertentes terram circumquaque quam tenuerunt Sarraceni, vaſtauimus: & ſic per auxilium Regis ſuperni fugatis Sarracenis, qui nuſquam comparere audent, ſanctam ciuitatem Iheruſalem in breui capiendam eſſe ſperamus. Sarraceni enim exercitum noſtrum vnanimem eſſe audientes & fortem, nuſquam audent apparere. Inde eſt quod veſtram obnixe exoramus reuerentiam, quatenus pro noſtra ac totius Chriſtianitatis proſperitate per totum Archiepiſcopatum veſtrum memoriam noſtri haberi faciatis, & vt ſignatos in veſtro Archiepiſcopatu ad perſoluendum vota ſua & ſuccurrendum Chriſtianitati compellatis. Si qui etiam in terra promiſſionis manere voluerint, reditus eis ſufficientes in eadem terra aſſignari faciemus. Valete.*

Celeſtinus Papa obijt, cui Lotharius, qui & Innocentius, ſucceſſit.

Cunrado Præpoſito Deuentre,* & Theoderico fratre Comitis de Hollant, electis Traiectenſis Eccleſiæ mortuis, ſuccedit Theodericus de Nurberg.

* *Dauētria.*

PRIMVS ANNVS DISCORDIAE IN regno inter duos Reges.

ANNO Dominicæ incarnationis MCXCVIII. werra magna & diſſenſio nimis ſtumenda oritur inter Principes Teutonicos de imperio. Nam Colonienſis & Treuirenſis Archiepiſcopi electionem Regis ſui iuris eſſe firmantes, habito conſilio apud Andernacum cum Bernhardo Duce Saxoniæ, & alijs Epiſcopis, & Comitibus, & nobilibus plurimis, curiam omnibus Principibus in Colonia habendam præfigunt in Dominica Oculi mei, euocantes eodem & Ducem Zaringon* Bertolfum, quem ipſi et deliberauerant Regem creare. Ad quam curiā cum pauci occurrerent, & ideo tale negocium ad effectum non poſſent perducere, nunciatur eis Orientales* Marchiones cū Duce Saxoniæ Bernhardo, & Magaburg. Archie-

* *Zaringen.*
* *Auſtria.*

piſcopo, & aliarum ſuperiorum partium principibus, ad electionem noui Regis Eipford conueniſſe. Qui mox Herimannum Monaſterienſem Epiſcopum, & alios honoratos viros, ad eoſdem qui conuenerant Principes miſerunt rogantes, ne abſentibus eis aliquam electionem celebrarent, ſed ad aliquem denominatum locum eis occurrerent, electuri cum eis idoneum & dignum Deo Imperatorem & aduocatum Eccleſiarum. Dum ergo iam dicti nuntij ad eãdem curiam veniſſent, cognouerunt illos in Philippum Ducem Sueuiæ Imperatoris fratrem concordaſſe, & eũ in Regem elegiſſe. Vnde mox redierunt, & prædictis Epiſcopis quæ facta fuerant retulerunt. Qui vehementer indignati, eo quod nunquam aliquis Rex in Saxonica terra electus ab hijs Principibus fuiſſet, mox Duci Bartolfo de Zarigon fidem fecerunt, quod ipſe repatrians exercitum ſecum duceret, & ſtatuto ſibi die Andernacum rediret, eum ibi remota omni dubitatione Regem crearent. Hoc & ipſe promiſit, & iurauit, & inſuper obſides dedit. Deſignato igitur die cum apud Andernacum ab Epiſcopis & omni multitudine cum apparatu & deſiderio maximo expectaretur, ecce rumor peſſimus, & eius ignauiæ dignus intonuit, Ipſum ſcilicet cum Duce Sueuiæ concordaſſe, & vt ipſe regno & electioni renuntiaret, XI. millia marcarum & ducatum ab eo accepiſſe. Hic ergo rumor & inhoneſtus euentus primores inferiorum partium grauiter afflixit, eo quod indignum ſibi & intolerabile videretur, ſi contra ſuam voluntatem Philippus Dux regnaſſet. Conſtat tamen, quod ipſe nuncios ad Archiepiſcopum Colonienſem cum precibus tranſmiſit, multa offerens, ſed plura promittens, ſi ad ſuam electionem animum vellet inclinare. Sed Epiſcopus hoc ſibi tutum non credens vel honeſtum, hæc facere penitus recuſauit. Habitoque conſilio Ottonem Comitem Pictauiæ filium Heinrici quondam Ducis Saxoniæ in Regem eligit.

Epiſcopus Argentinæ & Comes de Daſpurg Sueuo omnia ſua deuaſtant, eiq; in tota Sueuia cuncta diripiunt, vſque ad vrbem imperialem quæ Haginoue dicitur. Cauſa diſcordiæ inter eos fuit, quod Otto frater Ducis prædicti Epiſcopi fratrẽ captum ſuſpendio necauerat. Idem ergo Epiſcopus & ſui cum diutina diſſenſione Sueuo reſtitiſſent data tandem ciuitate ſub conditione ſatisfecerunt.

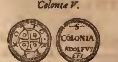
**Philippus.* Prædictus itaq; Dux* cauſam ſuam agens, & vt neceſſitas cum compulit, ab omnibus auxilium petens, omnes pene Principes muneribus ſibi conciliat, vrbes regias ſuſcipit fidem ſibi fieri ab omnibus iubet, nomen Regium ſibi aſcribit, & apud ciuitatem Wangionum in albis Paſchalibus coronatus progreditur. Inferioribus vero partibus nobiles Lotharingiæ ad fauorem ſuum ſollicitat: ex quibus Walramus Heinrici Ducis de Limburg filius ad eum declinat, caſtrumque regium quod Berinſtein dicitur, ab ipſo ſuſcipit. Ducem quoque Boemiæ* ſibi allicit, eique vt fauorem eius & opem propenſius habeat, nomen Regium* indulget: quem & in præſentia ſua conſecratum Bopardiæ coronari conſentit.

**Dakerdl.*

**Pontifex eum Principem Bohemiæ appellat, c. venientes. & extr. de accuſat.*

Circa idem tempus ſtella Coloniæ viſa eſt circa horam nonam, ſumentibus inde omnibus lætum auſpicium de Rege ſuo, qui tertio die poſt viſam ſtellam ibidem electus eſt.*

** Nummus Ottonis Regis Coloniæ V.*

Cum autem Aquiſgrani ad Regiam ſedem conſecrandus properaret, inuenit ſibi eam oppoſitam, & militibus Philippi Ducis ſeptam cum prædicto Walramo. Expugnare ergo eam aggreſſus, multis expenſis & graui labore conſumptio, tandem eam in deditionem accepit: & ingreſſus, ab Adolfo Colonienſi Archiepiſcopo conſecratus in thronis ſatur. Sæpe dictus etiam Walramus in gratiam eius venit, & caſtrum Berinſtein, quod à Duce Philippo acceperat, ab eo quoque ſuſcipit in ſignum reconciliationis. Sed Epiſcopus hoc tutum terræ exiſtimans, idem caſtrum expugnatum deſtruxit, vnde & Walramus à Rege Ottone deficiens ad Philippum Ducem iterato ſe contulit. Et in omnibus malis quæ Germania poſtmodum paſſa eſt, ipſe Dux & auctor fuit.

Nam circa initium Octobris Philippus Rex collecto copioſiſſimo exercitu, cum rege Bohemiæ, & alijs ſuis auxiliarijs, ripas Moſellæ obſedit, volens tranſire in

partes

partes inferiores & vaſtare Epiſcopatum Colonienſem. Sed Otto Rex & Epiſcopus Colonienſis contractis ex aduerſo partibus in alia ripa caſtra metati ſunt. Burgenſes quoque Coloniæ cum apparatu & ornatu multo nauium illo aduenerant: ſtabatque anceps prælium, nec ſuperioribus ad inferiores, nec inferioribus ad ſuperiores tranſire audentibus. Tandem Philippus Rex & ſui concepta audacia tranſitum facere conati ſunt: quibus Lotharingi in aluco flumine obſtiterunt. Ibi ab vtraque parte in ancipiti pugnatum, donec nocte prælium dirimente Lotharingi ſequenti mane ad caſtra ſua redierunt, tutum ſibi non arbitrantes cum infinita illorum multitudine in ſua paucitate congredi. Quo viſo illi ſtatim flumen tranſierunt, & Lotharingis apud Andernacum collectis & cum eis congredi volentibus copiam Martis non fecerunt, ſed quaquauerſum omnia vaſtantes incēdia permiſcebant.

Exuſtum eſt eodem tempore Regimagium, & Bunna, cum multis circaiacentibus villis: nec erat qui furentibus & vaſtantibus occurreret, aut reſiſteret ad loca munitima ſe conferentibus: ita quod illi iuxta Coloniam pene ad duo milliaria acceſſerant. Multa nefanda & miſera relatu impuriſſima illa barbaries patrauit: quorum vnum ponam, ex quo plura conijci poſſunt. Sanctimonialem quandam omnibus indumentis ſpoliatam melle perungentes in plumis lectualibus volutabant, ſicque monſtruoſe hirſutam caballo impoſuerunt, verſa eius facie ad caudam caballi. Cumque ridiculoſum hoc, imo miſerabile ſpectaculum per aliquot dies circumduxiſſent, Regi Philippo tandem res innotuit: qui Zelo Dei tactus, omnes ſceleris huius reos aquæ bullienti tradi iuſſit. Cum ergo ſatis in Epiſcopatu Colonienſi deſæuiſſent, iubente Deo qui ponit terminum tenebris, & in ſe facit confringi fluctus maris, inopinate nulloque fugante ſe ad ſua retulerunt, in itinere exurentes Andernacum.

Interea Otto etiam Rex poſt diſceſſum alterius in inferioribus partibus omnia ſibi pro poſſe ſubiugans, Epiſcopos, Comites & nobiles Lotharingiæ ſibi conciliabat, ac Sacramenta ac fidelitatem ab eis exigit & accipit: quæ tamen infirma erant & infidelia. Nam plures ex eis in exiguo ponentes mendacium aut periurium, contra conſcientiam ſuam venire non timebant, ore quidem Sacramenta pręſtantes & fidem iurantes Regi Ottoni, cum cor eorum longe ab eo remotum, cum Philippo Rege magis rectum videretur quam ſecum.

Venit etiam prædictus Rex Otto verſus Saxoniam, tendens Goſlariam, eam & adiacentes ciuitates expugnare aggreſſus: ſuperueniente Philippo Rege à propoſito ceſſare coactus eſt.

Heinricus Palatinus Comes Rheni, frater Ottonis Regis, & Lantgravius, ac Dux Brabantiæ, de Iheroſolymis reuertuntur, infecto omni negocio apud Ethnicos. Mogontinus quoque Archiepiſcopus inde rediens in Italia moram facit, audiens diſcordiam quæ in regno orta fuerat inter Philippum & Ottonem.

Richardus Rex Angliæ dum quoddam caſtrum, Limogiæ ſcilicet, obſideret, & circuiens quæreret, vbi aſſultus opportunos faceret, telo lethaliter percutitur. Quod non ſine iudicio Dei factum, hoc modo probatur. Siquidem Epiſcopus quidam dum ſine cauſa offenſam eius incurriſſet, in tantum eum perſecutus eſt, vt à propria ſede eum exturbaret, præcipiens ei ne deinceps eius ſe oculis offerret. Ille Romam progreſſus ad Apoſtolicum ſe contulit: qui dum quadam die aſtaret altari, ipſo momento quo Richardus obijt telo, videt ipſum telum ſecus altaris crepidinē lapſum, cui Karta fuerat innixa * ſecundum vaticinium Merlini olim prædictum: **innexa.* *Telum Limogiæ occidit Leonem Angliæ.* Sic mortuo Rege Richardo frater eius Iohannes in Regem eligitur.

Epiſcopus Remenſis obijt.

In Gallia Fulco mirabilium operator valde clarus habetur.

Penuria annonæ magna.

Anno Dominicæ incarnat. MCXCVIIII.

Regum quiſque ſuis in partibus natalem Domini celebrat.

Conſtantia Imperatrix in Apulia moritur, relicto paruulo Friderico filio Imperatoris: cui in Regem electo, viuente adhuc patre, Principes Imperij fidem & Sacramenta fecerant. Marquardus * itaque Marchio Anconiæ ex conſenſu & iuſſione Philippi Regis, qui patruus erat pueri, regnum Apuliæ relinquit ſeruandum puero.

* de quo vide c. venerabilem. 34. extr. de elect.

Werræ plurimæ & graues inter Epiſcopum Wormaciæ & ſuos complices, & Wernerum de Bolant, & Comitem de Lininch * & eorum ſequaces: Item que inter Lantgravium & Cunonem de Mincinberg, * omnes ſuperiorum partium ciuitates & villas, cœnobias & Eccleſias peſſundant, vt nihil vſquam reliqui ſit, quod nō fuerit in vrbibus aut in locis munitis abſconſum.

* Luningen, * Mintzenberg.

Ottoni Regi deſponſatur filia Ducis Brabantiæ.

In æſtate etiam mouens in ſuperiores partes exercitum auxilio Colonienſis Archiepiſcopi & prædicti Ducis generi ſui, exuſta parte Confluentiæ villisque aliquibus, Bobardiam acceſſit. Ibi ergo cum Principes quidam & nobiles illarum partium, qui eum euocauerant, eique per ſcripta & nuncios opem ſpoponderant, ad eum & eius partes non accederent, victusq; exercitui deficeret, ad ſua cum ſuis reuerſus eſt.

Philippus autem Rex hoc cognito, collectis copijs cum militibus & eorum ſequela, itemque cum curribus & apparatu nauium cum victualibus, tranſita Moſella denuo deſcendit, & Epiſcopatum Colonienſem pro libitu deuaſtat & exurit. Contra quem Dux Brabantiæ colligit exercitum magnum nimis, tam equeſtris quam pedeſtris ordinis, cum Comitibus terræ, paratis omnibus vel hoſtes finibus ſuis arcere, vel pro patria occumbere. At illi neſcio nutu Dei, qui cum vult ponit frenum in maxillis populorum, ſiue terrore aut timore inſequentium celerrime ſe ad ſua contulerunt, noſtrisq; congreſſionis facultatem non dederunt.

Inter hæc omnia fama Colonienſis Archiepiſcopi non erat integra, & ſuſpectus habebatur, quod negocijs manum valentius non opponeret: cum tamen reuera grauiſſimum & impoſſibile ipſi fuiſſet cunctis Principibus contra ire, & contra eorum voluntatem & conſenſum pro ſuo velle Romanum Imperium diſponere. Conſtabat enim, quia Otto Rex omni pene terreno auxilio & humano ſolatio deſtitutus, quantum ad reſpectum aduerſæ partis, regnum aut imperium nunquam obtinere poſſet, niſi adiutorio ſolius Dei, qui dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud.

In Pannonia etiam ſuper regno illo diſcordia ſæuit inter duos fratres, quod in hoc modo accidiſſe ferebatur. Bela Rex Vngariæ vita decedens duos reliquit filios, Hemmeradum & Andream: quorum priori regnum dedit, & filiam Principis Antiochiæ, alteri quandam caſtella & prædia magna, atque ad peregrinationem Iheroſolimitanam, quam ipſe vouerat, peragendam infinitam pecuniam. Adoleſcens autem poſt deceſſum patris cum libera vſus fuiſſet poteſtate, ſicut ætas illa ſæpius prodiga eſt & improuida, acceptam pecuniam cito dilapidauit. Quo facto cum ad conſuetum luxum copia non afflueret, cœpit conſilio ſuorum regnum fratris ſibi vſurpando inuadere. Cui cum Rex reſiſteret, orto inter eos bello victoria potitus eſt Andreas auxilio Ducis Auſtriæ Lupoldi. Quo ſucceſſu elatus, ſicut res eſt inquieta felicitas, ſecundo contractis copijs fratrem inuadit. Ille accitis Teutonicis, quorum ibi copia magna eſt, qui & Hoſpites ibi vocantur, fratrem deuicit, occiſis ex eius parte multis & captis.

vide c. licet 6. extr de voto & voti redemt.

Eodem anno deſcendit Cunradus Mogontinus Archiepiſcopus ab Italia, & cum eo Bonifacius Marchio de Monteferreo, vt diſcordiam quæ in regno orta fuerat ex electione Ottonis & ducis Philippi ſedarent: & ſi nequirent iſtud efficere, vt alteruter eorum ceſſaret, ex conſilio Principum per quinquennium pax firmaretur, & hoc elaboraretur, vt alter cederet. Sed quid intenderint, vel quid contulerint cum Philippo, licet non innotuerit, Rex Otto inuitatus à Marchione, vt Bopardiam veniret, renuit, quoniam quidem dedecoroſum arbitratus eſt, ſi vllo pacto regno cederet, cum legitime in Regem conſecratus eſſet. Cunradus etiam

Epiſcopus

Epiſcopus Coloniam veniens cum Epiſcopo Colonienſi & Burgenſibus colloquium ſuper hoc habuit, ſed infecto negotio redijt.

Poſt hæc Cunradus Epiſcopus Vngariam intrauit, vt diſcordiam fratrum ſedaret, & ab vtroque honorifice ſuſceptus eſt. Inito conſilio & habito conſenſu vtriusque & Ducis Auſtriæ Lupoldi omniumque Principum Vngariæ pacem tali modo ſtatuit, vt ſignati cruce marc tranſirent, & regnum Vngariæ prædicto Duci Auſtriæ commendarent: vt ſi quis illorum morte præuentus in transmarinis partibus debitum carnis exolueret, ſuperuiuens rediens ad patriam regnum poſſideret.

Anno Domini incarnat. MCC.

Mogontinus pace reformata inter fratres, regreſſus ad partes Auſtriæ in territorio Parauienſi carnis debitum ſoluit, Epiſcopus autem Wolferus prædictæ ciuitatis iam defunctum ſuſcepit & exequias celebrauit, & corpus cum magno comitatu Mogontiam deuexit, ſepultoque pro pace componenda inter Regem Ottonem & Philippum inter Andernacum & Confluentiam venit. Ad quod colloquium ſe contulerunt Colonienſis Archiepiſcopus, & Herimannus Monaſterienſis, & Treuirenſis, & alij quamplures. Sed quod conſiliati ſunt, proceſſum non habuit.

Interea grauis tumultus oritur in Moguntia. Quidam enim ex fauore & voluntate Philippi Lupoldum Wormacienſem in Epiſcopum elegerunt, quidam in Sifridum præpoſitum conſenſerunt, vt eligeretur, & exeuntes ciuitatem venerunt Binge, & electionem quam ceperant de præpoſito Sifrido ibidem confirmauerunt. Quod audiens Lupoldus venit in manu valida ex præcepto & fauore Philippi, * & Sifridum & electores eius exturbauit de Binge. Cernens autem Sifridus & ſui quod minus proficerent, ad Ottonem Regem ſe cum ſuis contulit, à quo clemẽter ſuſceptus regalia ſuſcepit, & cum exercitu fretus eius auctoritate & copijs Binge regreditur, expugnato & fugato Lupoldo multos ſuorum cepit, vix ipſo elapſo. *Contrat. 43. extr. de elect.*

Eodem anno cum Waldeuerus baculum paſtoralem coram prioribus reſignaſſet, & deſtituta eſſet Eccleſia S. Pantaleonis abbate, fratribus diſcordantibus ex cõſilio Domini Archiepiſcopi & priorum conuenerunt in præpoſitum Heinricum Eccleſiæ S. Luthgeri de Werdene.

Anno Dominicæ incarnat. MCCI.

Ad dilatandos terminos ſuos Rex Otto contracta manu valida ad ſuperiores partes ſe tranſtulit, & vſque Wirceinburg peruenit: Epiſcopo Colonienſe, & Palatino Comite, Sifridoque cum ſuis complicibus auxilia præbentibus.

Venit etiam Coloniam circa feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli Guido Cardinalis Præneſtinus Epiſcopus à ſede miſſus Apoſtolica, Philippum & quoslibet eius fautores excommunicatos pronuncians, & ad determinatum diem ad colloquium omnes epiſcopos inuitans regni Teutonici, venientes vt obœdirent Ottoni, ex auctoritate præcipiens Apoſtolica, nolentes autem obœdire excommunicans. Cuius præſentiæ ſe Sifridus exhibens ab eo in ſacerdotem & Epiſcopum conſecratur, & cum ipſius & Ottonis Regis commendatitijs litteris Romam progreſſus ab Innocentio Papa accepto pallio confirmatur. *Vide c. venerabilem. 34. extr. de electione.* *Vide c. bonæ memoriæ 23 extr. de electione.*

Per idem tempus Alexio patre ſuo eiecto & incarcerato de Græcia fugiens * venit in Alemanniam ad Philippum Regem ſotorium ſuum, & ibi per aliquod tẽpus demoratur & honorifice tractatur.

Eodem anno Baldewinus Comes Flandriæ cum multo apparatu Iheroſolimam tendit. Veniensq; ad mare cum Bonifacio Marchione de Monteferreo, qui ei in via ſociatus fuerat, maximam pecuniam in extructione nauium ibidem expendit. Cum autem ibi diu morarentur propter aduentantium peregrinorum expectationem, & propter datam pacem in transmarinis partibus inter Chriſtianos & ethnicos, coridieq; pecunia deficiente egere inciperent, Dux Venetiarum eoſdem adijt, plurima munera obtulit, & ad expugnandam quandam ciuitatem Regis Vngariæ nomine Sadram, vbi idem cæcatus fuerat, inuitauit. Qui neceſſitate inopiæ compulſi mox cum illo profecti ciuitatem adgrediuntur & expugnant, ingentem prædam inibi repertam inter ſe diuidunt, & cum maximis ſpolijs nimium

Vide c. ſolitæ 6. ext. de maior. & obed.

locupletati redeunt. Quapropter à Papa excommunicantur: ſed poſtea interuentu Alexij filij Tyrſacis Imperatoris Græciæ ſoluuntur, & ad ſubdendam Eccleſiam orientalem Romanæ cum eo diriguntur.

Anno Domini MCII.

Otto Rex & Adolfus Colonienſis Archiepiſcopus cum alijs quibuſdam Principibus colloquium habuerunt, apud Traiectum quæ ſupra Moſam ſita eſt, de republica & de diuerſis negocijs quæ ipſos tunc temporis vrgebant.

Vna tamen de præcipuis cauſis huius colloquij fuit de inimicitijs, quæ inter Ducem Brabantiæ & Comitem de Gelre pullulabant. Siquidem vterque manum validam contraxerat, nec ſine detrimento pauperum vel oppidanorum conflictus eorum terminari poterat. Tandem pace inter vtroſque reformata, & Rege cum Epiſcopo Colonienſe regreſſo, oritur inter eos grauiſſima contentio coram Cardinali & prioribus & burgenſibus, & vix per triduum ſedatur. Cauſa autem huius diſcordiæ fuit, ſcilicet de teloneis, & moneta, & de iniuſtis vectigalium exactionibus, & de violata pace negotiantibus. Auditis autem allegationibus vtrorumque, Regis ſcilicet & Epiſcopi, mediante legato, ſub cuius iudicio hæc agebantur, ipſorum vtriuſque dirempta eſt diſſenſio tali conditione, vt omnis exactio violenta caſſaretur, & pax firmiſſima negociantibus ſtabiliretur.

Cunradus Epiſcopus Herbipolenſis in feſto S. Nicolai à quibuſdam prauis hominibus occiditur.

Anno Domini MCCIII.

Philippus Dux Sueuiæ exercitu valido congregato, intrauit Thuringiam, vt Herimannum Lantgravium humiliaret, ea de cauſa quod ipſum reliquiſſet, & Sifrido contra voluntatem ſuam adhæreret & foueret, & quæ in partibus Thuringiæ reditus & iura Moguntinæ ſedi eſſent attinentia, in ſui hoſtis vſus redegiſſet. Perpendens autem Palatinum Comitem & Regem Bohemiæ cum copioſo exercitu illi in auxilium veniſſe, rura quæque proxima incendio conſumpſit, & ſic profugus cum ſuis Erpfort ſe contulit. Quo Lantgravius comperto, cum Boemo & Palatino, omnique quem contraxerant exercitu, ciuitatem vallauerunt ſperantes illum capere. Philippus autem nocte media cum paucis exiens ad Orientales Marchiones ſe contulit, vt auxilijs contractis quoquo pacto milites incluſos liberaret. Principes autem eius diſceſſum audientes ſoluta obſidione, cum nouem diebus ea obſidio viguiſſet, habito conſilio vt darent ipſi copiam exercitum congregandi, perſecuti ſunt eum vnanimi conſenſu, & inuadentes terram Marchionum, omnia rapinis, incendijs, & varijs calamitatibus partes illas euerterunt.

Hijs ita patratis, Rex Otto ſuperueniens cum exercitu à cunctis fauorabiliter ſuſcipitur: & Boemus fidelitate promiſſa ab ipſo coronatur, & in feſto S. Bartolomei Apoſtoli à Guidone Eccleſiæ Romanæ legato apud Marſpurg in Regem ſolenniter conſecratur. Ibi etiam Lantgravius Ottoni Regi fidelitatem quam pridem fecerat, iterauit & confirmauit, præſentibus omnibus qui tunc aderant Principibus.

Ipſo anno mortuus eſt Herimannus Monaſterienſis Epiſcopus, & facta eſt diſſenſio pro electione. Nam priores & miniſteriales elegerunt Ottonem maioris Eccleſiæ Bremenſis præpoſitum, Comites autem & liberi ipſiſq; attinentes Abbatem de Claolt elegerunt. Vnde continuo Epiſcopatus diuerſis calamitatibus & miſerijs peſſundatur.

Vulgatus error ex c. Conſtantinus. Diſt. 96 & c. 17 de elect. in 6.

Eodem etiam anno Conſtantinopolis à Conſtantino Magno conſtructa inuaditur & capitur. Conſtantinus enim Imper. quondam à beato Syluestro baptiſatus, Romam cum tota Italia beato Petro & ſucceſſoribus eius tradidit, & in Græcia vrbem nominis ſui Conſtantinopolim conſtituit, quæ prius Bizantium dicebatur, quam ſedem Romani Imperij & caput totius Orientis eſſe voluit: hanc etiam diuitijs replens & ædificijs ornans, reliquias ſanctorum Apoſtolorum & aliorum Sanctorum ex diuerſis mundi partibus collectas illic repoſuit. Capta igitur Vrbe diuitiæ reperiuntur inæſtimabiles, lapides precioſiſſimi & incom-

incompatabiles, pats etiam ligni Dominici, quod per Helenam de Iheroſolimis tranſlatum auro & gemmis precioſis inſignitum in maxima illic veneratione habebatur ab Epiſcopis, qui præſentes aderant, inciſum cum aliis precioſiſſimis reliquiis per nobiles quoſque partitur, & poſtea eis reuertentibus ad natale ſolum per Eccleſias & cœnobia diſtribuitur. Quomodo autem primo ſubacta ſit, & Alexius cum patre ſuo, qui à fratre ſuo eiectus & incarceratus fuerat, ſit reductus, per hanc epiſtolam, quam Comes de S. Paulo Duci Brabantiæ miſit, agnoſcitur.

EPISTOLA. *Præcordiali amico ſuo H. Duci de Louanio, viro nobili H. Comes S. Pauli, ſtatum pauperrimi exercitus Iheſu Chriſti nobilitati veſtræ declarare deſidero. Nouerit igitur ſerenitas veſtra, quod Alexius filius Tirſaci* quondam Imperatoris Conſtantinopolitani, quem frater eius propter ambitionem imperii excæcauit, venit ad nos apud Corfant; ibique genibus flexis, profuſis lacrymis, vniuerſitatem noſtram exorans, quatenus Conſtantinopolin venientes cum ipſo ei in auxilium præſtaremus, vt ipſe auunculum ſuum, qui erga patrem ſuum tantum ſcelus perpetrauerat, à regno per auxilium noſtrum expelleret, quod per ambitionem ſibi vſurpauerat & iniuſte poſſederat. Super hoc autem fuit inter nos maxima diſſenſio & ingens tumultus. Omnes enim clamabant ire Accaron: pauci fuerunt pluſquam XX. qui Conſtantinopolin collaudaſſent, quorum fuit vnus Marchio, Comes Flandrenſ. Comes Ludouicus, & alii quorum nomina ad præſens reticentur. Qui omnes toti exercitui oſtendentes manifeſte, quod via Iheroſolimitana erat omnibus inutilis & damnoſa, cum ipſi eſſent inopes & victualibus imminuti, nec eſſet aliquis inter eos qui milites ad ſtipendia & ſariantos ad ſolidum detineret, vel qui petrarios faceret protrahi, nec alia inſtrumenta bellica produci. Tandem vero vix nobis acquieuerunt, tali tamen conditione quod apud Conſtantinopolin moram nullatenus facerent vltra menſem, niſi voluntate ſua propria morarentur. Reſponſum eſt eis, quod breuis manſio publicata non erat nobis neceſſaria, quia Græci nos minus formidarent, ſi breuis moræ ſpacium præſcirent: attamen impetrauerunt à nobis, vt de mora ſolius menſis eis ſecuritas præſtaretur in palam, & ita factum eſt. Quo facto iuuenis Imperator nobis promiſit, quod toti exercitui noſtro per annum victualia largiretur integrum, & quod X. millia militum ad annum S. terræ ſuccurſum ad ſumptos ſuos haberet. Promiſit enim quamdiu viueret, ad ſtipendia ſua ſe in terra ſancta D. milites habiturum, & quod Duci Veneti C. millia marcarum argenti & totidem exercitui noſtro erogaret. Quibus compoſitis & communi vtilitate conceſſis, naues noſtras conſcendimus, de hinc ad portum Bucceaniæ octauo die applicantes: ab eo loco C. Leucæ Conſtantinopolin vſque numerantur, à portu vero iſto vſque Conſtantinopolin per ſtrictum mare & velociter currens tranſitur. Inde per illud fretum nauigantes tranſiuimus Brachium S. Georgii, & per portum cepimus ad firmam terram verſus Iconium, qui portus diſtat à Conſtantinopoli vna leuca. Ibidem ſtupuimus valde admirantes ſuper hoc, quod nemo amicorum, nemo parentum iuuenis Imperatoris, qui nobiſcum erat, ſeu aliquis nuncius eorum venit ad eum, qui ei ſtatum Conſtantinopoli declararet. Non mora, Imperator imperium tenens Duci Veneti, Marchioni, Comiti Flandrenſi, Comiti Ludouico, & nobis, nuncios ſuos deſtinauit. Nos vero ſecretum inter nos ineuntes conſilium diximus, quod Imperatoris nuntios nullatenus audiremus, niſi prius ſe ab Imperialis cathedra deponeret maieſtatis: aliter ipſum vel eius nuntios nequaquam auſcultaremus, volebamus enim quod Græci muneribus attentarent, vel mollirent. Interim Imperatoris exercitus in littore nobis oppoſito paratus erat nobis tranſitum inhibere, oſtendens animoſitatis imaginem nobiſcum præliandi. Quod videntes, ad peccatorum noſtrorum cucurrimus confeſſionem, in Dei ſolum miſericordia confidentes: poſtea noſtras ordinauimus pugnas, deinde nos omnes armati intrauimus naues vſarias & galeidas, quæ vaſa nauigio apta CC. numero fuerunt, præter naniculas bargas. Cum vero Deo ducente vltra fuimus applicati, omnes Græci qui conuenerant, vt tranſitum nobis impedirent, ita Dei gratia à nobis elongarunt, quod aliquem eorum etiam volatu ſagitta vix potuimus attingere. Inde perreximus ad quandam turrim fortiſſimam, quæ Galatha nuncupabatur, in qua firmabatur catena ferrea groſſa nimis, quæ poſita ſuper ligna tranſuerſa mare tranſnatabat, attingens vſque ad muros ciuitatis. Catena illa portum ſeruabat, iuxta quam naues & galeidæ ciuitatis cum bargis erant, latere ad latus coniunctæ, nobis introitum prohibentes. In turri ſiquidem ſæpedicta erant ſarianti Anglici, Piſani, Leueniani, Dachi, ad eam protegendam conſtituti, qui exibant turrim & introibant, ſicut & quando volebant, ad ſagittandum noſtros. Super*

* Iſacii.

turri autem illa locuti fuimus cum Duce Veneti viro prudentiſſimo & diſcreto, dicentes ei quod nullo modo poſſet capi, niſi per minitores & petrarias caperetur. Reſpondit nobis, quod iuxta catenam antedictam faceret naues ſuas protrahi, ſuas erigent petrarias cum inſtrumentis variis ſuper naues: nos quoque noſtra faceremus ingenia erigi ſuper terram: & ſic vndique turris obſeſſa Dei noſtroque auxilio de facili caperetur. Dum autem hęc proponerentur, furianti in turri latitantes noſtris gentibus ſagittando importunos faciebant aſſultus. Verum nonnulla vice in nos fecerunt ſaltnationes, * quaſi forent acriter retromiſſi, & ſuorum damna multimode ſuſtinerent. Tertia vero die poſt tentoria noſtra ibidem confixa illi deinde exeuntes noſtris quibusdam militibus & peditibus pręter nos fecerunt inſultus. Petrus vero de Brateleuel cum quibusdam militibus & ſariantis armatus ſuperueniens, hic eos cum feſtino impetu atrociter inuaſit, quod ei non potuerunt reſiſtere, nec ad turris refugium remeare: imo oportuit quoſdam eorum noſtris inſtantibus proſilire in mare, & ibi ſubmerſi fuerunt, quidam truncati, quidam vero retenti. Statim DEO mirabiliter operante turris abſque bellico inſtrumento capta, & catena rupta fuit. Mox ſiquidem nauibus ciuitatis retro abeuntibus, naues noſtrę liberum portum habuerunt, & quoſdam eorum ſimul cum galeidis, nauiculis, & bargis ceperunt. Tunc vero noſtris nauibus & nobis ordinatis ad pugnam, proceſſimus iuxta littus ad quendam pontem lapideum diſtantem à turre pręnominata una leuca. Pons vero ille protenſior erat paruoponte Pariſienſi, & erat adeo ſtrictus, vt tres equites iunctis lateribus ſimul vix per illum poſſent tranſire, vadis profundis exiſtentibus non poteramus alias tranſire, niſi multam faceremus torſuram. Si vero à noſtro nauigio longe diſtaremus, fortaſſe periculum magnum incurriſſemus & damnum. Cum perueniſſemus ad pontem ipſum (Dei patientia) nullo obſtante tranſiuimus, & procedentes tentoria noſtra fiximus inter palatium Imperatoris & palatium Boimond, & ſic propinquauimus palatium quod Placherna dicitur, quod ſagittę noſtrę cadebant ſuper palatium & infra palatium per feneſtras, & ſagittę Gręcorum ſuper tentoria noſtra. Hoc facto exercitum noſtrum concluſimus groſſis palis, & circumcinximus liciis, deinde inſtrumenta noſtra bellica & petrarias ereximus ante muros. Dux Veneti vero ſuper quamlibet nauim conſtruxit de antemnis pontem altiſſimum in altitudine C. pedes habentem, & ſuper quemlibet pontem poterant ire quatuor milites de fronte. Pręterea quilibet uſarius mozonellum ſuum habebat erectum. Dum autem hęc fierent, Gręci nobis pede & equo plures inſtanter fecerunt inſultus: verum ſuper hoc, quam nos, deterius habuerunt. Quędam die maxima militum multitudo de quadam porta cateruatim egrediens, quę porta patet à dextera parte palatij, ſuperius exiliit, & nos prouocauit ad arma: quos noſtri cum ingenti impetu & fortis audacter repulerunt, quod multi eorum altero alterum inculcante corruerunt in foſſas. Inter quos filius Ducis de Ducato, qui inter Conſtantinopolitanos fortior & pulchrior dicebatur, cum aliis quibusdam peremptus eſt. Craſtina quoque die quędam cohors militum ciuitatis per portam Blacherna exiuit ea parte, qua ingenia noſtra bellica erigi feceramus: ſed Deo iuuante retromiſſi ſunt turpiter & potenter. Tunc quidem retentus eſt vir nobiliſſimus, potentior & in militia melior omnibus Conſtantinopolitanis, qui conſiliarius Imperatoris erat. Die Mercuris poſt ordinationem fuit propoſitum, quod in craſtino fieret aſſultus ad ciuitatem, videlicet Dux Veneti per mare, Comes Flandrenſis & Comes Ludeuuicus per terram aſſilirent, & Marchio cum illis: Ego ſiquidem & M. de Montmorenſi, & Marſcalcus Campanico de ſancto Tyrone, dum aſſultus fieret, cuſtodiremus exercitum forinſecus inter vallum & campum, & ſic fecimus. Facta autem ordinatione & propoſito terminato, Dux & Veneti cum quibusdam de noſtris, qui nauigio potenter inſtabant, prope muros nauibus applicatis, ſcalas muris acclinantes, intrauerunt cum virtuoſo impetu ciuitatem, XXX. turribus lucrifactis iuxta quantitatem atturbati, & de ciuitate non modicum combuſſerunt. Noſtri quoque ſuos per terram facientes inſultus, ſcalis ſimiliter muro appoſitis ſuas ſuper muro poſuerunt banerias & vexilla. Minitores vero muros inferius ſubcauantes vnam turrim ſtrauerunt. Tunc Imperator ciuitatis incendio & noſtris inſidiis vndique coartatus conſtituit ad portas ſingulas, quę ad campos exitum faciebant, turmas militum non paucorum, vt nos circumquaque aſſilirent, & inuaſos inuoluerent & truncarent. Econtra nos ſimiliter noſtras ordinauimus pugnas. Comes Flandrenſis cum ſuis, ego quoque cum meis, vterque in ſuo cuneo conſiſtens. Fecimus autem cuſtodiam

* l. ſimulatione.

diam

*diam, & equitauimus ordinate & coniuncti contra prælium nobis contrarium, eos adeo appropinquantes, quod eorum ſagittarii & baliſtarii trahebant in nos, noſtriq; in ipſos. Cum ipſi viderent nos magnanimos eſſe & conſtantes, ordinate procedere & ſeriatim, & nos non poſſe faciliter expugnari vel corrumpi, ipſi valde perterriti & confuſi cedentes nobis non auſi fuerunt (Dei gratia) dimicare nobiſcum. Et ſciatis, quod non fuimus in toto exercitu plures quam quingenti milites, & totidem equites, ſariantes non habuimus plures quam duo millia peditum: maior enim pars ſtatuebatur ad ingenia noſtra conſeruanda. Videntes autem eos fugere & abire, noluimus inſequi: ne forte per eorum dolos & inſidias exercitui noſtro, & bellicis machinis noſtris, vel turribus, quas Veneti ceperant, damnum inferrent. Imperator vero nocte rediens ad palatium ſuum, aſſeruit ſe in craſtinum pugnaturum nobiſcum: eadem autem nocte media Imperator latenter aufugit. Die vero Iouis, ſicut Imperator promiſerat, debuimus pariter dimicare. In craſtino (Deo cooperante) fuit ciuitas reddita nobis, & tunc fuerunt octo dies completi à ciuitatis obſidione. Tunc vero Tirſacus Imperator & Imperatrix vxor eius videlicet ſoror Regis Vngariæ, qui diu in horrore carceris tenti fuerant & incluſi, nobis gratias multimodas referentes mandauerunt, quod per Dei gratiam & noſtrum auxilium fuerant à carcere liberati, & quod decus Imperii rehabebant, & nos in craſtino veniremus in palatium tanquam in noſtrum cum filio ſuo diu deſiderato: & ita fecimus, & manducauimus cum eis cum magnis exultationibus & honore ſolemni. Hoc equidem vos ſcire volo, quod eo vſque in negotium Salvatoris proceſſimus, quod Orientalis Eccleſia, cuius olim metropolis erat Conſtantinopolis, cum Imperatore & vniuerſo Imperio eius capiti ſuo Romano Pontifici ſicut fuit antiquitus, renodata Romanæ Eccleſiæ ſeſe eſſe filiam recognoſcit, & vult de cætero eidem more ſolito humiliato capite deuotius obædire. Ipſe etiam eiuſdem Eccleſiæ Patriarcha huic aſpirans operi & applaudens, ſuæ dignitatis pallium à ſummo Pontifice recepturus Romanam ſedem vlterius adibit, & ipſe ſuper hoc cum Imperatore * iuramenti præſtitit cautionem.* [* c. ſolita. c. Ext. De maior. & obed. c 1. de ſac. vnct.] *His igitur tot & tantis vtilitatibus prouocati, & ſpe ſancta bonorum futurorum detenti, apud ciuitatem præſcriptam propoſuimus hyemare: & hoc ideo fratribus noſtris, qui in tranſmarinis partibus noſtrum præſtolantur aduentum, curauimus nunciare, vt ipſi auditis noſtrorum rumoribus gaudiorum, quorum eos eſſe participes præoptamus, adminiculo ſanctæ ſpei ſuffulti nos Conſtantinopolim expectent. Noueritis & quod accepimus tornamentum contra Soldanum Babyloniæ ante Alexandriam. Si quis ergo Deo vult ſeruire, cui ſeruire eſt regnare, & nomen habere militiæ conſpicuum & clarum, tollat crucem, & ſequatur Dominum, & veniat ad tornamentum Domini, ad quod ab ipſo Domino inuitatur. Valete.*

Qualiter autem Tirſachio * mortuo Alexius ſe ab eis alienauerit, & mala pro bonis reddiderit, & quomodo ab eis capta ciuitate Baldewinus Comes Flandriæ in Imperatorem ſublimatus ſit, per hanc epiſtolam, quam idem Comes Adolfo Colonienſi Archiepiſcopo tranſmiſit, cognoſci poteſt. [* Iſaacio.] EPISTOLA. *Reuerendo patri ſuo & kariſſimo domino & conſanguineo ſuo A. Dei gratia Colonienſi Archiepiſcopo, Baldevvinus eadem gratia fideliſſimus in Chriſto Imperator, à Deo coronatus, Romaniæ moderator & ſemper Auguſtus, Flandriæ & Hinchau * Comes, conſanguineus & fidelis ſuus, omnem beatitudinem vitæ, quæ nunc eſt & futuræ.* [* Hannovia, Hannogavv.] *Cum Chriſtianæ religionis zelo, imo & noſtræ ſpeciali amore perſonæ, quæ circa nos aguntur, paternitas veſtra ſcire deſideret, ſerenitati veſtræ declarandum eſſe decreuimus, quam mira circa nos vſa ſit diuina clementia nouitate, quamque non nobis quidem, ſed nomini ſuo gloriam dederit omnibus ſeculis admirandam. Mirabilibus eius circa nos ſemper mirabiliora ſuccedunt, ut etiam in fidelibus dubium eſſe non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia: cum nihil ſperatum à nobis aut prouiſum ante contingerit: ſed tunc demum noua nobis Dominus procurauerit auxilia, cum nihil humani videretur ſupereſſe conſilij. Et quidem, ſi bene meminimus, per litteras paternitati veſtræ tranſmiſſas noſtri progreſſus & ſtatus narrationem eo vſque deduximus, vt vrbe populoſa capta violenter à paucis, tyranno fugato ac filio Tirſachii Alexio coronato, mora noſtra promiſſa foret & ordinata per hyemem: vt potenter obtinerentur, ſi qua reſiſtere videbantur Alexio. Et nunc breuiter narranda ſuſcipimus, quæ circa nos poſtea contigerunt, eo prænotato, quod ſicut non opera hominum fuere, ſed Dei, quæ Græcis intulimus: ita non opera hominum fuere, ſed Dæmonum, quæ cum Imperatore nouo Græcoque per omnia Græcia nobis ex perfidia conſueta*

retribuit. Nos ſiquidem ne diſcordiæ fomitem inter nos & Græcos miniſtraret moribus noſtris adverſa barbaries, de ciuitate exeuntes ex aduerſo ciuitatis interiacente portu ad preces Imperatoris caſtra poſuimus. Et ex inſperato ſeu innata malitia, ſeu Græcorum ſeductus perfidia, animo recedit à nobis, cui tanta beneficia contulimus. Ipſe enim in omnibus nobis promiſſis cum patre, patriarcha, & mole nobilium, periurus & mendax tot incurrit periuria, quot nobis præſtitit iuramenta. Vnde noſtro tandem deſtitutus auxilio prælia contra nos meditatur incaſſum: & nauigij, quod eum adduxerat & ſublimauerat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli Deo nos protegente fraudatus, fit pars ſua per cuncta deterior, & hominum ſuorum cædes, incendia, & rapinæ proueniunt. Imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur, Imperatorem ei æmulum parantibus Græcis, ea occaſione captata, quod nullum ad auxilium noſtrum deberet habere confugium. Quumque ei idem euadendi ſpes vnica reſtaret in nobis: iuratum ſibi quendam Morchuſlum nomine, ſanguine ſibi propinquum, de quo pro beneficiis ſibi impenſis ſuper omnes alios confidebat, mittit ad exercitum noſtrum, qui Blachernæ palatium nobis ſub Imperatoris & ſuo iuramento promittit in obſidium, donec nobis cuncta reddantur. Accedit ad palatium recipiendum nobilis Marchio. Illudit Alexius Marchioni; & quod iam nobis dederat, ſpretis obſidibus conſueta periuria non veretur. Nocte inſequuta Marchuſlus Domino ſuo periurus & nobis Græcis reddendi nobis palatij reuelat arcana, atque ex hoc in perpetuum eis eripi libertatem, & ad hoc modis omnibus veniendum eſſe declarat, niſi deiiciatur Alexius. Cuius proditionis merito tertius in vrbe imperator attollitur. In dominum dormientem & rei neſcium ſacrilegas mittit manus, eumque carcere tetro includens, tertium Nicolaum quendam, qui apud S. Sophiam imperiales infulas nouiter vſurparat, traditum ſibi à Græcis, qui eum creauerant, proditione rurſus incarcerauit. Mortuoque poſt modicum Tirſachio, qui animum filij ſui præ omnibus (vt dicebatur) à nobis auerterat, acclamante clero Græcorum & populo, vt de terra tolleremur, in breui tantum ſanguinem noſtrum ſitientibus Græcis, prælia contra nos proditor indictus reſtaurat, vrbem machinis & propugnaculis muniunt, quorum numerum nemo viderat vnquam. Quumque murus miræ latitudinis, lapidibus minutis cæmentoque tenacitatis & firmitatis antiquæ conſtructus, in altum valde conſurgens, turres haberet ampliſſimas pedibus circiter quinquagenis & paulo plus minusve diſtantes inter quaslibet duas à parte maris, quo noſter timebatur aſſultus, turris lignea erigitur ſuper murum ſtationibus tribus aut quatuor multitudinem continentibus armatorum, nihilominus etiam inter quaslibet duas turres ſeu petraria ſeu magonellus erigitur. Turribus autem ſupereriguntur ligneæ turres altiſſimæ ſtationum ſex, ſuper quam ſupremam ſtationem aduerſum nos porriguntur ſcalæ, appodiationes ex vtraque parte & propugnacula continentes paulominus excelſis ſcalarum capitibus, quantum iacere in altum poſſet arcus à terra. Murum etiam ipſum murus circumcingit inferior, duplexque foſſatum, ne muris vlla applicare valerent ingenia, ſub quibus poſſent latitare foſſores. Interim mari terraq; nos attentat perfidus Imperator, nos ſemper Domino protegente & ſuos fruſtrante conatus. Nam præter ordinationem noſtram ad prædam victualium procul exeuntibus vſque ad mille animas hominum pugnatorum, Imperator occurrit in multitudine graui. Primo congreſſu diſſipatur omnino cæſis captiſque non paucis ſine damno noſtrorum, fuga ignominioſa conſulens ſibi clypeum abiicit, arma deponit, & noſtris vexillum imperiale dimittit, nobilemq; quam ſibi præferri fecerat iconam, quam ordini Ciſtercienſi noſtri dedicauere victores. Iterato nauigium noſtrum flammis adgreditur, intempeſtaq; noctis ſilentio ſedecim ſuas naues incenſas, velis in altum expanſis & inferius colligatis ad proram, flante fortiter Auſtro, noſtras mittit in naues: ſed Domino faciente cum multo labore noſtrorum cuſtodimur indemnes, & ardentibus nauibus clauis infixis catenis hærentibus noſtrorum remigio trahunt in pelagus, & ab imminenti mortis periculo à Domino liberamur. Nos igitur eum terreſtrem prouocamus ad pugnam, & ponte atq; amne tranſmiſſo, qui exercitum noſtrum ſeparabat à Græcis cuneis ordinatis ante portam diu ſtetimus, regia ciuitatis & palatij Imperialis quod Blankerna nuncupatur, in nomine Domini agminum Iſraël præcedente Cruce viuifica, parati ad prælium Græcos excipere, ſi eis placuiſſet exire. Et quidem pro militia exercitio exeuntem nobilem quendam noſtri pedites trucidarunt. Sic in caſtra reuerſi terra mariq; ſæpius prouocamus, ſed dante Domino ſemper ac triumphaliter obtinemus. Mittit ad nos pacis fictæ legatos perfidus incubator Imperii, poſtulat & obtinet cum Duce colloquium. Cumq; eidem Dux magnanimus obieciſſet, quod nulla cum eo pacis*

* Murcuſum.

eo pacis poſſet eſſe ſecuritas, qui dominum ſuum carcere concluſiſſet, poſtpoſita iuriſiurandi religione & fidei, & ipſi præripuiſſet imperium: eidemque bona fide conſulerent, vt Dominum ſuum reſtitueret, & humiliter veniam poſtularet, noſtras etiam pro ſe promitteret preces: & quod cum eodem Domino ſuo miſericorditer ſi vellet agere deberemus: ac quidquid contra nos egerat venenoſe, ſi rediret ad animum, imputare vellemus ætati lapſuique conſilii: & ille vana verba ſubintulit, quia quæ reſponderet rationabiliter non habebat. Obœdientiam autem Romani Pontificis, & ſubuentionem ſanctæ terræ, quam iuramento & ſcripto imperiali firmarat Alexius, adeo refutauit, vt vitam amittere præeligeret, Græciamque ſubuerti, quam quod Latinis Pontificibus Orientalis Eccleſia ſubderetur. Noctu igitur inſequenti Dominum ſuum latenter laqueo ſuffocat in carcere, cum quo ipſa die prandium ſumpſerat (vide) & claua ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis & coſtas inaudita crudelitate confringit: eaſque vitam, quam laqueo extorſerat, confringit ereptam. Hoc imperiali ſepultura conceſſa propalatum omnibus ſcelus funeris honore diſſimulat. Sic nobis hyems tota perficitur, donec nauibus noſtris ſcalis aptatis, & inſtrumentis bellicis præparatis, nos & noſtra recipientes in nauibus V. Idus April. hoc eſt, feria ſexta ante paſſionem Domini vnanimiter pro honore ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſubuentione ſanctæ terræ, nauali prælio inuadimus ciuitatem, & ea die non ſine multo tamen ſanguine fuimus tanta perpeſſi, vt inimicis noſtris in opprobrium verteremur, quorum ea die pars fuit per cuncta ſuperior: adeo vt tractis in terram Græcis compelleremur bellica noſtra machinamenta relinquere, & infecto negotio ad ripam redire cogeremur aduerſam ea die (vt videbatur) inutiliter fatigati. Conturbati vero plurimum & conterriti, ſed demum in Domino roborati, definito conſilio rurſus inſtauramur ad pugnam quarta die, II. Idus April. hoc eſt, feria ſecunda poſt paſſionem Domini, flante Borea rurſum applicamur ad muros ſcalis nauium ſcalis turrium applicatis cum multo labore noſtrorum permultum reſiſtentibus Græcis: ſed ex quo comminus gladios ſenſere noſtrorum, non diu belli anceps durauit euentus. Duæ ſiquidem naues pariter colligatæ, quæ Epiſcopos noſtros Sueſſionis videlicet ac Trecenenſis deferebant, quarum erant inſignia Paradiſus & Peregrina, primæ ſcalis ſuis ſcalas turrium attigerunt, & felici auſpicio peregrinos pro Paradiſo certantes hoſtibus admouerunt. Prima muros obtinent vexilla Pontificum, miniſtriſque cæleſtium ſecretorum prima conceditur de cælo victoria. Irruentibus igitur noſtris cedit (Domino iubente) infinita multitudo pro paucis, & propugnacula relinquentibus Græcis noſtri audacter militibus portas aperiunt. Quorum cum Imperator, qui non procul à muris in tentoriis ſtabat armatus, conſpicaretur ingreſſus: ſtatim tentoria dereliquit & fugit: noſtri cædibus occupantur, ciuitas capitur populoſa: recipiuntur in palatiis, qui noſtrorum enſes effugiunt, multaque cæde facta Græcorum noſtri ſeſe recolligunt, adueſperaſcente iam die arma deponunt, de aſſultu palatiorum in craſtino tractaturi. Suos recolligit Imperator, & craſtinam hortatur ad pugnam, aſſerens quod noſtros in poteſtate nunc habeant inter murorum ſepta concluſos: ſed nocte latenter dat terga deuictus. Quo comperto Græcorum plebs attonita de ſtatuendo Imperatore pertractat, & dum mane facto ad nominationem cuiuſdam Conſtantini procedunt, pedites noſtri non expectata deliberatione maiorum ad arma proſiliunt, & terga dantibus Græcis munitiſſima & fortiſſima palatia relinquuntur, totaque in momento ciuitas obtinetur. Diripitur equorum innumera multitudo auri & argenti, ſericorum, pretioſarumque veſtium atque gemmarum, & omnium eorum, quæ ab hominibus inter diuitias computantur, tam inæſtimabilis abundantia reperitur, vt tantum tota non videretur poſſidere Latinitas: & qui antea pauca negauerant, cuncta nobis diuino iudicio relinquunt, vt ſecure dicamus, vt maiora his mirabilia circa bellorum caſus nulla vnquam narret hiſtoria: vt impleta prophetia manifeſte videatur in nobis, quæ dicit: Perſequitur vnus ex vobis centum alienos. *Quia ſi inter ſingulos victoriam partiamur, quilibet ex noſtris non pauciores aut vicit aut poſſedit. Nunc autem non nobis victoriam vſurpamus, quod ſaluauit ſibi dextra Domini, & brachium virtutis eius reuelatum eſt no is. A Domino tantum factum eſt iſtud, & ſuper omnia mirabilia mirabile eſt in oculis noſtris. Ordinatis igitur, quæ diſponenda rerum poſcebat euentus, ad electionem Imperatoris vnanimiter ac deuote procedimus: & omni ambitione ſecluſa cum ſex Baronibus Venetorum, * venerabiles viros, Epiſcopos noſtros, Sueſſionis, Halverſtadenſi ac Trecenſi & Dominum Bethlehemitanum, qui à partibus transmarinis Apoſtolica auctoritate*

* Inter quos erat Thomas Maurocenus, eodem tempore deſignatus Patriarcha Cõſtant. ad quem eſt decretalis in c.8. Extr. De maior. & obed. c.5. Ext. de iuſtit. & alia.

nobis ſuerat delegatus, Accone electum, Abbatemque Lucedii, Imperatoris ſub dominio noſtro conſtituimus electores. Qui oratione præmiſſa (vt decuit) Dominica, miſericordia Domini, perſonam noſtram, quod à noſtris meritis procul erat, vnanimiter ac ſolemniter elegerunt, diuinis laudibus clero ac populo acclamante: ſequentique Dominica in qua Iubilate Deo cantatur, præcipiente Petro Regem honorificari, eique obœdiri quaſi præcellenti, *& Euangelio annunciante,* Quod gaudium noſtrum nemo tollet à nobis: *cum ingenti honore & tripudio, more etiam ſuo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac ſubuentionem terræ ſanctæ, glorioſe coronatum ad Imperii faſtigia Deo & hominibus amabiles patres memorati Pontifices cum vniuerſorum applauſu & piis lacrymis ſublimarunt. Aderant incolæ terræ ſanctæ, eccleſiaſticæ militareſque perſonæ, quorum præ omnibus inæſtimabilis erat & gratulabunda lætitia, exhibitumque Deo gratius obſequium aſſerebant, quam ſi ciuitas ſancta Chriſtianis eſſet cultibus reſtituta: cum ad confuſionem perpetuam inimicorum Crucis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, terræ Ieroſolymitanæ, ſeſe regia ciuitas deuoueret:* * *qua tam diu, tam potenter aduerſaria ſtetit & contradixit vtrique. Denique diuina iuſtitia noſtroque miniſterio digna vltione percuſſis & expulſis hoſtibus, Deus obœdientibus terram nobis dedit omnium bonorum copiis affluentem, frumento, vino & oleo ſtabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & paſcuis ſpatioſam, ad manendum ſpecioſam, & cui ſimilem non continet orbis aere temperatam. Sed nec in his deſidia noſtra ſubſiſtunt, nec ab humeris noſtris vexillum regale depoſui: donec terra ipſa incolatu ſtabilita noſtrorum partes debeamus inuiſere tranſmarinas, & dante Deo propoſitum peregrinationis implere. Speramus enim in Domino Ieſu, quod qui cœpit in nobis opus bonum ad laudem & honorem nominis ſui, inimicorum Crucis depreſſionem perpetuam perficiet, confirmabit ſolidabitque. Celſitudinem igitur veſtram propenſius exoramus in Domino, vt gloriæ huius atque victoriæ & ſpei præoptatæ, cuius oſtium magnum nobis apertum eſt, velitis eſſe participes. Quod abſque vlla nobis dubitatione continget, ſi terra veſtra nobiles atque ignobiles, cuiuslibet conditionis aut ſexus, eiſdem deſideriis accenſos, ad noſtras immenſaſq; capeſſendas diuitias temporales pariter & æternas, non ſolum permiſſa licentia, ſed ſalutaribus monitis accendatis. Vniuerſis enim dante Deo ſufficimus, quos nobis Chriſtianæ religionis zelus adduxerit. Vniuerſos volumus ſimul & poſſumus ſecundum ſtatus ſuos varietatemq; natalium & augere diuitiis & honoribus ampliare.*

** d.e inter quatuor. 8. Ex. De maior. & obed.*

Item ipſo anno Theodericus Comes Hollandiæ moritur, & traditur Comiti de Los prouincia cum filia *ſua. Quod grauiter ferens Wilhelmus * frater eius, congregatis militibus eundem Comitem de Hollandia expulit, & filiam fratris abſtulit.*

** Ada nomine.*
** de Hollandia Comes Oſtfriſiæ.*
** Vide c. olim 7. Ex. de except. integrum.*
VII.

Circa Cal. April. viſus eſt per tres noctes ignis diſcurrere per totum cœlum ita vt tota regio ab eo illuminaretur.

Anno Domini MCCIV.

Philippus Rex cum exercitu Saxoniam intrauit, vt caſtrum quoddam nomine Harlinginberch à Rege Ottone conſtructum deiiceret, & ciues Goslariæ de oppreſſione eius & fratrum ſuorum liberaret. Sed vbi eundem in forti manu ſibi occurrere cognouit, conſilio cum ſuis habito receſſit, ſatius ratus ad tempus cedere, quam cum hoſte male pugnare.

Circa ipſum tempus Theodericus Epiſcopus Traiectenſis cum exercitu & pluribus nobilibus Hollandiam intrauit, & prouinciam Comitis de Los rurſus ſubiugauit. Sed Epiſcopo recedente, cum idem Comes cum ſuis in quodam oppido nomine Leidni degeret, præfatus Wilhelmus de maritimis partibus contracta multitudine tam pedeſtris quam naualis exercitus plurimos eorum captiuauit, cæteris in palude merſis, & vix paucis euadentibus cum ipſo Comite.

Ipſo anno circa Iulium menſem Philippus Rex contracto maximo exercitu Thuringiam intrat, quandam ciuitatem Lantgravij Wizenſe nomine obſidione vallat, Regem etiam Boemiæ cum maxima multitudine in auxilium ei venientem fugat, omnia per circuitum oppida igne exurit & vaſtat. Lantgravius vero videns euerſionem terræ ſuæ, & animoſitatem Regis ſe ferre non poſſe, interuentu quorundam Principum ſupplex ad eum venit, & eius gratiam promeruit. Poſt hæc Colonienſem Archiepiſcopum per Treuirenſem, Spirenſem, & Conſtantienſem

tienſem Epiſcopos apud Andernacum ſibi conciliat, & vt Ducem Brabantiæ & reliquos Lotharingiæ nobiles fideles ſibi efficiat, nouem millia marcarum ei donat. Saleueltetiam, & alia quædam ab epiſcopio ablata redonat, plurima promittens rogat. Colonienſis vero Epiſcopus ſacramentum, quod dudum Ottoni fecerat paruipendens, & periurium & excommunicationem Apoſtolici non metuens, poſt feſtum S. Martini ad eundem Philippum cum Duce Brabantiæ Confluentiam venit, & ei iuramentum fidelitatis cum Duce ibidem fecit. Ibi etiam Rex Philippus celebrem curiam omnibus, qui aderant Principibus in Epiphania Domini Aquiſgrani indicit, & Colonienſis eum ibidem in Regem conſecrari & vngi promittit. Quod & factum eſt. Rex ergo vt propoſuerat cum pluribus regni Principibus Aquiſgrani venit: vbi cum maximo apparatu Colonienſis ei occurrit. Ibi Rex conſilio cum ſuis habito, vt Principes ſuam liberam electionem ſedis * antiquitatis inſtitutum non perdant, regium nomen & coronam deponit, & vt concorditer ab omnibus eligatur, precatur. Quod & factum eſt, & à Colonienſi Archiepiſcopo cum Maria * vxore ſua vngitur & conſecratur. Sifrido Moguntino & Cameracenſi Epiſcopo eiſdem diebus cum literis prope Coloniæ exiſtentibus, & pro hac iniuſta conſecratione excommunicationem ei intētantibus: Ottone etiam Rege languore ibidem detento, & omnium auxilio deſtituto.

* Secundum.

* al. Irena.

Hoc anno fuit æſtas calida & ſicca: & hyems longiſſima & nimis aſperrima.

Anno Domini MCCV. VIII.

Sifridus Moguntienſis Archiepiſcopus & Cameracenſis antiſtes à ſede Apoſtolica iudices conſtituti Coloniam venerunt, & in Eccleſia B. Petri Apoſtoli coram clero & vniuerſo populo Adolfum Epiſcopū excommunicatū à Papa pronunciauerunt, & per omnes conuentuales Eccleſias & parochias ciuitatis, vt per ſingulos dominicales & ſacros dies excōmunicaretur, præceperunt: hoc ēt in mandato habentes, vt ſi infra menſem poſt denominationē ſibi factam Romam ad ſatisfactionē ſe non conferret, officio & omni beneficio deſtitueretur. Caſtrum Hoſtade à Rege Ottone & Colonienſibus obſidetur, ſed obſidibus datis intactum relinquitur.

Per idem tempus Philippus Rex circa Pentecoſten celebrem curiam Spiræ habuit. Vbi Adolfus Epiſcopus de Colonienſibus querimoniam facit. Ibi Philippus Rex iudicio Principum, Adolfo etiam cum ſuis ſequacibus eum rogante & inſtigante, expeditionem Coloniæ omnibus qui aderant Principibus indicit. Sed eodem in pertinacia ſua perſeuerante, neque de excommunicatione vel mandato Papæ curante, præfati iudices conuocato vniuerſo clero & populo in die ſanctorum martyrum Geruaſij & Prothaſij coram omnibus in maiori Eccleſia præſente Ottone Rege & alijs nobilibus viris ab officio & dignitate pontificali depoſuerunt, & vt alium Epiſcopum eligerent, Apoſtolica auctoritate præceperunt. Sic eo depoſito ſecundum ſententiam ſummi Pontificis Bruno * Bunnenſis præpoſitus in Epiſcopum eligitur. Vnde mox per totum epiſcopatum Werræ plurimæ & graues per Epiſcopos & eorum complices oriuntur, fiunt incendia vbique, prædones emergunt vndique, bona Eccleſiarum rapiuntur, turres earum & villæ comburuntur, fiunt deprædationes pauperum & oppidanorum, expoliationes viduarum & pupillorum. Ciuitas etiam ab inimicis vndique vallatur, nulli ingredi vel egredi libere conceditur. Tuitienſe caſtrum ſtipatum ſagittarijs & militibus Comitis Adolfi de Monte ei opponitur & aduerſatur. Rhenus ſuperius & inferius, ne victualia vel mercimonia per naues inferantur, clauditur. Sic itaque ciues vndique arctati, & maxime per caſtrum ipſis oppoſitum: ſagittarij enim in domo prædicti Comitis Adolfi conſtituti, cum ſæpius ſagittis ſuis eos impeterent, & maledicta & conuitia plurima proferrent, naues maximas cum propugnaculis in medio Rheno ſtatuunt, & baliſtarios & ſariantos, qui illis in faciem fortiter reſiſtant, plurimos conſtituunt. Naues etiam alias inſtaurant, per quas ſæpius transvecti eundem Comitem & ſuos impugnant. Villas quoque ſuper litus Rheni ſitas, ipſi ſubditas rapinis & incendio deuaſtant: & ſic per annum & dimidium vario euentu ſimul confligunt & dimicant.

* de Sengenbach.

Poſt natiuitatem vero beatæ Mariæ Philippus Rex maximo exercitu con-

gregato Moſellam tranſiuit, & in feſto beati Michaelis Archangeli ante mœnia ciuitatis Coloniæ veniens eam impugnare cœpit. Sequenti vero die in ſuperiori parte ciuitatis tentoria ſua figit, & tota illa die eam impugnat & impetit. Hijs autem, qui intus erant fortiter repugnantibus, & aduerſarijs viriliter reſiſtentibus, cum per quinque dies eam impeteret, & nihil proficeret, ſed maximum damnum ſuorū præcipue equorum ibidem acciperet, relicta obſidione recedit, & cum vniuerſo exercitu ad expugnandam Nuſſiam procedit. Quam cum acriter impugnaret, illi de viribus ſuis diffidentes in deditionem venerunt, ciuitatem eius præcepto Adolfo Epiſcopo tradiderunt, & obſidibus ei datis ſeruire promiſerunt. Hijs geſtis, totam terram concremando, deuaſtando, pertranſiens recedit.

c paternarum 23. XX q. 5. &c....

Litteræ etiam Domini Papæ in hijs diebus Coloniæ præſentantur, in quibus inuaſores Eccleſiarum iubentur excommunicari, & tota terra eorum ſub interdicto poni. Vnde magis in inſaniam verſi ijdem raptores omnē furorem ſuum in clerum exagitantes, curtes & prædia eorum ſibi vendicant, reditus omnes per bienniū diripiunt, & in tantam paupertatem Eccleſiæ deueniunt, vt quidquid ornatus in auro & argento & gemmis pretioſis In eis ab antiquitus ſeruatum fuerat, totum diſtractum & venditum ſit.

IX.

Anno Domini MCCVI.

Philippus Rex cum exercitu iterum ad inferiores partes deſcendens, occurrente ſibi Adolfo Epiſcopo cum Comitibus & cæteris nobilibus terræ, totum epiſcoparum ſecundum libitum omnia ſibi ſubijciendo percurrit. Rex autem Otto & Bruno, qui ipſo menſe in Archiepiſcopum ordinatus fuerat à Syfrido Moguntino, præſentibus duobus Epiſcopis de Britannia à Rege Angliæ miſſis cum CCCC. militibus, & duobus millibus peditum de Colonia exeuntes cum eodem confligere ſtatuerunt. Sed traditione Heinrici de Lymburg ad caſtrum, quod dicitur Waſſinberch eum proſecuti, & in paluſtria loca deducti, & ab hoſtibus circumuenti, terga dantes fugere cœperunt. Quos mox aduerſarij inſequentes, & omnia, quæ ſecum detulerant, deprædantes, plures etiam ibi milites ceperunt. Rex vero cum Epiſcopo caſtrum ingreſſus, ſed ſtatim ab inimicis vndique vallatus occulte inde egrediens cum tribus ſocijs euaſit. Epiſcopus autem ibidem capitur, & Philippo Regi offertur, quem manicis ferreis conſtrictum ſecum duci iubet. Multi etiam ibi de vita diffidentes paludes & aquoſa loca ad occultandos ſe ingrediuntur: cætera multitudo armis ſpoliati, & veſtibus nudati, turpiter reuertuntur.

Poſt hæc ambo Reges, mediante Heinrico de Kalinihin, familiare colloquium iuxta Coloniam habuerunt: ſed quid ſimul contulerint vel conſiliati fuerint, *non omnibus illo in tempore innotuit.

**forte de filia Philippi iungenda Ottoni, vt poſtea factū.*
**Lantzkron.*

Philippus igitur Rex reuertens quendam montem nomine Gymnich iuxta Regiomagum occupat, & ad detrimentum totius prouinciæ ibidem caſtrum *collocat. Colonienſes vero conſiderantes ſibi totum Imperium aduerſari, & vbique ſuos conatus fruſtrari; conſilio & auxilio Ducis Brabantiæ & cæterorum nobilium terræ, Philippum Regem Bobardiæ adierunt, & ibidem ei reconciliati gratiam eius meruerunt. Qui etiam poſtea miſſo Spirenſi Epiſcopo Coloniam fidelitatis ab eis iuramentum exigit.

Per idem tempus Otto Rex de Colonia exiens Brunſvvich venit, ibique rebus ſuis ordinatis per mare nauigio Angliam intrauit. Vbi à Rege Angliæ auunculo ſcilicet ſuo & cunctis eius Baronibus cum magno honore ſuſcipitur, & per aliquod tempus detinetur, & poſtea dimiſſus ab eodem accepta magna pecunia reuertitur.

Eclipſis Solis facta eſt II. Cal. Martij, hora diei x. Nam plurimi humanum caput in Sole ſe vidiſſe teſtantur.

X.

Anno Domini MCCVII.

**Sinzich ad Rhenum ſitum.*

Philippus Rex Sinceche * colloquium cum quibuſdam Principibus & primorijs terræ illius habuit. Vbi Colonienſibus inuitatus in vigilia Paſchæ Coloniam venit, & cum maximo honore & fauore tam à clero, quam à cuncto populo ſuſcipitur. Qui etiam ibi per nouem dies demoratus, omnes iniuſtas exactiones vectiga-

vectigalium & iniuſtas monetas abiurare, & pacem firmam ſtabilire & iurare præcepit.

Eodem anno duo Cardinales Hugo ſcilicet Oſtienſis Epiſcopus, & Leo S. Crucis presbyter ad Regem Philippum in Alemanniam à curia Romana miſſi venerunt, vt ipſum & Ottonem Regem ad pacem & concordiam reuocarent; inordinata in regno ordinarent; & pro Brunone Colonienſe Archiepiſcopo, quem iam per annum captum tenebat, intercederent. Philippo ergo Rege circa feſtum S. Andreæ Apoſtoli apud Auguſtam ciuitatem Sueuiæ celebrem curiam habente, præfati Cardinales affuerunt, vbi plurima coram eis & Principibus de pace & compoſitione regni inter Reges tractata ſunt. Ibi etiam Adolfus Colonienſis quondam Archiepiſcopus eoſdem Cardinales adiens, interuentu Regis à banno ſoluitur; & vt ad ſatisfactionem Romam procedat, ipſi indicitur. Rex autem conſilio & petitionibus Cardinalium adquieſcens, Brunonem vinculis abſoluit, & ipſis reuertentibus ad gratiam ſummi Pontificis eum Romam tranſmiſit.

Anno Domini MCCVIII. XL.

Philippus Rex Patriarcham Aquileienſem cum aliis honoratis viris ad ſedem Apoſtolicam miſit pro confirmatione fœderis & compoſitionis, quæ per Cardinales inchoata fuerat, pro conſecratione imperiali, pro reſtitutione Domini Adolfi. Apoſtolicus autem ipſum Adolfum ad ſe cum legatis Regis ſupplicem venientem in oſculo pacis ſuſcepit, ſed tamen quod circa Brunonem fecerat, ratum eſſe volens, cum per biduum coram eo ab vtriſque ſatis allegatum fuiſſet, ipſum Brunonem in epiſcopatu confirmauit, literas ſuas Coloniam ad clerum & populum, & ad quoſque nobiles terræ illius tranſmittens, omnes ad eius fauorem & obœdientiam ſollicitauit. Formam etiam pacis & compoſitionis, pro qua præfati legati aduenerant, cum ſuis conſecretalibus approbans rurſum prædictos Cardinales remiſit, vt ad vnguem ipſum negotiū perducerent, imperauit. Quibus alpibus tranſcenſis cum ad exequendum mandatum ipſius in Teutoniam peruenifſent, rumor peſſimus percrebuit, ſcilicet Philippum Regem à Palatino Comite de Wittilinſbach Ottone apud Bauinperg peremtum.

Nam cum idem Rex in feſto S. Albani filiam fratris ſui Ottonis de Burgundia nuptam tradidiſſet Duci Meraniæ, * & cum maxima gloria ad deducendam puellam proceſſiſſet, & reuerſus in ciuitatem meridiano tempore omnibus recedentibus ſolus in quodam lobio cum Epiſcopo Spirenſi, & aliis duobus, ſcilicet Camerario & Dapifero ſuo remanſiſſet, ille nefarius homo cum XVI. militibus armatis adueniens introitum petiit. Qui cum iuſſu Regis intromiſſus fuiſſet, aliis foris remanentibus, gladium latenter de manu cuiusdam armigeri tulit, & quaſi Regem ſalutaturus acceſſit: quem cum audacter in caput eius vibraſſet, vno ictu eum interfecit. Quo ſtatim mortuo, Epiſcopo Spirenſi ſe occultante, alios duos in eum irruere volentes fortiter vulnerauit; & mox egreſſus aſcenſo equo cum ſuis fugere cœpit. Sic Rex Philippus cum per X. annos circumquaque Principes & nobiles ſubdidiſſet, prouincias & ciuitates perdomuiſſet, Papam etiam ſibi iam reconciliatum haberet; ſecundum diſpoſitionem Dei, in cuius manu ſunt omnium poteſtates & iura regnorum, & qui transfert regna atque conſtituit, XI. anno vitam cum regno perdidit. Sepultus eſt ibidem ſequenti die X. Kalend. Iul. ſcilicet in feſto S. Albini.

* Merania.

Sifridus igitur Mogontinus, capto apud Waſſinberg Brunone Archiepiſcopo, occulte de Colonia exiens Romam ad Apoſtolicum ſe tranſtulit, vbi per biennium in Eccleſia S. Sabinæ, vbi Cardinalis erat, degens Philippo Rege occiſo à Papa ad ſedem propriam remittitur, & auctoritate ipſius eiecto Lupoldo à cunctis Moguntiæ cum gloria ſuſcipitur. Cum quo etiam Bruno Archiepiſcopus à Papa honorifice dimiſſus rediens, in feſto ſanctorum martyrum Proti & Hiacynthi, cum maximo tripudio & gaudio à cuncto clero & populo Coloniæ ſuſcipitur. Sed (proh dolor) gaudium illud in breui mutatum eſt in mœrorem & luctum. Nam terrore aduentus eius cum tota prouincia à prædonibus purgata quieſceret, Adolfus etiam quondam Colonienſis Archiepiſcopus gratia reconciliationis ad

eum Coloniam veniens ſecundum præceptum Papæ eius obœdientiæ ſe ſubmiſiſſet, cæteri quoque eius fautores, Comites, & nobiles certatim ad eum venientes fidelitatis iuramentum præſtitiſſent, & obœdientiam promitterent: languore corripitur, & in caſtro, quod dicitur Blakinberg, per aliquot dies in lecto decubans, ſequenti die poſt feſtum Omnium Sanctorum morte præuenitur. Corpus eius Coloniam reportatum in maiori Eccleſia S. Petri Apoſtoli cum planctu & lacrymis plurimorum ſepelitur.

Item anno Domini MCCVIII. ab vrbe autem condita MDCCCCLIX. completis ab origine mundi annis ſex millibus quadringentis ſeptem, in feſto S. Martini apud Frankinuort celeberrimus conuentus Principum fuit, & vt plures teſtati ſunt, qui præſentes aderant, non in pluribus annis tot nobiles, tot potentes inſimul conueniſſe. Vbi Otto Rex nonageſimo tertio loco ab Auguſto ab omnibus in Regem eligitur, diademaque cum lancea Imperiali ei aſſignatur, filia Philippi Regis cum vniuerſis quæ poſſederat, in dotem ei datur. Qua etiam coram Rege & Principibus de morte patris conqueſta, iudicio omnium prædictus Palatinus & eius fautores proſcribuntur & damnantur. Ibi Rex primo, deinde cæteri Principes iurant firmam pacem terra marique ſeruandam, omnes iniuſtas exactiones vectigalium deponendas, omnia etiam iura à Karolo Magno inſtituta obſeruanda & tenenda.

Generali ergo electione Coloniæ habita, prioribus non concordantibus Rex miſſis literis aduentum ſuum præſtolari depoſcit. Qui etiam ante natale Domini Coloniam veniens cum honore maximo ſuſcipitur: vbi Theodericus* præpoſitus SS. Apoſtolorum eius conſilio & auxilio ab omnibus in Epiſcopum eligitur, & à cunctis nobilibus terræ ipſa electio approbatur: regalia quoque de manu eius ſuſcipiens, Ducatum Angariæ Philippo felicis memoriæ Colonienſi Archiepiſcopo à Friderico Imp. traditum, * expulſo Heinrico Duce Saxoniæ patre ipſius Regis, cum Ducatu Lotharingiæ, coram Heinrico Palatino Comite Rheni fratre eius, & Principibus, qui præſentes aderant, ipſi aſſignauit.

* de Berge.

* Sup. anno MCLXXX.

Ipſo etiam anno audiens Papa per totam prouinciam plurimas ciuitates, cum baronibus & nobilibus terræ, & clero, à fide catholica receſſiſſe, & in hæreſin decidiſſe; Cardinalem quendam virum ſapientem & religioſum illuc transmiſit, vt prædicatione & exhortatione ſua illos ad fidem reuocaret. Qui mox vt fines eorum attigit, & eis euangelium pacis obtulit, illi infelices vt aſpides obturantes aures, eundem virum ſanctum apprehendentes crudeliter interemerunt. Cuius corpus à fidelibus collectum, & ad cœnobium Monachorum S. Ægidii translatum ibidem ab Abbate & fratribus ſepultum eſt. Sed transacto anno cum ex iuſſione ſummi Pontificis ſepulchrum aperiretur, vt corpus martyris in Eccleſiam translatum in loco decentiori iuxta tumbam S. Ægidii poneretur, ita recens carne & ſanguine ſine aliqua corruptione inuentum eſt, ac ſi eodem die ibi poſitum fuiſſet. Tanta etiam illic fragrantia ſuauiſſimi odoris emanauit, vt qui præſentes aderant, totam Eccleſiam plenam aromatibus eſſe putarent.

Otto Palatinus Comes interfector Philippi Regis iuxta Danubium in quadam curti Monachorum de Eueralatens, Heinrico de Kalinthin proditus, & mox à militibus eius circumuentus crudeliter occiditur, & vt decuit digna morte vitam finiuit.

Item ipſo anno III. Id April. allatæ ſunt nobis reliquiæ capitis S. Pantaleonis patroni noſtri: quæ per Heinricum de Vlmene de Conſtantinopoli cum aliis innumeris reliquiis translatæ, & ab eo per Domnum Albertum Abbatem de Lacu nobis transmiſſæ, & cum maxima veneratione totius cleri & populi ſuſceptæ, reconditæ ſunt cum aliis pretioſiſſimis reliquiis in capite argenteo & deaurato.

Anno Domini MCCIX.

Innocentius Papa audiens Principes totius Imperii Ottonē in Regem elegiſſe, & eorū conſilio Philippi Regis filiam quamuis conſanguinitate ei iunctam propter bonum pacis & concordiæ illi in matrimonio ſociaſſe, iterū ſupradictos Cardinales,

dinales, ſcilicet Hugonem Oſtieuſem Epiſcopum, & Leonem in Alemanniam ad Regem & Principes miſit, & quod factum fuerat, auctoritate ſua confirmauit. Qui etiam ſingulas ciuitates tam Saxoniæ quam Alemanniæ viſitantes, & iuſtitiam vndique Eccleſiis facientes, poſt Paſcha Coloniam venerunt, vbi à Theoderico Colonienſi Archiepiſcopo electo, & vniuerſo clero cum gloria ſuſcepti, & magno honore per dies xv. ſunt detenti.

Theodericus ergo Colonienſis electus ſabbato poſt Pentecoſten à Theoderico Traiectenſi Epiſcopo in presbyterum ordinatur, & ſequenti Dominica, id eſt, octaua Pentecoſtes à Goardo Leodicenſi antiſtite præſentibus ſuffraganeis ſuis in Archiepiſcopum conſecratur.

Ipſo ſiquidem anno Abbas Ciſtercienſis, & alii Abbates eiusdem ordinis, iterum à Papa in prouinciam conuertendi gratia Begginos ad fidem mittunt: ſed ab eis contemti, & cum ignominia repulſi ſunt.

Eodem etiam anno Otto Rex Italiam cum magno apparatu intrauit, vbi Principes totius Longobardiæ ei occurrentes cum gloria ſuſceperunt, ciuitates & caſtella eius dominio ſubdiderunt, infinitam pecuniam vectigalium & tributorum à temporibus Henrici Imp. reſeruatam tradiderunt. Poſt hæc Romam progreſſus occurrente ſibi Papa cum Cardinalibus & Senatu cum honore ſuſcipitur, & ſequenti Dominica poſt feſtum S. Michaelis Archangeli, id eſt, III. non. Octob. in Eccleſia maiori S. Petri Apoſtoli in Imperatorem conſecratur. Quo conſecrato oritur inter eos controuerſia propter marchiam domnæ Methildis, quæ quondam fuit filia Rutgeri Principis Siciliæ viri famoſiſſimi, & vxor Conradi Regis filii Heinrici Imp. IV. viri catholici & Apoſtolicæ ſedi ſubiectiſſimi: qui contra voluntatem patris per quasdam Italiæ partes & nomen & dignitatem Regis annis fere nouem obtinuit, & terram ſpatioſiſſimam poſſedit. Poſt cuius mortem illa turturina prædita fide ſecundos deteſtabatur amplexus, & in viduitate permanens Marchiam ſibi à viro relictam vt vir ſapientiſſimus gubernabat. Quæ ad ſenilem perueniens ætatem circumuenta à Papa, tunc temporis Marchiam * Imperium attinentem, quam regebat, magiſtratibus & poteſtatibus inſciis & inconſultis, beato Petro tradidit. Quæ tamen poſt mortem eius ab Imperatoribus ſedi Apoſtolicæ ablata, & Imperio reſtituta eſt. Hanc ergo terram Papa ante conſecrationem ſibi reſtitui poſtulans, Imperator vt nouus homo & rei neſcius annuit & promiſit: ſed poſt conſecrationem à poteſtatibus & magiſtratibus reuocatus & prohibitus, minime reſtituit.

* Antenita nam Vide Extrauag. XII. Ioannis XXII.

Hoc anno erat æſtas tonitruis, fulminibus, & imbribus valde tempeſtuoſa, & hyems nimis aſperrima.

Anno Domini MCCX.

Nouus Imperator in Italia commoratur, quæ ordinanda & diſponenda per prouincias & ciuitates erant, ordinans & diſponens: Apuliam etiam Imperio reſtituere volens, quam Siculus à Papa in feudo ſe tenere affirmabat, quam etiam quidam Rutgerus nomine quondam Imperiò vi ablatam inuaſerat. Exercitum ſatis copioſum per quoſdam primores terræ illius in eam tranſmiſit, quos poſtea ſubſecutus iuxta Capuam commoratur. Hinc grauiſſimæ diſcordiæ inter Papam & ipſum oriuntur. Imperator à Papa excommunicatur. Imperator per ciuitates & caſtella cuſtodibus deputatis, ne cui adeundi Papam pro aliquo negotio liceat, interdicit.

c. ad apoſtolica Ext. de ſent. & re iudic. in 6.

Hoc anno in Aduentu Domini quidam hæreſiarcha Bernhardus nomine cum aliis nouem, quorum quatuor ſacerdotes erant, Pariſios venientes, occulte peruertere populum nitebantur: qui Epiſcopo proditi comprehenduntur, & coram magiſtris & clero ſtatuuntur. Sed cum ſatis cum eis de fide diſputatum fuiſſet, de hæreſi conuicti, & à Rege in vigilia Thomæ Apoſtoli incendio perire iuſſi ſunt.

Ipſa etiam die tam vehementiſſimus ventus fuit, vt per prouincias plurima ædificia deiiceret, & arbores maximas funditus euelleret.

Eodem etiam anno hortatu Apoſtolici * plurima multitudo ex omni Francia,

* c. 13. Ext. de hæreticis 5. catholici.

Anglia & Lotharingia crùce ſignati ad eoſdem Begginos profecti ſunt. Qui ductotibus & rectoribus, Abbate ſcilicet Ciſtercienſi, & Simone Comite de Monte forti ad Toloſam ciuitatem munitiſſimam deducti eam obſidione cinxerunt. Sed ciues cum fideles & Chriſtianos ſe faterentur, & à catholica fide nunquam receſſiſſe, acceptis ab eis cc. obſidibus ex melioribus receſſerunt, & terram Remundi, qui erat caput & princeps totius peruerſitatis, & ab eis quaſi Deus colebatur, intrauerunt omnia depopulantes, quaſdam etiam ciuitates cum caſtellis capientes, & quos ad fidem reducere non poterant, igne cremantes. Ipſum etiam in firmiſſimo & altiſſimo caſtro nomine Termis, cum Rutgero filio ſororis Comitis S. Ægidii, milite pulcherrimo & ditiſſimo obſederunt, vbi etiam idem Rutgerus ſagitta interiit. Ipſe autem Remundus cum per quinque dies ibidem obſideretur, & cotidie populo ſe monſtraret auream habens in capite caſſidem, tamen diffidens de firmitate caſtri nocte cum c. ſociis occulte deſcendens in manus xl. peregrinorum, qui ad quendam fontem potare de caſtris ierant, incidit, à quibus cum omnibus ſuis capitur. Sed cum infinitam pecuniam, ne in manus Teutonicorum traderetur, promitteret; non adquieuerunt, ſed capitaneis exercitus eum præſentauerunt. A quibus dum ad fidem rectam redire hortaretur, & non adquieſceret, incarcerauerunt eum, vbi & mortuus eſt. Caſtrum etiam capientes, & incendio deſtruentes, vxorem ſimul eius cum ſorore ipſius, & filia eius virgine, & aliis nobilibus ceperunt: quæ dum nec blanditiis, nec minis molliri poſſent, vt relicto errore ad veritatis tramitem redirent, inſtructo ingenti rogo omnes crematæ ſunt.

Anno Domini MCCXI.

Otto Imperator proſperis vtens ſucceſſibus totam ſibi Apuliam & Calabriam ſubiecit: ciuitates in deditionem accepit, caſtra militibus ſuis muniuit. Ibi etiam quidam Princeps Siciliæ cum Sarracenis, qui fortiſſima caſtra in montanis tenebant, eum inuitantes totam Siciliam eius ditioni ſubdendam promittebant.*

* deeſt aliquid.

Ipſo anno multitudo nobilium ex diuerſis partibus cum turba innumerabili, ad Begginos iterum profecta plurimas ciuitates & caſtra ceperunt, & magnam multitudinem eorum incendio & ſuſpendio necauerunt, terram quam ſubegerant Comiti Simoni de Monte forti tuendam commendantes.

Ipſo etiam anno Syfridus Mogontienſis Archiepiſcopus & legatus à Papa conſtitutus cum Hermanno Lantgrauio & Rege Boemiæ, & quibuſdam Principibus & nobilibus terræ apud Bauinberg colloquium habuit, vbi Epiſcopum ipſius ciuitatis propter necem Philippi Regis expulſum reſtituerunt. Cauſa etiam huius negotii fuit, vt ſecundum præceptum Papæ Ottonem Imp. relinquerent, & Fridericum Regem Siciliæ filium Heinrici Imp. eligerent. Sed cum plures aſſenſum non præberent, infecto negotio receſſerunt. Ibi etiam Syfridus Epiſcopus Ottonem Imperatorem excommunicauit, & miſſis literis ſuis ad omnes Archiepiſcopos & Epiſcopos vt ipſum facerēt, auctoritate Apoſtolica præcepit. Vnde commotus Palatinus Comes Rheni, frater Imperatoris Heinricus, cum Duce Brabantiæ, & cæteris nobilibus Lotharingiæ & ſuperiorum partium, totum epiſcopatum Moguntienſem circa feſtum S. Michaelis incendio & rapina vaſtauit, nihil præter ciuitates & caſtra intactum relinquens.

Tunc etiam circa quadrageſimam Imperator de Italia rediit.

Anno Domini MCCXII.

Imperator apud Nurinberg celeberrimam curiam circa Pentecoſte habuit, vbi omnibus, qui præſentes erant Principibus cauſam vverræ inter ipſum & Papam innoteſcit. Regnum etiam Boemiæ abiudicatum Odoacro Regi per ſententiam Principum filio ipſius præſentibus Supanis & pluribus nobilibus terræ cum VI. vexillis aſſignat. Nam matrem iuuenis ſororem ſcilicet Marchionis de Miſſene repudiauerat, & filiam Regis Vngari duxerat.

Leodium in die Aſcenſionis Domini à Duce Brabantiæ H. fugato Houardo Epiſcopo capitur, & maxima præda & plures diuitiæ à militibus & ſariantis ibi diripiuntur.

In ipſa

In ipſa etiam vigilia Aſcenſionis Adolfus quondam Colonienſis Archiepiſcopus Coloniam veniens prioribus & clero ſe à Papa inueſtitum, & Theodoricum officio & beneficio deſtitutum affirmabat, pro eo quod à Syfrido Mogontienſe Archiepiſcopo & legato ſedis Apoſtolicæ propter Ottonem Imperatorem excommunicatus miſſas celebraſſet, & chriſma confeciſſet. Clerum etiam ſibi obœdire Apoſtolica auctoritate præcepit. Theodericus vero Archiepiſcopus cernens ſe à clero derelictum, ad ſatisfactionem Romam progreditur, vbi per longum tempus demoratur.

Eodem anno multitudo populi ex omni Saxonia & Weſtfalia & Freſia & diuerſis partibus cruce ſignati ad expugnandos Begginos proficiſcuntur. Quorum multi terrore exercitus relictis ciuitatibus & caſtris fugerunt. Alii miſeratione Dei per Cardinalem, qui à ſede Romana illuc miſſus fuerat, relicto errore ad fidem catholicam reuocantur, Eccleſiæ aperiuntur & mundantur, officia diuina reſumuntur, miſſæ publicæ coram peregrinis celebrantur. Hiis ita patratis quidam ad natale ſolum reuertuntur, quidam cum Duce Auſtriæ Lutpoldo ad Hiſpanias contra Ethnicos pugnaturi progrediuntur. Ibi enim infinita multitudo Sarracenorum & cæterorum gentilium, à Maſſamitho Rege Marroch miſſa, nauigio mare tranſierat, vt illi totã Hiſpaniam ſubiiceret, & omnes Chriſtianos ex ea eliminaret. Commiſſo itaque bello à Rege Hiſpaniæ & cæteris Chriſtianis cum eo, Domino Deo populo ſuo victoriam conferente innumerabilis multitudo eorum proſternitur: cæteri autem ad naues fugientes in mare demerguntur.

Ipſo etiam anno ex omni Francia & Teutonica pueri diuerſæ ætatis & conditionis cruce ſignati, ad ſubuentionem ſanctæ terræ, Iheroſolymam proficiſci diuinitus ſibi imperatum affirmabant. Quorum exemplo multitudo iuuenum & mulierum cruce ſe ſignantes cum eis ire diſponunt. Quibus etiam quidam maligni homines admixti ea quæ extulerant & à fidelibus quotidie accipiebant, nequiter & furtiue ſubtrahentes occulte receſſerunt: quorum vnus Coloniæ comprehenſus ſuſpendio vitam finiuit. Multi etiam illorum in ſyluis & deſertis locis æſtu, fame, & ſiti perierunt: alii alpes transgreſſi mox vt Italiam intrauerunt, à Longobardis ſpoliati & repulſi* cum ignominia redierunt.

*Vide c. ſi vero. 34. En. de ſent. excommun.

Circa idem tempus Otto Imp. Thuringiam cum exercitu intrat, & ad iniuriam Herimanni Lantgrauii totam terram illam igne & ferro vaſtat. Northuſui etiam nuptias celebrauit, ducens filiam Philippi Regis, quæ ſibi deſponſata fuerat, quæ quarta die rebus exceſſit humanis.

Item ipſo anno Fridericus Rex Siciliæ filius Heinrici Imperatoris Romam veniens à Papa cum honore ſuſcipitur, & quorundam Principum auxilio Italiam tranſiens in Alemanniam venit: vbi à cunctis Principibus & nobilibus ſuperiorũ partium lætus ſuſcipitur. Otto vero Imp. cum exercitu illi occurrere ſtatuit: ſed videns infirmiorem partem ſuam, dimiſſo exercitu occulte ad inferiores partes ſe tranſtulit. Ipſe autem Fridericus Mogontiam veniens, in feſto S. Andreæ Apoſtoli celebrem curiam habuit: vbi plurimi Principes ab eo in beneficiati fidelitatis iuramentum præſtiterunt.

Theodericus Traiectenſis Epiſcopus in die S. Nicolai obiit, pro quo Otto frater Comitis de Gebrin ſuccedit.

Anno Domini MCCXIII. XVI.

Simon de Monte forti cum Chriſtianis, qui ei in auxilium venerant, Toloſam ciuitatem contra Comitem S. Egidii & Begginos profectus bellum inſtituit. Vbi congreſſione facta Rex Arragoniæ, qui Begginis in auxilium venerat, occiditur, & Chriſtiani victoriam conſequuntur.

Eodem anno Philippus Rex Franciæ cum maximo exercitu Flandriam intrauit, vt Ferrandum Comitem expelleret, & terram ſuo dominio ſubiugaret. Sed non ſecundum voluntatem ſuam euenit. Nam plurimis ſuorum ibidem occiſis cum magno detrimento & ignominia victus rediit.

Circa Autumnum etiam Dux Brabantiæ cum Epiſcopo Leodicenſe dimicans ſuperatur: vbi omnes fere ſui aut occiduntur, aut capiuntur.

Item ipſo anno Otto Monaſterienſis Epiſcopus Coloniam veniens, à quibusdam fautoribus Imperatoris capitur, & Werdene miſſus, iuſſu ipſius viuentis mancipatur. Quapropter ciuitas à Syfrido ſedis Romanæ legato excommunicatur, diuinaque officia in Eccleſiis celebrari prohibentur.

XVII. Anno Domini MCCXIV.

Domnus Papa dolens ſanctam terram tanto tempore ſub poteſtate & ludibrio paganorum conſtitutam: miſſis literis ſuis per omnes fines Chriſtianorum, quoslibet idoneos magiſtros prædicare crucem præcipit, vnde per diuerſas prouincias innumerabilis multitudo, pro amore Chriſti & liberatione ſanctæ terræ cruce ſe ſignat.

Eodem anno Otto Imp. terram Comitis de Gelrin igne & ferro vaſtat.

Circa Iulium etiam menſem idem Imperator cum Comite Flandriæ Ferrando, & Duce Brabantiæ, & plurimo exercitu contra Regem Galliæ ad bellum proficiſcitur: vbi iuxta Tornacum prælio commiſſo Rex Galliæ victoriam obtinuit. Ferrandus cum pluribus nobilibus tam Flandriæ, quam Lotharingiæ ibidem capitur, & Pariſius miſſi vinculis mancipantur.

Ipſo etiam tempore Fridericus Rex Siciliæ cum validiſſimo exercitu Moſellam tranſiuit, & terrore ſuo quoslibet nobiles terræ illius ad fauorem ſuum inclinauit. Deinde Moſam tranſiens Ducem Brabantiæ petiit: qui celeri aduentu eius territus ſupplex ad eum venit, fidelitatem promiſit, inſuper filium ſuum & alios nobiles viros obſides dedit.

Item ipſo anno II. Non. Martii cometa ſtella apparuit, & XVI. Kalend. Aprilis eclipſis Lunæ fuit.

XVIII. Anno Domini MCCXV.

Fridericus Rex apud Andernacum colloquium Kalend. Maii cum nobilibus terræ illius habuit, vbi Dux Bavvariæ & plurimi nobiles cruce ſignantur.

Otto itaque Imperator Coloniæ diu cum vxore ſua commoratus, & ab omnibus derelictus, cum nullas preces pro abſolutione Epiſcopi, quem Werdene captum tenebat, admitteret, Adolfus Comes de Monte ipſum caſtrum, quo tenebatur, obſedit. Quod dum per plurimos dies impugnaret, & parum proficeret, tandem per foſſores maximas cauationes per fundamentum turris faciens ipſos defenſores caſtri in deſperationem induxit. Qui neceſſitate compulſi Epiſcopum cum ipſo caſtro tradiderunt, liberum receſſum cum ſuis omnibus ab eodem impetrantes. Quod factum eſt in vigilia beati Iacobi Apoſtoli.

In ipſa etiam vigilia Fridericus Rex Siciliæ cum quibusdam Principibus & nobilibus totius Lotharingiæ Aquiſgrani veniens, ſequenti die ſcilicet in feſto S. Iacobi à Syfrido legato Apoſtolicæ ſedis Coloniæ Archiepiſcopo non exiſtente, in Regem vngitur, & in regali ſede collocatur. Quo mox conſecrato, Iohanne Xantenſi ſcholaſtico crucem ibidem prædicante ad ſubuentionem ſanctæ terræ cruce ſignatur. Poſt quem Syfridus Mogontienſis Archiepiſcopus, Leodicenſis, Bauinbergenſis, Pactauienſis, Argentinenſis Epiſcopi, Dux Merauiæ, Dux Brabantiæ, H. Dux de Lynburg, Dux de Ancei, Palatinus Comes de Tuingin,* Marchio de Bade, S. Comes de Los, W. Comes de Iuliaco, H. Comes de Seine, H. Comes de Monte, & alii plurimi nobiles, & magna equeſtris ordinis multitudo cruce ſignantur.

* Tubingen.

Poſt hæc Trebitorum Archiepiſcopus Coloniam veniens ciues ad concordiam & ſubiectionem F. Regis hortabatur. Quod dum cum Duce Brabantiæ elaboraſſet, in octaua S. Pantaleonis miſſas in Eccleſia S. Petri celebrauit, clerum & populum à nodo excommunicationis abſoluit. Nam ciuitas per annum & V. menſes propter Imperatorem excommunicata & ſub interdicto poſita fuerat, & diuina in Eccleſiis officia omiſſa.

In ipſa etiam die F. Rex ciuitatem ingreſſus à ciuibus & clero ſuſcipitur, & per ſeptem dies ibidem demoratus, omnes præſentes nobiles tam ſuperiorum, quam inferiorum partium falſas monetas & iniuſtas exactiones vectigalium abiurare, & firmam pacem præcepit.

Ipſo

Ipſo anno v. Kal. Septemb. circa horam primam diei terræ motus fuit.

Eodem etiam anno Papa Romæ Concilium habuit: vbi tam de transmarinis partibus, quam de cunctis Chriſtianorum finibus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Prælatis Eccleſiarum congregatis in Eccleſia S. Iohannis Baptiſtæ conſilium in feſto S. Martini inchoatum, & vſque ad feſtum S. Andreæ protractum, nihil dignum memoriæ quod commendari poſſit, ibi actum eſt, niſi quod Orientalis Eccleſia (quod antea inauditum fuit) ſe ſubditam Romanæ Eccleſiæ exhibuit. Nam Conſtantinopoli duo in patriarcham electi Romam venerunt: qui ambos conſilio Cardinalium depoſuit, & tertium ſubſtituit & inueſtiuit, & ad ſedem propriam remiſit. *Vide ca. ſcriptum. 40. ext de elect.*

Theodoricus ergo Colonienſis Archiepiſcopus diu ibidem demoratus cum officii ſui reſtitutionem minime impetrare poſſet, priores Eccleſiæ acceptis à Papa literis alium eligere iuſſi ſunt. Qui Coloniam redeuntes, & ſecunda feria poſt Dominicam Inuocauit in eccleſia beati Petri conuenientes, Engilbertum* maiorem præpoſitum in Epiſcopum elegerunt. ** Com. de Berge. XVIV.*

Anno Domini MCCXVI.

Fridericus Rex in feſto Apoſtolorum Philippi & Iacobi curiam apud Nurinberch habuit: vbi Petrus Cardinalis S. Potentianæ à Domino Papa miſſus affuit. Huic curiæ Engelbertus Colonienſis electus ſe exhibuit, & à Domino Petro Cardinale confirmatus regalia à Friderico Rege ſuſcepit.

Eodem anno à venerabili Triderico Heiſtorum Epiſcopo conſecrata eſt Eccleſia S. Pantaleonis v. Kal. Maii. Nam quondam ſcilicet anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXXX. conſecrata fuerat à Warino venerabili Colonienſi Archiepiſcopo. Sed propter violata cornua altarium, principale altare cum aliis duobus ex vtraque parte ſcilicet beatorum Petri & Pauli ibidem deſtructis, & nouis reparatis, conſecrata ſunt cum capellula ſanctuario contigua, quæ in honore S. Catharinæ virginis conſecrata eſt.

Ipſo etiam anno poſt octauam Apoſtolorum Innocentius Papa obiit, cui Cincius Cardinalis quatuor coronatorum ſuccedit, & dictus eſt Honorius III.

Item ipſo anno Iohannes Rex Angliæ diu diffidens cum Baronibus & nobilibus terræ ſuæ cum ſe ei opponerent, quoſdam ex eis capiens crudeliter interemit, reliquos in Lunnenſe ciuitate, quæ eſt metropolis Angliæ obſedit. Quos dum cottidie acrius impeteret, illi anguſtiati occulte nuncios mittentes, Ludeuuicum filium Regis Franciæ in auxilium accerſierunt. Qui pluribus nauibus aduectus, eum ab obſidione recedere coegit, & ab ipſis ſuſceptus Regem circumquaque perſecutus eſt, caſtella & ciuitates plurimas ſibi ſubiiciens. Iohannes igitur Rex præ dolore languore correptus moritur, & ſuccedit Heinricus filius eius. Qui reconciliatis ſibi Baronibus terræ, Ludeuuico Regi Franciæ ſecundo cum copioſo exercitu & pluribus nauibus Angliam reuertenti occurrit, & nauali prælio commiſſo magnam multitudinem exercitus captis & ſubmerſis nauibus occidit, ipſumque in quodam fortiſſimo caſtro obſidione cinxit, & in tantum artauit, vt totam terram quam pater ſuus patri eius abſtulerat, datis obſidibus reddi promitteret. *c. nouit 13. extr. de iudic.*

SECVNDVS ANNVS FRIDERICI REGIS.

ANno Dominicæ incarnationis MCCXVII. Andreas Rex Vngariæ, Lupoldus Dux Auſtriæ, cum Epiſcopis & Comitibus, & copioſa multitudine ſignatorũ mare tranſierunt. Item Wilhelmus Comes Hollandiæ, & Georgius Comes de Wide, cum aliis cruce ſignatis Teutoniæ, ad terram ſanctam nauigio proficiſci deſiderantibus ſuper vnum de nobilioribus terræ fluuiis fluuium Moſam congregati ſunt apud Vlerdinge. Quarto igitur Kalend. Iunii prædicti peregrini ſe & ſua illi commendantes, cui eſt in veſtimento & femore ſcriptum, *Rex Regum & Dominus Dominantium*, oppanſis velis læti mare conſcendunt. Sicque in pulcro comitatu ſulcantes æquora in Kal. Iulii applicant in Anglia apud Dertmudin.

TERTIA EXPEDITIO AB ANdrea Rege, & aliis Principibus Imperii.

TErtio Non. huius menſis hinc recedentes perueniunt ad mare Britannicum, vbi inter rupes in mari latentes confracta eſt nauis de Munheim. Inde applicant in Britannia apud S. Matthæum in finibus terrarum, quod vulgari nomine *Fineprosterne* dicitur. Hinc perueniunt ad portum Phare, in regno Legionenſi. Ibi naues in portu relinquentes, petunt limina glorioſi Apoſtoli Iacobi in Compoſtella. Item præfati cruce ſignati in martyrio beatorum Petri & Pauli, naues intrant, mare aſcendunt, vbi orta tempeſtate ſæuiſſima ſeparatæ ſunt naues VI. Non. Iulii & Comes Hollandiæ, portum petunt cum pluribus nauibus in regno Portugalenſe, in cuius introitu tres naues confractæ ſunt. Comes vero de Wide cum aliis nauibus reliquis intrauit portum in eodem regno. Inde recedentes VI. Id Iulii proxima ſequenti feria portum intrant Vlixibonenſem. Eſt enim Vlixibona ciuitas optima, optime ſita, in eo ſcilicet loco vbi aurifer us Tagus mari Oceano copulatur. Hanc enim ciuitatem quondam conſtruxit Vlixes, cum à Troia poſt eius deſtructionem receſſit: prius enim ibidem inuenerat Achillem, inter filias Lycomedis in veſte muliebri latêtem. Nunc autem ibi veneratur corpus beati Vincentii Leuitæ & martyris. Cum itaque dicti cruce ſignati per aliquot dies in hoc loco morarentur, expectantes alias naues, cum quibus condixerant, acceſſerunt ad eos Seuerus Epiſcopus Vlixibonenſis, Epiſcopus Elborenſis, Martinus commendator militiæ de Palmela, Templarii, Hoſpitalarii cum aliis nobilibus Portugalliæ; ſuas eis continuas tribulationes & anguſtias ex nimia vicinia Sarracenorum querulose ac lamentabiliter exponebant, aſſerentes caſtrum quoddam eſſe in finibus ipſorum à Saracenis inhabitatum, nomine Alchaz, à quo olim fratres qui de Gladio appellantur, ſunt eiecti & captiuati, addentes etiam hoc caſtrum in penſione C. Chriſtianorum ſuo Regi de Marroch ſingulis annis fore obligatum. Sicque petierunt, vt intuitu Chriſtianæ religionis ab incolis huius loci valida manu eos dignarentur liberare, cum hoc caſtrum eſſet clauis & antemurale totius erroris Hiſpaniæ. At dicti Comites conſilio cum diſcretis habito attendentes viam maris ex inæqualitate temporis eis eſſe præcluſam, & præſentiam ipſorum terræ ſanctæ minus fore vtilem, maxime cum Romanorum Rex & Romani cum multis Principibus Alemanniæ hoc tempore non tranſeant, elegerunt potius in obſequio diuino medio tempore inſudare, & inimicorum fidei fines inuadere, quam apud locum aliquem quieſcẽdo tanquam ſerui inutiles ocio vacare. Sicq; ad obſidendum præfatum caſtrum conſpiratum eſt. Ab hoc itaque facto plurimi diſcordabant, & maxime Freſones, qui proxima ſequenti feria poſt feſtum Iacobi ab Vlixibona cum LXXX. nauibus vel paulo plus receſſerunt. Tertio igitur Kal. Auguſti obſeſſum à dictis Comitibus eſt caſtrum, ſed III. non. huius menſis aduenerunt in pulcro comitatu præfati Epiſcopi & fratres militiæ S. Iacobi, qui & *de gladio* appellantur, cum aliis nobilibus de regno Portugalliæ. Statim poſt hoc impletum eſt foſſatum, & factus eſt inſultus, & inſtrumenta bellica ſunt contra murum, & interfecti ſunt tam Chriſtiani quam Sarraceni, iſti lapidibus, illi ſagittis. Poſtea acceſſerunt foſſores ſub terra fodientes, vt murum deiicerent. At Sarraceni è contrario fodientes noſtros impedierunt. Tamen tam illorum labore tam ex iſtorum circa feſtum S. Bartolomei cecidit vna turris, nec tamen patuit aditus: interior enim pars parietis manſit. Proxima itaq; ſequenti feria poſt feſtum natiuitatis S. Mariæ contra Chriſtianos congregati ſunt quatuor Reges Sarracenorum in multitudine graui, Rex ſcilicet Siciliæ quæ alio nomine Hiſpal dicitur, in qua quondam beatus Iſidorus erat Archiepiſcopus, & Rex de Corduba, vnde Lucanus extitit oriundus, ſicut eius epitaphium teſtatur: *Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi: Quum geſſere pares, hinc ſocer, inde gener.* Tertius Rex de Iehen: quartus de Badaionz. Iſti Reges fixere tentoria prope Chriſtianos ad vnam leucam, volentes Chriſtianos de præfato caſtro effugare, & captiuatos ſecum abducere. Sed omnipotens Deus, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus dans gratiam, dignatus eſt ſuos confortare tribus mi-

Schnueribruder.

taculis

raculis præoſtenſis. Ipſa enim die ad veſperas apparuit triumphale in aere vexillum ſanctæ Crucis in ſignum victoriæ. Poſt noctis medium venit in adiutorium Chriſtianorum Petrus magiſter militiæ Templi, & in ipſo conflictu viſa eſt candidatorum turba cœlitus miſſa. Mane autem facto in die videlicet Proti & Iacinthi in maxima elatione dicti Reges à parte Orientali ad pugnam ſunt ordinati. At Chriſtiani minores hiis numero, maiores autem merito ſuas acies debito ordine ſtruxerunt à parte occidentali: vnde refulſit Sol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis, & fortitudo gentium corde confuſa eſt. Quid plura? Illi in viribus, iſti in fide confidunt. At Martinus commendator Palmete, paruus corpore, corde leo, vexillum dextrum vibrans clypeumque ſiniſtro lateri adaptans, galeato vertice parumper demiſſo, cornipedem acuto calcare pungens, ruituræ gentis medium protumpit in agmen: cui non minor ipſo iungitur in pugna Petrus magiſter militiæ Templi, quos audacter ſequitur non ſegnis turba ſuorum. Hic equus opponitur equis, hic enſibus enſis, hic clypeus clypeis, hic obruta caſſide caſſis. Quid plura? Qui eſt ante ſecula, humiliauit eos, quorum prius ſublimes erant palpebræ, & ſupercilia erecta. Nam duo Reges ibi ceciderunt, ille ſcilicet de Corduba, & ille de Iehen: præterea pluſquam XIV. millia Sarracenorum, præter captiuos qui infiniti erant. Inſuper etiam galeæ, quas per mare adduxerunt, fugatæ ſunt. Reliquerunt etiam in campo omnia tentoria cum tota ſuppellectili ſua.

Circa feſtum vero XI. millium Virginum per foſſores cecidit altera turris. Tunc demum perterriti infelices caſtrum reddiderunt, & ſe & ſua in manus Chriſtianorum dederunt, qui omnes venundati ſunt. Inuentæ ſunt enim in hoc caſtro, tam de viris quam de mulieribus, quam patuulis, perſonæ circa duo millia & quinquaginta. Et redditum eſt caſtrum ex parte peregrinorum fratribus de Gladio.

Poſt feſtum Omnium Sanctorum vnlnerſus excitus cruce ſignatorum reuerſus eſt Vlixibonam, tota hyeme ibidem bonam ducens vitam.

Item eodem anno VI. feria poſt feſtum Omnium Sanctorum, Patriarcha Iheroſolomitanus cum magna deuotione tam Cleri quam populi tollens viuificæ Crucis lignum, profectus eſt ab Acaron in caſtra Domini, quæ iam proceſſerant ad Recordanna. Hoc autem dulce lignum poſt terram ſanctam perditam reuerenter repoſitum diligenter ſeruatum eſt vſque ad hæc tempora. Imminente ſiquidem conflictu Sarracenorum cum Chriſtianis cogitauerunt prudenter Chriſtiani diuidere lignum in partes duas, & partem vnam ad prælium deferre, quæ ibidem perdita fuit, & partem aliam reſeruare quæ nunc exhibetur. Cui Rex Vngariæ & Dux Auſtriæ de loco caſtrorum progreſſi nudis pedibus occurrentes deoſculati ſunt eam, cum tali ſigno obuiam euntes Soldano Babylonis, cuius filius Coradinus iactauerat ſe pugnaturum cum Chriſtianis qui Acaron fuerant congregati. Ideoque ordinatis aciebus obuiam illi proceſſerunt per planum Fabæ vſque ad fontem Tubaniæ, multum eo die laborantes. Præmiſſis etiam exploratoribus, puluis aſcendens à longe aduerſariorum motum indicabat: Sed incerti fuerunt, vtrum contra eos an fugiendo properarent.

Sequenti vero die ſecus montes Gelboe, quos habuerunt ad dexteram & paludem ad ſiniſtram incedentes, venerunt Bethſaidam vbi caſtra fixerat aduerſarius. Sed trium Regum, Vngariæ ſcilicet, Iheroſolimitani, & Cypri, non ſuſtinens præſentiam fugiens terram vaſtandam Chriſtianis reliquit. Vnde Iordanem tranſeuntes in vigilia S. Martini corpora ſua pacificelauerunt, & requieuerunt per triduum, deinde ſecus littus maris Galileæ tres manſiones fecerunt peragrantes, in quibus Saluaror conuerſatus eſt: aſpicientes Bethſaidam ciuitatem Andreæ & Petri nunc in caſale modicum redactam. Demonſtrata ſunt loca vbi Chriſtus diſcipulos vocauit, & ſupra mare ſiccis pedibus ambulauit, deſertum tranſierunt & loca vbi Dominus turbas pauit, & vbi cum diſcipulis poſt reſurrectionem

mandauit, & ſic per Capharnaum in iumentis infirmos ſuos portantes reuerſi ſunt Acaron cum præda ac multitudine captiuorum. Deinde ad montem Thabor peruenerunt: vbi Coradinus caſtrum fortiſſimum cum LXXVII. turribus conſtruxerat, & duo millia conductorum militum ad reſiſtendum Chriſtianis locauerat. Vbi primo aquarum inopiam, poſtmodum per modicam foſſionem inuenientes copiam pabuli & victualium habundantiam habuerunt. Sarracenum quoque impuberem ad eos deſcendentem baptizarunt.

Porro prima Dominica Aduentus Domini, Patriarcha cum vexillo crucis montem conſcendit Epiſcopis & clero pſallentibus & orantibus. Verū licet mons ab omni parte præruptus ſit & excelſus valde, & impoſſibilis ad adſcendendum extra ſemitam tritam, milites tamen ſatellites, equites & pedites viriliter aſcendentes primo impetu ſtrauerunt Caſtellanum & Admiraldum vnum, cum aliis interfectis, qui portas caſtri egreſſi fuerant ad defenſionem montis. Cæteris autem in ſtuporem verſis, & intra mœnia receptis, quo hominum conſilio vel Dei iudicio, ab impugnatione caſtri receſſerint, & inglorii deſcenderint, ignoratur. In tertio equitatu, cui Patriarcha cum ligno Crucis & ſacri Epiſcopi non interfuerunt, multa damna & incommoda tam per latrunculos quam hyemis aſperitatem perpeſſi ſunt, & præſenti in vigilia natiuitatis Domini, & nocte ſequenti: quæ niſi abbreuiata fuiſſet, propter inopiam lignorum, & veſtimentorum penuriam, magna pars exercitus periiſſet in finibus Tyri iuxta Sareptam.

Poſt hæc militia Domini quadrifariam diuiſa eſt.

Reges Vngariæ & Cypri cum magna multitudine peregrinorum, & damno terræ promiſſionis, Tripolim profecti ſunt, licet multa ſupplicatio Patriarchæ & aliorum fruſtra Regi Vngariæ facta præceſſerit. Rex Cypri adoleſcētulus poſt modicum tempus in Tripoli mortuus eſt. Rex Iheroſolimitanus & Dux Auſtriæ, cum Monaſter. & Traiectenſi caſtrū Cæſarienſe Paleſtinæ ſemidirutū breui tēpore viriliter firmauerunt & vtiliter: per quod (Deo donante) eadem ciuitas cito recuperabitur. Templarii vero cum paucis auxiliatoribus peregrinis & hoſpitalariis de domo Teutonicorum caſtrum filii Dei, quod olim *Diſtrictum*, nunc *caſtrum Peregrinorum* appellatur, à quibuſdam ædificare cœperunt: quod poſitum eſt in Epiſcopatu Cæſarienſi inter Cayphas & Cæſaream, cuius ſitus talis eſt. Promontorium altum & magnum mari imminet, munitum naturaliter ſcopulis verſus occidentem & Auſtrum & Septentrionem. Modico terræ ſpacio dudum turris ad Orientem poſita eſt, à Templariis ædificata & poſſeſſa tam vverræ quam teugarum tempore. Fuit autem fundata propter latrūculos, qui in via ſtricta peregrinis aſcendentibus in Iheruſalem inſidiabantur: propter hanc cauſam *Diſtrictum* fuit appellatum. Porro toto tempore quo caſtrum Cæſarienſe firmauerunt & conſummauerunt Templarii, ex aduerſo montis fodientes & magnis ſumptibus laborantes, tandem ad fundamentum primum peruenerunt, vbi murus antiquus apparuit, argenti quoque moneta modernis ignota in vaſe fictili non modica. Deinde in anteriori parte fodientes alium murum priori breuiorem inuenere. Poſtmodum fontes nouem largas aquas effundentes aperti ſunt. Ibidem & lapidum & cæmenti copiam Dominus miniſtrauit. Ante fontem caſtri duæ turres ædificantur de lapidibus quadris, tantæ quantitatis vt lapis vnus vix à duobus bubalis in curru trahatur. Longitudo turris centum pedes habet & amplius: latitudo turris LXXIV. vtraque turris duas habet teſtudines, ſecundum quas altitudo diſponitur. Inter vtramque turrim murus nouus conſummatus eſt, & miro ædificio equites armati aſcendere poſſunt & deſcendere per gradus intrinſecus.

Soldanus cum multitudine Sarracenorum hoc caſtrum aggrediens, vt initio munitiones deſtrueret vel occuparet, virtute altiſſimi repulſus receſſit. Caſtrum hoc bonum habet portum, piſcariis, ſalinis, paſcuis, agris fertilibus abundat, nec eſt multum remotum à monte Tabor. Vnde creditur quædam cauſa deſtructionis caſtri Tabor ab ipſis Sarracenis facta: quia nec ſeminare nec metere ſecure poterant, propter habitatores caſtri filii Dei.

Anno

Anno Domini MCCXVIII.

Naualis exercitus qui apud Vlixibonam hyemauerat, pridie Kalend. Aprilis mare aſcendit, contigit autem quod Comes de Wede cum paucis nauibus de nocte intraret portum quendam Sarracenorum in Kaclie, vbi duæ naues in ſicco manſerunt, ſaluis tamen perſonis & rebus in eis exiſtentibus.

Non. Martii tranſierunt mare ſtrictum, quod diuidit Europam ab Africa, & eſt latum tria fere milliaria. Quod cum tranſiſſent, occurrerunt eis duæ naues Sarracenorum, quarum ſpolia ablata ſunt, nautæ interfecti, naues exuſtæ.

Pridie Idus Aprilis, ſcilicet in Cœna Domini orta eſt maxima tempeſtas, & naues ſeparatæ ſunt ab inuicem, & quædam ex eis batellos ſuos vi tempeſtatis amiſerunt. Nocte vero Paſchæ ſæuior erat tempeſtas & maximum paſſi ſunt periculum. Vnde quædam naues applicuerunt apud Barcinonam in regno Arragonenſi, quædam apud Marſiliam, quædam tranſeuntes inter duas inſulas, Sardiniam ſcilicet & Corſicam, peruenerunt ad Ianuam, ſiue Piſam, ſiue Meſſanam. Meſſana nobiliſſima metropolis eſt in Sicilia, abundat enim frumento, oleo, & vino. Et ſic ſucceſſiue transfretabant, & peruenerunt vſque Acon. Ibi placuit Patriarchæ, Regi, Epiſcopis, Ducibus, Hoſpitulariis, Templariis cæterisque Cruce ſignatis nauigio in Ægyptum deſcendere, & inimicorum ſanctæ Crucis potentiam auxiliante Deo conterere. Vnde accidit, vt in Aſcenſione Domini cum claſſis congregatio apud prædictum caſtrum indicta fuiſſet, & maiores diem & locum obſeruarent, claſſis ipſa (Chriſto Duce) proſperis ventis vſa Damiatam infra triduum applicuit, & abſque Chriſtianorum ſanguinis impenſa terram hoſtilem viriliter occupauit, ſine capitaneis qui pauliſper morati propter prædictam cauſam nondum venerunt. Eſt autem Damiata ſita inter littus maris & ripas Nili, in eo ſcilicet loco vbi Geon (qui & Nilus) mari mediterraneo recipitur, ciuitas pulcherrima & firmiſſima, infinitis turribus interius & exterius decorata, habens verſus fluuium duplicem murum, verſus ſiccum itidem duplicem.

Et nota quod ante Damiatam in medio Nili erecta eſt turris fortiſſima: à cuius pede maximæ catenæ protenduntur vſque ad murum ciuitatis, ne pateat aditus nauigio intrantibus vel egredientibus Ægyptum niſi de licentia Soldani. Hac enim via exeunt naues cum ſpeciebus oneratæ, venientes ab India, & tendentes verſus Syriam, Antiochiam, Armeniam, Græciam & Cyprum: & ab hoc tranſitu Rex Babyloniæ maximos recipit reditus. Hæc ciuitas quaſi caput & clauis eſt totius Ægypti: præcellit enim in munitione Babyloniam, Alexandriam, Ta[illegible]tam, & cunctas ciuitates Ægypti.

Erecta ſunt poſtmodum inſtrumenta bellica contra turrim Damiatæ famoſam, quæ caput vnum catenæ continebat, reliquum turris vna ciuitatis ad claudendum fluuium, ne nautæ aſcenderent Chriſtianorum. Sed præter ſpem noſtram & aduerſariorum timorem, per partem aluei quæ eſt inter turrim & terram, verſus caſtra militiæ Chriſtianæ, galeidæ ſurſum ductæ ſunt: licet turris defenſores iaculis & lapidibus tranſitum impedire niterentur. Conſtructæ ſunt poſtmodum duæ ſcalæ ſuper coggones, quæ dum traherentur ad turrim, & (vt putabatur) turris per eas capi poſſet, cum dolore noſtro magno & ſtultorum blaſphemia, malus in quo ſuſpenſa fuit ſcala Hoſpitalariorum confractus decidit cum ſuo ponte. Et paulo poſt ſcalæ Ducis Auſtriæ ſimiliter decidit, fortes agoniſtas Chriſti deorſum præcipitans & per martyrii palmam ad cœlos eleuans.

Tandem magiſter Oliueris Scholaſticus Colonienſis ex puris eleemoſynis pauperum ædificium conſtruxit, in quo erant propugnacula & pons. Hoc opus in die S. Bartolomei turri appoſitum eſt, Sarracenis viriliter in eadem turri ſe defendentibus, modo ſagittis, modo lapidibus, modo lanceis, & maxime per ignem. Attamen diuina clementia orationibus & lacrymis pauperum placata, extinctus eſt ignis in ponte, & turrim Chriſtiani audacter intrant & capiunt, & ſic qui-

dam ex Sarracenis ſunt interfecti, quidam in Nilo ſubmerſi, quidam in aquam ſe proiicientes euaſerunt, & pluſquam centum capti ſunt.

Eodem anno Otto Imperator iam per annos octo vinculo excommunicationis à duobus Apoſtolicis innodatus, cum ſeptem honoratos viros pro impetrãda venia Romam mitteret, ſed tamen ſtare mandato eorum non admitteret, poſt Paſcha febre corripitur. Deinde ingraueſcente morbo, vbi ſibi diem mortis imminere cognouit, Epiſcopum de Hildensheim & alios religioſos & ſapientes viros, ſcilicet Abbates & ſacerdotes conuocat, & cum gemitu & lachrymis quid ſibi agendum foret, vel qualiter à nodo excommunicationis abſolui poſſet, conſulit. Ad quorum conſilium cum mandato Apoſtolici ſtare iuraſſet, * ab Epiſcopo abſoluitur. Deinde ordinato teſtamento ſuo, factaque confeſſione, cum perceptione ſanctæ communionis & ſacræ vnctionis, cum magna contritione cordis, in caſtro quod dicitur Hartzberg, Idibus Maii moritur, Corpus Brunſvvich tranſlatum, & imperialibus indumentis iuxta patrem ſuum & matrem in Eccleſia S. Blaſii ſepelitur.

* vide c. à nobis 18. ext. de ſent. excommunic. & ſeqq.

Poſt captam ſiquidem turrim in profundo Nili fluminis ſitam, Saphadinus inueteratus dierum malorum dolore (ſicut aſſeritur) nimio tactus, exheredator fratruelium ſuorum, & vſurpator regnorum Aſiæ, mortuus eſt & ſepultus in inferno.

Poſtmodum in feſto S. Dionyſii Sarraceni cum galeidis armatis improuiſi venientes, & principia caſtrorum vbi Romani tentoria fixerant, inuadentes modica Chriſtianorum manu repulſi ſunt, recurrentes celeriter ad galeidas: & qui gladios perſequentium effugere poterant, in Nilo ſubmerſi ſunt circiter ad MD. numerum. Sane in feſto S. Demetrii (qui vterinus frater eiusdem Dionyſii fuiſſe dicitur) ſummo diluculo Templariorum caſtra inuaſerunt hoſtes, & modicum damnum eis inferentes per expeditos equites fugati ſunt ad pontem, & ad numerum quingentorum ibidem interempti.

Poſtea in vigilia S. Andreæ multa incommoda & aduerſa perpeſſi ſunt fideles. Nam media nocte intumuerunt fluctus maris creſcentes & excurſum terribilem facientes vſque ad caſtra eorum. Ab alia parte fluuius inundans occupauit incautos: natabant tentoria, perierunt cibaria, & niſi foſſatum quod ad muniendum ſe fecerant homines cum iumentis, naues cum armis & victualibus detraxiſſet ad hoſtes. Nec tamen hoc periculum euaſerunt quatuor coccones per quos ædificata fuerant propugnacula ad capiendum ciuitatem, qui vno impetu cum quinta naui quæ inter eos hærebat ad oppoſitam ripam vi ventorum præcipitati ante oculos eorum ſunt Græco igne combuſti. Poſt dictam tempeſtatem naues parabantur ad tranſitum fluminis, quæ cum magno periculo ſurſum aſcendentes inter ciuitatem turrim captam machinis & igne Græco & iaculis plurimum ſunt impeditæ. Vnde accidit, vt vna nauis Templariorum in torrentes rapta prope Ripam ciuitatem præcipitaretur ad hoſtes: qui cum barbolis & vncis ferreis impugnauerunt eam diutius ignem Græcum cum lapidibus deſuper proiicientes de turribus. Et cum ſic præualere non poſſent propter defenſorum audaciam, certatim nauem aſcendentes præcipites in eam deſcendentes ad Templarios. Vnde cum diutius pugnaretur, tandem nauis perforata, ſiue ab hoſtibus ſiue à fidelibus incertum eſt, profundum petiit ſubmergens Ægyptios cum Chriſtianis, adeo vt vix ſummitas mali appareret ſuper aquas. Exinde pontem hoſtes reparantes aperturam adeo reliquerunt anguſtam, vt naues fidelium ſine periculo tranſire non poſſent. Vnde Teutonici & Freſones indignati auxiliante Deo pontem viriliter inuaſerunt. Pauciores autem viri quam decem de gente prædicta contra omnem fortitudinem Babiloniorum pontem aſcendentes fregerunt eundem, & ſic cum quatuor nauibus ſuper quas pons erat fundatus, reuerſi ſunt cum triumpho, liberam viam & apertam ſurſum velificantibus relinquentes. His ita geſtis Sarraceni periculum quod eis imminebat attendentes, ripam eis oppoſitam foſſatis & argilloſa materia cum propugnaculis ligneis altis munierunt, machinas & petrarias locantes ibidem. Perfluuium autem nauium emerſiones fecerunt cum palis infixis gurgiti tranſ-

tranſeundi eis ſpem aufferentes. Nihilominus Apoſtolicæ ſedis legatus deſiderium bonum habens obſidendi ciuitatem naues ſuperius congregatas vrgebat ad tranſitum. Vnde cocones propugnaculis & caſtellulis, viris etiam armatis muniti (Chriſto duce) prædictas nauium emerſiones euaſerunt. Hoſtes vero diſſimulato metu tres ordines armatorum ſtationi contra poſuerunt, ictibus lapidum & telorum plurimis eos vexantes. Sane nocte S. Agathæ virginis Deus innouans virtutis ſuæ miracula, tantum pauorem Soldano Babylonis & ſatrapis eius incuſſit, vt relictis caſtris ignorantibus etiam Ægyptijs, quos ad reſiſtendum ordinauerat, in ſola fuga ſpem poneret. Quidam apoſtata, qui multo tempore legem Chriſtianorum transgreſſus cum Soldano militauerat, ſtans in ripa clamabat gallice legato, Regi, & alijs fugam eorum nuncians. Itaque fugientibus Ægyptijs Chriſtiani certatim & alacriter abſque omni impedimento hoſtium & ſanguinis impenſa tranſierunt: & ſic per gyrum ac firmiter obſeſſa eſt ciuitas. Direpta ſunt etiam fugientium tentoria & vniuerſæ naues cum plurimis ſpolijs.

Poſt hæc adueniente Coradino Rege cum Alapinis & magna multitudine, hoſtis reſumptis viribus & animis locum illum occupat, à quo Chriſtiani tranſitum miraculoſum fecerant: & ſic eos obſidentes ciuitatem ipſius periculoſius obſederunt, & niſi per diuinum conſilium prima caſtra quæ erant inter mare & fluuium retenta fuiſſent, maxime per Teutonicos & Freſones, potius ab eis ablatus fuiſſet, & negocium plurimum periclitatum vacillaſſet. Ad tantam etiam Sarraceni peruenerunt temeritatem, vt diluculo Sabbati ante Dominicam Oculi mei, cum graui multitudine propius accederent, & vſque in foſſatum ſe præcipitarent: ſed diuino auxilio cum graui damno equitum & equorum repulſi ſunt.

Anno Domini M C C X I X.

Regina ciuitatum Iheroſolima, quæ videbatur inexpugnabiliter munita, deſtructa eſt à Coradino filio Saphadini foris & intus, muri eius cum turribus redacti ſunt in aceruos lapidum, præter templum Domini & turrim Dauid. De glorioſo ſepulchro deſtruendo conſilium habuerunt Sarraceni, & per literas comminati ſunt, quas ciuibus Damiatæ miſerunt ad ipſorum ſolatium: ſed nemo huic temeritati præſumpſit manus opponere propter loci reuerentiam.

In die Palmarum anni præſcripti inimici cum innumerabili exercitu equitum & peditum irruerunt ſuper fideles, vndique foſſatum eorum inuadentes, & non eſt illis ea die datum geſtandi alias palmas præter baliſtas & arcus cum ſagittis, lanceas & gladios cum clypeis. Adeo inſtabant & vexabant audacter, qui conuenerant ad perdendum eos, ſtudio liberandæ ciuitatis ab ortu Solis vſque ad horam fere decimam. Tandem fatigati retraxerunt ſe cum damno maximo.

Item in feſto Aſcenſionis Domini per terram & aquam irruerunt perfidi ſuper fideles, ſed nihil aduerſus vim eorum præualere poterant.

Pridie vero Calend. Auguſt. omnem pene quam habere poterant adducentes copiam poſt diutinos aſſultus tandem foſſatum contra militiam templi tranſeuntes pedites verterunt in fugam adeo vt totus exercitus Chriſtianorum periclitaretur. Sed cum per milites extra foſſatum non poſſent repelli, magiſter Templi cum mareſcalco cæteriſque fratribus ſuis qui tunc aderant per exitum anguſtum impetu facto viriliter incredulos vertit in fugam. Commiſſumque eſt prælium ab vtriſque donec crepuſculum veſpertinum prælium diremit. Sarraceni priores abierunt, occiſorum corpora perfidorum ſtrata iacebant iuxta foſſatum plurima, præter eos qui ſauciati grauiter vel leuiter reducti ſunt ad caſtra. Pauci de fidelibus interfecti ſunt vel capti. Inſtrumenta contra ciuitatem præparata combuſta ſunt à defenſoribus eius fere omnia præter ſcalas. Ienuenſes, Piſani, Venetiani firmiter aſſerebant, ſe ciuitatem expugnaturos per quatuor naues ſupra quas ſcalæ pendebant. Quibus legatus Apoſtolicæ ſedis ſumptus præ-

buit copioſos de communi. Aggredientes itaque ciuitatem primo die multos interfecerunt & vulnerauerunt, & quanto ſæpius poſtmodum aſſultum fecerunt, tanto magis muti firmati ſunt ligneis caſtellulis ac licijs: Defenſores etiam robuſtius & efficacius ſe venientibus oppoſuerunt, & ſic ſcalæ mutilatæ per ignem tandem infecto negocio reductæ ſunt ad ripam. Et ſic veraciter deprehenſum eſt, Damiatam ſola virtute diuina in manus Chriſtianorum fore tradendam. Denique Chriſtiani immemores beneficiorum Dei & mirabilium quæ oſtendit eis, prouocauerunt oculos Diuinæ maieſtatis contra ſe per deſidiam maiorum, & murmurationes minorum. Vnde factum eſt, vt communibus exigentibus culpis, in Decollatione S. Iohannis Baptiſtæ, licet pauci inuenirentur, qui in cuſtodia caſtrorum remanerent, naualem & terreſtrem exercitum peditum & equitum educentes ad caſtra Babiloniorum, tenderent inter mare & fluuium, vbi dulcis aqua reperiri non poterat ad potandum: Hoſpitalarijs S. Iohannis, & legato ſedis Romanæ, & Patriarcha qui Crucem baiulabat, multum & fruſtra ſupplicantibus vt ſubſiſterent. Nam cum æſtus Solis eſſet nimius, & pedites armorum pondere premerentur, propter nimium laborem & ſitim terga dantes, cum equitibus extincti ſunt, ſine vulneribus corruentes. At Sarraceni, qui ſublatis tentorijs fugam ſimulauerant, videntes defectum Chriſtianorum reuerſi plurimam multitudinem interficiebant & captiuabant. Capti ſunt ibi electus Beluacenſis, & frater eius Camerarius Regis Franciæ, & filius eius frater Andegauenſis Epiſcopi, cum Iohanne de Arcis viro nobili & valde ſtrenuo, & Heinrico de Vlme, & alij multi qui trucidati ſunt, & in captiuitatem ducti, Templarij x x x i i i. capti vel occiſi ſunt, cum Mariſchalco hoſpitalis S. Iohannis cum alijs fratribus eiuſdem domus. Perſentores ad deducendos captiuos & ſpolia colligenda tandem redierunt, quingenta capita Chriſtianorum Soldano præſentantes. Mœror & triſtitia fideles occupauit, ſed Deus in breui luctum eorum in gaudium, mœrorem in lætitiam conuertit. Nam Soldanus vnum de captiuis mittens, de pace vel treuga cum eis tractare cœpit, in quo tractatu foſſatum ſuum & munitiones alias reparauerunt alacriter. Interea ciuitas obſidione longa, ferro fame, & peſtilentia grauiter afflicta, in ſola pace quam Soldanus ciuibus promiſit, ſpem poſuit. Adeo enim in ea fames inualuit, vt cibi deſiderabiles deeſſent. Nam ex anguſtia famis diuerſa membrorum vel morborum genera vexabant eos: & inter cætera incommoda quæ ſuſtinuerunt noctibus, velut acriſia percuſſi, apertis oculis nihil videre dicebantur. Illis etiam qui foris in exercitu Sarracenorum nos obſederunt, copia panis & pabuli cœpit decreſcere.

Nilus ſiquidem qui poſt feſtum Sancti Iohannis Baptiſtæ vſque ad exaltationem S. Crucis ſolet excreſcere & Ægypti planiciem irrigare, ipſo anno more ſuo non aſcendit ad ſignum quod ponere conſueuerunt Ægyptij, & magnam partem terræ ſiccam reliquit, quæ nec arari nec ſeminari poterat ſuo tempore.

Vnde Soldanus chariſtiam timens & famem, etiam amore retinendæ Damiatæ talem pacem cum fratre ſuo Coradino Chriſtianis obtulit, vt Crucem ſanctam quæ capta fuit in victoria Saladini cum ciuitate ſancta, & omnibus captiuis, qui per regnum Babilonis & Damaſci viui reperiri poſſent, ſumptus etiam ad reparandos muros Iheruſalem redderet, inſuper regnum Iheroſolimitanum totaliter reſtitueret, præter Cracenm & Montem Regalem, pro quibus retinendis tributum obtulit quamdiu treuga duraret. Sunt autem hæc duo loca in Arabia ſita, ſeptem munitiones firmiſſimas habentia, per quæ negociatores Sarracenorum & peregrini ipſorum Mecham tendentes vel ab ea reuertentes tranſire ſolent, & qui hæc potenter tenuerit, Iheruſalem (cum voluerit) grauiter nimis cum agris & vineis lædere poterit. In hoc tandem conuenerunt fideles, vt primum ciuitas expugnaretur, licet opus cauſa liberationis ſanctæ terræ fuerit inchoatum, & omnium Cruce ſignatorum talis fuit intentio. Interea Soldanus magna multitudine peditum clanculo per loca paluſtria miſit ad ciuitatem, quorum c c x l. Chriſtianis dormientibus fuerunt ingreſſi Domini-

Dominica poſt feſtum omnium Sanctorum: tandem per clamorem vigilum occiſi ſunt vel capti.

Igitur nonis Nouembr. capta eſt Damiata abſque deditione ſine defenſione, ſine violenta deprædatione cum tumultu, vt ſoli filio Dei aſcribatur euidenter victoria. Itaque cum primo ciuitatem intraſſent, pluſquam tria millia mortuorum inuenerunt in ea more canum in plateis inſepultos iacere. Reliqui omnes in ea debiles fuerunt. Quidam ſiquidem Chriſtiani circa mediæ noctis ſilentium cõſilio (vt credimus) quorundam de ciuitate intromiſſi fuerunt; & legatus intromiſſis nuncijs turres & homines perfidæ gentis quampluri mos captiuant. Alij multi aſcendentes turres fortiores auroræ lucem in eis præſtolabantur: exortaque luce nonarum Nonembrium omnes ſe captiuos Sarraceni Damiatæ dederunt, & ciuitatem totaliter in poteſtatem Chriſtianorum, quamuis inuiti tradiderunt. Et cum caperetur ciuitas in oculis Regis Babilonis, more ſolito non fuit auſus Chriſti milites ad defenſionem paratos per foſſatum eorum adgredi.

Eodem etiam tempore fluuius excreuit vberrimis aquis foſſatum implens. Ipſe vero confuſus propria caſtra combuſſit & fugit. Inuenerunt etiam in ea aurum & argentum multum nimis; pannos ſericos negociatorum in abundantia, veſtes pretioſas & ornatum ſeculi cum varia ſupellectili in ſuperabundantia. Nam præter eos, qui viui comprehenſi ſunt in ea, mortui promiſcui ſexus, à tempore obſidionis in circuitu computantur ad XXX. millia & amplius, quos ſine ferro & igne Dominus percuſſit.

PRIMVS ANNVS IMPERII
Friderici.

ANno Dominicę incarnationis MCCXX. ab Vrbe autem condita MDCCCCLXXI: completis ab origine Mundi annis ſex millibus quadringentis decem & nouẽ. Eodem anno mortuus eſt Heinricus II. iſtius loci Abbas, * ſucceſſit tertius Heinricus frater eiuſdem loci.

** ſcilicet ad S. Pantaleon.*

Mortuo Ottone Imperatore, Fridericus Rex nonageſimo quinto loco ab Auguſto in regno confirmatus, Frankinfort curiam habuit, vbi commendato filio ſuo Heinrico Principibus, & ab eis licentia accepta Romam proficiſcitur, ibique à Romano Pontifice Honorio & omni Senatu honorifice ſuſceptus, in feſto S. Ceciliæ in Imperatorem conſecratur.*

** vide Conſtitutiones Frid. II. Imper. in Vſib. feud in fine, & c. non erit. 49. extr. de ſent. excomm.*

Anno Domini MCCXXI.

Lamentabilis rumor & triſtis turba omni orbe Chriſtiano inſonuit, Damiatam ſcilicet quam Chriſtiani ſummo labore & multorum ſanguinum effuſione ceperant & poſſederant, Soldano Babiloniæ redditam fuiſſe: Quod tali modo euenit. Ad inſtantiam & hortatum legati ſedis Apoſtolicæ; cæterorumque primorum, Chriſtiani ad CC. millia Damiatam ſunt egreſſi, copioſas naues cum victualibus ſecum ducentes, Kaer quæ & Babilonia dicitur regiam ciuitatem expugnaturi. Quatuordecim fere millia præceſſerant ad locum vbi Nilus in duo brachia diuiditur, quorum vnus verſus Alexandriam, ibique pontem extruere anticipabant. At Soldanus hoc comperto cum valida manu Ægyptiorum & aliorum gentilium eis occurrens, opus inceptum impediuit, & ſagittis eos laceſſiuit. Cumque quotidiano inſultu multi ex parte vtraque necarentur, & quadam die plurimi gentilium cecidiſſent, irati gentiles ſeptingentas & quinquaginta Chriſtianorum naues cum hominibus & victualibus græco igne combuſſerunt: præterea fluuius eo tempore excreſcens ſciſſuras terræ impleuit, homines & iumenta operuit & deleuit. Duplici articulo tam fluuij inundantis; quam gentilium continua impugnatione primates Chriſtianorum artati in hoc conſenſerunt, vt Damiatam Soldano reſignarent, omnes Chriſtianos per regnum ipſius ſiue fratris ſui Coradini vinctos recepturi. Annuit Soldanus, redditiſque Chriſtianis Damiatam recepit. Ex hoc liquet certiſſime, peccata in hanc miſeriam Chriſtianos traxiſſe: quod prius Soldanus eis obtulerat ſeſe regnum Iheruſalem eis redditurum, vrbem reædificaturum:

Damiatam quiete cum adiacente regione ad xx.milliaria poſſidendam, ne vlterius in terram ſuam procederent.

PRIMVS ANNVS REGNI Heinrici.

Anno Domini MCCXXII.

* ex Maria Arragonia.

HEinricus ſeptimus filius Friderici Imperatoris,* adhuc puer, conſecratus eſt in Regem Aquiſgrani ab Engilberto Colonienſi Archiepiſcopo, Dominica ante aſcenſionem Domini, ſcilicet VIII. Id. Maij.

Eodem anno III. Id. Ianuarij terræmotus magnus fuit Coloniæ, hora prima diei. In Longobardia etiam talis terræ motus fuit ipſo die natalis Domini per duas hebdomadas quotidie bis perdurans, vt in pluribus locis ædificia & Eccleſias euerteret, homines cum ſacerdotibus opprimeret, Brixiam quoq; ciuitatem fere totam cum populo obrueret, rupes de montibus euelleret, caſtra deijceret, & ſic inauditas calamitates & miſerias perpetraret.

Romæ etiam terra mixta ſanguine viſa eſt de nubibus pluere.

* Dania. * Suerin.

Ipſo etiam anno Waldimarus Rex Daciæ * à Comite Heinrico de Scuirinh,* cum filio ſuo mirabiliter capitur, & in quodam fortiſſimo caſtro ab eodem cuſtodię mancipatur.

II. Anno Domini MCCXXIII.

Honorius Papa miſſis prædicatoribus circumquaque Crucem prædicare fidelibus iterum iubet, denuncians omnibus, vt poſt biennium in Natiuitate S. Iohannis Baptiſtæ cum glorioſo Imperatore Friderico parati ſint mare tranſire.

* ſecunda vxor.

Imperatori Friderico deſponſatur * filia Iohannis Regis Iheroſolimitani.

Eodem anno mortuus eſt Philippus Rex Franciæ, ad liberationem terræ ſanctæ CL. millia marcarum legans.

Item ipſo anno Heinricus iunior Rex Northuſin curiam habuit, vbi ab Engilberto Colonienſi Archiepiſcopo pro abſolutione Regis Daniæ multum laboratum fuit.

IIII. Anno Domini MCCXXIV.

Heinricus iunior Rex circa Maium Frankinfort curiam habuit: vbi nuncij Imperatoris cum literis ipſius affuerunt, intimantes Regi & Principibus Hermannum magiſtrum hoſpitalis S. Mariæ Teutonicorum in Epiphania Domini in Sicilia ad Imperatorem veniſſe, & de ſuccurſu terræ ſanctæ ad hoc eum induxiſſe vt continuo Pharum diſponeret tranſire, & verſus Teutoniam venire, & cum Principibus de proceſſu ſuo & terræ ſanctæ negotio ordinare. Verum audiens Imperator Sarracenos qui in monte Platano habitabant, velle ſe ſuæ gratiæ ſubiugare, miſit pro Mareſchalco ſuo in obſidione conſtituto, volens ab eo inueſtigare de ſtatu Sarracenorum diligentius: ob quam cauſam Pharum tranſire diſtulit, ipſum Herimannum prædictum pro ſanctæ terræ principali tuitione, ac Imperii negociis in Alemanniam præmittens. Hoc etiam inter cætera intimantes, quod Dominus Imperator ad ſuccurſum terræ ſanctæ quinquaginta naues fecerit præparari, quæ Vſſeriæ nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erit, vt duo millia militum cum dextrariis ſuis & omnium armorum ſuorum pertinentiis, & præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & ad bella cum armis ſuis, in eiſdem vſſerijs valeant transferri. Ad vnum quodq; vſſerium fiet pons, vt milites ſi neceſſe fuerit armati & aſcenſis dextrarius ſuis in nauibus commode abſq; læſionis diſcrimine per ipſos pontes valeant exire, quaſi iam ordinatis aciebus in prælium proceſſuri, & (ſi opus fuerit) erectis velis intrare poſſint flumen Damiatæ vel aliud aliquod flumen.

Eodem anno Cunradus Portuenſis Epiſcopus & S. Rufinæ Cardinalis à ſede Apoſtolica pro vtilitate ſanctæ terræ in Teutoniam mittitur, & ſexta feria poſt Pentecoſte Coloniæ cum honore ſuſcipitur.

Item

Item ipſo anno Iohannes Rex Iheroſolimitanus cauſa peregrinationis limina S. Iacobi viſitat: cui in reditu filia Regis Hiſpaniæ deſponſatur. Inde diuertens verſus Teutoniam ad Heinricum Regem filium Imperatoris, & cum eodem Coloniã profectus, ab Engilberto Archiepiſcopo & tota ciuitate in vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ cum magno honore & gaudio ſuſcipitur.

Per idem tempus Heinricus Rex cum Engilberto Colonienſi Archiepiſcopo, & Cunrado legato ſedis Apoſtolicæ, & quibuſdam Principibus, pro liberatione Regis Daciæ * & reſtitutione terræ Imperij ab eodem iniuſte poſſeſſæ Saxoniam intrauit: Vbi per biennium à Comite Heinrico de Sciurinh in firmiſſimo & inacceſſibili caſtro nomine Dannenberch idem Rex cum filio ſuo captus tenebatur. Venientes itaque ad Aluiam * fluuium prædicti Principes, Herimannum magiſtrum hoſpitalis Teutonicorum, qui ab Imperatore miſſus fuerat in Teutoniam cauſa reconciliationis & compoſitionis faciendæ ad vtroſque ſcilicet Regem & Comitem, præmittunt. Quo mediante ad hoc inductus eſt idem Rex, vt totam terram quam Imperio abſtulerat, reddere & coronam de manu Imperatoris ſuſcipere, inſuper centum millia marcarum pro abſolutione ſua dare promitteret. Quod cum acceptarent Principes qui cum Rege præſentes aderant, Albertus Comes de Vorlemunde filius ſororis ipſius Regis & Barones Daciæ hanc compoſitionem reprobantes, & ea quæ promiſſa erant caſſantes, aſcenſis nauibus cum indignatione receſſerunt, infinitam pecuniam quam ad redimendum Regem attulerant, ſecum deferentes. Vnde prædicti Principes infecto negocio confuſi diſceſſerunt. Albertus ergo de Vorlemunde poſt natale Domini congregato exercitu Heinricum Comitem adgredi ſtatuit. Quod vt cognouit Heinricus Comes in obſidione cuiuſdam caſtri poſitus relicta obſidione illi occurrit: vbi pugna commiſſa cum magna animoſitate & multorum ſanguinis effuſione, ab hora diei prima vſque ad veſperam dimicatum eſt, multis ibi corruentibus. Ipſe etiam Albertus cum pluribus nobilibus captus & in caſtrum Dannmberch ad auunculum ſuum perductus ibidem cuſtodiæ mancipatur.

* Dania.

* Albin.

Hoc anno erat hyems longiſſima, & valde aſpertima: Fames etiam magna & inaudita, per biennium perdurans.

Anno Domini MCCXXV.

Heinricus Rex curiam habuit Frankinuort, vbi quidam Epiſcopus miſſus à Rege Angliæ cum cæteris ipſius legatis affuit, laborans vt ipſe Rex matrimonium contraheret cum ſorore Regis Angliæ. Sed cum talis contractus diſplicuiſſet Principibus, nec potuiſſet habere proceſſum, nuntij inacte reuertuntur.

Eodem anno quidam heremitico habitu indutus à Flandrenſibus & Hanaugienſibus propter ſimilitudinem vultus putatus eſt fuiſſe Comes ipſorum Balduinus, qui ante multos annos Conſtantinopolitanum adeptus imperium in Græcia perierat (ſicut docet hiſtoria) & ab ipſis in honorem Comitiæ rapitur. Qui per duos menſes magnam partem terræ occupans, ornatu imperiali purpuratus, præcedente ſe cruce (ſicut mos eſt Imperatoribus Conſtantinopolim) à Rege Franciæ Ludeuuico apud Peronam caſtellum Viromandiæ examinatur: vbi detecta eius fallacia à Rege, parte tamen ſuorum ſibi adhærente proficiſcitur verſus Coloniam dicens ſe auxilium quærere ab Engilberto Archiepiſcopo, qui tunc regni Teutonici gubernacula tenebat. Vbi ſe furtim ſubtrahens à ſuorum conſortio ſoliuagus affugit, Archiepiſcopo nunquam viſo. Poſt modicum in Burgundi agnitus & detentus, in Flandriam reductus, apud Kisle caſtellum Flandriæ patibulo eleuatus laqueo vitam finit, * magna parte plebis etiam poſt mortem ipſum fuiſſe verum Comitem contendente.

* vt cap. 23. extr. de ſent. excom.

Item ipſo anno VII. Id. Nouembr. Engilbertus venerabilis Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, pater noſtræ patriæ & decus Teutoniæ heu à Comite de Iſenberg cognato ipſius miſerabiliter trucidatur. Siquidem iam dictus Comes regalem Eccleſiam in Eſende, cuius idem aduocatus erat, violenta oppreſſione lacerabat, homines dictæ Eccleſiæ duriſſimis angarijs & parangarijs affligendo. Quem

cum ab hac iniuria prohiberet Archiepiſcopus, qui tunc Teutonici regni tutelam gerebat, Comes non ferens frenum ſuæ tyrannidis, mortem Archiepiſcopi machinatur, ad hoc etiam à multis (vt dicitur) nobilibus, quorum ſuperbiam fortiſſimus præſul contriuerat, animatus. Denique Dominum Archiepiſcopum redeuntem verſus Coloniam à Soſatia oppido Weſtfaliæ comitatus infelici graſſatione habens ſecum xxv. ſcutarios ad tantum ſcelus expeditos, nil tale ſuſpicantem, quia huiuſmodi ſuſpicionem & ingenita audacia & naturale fœdus conſanguinitatis ab Archiepiſcopo remouebat, licet ante paucos dies per quaſdam litteras ſibi tranſmiſſas fuerit præmonitus. Itaque arrepto loco & tempore opportuno non longe à villa quæ Sueline nominatur, Præſulem idem Comes cum quibuſdam ſuis conſiliarijs cruentis carnificibus, latere eius perfoſſo ſceleratos ſicarios in mortem ipſius exhortatur. Qui in eum irruentes gladijs & pugionibus xxxviii. plagis ipſum confodiunt. Hoc facto recipit ſe Comes cum ſuis in caſtrum Iſenberg. Iacet nobile corpus deſertum ab omnibus: nam tota familia conterrita tam inopinato ſcelere auffugerat, excepto paruo ſeruulo qui ſolus cadauer Domini cuſtodiuit. Nocte adueniente duo indigenæ in biga corpus deferunt, reponendo in Eccleſia Sueline, quam ipſe ſequenti Dominica erat conſecraturus: quamobrem & ea die qua occiſus eſt, confeſſionem de peccatis ſuis fecerat. Poſtera die ducitur ad cœnobium Bergenſe, vbi à fratribus loci corpus cum ingenti fletu receptum, aromatibus conditum, & lucernoſis vigilijs addita Pſalmorum melodia eſt cuſtoditum: vbi quidam fratrum teſtantur ſe angelicas voces audiſſe. Quidam etiam frater eundem eadem hora ſibi in ſomnis apparentem vidit, & dicentem, ſe pro iuſtitia triumphalem martyrij lauream meruiſſe. Inteſtina eius ibidem ſubleuata ſunt. In vigilia S. Martini precioſum corpus Coloniam adducitur: vbi cum inenarrabili fletu & eiulatu à Clero & à populo eſt receptum, & in Eccleſia beati Petri depoſitum: vbi eidem glorioſa tumba eſt erecta, crebreſcentibus ad tumbam eius cotidie miraculis & virtutibus, nonnullis ægris ibi optatam recipientibus ſanitatem. Conſtanter enim ſperatur ipſum martyrij præmia meruiſſe: quia æquiſſimus iudex & ſtrenuus patriæ & Eccleſiarum Dei defenſor fuit, & pro earum occubuit defenſione. Inter cætera etiam eius laudabilia geſta, & pacem firmiſſimam elaborauit: caſtrum Turinh ſuper Moſellam ſitum, latibulum prædonum, ad maximum commodum Eccleſiarum & patriæ comparauit, & Eccleſiæ Colonienſi reliquit poſſidendum.

Sueriu. Cuius morte audita Heinricus Comes de Scintinh * promiſſum in reſignatione Regis Daciæ caſſat, & mediante compoſitione & acceptis obſidibus & copioſa pecunia Regem abſoluit, & abſolutum permittit ad propria remeare.

Poſtea xvii. Kalen. Decembr. Heinricus præpoſitus Brunnenſis natione de *al. Molenarck.* Mulnarken, * præficitur ſedi viduatæ: qui ſtatim poſt electionem in vindictam necis ſui pijſſimi prædeceſſoris coram prioribus præſtitit iuſiurandū. Nec longa mora interuenit, cum ad mandatum eiuſdem electi à vaſallis Colonienſis Eccleſiæ caſtrū Iſenberg obſeſſum, in deditionem acceptum eſt, & ſolo coæquatum. Idem accidit *al. Nuuenburch.* de alio caſtro eiuſdem Comitis, quod dicitur Nouus pons.*

In natali Domini ſequenti Cunradus Portuenſis Epiſcopus Apoſtolicæ ſedis legatus aduenit Coloniam, qui terribili anathemate nefandos illos Fridericum, & ſuos complices profanauit.

Anno Domini MCCXXVI.

Iacobum de Vidriaco, Cardinalem. Honorius Papa de conſilio fratrum legatum * in Franciam mittit, dans illi in mandato, vt verbum crucis prædicet contra hæreticos Auionenſes & Tholoſanos. Ad hortationem igitur legati nomine Romani in Franciam miſſi Ludewicus Rex Francorum cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, nobilibus, Baronibus, cæterisque magiſtratibus Franciæ, Normanniæ, Flandriæ, Burgundiæ, Britanniæ, Campaniæ, Hannoniæ, Aluerniæ, de Pontino, de Bituria contra Auionenſes & Tholoſanos hæreticos cruce ſignantur. Quorum aduentum cum inaudito apparatu ciues de Carcaſone, de burgo S. Egidij, de

Nauanſo,

Nauanſo, & de Maſſilia ſentientes Regi Francorum occurrunt, ſe cum ſuis omnibus ipſius dominio ſubiugantes, & Eccleſiæ catholicæ parere iuramento confirmantes. Verum Auionenſes proditionem molientes, cum Regem infra muros ſuos recepiſſe putaſſent, portas recluſerunt: ſed incluſi viriliter ſe defendentes per aliam portam irrumpentes euaſerunt. Quorum proditione Rex concitatus, innumerabilem pecuniam expendit in inſtrumentis mirabilibus & hactenus incognitis, quibus dictæ ciuitatis murum & domos ſubuertit. Cumque tota terra vſque ad Tholoſam eſſet ei fideliter ſubiugata, in reuerſione Rex peſtilentia obijt, & duo Epiſcopi, & tres Comites, & tam nobiles quam ignobiles infiniti. Cui ſuccedit filius ſuus Ludeuicus adhuc puer in regnum.

Eodem anno Imperator Fredericus ſolemnem curiam Cremonæ indicit, pro ſtatu Imperij reformando, & negotijs ſanctæ terræ: ad quem cum multi Principes Teutonici properarent, vna cum filio Imperatoris Rege Heinrico, apud Tridentum per VI. hebdomadas commorantur, non valentes progredi propter rebellionem Veronenſium, qui cluſas Veronenſium tunc obtinuerunt. Quidam autem Principes de Saxonia alia via per Auſtriam ſunt ad Imp. ingreſſi. Rex autem à Tridento non viſo Imp. cum Principibus in Alemanniam inacte reuertitur: in quorum diſceſſu Tridentum ciuitas caſuali incendio concrematur. Imperatore autem à Cremona vſque ad burgum ſancti Domnini declinante, Cunradus Epiſcopus Hildeſemenſis, qui tunc verbi crucis miniſterio fungebatur, excommunicationis ſententiam in Longobardos Imperatori cruce ſignato rebelles tulit, annuentibus & approbantibus vniuerſis Longobardiæ prælatis. Sed eandem ſententiam poſtea Papa Honorius reuocauit, mittens Alatrinum Capellanum ſuum, cuius ſuggeſtione Mediolanum & multæ ciuitates complices contra Imperatorem coniurauerunt, facientes collegium quod Longobardorum ſocietas per multa tempora eſt vocatum.

Ipſo anno Heinricus Colonienſis electus * in Archiepiſcopum à Treuerenſi Archiepiſcopo Coloniæ in vigilia Matthæi Apoſtoli cum magna ſolennitate conſecratur, præſentibus omnibus ſuffraganeis ſuis, nec non & Iacobo Aconenſi & Heimanno Leatenſi Epiſcupis.

* ad quem eſt c. ex parte to. Ext. de arbitr.

Item ipſo anno Fridericus Comes, impij auctor homicidij, per totum annum profugus & occultatus, à quodam milite nomine Balſchun capitur, & pro duobus millibus marcarum & centum marcis venundatus Colonienſi Archiepiſcopo aſſignatur. Qui in feſto Martini, ſequenti ſcilicet die anno ſequenti, qua corpus lacerum glorioſi Archiepiſcopi Colonienſis eſt receptum, quamque idem Epiſcopus adhuc viuens pro forma compoſitionis agenda ipſi præfixerat, Coloniæ præſentatus eſt, & tertia die facta confeſſione, & proditis complicibus huius facti, extra muros ciuitatis in rota poſitus ſuper modicam piramidem eſt eleuatus. Poſtea conuenientibus Epiſcopis & nobilibus terræ vaſallis S. Petri, nobiles quidam, qui pro huiuſmodi interfectione ſuſpecti habebantur, licet difficulter ab Archiepiſcopo & prioribus Colonienſibus ad expurgationem obiecti criminis ſunt admiſſi.

Anno Domini MCCXXVII.

Heinricus Rex filius Friderici Imp. Aquiſgrani veniens, celeberrimam curiam cum nobilibus totius Teutoniæ habuit Dominica Iudica me. Inter quos præcipui erant Saltzburgenſis, Mogontienſis, Treuerenſis, Colonienſis Archiepiſcopi, Auſtriæ, Bauariæ, Karinthiæ, Brabantiæ, Lotharingiæ Duces, Lantgrauius, Ferrandus Comes Flandriæ, qui per duodecim annos Pariſius in captiuitate à Rege Franciæ detentus fuerat, & priori anno abſolutus. Ibi etiam conuenerunt alij quidam plures Epiſcopi, & Comites, & totius Teutoniæ nobiles, vbi à Colonienſi Archiepiſcopo Heinrico vxor ipſius Regis, filia Ducis Auſtriæ, regali benedictione conſecrata & coronata in ſede regia collocatur.

Eodem anno Honorius Papa, cum XI. annis præfuiſſet, moritur. Cui Hugo Hoſtienſis Epiſcopus ſuccedit, & Gregorius nominatur.

Ipſo anno in die Mariæ Magdalenæ Rex Danorum, prævaricator fidei & iuramenti pro abſolutione ſua præſtiti, vindicare ſe parat: & contracta infinita

**Suerin.* multitudine Comitem de Zuirin* bello laceſſit. A quo adiutorio Archiepiſcopi Bremenſis & Ducis Alberti de Saxonia idem Rex ſuperatus per fugam vix euadit, ex parte ſua quatuor millibus virorum interemtis.

Ipſo etiam anno Otto Epiſcopus Traiectenſis electam militiam congregat caſtrum Kuvorde expugnaturus propter rebellionem eiuſdem caſtri poſſeſſoris, qui ei iure homagij tenebatur. Cumque in die beati Pantaleonis idem Epiſcopus & Comes Gebrenſis cum electis & famoſis militibus minus caute (locus enim totus paludoſus eſt) caſtrum impetiſſent, in talem difficultatem deuenerunt, vnde non poſſent procedere nec reuerti. Quo viſo, caſtri defenſores ſubito deſcendentes vniuerſos comprehendunt, Epiſcopum cum fratre præpoſito nefandiſſime decapitant, inclitos milites illos ſe defendere non valentes (vtpote luto ſuper genua detentos) partim ſubmergunt, partim transfixos crudeliter occidunt.

Eodem anno electa expeditio cruce ſignatorum ab omnibus mundi partibus mota caſſatur & diſſipatur, Friderico Imperatore, ſicut dudum promiſerat, non transfretante. Ob quam cauſam à Gregorio Papa excommunicatur.

Hoc anno in Decembri ventus validus partes ædificiorum ſtrauit, arbores radicitus eruit. Hyems nimis erat pluuioſa.

Ipſo anno Dominus Heinricus tertius Abbas obijt, cui Dominus Simon ſucceſſit.

Anno Domini MCCXXVIII.

Fridericus Imperator tandem mare tranſit, & recuperata Ieruſalem & parte terræ ſanctæ cum Sarracenis vſque ad certum terminum treugas facit. Sed quod quaſi inobœdiens & excommunicatus tranſiuit, factum ſuum Gregorius Papa non approbat, nec ipſum abſoluit. Sed reditum eius metuens terram ſuam & caſtra per Iohannem ſocerum Imperatoris impugnat & occupat, pluribus ciuitatibus Longobardiæ & alijs locis ſibi contra Imperatorem confœderatis, & auxilium ferentibus militare. Romanis autem Imperatori adhærentibus, Papa Romam egreditur, & cautelam ſui habens Peruſij moratur, & per omnes prouincias publice mandat, Imperatorem excommunicatum denunciari, miſſis nuncijs & maxime prædicatoribus ad id exequendum. Quorum vnus dictus Otto Cardinalis de Carcere Tulliano legatione accepta in Teutoniam & Daciam mittitur, cuius intentio erat Imperatoris grauamen procurare, & ſuper hoc conſilium expetere Ottonis dicti Ducis de Lunimburg: ſed idem Otto contra Imperatorem renuit aliquid attentare. Qui legatus Leodium ciuitatem Hazbauiæ veniens, ab aduocato Aquenſi & Arnoldo de Gimmenich, & alijs fautoribus Imperatoris fugatur, & vix euadens in caſtro Hoyo recipitur. Pro qua iniuria ſibi illata excommunicationis ſententiam in Leodienſem ciuitatem promulgat, exire præcipiens totum clerum. Eandem etiam excommunicationem poſtea Aquenſes ligat, pro eo quod Epiſcopum Mutinenſem de Prutia* poſt legationem ſuam redeuntem dicti fautores Imperatoris Aquiſgrani ceperant, & captum detinuerant, magna quantitate auri ablata. Qui malefactores pro huiuſmodi exceſſu Coloniæ ſatisfactione peracta veniã meruerunt.

c. fundamenta 17. de elect. in 6. c. ad Apoſtolica. De ſent. & re iud. in 6.

**Pruſſia. ſiue Liuonia, vt eſt in c. petitio. 9. Ext. de procuratorib. & c. vlt. de purg. vulg.*

Eodem anno Epiſcopus Traiectenſis caſtrum Kuvorde iterum impugnat: ſed defenſoribus ſibi diffidentibus caſtrum in deditionem recipit, & nefarium Rodolfum Dominum caſtri eijcit & exulare præcipit. Qui exilium ſimulans occulte reuertitur, & caſtrum dolo captum poſſidet, eiectis illis, quos Epiſcopus ibi poſuerat.

Anno Domini MCCXXIX.

Fridericus Imperator de tranſmarinis partibus reuertitur, & reputans Papam tempore ſuæ peregrinationis ſibi grauiter iniuriatum, quædam caſtra & terram ſuã ab exercitu Papæ captam manu Teutonica recuperat, fugato Rege Iohanne ſocero ſuo. Inter quæ ciuitatem Soram appellatam vno die impugnans capit, & funditus incendio euertit.

Ipſo anno ciues Colonienſes infamibus mulierculis per quendam Rudolphum falſum fratrem (vt poſtea patuit) quia culpis ſuis exigentibus poſtmodum

à Domino

à Domno Papa miſſus eſt in caueam) conuerſis & congregatis, domum in fundo Eccleſiæ S. Pantaleonis prope vineam eiusdem Eccleſiæ conſtruunt; & fratribus dictæ Eccleſiæ contradicentibus, & nouum opus nunciantibus, graue damnum inferunt, domos eorum infra Coloniam ſitas infringentes. Super quo errore, domibus reparatis, dictæ Eccleſiæ poſtmodum ſatisfecerunt.

Hoc anno erat hyems longa & aſpera.

Anno Domini MCCXXX.

montis in li, quarto.18. Ext. de iureiur.

In Hiſpania Rex Legionenſis & filius ſuus Rex Caſtellæ arma contra Sarracenos ſumunt, & magnam partem terræ occupant, capta ciuitate, quæ Emerita dicebatur.

Ipſo anno Rex Arragonæ inſulam, quæ Maiorica dicitur, multis annis à Sarracenis occupatam capit, expugnando ibidem quandam ciuitatem famoſam, capto eius Rege, & tota domo regia.

Eodem anno Dominus Simon Abbas obijt, & ei Dominus Heinricus quartus ſuccedit.

Eodem quoq; anno oritur diſſenſio inter Archiepiſcopum & Ducem de Limburg, ſuper Aduocatia cœnobij Sibergenſis. Vnde caſtellum Tuitienſe dicti Ducis ab Archiepiſcopo diruitur, & caſtrum Ducis dictum Bensburga longa obſidione vallatur à copioſo exercitu Archiepiſcopi & Comitis Senenſis. Sed licet acriter impugnaretur, non capitur. Hijs qui intus erant ſe viriliter defendentibus & ingenioſe. Ex altera parte caſtrum Archiepiſcopi dictum Tulpetum caſuali incendio concrematur, & propter hoc à complicibus Ducis capitur, vbi multi homines igni perierunt. Multo etiam exercitu hinc inde congregato ad pugnam non eſt progreſſum, ſed incendia villarum, & deprædationes, & vaſtationes ciuitatum & caſtrorum fiunt. Iuſſu Regio bello treugæ ſuccedunt.

Otto Cardinalis à Daciæ partibus Coloniam veniens, ibidem natalem Domini celebrat, ſolenniter ſuſceptus & honoratus. Inde recedens apud Herbipolin cōcilium prouinciale indicit; ſed renitentibus Principibus laicis, & paucis Eccleſiarum prælatis venientibus iratus receſſit.

Eodem anno Imperator à Papa abſoluitur, mediante Duce Auſtriæ Lupoldo: qui tractatu pacis peracto inter Papam & Imperatorem apud S. Germanū in Campania moritur: cuius viſcera & carnes * in capitulo S. Benedicti montis Caſſinenſis tumulantur: oſſibus in Auſtriam reportatis.

**De hoc more vide Extrauag. Comm. libr. III. Tit. VI. cap. I.*

Anno Domini MCCXXXI.

Imperator facta pace cum Papa ad eandem menſam conuiuatur in ciuitate Papæ, quæ Anagnia dicitur in cœnaculo Papæ ſuper paternum fundum conſtituto. Inde Imperator in Apuliam reuertitur.

Padus fluuius in Italia mirabiliter exundat.

Eclipſis Solis particularis facta eſt circa ortum Solis II. Id. Iunij.

Eodem anno Imperator Rauennæ curiam celebrat die Natalis Domini, ibidem imperiali diademate inſignitus. Ante hanc curiam circiter tres menſes Ludevvicus Dux Bauariæ * à quodam Sarraceno nuncio Veruli de Montanis in medio ſuorum eſt occiſus. Nam idem Verulus de Montanis Imperatori confœderatus multas iniurias, quas idem Dux Imperatori intulerat, intendit vindicare. Hoc autem conſcientia Imperatoris creditur geſtum eſſe, quod Imperator ipſum Ducem paullo ante diffidauerat in rebus & in perſona, miſſo ad hoc nuncio ſpeciali.

** Gener Henrici Palatini.*

Archiepiſcopus Colonienſis cum capitulo S. Petri diſſentit: quæ diſſenſio multorum malorum ſeminium fuit.

Rudolphus de Kuvorde & ſui complices à Traiectenſibus in rotis confringuntur.

Anno Domini MCCXXXII.

Imperator Rauennam manens bellum molitur contra Longobardos viam præ-

cludentibus filio ſuo Regi & militiæ Germanorum. Circa mediam Quadrageſimam Imperator Rauenna relicta nauali curſu rendit ad Legiam. Inde itinere tranſiens per Venetias ibidem honorifice ſuſcipitur: & ingreſſus Eccleſiam ſancti Marci, ſuper altare eiuſdem dona offerr regalia, auro & gemmis decorata.

Apud Aquilegiam Paſcha celebrat, filio ſuo Rege ad ipſum veniente, & quibusdam Principibus Alemanniæ. Circa Aſcenſionem Imperator in Apuliam regreditur nauali itinere: in via plurimos piratas capit, quos vioculis mancipat.

Soldanus Babyloniæ Imperatori mittit tentorium mirifica arte conſtructum: in quo imagines Solis & Lunæ artificialiter motæ curſum ſuum certis & debitis ſpacijs peragrant, & horas diei & noctis infallibiliter indicant. Cuius tentorij valor xx. millium marcarum pretium dicitur tranſcendiſſe. Hoc inter theſauros regios apud Venuſium eſt repoſitum. Accedente Paſcha Sarracenorum in die Mariæ Magdalenæ Imperator nuncios Soldani & Vetuli de Montanis ad conuiuium vocat, & eis multis Epiſcopis aſſidentibus & multis nobilibus Teutonicis, feſtiuas epulas parat.

Meſſanenſes contra Imperatorem rebellionem excitant. Iohannes de Berito Imperatori in terra tranſmarina repugnat: qui dum incaute ſe gerit, noctu ſuperueniente manu militari ſpoliatis omnibus cum paucis vix euadit. Non multo poſt Iohannes recuperata manu valida Cyprum occupat, & Regem Cypri filium ſororis ſuæ ſibi aſſociat. Mittitur contra illum Richardus Marſchalcus Imperialis, qui congreſſus cum ipſo vincitur, multis militibus de exercitu imperiali captis.

In Teutonia multæ hæreſes deteguntur, & hæretici flammis puniuntur.

Vrislaria. Ipſo anno bellum oritur inter Archiepiſcopum Moguntinum, & Lantgrauium Thuringiæ. Oppidum dictum Vritſclare * à Lantgravio concrematur: vbi Epiſcopus Wormacienſis, & omnes Canonici illius oppidi, cum multis alijs nobilibus capiuntur.

Eclipſis Solis particularis poſt meridiem viſa eſt eodem anno, non tamen multum notabilis.

Colonienſis Archiepiſcopus in Weſtfaliam cum militia tranſit, & hoſtibus in deditionem receptis proſpere reuertitur. Quibus hoſtibus cũ Waleramus de Limburg cum ſuis fautoribus in ſuccurſum veniſſet, ab Epiſcopo Monaſterienſi, per cuius dioceſin tranſire intenderat, retruditur & redire compellitur.

Anno Domini MCCXXXIII.

Imperator Meſſanam ciuitatem Siciliæ ingreditur, & captis ſuis rebellibus, eos igni cremat.*

** Vide c. venerabile. 37. Ext. de offic. & poteſt. deleg.*

Miranda res & nimium ſtupenda, quod hijs temporibus ignis contra genus mortalium ſic inualuit. Nam eodem fere tempore & rebelles Imperatori in Sicilia, & in Germania infinitus numerus hominum, & multa vicina incendio perierunt. Nam & propter veras hæreſes, & propter fictas, multi nobiles & ignobiles, clerici, Monachi, incluſæ, burgenſes, ruſtici, à quodam fratre Conrado ignis ſupplicio per diuerſa Teutoniæ loca (ſi fas eſt dici) nimis præcipiti ſententia ſunt addicti. Nam eodem die, quo quis accuſatus eſt, ſeu iuſte ſeu iniuſte, nullius appellationis, nullius defenſionis refugio proficiente eſt damnatus, & flammis crudeliter iniectus. Ob quam cauſam frater Conradus huius perſecutionis hæreticorum miniſter à quibusdam nobilibus nullum locum veniæ vel gratiæ apud ipſum inuenientibus iuxta Marburg eſt occiſus. Ante cuius mortem modico tempore Comes Sueuienſis ſuper hæreſi falſo fuit infamatus: pro cuius expurgatione ſeu defenſione Rex Heinricus conuentum multorum Principum apud Moguntiam habuit. Vbi etiam collecta militia idem Rex contra Ducem Bawariæ proficiſcitur. In campis itaque Lyci ſecus Auguſtam fere ſex millia militum in exercitu regio ſunt inuenta. Inde profectus breui tempore Bawariam ſubiugat, & Ducem in deditionem recipit.

Anno Domini MCCXXXIV.

** Stadingos.* Verbum crucis prædicatur contra Stagiogos * per inferiores partes Teutoniæ & Flandriæ. Collecto itaque vniuerſo exercitu cruce ſignatorum in craſtino Aſcenſio-

Aſcenſionis ijdem Stagingi ſuperantur, & à terra ſua funditus extirpantur. Fuerunt autem Stadingi populi in confinio Friſiæ & Saxoniæ ſiti, paludibus inuijs & fluminibus circumcincti, qui pro ſuis exceſſibus & ſubtractionibus decimarum multis annis excommunicati, contemtores clauium Eccleſiæ ſunt inuenti. Qui quum eſſent viri ſtrenui, vicinos populos immo & Comites & Epiſcopos bello pluries ſunt aggreſſi, ſæpe victores, raro victi. Ob quam cauſam auctoritate populi verbum crucis contra eos fuit per multas dioceſes prædicatum. Quorum in prædicto bello circiter ad duo millia perierunt, paucis ſuperſtitibus ad vicinos Friſones confugientibus.

Imperator vocatur à Papa in auxilium contra Romanos, & ſecum aliquandiu Reate moratur: milites in ciuitate Viterbio collocauit. Quorum cotidianis inſultibus & deprædationibus Romani adeo ſunt vexati, vt non multo poſt cum Papa pacem ſubirent. In hoc tamen conflictu perijt quidam nobilis Comes Sueuiæ dictus de Veingin:* ſed plurimi capti fuerunt nobilium Romanorum.

* f. Vahingen.

Ipſo anno Comes Hollandiæ in torneamento ſuffocatur apud Corbiam in Ambianenſi dioceſi. Caſtrum de Molinnackin obſidetur, in odium Archiepiſcopi Colonienſis, à Comite Iuliacenſe & ſuis complicibus. Comes Seinenſis collecta manu valida, vna cum Archiepiſcopo Colonienſi obſeſſores caſtri impetit: qui relicto caſtro ordinant acies contra ipſum. Qui cum vtrinque inſtructis aciebus iuxta villam Noruenich diu morarentur, poſt longum tractatum pax interuenit, caſtrum liberatur ab obſidione.

Rex Heinricus Bobardiæ conuentum quorundam Principum habuit, vbi à quibuſdam nefarijs conſilium accepit, vt ſe opponeret Imperatori patri ſuo: quod & fecit. Nam ex tunc cœpit ſollicitare quoscunque potuit, minis, prece & pretio, vt ſibi aſſiſterent contra patrem, & non paucos inuenit.

Anno Domini MCCXXXV.

Imperator ab Apulia Aquilegiam peruenit. Inde cum multa turba & multis theſauris verſus Auſtriam intrat in Germaniam: filium etiam ſuum Regem rebellem inuenit, ſed impotentem. Nam conſilio habito VI. Non. Iulij apud Wormaciam, in gratiam patris recipitur: ſed non perſoluens quæ promiſerat, nec reſignans caſtrum Driuels, quod habuit in ſua poteſtate, iuſſu patris Imperatoris eſt cuſtodiæ mancipatus.

Eodem tempore ſoror Regis Angliæ rogatu Imperatoris ab Archiepiſcopo Colonienſe & Duce Brabantiæ ab Anglia adducitur, ipſi Imperatori nuptura. Quæ ab omnibus ciuitatibus & oppidis, per quæ eam tranſire contigit, honorifice; ſed à ciuibus Colonienſibus maiore præ alijs tripudio quinta feria proxima ante Pentecoſte ſuſcipitur. Apud quos in domo Præpoſiti S. Gereonis per menſem in magna honorificentia continue moratur. Inde progrediens apud Wormaciam Imperatori aſſignatur: ibi imperiales nuptiæ debito cum honore celebrantur. Imperator ſuadet Principibus, ne hiſtrionibus dona ſolito more prodigaliter effundant, iudicans maximam dementiam, ſi quis bona ſua mimis vel hiſtrionibus fatue largiatur.

Curia celeberrima in aſſumtione beatæ Mariæ apud Maguntiam indicitur, vbi fere omnibus Principibus regni Teutonici conuenientibus pax iuratur, vetera iura ſtabiliuntur, noua ſtatuuntur, * & Teutonico ſermone in membrana ſcripta omnibus publicantur; exceſſus Regis contra Imperatorem cunctis aperiuntur.

* Extat Reformatio Imperii, edita his comitiis, Excuſa Baſileæ 8. Teutonice.

Otto de Luninburg nepos magni Ducis Heinrici, nouus Dux & Princeps efficitur: quem diem rogauit Imperator omnibus annalibus aſcribi, eo quod tunc Romanum auxiſſet Imperium nouum Principem creando, conſenſu omnium Principum accedente. Fuit autem dies illa vigilia Timothei.

In die Timothei ſcilicet In octaua Aſſumtionis, Imperator diademate imperiali inſignitus in Eccleſia Moguntienſi, fere omnibus Principibus aſtantibus debito honore refulſit; poſt miſſarum ſolemnia inuitans Principes omnes, & omnem comitatum eorum ad feſtiuas epulas, quæ in loco campeſtri magnis ſumptibus fuerant præparatæ.

Non multo poſt Archiepiſcopus Biſentinus apud Mogontiam diem clauſit extremum.

Hijsdem temporibus Rex Vngariæ Auſtriam ingreditur, & vaſtata terra multa millia marcarum à Duce pro pace recepit. Nam idem Dux ante hoc tempus fines vaſtauerat Vngariorum, nulli parcens ſexui, nulli parcens ætati.

In feſto Omnium Sanctorum Imperator conuentum Principum habuit apud Auguſtam, vbi Rex Boemiæ affuit, recipiens ab Imperatore decem millia marcarũ pro parte Sueuiæ, quæ iure hæreditario ſuam vxorem contigit.

Inde Imperator ſe contulit ad oppidum Haginhowe, in quo hyemauit. Ibi affuerunt Comes Toloſanus & Comes Prouinciæ. Recepit autem Comes Toloſanus Marchiam Prouinciæ ab Imperatore, homagium ſibi præſtans. Comes autem Prouinciæ quinquagenarius ideo tunc primum ab Imperatore ad gradum militiæ eſt prouectus, quod Comites ſuæ parentelæ ſe non credunt diu poſſe viuere, poſtquam gradum militiæ ſunt adepti. Nec adhuc miles factus eſſet, niſi Rex Franciæ & Rex Angliæ, quorum vterque ſuam duxerat filiam in vxorem, ipſum ad hoc prece multimoda compuliſſent, indignum reputantes ſuum ſocerum militem non eſſe.

Ibidem nuncij Reginæ Hiſpaniæ affuerunt, qui pulcherrimos dextarios & magnifica munera Cæſari attulerunt. Nec multo poſt eiuſdem Reginæ mors eſt nunciata Imperatori: vnde plurimum doluit, quod patruelis eius fuit.

Ipſo anno poſt Paſcha Domini tres circuli argentei circa Solem immenſę quantitatis apparuerunt, quorum primus alium includebat contingentem. Tertius autem duos interſecabat, tranſiens per corpus ſolare. Qui circuli licet à populo putentur eſſe prodigium, tamen eorum cauſa ab Ariſtotele & Seneca in Meteoris eſt expreſſa.

Eodem quoque anno Conſtantinopolis à Græcis eſt obſeſſa.

Anno Domini MCCXXXVI.

Imperator motus bellum Longobardis ſibi rebellibus, præmittit quingentos milites menſuranis ſtipendijs conductos: quibus præficit nobilem virum & rebus bellicis expertum Geueardum de Harueſtein, vt apud Veronam expectet Imperatoris exercitum ſubſequentem.

Imperator interea deſcendit vſque in caſtrum dictum Marburch, vbi in Calendis Maij innumerabilis populi affuit multitudo. Nam à multis prudentibus duodecies centum millia hominum promiſcui ſexus æſtimata ſunt conueniſſe, ad memoriam ſanctæ viduæ Elizabeth, cuius glorificum corpus ad capſam auream eſt tranſlatum auctoritate ſummi Pontificis, qui hoc negotium tribus Epiſcopis commiſit, videlicet Maguntino, Treuerenſi, & Hildeſemenſi, quãquam ibi multi alij Epiſcopi & Principes affuiſſent. Ipſe etiam Imperator primus lapidem de ſarcophago leuauit, & coronam auream de ſuo theſauro ſacro capiti ſanctiſſimæ viduæ impoſuit. Ibi præter multa miracula oleum de ſacro corpore effluxit, quod religioſis viris baſilicas & altaria in honorem beatæ viduæ Elizabeth conſtructuris per fratres hoſpitalis Teutonicorum eſt pie & ſagaciter diſtributum. Super cuius vita laudabili & virtutibus ſpecialis hiſtoria eſt contexta.

Inde Imperator veniens Confluentiam inferiorum partium militiam inuocat contra Longobardos: ſed paucis ſibi annuentibus milites de Sueuia & Alſatia ſibi aſſumit. Itaque ducens exercitum contra Longobardos commiſit Regi Boemiorum & Duci Bawariæ & quibuſdam Epiſcopis terram Ducis Auſtriæ expugnandam, propter multiplices exceſſus & facinora, quibus idem Dux fama publica laborabat. Qui Auſtriam ingreſſi adiunctis ſibi nobilibus terræ, quos ipſe Dux antea iniuſte oppreſſerat, & de terra ſua eiecerat, totam Auſtriam deuaſtauerunt, & Imperatori ſubiugauerunt, præter pauca caſtra munitiſſima, in quibus ipſe Dux profugus ſe recepit.

Interim Imperator Auguſtam veniens, manum militarem in campis Lyci colligit, & inde profectus in vigilia S. Iacobi mille milites in Italiam ſecum ducit. Traniactis itaque Alpibus militiam ſuam apud Veronam colligit, quæ ibidem

extra

extra muros pluſquam per menſem perendinauit. Dehinc Cremonenſibus, qui ſui fautores erant, coniunctus, licet Mediolanenſes & ſui complices fruſtra reſiſterent, & imperiali agmini terga darent, Imperator cum Cremonenſibus Mantuam ſibi rebellem inuadit, & quæcunque extra muros erant, deuaſtat. Duos etiam ſuorum burgos ſuper fluuium, qui dicitur Oyus* ſitos potenter capit. Quorum vnus Macharia, alter Moſa nominatur. Imperatore autem apud Cremonam manente, Paduani, Teruiſini, Vincentini, nec non Mantuani in odium Imperatoris fines inuadunt Veronenſium, obſidentes caſtrum, quod dicitur Ripa alta. Igitur Ezelinus vir militaris inter Veronenſes maior nunciis miſſis auxilium implorat Imperatoris: qui reſpondit, ſe ipſi perſonaliter ſuccurſurum. Vnde incredibili celeritate à Cremona ad Veronam vnius diei & noctis ſpatio ſuam malitiam adduxit. Mane facto caſtra mouit Imperator aduerſum hoſtes. Apparentibus autem ſignis Imperialibus tam inopinato tempore attoniti ſunt hoſtes, & relictis tentoriis ad propria curſu præcipiti remearunt. Verum Imperator nil credens actum, quum quid reſtaret agendum, præueniens curſum hoſtium ad ciuitatem Vincentiam peruenit, & primo incautam & tanquam ciues proprios milites recipientem, licet poſtea fruſtra reſiſtentem, cepit & igne incendit, vulgo ad maiorem Eccleſiam confugiente, vt ſe ibidem ſaluarent. Tandem incendiis quieſcentibus Imperator quiete ciuitatem occupauit, & in domo epiſcopali pernoctauit.

*f. Oenus.

Rebus itaque ſuis ibidem in Longobardia diſpoſitis, & parte exercitus ſui relicta, Imperator regrediens ad Auſtriam declinat, & apud Viennam nobilem Auſtriæ ciuitatem hyemando, de ſtatu eiuſdem terræ ſibi nuper ſubiugatæ ſagaciter ordinat, & ſuis munit.

Anno Domini MCCXXXVII.

Patriarcha Iacobitarum Orientalium, vir venerabilis ſcientia, & moribus & ætate, cum maximo comitatu Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, nec non & Monachorum ſuæ gentis venit in Ieruſalem. Cui verbum catholicæ fidei fratres ordinis prædicatorum in tantum expoſuerunt, vt in proceſſione ſolenni, quæ in die Palmarum in deſcenſu montis Oliueti fieri conſueuit, obœdientiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ iurarent, omnem hæreſin pariter abdicantes, & confeſſionem ſuam eisdem fratribus tradentes in litteris Chaldæis & Arabicis in teſtimonium ſempiternum. In receſſu etiam recepit habitum fratrum prædicatorum. Idem autem Patriarcha præeſt Chaldæis, Medis, Perſis, & Armeniis, quas terras Tattari pro magna parte vaſtauerunt, & in aliis regnis tantum dilatatur eius prælatio, quod ſeptuaginta prouinciæ ei obœdiunt, in quibus habitant inoumerabiles Chriſtiani, ſerui tamen & tributarii Sarracenis, exceptis Monachis, quos liberos dimittunt à tributo. Secundum eandem formam fecerunt duo Archiepiſcopi, vnus Iacobinus de Ægypto, & alius Neſtorianus de Oriente: qui tamen ſuas prælationes & ſubditos habent manentes in Syria & Phœnice. Idem promiſit facere Iaſelinus, qui præeſt omnibus, quos Neſtoriana hæreſis ab Eccleſia ſeparauit, cuius prælatio per Indiam & per regnum ſacerdotis Iohannis & per regna Orienti magis proxima dilatatur. Patriarcha etiam Iacobitarum Ægyptiorum, qui multo amplius errare ſolent, quam Orientales, quia circumciſionem addunt, prohibita circumciſione & multis erroribus eliſis idem facere promiſerunt. Huic ſubdita eſt maior India, Æthiopia, & Lybia cum Ægypto. Sed & Æthiopes & Lybii non ſunt ſubditi Sarracenis. Marmoritæ qui habitant in Libano, iamdiu ad vnitatem fidei redierunt. Soli autem Græci* noſtra ſacramenta blaſphemantes in malitia perſeuerant.

*c. I. Extrauag. com. de maior. & obæd.

Ante hoc tempus frater Iordanus magiſter ordinis Prædicatorum rediens à partibus transmarinis naufragio mortem incurrit cum duobus fratribus, & aliis fere xc. & in littore Barbariæ corpus eius eſt inuentum: vbi Dominus per ipſum glorioſa miracula operatur.

c. 1. Extrauag. de ſent. excom.

Eodem anno Fridericus Imp. ab Auſtria aſcendit vſque Ratiſponam, Principibus apud Spiream ad colloquium euocatis. Vbi cum quidam Principes con-

uenisſent, ab eo ad conuiuium inuitantur. Filium etiam ſuum Cunradum adhuc puerum prius in Auſtria Regem Teutoniæ deſignatum, denuo ab ipſis obtinet approbari. Ducatum etiam Auſtriæ & Stiriæ apud Wiennam Romano Imperio adiecerat, quorum valentia tranſcendit LX marcarum millia annuatim. Sed poſtmodum eundem ducatum Duci Auſtriæ remiſit, cum ipſum in gratiam recepiſſet.

Eodem anno Templarii tranſmarini quoddam caſtrum à Sarracenis obſeſſum iuxta terram Halapie volentes redimere, quod ad eos pertinebat, voluntate ſua completa Halapie terram vaſtant. Quos Sarraceni in multitudine graui impugnantes, & cum eis congredientes occidunt vel capiunt ex eis circiter centum. Vnde iidem pro redemtione fratrum ſuorum ſupplices mittunt literas Imperatori: qui ad eorum petitionem parum dicitur eſſe motus.

Imperator itaque tranſiens Alpes ſtatim ſibi ſubiugat Mantuanos, & Comitem de S. Bonefacio. Poſtea collecto exercitu copioſo de Tuſcia, de Romaniola, de Longobardia, & pluribus Sarracenis, inuadit fines Brixianorum, & caſtrum quoddam, quod dicitur Mons clarus iuxta Brixiam obſidet, & captis mille quingentis perſonis caſtrum ſolo coæquat. Inde ſe mouens plurima caſtra capit. Tandem eo obſidente caſtrum, quod dicitur Pons Vici, Mediolanenſes cum ſuis complicibus in manu valida & carrocio ſuo ſtrenue inuito Imperatori audacter occurrunt & ei reſiſtunt. Sed quum ibi tractaretur de pace, & labor fruſtraretur, Imperator voluit cum eis dimicare, ſed acceſſum ad eos non habuit propter loca inuia, quæ fuerant interpoſita & aquoſa. Vnde ponte ſubtiliter facto ſuper Oyum fluuium Imperator tranſmeat, ſimulans ſe recedere, & Mediolanenſibus domum redire volentibus occurrit, & eos incautos in caſtris proſternit. Qui quum acriter reſiſterent, durauit clades vſque crepuſculum. Nox bellum diremit. Armatorum autem circiter quinq; millia ſe circa carrocium coadunant: qui omnes noctu metu Imperatoris fugiunt, carrocio & multis curribus derelictis. Similiter oppidani de oppido, quod dicitur Curtis noua vna, cum eis noctu fugiunt, oppidum relinquentes. Mane facto Imperator caſtra vacua & carrocium ſimul cum poteſtate capit, & ipſum Poteſtatum Mediolanenſium filium Ducis Venetiorum in eodem curru captiuum propter ſpectaculum cum triumpho Cremonam adducit. Capta ſunt autem in hoc conflictu, occiſa vel ſubmerſa in fluuio Oyo hoſtium decem millia: Ex parte Imperatoris pauciſſimi perierunt. Imperator carrocium Romam mittit ſignum & memoriam huius triumphi.

Natalem Domini agit apud Papiam, & quædam ciuitates in ſuam veniunt deditionem, Lauda ſcilicet & Vercellis.

Ipſo anno in die beati Albini, grando in quantitate ouorum columbarum arbores, herbas, & ſegetes pleriſque in locis, & præcipue prope Coloniam proſternit. Quidam etiam affirmabant, ſe vidiſſe lapidem grandinis in longitudine dimidii cubiti, & ſpiſſitudine quatuor digitorum. Vnde etiam grandinem ſubſecutus in multis locis maxime in Weſtfalia arbores radicitus eruit, domos deſtruit, quoſdam ſuffocans homines & iumenta.

Turris, quam venerabilis Archiepiſcopus Engelbertus ante caſtrum Tuorum extruxerat, dolo capitur à fautoribus Palatini.

Hyems remiſſa ventis, niue, pluuia diſtemperata.

In eadem hyeme circa purificationem beatę virginis Comes Cliuenſis Comite Hollandiæ ſibi nauali exercitu ſuccurſum ferente inuadit fines archiepiſcopatus Colonienſis, & caſtrum Archiepiſcopi Haſpele prope Reſſitum per traditionem Caſtellani eiuſdem caſtri capit & confringit. Archiepiſcopus autem electa manu militari celeriter congregata inopinatus aduolat, hoſtes propulſurus. Sed mediante Comite Gelrenſe & inſtanter ſupplicante, eundem Comitem Cliuenſem in deditionem recipit, abundanti cautione accepta de caſtri ſui longe meliori reparatione & iniuriæ ſatisfactione.

Per idem tempus infra Quadrageſimam in Colonienſi, Treuirenſi, & Mo-

guntina prouinciis, & maxime in diœceſi Leodienſi plurimæ guerræ emergunt, propter quas incurſus bellorum, deprædationes & incendia multa fiunt.

In fine eiuſdem Quadrageſimæ obiit Dominus Henricus Colonienſis Archiepiſcopus.

FINIS ANNALIVM GODEFRIDI MONACHI.

FRIDERICI II. IMP. ROM. ET SICILIÆ REGIS EPISTOLÆ QVÆDAM TEMPORE

ſchiſmatis ſcriptæ, necdum editæ:

IN QVEIS ET ALIORVM NONNVLLÆ,

ad eadem tempora pertinentes.

I.

FRIDERICVS Dei gratia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus dilecto amico ſuo, venerabili Epiſcopo Sueſſionenſi, & Regis Francorum Cancellario ſalutem, cum intima & ſincera dilectione. In veritate audiuimus, quod Rollandus quondam Cancellarius, qui propter fideles noſtros circa Romam non habet nec inuenit, vbi caput ſuum reclinet, periculo maris ſeipſum cum ſuis pſeudoſequacibus commiſerit, vt terram Francigenarum intret, eamq; ſchiſmaticæ prauitatis errore, vtpote manifeſtus Dei & Eccleſiæ ac Imperii inimicus, commaquiſet & ſpoliet; vt etiam quomodocunque corrodat viginti mille libras, & amplius, vnde creditoribus ſuis debita perſoluat; quia ſub alieno ære valde grauiter ipſe laborat. Rogantes itaque tuam dilectionem intimo & pleno affectu monemus, quatinus prædictum ſchiſmaticum, noſtrum & totius Imperii atrocem inimicum, nullo modo recipias, nec recipi ab alio permittas; Regique Francorum bona fide conſulas, ne ipſum, vel aliquem de ſuis pſeudocardinalibus vel nunciis recipiat. Tantum enim ac tale odium inter noſtrum Imperium & ſuum regnum exinde poſſet oriri, quod non de facili compeſcere poſſemus aut ſedare.

II.

MANVEL in Chriſto Deo fidelis Imperator Porphyro genitus, regnator fortis, excelſus, ſemper Auguſtus, & Autocrator Romæon, Comminos, dilectiſſimo conſanguineo & amico Imperii ſui Ludovvico nobiliſſimo Regi Francorum ſalutem & conſanguineæ dilectionis indiſſolubile vinculum. Ex quo iter, quod propter ſeruitium Domini noſtri Ieſu Chriſti, à vobis peractum fuit, noſtræ vnanimitatis & vnionis cauſa extitit, ex tunc dilectionem veſtram in animo noſtro conſeruatam eſſe non hæſitatis. Quamobrem ſollicìti ſumus addiſcere de nobilitatis veſtræ proſperitatibus. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ placuit, tam longinquam ac vetuſtam effectam parentelam noſtram & amicitiam, per aliam propinquiorem conſanguinitatem renouare, & veluti quodammodo repubeſcentem reddere, in eo quod de nobiliſſima prole veſtra Imperium *Paſſagium in Paleſtinam.*

noſtrum conſortem ducere decreuit filiam videlicet R. nobiliſſimi Principis Antiocheni, vnius quippe ex honoratiſſimis Imperii noſtri Principibus, quam Imperiali diademate magnifice inſigniuimus; iuſtum eſt deinceps nos & ſcriptis, & internunciis inuicem frequentius viſitari. Quamobrem literas nobilitatis veſtræ ſuſcipientes, in quibus continebatur, quoniam coadunatione Eccleſiarum ea earumque nobilium perſonarum à vobis tractatum confirmatumque eſt, quod iuſtum Papam ſanctiſs. Alexandrum ſuſcipiendum eſſe, quem vos vtique quaſi patrem ſummumque Pontificem ſuſcepiſtis: & ideo noſtro Imperio ſcripſiſtis, quatenus ei condecentem honorem & amorem, vtpote tali tantoque viro exhiberet. Hoc noſtrum vobis Imperium reſcribit. Antea quidem addiſcebat Imperium noſtrum de ſtatu ſapientiæ ſobrietatiſque ipſius; nunc vero tale de ſanctitate eiuſdem teſtimonium ſuſcipiens ſcripto tanti viri, qualis vos eſtis, cum præclara coronæ honore inſigniti, cum fide & veritate decorari, & conſanguinitatis propinquitate & amicitia Imperio noſtro obligari, credibile & receptibile teſtimonium veſtrum decernimus, & condignam reuerentiam ipſius ſanctitati exhibemus, & orationum eius participes fieri optamus. Si autem vobis placet, diligentius de veſtræ nobilitatis, & de ſanctitatis eius voluntatibus per internuncios veſtros iniunctum habentes de omnibus huiuſcemodi negotio pertinentibus loqui, & audire, & operam date his, quæ loquuta fuerint & confirmata, noſtro Imperio inſinuare, paratam inuenient noſtram tranquillitatem ad hoc peragendum. Quoniam vero non per nuncios noſtros apicem iſtum veſtræ nobilitati porreximus, non ob aliud hoc factum fuit, niſi quia nobiliorum hominum immiſſio propter itineris difficultatem in præſenti tempore non facilis, & minorum veſtræ nobilitati & huiuſcemodi negotii diſpenſationi indigna videbatur. Etenim non multo ante nuncius Imperii noſtri ad veſtram nobilitatem miſſus fuit, poſt alios quos præmiſerat. Verum quia per Siciliam tranſire permiſſum ei non fuit, reuerſus eſt. Quapropter venerabili Archiepiſcopo Beneuentino hunc apicem & diſpenſationis in eo contentorum ſollicitudinem committere noſtrum Imperium decreuit; quatenus aut per ſe ipſum, aut per nuncios Imperii mei illuc miſſos, ſi tamen adhuc in partibus illis habentur, aut aliter ipſum veſtræ nobilitati oſtendat. Reſcribere autem & renunciando mittere noſtro Imperio ea, quæ veſtræ ſublimitati placent, ſi volueritis, non pigritemini.

III.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, dilecto ſuo * Archiepiſcopo, gratiam ſuam & omne bonum. Inter innumeras & turgeſcentes tempeſtatum procellas, quibus iam diu nauicula beati Petri quaſſata, & interpreſſuras diuerſas, quibus ſancta Dei Eccleſia frequenter afflicta & tribulata eſt, tandem verus ille Mediator Dei & hominum Iesvs Christvs, qui Eccleſiam ſuam velut vnicam ſponſam proprio charactere ſui pretioſi ſanguinis inſigniuit & redemit, conſolationis gratiam quam aſcendens in cœlum, fidelibus ſuis repromiſit, inquiens: *Non relinquam vos orphanos, ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi*; euidentibus & manifeſtis declarat indiciis. Ipſe enim ſicut ſtella matutina in medio nebulæ oriens, ſolita pietate Eccleſiam ſuam in tribulatione reſpexit, & ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna. Pro illa ſ. quidem controuerſia, quæ inter nos & Regem Francorum pro ſchiſmate Romanæ Eccleſiæ iam diu agitabatur, aſpirante Spiritus ſancti gratia, quæ facit habitare vnanimes in domo Domini, mediantibus hinc inde legatis tandem pari voluntate, & vnanimi conſenſu inter nos conuenit, quod nos videlicet vna cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Patribus, orthodoxis ac viris religioſis, Baronibus & vniuerſis vtriuſque regni Principibus IIII. Kal. Septemb. in die videlicet decollationis Ioannis Baptiſtæ, ſuper fluuium Saonam in epiſcopatu Bizantino conſilium generale, pariter celebraturi ſumus, in quo Rex Francorum dilectus conſanguineus noſter cum vniuerſis Archiepiſcopis ſuis, Epiſcopis, & cum omnibus regni ſui Principibus, &

tota

tota Gallicana Eccleſia reuerendum patrem noſtrum Dominum Papam Victorem, *Victor PP.* ſicut per ſacramenta & firmiſſimas ſecuritates præordinatum eſt, in Apoſtolicum & vniuerſalem ſanctæ Dei Eccleſiæ Pontificem recipiet, & debitam ei exhibebit reuerentiam. Verum quia hoc negotium tam arduum tamq; ſalubre, & tam neceſſarium, vbi de reconciliatione ſanctæ Dei Eccleſiæ, & totius Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis cæterorumq; Principum ac Chriſti fidelium præſentia conſummari nec debet, nec poteſt; exoramus te & monemus in ea fide, quam debes imperio & ſanctæ Dei Eccleſiæ, & animæ tuæ, quatenus omni occaſione ſummota cum ſapientioribus, & magis idoneis & literatis perſonis tui Epiſcopatus apud Biſantium IIII. die ante prædictum terminum familiariter, more curiæ, nobis occurras, ad conſilium nobiſcum proceſſurus. Et quia abundans cautela non nocet, milites tui quos tecum adduces, in armis & clypeis ſint muniti. Inſuper tentoria deferas, quæ propter domorum raritatem neceſſaria erunt. Ibi enim per gratiam Dei totum negotium Domini Papæ Victoris ad gloriam Dei, & ad pacem, & vnitatem ſanctæ Eccleſiæ, & omnimodum honorem Imperii honeſto fine terminabitur.

IIII.

FRIDERICVS Dei gratia Rom. Imp. præpotentiſſimus, à Deo coronatus, magnus & pacificus, inclytus, victor ac triumphator, ſemper Auguſtus. Dilecto conſanguineo ſuo Ludovvico eadem gratia Francorum Regi glorioſo, ſalutem & intimæ dilectionis ſinceritatem. Poſtquam diuina clementia, per quam Reges regnant, & Legum conditores iuſta decernunt, ad Romani Imperii nos ſublimauit gloriam, & ex pacis abundantia (quam mundus dare non poteſt) feliciter regnandi felicia nobis conceſſit tempora, deſiderio deſiderauimus faciem tuam videre, & familiaritatis tuæ perfrui dulciſſima alloquutione, ſed præpedientibus magnis ac multimodis valde dilacerati Imperii noſtri negotiis, quod pia mente concepimus, effectui mancipare non potuimus. Quia vero per legatos tuos, & per epiſtolam tuam hoc ipſum æque te optare cognouimus & credimus, non modice gaudemus; ſperantes in eo, qui dat ſalutem Regibus, quod ex noſtra ſalutifera colloquutione, vniuerſo orbi pacis & tranquillitatis non modicum, & Eccleſiis Dei emergenti, reſpirandi, multiplicandi prębeatur incrementum. Sed quod voluntatis bonæ benignum deſiderium hinc inde nondum compleri potuit, nec tuæ tarditati, nec noſtrę videtur imputandum receſſioni. Nunc autem, quia in pręcinctu Italicę expeditionis iam ſumus, & Principes Imperij noſtri ad eandem vnanimiter intendunt, quo in loco, quo tempore conuenire & colloqui poſſimus, incertum habemus, niſi forte ſi completa expeditione vita comes fuerit, ſuper hoc cum Principibus noſtris diligentiſſime ordinabimus. Volumus etiam, vt quod tu de nobis, nos de te ſperare ſemper poſſumus. Vera enim amicitia nunquam fallit.

V.

FRIDERICVS Dei gratia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus, dilecto conſanguineo ſuo Ludovvico, Illuſtri Francorum Regi, ſalutem, & ſincerę dilectionis affectum. Literas & legatum nobilitatis tuę, qua debuimus alacritate ſuſcepimus, benigne Imperiales aures accommodantes his, quę à ſinceritate tua nobis nunciata ſunt. Placet igitur & ſublimitati noſtræ, vt inter nos tanquam conſanguineos, & inter cognata regna noſtra, deterſa totius rancoris nebula, ſinceræ dilectionis ſplendor refulgeat; & fœdus amicitiæ (quod facit vtraque vnum) indiſſolubilem ſemper conſeruet amorem. Sane quæcunque neceſſaria ſunt ad conſeruandam inter nos mutuę dilectionis integritatem, cum dilecto conſanguineo noſtro, fidele tuo H. Comite Trecarum amice & plenarie ordinauimus, & ſicut conditum eſt, inuiolabiliter obſeruare curabimus. Datum Papię poſt deſtructionem Mediolani, II. Kal. Iunii.

VI.

FRIDERICVS Dei gratia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus, dilecto ſuo E.

venerabili Lugdunenſi Archiepiſcopo & primati Galliarum, gratiam ſuam & omne bonum. Imperialis noſtræ ſollicitudinis propoſitum, quod Lugdunenſem Eccleſiam ac ciuitatem à diutinis laboribus ſuis exuere, & in antiquæ dignitatis, & ſtatum reformare decreuimus, pro tua fideli erga nos deuotione in pectore noſtro inceſſanter vigilat, quoadusque (Deo opitulante) debitum ſortiatur effectum. Vnde & propitia diuinitas, quæ pijs omnium conſilijs intereſſe, & ea promouere conſueuit, congruam nobis hoc tempore opportunitatem obtulit, vt partes Burgundiæ, immò ipſam ciuitatem Lugdunenſem in propria Maieſtatis noſtræ perſona quantocyus adeamus, ac ruinas eius in ſtatus ſui decorem cooperante Deo erigamus. Comes ſiquidem Henricus Trecenſis quum ad curiam noſtram in legatione Domini ſui Regis Francorum veniſſet, & reuerendum patrem noſtrum Papam Victorem humili veneratione honoraſſet, ſtudioſè à nobis poſtulauit, quatenus ad colloquium inter nos & eum Regem habendum accederemus: tantumque huic verbo inſtitit, quoadusque vniuerſorum noſtrorum Principum conſilio, colloquium indiximus IIII Kalend. Septembris, ad pontem Laone, inter Diuionem & Doium, quum Archiepiſcopis, Abbatibus, alijsque Cleri noſtri Prioribus illo venturi. Quia ergo tua diligens prudentia in eodem colloquio nobis plurimum neceſſaria eſt, venerabilitati tuæ ſtudioſe mandando iniungimus, quatenus ad idem colloquium omnes ſuffraganeos tuos euoces, & cum vniuerſis Prioribus, Abbatibus, & Cleri celebritati omni remota occaſione venias, quia nos ibidem diuina gratia promouente, ſuper Eccleſiæ Dei reſtituenda vnitate, & ſuper Domini Papæ Victoris confirmatione finem imponemus. Interea vero conſilium non fuit, vt militiam (prout dictum erat) tranſmitteremus, quia quæcunque ſunt in bellicis rebus agenda ſeu diſponenda, per præſentiam noſtram conuenienter adimplere curabimus. Dominus quidem Papa nobiſcum aderit, & oportebit propter defectum domorum in tentorijs habitare.

VII.

FRIDERICVS Dei gratia Rom. Imperat. & ſemper Auguſtus fideli ſuo M. Duci Lotharingiæ gratiam ſuam & omne bonum. Quoniam in ſchiſmate, quod eſt in Romana Eccleſia, vniuerſus orbis in ſe ipſum diuiſus eſt, & tota Chriſtianitas non modica turbatione concutitur, nos totà animi compaſſione ſanctæ Dei Eccleſiæ doloribus condolemus, totius conſilij & auxilij propenſiorem curam & ſollicitudinem adhibere cupientes, vt totius diſſenſionis diſcrimine ſublato, Eccleſia Dei, ſicut in vnitate fidei, ita ſub vnius paſtoris regimine in vnum ouile congregetur. Inde eſt, quod ex conſilio Principum cum dilecto conſanguineo noſtro Ludovvico Illuſtri Rege Francorum IIII. Kalend. Septembris, in die videlicet decollationis ſancti Iohannis Baptiſtæ, ſuper fluuium Saonam conſilium celebrare ſtatuimus: in quo (aſpirante Spiritu ſancto, qui facit vnanimes habitare in domo Domini) ſperamus, vt Eccleſiaſticæ pacis & vnitatis ſtatus reformetur, & Dominus Papa Victor Apoſtolicæ ſedis gubernacula debeat obtinere. Verum quia hoc negotium tam arduum, tamque ſalubre, & tam neceſſarium, vbi de reconciliatione ſanctæ Eccleſiæ, & ſalute totius Chriſtianitatis in commune agitur, ſine tuæ diſcretionis præſentia conſummari nec debet, nec poteſt; exorantes commonemus te in ea fide, quam debes Imperio & ſanctæ Dei Eccleſiæ, & animæ tuæ, quatinus omni occaſione ſummota apud Biſantium quarto die ante prædictum terminum familiariter, more curiæ, nobis occurras, ad conſilium nobiſcum proceſſurus.

VIII.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilecto fideli & conſanguineo ſuo Henrico Comiti Trecarum gratiam ſuam, & omne bonum. Cunctis populis quos clementiæ noſtræ regit Imperium, iam dudum innotuiſſe credimus, qualiter exorta quondam inter Eccleſiæ Romanæ

Cardi-

Cardinales de Apoſtolatu diſcordia, in Reges & regna impetu peſtifero eſt diffuſa, pro qua ad optabile pacis bonum reuocanda, quantos poſt beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem catholicam, Papiæ, Laudæ, Mediolani, Laone, atque in diuerſis Imperii finibus, in corpore noſtro labores tam nos quam inuicti Principes noſtri pertulerimus, quantas rerum copias zelo iuſtitiæ impendimus, in extremis quoq; mundi partibus iam auditum non dubitamus. Denique beatiſſimo Papa Victore ad Paradiſi gaudia aſſumpto, & in eius locum ab Epiſcopis Cardinalibus almæ ſedis Apoſtolicæ, Domino Paſchali viro Chriſtianiſſimo in præſentia Epiſcoporum & religioſorum Lombardiæ ac Tuſciæ, illuſtris quoque Præfecti Vrbis Romæ ac multorum nobilium Romanorum Catholicè ſubſtituto, ipſum etiam Dominum Paſchalem, ex Eccleſiæ ac Principum imperii iudicio, atque conſilio in Papam & Patrem Catholicum ſolenniter recepimus, debitoque honore venerari ſemper intendimus. Proinde obſtinata ſchiſmatitorum perfidia, mortem viri iuſti ſuis ſucceſſibus aperta frontè adſcribens, Syreneis ſuis blanditijs fidelium quorundam noſtrorum animos adeo molita eſt de nouo immutare, vt niſi morbis nouis noua maturius remedia obiicerentur, pars noſtrorum non modica videretur ex fiducia noſtræ lenitatis ſeducenda. Igitur zelo reformandæ decoris domus Dei ardentius accenſi, eum Regem Francorum (qui nulla noſtra culpa præeunte, vna cum Rulando Imperij noſtri hoſte publico eiuſque ſequacibus Imperialem noſtrum honorem manifeſte molitur auferre) poſt multos noſtros ammonitus irreuocabilem perſenſiſſemus, vniuerſis Imperii noſtri Principibus in ſancto Pentecoſtes curiam generalem Wirzeburc indiximus, quorum cœtu celeberrimo ibidem ſolenniter præſidente, Eccleſiæ Dei ſtatum ac Domini Paſchalis Papæ negotium ſerio ac magnifice duximus roborandum. Inuocata igitur deuotiſſime Spiritus ſancti gratia, & vniuerſorum qui aderant conſilio communicato, ad remouendam pro parte noſtra omnem ambiguitatem ipſi nos manu propria ſuper ſanctorum reliquias iuramentum publice præſtitimus, quod Rollandum ſchiſmaticum, vel eius ſucceſſorem, quem pars ipſius elegerit, in Papam nunquam recipiemus, nec ad eum recipiendum aſſenſum vnquam alicui præbebimus. *Paſchalis PP.*

Nulli etiam fautorum eius gratiam noſtram vnquam reſcindemus, niſi ab errore vitæ ſuæ ad vnitatem Eccleſiæ ſuæ fuerit conuerſus. Dominum vero Paſchalem Papam manu tenebimus ſemper atque promouebimus, eique tanquam patri Catholico & vniuerſali Pontifici, obedientiam, honorem, ac reuerentiam exhibebimus, & ab ipſo eiuſque parte (vita comite) nunquam recedemus. Electos quoque qui ſub eo aut eius ſucceſſore, quem pars ipſius elegerit, conſecrationem receperint, honore aut ordinibus ſuis pro eius obedientia priuari nunquam permittemus, & huius abſolutionem Sacramenti nunquam requiremus, nec oblatam recipiemus. Præterea noſter in Imperio ſucceſſor, quem Principes vniuerſi elegerint, hunc honorem Eccleſiæ Dei & Imperio, & hanc partem noſtram ſub eodem iuramento tuebitur ſemper atque tenebit. Idem quoque iuramentum Archiepiſcopi omnes & Epiſcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero XL. ſuper ſancta Dei Euangelia manu propria, vnuſquiſque ſub ſtola ſua præſtiterunt, & publice firmauerunt. Nihilominus Principes ſeculares vniuerſi, Dux videlicet Saxoniæ, ac Bauarus, Marchio Albertus ſenior, Conradus Palatinus Comes de Rheno, & Ludouicus Landgrauius, & reliqui omnes ſuper Sanctorum reliquias publice ad ipſum iurauerunt. Repente autem ſpiritus ſanctus mentes omnium adeo fecit vnius voluntatis, qui electi omnes qui preſentes aderant. Primo Reinoldus Colonienſis electus, & Italię Archicancellarius, deinde cęteri omnes in Sabbatho quatuor Temporum, ad laudem Dei & honorem Imperij ſacros ordines deuotiſſime ſuſceperunt.

Firmiter quoq; à nobis, & ab vniuerſis decretum eſt, vt quicunq; ſuperſunt ordinandi in proximis quatuor temporibus ſimiliter exequantur: alioquin dignitatis ad quam electi ſunt, honore omni remota dilatione priuentur. Ad hoc

honorabiles legati illuſtris amici noſtri H. glorioſi Anglorum Regis, ad nos ab ipſo tranſmiſſi, in totius curiæ noſtræ præſentia, ſuper ſanctorum reliquias ex parte regis Angliæ publice nobis iurauerunt, quod Rex ipſe cum toto regno ſuo in parte noſtra fideliter ſtabit, Dominum Papam Paſchalem, quem nos tenemus, tenebit. De Rollando autem ſchiſmatico manutenendo nullatenus de cætero ſe intromittet.

Quia vero Iuſtitiæ quam hoſtes Eccleſiæ ac noſtri, ſiue ſuperbia, ſiue ex cauſæ ſuæ diffidentia deuitauerunt, nos ſemper hactenus ſtare parati, nunc tandem ad inſolita Sacramenta, ex eorum manifeſta obſtinatione ſimus impulſi; à ſchiſmaticorum communione omnis homo, omnis ordo caueat. Fauor enim illorum etſi aliquomodo viſus eſt venialis, in poſterum prorſus erit irremiſſibilis. Ad perfectum vero huius negotii firmamentum ex totius Herbipolenſis concilii decreto firmiſſime pręcipimus, vt ſi quis ad ſui mandatum antiſtitis, aut pręſidis Prouincię, vel Domini ſui, Sacramentum ſupra dictum non pręſtiterit, ſi Clericus ſit aut Monachus, Eccleſiaſtico priuetur honore, ſi Laicus, allodia & beneficia quęcunque poſſidet, noſtra ipſi auctoritate à ſuo iudice vel Domino prorſus adimantur.

IX.

Reinoldus Colon.

Dilecto Domino & amico venerabili Sueſſionenſi Epiſcopo, & regni Francorum Cancellario R. Dei gratia Sanctę Colonienſis Eccleſię electus, & Italici regni Archicancellarius, ſalutem & intimę dilectionis deuotum obſequium. Toto mentis veſtrę deſiderio ad Domini veſtri, Regis Francorum honorem promouendum vos anhelare cognoſcimus. Quia vero nihil eſt, ex quo regalis eius dignitatis gloria magis quam ex Imperatorię maieſtatis amicitia proficere valeat, diſcretionem veſtram attentius rogamus, & omnia dilectioni veſtrę conſulimus, quatenus ad hoc toto annîſu totiſq; viribus intendatis atque cooperemini, vt ad catholicę fidei vnitatem Chriſti fidelium reſipiſcere queat vniuerſitas, & in colloquio inter Dominum meum ſerenum Auguſtum, atque Dominum veſtrum illuſtrem Francorum Regem habendo, ea quę pacis ſunt & concordię feliciter pertractentur.

X.

Prænobili Domino Ludouico glorioſo Regi Francorum R. Dei gratia ſanctę Colonienſis Eccleſię electus, & Italię Archicancellarius, ſalutem & affectum cum ſincera dilectione obſequium. Acceperamus in mandatis à Domino noſtro inuictiſſimo Romanorum Imperatore, vt vobis & Regi Anglorum communiter & ſimul loqueremur, & ſuper negotio Eccleſię vniuerſalis, & pro ſuccurſu periclitandis Eccleſię orientalis. Sed quoniam peccatis exigentibus, tum Rege Anglorum difficultatem temporum pręrendente, tum etiam anguſtia temporis nos artante, ad vos ad pręſens non valemus accedere, obnixe vos rogamus, ne ſiniſtre verbum hoc accipiatis, & nec pro contemptu nec pro ſuperbia ſeu negligentia aliqua, ſed pro mera neceſſitate nos hoc tempore à deſiderato diu veſtro colloquio noueritis abſtinere. Tantam enim moram penes Regem Anglorum pro negotio eodem fecimus, quod ad pręfixum nobis terminum vix ad Dominum meum poterimus peruenire. Sed nec imperatum nobis fuerat, ad vos ſine Rege Anglorum accedere. Proinde quam ad ſeruitium veſtrum quantum ſalua Domini mei & Imperii Romani fidelitate poterimus, corde, rebus & corpore parati ſumus, nobilitatem veſtram inſtanter exoramus, & artiſſime commonemus, quatenus memor eius, quę inter Dominum meum Principem ſereniſſimum & vos eſt conſanguinitatis, ipſum & Imperium Romanum taliter tractare curetis, ne coronam & omnem honorem eius violenter demoliri velle videamini, nominatim, Rollandum hęreticum & ſchiſmaticum, publicum videlicet hoſtem Imperij Romani fouendo ac manutenendo. Cæterum noueritis, quod Dominus Imperator, peracta imminenti eius curia, ſtatim aut per nos, aut per alios magnos legatos vos viſitabit, per quos & de negotiis propriis, & de neceſſitatibus Eccleſiæ Orientalis altius vobiſcum deliberet atq; pertractet.

X I.

Fridericus Dei gratia Rom. Imperator, ſemper Auguſtus, dilecto & fideli ſuo Henrico Comiti Trecarum, gratiam ſuam & omne bonum. Audiuimus, (vnde plurimum grauamur & dolemus) quod Rex videlicet Franciæ in proximo feſto S. Iohannis terram Ducis Diuionenſis noſtri dilecti, & noſtri obligati, hoſtiliter intrare atque deſtruere proponit. Quod nos nulla ratione poſſumus aut debemus ſuſtinere. Vnde tuam dilectionem, cui plenarie confidimus, toto affectu ſollicitamus, & ſummopere poſtulamus, quatenus pro noſtro amore ipſum Regem ab hoc propoſito modis omnibus retrahas & impedias, & ne per te vel per tuos ipſi Duci aliquod damnum vel grauamen proueniat, te ipſum à conſilio & auxilio Regis ſubtrahas, nec Duci noceas. Quod ſi Rex ipſe ab hac intentione deſiſtere vel ſuperſedere noluerit, ſcias pro certo quod non patiamur nec ſuſtinebimus, immò ei reſiſtendo amicum noſtrum Ducem cum toto robore Imperii noſtri iuuare curabimus & defenſare. Veruntamen ſi inter Ducem & matrem eius aliqua quæſtio, quæ tendit ad diſcordiam, orta eſt vel fuerit, nos vna tecum ad eandem quæſtionem componendam ſatis ex abundanti ſufficere poſſumus.

X I I.

Glorioso & magnifico Ludouico Regi Francorum, Chriſti Dei gratia Imperialis Curiæ Cancellarius, & legatus Italiæ ſalutem & ſeruitium ſuum. Ratio ſuggerit & Principum conſuetudo depoſcit, vt quemadmodum regni veſtri negotiatores per Romanum Imperium pace & ſecuritate fruuntur, ita verſa vice noſtri nullatenus ſub veſtra iuriſdictione lædantur. Quia igitur Maſconenſis ViceComes quoſdam noſtros mercatores iniuſte expoliauit, & vnum ex eis in captiuitate retinet compeditum, petimus & ex parte Auguſti ſereniſſimi veſtram excellentiam commonemus, vt hominem & res detentas reddi faciatis. Alioquin ſi damna illiuſmodi per veſtros negotiatores fuerint reſarcita, aut ſi nouum ideoneum ad damnum re [illegible]ciendum ſuper veſtros mercatores fuerit conſtitutum, veſtra diſcretio non grauetur. Repreſalia.

X I I I.

Regi Franciæ, Ludouicus Dei gratia Landgrauius deuotum ſeruitium cum ſincera dilectione. Quod hactenus nullam veſtri notitiam habuimus ſatis moleſte fecimus, ſuper quod Maieſtati veſtræ deinceps ſeruitiis noſtris tam iocoſis quam ſeriis notificari volumus, & veſtræ voluntati ſuper omnia reſpondere cupimus. Filios enim meos omnes literas diſcere propoſui, vt qui maioris ingenii, nec non maioris inter eos notaretur diſcretionis, in ſtudio perſeueraret. Ex his vero duos ad præſens nobilitati veſtræ mittere propoſui, vt veſtro iuuamine nec non veſtra defenſione Pariſiis ſtabilius poſſent locari, ita tamen vt ſalua pace veſtra, pro diſcordia quæ eſt inter vos & Imperatorem, hoc ſecure peragere poſſim. Sicut enim abſque medio hamus & capit & capitur, tali modo ſcimus quod quicquid ſuper hoc nobis mandaueritis, illud omni dubio remote aggredi audemus, quia non hoc ammutabitis.

X I I I I.

Excellentissimo Regi Francorum Ludouico, H. Dei gratia Dux Bauariæ atque Saxoniæ, intimum ſeruitium cum ſinceriſſima dilectione, Domine & vos & omnia quæ penes vos ſunt penitus ad velle Dei ſtare, & omni proſperitate & virtute florere intimo corde adoptamus, & nos ad omne præceptum veſtrum ſemper paratos eſſe certum habetote, idque rogo de nobis exiſtimare, quod de intimo & fideliſſimo amico veſtro. Excellentiæ veſtræ ingentes gratiarum actiones referimus, quod fideliſſimi veſtri filium, quem per præſentem portitorem literarum dilecti Maieſtati veſtræ tranſmiſimus, vti decuit virtutem veſtram, & clementer ſuſcepiſtis, & clementius hactenus tenuiſtis. Vnde (vt verum fatear) perennem in corde meo pepigiſtis manſionem. Rogo igitur excellentiam veſtram, ſub reſpectu totius ſeruitii noſtri, & bona memoria intimæ amicitiæ, vt ſi quid in omni ditione mea eſt, quod excellentiæ veſtræ placeat, ipſe imperetis, & ſi quos habetis pueros, quos vel terram noſtram, vel linguam ad diſcere vultis, nobis tranſ- Heinricus Dux.

mittatis, in quibus hilare & abunde vobis oſtendemus, quam gratam acceperimus vitutis veſtræ beneuolentiam. Igitur quæ bono iam celebrata ſunt ſtudio, optimo rogo peragantur exitu, & iam præfatum puerum, & præſentem nuncium noſtrum omni occaſione poſthabita per regnum veſtrum auctoritate veſtra conduci præcipientes, eos nobis tranſmittatis.

XV.

SANCTISSIMO patri & Domino Alexandro Dei gratia ſummo Pontifici, Ludouicus eadem gratia Francorum Rex ſalutem & debitam reuerentiam. Archiepiſcopus Remenſis H. frater meus nuper in Flandriarum terram profectus ibi inuenit homines deprauatos, erroris peſſimi ſectatores, in Manichæorum lapſos hæreſin, qui vulgo populicani vocantur, & per quaſdam obſeruantias, quas habent, meliores apparent quam ſint. Et ſi forte proſperati fuerint, diſpendium magnum erit noſtræ fidei, præſertim in partibus illis vbi iniquitas pullulauit, & radices altius fixit. Si voluiſſet Archiepiſcopus ſolummodo vt parceret iniquis iſtis, & toleraret prauitatem hanc, pro huiuſmodi redemptione habuiſſet pecuniam magnam nominatam, videlicet ſexcentas argenti marchas. Quia apud eum non patebat illud refugium, proclamauerunt ad audientiam noſtram, ſed rem tam venenoſam, tam pernicioſam attendat diligentius veſtra ſapientia; & velitis vt tanta peſtis potius euellatur quam pullulet. Precamur itaq; attentius pro honore fidei Chriſtianæ, vt ex conſilio Archiepiſcopi cariſſimi filii veſtri rem prouehire ſinatis, vt illi ſcilicet deſtruantur qui contra Deum eriguntur: & ſeueritas in tales commendabilis erit, apud omnes qui in patria illa pietatis amatores ſunt. Et ſi aliter egeritis, non expedit fidelium mentibus, quorum murmur non ſedabitur facile, & in blaſphemiam veſtram & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ora quamplurimorum aperietis. Valete.

Populicani hæretici.

XVI.

GLORIOSISSIMO & victorioſiſſimo Dei gratia Francorum Regi Ludouico, B. Dux Burgundiæ, cum deuotiſſimo ſeruitio fideliſſimam dilectionem. Probatiſſimæ & indefeſſæ fidei veſtræ, & benignitatis quam omnibus tam alienis quam conſanguineis ſecundum regalem munificentiam veſtram exhibere conſueuiſtis, nos quoque immunes nequaquam exiſtere, eo quod de eodem ſanguine (ſi veſtra excellentia non dedignatur) deſcendimus, plurimum confidimus: nos quoque per omnia prout voluntas veſtra nobis iniunxerit, ſeruire vobis & obſequi abſque omni exceptione parati ſumus. Proinde ſuper hoc quod Imperator noſter ſecundus, potius vero Eccleſiarum legumque deſtructor, vobis regnoque veſtro ex faſtu ſuæ animaduerſionis tam minaces terrores incutere molitur, ſi quandoque (quod abſit) minas ſuas ad effectum perducere voluerit, veſtra nouerit ſerenitas & certiſſime ſciat, nos cum omnibus amicis & fidelibus noſtris necnon cum aliquibus etiam maioribus Teutonicis Principibus, quorum plures pro noſtro amore, vel ex conſanguinitatis debito, plures etiam ex Imperatoris odio, fautores habebimus, veſtræ parti conſilio & auxilio, prout diſcretio veſtra dictauerit, deuotiſſimos eſſe & paratiſſimos. Nacta igitur opportunitate dilectiſſimum fratrem noſtrum Radulfum non qualitercunque, ſed canonica electione (quod vos latere non credimus) in Archiepiſcopatu Moguntino inueſtitum, ſed à præfato Imperatore noſtro (qui ob noſtri generis odium alium ſuperintruſit) valde aggrauatum gratiæ veſtræ manutenendum tranſmittimus & committimus, plurimum deprecantes, vt in omnibus negotiis ipſius, & apud Dominum Papam Alexandrum & vbique prodeſſe velitis, vt quandoque per veſtram & Apoſtolicam auctoritatem reſtitutus & ſtabilitus, nos & ipſe cum omni parentela noſtra & amicis tantis beneficijs veſtris condigne reſpondere poſſimus, & eo deuotius, quanto vos in ipſius auxilio benigniorem exhibueritis. De cætero vero quicquid idem frater noſter vobis viua voce ex perſona noſtra retulerit, nobiſcum ratum & firmum abſque omni ambiguitate noueritis.

CHRONICÆ AVSTRALIS ANTIQVAE EXCERPTVM, PER MATTHEVM MARESCHALCVM DE BAPPENHEIM, I. V. D. ET CANON. AVG. AB ANNO DOMINI DCCCLII. vſq; ad annum MCCCXXVI.

DCCCLII.

CORPVS S. Martini de tumulo leuatur.

DCCCLV.

Hiltigard regina obiit. Lotharius Imperator obiit. Pro quo filius eius Ludouicus Imperator cum fratre Lothario ann. XIX. *LVDOVICVS II. Imp.*

DCCCLX.

Maginhardus eremita martyrizatur.

DCCCLXII.

Hunni Chriſtianitatis nomen aggreſſi ſunt.

DCCCLXIII.

Translatio S. Othmari in baſilica S. Galli.

DCCCLXVIII.

Lotharius Rex Ludouici frater obiit, & Carolus Rex Galliarum regnum eius inuadit.

DCCCLXIX.

Ludouicus Imperator de ſolario cecidit.

DCCCLXX.

Ludouicus & Carolus pacificantur.

DCCCLXXI.

Wormatium fulminis ictu crematur.

DCCCLXXIV.

Ludouicus Imp. obiit, & Carolus Rex Galliarum Romam peruenit.

DCCCLXXV.

Ludouicus Rex Germaniæ obiit. Bellum in Triburia inter Ludouicum & Carolum committitur.

DCCCLXXVI.

Carolus iunior filius Ludouici cum fratribus Carolomanno & Ludouico ann. XII. *CAROLVS Caluus Imp.*

DCCCLXXVII.

Papa Iohannes in Franciam venit. Galliarum Rex obiit.

DCCCLXXIX.

Ludouicus Balbus filius Caroli obiit. Ludouicus viuente fratre ſuo Carolomanno Bauariam ingreditur. Carolomannus moritur.

DCCCLXXX.

Carolus iunior cum vxore ſua Richarda Imperiali benedictione ſublimatur. *CAROLVS Craſſus Imp.*

DCCCLXXXI.

Ludouicus Rex Francorum Caroli frater obiit.

Caro-

DCCCLXXXVII.

Carolus Imperator regno priuatur.

ARNOLfus Imp.

DCCCLXXXVIII.

Arnolphus filius Carolomanni, ann. XI. Carolus iunior Imperator obiit.

DCCCXC.

Arnolphus Rex exercitum Nordmannorum prorſus deleuit.

DCCCXCI.

Ratiſpona Bauariæ vrbs incendio flagrat.

DCCCXCII.

Cœnobium S. Emerani Ratiſponæ ab Arnolpho Cæſare fundatur.

DCCCXCIV.

Arnolphus Italiam Burgundiamq; ſuo regno ſubiicit.

DCCCXCVI.

Arnolphus Rex Romam veniens Imperator efficitur.

DCCCXCVII.

Magna fames homines ſe inuicem comedere perſuaſit.

DCCCXCIX.

Arnolphus Imp. obiit. Gentes Pannonicæ Italiam depopulantur.

DCCCC.

LVDOVIcus III. Imp.

Ludouicus filius Arnolphi admodum puer XII. annor. Vngari Bauariam intrant, plusquam mille ex eis occiduntur, & Guncbaldus filius Arnolphi occiditur.

DCCCCI.

Vngari Carinthiam inuadunt, & in ſabbato pugna commiſſa occiduntur.

DCCCCIII.

Vngari amarius occiduntur: Beriger, Reinolt, Gerat occiduntur.

DCCCCVI.

Pugna inter Adelbertum & Conradum committitur, in qua Conradus *germani fratres occiduntur.

DCCCCVII.

Adelbertus perfidia Hattonis Archiepiſcopi & cuiuſdam Leupoldi deceptus, Ludouico iubente decollatur. Bauari ab Vngaris occiduntur.

DCCCCVIII.

Vngari Saxoniam & Thuringiam vaſtant. Leupoldus occiditur.

DCCCCIX.

Vngari Saxoniam, & Thuringiam & Alemaniam petunt. Bellum Francorum cum Vngaris.

DCCCCXI.

Ludouicus Rex obiit. Burcardus Dux occiditur.

DCCCCXII.

CONRAdus Imp.

Conradus filius Conradi in regnum eleuatus eſt, regnans annis VII.

DCCCCXIII.

Vngari à Bauaris & Alemannis iuxta fluuium Einum *occiduntur. Cometæ videntur. Vngari Alemaniam depopulantur.

*al. Oenum

DCCCCXVII.

Baſilea ab Vngaris deſtruitur. Vngari Alemanniam, Alſatiam, & regnum Lotharii inuadunt. Burcardus Dux Alemanniæ conſtituitur.

DCCCCXVIII.

Conradus Rex obiit.

DCCCCXIX.

HENRIcus Auceps Imper.

Heinricus Comes Dux effectus regit annis XIX. Burcardus Dux Alemaniæ Rodolphum regem pugna vicit.

DCCCCXX.

Carolus Rex Galliæ in Franciam venit.

Sanctus

DCCCCXXIII.

Sanguis Domini in Augiam inſulam defertur.

DCCCCXXIV.

Wilberada ab Vngaris martyrizata eſt. S. Vdalricus Auguſtæ Epiſcopus ordinatur.

DCCCCXXVII.

Vngari totam Franciam, Alemanniam, Alſatiam, Galliam gladio & igne vaſtant. Burcardus Dux occiditur, Heremanno Alemannia committitur. *Hic ordiuntur Auſtriæ marchionatum Cuſpinianus.*

DCCCCXXXI.

Hainricus Rex Boemiam petit.

DCCCCXXXII.

Hainricus Regem Abotridorum & Nordmannorum Chriſtianos facit.

DCCCCXXXIV.

Hainricus Vngaros in Sitbia interfecit.

DCCCCXXXVII.

Hainricus Rex obijt.

DCCCCXXXVIII.

Otto magnus Haintici filius ann. XXXVII. Vngari Franciam, Alemanniam, Galliam vſque Oceanum & Burgundiam vaſtantes, per Italiam redeunt. OTTHO M. Imp.

DCCCCXXXIX.

Hainricus frater Ottonis ab Eberardo Alſatiæ Comite comprehenſus eſt.

DCCCCXL.

Giſelbertus & Adalbertus occiſi ſunt, & Epiſcopi in fugam lapſi ſunt.

DCCCCXLI.

Otto Rex Gallias petit.

DCCCCXLIII.

Otto Rex & Ludouicus pacificantur.

DCCCCXLIV.

Vngari cum Bauaris pugnant, & vincuntur.

DCCCCXLVI.

Otto Rex Gallias ingreditur.

DCCCCXLVIII.

Bertolfus Bauarorum Dux obijt. Cui Heinricus frater Ottonis ſucceſſit.

DCCCCXLIX.

Synodus XXX. Epiſcoporum apud Ingelenhaim coram Ottone & Ludouico regibus congregatur. Herimannus Alemannorum Dux obijt. Pro quo Luitolphus Ottonis filius.

DCCCCLI.

Otto Rex Italiam petit, eamque ſibi ſubijcit, & Beringerum Regem expulit.

DCCCCLII.

Synodus XXV. Epiſcoporum coram Ottone Rege colligitur.

DCCCCLIII.

Berengerus apud Auguſtam Ottoni ad benedictionem venit. Et Otto vna cum filio Italiam intrat, ac regales nuptiæ Papiæ factæ ſunt.

DCCCCLIV.

Luitoldus Dux Ottoni patri ſuo rebellat, Adalbertus Comes occiditur. Vngari Noricam, Franciam, Italiamq; petunt.

DCCCCLV.

Vngari totam Bauariam depopulantes, iuxta Auguſtam vrbem (Deo iuuante) ab Ottone rege magna cæde necantur. IV. Idus Auguſti Hainricus Dux obijt.

DCCCCLVI.

Leutoldus Dux hoſtiliter Italiam inuaſit.

DCCCCLVII.

Leutolfus Dux Adalbertum bello vicit, & ipſe eodem anno obijt. Pro quo Burcardus Dux conſtituitur: Is Comes de Heluanſtain natus.

DCCCCLXII.

Otto Rex Romam veniens Imperator efficitur.

DCCCCLXIV.

Otto Rex natalem Domini Romæ celebrat.

DCCCCLXV.

Otto Imperator Italia redijt. Burcardus Dux in Italia rebelles Cæſari vicit. Hic Burcardus primo in vxorem habuit Leutgardam ſororem S. Vdalrici Epiſcopi Auguſtenſis, Comitis de Kiburg, deinde duxit filiam fratris Ottonis in vxorem.

DCCCCLXXII.

Synodus apud Ingelenhaim propter Adalberonem S. Vdalrici nepotem colligitur.

DCCCCLXXIII.

Hic incipit Chronica Auguſten. S. Vdalricus Auguſtenſis Epiſcopus anno ætatis ſuæ LXXXI. in Epiſcopio vero LIV. Non. Iulij feria ſexta migrauit ad Dominum. Eodem anno pius Imperator Otto Non. Maij obijt. Burcardus Dux obijt. Leutolfi filius Otto regnauit in Sueuia.

DCCCCLXXIV.

OTTHO II. Imp. Otto ſecundus Ottonis Magni filius, regnat annos decem.

DCCCCLXXVI.

Diſſenſio inter Ottonem Imp. & Hainricum Ducem Bauariæ, oritur, filium fratris ſui.

DCCCCLXXVIII.

Otto Imperator contra Lotharium Regem Gallias inuadit. Hainricus & æquiuocus eius Duces, & Hainricus Auguſtæ Epiſcopus capti ſunt, in exilium miſſi.

DCCCCLXXXI.

Otto Imperator Neapolin venit.

DCCCCLXXXII.

Otto Imp. apud Calabriam occiſo exercitu ſuo à Græcis & à Sarracenis, de naui exiliens aufugit, & Otto Dux obijt. Conradus ſucceſſit.

DCCCCLXXXIII.

Otto Imp. Romæ obijt VI. Idus Decemb. & ibi ſepelitur.

DCCCCLXXXIV.

OTTHO III. Imp. Otto tertius Ottonis ſecundi filius, admodum puer, annis XVIII.

DCCCCXCI.

Theophania Græca Imperatrix, mater Ottonis regis, anno viduitatis IX. obijt.

DCCCCXCIV.

Conrado Rege Burgundiæ mortuo, Rudolf filius eius ignauus ſucceſſit.

DCCCCXCV.

S. Wolfgangus Epiſcopus Ratiſponenſis, natione Sueuus, Comes de Phullingen natus.

DCCCCXCVII.

Hainricus Dux Bauariæ filius Hainrici obijt. Conradus Dux obijt. Pro quo Hermannus ſucceſſit in Sueuia.

MI.

Otto Imperator in Italia X Cal. Febr. obijt, & inteſtina eius Auguſtæ, & reliquum corpus Aquis ſepelitur Grani.

Hainricus

MII.

Hainricus Dux Bauariæ, Rex effectus, regnauit annis XXII.

MIII.

Hainricus Rex Hainricum Marchionem & alios ſibi reſiſtentes cum exercitu petiit. HEINRIcus II. Pius Imp.

MIV.

Hainricus Rex Italiam, Boemiam, & Bolizlaum Ducem Sclauorum, cum tota gente ſua ſubiugauit. Herimannus Dux obiit, pro quo filius eius puer Hermannus ſucceſſit in Sueuia.

MVII.

Epiſcopium Babenberg ab Hainrico Rege conſtituitur, & Eberhardus ibi Epiſcopus ordinatur.

MVIII.

Leutolfus Treuerenſis Archiepiſcopus obiit, & Epiſcopatum eius Adelbero frater reginæ ſibi vſurpare quibusdam contra Regem fauentibus molitur, ſed a Rege conuicti Megingaudo Epiſcopium reliquerunt.

MX.

Wolfradus Comes de Voringen IV. Non. Martii obiit. Willigiſus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit: pro quo Erkinbaldus. Theodericus Dux a Lotharüs captus eſt.

MXII.

B. Colomannus martorizatus eſt, & ſuſpenſus eſt apud Stocherawe, Herimannus Dux iunior obiit. Conradus Dux obiit Franconiæ.

MXIII.

B. Colomannus ſepultus eſt in eodem loco.

MXIV.

B. Colomannus à Megingando Hebenſtatenſi Epiſcopo in Medelicha ſepultus eſt. Hainricus Romæ imperiali benedictione coronatur à Bonifacio* Papa. *al. Benedict.

MXV.

Erneſt Dux in venatu ab Adelberone Comite ſagitta occiditur.

MXVII.

Godefridus Dux Gerhardum vicit Comitem, fratrem Adelheidis comitiſſæ Alſatiæ.

MXIX.

Conradus puer auxiliante patruele ſuo Rex fit Romanorum. Conradus poſtea Imp. Adelberonem Ducem pugna vincens fugauit.

MXX.

Benedictus Papa Babenberg veniens, Eccleſiam S. Stephani dedicauit. Werinharius Argentinæ Archiepiſcopus cum Alamanis contra Burgundios pugnauit ac vicit.

MXXII.

Hainricus nouam Troiam cepit, & magna in exercitu mortalitas facta eſt. Hochegertus magiſter obiit.

MXXV.

Hainricus Imper. III. Id. Iulii obiit, in Babenbergenſi Epiſcopio à ſe facto: in monaſterio S. Petri ſepelitur. Conradus Rex filium ſuum Hainricum Regem fecit, & ipſe Romam veniens Imperator efficitur. Bruno Auguſtenſis Epiſcopus, & Welph Comes, prædas & incendia inter ſe faciunt. CONRAdus II. Imp.

MXXVI.

Conradus Imp. pene ann. XV. regnat. Magna diſſenſio in regno contra Conradum efficitur.

MXXVIII.

Erneſt Dux, & Welpho Comes, Conrado Imperatori ad deditionē veniunt.

MXXIX.

Conradus Imp. perrexit in Poloniam.

M X X X.

Conradus Imp. Stephanum Pannoniæ Regem cum exercitu petit. Interea Erneſt Dux, & Werenbarius Comes in Alemania occiduntur, XVI. Kal. Septemb.

M X X X I.

Stephanus miſſis legatis cum Imperatore Conrado pacificatus eſt.

M X X X I I.

Rudolfus Rex Burgundię moriens, diadema ſuum Conrado Imperatori commiſit.

M X X X I I I.

Conradus hyeme Burgundiam petit, & occidentalem Franciam contra Ottonem petit.

M X X X V.

Conradus iterum Burgundiam vaſtat. Pagani Saxoniæ confinia petunt. Pagani (qui Leutici dicuntur) in confinio Saxoniæ multis Chriſtianis occiſis & captis obtinent. Quos Conradus Imperator cum exercitu petit.

M X X X V I.

Italia ciuium diſcordia laborat. Nuptiæ Haintici regis. Pagani ſupradicti Conrado Imperatori vectigales facti.

M X X X V I I.

Conradus Cæſar Italiam cum exercitu petit, & Mediolanenſem Archiepiſcopum miſit in cuſtodiam, qui fuga lapſus cum aliis quamplurimis eidem Imperatori rebellat.

M X X X V I I I.

Elisdrud (quæ & Hiltimilda) regina vxor Hainrici regis XV. Kal. Auguſti, & Hermannus Dux V. Kal. Auguſti in Italia cum multis aliis obiit. Stephanus Rex Vngarorum bonæ memoriæ obijt. Cui Petrus ſuccedit.

M X X X I X.

Conradus Imper. II. Non. Iunij obijt, & apud Spiram ſepelitur. Conradus & Albero Dux obijt.

M X L.

HENRIcus III. Imp. Conradi filius Heinricus, regnat annis XVIII. Hainricus Rex Boemiam bello petit, ſed multis proceribus & militibus in præſtructione ſyluæ citra & vltra occiſis vel captis, nihil dignum efficere potuit.

M X L I.

Vngari quendam Ouonem ſibi eligentes Regem, Petrum Regem ſuum expellunt. Hainricus Rex Vngariã ingreſſus cum exercitu, igne prędatur & cuncta vaſtat.

M X L I I.

Adalbertus Marchio & filius eius Leupoldus maximam partem exercitus Ouonis deleuit. Hainricus Rex iterum Vngariam ſibi ſubiecit.

M X L I I I.

Giſela Imperatrix, mater Hainrici regis, XVI. Kal. Martij obijt. Hainricus rex tertio Pannoniam petens, Vngaros per iuſiurandum ſubiugauit. Leutpoldus filius Marchionis Adalberti obijt.

M X L I V.

Hainricus quarto Ouonem Regem rebellantem vicit, & Petrum regno reſtituit.

M X L V.

Petrus Rex excæcatus eſt ab Vngaris, & Andreas Rex efficitur.

M X L V I I.

Suidegerus Babenbergenſis Epiſcopus, in natiuitate Domini Papa conſecratur, & Hainric. Rex & vxor eius Agnes ipſa die Imperiali benedictione ſublimantur.

M X L I X.

Andreas Rex Vngarorum per legatos Imperatori Hainrico ſubiectionem, & annuum cenſum iureiurando promiſit.

M L.

Agnes Imperatrix Imperatori filium peperit nomine Hainricum.

Bardo

MLI.

Bardo Archiepiſcopus obijt. Adalbertus marchio & Andreas Rex pacificantur.

MLIII.

Hainricus Imperator Pannoniam cum exercitu petit, & glorioſiſſime redit.

MLVI.

Adalbertus marchio obijt. Erneſtus filius eius ſucceſſit. Chuno Dux Bauariæ ab Imperatore expulſus in Pannonia exul obijt.

MLVII.

Hainricus Imp. obijt IV. non. Octob. filius eius Hainricus ſucceſſit. HENRICus IIII.

MLVIII.

Hainricus IV. regnat annis XLIX. Agnes Imperatrix ſuſcepit ducatum Bauariæ.

MLXII.

Hainricus Rex ſeparatus eſt à matre ſua, anno VI. regni ſui, ætatis vero XI. Agnes Imperatrix & Guntharius Epiſc. prædas & incendia inuicem exagitant.

MLXIII.

Hainricus Rex exercitum mouit in Pannoniam, & Salomonem Regem conſtituit, fœderatiſq; omnibus cum ſummo honore reuertitur.

MLXIV.

Cædes magna facta eſt in Goslarenſi monaſterio, præſente Rege & Principibus eius: multa mala tunc temporis facta ſunt in terra.

MLXV.

Hainricus Rex accinctus eſt gladio anno IX. regni ſui in Paſca. Sigefridus Moguntinenſis Epiſcopus, & Guntharius Babenbergenſis Epiſcopus Hieroſolymam tendunt.

MLXVI.

Meginhardus Comes de Sulgen occiditur.

MLXVII.

Heinricus Imperator duxit Bertam filiam Ottonis Comitis.

MLXVIII.

Multa & diuerſa mala his temporibus in toto regno facta ſunt.

MLXX.

Otto Dux Bauariæ Regi rebellauit. Adelheidis marchioniſſa obijt.

MLXXI.

Welpho Dux Bauariæ factus, expulſo Ottone.

MLXXIII.

Rudolphus Dux Alemaniæ, & Welffo Dux Bauariæ, nec non Bertolfus dux Carinthiæ, in vnum coniurant aduerſus Regem Hainricum.

MLXXIV.

Hainricus Rex in Vngariam aduerſus Toitſconem patruelem Solomonis profectus, incaſſum redijt.

MLXXV.

Erneſtus marchio occiſus eſt in Saxonia in bello: Leupoldus filius eius. Primum bellum Hainrici regis cum Saxonibus iuxta fluuium qui vocatur Imſtrit, fuit V. Id. Iun.

MLXXVI.

Colonienſis Epiſcopus obijt.

MLXXVII.

Magna diſcordia inter Papam & Regem oritur. Hainricus Rex Italiam proficiſcitur. Rudolphus Dux de Reinfelden in Regem eligitur apud Vorcham.

MLXXVIII.

Bellum Hainrici regis inter duos Reges in Saxonia committitur, in quo Diepaldus Comes occiditur, feria IV. VII. Idus Auguſti, iuxta fluuium Streua.

MLXXX.

Welfo Dux Bauariæ hoſtiliter ciuitatem inuaſit, & deprædauit atq; incendit.

Tertium bellum Hainrici Regis cum Saxonibus, iuxta villam quæ dicitur Durloch, feria v. vi. Kal. Feb.

M LXXXI.

Bauari & Boemi cum marchione Leupoldo ad Mauripergum dimicauerunt, & vicerunt. Bellum quod pugnauerunt fideles Hainrici Regis contra perfidos Suedos, iuxta Danubium apud villam quæ dicitur Hochſtam, feria IV. III. Id. Auguſti.

M LXXXII.

In monte Gotvvigenſi monaſterium S. Mariæ ab Altmanno Patauienſis Eccleſiæ Epiſcopo conſecratur.

M LXXXIII.

Dux Boemiæ Radizlaus dimicauit Maurenberg cum Marchione Leupoldo.

M LXXXIX.

Conſtitutio monachorum in loco Mellicenſi ſub abbate Sigeboldo in feſto S. Benedicti.

M XCI.

Altmannus Epiſcopus obijt. Vdalricus ſucceſſit.

M XCVI.

Leupoldus Marchio obijt, & filius eius Leupoldus ei ſucceſſit, dictus Pius.

M C.

Marchioniſſa relicta Leupoldi Ieroſolimã petit, & Welpho Dux profectus eſt.

M CIV.

Sighardus Comes occiditur Ratiſponæ. Leupoldus Marchio Auſtriæ accinctus gladio.

M CVI.

Hainricus IIII. Imp. obijt. Marchio Leupoldus Agnetem filiam Cæſaris duxit.

M CVII.

HENRIcus V. Imp. Hainricus V. regnat. Anno ſequenti Hainricus Rex obſedit caſtrum Presburg.

M CX.

Hainricus Rex mouit expeditionem in Italiam, & Paſcalem Papam cepit.

M CXIV.

Incepta eſt fundatio in Neuburgenſi baſilica à Marchione Leupoldo & vxore Agnete, fundauit S. Crucem. Prædicta Agnes March. decem & octo liberos genuit: quorum multi in infantia ætate exſtincti ſunt.

M CXV.

vid. Crãtz. Saxon. 5. ca. 30. Hainricus Cæſar Saxones hoſtiliter inuaſit, à quibus victus vix euaſit.

M CXXI.

Vlricus Patauienſis obijt. Reinmarus Comes ſucceſſit.

M CXXV.

LOTHARius Saxo Imp. Lotharius Dux Saxonum in Regem eligitur. Adalbertus filius marchionis Leupoldi cum alijs accingitur gladio.

M CXXVIII.

Leupoldus marchio Carinthiorum obijt.

M CXXXI.

Stephanus Rex Vngarorum obijt, Bela cæcus ſucceſſit.

M CXXXII.

Lotharius Rex profectus in Italiam.

M CXXXIII.

Canonici ſeculares à loco Nurenberg auulſi ſunt, & regulares B. Auguſtini ſubſtituti.

M CXXXIV.

Bela cæcus Rex Vngarorum triumphat de Polonis, ſed dolo.

M CXXXV.

X. Kal. Aprilis Lotharius Imperator, & Fridericus Dux Stiriæ pacificantur. Domus S. Crucis fundatur.

Dedi-

MCXXXVI.

Dedicatum eſt monaſterium Neuburgenſe. Eodem anno Leupoldus Marchio Auſtriæ, eiuſdem monaſterio fundator, ex hoc mundo migrauit. Cui filius Leupoldus Marchio ſucceſſit. Et Lotharius Imperator obijt.

MCXXXVIII.

Conradus III. nepos Imperatoris Hainrici V. frater Ducis Friderici Sueuiæ, Rex efficitur. Eodem anno fil a Belæ Regis Vngariæ deſponſata eſt filio Conradi Regis Romanorum. Et Leupoldus Marchio duxit vxorem. CONRADUS III. Imperator.

MCXLII.

Leupoldus Marchio & Dux Bauariæ obijt: & Hainricus frater eius ſucceſſit. Hainricus Dux Bauariæ & Marchio duxit vxorem Gertrudem filiam Lotharii.

MCXLV.

Miniſteriales Hainrici Ducis Bauariæ & Marchionis, & milites Marchionis Stiriæ & Odocari totam pene Auſtriam præda & incendiis vaſtant.

MCXLVII.

Reimpertus Epiſcopus dedicauit Eccleſiam Viennenſem. Deinde eo anno obijt Epiſcopus Reimpertus, cui ſucceſſit Conradus frater Hainrici Ducis.

MCLV.

Dux Hainricus dictus Ioſammergot, fundat clauſtrum Scotorum.

MCLVII.

Hainrico Duci naſcitur filius Leupold nomine. Et Fridericus Romanorum Cæſar ſecundo Italiam intrat: & clauſtrum Neuburg combuſtum eſt. FRIDERICUS Imp.

MCLX.

Arnoldus Moguntinus Epiſcopus in templo D. Iacobi ab incendiariis peremptus eſt.

MCLXII.

Fredericus Cæſar habuit glorioſam victoriam de Mediolanenſibus: Et Geiſo Rex Vngariæ obijt, cui ſucceſſit filius eius Stephanus.

MCLXIV.

Otoccar Marchio Styriæ obiit. Anno ſequenti F. Cæſar Romam hoſtiliter inuaſit.

MCLXV.

Stephanus Rex Vngariæ duxit vxorem Agnetam filiam Heinrici Ducis Auſtriæ, & Marquard Neuburgenſis Epiſcopus obiit; & Rudigerus frater eius ſucceſſit.

MCLXVIII.

Rudigerus Neuburgenſis præpoſitus obiit: Werenherus ſucceſſit.

MCLXIX.

Odaccarus Marchio Styriæ filius Odaccari Marchionis, factus primus Dux.

MCLXXIV.

Leupoldus & Hainricus frater eius Duces accincti ſunt gladio. Eodem die Leupoldo copulatur vxor filia Regis Vngariæ.

MCLXXVI.

Filii Ducis Auſtriæ Morauiam ingreſſi omnia vaſtantes.

MCLXXVII.

Hainricus Dux Auſtriæ in Auſtria obijt: & in monaſterio Scotorum, quod ipſe fundarat, ſepultus, & filius eius Leupoldus ſucceſſit.

MCLXXVIII.

Leupoldus Dux Auſtriæ cum exercitu terminos Boemorum ingreditur. Neuburgenſis præpoſitus a Domino Dietpoldo Patauienſi conſecratur, ſub Werenhero præpoſito.

MCLXXX.

Hainricus Dux Bauariæ contra Cæſarem machinatur defectionem.

MCLXXXI.

Hermannus Dux Carinthiæ obiit.

Dd 4

MCLXXXII.

Leupoldus Dux Auſtriæ fuit Hieruſalem. Inde reuertitur afferens portionem S. Crucis ad menſuram manus.

MCLXXXIII.

Conradus Salzburgenſis Epiſcopus ad Moguntinenſem Eccleſiam reuertitur, à qua tempore ſchiſmatis diſceſſerat. Adalbertus etiam à Salzburgenſi Eccleſia per violentiam Cæſaris depulſus, eandem ſedem recepit. Eodem anno Otto Palatinus Comes obijt.

MCLXXXVI.

Werenherus Præpoſitus Neuburgenſis reſignauit. Gotteſcalcus in locum eius ſucceſſit.

MCLXXXVII.

Dedicatum eſt monaſterium S. Crucis à venerabili Cardinali Theobaldo Hoſtienſi & Feltrenſi Epiſcopo, ſedis legato. Eodem anno clauſtrum Scotorum Viennæ à Domino Wolchero Pataurenſi Epiſcopo conſecratur.

MCLXXXIX.

Cæſar cum exercitu trans mare fretat.

MCXC.

HENRIcus VI. Imp. Fridericus Cæſar Romanus obijt: & Hainricus VI. filius eius ſucceſſit: & Leupold Dux Auſtriæ iterato Ieroſolymam tendit.

MCXCI.

Dux Sueuiæ filius Frederici Cæſaris in peregrinatione moritur, & Dux Auſtriæ Leupoldus redit à Ieroſolymis, & Epiſcopus Colonienſis, atque Dux Auſtriæ, & Otto Cancellarius Imperatoris, & alij Principes ibi mortui ſunt. * Facta eſt eodem anno expeditio Chriſtianorum Ieruſalem ſub Cæſare Friderico, qui diuerſis laboribus victor tranſiuit Iconium. Inde veniens ad fluuium Celeph ſe refrigerare volens cum LXV. ſubmerſus eſt.

* Tranſpoſita.

MCXCII.

Odauarus obijt, cuius hæreditatem Dux Auſtriæ Leupoldus de manu Imperatoris ſuſcepit. Eodem anno Rex Angliæ rediens à Ieroſolymis, à Duce Leupoldo capitur Viennæ. Wolfgerus patriarcha eligitur Aquilegienſis. Hainricus Rex cum exercitu in Italiam veniens, conſecratur. Idem H. Rex ſecundo in Apuliam profectus, proſpere egit. Werenherus Neuburgenſis præpoſitus electus Gurrenſis: & Otto ſucceſſit in præpoſitura. Quo in breui mortuo Rudolphus decanus ſucceſſit. Eodem anno Vienna incendio flagrat. Eodem anno Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ circa caſtrum Gratz equo lapſus moritur, & in domo S. Crucis ſepelitur, cui filij ſui Fridericus & Leupoldus ſucceſſerunt.

MCXCVI.

Conradus Moguntinenſis Archiepiſcopus, & multi Principes cruce ſignati. Bela Rex obijt. Emericus filius eius ſucceſſit.

MCXCVII.

Hainricus Cæſar in Apulia obijt. Eodem anno Wolfgerus Aquilegienſis, & Dux Auſtriæ Fridericus & alij Ieroſolymam profecti ſunt.

MCXCVIII.

Fridericus Dux Auſtriæ peregre moritur. Leupoldus IV. Dux Auſtriæ frater ſucceſſit.

MCXCIX.

Emericus Rex Vngariæ expulſum fratrem perſequens. Wolgerus Pataurenſis Epiſcopus rediens Ieroſolymis hoſtes epiſcopatus fortiter compeſcuit. Conſtantia Imperatrix obijt, & paruum Fridericum hæredem reliquit. Helena Duciſſa Auſtriæ obijt.

MCC.

Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ gladio accingitur, præſente Conrado Moguntinenſi, Eberhardo Salzburgenſi. Eodem anno pax inter Regem Vngariæ & Ducem Auſtriæ componitur.

Leu-

MCCII.

Leupoldus Dux nuptias Viennæ, multis Principibus ibidem præſentibus, ſolenniter celebrauit cum nepte Regis Græcorum Theodora nomine. Odaccar Rex Boemiæ terminos Teutonicorum potenter inuaſit; ſed inde in pace redijt. Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus, & Ludouicus Dux Bauariæ mutuis cladibus terram vaſtant. Emericus Rex Vngariæ data fide fratrem ſuum dolo captum, & catenis ſtrictum incarcerauit. Sed eodem anno diuina vltione in fata conceſſit. Quo defuncto frater eius eripitur & ſublimatur regno Vngariæ. Patriarcha Aquilegienſis obijt: cui Wolfgerus Patauienſis ſucceſſit: cui Poppo Patauii ſucceſſit.

MCCV.

Philippus Rex Romanorum poſt bellicos labores tandem regno potitur. Emericus Rex Vngariæ (mirum) qua die fratrem cepit, reuoluto tempore & ipſe captus, quem conſortem habere noluit, hæredem reliquit. Eodem anno portio S. Crucis non parua cum ſacris reliquijs Duci Auſtriæ Leupoldo perfertur. Andreas Rex Reginam vxorem fratris & filium eius perſequens, terminos Auſtriæ uſque Viennam intrare coegit. Ibi puer moritur, & Regina marito orbato auxilio Ducis ad terram ſuam Arragoniam profecta eſt. Poppo Patauienſis Epiſcopus obijt: Manigoldus abbas de Chremesmonſter ſucceſſit. Leupoldo Duci Auſtriæ naſcitur filius Leupoldus nomine. PHILIPPUS Rex.

MCCXII.

Otto Imperator ab Apulia proſpere regreditur, regalibuſque nuptiis Brunſwick magnifice celebratis filiam Regis Philippi duxit vxorem. Sed celebres nuptiæ (proh dolor) in lugubres exequias Reginæ in breui conuertuntur. Fredericus Rex Ratiſponæ celebrem curiam habuit. OTTHO IV. Rex.

MCCXIII.

Leupold Dux Auſtriæ & Stiriæ cum magno comitatu ad terram S. Iacobi ad bellandum paganos tranſierat.

MCCXIIII.

Manegoldus Patauienſis Epiſcopus obijt: cui Vlricus ſucceſſit. Sequenti anno obijt Leupoldus iuuenis Dux.

MCCXVII.

Rex Vngariæ Andreas, & Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ, cum aliis plurimis ad terram promiſſionis tendunt. Philippus quondam Romanorum Rex habuit IIII. filias, quarum vnam duxit Rex Caſtiliæ & Hiſpaniæ, alteram Rex Boemiæ, tertiam Otto Romanorum Rex, quartam Dux Brabantiæ.

MCCXIX.

Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ glorioſe ad propriam terram reuertitur.

MCCXX.

Fridericus II. Rex Siciliæ & Apuliæ, Romæ conſecratur. FREDERICUS II. Imp.

MCCXXI.

Dux Ludouicus Bauariæ. Patauienſis Epiſcopus Vdalricus, terram ſanctam tendunt. Deinde prædictus Dux confuſe reuertitur.

MCCXXII.

Magna ſolennitas Viennæ auctore Duce Leupoldo, cuius filia Duci Saxonum nuptiali thalamo copulatur. Eberhardus Comes de Plein conſecratus eſt in Epiſcopum Patauienſem. Engelbert Archiepiſcopus Colonienſis à quodam Comite cognato ſuo interfectus eſt. Rex Heinricus iuuenis filius Friderici Imp. filiam Ducis Auſtriæ duxit vxorem.

MCCXXVI.

Hainricus filius Ducis Auſtriæ duxit vxorem ſororem Landgrauii apud Nurenberg. Hainricus filius Ducis Auſtriæ conſilio & auxilio quorundam iniquorum oppoſuit ſe patri ſuo, atque caſtrum Haimburch præoccupauit; matremque ſuam inde ſatis contumelioſe eiiciens: quod tamen pater caſtrum in breui recepit. Deinde idem filius vitæ patris ſui multimodis inſidiatus eſt, ſed tamen Deo ſe

protc

MCLXXXII.

Leupoldus Dux Auſtriæ fuit Hieruſalem. Inde reuertitur afferens portionem S. Crucis ad menſuram manus.

MCLXXXIII.

Conradus Salzburgenſis Epiſcopus ad Moguntinenſem Eccleſiam reuertitur, à qua tempore ſchiſmatis diſceſſerat. Adalbertus etiam à Salzburgenſi Eccleſia per violentiam Cæſaris depulſus, eandem ſedem recepit. Eodem anno Otto Palatinus Comes obijt.

MCLXXXVI.

Werenherus Præpoſitus Neuburgenſis reſignauit. Gotteſcalcus in locum eius ſucceſſit.

MCLXXXVII.

Dedicatum eſt monaſterium S. Crucis à venerabili Cardinali Theobaldo Hoſtienſi & Feltrenſi Epiſcopo, ſedis legato. Eodem anno clauſtrum Scotorum Viennæ à Domino Wolchero Patanienſi Epiſcopo conſecratur.

MCLXXXIX.

Cæſar cum exercitu trans mare fretat.

MCXC.

HENRIcus VI. Imp.

Fridericus Cæſar Romanus obijt: & Hainricus VI. filius eius ſucceſſit: & Leupold Dux Auſtriæ iterato Ieroſolymam tendit.

MCXCI.

Dux Sueuiæ filius Frederici Cæſaris in peregrinatione moritur, & Dux Auſtriæ Leupoldus redit à Ieroſolymis, & Epiſcopus Colonienſis, atque Dux Auſtriç, & Otto Cancellarius Imperatoris, & alii Principes ibi mortui ſunt. * Facta eſt eodem anno expeditio Chriſtianorum Ieruſalem ſub Cæſare Friderico, qui diuerſis laboribus victor tranſiuit Iconium. Inde veniens ad fluuium Celeph ſe refrigerare volens eum LXV. ſubmerſus eſt.

** Tranſpoſita.*

MCXCII.

Odauarus obijt, cuius hæreditatem Dux Auſtriæ Leupoldus de manu Imperatoris ſuſcepit. Eodem anno Rex Angliæ rediens à Ieroſolymis, à Duce Leupoldo capitur Viennæ. Wolfgerus patriarcha eligitur Aquilegienſis. Hainricus Rex cum exercitu in Italiam veniens, conſecratur. Idem H. Rex ſecundo in Apuliam profectus, proſpere egit. Werenherus Neuburgenſis præpoſitus electus Gurrenſis: & Otto ſucceſſit in præpoſitura. Quo in breui mortuo Rudolphus decanus ſucceſſit. Eodem anno Vienna incendio flagrat. Eodem anno Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ circa caſtrum Gratz equo lapſus moritur, & in domo S. Crucis ſepelitur, cui filii ſui Fridericus & Leupoldus ſucceſſerunt.

MCXCVI.

Conradus Moguntinenſis Archiepiſcopus, & multi Principes cruce ſignati. Bela Rex obijt. Emericus filius eius ſucceſſit.

MCXCVII.

Hainricus Cæſar in Apulia obijt. Eodem anno Wolfgerus Aquilegienſis, & Dux Auſtriæ Fridericus & alij Ieroſolymam profecti ſunt.

MCXCVIII.

Fridericus Dux Auſtriæ peregre moritur. Leupoldus IV. Dux Auſtriæ frater ſucceſſit.

MCXCIX.

Emericus Rex Vngariæ expulſum fratrem perſequens. Wolgerus Pataujenſis Epiſcopus rediens Ieroſolymis hoſtes epiſcopatus fortiter compeſcuit. Conſtantia Imperatrix obijt, & paruum Fridericum hæredem reliquit. Helena Duciſſa Auſtria obijt.

MCC.

Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ gladio accingitur, præſente Conrado Moguntinenſi, Eberhardo Salzburgenſi. Eodem anno pax inter Regem Vngariæ & Ducem Auſtriæ componitur.

Leu-

MCCII.

Leupoldus Dux nuptias Viennæ, multis Principibus ibidem præſentibus, ſolenniter celebrauit cum nepte Regis Græcorum Theodora nomine. Odaccar Rex Boemiæ terminos Teutonicorum potenter inuaſit; ſed inde in pace redijt. Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus, & Ludouicus Dux Bauariæ mutuis cladibus terram vaſtant. Emericus Rex Vngariæ data fide fratrem ſuum dolo captum, & eatenis ſtrictum incarcerauit. Sed eodem anno diuina vltione in fata conceſſit. Quo defuncto frater eius eripitur & ſublimatur regno Vngariæ. Patriarcha Aquilegienſis obijt; cui Wolfgerus Pataulenſis ſucceſſit: cui Poppo Patauii ſucceſſit.

MCCV.

Philippus Rex Romanorum poſt bellicos labores tandem regno potitur. Emericus Rex Vngariæ (mirum) qua die fratrem cepit, reuoluto tempore & ipſe captus, quem conſultem habere noluit, hæredem reliquit. Eodem anno portio S. Crucis non parua cum ſacris reliquijs Duci Auſtriæ Leupoldo perfertur. Andreas Rex Reginam vxorem fratris & filium eius perſequens, terminos Auſtriæ uſque Viennam intrare coegit. Ibi puer moritur, & Regina marito orbato auxilio Ducis ad terram ſuam Arragoniam profecta eſt. Poppo Patauienſis Epiſcopus obijt: Manigoldus abbas de Chremesmunſter ſucceſſit. Leupoldo Duci Auſtriæ naſcitur filius Leupoldus nomine. PHILIPpus Rom.

MCCXII.

Otto Imperator ab Apulia proſpere regreditur, regalibuſque nuptiis Brunſwick magnifice celebratis filiam Regis Philippi duxit vxorem. Sed celebres nuptiæ (proh dolor) in lugubres exequias Reginæ in breui conuertuntur. Fredericus Rex Ratiſponæ celebrem curiam habuit. OTTHO IV. Rom.

MCCXIII.

Leupold Dux Auſtriæ & Stiriæ cum magno comitatu ad terram S. Iacobi ad bellandum paganos tranſierat.

MCCXIIII.

Manegoldus Patauienſis Epiſcopus obijt: cui Vlricus ſucceſſit. Sequenti anno obijt Leupoldus iuuenis Dux.

MCCXVII.

Rex Vngariæ Andreas, & Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ, cum aliis plurimis ad terram promiſſionis tendunt. Philippus quondam Romanorum Rex habuit IIII filias, quarum vnam duxit Rex Caſtiliæ & Hiſpaniæ, alteram Rex Boemiæ, tertiam Otto Romanorum Rex, quartam Dux Brabantiæ.

MCCXIX.

Leupoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ glorioſe ad propriam terram reuertitur.

MCCXX.

Fridericus II. Rex Siciliæ & Apuliæ, Romæ conſecratur. FREDERicus II. Imp.

MCCXXI.

Dux Ludouicus Bauariæ. Patauienſis Epiſcopus Vdalricus, terram ſanctam tendunt. Deinde prædictus Dux confuſe reuertitur.

MCCXXII.

Magna ſolennitas Viennę auctore Duce Leupoldo. cuius filia Duci Saxonum nuptiali thalamo copulatur. Eberhardus Comes de Plein conſecratus eſt in Epiſcopum Patauienſem. Engelbert Archiepiſcopus Colonienſis à quodam Comite cognato ſuo interfectus eſt. Rex Heinricus iuuenis filius Friderici Imp. filiam Ducis Auſtriæ duxit vxorem.

MCCXXVI.

Haintricus filius Ducis Auſtriæ duxit vxorem ſororem Landgrauii apud Nurenberg. Haintricus filius Ducis Auſtriæ conſilio & auxilio quorundam iniquorum oppoſuit ſe patri ſuo, atque caſtrum Haimburch præoccupauit; matremque ſuam inde ſatis contumelioſe eiiciens: quod tamen pater caſtrum in breui recepit. Deinde idem filius vitæ patris ſui multimodis inſidiatus eſt, ſed tamen Deo ſe

protr

protegente euaſit manus eius. Fridericus Romanorum Cæſar prælatis Eccleſiæ & Principibus regni pro negotio S. Crucis curiam apud Cremonam indixit. Longobardi vero timentes inſidias Cæſaris, maria vbique intermontana venientibus obſtruxerunt viam. Vnde valde commotus Imperator cum aliis Principibus, tamen ſine læſione ipſorum in regnum Siciliæ ſe contulit, cæteri etiam ad propria ſunt reuerſi. Fridericus filius Ducis Auſtriæ in Brunſwick nuptias celebrauit. Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus obiit.

MCCXXVII.

Andreas Rex Vngariæ Ruſciam cum exercitu veniens, ab ipſis ſtatim fugatus receſſit, interfectis nonnullis de exercitu ſuo. Gens quæ dicitur Valwin, fidem Chriſti ſuſcepit, ex quibus baptiſati ſunt fere x. millia. Hainricus iuuenis Dux filius Ducis Leupoldi obiit: & Ludouicus Landgrauius de Thuringia in transmarinis partibus obiit.

MCCXXVIII.

Dux Bauariæ atque alii multi ex nobilibus per Bauariam Leupoldo Duci Auſtriæ & Stiriæ inſidias mortis parabant, quas tamen per Dei gratiam ſine læſione euaſit. Imperator defuncta Imperatrice in puerperio transfretauit, & ad Cyprum vſque Accharon peruenit, ibi magna gloria ſuſceptus, & poſt paucos dies legatus Soldani honorifice eum excepit.

MCCXXIX.

Terram repromiſſionis Chriſtiani poſſederunt per Imp. Fridericum. Idem Imperator rediit de tranſmarinis partibus in regnum ſuum Siciliæ, auxilio & conſilio Regis paganorum Soldani. Fridericus filius Ducis Auſtriæ neptem Reginæ Vngariæ repudiauit, quæ copulata erat ei in coniugio: & filiam Ducis Morauiæ ſibi illicite copulauit, patre ſuo in omnibus his auctore. Idem Imp. in partibus exiſtens transmarinis ciuitatem S. Ieruſalem, & maiorem partem terræ ſanctæ à Soldano Babylonico recepit: & treugis per decennium inter eos firmatis. Imperator reuertitur in Apuliam, & fines regni Apuliæ ab exercitu Papæ occupatos recepit.

MCCXXX.

Boemi Auſtriam rapina & incendio nullo reſiſtente vaſtarunt. Piæ memoriæ Dux Leupoldus apud S. Germanum obiit, moxque miniſteriales eius fere omnes contra filium coniurarunt, primo dolo priuantes eum theſauro patris, ac poſtmodum totam fere Auſtriam incendio & rapina vaſtarunt. Odoccarus Rex Boemiæ obiit. Ipſe Leupoldus Dux ſepultus eſt in monte Caſſino in monaſterio S. Benedicti à Cardinalibus: & oſſa ipſius delata in clauſtrum, quod ipſe conſtruxit Lyrevelde, ibidem ſepulta ſunt in die S. Andreæ ab Archiepiſcopo Salzburgenſe, & eodem die dictum monaſterium ab eodem Archiepiſcopo conſecratur. Cui filius eius Fridericus vltimus Dux Auſtriç ſucceſſit. Rex Boemię manu valida Auſtriam intrans, magnam partem terię vaſtauit incendiis & rapinis. Sigefridus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit.

MCCXXXI.

Ludouicus Dux Bauariæ manifeſte cultello perforatus eſt. Facta eſt diſſenſio inter Fridericum Ducem Auſtriæ adhuc puerum & miniſteriales eius, randem humiliati dederunt obſides. Epiſcopus Patauienſis & Canonici ſui cum præpoſito ſunt reconciliati.

MCCXXXII.

Fridericus Dux Auſtriæ & Stirię apud Viennam militauit, & accinctus eſt gladio in monaſterio Scottorum in Vienna à Gebhardo Patauienſi Epiſcopo. Wichardus de Zebinge Viennę decollatur ab orphano nocte in domo Smelzarij.

MCCXXXIII.

Vngari intrauerunt fines Stirię, & vaſtarunt eos rapina & incendio. Stirienſes vero congregati ſine rectore perſecuti ſunt eos. Tandem Vngari victoria potiti, nobiliores ex eis captarunt. Epiſcopus Babenbergenſis & Dux Carinthię rapina & incendio ſe viciſſim lacerarunt. At Epiſcopus ſuperior euaſit, & caſtella & oppida

oppida deſtruxit. Poſt Gebhardum Patauienſem Epiſcopum ſucceſſit Rudigerus pridem Primus Chiemenſis: Eckardus Epiſcopus Babenbergenſis poſtquam bellando vaſtauit Carinthiam, ab Hainrico nobili de Vinkenſtain in dolo capitur, deinde per Ducem Auſtriæ F. liberatur.

Rex Vngariæ circa feſtum omnium SS. Auſtriam cum exercitu magno intrauit, & partem terræ incendio & rapinis deuaſtauit. Tandem concordati ſunt, & mutuo ſibi amicitiam exhibuerunt.

MCCXXXIV.

Rudigerus Patauienſis ordinatus eſt. Rex Vngariæ cum filio ſuo Bela partem terræ Auſtriæ incendio & rapinis deuaſtauit. Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ, ac Domina Theodora mater ſua Duciſſa nuptias ſolennes celebrarunt, vbi Marcgrauius de Meichſen ſororem dicti Ducis Friderici, Conſtantiam nomine, duxit vxorem, præſentibus Regibus Vngariæ & Boemiæ, & Archiepiſcopo Salzburgenſe, & alijs Epiſcopis ac Ducibus Saxoniæ & Carinthiæ.

MCCXXXVI.

Andreas Rex Vngariæ cum duobus filijs, Bela & Colomanno, congregato exercitu magno intrat fines Auſtriæ. Dux vero è contra cum multis millibus. Eodem anno F. Imper. per Lombardiam intrauit regnum Teutonicorum, & filium ſuum Hainricum Regem à regno depoſuit.

MCCXXXVII.

Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ ſæpe vocatus ad curiam ab Imperatore, ſed venire contēnens, tandem ſententiā proſcriptionis corā multis Principibus incurrit.

MCCXXXVIII.

Imperator cum magno exercitu intrauit Lombardiam, vbi quaſi per duos annos ciuitates ſibi rebelles impugnans.

MCCXLI.

Inter Regem Boemiæ & Ducem Auſtriæ diſcordia ſatis obſcura exorta eſt, & ſic Rex manu valida intrauit fines Auſtriæ, ad depopulandam terram, ſed propter frigus & alia reuerſus eſt ad propria. Tandem controuerſia terminata eſt, vt traderetur filia Hainrici Ducis Auſtriæ filio Regis Boemiæ in coniugio.

MCCXLIII.

Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ cum magno exercitu occurrit Regi Vngariæ apud Littam, ibi pacificati ſunt.

MCCXLIV.

Hainricus Rex Romanorum iunior in captiuitate patris ſui obijt, relictis duobus filijs. Eodem anno Duci Auſtriæ erant duo adoleſcentes, quos à iuuentute nutriuerat in curia ſua, quos etiam tenero amore amauit, ſcil. Albertum de Zelking, & Hermannum de Wolckenſtorff, contigit vt in quodam conflictu ambo eſſent vulnerati vſq; ad mortem, vnde ipſe Dux nimis turbatus, compatiens miſeriæ eorum, quia deſperati à medicis, ipſe Dux ſupplicabat viris ſpiritualibus & deuotis, vt Deum exorarent. Promiſit etiam carnarium * in S. Cruce perficere, & cum manu potenti ire cōtra Brutenos, & iuſtitiam facere omnibus, & quæ iniuſte poſſederat à morte patris, reſtituere dominis ſuis promiſit. Quem omnipotens Deus exaudiuit propter affectum & deuotionem, & reſtituti ſtatim ſunt adoleſcentes ſanitati, quod pro magno habuit, & inde valde largam eleemoſynam largitus eſt.

MCCXLV.

Fridericus Dux Auſtriæ accepit victoriam à Rege Boemiæ, captiuauit Vlricum Ducem Carinthiæ, & multos nobiles.

MCCXLVI.

Fridericus Dux Auſtriæ interfectus eſt in prælio, & octauo die mater ſua Theodora Duciſſa obijt. Rex Boemiæ miſit filium ſuum in Auſtriam, & duxit Gertrudem filiam Hainrici Ducis vxorem.

MCCXLVIII.

Hermannus Marchio Badenſis intrauit Auſtriam auxilio Ducis Bauariæ, & duxit vxorem filiam Hainrici Ducis, qui fuit filius Leupoldi.

MCCL.

Bertholdus Comes de Sigmaringen Epiſcopi Ratiſponenſis frater, ordinatur in Epiſcopum Patauiæ.

MCCLI.

Odaccarus filius Regis Boemiæ & Dux Sueuiæ, duxit vxorem Margaritam relictam quondam Regis Romanorum.

MCCLII.

Odaccatus prædictus ſubiugauit ſibi totam Auſtriam auxilio patris ſui.

MCCLIII.

Berchtoldus Epiſcopus Patauienſis obijt, & Otto de Lonſtorff eligitur.

MCCLIV.

Bela Rex Vngariæ & Odaccarus Dux Auſtriæ reconciliantur. Eodem anno Odaccarus Dux Auſtriæ aſſignauit Belæ Regi Vngarorum totam Stiriam.

MCCLVI.

Canonici Salzburgenſes repudiarunt Philippum electum, & poſtularunt Vdalricum Seeouienſem.

MCCLVIII.

Magna pars ciuitatis Viennæ exuſta eſt, & parochialis Eccleſia cum campanis.

MCCLIX.

Stephanus iuuenis Rex Vngariæ armata manu intrauit Carinthiam, & eam incendijs vaſtauit.

MCCLX.

Commiſſum eſt prælium cum Tartaris, vbi occubuerunt duo fratres, Otto Comes de Hardegk, & frater eius Conrad Comes de Pleigen.

MCCLXI.

Odoccarus Rex Boemiæ & Dux Auſtriæ repudiauit vxorem ſuam Dominam Margaritam. Poſt hæc præfatus Rex duxit aliam vxorem, neptem Belæ Regis Vngariæ.

MCCLXIII.

Odacarus Rex Boemiæ aſſignat conuentui S. Crucis quendam locum in Boemia ad conſtruendam abbatiam, quæ dicitur ad S. Spineam coronam. Quo miſſus eſt conuentus ad prædictum locum cum venerabili viro abbate Heinrico, qui pridem fuit abbas S. Crucis. Dux Carinthiæ Vlricus Dominam Agnetem filiam Hermanni Ducis Badenſis vxorem duxit.

MCCLXIV.

Iuuenis Rex Vngariæ Bela contraxit cum Domina N. filia Marchionis Brandenburgenſis, ob cuius honorem Rex Boemiæ Odoccarus auunculus ſuus maximum feſtum celebrauit. Bela autem confirmato matrimonio vxorem ſecum duxit.

MCCLXVI.

Hic incipiũt Annales Henrici Stero nis. Obijt Dominus Otto Patauienſis, pro quo electus concorditer filius Ducis Poloniæ, Paduæ tunc exiſtens.

MCCLXVII.

Odoccarus Rex Boemiæ manu valida intrauit Bauariam cum magna potentia. Gebhardus plebanus conſtruxit clauſtrum monialium Viennæ: & eodem anno domum leproſorum ibidem facultatibus ſuis conſtruxit.

MCCLXIX.

Conradus filius Conradi Regis, & nepos Friderici Imperatoris, & Fridericus Marchio Badenſis occubuerunt Neapolis. Eodem anno filius Marchionis de Brandenburg in haſtiludio obijt. Clemens Papa obijt, cuius lingua in agone ex ore cremando fumigauit, ſic prophetizauit.

MCCLXX.

Dux Vlricus Carinthiæ obijt. Rex Odoccarus de terra Carinthiæ ſe intromiſit. Domina Agnes proneptis inclyti Leupoldi Ducis Auſtriæ, relicta Vlrici

Ducis ab Odoccaro Regetradita Vlrico Comiti dicto de Hunburg in depreſſionem generis.

MCCLXXII.

Stephanus Rex Vngariæ obijt, qui relinquens duos filios, ſenior Claudus nomine. * Frater & Rex de Maſchoue, frater Reginæ Boemiæ ab Vngaris eſt occiſus.

MCCLXXIII.

Comes Rudolphus de Habiſpurg electus eſt in Regem Romanorum apud Franckfurt, auxilio Ludouici Comitis Palatini. Odoccarus Rex Boemiæ dum adhuc contrarius eſſet Rudolpho electo Regi, conſiderans futura, obſides terrarum exegit. Philippus hæres Carinthiæ, poſtea in Patriarcham poſtulatus, ſed propter inconſtantiam priuatus. Innocentius Papa V. conſtituit Carolum ſenatorem Siciliæ, qui Carolus perfidiſſime in inciſione venæ toxicatus VII. Calend. Iunij obijt.

RVDOLfus Rex.

MCCLXXVII.

Rex Boemiæ Odocarus fregit pacem cum Rudolfo Rege.

MCCLXXX.

Dominus Petrus Patauienſis obijt, Richardus ſubſtituitur.

MCCLXXXI.

Filia Regis Rudolphi ducitur verſus Apuliam, quæ nepoti Regis Caroli copulatur.

Hic incipit diffuſior hiſtoria, quæ ſubſequitur de Rudolpho Rege.

MCCLXXXIII.

Rudolphus Rex Auguſtæ celebrauit curiam, vbi Albertum filium ſuum Ducem Auſtriæ & Stiriæ conſtituit, & Rudolphum filium Ducem Sueuiæ creauit.

MCCLXXXIV.

Albertus nouus Dux Auſtriæ tria caſtra Conradi Suomarij * infra paucos dies expugnauit. *

MCCLXXXV.

Rex Arragonum bellum commiſit cum Carolo Rege Apuliæ, tandem Rex Arragonum potenter victoriam obtinuit, fugato turpiter Carolo. Quamuis Papa tota virtute cum ſuis & pecunia Eccleſiæ aſſiſteret. Qui Papa extremo odio habebat Teutonicos. Filius Caroli collecto magno exercitu contra Regem Arragoniæ bellum commiſit, in quo Caroli filius vincitur, capitur & vinculatur. Deinde in breui Carolus Rex Neapolitanus moritur. Obijt & Martinus Papa inuidioſus ac minax vir. Obijt Gotfridus Patauienſis, cui ſucceſſit Werenhardus Braunbeche.

MCCLXXXVI.

Dietricus Landgrauius Thuringiæ duxit vxorem Viennæ cum magna ſolennitate Dominam N. filiam Menhardi Comitis Tirolenſis, & ſororem Duciſſæ Auſtriæ. Rudolphus Romanorum Rex in Ægra ciuitate ſolenniter celebrauit nuptias filiæ ſuæ, quam tradidit filio Domini Odocari quondam Regis, quem etiam ibidem in Regem coronauit.

MCCLXXXVII.

Albertus Dux Auſtriæ collecto exercitu cum Stirenſi intrauit Vngariam.

MCCLXXXIX.

Dux Albertus Auſtriæ cum exercitu contra quoddam caſtrum Falkenſtain in Bauaria ſitum obſedit, tandem obtinuit forti manu. Inclytus Dux Bauariæ Heinricus mortuus eſt, cui Otto filius ſucceſſit. Rudolf Dux, filius Rudolphi Regis, cum Pragæ viſitaret ſororem ſuam Reginam, mortuus eſt. Rudolphus Salzburgenſis obijt, cui ſucceſſit Stephanus filius Hainrici Ducis Bauariæ. Ladislaus Rex Vngariæ à quodam cum manu interfectus eſt. Andreas Marchio Æſtenſis, qui fuit ab Vngaris repulſus, tunc intrauit Vngariam, & benigne ab eis ſuſceptus fuit, nepos Belæ Regis. Ludouicus filius Ludouici Palatini iuuenis bonæ indolis, in haſtiludio lancea transfixus & mortuus eſt.

MCCXCI.

Rex Vngariæ collecto exercitu maximo Auſtriam potenter intrauit, petens terras.

MCCXCV.

Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ filiam ſuam ſeniorem dedit Marchioni de Brandenburg in Gortz. Obijt Menhardus Dux Carinthiæ, ſocer Alberti Ducis.

Adolfus Rex. Adolfus Rex Romanorum Miſniam cum exercitu intrauit, & eam ſubiugauit.

MCCXCVI.

Andreas Rex Vngariæ magna cum ſolennitate duxit filiam Alberti Ducis Auſtriæ.

MCCXCVII.

Dux Auſtriæ expulit Probum ſolemnem virum miniſterialem, Dominum de Suinawe. Rex Wenzeslaus Boemiæ Pragæ in Regem Boemorum ſublimatur; ſimiliter dilecta vxor eius, Rudolfi quondam Regis filia, & ſoror Alberti Ducis Auſtriæ; ſed heu proh dolor, paulo poſt vertitur in luctum.

MCCXCVIII.

Wenceslaus Rex & multi Principes venerunt Viennam cum magna pompa. Rex Vngariæ copulauit filiam ſuam filio Regis Boemiæ cum ingenti tripudio.

MCCXCIX.

Albertus Rex. Albertus Rex Romanorum, & Philippus Rex Franciæ conuenerunt; vbi Rex Franciæ ſororem ſuam Dominam Blancam filio Regis Romani adiunxit. Rudolphus item filius factus Rex Boemiæ.

MCCC.

Albertus Rex Romanorum collecto exercitu Archiepiſcopum Moguntinenſem hoſtiliter inuaſit.

MCCCI.

Andreas Rex Vngarorum obijt: poſt cuius mortem Hermannus de Landenberch Marſchalcus Auſtriæ collecto exercitu caſtrum in monte S. Martini obſedit & cepit, & Dominam Reginam relictam Regis (quæ fuit filia Alberti Romanorum Regis) in Viennam honorifice reduxit.

MCCCVII.

Nobilis de Ortenburg, dictus Dapifer, victus & captus per Marchionem Miſnenſem.

MCCCXV.

Fridericus Dux Auſtriæ filius Alberti Regis duxit vxorem quondam filiam Regis Arragoniæ.

MCCCXXVI.

Apud Strausburg obiit ſtrenuus Leupoldus frater Friderici.

MCCCXXVII.

Apud Bruckhaim obiit Dux Hainricus frater prædicti Leupoldi, & Fridericus volens ire Grez * fratrem ſuum Fridericum Regem. Eodem anno ciuitas Viennenſis quaſi totaliter exuſta fuit. Eo in anno ciuitas Vienna circa feſtum annunciationis Mariæ igne exorto ſecundarie exuſta eſt.

FINIS CHRONICAE AVSTRALIS.

AVSTRA-

AVSTRALIS

HISTORIÆ PARS PLENIOR, DE GESTIS SVB RVDOLPHO, ADOLPHO, & ALBERTO CÆSS. AB ANNO MCCLXXVI. VSQUE AD ANNUM MCCCIII.

pho, Adolpho, & Alberto Caſſ. ab anno MCCLXXVI. *vſque ad annum* MCCCIII.

AD honorem & gloriam Domini noſtri Iheſu Chriſti; Amen. Nouerint vniuerſi & ſinguli, quod Anno Domini MCCLXXVI. Rodulphus Romanorum Rex Marchionem de Baden, qui contra eum rebellabat, auxilio Ludvvici Palatini Rheni, & aliorum multorum Epiſcoporum, Marchionum, Comitum, & Baronum, diuerſarum prouinciarum collecto exercitu grandi Ipſum, & alios quam plures nobiles in Sueuia, Franconia, & Alſatia, nec non aliarum prouinciarum, qui poſſeſſiones regni violenter ſibi vſurpauerant, ac poſt excluſinnem quondam Friderici Imperatoris felicis recordationis ciuitates diuerſarum regionum ſibi ſubiugauerant titulo cenſuali, humiliauit & deuicit, ac ad priſtinam iuriſdictionem in quantum valuit, cum multis laboribus reduxit. Quum autem illuſtrem Regem Boemiæ Ottacarum, qui tunc temporis principatum Auſtriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Marchiæ, ac portus Naonis potenter gubernabat, & plus quam XXVI. annis in eis regnauerat, ſibi adhuc reſiſtentem, per plures literas & nuncios vocaſſet iterum atque iterum ad ſuam curiam (more ſolito aliorum Principum) & ille venire contumaciter recuſaret, nec non quoſdam breuigerulos ſuos (quod dictu nephas eſt) ad portas ciuitatis ſuſpenderet, demum ad Styriam pro quibusdam ſortilegis mulieribus Pythoniſſis ad eum occidendum ſuis veneficiis miſit, quæ multa contra eum ſuis magicis artibus attentantes nullatenus eum lædere potuerunt, Domini fretum auxilio. Itaque præfatus Rex Rudolphus contra eum collecto ingenti exercitu multorum nobilium diuerſarum prouinciarum, Ratiſponam vſque peruenit, Ducemque Henricum Bauariæ (qui tunc temporis prædicto Regi Boemiæ per ſuas pecunias aſtabat) potenti manu deuicit; filiam quoque ſuam Ottoni filio præfati Ducis matrimonio legitime copulauit, & ab ipſo Rege Rudolpho ſæpe dictus Dux terram ſuam recepit titulo feudali. Igitur Rudolphus Rex Bauariam potenter pertranſiens, Patauiam peruenit: ſed quum per arctas vias & aquas diuerſas cum ſuo exercitu tranſire nequiret, ſupradictus Dux iterum muneribus Regis Boemiæ corruptus conabatur eum inter deuia & abrupta relinquere, ne terram ſuperiorem vltra Anaſum ſibi pro dote filii ſui pro quadam ſumma pecuniæ obligaret. Sicque factum eſt. Rex vero Rudolphus Enum, Anaſum, Trunam, & omnes fluuios Bauariæ tranſiens ad Auſtriam peruenit. Quem miniſteriales honorifice ac ſolenniter recipientes, relicto & abiecto prædicto Rege Boemiæ, Rudolpho Regi adhæſerunt, oblitique ſunt pacti & iuramenti, quod pepigerant cum eo, poſtpoſitis hæredibus eorum, quos eis in obſides tradiderant, ac per conſilium & informationem Prædicatorum & Minorum fratrum, & totius cleri, qui auctoritate Papæ tollentes iuramentorum ſcelera, omnes Regem Rudolphum in Dominum receperunt. Itaque ciuitas Anaſus per C. de Sumreavve, A quoque & Tulna, & aliæ ciuitates minores per alios miniſteriales, vna cum ſuis munitionibus Regi Rudolpho traditæ ſunt. Neupurgam vero ex parte clauſtri præcurſores ſui veſpertino tempore manu valida & forti, occiſis cuſtodibus inermibus ſub portis, ciuitatem obtinuerunt. Interim vero dum hæc & alia ſie

Ottakari R. rebellio.

Brief-träger.

Neuburg.

Neuſtat.

aguntur, Rex Boemiæ collecto magno & forti exercitu egreſſus de Bohemia contra eum veniens, Auſtriamque defendere cupiens, à Libera ciuitate vſque Neupurgum in campis, qui vulgariter dicuntur Hanſelvelt, caſtra cũ ſuis metatus eſt. Rex autem Romanorum Dominica proxima poſt Collomanni cum ſuis ciuitatem Viennam potenter obſedit v. ſeptimanis. Cum autem Rex Boemiæ terram prædictam defendere non poſſet, exercitus autem Regis Romanorum cottidie adcreſceret, per Stirienſes & Karintianos, ipſe & Ladislaus Vngarorum vſque ad metas Auſtriæ in ſubſidium Regis Romanorum cum ingenti exercitu Romanorum & Vngarorum veniſſet; demum per arbitros, videlicet Dominum Berchtol- *Compoſitio inter Reges Rom. & Bohem.* dum Herbipolenſem Epiſcopum, & illuſtrem Ludovvicum Palatinum Rheni ex parte Regis Romanorum, & Dominum Brunonem Epiſcopum Olmucenſem, & virum ſtrenuum Ottonem Marchionem de Brandenburg ex parte Regis Boemiæ, arbitrando hac forma eſt definitum, quod Rex Romanorum Regem Ottakarum terris ſuis, videlicet Boemia & Morauia tantummodo reſignatis, reſiduis aliis ſeptem terris infeudaret, quod ita factum eſt. Nam Rex Boemiæ in caſtris Regis Romanorum cum XXXVI. vexillis ante Viennam circa Danubium, flexis coram eo genibus, in præſentia multorum Principum ſpiritualium ac ſecularium, terras ſuſcipiens ſupra dictas, Regisq; Rom. deinceps obedire & aſtare fideliter iuratus compromiſit: Miniſterialibus quoque & ciuibus Auſtriæ & Stiriæ obſides & captiuos quosque firmiter ſpopondit reſtituere. Tunc primo Viennæ & aliæ ciuitates ad reſignationem ipſius Regis Ottacari, Regi Rom. ſunt apertæ. Sane inter cætera ad confirmationem inter eos veræ ac perpetuæ amicitiæ à ſupradictis Principibus extitit arbitratum ſub hac conditionis forma, quod ſupradicti duo Reges quatuor pueros ſuos legitimali toro ad inuicem copularent. Quibus Rom. Rex XX. millia marcarum in dote promiſit. Pro quibus titulo obligationis Auſtriam fere mediam à parte Morauiæ vſque ad Danubium (exceptis Crems & Steirn oppidis) quæ legatione* eſt Regi Boemiæ commiſſa. Rex etiam Vngariæ Ladislaus Regi Boemiæ eſt reconciliatus, & Rex Romanorum prædicto Regi Vngariæ omnes ciuitates, quas ei Rex Boemiæ violenter abſtulerat, reſtituit; nihilominus tamen promittens Rex Boemiæ memorato Regi Vngariæ omnes theſauros reddere, quos aliꝗ amita ipſius Regis Ladislai Anna Regina de Marovve aſportauerat, ei que tradiderat, videlicet duas coronas aureas, & ſceptra regalia, ac pretioſiſſimam amphoram auream nobiliſſimis gemmis vndique adornatam miræ pulchritudinis, & alia quam plura clenodia aurea, quæ à tempore Regis Vngariæ Attilæ, & ab aliis ſucceſſoribus ſuis vſque nunc in Vngaria fuerant conſeruata. Sicque Rex Boemiæ reuerſus eſt ad propria.

MCCLXXVII.

Rex Boemiæ Ottacarus ductus pœnitentia, grauiterque ferens in corde ſuo, Regina quoque Boemiæ coniux ſua frequenter eum increpabat, quod terras prædictas reſignauerat, obſides miniſterialium Auſtralium & ciuium, diademata quoque Regis Vngariæ, & alias compromiſſiones factas, ſicut anno priori per arbitros diffinitum extiterat, reſignare recuſauit. Tunc Rex Rom. partem Auſtriæ, quam Regi Boemię ſub obligatione pro XX. millibus marcis (videlicet copulatis hæredibus) pro dote aſſignauerat, reſumpſit. Itaque Rex Boemiæ iterato collecto exercitu grandi Auſtriam intrauit, & omnes munitiones nouis inſtrumentis & machi- ** deeſt verbum.* nis qui cum * vocantur, potenter expugnauit, & ſic diſſenſio & guerra grauis orta inter eos. Nam tota hyeme Auſtrales Morauiam, & contra Boemi Auſtriam diuerſis rapinis, prædis & incendiis vaſtauerunt.

Eodem anno circa feſtum Omnium Sanctorum Rex Romanorum & Rex Vngarorum in confinio circa Haimburgam colloquium habuerunt, vbi Rex Romanorum eundem Regem Vngariæ in filium adoptauit, & omnes Regi Rom. ſeruire promiſerunt. Eodem tempore Rex Rom. eundem Regem Vngariæ apud Brucam ad prandium inuitauit.

MCCLXXVIII.

Inclytus Comes Iuliacenſis, dum ad expeditionem Regis Romanorum ſe

præpara-

præpararet, & ad ciuitatem Aquiſgranum vſq; perueniſſet, & exactionem, quam ei Rex Rom. ordinauerat, à ciuibus exigeret, ſubito lite exorta, ſuadente peſtifero conſilio, cum duobus liberis ſuis ac ducentis militibus, & fere mille aliis hominibus ſuis (proh dolor) in Quadrageſima ante Eccleſiam B. virginis à prædictis ciuibus & vulgo eſt miſerabiliter occiſus. Reuertamur ergo ad propoſitum. Et quia natura humana ſemper prona eſt ad litigium, videns Rex Boemiæ, quod nihil proficeret, reſtituit Auſtralibus obſides & captiuos, diademata vero Regis Vngariæ reddere noluit, aſſerens quod hæc & alia iuueni Regi Vngariæ adhuc puerulo, vſque dum veniret ad annos diſcretionis, dignius quam alius, & fidelius teneretur propter lineam conſanguinitatis conſeruare. Frequenter vero prædicto Romanorum Regi ſcribebat verba pacifica in hunc modum, ſed in dolo: *Sereniſſimo Domino ſuo R. Dei gratia, Romanorum Regi ſemper Auguſto, Ottacarus Dei & ſua gratia Boemiæ Rex, &c.* Iterum Hainricum illuſtrem Ducem Bauariæ, ac alios Principes circa Rhenum, tam ſeculares quam ſpirituales, ſua corrupit pecunia, qui omnes obliti iuramenti & fidei ſuæ ſereniſſimum Regem Romanorum Rudolphum penitus ſolum dereliquerunt. Porro Rex Boemiæ iterato collecto exercitu forti magno cum machinis & diuerſis inſtrumentis & ármis bellicis, manu valida Auſtriam ingreditur, prius Pragæ à ſuis licentiatus, & ab omni clero & populo vniuerſo cum multis gemitibus proceſſionaliter de ciuitate eductus, quamuis (quod dictu nefas eſt) nunquam literas diffidentiæ Regi Romanorum præmiſiſſet. *Vehdbrieff.* Et quia fraus & dolus non debet alicui patrocinium impertiri. *Rudolphus vero Romanorum Rex, qui ſic ab eo fraudulenter circumuentus fuerat, cum Auſtralibus & Stirienſibus peroptime expeditis, & paucis Sueuis præſente Rege Vngariæ cum ſuis, quum tamen vix vnum pugnantem adhuc contra duos aduerſarios, & non niſi CCL. dextrarios faleratos contra MC. parte ex aduerſa haberet, ſæpe dicto Regi Boemiæ viriliter cum ſuis paucis in Deo ponens ſpem ſuam, quia Domini eſt ſalus. VII. autem Kalend. Septembris, quæ fuit feria ſexta proxima poſt Bartholomæi, in campo qui vulgariter dicitur Idunſpengenſis, circa Marchiam, & vtraque parte ad prælium conuenerunt, ordinatisque hinc inde agminibus, Rex Romanorum tam Comanis, quam Chriſtianis pro ſigno nomen Chriſti præcepit inuocare, vt vbicunque eſſent die illa in bello pariter vel diſperſi, hoc nomen Chriſti à quolibet clamaretur. *Loſung: Chriſtus.* Itaque nomen Dei glorioſum & benedictum Chriſti, quod exercitui Regis Romanorum in ſignum datum fuerat, quod ſemper antea ab incredulis Comanis, & à Semichriſtianis Vngaris blaſphematum & pro nihilo fuerat reputatum, hac die communiterram à Comanis, quam à Chriſtianis inuocando ſæpiſſime repetiis vicibus, *Chriſtus, Chriſtus*, alta voce ab omnibus proclamatur. Rex vero Boemiæ ſuis exercitibus pro ſigno dederat clamare, *Praga, Praga*, cuilibet album peplum circa collum ante & retro vſque ad cingulum in modum ſtolæ diaconi. Sicque bellum commiſſum eſt ab vtrisque; in quo primo conflictu Romanorum Rex, occiſo à quodam ſub eo dextrario proſtratus in terram proſiliit, & cito à ſuis fidelibus ſubleuatus iterum ad pugnam progreditur; & ecce mirum in modum totus exercitus Boemorum ſuperatus, terga in fugam verterunt, relicto Rege ſuo ſolo; *Bohemorũ ſtrages.* pars autem aduerſa eos inſequentes ſine defenſione eos trucidabant; alia vero pars in fuga flumen tranſire cupiens ſubmergebatur, deſcenderuntque in profundum gurgitem quaſi lapis in modum quondam Ægyptiorum in mari rubro. Iam enim equorum ſpuma elemento mixta colorem ſuum mutauerat eo loco, & ſanguis occiſorum & vulneratorum ac ſubmerſorum ſuper nudos gurgites fluebat. Plures etiam ex eis à Comanis capti, vinculati, vulnerati miſerabiliter deducebantur, raptis & ſpoliatis theſauris Regis Boemiæ, in curribus & in tentoriis ſuis & ſuorum inuentis. Quidam etiam alii venientes Regi Boemiæ in adiutorium cum copioſa multitudine, antequam peruenirent ad exercitum, videntes & audientes fugam Boemorum, reuertentes fugiebant, & ipſi absque perſequutore. Miſerum vidiſſes ſpectaculum in campo iacentium, inæſtimabilia corpora hominum occiſorum, cadauera equorum innumerabilium in ſuo cruore volutantium, viſcera heroum

à canibus & auibus circa trahentium: & non erat qui ſepeliret. Ipſe autem Rex Boemiæ inclytus ab hoſtibus capitur, trahitur, percutitur, ab equo eiicitur, à Berchtoldo dapifero de Emretvverch ac aliis multis nobilibus nimium feſſus ad terram deiicitur, & per ceruical lancea perforatur, ac aliis plagis affectus, vltimo gladio transfixus in eodem loco mortuus eſt. In illa die ceſſauit iugum Boemorum ſuper Auſtrales, Stirienſes, Carintianos, quos indebite per longa tempora afflixerant. Quoſdam etenim nobiles idem Rex ad caudas equorum per ciuitatem ſuam traxerat, vltimo catenis ferreis ad commune patibulum ſuſpenderat, quoſdam etiam in turribus ſuis Viennæ combuſſerat; alios vero decollauerat, taliaque & ſimilia multa ipſe & ſui homines perpetrauerunt. Vidiſſes cateruatim decem millia & ſæpe plures Comanorum, qui odio eius Morauiam, Auſtriam, Stiriam intrabant, & flammis, rapinis virorum ac mulierum, puerorumque vltra * millia deducentes ad paganiſtium * exulabant. Ipſe etiam in quantum potuit, eis vicem reddidit. Et ſic in eo repletum eſt verbum Prophetæ dicentis: *Sicuti feciſti aliis, fiet tibi: Retributio tua retribuet tibi.*

Ottacari cædes.

Nunc igitur, quod incepimus, perficiamus. Rex igitur Vngariæ (vt prætactum eſt) cum ſuis ſumptis ſpoliis & captiuis per Boemiam remeare proponebat, ſed Romanorum Rex nullatenus permiſit, tanquam homo pacis amator, ne Chriſtiani per Boemiam degentes, Comanorum rabie prorſus inficerentur, ac deſtruerentur, & ſic ad propria ſunt reuerſi.

Rudolphus vero Romanorum Rex Morauiam intrat cum ſuo exercitu, quam per omnia ſibi ſubiugat. Quum autem verſus Pragam iter vellet arripere, illuſtris Otto Marchio de Brandenburg, qui poſt obitum auunculi ſui Regis Boemiæ, ciuitates & caſtra in regno Boemiæ, theſauros quoque ipſius Regis arripuerat, ei reſiſtere nitebatur. Venientes ergo ambo cum ſuis exercitibus fortiſſimis & ingenti apparatu armorum vſque ad Coloniam iuxta Albiam, mediantibus Principibus, & aliis nobilibus multis, inter eos pace reformata ſub hac conditionis forma amicabiliter inter ſe conuenerunt; Quod relictus iuuenis filius Regis Boemiæ piæ recordationis filiam Regis Romanorum (ſicut olim adhuc patre viue te ordinatum fuerat) legitime duceret in vxorem: fratri vero Marchionis prædicti etiam filia Regis Romani ibidem deſponſatur. Sicque regnum Boemiæ & puer iuuenis Regulus ſuper fidem ſuam Marchioni eſt commiſſus. Regi vero Romanorum Morauia ad quinque annos eſt commiſſa, & ſic ad Auſtriam rediit cum triumpho, totus etiam clerus & congregationes religioſorum virorum cum crucibus & vexillis & reliquiis ei occurrentes cum gaudio eum receperunt, cantantes R. in hymnis, & confeſſionibus, &c.

Rex autem Vngariæ (vt ſupra dictum eſt) cum ſuis reuerſus ad propria per totum regnum ſuum mandauit diem occiſionis Regis Boemiæ ſolenniter celebrari, nec quippiam operis illa die faciendi, niſi choreas ducere. Exaſperatio enim longiſſima vigebat inter eos, & hæc eis odii fomentum miniſtrabat. Ipſe enim Rex Boemiæ cum antiquo Rege Vngariæ Bella quondam cum innumerabili exercitu pugnauerat, & quamuis Rex Bela inæſtimabilem exercitum haberet, tamen Rex Boemiæ in publico deuicit eum: poſt mortem vero eius ſucceſſit Stephanus filius eius, qui regnauit pro eo, cum quo ſimiliter Rex prædictus Boemiæ diuerſa bella exercuit. Iacuit etiam in Vngaria potenter cum ingenti exercitu & copioſo nimis, diebus multis & ab antiquis temporibus vſque in hodiernum diem; neque in Chronicis, nec in geſtis Regum vel Imperatorum legitur hoc factum fuiſſe. Poſtmodum caſtra Regis Vngariæ in confinio ſita Auſtriæ deſtruxit, & funditus ſubuertit, ita quod non remanſit lapis ſuper lapidem. Item ſui homines nocturno tempore Boſonium caſtrum violenter obtinuerunt, ciuitatem flammis ſuccenderunt, ita quod ciues & vxores ac filiæ eorum, & aliæ mulieres vix arreptis pallus, quædam camiſiis, aliæ vero peplis, vel quicquid

Bohemorum in Vngaria acta.

quicquid præ manibus inuenire poterant, quidam vero nihil, omnes ſic ad domum fratrum Minorum confugerunt, & quam plures nude ſuper ſtramen tota die ibi ſederunt, Epiſcopum etiam Georinum in proprio caſtro ceperunt, & ciuitatem potenti manu obtinuerunt, ipſum quoque Epiſcopum in vineulis ſuis diu captiuum detinuerunt: non multo poſt Meterenſem* Epiſcopatum deſtruxerunt, & combuſſerunt, viros etiam & mulieres qui ad Eccleſiam confugerant, trucidabant, pueros autem in cunis iacentes Boemi per pedes arripiebant, & eos ad columnas lapideas Eccleſiæ collidebant.

Pro talibus & his ſimilibus & ipſi Vngari & Comani (vt ſupra dictum eſt) Auſtriam & alias terras Regis Boemiæ incendio & rapinis deuaſtabant, viros quoque, mulieres & paruulos velut pecora per turmas ſecum deducebant, raroque fuit pax inter eos. Mortuo Stephano Rege Vngariæ Ladislaus filius ſuus regnauit pro eo, cum quo etiam Rex Boemiæ multa bella exercuit, vſque ad aduentum Regis Romanorum, tunc excuſſum fuit iugum Boemorum à ſeruicibus Vngarorum, à quibus grauiter opprimebantur. Reuertamur ergo ad materiam.

Rex autem Boemiæ illa die qua occiſus eſt nudus, vt egreſſus de vtero matris ſuæ fuerat, per prædictum Bertholdum dapiferum plauſtro ſupponitur, & in Marchekam ducitur. *Ottakari ſepultura.*

O mira Dei diſpoſitio, & tremendum eius iudicium, quod tantus Rex & Princeps ſublimis diuerſarum prouinciarum, mundanarum diuitiarum opulentiſſimus, qui dominabatur à mari vſque ad mare, qui aliis magnifice dona donauerat, non habet vbi caput ſuum reclinet, vel vnde ſua tegat verenda. Heri mulieris nobilibus imperabat, hodie vnus imperat ei: Heri eum ſuo exercitu terram tegebat, hodie tegitur à terra, heri aliis purpuram dabat, hodie non habet vnum linteamen. De Marcheka vero ducitur in Viennam, ibique lamentabiliter ſuſcipitur, & ad Scotos ponitur, mane de domo Scotorum cum toto Clero & religioſis ſub ſilentio, nullo cantu præmiſſo, nullis campanis pulſatis ad domum fratrum Minorum deportatur, ibique nuda facie omnibus oſtenditur, poſtea eiectis interioribus corpus ſpeciebus conditur, lineis mundis & purpura à regina Rom. datis inuoluitur, & in capitulo fratrum Minorum intumulatus, nullis infidelium pro eo exequiis celebratis, nec campanis pulſatis, nec miſſis dictis, fere XXX. hebdomadibus in pheretro conſeruatur, deinde venientes ſui Boemi receperunt eum, & aſſignauerunt eum fratribus Minoribus in Zueyma, ibique iacet intumulatus vſque in hodiernum diem, & merito, Domini operante iudicio, vt qui alios occidit, Eccleſiaſticamque ſepulturam negauit, ipſe puniatur in eadem.

Dux Brabantiæ, & ſocer ſuus Comes Flandriæ, & alii XX. denominati & magni Comites, magnum & innumerabilem ac noſtris temporibus inauditum colligentes exercitum (ſicut Regi Romanorum in literis, quas vidimus & alii plures, demandatum fuit) duodecies centum millia vſque ad ciuitatem Aquiſgrani, & ad partes Coloniæ peruenerũt. Sed nullus inter eos niſi vix quatuor viri proceſſum eorum agnoſcere potuerunt, nihil etiam egerunt, & ſic ſine aliquo fine certo determinato ad propria ſunt reuerſi.

Notandum etiam inter cætera, quod curialis & mirabilis caſus Wiennæ accidit, & quamuis ſit ſine vtilitate, tamen pro curialitate, quin in conſuetum eſt, ponimus. Dominus enim Otto de Haslovve miniſterialis Auſtriæ iam centenarius & vltra, cum filio pronepotis ſui Hugone tantum tures,* qui eodem die à rege Rom. accinctus eſt gladio, haſtiludium honorifice exercuit.

MCCLXXIX.

Dominus Philippus Apoſtolicæ ſedis legatus Vngariam venit, Vngaros Chriſtianos, qui Chriſtianam vitam fere obliti fuerant, & Comanos ad fidem Catholicam ſtuduit reuocare: ſed Ladislaus Rex eorum vna cum ipſis paganis & Vngaris ſuis ſanis monitis legati noluerunt obedire.

MCCLXXX.

Saturnus planeta apparuit IV. Kal. Februarii, ab hora IX. vſque ad XI. horam diei artificialis. Dominus Petrus Patauienſis Epiſcopus obiit Kal. Maii, Dominus Wichardus ſubſtituitur, & Dominus Chun Hinpergarinus in Epiſcopum Kiemenſem eligitur, qui ſimul ab Epiſcopo Tripolitano Apoſtolicæ ſedis legato wiennæ conſecratur III. Non Maii.

Chiemſee.

Menſe Iulio inundatio maxima fit, Danubius multa ædificia circumquaq; deſtruxit.

Menſe Auguſto IV. Non. tonitrua, grando, coruſcationes & impetus pluuiarum fit in Auſtria ita, quod minimæ ripæ ex inſperata velocitate accreſcendo homines extinxerunt. Venti quoq; nimium validi circa Lilem velt ſupellectilia veluti ſunt dolia & ſcrinia *vltra montes ad quatuor ſtadia detulerunt. Dominus Rudolphus Rom. Rex contra Ottonem Marchionem de Brandenburg verſus Boemiam mouens in autumno, ſed per copulationem puerorum videlicet Ludouici Comitis palatini & ipſius Marchionis, bellum eſt ſopitum.

MCCLXXXI.

Filia Regis Rudolphi ducitur verſus Apuliam, quæ nepoti Regis & ſenatoris Karoli copulatur. Anna vero mater eius, dum ipſam tranſmiſſam nimium lugeret, moritur præ dolore XIV. Kal. Maii: cui celebratis ſolenniter VViennæ obſequiis verſus Baſilicam ducitur ad ſepulturam. Hiems multum aſpera fuit in fine Februarii, nix in multis terminis coaceruatur, quod multæ villæ vix apparuerunt. Dominus Rudolphus Rom. Rex Auſtriam egreditur verſus Franconiam, & ad partes Rheni procedens filium ſuum Albertum Auſtriæ & Stiriæ conſtituit prouiſorem.

MCCLXXXII.

Rudolphus Rex Auguſtæ curiam celebrat, ibique de conſilio & voluntate nobilium qui aderant, Albertum filium ſuum Ducem Auſtriæ & Stiriæ conſtituit, & Rudolphum Ducem Sueuiæ creauit. Terræ motus factus circa Nouam ciuitatem XV. Kal. Iunii. Et ecce mirum in modum ibidem quædam puella octo annorum concepit per ſeruum decem annorum, & peperit, & partu moritur.

Mortalitas maxima animalium fit in Auſtria. Comes Hinrannus filius Regis Rom. Rhenum nauigio deſcendere cupiens, cum aliis XVI. nobilibus ſubmergitur, XIII. Kal. Ian.

Maxima mortalitas hominum fit per Boemiam & Morauiam, nam Pragenæ, Brunnæ, & alibi defuncti innumerabiles velut fœnum, in curribus ad agros ducebantur, ibi in foſſis profundis cateruatim obſtruuntur tempore hyemali & veris.

Dominus Rudolphus Rom. Rex apud Auguſtam filiis ſuis Alberto & Rudolpho terras Sueuiam, Auſtriam, Styriam, Carinthiam, Marchiam Portus Naonum contulit menſe Decembri.

MCCLXXXIII.

Karolus Rex Siciliæ, Senator Vrbis, à quodam Rege Nauarræ vincitur in magna parte terrarum ſuarum. Dux Albertus primam expeditionem ſuam contra Hainricum Ducem Bauariæ mouit propter Auſtriæ ſuperioris, quam pater ſuus genero ſuo Ottoni filio Dinifch *obligauerat, filia prædicta à filio priori iã defuncta, ſed in confinio Neriſned per Comitẽ Michel de Goritia, illa guerra eſt ſopita.

MCCLXXXIV.

Poſt natiuitatem Domini Ladiſlaus Rex Vngariæ prope terminos Auſtriæ cum multis millibus Vngarorum & Comanorum caſtrum Peruſcam cuiuſdam Comitis ſui expugnare conabatur, ſed propter improbitatem ſuorum nil profecit, & ſic reuerſus eſt ad propria.

Dux Auſtriæ Albertus filius Rudolphi Rom. Regis tria caſtra Contadi Simrovvarii infra paucos dies poſt Pentecoſten expugnauit.

Pſeudo-Fridericus II.

Eodem tempore maximi inſonuerunt rumores fere per totam Alemanniam de aduentu quondam Friderici Imperatoris, & cum fere omnes Renenſes ad ſe

terra-

retraxiſſet, ita quod pro vero habebatur, tandem à Rudolpho Rege combuſtus eſt.

Rex Arragonum bellum commiſit cum Carolo Rege Apuliæ, Siciliæ & Calabriæ, fratre claræ memoriæ Domini Ludovvici quondam Regis Franciæ, occiſaque ex vtraque parte innumerabili multitudine tandem Rex Arragonum potenter victoriam obtinuit, fugato turpiter Karolo de bello, quamuis Papa tota virtute ſua, cum ſuis hominibus & pecunia totius Eccleſiæ ei aſſiſteret. *Martinus II.* Qui Papa in tantum odio habebat Teutonicos, quod ipſe frequenter optabat effici ciconia ſub hac forma, quod Teutonici in paludibus eſſent ranæ, vt ſaltem ſic eos poſſet deuorare, aut in lacu eſſet lucius, & ipſi piſces, quod ſic eos poſſet deglutire. *Papa odiuit in Germanos.*

Filius vero Karoli maior natu collecto exercitu magno valde & forti, cupiens patris iniuriam vindicare, proceſſit contra Regem Arragoniæ ordinatiſque hinc inde agminibus bellum committitur, proſtrataque ex vtraque parte maxima multitudine filius Caroli vincitur, capitur, vinculatur, reliqui homines ſui in villis, in ciuitatibus occiduntur, quidam manibus & pedibus mutilantur, & ſic omnes penitus extirpati ſunt de illa terra.

In æſtate in partibus Auſtriæ circa Spangenberch, in meridie facta ſunt fulgura ac tonitrua horribilia, & coruſcationes, & nubium diſruptiones, ac pluuiæ ingentes, in tantum quod aquæ de vicinis montibus defluentes in villis circa adiacentibus cooperiebant domos, & horrea, ſubmerſaque eſt ibi in quibuſdam villis multitudo hominum cum paruulis & mulieribus, pecoribus & iumentis; quidam qui euaſerunt, fugerunt ad montes, & turres, & Eccleſias. Poſtmodum vero multa corpora hominum in campis & abruptis montium & petrarum ſub ſabulo & arena mortua ſunt inuenta. Miſerum erat videre ſpectaculum pueros ad mamillas matrum pendentes, paruulos in cunis ſuper vndas fluentes, & non erat qui adiuuaret. *Spannenbergk.*

MCCLXXXV.

Comani & Tartari cum innumerabili multitudine intrauerunt Vngariam, & vaſtauerunt eam, & occiderunt, & deduxerunt ex ea innumerabiles viros & mulieres, & paruulos eorum; tandem vero ab incolis terræ circa ſeptem caſtra turpiter ſunt de terra fugati, occiſa ex eis innumerabili multitudine, reliqui vero qui euaſerunt, quamuis pauci fugientes, latitantes inter montes & valles nemoroſas, diuino iudicio ibidem fere omnes perierunt. Nam Dominus, qui vbique eſt protector in ſe ſpectantium, miſit ſuper eos niues & pluuias ingentes, confractiſque nubibus ſuper eos tanta inundatio aquarum irrupit, quod fere omnibus ſubmerſis pauci ex eis euaſerint. Poſt Paſcha mortuus eſt Papa, Teutonicorum inimicus Martinus, cui ſucceſſit Honorius IV. In octaua Paſchæ obiit magiſter Godfridus Patauienſis epiſcopus, quondam notarius domini Rudolphi Romanorum Regis; cui ſucceſſit dominus Wernhardus Prampeth plebanus Wienenſis. *Sibenburgk.* *Honorius IV. pp.*

Poſt feſtum Trinitatis Zabiſch quidam Supanus Boemiæ ſolenniter Pragæ celebrauit nuptias ſuas cum domina Chunigunde relicta domini Ottacari, quondam Regis Boemiæ.

Otthus* Landgrauius Thuringiæ Wiennæ cum magna ſolennitate duxit in vxorem dominam, filiam Mainhardi comitis Tirolenſis Elizabeth, ſororem Duciſſæ Auſtriæ, præſentibus epiſcopis Friſingenſi & Seccouienſi, ac nobilibus & miniſterialibus fere cunctis Auſtriæ & Carinthiæ.

Dominus Rudolphus Rom. Rex in Egra ſolenniter celebrauit nuptias filiæ ſuæ, quam tradidit filio domini Ottakari piæ recordationis quondam Regis Boemiæ, quem etiam ibidem in Regem Boemiæ coronauit. Frater Eberhardus ordinis fratrum Auguſtinenſium floruit generalis & ſolennis prædicator, ad cuius ſermonem plus quam C. millia hominum catervatim confluebant; poſtmodum à quadam ſordre toxicatus fuit veneno & mortuus, ſepultus in eccleſia S. Stephani circa altare S. Iohannis Euangeliſtæ.

Bellum Regum Arragonia & Franciæ.

Poſt feſtum S. Iohannis Baptiſtæ Rex Arragoniæ, poſtquam Karolum Regem auunculum Philippi inclyti Regis Franciæ potenter expulit de regno Apuliæ & Siciliæ, ſuosq; homines radicitus exterminauit de terris illis, decollauit filium Caroli Regis, quem tenebat in vinculis, qui poſt eum regnaturus erat. Rex autem Franciæ ægre ferens hæc, & alia complura Carolo auunculo ſuo à Rege Arragonum facta, cum diſſimulare nequiret, vindicare cupiebat, collecto exercitu grandi ac inæſtimabili cum forti robore intrauit prouinciam S. Ægydii, fultus auxilio Ducis Brabantiæ, comitiſſæ Flandriæ, Hollandiæ, & Picardiæ, Ducum Lotharingiæ ac Burgundiæ, ac aliorum multorum nobilium & Epiſcoporum ac Archiepiſcoporum diuerſarum prouinciarum, Rex quoque Angliæ miſerat ei in adiutorium VII. millia militum ad pugnam electorum, ſed cum per mare Anglicũ vellent transfretare, flante contrario vento Aquilonari (à quo panditur omen malũ) omnes ſubmerſi ſunt in aquis vehementibus, nec vnus quidem euaſit ex eis. Rex autem Arragonum cum Rege Hiſpaniæ, ac Rege Sarracenorum, Granati, & aliis nobilibus, Baronibus, Ducibus & comitibus, cum innumerabili exercitu manu valida & forti nimis ei occurrit, & cum intraſſet prouinciam terram quondam Caroli cum exercitu ſuo, omnium obtinuit munitiones, omnes ciuitates & villæ ſubdiderunt ſe ſibi, omnes honorifice & ſolenniter ſuſceperunt eum in Dominũ: quia formido & pauor irruerat ſuper eos propter fortitudinem ſui exercitus, qui cooperuerat vniuerſam ſuperficiem illius terræ, commiſſumq; eſt bellum, & cecidit totum onus prælii in die illa ſuper Regem Franciæ, & aggrauatum eſt bellum nimis ſuper exercitum eius, & corruerunt in ore gladii ad æſtimationem XI. milliũ militum, inter quos occiſus eſt illuſtris Dux Brabantiæ cum aliis nobilibus multis præcone Regis Arragonum per exercitum valenter clamante & ex parte ipſius diſtricte imperante, quod neminem occidant niſi milites galeatos, Knapones vero & ſcutiferos illæſos permittant abire. O Deus omnipotens qui facis mirabilia magna ſolus, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia tua, & inueſtigabiles viæ tuæ, quia te ſuſtinẽte tantus ſanguis Chriſtianorum effuſus eſt, ibi abiectus eſt clypeus fortium, & haſta eorum confracta. Ibi Dux Lotharingiæ, cum fratre ſuo Epiſcopo Metenſe, cum paucis fugam arripiens vix euaſit. Ibi ipſe illuſtris Rex Franciæ à ſagittariis inſecutus comprehenſus eſt, quaſi non eſſet vnctus oleo, & præſentatus Regi Arragonum: ſed propter excellentiam & dignitatem tanti Regis noluit eum Rex Arragonum captiuum ſecum ducere ad alienam prouinciam, ſed commiſit eum diligenter ac honorifice cuſtodiendum Comitiſſæ Campaniæ, quouſq; Dominus Papa & alii Principes Eccleſiæ deliberauerunt de concordia & de pace reformanda inter eos, & ſic ad propria cum triumpho reuerſus eſt cum gaudio, attamen vulnus accepit in prælio, de quo poſtea mortem incidit.

Primiſlaus R. Bohemiæ.

Poſt occiſionem incliti Regis Boemiæ Domini Ottacari felicis recordationis, Primizlaus filius eius adhuc puer ſub tutoribus & actoribus vſque ad præfinitum tempus nutriebatur, & cum iam adoleuiſſet, cœpit regere Anno Domini MCCLXXXVI. Sed ſui eum pro nihilo reputantes, bellis, rapinis ac incendiis contra eum rebellantes, deſtruebant terram ſuam. At ipſe contra eos collecto exercitu, viriliter more patris ſui obſedit caſtra eorum, & ciuitates eorum deſtruxit, munitiones confregit, & quos cepit diuerſis mortibus crudeliter affecit: nam quoſdam eorum decollauit, alios vero in patibulis ſuſpendit, reliquos autem in rotis confregit, ita quod in quodam campo videbantur plusquam D. corpora hominum in rotis, in patibulis, canibus & auibus laceranda expoſita: ſicque reddita eſt pax terris ſuis. Eodem anno per totam Auſtriam & in quibuſdam aliis prouinciis contigit res prius inaudita, & à noſtris prædeceſſoribus inuiſa, nam gallinæ præcipue & in ſyluis innumerabiles auiculæ ſanæ iam exeuntes ſubito moriebantur, iamque aer & cœlum ſpoliabatur ſuis auiculis, in tantum quod picæ, & corui, ac aliæ aues raro videbantur.

MCCLXXXVII.

In quadrageſima, Dominica qua cantatur lætare Ieruſalem, Legatus quidam miſſus à Papa in Herbipoli conuocauit omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, ac

alios

alios Prælatos totius Alemanniæ, & exigebat ab eis omnem decimationem eccleſiarum ſuarum quinque annorum futurorum. Qui omnes vno animo contradixerunt ei, rebellantes contra eum, occiſo ibi in quodam tumultu filio ſororis ſuæ, *Exactio Papæ a Clero.* ac alio quodam nobili Romano, qui & ipſe vix euaſit protectus à Domino & Rege Rom. & ſic imperfecto negotio rediit ad propria, & in proxima cœna Domini mortuus eſt Papa qui eum miſerat.

Albertus Dux Auſtriæ collecto exercitu cum Stirienſibus & Auſtralibus intrauit Vngariam, & obſedit Boſonium: ciues autem eum communi conſilio tradiderunt ei ciuitatem, caſtrum vero expugnauit, & poſuit homines ſuos in eo.

MCCLXXXVIII.

Dominica proxima poſt feſtum Omnium Sanctorum translatus eſt S. Virgilius, Salzpurgenſis Eccleſiæ quondam Archiepiſcopus, à venerabili patre & Domino Rudolpho tunc temporis eiuſdem ciuitatis Archiepiſcopo ac ſedis Romanæ legato, præſentibus octo Epiſcopis ſuffraganeis ſuis in maxima ſolemnitate, cum innumerabili multitudine nobilium & aliorum hominum vtriuſque ſexus, & religioſarum perſonarum, qui omnes eum magna deuotione ad gratiam copioſæ indulgentiæ de diuerſis prouincijs ibi conuenerant. Cateruatim quippe cum incredibili multitudine ruebant populi, in tantum quod ibi equi & homines in preſſura moriebantur.

MCCLXXXIX.

Exorta eſt quædam controuerſia, inter prædictum Salzpurgenſem Archiepiſcopum, & Dominum Albertum illuſtrem Ducem Auſtriæ, pro quodam caſtro quod ei prædictus Epiſcopus deſtruxerat. Pro qua indignatione Dux commotus collecto exercitu potenter contra Epiſcopum properauit, pulchrum caſtrum Epiſcopi cum quatuor turribus Phandorf dictum, circa Iudenpurg ſitum, *Fandorff Iudenburg.* vallauit, breui expugnauit & deſtruxit, pergens vltra ciuitatem Friſanenſem, dicti Epiſcopi obſedit & obtinuit & ſuccendit, muros quoque confregit, multiſque malis ibi prædis & rapinis perpetratis cum ſuis reuerſus eſt ad propria. Eodemque anno Dux prædictus inuictiſſimus miſſis exercitibus ſuis contra quoddam caſtrum fortiſſimum & quaſi inexpugnabile Falcſtain dictum in Bauaria ſitum, per *Falcheſtein.* quod apud domibus * caſtri illius homines ſui & mercatores diuerſarum prouinciarum tam in aquis quam in terris, magnum patiebantur detrimentum per prædas & rapinas & hominum captiuitates, cum caſtrum diu fuiſſet obſeſſum, homines qui erant in eo fame & ſiti diu cruciati cum diutius durare non poſſent, caſtrum tradiderunt, ſicq; abire permiſſi. Dux in eo poſuit homines ſuos, & quod ſui prædeceſſores nunquam expugnare potuerunt, hodie cum triumpho obtinet & poſſidet.

Comes quidam Vngarus Iuuanus nomine, ſiue Iohannes (quod idem *Iuuanus Vngar.* eſt) filius Comitis Hainrici, homo malignus & totus tyrannus, cum multis annis rebellaſſet contra Regem Vngariæ Dominum ſuum, nec eum idem Rex ſibi ſubiugare nec vincere poſſet, obſtinatus in ſua malitia etiam fines Vngariæ tranſgreſſus Auſtriam prædis & rapinis deuaſtabat, Stiriam quoque, & vndique circa metas Vngariæ velut lupus rapax deprædatus eſt. Inuictiſſimus autem Dux Auſtriæ Albertus, cum diutius diſſimulare non poſſet, collecto exercitu magno & forti contra eum, volens ipſum velut malum vicinum eliminare à finibus ſuis, potenter Vngariam intrauit, & viriliter expugnauit, ac deuicit ciuitates, caſtra, munitiones & oppida armis diuerſis & machinis, & victoriam obtinuit contra fautores & complices Comitis prædicti, primo videlicet Mertinſtorff, Cheruellenputch, Rorpach, Paumgarten, Wälbramſtorff, Innerpudemſtorff, Chreinſtorff, Sanct Margrethen, Odenburg, Nekendorff, Chobelſtorff, Lndeten, Traizendorff, Rekinez, Stamperge, Pilgramſtorff, Wilamſtorff, Pinkeuelde, Reterſtachen, Alberndorff, Stegraſſepach, Oteuelle, das den vvarten, Nicolaſturn, Sieunz, Percholſtorff,

Rumpolſtotff, Neubaden, Wegetſtotff, Brandorff, Wardeſcrieken, Ludenshuſen, Zuchanochſen, Avvet, Iſenenburg. Interim quod hæc fiebant, Epiſcopus Veſprimenſis, frater comitis prædicti, homo malignus, plus diligens iniquitatem quam benignitatem, multa mala excogitauerat, contra Auſtriam, & plura prius ſpolijs & rapinis vna cum fratre ſuo perpetrauerat, proponens fratri ſuo venire in adiutorium conuocatis quibuſdam comitibus Vngaris, dum ſuper hoc deliberarent, quidam eorum ab eo verbis & factis exacerbatus gladio exempto eum transfixit, & ſic diuina vltione qui male vixerat turpiter perijt, & Epiſcopatum eius accepit alter. Dux igitur Auſtriæ omnibus ſupradictis feliciter cum triumpho expugnatis ac deuictis, quia inſtabat meſſis, & homines ſui clandeſtine, ab eo recedebant, reuerſus eſt ad propria. Completa meſſe Dux iterum collecto exercitu cum Auſtralibus, Stirienſibus, Carinthianis, quibus maxime præ ceteris ibi in ſtrage maleſucceſſit, Sueuis quoque ac Bauaris & Boemis, ſecundo intrauit Vngariam, portionem ciuitatis Comitis Yvvani ſupra dicti Gunſam nomine potenter obſedit. Homines autem illius ciuitatis ad arma currentes, ſuper muros ciuitatis & in propugnaculis vndiq; ſe viriliter defendebant, nam machinarum lapides, baliſtarum & arcuum ſagittas velut imber ſuper eos volantes pro nihilo reputabant, inſultus hoſtium minime curabant, muro ciuitatis interius vulneratorum vndiq; ſanguine reſperſo, & quia Comes prædictus filios eorum obſides receperat, fortius dimicabant. Tandem machina quadam, Priapus dicta, muro ciuitatis magna parte interrupto cum exercitus Ducis per foramen violenter intraret, adhuc Vngari interius lanceis & ſagittis, gladijs & ſecuribus, lapidibus quoque & luto locum fortiter defendebant. Miſerum vidiſſes ſpectaculum, nam illic viri de muro ſuper homines intrantes ligna & lapides, illic mulieres aquam calidam & ſæpes ardentes, iſthic aluearia apum cum ipſis apibus proijciebant. Sed cum non poſſent præualere, ignem mittentes totam penitus ſuccenderunt ciuitatem, & fugierunt ad caſtrum. Caſa autem fratrum Minorum penitus combuſta, arreptis calicibus & libris a c ornamentis Eccleſiæ receſſerunt, paucis vero diebus tranſactis caſtro machinis expugnato, muro funditus ſuffoſſo in magna parte corruit. Caſtellanus autem cum ſuis abire permiſſus, Dux ſuis hominibus & expenſis caſtrum muniuit, & ſic feliciter cum victoria reuerſus eſt ad propria.

M CC X C.

Circa natiuitatem Domini Dux Auſtriæ iterum collecto exercitu intrauit Vngariam, & caſtrum quod Mons S. Viti dicitur, potenter expugnauit & obtinuit, prædam magnam duxit & receſſit.

Inclitus Dux Bauariæ Hainricus mortuus eſt, cui ſucceſſit Otto filius ſuus.

Rudolphus Romanorum Regis filius eum Pragæ vellet viſitare ſororem ſuam Boemiæ Reginam, mortuus eſt. Venerabilis pater Dominus Rudolphus Salzpurgenſis Archiepiſcopus obijt, cui ſucceſſit Stephanus filius Haintici Ducis Bauariæ. Eodem anno inueniebantur violæ in Natiuitate Domini, & in circumciſione, & Epiphania, & deinceps per totam Auſtriam arbores produxerunt flores in hortis & pomarijs, ſicut in Maio, & qui vidimus teſtamur, quia inſolitum prius fuerat.

Ladiſlaus Rex Vngariæ à quodam Comano occiſus eſt, & quidam qui dicebat ſe fratrem ſuum eſſe, & potenter volebat regnare, ſubmerſus eſt.

Andreas Eſtenſis. Andreas Marchio de Æſte, Longobardus quidam, prius ab Vngaris repulſus & fugatus, iterum intrauit Vngariam, & benigne ab eis receptus, & in Regem coronatus. Nobilis Dux Henricus Prezlauienſis mortuus eſt.

Ludvvicus filius Ludovvici Palatini iuuenis bonæ indolis, diſciplina & virtute compoſitus, in haſtiludio lancea per collum transfixus mortuus eſt. Zabiſſius Sopanus quidam nobilis & potens Bohemus, qui relictam Domini Ottacari Boemorum Regis Reginam duxit in vxorem, & poſt mortem eius cognatam ipſius Regis Vngariæ ſororem de ordine prædicatorum receptam duxit in coniugem, A ſticolao Duce Oppanienſi pro ſuis maleficijs decollatur

Andreas

MCCXCI.

Andreas Rex Vngariæ, de quo prius mentio facta eſt, collecto exercitu maximo & forti pugnatorum & ſagittariorum ad æſtimationem LXXX. millium Cozionum, Walachonum, Ruthenorum, Comanorum, Vngarorum, ſeptum caſtrorum, Auſtriam nemine ſibi reſiſtente potenter intrauit, per internuntios Comites & Epiſcopos caſtra ſua & ciuitates, quas Dux Auſtriæ Albertus poſſidebat, humiliter & benigne repetens, & tanquã homo pacis nec ipſum Ducem, nec terrã ſuam voluntarie offendens, ſi Dux admiſſis & ſuis petitionibus acquieuiſſet, vtpote qui ab ipſo Duce cum tota familia, antequam Vngariam intraret, & regnum eſſet adeptus, Wiennæ degens victualia ſua longo ſatis tempore ab ipſo Duce receperat. Duce vero in ſua pertinacia permanente, dum nil ei reddere vellet, Rex ad inſtantiam ſuorum à flumine dicto Leicha, qui diuidit vtramque prouinciam vſque ad ciuitatem Wiennam, & etiam ante ipſam ciuitatem, & à Wienna vſque ad Nouam ciuitatem prædis, incendiis & rapinis terram deuaſtauit. Inſuper quaſdam munitiones potenter expugnauit, obtinuit, & confregit, Eccleſias cremat, viros & mulieres & paruulos quos reperit captiuos duxit, ſegetes tempore meſſis tam per pabulum quam per incendium & conculcationem pedum equorum ac hominum penitus deuaſtauit: & talis peſtilentia ſex ſeptimanis in terra iſta durauit, & multo deterius huic terræ fecit, quam bella quondam potentiſſimus Vngarorum Rex olim cum maiori exercitu in terra iſta iacens vnquam fecerit. Tandem mediantibus Epiſcopis & Archiepiſcopis ac Comitibus Vngariæ, qui deſtructioni terræ compatiebantur, videntes hominum miſeriam, matronarum ac virginum deflorationem, virorum ex vtraque parte ſtragem, totius terræ cottidie inflammationem, ſecundum verbum Pſaltæ dicentis, *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper*, pace inter Regem Vngariæ & Ducem Auſtriæ reformata ſub hac forma: Quod ciuitates & caſtra quæ ad regnum pertinent Vngariæ, Regi reſtituerentur: quæ vero ad Comitem pertinerent Comitis Ivvani, confrigerentur. ratum & firmum ab omnibus acclamatur, captiui redire permittuntur; ſicque ex vtraque parte amici effecti cum multis lacrymis præ gaudio ab Epiſcopis & clericis ſolenniter, Spiritus S. auxilio deuote inuocato, & *Te Deum laudamus*, alta voce cantato, epulati ſunt pariter principes, atque ſuper ſanctas reliquias ex vtraque parte firma pace & concordia iuncta lætanter reuerſi ſunt ad propria.

Auſtria iterum inuaditur.

Eodem tempore mortuus eſt Rex Romanorum piæ recordationis dominus Rudolphus, pater Ducis Auſtriæ, regni eius XIX. anno.

A Paganis & Soldano Babylonenſi obſeſſa eſt Accoron in tranſmarinis partibus, ciuitas magna & fortis, & valida innumerabili exercitu paganorum, ſuffoſſiſque muris XVIII. die menſis Maii feria VI. in illa parte ciuitatis, in qua erat defenſio Regis Cypri de oriente pugna receperunt, ciuitatem obtinuerunt, omnes viros & mulieres & paruulos occiderunt, tantaque ſtrages ex vtraque parte ibi fuit facta, quod corpora occiſorum in foſſatum ciuitatis proiecta replerent.

MCCXCII.

Miniſteriales quidam Stiriæ potiores oppoſuerunt ſe & rebellauerunt, & conſpirauerunt contra Ducem Auſtriæ Albertum, inuocato aduerſus eum aduerſario ſuo Ottone Duce Bauariæ, cui etiam promiſerant tradere terram illam, & recipere eum in Dominum. Qui collecto exercitu copioſo, vna cum Domino C. Salzpurgenſi Archiepiſcopo, Stiriam intrauerunt, & multa mala fecerunt in terra. Quibus occurrens Dux Auſtriæ manu valida, cum magnis laboribus per vias grauiſſimas niuium, quæ eadem hyeme ſuperabundabant, vix cum ſuis tranſiens, excepto quod plusquam DC. ruſtici exercitum præcedentes cum variis inſtrumentis per niues & loca deuia parabant ei viam. Qui cum veniſſet, turpiter & confuſe fugauit & expulit Ducem Bauariæ cum ſuo Epiſcopo & ſuis fautoribus de terra.

Albertus Dux Auſtria.

Eodem anno prædictus Dux Auſtriæ ſeductus à Sueuis, per literas & nuncios ſolennes vocatus & rogatus eſt aſcendere ad Rhenum, ſpondentes ei coronam regni, ac eligere eum in Regem Rom. Qui cum ſolenniter aſcendiſſet, & Electores Principes regni die ſtatuta cõueniſſent, vniformi conſilio & conſenſu Adolphum

ADOLfus Rex. filium ſororis Comitis Eberhardi de Cazenellebogen elegerunt in Regem Romanorum, ſicque Dux Auſtriæ fruſtratus ſpe ſua, tamen exceptis ſex ſeptimanis anno vno manſit ibi, eum diuerſis diuerſa exercens prælia, in quibus omnibus feliciter *NB.* ac proſpere ſuccedens, receptis à Rege Romanorum feudis ſuis reuerſus eſt cum triumpho ad Auſtriam. Procedente vero tempore ſupra dicti Stitienſes humiliati, recommiſerunt ſe gratiæ ſuæ, dantes ei munitiones ſuas & recepit eos ad ſatisfactionem condignam. Iudæi in Crems occiderunt Chriſtianum.

MCCXCIII.

Rex Vngariæ, & Rex Boemiæ, Dux Auſtriæ, & Dux Bauariæ, ac Archiepiſcopus Salzpurgenſis, quia eorum quidam diu diſcordes fuerant, de gratia Dei ad firmam concordiam reuerſi ſunt, & gauiſa eſt terra de pace inter Principes. Dux Auſtriæ a Rege Boemiæ rogatus ac inuitatus viſitare Reginam ſororem ſuam, Boemiam intrauit, ſolenniterque à Rege conſobrino ſuo ac omnibus receptus nobilibus, excellentiſſimiſque xeniis & clenodiis à Rege excellenter honoratus, amicabiliter ſeparati, reuerſus eſt ad terram ſuam. Simili modo Rex Boemorum à Duce Auſtriæ inuitatus Viennam intrauit cum Regina vxore ſua, & copioſa turba nobilium, honeſtiſſime receptus eſt à Duce, duodecim diebus ibi moram faciens in maxima iocunditate nobilium: & Epiſcoporum qui ibi aderant, atque à Duce glorioſiſſimis clenodiis honoratus reuerſus eſt ad terram ſuam, homines de pacis tranquillitate ſaluatoris laudantes clementiam.

MCCXCIV.

Celeſtinus P. Petrus quidam Eremita Papa creatus, qui & Celeſtinus, hic cum à Carolo Rege Siciliæ Romam ductus eſt, ſignis diuerſis claruit, inter quæ hoc vnum, quod vinum dum a Cardinalibus bibere cogebatur (quia in ſpelunca ſua aquam tantum biberat) vinum conuertit in aquam. Hic Gloniacẽſem, Cyſtercienſem Decanum, cancellarium Pariſienſem Cardinales conſtituit. Sed cum eſſet vir nimiæ ſimpli- *Bonifacius VIII pp.* citatis, per Benedictum Caietanum Cardinalem, & per alios Cardinales potiores includitur, & præfatus Benedictus, qui & Bonifacius ſubrogatur, & Celeſtinus ab eodem magna cuſtodia propter ſignorum miracula, quibus claruit, & propter tumultuantem populum ad eum confluentem murabilibus obſtruxit, tantum ſola feneſtra admiſſa, qua alimenta modica poterant miniſtrari.

MCCXCV.

Secunda Dominica poſt Paſcha conſecratus eſt chorus in S. Cruce, cum altariis circumſtantibus, & capella infirmorum à venerabilibus Bernhardo Patauienſi, Seccouienſi Epiſcopis, ad quam conſecrationem tantus conuenit populus, vt non ſolum totum clauſtrum, ſed & nemus circumquaque per dimidium milliare occuparet, patuit etiam introitus omnibus ſuperuenientibus tam viris quam mulieribus, per omnes officinas clauſtri, per totam octauam dedicationis. Tanta fuit auſteritas frigoris vt nix & pluuia plurimos facerent deficere inibi venientes.

Eodem anno mortuus eſt magiſter Gotfridus protonotarius Alberti Ducis Auſtriæ, feria ſecunda in Pentecoſtes, Patauienſis, Wormatienſis Canonicus Wiennæ, in Miſtelbach Harrantſtain, ad S. Vdalricum in noua ciuitate pluribus ordinis acolitatus, * & ſepultus eſt in capitulo ad S. Crucem. Magiſter Penzo ſecretarius Alberti Ducis Auſtriæ, conſecratus eſt in abbatem S. Crucis.

Tanta peſtilentia in Apulia & per totam Lombardiam facta eſt, vt in curia Romana multi Epiſcopi & prælati mortui iacerent, & Carolus Marcellus Rex Siciliæ, & Vngariæ vna cũm vxore ſua ſorore Alberti Ducis Auſtriæ infra XIV. dies mortuus eſſet. Tanta inundatio aquarum facta eſt, vt aqua Wiennæ hoſpitale ciuium, & fontem ante hoſpitale ſitum tranſcenderet, ita vt infirmi in lectulis natare, & vix aufugere viderentur. Et Ruintz qui à Satelpach dicitur, ad ſanctam Crucem per totum clauſtrum & ante liberiam * vſque ad quædam Eccleſiæ intrauit.

Circa natiuitatem B. Virginis tantus fuit ventus in Auſtria, vt crucem de ſiniſtra turri ad S. Stephanum Eccleſiæ parochialis in Wienna deiiceret. Terræmotus factus eſt tribus vicibus in die S. Cyriaci martyris.

Albertus

Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ filiam ſuam ſeniorem dedit Marchioni de Prauburg in Gretz. Mortuus eſt Meinhardus Dux Carinthiæ, ſocer Alberti Ducis Auſtriæ. Albertus Dux Auſtriæ & Stiriæ dolore oculorum nimium aquariis, imo vno oculo excæcatus, tandem morbis aliis accedentibus, in die S. Martini Wiennæ mortuus eſſe dicebatur, ſed per Dei gratiam precibus adiutus pauperum in breui reſtitutus eſt priſtinæ ſanitati, cui miniſteriales tam Auſtriæ quam Stiriæ reſiſtentes contra eum in Stocharan, & in Crebenſo ſimul conuenerunt, vt niſi conſilio eorum annueret, & Sueuos, quouſque nimium dilexit, de terra eiiceret, eum pro Domino habere nollent. Per totam hyemem aura adeo lenis fuit, quod ſtupis bene caruiſſent homines ſi voluiſſent.

Adolphus Rex Rom. Miſniam cum exercitu intrauit, ibique per totam hyemem commorans, terram Miſuenſem potenter ſubiugauit. Chrentzpurg caſtrum & ciuitatem valde munitam deſtruxit. *Chrentzpurg.*

Perierunt poma, ita quod in foro Wiennenſi pro infirmis vix parua & corrupta inueniebantur, duodecim pro octo denariis. Ante carnis priuium Andreas Rex Vngariæ cum magna ſolennitate duxit in vxorem filiam Domini Alberti Ducis Auſtriæ. Eodem anno cum per totam terram Auſtriæ Dux Albertus Auſtriæ & Stiriæ crederetur eſſe mortuus (ſicut ſuperius in ſexto capitulo ſcriptum eſt) Archiepiſcopus Saltzpurgenſis putans eſſe verum, per ſuum Vicedominum miſit armigeros ſuos, centum equites & duo millia peditum, qui reptabant in montanis & conuallibus ſicut vulpes, qui combuſſerunt, & deſtruxerunt Duci Auſtriæ duas patellas ſalis, & quandam paruam ſed curialem ciuitatem Trohneavve nomine, quam ibidem conſtruxerat Dux prædictus, & damnificauit eum ad æſtimationem fere ſingulis annis trium millium talentorum. Sed Domino cooperante, qui ſummus eſt medicus, cum conualuiſſet Dux à ſua graui ægritudine, & à toxico quod ſumſerat, à quo etiam fere periclitatus fuerat, non præſumens de fidelitate Auſtralium ſuorum, vtpote qui ſæpe offenſus fuerat ab eis (impingentes ei quod nihil daret eis niſi Sueuis ſuis, & quod omnes prouentus terrarum ſuarum tranſmitteret ad Sueuiam, & inde compararet ſibi ciuitates & caſtra, & poſſeſſiones diuerſas, & quod nobiles Dominas viduas & diuites relictas de terra, coniugio quandoque incopularet Sueuis ſuis, quod nec caſtra nec clauſtra ædificaret in terra, ſicut fecerant prædeceſſores ſui olim) miſit ad Sueuiam & conuocauit eos, qui honeſte manu armata cum copioſo exercitu venerunt ei in auxilium, & multa mala fecerunt in terra, expugnantes & impugnantes illos qui oppoſuerant ſe ſibi, inter quos quendam nobilem dictum Liecheſtatier de Falckſtain, obtentis omnibus quæ habebat, qui multa mala fecerat per rapinas in terra, exterminauerunt eum de ea. Alii vero ad concordiam reuerſi ſunt. Poſtea Dux cupiens vindicare damnum & iniuriam à ſupra dicto Archiepiſcopo ſibi illatam, cum ſuo exercitu intrauit Bauariam tranſiens per Stiriam, qui cum ſuis hominibus ab incolis montium multa pericula perpeſſus eſt, niſi quod abbas Admundenſis * in expenſis in quantum poterat ſubueniebat ei. Tandem peruenit ad quandam ciuitatem Ratſtain nomine, & obſedit eã, & iacuit ibi per longum tempus, ſed nõ profecit, quod erant intus optimi defenſores homines Ducis Bauariæ, & Archiepiſcopus qui defendebat ſe viriliter, & ſic multis hominibus ibi perditis receſſit ab obſidione, volens venire in adiutorium genero ſuo Regi Vngariæ, qui eodem tempore cum ſuo exercitu iacebat in obſidione quorundam caſtrorum Comitis Ivvani, & cum obtinuiſſent ei violenter tria caſtra, receſſerunt, & reuerſi ſunt ad propria. Dux vero aſſumptis Sueuis ſuis, cum eis deſcendit Bauariam, cupiens confirmare pacem inter ipſum & Ducem Bauariæ, & Archiepiſcopum, & ſic Sueui receſſerunt de terra, nunquam de cætero (ſi Deo placet) redituri, Amen.

Throneau.

** Engelbertus. Cuius extant libelli De ortu & fin. Rom. Imperii.*

MCCXCVI.

Dux Auſtriæ Albertus expulit de terris & confinibus ſuis probum virum, ac ſolennem miniſterialem, Dominum de Svvainavve confractis caſtris, & deſtructis munitionibus ſuis. Qui tranſtulit ſe ad Regem Romanorum, & verbis ac

conſiliis ſuis erga Regem prædictum multa mala procurauit Duci præfato. In æſtate multo plures homines in diuerſis locis fulmine perierunt, quam prius antea in multis annis auditum ſit, ita quod in meſſe in vno campo octo fulminati interierunt.

Circa ſolſtitium verbum verum B. Auguſtini impletum eſt dicentis: *Impoſſibile eſt bene mori, qui male vixit.* Item: *Fine malo claudi ſemper mala vita meretur.* Nam filius cuiuſdam Vngari Comitis Ivvani, homo malus, prædo peſſimus (ſicut multis annis extitit pater eius) diuina vltione ictu fulminis mortuus eſt, ſic Auſtria liberata eſt ab eo.

Abbas Admundenſis Stiriæ ſæuus exactor, tyrannus, & hominum tortor, à quodam ſuo cognito in lecto ſuo ſagittatus poſtea gladiis & cutellis confoſſus, demum capite truncatus, in ſanguine ſuo volutans turpiter vitam finiuit, & qui alios ſæpe cruciauerat, & diuerſis mortibus affecerat, pari pœna punitus eſt.

MCCXCVII.

VVenzeslaus R. Bohem.

Rex Boemorum Wenzeslaus in Pentecoſten cum inæſtimabili ſolennitate ac inenarrabili hominum multitudine, vtpote triginta octo Principibus ibidem conuenientibus tam ſecularibus quam ſpiritualibus, ita quod Praga ſua ciuitas tantam multitudinem hominum capere nequibant, ſed in campis cum curribus ſuis & tentoriis cogebantur manere, per manus Archiepiſcoporum & Epiſcoporum corona regali glorioſe in Regem Boemorum ſolenniter coronatus eſt. Simili modo & glorioſa matrona, Deo & hominibus dilecta & deuota vxor eius (qua nunquam fuit dignus) nobilis Regina Rudolphi quondam Romanorum Regis filia, & ſoror Ducis Auſtriæ, poſt partum infra dies ſuæ purificationis in lecto ſuo in Reginam Boemiæ corona inæſtimabili pretio & decore coronata eſt ab eiſdem Archiepiſcopis reuerendiſſimis, & Epiſcopis deuotiſſimis, a quibus & maritus eius fuerat coronatus. Sed heu ac proh dolor paullo poſt verſa eſt in luctum cithara eius, in vocem flentium organa eius, nam XIV. die coronationis ſuæ ex hac luce migrauit ad Dominum, qui corona vitæ æternæ coronauit eam, de cuius morte tota Boemia, Morauia & Auſtria condolens ſtupefacta & turbata, omnes homines tam in villis quam in ciuitatibus, tam clerici ſeculares quam religioſi clauſtrales, per totum regnum Boemiæ & Ducatum Auſtriæ exequias ſui funeris ſolenniter & deuote celebrauerunt, præcipue vero Dux Auſtriæ frater eius, quem nimis tenerrime diligebat, his verbis eam luxit, quam diu vixit: *O ſoror chariſſima,*

Tu patriam repetis, nos triſte ſub orbe relinquis:
Te tenet aula poli, nos lacrymoſa dies.

MCCXCVIII.

Illuſtris conuentus VViennæ.

Poſt Octauam purificationis B. Virginis conuenerunt ad Ducem Auſtriæ in Wienna illuſtris Rex Vngariæ, Andreas, magnificus Wenceslaus Rex Boemiæ, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, Dux Apuliæ, Dux Oppaniæ, Marchio Dephile, & alii quam plures nobiles, Barones, miniſteriales, & milites, Epiſcopus Baſilienſis, Epiſcopus Conſtantienſis, Epiſcopus Olnumicenſis, Epiſcopus Patauienſis, electus Archiepiſcopus Strigonienſis, Epiſcopus Geormenſis, Epiſcopus Pragenſis, Epiſcopus Friſingenſis, Epiſcopus Veſprunnenſis, Epiſcopus de V. eccleſiis, Epiſcopus Seccouienſis, Epiſcopus Chymenſis, Epiſcopus Colocenſis, Epiſcopus Wazenſis, frater Amonius Epiſcopus Erloenſis, ordinis fratrum Minorum, & alii quamplures perſonæ ſolennes, Abbates præpoſiti, Canonici, & Comites Vngari multi. Certe ab antiquis temporibus eſt inauditum ad vnum Ducem tot & tam illuſtres conuenire perſonas, & venerunt cum tanta multitudine Vngarorum & Comanorum, quod vix poterant inuenire hoſpitia in ciuitate, imo circumquaque extra partes ciuitatis receperunt ſe cum equis ſuis in cubiculis & ſtabulis & cameris, in ſtupis de ſuis comodis hominibus eiectis. Qui cum ſuas nequitias cum vxoribus & filiabus & ancillis proborum virorum, cum quibus hoſpitabantur, cuperent exercere, extra portam ſtubæ à conuicinis & concurrentibus decem in vna ſtuba ſunt occiſi. Dicitur, quod vnus eorum fuerit filius Albrammi Regis Comanorum. In eadem

ſeptimana

ſeptimana feria I V. In præſentia tantorum nobilium ſupra dictorum copulauit Rex Vngariæ filiam ſuam filio Regis Boemiæ cum ingenti tripudio & ſolennitate, vt decuit tantos Principes, & tota terra gauiſa eſt de pace & concordia tantorum Principum, Deo referentes gratiam & gloriam, & ſic omnes reuerſi ſunt ad propria.

His omnibus rite & honeſte peractis, Dux Auſtriæ potenter cum adiutorio cunctorum Principum & nobilium ſupra ſcriptorum, vallatus ingenti exercitu perrexit ad Rhenum contra Regem Romanorum, qui hoſtiliter deſtruebat omnia ſua, & ſuorum ſibi aſtantium. Cum autem Rex Adolphus (vt ſupra dictum eſt) Ducem Albertum vellet circumuenire, terris ſuis priuare ſine cauſa, ecce per Principes prædictos, qui ad Ducem vſque Viennam venerant, facta eſt valida conſpiratio aduerſus Regem Adolfum, quorum conſilio & auxilio prædictus Dux Albertus vocatus ab Archiepiſcopo Moguntinenſi Domino Sichardo in capite ieiunii cum paucis Auſtralibus, & fere trecentis Vngaris proficiſcitur, per Bauariam conditionaliter & pacifice, per Sueuiam autem bellando malis gratiis Regis Adolphi Argentinam vſque peruenit, vbi ab Epiſcopo eiuſdem loci & à multis nobilibus glorioſe eſt receptus. Tunc Archiepiſcopus Moguntinenſis Regem Adolphum per ſententiam iuſtam & condignam Moguntiæ factam exetrat* & condemnat, & in vigilia B. Ioannis Baptiſtæ facta electione, Albertus Dux Auſtriæ in Regem Romanorum eſt electus, ad quem tunc Epiſcopi, & alii multi nobiles confluunt; Comites & potentes, cum quibus Albertus electus profectus eſt ad quandam ciuitatem dictam Alcey, quem expugnat & ſuccendit, deinde inter cœnobia Munſtreis & Roſental caſtra metatus eſt, illic ipſum depoſitus Rex Adolfus cum duobus Ducibus Bauariæ Ottone & Rudolfo, & aliis multis Principibus & comitibus inſequitur vehementer, Electus vero Albertus expeditus ad pugnam, & in die SS. Proceſſi & Martiniani inter ipſos bellum eſt commiſſum,* vterque vero comparuit in armis ſub vexillo Regis Romanorum, ſed ſub vexillo Auſtrali Albertus electus victoriam obtinuit, & vicit, vbi Adolphus depoſitus occiditur, vnde verſus:

Conſpiratio contra Adolphum.

** ſ. exuerat.*

Alcey.

Munſterdreis.

** apud Gelheim. Extat ibiq; hodie monumentum ita inſcriptum: ADOLFVS ANASSAV. ROM. REX INTERFICITVR AD GELLINHEIM.*

Auſtri vexillum virtute Dei necat illum,
Qui Rex ante fuit, jam necis arma luit.

Cuius filius cum multis nobilibus captiuatur, & quam plurimis occiſis. Otto vero Dux Bauariæ & Rudolphus Comes Palatinus gener Adolphi fugam inierunt, vnde verſus:

Otto Dux Rhenum tunc deſerit, & petit Enum:
Nec trahit hic ſtatum Rudolphus, itque Monacum.

Adolfus vero in cœnobio Roſental fuit ſepultus, Albertus autem electus reſignata electione per triduum, apud Frankenfurt in Vigilia B. Laurentii ab omnibus Electoribus in Romanorum regem ſecundario eſt electus, qui ſubito Aquiſgrani glorioſe coronatur.

Roſental.

ALBERTVS Rex.

Domina Elizabeth in ſequenti proximo feſto B. Martini apud Nurenberg multis Principibus conuenientibus in Rom. Reginam glorioſe coronatur. Vbi Romanorum Rex Albertus filiis ſuis Rudolfo, Friderico, & Leupoldo, terras quas antea poſſederat, Auſtriam, Stiriam, Carniolam, Marchiam, & Portus Naonis contulit, & Principes fecit.

Eodem tempore conſurrexit quidam humilis ruſticus, dictus Rintfleiſch, dicens diuinitus ſe recepiſſe, vt omnes Iudæos debeat trucidare & delere. Et quidem mirabiliter elatus Iudæos perſequitur & condemnat. Nam & Nurenbergæ conſentientibus ciuibus, omnes Iudæos vna cum vrbe ibidem ſuccendit, & peremit. Quem Rex Albertus poſt magnam perſecutionem Iudæorum factam depulit, Ciues vero Nurenbergenſes qui conſenſerant, in magna parte pecuniæ puniuit.

Iudæorum cædes.

MCCXCIX.

Albertus Rex Romanorum, & Rex Franciæ Philippus cum magna pompa militum apud Gadlor amicabiliter conuenerunt, vbi prædictus Rex Franciæ ſo-

rorem ſuam Dominam Blancam filio Regis Romanorum Rudolpho copulauit in vxorem, in die Conceptionis B. Mariæ Virginis. Hæc facta ſunt ſupradicto in conſilio regnorum Regis Romanorum & Regis Franciæ in prato infra Tol & Gadior, quæ deſponſatio Archiepiſcopis Alemaniæ, Moguntinenſi & Colonienſi, qui cum rege Romanorum illuc venerant, minus placuit, & huius deſponſationis copulæ intereſſe noluerunt, ſed deinceps metu ſuæ poſſibilitatis Romanorum Regem Albertum exoſum habuerunt.

MCCC.

Dominus Albertus Romanorum Rex collecto exercitu de diuerſis regni ſui terris, Auſtria, Sueuia, Alſatia, & Franconia, Archiepiſcopum Moguntinenſem hoſtiliter inuadit, & munitiones ſuas vallauit, ex quibus duas ciuitates, Pingam, & Penshaim, cepit, & in parte deſtruxit.

Pingen. Bensheim.

Domina Elizabeth Rom. Regina cum filio ſuo Domino Rudolfo Duce Auſtriæ, & vxore ſua Domina Blanca Auſtriam intrat, & in Wienna ſolenniter ab omnibus Dominis & ciuibus recipitur, & plurimis muneribus honoratur.

MCCCI.

Andreas Rex Vngariæ mortuus eſt; Poſt cuius mortem Marſchalcus Auſtriæ Hermannus de Landeberch collecto exercitu, cooperante Yvvano Comite Vngaro, caſtrum in monte S. Martini obſedit & cepit, cum iiſdem hominibus in Wudam pergens, Dominam Reginam relictam prædicti Domini Andreæ, filiam Domini Alberti Romanorum Regis in Wiennam honorifice reduxit. Eodem anno quidam Vngari nobiliores cum ciuibus in Wudam conſpirantes, filium regis Boemiæ pro Rege ſibi eligentes terram hanc in prædictam ciuitatem introduxerunt, contra quem filius Regis Siciliæ in parte altera Vngariam ſimiliter ſubintrauit. Igitur propter eorundem diſcordiam, & Vngarorum in vtraque parte conſentientium, magna pars Vngariæ deſtruitur & vaſtatur.

MCCCII.

Cardinalis dictus Nicolaus Oſtienſis à latere Domini Apoſtolici Bonifacii miſſus ad prædictos Reges concordandos, honorifice Auſtriam tranſiens, Vngariam intrat, & omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Prælatos eiuſdem regni auctoritate Apoſtolica conuocat, & de pace regni conſilio eorundem in quantum poteſt cogitat, & pertractat: ſed in huiuſmodi negotio nihil proficiens Vngaria exit, Wiennamque in partibus Auſtriæ eſt reuerſus, vbi nuncios ſolennes dirigit ad prædictum Dominum Papam Bonifacium, ſui negotii tractatus per ordinem deferentes.

Archiepiſcopus Moguntinenſis, Colonienſis, Treuerenſis cum Domino Alberto Romanorum Rege concordauerunt, & pacis vnionem ſeruandam perpetuo iurauerunt.

Prædictus Dominus Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis legatus Dominum Wenzeslaum Regem Boemiæ cum filio ſuo, quem ad Vngariam pro Rege tradidit in parte vna, & Dominam Magretham Reginam Siciliæ cum filio ſuo, Andrea, qui pro Rege à multis nobilibus in Vngaria eſt receptus, in parte altera, ad præſentiam Domini Papæ infra ſex menſes comparituros citat manifeſtius, atq; vocat, vtrumque de ſuo iure in regno præhabito rationaliter reſponſurum. Eodem anno prædictus Dominus Cardinalis chorum prædicatorum in Wienna, in octaua S. Martini cum maxima ſolennitate concurrente nimia hominum multitudine conſecrauit.

FINIS HISTORIAE AVSTRALIS.

EX CHRONICA AVGVSTENSI ANTIQVA EXCEPTVM, PER MATTHÆVM MAREſchalcum de Bappenheim I. V. D. & Canonicum ibidem, ab Anno Domini DCCCCLXXIII. vſque ad annum MCIV.

Item

PARS CHRONICAE MONASTERII S. Vdalrici & Afræ, apud Auguſtam Vind. ab Anno Domini MCLII. vſque ad annum MCCLXV.

Anno Domini DCCCCLXXIII.

OTTHO Imperator Aug. obiit: & filius eius Ottho in regnum ſucceſſit. *OTTHO II. Imp.*

DCCCCLXXIV.

S. Vdalricus Epiſcopus obiit. Hainricus ſucceſſit, Comes de Geiſenhauſen.

DCCCCLXXV.

Inter Principes diſcordia facta eſt. Et Cometa exarſit.

DCCCCLXXVI.

Luna obſcurata eſt.

DCCCCLXXVIII.

Imperator cum ſuis verſus eſt in fugam, in expeditione Galliæ.

DCCCCLXXXI.

In publico bello Calabriæ Hainricus Epiſcopus heu occiſus eſt: ante profectionem ſuam prædio ſuo Geiſenhauſen Canonicis in oblationem tradito. Ettiaho Epiſcopus eſt ordinatus.

DCCCCLXXXIII.

Otto Imperator Romæ obiit, eiusque filius Otto in regnum ſucceſſit. *OTTHO III. Imp.*

DCCCCLXXXVI.

Otto iuuenis Rex ab Hainrico Duce captus, ſed à populo eſt ereptus.

DCCCCLXXXVIII.

Ericho Epiſcopus obiit.

DCCCCXXXIX.

Leutoldus Epiſcopus ordinatur.

DCCCCXC.

Imperator Romam in Epiphaniam petiit, & anniuerſarium patris ſui celebrat.

DCCCCXCI.

Magna ſterilitas terræ ab inundatione pluuiæ contigit.

DCCCCXCIV.

Hyems dura fuit, ita vt arbores multæ aridæ fierent. Leupoldus Epiſcopus Romam petit, & per Papam Iohannem B. Vdalrici ſanctitas probatur ſolenniter & ſancitur. Auguſtæ templum corruit à ſeipſo.

DCCCCXCV.

Leutoldus Epiſcopus templum à fundatione conſtruxit, Adelheida Imperatrice cooperante. Luna in ſanguinem verſa.

DCCCCXCVI.

Leutoldus Epiſcopus bonæ memoriæ VI. Kal. Auguſti obiit. Gebhardus Epiſcopus eſt conſtitutus.

DCCCCXCIX.

Sylueſter II. PP. Romæ Gregorius V. (qui & Bruno) Papa obijt, Eique Silueſter Secundus (qui & Gerbertus) Papa CXLIII. ſucceſſit.

M.

HENRICVS II. Imp. Otto Imperator anno regni ſui XIX. in Italia obiit, & Aquiſgrani ſepultus eſt. Pro quo Hainricus Dux Bauariæ rex efficitur. Sigeſridus Epiſcopus ordinatur.

MIII.

Hainricus Rex ſibi rebelles vaſtat. Argentina deſpoliatur.

MIV.

Hainricus Italiam, Boemos, Polonos petens ſubiugauit.

MV.

Romæ Gerbertus Papa obiit. Iohannes XVI. Papa CXLIV. ordinatur. Fames magna facta eſt.

MVI.

Iohannes XVII. PP. Iohannes Papa obit, & alius Papa Iohannes XVII. (qui & Faſanus) Papa CXLV. ordinatur.

MVII.

Hainricus Rex conſtructo Bambergenſi Epiſcopatu, Eberhardum primum Epiſcopum conſtituit. Seifridus Auguſtæ Epiſcopus vota multorum complens obiit. Bruno Epiſcopus ordinatur.

MVIII.

Leutoldus Treuerenſis Archiepiſcopus obiit, eique Megingaudus ſucceſſit.

MIX.

Sergius IV. PP. Romæ Faſanus Papa obiit. Sergius IV. Papa CXLVI. efficitur.

MXI.

Willigiſus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit. Eique Erchipaldus ſucceſſit.

MXII.

Hermannus Dux Alemanniæ moritur, & pro eo Erneſtus Dux efficitur.

MXIII.

Benedictus VII. PP. Romæ Sergius Papa obiit. Benedictus VII. Papa CXLVII. ordinatur.

MXIV.

Hainricus Romæ à Benedicto Papa Imperiali benedictione coronatur.

MXV.

Megingaudus Treuerenſis Epiſcopus obiit, cui Poppo ſucceſſit.

MXVII.

Conſtantiæ Lamperto Epiſcopo mortuo Ruthardus ſucceſſit.

MXIX.

Pugna apud Vlmam.

MXX.

Benedictus Papa Babenberg veniens Eccleſiam S. Stephani dedicat. Wernharius Argentinæ Epiſcopus cum Welff Comite Burgundiam vicit.

MXXI.

Terræmotus IV. Id. Maii factus eſt. Heribertus Colonienſis Epiſcopus obiit: Piligrinus ſucceſſit. Erchinbaldo Moguntinæ Archiepiſcopo defuncto, Aribo ſucceſſit.

MXXII.

Hainricus Imperator Italiam petens expugnauit, alias vrbes ſubdidit. Peſtilentia in exercitu multos occidit. Ruthardus Conſtantienſis Epiſcopus obiit: Heino ſucceſſit.

MXXIII.

Gebhardus Ratiſponenſis Epiſcopus mirabiliter obiit. Iterum Gebhardus ſucceſſit.

MXXIV.

R. Papa Benedictus obit, & frater eius Iohannes XVIII. ex laico Papa CXLVIII. efficitur. Hainricus Imperator obit, & Bambergæ ſepelitur. Conradus Rex eligitur. *Iohannes XVIII. PP. CONRADVS II. Imp.*

MXXV.

Erneſt Dux, & Welff Comes, Cunrado Regi cum multis rebellant.

MXXVI.

Conradus Rex Italiam petiit. Henno Conſtantienſis Epiſcopus obiit: Warmannus ſucceſſit. Bruno Auguſtenſis Epiſcopus, & Welff Comes Bauariæ Dominus, mutuo prædas & incendia exercent.

MXXVII.

Conradus Rex à Iohanne Papa in die Paſchæ Imperator coronatur, eique reuerſo Welff Comes & alii ad deditionem venientes cuſtodiæ deputantur.

MXXVIII.

Hainricus puer, filius Conradi Imperatoris, in die Paſchali Aquiſgrani Rex vnctus eſt à Piligrino Archiepiſcopo. Werenharius Argentinenſis Epiſcopus Conſtantinopolin legatus obit; Guilhelmus ſucceſſit.

MXXIX.

Bruno b. m. Auguſt. Epiſcopus, Eccleſiæ Canonicorumque poſſeſſionibus copioſe augmentatis VIII. Kalend. Maii obiit. Eique Eberhardus ſucceſſit, qui conſtituit, defuncti fratris animam * vſque ad anniuerſarium diem pro anima eius dona.

MXXX.

Conradus Imperator Pannoniam petiit. Welff Comes obiit.

MXXXI.

Pax cum Stephano Rege Vngarorum facta eſt. Aribo Moguntiæ Epiſcopus obiit, cui Bardo ſucceſſit.

MXXXII.

Conradus Imperator Polonos petiit.

Rudolfus Rex Burgundionum obiit, cuius regnum Dido inuaſit.

MXXXIII.

Imperator hyeme Burgundiam petiit. Item æſtate Didonis prouinciam, donec ipſe pacem peteret, vaſtauit. Romæ Papa Iohannes obiit, & pro eo Benedictus IX. (qui & Theophylactus) Papa CXLIX. ordinatur. Eclipſis Solis III. Kal. Iulii. *Benedictus VIII. PP.*

MXXXIV.

Imperator iterum Burgundiam petens ſubiicit. Warmannus Epiſcopus Conſtantienſis obiit, Eberhardus ſucceſſit. Meginhardo Wirtzburgenſi Epiſcopo Bruno ſucceſſit.

MXXXV.

In Italia milites minores contra dominos coniurant. Imperator Paganos (qui Leuitici * dicuntur) petiit. Synodus apud Triburiam. ** al. Luitici.*

MXXXVI.

Piligrinus Coloniæ Epiſcopus obiit, eique Hermannus ſucceſſit. Gebehardo Ratiſponenſi Epiſcopo, item Gebhardus ſucceſſit. Hainricus Rex Romanorum Anglorum Regis filiam * duxit vxorem. Imperator Italiam petiit. ** Hiltimildam.*

MXXXVII.

Heribertum Mediolanenſem Epiſcopum in cuſtodiam miſit, alioſque Epiſcopos exilio relegauit, manumque coniuratorum cohercuit. Dido occiſus eſt.

MXXXVIII.

Ciuitas Parmenſis ab exercitu incenditur. Imperatore de vltra Romanis partibus redeunte, peſtilentia exercitum inuaſit, in qua Hainrici Regis vxor cum multis periit. Stephano Rege Vngarorum mortuo, pro eo Petrus regnat.

MXXXIX.

Conradus Imp. apud Traiectum III. Non. Iun. ſubito moritur, & Spiræ ſepelitur. Hainricus filius eius pro eo regnat. Reginbaldus Epiſcopus Spiræ obiit. *HENRICVS III. Imp.*

MXL.

Hainricus Rex Boemiam petens, plurimis ſuorum in ſylua amiſſis rediit. Eberhardus Bambergenſis Epiſcopus obiit, cui Suigerus ſucceſſit.

MXLI.

Hainricus Rex vaſtata Boemia, Ducem illius ad deditionem coegit. Vngari fugato Petro Obonem Regem faciunt. Petrus profugus Hainricum adiit. Huius aſtipulatione & induſtria plurimi eo tempore in artibus, in ædificatione, in auctoribus, in omni genere doctrinæ pollebant. Studium vbique famoſum.

MXLII.

Obo fines Baioariæ inuaſit, magnaque exercitus eius parte ab Adelberto Marchione deleta refugit. Hainricus Rex Pannoniam petens, Septentrionales Danubii partes vaſtat. Poppo Patriarcha obit Aquilegiæ, Eberhardus Auguſtenſis canonicus ſucceſſit.

MXLIII.

Giſela Imperatrix obit. Hainricus Rex iterum Pannoniam ingreſſus, ſuſcepto ab Obone pacto rediit, magnamque in regno ſuo pacificationem fecit, & Agnetem ſibi vxorem copulat. Leupoldus Marchio obiit.

MXLIV.

Hainricus Rex in Pannonia commiſſa pugna victor Obonem fugauit, & Petrum regno reſtituit. Obo à Petro captus decollatur. Romæ Benedictus Papa ob ſcelera a Romanis pulſus eſt. Heribertus Mediolanenſis Archiepiſcopus obiit: Guido ſucceſſit. Gebardus Rauennas Epiſcopus obiit.

MXLV.

Hainricus Rex à Petro Rege Vngarorum inuitatus muneribus donatur. Quo itinere Bruno Wirtzburgenſis Epiſcopus lethaliter corruens obiit, eiq; Adalbero ſucceſſit. Gotfredus Dux Regi ad deditionem veniens in cuſtodiam mittitur. Luitici rebellantes ſubiiciuntur. Guntharius eremita mortuus Pragæ ſepelitur.

MXLVI.

Gregorius VI. PP. Romæ Benedictus Papa rurſus ob auaritiam ſponte honore abdicato, Gratianum pro ſe Papam elegit. Hainricus Rex Phladirdingam petiit. Wigero Rauennas epiſcopatus aufertur. Vngari Petro excæcato, Andream Regem conſtituunt. Rex Italiam petens, Gratianum Papam depoſuit.

MXLVII.

Clemens II. PP. Natale Domini Suigerus Bambergenſis Epiſcopus, * Papa CLI. ordinatur, Clemens appellatur. Hainricum Regem cum Regina imperiali benedictione coronauit. Epiſcopus Conſtantienſis Eberhardus obiit Romæ, cui Theodoricus ſucceſſit. Hunfridus Rauennę: Herrandus Argentinę: Theodoricus Virduni, Epiſcopi ordinantur. Imperator ſecum auecto corpore S. Guidonis Auguſtam veniens, Eberhardum Epiſcopum in extremis reperit, quo defuncto, exequiis eius honorifice in vigilia Aſcenſionis Domini celebratis, Hainricum Aug. Eccleſię conſtituit Epiſcopum. Poppo Treuerenſis Epiſcopus obit: Eberhardus ſucceſſit. Clemens Papa obit, & Babenberg ſepelitur. Imperator Phladirtingam ſuorum damno petiit.

MXLVIII.

Damaſus II. PP. Sanguis Domini (vt ferebant) Mantuę inuenitur. Poppo Brixenſis Epiſcopus Papa CLII. ordinatus, & Damaſus vocatus, poſt paucos dies obit. Hainricus Imperator, & Hainricus Gallię Rex conuenientes pactum inter ſe confirmant. Terrę motus III. Id. Octob. in nocte fit.

MXLIX.

Leo IX. PP. Eberhardo Patriarcha mortuo, Gottebaldus ſucceſſit. Bruno Tullenſis Leuchorum Epiſcopus, Papa CLIII. ordinatus, Leo IX. vocatus eſt. Imperator Balduuinum petens, Phlandros deuaſtauit. Dominus Papa Synodum Remis, aliam Moguntię collegit.

ML.

Vngari Baioarię fines inuadunt, Dominus Papa vltra Romanas partes ex

parte

parte ſubiecit. Imperatori filius (Hainricus poſtea dictus) naſcitur, prius Conradus nominatus.

MLI.

Bardo Moguntiæ Archiepiſcopus ſanctus obiit, eique Leupoldus ſucceſſit. Imperator Pannoniam ingrediens vaſtat, & exercitu laborante fame vix rediit.

MLII.

In Italia Bonifacius Marchio inſidiis transfixus ſagittis moritur. Imperator terminos Vngarorum cum exercitu nullo effectu petiit. Presburck fruſtra obſeſſa non capitur. Imperatori filius naſcitur.

MLIII.

Imperator cum Papa natalem Domini Wormaciæ egit: Papa autem purificationem S. Mariæ Auguſtæ. Exercitus à Papa contra Nortmannos ductus, ab ipſis victus & trucidatus eſt. Ipſe vero Papa apud Beneuentum demoratur. Imperator filium Hainricum Regem electum Ducem Boiariæ præfecit.

MLIV.

Dominus Papa Leo Paſchali tempore Romam reuerſus, ibique defunctus, poſt mortem miraculis claruiſſe fertur. Imperator Phlandriam adiit atque vaſtauit. Herimannus Contractus in membris ſingulis debilitatus, noſtri miraculum ſeculi cunctis in acumine ingenii præminebat, cantica miræ modulationis & dulcedinis plura compoſuit, vocis etiam fere carens officiis. Gebhardus Aichſtet. præſul Papa CLIV. eligitur.

MLV.

Imperatore Italiam tranſeunte filius eius moritur. Prædictus Gebhardus Papa ordinatus, Victor appellatur. Auguſtæ pugna cum Bambergenſibus. Imperatore ab Italia reuerſo Gebhardus Ratiſponenſis Epiſcopus reus maieſtatis arguitur, & in cuſtodiam deputatur. *Victor II. PP.*

MLVI.

Hyems leniſſima. Rex Babyloniæ moritur. Sepulchrum Domini in Hieroſolymis obſtruitur, Patriarcha electo, multi Chriſtiani trucidantur. Dominus ciſalpinis partibus moratur. Exercitus Saxonum à Wandalis trucidatur. Herimanno Epiſcopo Colonienſi mortuo, Anno ſucceſſit. Rege Græcorum mortuo, mulier quædam * ſucceſſit in regnum, cuius legati fœdus ab Imperatore Hainrico poſcunt. Idem Imperator III. Non. Octobr. defunctus, anno ætatis ſuæ XLI. in die natalis ſui, hoc eſt, V. Kalend. Nouemb. Spiræ à Papa ſepelitur: filio eius in regno ſuccedente. *Theodora* *HENRICVS IV. Imp.*

MLVII.

Multorum factiones contra Imperatoris filium exortæ diuinitus ſedantur, Ieroſolyma pacificatur. Papa ciſalpinis partibus rurſus Nortmannos cæteroſque rebelles pacificat. Deinde non longò tempore exacto vitam terminauit in Aricia: cuius corpus à ſuis aſportatum à Rauennatibus vi diripitur, in Rauennaque ſepelitur. Fredericus Domini Papæ Leonis cancellarius monachicæ vitæ deſeruiens, à Romanis reuocatur, & Papa CLV. electus Stephanus nominatur.

MLVIII.

Papa Stephanus obiit. Quidam Bonifacius non communi conſilio electus, reſpuitur. Benedictus autem Epiſcopus Papa CLVI. conſtituitur, Nicolaus nominatur. Gungo Aichſtetenſis Epiſcopus ordinatur. Imperatrix cum Rege puero Pentecoſten Auguſtæ egit. Otto Dux Sueuorum obiit. *Nicolaus II. PP.*

MLIX.

Rudolfus Dux Alemannorum conſtituitur. Seditio inter Hainricum Auguſtæ Epiſcopum, & Diepoldum Comitem pro comitatu ad altare S. Mariæ per cartæ firmitatem tradito. Rapoto filius eiuſdem Comitis Mantichinga inuadit: ſed Augwarii, qui eius ſequaces erant, ab Auguſtenſibus plurimi occiduntur, plerique etiam vulnerantur. Dehinc à Comite Mantinchinga aliique vici concremantur. Regina cum puero Rege in feſto Omnium Sanctorum Auguſtam veniens, intuſores Auguſtæ ad pactionem compulit.

MLX.

Conradus Spirenſis Epiſcopus moritur; cui ſucceſſit Sinhardus Auguſtenſis præpoſitus. Leupoldus Moguntinenſis Epiſcopus obiit: Sigefridus ſucceſſit. Guilielmus Noricus aliique in corrigendis Antiphonarii & Gradualis cantibus multum laborant, licet apud tardos & hebetes parum proficerent. Fames & mortalitas magna. Waltolf Paduenſis Epiſcopus prius Auguſtæ Canonicus conſtituitur. Gebhardus Ratiſponenſis Epiſcopus obit.

MLXI.

Otto Ratiſponenſis Epiſcopus efficitur. Nicolaus Papa moritur. Quidam Lucanus Epiſcopus à quibuſdam Romanis & Nortmannis electus & ordinatus, à noſtratibus reſpuitur. Parmenſis autem Epiſcopus à quibuſdam Papa conſtituitur, Archiepiſcopis & cæteris non conſentientibus. Sed poſtea Lucanus Epiſcopus ſine Synodo pridem depoſitus, reſtituitur ab Epiſcopis, & Papa CLVII. ordinatus Alexander appellatus eſt.

Alexander II. PP.

MLXII.

Parmenſi Epiſcopo Romam intrare volenti Romani repugnantes, ex magna parte ſequaces Epiſcopi trucidantur, partim in fluuium demerſi moriuntur, ipſe tum non receptus ſine effectu Parmam rediit.

Hainricus Rex puer ab Annone Coloniæ Epiſcopo, & ab Ottone Bauarorum Duce Imperatrici Agneti ſurripitur: Qui eodem anno Auguſtam veniens, Hainricum eiuſdem ciuitatis Epiſcopum ad pactionem vocauit, ſed ipſe Auguſtam venire renuit, Ratiſponam aduenit.

MLXIII.

Poſt vernale æquinoctium, id eſt, XII. Kal. April. frigoris & niuis immenſa opportunitas. Gottebaldus patriarcha obit: Rabengerus ſucceſſit. Mortuo Beel rege Vngarorum, Hainricus Rex puer Pannoniam cum exercitu ingrediens, Reginam cum filio pridem expulſam regno reſtituit, paucisque repugnantibus deuictis, prouinciam eandem ſibi ſubiugauit. Hainricus Epiſcopus Auguſtenſis à familiaribus Regis afflictus multis iniuriis, deinde longa ægritudinis fatigatus moleſtia, in menſe Septembri obiit: cui ſucceſſit Embrico pridem Moguntiæ præpoſitus, vir ad id temporis admodum religioſus atque laudabilis.

MLXIV.

S. Vlrici & Afræ templum.

Hainricus Rex purificationem S. Mariæ Auguſtæ celebrauit. Eccleſia S. Vdalrici, & S. Afræ à fundamentis incipit. Sanctorum corpora multa inueniuntur. Corpus etiam S. Afræ, igneæ combuſtionis adhuc ſigna retinens, in ſarcophago lapideo decenter formato reperitur. Lapis etiam ſuppoſitus S. Eunomiæ ſepultæ, dum forte à latomis cæderetur, miri odoris emiſit fragrantiam. Waltolff Paduenſis Epiſcopus moritur.

MLXV.

In Italia terræmotus magnus Reſurrectione Domini VI. Kalend. April. Rex Hainricus in Pentecoſte Auguſtæ moratur.

Prope Ieroſolymam à Sarracenis plurimi Chriſtianorum trucidantur, alii captiuantur. Gunther Babenbergenſis Epiſcopus inde reuerſus moritur. Auguſtæ dedicatur Eccleſia matricularis ab Embricone eiuſdem ſedis Epiſcopo, & à Gunzone Aichſtetenſi Epiſcopo, & a Ruthardo Taruiſenſi Epiſcopo, qui & eodem anno moritur. A diebus beatæ memoriæ Brunonis Epiſcopi, vſque ad fœdiſſimam ciuilis diſcordiæ tempeſtatem, in congregatione Auguſtenſi illuſtres fuere perſonæ, Canonicæ inſtitutionis ſectatores, fratrum amatores, patriæ decus, tempora ornantes: quorum gloriæ digniſſima memoria poſteris eorum virtutis eximiæ proponit incitamenta.

MLXVI.

Hyems leniſſima. In Geminis inuiſa ſtella viſa eſt, Cometa aliquot noctibus mira velocitate retrograda, Anglorum occiſionis, & calamitatis, quæ poſt VIII. annos per Rudolfum & Herimannum orta eſt inter Teutonicos, prænuncia. Quæ in primis in hanc formam radios clare in Orientem mittens, tandem ita obſcurata eſt,

ta eſt, vt videri non poſſet. In ſabbato Paſchæ Eberhardus Treuerenſis Epiſcopus moritur. Chuno Coloniæ præpoſitus accepto epiſcopatu à Rege, à ciuibus reſpuitur, capitur, præcipitatur, & trucidatur. Nuptiæ Regis Hainrici efficiuntur.

Hoc anno miſſis ad Gerundam literis B. Narciſſi Epiſcopi, & inde primi Auguſtæ Prædicatoris reliquiæ ſunt acqu ſitæ, cùm epiſtol. Berengarii Gerundenſis Epiſcopi, & cum omni honore Auguſtæ delatæ; cuius corpus ſacrum ante paucos annos dicitur integrum atque incorruptum inuentum, cilicio indutum, paſſionis pleniſſima ſeruans ſtigmata. Nam poſt S. Afræ conuerſionem ordinato eidem Eccleſiæ presbytero, in Hiſpaniam regrediens, cùm multos ad Chriſti fidem conuerteret, quadam die in Gerunda inter ipſa ſacrificiorum myſteria à perſecuto ibus dicitur trucidatus, in confeſſione Trinitatis, tribus vulneribus, id eſt, in gutture, humero, viſura debilitatus, & ita ſepultus. Sed poſt annos plurimos viuido colore, veneranda canicie, dextera more benedicentis extenta, integer aperto ſepulchro dicitur inuentus. Narrauit etiam præfatus Epiſcopus, cùm Abbas quidam occulto vellet digitum pedis eius pro reliquijs diripere, eum in conſpectu plurimorum pedem eius retraxiſſe. S. Narciſſi Auſiana.

MLXVII.

Rex Hainricus Auguſtæ ante purificationem S. Mariæ moratur. Gotfridus Dux contra Normannos miſſus, nullo effectu, paucis etiam amiſſis redijt. Einhardus Spirenſis Epiſcopus Romam pergens obiit.

MLXVIII.

Inundatio pluuiarum. Rex Hainricus in natali S. Mariæ Auguſtæ moratur. Burcardus Halberſtadenſis Epiſcopus Luiticiorum prouinciam ingreſſus incendit, vaſtauit, aucto q; equo (quem pro Deo in rheda colebant) ſuper eum ſedens in Saxoniam redijt. Luiticii hodie Luſatia.

MLXIX.

Fames valida. Reliquiæ S. Remigij Epiſcopi ab Epiſcopo Embricone ſunt allatæ. Monaſterium S. Stephani perficitur & conſecratur. Turingi rebelles ſuperantur.

MLXX.

Otto Dux Bauarorum coniurationis contra Regem arguitur. Rex in purificatione S. Mariæ Auguſtæ moratur. Rumoldo Conſtantiæ Epiſcopo defuncto, Karolus à Rege conſtituitur Epiſcopus, ſed reſpuitur. Adelbero Wormatienſis Epiſcopus moritur, Adelbert ſucceſſit. In Nurenberg Sebaldus primum miraculis claruit.

MLXXI.

Ottone Duce Bauarorum ad Leuticios ſecedente, Guelff generi eius Ducatum ſuſcepit. In quinquageſima Rex Auguſtæ moratur. Karolus Epiſcopus abdicato honore deponitur. Eccleſia S. Afræ, & S. Vdalrici ab Embricone Epiſcopo, à Gunzone Aiſtetenſi, ab Ellenhardo Friſingenſi eſt conſecrata. Eccleſia S. Gertrudis conſecratur.

MLXXII.

Wicpertus Rauennas conſtituitur Epiſcopus.

MLXXIII.

Alexander Papa moritur, Gregorius Septimus conſtituitur. Coniuratio Saxonum & aliorum multorum contra Regem oritur. Hildebrandus PP. Vide Vrſperg. qui hic ſe diffundit.

MLXXIV.

Fauente Deo per Embriconem Auguſtæ Epiſcopum in purificatione S. Mariæ, cum Rege iidem Saxones & multi coniurationis eiuſdem auctores vix pacificantur. Rex Vngariam ingreſſus vaſtat, & omnes ſeditiones mouentes expellit: Salemonem ſuæ ditioni ſubijcit. Eclipſis Lunæ.

MLXXV.

Rex in purificatione S. Mariæ Auguſtæ moratur. Saxonica gens infida & rebellis à Rege & à Rudolfo Duce proſternitur, fugatur, plurimi ex noſtris interficiuntur. Gyrouagi ſub ſpecie religionis diſcurrentes, maximam vbique ſeminant

diſcordiam. Papæ decretum enorme, De continentia clericorum per laicos diuulgatur. Embrico Epiſcopus à Longobardis capitur. Gunzo Aiſtetenſis Epiſcopus obit, Vdalricus ſucceſſit. Herimannus Babenbergenſi Epiſcopus propter ſimoniacam hæreſin deponitur: Rupertus loco eius conſtituitur. Saxones domiti in detitionem recipiuntur. Mulierculæ plures ex familia Ducis à dæmonio vexantur.

MLXXVI.

Diſcordia fœdiſſima inter Papam & Regem, inter Epiſcopos & Duces, inter clericos & laicos. Papa propter zelum domus Dei reſpuitur. Romæ legati Regis à fautoribus Papæ male tractantur. Sacerdotes à laicis pro connubiis & Eccleſiarum emptione miſerabiliter eiiciuntur, fas & nefas, promiſcua omnia, confuſa. Papa repudiatus in loca tuta & in caſtella ſecedit muniti ſſima. Colloquium Regis & Ducum in Oppenhaim. Hyemis continua aſperitas: & niuium importunitas a Kalend. Nouemb. vſque ad Kalend. Aprilis, ita vt arbores areſcerent, tanta deinde terræ frugum ſterilitas, vt etiam ſemen decreſceret. Conſilium Ducum & Papæ contra Imperatorem.

MLXXVII.

Rex Hainricus Italiam ingreſſus, cum omni honore ſuſcipitur in Canuſio, inde ex conſilio Ducum repudiatur. Poſtea a banno abſoluitur, honor ſibi retractatur. Rege in Italia morante Rudolfus Dux de Reinfelde Rex conſtituitur in Forchaim
Rudolfus Rex in ſchiſmate. Helmold. c.26. in loco infauſto in Pontij Pilati prædio, in medio Quadrageſimæ, à maledictis potius maledicitur, quam conſecratur chriſmate in eodem die contra eccleſiaſtica inſtituta conſecrato. In eodem die ad damnationis ſuæ cumulum in loco Moguntiæ plurimi occiduntur. Rex Hainricus reuerſus a Bauaris cum omni fide recipitur. Rudolphus Rex in Saxoniam depellitur, fautores eius repugnantes prædationibus, incendijs, cladibus diuerſis opprimuntur; ſequaces eius vaſtantur, infelices autem & miſeri trucidantur. Laici quidem clericorum & Eccleſiarum poſſeſſiones diripientes, inter ſe prædas & mutua incendia exercentes, plures hæreditatibus beneficijs etiam, plures vita priuantur.

Embrico præſul S. Mariæ plenus operibus bonis & eleemoſynis, S. Stephani, S. Martini, S. Gertrudis Eccleſiis à fundamento conſtructis, aliarum vero ædificijs & clauſtris reſtauratis, & tribus adiectis, vocatione felici III. Kal. Auguſti migrauit ad Dominum. Rex Hainricus in natali S. Mariæ Auguſtæ moratur. Sigefridus in ſchiſmate electus Auguſtæ præponitur Epiſcopus. Hainricus pridem Canonicus Auguſtæ, Aquilegiæ in Patriarcham conſtituitur. Wigoldus Canonicus ex familia Eccleſiæ Epiſcopus conſtituitur.

MLXXVIII.

Rudolfus Rex de bello VII. Idus Auguſti profugus in Saxoniam redijt. Rex autem Hainricus Saxonibus victis & trucidatis Alemaniam inuadit, vaſtauit & incendit, ac caſtella ſatis munita deſtruxit. Ipſi inter ſe mutuis graſſantes ſeditionibus, vltione diuina prædijs & beneficijs priuantur. In bello ſupra dicto Maidburgenſis Epiſcopus cum ſuis clericis occiditur. Adalbertus Epiſcopus Wormacienſis, Comes de Reinfelde, captus & in cuſtodiam miſſus. Eodem anno in Bobingen oppido plures occiduntur.

MLXXIX.

* Rex Vngariæ fines* legati Papæ cum Patriarcha Hainrico de pace tractaturi
** ſ. Friteslar.* Ratiſponam veniunt, ſed parum proficiunt. Rege cum legatis ad *Fritiliacum exercitu veniente, Saxones perfidi Regem Hainricum & legatos cum dolo fallentes cum iuramento pactionem fecerunt, & ita bellum dirimitur.

Fredericus de Stauffen Dux Alemanniæ præficitur. Norſpertus Auguſtæ præpoſitus Curienſis Eccleſiæ præſul conſtituitur. O miſerandas regni facies, ſicut in quodam comico dicitur, *Omnes ſumus geminati**. De quatuor temporum ieiunio ſchiſma nouum contra decreta Pontificum & contra eccleſiaſticam conſuetudinem exoritur, ſed à prudentibus refellitur.

Rex

MLXXX.

Rex Hainricus expeditionem in Saxoniam faciens contra gentem durisſimam & perfidam VII. Kalend. Februarii, quos fugat, ſternit, & deuaſtat. Interim autem Rege & Duce Friderico abſente, aduerſarii Rhetiam inuadentes prædas ac incendia exercent. Ad perpetuum etiam exitium ſuum Auguſtenſis Eccleſiæ III. Id. Iunij ſuburbana vaſtant & concremant, Eccleſiam etiam Apoſtolorum S. Petri incendunt. Altmanno etiam Epiſcopo Patauienſi conſentienti, exemplumque Domini non imitante, qui à Samaritanis non ſuſceptus, cum à diſcipulis rogaretur, &c. * Proh nefas, & eatenus inaudita Eccleſiæ contumelia! cunuerſæ & Deo ſacratæ mulieres nubere ſunt coactæ. Colloquium Regis in Brixina vrbe. Gregorius VII. ab Epiſcopis tranſalpinis & ciſalpinis excommunicatur & deponitur: & Wicpertus Rauennatis Epiſcopus non bene præmeditatus conſenſu Epiſcoporum ſubſtituitur. Hoc anno Abbas nouus, Sighardus nomine, Abbas præficitur huic cœnobio S. Afræ. *defunt quædam.*

Rudolfus & Welff Duces erroris cum omnibus ſequacibus eorum excommunicantur. Rex Hainricus denuo Saxoniam inuadens vaſtat & incendit. Idem Rudolfus auctor ſeditionis ſine damno exercitus occiditur, vtraque parte exercitus nutu Dei dirimitur. *Helmold. c. 29.*

MLXXXI.

Rex Hainricus Italiam proficiſcens honorifice ſuſcipitur, toto æſtiuo tempore illic moratur, rebelles domnit, Eccleſiis iniuſte ſubtracta reſtituit. Interim vero Rege abſente Dux Welff, aliiq; Regis aduerſarii, Hermannum Lotharingiæ Comitem Regem ſibi fecerunt. Pugna inter Ducem Fredericum & Welfonem ac Hermannum & fautores apud Hochſtat. Hermannus à Sueuis Rex conſtitutus; cum Marchione Leupoldo & aliis Auguſtam inuadentes, per tres hebdomadas obſederunt, ſuburbana ſuccendentes. Loca vicina vaſtant & inuadunt, niliq; proficientes eum pactione fraudulenta diſcedunt. Multis ad quæſtionem confluentibus Eccleſia in Babenberg & monaſterium Auguſtæ S. Mauricii concrematur. *Hermannus Rex in ſchiſmate.*

MLXXXII.

Rege Hainrico morante adhuc in Italia, in diuerſis partibus Alemannorum & Bauarorum pugnæ, incendia fiebant. Leupoldus Marchio fugatur, & pars maxima de ſequacibus eius proſternitur: Dux Welffo ex inſidiis quoſdam de familia S. Mariæ deprehenſos occidit, quoſdam etiam excæcauit. Dietpoldus præſul Straſburgenſis obijt.

MLXXXIII.

Rege in Italia morante per Sueuiam incendia, cædes, prædationes fiebant, & plerique vici cum Eccleſiis cremantur. Rex biennio dolis induciiſque protractus, Romam inuadit, & obſidione circumdedit: Romani ſuaſione & ſeductione circumuenti ſunt. Tandem vrbem egreſſi bella tentant, ſed citius Dei nutu ab exercitu Regis partim gladio, partim equis ſternuntur, partim flumine demerguntur, & paucis euadentibus alij capiuntur, alij truncantur. Saltem Rex Romam ingreſſus, cum omni humilitate limina Apoſtolorum petens, Wicpertum Antipapam in ſede Apoſtolica locauit.

Eodem anno caſtrum Sibenaich iuxta Lycum à prædonibus conſtructum, ab Epiſcopo Sigefrido, & Duce Friderico, atq; Comite Rapotone (Deo annuente) ſine damno ſuorum VI. Idus Auguſti incenſum eſt atque deſtructum, plurimis ex aduerſarijs igne conſumptis atque occiſis, nonnullis in vincula iniectis. Magiſter Hainricus Canonicus cum Wigoldo antepiſcopo expulſus, in cœnobio S. Magni obit, ibi & ſepultus.

MLXXXIV.

Dolis quorundam iniquorum vrbs Auguſta, nihil cunctantibus hoſtibus, anguſto introitu clauibus adulterinis aperitur. Victores ingreſſi victis præter miſeram animam nihil reliqui fecerunt, hoſtili rapacitate cuncta vaſtantur & diripiuntur. Clauſtrum etiam Canonicorum irrumpentes deſpoliarunt, & in ceſe- *Auguſtanæ vrbis clades.*

ctoriis, cæteriſq; officinis caſtra habentes, cuncta ad ſtipendia Fratrum pertinentia conſumpſerunt, & cum meretricibus ſcortantes ſacras ædes polluerunt. Eo tempore in curte epiſcopali tres capellæ S. Michaelis, S. Petri, S. Laurentii, cum palatio & aliis ædificiis concremata ſunt. Adueniens autem Wigoldus ornamenta eccleſiaſtica, calices, thuribula comminuit, altaris S. Mariæ tabulam deſaminauit; theſaurum quem B. M. Embrico Epiſcopus ſub anathemate fratribus reliquit, diſtraxit; Fratrum etiam habitacula vndique verſum conſtructa ipſis eiectis atq; diſperſis, proteruiæ ſuæ fautoribus cum aliis Eccleſiarum poſſeſſionibus accommodauit. Hainricus Patriarcha obijt: Fridericus ſucceſſit.

In Italia triennio tranſacto Rex Gregorii VII. fideles cædibus diuerſiſq; cladibus comprimens ſuæ ditioni ſubiugauit. Romani tandem Gregor. VII. iniuſte reſpuentes, Wicpertum ſuperpoſitum receperunt, & ordinarunt, Clementis nomine impoſito. A quo communi pſeudopontificum & Romanorum conſilio & electione, imperiali electione Rex & Regina coronantur. Igitur reuerſus Imperator Ratiſponam cum omni affectu & honore ſuſceptus, paucis ibi moratur diebus, collectaque multitudine Auguſtam ab aduerſariis poſſeſſam profectus, ab hoſtibus in vnum collectis fluuium Lycum tranſuadere prohibetur. Sapienti autem vſus conſilio, in ripa fluminis caſtris metatis, quatuordecim diebus ſine pugna conſedit. Ex altera autem parte hoſtes in proteruia ſua perſeuerantes, quæque adiacentia vaſtabant, famis coacti neceſſitate, eccleſiaſticis & ciuilibus ſe rapinis vix ſuſtentarunt. In nocte vero, quæ B. martyris Afræ feſtum præcedit, ex diuino nutu & miſeratione, ſubitaneo quodam tremore & metu agitati, & mente conſternati, & hi qui in caſtris, hi qui in vrbis præſidio reſidebant, nemine perſequente, fugæ tantum ſibi ſumebant præſidium, ita vt nullus cum proximo ſuo colloquium haberet & conſilium. Per diuerſa & aſpera tantum loca vagantes atque diſperſi. Ita vrbs prius fraude, ſine cæde tamen capta, Dei omnipotentia miſericorditer eſt liberata. Imperator vacuam ab hoſtibus ingrediens ciuitatem, cum gaudio & lætitia cleri à populis ſuſcipitur.

Burckardo Tridentino præſule defuncto Adalbero Auguſtenſis Canonicus ſucceſſit.

Imperator in Bauariam remeans, ibique paulisper conuerſatus, in Franciam receſſit, & Eccleſiæ Maguntinæ Epiſcopum præfecit. Qui ſtatim ab Epiſcopo B. ordinatus, & à legato Wicperti palliatus. Inde Imperator Metenſem ciuitatem aggrediens, Epiſcopum & ciues vrbis eiuſdem ſibi rebelles pactione ſubiugauit.

Viuente adhuc Ottone Conſtantienſe Epiſcopo, Berchtoldus ad epiſcopium coactus, inde prorſus mutus vſque ad mortem efficitur. Poſt hunc Gebhardus, Comes genere clariſſimus, eſt ſubordinatus. Defuncto autem Ottone Epiſcopo, ab Imperatore Arnoldus Epiſcopus conſtitutus, à Wicperto ordinatur Epiſcopus. Gregorius VII. omnes iuratos Regis Hainrici à ſacramento abſoluit.

MLXXXV.

Sigefridus Auguſtenſis Epiſcopus, & Nortpertus præpoſitus Curienſis Eccleſiæ Paſtor à Maguntino Epiſcopo ſunt ordinati.

Synodus à legatis Wicperti, à Werenhario Epiſcopo & aliis, & ab Imperatore Maguntiæ collecta, Epiſcopos ab Imperatore diſſidentes, damnauit & depoſuit, in quorum locum alij ſubſtituuntur. Gregorius autem VII. fugiens perſecutionem Salerni obijt, & ibi ſepelitur.

Imperator Saxoniam cum exercitu multo ingreditur, pridem rebelles cum pactione ſuſcepit, Hermannum Ducem Regia negotia vſurpantem, & Epiſcopos illi conſentientes, & ab illo conſtitutos de prouincia expulit. Sed dum ipſe Hainricus (vt æſtimabat) ſine fraude & periculo moraretur, Saxones quidam poſtpoſitis pactionibus & iuramentis in eius mortem conſpirauerunt. Ipſe vero, licet pertinaciam eorum ſedare non valeret, ſine læſione ſuorum, de prouincia eorum in Bauariam & Franciam redijt.

Frideri-

Fridericus Patriarcha Aquilegienſis occiditur: Vdalricus Comes, Abbas de S. Gallo ſucceſſit.

MLXXXVI.

Poſt natalem Domini copioſo exercitu iterum Saxoniam inuadit: ſed aduerſariis in diuerſa cedentibus, ipſe partim prouinciam deuaſtat & incendit: reſiſtenteſque ad pactionem compuliſſet, niſi quorundam ſequacium ſuorum fraudulentia impediſſet; qui ſtatim in Bauariam eo reuerſo, coniurationis ſuæ aſſumptis fautoribus, Friſingam ſeducto cum dolis Epiſcopo, in Paſchali ſolennitate capiunt. Deinde Duce Welphone & Sueuis aduocatis per totam pene prouinciam graſſatur, & cum quibuſdam, quos Imperator egregie ditauerat, peruenerat vſque Ratiſponam (in qua Imperator tum temporis erat) ipſe diſſimulans. Nam poſt paruum temporis interuallum Fredericus Alemanniæ Dux & Rapoto Comes ciuitatem decipiunt. Illis enim recedentibus aduerſarii aſſumpto Duce cum aliis, eos qui in vrbe ad præſidium erant ad deditionem cogerunt, & Epiſcopum cum iuramento ſibi aſſociarunt. Imperator vero proficiſcens illos, quos ſupra diximus, proterue ſibi occurſantes inuaſit, plurimiſque ex eis occiſis & vulneratis ſuperauit. Dehinc apud Salzburg & pene per totam Bauariam ſeditiones diuerſæ & pugnæ ſunt commiſſæ. Imperator vero audiens Ducem Fridericum, & Epiſcopum Moguntinenſem à Sueuis & à Saxonibus in Wirtzburgo obſeſſos, in Franciam proficiſcitur, & ibi collecta non modica multitudine, pro liberanda obſidione ciuitate, in hoſtes ad bellandum paratos atrociter cum ſua legione irruit; exercitus autem ſic pars maxima ſtatim, vtrum conſilio an ignauia, terga turpiter verrit. Hoſtes vero hac occaſione atrociores pertinaciter repugnant, peditumque non modicam partem trucidant. Imperator pro viribus occurſantes, ſeque impugnantes repulit, ſtrauit, haſtam etiam regiam deauratam ab hoſtibus arreptam recepit: ita periculi neceſſitate compulſus paucis equitibus ſauciatis de bello ſine effectu rediit. Fredericus Dux, & qui in vrbis præſidio erant, ſuorum contumeliam, & inimicorum cernentes contumaciam, vi be relicta nimis turbati diſceſſerunt: Aduerſarii propter inimicorum ignauiam, quaſi victoria potiti vrbem hoſte vacuam aggreſſi, Adelberonem Epiſcopum pridem depoſitum & expulſum reſtituunt.

Auguſtæ coruum hoc tempore vidimus album, adeo vt candidior nulla columba fuit.

MLXXXVII.

Condictum in Oppenhaim concilium ſine effectu diſſoluitur. Auguſtam à quibuſdam perfidis proditam atque promiſſam aduerſarii inuadentes, ciuibus repugnantibus fruſtrati diſceſſerunt. Abbas quidam de Monte Caſino Deſiderius, opinione ſanctitatis famoſiſſimus, ab Imperatoris aduerſariis ſeductus, cum Nortmannis, quos cum pecunia corruperat, clandeſtina calliditate pro arripienda Apoſtolica dignitate Romam ingreditur: ſed Romani, qui ex parte Imperatoris erant, aduentus eius cauſam cognoſcentes, ipſum vix euadentem ex vrbe fugarunt, Monachoſque & alios ſequaces eius multis contumeliis affecerunt. Ipſe vero in immoderata perdurans ambitione, multa dando & plura pollicendo collecta graui multitudine, abſente Wicperto in ipſa ſacratiſſima vigilia Pentecoſtes ex inſidiis occulto aditu Romam inuaſit, S. Petri domum expugnauit, irrupit, ſta- *Victor III. PP.* timque violentia quadam ſe inthronizari fecit & conſecrari. Sed miſer ille atque maledictus, dum Miſſarum ſolennia celebraret, inter ipſa Sacramenta nondum perfecta, fœtore turpiſſimo effuſis inteſtinis labitur, atque extra Eccleſiam ſemiuiuus deportatur, poſt breue autem vitam in quodam caſtro finiuit, graui languore affectus, neque à Romanis detentus, nec in proprio monaſterio receptus. Quidam Monachus Otto, mutato nomine Vrbanus, viuente adhuc Wicperto, ab ad- *Vrbanus II. PP.* uerſariis Imperatoris Papa ſubſtituitur.

Poſt Spirenſe concilium male inchoatum, peius terminatum, Imperator collecto prægrandi exercitu Saxoniæ fines aggreſſus, quidque aduerſariorum cædibus, incendiis ac rapinis atrociter deuaſtat; cuius violentiæ cum hoſtes con-

globati primo molirentur reſiſtere, tandem aſperitatem belli formidantes, ſe pactionem pro Imperatoris bonore Principumque eius conſilio facturos in loco & tempore ſtatuto iuramentis affirmant, ſi à cædibus ac deuaſtatione quieſceret eorum, ac de prouincia eorum excederet. Ergo ſuorum conſilio Imperator acquieſcens deſiderata conceſſit, & de prouincia exceſſit. Hoſtes vero ad priſtinam reuoluti contumaciam, ſpretis iuramentis pactum irritum faciunt, depulſo Herimanno Egipertum regnare diſponunt. Ita Imperator fruſtratus dimiſſo exercitu in Bauariam reuertitur. Translatio S. Nicolai apparuit. Nortpertus Curienſis Epiſcopus, pridem Auguſtenſis Eccleſiæ præpoſitus, obit: Vdalricus ſubſtituitur.

MLXXXVIII.

Bertha Imperatrix obit, & Spiræ ſepelitur.

Vrbem Auguſtam muris ſatis munitam à perfidis & infandiſſimis hominibus male defenſam & proditam II. Id. April. hoſtes cum ſcalis nocte ſatis ſplendida intrantes omnia vaſtant. Epiſcopus Sigefridus in deditionem acceptus in cuſtodiam mittitur. Wilgoldus ad chriſma conſecrandum adducitur. In Paſchali hebdomade muros vrbis vſque ad fundamentum hoſtes deponunt, Epiſcopum abeuntes ſecum abducunt. Wilgoldus vrbem deſtructam, patriam linquens deſolatam, ad fauces rediit: ibi citius graui ægritudine correptus moritur & ſepelitur.

Burcardus Halberſtatenſis, fomes & nutrimentum diſcordiæ, in ſeditione quadam transfixus exſpirauit. Antiſtite Sigefrido adhuc in cuſtodiam poſito, Werinharius quidam à Ducibus ad ſuſcipiendum Auguſtenſem epiſcopatum accitus, in itinere morte præuenitur ſubitanea. Gebhardus Salzburg. in ſeditionis perdurans pertinacia, languoris grauiſſimi viam finiuit moleſtia: qui ſuique conſentanei cum dicerent, ſecum excommunicato ſuo Domino Rege non debere ſaluo ordine ſuo communicare, quomodo poterant ſane ſacerdotio ſaluo contra eum cum aduerſariis conciliari & dimicare. His ſuggeſtoribus ſublatis, omnis fere Saxonia Imperatori fidelitate ſpontaneaque pactione eſt ſubiugata. Wetenherus Maguntinenſis Archiepiſcopus obit. Hermannus pſeudorex regia dignitate priuatus, vrbem quandam clam cupiens irrumpere, ſaxo deſuper miſſo capite (quo temerarius coronam impoſuerat) percuſſus opprimitur.

Eggepertus Abbas Augienſis pro epiſcopatu Auguſtenſi *effectus elanguit, rediit, & obiit.

Eggepertus Marchio in Saxonia clam turba aggregata non modica, in vigilia natalis Domini ex improuiſo caſtra Imperatoris irrupit. Qui vero in caſtris erant, ſubito tumultu turbati aliqui aufugiunt, alii confidenter repugnant: vtrimque atrociter confligitur, plures occiduntur, plurimi ſauciantur, Epiſcopus Loſannenſis interimitur: Imperator coniurationis ſolitæ fraudem ſuſpicatus, cum aliquantis ſuis de prouincia receſſit.

MLXXXIX.

Imperator Braxeden Rutenorum Regis filiam ſibi in matrimonium ſociauit. Diuerſis conſiliis cum Imperatore de pace tractatur.

Apud Niuogellam B. Gertrudis poſſeſſiones prædones vaſtantes, cum vexillis & armis & equis inflammati, deinde domeſtici eorum cum natis & pecoribus combuſti.

Ottone Ratiſponenſe Epiſcopo defuncto Gebhardus Comes de Hohenloe conſtituitur.

MXC.

Sigefridus Auguſtenſis Epiſcopus poſt biennium à cuſtodia dimittitur, non modica pecunia redemptus. Pertholdus Ducis Rudolfi filius morte ſubitanea moritur. Egibertus Marchio in ſeditione perdurans ex inſidiis interimitur. Leutoldus Dux Carinthianorum obit.

In Saxo-

In Saxonia clericus quidam (vt putabatur) defunctus, raptus ad inferos, poſt triduum reuerſus, ſententiam quam de tormentis Gregorii VII. Papæ, regulorumque Rudolfi & Herimanni multorumque prætuletat, mortis ſuæ præſagio, aliarumque rerum indiciis affirmabat.

Pace nondum effecta, aduerſariis eccleſiaſticis* ciuilibusque rapinis incumbentibus, Imperator in Italiam cum exercitu proficiſcitur, à terræ illius Principibus benigne ſuſcipitur, aduerſantium vrbes, municipia, caſtella oppugnar, incendit, loca Mantuanorum finibus adiacentia vaſtauit, toto æſtiuo tempore Mantuam rebellem obſedit.

MXCI.

Mantuani longa obſidione coacti, miſſo Ducis Welfo* filio vrbem tradunt Imperatori. Imp. apud Veronam colloquium cum regni optimatibus pro pacis habuit conditione, ſed ſine effectu ab his, qui hactenus pacem exoſam habebant, diſſoluitur, quibus ab Eccleſiaſticis & ciuilibus quieſcere rapinis, & ab incendiis & cædibus abſtinere maximum videbatur infortunium. Sed quid prodeſt miſeris, ſi totum mundum lucrentur, animæ vero ſuæ detrimentum faciant? Hac confuſione temporum omnes honores, omnes dignitates, gradus, omnis diſciplinæ ſplendor deletus eſt.

MXCII.

Imperatore in Italia regalibus negotiis occupato Prouincia Sueuorum cladibus opprimitur: nulla timoris reſpectio, nulla miniſtris Domini erat reuerentia: vbique ſanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio, infidelitas, turbatio, periurium, tumultuatio, nulla bonorum Domini memoria, animarum inquinatio, nuptiarum inconſtantia, mœchia, & impudicitia.

Berchtoldus Dux de Laringen Dux Alemannorum conſtituitur. Et Vdalricus Epiſcopus Patanienſis poſtulatur.

In Prouincia Vngarorum vna die V t. Kal. Iulii, terræ motus factus eſt, vrbesque ſubuerſæ ſunt.

MXCIII.

Ex odiis & inuidia fomite conflata vſque adeo conualuit diſcordia, vt quidam peruerſæ ſeditionis auctores cum Mediolanenſibus iuxta Euangelica ſcandalorum præſagia filium Imperatoris Conradum regnare, & in patrem malo inſtinctu ſuggererent, non veriti diuinam ſententiam: *Neceſſe eſt enim vt veniant ſcandala, væ autem illi per quem veniunt.* Bauarii quidam proteruitate contumaci Auguſtam inuadentes, ciuibus pro copia temporis confluentibus, & apud baſilicam B. Mariæ collectis, in ipſa congreſſione mente* conſternati, quidam trucidati ſunt, quidam vulnerati, quidam fugæ turpiſſimum arripiunt præſidium. Autumnus pluuioſus fuit. Solis eclipſis in meridie in libra, VIII t. Kal. Octob. Eo tempore vbique mortalitas, peſtilentiæ & fames per loca Saxonica.

MXCIV.

Imperii miſeranda facies Imperator criminibus diuerſis diffamatur, Imperatrix maritum deſerens ad hoſtes ſeceſſit. Alemannia aliæq; prouinciæ pacificantur. Mortalitas conualuit immoderata, adeo vt villæ plures exiſterent ſine cultoribus, & Eccleſiæ ſine ſacerdotibus, peſtilentia conſumpti. Item contra veteris noniq; teſtamenti inſtituta, quidam operandi licentiam tribuernnt in Paſchali hebdomade, non conſiderantes LX. finē, id eſt quartā feriam vniuerſalis reſurrectionis & remunerationis ſignificatiuam, nec LXX. terminum in Sabbato definitū, & octauā renatorū, & typū perpetuæ lætitiæ beatorū. ô ambitio quam cæca ſemper!

Abbas quidam Campidonenſis Eberhardus, non contentus abbatia ſua ſatis opulenta, pro vſurpando ſibi ab Imp. filio Auguſtenſi Epiſcopatu, adhuc viuente Sigefrido Epiſcopo, Italiam ingreſſus morbo conſumptus eſt Italico. Colloquium Sueuorum in Auguſta circa feſtum S. Galli.

MXCV.

Ordo Indict. LXXII. Ver ventoſum & ſiccum. In III. Kal. Maii Auguſtæ ſuburbana tota pene cum eccleſiis incendio conſumpta ſunt. Hyems varia: Commoda Æſtatis & Autumni temperies: frugum vbique abundantia. *Hic incipit Chronica Elvvangenſ.*

Pro pace & regni reſtauratione colloquia. Imperatoris filius Conradus de Sicilia Normanni cuiuſdam filiam in vxorem duxit. Defuncto Vdalrico Curienſi Epiſcopo, Guido Epiſcopus Auguſtenſis Eccleſiæ Canonicus ſucceſſit.

MXCVI.

Bellum ſacrum in Palæſtinam: de quo Fucherius, VVilhelm. Tyrius, alii: Robertus.

Mira & inaudita expeditio: ex diuerſis prouinciis & nationibus plurimi quodam motu mentis compuncti ad bellandum Eccleſiæ perſecutores Ieroſolymam proficiſcuntur, non ſolum viri bellicoſi, ſed & Epiſcopi & Abbates, clerici & monachi ex diuerſis negotiis adducti, relictis coniugibus & liberis: colonicæ mulieres; Ab his, quia multitudini confidebant, in pleriſque vrbibus Iudæi coacti baptizabantur, aut interimebantur, aut ſe ipſos interficiebant, ſed creſcente ſociorum numero, à propoſito non parum deuiantes, in Vngaria adiacentibuſque prouinciis liberius incautiusque inchoant agere, prædari, munitiones irrumpere: quorum inſolentiam barbaris non ferentibus, partim gladiis extincti, partim flumine immerſi, & diuerſis cladibus oppreſſi, mulieres & pueri aut in ſeruitutem coacti, aut miſerabiliter afflicti.

Eclipſis lunæ VII. Id. Auguſti ſolito fit maior in noctis initio. Nam Vngari de prouincia egreſſi, viatores illos loca adiacentia deuaſtantes & propoſito ſuo contraria agentes inuaſerunt, & multitudinem innumerabilem tota die præliando interfecerunt. Iſti autem, diſperſi quidam ad patriam, quidam ad loca alia remearunt. Sigefridus ſecundus Auguſtenſis Epiſcopus obit II. Non. Decemb.

MXCVII.

Poſt multa flagitia in regno perpetrata, Imperator de Italia rediens, Ratiſponam in Pentecoſte ingreſſus, cum omni clero populique ſuſcipitur alacritate. Altuino Epiſcopo defuncto Anto Epiſcopus Brixienſis Eccleſiæ conſtitutus à filio Ducis W. captus in cuſtodiam mittitur. Autumnus vero pene totus pluuioſus, inundatio pluuiarum & fluminum caſtra & villas vicinas Alpibus ſubuertit. Stella non nimis fulgida apparuit, radium vnum ſublucidum de ſe protendens luna.

MXCVIII.

Nullus religionis ſplendor. Prouinciæ quædam non ſolum pontificali ſed etiam ſacerdotali ſunt regimine priuatæ, ſua quæque quærentes, non quæ Domini ſunt affectantes. Multis ergo laboribus affecti Ieroſolimitani viatores, quidam in Græciam cum magno exercitu conuenientium profecti, diuina fauente clementia Conſtantinopolitano quoque abſtracta reſtituunt imperio, ciuitates etiam à Doricis & aliis Barbaris, Niceam, Antiochiam, aliasq; poſſeſſas, ſuperatis, occiſis, expulſis aduerſariis ditioni ſubiiciunt Chriſtianæ S. Theodoro & Demetrio reuelantibus apparuit * quo Dominus noſter Dominus Chriſtus eſt vulneratus à S. Petro dudum Antiochiam. * Quidam ſtatura horribili, facie terribili, de Antiochia in monachum progreſſus à quodam milite (Deo iuuante) proſternitur. Capella in honore S. Ægidii, S. Mariæ Magdalenæ, aliorumq; Sanctorum eſt conſtructa, & XI. Kal. Auguſti conſecrata. In nocte quadam ſanguinei coloris nubes in parte Aquilonari apparuerunt XI Kal. Octob. Eclipſis ſolis in octauo Kal. Ian. poſt meridiem circa lunam XXVIII. vel potius XXIX. Quia luna menſium citius ſolito, non ſecundum augmenti rationem, in hoc anno eſt ſuccenſa.

** deſunt verba.*

MXCIX.

Hieroſolyma à Duce Gotfrido & ſequacibus eius capta eſt, religio Chriſtiana per prouincias dilatatur, Barbari omnes aut extincti aut fugati. Conradus Traiectenſis in Paſcha occiditur.

Rapoto Palatinus Comes obit, qui dedit Canonicis magnum prædium in Cremhaim. Ruthardus Maguntiæ Epiſcopus gratia Imperatoris amiſſa, in Saxoniam profugus ſeceſſit. Hyems continua, ſterilitas terræ, fames valida. In Auguſta diſſenſio inter Epiſcopum & Canonicos, canonicæ conuerſationis exterminium, reſtitutio prædiorum canonicorum in Geiſenhauſen & Straubingen. Vrbano mortuo Papa, Paſchalis ſubſtituitur.

Paſchalis II. pp.

VVicpertus

M C.

Wicpertus antipapa moritur. Conradus Imperatoris filius in Italia regia vſurpans negotia moritur.

M C I.

Imperator Natiuitate Domini Moguntiæ moratur. Hyems valida. Fames valida. Welpho dux cum multis Ieroſolimam proficiſcitur. Hic Conſtantinopolis præteriens, dum cum conuiatoribus ſuis multitudine ſua non modica collecta veniret, & in Romam * Barbaris ex improuiſo irruentibus ipſe ſociiq; eatenus inauditam perpeſſi ſunt miſeriam, partim Venetorum barbarorum ſagittis interempti, partim fame ſitique conſumpti, partim variis cladibus afflicti, ipſe omni ſpe deſtitutus nauim aſcendens moribundus Ieroſolimam adiit, indeq; properans ad inſulam Cyprum venit, ibiq; moritur & ſepelitur.

M C II.

Hyems obſcura. Purificatio S. M. in L x x. Ver totum & ſiccum & ventoſum. Auguſtæ ſuburbana cum Eccleſiis S. Petri x i. Kal. Maii exuſta ſunt. Imperator Hainricus inuadens cum exercitu non multo Flandriam, Ropertum fugauit, aliosq; repugnantes expugnauit, domuit, captiuauit. Inde reuerſus natale Domini Maguntiæ celebrauit.

M C III.

Imperator Moguntiæ in Epiphania Domini regnum per quadriennium cum iuramento pacificari conſtituit, Saxones ſibi rebelles reconciliauit, cunctis gratiam ſuam impertiuit. Gebehardus Conſtantienſis Epiſcopus à ſede ſua expellitur.

M C IV.

In Epiphania canonici Auguſtenſes poſſeſſionibus ad ſe pertinentibus Geiſenhuſen, Crema, Reginhuſen, cum aliis tam ad oblationem quam ad ſtipendium eorum pertinentibus, ab Imperatore & ab Epiſcopis & Rheni Principibus communi ſuffragio ab Epiſcopo denuo reſtituuntur. Sigehardus quidam nobilis, dum miniſtris ius à ſenioribus antiquitus conceſſum denegare vellet, ab ipſis interimitur.

Imperator in Franciam rediens in x L. & Paſcha, Aſcenſionis, & Pentecoſtes moratur Moguntiæ.

Iohannes Epiſcopus Spirenſis obit.

Hainricus Imperatoris filius à quibuſdam inſtigantibus ſeductus receſſit à patre, & ſic ſucceſſerunt mala.

ALIA PARS CHRONICÆ MONASTERII SS. VDALRICI ET AFRAE, APVD AVGVSTAM VINDEL. AB ANN. DOMINI MCLII. VSQVE AD ANNVM MCCLXV.

[*Alicubi inſertis rebus Bauaricis, & inter alia cœnobii Altahæ inferioris, per Henricum (vt verſimile eſt) Steronem, ſequentium compilatorem: quæ cum hiſce cuncta in eodem Codice inuenimus.*]

Anno Domini MCLII.

CONRADVS Rex obijt. Cui ſucceſſit Fridericus primus. Eodem anno defuncto Abbate Vdalſtach VI. Idus Martij, cui ſucceſſit Ezilo, vir in religione ſtrenuus & exteriori cura per omnia prouidus: qui præfuit XV. annis. Huius patris temporibus diuertit ad nos Conradus venerabilis & omni honore dignus Epiſcopus Auguſtenſis, aſſumens habitum monachalem in cœnobio Sanctorum Vdalrici & Afræ Auguſtæ, qui in Epiſcopatu multa velia huic cœnobio exhibuit. Inter cætera reſignauit eidem monaſterio Sanctorum Vdalrici & Afræ decimationes frugum & porcorum in Strauſa, in præſentia S. ſedis Romanæ, cui tunc præfuit Adrianus IIII. Sicut per priuilegia patet, quæ nobis ab eodem Epiſcopo à Domino Apoſtolico Adriano impetrata fuerant. Acta ſunt hæc anno Domini MCLVI. propter quæ requieſcat anima eius in pace, & in capitulo noſtro ſepultus eſt Auguſtæ.

Fridericus primus Friderici Sueuorum Ducis filius, fratris ſcilicet Conradi

FREDERICUS Imp. Regis, natus ex clariſſima progenie Karolorum; poſt Conradum tertium patruum ſuum apud Frankenfurt communi voto & conſenſu omnium Principum eſt electus ad imperium, nonageſimus quartus ab Octauiano Auguſto. Hic in principio regni ſui omnium Teutonicorum fauorem habens, per diſtricta iudicia pacem optimam fecit in omnibus partibus regni ſui Italiam rebellem fortitudine ſua premit, Cremonam, Mediolanum, Bononiam, Placentiam, Brixiam, Terdonam, Veronam, Spoletum, & alias ciuitates ſua potentia ſic deuicit, vt Mediolanum, Cremonam, & quaſdam alias vrbes Italiæ omnimodo deſtrueret, ciuibus eorum qui-

Adrianus IIII. pp. buſdam occiſis, quibuſdam in exilium relegatis. Nam ſeptem vicibus de Alemania duxit exercitum contra ipſos. Ab Adriano Papa Imperator conſecratur, ſed poſtea inter eum & ordinatorem ſuum Adrianum IIII. ac ſucceſſorem eius Alexandrum III. grauiſſima oritur diſſenſio, ita vt Octauianus (qui & Victor) & poſt hunc Guido (qui & Paſcalis) contra prædictum Adrianum ex parte Cæſaris Romani Pontifices conſtituerentur. Inualuit autem in tantum iſta diſſenſio, vt quaſi per XX. annos plures Archiepiſcopi & Epiſcopi fauentes & obedientes Domino Adriano, ab Imperatore proprijs ſedibus pellerentur indignioribus ſubſtitutis, plures etiam Principes laici detrimentum honoris ſui & rerum in hoc ſchiſmate pertulerunt. Hainrico etiam Duci Saxoniæ, filio illius Hainrici Ducis Bauariæ a Conrado anteceſſore ſuo eiecti de Bawaria conſilio & rogatu Principum Duca-

Bauaria & Auſtria immutatio. tum paternum reſtituit Noricorum; & Hainricum patruum ſuum Marchionem Auſtriæ, tunc Ducem Bauariæ ab eodem Ducatu remouit. Et quia eiuſdem Marchionis magna nobilitas & multa exigebat honeſtas, vt nomen Ducis non perderet, & vt Duces Bauariæ minus deinceps contra Imperium ſuperbire valerent;

Impe-

Imperator de voluntate & conſenſu Principum in Curia Ratiſponæ habita Marchionem Auſtriæ à iuriſdictione Ducis Bauariæ eximendo, & quoſdam ei comitatus de Bauaria adiungendo conuertit in Ducatum, iudiciariam poteſtatem Principi Auſtriæ ab Anaſo vſque ad ſyluam prope Patauiam, quæ dicitur * Rotenſela, protendendo. Nam huc vſq; ad quatuor Marchiones Auſtriæ, & Styriæ, Iſtriæ, Chambenſis (qui dicebatur de Vohburg) euocati ad celebrationem curiæ Ducis Bauariæ veniebant, ſicut hodie Epiſcopi & Comites ipſius terræ facere tenentur. Sic igitur ille Hainricus factus eſt primus Dux Auſtriæ. * *l. Roſenthal.*

Poſt hęc cum cuncta ſibi ſubiugauit Imperatoris Friderici potentia, Hainricus Dux Bauarię & Saxonię, qui iam quaſi per XXIV. annos diſtrictus & optimus iudex ſuos rexerat principatus, viſus eſt Imperatori non fidelis fuiſſe, nec contra Lombardos bonus adiutor: per ſententiam Principum ab Imperatore proſcribitur, & ab honoribus ſuis deponitur, eique Otto Comes Palentinus Bawariæ de Schiram per Imperatorem ſubſtituitur in Ducatu Noricorum. *Otho Pal. Schirenſis.*

MCLIII.

Eclipſis ſolis accidit. Eugenius Papa obijt.

Anaſtaſius ſecundus ſucceſſit; Et eodem anno obijt. Altahenſis Abbatia ſubijcitur Eccleſiæ Bambergenſi. *Anaſtaſius IIII. pp.*

MCLIIII.

Adrianus quartus Papa ſedit. *Hadrianus IIII. pp.*

MCLV.

Hartvvicus Salzburgenſis Canonicus fit Epiſcopus Ratiſponenſis. Fridericus Rex in Italia aliquot vrbes diruit, & Romam veniens Imperator conſecratur. Otto Palatinus Comes obijt.

MCLVI.

Fridericus Imperator Romanorum Ratiſponenſem curiam habuit, & reſtituto Ducatu Bauariæ Henrico Duci Saxonię, Marchionatum Auſtrię in Ducatum mutauit. Ex quo facto multum eſt diminutus honor & potentia Ducum Bauariæ: ſicut patet in priuilegio imperij hic tranſcripto.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Fridericus diuina fauente clementia Roman. Imp. Aug. Quanquam rerum commutatio ex ipſa corporali inſtitutione poſsit firma conſiſtere vel ea quæ legaliter geruntur nulla valeant refragatione conuelli, ne qua tamen poſsit eſſe geſtæ rei dubietas, noſtra debet Imperialis auctoritas præcauere. Nouerit ergo omnium Chriſti, Imperijq; noſtri fidelium præſens ætas & ſucceſſura poſteritas, qualiter nos eius cooperante gratia, a quo cœlitus in terram pax eſt miſſa hominibus, in curia generali Ratiſponenſi in natiuitate S. Mariæ virginis celebrata, in præſentia multorum religioſorum & catholicorum Principum, litem & controuerſiam quæ inter dilectiſsimum patruum noſtrum Hainricum Ducem Auſtriæ, & cariſsimum nepotem noſtrum Hainricum Ducem Saxoniæ diu agitata fuit, de ducatu Bauariæ, hoc modo terminauimus, quod Dux Auſtriæ nobis reſignauit Ducatum Bauariæ quem ſtatim in beneficium conceſsimus Duci Saxoniæ. Dux autem Bauariæ reſignauit nobis Marchiam Auſtriæ cum omni iure ſuo & cum omnibus beneficijs, quæ quondam Marchio Luipoldus habebat a Ducatu Bauariæ. Ne autem in hoc facto minui videatur honor & gloria dilectiſsimi patrui noſtri, de conſilio & iudicio Principum, Wadizlao illuſtri Duce Boemiæ ſententiam promulgante, & omnibus Principibus approbantibus, Marchiam Auſtriæ in Ducatum commutauimus, & eundem Ducatum cum omni iure præfato patruo noſtro Heinrico & prænobiliſsimæ vxori ſuæ Theodoræ in beneficium conceſsimus, perpetuali iure ſancientes, vt ipſi & liberi eorum poſt eos, indifferenter filij & filiæ, eundem Ducatum Auſtriæ hereditario iure à Regno teneant & poſsideant. Si autem prædictus Dux Auſtriæ patruus noſter & vxor eius abſque liberis deceſſerint, libertatem habeant eundem Ducatum affectandi cuicunque voluerint. Statuimus quoque, vt nulla magna vel parua perſona in eiuſdem Ducatus regimine ſine Ducis conſenſu vel permiſsione aliquam iuſtitiam præſumat exercere. Dux vero Auſtriæ de Ducatu ſuo aliud ſeruitium non det Imperio, niſi quod ad Curias, quas Imperator præfixerit in Bauaria, euocatus veniat: nullam quoque expeditionem debeat, niſi forte quam Imperator in regna vel prouincias Auſtriæ vicinas ordinauerit. Cæterum vt hæc noſtra Imperialis conſtitutio omni æuo rata & inconuulſa *Exemplum in Auſtria Cuſpiniani.*

permaneat, præſentem inde paginam conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſsimus, adhibitis teſtibus idoneis, quorum nomina ſunt hæc: Piligrinus Aquileienſis patriarcha, Eberhardus Archiepiſcopus Salzpurgenſis, Otto Epiſcopus Friſingenſis, Chunradus Epiſcopus Bambergenſis, Hartmannus Brixienſis Epiſcopus, Hartmannus Ratiſponenſis, & Tridentinus Epiſcopus, Dominus Welffo, Dux Chunradus frater Imperatoris Frid. filius Regis Chunradi, Hermannus Dux Carinthiæ, Marchio Engelbertus de Iſtria, Marchio Albertus de Padem, Diepoldus, Heinricus Palatinus Comes de Rheno, Otto Palatinus Comes, & frater eius Fridericus, & alii quam plures. Signum Domini Friderici, Romani Imperatoris inuictiſsimi. Ego Reinaldus Cancellarius vice Arnoldi Maguntinenſis Epiſcopi & Archicancellarii recognoui, regnante Domino Friderico Romanor. Imperatore in Chriſto. Datum Ratisbonæ, XV. Kal. Octobris Indictione IIII. anno Dominicæ incarnationis MCLVI. anno regni eius quinto, Imperii ſecundo, feliciter, Amen.

Wilhelmus Apulus cum Manuele Græco pugnans vicit: cæſa ſunt ibi (vt aiunt) XL. millia Græcorum. Imperator Poloniam adit, & fit inter eum & Apoſtolicum diſſenſio. Imperator Mediolanum obſedit, & ad deditionem coegit.

Bohemiæ Rex. Eodem anno Wladezlaus Dux Boemiæ, mutato ab Imperatore dignitatis nomine, in Regem Boemorum præficitur.

MCLVII.

Hainricus Comes de Wolffartshauſen. Hainricus primus Dux Auſtriæ in Metem monachos inſtituit, & clericos qui ibi erant locauit in Munſter.

MCLVIII.

Imperator Fridericus vrbem Mediolanum obſedit, & ad deditionem ciues eius coegit.

Otto Friſingenſis Epiſcopus obiit: Adalbertus eligitur.

MCLIX.

Schiſma Pontificum. Adrianus Papa obiit, Octauianus Cardinalis à parte Cæſaris conſtitutus Victor dicitur: ſed Rulandus (qui & Alexander) ab Eccleſia eligitur.

MCLX.

Imperator Cremam deſtruit. Arnoldus Epiſcopus Moguntinenſis in Eccleſia S. Iacobi occiditur.

MCLXI.

Hainricus Dux Carinthiæ periit in Ionio mari: Hermannus frater eius ducatum gerit. Piligrinus patriarcha obiit. Vdalricus ordinatur.

MCLXII.

Imperator Mediolanum deſtruit.

MCLXIII.

Moguntinenſes muros & turres deſtruxit.

MCLXIV.

Paſcalis III. pp. Octauianus ſchiſmaticus obiit; Guido, (qui & Paſcalis) per Cæſarem ſubſtituitur. Corpora trium Magorum translata ſunt ad Coloniam. Eberhardus Salzpurgenſis Archiepiſcopus obiit: Cunradus Patauienſis Epiſcopus patruus Imperatoris ſucceſſit, ab Alexandro Papa pallio honoratur. Hermannus Brixinenſis, & Hartwicus Ratiſponenſis Epiſcopi obierunt. Otaker Marchio Styriæ, Gebhardus de Burck, Sifridus de Leubenovve, Leutoldus de Plaigen, Comites obierunt. Extunc Duces Bauariæ caſtrum in Purchauſen poſſederunt. *Purckhauſen.* Chunrado Patauienſi Epiſcopo ſucceſſit Rubertus.

MCLXV.

Imperator in Curia Wurzburg Principes regni Guidoni ſchiſmatico iurare compulit. Chriſtianus Moguntinus Conrado Bauaro ſupponitur. Eo anno Imperator Curiam in Lauſenhabuit. Rubertus ** Epiſcopus obiit, cui Albo ſucceſſit. Eodem anno obiit Hezilo abbas ſanctorum Vdalrici & Affræ in Auguſta: cui ſucceſſit Vdalricus de caſtra Biberbach exortus, qui præfuit XII. annis, menſibus tribus.

MCLXVI.

Facta eſt translatio S. Karoli Imperatoris, feria quarta poſt natiuitatem Domini. Ordinatio clericorum in Salzburck ab Archiepiſcopo Cunrado.

Impe-

MCLXVII.

Imperator Italiam quinto adiit.

MCLXVIII.

Conradus Saltzpurgenſis Archiepiſcopus obiit: Albertus filius Regis Boemiæ ſucceſſit, ab Alexandro Papa IV. honoratur. Hainricus Ratiſponenſis Epiſcopus obiit. Paſcalis ſchiſmaticus (qui & Gvvido) obiit.*

MCLXIX.

Imperator ad Saltzpurckhofen curiam celebrans, Saltzpurgenſem Epiſcopatum in deditionem accepit: Albo Epiſcopus Patauienſis ab Eccleſia abigitur, cui ſucceſſit Hainricus.

* Calixtus III. ſubſtituitur.

MCLXX.

Imperator Saltzpurgam XIV. Kal. Martii venit ad libertatem cum prælatis colloquium habuit, Rex Ieruſalem de Sarracenis triumphat.

Eberhardus Babenbergenſis obiit, cui Hermannus ſucceſſit.

MCLXXI.

Thomas Cantuariæ patitur. Vacca vitulum in montanis peperit, duo capita, octo pedes, duas caudas habentem.

Pet. de Natal. 2.c.13. Hiſtor. Lombar. 6.12.

MCLXXII.

Imperator curiam Saltzpurgenſem habuit, volens Alberto Archiepiſcopo alium ſuperponere, ſed tunc dilatum eſt.

Heinricus Dux Bauariæ Ieruſalem profectus reuerſus eſt. Heinricus Patauienſis Epiſcopus ſponte ceſſit, ne ſchiſmate contra Eccleſiam obediat Friderico Imperatori: cui ſucceſſit Theobaldus.

MCLXXIII.

Imperator Boemiæ Regem depoſuit, & patruelem eius illi ſuperpoſuit, nomine Zoboziaum.

MCLXXIV.

Imperator in curia Ratiſponenſi Heinricum præpoſitum Berhterſgaden A. Archiepiſcopo ſuper Saltzpurg poſuit, & ipſe in Lombardiam ſexto pergens Alexandriam obſedit.

MCLXXV.

Duces Auſtriæ & Carinthiæ, nec non Marchio Styriæ, prædas & incendia inuicem exagitant: inter quæ Eccleſia S. Viti cum CCC. hominibus arſit.

Eodem anno defuncto abbate Vdalrico Hainricus ſecundus de Mayſach eligitur, vir pudicus & caſtus, & literarum ſcientia ſatis eruditus, Præfuit vero ſex annis, cui in adminiſtratione ſucceſſit Dominus Manegoldus pater multo ſenio confectus: qui pene L. annos in ipſo officio prioratus præfuit huic loco, & multa vtilia conſilio & actione ſub præfatis Abbatibus peregit. Præfuit autem in abbatia ſanctorum Vdalrici & Afræ in Auguſta VI. annis, menſibus octo, diebus XI. In huius patris extremis temporibus, ſcilicet anno Domini MCLXXXIII. Indictione prima, XVI. Kal. Iulii, circa horam nonam, cum nimius eſſet æſtus, fabrica quędam in valle poſita, igne exæſtuans, vicinas domos & inde omnes officinas, tandem clauſtrum & Eccleſiam S. Vdalrici & S. Afræ in Auguſta mira celeritate in fauillas redegit, ita vt proxima cœna nec panis ad victum ſupereſſet, nec tugurium in qua proxima nocte fratres quieſcerent. Cætera require de inuentione S. Vdalrici.

MCLXXVI.

Bohemi Auſtriam inuadunt. Soldanus de Iconia cum Rege Græciæ pugnans vicit, cæſis ei centum milibus (vt aiunt) & S. Cruce ſublata.

MCLXXVII.

Heinricus Dux Auſtriæ poſt multa virtutum & probitatum inſignia obiit. Leupoldus Dux filius eius ſucceſſit.

MCLXXIX.

Alexander Papa ſynodum Romæ CCCC. Epiſcoporum habuit. Hainricus Dux Bauariæ & Saxoniæ ſub Imperatore proſcribitur. Vlricus abbas Altahenſis obiit: cui ſuccedit Ditmarus abbas.

MCLXXX.

Dux Styrenſis.

Styrenſis Marchio Otaker mutato antiquitatis nomine Dux appellari gloriatur. Hainricus Dux Bauariæ ab Imperatore eiicitur. Otto Palatinus Comes de Schyram ei ſubiicitur, vel ſubſtituitur. Manuel Græcorum Rex obiit, Andronicus ſuccedit. Monaſterium Altahenſe igne crematur.

MCLXXXI.

Lucius III. pp.

Alexander Papa obiit: Lucius ſuccedit. Vitalis, Virgilius, Hertvvicus, Eberhardus Epiſcopi ſignis claruerunt. Hermannus Dux Carinthiæ obiit. Ottho Dux Styriæ obiit.

MCLXXXII.

Vdalricus Aquileienſis patriarcha obiit: Gotfridus ſuccedit. Leupoldus Dux Auſtriæ Ieruſalem proficiſcitur, & reuertitur.

MCLXXXIII.

Terræ motus accidit II. Kal. Maii. Chriſtianus Moguntinus obiit. Conradus Moguntinus, Albertus Saltzpurgenſis Epiſcopi reſtituuntur. Otto Dux Bauariæ obiit. Lodovvicus filius eius ſuccedit.

MCLXXXIV.

Filius Imperatoris Hainricus Rex, Conradus Dux Sueuiæ, & Otto, Moguntiæ gladiis accinguntur. Imperator ſeptimo Italiam adit: cum Lucio Papa familiare colloquium habuit. Beatrix Imperatrix obiit. Albertus Friſingenſis Epiſcopus obiit: pro quo Otto ſuccedit. Eodem anno Dominus Manegoldus migrauit ex hac luce, cui ſuccedit Hainricus Prior, huius nominis III. vir caſtus & pudicus, & in ſpiritualibus ac religione (quantum tunc temporis exerceri potuit) deuotus & diſcretus, nec minus in exteriori cura prouidus & ſtudioſus: & ordinatur in feſto S. Iohannis Baptiſtæ, qui muris veteris clauſtri funditus euerſis nouas & ampliores officinas reparauit, & monaſterium lignis ingentis machinę & molis reædificauit, & lateribus opperiri fecit, ſicut hactenus cernitur, qui & alia multa bona perfecit, quæ cauſa breuitatis hic omitto.

MCLXXXV.

Vrbanus III pp.

Andronicus tyrannus Græciæ occiditur. Lucius Papa III. obiit, Vrbanus ſuccedit. Theodora Duciſſa Auſtriæ obiit.

MCLXXXVI.

Conradus Rex Imperatoris filius duxit filiam Rogerii olim Regis Apuliæ. Cremam Imperator reſtaurat.

MCLXXXVII.

Apoſtolicus & Imperator pacificantur. Saladinus Babylonicus terram Ieruſalem intrauit, Tiberiadem Cæſaream, Nazaret, Accaron, pleraſque alias ciuitates inuaſit, Principes & populum in prælio cepit, & occidit (vt aiunt) fere ad XXX. M. circa Idus Iulii.

Gregorius VIII. pp. Clemens III pp.

In menſe Septembri Eclipſis ſolis accidit. Idibus Octobris Vrbanus Papa obiit, Gregorius (qui & Albertus) ſuccedit. Poſt hunc Clemens Papa. Eodem anno in prima Dominica Quadrageſimæ Fridericus Imperator Ratiſponam intrauit, & ibi cum XVII. Epiſcopis & cum omnibus Principibus Bavvariorum maximam curiam celebrauit, ac ibidem totam Quadrageſimam & Paſcha peregit. Conradus Epiſcopus Ratiſponę eligitur.

Otacher Dux Styrię lepra morbo prępeditur. Ducatum Styrię, coniunctiones, prędia & omnes miniſteriales cognato ſuo Duci Leupoldo Auſtrię reliquit. Eodem anno dedicatio monaſterii SS. Vdalrici & Affrę infra muros ciuitatis Auguſtę ſub pręfato huius loci venerabili abbate Heinrico.

MCLXXXVII.

Octauo Idus Aprilis Luna XXIV. D. dominicalis litera, in ſecunda feria poſt paſchalem ſeptimanam, anno decemnonalis Eclip. XI. qui & communis, epacte IX. concurrente III. Indictione V. termino Paſchali, IV. Kal. Aprilis, dedicatum eſt templum hoc à venerabili Contado Moguntino Archiepiſcopo, cooperantibus venerabilibus Epiſcopis, Vdalſcalco Auguſtenſi, Ottone Friſingenſi, Hermanno

Mona-

Monaſterienſi, Ottoni Arelatenſi, Berchtoldo Tullenſi. Huic dedicationi interfuit beatæ memoriæ Fridericus Imperator cum maxima deuotione, & cum tribus filiis ſuis & aliis quamplurimis regni Principibus, cuius auctoritate & ordinatione tota eadem dedicatio parata eſt. Nam idem Imperator cum tribus Epiſcopis ſanctum corpus B. Vdalrici cum veneratione magna ad locum repoſitionis deportauit. Acta ſunt hæc ſub huius loci venerabili abbate Heinrico tertio.

MCLXXXVIII.

Heinricus abbas cum præfuiſſet annis VII. menſibus VI. obiit VI. Idus Decembr. nec non in feſto conceptionis B. Mariæ virginis, defuncto ſubſtitutus eſt Dominus Erchenboldus, vir elegantis perſonæ & formæ, nec non morum adornatus honeſtate. Præfuit autem annis decem.

MCLXXXIX.

Imperator à terra mouit & mari expeditionem aduerſus Saladinum, quem Rex Græciæ Iſachar * primo miſſis legatis Nurnberch iurauit ſe honorifice ſuſcepturum, & ſecurum ei tranſitum præbiturum: ſed poſtea eo Græciam intrante, mentitus eſt per omnia quæ promiſerat. Quem Imperator ad Sacramentum faciendum denuo de pace & concordia, & ſecuro tranſitu compulit, acceptis ab ipſo electis obſidibus.

* Iſacius Angelus.

MCXC.

Imperator & Rex Græciæ octauo Kal. Martii pacificantur. Wilhelmus Rex Apuliæ obiit: Tanchardus tyrannus regnum inuadit. Heinricus Rex expeditionem in Apuliam mouit.

Poſt multas itaque victorias & prælia, pace in regno Teutonicorum per ſua tempore florente, contra inimicos Crucis mouet exercitum in ſubſidium Terræ ſanctæ, & cum eo vadit Teutonicorum & aliarum gentium maxima multitudo. Vbi cum in Græcia in quodam paruo riuulo ſe lauaret circa Solſtitium æſtiuale, in eodem occulto Dei iudicio eſt ſubmerſus, & exercitus ſui & peregrinorum magna pars ex intemperie aeris interiit.

Theobaldus Pataujenſis Epiſcopus obiit, cui Wofferus ſuccedit.

MCXCI.

Heinricus VI. filius Friderici ſupradicti regnare cœpit XCV. ab Auguſto. Hic anno ætatis ſuæ XXI. adhuc viuente patre, cum regina Conſtantia filia Rogerii Regis Siciliæ glorioſas nuptias Mediolani apud S. Ambroſium celebrauit, & à Celeſtino Papa ſucceſſore Clementis vnctionem accepit Imperii, ſecunda feria Paſchæ.

HEINRICVS VI. Imp. Celeſtinus III pp.

MCXCII.

Ipſe autem Celeſtinus Papa præceſſore ſuo Clemente in ſabbato ſancto viam vniuerſæ carnis ingreſſo in die ſanctæ reſurrectionis Domini electus & conſecratus fuit. Iſte Heinricus audacia & largitate, iuſtitia & veritate, literatura & ſapientia, & aliis virtutibus pollens imperium ſuum ſuo breui tempore bene rexit, regnum Siciliæ ſibi ſubiugauit, & multa alia bona ac memoria digna in Imperio fecit, ac demum in Apulia inſidiis vxoris ſuæ (vt dicitur) veneno periit, cuius vxoris fere totam miris cruciatibus interfecerat parentelam.

Fridericus Dux Sueuiæ cum aliis Principibus & Epiſcopis in expeditione obiit. Rex Galliç & Rex Angliç expeditionem per mare mouent. Eclipſis ſolis accidit VIII. Kalend. Iulii, circa mediam diem, & totus aer factus purpureus.

Controuerſia facta eſt inter Regem Galliç & Regem Angliç. Rex Galliç reuertitur.

MCXCIII.

Conradus Marchio Montis ferrati, qui Rex Ieruſalem fuerat creatus, vt (fertur) de conſultu Regis Angliæ à duobus inſidiantibus occiditur apud Syndonem: Reichardus Rex Angliæ pace cum Saladino compoſito ab Ieruſalem reuertitur, & ſuorum deſtitutus comitatu, pedes apud Wiennam ciuitatem à Duce Auſtriç Leupoldo captus Heinrico Imperatori traditur. Bauari inter ſe diſſi-

denteſ omnem regionem incendio deuaſtant, vbi Albertus Comes de Pogen Ludvvicum Ducem fugauit auxilio Boemorum.

MCXCIV.

Otacher Dux Boemorum ab Hainrico Imperatore Ducatu ſuo priuatur.

MCXCV.

Lupoldus Dux Auſtriæ & Styriæ lapſus de equo crure fracto obiit, Kalend. Ian. cui Fridericus filius eius ſuccedit in Auſtria, & Leupoldus in Styria. Mortuo autem in tranſmarinis partibus Friderico Leupoldus poſſedit vtrumque ducatum, homo pacificus & virtuoſus, cuius tempore monaſteria, clerus, & populus in ſuis prouinciis pace magna gaudebant, vt merito Pacificus & Pater cleri vocaretur.

Cruciada in Sarracenos. Eodem anno Hainricus Imperator deliberationem Ieruſalem & ſancti ſepulchri omnimodis intendens, duas curias habuit, Geilenhauſen vnam: in quibus ipſo Imperatore multum inſtigante, infinitus Epiſcoporum, & aliorum exercitus Principum ſibi crucem affixit, & contra Sarracenorum gentem iter arripuit. Hainricus Imperator manens in Apulia ſecundam expeditionem terreſtri & nauali fortiſſimo apparatu fecit: totam Apuliam & Siciliam, cum palatio Panormitano, & theſauris Regum antiquorum infinitis obtinuit; & Margretam piratam cepit, & alios quam plures qui contra conſpirauerant, diuerſis ſuppliciis interemit, filium Tanchardi & vxorem eius captiuauit. Hainricus Dux aliquando Bauariæ & Saxoniæ in Brunſchvvich obiit. Eodem anno Maſſimut * in Hiſpaniis male pugnatum à Chriſtianis, multi eorum interierunt.

MCXVI.

Imperatrix filium peperit, qui vocatus eſt Fridericus. Quod vt primum per Albertum Comitem de Pogen tunc in Apulia exiſtentem Hainrico Imperatori innotuit, gratiam ſuam (qua tunc carebat) recipere meruit: ſedet Otakero Boemo (qui & Primitzlaus) gratiam Cæſaris & Ducatum priſtinum impetrauit: deſtitutus enim in curia Wormatiæ celebrata fuerat, pro eo quod contra Luduuicum Ducem in auxilium Alberti comitis Bauariam intrauerat. Otto Bambergenſis Epiſcopus obiit; Tymo ſuccedit.

MCXCVII.

Chriſtianorum exercitus ſub quodam Gottfrido Duce de Brabant mare tranſiuit, & ciuitates duas, videlicet Syndonem & Baruch, & alia quam plura caſtra, quæ poſſederant Sarraceni, occupauerunt.

Hainricus Imperator ad hæc in Apulia poſitus mortuus eſt. Quo mortuo Philippus Dux Sueuię, frater prædicti Imperatoris, & Otto filius Hainrici aliquando Ducis Bauariæ Saxoniæque pro regno contenderunt, Philippo poſtmodum præualente. *PHILIPpus Sueuus, Rex.* Iſte Philippus XCVI. ab Auguſto regni Romani iura ſtrenue gubernauit, faciens iudicium & iuſtitiam omnibus, qui ad eum auxilii gratia confugerunt, & hæc vberius feciſſet, ſi non fuiſſet prædicti Ottonis & ſuorum fautorum obſtaculis præpeditus. Hic cum adhuc in regio ſolio ſublimatus non fuiſſet, promiſerat ducere matrimonialiter filiam Ottonis Palatini Comitis de Witteleinſpach, quam poſtmodum repudiauit. *Alster Helmoldi continuator, lib.7.c.14.* Vnde idem Comes commotus, acceſſit in Bamberch ad cameram ipſius Regis, tanquam ei ſolus pacifice locuturus, & gladio quem occulte geſtabat, ipſum Regem ſubito interfecit.

MCXCVIII.

Albertus Archiepiſcopus Saltzpurgenſis circa fluuium qui dicitur Lamer, à ſuo miniſterialibus capitur, & in caſtro Wuren per dies XIV. captus tenetur. Propter quam enormitatem facti diuina in Saltzpurga Eccleſia aliiſque Epiſcopatibus vicis interdicta ſunt. *Liberaſti nos ex affligentibus*, cantatum eſt ei dimiſſo.

Albertus Comes de Pogen obiit, relinquens tres filios, Leupoldum, Perichtoloum, & Albertum.

Celeſtinus

MCXCIX.

Celeſtinus III. Papa obiit. Innocentius III. Papa ſedit. Epiſcopus Patauenſis, Wolfkerus cum duobus Comitibus de Ortenberch, Rapotone & Hainrico, qui Eccleſiam Patauienſem vaſtauerant, contendens, mirabiliter caſtellis eorum vaſtatis conterruit eos, multis ibidem pereuntibus. Idem Epiſcopus cœpit ædificare caſtrum in Ortenberch. Corpus Domini verſum eſt in cruentam carnem in ciuitate Auguſta. *Innocentius III. pp.* *Ortenberg.*

MCC.

Adalbertus Archiepiſcopus VI. Idus Aprilis obiit: Cui Eberhardus Brixinenſis ſuccedit. Conradus Moguntinenſis Archiepiſcopus obiit.

MCCI.

Terræ motus multis terrarum locis factus eſt magnus, ita vt multas vrbes & Eccleſias deſtrueret, & mortes hominum fierent. Cœpit autem idem terræ motus IV. Non. Maii.

MCCII.

Kunegundis virgo & Regina, vxor Imperatoris Hainrici pii, Babenberch ſepulta, multis fulgens miraculis ab Innocentio Papa Canonizata eſt: multis conuenientibus Epiſcopis & Archiepiſcopis inter quos etiam affuit Dominus Saltzpurgenſis Archiepiſcopus Eberhardus, ab eis eſt tranſlata. Dietmarus abbas Altahenſis cedit propter ſenium, cui ſuccedit Popo abbas. Tymo Babenbergenſis Epiſcopus obiit, Conradus eligitur, & eodem anno obit: cui Eckenbertus ſuccedit. *S. Kunegund.*

Eodem anno X. Kalend. Februarii Erchenboldo abbate præmature defuncto Vlricus prior aſſumitur, multo ſenior illo, qui pręfuit annis quatuor. Hic itaque abbas Vlricus ſenio confectus, adhuc viuens paſtorali ſe cura abdicauit, cui ſucceſſit Dominus Hainricus abbas de Velsheim huius nominis loci iſtius Abbas XXIV. à primo abbate, vir bonæ conuerſationis & famæ, cunctiſque affabilis, pius & largus & hoſpitalis exiſtens, omniaque malens vultu placido ac miti animo, quam rigore & ſeueritate ordinare & iudicare, multa bona peregit. Præfuit autem annis XII.

MCCIII.

Diſcordia facta eſt inter Ducem Ludvvicum & Epiſcopum Ratiſponenſem Conradum, cui confœderatus Dominus Eberhardus Archiepiſcopus Saltzpurgenſis in manu valida venit ei in auxilium nullo reſiſtente, & diruta ſunt caſtra aliquanta ex vtraque parte, factaque ſunt incendia plurima per vniuerſam Bauariam, villarum deprædationes & Eccleſiarum, ita vt nec ab altaribus abſtinerent, & reliquias Sanctorum inde auferrent, aliaque quam plurima nefanda & inaudita perpetrarent. Leupoldus Dux Auſtriæ & Styriæ Theodoram filiam Regis Græcorum duxit vxorem.

MCCIV.

Ludvvicus Dux Bauariæ, & Dominus Eberhardus Saltzpurgenſis Archiepiſcopus, & Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus in concordiam redierunt. Conradus Ratiſponenſis obiit IX. Kal. Maii, cui Conradus Friſingenſis præpoſitus ſuccedit. Piligrinus Aquileienſis patriarcha obiit, cui ſuccedit Wolkerus Patauienſis Epiſcopus, pro quo Popo præpoſitus Aquileienſis conſtituitur. Berchtoldus Dux Morauiæ obiit. Ludvvicus Dux Bauariæ caſtrum & oppidum in Lantshut conſtruere cœpit. *Landshut.*

MCCV.

Popo Patauienſis Epiſcopus obiit: Manigoldus abbas de Tegernſee ſuccedit. Otaker Dux Boemiæ conſilio Ludvvici Ducis reliquit Ottonem & adhæſit Philippo, qui conſenſu Principum impoſuit ei diadema, faciens eum & ſucceſſores ſuos Reges, tradiditque filiam ſuam Wenetzlao filio ſuo, Exhinc Reges Boemorum. Ordo fratrum minorum inchoatur à S. Franciſco. *Reges Bohemiæ vide tamen ſupra anno 1156.*

MCCVII.

Philippus Rex cum Papa reconciliatus, Babenberg ab Ottone Palatino comite de Witelenspach per conſpirationem occiditur.

MCCVIII.

Depiſoria * expeditio puerorum.

Ad mare ſtultorum tendebat iter puerorum.

MCCIX.

OTTHO IV. Rex.

Otto intrauit Apuliam. Otto filius Ducis Heinrici de Braunſchvvich in Regem eligitur, & ab Innocentio conſecratur. Otto Palatinus Comes occiditur pro homicidio commiſſo in Philippum, à ſtrenuo ingenuo viro Heinrico Marſchalco Imperii de Calentin, miniſteriali Philippi.

MCCX.

Otto à Domino Papa excommunicatur.

MCCXI.

Otto intrauit Apuliam, ibidem Fridericum Regem Siciliæ expugnare voluit, & totam Apuliam ſibi ſubiugauit. Otto Rex à multis Epiſcopis Alemaniæ excommunicatus à Papa denuntiatur.

MCCXII.

FREDERICVS II. Imper.

Helensberg.

In feſto S. Nicolai Fridericus Rex Siciliæ intrauit regnum patris ſui, electus Frankenfurt. Chriſtiani de Sarracenis in Hiſpania fere C. millia occiderunt, & captiuarunt miraculoſe. Manigoldus Patauienſis Epiſcopus, & Rapoto Palatinus ſimul diſcordantes, clauſtra, monaſteria, Eccleſias vna cum omni prouincia incendio deuaſtarunt. Altmanus de Helingerſperg moritur, ſed caſtrum ibidem ab Epiſcopo ædificatum moriens reſignauit Eccleſiæ Altahenſi, quod Monachi deſtruere volentes prohibiti ſunt à Comitibus de Pogen.

MCCXIII.

Fridericus Rex conſecratus apud Moguntiam in purificatione B. Mariæ virginis, curiam Ratiſponæ celebrauit, aliam etiam curiam in paſſione Domini apud Conſtantiam celebrauit, tertiam Merſpurg celebrauit.

Regina Gertruda Vngarorum, mater S. Elizabeth, ſponſo expeditionem contra Ruthenos mouente, à Comite quodam Petro trucidatur, qui & ipſe ſubſequenti nocte in vltionem ſceleris cum aliis iugulatur. Cui Epiſcopus de Gran miſit in epiſtola amphibologica, *Reginam occidere nolite timere bonum eſt: Si omnes conſentiunt, ego non contradico.*

Caſtrum in Helinſperg, data comitibus de Pogen pecunia, à Domino Popone Abbate & Monachis ſuis deſtruitur.

MCCXV.

Manigoldus Patauienſis Epiſcopus obiit; Vlricus eiuſdem Eccleſiæ Canonicus ſuccedit.

Chiemſee.

Vniuerſalis ſynodus celebrata eſt Romæ, in qua fuerunt Epiſcopi CCCCXII. inter quos extiterunt, Conſtantinopolitanus, Ieruſolimitanus Patriarchæ: Primates autem & Metropolitani LXXI. Abbates & Priores vltra DCCC. præſidente Innocentio Papa III. In ipſa Synodo Kymenſis Epiſcopatus inſtituitur, ad quam ſedem Rudgerus primus Epiſcopus ordinatur.

MCCXVI.

Honorius III. pp.

Innocentius Papa III. ab Vrbe egreſſus verbum crucis in Tuſcia prædicauit, & apud Peruſium ciuitatem in diuiſione Apoſtolorum obiit, ibique ſepultus eſt. Honorius Papa III. ſubſtituitur. Ordo prædicatorum initium ſumit. Heinricus abbas SS. Vdalrici & Afræ Auguſtæ obiit: cui ſuccedit Dieto vir prouidus in temporalibus, præfuit autem annis VI.

MCCXVII.

Bellum ſacrum.

Rex Vungariæ Andreas, & Leupoldus Dux Auſtriæ, Dux Morauiæ, Otto Epiſcopus Babergenſis, Ebertus & nobiles & Comites cum manu valida transfretarunt ad ſuccurſum terræ ſanctæ.

Wolfkerus

MCCXVIII.

Wolfkerus Patriarcha Aquileienſis obijt, cui ſuccedit Berchtoldus Archiepiſcopus Golotenſis. Chriſtiani in tranſmarinis partibus Cæſariam & turrim Stratonis reædificant, & poſt multas deprædationes ad munitionem montis Thabor accedentes, viriliter duabus vicibus impugnauerunt: quam munitionem poſtea ibi Sarraceni timore Chriſtianorum deſtructam reliquerunt. Deinde coadunato exercitu Chriſtianorum ciuitatem Damiatam obſidione cingunt, & turrim inuictiſſimam in medio fluminis ſitam, & catenam flumine LV. pedes habentem viriliter occuparunt, vbi tamen milites electi XL. cum alijs fracto inſtrumento in flumen præcipitati ſunt. Exercitus Romanorum cum Italicis militibus in auxilium veniunt Chriſtianis. Ludvvicus Dux oppidum in Straubing conſtruere cœpit. *Straubingen.*

MCCXIX.

Otto aliquando Imperator à ſententia excommunicatorum abſolutus obijt. Regalia quoque Heinricus Palatino Rheni aſſignanda Regi Friderico reliquit, quæ ad inſtantiam eiuſdem Friderici Regis eodem anno ſub quadam forma compoſitionis ipſi aſſignata ſunt. Setnovvenſis Epiſcopatus à Domino Eberhardo Salzpurgenſi Archiepiſcopo de licentia Domini Honorij Papæ creatur: & Carolus Friſacenſis Præpoſitus eidem ſedi præficitur. Fridericus Rex curiam Nurinbergenſem cum multis Principibus celebrauit. Concilium prouinciale à Domino Eberhardo Archiepiſcopo Salzpurgenſi celebratur, cui interfuerunt Patauienſis, Friſingenſis, Gurzenſis, Chiemenſis, Setnovvenſis Epiſcopi. Ludvvicus Dux Bauariæ cepit munitionem ciuitatis Hallis, in monte qui dicitur Grinte: quę ab Archiepiſcopo Eberhardo ſub quadam forma compoſitionis deſtructa eſt: & ob hanc cauſam prænominatus Epiſcopus homines & reditus per omnia, quos in Halle & circa habebant apud Altahenſes comparauit. *Halſt.*

Damiata ciuitas ignorante exercitu ſine omni damno Chriſtianorum, in crepuſculo noctis, interfectis innumerabilibus paganis, diuina potentia capta eſt, & à Chriſtianis potenter poſſeſſa. His diebus Vlricus Patauienſis Epiſcopus cœpit conſtruere caſtrum in monte S. Georij Patauiæ.

MCCXX.

Otto Friſingenſis Epiſcopus obijt; cui ſuccedit Geroldus eiuſdem Eccleſiæ Canonicus. Thomas Cantuarienſis Epiſcopus & Martyr, ab Honorio Papa miſſis Cardinalibus tranſlatus eſt.

Fridericus Romanorum Rex electus, ab Honorio Papa ad Imperatorem Romæ ſolenniter conſecratur, Duce Bauariæ Ludovvico alijſque Principibus & viris nobilibus præſentibus.

MCCXXI.

Damiata ciuitas (quæ portus Ethiope dicitur) multo labore & ſanguine ac ſudore Chriſtianorum acquiſita (heu heu!) exigentibus peccatis hominum, diuina permiſſione ſeductis in quandam inſulam Chriſtianis, aquis & exercitu Sarracenorum circumuallatur, quibuſdam ſubmerſis alijſque occiſis, tandem ſub quadam forma compoſitionis, & multa ſtrage hominum ab vtraque parte facta coactis Chriſtianis, Sarracenis per manus Chriſtianorum reddita eſt, vbi aderant Ludvvicus Dux Bauariæ, Vlricus Patauienſis Epiſcopus, qui eodem anno transfretauerant, & alij quamplures nobiles & ignobiles, quorum non extat numerus, qui fugam arripientes vix euaſerunt. Vlricus Patauienſis Epiſcopus ab expeditione rediens transmarina, in via obijt; cui Gebehardus Comes de Plain eiuſdem Eccleſiæ Canonicus ſuccedit.

MCCXXII.

Dicto abbate viam vniuerſæ carnis ingreſſo, ſucceſſit Luitfridus, diſcretus in ſpiritualibus, qui præfuit annis VIII. reſignans paſtoralem curam.

MCCXXIII.

Corpora SS. Viti & Modeſti ab Archiepiſc. Eberhardo & Karolo Setnovvenſi

Epiſcopo in Eccleſia S. Andreæ Apoſtoli inuenta, & in altari recondita, plurimis cœperunt coruſcare miraculis, & eorum reliquiæ ad Eccleſiam Salzpurgenſem præſentibus Patauienſe & Kymenſe Epiſcopis cum frequentia & tripudio populi ab Archiepiſcopo ſunt translatæ.

MCCXXIV.

Berchtoldus Brixienſis Epiſcopus obiit: cui ſuccedit Heinricus Aquileienſis
Landavv. Archidiaconus, oppidum in Landaw conſtruitur à Ludwico Duce Bauariæ.

MCCXXV.

Conradus Cardinalis Portuenſis Epiſcopus, Romanæ ſedis legatus, per ſe & *Cruciata.* per plures cooperatores verbum crucis per totam Alemaniam prædicauit, & quam plures cruce ſignati ſunt. Imperator cum filia Iohannis Regis Ieroſolomitani nuptias in Apulia celebrauit; ex qua genuit Chuntadum poſtea Regem, ** deeſt aliquid.* & Hainricum. Filius eius* Rex Auſtriæ Margaretam, cum qua præſentibus Principibus regni nuptias apud Nurnberg ſolenniter celebrauit, vbi propter frequentiam populi, circiter XL. perſonæ (inter quas quidã prçlati, monachi, clerici erant) cum aliis oppreſſi occubuerunt. Engelbertus Colonienſis Epiſcopus vir magnæ prouidentiæ & tutor Regis à Comite Friderico de Altenach ſororio ſuo occiditur, manu mutilatus, & XXXXIII. vulneribus (vt dicitur) foſſus. His diebus Leupoldus Dux Auſtriæ, conſenſu Ludwici Ducis Bauariæ conſtruxit caſtrum in Scher-
Scherding. ding.

MCCXXVI.

S. Franciſcus obiit. Imperator condixerat ſolennem curiam apud Cremonam: ad quam vocauerat filium ſuum, & Principes Alemaniæ: qui propter rebellionem Lombardorum non permittebantur intrare. Vnde infecto negotio Imperator in indignatione in Apuliam ſe recepit. Item inter Leupoldum Ducem Auſtriæ, & Hainricum filium ſuum maiorem guerra eſt orta ſuper hæreditate, quæ tandem mediantibus maioribus terræ ad concordiam reuocata eſt.

Fridericus iunior filius Ducis duxit ſororem Reginæ Vngariæ. Archiepiſcopus inſtituit ſedem cathedralem apud S. Andream Lauent; cui præfecit Vlricum in Hus.

Guerra grauis inter Rapotonem Comitem Palatinum Bauariæ, & Comitem de Pogen orta eſt, in qua quamplures Eccleſiæ ſunt deſtructæ & ſpoliatæ, & prædia nobilis monaſterii in inferiori Altah incendio ſunt deſtructa; & Rapoto *Linden-vverd.* Comes Palatinus Bauariæ ciuitatem in Linthenvverde, quam Comes Albertus de Pogen prope monaſterium Althahenſe erexerat, incendio penitus deuaſtauit. Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus obiit: cui Seyfridus ſucceſſit ſubſtitutus à Domino Gregorio Papa IX.

MCCXXVII.

Honorius Papa obiit, cui ſuccedit Dominus Hugelinus Hoſtienſis Epiſco-
Gregorius IX. PP. pus, qui & Gregorius IX. Magna copia cruce ſignatorum ad exhortationem & mandatum Domini Papę iter peregrinationis arripuerunt, ſed circa maritima magna pars ipſorum mortua eſt: inter quos Auguſtenſis Epiſcopus, & Ludwicus maritus S. Eliſabeth, Lantgrauius Thuringiæ, cum aliis nobilibus obierunt: Reliqua pars credens Dominum Imperatorem transfretaturum, mare tranſiuit. Imperatore vero remanente in continenti, fere omnis illa peregrinatio rediit. Dominus Papa Imperatorem, pro eo quod votum peregrinationis non ſoluerat, excommunicatum ſolenniter denunciauit. Ex hoc ita facto grauiſſimum ſchiſma oritur inter Regnum & Sacerdotium, ita vt fere tota Chriſtianitas per plures annos nouis & inſolitis preſſuris plurimum turbaretur. Nam electiones Epiſcoporum, perſonatuum, & aliarum magnarum dignitatum tunc à ſede Apoſtolica & legatis eius taliter ſunt ſuſpenſę, vt contra voluntatem eligentium is vel ille præficeretur in qualibet dignitate, qui vel cuius amici tunc videbantur ſedi Apoſtolicę plus fauere. Principum etiam ac Comitum & miniſterialium tantam multitudinem ſibi attraxit Eccleſia, vt ſi ei perſeueranter & fideliter adhęſiſſent, poterat pro ſuæ voluntatis arbitrio triumphaſſe. Quamdiu autem durauerit, & quomodo

* mors

* mors tam Pontificum quam Regum inter ſe diſſidentium ſæpe interruperit guerram iſtam, patebit in ſequentibus. Fortitudinem tamen eiuſdem ſchiſmatis multa paria literarum oſtendunt, ex vtraque parte hinc inde tranſmiſſarum; quarum quaſdam hic placuit annotari.

*Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Ieruſalem & Siciliæ Rex, dilecto Principi ſuo N. gratiam ſuam & bonam voluntatem. Aemula Regum & Principum orbis terræ, ac conſortium impatiens, dudum in ſuperbiam ſeculorum liberaliter adducta Romana ſedes propter illum, qui Princeps dicitur eſſe ſacerdotum, in ſuum aduerſus nos præconceptum odium, ad vniuerſale ſcandalum ſic exarſit, adeo aduerſo Eccleſiaſticæ religionis ordine, præter mandata legis, quarum lator & pater eſſe debuerat: quæ peruertit, dum ſe hoſtilibus rebus immiſcens, dubios bellorum euentus, cædes hominum, obſidiones vrbium, & vniuerſitatum procurat: & vndiq; periculo populorum, ſponſam Chriſti Eccleſiam noſtram matrem (cuius auctoritate libitum pro licito ſequitur) è ſanctuario Dei ſuarum vindictas inimicitiarum exercens, reddit (proh dolor) mundo notabilem, vt ſub tam inconſtanti & volubili rerum actore, qui præſidet, & nomine Eccleſiæ diuerſa variat & confingit, experientia facti ſingulos edocente, non immerito ab Eccleſia pro eius præſide ac experto patre mendacii meticuloſa ſuſpicio cordibus hominum inferatur. Quapropter deuotionem tuam contingentia non patimur ignorare. Nuper enim per quoſdam de maioribus fratribus ſuis & religioſos alios viros aſpirantes ad quietum Eccleſiæ ſtatum, & piis zelantes deſideriis bonum pacis, adhibita eſt cura propenſior inueniendi modum & habendi tractatum, per quem inter nos, Pontificem & Phariſæum iſtum contra noſtri honorem nominis praua conſilia colligentem, ad certum tempus treugarum compoſitio fieret, infra quod per te (quem habemus in omni dilectione præcipuum) & alios Principes orbis terræ ad integræ pacis reformationem opportunitas commodior haberetur. Cumq; nos eiſdem viris inuentoribus huius viæ, præter ſpem & creditum pro Eccleſiæ reuerentia condeſcendere dignaremur, G. dictus Papa petebat Lombardos, rebelles noſtros, & noſtri bannitos Imperii, treugis ipſis debere muniri. Quibus excluſis treugas ipſas non poterat acceptare, vt euidentiorem omnibus daret intellectum, quod negotium rebellium Lombardorum fouit, & fouet in noſtrum odium manifeſtum: illud gerens & reputans velut ſuum: quanquam hactenus alias palliaret, quod non in fauorem ipſorum, ſed ob transgreſſiones noſtras alias (quas fingebat) contra nos ad excommunicationis ſententias proceſſiſſet. Quod intolerabile viſum eſt nobis, vt rebellibus noſtris diutino guerrarum diſcrimine fatigatis, & in maiori parte depreſſis, treugas concedere deberemus, ad quorum perſecutionem & vindictam accincti vexilla victricia & præpotentia caſtra noſtra triumphabiliter duximus educenda. Et licet nobis in confinio caſtrametatis Campaniæ, ſuggereretur inſtanter ad ingreſſum illius prouinciæ, data plene fiducia de obtento, ſuper quo doloris gladius ad iniuriatoris noſtri animam pertranſiret, nos ad præſens ob honorem Dei & reuerentiam BB. Apoſtolorum Petri & Pauli (quibus, vtpote quod ſacrum diadema de arce * B. Petri ſumſimus, eſſe volumus non ingrati) ab ingreſſu & receptione ipſius terræ deſtitimus: expectantes interim ſi noſtrum iniuriatorem omiſſa vexatio reuocet ab offenſis. Præterea non patimur te latere, qualiter homo iſte dictus Papa in obſidione Ferrariæ ciuitatis Imperii & Salinguerræ fidelis noſtri, Bononienſibus, Venetis, & aliis conuicinis noſtris rebellibus conuocatis legatum ſuum cum Mediolanenſibus fecerit conuenire, ducem ibidem exercitus & rectorem. Qui adeo cum ſuis complicibus eundem Salinguuam & Ferrariam in exhæredationem Imperii coartauit, quod à ſuis proditus (receptis tamen promiſſionibus & pactis de indemnitate ſuæ perſonæ ac rerum ſuarum, & de ſalubri mora ſua in eadem ciuitate) nec non per eundem legatum Ducem Venetiarum poteſtates, rectores, capitaneos exercitus, & generaliter per totum exercitum iuramento firmatis, nomine Eccleſiæ iuramentum impendit, ac ſæpe dictam ciuitatem aſſignauit ſpecialiter Eccleſiæ poſſidendam, commiſſa ſua fidei legati Eccleſiæ quod præſtita & iurata ſibi ſecuritas plenaria ſeruaretur. Sed poſt deditionem ciuitatis & ſuam, legatus idem (tanquam ſi ex legationis officio fungeretur celebrare periuria, quemadmodum præſtitit iuramenta) cum prædictis omnibus deierauit, demolitis domibus & bonis eiuſdem Salinguerræ, ipſum ſimul deduxere fide mentita Venetias captiuatum. Ecce qualis inuenitur in legato fides, qualis à patre legati mentiendi procedit auctoritas? vt fidem reputent fidei vinculum non ſeruare. O quam peſtiferum ab Eccleſiæ rectoribus emanat exemplum? quam euidens omiſſa veritate deceptio? vt Regibus & Principibus orbis (quibus propter impatientiam poteſtatis inuident) ſit præcipue præcauendum, ne de facili ſe præbeant in manibus eo-*

Apud Pet. de Vineis. lib. 1. c. 36.

* al. ara.

rundem, qui ſemper intercipere conantur incautos, & piam reputant innocentiam condemnare. Nos autem qui vniuerſos & ſingulos cum ex vicinitate, tum ab experto intus & in cute iam cognouimus, taliter vos per indaginem rerum ab eorum fallaciis cautos volumus obſeruari, vt vobis intendamus potiſſimum præcauere. Sperantes in eo, qui regna & Reges conſtituit, quod iuſte iniuriam propulſantes violentiam nobis illatam noſtrarum virium conamine propellemus: & in gladio iuſtitiæ (quem auctore Domino baiulamus) ſacerdotum gladios, quibus abiecta ſtola lumbos ſuos inhoneſte præcingunt, iuſtius retundemus. Dignum inſuper duximus ad notitiam tuam deferendum, quod ipſe Papa (ſicut eſt ſuis motibus præceps, & inconſtans in omnibus viis ſuis) ſtrenuis viris de Francia cruce ſigillatis & pro voti executione ad iter accinctis prohibuit ſub cenſura eccleſiaſtica, ne tranſeant in præſenti: non attendens neceſſitatem Chriſtiani exercitus in vltramarinis partibus commorantis: quibus in emergentis caſus articulo nedum de cruce ſignatis, ſed de nouiter conſignandis deberet in auxilium ſubuenire. Vnde ab operibus eius, quæ ſuo teſtimonio profitetur, autorem poteſtis agnoſcere: quod duplicitas viarum ſuarum ſcandalum generet, & totius vniuerſitatis incommoda ſubminiſtret. Datum in caſtris in obſidione Eſculi, XVIII. *Iulii,* XIII. *Indictione.*

Pet. de Vin. 2. c. 9. *Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator &c. Dum ad depopulationem vicinæ Boniæ noſtrum verteremus propoſitum & affectum, prælatorum turbam cum Præneſtino Epiſcopo Magiſtro Ottone de Turenge S. Nicolai in carcere Tullianenſi diacono Cardinalis, noſtris aduerſatam proceſſibus, ex diuerſis prouinciis congregatam, contigit ſuo infortunio Ianuam peruenisse, vbi conuenientes cum eis Gregorio de Roma, addito legato legatis, vt inſimul ligarentur, & conſpiratione cum Ianuenſibus rebellibus noſtris facta, galearum copiam armari fecerunt: cum quibus ad Papam Romæ pro maiori cauſa coniurauerant aduenire. Ad quorum impediendum tranſitum & acceſſum, noſtrarum diu ante præuiſum conuenire fecimus apud Piſas victorioſum ſtolium* galearum: quod eorum præcognita motione in locis & portubus, quà latenter vel alto mari præterire non poterant, velut obuia & neceſſario nauigabilia tranſituris, eis tranſeuntibus potenter occurrit, & aggreſſis galeis noſtris galeas ipſorum, præpotens Dominus (qui ex alto videt & diiudicat æquitatem) vias eorum & excogitatam malitiam meditatus, in viribus & potentia noſtra, quam fugere terra & mari non poterant, Domino fauente legatos ſimul tradidit & prælatos: & tribus galeis ipſorum in mari immerſis, ac omnibus qui vehebantur in eis ſine ſpe recuperationis amiſſis, viginti & duæ galleæ non ſine magna cæde nauigantium cum perſonis & rebus victæ ſunt à galeis noſtris, & triumphabiliter captæ: in quibus prædicti tres legati cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, & multis prælatis aliis, & nunciis, & prælatorum procuratoribus, vltra centum ambaſſatoribus ciuitatum rebellium Lombardiæ, qui ad præfixum ire concilium properabant,* IV. *millibus Ianuenſium, exceptis ſpiritualibus & electis perſonis de Ianua, qui galeis præerant, & comitatui prælatorum producendis & reducendis eis de Ianua (ſicut inter eos fuerat infortunate conuentum) ad manus noſtras peruenere ligati: vt de Præneſtino illo, qui ſummum contra nos vbique odium incitabat, diuinum non defuiſſe iudicium arbitremur: quod ſub latentis lupi ſpecie in ouina pelle & agni chlamyde domini* incluſum gerere non confidat: & ſciat Deum nobiſcum eſſe, ſicut cum Diis eorum, quod non ſolum per ſacerdotium, ſed per regnum & ſacerdotium mundi machinam ſtatuit gubernandam. Nos igitur ſuum nobis cœlitus Domino reſerante conſilium, & in plana tot aſpera conuertente, ſudores bellicos & æſtiuos pulueres non vitantes, noſtrum felix iter & intentionem omnimodam & conatus ad ea dirigimus, quæ nobis & cæteris regnantibus exaltationis & gloriæ afferant incrementum: vt te prædictorum noſtrorum ſucceſſuum participem fieri gaudeamus, quem in omni ſucceſſuræ felicitatis euentu cupimus habere conſortem. Datum fauenter** XVIII. *Maii,* XIV. *Indictione.*

* i. classem.

* f. dolum.

* f. Fauentiæ.

MCCXXVIII.

Imperator defuncta Imperatrice in puerperio, transfretauit, & per Cyprum vſque Accaron venit, vbi in magna gloria fuit ſuſceptus, & poſt paucos dies legatos Soldani pacifice eum excipientes recepit.

Otto filius Ducis Ludvvici Bauariæ apud Straubing, præſente Rege Heinrico & multis aliis Principibus, in feſto Pentecoſtes gladio accingitur, vbi Vlricus primus Lauatinenſis Epiſcopus ab Archiepiſcopo in Epiſcopum conſecratur. Iſti autem

autem Principes interfuerunt, Heinricus Rex filius Imperatoris, Ludvvicus Bauariæ, Leupoldus Auſtriæ, Bernhardus Carinthiæ, Otto Meraniæ, Dux Henticus Marchio de Andehs. Epiſcopi Eberhardus Salzpurgenſis, Hermannus Wirzpurgenſis, Eckibertus Bambergenſis, Gebhardus Patauienſis, Sigifridus Ratiſponenſis, Sibodo Auguſtenſis, Heinricus Eiſtetenſis, Rugerus Chymenſis, Karo Seneuſis, Albertus Lauatenſis.

MCCXXIX.

Imperator in tranſmarinis partibus poſitus, ciuitatem S. Ieruſalem, & maiorem partem terreſtrem à Soldano Babylonico recepit, & treugis inter ipſos firmatis, Imperator reuertitur in Apuliam: & fines regni Apuliæ ab exercitu Papæ occupatos recepit. Exercitus Papæ, qui in tres partes diuiſus erat, Teutonicis cruce ſignatis paſſagium impediuit, Longobardi & Tuſci cum Domino Papa contra Imperatorem conſpirant. Agnes Duciſſa Bauariæ Idus Aprilis peperit filium, qui vocatus eſt Ludwicus. Poppo abbas Altahenſis obiit: Bertholdus Burenſis abbas eligitur. *Vrſpergenſ. qui hic deſinit.*

MCCXXX.

Tyberis alueum ſuum egreſſus vicina loca occupauit, & in vrbe Roma vſque ad gradus S. Petri aſcendit. Vnde Romani compulſi Papam ad vrbem reuocarunt. Dominus Papa & Dominus Imperator mediantibus Principibus Alemanniæ, videlicet Patriarcha Aquileienſi, Berchtoldo Salzpurgenſi Archiepiſcopo, Eberhardo Ratiſponenſi Epiſcopo, Sifrido Epiſcopo Auguſtenſi, Sibot Auſtriæ, Lupoldo Meraniæ, Ottone & Bernhardo Karinthiæ Ducibus, & quibuſdam aliis, ad concordiam redierunt, & Dominus Imperator ab excommunicatione abſoluitur, & poſt abſolutionem in hoſpitio & menſa à Domino Papa excipitur.

Leupoldus Dux Auſtriæ apud S. Germanum obiit, cuius corpus in monte Caſſino in monaſterio S. Benedicti à Cardinalibus ſepelitur, & oſſa ipſius elata in die S. Andreæ apud monaſterium Liernvvelde, quod idem Dux magnifico opere (vt hodie claret) conſtruxerat, ab Archiepiſcopo ſepeliuntur, & eodem die dictum monaſterium ab eodem conſecratur.

Rex Boemiæ Auſtriam in manu valida intrans, magnam partem terræ vaſtauit. Epiſcopus Ratiſponenſis Cancellarius Imperialis aulæ efficitur. Sifridus Moguntinenſis Archiepiſcopus obit. Caſtrum in Flinſperg ab Alberto Comite de Rogen erigitur. Eodem anno Luitfridus abbas SS. Vdalrici & Afræ in Auguſta reſignat abbatiam. Hiltbrandus eligitur, bonæ conuerſationis atque prouidus in temporalibus, qui præfuit annis XIII. *Flinſperg.*

MCCXXXI.

Geroldus Epiſcopus Friſingenſis ceſſit: cui ſuccedit Conradus canonicus eiuſdem Eccleſiæ. Rapoto Palatinus Bauariæ obiit. Ludvvicus Dux Bauariæ præſente familia ſua à quodam ignoto pagano cultro percuſſus obiit, & hoc apud Chelhaim, inſidiis Domini Friderici Imperatoris XVI. kalend. Octobris præpoſitus Salzpurgenſis abbas S. Petri, & abbas ad Murten * de licentia Domini Papæ ab Archiepiſcopo in die ſancto Paſchę mitris Pontificalibus ſunt inſigniti & priuilegiati. Monaſterium monialium Ciſtercienſis ordinis à Ludmila Duciſſa Lantzhut conſtruitur.

MCCXXXII.

Imperator natalem Domini celebrauit apud Rauennam, & per Venetias tranſiens vſque ad Aquileiam & forum Iulii proceſſit, vbi Rex filius ſuus & quidam alii Principes, ſcilicet Fridericus Dux Auſtrię, (qui iam apud Viennam gladio militari accinctus erat) ei occurrerunt, cum quibus de pace Alemanię verbotenus ordinans in Apuliam ſe recepit. Gebhardus Patauienſis Epiſcopus, propter infamiam occiſionis Eberhadi canonici Patauienſis, & aliorum criminum ſuorum obiectorum epiſcopatum.

S. Antonius de ordine fratrum minorum apud Paduam ſignis coruſcans, à Domino Papa canonizatur, cum nondum annus integer poſt obitum ſuum eſſet elapſus.

Eckebertus Epiſcopus Babenbergenſis cum Duce Karinthiæ bellum mouens, plures eius munitiones deſtruxit, & terram pro magna parte vaſtauit. Dominus Archiepiſcopus ex licentia Domini Papæ præpoſito Salzburgenſi vſum virgæ paſtoralis, & anuli, & chirothecarum indulſit. Conrado electo Altahenſi amoto Dietmarus fit Abbas.

MCCXXXIII.

S. Virgilius à Domino Papa Gregorio VIII. canonizatus eſt IV. Id. Iunii. Rudgerus primus Kymenſis Epiſcopus auctoritate Domini Papæ Patauienſi Eccleſiæ præficitur. Eliſabeth filia Regis Vngariæ vxor Landgrauii, poſt obitum ſuum multis miraculorum ſignis claruit.

Epiſcopus Eckbertus Bambergenſis à miniſteriali Ducis Carinthiæ per totam Quadrageſimam in captiuitate retinetur.

Otto Dux Bauariæ curiam celebrandam Ratiſponæ indixit, quam poſt indignatione Regis Heinrici & aliorum quorundam Principum ſibi non fauentium, apud Landzhut celebrauit. Sed poſtmodum Rex cum multis Principibus & magno exercitu Bauariam intrauit, Ducem deſtructurus. Sed mediante Archiepiſcopo Salzpurgenſi in gratiam eum recepit, & filium eius puerulum in obſidem Regi dedit, & eandem curiam ſolennem Ratiſponæ Dux celebrauit, cui Archiepiſcopus Salzpurgenſis & omnes Epiſcopi Bauariæ interfuerunt. Dux Bauariæ cum magno exercitu fines Ducis Auſtriæ deuaſtauit, & caſtrum in Laiñbach exuſſit. Dux Auſtriæ magnum exercitum contra Regem Bohemiæ primo collegit, & Morauiam intrauit, & ſecundo alium exercitum aduerſus Regem Vngariæ collegit, poſtea plures miniſteriales ſuorum tam in Marchia quam in Auſtria aduerſus eum conſpirant.

MCCXXXIV.

Dux Bauariæ ſuper monaſterium Vormbach repente irruens, multos proſcriptos, qui ſe in eodem monaſterio eiectis monachis receperant, comprehendit, quorum quoſdam ſuſpendi, alios capite plecti curauit.

MCCXXXV.

Agnes Duciſſa Bauariæ XIII. Kalen. Decemb. peperit filium, qui vocatus eſt Heinricus. Albertus Comes de Pogen transfretauit, & apud Veneris captiuatur.

MCCXXXVI.

Fridericus Dux Auſtria.

Fridericus Dux Auſtriæ & Styriæ ab Imperatore proſcribitur apud Auguſtam. Iſte Fridericus cum eſſet ſeuerus homo, in iudicio diſtrictus & crudelis, magnanimus in prælijs, in theſauris congregandis cupidus, terrorem ſuum ſic fudit ſuper indigenas & vicinos, vt non ſolum non diligeretur, ſed ab omnibus timeretur. Ibat enim potenter cum exercitu in Morauiam contra Wencezlaum Regem Bohemorum. Quumque etiam Vngariam intrabat, fines vtriuſque regni ferro & igne deuaſtans: ſatagebat etiam nobiles & meliores terræ ſuæ opprimere, & ignobiles exaltare. Agnetem vxorem ſuam filiam Ottonis Ducis Merauiæ tanquam cognatam repudiauit, quam poſtea Vlricus Dux Carinthiæ accepit vxorem. Edicta Friderici Imperatoris, inimicitias Principum contempſit, donec ab ipſo Friderico per ſententias Principum in curia Auguſtæ celebrata proſcribitur, & Principatuum ſuorum honore priuatur.

MCCXXXVII.

Fridericus Imperator contra Fridericum Ducem in Auſtriam vadit, à ciuibus Wiennenſibus & quibuſdam miniſterialibus inuitatus; & hyemauit ibidem, habens ſecum Principes Imperii, videlicet Wencezlaum Regem Bohemorum, Berchtoldum Patriarcham Aquileienſem, Seifridum Moguntinum, Eberhardum Salzpurgenſem, Theodoricum Treuerenſem Archiepiſcopos; Eckebertum Babenbergenſem, Seyfridum Ratiſponenſem, Rudgerum Patauienſem, Epiſcopos; Ottonem Bauariæ Burchardum Carinthiæ Duces, Heinricum Landgrauium Turingiæ, & alios quamplures Comites & nobiles. Tunc dictus Fridericus Dux terrore imperialis fortitudinis non concuſſus, cum paucis qui ſibi adhæſerant,

hæſerant, in oppido quod dicitur Nouacinitas ſe recepit; exinde pro ſua defenſione, quæ poterat exercendo. Imperator itaque cernens, quod Fridericus Dux paruipenderet illata, nec curaret gratiam Imperij quærere, receſſit ab Auſtria, relinquens ibi Capitaneos, Eckbertum Bambergenſem Epiſcopum, de Henneberch, & de Eberſtain & de Nurmberch Comites, celebrando feſtum Reſurrectionis Dominicæ Ratiſponæ. Eckebertus autem Epiſcopus Bambergenſis erat auunculus Belæ Regis Vngariæ, & frater Berchtoldi Patriarchæ Aquileienſis, vir magnanimus & bellicoſus, & ab hoc prædictus Imperator ſibi tuendam terram Auſtralem ſpecialiter commendauit. Defuncto autem eodem anno Epiſcopo memorato, & Imperatore ſe ad Apuliam transferente, prædictus Dux Fridericus animoſior effectus Albertum Comitem de Pogen in auxilium ſuum vocat, ſicque cum ipſo Comite egreſſus muros Nouæciuitatis, in campo qui dicitur Stainveld, pugnam iniit cum Wiennenſibus & Capitaneis eorum, reportans victoriam glorioſam; captiuatique ſunt in eodem bello Rudgerus Patauienſis, & Conradus Friſingenſis Epiſcopi, & ex nobilibus multi, quos ad tuitionem terræ prædictus reliquerat Imperator.

MCCXXXVIII.

Dux itaque Fridericus his ſucceſſibus proſperatus, recedente à partibus illis Cæſaris milite, in breui tempore totam hæreditatis ſuæ terram rehabuit, regens eam deinceps ita ſtrenue, quod in ipſa quoque iuſtitia (vt multis videbatur) ſæpe tyrannidem exercebat. Audacia itaque cordis ſibi innata ipſum quieſcere non ſinebat, donec octauo poſt hæc anno Belæ Regi Vngarorum bellum indixit. In cuius terram cum intraret exercitum validiſſimum ducens, congreſſione cum Vngaris facta & Cumanis, aduerſa pars vincitur & fugatur. In qua victoria, dubium vtrum ab amicis vel inimicis, circa oculum cuſpide vulneratus occubuit, VI. feria, feſto S. Viti anno Domini MCCXLVI. Occiſo itaque Friderico potentiſſimo & inquieto Duce Auſtriæ & Styriæ, quanta mala fere per ſex annnos vtraque prouincia ſit perpeſſa, nullus valet ſcribere vel narrare. Nam quilibet nobilium, imo magis ignobilium, nec Deum nec homines reueritus, quæcunque volebat, faciebat; homines ad munitiones vel cauernas terræ fugere non volentes captiuando, vulnecando, occidendo, ac excogitatis & hactenus inauditis tormentis miſerabiliter cruciando. Bela & Rex Vngariæ orbatas hæredibus terras ſibi attrahere cupiens, multa millia hominum per paganos homines, videlicet Comonos, in captiuitatem abduxit, multa occidit, ac vtriuſque terræ Marchia fere inhabitabilis facta. Tunc Hermannus Marchio de Baden, natus ex Irmgarde ſorore Dominæ Agnetis Duciſſæ Bauariæ, auxilio Ottonis Ducis Bauariæ, duxit in vxorem Gertrudam filiam Haintici Ducis, qui fuerat frater Friderici Ducis Auſtriæ ante dicti, & Ducatus Auſtriæ & Styriæ ratione talis coniugij vſurpauit. Qui genuit filium nomine Fridericum, & filiam nomine Agnetam, quæ Vlrico Duci Carinthiæ poſtea copulatur. Et cum dictus Hermannus Dux eſſet impotens, tantam malitiam hominum, quæ iam nimium inualuerat, morte etiam præpeditus, compeſcere non valebat. Moritur enim III. Non. Octob. *Hermannus Marchio Bad.*

MCCXL.

Otho Dux Bauariæ mittens Ludwicum filium ſuum cum exercitu ad terram illam ſibi ciuitates Linz & Anaſum cum magna parte illius prouinciæ ſubiugauit. Poſtremo miſericordia Dei de cœlo proſpiciente, fatigatis & depauperatis iam nimium optimatib. terræ Dominus Preunzel *(qui & Otaker) filius Wencezlai Regis Boemiæ, conſilio patris, & vocatione magnatum ciuitatum Auſtriæ & Styriæ, vtrumq; Ducatum ſibi attraxit, Dominam Margaretam relictam Heinrico quondam Rege Romanorum, ſororem ſcilicet ſupradicti Friderici Ducis accipiens in vxorem, ad cuius ſubiectionem ſtatim tota Auſtria & Styria cum ſuperioribus & inferioribus ciuitatibus eſt conuerſa. Attamen quod Bela Rex Vngariæ Bethoniam ciuitatem iam cum magna parte Ducatus Styriæ occupauerat, non deſijt lædere vtramq; terram, donec conuentione inter Reges facta, quædam pars Ducatus Styriæ ſibi cum diſtinctis terminis aſſignatur, Domino Ottakero in

* *Primizlaus.*

pace partem reliquam cum terra Auſtria retinente. Extunc gratia diuina donante, ac probitate dicti Domini faciente, pax ibidem optima renouatur, rura deſerta coluntur, ſecurum vbique acquirunt tranſitum mercatores.

S. Elizabeth miraculis claruit apud Marpurch: de tumulo transfertur, præſente Friderico Imperatore; qui etiam tunc temporis Heinricum Alemanniæ Ducem filium ſuum, pro eo quod contra ipſum cum Lombardis conſpirauerat, captiuauit, & exilio relegauit, vbi & vitam in breui finiuit. Et duo filij eius F. & H. ſimiliter in Apulia obierunt.

Fridericus Imperator à Domino Gregorio Papa IX. in Eccleſia Lateranenſi in die Palmarum, & ſubſequenter in Cœna Domini, & in Paſcha ex multis cauſis ſolenniter excommunicatur, approbantibus Cardinalibus vniuerſis.

MCCXLI.

Celeſtinus IV. PP. Regnum Vngariæ, quod CCC. & L. annis durauit, à Tartarorum gente deſtruitur. Gregorius Papa IX. obijt, Celeſtinus Papa ſedit dies XVIII.

Eclipſis Solis facta eſt in media die in Octaua Michaelis, & ſtellæ viſæ ſunt.

MCCXLII.

Albertus vltimus Comes de Pogen obijt, XVIII. Kal. Feb. Dietmarus Abbas Altahenſis obijt. Hermannus abbas ſuccedit. Heinricus de Camtania* nomine Imperatoris eligitur in Epiſcopum Bambergenſem.

** Kempten.*

MCCXLIII.

Hiltibrando abbate ex hac luce migrante, Dominus Gevvinus de Turhaln eligitur in abbatem monaſterij S. Vdalrici & Afræ in Auguſta XXVII. gubernauit autem eandem abbatiam annis XXIII. Synnibaldus Diaconus Cardinalis in Papam eligitur, & vocatus eſt Innocentius Papa IV. VII. Kal. Iul. Iam enim propter ſchiſma inter regnum & ſacerdotium ſedes Apoſtolica vacauerat menſibus fere XXII.

Innocentius IV. PP.

MCCXLIV.

Heinricus filius Ottonis Ducis Bauariæ duxit vxorem Dominam Eliſabeth filiam Belæ Regis Vngariæ. Aquæ ductus fit ad monaſterium Altahenſe.

MCCXLV.

Vniuerſalis Synodus celebratur apud Lugdunum: vbi Dominus Innocentius Papa contra Fridericum Imperatorem depoſitionis ſententiam promulgauit. In ea Synodo fuerunt tres Patriarchæ, & Epiſcopi plurimi. Porro cauſæ depoſitionis principalis in prædicto conſilio exprimuntur; videlicet periurium, pacis reformatæ frequens violatio, duorum Cardinalium captiuatio, multorum prælatorum ſubmerſio. Quod inſuper prælatos ab Eccleſiarum regimine deſtituit, cruces aureas, thuribula pretioſa & calices pannos aurifrygiatos, & ſacros Eccleſiarum theſauros diripuit, clericos angariis & perangariis afflixit, qui non ſolum trahebantur ad iudicia ſecularia, ſed & cogebantur ſubire duella, incarcerabantur & decollabantur, & in patibulis ſuſpendebantur; Papales ſententias ſe non curare aſſeruit. Nomen Mahometi in templo Ieroſolymis in ſua præſentia venerari & proclamari permiſit, & familiaritate deteſtabili Sarracenis coniunctus, ipſos in cottidianis obſequijs tenuit, poſſeſſiones Eccleſiæ Romanæ, ſcilicet Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoletanum, Beneuentum, in Apulia Archiepiſcopatum habentem XXIV. Epiſcopos ſuffraganeos diruit, & alias Tuſciæ ciuitates. Præterea iniquitatem in excelſo locutus eſt, ponens in cœlum os ſuum. Dixit enim audiente Landgrauio Heinrico: *Tres ſeduxerunt totum mundum, Moyſes Hebræos, Ieſus Chriſtianos, & Machmet Sarracenos: Quamobrem ſi Principes inſtitutionibus meis aſſentirent, ego multo meliorem modum viuendi & credendi cunctis nationibus ordinarem.*

c. ad Apoſtolica. De ſent. & re ind. in 6.

Hoc diluit ipſe Imp. apud Pet. de Vine. l. c. 31.

MCCXLVI.

Eberhardus Salzpurgenſis Archiepiſcopus obiit. Sifridus Ratiſponenſis Epiſcopus obit: cui Albertus per legatos ſedis Apoſtolicæ ſubrogatur. Fridericus Dux Auſtriæ occiſus eſt. Heinricus Landgrauius Thuringiæ à quibusdam Principibus eligitur in Regem, & eodem anno obit. Conradus filius

Henricus antirex.

filius Friderici Imperatoris duxit vxorem Dominam Eliſabeth filiam Ottonis Ducis Bauariæ.

MCCXLVII.

Wilhelmus Comes Holandiæ in Regem eligitur. Huius Wilhelmi Regis tempore ciuitates apud Rhenum cum Principibus optimam pacem ineunt, eligentes ſibi Capitaneos, deſtruentes caſtra nociua,& iniuſta telonia remouentes, quæ poſt obitum ipſius Regis, (qui vixit quaſi nouem annis) omnia redierunt in priſtinum malum ſtatum. Fuerunt autem ſubſcripti Principes & ſubſcriptæ ciuitates, quæ ſanctæ pacis fœdera iurarunt, Gerhardus Archiepiſcopus Moguntinenſis, Conradus Archiepiſcopus Colonienſis, Arnoldus Treuerenſis Epiſcopus, Iacobus Metenſis Epiſcopus, Abbas Fuldenſis, Ludvvicus Palatinus Rheni Dux Bauariæ, Conradus Comes Silneſter, Richerus Comes de Catzenelebogen, Fridericus Comes de Liningen, Bertholdus Comes de Zigenhagen, Enicho Comes Syluester, Gotfridus frater ſuus, Dominus Popo Comes de Turingen *, Vlricus Comes de Ferreto, Comes de Wurnberg *; Domina Sophia Landgrauia Turingiæ, Domina Vdulhildis Comitiſſa de Liningen, Dominus de Ttinperch, Vlricus de Minzenberch, Geralatus de Limpurch, Philippus de Herehenveld, Philippus de Valchenſtain, Dominus de Stralenberch, Pincerna de Erpach, Wernherus dapifer de Alzaya, Henricus de Ernberch, Rumpoldus de Stainach, Nomina ciuitatum confœderatarum ad pacem generalem, Moguntia, Colonia, Wormatia, Spira, Argentina, Baſilea, Thirigenſis, Friburg, Briſacum, Columbaria, Schlezeſtat, Hagenovvia, Weiſenburg, Nuinſtat, Wimpina, Haydelberg, Lauternbuch, Oppenhaim, Frankenfurt, Friderberch, Wetslaria, Gaulenhauſen, Marpurch, Aglisveld, Voldra, Mulenhauſen, Aſchaffenburch, Seliſtat, Pingia, Dipacum, Watheracum *, Veſalia, Bopardia, Andernacum, Bunna, Nuſſia, Aquis ſedes regalis, in Weſtphalia Munſter, & aliæ ciuitates pluſquam LX. cum ciuitate Bermenſi, Grumperch, Hirsvelden.

Wilhelmus anti-rex. — *Pax ordinatum Germania.* — ** Tubingen.* — ** Virnberg.* — ** Bacharach.*

Rudgerus Pataulenſis Epiſcopus multas cremaras Eccleſias conſecrauit in menſe Auguſto. Ludvvicus filius Ottonis Ducis Bauariæ Conradum Comitem de Waſſerburch cum exercitu inuaſit,& eum de comitatu eiecit, omnibus munitionibus ſuis captis.

Philippus filius Bernhardi Ducis Karinthiæ eligitur in Archiepiſcopum Salzpurgenſem, cui à Domino Papa Burchardus Comes de Cigenhaim ſupponitur,& conſecratus,ac pallio Archiepiſcopali decoratus moritur.

MCCXLVIII.

Tertio Idus Februarij in nocte factus eſt terræmotus. Ludvvicus Rex Franciæ transfretat. Iſte Ludvvicus eſt poſtea canonizatus à Domino Bonifacio Papa VIII. anno MCC. in craſtino B. Bartholomæi. Quantæ ſanctitatis idem beatus vir fuerit, teſtatur tota Francia, quod adhuc hodie apud S. Dionyſium prope Pariſius miraculis multis elatuit.

S. Ludouicus Rex Franc.

MCCXLIX.

Ludvvicus Rex Franciæ Damiatam ciuitatem Sarracenorum fortiſſimam in Octaua S. Trinitatis miraculoſe cepit. Raporo Comes Bauariæ vltimus obijt.

MCCL.

LudvvicusRex Franciæ à Sarracenis captus, Damiatam & alias munitiones, quas priori anno ceperat, reddere cogitur, Ruberto fratre ſuo plus quam cum XX. millibus Chriſtianorum occiſo, in quo bello etiam occubuit paganorum innumerabilis multitudo. Rudgerus Pataulenſis Epiſcopus propter hoc, quod in ſchiſmate inter regnum & ſacerdotium fauere videbatur parti aduerſæ, ab Innocentio Papa IV. ab officij & beneficij deponitur dignitate, & Dominus Berchtoldus frater Alberti Ratiſponenſis Epiſcopi ſubſtituitur, cui ſtatim capitulum & ciuitas Pataulenſis cum miniſterialibus obedire cœperunt vnanimiter & ſubeſſe, prædicto R. Epiſcopo contra voluntatem Chunradi Regis, & Ottonis Ducis Bauariæ penitus refutato. Hermannus Marchio de Baden, qui ſibi vſurpauerat Ducatum Auſtriæ, moritur IV. Non. Octob.

Eodem anno depoſito Friderico Imperatore, ſcilicet anno Domini MCCLII. propter prædictas cauſas cum Parmam obſidione cingeret, victus in Apuliam rediit, & veneno extinctus ſepultus eſt in Fungia *, in die S. Luciæ virginis tam occulte, quod multi per annos XL. vadiabant * eum viuere, venturum in proximo manu forti. Item in Dacia Heinricus Rex Dacorum * inclytus ab Abel fratre ſuo iuniore vt regeret pro eo, in mari ſuffocatur. Qui Abel parum honorum & commodi ex hoc eſt aſſecutus. Nam ſequenti anno regni ſui, cum Friſiones ſubiugare voluiſſet, à Friſionibus eſt interemptus. His diebus quidam frater Bertholdus de ordine minorum fratrum de domo Ratiſponenſi, tantam gratiam habuit prædicandi, vt ſæpe ad eum audiendum plus quam LX. milia hominum conuenirent.

* al. Panormi.
* gageyent.
* Danorum.

MCCLI.

CONRADus IV. Rex.

Conradus Rex Natali domini Ratiſponæ fuit, vbi quia iam poſſeſſiones Epiſcopi & Miniſterialium Ratiſponenſium incendijs vaſtauerat, dum in proxima nocte poſt feſtum innocentium in monaſterio S. Emmerani dormiret, Conradus de Hohenfels & alij miniſteriales Ratiſponenſes quaſi media nocte in cameram ſuam irruperunt; & cum per exploratores dicto, non plures quam Regem cum IIII. ſuis ſocijs in ipſa dormire putaretur, duobus occiſis & tribus captis credebant ſe occidiſſe ipſum Regem. Sed noctu ſextus fortuito caſu ſuperuenerat, & loco ipſius Regis interfectus eſt. Rex autem latitans ſub ſcamno valde miraculoſe imminens periculum mortis euaſit. Propter quod factum, quod Vlricus abbas eiuſdem facti ſuſpectus etiam habebatur, dictum monaſterium Rex & Dux in prædijs & ædificijs multiformiter offenderunt. Venerant namque miniſteriales cum Epiſcopo ſuo, qui Epiſcopus fotas mutos ciuitatis cum multis armatis euentum rei expectabat ſollicitus. Subſequenter circa feſtum Epiphaniæ Rex Boemiæ filium ſuum in Bauariam cum exercitu deſtinauit, qui in Marchia Chambenſi multas villas rapinis & incendijs vaſtauit. Interea mors Imperatoris propalatur. Et Conradus Rex ad partes Rheni feſtinat.

Chamb.

Dominus Papa in Cœna Domini Wilhelmum Comitem Holandiæ iam dudum à quibuſdam Principibus in Romanum Regem electum, multis Epiſcopis præſentibus apud Lugdunum confirmat, & ſtatim ſe transfert ad Italiam de Lugduno, vbi iam fere octo annis continue fecerat manſionem.

Teiſpach.

Caſtrum in Teiſpach à Ludwico Duce nocte per inſidias pro parte captum, & pro parte obſeſſum deſtruitur, & foſſata eius mirabiliter fortia complanantur. Et ex hoc Bauaria in eſtate pro magna parte incendijs flagrat, Bohemis partem Alberti Ratiſponenſis Epiſcopi adiuuantibus contra Duces. Chonradus tamen Rex in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli cum Ottone Duce Chambe venit, quos Rex Boemiæ videre contempſit. Otto Dux caſtrum & oppidum in Dingelfingen conſtituere cœpit. Chunradus Rex in Autumno intrat Apuliam, & ibidem fere totum regnum patrium potenter poſſedit, Domino Innocentio Papa tunc Peruſij commorante, nec prohibere valente. Wilhelmus Rex Rom. de Comitiſſa Flandriæ glorioſe triumphat.

Dingelfingen.

MCCLII.

Domina Eliſabeth filia Ottonis Ducis Bauariæ genuit Chunradi Regis filium in die Annunciationis S. Mariæ, & vocatus eſt Conradus.

MCCLIII.

Otho Dux Bauariæ.
Moneta.

Otto Dux Bauariæ nouam monetam in Lantshut fabricari iuſſit, circa initium meſſis, mandans ipſos demum & non alios recipi in toto ſuo diſtrictu & exercitu, verſus Auſtriam mouens. In ipſa expeditione filij ſui Ludwicus & Heinricus infra octauam Thebeorum apud Otting militaribus gladijs ſunt accincti. Volens itaque cum Hainrico filio ſuo occurrere Beli Regi Vngariæ, qui tunc (ſicut priori anno) cum valido exercitu Cumanorum & Vngarorum Auſtriam & Morauiam intrauerat, à munitionibus & militibus ſuperioris Auſtriæ præpeditur. Nam priori anno Dominus Preunzel (qui Otaker) filius Wenzeslai Regis Boemorũ, Auſtriam & Styriam ſibi attraxerat, & ducta in vxorem Domina Margareta relicta Heinrici quondam Regis Rom. quæ fuit filia illius nobiliſſimi quondam Ducis Auſtriæ & Styriæ

Styriæ Leupoldi*: auxilio itaque Meinhardi Comitis Goriciæ & Ezilini nobilis de Taruiſio, Heinricus filius Ottonis Ducis per vallem Tridentinam vadit in Vngariam ad ſocerum ſuum Belam Regem.

Otto ergo Dux in principio ſui regiminis ſeuerus iudex & Princeps manſuetus, poſtea propter fauorem, quem impendere videbatur, Friderico quondam Imperatori & Conrado filio eius, ab Innocentio Papa IV. & Epiſcopis iam diu & ſæpe excommunicatus perſequi cœpit clerum, & mala malis addens in vigilia S. Andreæ Apoſtoli, cum in ſero cum vxore & familiaribus ſuis valde iocundus fuiſſet, præſentem vitam ſubitanea morte finit.

Eodem tempore menſe Nouembri famoſus ille prædicator frater Berchtoldus in Lanzhut, prædicationis officium exercebat, & morabatur in caſtro cum Duce prædicto cupiens eum inducere ad obedientiam Eccleſiæ, & ſuum erga Eccleſias & clerum animum mitigare. Tunc ſuperuenit quidam pauper ruſticellus, aſſerens ſe in nocte præterita feſtum Michaelis raptum & ductum ad tribunal iudicis cuiuſdam, vbi audiuiſſet & vidiſſet, quod ad querimoniam Sanctorum ſententia mortis data eſſet in Ottonem Ducem & cæteros Principes pacis turbatores & Eccleſiarum ac pauperum vaſtatores: aſſerebat etiam, quod ſub pœna mortis à ſanctis ex parte Dei ſibi eſſet iniunctum, vt hæc Duci & aliis Principibus nunciare deberet, quod ſi non admitteretur, deberet aliis propalare. Is igitur homulus cum non fuiſſet admiſſus ad præſentiam Ducis, prędicto fratri Berchtoldo & aliis quibuſdam talia propalauit. Sed & ſexto die ante obitum Ducis, idem homo venit ad monaſterium Alhabenſe, & dixit H. abbati, & Alberto abbati de Metem ex parte illius iudicis, quod cum non admitterent talia manifeſtare dicti abbates, cum Heinrico abbate de Eberſperg deberent intimare Duci prędicto, quod niſi citius monetam nouam deſtrueret, & reſipiſceret à vexatione pauperum & Eccleſiarum, mortis eſſet in breui ſententiam ſubiturus. Cuius viſionis efficaciam ſæpe dictus Dux, Innocentius Papa, Chunradus Rex, & alii Principes per mortem inſperatam tunc (proh dolor) ſunt experti.

Wencezlaus qui Rex Boemorum, moritur menſe Septembri. Ottone Duce defuncto, Dominus Ludvvicus Henrico fratre ſuo in Vngaria exiſtente, cum Alberto Epiſcopo Ratiſponenſi concordiam facit, & diuina iam per multos annos ſuſpenſa in illa diœceſi relaxantur. Comes Burchardus de Hohenberch flumine interijt, craſtino S. Margaretæ virginis. Item in Burgundia mons magnus ad alios montes longe tranſiuit, & per vallem plurimum populoſam terram lapidibus ſic obruit, vt ciuitates & villæ penitus delerentur. Item quidam Iudæus in Hiſpania prouincia pro vinea ſua amplianda rupem fregit vndique integram interius cauam, in qua librum tanquam lignea folia habentem inuenit, qui liber hebraice, Græce, & Latine ſcriptus tantum literæ & Pſalterium continebat, loquens de triplici mundo ab Adam vſque ad Antichriſtum, proprietates mundi. Principium tale fuit: *In tertio mundo filius Dei naſcetur ex Maria virgine, & pro ſalute hominum crucis patibulo patietur.* Fuit etiam ibi ſcriptum, quod liber iſte inueniendus eſſet in diebus Ferrandi rectoris Hiſpaniæ. Quem cum Iudæus legiſſet cum parentela baptizatus eſt. Item Ruitelingen obſeſſa fuit. *Reutlingen.*

MCCLIV.

Berchtoldus Epiſcopus Patauienſis obit, cui per electionem canonicam & concordem ſuccedit Otto de Lonſtorff, eiuſdem Eccleſiæ canonicus & archidiaconus. Ludvvicus Dux adhuc abſente fratre concordiam facit cum Philippo electo Salzpurgenſe. Chonradus Rex priori anno Neapoli expugnata, & muris eius ad terram proſtratis, homo pacificus & iudex ſeuerus, in vigilia aſcenſionis Domini diem clauſit extremum, de cuius obitu Teutonici, Apuli, & Lombardi (præter illos qui erant ex parte Eccleſiæ) dolore nimio ſunt turbati. Heinricus Dux Bauariæ auxilio Domini Philippi Salzpurgenſis electi, de Vngaria reuertitur, & ambo Duces ad conſilium Domini Heinrici Bambergenſis Epiſcopi ſuum regunt concorditer Principatum. Eodem anno ſterilitas frugum magna fuit, & maxime circa Danubium, vbi ſemina poſſunt haberi. Sed & in nocte S. Marci Euangeliſtæ per

maximum frigus vineæ & fructus arborum perierunt, ita vt valde modicum vini naſceretur, & illud nimis eſſet acerbum.

Conrado Rege mortuo Innocentius Papa fines regni Siciliæ eſt aggreſſus, & vſque Neapolin obtinuit: in qua ciuitate dum de obtenta terræ illius parte & ſpe obtinendi totum Siciliæ regnum lætus moraretur, Dominus qui diſſipat conſilia Principum, ipſum Papam per mortis vocationem tali lætitia & ſpe priuat. Moritur itaque VII. die intrante menſe Decembri, & ibidem ſepelitur, cui ſtatim in eadem ciuitate à Cardinalibus tunc præſentibus Dominus Reynaldus Oſtienſis Epiſcopus ſubrogatur, & vocatus eſt Alexander IV. Iſte Papa bonus & manſuetus, ac timens Deum, non tantum curans de negotijs Principum & regnorum multa reuocat & caſſat, quæ in grauamen multorum ſuus conſtituerat anteceſſor.

Alexander IV. PP.

Manfredus etiam filius Friderici quondam Imperatoris, Principatum tenens in Apulia, potenter terram ipſam defendit nomine Conradi paruuli fratruelis ſui, qui adhuc cum Domina Elizabeth matre ſua in Bauaria morabatur.

Bela Rex Vngarorum, qui iam plus quam per biennium Auſtriam & Styriam & Morauiam vaſtauerat, multis millibus hominum interfectis, & in captiuitatem abductis, concordiam facit cum Otakero Duce, recipiens Ducatum Styriæ, ſuæque poteſtati ſubijciens ipſam terram. Ipſe autem Otakerus Dux in tribus ſuis principatibus, videlicet Boemia, Morauia & Auſtria tanquam Princeps omni probitate præclarus, inopinatam & optimam pacem facit, vadens in hyeme ſubſequenti in Pruſſiam cruce ſignatus, & magnam partem ipſius terræ cultui ſubdidit Chriſtiano.

MCCLV.

Ludwicus & Heinricus Duces Bauariæ circa Paſcha ſuos inter ſe diuidunt Principatus, & Heinrico ceſſit nomen Ducis cum maiori parte Bauariæ, videlicet Ratiſponenſi, Chambia, Chelhaim, Ording, cum Lantshut, Oting, Purchhauſen, & Halle, & quicquid eſt inter loca prædicta & terras Auſtriæ & Boemiæ. Ludwico autem ceſſit ſuperior pars Bauariæ, cum Palatino Rheni, & nomen Burggrauij Ratiſponenſis, vnde & caſtrum in Regenſtauff, in Legenvelde, Chalmunz, & alia, quæ ad eundem pertinent comitatum, ſibi in ſortem ceſſerunt. Hainricus itaque Dux cum Alberto Epiſcopo Ratiſponenſi plene concordans, monetam Lantshuten, quam pater ſuus fabricari iuſſerat, caſſauit, innouatam monetam Ratiſponenſium denariorum dare, ſicut prius, per ſuum diſtrictum permiſit & præcepit. Concordiam etiam facit cum Domino Ottone Patauienſi Epiſcopo, ac interdictum diuinorum iam plus quam per triennium obſeruatum in diſtrictu ſuo eiuſdem diœceſis relaxatur.

Bauariæ diuiſio.

Moneta.

Interea Wilhelmo Rege Romanorum cum Comitiſſa Flandriæ & Friſonibus bellica agente negotia, ciuitates Rheni quaſi deſtitutæ regia defenſione vinculo ſocietatis fortiſſime ad inuicem coniunguntur, capitaneum eligunt, telonia eiuſdem fluminis, quæ à pluribus fuerant aggrauata, remouent, vicinos Principes & Comites ſuæ ſocietati adhærere compellunt, vndique in finibus ſuis pacem ordinantes optimam, & hactenus inauditam. Quo ſuperueniens Dominus Ludwicus nouus Palatinus Comes Rheni, fœdus laudabile ſocietatis inijt cum ciuitatibus ſupradictis. Iſta autem pax more Lombardorum ciuitatum inchoata, propter malitiam reſiſtentium non diu durat.

Vide & ſupra anno 1247.

MCCLVI.

Ludwicus Dux Comes Palatinus Rheni Dominam Mariam vxorem ſuam, ſororem Heinrici Ducis Brabantiæ ſuſpectam habens de adulterio, tunc in Sueuico Werde morantem XV. Kal. Feb. præcepit decollari. In ipſo menſe Bernhardus Dux Karinthiæ obijt, Vlricus filius eius ſuccedit.

Wilhelmus Rex eodem menſe in Friſia cum exercitu exiſtens, à Freſonibus eſt occiſus. Qui cum ad quandam ciuitatem eiuſdem prouinciæ veniſſet, fertur ibidem inueniſſe ſepulchrum opere mirifico conſtructum; & dum à ciuibus quæreret, cuius eſſet hoc ſepulchrum opere tam ſumptuoſo decoratum, dicebant quod nondum quiſquam ibi ſepultus eſſet, ſed antiqui patres eorum conſtruxerint

Wilhelmi Regis cædes & ſepultura.

rint illud præfatum, cognoſcentes, quod in eodem loco deberet Romanorum Regum aliquis tumulari. Deuicta itaque & ſubiugata tota Freſia, cum iam victor ipſa terra exiret, à quibuſdam fugitiuis ſecus viam in atundineto latitantibus cuſpidibus occiditur, & in prædicto tumulo ab indigenis ſepelitur, anno regni ſui nono.

MCCLVII.

Principes regni pro eligendo Rege iam diu habitis diuerſis conuentibus, tandem definitum electionis diem in octaua Epiphaniæ ſtatuunt, in Frankenfurt celebrandum, vbi dum quidam conueniſſent Moguntinus, Colonienſis Archiepiſcopus, & Ludvvicus Comes Palatinus Rheni, ac frater ſuus Dominus Heinricus Dux Bauariæ, in Richardum fratrem Regis Angliæ conuenerunt: & electus ab ipſis ſubſequenter in die Aſcenſionis Domini apud Aquiſgranum in Regem vngitur, & potenter in regni ſolio collocatur. Dominus autem Treuerenſis Epiſcopus cum aliis quibuſdam Principibus, conſentire nolens electioni prædictæ, in media Quadrageſima fretus literis & auctoritate Regis Boemiæ, Ducis Saxoniæ, Marchionum de Brandenburch, & multorum Principum elegit Dominum Alphonſum Regem Hiſpaniæ, qui electioni de ſe factæ conſenſit perſuaſus à Regibus & Principibus & amicis. *Richardus Anglus.* *Alfonſus Hiſpanus.*

Philippus Saltzpurgenſis electus, iam per x. annos nolens ordinem presbyterii ac Epiſcopalem ſuſcipere conſecrationem, à Domino Alexandro Papa deponitur, & Vlricus Socovvenſis Epiſcopus ei in Archiepiſcopum eiuſdem Eccleſiæ ſubrogatur, de cuius electi abiectione hinc & inde multa literarum paria euolarunt.

MCCLVIII.

Otaker (qui & Prinnzel*) Rex Boemiæ, Dux Auſtriæ iuuenilis ætatis audacia perſuaſus, ſine prouida deliberatione conſilii, quæ bellicis rebus agendis ſumme neceſſaria eſt, per Patauienſem ciuitatem in terra Bauariæ hoſtiliter eſt ingreſſus, iactans ſe tanquam diuitiis & potentia præditum velle & poſſe contra omnium hominum voluntatem ad ignominiam Domini Heinrici Ducis, & terræ ſuæ, ante muros ciuitatis vel caſtra in Lantshut potenter militiæ opera exercere. Nam tunc idem prædictus Dominus Heinricus Dux Bauariæ cum Domina Elizabeth vxore ſua virtutibus & ſanguine nobiliſſima morabatur. Sed cum per pagum, qui dicitur Chunzinger, & per vallem Eliſæ fluminis incendiis vaſtando plurimas villas & Eccleſias vſque iuxta caſtrum in Fraunhouem perueniſſet, ecce memoratus Dominus Heinricus Dux licet vix quinque diebus ante introitum prædicti Regis in Bauariam talium inimicitiarum* literas recepiſſet, celeri volatu nunciorum & literarum circumquaque diſcurrentium ſuis conuocatis hominibus & amicis, tanquam animoſus Princeps, & qui de ſua iuſtitia & de Dei miſericordia confitebat, cum exercitu valido equeſtrium & pedeſtrium, ad campos contra ſuos audaciter graditur inimicos. Iam etiam ſuperuenerat cum paucis Dominus Ludvvicus Dux frater ſuus de partibus Rheni velociter euocatus, in cuius abſentia præfatus Rex ſperabat ſe ſui propoſiti deſiderium adipiſci. Rex itaque ſæpe fatus cernens animoſitatem Ducum & gentium Bauariæ timuit congredi cum illis, & in feſto S. Bartholomæi Apoſtoli (quod tunc occurrebat in VI. feria) treugas per illum diem petit & impetratis in nocte ac ſubſequenti ſabbatho fugit cum ſuis omnibus vſque ad Muldorf, vbi dum vexilla nobilium victoria ducum dorſa fugientium ſequerentur, pons ibi per Enum fluuiũ traiectus, ſtrepitum tot hominum & equorũ certatim & impetuoſe tranſire volentiũ ferre non valēs ſub hoſtibus ruit & ſic plurimi ſunt ſubmerſi. Videbãtur ibi electi milites in equis & in armis natantes, quorum aliqui fluuium tranſierunt, aliqui aduerſæ partis littori viciniores, dum applicare nituntur, volētes ſe potius captiuitati dare quam morti, per lanceas & ſagittas littus tangere prohibentur. Sed & hi qui remanſerant circa flumen, receperunt ſe in ſuburbio ſub terræ quadã* fugere non valentes, qui omnes cum armis & equis optimis per indignationē ſubitam Domini Ludvvici Ducis incēdio ſunt cremati. Tunc itaq; in aqua & in igne quaſi quadringēti homines perierũt, & reliqui fere oēs ** Primiſlaus.* ** Vehdbrieff* *Muhldorf.*

præter Regem qui cum nobilioribus iam tranſierat, in prædicto oppido ſunt incluſi. Inter obſeſſos autem hi fuerunt nobiles de Bohemia, Wocho de Roſenberch, Zinilo de Leutenburg, Wichardus de Tirnach, Schatzla de Fridlain, Wilhelmus de Gordebrat, Ibis de Schechnum, Beneis de Valchenſtain, Burchardus de Klingenberg, Vlrich pincerna de Ellenpogen, Ienezo Burchgrauius de Gratziuil frater Wochonis, Haur cognatus Wochonis, Dlohomil de Nabzden, Stypotius dictus caput, Vlricus de Roſental. De Auſtria vero Albertus & Hainricus de Chunring, Vlricus de Lobenſtain, Vlricus de capella, Ludvvicus & Albertus Zelkingarii, Sighardus dictus Piber: qui cum aliis omnibus nono die obſidionis eorum per clementiam Ducum prædictorum, ſub quadam forma compoſitionis cum equis & rebus quas tunc habebant, ad propria ſunt remiſſi. Heinricus de Babenbergen Epiſcopus obiit XIV. Kal. Octobris. Cui ſuccedit Berchtoldus Comes de Leiningen, eiuſdem Eccleſiæ Canonicus.

MCCLIX.

Conſtantinopolis, quæ olim à Francis & Venetis capta fuerat, per Palæologum Græcorum Imperatorem vi prælii recuperatur. In Tuſcia Italiæ Florentini & Lucani miſerabilem euentum habuerunt. Nam confiſi de ſua multitudine & fortitudine, cum comitatum Senenſem intraſſent, & Senenſes freti auxilio Domini Manfredi tunc Regis Siciliæ ipſis ad bellum exiuiſſent obuiam; Florentini & Lucani, fraude ſuorum ſunt decepti. Nam in inchoatione conflictus qui primi & præcipui inter Florentinos erant, ad hoſtes accedentes in ſuos cum Senenſibus quam plurimum ſunt debacchati, dicuntur enim de Florentinis & Lucanis tunc interiiſſe mortuos & captiuos, plusquam ſex millia hominum corruiſſe. Dominus Guilielmus de villa Hardurnenſi, inclytus Princeps Achaiæ, menſe Auguſto ab exercitu Palæologi Imperatoris Græcorum fuit cum ſuis baronibus captus. Conradus Friſingenſis Epiſcopus obiit XV. Kalend. Feb. cui ſuccedit Ch. Wildgrauius eiuſdem Eccleſiæ canonicus.

Domina Elizabeth Duciſſa Bauariæ peperit filiam in ſecunda veſpera S. Gregorii, quæ vocata eſt Elizabeth. Gebhardus Comes de Hiſperch, quia priori anno bonus adiutor fuerat Ducum Bauariæ contra Boemos, Dominam Sophiam ipſorum Ducum ſororem egregiæ formæ feminam ducere meruit in vxorem.

Eclipſis Lunæ facta eſt XV. Kal. Iunii.

Geyrſperg. Dominus Ludvvicus conſtruxit caſtrum in Geirſperg contra Ratiſponenſes, quod poſtea deſtrui permiſit magnæ pecuniæ interuentu.

Albertus M. Albertus Ratiſponenſis Epiſcopus pro quibuſdam criminibus apud ſedem Apoſtolicam accuſatus, cum ſe defendere non poſſet, ceſſit, eique frater Albertus de ordine prædicatorum ſubrogatur. Meinhardus Comes Goriziæ duxit in vxorem Dominam Elizabeth ſororem Ludvvici & Heinrici Ducum Bauariæ, relictam Chunradi Regis, in octaua S. Michaelis, apud Monacum nuptiis celebratis Domina Agnete matre prædictorum tunc apud filiam Sophiam comitiſſam de Hirſperch manente, quæ priori feria quarta peperit filium nomine Gerhardum.

MCCLX.

Dominus Ludvvicus Palatinus Comes Rheni, Dux Bauariæ, duxit Dominam Annam filiam Conradi Ducis Poloniæ in vxorem.

Ottakerus Rex Boemiæ Dux Auſtriæ dolens aliquando, quod coactus eſſet à Bela Rege Vngariæ relinquere ſibi ducatum Styriæ congregato valido exercitu caſtra metatus eſt circa fluuium Marchia, vbi cum Stephanus iunior Rex Vngariæ ex altera parte fluminis ſibi occurreret cum exercitu ſuo, tranſitum ei fluminis impedinit. Tandem poſt plures dies abit Rex Boemiæ pro commodo equorum & hominum volens ad ſuperiores partes fluminis ſe transferre, Stephanus Rex putans ipſum velle fugere, inſecutus eſt eum, & congreſſione facta apud villam quæ Chreſſinprunnen dicitur, victi ſunt Vngari, vbi Stephano Rege vulnerato de parte ſua plurimi ſunt occiſi, plures fugiendo in flumine ſunt ſubmerſi. Ex parte etiam Otakeri Regis multi ferro, & ſub armis nimio calore perierunt. Factum eſt enim hoc bellum feria ſecunda in die S. Margaretæ virginis, æſtu maximo exiſtente.

Kreſſenbrunn.

Eidem

Eidem etiam Otakero Regi Boemiæ poſt videlicet in feſto SS. Iohannis & Pauli triſtem obtulerat ſe fortuna. Nam cum x. vel plura millia hoſtium inſultum facerent in Auſtriam circa caſtrum quod Stentz dictum, duo fratres ſanguine nobiliſſimi iuuenes electi, Otto videlicet Comes de Hardecke, & Conradus Comes de Plain, ac cum Epiſcopis Crafto de Schleinitz, Conradus dictus Orphanus, quaſi cum ccc. Viris incaute eis occurrerunt, quibus fere omnibus occiſis paucissimi euaſerunt. In morte quoque prædictorum Comitum ipſo die deperiit ſucceſſio illius nobiliſſimæ progeniei de Plain, quod ſine heredibus deceſſerunt. Ottakerus itaque Rex obtenta tali victoria progreſſus cum exercitu ſuo in Vngariam, abinde poſt paucos dies ſub quadam forma compoſitionis recedit, Ducatu Styriæ cum ciuitate Bittonia (quam adhuc Vngari tenebant) plenarie reſtituto. *Com. de Plain.*

His etiam diebus ſurrexerunt quidam pœnitentes, qui flagellatores dicebantur, qui primo pauci numero à Peruſio ciuitate Tuſciæ proceſſum habuiſſe feruntur, quorum ſectam non ſolum tota Italia, ſed & regiones plurimæ ſunt ſecutæ, ita quod eam in primis ſibi multi nobiles mercarunt. * Erat enim modus ipſius pœnitentiæ ad patiendum durus, horribilis, & miſerabilis ad videndum. Nam ab vmbilico ſurſum corpora denudantes, quandam veſtem partem corporum inferiorem vſque ad talos tegentem habebant, & ne quis eorum agnoſceretur, cooperto capite & facie incedebat. Procedebant etiam bini vel trini, tanquam clerici, vexillo præuio vel cruce, flagellis ſemetipſos bis in die per XXXIII. dies (dum in memoriam temporis humanitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſuper terram apparentis) tam diu cruciantes, quouſque ad quaſdam cautiones, quas de paſſione ac de morte Domini dictauerant, duobus vel tribus præſentibus circa Eccleſiam vel in Eccleſia compleuerunt, nunc in terram corruentes, nunc ad cœlum nuda brachia erigentes, non obſtante luto vel niue, frigore vel calore. Miſerabiles itaque geſtus ipſorum & dira verbera multos ad lacrymas, & ad ſuſcipiendum eandem pœnitentiam prouocabant. Sed quia origo eiuſdem pœnitentiæ nec à ſede Romana, nec ab aliqua perſona auctorabili fulciebatur, à quibuſdam Epiſcopis, & Domino Heinrico Duce Bauariæ cœpit haberi contemptui, vnde tepeſcere in breui cœpit, ſicut res immoderata concepta. *Flagellatorum ſecta.*

Popo monachus Altahenſis eligitur in abbatem ſuperioris Altahæ, vir magnæ prudentiæ & religionis, per cuius induſtriam ordo monaſticus Ratiſponenſis diœceſis cœpit multipliciter reformari.

Alexander papa IV. ſedit annis VII. Hic damnauit duos libellos peſtiferos, quorum vnus dicebat, quod etiam Religioſi verbum Dei prædicantes de eleemoſyna viuendo ſaluari non poſſint: Alter aſſerebat: Quod Euangelium Chriſti & doctrina noui teſtamenti, neminem ad perfectum reduxit, & euacuandum eſſet Euangelium. Et extunc deberet incipere doctrina abbatis Ioachim, quam nominauit Euangelium æternum, quia in illo relucet omnis perfectio hominum ſaluandorum. Eodem anno floruit Dominus Albertus, natus de Langingen, magnus Epiſcopus Ratiſponenſis, frater ordinis prædicatorum, & magiſter in Theologia & magnus Philoſophus. S. Clara iuxta Aſſiſium migrauit ad Dominum, tam viua quam mortua miraculis coruſcans. *Ioach. Abb. Euangel.* *Vincent in Spec. lib. 32. c. 107.* *Albertus M.*

Rex vero Vngariæ pro terris Regem Boemiæ bello aggreditur, habens in exercitu ſuo diuerſarum orientalium nationum, & paganorum circa XL. millia equitum. Cui Rex Boemiæ cum C. milibus equitum, intus quæ dicitur habuiſſe VII. millia equorum de ferro coopertorum, ad reſiſtendum occurrit. Cumque in confiniis regnorum bellum incohoatum fuiſſet, ex colliſione equorum & armorum tantus puluis de terra ſurrexit, vt media & clara die vix homo hominem cognoſcere potuiſſet. Tandem Vngari Rege eorum grauiter vulnerato terga vertentes, cum redeuntes feſtinarent effugere, in quodam fluuio profundiſſimo, quem tranſire debuerant, præter aliquos occiſos, circa XIV. millia hominum ſubmerſa dicuntur. Sic Rege Boemiæ victoria habita Vngariam intrante, Rex Vngariæ pacem quærit, terras quæ diſcordiæ cauſa fuerant reſtituit, & in futurum amicitiam mediante matrimonio confirmauit.

MCCLXI.

Domina Eliſabeth Duciſſa Bauariæ peperit filium in proxima nocte, poſt feſtum S. Scholaſticæ virginis, quem Dominus Heinricus Dux nominari fecit Ottonem.

Alexander Papa IV. direxit literas Regibus & Ducibus, Archiepiſc. & Epiſc. ac vniuerſis Principibus Chriſtianis hortando ipſos vt contra horrendam rabiem Tartarorum conſiliis & armis præmunire deberent. Nam iidem Tartari deuictis iam & deletis omnibus Regibus & regnis Sarracenorum in partibus tranſmarinis Antiochiæ Akaron, ac aliis Chriſtianorum prouinciis terrorem tam validum incuſſerunt, vt ad dictos Papam & Reges ſupplices & frequentes legationes dirigerent pro ſuccurſu. Vnde cum ſuper hoc negotio conſilium in octaua Apoſtolorum Petri & Pauli habendum in Viterbio condixiſſet, ipſe Papa VIII. Kal. Iun. diem clauſit extremum, cui ſucceſſit Iacobus patriarcha Ieroſolymitanus, & dictus eſt Vrbanus Quartus.

Tartari.

Vrbanus IV. pp.

Ottaker Rex duxit Kunigundam filiam Regis Ruſciæ, neptem Belæ Regis Vngariæ ex filia Domina Margareta vxore ſine iudicio Eccleſiæ repudiata, & vna cum ipſa in ſequenti feſto Natalis Domini regali diademate coronatur à Wernhero Archiepiſcopo Moguntino.

Frater Albertus Ratiſponenſis Epiſcopus fugiens tam magnam curam animarum Domino Vrbano Papæ offert voluntariam ceſſionem. Cui ſuccedit Dominus Leo eiuſdem Eccleſiæ Canonicus. Vrbanus Papa IV. ſedit annis quatuor menſem vnum. Hic regnum Siciliæ Karolo Comiti Prouinciæ tradidit, fugato exercitu Sarracenorum, quos Manfredus filius Friderici Imperatoris illegitimus contra terram S. Mechtildis adduxerat. Igitur Karolus in Apuliam bello campeſtri Manfredum ſuperans interfecit.

Siciliæ regnum.

MCCLXII.

Vrbanus Papa IV. regnum Siciliæ, quod Manfredus violenter detinebat, Karolo Comiti Prouinciæ fratri Regis, vt illud ab eo eriperet, contulit.

Domina Elizabeth Duciſſa Bauariæ peperit filium in Vigilia S. Matthiæ, qui dictus eſt Hainricus.

MCCLXIII.

In octaua S. Agnetis ventus tam validus eſt exortus, vt non ſolum ædificia plurima ſubuerteret, ſed etiam proſternendo multas arbores magnum damnum faceret in nemoribus & in ſyluis.

Eodem anno in menſe Iulio & Auguſto apparuit ſtella quædam, quæ à ſe miræ altitudinis radios emittebat. Hanc ſtellam dicebant eſſe Cometam.

Eodem anno in Autumno Dominus Prinnzel Rex Boemiæ (qui & Otaker) copulauit filiam ſororis ſuæ, videlicet filiam Ottonis Marchionis de Brandenburg, Belæ iuniori regi Vngariæ.

Vrbanus Papa moritur in menſe Octobri, & apud Peruſium ſepelitur.

MCCLXIV.

Cometes tam nobilis apparuit, qualem tunc nullus viuens ante vidit. Ab oriente enim cum magno fulgore fulgens, vſque ad medium ſemiueſperum, verſus occidentem comam perlucidam protrahebat: & licet in diuerſis partibus mundi forte multa ſignauerit, hoc tamen vnum compertum eſt, vt cum plus quam per tres menſes durauerit, ipſo poſt apparente Papa Vrbanus cœpit infirmari & eadem nocte qua Papa expirauit, & Cometes diſparuit.

MCCLXV.

Prædictus Karolus, qui pro recuperatione regni Siciliæ per Vrbanum Papam vocatus Romam (vbi tunc in ſenatorem electus fuerat) nauigio venit, demum in Apuliam intrans, bello campeſtri habito prædictum Manfredum & vita priuauit & regno.

Dominus Guido quondam miles vxoratus habens duas filias per vxorem, poſtea factus Epiſcopus Podienſis, ac poſtmodum Archiepiſcopus Narbonenſis, & ſubſequenter Sabinenſis Epiſcopus Cardinalis III. Non. Februarii eligitur

gitur

gitur in Romanum pontificem, & dictus eſt Clemens Papa IV. qui per incrementa virtutum quæ in ipſo primitus floruerunt, prouectus eſt ad tanti nominis dignitatem. *Clemens IV. PP.*

Otto Patauienſis Epiſcopus obiit IV. Idus Aprilis, vir piiſſimus & pater cleri, qui non bellator, ſed diligens pacem, Eccleſiam ſibi commiſſam honoribus & diuitiis plurimum ampliauit, in cuius locum primo poſtulatus Dominus Wloditzlaus, poſtea Saltzpurgenſis electus, Dominus Petrus à Domino Papa ſubſtituitur.

Clemens etiam Papa canonizauit Viterbii in Eccleſia fratrum prædicatorum S. Hedvvigam Duciſſam Poloniæ, miræ ſanctitatis viduam, quæ inter alia commendabilia, cum canonizatio eius per plures annos differtur, ipſum procuratorem in curia Romana ſuper eodem negotio, cum eſſet in triſtitia, per viſum apparuit, ac eum de expeditione negotii, & etiam de die expectationis certificauit.

A Clemente prædicto præſens Chronica ſtilum operis commutauit. Nam cum à principio per annos Domini concurrerent, & quilibet Pontifex anno introitus ſui poſitus fuerit, quia plures Pontifices vno & eodem anno defuerunt, & in eadem linea poni non potuerunt, prædictus modus ſeruari non potuit, ſed per annos Domini non continuando, ſicut prius, ſed diſtinctim ponendo, ſtatum cuiuslibet Pontificis declaraui, ſicut patet per Clementem & conſequentes. *Verba compilatoris.*

Cometam priori anno viſum multa incommoda ſubſequuntur. In diuerſis namque regionibus inter Reges & Principes cædes hominum multæ fiunt. Mortalitas quoque hominum & pecorum non mediocriter eſt ſecuta, vt patet plenius in ſequentibus.

[Hoc enim opuſculum continenter excipit, ab eadem (vt videtur) manu, compilatio Chronica cœnobii Altahenſis, quæ ſequitur.]

FINIS CHRONICAE AVGVSTENSIS.

HAINRICI STERONIS MONACHI ALTAHÆ INFERIORIS, IBIQVE CAPELLANI, TRANSSCRIPTA ET EXCERPTA EX CHRONICA COENOBII SVI, RERVM ſub Imperatoribus, RVDOLPHO, ADOLPHO, ALBERTO, HENRICO VII. ab anno MCCLXVI. vſque ad annum MCCC. geſtarum.

CVI APPENDICEM ADDIDERVNT VLRICVS ET CONRADVS WELLINGI FRATRES Monachi S. Vdalrici apud Auguſtam, vſque ad annum MCCCXXV.

ANNO DOMINI MCCLXVI.

FACTA eſt, III. Non. Martii, congreſſio in Apulia inter Karolum fratrem Regis Franciæ, & Manfredum Regem Siciliæ, & Manfredus deuictus occubuit. Cum autem Conradinus nepos Friderici Imperatoris, Regem Karolum (cui præfatus Papa regnum Siciliæ contulerat) debellaturus intraret, & plerique factum Regis Karoli pro deſperato haberent; tum propter Conradini exercitus multitudinem, tum propter regni Siciliæ pene totius rebellionem, Papa præfatus prædixit in publico ſermone, factum Conradini tanquam fumum tranſiturum, & ipſum tanquam ouem ad victimam in Apuliam intraturum, quod & rei poſtmodum probauit euentio. Nam Conradus poſt fugam captus fuit, & decollatus, & factum eius paucis diebus poſt tanquam fumus euanuit.

c.17. Decollat. in 6.

Quamplurima multitudo Sarracenorum ex Africa per anguſtum mare tranſiens in Hiſpanias, & adiuncti Sarracenis in Hiſpania, magnam plagam in Chriſtianos exercuerunt intendentes quod olim perdiderant, recuperare Hiſpaniam. Sed illatum partium aduocati Chriſtiani, & cruce ſignatorum ex diuerſis partibus auxilio adiuti, licet cum multo Chriſtianorum ſanguine de Sarracenis triumpharunt.

Eodem anno bellum magnum factum eſt in pago Wirtzpurgenſi VI. Idus Auguſti inter Hermannum Comitem de Henberg, & Wirtzpurgenſes, vt iidem ciues victores cum ſuis fautoribus extiterunt. Tunc etiam Otakerus Rex Bohemiæ inimicitias iam dudum contra Ludvvicum & Hainricum Duces Bauariæ conceptas totis viribus in arma conuertit, adſciſcens ſibi Saltzpurgenſem, Patauienſem, Ratiſponenſem ciuitates, cum munitionibus earundem, ex quibus tunc facta ſunt in Bauaria multa incendia, occiſiones hominum & rapinæ. Ipſe quoque in menſe Auguſto cum multis millibus armatorum verſus Cham Bauariam intrauit, deſtruens Regenſtauf, & Nitavv, & alia caſtra in quibus per incendium & iacula ſagittarum magna periit hominum multitudo, morante ipſo per biduum Ratiſponæ, per Egram reuertitur in Boemiam exercitu penuriam victualium patiente. Recedente autem ipſo Rege de Bauaria Dominus Hainricus Dux miſſo exercitu vltra flumen Iſam oppidum in Velden & alias munitiones cum tota prouincia ibidem incendio deuaſtauit.

Subſe-

Subſequenter III. Kal. Nouemb. idem Heinricus Dux per portam quandam ciuitatis Patauienſis procuratione ſiue traditione quorundam per adulterinas claues obtentam, nouum forum cum quibuſdam domibus & etiam cellario canonicorum ac magna parte ciuitatis exuſſit, aliquibus ibidem ciuibus interfectis: totamque ciuitatem cepiſſet, ſi ſui non fuiſſent propter inuaſionem rapinæ, & noctis tenebras hinc & inde diſperſi.

Eodem anno abbas Gevvinus Monachus Sanctorum Vdalrici & Afræ in Auguſta, voluntarie reſignans ipſam abbatiam, præficitur Dominus Dietetius alienigena, frater Wolfhardi poſtea Epiſcopi, cognomine de Rotavv, vir bonus & ſimplex, præfuit autem XXII. annis.

MCCLXVII.

Soldanus Babyloniæ Armenia vaſtata Antiochiam vnam de famoſioribus ciuitatibus orbis cepit, & tam viris quam mulieribus, & Eccleſiis captis in ſolitudinem ipſam redegit.

Dominus Gvvido Cardinalis Apoſtolicæ ſedis legatus VI. Idus Maii apud Wiennam conſilium celebrauit, cui interfuerunt Iohannes Pragenſis, Petrus Patauienſis, Bruno Brixienſis, Conradus Friſingenſis, Leo Ratiſponenſis, Almaricus Lauadinenſis Epiſcopi, & alii quam plures diaconi, prælati, archidiaconi, & decani. Tunc etiam in priori Dominica factus eſt terræ motus ita vt in multis etiam locis ruinam ædificia paterentur.

Otakerus Rex Boemorum & Henricus Dux Bauariæ rurſus per pacis oſculum ad concordiam redierunt: Et Elizabeth Duciſſa Bauariæ V. Idus Iunii peperit filiam, quæ baptizatur à Leone Epiſcopo Ratiſponenſi, & vocata eſt Catharina.

Subſequenter Dominus Wladitzlaus apud Saltzpurgam in Dominica Trinitatis in Archiepiſcopum conſecratur. Idibus Septembris natus eſt Ludvvico Duci filius qui vocatus eſt Ludovvicus.

MCCLXVIII.

Conradus Rex inuitatus diu à Lombardis & Apulis, priori anno Italiam ingreſſus, adhærentibus & fauentibus ſibi plurimis ciuitatibus Romam ingreditur, vbi glorioſe tanquam Imperator cum magno triumpho ſuſcipitur, domino Papa tunc apud Viterbium exiſtente, parui pendens Papæ excommunicationem. Poſthæc verſus Apuliam progreditur cum exercitu, ac habito conflictu cum Karolo rege victus & captus eſt apud Neapolin, iuſſu prædicti Karoli decollatur, IV. Kalen. Nouembr. feria ſecunda. Cum ipſo etiam tunc decollatus eſt Fridericus Dux filius Hermanni quondam Marchionis de Paden, Ducis Auſtriæ, de quo ſpes non modica fuerat, quod deberet aliquando paternos ducatus Auſtriæ videlicet & Styriæ obtinere. Deinceps Karolus memoratus, tanquam duobus Regibus, Manfredo ſcilicet filio Friderici Imperatoris, & Conrado fratruele ipſius M. victis & occiſis, regno Siciliæ libere potitur, defenſionis Eccleſiæ de plurimis habens laudem.

Conradini exitus.

Subſequenter in eodem menſe Nouembri, in die S. Chryſogoni moritur Clemens Papa, qui quoniam in papatu nunquam Romam intrauerat, in loco vbi tam diu ſteterat, videlicet in Viterbio ſepelitur. Exhinc ſedes Romana diu vacare cœpit propter diſcordiam Cardinalium, qui permittente Domino ad malum totius Chriſtianiſmi in eligendo paſtore Eccleſiæ catholicæ non poterant concordare.

Romana ſedes vacans.

MCCLXIX.

In ipſo feſto Natiuitatis Domini tanta facta eſt inundatio aquarum, quanta nunquam à cunctis viuentibus viſa fuit. Gregorius Patriarcha Aquileienſis obiit, in cuius locum eligitur Philippus quondam Saltzpurgenſis electus, frater Vdalrici Ducis Karinthiæ. Quo Vlrico poſthæc in breui fine heredibus defuncto, memoratus Philippus ſibi eundem Ducatum tanquam verus heres ipſius, attrahere attentabat, ſed per Otakeri Regis Bohemiæ potentiam impeditur. Hainrico Duci Bauariæ naſcitur filius in die S. Dionyſii, qui vocatus eſt Ludvvicus.

MCCLXX.

Waladizlaus Archiepiſcopus Salzpurgenſis obiit, cui ſucceſſit Fridericus eiuſdem Eccleſiæ præpoſitus. Bela etiam Rex Vngariæ, frater S. Elizabeth, & pater Elizabeth Duciſſæ Bauariç, ex hac vita deceſſit, relinquens Stephanum filium ſuum regni ſucceſſorem. Maria etiam Regina Vngariç non poſt longum tempus obiit. Subſequenter etiam in feſto aſſumptionis B. Mariæ Elizabeth virgo, filia domini Heinrici Ducis Bauariç iam tertium decimum annum ętatis ſuę gerens, in monaſterio in Lantshut habitum religionis aſſumpſit.

In ipſa etiam æſtate tanta ſiccitas fuit, vt ſata omnia areſcerent: & ex hac fames maxima eſt ſecuta, attamen vinum in abundantia natum fuit.

vid. infr. an. 1271. Ludwicus Rex Francorum cum Iohanne filio ſuo tunc obijt in partibus transmarinis, relinquens filium ſuum Philippum regni ſucceſſorem.

Stephanus Rex Vngariæ circa feſtum S. Thomæ Apoſtoli miſſo exercitu in Auſtriam à parte meridiana Danubij illam prouinciam deuaſtauit, occiſis, & in captiuitatem abductis pluſquam ſedecim millibus hominum.

MCCLXXI.

Otakerus Rex Boemiæ congregato valido exercitu infra octauam Paſchæ inuaſit Vngariam, & deuictis munitiſſimis caſtris, videlicet Presburg, & Altenberch, & Tyrnau, & caſtro S. Georij & alijs pluribus munitionibus captis & deuictis, circa feſtum Pentecoſtes propter conſumptionem victualium reuerti cogitur in Boemiam exercitu relaxato. Stephanus autem Rex Vngariæ miſſis in Morauiam & in Auſtriam Vngaris & Cumanenſibus, per incendia & rapinas & multas ſtrages hominum plurima mala geſſit. Tandem circa ſolſtitium æſtiuale per Epiſcopos & religioſos viros Deum timentes ad inopinatam & ſubitam pacis concordiam redierunt.

Domina Elizabeth Duciſſa Bauariæ peperit filium II. Idus Martij, qui baptizatus eſt ab Hermanno abbate Altahenſi, vocatus eſt Stephanus. Ipſa vero Duciſſa in ſubſequenti autumno IX. Kalend. Nouembr. diem clauſit extremum, quæ cum eſſet fœmina virtuoſa & omni bonitate præclara, morte ſua toti prouinciæ inconſolabilem luctum fecit.

Starckenberg. Caſtrum nobiliſſimum & fortiſſimum dictum Starckenberch in tranſmarinis partibus Sarraceni occupant & expugnant, quod comparauerat Ludwicus ſenior Dux Auſtriæ.

MCCLXXII.

Dominus Theobaldus Archidiaconus Leodienſis iam priori æſtate per formam compromiſſi in ſummum Pontificem electus, cum glorioſo apparatu in Quadrageſimæ intrat Vrbem, & ibi in Eccleſia S. Petri conſecratus Gregorium X. ſe appellat. Hic fecit vnam ordinationem Epiſcoporum Cardinalium quam plurimum laudabilem, quia honeſtas & valentes perſonas aſſumpſit. Huius III. Pontificatus ſui anno pro vtilitate Terræ ſanctæ, quam perſonaliter viſitare intendebat, Lugduni ſolenne concilium celebrauit, in quo Græcorum & Tartarorum ſolennes nuncij interfuerunt, Græci ad vnitatem Eccleſiæ redire promittentes. *Lugdunenſe Concilium.* Tunc in ſignum cuius Spiritum ſanctum à patre filioque procedere, Symbolum in concilio ſolenniter decantando: Nuncij vero Tartarorum infra conſilium baptizati ad propria redierunt. Numerus prælatorum qui fuerunt in conſilio ſunt D. Epiſcopi, LX. Abbates, & alij prælati CC. Hic in concilio multa bona conſtituit, videlicet pro ſubſidio Terrę ſanctæ, pro electione ſummi Pontificis, & pro ſtatu Eccleſiæ vniuerſalis. Huius temporibus Rudolfus rex Romanorum, & Ludouicus rex Francorum cum multis latronibus pro ſubſidio Terræ ſanctæ cruce ſignati ſunt. Hic Papa miræ experientiæ, in ſecularibus non intendebat pecuniarum lucris, ſed pauperum eleemoſynis.

Stephanus Rex Vngariæ circa Kal. Auguſti moritur, relinquens duos ſucceſſores. Tunc etiam Ladislaus primogenitus ipſius ſtatim in regni ſolio collocatur.

In ſe-

In ſequenti etiam Autumno tanta inundatio pluuiæ erupit, vt paruuli riui in tam magna flumina ſubito exereſcerent, vt euulſis domibus multis, in ſubmerſione pecorum, abductione fœni & auenæ, homines circa valles reſidentes damna plurima paterentur.

Poſt mortem prædicti Stephani Regis, quidam Comes Heinricus de Guzzing, qui ab eorum Rege de Vngaria eiectus fuerat, & receptus à Rege Boemiæ, filiam Domini Zimlonis de Leuchenburch duxerat in vxorem, & reconciliatus Domino Ladislao primogenito præfati Stephani Regis, tunc in Regem ſolenniter coronato. Accidit autem vt cum Domino Bela Duce de Marſavve auunculo Regis prædicti, & conſobrino Regis Boemiæ, comes idem in verba contumelioſa prorumpens, occaſione præſumptæ proditionis contra ſupradictum Dominum Ladislaum, ipſum Ducem Belam in inſula apud Budam miſerabili nece proſterneret, ita vt membra ipſius in fruſta conciſa materteræ ſuæ, videlicet Dominæ conſobrinæ filiæ Domini Stephani Regis in monaſterio ibidem conſtituto colligerent, ac cum planctu & dolore maximo ſepelirent. Ob quam cauſam Rex Boemiæ maximo furore commotus, initam olim cum regno Vngariæ concordiam, & ad magnam vtriuſque partis inſtantiam, auctoritate ſedis Apoſtolicæ confirmatam reſcindens, nec treugas nec pacem ſolennibus nuncijs Vngarorum poſtulantibus voluit indulgere, ſed in confinijs eos iuſſit inuadi, & ſtatuit cum grandi exercitu ipſum regnum ſe hoſtiliter aggreſſurum.

Dominus Heinricus monachus Altahenſis factus eſt abbas Piburgenſis.

Vngari & Cumani præuenientes motum prædicti Regis Boemiæ, poſt feſtum Purificationis quaſdam partes Auſtriæ & Styrię & Morauiæ ſub magna ſtrage promiſcui ſexus hominum intrauerunt.

Eodem anno feria v. poſt Miſericordiam Domini cathedralis Eccleſia Ratiſponæ cum Palatio Epiſcopali & optimis campanis incendio totaliter eſt conſumpta.

In feſto B. Gregorij Dominus Hermannus venerabilis abbas Altahenſis, qui iam xxx. annis & amplius eandem abbatiam cum tanta rexerat honeſtate, vt in ſpiritualibus adeo profecerit, quod religionis vigeret illic obſeruantia ſpecialis, & cultus Dei per ipſius diligentiā fuiſſet multipliciter ampliatus, ita quod in perſonis ibi ſub regula educatis excreuerit, vt ſui regiminis tempore ex eiuſdem loci monachis Formbach, Aſpach, Obern Altach, Prul & Piburch, Abbates electi eſſent. In tēporalibus quoq; poſſeſſionibus honore & pace & quiete, per deſtructionem caſtrorum vicinorū videlicet Fleinsperg & Zirberch & Moſe, in turribus eiuſdem Eccleſiæ abundantia ex digne promerito fauore Principum & nobilium terræ Bauariæ facta erat: In ædificiorum quoq; diuerſis hinc inde ſtructuris tam in renouatione chori, quam alijs infra ſepta clauſtri quam extra, & vtiliſſimo aquæ ductu ad vſum molendini & inundationē areæ tanta per ipſum præclara opera cernebantur, vt merito poſſet dicere cum Cæſare Auguſto, Vrbem lateritiam inueni, marmoreā relinquo. Erat deniq; in hoſpitalitatis gratia totus hilaris, omnino prouidus, cuilibet ordini, dignitati, conditioni, ætati, vel ſexui adeo ſe conformans, vt quaſi omnibus omnia factus, in ſe & in honorem ipſius loci affectus omnium prouocaret. O virū omni religioſa dignum laude, qui ſub tanta tanquam fidei ſollicitudine tot annis ipſi Eccleſiæ præeſſe non timuit, nec tamen in ſpe quidem boni ſucceſſoris viuus & incolumis eidē regimini cedere recuſauit. Ipſo quidem die B. Gregorij in manus Domini Theodori tunc abbatis de Alderspach (qui ex mandato domini Petri venerabilis Epiſcopi Patauienſis acceſſerat monaſterium Altahenſe) idem Dominus Hermannus vergente quidem deorſum ex debilitate ſenilis ætatis cōditione corporea, ſed ſpiritu in ſublimiora ſcandente, mitram & baculum cum omni cura paſtorali coram poſitis fratribus, maximo ceſſionis iam diu feruens deſiderio reſignauit. Ex quo planctus familiaribus ipſius Eccleſiæ & vicinis oritur nimis inſolitus atq; grauis admiratio, ante prælatis alijs per Bauariā conſtitutis, eo quod ſe illi in vtilitate regiminis, aut propoſito renunciationes impares æſtimarent, omnibus in cōmune optantibus tanto ceſſore ſucceſſorem idoneum

Hermannus abbas Altahenſis.

ex diuina prouidentia ſubrogari. Prædictus aûtem Dominus Hermannus poſt ceſſionem ipſius Abbatiæ ſuperuixit duobus annis, detentus maximis infirmitatibus, ita vt de lecto in quo decumbebat non poſſet ſurgere, ſtare vel ire ſine adiutorio ſibi ſeruientium: qui infirmitates & omnes moleſtias corporis patientiſſime tolerauit, cottidie abundantiſſime fundens lacrymas, & orans Dominum Ieſum pro peccatis ſuis. Qui (vt ſupra dictum eſt) laudabiliter rexit Eccleſiam Altahenſem annis XXX. menſibus IV. dies XVI. faciens maximas eleemoſynas, & alia multa bona opera, obiit bono fine pridie Kal. Auguſti, anno vitæ ſuæ LXXV. Ego Heinricus Stero capellanus ſuus hæc addidi, videns in eo timorem Domini, & ſapientiam magnam eſſe, & ſuper omnia ipſum habere miſericordiam circa omnes homines, & alias virtutes multas, ad teſtimonium ſibi perhibeo, & ſcio quod verum eſt teſtimonium meum.

Auctor compilationis huius.

MCCLXXIII.

Hic incipit M. Albertus Argentinenſis.

RVDOLphus Rom. Rex.

Mortuo Richardo Romanorum Rege, Principes Imperii circa octauam S. Michaelis ad eligendum alium Regem in Franckenfurt conuenerunt, & dum omnes qui vocandi erant intereſſent, præter Heinricum Ducem Bauariæ, qui & ſolennes miſerat nuncios, & per ratihabitionem ſuam electioni præbuit conſenſum, electus eſt Rudolphus Comes de Habſpurg in Romanum Regem, poſtea in Imperatorem conſecrandus. Qui Rodolphus ſtatim exegit à Principibus clericis & laicis fidei iuramentum. Quod cum recuſarent propter ſceptri abſentiam, ipſe electus ſignum crucis accipiens talia dixiſſe fertur. *Ecce ſignum in quo nos & totus mundus eſt redemptus, & hoc ſigno vtamur loco ſceptri.* Et deoſculata cruce omnes Principes tum ſpirituales quam ſeculares, ipſam crucem loco ſceptri oſculantes, recipientes feuda ſibi fidelitatis iuramentum præſtiterunt. Ipſe etiam Rex adhuc exiſtens in palatio Aquenſi (ad quod iam pridem inthronizatus à Principibus fuerat) duas filias ſuas, vnam Domino Ludovvico Comiti Palatino Rheni, alteram Duci Saxoniæ matrimonialiter copulauit.

S. Ludouicus.

Expeditio ſacra.

Rudolphus ergo Rex imperauit apud Teutonicos annis XVIII. Hic cum fuiſſet Comes de Habſpurg circa Baſileam, eſt electus in Regem Romanum, quam electionem Gregorius Papa approbauit in fauorem Terræ Sanctæ, ad quam plurimum anhelabat, & perſonaliter illuc intendebat proficiſci. Hic ad petitionem dicti Papæ, & Rex Francorum cum multis Baronibus, receperunt crucem vltramarinam anno MCCLXX. Ludovvicus Rex Franciæ Chriſtianiſſimus non territus patris laboribus & expenſis quas olim fecerat vltra mare. Hic fuit in armis probus, prouidus & ſtrenuus. Iterato autem cum duobus filiis, adiuncto ſibi Rege Nauariæ & quamplurimis Eccleſiarum Prælatis & Baronibus pro recuperatione Terræ Sanctæ iter aſſumpſit. Verum adhuc vt Terra ſancta facilius recuperaretur, incidit ipſis conſilium, vt regnum Turarii * quod in medio conſiſtens non perturbabat transfretantibus impedimentum, primitus Chriſtianorum ſubiicerent poteſtati.

Thunis.

Et cum portum in Carthagine applicuiſſent, quia eſt circa Thunicium, potenti manu cepiſſent, infirmitas quæ illo anno maxime circa confinia maris viguit, in eodem Chriſtianorum exercitu nimis inualuit. Et poſt quidem de Regis Franciæ filiis vnum prius legatum Domini Papæ, Dominum Albanenſem Cardinalem, & demum ipſum Regem Chriſtianiſſimum Ludvvicum, cum pluribus Comitibus & Baronibus, nec non & aliis ſimplicibus de medio ſuſtulit. Quam feliciter autem prædictus Rex certauit, Dux Bauariæ Domino Thuſculano per literas intimauit. Nam in infirmitate ſua laudare nomen Dei non ceſſans, illam orationem, quam interſerebat: *Fac nos Domine proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare*: orabat, & pro populo quem ſecum adduxerat, dicens: *Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos.* Et cum appropinquaret ad finem, ſuſpexit in cœlum dicens: *Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.*

Et hoc dicto obdormiuit in Domino. Et cum de morte pii Regis Chriſtianorum

norum exercitus turbaretur, & Sarracenorum lætaretur, Dominus Karolus Rex Siciliæ,bellator egregius,pro quo adhuc viuens frater ſuus Rex Franciæ miſerat, nauigio cum magna militia aduenit, de cuius aduentu Chriſtianis gaudium, Sarraceniſque mœſtitia accreuit. Et licet multo plures Sarraceni viderentur quam Chriſtiani,nullatenus audebant bello generali cum Chriſtianis congredi. Sed per quaſdam aſtutias alias multa eis incommoda inferebant. De quibus hoc vnum fuit. Eſt enim illa regio multum ſabuloſa,& in tempore ſiccitatis multum puluerofa, vnde Sarraceni ſtatuerunt plura millia hominum ſuper vnum montem Chriſtianis vicinum, vt eum ventus flaret ad partes Chriſtianorum, ſabulum mouentes puluerem ſuſcitarent, qui puluis multam moleſtiam intulit Chriſtianis. Sed tandem puluere per pluuiam ſedato Chriſtiani factis machinis & inſtrumentis variis, Thunicium per terram & aquam intendebant oppugnare. Quod videntes Sarraceni timore compulſi pacta cum Chriſtianis iniuerunt.

Inter quæ hæc didicimus fuiſſe præcipua, vt omes Chriſtiani in regno illo capti libere dimitterentur, & quod Monaſteriis ad honorem Chriſti in omnibus ciuitatibus regni illius conſtructis fides Chriſti per fratres prædicatores & minores, & alios quoscunque libere prædicetur, & volentes baptizari libere baptizentur, & ſolutis expenſis quas ibi fecerant Reges, Rex Thunicius Regi Siciliæ tributarius factus eſt, & plura alia pacta fuerunt quæ hic longum ponere fuiſſet. Et tamen ex aduentu Edvvardi Regis Angliæ, & multitudine Friſonum, & aliorum peregrinorum, in tantum certauerunt exercitus Chriſtianorum, quod circa CC. millia hominum pugnatorum caderent, & ſperarent quod non ſolum Terram ſanctam, ſed etiam totum Sarraceniſmum ſubiugare debuiſſent, * peccatis exigentibus abſque vlteriori vtilitate eſt diſperſus. Nam legatus Domini Papæ, qui ipſos dirigere debebat, per mortem ſubtractus erat. Terram etiam ſanctam ad quam ire ſolebant * peregrinatores, gubernatore carebat, qui Patriarcha, qui legatus in Terra ſancta fuit, tunc defunctus erat. Sedes etiam Apoſtolica, quæ vtrobique prouidere debebat, tunc vacabat. Rex etiam Nauariç, qui infirmus de Africa proceſſit, in Siciliam veniens eſt defunctus. Soldanus vero Babyloniæ ægre ferens quod Edvvardus Rex Angliæ cum militia ſua in terra ſua moram traheret, per quendam Sarracenum Regi domeſticum ipſum Regem ſolum in lecto iacentem proditorie cum venenato cultello lethaliter vulnerari procurauit. Qui læſione grauatus, de lecto exiliens manibus hoſtem proſtrauit, & de eodem venenato cultello ſtatim interfecit. Et poſt paucos dies medicamentis contra omnem ſpem amicorum curatus, ad propria rediit. [* al. debebant.]

Huius Rudolphi * Papa Nicolaus III Karolum Regem Siciliç, Aricariæ, Tuſciæ, à ſenatu Vrbis amouit, ac ſe in ſenatorem Vrbis ad vitam eligi procurauit, & ſenatum fere per duos annos regi fecit. [Senatus Vrbis.]

Quo Papa mortuo vnus Hannibaldenſis, alter Vrſinorum Senatum in Vrbe regebat, ſub quorum regimine plura homicidia & diſſenſiones in vrbe fuerunt.

Eodem anno Rex Boemiæ Otakerus, & Heinricus Dux Bauariæ ad plenam concordiam redierunt, regi Boemiæ de caſtro in Scherding & quibuſdam iuribus quæ pertinebant ad Ducem refutationem faciente. Ipſi etiam contra omnem hominem huius mundi iurauerunt mutuo ſe iuuare.

MCCLXXIV.

Ad curiam noni Regis in Franckfurt Principes euocantur. Prædictus Papa Gregorius acceſſit Loſannam Dominum Rudolphum electum per Principes Alemaniæ in Romanorum Regem, & electionem de ipſo factam confirmauit, ſibi nomen & dignitatem adſcribendo, & promiſit ipſum in Imperatorem poſtea conſecrare.

Eodem anno celebratum eſt generale concilium apud Lugdunum per dominum Gregorium Papam XII. cui interfuerunt pluſquam DCC. Epiſcopi & Abbates, & præpoſiti, cæteriq; Eccleſiarum rectores in numero copioſo. Item eodem concilio interfuerunt ſolennes nuncii ſeu procuratores Græcorum, qui corã toto concilio ſymbolũ Niceni cõcilii, *Credo in vnum Deum*, alta voce decantauerunt, in

ſignum & teſtimonium quod à ſuo veteri errore (quo dicebant Spiritum ſanctum tantum à Patre & non à Filio procedere) ſe receſſiſſe demonſtrarent, & velle credere quod ſancta nunc Romana & Orthodoxa Eccleſia credit & prædicat, ſcilicet quod S. Spiritus à Patre & Filio æterna ſpiratione procedit, ſicut patet per Decretalem, quæ ſuper hoc eſt in eodem conſilio promulgata, cuius tenor talis eſt.

Fideli ac deuota promiſſione fatemur, quod Spiritus S. æternaliter ex Patre & Filio, & non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex vno, non duabus ſpirationibus, ſed vnica ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt, & hactenus prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur & docet Sacroſancta Romana Eccleſia, mater omnium fidelium & magiſtra. Hoc habet Orthodoxorum Patrum atq; doctorum Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmiſſa ignorantiam veritatis in errores varios ſunt prolapſi: nos huiuſmodi erroribus viam præcludere cupientes, ſacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præſumpſerint, æternaliter Spiritum S. ex Patre & Filio procedere, ſiue etiam temerario auſu aſſerere, quod Spiritus S. ex Patre & Filio tanquam ex duobus principiis non tanquam ex vno procedat.

Mortuus eſt autem Papa Gregorius poſt Aretij, & ſepultus ibidem.

MCCLXXVI.

Innocentius VI. Pp. Innocentius. VI. natione Petrus Tharanthaſia, ſedit menſes v. & dies duos: & ceſſit Papatus diebus XVIII. Hic à pueritia in ordine prædicatorum exiſtens, Doctor in ſacra ſcriptura eximius efficitur, demum in Archiepiſcopum Lugdunum, & poſt in Epiſcopum Hoſtienſem, & tandem in ſummum Pontificem aſſumitur. Hic licet facere multa potuiſſet, morte præuentus nil notabile fecit, mortuus eſt Romæ & in Lateranenſi ſepelitur.

Hadrianus V. Pp. Eodem anno Adrianus V. natione Ianuenſis, ſedit annum vnum, dies nouem. Romæ eligitur, in palatio Lateranenſi, & Viterbij moritur & ſepelitur: & ceſſit Papatus diebus XXVIII. Iſte Adrianus fuit nepos Innocentij IV. & ab ipſo in Cardinalem Eccleſiæ S. Adriani promotus, à Domino Clemente IV. legatus in Anglia pro guerra, quæ ibi inter Reges & Barones exorta fuerat ſedanda, miſſus fuit. Hic Papa factus ſtatim conſtitutionem, quam Papa Gregorius X. in conſilio Lugdunenſi de reſtrictione Cardinalium pro electione ſummi Pontificis ediderat, ſuſpendit, proponens eam aliter ordinare. Sed morte præuentus conſtitutionem ſic reliquit.

Iohannes XXI. Pp. Iohannes Papa XXI. natione Hiſpanus de ciuitate Vliſbona, ſedit menſes VIII. Et ceſſit Papatus poſt mortem eius menſes VI. dies VII. Hic autem (dictus Petrus Tuſculanus) fuit in diuerſis factis famoſus, quia ſcientiarum florem & pontificatus dignitatem morum quadam ſtoliditate deformabat, adeo vt induſtria naturali pro parte carere videretur. In hoc tamen laudabilis fuit, quod ſe tam pauperibus quam diuitibus communem exhibebat, & egentes ſtudentes ſcientias literarum in beneficijs eccleſiaſticis promouit. Et cum ſibi ſpatium vitæ in plurimos annos extendi crederetur, & hic cum alijs aſſereret, ſubito cum camera noua (quam pro ſe circa palatium Viterbienſe conſtruxerat) ſolus corruit, inter ligna & lapides inuentus VI. die poſt caſum, Sacramentis Eccleſiaſticis omnibus perceptis expirauit, & ibidem in Eccleſia S. Laurentij ſepultus fuit.

MCCLXXVII.

Nicolaus III. Pp. Nicolaus III. natione Romanus, de domo Vrſinorum, electus fuit in die S. Catharinæ, ſedit anno vno menſes IX. dies VI. & vacabat ſedes menſes V. dies XXII. Parum ante ſui promotionem Tyberis Romæ tantum excreuerat, quod ſuper altare B. Mariæ Rotundæ per quatuor pedes & amplius excreuerat. Hic Pontificatus ſui anno primo * Martij vnam ordinationem V. Epiſcoporum, duorum presbyterorum & duorum diaconorum Cardinalium. Hic palatium S. Petri multum augmentauit, & plurima ædificia faciens circa illud præcella incluſit, & fontem ibidem profluere parauit, mœnibus & turribus hortum magnum diuerſis arboribus decoratum incluſit. *Senatus Vrbis.* Hic etiam Carolum Regem Siciliæ à vicaria ſenatus amouit: ac ſe ad vitam ſenatorem eligi procurauit: ac conſtitutiones fecit de electionibus prælatorum Vrbis, & Senatum fere per duos annos regi fecit.

Mortuus

Mortuus eſt in Surriani caſtro prope Viterbium: vbi tamen curia erat, Kal. Septemb. poſt cuius mortem Hannibaldenſes contra Vrſianos inſurrexerunt, & vnus Hanibaldenſis, & vnus Vrſinorum in Vrbe ſenatum regebant, ſub quorum regimine plurimæ diſceſſiones & homicidia in vrbe fuerunt.

Martinus II. PP.

Martinus II. natione Gallicus de Turonis, Viterbij electus fuit anno Domini MCCLXXXI. in die Cathedræ S. Petri, & ſedit annis IV. menſe vno, & coronatus fuit in Vrbe veteri X. Kal. April. & vacabat ſedes dies IV. Hic autem Simon dictus * S. Ceciliæ presbyter Cardinalis fuit, & primo ab Vrbano IV. & poſt à Gregorio X. in Francia miſſus per plures annos legatus extitit, & in vigilia Paſchæ ſequenti fecit vnam ordinationem VII. presbyterorum, & vnius diaconi cardinalis. Hic electus fuit in ſenatorem Vrbis ad vitam ſuam: loco ſui inſtituit Karolum Regem Siciliæ, & Apuliam per eiuſdem Regis familiares regi fecit. Et Comitem Iohannem de Apia cum ſtipendiarijs Francigenis circa octingentis contra Gwidonem Montis Fererij in Romaniolam miſit, qui terram Eccleſię in illis partibus occupauerat, qui iuxta ciuitatem Foriliuij * contra dictum Guidonem bellauit, in quo bello Comes Thatherus fere cum quingentis Gallicis & ex diuerſa parte M. quingenti occiſi fuerunt, nulla tamen victoria habita. Et tamen miſſo à Papa illuc Guidone de Monte forti Gvvido Comes Montis Fererij reſtituit ſibi terras per eum occupatas, & iurauit Eccleſiæ fidelitatem, & Romaniola tota excepta Vrbinate, quæ ciuitas tandem compulſa hoſtiliter reuerſa fuit ad mandata Papæ. Hic Papa excommunicauit Peruſinos, eo quod exercitum contra Fulginates contra inhibitionem ſuam feciſſent, quos tandem abſoluit, & illuc iuit, vbi cum gaudio fuit receptus. Et poſtea Carolus Rex Siciliæ ordinato ſtatu regni ſui mortuus eſt VII. Non. Ian. de quo Papa nimium doluit, & hæredibus ipſius Regis ad tenendum regnum medius * in ſubſidium ſummam pecuniæ fere centum millium librarum Turonicarum miſit.

** al. Foriluiii.*

** f. melius.*

Igitur Græci à ſupra dicta fide Chriſtiana & promiſſione quam ſpoponderant Gregorio Papę X. ſubito receſſerunt, propter quod Dominus Papa Martinus II. in Vrbe veteri eos excommunicatos nunciauit, vt patet ex literis quibuſdam.

Repreſſalia prohibita.

Item in partibus Alemaniæ, in qua conſuetudo inoleuerat de pignorationibus, in quibus vnus pro alio, ſiue innocens pro nocente indebite prægrauatur, contra impigneratores huiuſmodi idem Papa Gregorius talem in eodem concilio edidit decretalem. *Etſi pignerationes (quas vulgaris elocutio Repraſalias nominat) in quibus alius pro alio prægrauatur, tanquam graues legibus & æquitati naturali contraria, ciuili ſint inſtitutione probibita; vt tamen earum probibitio in perſonis eccleſiaſticis tanto amplius timeatur, quanto in illis ſpecialius inhibentur, eas concedi contra perſonas prædictas ſeu bona ipſarum, aut quantumcunq; generaliter prætextu cuiuſuis conſuetudinis, quam potius reputamus ad vſum * fore conceſſas, ad illas extendi præſenti decreto diſtrictius inhibemus. Illi autem, qui contra fecerint, aduerſus perſonas eaſdem pignerationes ſeu repreſalias concedendo, & extendendo ad eas, niſi præſumptione huiuſmodi reuocauerint, à conceſſionis vel extenſionis tempore infra menſem, ſi perſonæ ſingulares fuerint, ſententiam excommunicationis incurrant: ſi vero vniuerſitas, eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto.* Ex hac tamen ſalubri conſtitutione modica prouenit vtilitas, vel quia rite poſt concilium in prouincijs publicata non extitit, vel quia à malis hominibus excommunicationis principium non timetur. Item pro ſubſidio terræ ſanctæ impoſita fuit in eodem concilio omnibus Eccleſijs & Monaſterijs (non tamen xenodochijs, nec orphanotrophijs) ſolutio decimarum omnium prouentuum eccleſiaſticorum per ſex annos continuos idem concilium ſubſequentes. Quæ decima quamuis ſtudioſe exacta fuerit & recepta, tamen non eſt euidens, quæ vtilitas terræ ſanctæ exinde fuerit procurata.

** f. abuſum.*

MCCLXXVII.

Auſtriam Rudolfus recuperat.

Cum prædicto Domino Rudolpho Romanorum Rege omnes Comites & Barones ac communitates ciuitatum & ciuium de Rheno & Franconia, & Sueuia ac Bauaria ſe ſponte ſubderent, ei fidelitatis iurando homagia, caſtraque & ciuitates & terras, quas tempore vacantis Imperij, ſcilicet à temporibus Friderici Imperatoris occupatas tenuerant, ſibi voluntarie reſignarent: Dominus Ota-

kerus V. Boemorum Rex, qui Auſtriam, Styriam & Karinthiam, Carniolam ac portum Naonis tempore vacantis Imperij reſignare noluit, dicens quod eaſdem terras bona fide & iuſto titulo poſſideret, ac mandatis & commiſſionibus Apoſtolicorum, qui tempore ſuo fuerant, contra inſultus Vngarorum, Cumanorum, & Tartarorum per XXIV. annos cum grauibus ſumptibus & laboribus, imo & multa impenſa non ſolum ſuorum, ſed etiam proprij ſanguinis defenſaſſet. Quam allegationem Dominus Rudolphus Romanorum Rex non aduertit, ſed validum exercitum congregans intrauit terram Auſtriæ, euntibus ſecum in exercitu Moguntino & Colonienſi Archiepiſcopis, Herbipolenſi, Ratiſponenſi, Patauienſi Epiſcopis, Ludwico Comite Palatino Rheni, Hainrico Duce Bauariæ, & alijs multis nobilibus de Rheno, Franconia & Sneuia. Et ciuitates ibidem & caſtra ſe ſuo Domino ſubdiderunt, excepta ciuitate Wiennenſi, quam etiam obſidione cinxit, nec tamen per violentiam cepit, ſed per quoddam arbitrium, quod ipſi ambo Reges inierunt, accepit ipſam ciuitatem Wiennenſem, & totam terram Auſtriæ trans Danubium verſus meridiem pacifice poſſidere, alia parte eiuſdem terræ trans Danubium verſus Aquilonem ſiue Boemiam eiuſdem Regis Boemiæ per idem arbitrium remanente. Tandem per tres vel duos annos ſciſſo prædicto arbitrio, præfatus Rex Boemiæ de terris ſuis ſcilicet Polonia, Pomerania, Saxonia & Miſnia fortem exercitum congregans, caſtrametatus eſt ſuper flumen March, in campo, qui dicitur Marchvelt prope Ciſterſcof, & cum idem Rex Boemiæ cum Domino Rudolpho Romanorum Rege de mane congredi cogitaret, ecce multi nobiles de parte aduerſa ipſum Regem Boemiæ præmonent literis & nuncijs, dicentes, quod in ipſa congreſſione nobiles ſui eſſent eum proditionaliter in manus hoſtium tradituri. Quod cognoſcens idem Rex Boemiæ nobiles ſuos ad ſe in ſuum conuocauit tentorium, & ſe eis inermem omnimodis præſentauit, dicens: *Ecce inermis in conſpectu veſtro ſto, & licet de veſtra fidelitate non diffidam, tamen ſi cui contra me proditionis vel iniquæ factionis eſſet voluntas, melius exiſteret, vt me nunc ſolum occideret, quam quod cras in bello mecum multa millia hominum moriantur.* Sed ipſi nobiles multis iuramentis ſe ipſi velle fideliter aſſiſtere promiſerunt. Idem Rex Boemiæ cuidam ſtrenuo militi promiſit plurima ſe daturum, ſi vel Dominum Romanorum Regem, vel ſaltem equum eius occideret in congreſſu: qui miles hac promiſſione accepta cuneum fortiſſimorum militum penetrans ipſum Regem Romanorum vehementi ictu ad terram proſtrauit, & equum eius occidit. Sed nobiles, qui latus eius Regis ſtipauerant, eundem captiuauerunt militem, & Regem in alio equo locauerunt. Sed ecce mirabilem prædicti Regis Romanorum clementiam, quia eundem militem ſibi captiuum præſentatum abire permiſit illæſum dicens, quod Reipublicæ damnum eſſet, ſi miles adeo fortis & ſtrenuus deperiret. Ipſo etiam Rege Romanorum coniunctis ſibi Vngarorum & Cumanorum Regibus, & nobilibus de Rheno, Franconia & Sueuia conflictum habente cum prædicto Rege Boemiæ, ipſe Rex Boemiæ eſt occiſus, & inter cadauera mortuorum nudus omnimodis eſt inuentus. Idem enim Rex Boemiæ nobiles & populum prædictarum terrarum, Boemiæ, Auſtriæ, Morauiæ, Styriæ, Karinthiæ & Karniolæ, qui ante ſua tempora rapinis & ſpolijs aſſueti fuerant, multa auſteritate compeſcuerat; & ſine delectu perſonarum in ſeueritate iuſtitiæ ita magnum iudicauerat ſicut paruum; & ob hoc prædicti nobiles eum latenter habentes odio, deſeruerunt aciem, ac ipſum cum paucis expoſitum hoſtibus dimiſerunt, quod cum ipſe Rex conſpiceret, ſuorum adiutorio ſe priuatum, cum illis paucis qui mori elegerant pro Domino & patria, in turbas hoſtium proſilijt, & multa ſtrage ab eo facta tam ipſe quam prædicti fideles in acie ceciderunt, anno Domini MCCLXXVIII. VII. Kal. Septemb. Poſt cuius mortem terra Boemiæ & Morauiæ multis tribulationibus eſt expoſita. Nam filius ipſius Regis Boemiæ iuuenis erat, & per Marchionem de Brandenburg in tutelæ cuſtodia ſeruabatur, & ipſa terra Boemiæ tam per incolas, quam per Ducem Hainricum Vratislauiæ miſerabiliter vaſtabatur. Interea etiam relicta prædicti Regis Boemię duxit legitime quendam nobilem de Boemia Zebiſchum nomine de cognatione Vitigenum, qui ſæpe fati Regis Boe-

Marchfeld.

Ottocarus caſus. Aen. Syl. in Bohemia, c. 17.

gis Boemiæ validus fuerat perſecutor. Sed tandem filius Regis ducens in vxorem filiam Domini Rudolphi Romanorum Regis, & regnare incipiens, eundem Zebiſchum, qui per reginam quam duxerat theſauros habere cœperat, nec Regi aſſignare voluit, mortua quondam Regina captiuauit, & occidit.

Eodem anno Dominus Leo Ratiſponenſis Epiſcopus obijt; cui ſuccedit Dominus Hainricus de Rotenegk eiuſdem Eccleſiæ Canonicus.

MCCLXXIX.

Petrus Epiſcopus Patauinus obijt, qui pontem trans Danubium Patauiæ primus fecit; cui ſuccedit Dominus Wichardus, eiuſdem Eccleſiæ præpoſitus.

Eodem anno Dominus Albertus de Hale ſua virtute & ſtrenuitate meruit à Domino Rudolpho Romanorum rege honore & nomine Comitis inſigniri. *Comes de Hale.*

Eodem anno piſcis captus fuerat in plaga maritima, quæ eſt verſus Montem altum, & portatus apud Vrbem veterem, cuius pellis erat piloſa, pedes breues, cauda, caput, aures, os & lingua quaſi Leo habebat, & in eius captione planctus magnos horribiles emiſit, vnde multi prognoſtica futurorum, exinde aſſerebant. Et parum poſt ſuccenſa rabie Gallicos, qui ibi morabantur, tam mares quam fœminas, ſenes, ac iuuenes in regis Caroli contemtum occiderunt, & aperientes nihilominus latera mulierum Latiarum prægnantium, quæ dicebantur à Gallicis concepiſſe, partus earum occidebant antequam naſcerentur. Deinde tota Sicilia ſic rebellans Petrum regem Arragoniæ in ſuum regem & defenſorem vocauerunt. Illis temporibus maxima fuit diſſenſio inter Vrſinos & Hanibaldenſes. Eo tempore inter Anglicos & Gallos duriſſimum bellum fuit. Tunc etiam in Tunicio regia, Aragonum aſtutia inter montium diſtrictus magna Sarracenorum multitudo fuit oppreſſa. Tunc etiam Soldanus Babyloniæ à Tartaris fuit fugatus, per VIII. dietas occiſi dicuntur Sarraceni vltra quinque millia. Sed Soldanus reſumptis viribus dictos Tartaros orientales fugans, XXX. millia Tartarorum in huiuſmodi fuga dicuntur cecidiſſe. *Veſpera Siciliæ. Paul. Aemyl. lib. 7.*

Poſt hæc rex Carolus & Petrus de Aragonia (qui Siciliam occupauerat, & in regem Siciliæ contra Papæ inhibitionem ſe fecerat coronari, propter quod Papa ipſum excommunicauerat, & regno Aragoniæ, & omni eo quod ab Eccleſia tenebat, priuauerat) belli pactum taliter ineunt, quod eorum quilibet haberet centum milites, quos vellet & poſſet in plano Burdigalenſi ad pugnandum ad inuicem, centum contra centum, inter quos ipſi duo Carolus & Petrus computari debebant, prima die Iunij; & qui victus eſſet, vel ad illam diem non veniſſet, perpetuo infamis eſſet, priuatus honore & nomine regio, periuriam incurreret, & vno ſeruiente eſſet contentus, ad quam diem dictus Carolus venit cum legato ſedis Apoſtolicæ: prædictum vero Petrum quidam dixerunt eum cum duobus ſocijs veniſſe de nocte præcedente diem ſtatutam, & fuiſſe locutum cum Seneſcallo Burdegalenſi in loco priuato, prætendentem quod propter regem Francorum ibidem præſentem pactum ſeruare non audebat. Eo tempore regnum Aragoniæ à ſtipendiarijs regis Franciæ inuadebatur, plurimis de Aragonia occiſis.

His temporibus Roma vicarium Vrbis ſenatoriale gerentem expulerunt, & Iohannem Tarcij in capitaneum Vrbis & reipublicæ defenſorem inuocauerunt, qui licet parum rexerit, multos tamen Romanos offendit. Sed Romanis ad mandatum Papæ reuerſis ſuſceperunt vice Papæ duos vicarios ſenatoriæ videlicet Hanibaldum Petri Hanibaldi, & Pandulfum de Sabello, ſub quorum regimine Romani quieti fuerunt.

Eo tempore Princeps Salernitanus filius regis Caroli iuxta Neapolin nauali bello à Siculis & Hiſpanis in mari debellatus & captus fuit: & Meſſanam ductus carceri fuit mancipatus. Et quarto die ſequenti rex Carolus venit Neapolin, & Neapolitanos rebelles factos poſt captionem Principis caſtigauit.

MCCLXXXI.

Vxor prædicti Domini Rudolfi Romanorum Regis nomine Anna obijt: & eodem anno ipſe Rex exiuit terra Auſtriæ, & ipſum Ducatum Alberto filio

ſuo primogenito commendauit; ſed poſtmodum eundem Ducatum eidem Domino Alberto & Rudolfo filijs ſuis in feudum contulit, coram Principibus ſuis ſuper hoc Auguſtæ in curia congregatis.

Moſpurg comitatus. Eodem anno Comes de Moſpurch moritur ſine hæredibus, & comitatus ad Domini Hainrici Ducis Bauariæ deuoluitur poteſtatem.

Item eodem anno à Domino Friderico Salzpurgenſi Archiepiſcopo concilium celebratur.

Item inimico homine ſuperſeminante zizaniam inter Dominum Volchmarum abbatem de Altach ex vna parte, & quoſdam fratres eiuſdem loci ex altera grauis diſcordia eſt exorta. Ijdem namque fratres contra prædictum Abbatem appellationem emittentes, quoſdam ex ſe ad Romanam tranſmiſerunt, Abbate è conuerſo ſe per nuncios in eadem curia defendente. Interea procurantibus etiam quibuſdam ex fratribus omnia, tamen abbatis & cellaria & granaria violenter ſunt confracta, & inde res aliquæ aſportatæ, campanæ & quæque pretioſa Eccleſiæ per eoſdem fratres vendita ſunt, vel apud vſuratios obligata. Tandem frater vnius Monachi, & duo fratrueles alterius Monachi cum quibuſdam alijs prædictum abbatem in paſſaglo in Werd prope monaſterium duabus ſagittis in flumine Danubij occiderunt, equos ſuos & ſeruorum ſuorum cum rebus alijs abducentes. Sed poſt paucos dies quatuor eorundem malefactorum ſunt detenti, quorum duo in Straubing ſunt rotis affixi, alij duo in patibulis ſunt ſuſpenſi, ſed quintus & ſextus poſtmodum gladijs ſunt occiſi, & ſic pro crudeli homicidio (Domino iudicante iuſtitiam) crudeliter perierunt. Quia vero idem Abbas multæ auſteritatis in religione & ſanctitatis in vita extitit, corpus eius ſic occiſi à paſſagio in Werd vſque ad villam in Tundorff ſupernatans à pluribus videbatur, & tandem à fratribus, qui ſibi & iuſtitiæ fideliter aſtiterant, in capella S. Kyliani honorifice eſt ſepultus, Idib. Maij.

MCCLXXXII.

Poſt hunc autem electus eſt concorditer in abbatem Altahenſem Dominus Popo venerabilis abbas de Altach ſuperiori, vir vtique tam ſanctitate vitæ præcipuus zelator ordinis & religionis, qui idem monaſterium in Altach in flore per prædictam diſſenſionem à ſua honeſtate grauiter inclinatum tam in ſpiritualibus quam in temporalibus informauit. Eiectis enim quibuſdam fratribus, qui cauſam ſeu occaſionem prædictæ diſſenſioni dederant, alios aſſumpſit, qui elegerunt ambulare in domo Domini eum conſenſu. Quibus in regularibus obſeruantijs taliter profuit, quod prædictum monaſterium, quo ad religionem vicinis Eccleſijs religionis præbeat exemplum, & etiam longe poſitis ſancte viuendi regulam oſtendebat. Item in temporalibus ſic prouide adminiſtrauit, quod in domo ſua famoſa omnibus erat hoſpitalitas, & vndecunque venirent pauperes paſcerentur. Capellam etiam B. Kyliani à ſuo anteceſſore inchoatam perfecit, prædia plura emit, tres magnas conſtruxit piſcinas, & in omnibus factis ſuis Deo & hominibus ſe amabilem oſtendit. Rexerat enim monaſterium in Altach ſuperiori in Abbatia XXII. annis, & præter ipſam Eccleſiam omnes fere muros & ædificia ibi denuo reparauit. Tandem anno Domini 1289. VI. Kal. Febr. bono fine deceſſit: in Capella S. Kiliani, quam perfecerat, eſt ſepultus. Poſt hunc electus eſt in abbatem Altahenſem Dominus Wernhardus eiuſdem monaſterij monachus, qui antea in prioratu, quem longo tempore rexit, & in abbatia poſtmodum, omnibus omnia factus eſt, vt omnes lucrifaceret, & vt ei ineſſe videretur manifeſte circa ſubditos iuſte conſulens miſericordia, & pie ſæuiens diſciplina.

MCCLXXXIII.

Petrus Rex Aragoniæ expulſo Karolo Rege regnum Siciliæ potenter occupauit, propter quod Papa Martinus excommunicationis ſententiam protulit contra ipſum, ſicut plenius patet in literis quibuſdam deſuper datis. Quam excommunicationis ſententiam cum prædictus Rex Aragoniæ contemneret, Papa excitauit contra eum Dominum Philippum Regem Franciæ, qui cum multis millibus militum intrauit Aragoniam, ſed per multitudinem muſcarum illius terræ, & inopiam

inopiam alimentorum, quæ etiam pro pecunia habere non poterant, multi equi & homines perierunt, & ipſe Rex mortuus ibidem reductus eſt Paſiſios, & apud S. Dionyſium eſt ſepultus, anno Domini 1280. Cor autem Regis eſt apud prædicatores Pariſiis tumulatum. De qua diuiſione indiuidui plures clericorum & laicorum contra eoſdem fratres, qui hoc dicuntur obtinuiſſe precibus & exhortationibus, ſcandalizati ſunt. *Philippi R. Gall. mors.*

MCCLXXXIV.

Fridericus Salzpurgenſis Epiſcopus obiit, cui ſuccedit Rudolphus Domini R. Romanorum Regis vicecancellarius. Qui licet à principio contra aduerſarios ſui epiſcopatus ſe validum propugnatorem oſtenderet, tamen vltimo ad timorem qui non debuerat in virum conſtantem cadere, ſtatura ſui conſilii, quod celebrauerat, quando & corpus B. Virgilii transtulerat, non ſine totius patriæ ſcandalo, in conſpectu Ducis Auſtriæ reuocauit.

MCCLXXXV.

Gotfridus Pataujenſis Epiſcopus natione de Weſtphalia obiit: cui ſuccedit Dominus Wernhardus dictus de Prambach canonicus eiuſdem Eccleſiæ, vir in manſuetudine etiam Moyſi coæqualis, qui in multa pietate Patauienſem rexit Eccleſiam, & BB. Valentini & Maximiliani corpora in loco humili repoſita, in tumba honorabili erecta de nouo in medio Eccleſiæ Patauienſis decentiſſime collocauit.

Præterito anno, hoc eſt, anno Domini 1280.* tempore Ladiſlai Regis Vngariæ filii Regis Stephani, Tartari in tanta multitudine intrauerunt Vngariam, quod dicebant eum exercitu ſuo vndecim milliaria occupare, qui tandem non humano auxilio, ſed diuino iudicio perierunt. Superuenit enim grando, nix, & pluuia in tanta quantitate, quod ſe de loco mouere non poterant, & ſic à Chriſtianis in circuitu poſitis ſunt occiſi, & iuſti tulerunt ſpolia impiorum.

Poſt hæc die Reſurrectionis Domini, poſtquam celebraſſet, & refectionem ſolitam cum capellanis ſuis feciſſet vel ſumpſiſſet, arripuit eum infirmitas occulta, de qua nimium pati ſe dixit,* licet medici in ipſo indicium mortis nullum reperirent, de qua feria IV. ſequenti obiit, & Peruſii ſepultus fuit, qui Papa dicitur poſt mortem ſuam plura miracula feciſſe, ſed ceſſabant ipſa miracula XII. die menſis Maii. * 7.

MCCLXXXVI.

Honorius Papa IV. natione Romanus de Sabellenſibus, prius diaconus Cardinalis, electus fuit Peruſii die ſecunda Aprilis, & Romæ apud S. Petrum coronatus & conſecratus, ſedit annis II. die prima: & vacabat ſedes menſes X. dies II. Hic fuit homo temperatus & magnæ diſcretionis, impeditus tamen corpore, etiam manibus & pedibus, libenter quærens pacem. Romæ obiit apud S. Sabinam, & apud S. Petrum ſepultus fuit. *Honorius IV. PP.*

MCCLXXXVII.

Dux Brabantiæ deuicit cum auxilio ciuium Colonienſium, Colonienſem Archiepiſcopum, & Comitem de Belere*, ipſoſque captiuauit, & in eodem conflictu multi ſtrenui milites ſunt amiſſi. ** f. Gelria.*

Dominus R. Romanorum Rex Comitis Burgundiæ rebellantis ſibi terram ingreditur cum exercitu, & licet idem Comes multorum de Picardia & Francia, & Flandria iuuaretur auxiliis, tamen cum prædicto Rege ad bellum congredi non audebat, ſed per Ducem Burgundiæ ad gratiam & concordiam rediit cum eodem.

Eodem anno mota eſt diſcordia inter omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, Prælatos, & totum clerum regni Franciæ ex vna parte, & fratres Prædicatores & Minores ex altera ſuper priuilegio dato eis à Domino Papa Martino. Dicebant enim ipſi Prædicatores & Minores de ſupradicto priuilegio, quod confeſſi ipſis non tenerentur ſuis parrochialibus presbyteris eadem peccata numero iterum confiteri. Cuius contrarium Archiepiſcopi & Epiſcopi aſſerebant per idem priuilegium, & per Decretalem *Extra De pœnitentiis & remiſſionibus*, *Vide Pet. de Vine. l. 6. 37.*

Omnis vtriuſque, cuius in eodem priuilegio mentio facta fuit. Quæ quæſtio per Doctores ſeu Magiſtros Theologiæ & iuris Canonici fuit multipliciter diſputata Pariſijs, & validiſſimis oſtenſum rationibus fuit, præcipue tamen per Magiſtrum Heinricum de Gandauo, quod eadem peccata numero, quæ aliquis confeſſus fuerit Prædicatori vel Minori, teneretur ſaltem ſemel confiteri in anno ſuo proprio ſacerdoti, quod tamen cum ipſi fratres multis rationibus deſtruere niterentur, conſilium datum fuit per Magiſtros Pariſienſes ſecularibus, quod ſuis proprijs ſacerdotibus confiteantur, quia de his nullum eſt dubium, quando iuriſdictionem abſoluendi habent, & ſemel eis prædicta peccata confeſſa non ſit neceſſe iterum confiteri. Super hac autem controuerſia diſſoluenda ex parte Epiſcoporum & cleri regni Franciæ miſſi fuerunt ad curiam Romanam duo Epiſcopi de Francia, quibus in ſubſidium omnes Archiepiſcopi, Epiſcopi, Prælati, & totus clerus centeſimam partem omnium ſuorum eccleſiaſticorum redituum miniſtrauerunt.

Nicolaus IV. PP. In hoc deſinit Martin. Polon.

Dominus tamen Nicolaus Papa IV. de ordine fratrum Minorum extitit, natione Lombardus de Marchia Antonij Cardinalis, de Eſculo ciuitate, fuit electus in Eccleſia S. Petri, Anno

MCCLXXXVIII.

Seditque annis IV. menſe vno, & vacabat ſedes menſes quaſi tres. Hic prius dictus frater Hieronymus de ordine Minorum fuit, quorum miniſter fuerat generalis, & exinde presbyter Cardinalis, qui eandem cauſam pro neutra parte adhuc hodie determinauerat, ſed permiſit in dubio dependere. Hic pontificatus ſui anno primo fecit vnam ordinationem Cardinalium. Romæ obijt in die Paraſceues, & ſepultus fuit apud S. Mariam maiorem.

Mortuo Dictrico abbate 5. Non. Maij, Siboto dictus Curialis tertius eligitur in die SS. Gordiani & Opimachi martyrum, ſed poſtea oppoſuit ſe ei Wolfhardus Epiſcopus Auguſtenſis, & quædam pars ex fratribus conſentiens Epiſcopo, deponitur; præfuit autem tantum annis IV.

Iudæorum crudelitas.

Iudæi in Pacherat diœceſis Herbipolenſis quendam bonum & deuotum hominem Chriſtianum Werinherum nomine occulte occiderunt, & ab eo ſanguinem (quo mederi dicuntur) tanquam in torculari multa violentia expreſſerunt, qui tandem in eodem loco multis miraculis dicitur claruiſſe. Prærerito anno Iudæi in Monaco ciuitate Friſingenſis diœceſis puerum quendam Chriſtianum pro ſimili cauſa occiderant. Propter quod populus eiuſdem ciuitatis non expectato iudicio vel ſententia, omnes Iudæos illius ciuitatis in domum vnam confugientes ignibus ſuppoſitis concremauit.

MCCLXXXIX.

Tripolis capta.

Dominus Rudolphus Romanorum Rex iterato contra Comitem Burgundiæ triumphauit. Dum autem Litaniæ fierent S. Marci, Tripolis ciuitas capitur à Soldano & Sarracenis, fueruntq; capti & occiſi plures Chriſtiani ibidem, & Chriſtianitatis nomen & cultus deletus eſt in eadem ciuitate.

MCCXC.

Non. Febr. Dominus Hainricus Dux Bauariæ bono fine & multa contritione moritur apud Purchauſen; & pro omnibus in quibus ſe timuit eccleſiaſticas perſonas, ſeu Eccleſias, ſeu quoſcunque alios indebite offendiſſe, conſtituit in præſentia & cum conſenſu filiorum ſuorum Dominum Heinricum Ratiſponenſem Epiſcopum, & fratrem Wernherum lectorem fratrum Minorum Ratiſponenſium indemnitati læſorum & ſaluti ſuæ animæ prouidere: ſepultus eſt autem in Landshut. Ordinauit autem, quod duo filii ſui, Dominus Ludwicus & Dominus Stephanus per quatuor annos continuos permitterent terram Bauariæ ſubeſſe dominio & ordinationi Domini Ottonis ſenioris fratris eorum, nec ad aliquam diuiſionem vel partitionem terræ illius quatuor annis durantibus deberent procedere, & hoc confirmatum extitit ipſorum fratrum ac nobilium patriæ iuramentis.

Eodem anno III. Non. Auguſt. mortuus eſt Dominus Rudolphus Saltzpurgenſis Archiepiſcopus. Et Dominus Stephanus filius Domini Heinrici Ducis Bauariæ

uariæ eſt in Archiepiſcopum concorditer poſtulatus, ſed Dominus Papa hanc poſtulationem propter defectum ætatis ipſius, qui iam XXI. annum habuit, non admiſit, deputauit autem in Archiepiſcopum eiuſdem Eccleſiæ Dominum Chunradum Lauendinum Epiſcopum, qui vna cum aliis nunciis in prædicta poſtulatione fuerat, ipſumque confirmauit, pallium ei (quo notatur plenitudo pontificialis officii) aſſignando.

Dominus Ladiſlaus Rex Vngariæ ſine hæredibus obiit.

Rudolphus Rex apud Herbipolin* ſolennem curiam habuit cum Principibus Alemaniæ. Iohannes Tuſculanus Epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus ibidem celebrauit concilium, & quia multa onera & graues expreſſas volebat clero imponere, à quibuſdam Epiſcopis aduerſus eum extitit ad ſedem Apoſtolicam appellatum, & hoc propter hoc ſua intentio & concilium deſideratum ab eo euentum non habuit, & ipſe ſubito ad priora eſt reuerſus. Intellexerat enim prius aliis de morte Domini Papæ Honorii, qui prius dicebatur Iacobus de Sabello: Cui ſuccedit frater Hieronymus de ordine minorum fratrum, & vocatus eſt Nicolaus, de quo non intellexi, quod fratribus quondam ſui ordinis aliquas fecerit gratias ſpeciales: & tempore ſuo noluit diſcutere quæſtiones, quas fratres Prædicatores & Minores contra Epiſcopos habuerunt, vt per ipſum neutra partium grauaretur. Quo mortuo vacauit ſedes Apoſtolica, propter diſcordiam Cardinalium plus quam tribus annis. Et tandem iidem Cardinales (vt creditur) nutu diuino concordauerunt in quendam virum rectum & religioſum, qui in cella ſua per quadraginta annos & amplius ſub regula B. Benedicti ſtrenue vixerat, qui electus Celeſtinus eſt vocatus, & quum educeretur à cella, nullum equum tunc & poſtea aſcendere voluit, ſed tantum aſellum exemplo Domini venientis Hieroſolymam equitat. In via etiam tranſeundo Dominus per eum multa miracula fecit, quilicet miræ ſanctitatis exiſteret, tamen adeo ſimplex erat, quod petentibus concedenda & non concedenda conceſſit: & quum conſideraret, quod conſuetum ſilentium & abſtinentiam, quæ in clauſtro ſeruauerat, propter intolerabilem rerum curam tenere non potuit in papatu, renunciare eidem præſulatui cogitauit. Et quum ſapientum eſſet opinio, quod Papa non poſſit cedere, talem conſtitutionem edidit, quod Papæ poſſent cedere tam præſens, quam futuri, dicens, quod de plenitudine poteſtatis, eandem conſtitutionem facere bene poſſit, qua facta ſtatim ceſſit: & electus eſt poſt ipſum Benedictus Cardinalis, qui vocatus eſt Bonifacius, qui ſtatim poſt creationem ſuam omnes gratias & conceſſiones, quas prædeceſſor ſuus fecerat, reuocauit. Et omnis populus propter euidentem ſanctitatem prædictum Celeſtinum libenter habuiſſet pro Papa: ſed Bonifacius ipſum recluſit, ne ſchiſma fieret, ſi à populo raperetur. Poſt autem annos duos idem Celeſtinus mortuus eſt, & dicitur, quod Dominus multa per eum miracula operetur.

*al. Erphord. Vide Siffrid.

Celeſtinus V. Pp.

Bonifacius VIII. Pp.

MCCXCI.

XIV. kal. Iunii Achon ciuitas à Sarracenis capitur, occiſis ibidem plus quam XXX. millibus perſonarum vtriuſque ſexus. Cuius perditionis cauſa fuiſſe fertur multitudo Dominorum, & diuerſitas nationum ibidem, qui faciebant contrarietatem voluntatum.

XVIII. kalend. Auguſt. mortuus eſt Rudolphus Romanorum Rex ſine benedictione imperiali, & apud Spiram Alſatiæ ciuitatem ſepultus fuit, regnauitque annis XVII. & Alemanniam & Italiam non intrauit. Poſt quem intra tempus ſex menſium electus eſt Adolphus Comes de Naſſovv in Romanorum Regem, miles multum ſtrenuus.

ADOLphus Rex.

MCCXCII.

Sibotone depoſito & facto cuſtodiæ abbas Haintricus V. XXIX. dictus de Hugnant, ſuccedit, vir largus & pius, qui benefecit oblaio* & fratribus, præfuit autem XXII. annis.

MCCXCIII.

Adolphus Rex imperauit apud Teutonicos annis ſex. Hic fuit ante Comes in Naſſavve, & electus fuit in Franckeofurt vnanimiter ab omnibus Principibus in Maio menſe. Hic fuit vir ſtrenuus in armis, ſed potentia non multum. Huius tempore orta fuit guerra in Vaſconia inter Philippum Regem Franciæ, & Edvvardum Regem Angliæ, in qua quamplurimi obierunt. Hic Adolphus Dominum Iohannem de Gabilone conſtituit vicarium ſuum, & miſit in Tuſciam, quem Bonifacius Papa fauorabiliter recepit. Adolphus vero Romanorum Rex terras Turingiæ & Miſnenſes rebellantes ſibi intrauit, & duobus annis manens ibidem expugnauit eaſdem, & nepotes olim Friderici Imperatoris perſequutores Eccleſiæ, qui eaſdem terras occupauerat, eiecit penitus ab eiſdem. Poſtquam enim ciuitatem in Freiberch obtinuiſſet, caſtrum quod in eadem ciuitate extitit, ſuffodi latenter præcepit; & congregatis ibidem maioribus aduerſariis Regis & fortioribus, muri eiuſdem corruerunt. Et idem Rex cum ſuis eandem ruinam præſciens, ſubito impetu omnes qui in caſtro fuerant, captiuauit, inter quos quadraginta viros, qui magis nocentes fuerant, proſcriptos ante ſicut hoſtes Imperii incontinenter decapitari præcepit, aliis ad petitionem nobilium ſuorum pro tempore reſeruatis; quod factum adeo incolas terræ terruit, quod plures eorum deſertis caſtris fugerunt; & ipſe Marchio Miſneoſis, cui adhuc ciuitas & caſtrum Michſen cum paucis caſtellis remanſerat, ſe Domini Regis gratiæ ſubdidit, & vt Rex illis parceret, quos de ſeruitoribus ſuis in ſuis vinculis detinebat; quod & factum eſt, & ſic pax eidem terræ rediit. Ipſe enim Marchio præter alia mala, quibus terram turbauerat, Epiſcopum & Canonicos Miſnenſes à ſuis habitaculis & rebus eiecerat, & horreum fœni pro equis ſuis fecerat de Eccleſia cathedrali.

Freiberg.

Meichſen.

Cum autem Albertus Dux Auſtriæ cum Conrado Salzpurgenſi Archiepiſcopo diſcordaret, & ex vtraque parte ſibi damna grauia intuliſſent, idem Archiepiſcopus confœderauit ſibi Ottonem Ducem Bauariæ, & vna cum prædicto Duce Carinthiam eſt ingreſſus, fiduciatus ab incolis, quod poſſit terram Styriæ obtinere: ſed tandem eos redire infecto negotio denſitas niuium compellebat. Sequenti vero tempore prædictus Archiepiſcopus cepit filium Ducis Carinthiæ, cuius liberatio magna occaſio fuit, quod pax inter ipſos extitit reformata. Super qua reformatione Hainricus Ratiſponenſis Epiſcopus vna cum Ludvvico Duce Bauariæ ſollicite laborauit: qua concordia durante vix ad tres annos vel paulo plus, Dux Auſtriæ obſedit oppidum Raſtat * ad duos menſes & modicum amplius, à qua obſidione tandem propter inopiam victualium, quæ per anguſta montium adduci ſufficienter non poterant, dicitur receſſiſſe, quia & Dux Otto cum exercitu vſque in Saltzpurgam proceſſerat contra ipſum.

** al. Raſtun.*

MCCXCIV.

Celeſtinus V. Pp.

Celeſtinus V. de Terra Laboris natione, prope Sullonem electus fuit die Iunii, feditque menſes quinque, dies quinque, & vacabat ſedes dies decem. Hic prius vocabatur frater Petrus de Murrone, ordinis qui dicitur S. Damiani, ſub regula S. Benedicti degebat in magna auſteritate vitæ, multos habens diſcipulos in illis circumuicinis partibus, quibus ipſe præerat quaſi pater. Huius electio admiranda & oppoſita * fuit: perſtiterant enim Cardinales per duos annos, & amplius, fixi & diuiſi in voluntatibus, nequeuntes concordare; & tandem audita de ſanctitate fratris huius Petri, ipſum elegerunt in Peruſio, quo Cardinales tranſtulerunt ſe de Roma poſt obitum Nicolai IV. Et miſerunt Cardinales in die electionis ſuæ decretum ad ipſum, qui tunc erat in partibus Aprucii in habitaculo ſuo colens Deum, & poſtmodum venerunt ad ipſum, & in Aquilia in Eccleſia S. Mariæ de Colomadio in feſto Decollationis S. Iohannis Baptiſtæ conſecratus & coronatus fuit. Deinde iuit Neapolim, vbi fecit vnam ordinationem Cardinalium magnam, inter quos erant duo de ordine ſuo. Hic homo

Dei

Dei in ſecularibus rebus minus expertus, Theologiæ & orationi deditus fuit, elegitque magis abiectus eſſe in domo Dei, & habere ſecum; vnde edita prius à ſe conſtitutione, *Quod Papa poſſit papatui cedere*, ipſe in vigilia S. Luciæ Neapoli in conſpectu fratrum Cardinalium reſignauit papatus oneri & honori, deponens ibidem papatus inſignia; & exuit ſe papatus indumentis, & poſt ceſſionem ſuam latere voluit, & redire ad eremium ſicut prius: ſed comprehenſus in fuga permiſſu Bonifacii ſucceſſoris ſui reductus fuit, in caſtro Fumonis in cuſtodia Bonifacii Papæ retentus; ne deinceps ab aliquibus tunc dubitantibus, vtrum Papa papatum poſſet reſignare, in ſcandalum ipſius Bonifacii & Eccleſiæ pro Papa haberetur. Hic prius & poſterius dictus fuit frater Petrus de Mutrone, & poſtea ſuperuixit annum, menſes IV. Hic multis claruit miraculis, & à Clemente V. Papa ſub nomine S. Petri canonizatus fuit.

c.1. De renunciat. in 6.

Bonifacius VIII.PP.

Infra anno 1311.

MCCXCIV.

Bonifacius VIII. Papa natione Campanus de Anagnia electus fuir Neapoli in antevigilia Natiuitatis Domini, prædeceſſore ſuo viuente, ſeditque annos octo, menſes nouem, vacabat ſedes dies decem. Hic prius vocatus fuit Benedictus Gaterani, & primo fuit ſolennis aduocatus in Curia, deinde Domini Papæ notarius, & poſt circa S. Martini in montibus presbyter Cardinalis, & tandem Papa. Hic ſtatuit feſta Apoſtolorum, quatuor Euangeliſtarum, quatuor Doctorum Gregorii, Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii ſub honore duplicis feſti celebrari. Villam Appanienſem in nouam ciuitatem erexit, & ciuitatem Preneſtinam epiſcopatus honore priuauit, & eam ſubuerti fecit.

Eodem anno orta eſt diſcordia inter Regem Franciæ ex vna parte, & Edwardum Regem Angliæ ex altera: & Adolphus Romanorum Rex plus fauens Regi Angliæ, repetiuit à Rege Franciæ regnum Arelarenſe, & quaſdam alias terras & prouincias, quas dicebat eſſe Imperii: inſuper & ſpineam coronam Domini, quas niſi redderet, eas quod in manu forti vellet requirere demandauit, & ob hoc multi Comites & nobiles, ſicut Comes Flandriæ & de Bar, & alii ſe eidem Regi Franciæ oppoſuerunt, qui ei antea conſueuerant adhærere. Propter quod prædictus Rex Franciæ anno Domini.

Arelatenſe regnum.

MCCXCV.

eduxit ſuper eoſdem Comites adeo magnum exercitum, quod in eo dicebantur plus quam XXX. millia Iudæorum eſſe, quos etiam primi belli auſpiciis exponere cogitabat.

Eodem anno mortuus eſt Ludvvicus Comes Palatinus Rheni Dux Bauariæ, in partibus Rheni apud Haidelbergk in caſtro, in ea camera (dicitur) vbi natus fuit, & reliquit duos filios, quorum primogenitus videlicet Dominus Rudolphus duxit in vxorem filiam Adolphi Regis, Mechtildem de Naſſovv nomine.

Ciues Ratiſponenſes cœperunt ædificare antemuralia ciuitatis ſuæ, opus decorum & forte munimentum, & à Clero ciuitatis eiuſdem pro eodem opere contributionem cum multa inſtantia exigebant. Sed Adolphus Rex Romanorum eodem tempore infra Paſcha & Pentecoſten veniens Ratiſponam, & proponente ſibi Hainrico Ratiſponenſi Epiſcopo, hanc actionem cognoſcens, eoſdem ciues per ſeipſum & conſiliarios ſuos exhortatus eſt, & monuit vt nihil à Clero ratione huius operis exigerent, ſed eum conſueta & conceſſa à Deo & Romanis Principibus gaudere permitterent libertate. Renouauerat ſiquidem eidem Clero ad petitionem eiuſdem Hainricus Ratiſponenſis Epiſcopus nuper ante apud Franckfurt quoddam priuilegium olim Friderici Romani Imperatoris, quod incepit: *Ad decus & decorem, &c.* & fere de verbo ad verbum in libro *Vſus Pheodorum* eſt expreſſum, quod multam & maximam libertatem Cleri continet, pœnasque infligit grauiſſimas his, qui contrarium eidem priuilegio auſi fuerint tentare, quod priuilegium in præſentia ſua per Heinricum Brixienſem Epi-

Immunitas Cleri.

ſcopum eisdem ciuibus legi fecir, vnde ipſi ciues ab eadem actione ceſſauerunt, & permiſerunt vſque huc clerum gaudere debita libertate.

MCCXCVI.

Papa fecir proceſſus contra Columnienſem, eo quod Stephanus de Columna theſaurum ſuum deprædatus fuerat. Deinde Iacobus & Petrus de Columna Cardinales videnres contra ſe Papam commotum, libellum famoſum fecere contra ipſum, quem ad multas mundi parres miſerunr, aſſerentes in eo ipſum non eſſe Papam, ſed ſolummodo Celeſtinum. Vnde citati à Bonifacio non venientes, tandem fuerunt ſicut ſchiſmatici condemnati, & priuati capellis rubeis, beneficiis eccleſiaſticis & cardinalatus titulo. Inſuper bona eorum & filiorum Ioh. de Columna, Agapeti, Stephani & Scarræ fuerunt pariter confiſcata, in die Aſcenſionis Domini anno ſequenti. Prædicti vero Iacobus & Petrus à facie Bonifacii perſequentis latuerunt, donec Bonifacius mortuus & ſepultus fuir.

Septimo Kalend. Auguſti Hainricus Ratiſponenſis Epiſcopus, dictus de Rotenegk moritur. Poſtquam enim in die B. Iacobi Apoſtoli, quem ſpeciali conſueuir venerari honore, cum multa deuotione Miſſarum ſolennia perſonaliter celebraſſet, & cum clero & populo ſe in menſa refeciſſet, hora veſperarum incepir ſubito corporis viribus deſtitui, & ſic in die altera exſpirauit, qui miræ prouidentiæ & ſagacitaris extitir: in tantum etiam quod anniuerſarium ſuum viuus & ſanus plus quam quatuordecim annos ante mortem ſuam inſtituit, & eiuſdem celebrarioni, cum candelarum accenſione & pulſatione (quæ conſueuir fieri in funere Epiſcopi) vigiliis & miſſis annis ſingulis interfuir; ſepulchrum ſimiliter ſibi longe ante XII. fabricauit, & præuidit iuxta altare B. Virginis in maiori veteri Eccleſia Ratiſponenſi; ſimiliter trucam* etiam, in qua ſepeliri debuir, cum veſtibus funeralbus ibidem impoſitis, in memoriam continuam mortis ſuæ per eoſdem annos habuit locatam à latere lecti ſui. Item in ſpiritualibus mirabiliter prouidus extitit, non ſolum vetera ſtatuta ſeruando, immo & multa noua ſalubriter condendo. Muſicam primus in choro Ratiſponenſi cantari ordinauit, libros eiuſdem artis ſecundum cantus & chori conſuetudinem prouidendo, Eccleſiam Ratiſponenſem etiam multis pretioſis decorauit ornamentis, crucibus, calicibus aureis & argenteis, gemmis pretioſis inſertis, cappis, caſulis Dalmaticis, item vexillis, cortinis libris, & aliis, quibus fuit ante ſua tempora quoddammodo omnimodis deſtitura. Item primus Latinum* vinum canonicis ad præbendam quibusdam certis temporibus dari inſtituir, præbendam etiam eorum in multis auxit. Monaſteria monachorum & monialium ſæpe cum multa prouidentia viſitauit, & inuenire non poſſum, quid ei in temporalibus & ſpiritualibus defuerit: qui pro tempore ſuo adeo diſcordantium factus eſt reconciliatio, quod non ſolum Bauaria, immo & vicinæ terræ per ſuam induſtriam & laborem pacis pulchritudine floruerunt. Rexit autem Ratiſponenſem Eccleſiam nouendecim annis.

*trabem, loculum.

In die B. Petri ad vincula electus eſt in Ratiſponenſem Epiſcopum Dominus Conradus de Lumppurg vir ingenioſus & ingennus, tunc Ratiſponæ ſummus Præpoſitus, in manſuetudine ac pietate Moyſi coæqualis.

MCCXCVII.

Bonifacius Papa VIII. ſextum librum Decretalium, quem fieri fecerat, publicauit. Anno ſequenti reconciliauit ſibi & Eccleſiæ Alfonſum Regem Arragonum, & abſoluit à ſententia excommunicationis, & regnum Arragonum ſibi reſtituir, regnumque Sardiniæ ſub certis pactis ſibi conceſſit. Tunc Reate, vbi Papa reſidebat, & in vicinis partibus in feſto S. Andreæ maximus erat terræmotus, & multa ædificia diruit, & pluribus diebus, non tamen continue durauit; ita quod Papa ibidem apud Prædicatores in tentoriolo de ſubtilibus lignis facto quieuit, & homines de nocte ad campos fugerunt. Illis diebus fecit Papa IV. Cardinales, & poſtmodum alio tempore duos Cardinales fecit.

Adolphus

Adolphus Rex Romanorum eodem anno præparans ſe cum militia ad inuadendum Regem Franciæ impeditur, quia Moguntinus Archiepiſcopus, Rex Boemiæ, Albertus Dux Auſtriæ, duo Marchiones de Brandeburg, & Dux Saxoniæ congregati in die Pentecoſtes (quo idem Rex Boemiæ per Dominum Moguntinum coronabatur Pragæ) condixerunt diem, in quo apud Egram conuenire deberent, vt contra prædictum Romanorum Regem conſpirationis ſuæ intentum perficerent: ſed per potentiam ipſius regis impediti, in loco condicto non poterant conuenire, ſed apud quoddam oppidum Boemiæ nomine Chadam conuenerunt prædicti ſocii Archiepiſcopi Moguntini, qui per malitiam regis obſeſſus in quodam caſtro eſt à ſuo itinere retardatus, & ob hoc eorundem Principum, qui ſe dicebant alium regem velle eligere machinatio in ridiculum eſt conuerſa. *Conſpiratio in Adolfum.*

Rex Franciæ congregatis quaſi omnibus viribus ſuis & exercitu magno valde, in quo dicebantur eſſe præter alios bellatores multa millia phaleratorum equorum, intrauit in Comitatum Flandriæ, & modum * regis Angliæ (cuius filiam Comes Flandriæ habuit in vxorem) obſedit: ciuitates eiuſdem terræ, videlicet Bruck, Eyper, & Gandauum.

Mortuus eſt Remboto Eiſtetenſis Epiſcopus, cui ſuccedit Dominus Conradus dictus Peſſenhauſen Ratiſponenſis Eccleſiæ canonicus & archidiaconus, vir multæ induſtriæ & ſagacitatis.

Ciuitas Ratiſponenſis per Dominos Ottonem & Stephanum Duces Bauariæ impugnatur, & prohibentur per eosdem ad eam deduci victualia; vnde & ciues forum in Apach exuſſerunt. Tandem per diligentiam Domini Conradi Ratiſponenſis Epiſcopi cum ipſis Dominis Ducibus ad gratiam & concordiam redierunt.

MCCXCVIII.

Circa medium Quadrageſimæ Dominus Albertus Dux Auſtriæ, filius quondam Domini Rudolphi Romanorum Regis, cum fauore Domini Ottonis Ducis tranſiuit Bauariam cum exercitu, habens ſecum quoſdam Auſtrales, paucos tamen Vngaros & Boemos, & ad partes Rheni veniens per auxilium Domini Moguntini Archiepiſcopi, & Argentinenſis & Conſtantienſis Epiſcoporum, & quorundam nobilium ibidem, maiorem fortitudinem collegit, & contra Adolfum Romanorum Regem ad bella ſe expoſuit. Qui Rex illuſtrium Principum Dominorum Ottonis prædicti & Rudolphi Comitis Palatini Ducum Bauariæ, & quarundam ciuitatum Imperii, vtputa Spira, Wormatia, auxiliis iuuabatur: & eidem Duci Auſtriæ (qui iam ſibi nomen Regis aſſumpſerat) poſt multos circuitus hinc inde habitos in loco qui dicitur Haſenpuhel, cum propria feſtinatione (quæ in rebus bellicis & magnis exercitibus non expedit) occurrit in die Proceſſi & Martiniani, & prædictis Dominis Ducibus Bauariæ dimicantibus in prima acie, per nouum bellandi genus ſcilicet gladios præacutos, omnes eorum dextrarii ſunt occiſi, adeo vt & ipſi Principes Bauariæ vna cum multis ſuis nobilibus equis priuarentur: ſed adhuc animi virtute non fracti ſuper infectorum hominum & equorum ſtantes cadauera, longo tempore cum hoſtibus dimicarent. Propter occiſorum enim equorum aggerem hoſtes equites eos accedere non valebant, quod & ipſi vice verſa per ſimilem ſtragem equos perdiderant. Prima igitur ſic dimicante acie ipſe Rex volens cum ſua turba eis ſuccurrere, & præcedendo ſuam aciem (in qua te erat peritiſſimus) ordinare, equo ſuo cadente ex infortunio ante ingreſſum ad bellum cecidit, & ab eodem equo grauiſſime eſt concuſſus: adeo vt cum à ſuis reſtitueretur in equo, minime ſui compos eſſet, & ſic omnes * ad bellum veniens quia & galeam præ debilitate recente ferre non potuit, & hoſtibus expoſuit minus caute, ſubito eſt occiſus, & caruit benedictione imperiali, vt patet per hos verſus: *Adolfi & Alberti conflictus.*

Annis millenis tranſactis, octo ducentis,
Et nonaginta, Proceſſi, Martiani,

Præualet Albertus Rex, ſite necatur Adolphus.

Prædictis adhuc Dominis Ducis Bauariæ locum ſuum tenentibus (vt eſt dictum) ſed Rege mortuo, ipſi Duces ſe apud Haydelberg receperunt, Dominus tamen Otto Dux erat tribus grauibus vulneribus ſauciatus, in tantum quod mortis periculum vix euaſit. Qui etiam Dominus Otto Dux quum prædictum ſequeretur ad partes Rheni, & caſtra metatus eſt, Comes Albertus de Haigerloch, auunculus Domini Alberti Ducis Auſtriæ, ipſum Dominum Ottonem Ducem improuiſe inuaſit cum longe maiori equitum & peditum copia, quam idem Dux habuerit illa hora, de quo tamen idem Dux ipſo Comite & fere cccc. de ſuis occiſis triumphauit. Dicitur etiam, quod in ipſo conflictu Regis & Ducis pauci homines, ſed mille cccc. dextrarii ſunt occiſi.

ALBERTUS Rex. Poſtmodum vero Rege ſepulto apud monaſterium Roſenthal eiusque filio capto Electores Imperii præfatum Ducem Albertum Auſtriæ in Regem Romanorum apud Francenfurt vnanimiter elegerunt. Albertus vero Rex Romanorum imperauit apud Teutonicos annis decem, fuitque Rudolphi filius & Dux Auſtriæ. Hic quum prædeceſſorem occidiſſet, electus fuit Aquiſgrani in Regem, miſitque ſolennes nuntios anno ſequenti ad Papam Bonifacium VIII. pro approbatione electionis ſuæ: quem idem Papa multis allegatis rationibus repulit prima vice, & aſſeruit eſſe nullam. Poſtquam vero ſuborta eſt grauis diſcordia inter eundem Papam & Philippum Regem Franciæ, idem Bonifacius Albertum Imperatorem approbauit, eidem ſubiiciens regnnm Franciæ, ſicut alia regna.

Patauienſium ſeditio. Ciuitas Patauina ſe Domino ſuo Patauienſi Epiſcopo Werhardo oppoſuit, & tam Epiſcopus quam Canonici ciuitate exeuntes eam per excommunicationem in certas perſonas & interdictum in locum ſpiritualiter, & etiam per machinas à monte S. Geroii, & aliis modis licet non multum fortiter, eosdem ciues fortiter ciuiliter impugnarunt. Volebant enim prædicti ciues habere magiſtrum ciuium, conſules & rectores ciuitatis à ſe electos, & ſigillum ſpeciale, & campanas iam erexerant ad eorum conſilium conuocandum, & ſic intendebant more Regalium ciuitatum, vtpote Ratiſponæ, non regi mandatis Epiſcopi, ſicut ante conſueuerant, ſed propriis rectoribus & magiſtro, & ſuper prædicta diſcordia tam ipſe Epiſcopus quam ciues Albertum Regem in Curia, quam celebrauit apud Nurnberg, acceſſerunt ſuas querimonias proponentes. Prædictus vero Rex non per formam iudicii, ſed per arbitrium eosdem ciues cum Epiſcopo concordauit, ita videlicet quod ſigillum & campanas Epiſcopo tradiderunt, quarum vna etiam in Eccleſia S. Stephani Patauienſis habetur. Promiſerunt etiam prædicti ciues memorato Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus de cætero fideliter obedire, nec ſimilia attentare, & inſuper coacti ſunt dare duo millia librarum Patauienſium pro emanda.

Iudæorum facinus, & strages. Exorta eſt fama quædam de Iudæis, quod corpus Dominicum in mortario contuderint, & ſanguis in multa quantitate emanauerit, qui poſtea à Iudæis non poterat occultari, & ob hoc omnes Iudæi in Herbipoli, Nurnberch, Rotenburg, & etiam per totam Franconiam per inſultum populi, & quosdam qui ſe in magna multitudine collegerant, & quendam qui Rintflaiſch dicebatur (quem pro Principe elegerant) volentium vindicare tam recentem iniuriam Saluatoris, incendio ſunt cremati. *Rintfleiſch.* Et adeo valida fuit eorum perſequutio, quod etiam caſtrum regale in Nurnberch, caſtrum prope Nouum Forum, vt de aliis oppidis Franconiæ taceam, in quibus ſe Iudæi cum armis defenſionis coniunctis Chriſtianis non paucis receperant, ſint in breui diei ſpatio expugnata, & tam ipſa caſtra, quam Iudæi & Chriſtiani ibidem incendio perierint: *Neumarck.* quod & durum eſt dictu, licet durius ſit factu. Iudæi ſeniores timentes, ne pueri & fœminæ Baptiſma, vt ignem euaderent, peterent, eos propriis manibus ante ſe ignibus ſubiecerunt, & ipſimet poſtmodum inſilierunt in ignem. Arma etiam & pecuniam, ne Chriſtianis

ſtianis cederent, prius quam ſe ipſos flammarum voragini tradiderunt. Et apud Babenberg, & etiam Ernberch contigit illud idem. Ciues vero Ratiſponenſes ſuam volentes honorare ciuitatem, ipſos Iudæos aliter quam iudicio occidi & deſtrui vetuerunt, dicentes quod voluntati Dei in Iudæorum interfectione nollent reſiſtere: ſed expectare donec de hoc, quod hæc vindicta eſſet à Domino, eis fieret maior fides: & ſic Iudæi Ratiſponæ licet cum magna difficultate vſque hodie incendium euaſerunt.

MCCXCIX.

Albertus rex Romanorum celebrauit curiam ſolennem cum Principibus Alemaniæ apud Nurnberch, cui interfuerunt Colonienſis, Treuirenſis, Moguntinenſis, Saltzpurgenſis, Archiepiſcopi, & Ratiſponenſis, Patauienſis, Friſingenſis & alij Epiſcopi multi, item rex Boemiæ, Dux Bauariæ, Rudolphus Comes Palatinus Rheni, Duces Karinthiæ, & alij nobiles multi. In eadem curia edixit leges quæ inferius continentur, & filium ſuum primogenitum pro Duce Auſtriæ deputauit, cui etiam poſtmodum, videlicet anno 1301. filiam Philippi regis Franciæ N. natam ex filia Ducis Brabantię, vxorem copulauit, & ad terram Auſtriæ eſt deducta.

Circa idem tempus Bonifacius Papa fecit, & ad generalia ſtudia ſub bulla tranſmiſit Sextum Decretalium; in quo multa quæ antea erant in ſcholis & in iudicijs ambigua, declarauit. Et duos Cardinales depoſuit, vt patet clarius in eodem. Item controuerſias & materias quæſtionum inter Epiſcopos, Prælatos & clerum ex vna parte, & fratres Prædicatores & minores ex altera, quæ iam per plures annos ſuſcitatæ, durauerant, & de quibus ſuperius in hoc loco fit mentio, decidit, vt etiam patet in quadam litera incipiente, *Bonifacius epiſcopus ſeruus ſeruorum ſuper cathedram præminentia.* *Sextus Decretalium.*

Sarracenorum Rex N. habito conflictu cum Soldano Babyloniæ, conſilio & auxilio quorundam Chriſtianorum eum deuicit, & ob hoc ſe baptizari fecit, & terram ſanctam promiſit tradere cultui Chriſtiano, quam cum quidam fratres de domo Teutonica cum magiſtro eorum intraſſent, & *.

Chunradus de Luppurch ſine liberis moritur, & caſtrum Luppurch cum pertinentijs ſuis ad Dominum Conradum Ratiſponenſem Epiſcopum fratrem prædicti Conradi, tanquam ad verum heredem deuoluitur, & ab eo Ratiſponenſi Eccleſiæ perpetuo donatur, quod etiam caſtrum multis ſumptibus & laboribus eſt obtentum. *Luppurg.*

MCCC.

Papa Bonifacius VIII. fecit indulgentiam plenam omnium peccatorum omnibus viſitantibus limina Apoſtolorum Petri & Pauli, & finientibus ibi quindenam infra ipſum annum, & ſtatuit eandem indulgentiam in omni anno centenario ab omnibus viſitantibus eadem limina ſanctorum ſacra ſic haberi. Et factus fuit Romæ concurſus magnus populorum de toto orbe. *Iubilæum.*

v. Kal. Iulij Otto & Stephanus Duces Bauariæ fere cum CC. nobilibus terræ ſuæ apud Landshut gladijs militaribus accinguntur: & memoratus Stephanus Dux priori anno duxerat in vxorem dominam Ieuttam filiam Polotonis Ducis Poloniæ.

Nauale bellum habitum eſt inter Venetos ex vna parte, & Ianuenſes ex altera, & victis Venetis circa XXX. M. perierunt armis & mari, captiui à Ianuenſibus X. abducti ſunt.

Mortuus eſt rex Andreas Vngariæ ſine heredibus; & Bonifacius Papa deputauit pro Rege ibidem N. nepotem Caroli quondam regis Siciliæ, natum ex filia Rudolphi quondam Romanorum regis; qui etiam anno ſequenti eſt in Strigonia coronatus, licet rex Boemiæ N. pro N. filio ſuo idem regnum, & etiam multi alij aſpirarent.

NOTANDVM. Huc vſq; perducta eſt pars Chronicæ ab Heinrico Sterone. Cætera quæ ſequuntur, ſcilicet à prædicto anno, augmentarunt Frater Vdalricus Welling, & frater eius Conradus, Monachi monaſterii S. Vdalrici & Affræ Auguſtæ, ordinis S. Benedicti.

Anno incarnationis Domini MCCCI.

Bonifacius Papa, qui contra Philippum Regem Franciæ plura conceperat, prouocatus tranſmiſit literas ſuas eidem Regi ad perpetuam rei memoriam: in quibus mandauit eidem Regi, quod cum ipſe Papa Dominus eſſet in ſpiritualibus & in temporalibus in vniuerſo mundo, volebat vt recognoſceret regnum Franciæ ab eodem: & contrarium ſentire hæreticum iudicabat. Fueruntque literæ eius in regno Franciæ coram pluribus concrematæ, & ſine honore remiſſi nuncij qui portauerunt. Et tunc Rex idem artari fecit omnes vias & exitus regni ſui. Quo anno idem Papa excommunicauit omnes impedientes qui veniebant ad curiam Romanam. Poſtea idem Rex conuocatis Prælatis, Baronibus ac Comitibus regni ſui, Pariſijs concilium celebrauit, petens conſilium & auxilium contra Papam prædictum, & obiecta ſunt eidem Papæ crimina & titulus hæreſis, ſuoque prædeceſſore viuente intruſio & ingreſſus illegitimus ad Papatum, & quod ei non eſſet parendum, fuitque facta contra ipſum prouocatio ad concilium generale.

MCCCII.

Menſe Iulio prope contractum fuit campeſtre bellum inter Gallicos & Flandrenſes, vbi flos militiæ Gallicanæ miſerabiliter cecidit, non tam virtute hoſtium quam in cautela Gallicorum pugnantium irruentium inconſulte, ibique mortuus eſt Robertus Comes Atrebatenſis, Rudolfus de Nigella, Comeſtabulus regis Franciæ, & nobiles plures, Barones & milites in foueis & foſſatis, vbi cum caderent minime ſurgere præualebant.

Kal. Nouemb. Romæ Bonifacius Papa celebrauit concilium contra Philippum regem Franciæ, quod per annum & amplius conuocauerat, ad quod concilium plurimi magni Prælati conuenerunt.

Anno ſequenti Papa excommunicauit Philippum regem Franciæ, quod pecuniam extra regnum ſuum portare non permiſit, & Alberti regis Romanorum electionem admiſit, ſubijciens ſibi regnum Franciæ.

Eodem anno apparuit cometa in Autumno in occidentali parte in ſigno ſcorpionis, aliquando ad orientem, aliquando ad occidentem radios ſuos emittebat, & durabat per menſem.

S. Armannus. Tunc corpus cuiuſdam nomine Armanni, quod XXI. annis tanquam ſanctum in Eccleſia Ferrenenſi extiterat veneratum, fuit ſtudio & mandato inquiſitorum hæreticæ prauitatis in illis partibus exhumatum & combuſtum tanquam damnati hæretici, & eius ara pretioſa deſtructa fuit. Hic Papa conſtitutionem fecerat, in qua ſe Dominum ſpiritualem & temporalem in vniuerſo mundo aſſerebat, vnde requiſiuit regem Franciæ Philippum, vt à ſe regnum ſuum recognoſceret, quod rex Franciæ contempſit.

Bonifacius captus. Sequenti anno in vigilia Natiuitatis S. Mariæ Bonifacius in Anagnia ciuitate ſuæ originis cum curia reſidens in gente ſua, conſcijs aliquibus domeſticis ſuis proditus fuit, & à ſuis quaſi ſolus derelictus, ab inimicis vexillifero Guillelmo de Nogareto, de S. Felice diacono Tholoſano, complicibus & conſentaneis Columnenſibus captus & detentus fuit: in qua captione Papa poſita ſibi cruce & Sanctorum reliquijs Philippum regem, quo procurante capiebatur, vſque in quintam generationem fertur maledixiſſe, & dictum Guuilelmum hæreticum & hæretici filium oſtendiſſe, nec in manibus inimicorum ſuorum vnquam territum fuiſſe, & theſaurus ſuus deprædatus fuit cum ignominia magna Eccleſiæ, & poſt tertia die liberatus fuit. Deinde iuit Romam, & XXXV. die à captione ſua Romæ obijt, V. Idus Octobris, & ſepultus fuit in Eccleſia S. Petri.

MCCCIII.

Benedictus Pp. Benedictus Papa XI. natione Lombardus de Teruiſio electus fuit XI. Kal. Nouemb.

Nouembr. & coronatus ſequenti dominica, & ſedit menſes VII. dies XVII. & vacabat ſedes X. menſes, dies XXIX. Hic prius vocabatur frater Nicolaus in ordine prædicatorum, à XIIII. ætatis ſuæ anno religioſe nutritus & conuerſatus, Lector extitit multis annis, & poſt Prior prouincialis Lombardiæ, deinde magiſter ordinis fuit, & inde ad cardinalatum & Hoſtienſem Epiſcopum, & inde aſſumptus fuit ad Papatum. Hic in aduentu Domini duos cardinales fecit, quorum vnus frater Guillelmus Anglicus magiſter in Theologia, quem viuentem credidit, ante in æſtate obierat, loco cuius alium fecit. Hic denuntiauit publice excommunicatos generaliter auctores ſceleris Bonifacij prædeceſſoris ſui, & nominatim Gulielmi de Nagareto, & Scarram de Columna, cum quibuſdam alijs.

MCCCIV.

Papa Benedictus X I. reconciliauit Iacobum & Petrum de Columna olim à cardinalatu à prædeceſſore ſuo priuatos, ad Eccleſiæ vnitatem, ſed non ad cardinalatum, reſtituens eis, quæ ſua fuerunt, quæ tunc Eccleſia tenebat.

Papa iuit Peruſium, & diſcidium ſubortum inter Bonifacium Papam & regem Franciæ ſedauit, & priuilegia & libertates quibus ipſum regem Bonifacius priuauerat, ſibi reſtituit, & conceſſit ſicut antea quæ antiquitus habebat. Hic obijt Peruſij Non. Iulij, & ſepultus ibidem in Eccleſia fratrum Prædicatorum ante altare, & dicitur miraculis claruiſſe; & vacauit ſedes per annum illum ſequentem vſque ad diem V. Non. Iunij, Cardinalibus inclusis ſtantibus, & licet multum arctatis a Peruſinis vſque tunc non volentibus concordare.

MCCCV.

Clemens V. Pp. à quo Clementina.

Clemens V. natione Vaſco qui de loco Wandam dicitur, Burdegalenſis diœceſis, ex parte Bernhardo milite, electus fuit in Peruſio V. Non. Iunij, & ſedit annis VIII. menſes X. dies XV. & vacabat ſedes annis duobus, menſes III. dies XVIII. Hic antea vocabatur Bernhardus de Gotho, & poſtea fuit Epiſcopus Conuennarum, & poſt Burdegalenſis Archiepiſcopus, & dum Pictauienſem viſitaret prouinciam, Papa efficitur, & inde redijt Burdegalis Idus Iulii ſequentis, vbi adhuc more Epiſcopi ſe gerebat, decreto electionis ſuæ non recepto. Et poſt in craſtinum S. Mariæ Magdalenæ recepit à Cardinalibus ſibi miſſis ſequenti die in Burdegalenſi eccleſia, in prælatorum & Baronum præſentia: Clemens voluit appellari, deinde coronatus fuit XVIII. Kal. Decemb. in Lugduno, cumque de loco coronationis eum maxima comitiua procederet, concurrentibus & prementibus ſe turbis cupientibus Papam coronatum videre, depulſa maceria cuiuſdam muri corruit prope Papam, & cecidit corona de capite eius, & in tantum auulſus fuit carbunculus pretij V I. M. florenorum, nec Papa læſus fuit, licet Iohannes Dux Ocitaniæ cum vndecim alijs colliſi intra paucos dies obierunt, vnde plurimi admirati varia vaticinabantur. Hic XVIII. Kal. Ian. fecit vnam ordinationem XII. Cardinalium, inter quos fuerunt Iacobus & Petrus de Columna olim per Papam Bonifacium priuati cardinalatu: poſt reuocauit duas conſtitutiones Bonifacij Papæ, in quarum vna continebatur, regem Franciæ Romanæ Eccleſiæ temporaliter & ſpiritualiter eſſe ſubiectum, & inſertam VI. libro, qui incipit: *Clericos laicos cum omnibus ipſis conſequitur.* Eodem anno confirmauit regem Arragonum in regno Bardaniæ. Poſt Papa iuit Burdegalam cum curia, & inde Pictauis ad concordandum regem Franciæ Philippum & Eduuardum regem Angliæ.

MCCCVI.

Iudæi.

In feſto S. Mariæ Magdalenæ de voluntate regis Franciæ omnes Iudæi in regno ſuo capti fuerunt vna die, confiſcatis bonis eorum, poſtea expulſi ſunt à regno Franciæ minime reuerſuri. Hoſpitalarij cum exercitu Chriſtianorum oppugnare cœperunt inſulam Rhodum cum circa adiacentibus inſulis circiter quinque quæ à Turcis inhabitantur, & ceperunt ab initio aliquas inſulas & caſtella, ſteteruntque in pugna & conflictu pariter obſidentes & obſeſſi annis quatuor, & finaliter Turcos expulerunt.

Hoſpitalarij.

MCCCVII.

Templarii. III. Idus Octobris capti fuerunt primo Templarij vbique in regno Franciæ inopinatè, propter profanam impietatem ipſorum & exſpuitionem ſuper in opprobrium crucifixi: fueruntque plures ex eis de maioribus illius ordinis confeſſi ſuę profeſſionis ritum excuſabilem, quę à nemine potuerant vnquam ſciri: plurimi tunc ex eis licet ſubiecti tormentis, talia confiteri nolebant. Demum Clemens V. Papa, & Cardinalis, quibus huiuſmodi profana profeſſio incredibilis credebatur, certiorati ex confeſſione ipſorum Templariorum, mandauit, Templarios vbique capi & inquiri contra ipſos.

Dulcinus hæreticus. Eodem anno in cœna Domini inquiſitores hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ congregato exercitu cum prædicatione crucis & plena indulgentia peccatorum, contra Dulcinum Nouarienſem hæreſiarcham, multos diſcipulos habentes moram in montibus Nouarienſibus, vbi tunc multi ex eis propter immenſa frigora & famem deficientes in ſuis erroribus perierunt, Dulcinus cum L. circiter perſonis, & Margarita conſorte ſua in ſcelere captus fuit, & occiſi inuenti fuerunt ibi mortui CCCC. hæretici & amplius, quæ Margareta ante oculos dicti Dulcini membratim conciſa fuit, dehinc & ipſe Dulcinus membratim conciſus, amborum membra cum quibuſdam complicibus ſuis combuſta fuerunt.

Albertus Rex à filio fratris ſui, eo quod ipſum Ducatu Sueuię priuauerat, occiſus fuit, & caruit benedictione imperiali, vt patet per hos ſubſequentes.

Millenis tricendenis bis quatuor annis,
In Maio menſe, Rex Albertus perit enſe;
Per q; Ducem Sueuum Iohannem rumor in auum.
O Deus hoc factum furtim fuit Impadis actum.
Feſtum Waldpurgæ facit hoc facinus quoq; noſſe,
Chriſtus ab æternis defendat eum modo pœnis.

MCCCVIII.

Henricus VII. imperauit annis V. Hic cum Comes fuiſſet Lutzenburgenſis, electus fuit in Franckfurt in feſto S. Catharinæ, & in Epiphania ſequenti coronatus fuit Aquiſgrani.

Henricus VII. Imp. In Feſto S. Iohannis ante portam Latinam combuſta eſt Eccleſia S. Iohannis Baptiſtæ in Laterano: in vrbe fuit magna lamentatio, Romæ quaſi ſuper ſe diuinum iudicium reputantes Eccleſiam reficere ſtuduerunt.

MCCCIX.

Hainricus Romanorum Rex miſit Auinionem duos Epiſcopos, & tres comites, petens coronam imperij ſibi dari ab ipſo. Qui Papa electione eius admiſſa, ipſum voluit de cetero Regem Romanum appellari, & quod poſſet agere quæ Regis erant, & Romæ eum coronare ſe promiſit à feſto Purificationis per duos annos.

Veneti. In Cœna Domini Papa Clemens anathematizauit Venetos, & priuauit eos conſortio aliarum ciuitatum, & perſonas & res ipſorum expoſuit volentibus occupare, & religioſos omnes de locis ipſis ſubiectis mandauit ipſos exire, quia Veneti Ferrariam contra Eccleſiam occupauerant, propter quod Papa dominum Arnoldum de Plagaia diaconum Cardinalem legatum à latere ad partes illas miſit, qui ſequenti menſe Auguſti in feſto S. Auguſtini cum multo ſanguine Ferrarienſium & Venetorum in prælio iuxta Badum Farraciam recuperauit, vbi illa die dicuntur occiſi fuiſſe V. M. hominum. Tunc etiam vltima Ian. erat eclipſis ſolis.

MCCCX.

Hic Papa fecit ſecundam ordinationem de Cardinalibus. Anno ſequenti Papa excuſauit Regem Franciæ de his quæ egerat contra memoriam Bonifacij Papæ: & Guillelmus de Nogareto ab excommunicatione ob præfati Bonifacij Papæ captionem, iniuncta ſibi pœnitentia abſolutus fuit: qui tamen horrenda morte dicitur vitam terminaſſe.

Fuerunt pluuiæ multæ & inundationes, & ſubſecuta eſt magna ſterilitas bladi & vini, qualem ſe nemo tunc meminit audiuiſſe, & in pluribus locis panis non inue-

inueniebatur ad vendendum, & pauperes beſtiarum more herbas comederunt. Tunc Pariſijs diuerſis partibus LXX. Templarij vel circa, proprijs confeſſionibus de profeſſione ſua profana metu tormentorum conuicti, vt ipſi templarij dicebant ſine tormentis aſſerentes ipſos ſe fuiſſe mentitos, combuſti fuerunt. Tunc Rhodus cum cæteris inſulis vicinis Chriſtianis ſubiugata fuit. Tunc Imperator intrauit Italiam, & Mediolani ab Archiepiſcopo Mediolanenſi coronam vnam aſſumpſit Imperij. Poſt Imperator Brixiam obſedit, vbi frater Imperatoris cum multa ſtrage hominum occiſi fuerunt, & ſequenti anno ciuitas reddidit ſe voluntati Imperatoris.

MCCCXI.

Hic Papa Viennæ concilium generale conuocauerat cuius concilij v. ſeſſio inchoata fuit XVII. Kal. Nouemb. vbi de paſſagio vltramarino & de recuperatione Terræ ſanctæ tractabatur, per fratres Hoſpitales S. Iohannis Ieroſolymitani crucem vltramarinam fere per totam Chriſtianitatem prædicari fecit. Et plura millia Chriſtianorum cruce ſignati, cum ad curiam Papæ veniſſent, Papa abſoluit eos à voto, & mandauit eos ad partes redire, & ſic quaſi deluſi illorum labores & ſumptus maximi effectum nullum habuerunt; & ſequente menſe Martij XI. Kal. April. in priuato conſiſtorio Papa caſſauit & annullauit ordinem Templariorum, perſonis & bonis ipſorum ordinationi ſuæ & Eccleſiæ ſeruatis. Et ſequenti menſe Aprilis in ſecunda ſeſſione concilij caſſatio ordinis dicti promulgata fuit. Hic ordo CLXXXIV. annos circiter militauerat, diues & multum priuilegiatus fuerat. Et poſt II. Non. Maij vltima ſeſſio fuit concilii, quod ſex fere menſibus pertractatum fuit. In quo fuerunt multæ conſtitutiones editæ, in quarum vna fuit declarata regula fratrum Minorum, ſuper qua pars fratrum minorum (qui *Spirituales* dicebantur) altercantes ſedis Apoſtolicæ iudicium poſtulauerat. Hic Papa ſectam Begardorum & Begardarum hæreticorum vtriuſque ſexus reprobauit, qui Alemanniam in plures prouincias peruerſis dogmatibus ſuis infecerant. Dixerunt enim inter cetera, hominem eundo de virtute in virtutem perfectiorem Chriſto poſſe fieri impeccabilem*. Negare etiam ſe ſubeſſe Prælatis & ſummo Pontifici. Poſt celebrationem concilii Papa iuit Auinionem, & poſt Sabbatho quatuor temporum fecit tertiam ordinationem nouem Cardinalium. Poſt canonizauit S. Petrum de Murrone, olim Papam Celeſtinum ſub nomine S. Petri confeſſoris.

Cruciata vltramarina.

Templariorum ordo ſublatus.

Begardi.

Sup. anno 1295.

Imperator à tribus Cardinalibus, quos Clemens Papa propter hoc miſit, in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli Romæ in Eccleſia S. Iohannis in Laterano coronatus* fuit. Nam In Eccleſiam S. Petri intrare non potuit, præpediente exercitu Ruberti Regis Siciliæ, cum quo Imperator in vrbe bellauit, & in direptione domorum Roma tunc fortiter fuit deſerta.

** cum iuramento, de quo Clem. 2. de iureiur.*

MCCCXII.

Epidemia maxima & cariſtia vini & bladi fuit in partibus Oceani. Eo tempore in concilio Wiennenſi Clemens V. Papa ordinem militiæ Templi annullanit, qui circiter CLXXXIV. annos militauerat, & Magiſter Templi poſt Pariſijs cõbuſtus fuit, & bona eorum hoſpitali S. Iohannis Ieroſolymitani fuerunt conceſſa.

Huius tempore Philippus Rex Franciæ Lugdunum occupauit.

MCCCXIII.

Hic Imperator fecit legem in qua Patrem & filium & Spiritum S. à Patre & filio confitetur procedere. Et tandem Regem Siciliæ ſibi rebellem crimen læſæ maieſtatis declarauit incurriſſe, & ipſum Regem ad pœnam capitis condemnauit. Quam ſententiam Clemens V. Papa, vt vicarius Imperatoris* vacante Imperio, Haintico mortuo reuocauit, & nullam eſſe declarauit*. Et poſt mortem ipſius Imperatoris idem Papa declarauit Imperatorem periurum fuiſſe, nec memoriam eo mortuo de ipſo fecit. Hic Imperator (vt communis fuit opinio) per pœnitentiarium ſuum immixto veneno in calice Domini, cum Imperator ab ipſo Euchariſtiam ſumeret, extinctus fuit, & Piſis ſepultus, vt patet per ſequentes verſus:

** Clemene. Ne ſede vac. aliq. innouet.*

** Clement. 2. de ſent. & re iud. vbi C. M.*

Iure doles mundus, quod Iacobita ſecundus
Iudas nunc extat, mors Cæſaris hoc manifeſtat.

Dum fuerant anni tranſacti mille trecenti,
Et decimi terni, in feſto S. Timothei
*Occidit Heinricus * tabe veneni,*
Glorius Imperator, Germanæ gentis amator,
Iuſtitiæ cultor, viduarum ſtrenuus vltor.

Eodem anno in vigilia B. Gregorij, Pariſius combuſtus fuit Magiſter ordinis quondam Templarij, cum quodam alio eiuſdem ordinis Præceptore, in præſentia duorum Cardinalium.

Item Kal. April. in craſtino de concilij ſententia iuxta Carpentoratum, vbi curia tunc erat, Papa fecit publicari conſtitutiones, quas prius fecerat ordinari, & ex quibus decreuerat ſeptimum librum Decretalium fieri, exinde Papa cœpit infirmari, & ſic conſtitutiones remanſerunt ſuſpenſæ, quouſque per ſucceſſorem ſuum fuerunt ad ſtudia deſtinatæ. Et obiit Papa apud Roccam Maurum caſtrum ſuper Rhodanum, & inde corpus ſuum tranſportatum fuit Carpentoratum, vbi curia fuit in Vaſconia & ſepultum in Eccleſia B. Mariæ de Vzeſta Vaſtatenſis diœceſis in villula minus inſigni.

Eodem anno quo extinctus fuit per venenum felicis recordationis Heinricus Imperator VII. huius nominis, ab Auguſto XCVIII. Principes ad præficiendum monarcham cælitus conſtituti tempore autumnali contentioſe eligentes, quidam in Franckenfurt, aliqui per literas, aliqui in locis ſibi competentibus, & ſic diſcordantes in duas partes, vna elegit Fridericum Ducem Auſtriæ, primogenitum filium Alberti quondam regis Romanorum, videlicet Rudolfus Palatinus comes, & ſenior Dux ſuperioris Bauariæ, Colonienſis Archiepiſcopus & Dux Saxoniæ ſenior, * qui in Epiſcopum Patauienſem à ſede Apoſtolica erat deputatus, nondum tamen eandem ſedem aſcenderat, ſciens ſe fruſtratum in electione & perfectione monarchæ, iunioremque Ducem fratrem ſuum timens, eligere volens Ducem Bauariæ ſuperioris, nomine Ludwicum, occaſione electionis gratiæ Apoſtolicæ renuntiauit, & quod ſenior erat illico habilis fuit eligendo, Ducemq; Auſtriæ cum reliquis ſublimauit. Altera vero pars electorum, videlicet Rex Bohemiæ Iohannes (qui filius fuit felicis recordationis Henrici quondam Imperatoris) Balduinus Treuirenſis Archiepiſcopus (qui frater fuit Imperatoris modo dicti) Petrus S. ſedis Moguntinenſis Archiepiſcopus, & iunior Dux Saxoniæ, qui ſe dicebat eſſe in electione & non fratrem ſuum ſeniorem, ob cauſas ſupra memoratas. Iſti prædicti Principes elegerunt in Regem Romanorum Ludwicum Ducem iuniorem ſuperioris Bauariæ, & coronatur Aquiſgrani.

LUDOVICUS IV. Bauarus, Imp.

MCCCXIV.

Tempore hyemali in vigilia S. Thomæ apoſtoli, abbate H. de Hugnang deſtituto præficitur in abbatem monaſterij S. S. Vdalrici & Afræ in Auguſta, à Præſule Friderico Auguſtenſi Marquardus de Hageln, ex ordine prædicatorum, vir magnificæ bonitatis. Præfuit autem annis XX. menſes VIII.

MCCCXV.

Ludouicus R. Gall.

Poſt mortem Philippi Regis Franciæ ſucceſſit ſibi Ludwicus primogenitus ſuus. Cuius vxor filia Ducis Burgundię (quæ olim cum vxoribus filiorum aliorum Philippi Regis Franciæ ob crimen adulterij, quod cum quibuſdam ſuis militibus ſecretarijs commiſerant, diſcordiatis præterea ipſis militibus condemnatę fuerunt) in carcere obijt. Tunc Engeladus de Marinthla Normannus, potens nimis apud Philippum Regem Francię, ſuſpenſus fuit Pariſius. Tunc Ludwicus Rex Francię congregatis viribus regni ſui cum exercitu magno, videlicet XV. millibus equitum armatorum, peditum quaſi innumerabili numero iuit verſus Flandriam, & caſtrametatus eſt iuxta Contractum: in quo caſtro comes Flandrię cum magno exercitu reſtitit, ne fluuium lis tranſiret, qui exercitum paludibus diuidebat. Deſcenderuntque tunc pluuię maximę de cœlo; & facta ſunt luta grandia & profunda in terra illa, ex quo equites & equi nimium grauabantur. Vnde idem Rex circa finem menſis Nouembr. cum dedecore, & multo rerum incommodo inde receſſit.

Circa

Circa natale Domini cometa apparuit, curſum ſuum per noctem faciens circa polum, comamque ſuam longam nunc verſus occidentem nunc verſus orientem, & aliquando ad alias partes extendebat, durauit vſque ad finem menſis Februarii. Paulo poſt apparuit ſecundus cometa in parte orientali, ſed minor quam alia videbatur.

MCCCXVI.

Iohannes XXII. de Cathurco, ex patre Arnoldo, fuit electus Idib. Auguſti Lugduni in conuentu fratrum Prædicatorum, vbi XXIII. cardinales, poſtquam à Carpentorate ob grandem turbationem commotam à conclaui quod prius interuenerat receſſerant, & inde diuerſis ciuitatibus & villis ſteterāt amplius quam duobus annis, tandem diligentia Philippi comitis Pictauienſis fratris Regis Franciæ, qui ad hoc fere anno cum dimidio laborauerat, pariter congregati & concluſi in vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli ipſis neſcientibus & inuitis, XL. die ab incluſione ipſorum in dominum Iacobum epiſcopum Portuenſem Cardinalem conſenſerunt, & vocatus eſt Iohannes, & coronatus eſt Non. Septembris Lugduni in eccleſia cathedrali. Prius hic Papa fuit Forijulienſis, & poſt Auinionenſis, deinde Portuenſis Epiſcopus, & cardinalis, & tandem Papa factus iuit Auinionem ſecunda die menſis Octobris. Ibi enim fecerat curiam proclamare. Hic feria VI. in ieiunio quatuor temporum de aduentu, prædicto anno fecit vnam ordinationem octo Cardinalium. Hic canonizauit S. Ludvvicum Epiſcopum Toloſanum de ordine fratrum minorum, filium Karoli ſecundi Regis Siciliæ anno ſequenti Idus Aprilis. *Iohannes XXII. Pp.*

Item degradari fecit & depoſuit Hugonem Geraldi Epiſcopum Cathurcenſem à ſacerdotali ordine & Pontificali dignitate, & demum traditus fuit curiæ ſeculari, per cuius iudicium fuit traditus publice, & in aliqua parte corporis excoriatus, & demum combuſtus, eo quod in mortem Papæ fuit machinatus.

Circa feſtum S. Iohannis Baptiſtæ Arnoldum de via filium ſororis ſuæ fecit S. Euſtachii diaconum Cardinalem. Tunc Eccleſiam Tholoſanam in archiepiſcopalem ſedem erexit, & diœceſem Tholoſanam quæ in reditibus pluribus epiſcopalibus abundabat, in ſex epiſcopatus diuiſit, quorum ipſi eſſent ſuffraganei archiepiſcopi Tholoſani, & ſex villas in nouas ciuitates erexit, videlicet villam Montis Albani, villam Derunis, villam & Abbatiam de Lomberiis, villam de S. Papilo, villam de Vauro, villam de mirapiſconi, Epiſcopos & Epiſcopales ſedes conſtituens in ſingulis eorundem diœceſibus liminatis. Item Archiepiſcopatum Narbonenſem fecit epiſcopatus duos, quorum vnum fecit in Liuone, ſed paulo poſt tranſtulit in ſedem ad Abbatiam de electo: ſecundum poſuit in Abbatiam S. Pontii diœceſibus liminatis. Item epiſcopatum Albienſem diuiſit in duos, & conſtituit ibi ciuitatem Caſtrenſem. Item diuiſit epiſcopatum Agenenſem, & ibi erexit ciuitatem Condonienſem. Item in epiſcopatu Lemouicenſi, conſtituit epiſcopatum in abbatiam Tutellenſem. Item in epiſcopatu Petrogoricenſi in villa de Sarlaco inſtituit epiſcopum. Item in epiſcopatu Claromontenſi fecit Epiſcopum in villa S. Flori. Item in Epiſcopatu Ruthenenſi fecit epiſcopum in villa de Vabrio. In epiſcopatu Pictauienſi fecit epiſcopum in villa Malleacenſi, & in villa Lucracenſi nouam ciuitatem fecit. Item in multis villis de Toloſano & Carthaſeio & Albigeſio inſtituit collegiatas eccleſias canonicorum ſecularium, & dignitatibus & præbendis congruis reditibus ſingulis eccleſiis aſſignatis.

MCCCXVII.

Diſſidentibus itaque Romani Imperii Electoribus quos nobilis Germania germinauit, vterque electus (vt ſupra memorauimus) videlicet Luduuicus Bauariæ Dux, & Fridericus Auſtriæ Dux, licet Luduuico maior pars, & Friderico minor electorum conſenſerit, Iuribus ſibi per electionem contractis* inhiabant, atque pro viribus inſudabant. Cum maxima comitiua procerum & magnatum regni vterque ſe ſecundum ſua vota conſociantibus, & ſic eidem duo electi certatim mutuis congreſſibus bellicis dietim certarunt. ** f. contradictu.*

Menſe Nouembri fecit Papa Iohannes XXII. publicari & ad ſtudia tranſmiſit

Mm

conſtitutiones Clementinas, Hic in domo Grandimontis, qui caput eſt totius ordinis, abbatem conſtituit, qui ante per Priorem regi ſolebat, & totum illum ordinem reformat, quem ordinem B. Stephanus primus eius Inſtitutor in eremo de Mureto dicitur inueniſſe.

MCCCXVIII.

Hic Papa in archiepiſcopatu Tarraconenſi Cęſarauguſtam in archiepiſcopatum erexit, ſubtractis V. ſuffraganeis Tarracon, Cęſarauguſtanam ſubiecit, remanentibus Tarraconenſibus VI. quæ XI. habebat ſuffraganeas.

MCCCXIX.

Inſtituit nouum ordinem militum, qui dicuntur de militia Ieſu Chriſti, in regno Portugalliæ & Algarbii ad reſiſtendum ibi Sarracenis, pro defenſione fidei Chriſtianæ, & conſtituit principalem domum in caſtro Marino Siluenſis diœceſi, conceſſis eis bonis olim ordinis Templi, in dictis regnis ſituatis.

MCCCXX.

XV. Kal. Maii. Hic Papa canonizauit S. Thomam epiſcopum Erfordenſem, Theologiæ & decretorum doctorem, cuius meritis Deus multa miracula operatus eſt.

MCCCXXII.

Decertantibus itaque Ducibus, videlicet Luduuico, & Friderico pro Imperio Romano, quæ res perducta eſt ad bellum * præſentibus ambobus electis, Ibique Dux Auſtriæ cum fratre ſuo Hainrico fuit captiuus, atque Fridericus vinculis mancipatus in caſtro Truſnit * vſque ad triennium, & multi alii nobiles capti ſunt. Sed & interfecta eſt ibidem magna multitudo hominum, & conculcata nobilium & ignobilium, vnde verſus:

* *apud Muhldorff.*
* *al. Tranſnitz.*

Annis ter denis, minus octo, mille trecentis
Actis Luduuicus vincit, capitur Fridericus,
Ante diem feſtum Michaelis, quod ſcio geſtum.
Anno milleno ter CCC. *bis* X. *q; ſecundo,*
Quando Wenezlai clerus canit, ac Adonai.
Tunc Rex Luduuicus conflixit cum Friderico,
Quem captiuauit, Auſtrales & ſuperauit,
Atq; Ducem dictum grandi certamine victum
In Truſnit duxit, vbi longo tempore luxit,
Sed locus, hæc acta prope quem ſunt omnia facta,
Muldorf eſt dictus, vbi flumen circuit Enus.

MCCCXXIV.

Burgavv. Ludouicus obſedit caſtrum Burgau cum magna potentia: in quo erat Capitaneus do. Burkardus de Ocllerbach cum duobus filiis egregiis. Cui in adiutorium venit Leupoldus dux Auſtriæ, qui prædictum Ludouicum amouit.

MCCCXXV. *

* *time* 1334.

Obiit Papa Iohannes XXII. de Cadurco. Eligitur quidam ex Cardinalibus, & vocatus eſt Benedictus XII. qui quæſtionem ab anteceſſore ſuo factam, ſcilicet de ſtatu animarum & iuſtorum poſt mortem, diſſoluit.

MCCCXXVI.

Peſtis abſorbuit Gerhardum comitem de Graiſpach Epiſcopum Ayſtetenſem. Anno ſequenti N. Comes de Seyn conſtituitur.

MCCCXXIX.

Ludouicus Rex venit Mediolanum, vbi corona argentea coronatur. Ibi Galeacium dominum Mediolani captiuauit, & dominium eiuſdem ciuitatis commiſit Hugoni comiti de Montfort Alemano.

MCCCXXXI.

Fridericus electus obiit (vt creditur) ex veneno: quia vermes innumerabiles ipſius ex cute erumpebant.

MCCCXXXIV.

Marquardus abbas obiit. Conradus cognomine Winckler eiuſdem cœnobii profeſſus præficitur VI. Idus Maii, & confirmatur in ſecunda feria Pentecoſtes, ordinatur vero in dominica Benedicta.

ANNA-

ANNALES HAINRICI MONACHI IN REBDORFF, RERVM AB ANNO MCCXCV. SVB ADOLPHO, ALBERTO, FRIDERICO, LVDOVICO BAVARO (IN QVO POtiſsimum ſe diffundit) Carolo IV. Impp. vſque ad annum MCCCLXII. geſtarum.

POST præmiſſa igitur cupiens duo æra minuta mittere in gazophylacium, geſta ſupraſcriptæ materiæ continuando, prout in quibuſdam ſcriptis & auctenticis legi, & à perſonis fide dignis audiui contexere telæ præhabitæ, Ego HAINRICVS licet inſufficiens ſum conatus, pro memoria præteritorum eo amplius conſeruanda. Vnde prædicto Adolpho in Regem Romanorum (vt prædicitur) electo, qui VII. annis & vno menſe regnauit, tertio anno regni ſui manu armata idem Rex intrauit Thuringiam & Miſniam, vocatus à Marchione Miſnenſi, qui filium ſuum voluit exheredare indignans eidem, & prædictas terras quaſi totas ſibi obtinuit, data pecunia eidem Marchioni pro eiſdem. Et poſt hæc idem Rex Adolfus filiam ſuam Machthildem domino Rudolpho Duci Bauariæ, & Comiti Palatino Rheni tradidit in vxorem, celebratis nuptiis ANNO DOMINI MCCXCV. in die B. Ægydii in Nurenberg.

ADOLFVS Rex.

Rudolfus Palatinus.

Eodem anno, ſed ante in feſto Purificationis B. Virginis Luduuicus Dux Bauariæ, & Comes Palatinus Rheni pater dicti Rudolfi obiit: & in Fuſtenfeld honorifice ſepelitur.

MCCXCVI.

Rex Adolfus intrauit ciuitatem Ratiſponenſem in feſto S. Georii, & occurrerunt ei Otto, Dux Bauariæ, Luduuicus & Stephanus fratres ſui, qui tunc erant ibidem in obſtagio pro ſe pro quinque millibus librarum Ratiſponenſium denn. At Hainricus de Rotenegk tunc Epiſcopus Ratiſponenſis, quo honorifice ſuſcepto præfatus epiſcopus eidem Regi inuitato in prandio & cœna largas miniſtrauit expenſas. Et tunc Rex quandam diſſenſionem inter Epiſcopum, canonicos & clerum ibidem ex vna parte, & Ratiſponenſes ex altera, propter ſteuram impoſitam * clero à ciuibus pro muro ciuitatis, ſedauit, & pro Clero. Eodem anno obiit Meinhardus Dux Carinthiæ, qui prius fuit comes Goriciæ, & domina Elizabeth ſoror dominorum Luduuici & Hainrici Ducum Bauariæ: necnon relictam Domini Conradi olim Regis filii Friderici Imperatoris duxerat in vxorem.

** Supr. H. Steron. an. 1295.*

MCCXCVII.

In feſto Pentecoſtes Wenzeslaus Rex Boemiæ cum Guta Regina ſua vxore tunc in puerperio exiſtente, coronatur à Gerhardo de Helffenſtain Archiepiſcopo Moguntinenſe: cui coronationi interfuerunt Albertus Dux Auſtriæ, pulcher Dux Poloniæ, Otto Marchio de Brandenburg, & alii principes quamplures. Et in eodem conuiuio tractatum eſt de nece Regis Adolfi, quod ſequenti anno extitit adimpletum. Eodem anno proximo die ante feſtum B. Auguſtini obiit venerabilis pater dominus Runbotto de Mailenhait Epiſcopus Eiſtetenſis, cui ſucceſſit Conradus de Paffenhauſen Canonicus ibidem.

MCCXCVIII.

Albertus Dux Auſtriæ à præfato Archiepiſcopo Moguntinenſi & aliis quibusdam nobilibus Rheni vocatur ad Rhenum in prædicti Regis Adolfi odiũ: quo veniente eũ magno exercitu Rex Adolfus implorat auxilium dominorũ Rudolfi ſui generi, & Ottonis Ducũ Bauariæ, ac Otto Dux tranſiens cum exercitu ſuo Sue-

uiam, & veniens ad comitatum Alberti comitis de Haygerloch, qui erat de parte Ducis Auſtriæ, & congtegans multitudinem armatorum, ſperans pattem immunem inuenire, in menſe Aprili prope Oberndorf prædictum Comitem & ſuos iacentes inuaſit, & in primo congreſſu occiſus eſt Comes, & quingenti viri cum eo occiſi & capti. Sed Dux Otto tranſiens inde venit ad Rhenum, vnde Rex nimis præcipitās ac præfatus Albertus Dux Auſtriæ cōgregato vtrinq; exercitu in diœceſi Wormatiēſi prope villā Giſelshaim* bellū inerunt, in quo idē Rex Adolphus nondum benedictionē Imperialē adeptus, occiſus eſt, & in Spira ſepultus, vnde verſus:

Oberndorff.

** Leg. Gillenheim, vbi adhuc monimentum prælii extat.*

Anno milleno, ducenteno, nonageno
Octano, Sancti Proceſſi & Martiniani,
Rex fuit Adolfus pro regni ſede necatus.

ALBERTUS Rex.

Albertus primus filius Regis Rudolfi ſupradicti, poſt bellum habitum cum Adolpho præſcripto à Principibus electoribus Impetii ſtatim immediate electus eſt in Regem Romanorum. MCCXCIX.

Hic monoculus regnauit 10. annis; & primo anno regni ſui ſolennē curiā habuit in Nutenberg, poſt feſtū B. Mattini, ad quā omnes Principes officiales Imperii venerūt, & alii quā plutes Principes interfuerunt; Inter quos cum magno apparatu interfuit Wenzeslaus ſupra nominatus Rex Boemię. In qua ſolennitate cū contentio oritetur intet ſuffraganeos Archiepiſcopi Moguntini tunc ibi præſentis, videlicet. Eyſtetēſem & Wormatienſem Epiſcopos ſuper prioritate ſediū, [*vide quod tunc huius prioritatem ſediū * not. in Cleme De regularib. C. Vt profeſſores, in Glo. ad verbum Inibi, circa medium*] poſt eundem Archiepiſcopum eorum metropolitanum, quia quilibet contendebat ſe debere immediate ſedere poſt Archiepiſcopum prædictum, prout etiā Eyſtetenſis hæc ptiuilegia habere dinoſcitur ab antiquo, & Archiepiſcopus Moguntinus, tunc ibi præſens magis declinare videbatur ad Epiſcopum Wotmatienſem; ſed Conradus Eyſtetenſis epiſcopus pro defenſione honoris ſui & Eccleſiæ, auxilium Gebhardi comitis de Hirsbach * *redi ad idem ſignum.* *

MCCC.

[XVII. Kal. Martii, idem Comes ſepultus in Rebdorf, qui è lecto ægritudinis ſuæ libere diuiſit aduocatiam Eccleſiæ Eyſtetenſis, donans caſtium in Hirſperg, & oppidum Berchingen, & alia quamplura bona eidem pro remedio animæ ſuæ] * tunc eiuſdem aduocati implorauit. Qui tunc eundem Wormatienſem prohibuit primam ſedem tenere poſt Archiepiſcopatum eundem.

Eodem anno ex permiſſione Dei Iudæi in Nurenberg, Herbipoli, Rotenburch, Winshaim, Mirgaicheim, Eiſtet & in Perching cremati ſunt.

Sequente anno circa feſtum B. Michaelis Dux Rudolphus & Comes Palatinus præfatus ab Electoribus Impetii Moguntinenſi, Colonienſi, & Treuirenſi Archiepiſcopis vocatus fuit ad Rhenum, contra præfatum Regem Albertū; vnde iidem Principes contra ipſum Albertum conſpirauerant eligentes ipſum Rudolphum pro iudice, & aſſerentes ad Comitem Palatinum pertinere, quod ſit officiū Palatinæ dignitatis ex quadam conſuetudine de cauſis cognoſcere, quæ ipſi Regi mouebantur. Quare contra Regem propoſuerūt, quod dominum ſuum proprium ſcilicet Regem Adolphum occidiſſet, ideo Rex eſſe non poſſet, & ad depoſitionem ipſius cogitabant. Quod audiens Rex Albertus, iratus & commotus fortiter fuit, & maxime contra præfatum Ducem Rudolfum, cuius auunculus extitit, quia ſororis ſuæ* iurans, quod omnia quæ ab Imperio obtineret, alienaret ab eo, videlicet Sueuicum Werd, Nouum forum, & cætera, quod & fecit poſt hæc vadens contra præfatos Electores, Archiepiſcopum Moguntinum manu potenti, obſedit, Pingiam, & ſic iidem Electores concordati ſunt tandem cum eodem Alberto.

NB. Palatini cognitio de Rege Rom.

** Machtilda, Rudolfi F.*

Eodem anno maxima fuit peregrinatio ad Romam virorum ac mulierum vſque ad Natiuitatem domini, quia annus Iubilæus indictus erat.

III. Fridericus filius Regis Alberti duxit filiam Regis Franciæ. Tertio anno eiuſdem Regis in vigilia B. Iohannis Baptiſtæ, Rudolfus Dux & Comes Palatinus præfatus captiuauit Machtildam matrem ſuam, ſororem præfati Regis, in caſtro Schiltberg, & Conradum Ottlinger militem, & ducti ſunt in Monacum; vbi in die

B. Mar-

B.Martini prędictum de Otlingen propter quorumdam fecit infamiam decollari.

MCCCII.

Circa feſtum B. Iacobi Rex Franciæ, qui rebellis erat ſedi Apoſtolicæ, cum magna potentia intrabat comitatum Flandrenſem, & obſedit ciuitatem Burgenſem, & tunc idem comes congregauit exercitum cum adiutorio ſuarum communitatum Bruck, Eyper, Gennit, Bruſel, Ducis Brabantiæ & aliorum nobilium ſibi fauentium, & iniuit bellum cum Rege, & Rex fugatus eſt, & ceciderunt de exercitu ſuo xx. millia hominum vel circa, inter quos erant quingenti magnates, liberi, & Barones.

MCCCVIII.

Regni ſui decimo præſcriptus Rex Albertus nondum benedictionem Imperialem adeptus, interfectus eſt in diœceſi Conſtantienſi iuxta oppidum Baden * per Iohannem ducem Sueuiæ filium fratris ſui, cui hereditatem paternam auferre conabatur, Et ad hanc occiſionem cooperati fuerunt quidam nobiles ſuperioris Sueuiæ, videlicet de Paden, & de Eſchenbach, & de Watch, & cæteri adiutores. *al. Rinfelden.*

Annis tranſactis octo cum mille trecentis,
Rex ruit Albertus Walpurgis ab enſe Iohannis.

MCCCIX.

Hainricus Imperator VII. cæpit regnare electus concorditer in Regem Romanorum ab Electoribus Imperii, & regnauit quatuor annis vel circa, Hic prius comes in Lutzelburg, diſcretus & deuotus, primo anno regni ſui filio ſuo impuberi Iohanni tradidit in matrimonium filiam Wenzeslai regis Bohemiæ tunc defuncti vnicam heredem illius regni, & in Spira ſunt huius regni nuptiæ celebratæ, Qui factus adultus, & poſt obitum patris ſui Imperatoris prædictum regnum Boemiæ tandem obtinuit, licet cum magna difficultate. *HENRICVS VII. Imp.*

Secundo anno cum magna potentia intrauit Italiam, & ciuitatem Brixienſem * ſibi rebellantem obſedit, vbi frater eius H. ſagitta occiſus eſt. Deinde hac ciuitate victa tranſiuit, & venit ad vrbem Romam, in qua benedictionem Imperialem à quibuſdam Cardinalibus demandato domini Clementis Papæ V. adeptus eſt, & iuramentum fidelitatis & obedientiæ tunc Eccleſiæ præſtitit, de quo loquitur conſtitutio eiuſdem Clementis *in Clement. de iureiur.* Et ab eo tempore citra partes in Italia Gibellini & Gelffi ſe inuicem maxime perſequebantur. ** quam & condemnauit ad aratrum, vt refert Bart. in l. aut facta. §. fin. D. de pœnis.*

Tertio anno regni ſui idem Hainricus Imp. ſuborta quandam diſcordia inter ipſum & Regem Rupertum tunc Apuliæ & Siciliæ quandam ſententiam priuationis in eundem Regem Rupertum pertulit, de qua loquitur conſtitutio eiuſdem Clementis, *c. Paſtoralis. in Clement. De ſent. & re iudic.*

ADDITIO. Hanc Imperatoris Henrici VII. in Robertum Siculum ſententiam hoc loco inſerere operæ precium viſum eſt. vt eam verbotenus conſeruauit Albericus de Roſate, in l. Quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſt. & notabilem eſſe dicit.

HENRICVS *Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum. Deus Iudex iuſtus, fortis, & longanimus, omnes ſecundum merita ſua iudicans, ſuperbientem illum ſpiritum, qui ante ſuum thronum demens ſe gloria & honore conſpiciens, ſedem ſuam ad Aquilonem, vt eſſet ſimilis altißimo, ponere cogitauit; de altis cælorum faſtibus ad inferiora terræ in comprobria ſempiterna demergens, ipſum omni gratia & ſpe minime condigne priuando duxit æternalibus vltionibus exponendum. Sic ad præſens iuſtitiam reſpiciat, & æquitatem videat ipſe cæleſtium, terreſtrium & infernorum Dominus, qui nouit occulta cordium, & ante cuius tribunal omnis ceſſat calumnia, & veritas nullius nequitia tenebris obſcuratur. Deponat & nunc de ſede potentem, qui tentauit & acerbauit ipſum, & concitauit eum in iram: perdat eum qui male quærit, & det illi qui obſtinato animo viam innocentiæ refugit, & gloriatur in malitia comprobrium ſempiternum; faciat in eum iudicium conſcriptum, & ſic omnibus ſanctis eius. Nequitiæ ſiquidem & proditionis alumnus Robertus, natus claræ memoriæ Caroli ſecundi, qui ſe Siciliæ Regem intitulat, & Imperii Romani adipe impinguatus, incraſſatus & dilatatus contra illud (cui etiam cauſa feudorum multorum & bonorum ipſius Imperii, quæ hactenus tenuit & quæ iniuſte principaliter occupat, humiliter obedire debet) vitiis & inquinationis eminens*

odia, dolos & fraudes pro fidelitate retribuent, ex deteſtando ingratitudinis vitio calcaneum rebellionis reſumpſit erigere: & contra ſtimulum indurata nequitia recalcitrare non ceſſat, nefandaque ſuperbia tumefactus ſedem ab Aquilone, hoc eſt, ab oppoſito maieſtatis Cæſareæ, quam eius dominam & magiſtram reuereri & honorare tenetur, ſupponere ſatagens, ipſam conuitiis & contumeliis prouocauit hactenus & continuo animo proteruo continue prouocare præſumit. Ipſe namque inter ceteros ſuæ malignitatis conatus, licet antequam imperialis coronationis cauſa proficiſceremur ad Vrbem, per ſuas literas ſpeciales pluries culmine noſtro ſcripſiſſet, quod ipſe (ſicut ex cauſa prædicta debebat, & nos qui nec opere nec verbo grauauimus, nec grauare ſed potius gratioſe tractare intendebamus, eundem ex prauitate conſcientiæ credebamus) ad exhibendam nobis debitam reuerentiam & honorem, tam in dicta coronatione quam alibi intendebat, & ad id pro viribus ſe parabat: Confederationes tamen, conſpirationes, vniones & ligas in offenſam & impedimentum proceſſus Cæſarei vna cum Florentinis, Lucanis, Senenſibus, & aliis noſtri Romani Imperii ſubditis per Lombardiam, & vt eos in rebellionis præcipitium excitatos foueat, omne contrarium (ſicut expreſſe dignoſcitur) per ſe ſuoſque procuratores, nuntios & ambaſiatores, in noſtræ Maieſtatis iniuriam & offenſam & impedimentum proceſſus Cæſarei facere procurauit & fecit. Tractauit etiam quod ciuitas Cremonæ, Parmæ, & Rhegii, quæ ſub noſtra obedientia conſiſtebant, contra nos & Imperium rebellarent, inducendo tam communia ipſarum ciuitatum, quam ſubditos noſtros prædictos ad rebellionem huiuſmodi, & eis ad id pollicendo auxilium, conſilium, & fauorem; & nihilominus dicti Roberti fulti fauoribus, ſuaque nequitiæ conſcii & miniſtri ciuitatis Aſtenſis, & caſtra Valentiæ, caſalis S. Euaſii & alias nonnullas ciuitates & caſtra prouinciæ Lombardiæ, quæ mandata noſtra iurauerant, & nos in eorum dominum recognouerant, & officiales noſtros receperant, & habebant officialibus ipſis violenter eiectis, nequiter occupatis, & occupatas & occupata pro Roberto detinent ſupraſcripti. Denique Robertus Iohannem fratrem & ſtipendiarios Romam videlicet ea intentione tranſmiſit, vt Vrbe (ſi poſſet) ſuæ proditioni doloſe ſubiecta vel ſaltem turbata, in eius periculo nefandæ ſeditionis immiſſio dictæ coronationis impediret ſolennia, prout dicti Iohannis & ſtipendiariorum in ingreſſu noſtro in Vrbem prædictam, quamdiu in partibus illis moram traximus, efficaciter operum argumento probantes, vna cum copioſa ſubditorum dictorum multitudine, quæ per inſtigationem dicti Roberti ſubmiſſi ſibi ſubſidii & defenſionis fiducia cum armis & equis ad opponendum ſe nobis & exercendum per excogitatam malitiam ſimul cum Iohanne ſtipendiariiſque prædictis conuenit, ibidem contra nos & gentes noſtras hoſtiliter poſuerunt inſidias, fecerunt inſultus, ſpoliationes, violentias, & homicidia perpetrauerunt, viaſque publicas & loca per quæ ad tendendam Baſilicam principis Apoſtolorum de Vrbe omnibus religionem profitentibus Chriſtianam liber aditus patere debeat, bellicoſis apparatibus claudere nobis ac gentibus noſtris ad baſilicam ipſam, ne ipſa coronatio celebrari valeret, acceſſum totis viribus prohibere, ac alias omnimodo quo poterat maieſtatem noſtram offendere procurarunt, Aliaſque præfatus Robertus committebat, & erat in ſitu contra nos committendi omnia quæ ad noſtri Imperii damnum tenderent, & ad ea modis omnibus quibus poterat nitebatur. Hac ſiquidem creſcente clamore notorio, & in pluribus rerum experientia edocente, licet ipſa tam publica & notoria eſſent, quod nulla poſſent tergiuerſatione celari, & nos qui ſubiecti non ſumus, contra dictum Robertum propter præmiſſa eo irrequiſito potuiſſemus procedere: tamen ex Auguſta clementia (quæ libentius emendat in ſubditis pœnas quam puniat, nec exercet ferrum in eos quos ſanare poteſt vlceribus, lenitas medicina) poſt ſeceſſum noſtrum de Vrbe prædicta, ſuper dicto notorio & prædictis per ipſum Robertum contra noſtram Maieſtatem commiſſis ad inquiſitionem deſcendimus, quam vt fides vel amoris ſcintilla (ſi qua forſitan remanſit in eo) ipſius viſcera tangeret, & ipſe interim ſpatium ad cor redeundi haberet, vſque in præſens deliberationibus rationis duximus protrahendam, Robertum prædictum citari legitime fecimus, vt comparere curaret, ſuam (ſi poſſet) innocentiam oſtenſurus. Verum idem Robertus in ſua proteruia perſeuerans, in terminis ſibi ad hoc præfixis, vel eorum aliquo vel per ſe vel per alium comparere contumaciter non curauit. Quare nos ſuper præmiſſis in ipſius Roberti contumacia fide dignis & ſufficientibus receptis teſtibus &

bus & eorum dictis in ſcriptis redactis, & per nos ſolenniter publicatis, & de mandato noſtro à proceribus noſtri Palatii cum diligentia recenſitis, & facta nobis de ipſis & per ipſos relatione fideli, per ea quæ probata fuerunt prædicta omnia & ſingula publica & notoria eſſe, in ſcriptis inter loquendo pronunciauimus & declarauimus exigente iuſtitia, & poſtmodum eum requiri & citari ſufficienter & peremptorie fecimus, vt certo termino iam elapſo, coram nobis (vbicunque eſſemus) ad hanc noſtram ſententiam audiendam comparere curaret. Quod ipſe præſcius, & diffiſus iniuriis & offenſis in ſua obſtinatione & contumacia & fraudibus pernicioſis induratus, facere prætermiſit. Quia igitur dimiſſis omnibus & ſingulis (prout apertius in inquiſitione continetur) ſpecialiter per dictos teſtes plenarie nobis conſtat, nos prædictos & alios prædicti Roberti exceſſus nefarios & opera deteſtanda maturo & iuſto librantes examine, ac illud notiſſimum nullatenus committentes, quod ipſe Robertus, dum in Vrbe prædicta cauſa prædictæ coronationis eſſemus, dilectiſſimi noſtri Piſani (qui inter cæteros noſtros ſubditos fidelitatis ac opinionis ſinceritate, galeas & gentes ad noſtrum ſeruitium & honorem Romam mitteret) galeas ipſas in noſtræ Maieſtatis iniuriam inuadi, ſpoliari, & gentes prædictas capi & incarcerari, & in carcere detineri mandauit & fecit, & nihilominus in huiuſmodi continuationis terminis perſeuerando, mala malis addendo, & peiora continue committendo, dum contra rebelles noſtros direximus ſigna Cæſarea, rebellibus ipſis (ſicut publicum & notorium eſt, & facti euidentia docebat & docet) miſit plures armatorum in ſubſidium, vt eos diutius in eorum rebellionis erroribus confoueret, & attendens, quod dum ipſe potuit pacem & quietem habere, dum debuit tranquillitatem expectare, ad noſtram beneuolentiam & dilectionem, quam ſibi ex animi ſinceritate parauerarmus, obtinere noluit, bella quæſiuit, iniquitates exercuit, & pro poſſe curauit, ſicut etiam procurare non ceſſat, in Imperii populos ſeminare Zizanias, ſuſcitare odia, immittere ſcandala, concitare tumultus, nutrire ſchiſmata & fouere diſcordias, & ſine intermiſſione in actu committendi continuandiq; poteſt contra noſtrum Imperium non omiſit, non ſolum in noſtri Imperii contemptum Reique publicæ detrimentum, ſed etiam in perturbationem proſperitatis Eccleſiaſticæ, quæ ad Imperii ſtatum plurimum dignoſcitur tendere, & in retardationem negotii Terræ ſanctæ, ad quod (teſte Deo, qui omnia nouit) totis cordibus & affectibus anhelamus, & videntes aperte, quod dictus Robertus irreuocabiliter in ſignum erroris prolapſus, & obſtinatus in dolis, viam veritatis expiauit omnino, & tanquam aſpis ſurda non obtinens auditum, nec mandata noſtra, nec Legis pœnam, in quam ſuis culpis (nam omne, quod eſt ex Deo, vincit mundum, & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum fides noſtra, omni cura cuſtodias cor tuum, nam ab ipſo vita procedit, Prouerb. cap. 11.) incidiſſe ac incidere noſcitur, nec etiam Imperatoriæ plenitudinem poteſtatis veretur, ſed quotidie ceruicis durioris efficitur: & quantum ipſum ad pœnitudinem expectamus, tanto maiorem aſſumit audaciam malignandi: Conſiderantes etiam, quod ipſe Robertus, de Imperii crapulatus pinguedine dilatatur, & ex illicitis ſibi laxatis habenis furit, & nobis pro obedientia rebellionem, & pro fidelitatis debito iniurias refert, noſq; ac quoſcunque fideles Imperii nobis obedientes pro poſſe impugnare conatur, eiuſq; pœnas non in ædificationem, ſed in deſtructionem, non ad fructum & iuuamen vt haberet, ſed ad peſtem eſſe dignoſcitur: Et volentes præmiſſis iniuriis & ipſius fraudibus obuiare, & Euangelicam ſequi doctrinam, quæ nos monet, quod omnis arbor, quæ fructum non facit bonum, abſcindatur & mittatur in ignem, licet fideles Reges & Principes in ſuorum dignitatis eminentiam libenter condignis honoribus, & gratioſis fauoribus proſequamur, tamen vt culpa ſupplicium timeat, & virtus retributionem expectet, Robertum prædictum, cuius eligimus domare ſuperbiam, & præſumptionem erectam conterere, ipſumq; à ſtatu ſuo quantumcunque ſublimi deponere, cum propter præmiſſa Maieſtatis criminis reus ſit, vniuerſis & ſingulis dignitatibus quocunque titulo comprehenſis, quibus ſe intitulat, & decorat auctoritatibus, honoribus, libertatibus, immunitatibus, & priuilegiis, prouinciis, comitatibus, ciuitatibus, caſtris, terris, villis, & aliis feudis, vaſallis, bonis, rebus, iuribus, & iuriſdictionibus vniuerſis tam perpetuis quam temporalibus, quos, quas & quæ habet tenet, & poſſidet, vel quaſi ſeu habuerunt & poſſederunt hactenus quomodolibet ipſe vel ſui prædeceſſores, priuamus: eundem Robertum rebellem, proditorem, & hoſtem Imperii, dictæq; Maieſtatis crimine reum, de toto prædicto Imperio exbannimus, & diffidamus: ipſum ſi quo tempore in noſtram & Imperii fortiam perue-

Mm 4

neris, vita per capitis mutilationem priuandum, in his ſcriptis ſententialiter condemnamus: ſtatuentes & mandantes, quod nulla perſona cuiuſcunq; nobilitatis, excellentiæ, ſtatus, vel conditionis exiſtat, nullaq; ciuitas, caſtrum, villa, vel vniuerſitas eidem contra nos & Imperium præbeat publice vel occulte, conſilium, auxilium, vel fauorem, ſub pœna centum librarum auri, pro qualibet ciuitate libras quinquaginta, pro quolibet caſtro, villa, Marchione, Duce, Comite, Barone, & quolibet nobili viginti librarum auri, & pro qualibet alia ſingulari perſona, pro vice qualibet qua contra fecerint, committenda: quodq; cuilibet liceat impune ciues, incolas, habitatores ciuitatum, caſtrorum, villarum, & quibuslibet alias ſingulares perſonas, cuiuſcunq; ſtatus vel conditionis exiſtant, quæ contra noſtrum honorem obediant ei, vel darent conſilium, auxilium, vel fauorem, publice vel occulte offendere in perſona, rebus, & iuribus, & ipſos & ea capere, & arreſtare & retinere: inhibentes etiam & præcipientes expreſſe, ne aliqui debitores ipſius Roberti de bonis, in quibus ei tenentur, in aliquo ſatisfaciant, vel reddere quomodolibet præſumant, vel alioquin tantundem Cameræ noſtræ perſoluant. Ad hæc ſine ſtrepitu & figura iudicii compellantur vniuerſitates & prouincias noſtras, ciuitates, villas, & ſingulares perſonas cuiuſcunque præeminentiæ vel excellentiæ, etiamſi Regia dignitate, vel cuiuſcunque alterius dignitatis, conditionis, vel ſtatus exiſtant, quæ ex aliquo pacto vel promiſſione ſeu obligatione dicto Roberto, aut prædeceſſores ſui facto pacto vel pœna ſub qualicunque forma comprehenſo, vel comprehenſi ſint ratione, cauſa, vel titulo, & ſpecialiter de aliquo ſeruitio faciendo, vel hominum armatorum aliudq; ſubſidium dando, per mare vel per terram, teneretur eidem Roberto, ab ipſis pacto, promiſſione, obligatione & pœna appoſita, vaſallos quoq; & feudatarias, & omnes & ſingulos, qui eidem fidelitatis vinculo, vel alia quacunque ratione vel cauſa, ad aliqua ſeruitia realia vel perſonalia tenerentur, ab omni articulo fidelitatis, ſubiectionis & obedientiæ ei vel ſuis hæredibus faciendis abſoluimus penitus & in totum: ita quod nec ciuitates, caſtra, villæ vniuerſitates, & perſonæ prædictæ, pacto vel obligatione prædictorum, aut vaſalli, aut feudatarii, præfati ciues, fidelitatis, ſubiectionis & obedientiæ ratione, cauſa vel titulo ſibi vel ſuis hæredibus quomodolibet teneantur. Ipſius etiam contratas, ciuitates, caſtra, villas, feudatarios, vaſallos, bona, res, iuriſdictiones, ſeruitia, & iura, & quæcunque alia ſub noſtra contenta priuationi & abſolutione huiuſmodi confiſcamus. Demum omnibus & ſingulis militibus, auditoribus, iudicibus, iure peritis & notariis, qui eiuſdem Roberti domeſtici ſeu familiares exiſtant, ſiue aliis, qui in eius ſeruitio eſſe noſcuntur, & quibuſuis aliis, diſtricte præcipiendo mandamus, quod ab ipſius Roberti familiaritate, conſiliis, directione, & obſequiis quibuſcunque, infra duorum menſium ſpacium ab hodie computandum, cum effectu recedant, & nunquam ad eius ſeruitium vel conſilium accedere publice vel occulte præſumant: alioqui ipſos milites honore ac dignitate militia, iudices adiudicandi & aſſidendi omnibus & ſingulis priuilegiis & immunitatibus, ac notarios notariatus officio: eos videlicet ex dictis militibus, auditoribus, iudicibus, iure peritis, notariis qui huiuſmodi mandato noſtro non paruerint cum effectu, ex nunc prout ex tunc priuamus termino ſupraſcripto, & inhabiles & infames reddimus, ita quod elapſis menſibus ſupradictis ad nullos actus legitimos quocunque tempore poſtmodum admittantur. Huiuſmodi autem priuationis, confiſcationis, exbannitionis, diffidationis, condemnationis, & abſolutionis ſententias in his ſcriptis fecimus, & omnia alia ſingula facta & incerta facimus exiſtente iuſtitia, & bono Reipublicæ requirente, ac ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis, ſupplentes omnem defectum, ſi quis forſan in inquiſitione prædicta, de quibuſcunque proceſſibus propterea habitis ob aliquam iuris ſolennitatem omiſſam eſſet habitus, non obſtantibus aliquibus legibus, conſtitutionibus contrariis, vel priuilegiis ſub quacunque forma verborum conceſſis etiamſi de ipſis oporteret de verbo ad verbum in præſentibus fieri mentionem, quæ contra præmiſſa vel præmiſſorum aliquid poſſe quomodolibet obiici non opponi, quibus ſpecialiter derogamus. Actum Piſis in præſentia noſtrorum Principum & Baronum, ac populi multitudine copioſa, VII. Calen. Maii, regni noſtri anno quinto, Imperii vero anno primo, quod fuit MCCCXI.

MCCCXIII.

Manu armata eodem Imperatore ſubiugante ciuitates Italiæ ſibi rebelles, cum magno exercitu iacente in partibus Thuſciæ prope in caſtro dicto Bonthonienth, ciuitatem Senarum in die Aſſumptionis Virginis glorioſæ, cum deuote ſumeret corpus & ſanguinem Dominici Sacramenti, in ablutione calicis per quendam

quendam fratrem ordinis Prædicatorum (vt narratur*) immiſſum eſt venenum in calicem, & ſic intoxicatus ſtatim obijt, & in ciuitate Piſana ſepultus eſt. ** Petrarcha in lib. Auguſtali.*

PONTIFICES ROM.

NIcolaus IV. de ordine fratrum Minorum, Doctor Theologiæ, anno Domini MCCLXXXVII. electus ſedit annis v. & bis electus cum lacrymis reſignauit, tertio compulſus ab omnibus Cardinalibus acquieuit. *Nicolaus IV. Pp.*

Celeſtinus Papa V. anno Domini MCCXCII. electus ſedit vnum annum: Hic prius vocatus Petrus, Eremita erat, vir ſimplex, ſanctæ vitæ, & nullius literaturæ: Qui miro modo ad papatum eſt aſſumptus, quod vacante papatu, per obitum Domini Nicolai prædicti, & Cardinalibus in vno conclaui incluſis in vrbe Roma*: ſed poſt electionem ſuam ſe tranſtulit in Neapolin iuxta tenorem conſtitutionis, *Vbi periculum, de elect. lib.* VI. Quidam Cardinalium magis tunc attentius quadam nocte ſomniabat, quod circa quendam montem ibidem prope quadam perſona reſideret, & quæri deberet, quæ ad papatum aſſumi deberet. Qui de ſomno euigilaos, alijs Cardinalibus ſomnium huius referebat. Vnde alij Cardinales communi conſenſu cooclaue exeuntes cum proceſſione cleri Neapolitani (alias Romani) verſus montem huius exiuerunt, & inuentus prædictus Eremita eſt electus in Papam; vnde delicatis cibis non aſſuetus, ciceres ſemper in prandio petiuit: & vna noctium à cubicularijs delicato cibo & potu bene procuratus circa candelam irrequiſitis Cardinalibus creauit aliquos Cardinales; cum tamen de conſuetudine Romanæ Eccleſiæ non ſit facere Cardinales, niſi de conſenſu aliorum Cardinalium & in conſiſtorio publico: vnde de mane alij Cardinales audientes hoc inconſuetum factum, ipſum Papam acriter corripuerant. Vnde narratur de Bonifacio ſucceſſore ſuo dictum: *Spiritus ſanctus decepit nos, ſimplicitatem aduertens ipſius.* Et in nocte cum idem Celeſtinus in lecto ſuo iaceret, io quadam canna per foramen ſui familiares ipſum alloquebantur, quod renunciaret papatui his verbis: *Niſi papatum dimittes, animam amittes*, quaſi hæc vox diuinitus eſſet miſſa, ſic inductus papatui renunciauit, & conſtitutionem verbalem fecit, quia illiteratus fuit) *Quod Papa poſſet renunciare papatui*: quæ habetur *De renunc. c. quoniam. lib.* VI. Qui poſt hoc modico tempore ſuperuiueos, bona vita dies ſuos finiuit, & canonizatus fuit per Dominum Clementem ſucceſſorem ſuum, in catalogo ſanctorum aſcriptus, in ciuitate Aquileia eſt ſepultus. *Celeſtinus V. Pp.*

Bonifacius Papa VIII. prius vocatus Benedictus, anno Domini MCCXCVII. electus ſedit annis decem, minus duobus menſibus. Hic fuit magnæ literaturæ, & defenſor cleri ſecularis. Alij dicunt nouem. Anno primo renouauit omnes gratias de Eccleſiaſticis beneficijs factas per duos immediatos Papas anteceſſores ſuos, Nicolaum IV. & Celeſtinum V. vt patet *De conceſ. praben. c. quoniam. lib.* VI. *Bonifacius VIII. Pp.* *I.*

Anno tertio graues proceſſus fecit contra quoſdam nobiles Romanos de Columna nuncupatos, & potentes, vnde duos Cardinales, Iacobum & Petrum de eadem domo depoſuit, & ſtirpem illam fecit indignam beneficijs Eccleſiaſticis vſque quartam generationem, vt patet *De ſchiſmat. c. vno. lib.* VI. Vnde prædicta ſtirps de vrbe eiecta pertexit ad regem Franciæ, qui ipſam manu tenuit, collegit & ſuſcepit.

Anno quarto compoſuit, & per ſuos compilari fecit ſextum librum Decretalium, in quo multas vtiles conſtitutiones inſeri fecit, vt patet intuenti. *IV.*

Anno quinto excommunicauit omnes, qui corpora humana ſepelienda exenterant, decoquunt vel diuidunt, vt poſſint ſic ad remota loca deferri & ibi ſepeliri, vt patet in quadam conſtitutione, quæ incipit, *Deteſtanda.* *V.*

Anno ſexto indixit annum Iubileum, qui fuit annus Domini MCCC. Anno eodem fecit vnam conſtitutionem valde vtilem clero ſeculari, & maxime rectorib. Eccleſiarum parochialium, ſed reſtringentem auctoritatem fratrum Prædicatorum & Minorum à Martino Papa IV. conceſſam, & ipſis ordinibus mendicantium odioſam, vt patet in quadam conſtitutione, quæ incipit: *Super cathedram.* Quam conſtitutionem Benedictus Papa ſucceſſor ſuus renouauit. Sed Clemens Papa V. *VI.*

reuocatoriam Benedicti caſſauit, & prædictā conſtitutionem Bonifacij tanquam vtilem approbauit, vt videtur hodie in conſtitutione *Clem. de ſepulchris, cap. Dudum.*

VII. Anno VII. idem Bonifacius Papa graues proceſſus fecit contra regem Franciæ, eo quod recepit & defendit illos de Columna Romanos, quos (vt ſupra dictum) Papa anathemiſauerat, vnde ipſum Regem cum ſuis fautoribus excommunicauit, totum ſuum regnum eccleſiaſtico ſuppoſuit interdicto. Verum pauci Prælati ipſius regni huiuſmodi ſeruauerunt interdictum Papæ, Regis timore: excepto Archiepiſcopo Burdigalenſi, qui rigide proceſſus ſeruauit, & ob hoc idem Archiepiſcopus poſtea eſt electus in Papam. Vnde idem Rex huius proceſſus indignanter ferens, vna cum prædicta ſtirpe in malum ipſius Papæ exitit machinatus.

Anno Domini MCCCIII. idem Papa eum tantæ ductionis * iret extra Vrbem in oppidum nomine Anania, præfati expulſi de Columna cum adiutorio ſeruitorum regis Franciæ manu armata ſubito & inopinato irruerunt in caſtrum prædictum, & incendio deſtruentes venerunt ad palatium Papæ, qui ſentiens aduentum inimicorum induit ſe pontificalibus, & quidam de prędicta ſtirpe nomine Scarra de Columna videns Papam occurrentem ſibi dixit, an cognoſceret eum. Qui reſpondens ait; *Noſco primogenitum Satanæ*: quę verba ponuntur in Canone

*f. eliſit. XXV. q. I. *Omnis qui recedit.* Vnde ipſe cum ſuis Papam obmiſit * in quodam introitu oſtij cum ianua, quod ex hoc lęſus modico tempore poſtea ſuperuiuens circa feſtum vndecim millium virginum obijt. Et ab eo tempore Romani Pontifices non ſederunt in vrbe Romana. Prędictus autem Rex ex quodam caſu de equo mortuus ſubito, & ſucceſſores ſui quanquam plures ſine viris hęredibus diſceſſerunt.

Benedictus XI. Pp. Benedictus Papa XI. anno Domini MCCCIV. electus in Papam ſedit duobus annis, alij dicunt de vno, immo de octo menſibus: & quod electus fuit in Vrbe, ſed tranſtulit curiam Peruſium, & quod poſt obitum ſuum vacauit ſedes duobus annis vel circa in Peruſio. Hic prius de ordine fratrum Prędicatorum conſtitutionem anteceſſoris ſui Bonifacij, ſuis fratribus & alijs mendicantibus non placabilem, ſed vtilem clero ſeculari caſſauit, vt ſupra dixi. Item quam plures alias conſtitutiones vtiles inquiſitionis hæreticæ prauitatis edidit.

Clemens V. Pp. Clemens Papa V. MCCCVI. electus in Papam ſedit annis VII. vel circa, hic nobilis de Waſconia, Vertrandus Archiepiſcopus prius Burdegalenſis, non exiſtens Cardinalis, in abſentia eligitur. Vide ſcripturam Authent. quæ dicit, hunc Clemētem electum anno Domini MCCCV. die V. menſis Iunij, in Peruſio. Quia quum Cardinales Peruſij in conclaui incluſi in electione Papæ concordare non poſſent, præfatum Archiepiſcopum Burdegalenſem, ob hoc, quia proceſſus Domini Papæ Bonifacij contra regem Franciæ præ alijs ſeruarat, æſtimantes quod ad eos Italiam accederet, in abſentia elegerunt; ſed viſo decreto electionis non intrauit Italiam, ſed mandauit Cardinalibus, vt ipſum accederent Burdegalis, & ſic curia

Translatio curiæ Romanæ. Romana eſt vltra montes tranſlata, vſque hodie. Vnde venientibus Cardinalibus ad prouinciam ſe Papa cum curia tranſtulit. Hic conſtitutionem Bonifacij vtilem clero ſeculari contra ordines Mendicantium innouauit, reuocans conſtitutionem contrariam, dicti proximi anteceſſoris ſui, vt patet in conſtitutione Clementina *de ſepult. cap. Dudum.* Hic ſtirpem illam Romanam de Columna à Bonifacio anathemizatam, in totam reſtituit ad res & honores, quām & Benedictus anteceſſor ſuus reſtituerat in parte.

V. Anno V. idem Clemens Viennæ concilium celebrauit, in quo multas conſtitutiones vtiles edidit, vt patet in compilatione ſuarum conſtitutionum. Item,

Clementina. Hainricum Imper. VII. per ſuos legatos Cardinales in Vrbe Romana coronari mandauit. Item generale paſſagium vltramarinum in ſubſidium terræ ſanctæ indixit. Item militarem ordinem Templariorum ab antiquo ab Eccleſia approbatum, videlicet ab Honorio Papa II. & priuilegiatum exſtirpauit; & ad ſuggeſtionem regis Franciæ perſecutoris Domini Bonifacij Papæ, quod in regno ſuo ordo ille bonis quamplurimis abundabat. Item ſectam religioſam Beckardorum & Beklina-

Beklinarum damnauit, vt patet in conſtitutionibus ſuis *in Clemen. de religioſ. dom. Can. cum de quibuſdam.* Anno VII. diffinitiuam latam in regem Apuliæ & Siciliæ nomine Rupertum, per Imperatorem Hainricum VII. caſſauit, vt patet in eadem *Clem. de re iud. c. Paſtoralis.*

X. Anno MCCCXIV. die XX. menſis April. pontificatus ſui anno X. [*ita legi in Authentica ſcriptura*] in prouincia apud Carpentoratum obiit, vbi tunc fuit curia Romana.

Iohannes XXII. Pp. Anno MCCCXVI. Dominicæ incarnationis, Iohannes Papa XXII. in Lugduno, die VII. menſis Auguſti per compromiſſionem electus in Papam, ſedit annis XVIII. & III. menſibus. Hic prius vocatus Iacobus de Cathurco de Waſconia, Epiſcopus Auinionenſis & Cardinalis Senenſis multas gratias de Eccleſiaſticis be- I. neficiis fecit, & ita pingues clauſulas formis gratiarum ſuarum appoſuit generaliter, quales antea ab aliquo Papa non emanauerunt, & diſpoſitioni ſuæ tot prælaturas reſeruauit, quot ante ipſum communiter ita conſuetum non erat. Vacante ſede Romana per duos annos vel circa, cum in Carpentrato in conclaui Cardinales ad eligendum Papam eſſent incluſi, nec poſſent concordare, ordinantibus quibuſdam ex eis ignis ſuccenſus eſt in ciuitate, & ſic ex timore ignis exiere conclaue, & ſunt diſperſi. Sed lapſo tempore circa duos annos rex Franciæ ipſos Cardinales ad Lugdunum vocauit, vbi ipſum (vt prædicitur) elegerunt.

II. Secundo anno curiam & ſe ad Auinionem tranſtulit, & conſtitutiones Clementinas publicauit, vt videtur in earum proœmio. Hic quẽdam Epiſcopum Cathurenſem, quo cum ante papatum pacifice non vixit, degradari fecit Auinione in publico conſiſtorio, & tradidit curiæ ſeculari. Hic à primo ſuæ promotionis valde rigidus fuit habentibus plura beneficia curata, dignitates vel perſonatas, vnde cõſtitutionem valde pœnalem & rigidam edidit contra tales, quæ incipit, *Execrabilis.* Sed in fine glorioſior fuit facile ſuper pluralitate diſpẽſando. Hic Galeacium tunc ciuitatis Mediolanenſis * de hęreſi condemnauit, & duos Cardinales legatos, vnũ in Lombardiã, alterum in Tuſciã ad perſequendum ibidẽ Eccleſiæ rebelles miſit cum magno theſauro, qui magnam ſtipendiariorum multitudinem cõduxerunt.

Anno Domini MCCCXXIII. legatus Lombardiæ Mediolanum cum multitudine ſtipendiariorum obſedit, ſed poſt modicum tempus fugatus eſt inde.

IX. Anno Domini MCCCXXIV. Pontificatus autem ſui anno nono. Idem Papa graues proceſſus ſententias excommunicationis in perſonam, ſuſpenſionis in conuentum & can. interdictum in loca continentes fecit, & promulgauit contra Dominum Ludwicum de Bauaria IV. electum in regem Romanorum, & ſe Imperatorem ſcribentem. *LVDOVICUS IV. Bauarus Imp.* In quibus ipſum iure, quod electione habebat, priuauit, abſoluens ſibi omnes adſtrictos à iuramentis, immo (quod plus eſt) ipſum declarauit fautorem hæreticorum. Item idem Papa quendam Magiſtrum Peruſijs Iohannem de Gauduno, & alium Marſilium de Padua, qui aliquos libros peſtiferos & contra honorem Eccleſiæ compoſuerant, condemnauit, quos prædictus Ludwicus in ſua familiaritate tenuit. *Ioh. de Ianduno. Marſil. de Padua.* De quorum conſilio appellationem contra proceſſus Papæ interpoſuit, cui multos articulos inſeruit. Item quandam opinionem de proprio Chriſti & Apoſtolorum, quæ contentio erat inter fratres Prædicatores & Minores, determinauit. VIII. Anno pontificatus ſui VIII. pro parte fratrum Prædicatorum, vt patet in ſua conſtitutione, quæ incipit, *Cum inter nonnullos.* Item conſtitutionem Domini Nicolai Papæ III. de fratribus Minoribus, reuocauit in parte & renunciauit dominio, quod fratres Minores dicebant eſſe apud ſedem Apoſtolicam, vt patet in duabus ſuis conſtitutionibus, vna incipit: *Quia nonnunquam.* Alia, *Ad conditorem.* Propter quod prædictus ordo fratrum M norum laudem prædicti Papæ non ſincere canebat.

Anno Domini MCCCXXVI. Ludwicus non obſtantibus proceſſibus Papæ intrauit Italiam cum paucis armatis primo, deinde cum adiutorio Romanorũ quorundã tunc Italiæ, videlicet Canis de Verbena, Galeacij p. ædicti de Mediolano, Caſtrutij de Lucta Epiſcoporum Caſtellani de Venetijs & Arecinenſis, ac ſuorum collectis & ſuperuenientibus multis ſtipendiarijs cum potentia tranſiuit Italiam, obſedit ciuitatem Piſanam, & venit ad vrbem Romanam, vbi receptus eſt beni-

uole Apoſtolico Romano,& per illos Romanos nobiles de Columna, ſupranominatos. Vbi ad ſuggeſtionem quorundam clericorum & populi Romani prædictum Papam Iohannem deponere præſumpſit,& de conſilio prædictorum quendam fratrem Minorem dictum Petrum de Curuario, nouum Papam ordinauit. Qui conſecratus fuit à præfato Epiſcopo Caſtellano,& appellatus Nicolaus Papa V. Et ab eo tempore circa magnum ſchiſma tunc fuit in clero & populo in Italia,& in Alemania. Quia idem Papa Iohannes de multis Eccleſijs & prælaturis in prædictis prouincijs in odium prædictorum prouidit; quas prouiſiones idem Ludwicus,& ſuus Nicolaus Antipapa impediuit. Interdum etiam aliqui ſunt admiſſi, & in Vrbe prædicta prædictus Ludwicus à præfato Nicolao eſt coronatus in Imperatorem, & ab hoc in poſterum ſe Imperatorem ſcripſit & appellauit ** prius ante ordinationem prædicti Nicolai fuit coronatus à quodam laico antiquo Romano, prout infra inuenies, tempore eiuſdem Ludwici. Et prędictus Antipapa Nicolaus quoſdam Cardinales creauit, legatum in Lompardiam miſit contra legatum Iohannis Papæ, quaſdam literas ſub bulla ſua ad ciuitates Italiæ occulte & manifeſte miſit, ſuper depoſitione Iohannis Papæ, & reprobationis opinione determinatorum per eundem Iohannem de proprio Chriſti & Apoſtolorum, & ſimilibus. Hunc in honore vel pudore potius tali exiſtentem, quædam mulier dicens, ſe ante ſuſceptum ordinem cum eo contraxiſſe, vendicauit in maritum coràm Epiſcopo Reatino, qui cognita cauſa tulit ſententiam de matrimonio [*Vide quid iuris circa ſimilem materiam, quod not.* LXXIX. *dicitur. Si quis pecuniam, in gl. videtur fieri.*] Anno XIII. pontificatus ſui idem Iohannes Auinione proceſſus aggrauatorios valde enormes fecit contra Ludwicum & Nicolaum prædictos.

Nicolaus V. Pp.

Schiſma inter Imperium & Eccleſiam.

XV. Anno Domini MCCCXXX. anno decimoquinto ſui papatus præfatus Antipapa Nicolaus reſumens nomen ſuum Petrus,& ordinem fratrum Minorum cum dolore & gemitu cordis, per quoſdam Italicos(qui erant de parte prædicti Iohannis Papæ) ductus eſt Auinionem, ad eundem Iohannem, & in publico conſiſtorio omnes errores ſuos recognouit, petens veniam etiam lacrymando. Deinde præſente magna multitudine populi idem fecit, & finita hac recognitione ipſius, quædam aquila ſuperuenit ad hoc populo præſente, & poſuit ſe caſualiter ad palatium ipſius Iohannis Papæ. Perterrita aquila ſtatim fugit, quo facto idem frater Petrus de Cornario receptus eſt ad gratiam à Iohanne Papa, & incluſus in quodam loco palatij eiuſdem Papæ, & modico tempore poſtea ſuperuiuens obijt ibidem,& ſepultus eſt ſub publico teſtimonio Auinione apud fratres Minores.

Eo tempore Eccleſia Moguntina bene octo annis vel circa ſtetit in ſchiſmate, & ſimiliter Eccleſia Wormacienſis XI. annis vel circa, quia canonici & capitula prouiſos ad eaſdem Eccleſias à ſede Apoſtolica recipere noluerunt, tandem tamen ſunt recepti. Sed pro tempore ſchiſmatis Baldvvinus Archiepiſcopus Treuerenſis frater Domini Hainrici Imp. VII. à canonicis & capitulis earundem Eccleſiarum receptus eſt procurator, & bene rexit eaſdem Eccleſias, licet in ſchiſmate.

Balduinus Archiep. Treuerenſ. Cui Lupold. de Bebenpurg inſcripſit lib. de iurib. Imp.

Eo tempore Philippus rex Franciæ per procuratores ſuos facere paſſagium vltramarinum in ſubſidium terræ ſanctæ iurauit, & propter hoc Papa conceſſit ſibi decimas regni ſui,& à Kalend. Auguſti ad duos annos perficere debuit, ſed non fecit.

XVII. Anno XVII. pontificatus ſui idem Papa incepit dogmatizare, quod animæ beatorum ante finale iudicium non viderent diuinam eſſentiam de facie ad faciem, nec perfecte. Quæ opinio quam multis diſplicuit, & maxime ſtudio Pariſienſi, quod eidem Papæ ſuper hoc ſuas literas direxit, & multi errores nutriri ex ea videbantur. Ipſe in agone mortis ſuæ eam reuocauit, dicens, ſe huius opinionem defendiſſe non animo credendi hæc, nec aſſertiue, ſed propter veritatem inueſtigandam, & ſubmiſit dicta ſua in prædicta opinione futuræ determinationi Eccleſiæ & ſuorum ſucceſſorum. *De hoc Canone* XXIII. *q.* III. *cap. dixit Apoſtolus, & quæ ibi not.*

Anno Domini MCCCXXXIIII. & decimonono pontificatus ſui Iohannes

nes XXII. obiit in die B. Barbaræ virginis, ſepultus in Eccleſia maiore Auinione in ſepulchro ſatis pretioſo.

Benedictus Papa XII. Kal. Ianuar in vigilia B. Thomæ Apoſtoli electus Auinione, ſedit annis VII. & IV. menſibus. Hic prius vocatus de Nactardi, & Cardinalis ordinis Ciſtercienſis, Magiſter in Theologia, prope Toloſam oriundus, conſanguineos modicum curauit. Domino Ludvvico anathemizato per anteceſſorem ſuum fecit bonam ſpem de reconciliatione ipſius ad Eccleſiam: ſed licet multas legationes ſibi fecerat, tamen reconciliationem ab ipſo non obtinuit. Hic non ita gratioſus in faciendis gratiis fuit, ſicut anteceſſor ſuus, omnes gratias de beneficiis Eccleſiaſticis, quibus ius iure acquiſitum non erat, omnium prædeceſſorum ſuorum reuocauit per quandam conſtitutionem ſuam, quæ incipit: *Cacacordis*. Secundo anno determinauit opinionem ſupra nominatam de viſione animarum ſanctarum Diuinæ eſſentiæ ante finale iudicium, videlicet quod animæ beatæ perfecte & facile viderent Diuinam eſſentiam ante extremum iudicium, vt patet in quadam conſtitutione ſua, quæ incipit: *Benedictus Deus*. Hic multas fecit conſtitutiones pro reformatione omnium ordinum religioſorum, & principaliter ad reformationem ſui ordinis Ciſtercienſis. Anno ipſius quarto maximus Cometa rutilans eſt viſus, & diſcordia (de qua infra) inter Reges Franciæ & Angliæ eſt ſuborta.

Benedictus XII. Pp. — *II.* — *IV.*

Anno MCCCXXXVIII. Dominicæ incarnat. IX. menſis Ianuarii Romę tempeſtas validiſſima ſubito ſuperuenit, ex qua magna pars Eccleſiæ B. Mariæ maioris deſtructa fuit, & quædam columnæ æreæ ibidem transmutatæ de loco in locum, & Dæmones ibidem congregati.

Anno Domini MCCCXLII. In die B. Marci Euangeliſtæ obiit Bonifacius pontificatus ſui anno VIII. Auinione, & ibi ſepultus eſt. *VIII.*

Anno Domini MCCCXLV. Rupertus Apuliæ & Siciliæ ac Ieruſalem Rex, & Comes Prouinciæ mortuus eſt. Ex his omnibus regnis ſe ſcripſit, licet quædam non poſſideret.

REDIT AD IMPERATORES.

MCCCXIV.

LVdvvicus IV. iunior filius Ludvvici Ducis ſuperioris Bauariæ ſupra nominati anno Domini 1314. in die B. Lucæ Euangeliſtæ per maiorem partem electorum Imperii, videlicet per duos Petrum Archiepiſcopum Moguntinum, Baldvvinum Archiepiſcopum Treuerenſem, Iohannem Regem Boemiæ, & Waldmarum Marchionem Brandenburgenſem Francenfurt eſt electus ad Regem, cum magna potentia armatorum, quos prædicti Electores illuc adduxerant. Et ex oppoſito & in diſcordia Fridericus filius ſenior Alberti quondam Regis Romanorum ſupradicti, Dux Auſtriæ, ſimiliter eſt electus in Regem Romanorum per minorem partem electorum Imperii, videlicet per Hainricum Archiepiſcopum Colonienſem, & Rudolphum fratrem prædicti Ludvvici Comitem Palatinum Rheni, & Ducem ſuperioris Bauariæ & per Ducem Saxoniæ nomine Rudolphum in oppido Bunnenſi Colonienſis diœceſis, & coronatus ibidem, quia tantam potentiam vnitam habere non potuit idem Fridericus, vt in Francenfurt in termino ad eligendum comparere auderet. Prę fatus autem Ludvvicus ſtatim poſt hęc in die B. Catharinę virginis immediate ſequenti, Aquiſgrani per ſuos electores etiam extitit coronatus. Hic tempore electionis ſuę ętatis XXX. annorum, vel circa, elegans perſona, prudens, patiens, quietus, indulgentioſus, fortunatus in bellis, & in aliis factis, ſed remiſſus in executione iuſtitię & tardus ad laborem. Dicitur XXIV. q. V. cap. Rex det filios ſuos non ſine *impie agere, quod ipſe non bene ſeruauit, ſolatio quodāmodo libenter quęrens, regnauit annis XXXIII. minus octo diebus, & obiit anno Domini 1347. V. Idus Octobris. Hi duo Ludvvicus & Fridericus erant nepotes, quia filii fratris & ſororis (nam mater ipſius Ludvvici ſoror fuit Alberti Romanorum Regis prędicti) in diſcordia electi, vt prędicitur, de adminiſtratione Regni in Alemania ſe intromiſerunt: & quilibet

LVDOVICUS IV. Bavarus Imp. — *Fridericus Auſtriacus Rex electus in ſchiſmate.*

eorum Principes, Dominos, ciuitates, oppida, villas, res & bona alia ad regnum pertinentia, per vim ac potentiam & alios modos, quibus potuit, ſibi attraxit. Ex quo maximum ſchiſma inter domos, & alias turbatio terræ grauis extitit ſubſecuta, quæ durauit vſque ad captionem ipſius Friderici, de qua infra, & poſtea ad decem annos, vel circa. Sed ſopito hoc ſchiſmate & turbatione per captiuitatem Friderici, & obitum ipſius ac fratrum ſuorum Leupoldi & Hainrici Ducum Auſtriæ, grauius cœpit in Italia & Alemania, maxime in clero, ex eo quod Eccleſia graues proceſſus fecit contra dictum Ludvvicum, anathemizando eum, de hæreſi condemnando, perſonas & loca interdicto eccleſiaſtico ſupponendo.

Anno Domini MCCCXIII. menſe Nouembri idem Ludvvicus, ſed ante electionem ſuam ad regnum, bellum magnum & cruentum habuit cum nobilibus & *Gameldorff.* gente prædictorum Friderici, Leupoldi & Hainrici fratrum, Ducum Auſtriæ, in inferiori Bauaria prope villam Gameldorff, in quo prædictos nobiles & gentem cepit Auſtralem, pluribus interfectis. Cauſa autem belli huius fuit, quia ipſe datus fuit tutor Ducibus Hainrico & Ottoni fratribus, & Hainrico eorum patrueli in inferiori Bauaria adhuc pueris, & viuentibus, & eorum terræ, quam prædicti Duces Auſtriæ aufferre & deſtruere nitebantur. Ex hoc itaque bello famoſus effectus, ſequenti anno in odium prædictorum Ducum Auſtriæ, & contra eos eſt ad regnum electus.

I. Anno primo ſuæ electionis quidam de Alſatia ob promotionem Friderici aduerſarii ſui machinatus eſt in mortem ſuam, quia cum baliſta de ferro facta ſubtili occulte volebat eum ſagitta perforaſſe; ſed præmonitus malefactorem cepit, & in curru diu eum ſecum duxit, & tandem ſententia capitali puniuit.

II. Eſlingen. Anno ſecundo regni ſui bellum habuit cum Friderico prædicto iuxta Eſlingen in fluuio Neckaro: in quo plures ex vtraque parte ſunt occiſi, & quiuis ab *Rudolfus Palatin. Elector.* alio diſceſſit. Rudolphus autem frater ſuus ratione Comitatus Palatini, accepta pecunia a prædictis Ducibus Auſtriæ auunculis ſuis, contra fratrem elegit Fridericum prædictum: propter quod ipſe Ludvvicus eum expulit, & quinto anno regni ipſius Ludvvici obiit. Ipſe vero Ludvvicus cum penuria & egeſtate in adminiſtratione regni longo tempore tranſegit. Nam prædictus Fredericus electus, & fratres ſui Duces Auſtriæ iuuenes & viriles in diuitiis & potentia ipſum longe excellerunt.

MCCCXVIII.

Dux Leupoldus frater prædicti Friderici graue bellum cum Suitanis ha- **apud Sempach.* buit, in quo multos nobiles amiſit*.

MCCCXXII.

VIII. Regni ſui octauo proximo die ante feſtum B. Michaelis, poſt diuerſas turbationes partium Alemaniæ, prædicti Ludvvicus & Fridericus electi in Reges, con- *Prælium Ludouici & Friderici.* gregato magno exercitu vtrinque in inferiori Bauaria prope Muldorff Salzburgenſis diœceſis bellum iniuerunt: in quo Ludvvicus Fridericum coelectum ſuum, & Hainricum fratrem eius Ducem Auſtriæ captiuauit. Hainricus captus aſſignatus eſt Iohanni Regi Bohemiæ debellantibus vni, qui eum aliquo tempore tenuit in vinculis, & interuenientibus tractatibus (quia quædam caſtra & munitiones in metis Auſtriæ & Morauiæ, pertinentia ad Duces Auſtriæ, fuerunt aſſignata eidem Regi) tandem eundem dimiſit, & poſtea modico tempore ſuperuixit. Ludvvicus **al. Trauſnitz.* vero Fridericum in carcere tenuit in caſtro Trauſennytz* Ratiſponenſis diœceſis tribus annis vel circa. Et nihilominus Leupoldus Dux Auſtriæ frater eiuſdem Friderici non minores gvverras eidem Ludvvico mouit, quam ante fratris captionem. Prædictum autem bellum conſummatum eſt ante aduentum eiuſdem Ducis Leupoldi, qui gentem magnam de Sueuia & de Rheno collegerat, & in itinere erat ad ſubueniendum fratri.

Anno decimo regni ſui Ludvvicus obſedit caſtrum Ducum Auſtriæ dictum Purgavv,

Purgavv cum magna potentia, volens Fridericum aduerſarium ſuum captum capitali ſententia ibidem plectere, ſed per Leupoldum Ducem prædictum fugatus eſt inde. *Burgavv.*

Anno vndecimo Ludvvicus ſolus exclufis omnibus conſiliariis ſuis occultę tractauit, & confœderauit ſe cum prædicto Frederico capto, ita quod idem Fridericus renunciaret iuri electionis ſuæ, & Ludvvico deberet aſſiſtere etiam contra fratres ſuos, & iuramentum ambo tractatus huiusmodi occultos obſeruare ſuper Sacramento Euchariſtiæ, quod ambo eadem hora receperunt, Miſſa coram eis celebrata, & ſic Fridericum à vinculis dimiſit. Poſt dimiſſionem non multo tempore ſe Regem, ſicut ante, ſcripſit Fridericus; & immemor gratiæ ſibi factæ, ſe contra Ludvvicum iterato erexit. Vnde Iohannes Rex Boemiæ terram ſuam, videlicet Auſtriam cum magna potentia intrauit, & ſibi grauia damna in caſtris, munitionibus, & aliis intulit, & modico tempore ſuperuiuens, An. Dom. MCCCXXIX. obiit ex veneno: quia vermes innumerabiles ex cute ipſius erumpebant. Ante mortem ipſius biennio vel circa mortuus eſt Leupoldus. *XI.*

Eo tempore in Tuſcia Caſtrucius Dominus Lucanus magnum bellum habuit cum Florentinis in alto paſſo, in quo plures eorum cepit, & magna ſtrages hominum facta eſt.

Anno regni ſui duodecimo cum colloquium haberet cum Friderico prædicto iam dimiſſo, adhuc viuente in Iſprugka, & in eodem colloquio non multum ſe amice ab inuicem ſepararent, idem Ludvvicus ingreſſus eſt Alpes, terram Ducis Karinthiæ, ciuitatem Tridentinam, vbi ad eum ſolennes ambaſiatores miſerunt Rectores Lombardiæ, videlicet Galeatius de vice Comitibus Dominus tunc Mediolanenſis, Dominus Canis de Scala Dominus tunc Veronenſis paſſiuus, Dominus Mantuanus, Caſtrucius, Dominus Lucanus & alii Italici Gibelini, qui diuerſas preſſuras ſuſtinuerant à Legatis Cardinalibus Papæ Iohannis XXII. & à ſtipendiariis Eccleſiæ miſſis & conductis in Lombardiam, ſupplicantes eidem, vt pro ſubſidio eorum Italiam dignaretur intrare. Quibus acquieſcens intrauit Italiam cum gente modica, & venit Mediolanum; vbi honorifice ſuſceptus eſt, & coronatus ſecunda corona argentea, & poſt eum magna copia Alemanorum ſequebatur. Vnde cum in Mediolano iam tanto tempore quietus ſtaret, vt deficere inciperet in expenſis, inductus malo conſilio quorundam, Galeacium Dominum Mediolanenſem auctorem ſui introitus, & qui multas expenſas ei impendit, captiuat, & dominium eiusdem ciuitatis alteri commiſit, videlicet Hugoni Comiti de Monteforti Alemanno; & ſic inde tranſit vocatus per Caſtrucium Dominum Lucanum, venit Tuſciam: [*Vide ſimile ſupra de Arnolpho.*] vbi obſedit ciuitatem Piſaniam, quam tandem obtinuit; & dominium ibidem Caſtrucio commiſit. Vbi peſtilentia grauis, quæ fuit anno Domini MCCCXXVI. menſibus Iulio & Auguſto, ac Septembri, multos homines interemit: inter quos fuit Gebhardus de Graiſpach. Hic Gebhardus obiit anno Domini MCCCXXVII. in die exaltationis S. Crucis, Epiſcopus Eiſtetenſis, & Comes de Seyn nomine Gozibertus. *XII.* *Gibelini.* *Expeditio Italica Ludouici.* *Mediolanum.*

Eo tempore Papa Iohannes miſit quendam legatum in Alemaniam, Priorem de Tholoſa de ordine Hoſpitaliorum, mandans Principibus Electoribus, & principaliter Dominis Heinrico Colonienſi, & Matthiæ Moguntino Epiſcopis (de quibus ſpecialiter confidebat) vt alium Regem eligerent. Et cum in termino condicto præſentes conuenisſent Domini Waldevvinus Treuerenſis Archiepiſcopus, & Iohannes Rex Boemiæ, huius propoſitum impediuerunt, & ſic legatus reuerſus eſt ſine fine.

Paſſerinus Dominus Mantuanus fecit conflictum ciuitati Bononienſi, in quo plures capti ſunt & occiſi: propter quod Bononienſes legatum ſedis Apoſtolicæ in Lombardia exiſtentem pro Domino receperunt.

Rex Liuoniæ* cum multitudine paganorum Marchionatum Brandenburgenſem crudeliter depopulatur. Hic Marchionatus modico tempore abſq; naturali hęrede vacauit per obitum Waldmari. Hic poſt XXVIII. annos reuerſus eſt ad terram, aſſerens ſe adhuc viuere, prout infra inuenies ſub Carolo IV. * Marchio- **m. ſ. Lithphonia.* *Marchia Brandeburg.*

nis ibidem ſupra nominati. Vnde præfatus Ludvvicus filium ſuum primogenitum nomine Ludvvicum ibi Marchionem fecit, qui in adipiſcendo eodem Marchionatu reſiſtentiam paſſus eſt, in cuius odium prædicti pagani marchionatum depopulantur permittente Iohanne Papa prædicto.

XIII. Anno XIII. regni ſui magna potentia vocatus à populo Romano, & maxime per quoſdam nobiles de Columna, inter quos fuit quidam nomine Serra* de Columna, qui (vt ſupra ſcribitur) interfuit captioni Papæ Bonifacii, intrauit Vrbem, & ibi honorifice ſuſceptus eſt: vbi eum relinquens prædictus Caſtrucius, qui cum eo Româ venerat, reuerſus eſt in Tuſciã in ſubſidium ciuitatis Piſtorienſis, quam Florentini obſederant, & eam liberauit de manibus eorundem, & poſt non multum temporis eſt defunctus. Eodem anno idem Ludvvicus ad complacendum populo Romano, & ad ſuggeſtionem quorundam clericorum & laicorum, quendam fratrem de ordine Minorum nomine Petrum de Curuario erexit, & poſt coronationem ſuam (vt infra) præfecit in Papam, vel potius in Antipapam, deponens Papam Iohannem XXII. qui tunc curiam Romanam Auinione tenebat, qui quidem Antipapa ſe appellauit Nicolaum V. & conſecratus eſt ab Epiſcopo Caſtellano & aliis hæreſiarchis in Vrbe. *Idem verbum habetur* XXIV. *q.* III. *quæ aliarum.* Non intelligas, quod Antipapa prædictus ipſum coronauit à principio, ſed quidam antiquus Romanus præfectus Vrbis & Dominus in Biterno, Dominica qua canitur, *Omnis terra.* Et poſt hanc coronationem ſecundo anno menſe Aprili ſequenti, prædictum Petrum Antipapam (vt prædicitur) fecit, qui poſtea exercitium gladii temporalis commiſit eidem Ludvvico Imperatori in Vrbe. & ab eo tempore citra ſe Imperatorem ſcripſit. Sed poſt receſſum Ludvvici de Italia rediens Antipapa ad gratiam Iohannis Papæ, & ecce pœnituit de commiſſis, & ſepultus eſt Auinione, vt ſupra inuenies in geſtis Iohannis Papæ dicti.

** al. Scarra.*

Gloſſema videtur.

Eodem anno cum idem Ludvvicus proficiſceretur de Vrbe proponens intrare Apuliam contra Ropertum Regem Apuliæ, *de quo in Chronica inuenies ſub Carolo**, quod ſi à principio introitus vrbis ſtatim arripuiſſet iter verſus Apuliam, communi æſtimatione eam ſine oppoſitione habuiſſet. Sed tunc quod per nouem menſes vel circa tardauit in Vrbe, terra præmunita fuit, vnde gens ſua venit ad quoddam caſtrum ſitum iuxta Tyberim vltra Romam, & propter ſpolia ibidem inuenta incepit inter ſe diſcordare, & in duo agmina ſe diuiſit, quod Rhenenſes contra Sueuos & alios partem fecerunt, quod ipſe tunc magna difficultate manſuetudine & patientia intercepit, & ſic eſt reuerſus ad Vrbem.

** deeſt aliquid.*

XIV. Anno regni ſui quartodecimo, quod gens ſua magnas inſolentias fecit in Vrbe, & nimis in acquirendis expenſis grauauit populum Romanum, quia Ludvvicus perſoluit eis ſtipendia, populus Romanus cogitauit occulte expellere de Vrbe ipſum; quod ipſe præueniens confuſe receſſit ab Vrbe, & reuerſus eſt in Tuſciam ad ciuitatem Piſanam & Lucanam; & ſedato ibi quodam rumore inter Lucanos & filios Caſtrucii præmortui, dominium ciuitatis Lucanæ abſtulit filiis prædictis (quibus & pater eodem anno conceſſerat) & nouum Dominum præfecit ibidem, & exinde tranſiens obſedit Mediolanum, remoto Hugone Comite de Monteforti, rebellare incepit eidem, ſed parum profecit ibidem.

Luca.

XV. Anno regni ſui decimoquinto de Italia reuerſus eſt in Alemaniam, & tunc Ducatum Francorum Bauariæ, quem antea poſt expulſionem & obitum fratris ſui Rudolphi pro maiori parte ſolus occupauerat, cum filiis eiuſdem fratris Rudolpho & Ruperto diuiſit, quibus ceſſerunt oppida circa Rhenum, videlicet Haydelberg, & cætera, ac aliqua etiam circa nemus Bohemicum, videlicet Amberch & ſimilia. Ipſi autem Ludvvico ceſſit Monacum Ingolſtat, Legenfelt, & ſimilia.

Diuiſio Palatinatus & Bauariæ.

Eo tempore Romani & Italici, qui Ludvvicum ſuſceperant, ad gratiam Iohannis Papæ redierunt.

Eo tempore Otto Dux Auſtriæ fratribus ſuis prædictis præmortuis, incepit

rebel-

rebellare ſibi, incitatus à Papa Iohanne, & obſedit Colmbariam ciuitatem in Alſatia: ad quam liberandam Ludvvicus magnam gentem collegit, ſed concordati ſunt, & ipſe regalia ſua ab ipſo cum debita ſolennitate in Auguſta recepit. Colmar.

Hainricus Landgrauius terræ Haſſiæ vxorem ſuam, filiam Marchionis Miſnenſis, habens eam ſuſpectam de adulterio commiſſo cum quodam camerario ſuo à ſe reiecit bene circa XXX. annos, quibus ambo poſt adulterium commiſſum vixerunt, & deinde in thoro nunquam voluit ei cohabitare.

MCCCXXX.

Iohannes Rex Boemiæ intrauit Italiam vocatus à quibusdam Rectoribus ibidem, & multæ ciuitates Lombardiæ obediunt ſibi, & pro Domino ipſum recipiunt, habuit etiam magnam familiaritatem cum legato Papæ Iohannis Cardinali, qui tunc tenuit dominium ciuitatis Bononienſis. Propter quod Ludvvicus conqueritur Principibus contra eum, dicens eum contra Imperium exceſſiſſe. Sed ſequenti anno idem Rex rediens de Italia, ſuper hoc ſe excuſat coram eodem Ludvvico in Ratiſpona.

MCCCXXXI.

Heinricus & Otto fratres Hainrici patruelis prædictorum, Duces Inferioris Bauariæ incipiunt diſcordare inter ſe, ac Hainricus tanquam ſenior volens ſolus eſſe Dominus terræ, coactus eſt per prædictum Ludvvicum diuidere terram cum fratre & patrueli inter Ludvvicum & Hainricum prædictos. Et ſic de cætero in eadem terra magna ſuborta eſt diſcordia, primo inter fratres, deinde mortuo fratre & patrueli inter Ludvvicum & Hainricum prædictos. Eo tempore pincerna de Reicheneck Epiſcopus Euſtetenſis, antea per annum & vltra prouiſus à ſede Apoſtolica, ad adminiſtrationem eiuſdem Eccleſiæ Eyſtetenſis de licentia & voluntate eiuſdem Ludvvici eſt admiſſus.

MCCCXXXII.

Ludvvicus ſolennes ambaſatores videlicet duos Comites de Hals & Ottingen mittit ad Papam Iohannem, petens gratiam Eccleſiæ, & pro eo ſupplicant Otto & Albertus: (Hic Albertus ſuperuixit omnibus fratribus ſuis ſine hæredibus decedentibus, & licet contractus manibus & pedibus, tamen terram ſuam ſtrenue rexit & pacifice, vt inuenies infra ſub Carolo Duce Auſtriæ) ſed modicum profecerunt.

MCCCXXXIII.

Oritur fama in Alemania, quod Ludvvicus occulte regno renunciauerit Hainrico Duci inferioris Bauariæ, ſupplicans Principibus, vt eidem Hainrico regni gubernationem committere dignentur, ſuper quo Papa Iohannes conſolatus eſt, quia ad Ludvvici depoſitionem nitebatur omnino. Sed Ludvvicus immediate audita fama reuocauit hoc, dicens, ſe nunquam cogitaſſe regno renunciare. Propter quod ipſe grauius prædicto Hainrico cœpit inimicari. Ipſe & Ludvvicus quoddam monaſterium, in quo multas reliquias ſolennes & pretioſos ornatus circa deuia * dedit. [*Iſtud etiam monaſterium poſt obitum Ludvvici extitit deſolatum, & multæ expenſæ ſunt perditæ,*] in diœceſi Friſingenſi conſtruit dictum Etal pro laicis militibus antiquis, vlterius laborare non valentibus, recipiendis in ipſo cum ſuis vxoribus. Pro cuius monaſterii fundatione multas Eccleſias ſuis bonis & rebus priuauit. *ſ. diuina. Gloſſema.

In Alemania magnum ſchiſma eſt in clero, & populo, ex prouiſionibus ſedis Apoſtolicæ ad Epiſcopatus & ſolennes prælatruas & alia beneficia, quæ idem Ludvvicus in odium ſedis Apoſtolicæ fortiter impediuit, multos etiam prouiſos à ſede, qui ei obedire nolebant admiſit, & ipſi tota quaſi Alemania non obſtantibus ſedis Apoſtolicæ proceſſibus obediuit.

MCCCXXXVI.

Ludvvicus cum magna potentia ex diuerſis regionibus collecta intrauit terram Ducis Bauariæ Hainrici prædicti, & grauiter deuaſtat eandem, ſed in

ſubſidium Hainrici venit Iohannes Rex Bohemiæ ſocer ſuus, quod eius filiam in vxorem habuit: potentiæ autem Ludvvici reſiſtere non valebat.

MCCCXXXVII.

Ludvvicus ſolennes nuncios mittit ad Papam Benedictum pro reconciliatione ipſius ad Eccleſiam, videlicet Dominos Rupertum Ducem ſuperioris Bauariæ filium fratris ſui ſupranominatum, & Comitem Iuliacenſem. Hic Papa gratioſum ſe oſtendit Ludvvico, quo ad reconciliationem, ſed propter reſiſtentiam Cardinalium & alios non eſt reconciliatio ſortita effectum. Eodem anno viſus eſt Cometa magnus in æſtate per duos menſes vel circa, curſum ſuum dirigendo ab Oriente in Occidentem & circa crepuſculum noctis rutilans apparebat. Et Hainricus Archiepiſcopus Moguntinus admiſſus eſt ad poſſeſſionem eiuſdem Eccleſiæ, qua diu caruerat.

MCCCXXXIX.

Magna diſcordia oritur inter Philippum Regem Franciæ, & Edvvardum Regem Angliæ, quod prædictus Rex Angliæ quaſdam terras in littore maris Anglici, videlicet Normretiam *, Britanniam, & Waſconiam diu occupatas retroactis temporibus minus iuſte per Reges Franciæ recuperare volebat. Et hoc cum dicit, regnum Franciæ ad ſe deuolutum tanquam ad proximiorem hæredem. Iſte Rex iuuenis adhuc, quod citra triginta annos, ſapiens, prouidus, virilis, & fortunatus in bellis, regnum Scotorum ſibi ſubiiciens contra Regem Franciæ auxilium quærit ab Alemannis, propter quod maximum theſaurum Alemaniam mittit, vnde veniens in Alemaniam ſe confœderauit cum Ludvvico prædicto in Confluentia diœceſis Treuerenſis, & Ludvvicus promittit ei aſſiſtere contra Regem Franciæ, pro quo promittit ei theſaurum, quater centies millia florenorum magnorum, cuius partem dedit, ſimiliter & Principes Alemaniæ & maxime inferiorum partium ſubſidium eidem Regi promittunt.

** f. Normanniam.*

Fœdus inter Imp. & Regem Angliæ.

Iterum idem Ludvvicus ſolennes nuntios mittit de conſilio Principum ad Papam Benedictum pro reconciliatione: quibus ſine fine reuerſis in Alemaniam Principes Electores Imperii conueniunt, & per iuramenta ſua diffiniunt: *Quod electus in Regem Romanorum à maiori parte eligentium, æqualem poteſtatem habeat in administratione Imperii, ſicut Imperator coronatus*, & promittunt in ſimilibus hoc ius defendere contra perſonam quamcunque. Hæc diffinitio Principum ſolenniter publicata eſt eodem anno menſe Auguſto in * Francfurt, & diffinitum eſt per Principes ibi tunc exiſtentes; *Quod quicunque de cætero ipſum Ludvvicum tenet excommunicatum, aut qui ceſſat à diuinis propter ſententias papales, proſcriptus ſit corpore & in rebus.*

Electorum decretum de iure Imperii.

** Vide chron. Francofurt. Ioh. Latomi in anno 1338.*

ADDITIO. Hoc decretum & conſtitutionem ab Imperatore & Ordinibus de iure Imperii factam, hic inſerere operæpretium viſum: quam conſeruauit Albericus de Roſate in L. 3. C. de quadrien. præſcriptio. Eademque habet Hiero. Balbus Epiſcopus Gurcenſ. in lib. De coronatione, ad Carol. V. Imp. pag. 65.

Licet iura vtriuſque teſtamenti manifeſte declarent, Imperialem dignitatem & poteſtatem immediate in filio Dei ab antiquo proceſſiſſe, & Deum per Imperatorem & Reges mundi iura humano generi aperte tribuiſſe: & quod Imperator ex ſola electione eorum ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione ſeu approbatione: quoniam in terris quoad temporalia non habet ſuperiorem, ſed eidem gentes ſubſunt & nationes: & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus mandauit, quæ ſunt Dei Deo, & quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddenda. Quia tamen nonnulli auaritiæ & ambitionis cæcitate ducti*, & nullius ſcripturæ intelligentiam habentes*, ſed diuertentes à tramite recti ſenſus in quædam iniqua & praua commenta, & in aſſertiones deteſtabiles prorumpunt contra poteſtatem & auctoritatem imperialem, & iura Imperatorum, Electorum, & aliorum Principum & Imperii fidelium committentes, fallaciter aſſerentes: Quod Imperialis dignitas & poteſtas eſt à Papa, & quod electus in Imperatorem non eſt verus Imperator nec Rex, niſi prius per Papam ſiue ſedem Apoſtolicam confirmetur, approbetur, & coronetur: & per huiuſmodi prauas aſſertiones & peſtifera dogmata hoſtis antiquus mouet lites, iurgia ſuſcitat, contentiones parit, & ſeditiones procurat. Ideo ad tantum malum*

** al. iuris vtriuſque teſtimonia.*

** deuicti.*
** ſe habere docentes.*

euitan-

euitandum de conſilio & conſenſu Electorum & aliorum Principum Imperii declaramus, quod Imperialis dignitas & poteſtas eſt immediate à ſolo Deo: & quod de iure & Imperii conſuetudine antiquitus approbata, poſtquam aliquis eligitur in Imperatorem ſiue Regem ab Electoribus Imperii concorditer, vel maiori parte eorundem*, ſtatim ex ſola electione eſt Rex verus & Imperator Romanorum cenſendus & nominandus, & eidem debet ab omnibus Imperio ſubiectis obediri; & adminiſtrandi iura Imperii & cætera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent, plenariam habet poteſtatem, nec Papæ ſiue ſedis Apoſtolicæ aut alicuius alterius approbatione, confirmatione, auctoritate indiget vel conſenſu. Et ea propter hac hac in perpetuum valitura lege decernimus, vt electus in Imperatorem concorditer vel à maiori parte electorum ex ſola electione cenſeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus ſubiectis Imperio debeat obediri, & adminiſtrationem & iuriſdictionem Imperialem & Imperialis Poteſtatis plenitudinem habeat, & habere ac obtinere ab omnibus cenſeatur & firmiter aſſeratur. Quicunq; autem contra hæc declarata, decreta vel definita, aut aliquid eorum aſſerere ſeu dicere, aut aſſerentibus ſeu dicentibus conſentire, vel eorum mandatis vel literis vel præceptis obedire præſumpſerint, eos omnibus feudis quæ ab Imperio detinent, & omnibus gratiis, iuriſdictionibus, priuilegiis & immunitatibus à nobis vel prædeceſſoribus noſtris eis conceſsis ex nunc priuamus, & ipſo iure & facto decernimus eſſe priuatos. Inſuper eos crimen læſæ maieſtatis decernimus incurriſſe, & pœnis omnibus impoſitis crimen læſæ maieſtatis committentibus ſubiacere. Datum in oppido noſtro de Franckenfurt, die VIII. menſis Auguſti, anno Domini MCCCXXXVIII.*

* pendet.

* al. ab his quorum intereſt.

Huc etiam pertinet epiſtola Electorum ad Benedictum Papam, eiuſdem argumenti: quam in libro membranaceo Bibliothecæ Palatinæ poſt Chronicam Martini Pœnitentiarij Papæ inuentam, illuſtrandæ hiſtoriæ apponemus.

EPISTOLA ELECTORVM AD PAPAM BENEDICTVM XII. SVPER LVDOVICO IMP.

SAnctiſſimo in Chriſto patri ac Domino, domino Benedicto Papæ: Veſtri deuoti filij, Henricus Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Archiepiſcopus Moguntinenſis, Electorum principum Decanus, nec non per Germaniam ſacri Imperij Archicancellarius: Balduinus Archiepiſcopus Treuerenſis, cancellarius Galliæ: Walramus Archiepiſcopus Colonienſis, cancellarius Italiæ: Waldemarus Marchio Brandeburgenſis, Camerarius: Rudolphus Palatinus, dapifer: Rudolphus Dux Saxoniæ, portitor enſis, Romanorum regis, & coronandi Imperatoris, legitimi Electores.

GRAVAMVR *non modice, & turbamur ex intimis, cum reuerendam ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, matrem noſtram, & ipſius ſummos Pontifices, quibus reuerentiam & honorem exhibere volumus promptis & deuotis animis omni vice, ac ſacroſanctum Imperium & Imperatores ſeu Reges ipſius, quorum defenſio ad nos ac omnes alios coelectores noſtros præ cæteris mundi Principibus ſpecialiter pertinere dinoſcitur, ſicut temporibus præſentibus videmus ad inuicem diſcordare. Nam ex hoc non potuerunt ſibi & populo Chriſtiano proficere & prodeſſe, & prout eſt diuinitus inſtitutum, ſibi mutuo ſuffragari. Propter quæ in diuerſis mundi partibus, prouinciis & terris, ipſis regendas, gubernandas commiſsis, innumera execrabilia pericula animarum, perſonarum & rerum, & diuerſa ſcandala in Dei Eccleſia, (quod dolenter referimus) ſunt ſuborta, & maiora præſumuntur futuris temporibus, quæ ad planum dici nequeunt vel conſcribi, certitudinaliter ſuboriri: quæ ſubmoueri non poſſunt, niſi vtraque poteſtas contenta ſit ſuis Iuribus & conſuetudinibus hactenus obſeruatis, & reformetur, quæ vna contra aliam attemptauit. Sanctitati veſtræ cum omni deuotione & in modum quem poſſumus meliorem & humiliorem referimus bono zelo, quod ſuper præmiſsis & ad conſulendum & prouidendum ſacroſancto Romano Imperio, cuius iura, honores, bona, libertates & conſuetudines proſtrata iacent, & à diuerſis perſonis Eccleſiaſticis & ſecularibus ſunt & fuerunt hactenus in graue præiudicium dicti imperii inuaſa, occupata, & multipliciter conculcata, XV. die menſis Iulii, anni XXXVIII. in Reinſe ſuper alueo Reni (vbi principes electores ſuper negotiis Imperii tractandis conuenire conſueuerunt ab antiquo) cum aliis*

Reuſſ.

omnibus principibus Electoribus Imperii in vnum fuimus congregati, & diuerſis deliberationibus & conſiliis præmiſſis, ſicut diuina gratia placuit, omnes vnanimes fuimus, & nullo penitus diſcrepante pro defenſione & recuperatione iurium, honorum, bonorum, libertatum, conſuetudinum ſacri Romani Imperii ac totius Chriſtianitatis, ad cuius regimen & defenſionem idem Imperium principaliter ordinatum dinoſcitur, diſpoſuimus & ordinauimus, pro nobis & ſucceſſoribus noſtris, & firmauimus iureiurando per ſacramenta corporaliter à nobis & omnibus coelectoribus noſtris præſtita; quod iura, honores, bona, libertates & conſuetudines dicti Imperii & noſtra, nobis in electione Imperii competentia ex conſuetudine vel de Iure manu teneamus, defendamus & illibata conſeruemus toto poſſe, & viribus noſtris, contra omnes homines cuiuſcunque præeminentiæ, dignitatis, ſeu ſtatus exiſtant, & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & perſonarum, aut præcepta, mandata & proceſſus, per quemcunque & in quemcunque modum & formam prolati ſint, vel in antea proferantur, contra Imperium & nos, vel coelectores noſtros; per quæ dicto imperio, ac nobis & coelectoribus noſtris in prædictis Iuribus, bonis, hominibus, libertatibus & conſuetudinibus præiudicatum ſit, vel in futurum poſſet præiudicium generari. Et tandem ſuper præmiſſo lamentabili deſiderio, & cauſis originalibus, ex quibus ortum dinoſcitur, quod inter ſanctam Romanam Eccleſiam, ac ſacrum Romanum Imperium & Dominum noſtrum Ludouicum Romanorum Imperatorem, iam longis temporibus diligenti & ſollicita deliberatione præhabita, nos & alii coelectores noſtri cognouimus, & nobis conſtitit euidenter ex proceſſibus quondam Domini Iohannis Papæ XXII. prædeceſſoris veſtri, quod ipſe primo & poſtea ſententias excommunicationis & interdicti (ſi ſic dici merentur) ac alias diuerſas ſententias & proceſſus de facto contra Deum & Iuſtitiam, & iuris ordinem fulminauit, contra prædictum dominum noſtrum, dominum Ludouicum Rom. Imperatorem, ac fautores & adhærentes ſibi. qui à maiori parte principum Electorum fuit rite & rationabiliter in Regem Rom. electus, in Imperatorem poſtea conſecrandus: quod ſe de adminiſtratione Imperii intromiſit, non approbata per prædictum prædeceſſorem veſtrum ipſius electione, quam in diſcordia aſſeruit celebratam. Per quas ſententias & proceſſus, cum iuri & conſuetudini Imperii præfato domino noſtro Ludouico, nobis & aliis Electoribus imperii permaxime derogetur; cum iure caueatur, & conſuetudine, cuius contrarium memoria hominum non exiſtit, ſit rationabiliter introductum, & ſine cuiuſuis contradictione legitime obſeruatum, ſicut etiam in prædicto Parlamento per nos & alios coelectores noſtros, præhabita diligenti deliberatione & diſcuſſione, ac conſilio multorum Principum, Comitum, Baronum & nobilium eſt concorditer declaratum, & ſententialiter diffinitum: Quod vacante Romano Imperio is qui eligitur concorditer vel à maiori parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus eſt habendus: Et quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, conſenſu, vel auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſuper amminiſtratione bonorum & iurium Imperii indiget, ſine titulo Regio aſſumendo: quodque iura & bona Imperii amminiſtrare & gubernare poterit, & de Iure & conſuetudine, nulla ſedis Apoſtolicæ ſuper hoc licentia habita vel obtenta. Quare cum Sanctitas veſtra teneatur præ omnibus Regnis mundi defendere iura Imperii, quod ad defenſionem ſedis Apoſtolicæ & totius fidei Chriſtianæ eſt cælitus ordinatum, & ſine cuius ſalubri gubernatione & defenſione non poteſt in opulentia pacis perſiſtere Chriſtianus populus, nec bene colere pacis auctorem: Clementiæ ſanctitatis veſtræ ſupplicamus, cum omni humilitate & reuerentia qua poſſumus & valemus, quatenus ſententias & proceſſus prænotatos, & quidquid exinde ob nos ſecutum eſt, totaliter & penitus reuocetis, tanquam in præiudicium Imperii & iurium ipſius prolatos. Quæ iura illibata pro poſſe ſeruare tenemur ratione à nobis præſtiti iuramenti, vt obinde in omni obedientia & deuotione Eccleſiæ Romanæ & ſanctitatis veſtræ debeamus deuotioribus animis perpetuo permanere. Et ne, ſi ſecus fieret, nos & alii coelectores noſtri, cum aliis Principibus Eccleſiaſticis & ſæcularibus Alamaniæ cogeremur inuenire & quærere contra eoſdem proceſſus & ſententias, quamuis inuiti, remedia opportuna. Super præmiſſis ad Sanctitatem veſtram tales tranſmittimus, quibus in dicendis & petendis noſtro nomine fidem, veſtram clementiam petimus adhibere.

Eodem anno edictum eſt, vt nullus literas ſedis Apoſtolicæ recipiat, vel exequatur ſine licentia Diœceſanorum loci.

Eo tempore innumerabilis locuſtarum ab Oriente, videl. ab Vngaria veniens per Bauariam, Sueuiam & Franconiam vſque ad Rhenum, grauia damna frugibus inferebat.

Anno

Anno decimoquinto regni idem Ludvvicus conſumpta parte pecuniæ ſibi xv.
data à rege Angliæ, cum de reliqua parte non poſſet ſibi ſatisfacere, auxilium non fecit eidem, propter quod & multi alij Principes Alemaniæ in ſubſidium eiuſdem Regis non veniunt, prout tractatum exiſtebat: Imo Ludvvicus familiaritatem contrahit cum rege Franciæ, ſperans per hoc ſe conciliari Papæ & Eccleſiæ. Rex autem Angliæ nihilominus cum adiutorio Alemanorum, maxime inferiorum, Ducis Brabantiæ, Comitis Holandiæ, Comitis Gelrenſis, Comitis Iuliacenſis, Flamingorum, & aliorum quamplurimorum, cum magna potentia intrauit regnum Franciæ, obſedit ciuitatem Andegauenſem, & alia quamplura damna & ſcandala intulit idem. Sed rex Franciæ ex oppoſito cum magno exercitu in campis exiſtens, bellum non audebat inire. Tandem rex Angliæ conſumpto magno theſauro in Angliam eſt reuerſus.

Eo tempore moritur Hainricus Dux inferioris Bauariæ, relinquens filium impuberem vnicum hæredem, qui antea contraxerat cum filia eiuſdem Ludvvici nepte ſua in quarto gradu. Hic ſequenti anno poſt obitum patris mortuus eſt, & ſic Ducatus totus inferioris Bauariæ deuoluitur ad Ludvvicum.

MCCCXL.

Rex Iohannes Bohemiæ totaliter cæcus efficitur, filiam ſuam relictam Ducis Hainrici prædicti deſponſaſſe volebat regi Cracouiæ, licet renuentem. Sed cum idem Rex ob hoc veniſſet Pragam, ipſa ex dolore infirmatur & obijt. Hic rex Cracouiæ poſtea duxit filiam Hainrici Landgrauij terræ Haſſiæ, & obijt anno LI. Carolo poſtea electo in regem Romanorum, vt infra dicetur. Prædictus autem rex Bohemiæ filio ſuo Marchioni Morauiæ regnum committit, iurans ſe non intraturum regnum intra ſex annos; volens per hoc theſaurizare, quod magnis erat debitis obligatus.

MCCCXLI.

Oritur diſcordia inter ſecundum filium prædicti regis Bohemiæ, Iohannem nomine, Ducem Carinthiæ ex vna parte, & vxorem ſuam, filiam quondam Ducis Carinthiæ ac nobiles eiuſdem, ex altera. Vnde ipſa accuſat eum, quod ſit frigidus, impotens ad carnalem copulam, & aſſerit ſe virginem, licet cohabitauerit ei per decem annos vel circa. Propter quod Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis filius Ludvvici Imp. ipſo volente, non facto diuortio per Eccleſiam [*Quod diuortium poſtea in ſeptimo anno* celebratur, prout infra inuenies ſub Carolo*] dictam filiam Ducis Carinthiæ attinentem ſibi in tertio gradu conſanguinitatis duxit in vxorem; & nobiles terræ, expulſo totaliter filio regis Bohemiæ, tradunt ſibi terram. Gloſſema. * Vide inf. anno 1349.

ADDITIO. Quamuis ſine iudicio eccleſiaſtico hoc factum Auctor tradat, & plerique ſcriptores ſuffragentur, vt M. Albertus Argentinenſis, Trithemius, Nauclerus, Dubrauius, & alij (quos habemus) inediti: tamen Auentinus diligentiſſimus Boiorum ſcriptor, per Epiſcopum Friſingenſem iſtud proceſſiſſe ſcribit. Sed verius eſt, ipſum Imperatorem iure officij ſui & veterum Cæſarum exemplo, de cauſa iſta tota & cognouiſſe & diſpenſaſſe. Cuius actus vtramque formulam in veteribus membranis inuentam (quamquam & ſeorſim, cum adiectis conſultationibus Marſilij Paduani & Guilelmi Ockami edidimus) repurgandæ & illuſtrandæ hiſtoriæ hic quoque inſeremus.

FORMA DIVORTII MATRIMONIALIS INTER ILLVSTRES, VOCATOS coniuges, Iohannem videlicet filium Regis Bohemiæ, & Margaretam Ducissam Karinthiæ, celebrati per Dominum LVDOVICVM QVARTVM, Dei gratia Rom. Imp.

Nos Ludouicus Quartus, Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, vniuerſis Chriſtifidelibus, quorum intereſt; vel intereſſe poterit in futurum, manifeſtum eſſe volumus & facimus per præſentes; Quod in iudicio coram nobis per ſe ſeu per certos nuncios ſuos ſeu procuratores expoſuit illuſtris Margareta Duciſſa Karenthiæ & Tyrolis comitiſſa, quod vir nobilis Iohannes Regis Bohemiæ filius iam dudum ſibi matrimonio copulatus, & poſtmodum in ætate debita conſtitutus, ac per tanta temporum ſpacia ſecum habitans, quanta ſufficiunt et ſufficere debent, ſecundum ſtatuta tam diuina quam humanæ legis, ad debitum carnalis copulæ per virum ſiue maritum ſuæ vxori reddendum; Eadem Margaretha in ætate ſufficienti ſimiliter conſtituta, & ſeipſam vt conueniens fuerat præbente & exhibente ad præfatam copulam carnalem explendam; non potuit dictus Iohannes neque valuit, ſicuti neque valet, aut poteſt, nec vnquam poſſe creditur in futurum, eandem carnaliter cognoſcere ſibi coniugem Margaretam: quemadmodum multis & quaſi omnibus poſſibilibus modis hoc tentans, eundem Iohannem impotentem & omnino inhabilem ad opus præfatum ſe dicit expertum; ac aduerſus eundem Iohannem, ſibiq; præfatum defectum inexiſtere, coram nobis in iudicio ſe reddidit per experimenta ſufficientia & teſtimonia qualibet ad hæc neceſſaria probaturam. Quare ſuper hoc habito maturo & deliberato conſilio ſuorum procerum & conſiliariorum omnium, noſtram clementiam atq; iuſtitiam vna cum præfatis implorauit & requiſiuit inſtanter, vt eidem ſuper hoc prouidere de conuenienti remedio dignaremur: & taliter etiam, quod per ius ſiue ſententiam noſtram licite poſſit à ſupradicto Iohanne, iam vocato marito ſiue coniuge ſuo, de matrimonio ſeparari propter caſum ſiue impedimentum prædictum, & ab eodem Iohanne totaliter ſic abſolui, vt eidem de cetero ad nullum matrimonii debitum teneretur, ſed poſſet de ſeipſa & ſuis omnibus ordinare, ſecundum quod ſibi expediens videretur. Nos vero, cuius debitum eſt omnibus ac ſingulis reddere iuſtum, ex officio & autoritate qua fungimur, præfatam Margaretham cum præfatis ſuis omnibus iuſtitiam inſtantiſſime requirentibus & ſupplicantibus, nobis dignum duximus exaudire: & nihilominus abſq; offenſa iuris præfati Iohannis iam vocati coniugis ſui, ſi ius aliquod in contrarium habuiſſet, ad expeditionem ſeu terminationem litis præmiſſa inter vocatos coniuges præfatos proceſſimus, in hac forma, videlicet, quod vocatos coniuges præfatos citari fecimus atq; vocauimus in iudicio coram nobis, aſſignantes eiſdem ſecundum formam iuris debitum atq; tutum locum, & temporis ſpatium, infra quod poſſent & deberent in iudicio coram comparere, ad agendum & defenſandum, & cætera faciendum, quæ neceſſaria forent pro inquirenda veritate ſuper lite præfata. Verum Margaretha iam dicta per ſe ſeu per ſuos certos nuncios ſiue procuratores ſufficienter comparuit in iudicio coram nobis per omnes terminos ſibi aſſignatos, & cum omnibus probationibus & teſtimoniis ſufficientibus, ad conuincendum ſæpe dictum Iohannem impotentem eſſe atq; priuatum naturali potentia ipſam carnaliter cognoſcendi, aut quamuis aliam mulierem: ſeipſam quoque virginem eſſe vſque in tempus, & diem dati præſentis reſcripti, per ſufficientia teſtimonia demonſtrauit. Supradictus veró Iohannes in præfatum iudicium coram nobis, impoſiti ſibi defectus per præfatam Margaretham veriſimiliter conſcius, nec per ſe, nec per aliquem legitimum nuncium ſiue procuratorem comparuit tempore debito ſiue ſtatuto: nec quicquam in contrarium impoſiti ſibi defectus per Margaretham præfatam per ſe vel per alium allegauit: ſed contumax ex natura ſe conuictum reddidit, atq; confeſſum de his omnibus quæ ſibi per prædictam Margaretam fuerant tam impoſita, quam probata ſufficientia quidem ad matrimonii diuortium inter ipſam & præfatum Iohannem per ſententiam conſumandum. Nec poteſt, nec vnquam cum veritate poterit ſæpe dictus Iohannes, aut quiuis alter pro ipſo, iudicem vel locum comparendi per nos ſibi aſſignatum allegare ſuſpectum. Nam hactenus retroactis temporibus tam Iohanni Regi Bohemiæ patri ſuo, quam etiam Carolo de Bohemia fratri ſuo, pluries & locis pluribus no-

ſtra coa-

ſtræ coactiuæ poteſtati ſubiectis, fidum ac tutum placitandi nobiſcum aſsignauimus locum, in quo perſonaliter affuerunt, & cum omni tranquillitate manſerunt, ac inde abſque moleſtia qualibet ſecundum ipſorum beneplacitum receſſerunt. Quod & antedicto Iohanni benigne offerri fecimus, & acceptare contempſit, vt ſupra iam diximus. Per auctoritatem ergo nobis rite debitam & conceſſam, & legi diuinæ conformiter, ſicuti certum eſt, & aſſerunt ſacra ſcriptura, ſiue leges diuinæ atq; ciuiles ſententiæ ſufficientes, ac comprobati doctores, ad diuortium ſiue ſeparationem matrimonii faciendam inter vocatos coniuges Iohannem & Margaretam prædictos procedere volentes atq; debentes, infraſcriptã ſententiam tulimus in hæc verba: Nos LVDOVICVS quartus Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, pro tribunali iudice ſedentes, in cauſa ſiue lite diuortii ſeu ſeparationis matrimonii, quæ vertebatur inter illuſtres perſonas, Iohannem Regis Bohemiæ filium, requiſitum parte ex vna, & Margaretham Duciſſam Karinthiæ & Tyrolis Comitiſſam, ex altera parte, tanquam actricem, ac requirentem à dicto Iohanne iam vocato coniuge ſuo de matrimonio ſeparari: Viſis & intellectis tam per nos quam præfatos Doctores iuribus rationibus, probationibus & teſtimoniis Margaretæ præfatæ, nec non contumacia iam dicti Iohannis dicimus, diffinimus, & determinamus, præfatam Margaretam ſeparari debere ſeu poſſe de matrimonio à ſæpedicto Iohanne, eque conuerſo, cum iiſdem vel ipſorum alteri id videbitur expedire. Ipſam quoq; Margaretam hoc requirentem inſtanter, vt ſupra, ſeparamus, abſoluimus, & ſeparatam eſſe iudicamus in matrimonio à iam dicto Iohanne per hanc noſtram ſententiam diffinitiuam. Simili quoq; modo ſupradictum Iohannem à præfata Margareta in matrimonio per auctoritatem & hanc noſtram ſententiam diffinitiuam ſeparantes: ita videlicet quod de cætero præfatus Ioannes ſupradictæ Margaretæ in nullo matrimonii debito teneatur: neq; ſimiliter præfata Margareta ſupradicto Ioanni. Sed liberum ſit vtriq; de corpore proprio, ſiue perſona, & omnibus bonis propriis, iuribus ac rebus tam mobilibus quam immobilibus facere vel diſponere, & quodlibet ordinare pro ſua propria libito voluntatis.

FORMA DISPENSATIONIS SVPER AFFINITATE CONSANGVINITATIS INTER ILLVſtres Ludeuicum Marchionem Brandenburg. & Margaretham Duciſſam Karinthiæ: nec non legitimationis liberorum eorundem procreandorum, factæ per Dom. LVDOVICVM QVARTVM Dei gratia Rom. Imp.

NOs Ludouicus quartus Dei gratia Rom. Imperator Auguſtus, vniuerſis Chriſti fidelibus, quorum intereſt aut poterit intereſſe, notum eſſe volumus & facimus per ſeriem infraſcriptam; Quod in noſtra præſentia perſonaliter conſtituti illuſtres Ludeuicus Marchio Brandenburgenſis, & Margareta Duciſſa Karinthiæ ac Tyrolis Comitiſſa, poſt habitum ipſorum maturum ac deliberatum conſilium, animum atq; actualem voluntatem habentes ſe inuicem in matrimonio legitime copulandi: dubitante tamen præfato Ludeuico & Margareta, ne gradu aliquo affinitatis ſanguinis tale coniugium ſiue matrimonium humanarum legum aut Romanorum principum ſtatuto, decreto, vel ordinatione alia, quomodolibet appellata, impedimentum aliquod pateretur: ſupplicarunt ac petiuerunt inſtanter, tale impedimentum conſanguinitatis,* ſi quod inter ipſos affuerit vel adeſſet, per diſpenſationem noſtram relaxari, ac per noſtram auctoritatem atq; ſententiam totaliter amoueri. Nos vero propter communem & euidentem Reip. vtilitatem manifeſte viſam ſequi, ad coniugium ſupradictum præfatum impedimentum affinitatis ſanguinis, ſi quod inter ipſos adeſſet, iudicamus eſſe tollendum, & ſimpliciter amouendum. Cum gradus affinitatis ſanguinis, præſertim infra ſorores & fratres, matrimonium non impediat diuina ſeu Chriſtianæ legis ſtatuto aliquo, vel præcepto, quemadmodum certitudinaliter nouimus tam per nos, quam per ſupradictæ legis diuinæ idoneos ac probatos Doctores. Idq; etiam aſſerente beato Auguſtino lib. XV. de ciuit. Dei, cap. XVI. dum de talibus affinitatis ſanguinis gradibus tractans inquit, Quod hoc videtur matrimonium licitum fieri inter affines conſanguineos, nec lex diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Quibus ſiquidem verbis duas ſententias expreſsit Auguſtinus, vnam videlicet ſupradictam, quod lege diuinâ legitimum matrimonium fieri non eſt prohibitum inter per-

* Eorum aui germani fuerant, & ſic ipſi ſobrini. Vide Auentin.

ſonas ſanguinis affinitate coniunctas. Secundam vero ſententiam ſcire fecit: videlicet quod talis prohibitio matrimonii inter conſanguineos fieri habeat autoritate legislatoris humani, aut eius principantis, ſupremi principis Romanorum. Idem quoq; concedere atque fateri conuenit Romanum epiſcopum, Papam vocatum, cum ſuorum clericorum catu, quos Cardinales appellant, veritate cogente. Nam præfatus Papa Romanus ſuper impedimento affinitatis ſanguinis per diſpenſationem tollendo à ſanguinis affinitate coniunctis, inuicemque matrimonium contrahentibus, ad ſuam auctoritatem aſſerit pertinere: ac in talibus matrimoniis pluries diſpenſauerunt de facto præteriti quidam Pontifices Romanorum. Quod ſi talis gradus affinitatis ſanguinis matrimonium legitimum impediret legis diuinæ ſeu Chriſtianæ præcepto, non poſſet aliquis hominum, quinimo neq; angelus de cælo, dictum impedimentum per diſpenſationem aliquomodo amouere. Hoc Chriſto teſtante: facilius eſt cælum & terram tranſire, quam vnum apicem à lege cadere. Rurſusque idem Dominus dixit: Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea permanebunt in æternum. Ex quibus quidem manifeſte apparet, ac fateri cogitur Romanus Epiſcopus, & per factum confirmatur ipſius; quod gradus affinitatis ſanguinis non impediet matrimonium fieri legis diuinæ ſeu Chriſtianæ præcepto: & quod ſi gradus affinitatis ſanguinis quamquam licitum matrimonium impediat fieri, hoc autem factum eſſet præcepto ſiue ſtatuto legis humanæ. De cuius ſiquidem legis præceptis ſiue ſtatutis diſpenſare ſolummodo pertinet ad auctoritatem Imperatoris ſeu Principis Romanorum. Nec obſtat dicere, præfata matrimonia eſſe prohibita lege diuina, eo quod mali moris ſunt, & propterea etiam peccata mortalia fore prohibita, ac proinde obligantia contrahentes ad damnationem æternam: & contrariam diſpenſationem in his ad miniſtrum ſolummodo eccleſiaſticum Epiſcopum ſiue presbyterum pertinere. Hic enim ſermo rhetoricus ſiue apparens ſophiſticus eſt: falſum namque recipit, quoniam præfata matrimonia non ſunt mali moris, præſertim in aliquo caſu. Nam & ipſa tanquam in caſu licita fieri concedit Romanus Epiſcopus. Nec etiam rurſus mali moris ſunt abſolute loquendo: quoniam non ſunt cum malitia conuoluta confeſtim, veluti furtum & crimina reliqua: & propterea nec ſunt lege diuina prohibita, quemadmodum dixit beatus Auguſtinus, Non ſyllogiſatur autem neq; concluditur propterea, diſpenſationem de talibus ad Epiſcopum quemquam ſiue presbyterum pertinere. Eſto quod ſint abſolute prohibita lege diuina, & ſub pœna damnationis æternæ; quoniam de his prohibitis nullus hominum, quinimo angelus de cælo diſpenſare poſſet, vel ordinare, ſiue concedere quod licite fierent, vt deductum eſt ſupra. Vnde etiam iuxta prædicta de præceptis ſacræ ſcripturæ ſiue mandatis loquens Apoſtolus inquit: Et ſi angelus de cælo euangeliſaret vobis aliud præter id, id eſt contra id, quod euangeliſatum eſt à nobis, anathema ſit. Nec propter aliud, niſi quod euangeliſata erant per apoſtolum diuina prohibita vel præcepta. Rurſus quoniam præfata matrimonia non fuerunt mali moris, neque prohibita ſecundum veterem legem, quamuis aliquando peccata fiant ſiue fuerunt in antiqua lege, non quod ſunt abſolute ſiue confeſtim cum malitia conuoluta, neq; mali moris, ſed ſolummodo quod lege prohibita fuerant; veluti carnes porcinas, & beſtias non ruminantes comedere, quod ideo peccatum effectum eſt, quia prohibitum fuerat in lege Moſaica; non tamen propter malum aut mali moris ex ſe, quemadmodum furtum, homicidium, falſum teſtimonium, & huiuſmodi reliqua, quæ prohibita ſunt legibus diuinis & humanis, eo quod ex ſe mala ſunt, & mali moris, confeſtim cum malitia conuoluta. Ex his igitur omnibus iam prædictis manifeſte apparet, cuilibet non corrupto ignorantia vel malitia, vel vtraque, auctoritatem diſpenſandi atque tollendi à matrimonio impedimentum inter perſonas & à perſonis ſanguinis affinitate coniunctis, ad Romanum Principem pertinere. Propter quod nos Ludouicus quartus Romanorum Imperator Auguſtus præfatum affinitatis ſanguinis impedimentum, ſi quod eſſet inter præfatos Ludouicum & Margaretam, quo minus poſſent aut prohiberentur per humanæ legis aut Romanorum principum ſtatuta, ſiue decreta vel alias ordinationes quomodolibet appellatas in matrimonio copulari, tollimus; & per noſtram auctoritatem atq; ſententiam tenore præſentium totaliter amouemus. Concedentes eiſdem ac cuilibet ipſorum, vt abſque offenſa cuiuslibet iuris humani, ſtatuti vel ordinationis alterius quomodolibet nominato, licite ſe poſſint ac valeant in matrimonio copulare. Abſolutos etiam eoſdem, ipſorumque legitimos filios, & filias, ac heredes, nunc & in perpetuum, à pœna qualibet reali perſonali, & infamia, & alia quauis quomodolibet nominata, ſi qua foret impoſita contrahentibus matrimonium

infra

infra cõſanguinitatis gradus aliquos nominatos, per quemquam Principem Romanum etiam, vel per leges, aut communitatem aliquam, collegium vel ſingularem perſonam, cuiuscunque auctoritatis vel dignitatis exiſtant. Quibus omnibus & ſingulis, & à quibus excipimus caſum prædictum, de præfatis videlicet perſonis, Ludouicum & Margaretham iam dictos. Et in quantum noſtro reſcripto ſiue diſpoſitioni, conceſſioni noſtræ contradicunt totaliter aut in parte, per hoc ipſum præſens noſtrum reſcriptum derogamus & volumus derogari, eodem nihilominus ſemper in ſuo robore duraturo.

MCCCXLV.

Pax publica.

Regni ſui XXVIII. idem Ludvvicus generalem pacem in Alemania fecit, in Sueuia, Bauaria, Franconia, & circa Rhenum, qualis antea longo tempore citra non eſt audita; quam iuramentis ſuis firmauerunt Principes, Domini & Ciuitates, & iudices ſpeciales huius pacis ſunt dati.

Gloſſa.

Eodem anno menſe Iulio tanta fuit inundatio aquarum in tam breui tempore, quanta antea in centum annis vel vltra viſa eſt, ita vt cataractæ cœli viderentur apertæ [*vt dicitur XVI. quæſt. 1. Eadem verba habentur Geneſis VII. & Eſaiæ XXIV. cap. Dei cataractæ apertæ ſunt, & concutientur fundamenta terræ. & cap. reuertimini, & ſequen.*]

Eodem tempore ſimile quaſi diluuium extitit iteratum. Solennes nuncios, videlicet Dominum Delphinum Viennenſem militum nomine, qui poſtea factus eſt Monachus & patriarcha (vt infra ſub Clemente) cum quibusdam aliis ſecretariis ſuis idem Ludwicus mittit ad Papam Clementem VI. pro reconciliatione ipſius ad Eccleſiam cum pleno procuratorio, in quo dat poteſtatem confitendi multos exceſſus, quibus offendit Eccleſiam, prædictis nunciis & procuratoribus ſuis, & gratiæ Papæ & Eccleſiæ valde humiliter ſe ſubmiſit.

Pechniz.

Eodem anno menſe Septembri in villa Pechniez Auguſtenſis diœceſis, inuenti ſunt pulli coruorum in quodam nido tunc ſine pennis geniti.

XXX.

Anno regni ſui XXX. propter prædictam pacem oritur diſcordia inter Dominos & nobiles ex vna parte, & ciuitates de altera maxime in Franconia, quia tractatus pacis prius habitos ciuitates voluerunt immutare de voluntate Ludvvici, & facere firmiores: ſed Principes & nobiles contradicunt. Vnde vterque ſe parat ad arma: ſed Ludvvicus intercipit, & partes concordat, Nobiles etiam faciunt edictum (quod modico tempore ſeruatum eſt) inter ſe circa ſumptus veſtium pro ſuis vxoribus, & redigunt ad paruam ſummam ſumptus eosdem.

Eyſtetenſis Eccleſia.

Eodem anno obiit venerabilis pater Dominus Hainricus Pincerna de Reichenegk Epiſcopus Eccleſiæ Eiſtetenſis; & ſubrogatus eſt ei concorditer per electionem capituli (quem tamen reſeruatio Papæ impediuit, vt infra) Albertus de Hochenfels, præpoſitus ibidem.

MCCCXLVIII.

Huius tempore infra octauam Aſſumptionis Virginis glorioſæ Vlterius de Pfaffenhauſem, Canonicus, Eiſtetenſis Eccleſiæ presbyter, centum annorum vel circa obiit, qui multa remedia & pinguia ad loca diuerſa ordinauit.

In die B. Felicis in Pinc. * Hainricus Malfo presbyter & quondam vicarius in eadem Eccleſia obiit: qui legauit pro conſtructione chori noui eiusdem Eccleſiæ quadringentas libras Hallenſes, & alia multa bona remedia fecit. Prædictus vero Albertus de Hochenfels electus eſt & confirmatus per Hainricum Archiepiſcopum Moguntinenſem depoſitum à Clemente Papa infra ſcripto; etiam à magnis debitis, in quibus anteceſſor eam dimiſit apud Iudæos & Chriſtianos abſoluit. Quibus ſolutis nobiles circumſedentes guerris diuerſis Eccleſias inuaſerunt; ſed ipſe pecunia multos pacauit, & ſic Eccleſiam ex titulo præmiſſo ſeptem annis cum dimidio vel circa pacifice poſſedit. Quibus elapſis Dominus Papa Clemens VI. aſſerens, ſe reſignaſſe Eccleſiam eandem ſuæ prouiſioni tempore Heinrici Epiſcopi ante dicti, de ipſa prouidet Domino Bernhardo Berchtoldo

fratri Domini Iohannis Burckgrauii in Nurenberg, & Domini Friderici Burckgrauii Epiſcopi pronisi Ratiſponenſis infra ſcripti: qui quidem Berchtoldus profeſſus fuit ante ordinem militarem fratrum domus Teutonicæ. Quem venientem à ſede Apoſtolica anno Domini MCCCLI. menſe Octobri prædictus Albertus interuenientibus amicabilibus tractatibus (cernens potentiam prædictorum Burggrauiorum) ad Eccleſiam admiſit, & conſenſit, vt ibidem Berchtoldus à clero & Papa tanquam Epiſcopus recipiatur; & nihilominns pro perceptis fructibus ab Eccleſia dedit eidem Berchtoldo decem millia florenorum, & pronisionem annnam. Ipſe autem Albertus de Hochenfels remanſit gubernator in ſpiritualibus & temporalibus, nec non tenuit caſtra & munitiones pro aliquo tempore vitæ ſuæ. Hanc gubernationem dimiſit anno LIII. reſeruatis ſibi tribus caſtris melioribus, cum reditibus ſuis, in precarium * pro temporibus vitæ ſuæ. Hic temporibus ſuis prædictam Eccleſiam Eyſtetenſem à multis oneribus debitorum abſoluit, & anno Domini MCCCLV. proxima die ante octauam Epiphaniæ obiit, ſepultus in eadem Ecclesia. Poſt obitum vero Alberti Dominus Berchtoldus Epiſcopus regit prædictam Eccleſiam, ſicut & ante ſub Papa rexerat, quod Albertus adminiſtrationi ceſſerat, vno anno cum dimidio transactis, & caſtrum nouum, quod ante inceperat in monte S. Willibaldi ædificat prope ciuitatem Eyſtetenſem.

* i. vſufructualiter.

Eodem anno IV. Non. Martii obiit Hainricus de Talmeſſingen Decanus parochiæ Eyſtetenſis, presbyter deuotæ conuerſationis & vitæ, ac miræ & ſcrupuloſæ conſcientiæ. Igitur redeundo ad hiſtoriam, à qua digreſſum eſt ſupra per commemorationem Epiſcoporum Eiſtetenſium, anno Domini.

MCCCXLIV.

menſe Septembri Ludvvicus ſupraſcriptus ſolenne colloquium habuit cum Principibus Electoribus regni iuxta Rhenum in oppido Bacharaco. In quo Iohannes Rex Bohemiæ conqueſtus eſt grauiter * prædictis Principibus contra prædictum Ludvvicum, & Ludvvicum filium ſuum Marchionem Brandenburgenſem, ſuper eo quod filio ſuo vxorem ſuam & Comitatum Tyrolis in Alpibus abſtulerat violenter, vt ſupra ſcribitur. Ipſe vero Ludvvicus reſponſum Eccleſiæ & Domini Papæ Clementis VI. ſibi reportatum à curia Romana per nuncios, quos miſerat, exponit eiſdem Principibus. Sed quia pœnitentia nimis dura & rigida ſibi viſa eſt, quam idem Papa cum longa deliberatione Cardinalium duxerat iniungendam eidem, & quia Principes de tractatibus habitis cum Papa nihil curare volebant, quod eis inconſultis facti ſunt, ipſe Ludvvicus ab omnibus tractatibus factis & habitis cum Papa per ſuos nuncios (qui quaſi per tres annos in curia ſunt & ſteterunt) receſſit, nec voluit eos ratos habere. In eodem etiam colloquio multi ex Principibus præſcriptis, & aliis non electoribus regni, confœderauerunt ſe & iurauerunt inſimul aſſiſtere inuicem contra omnem hominem etiam contra Ludvvicum prædictum. Cuius confœderationis auctor fuit prædictus Bohemiæ Rex, & filius ſuus Karolus infra ſcriptus Romanorum Rex, propter iniuriam quam ſibi intulerat idem Ludvvicus & Rupertus (de quo ſupra) fuit auctor confœderationis, Dux Bauariæ & Comes Palatinus Rheni, qui tunc diſcordiam habuit cum Hainrico Archiepiſcopo Moguntino, quæ confœderatio multum diſplicuit Ludvvico.

* idem etiã conqueritur Carolus IV. Imp. in libro quem de ſe ipſe ſcripſit (edidit Reinec.) pag. 37. 35. 39.

Confœderatio Principum.

Eodem tempore Comes de Wirtenberg inuentus cum vxore cuiusdam nobilis in Elſatia, mirabiliter eſt occiſus. Similis euentus mortis contigit Waltramo Archiepiſcopo Colonienſi, non multum poſt hoc tempus occulte, prout communiter dicebatur. Alii dicebant naturali morte eum mortuum & inprouiſa, in quodam caſtro Marchionum de Baden, familia ſua penitus procurante & ignorante.

XXXI. Anno regni XXXI. idem Ludvvicus dirigit iterato nuncios ſuos, videlicet Dominum Ludvvicum iuniorem Comitem de Ottingen vna cum Domino Imberto Delphino ſupraſcripto & aliis, ad Dominum Clementem Papam, petens gratiam Eccleſiæ, & immutari quosdam articulos ſibi etiam iniunctos, ſed nuncii profecerunt in nullo.

Eodem

Eodem tempore Ludvvicus grauem ſteuram impoſuit terræ ſuæ, inferiori & ſuperiori Bauariæ, quod de pecoribus collectam accepit, de equo LXXII. Hall. de vacca XLVIII. Hallenſes, & de oue & porco XVI. Hall. Huic etiam toto tempore regni ſui, eo excepto quo fuit in Italia (vt ſupra) circa ſua propria miniſtrabat expenſas; ciuitates vero & terræ Imperii in paucis ei prouidebant expenſis; & pro maiori parte temporis regni ſui, maxime ab eo tempore quo exiuit Italia, in terra ſua moram traxit, quod à paucis ſuis anteceſſoribus eſt actum. *Steura.*

In Eccleſia Ratiſponenſi magnum ſchiſma eſt in clero & in Papa, quia Dominus Fridericus [*hic poſtea per magna debita Eccleſiam deſtruxit*,] Burggrauius de Nurenberg Epiſcopus prouiſus à ſede Apoſtolica, à clero & ciuitate Ratiſponenſi eſt admiſſus. Haintricus vero de Lapide nobilis, caſtra & munitiones diœceſis in Bauaria occupauit violenter per prædictum Ludvvicum incluſus * qui ſedit ſic ſex annis vel circa, & tandem miſere deceſſit anno Domini MCCCXLVI. menſe Auguſto. *Gloſſema.* **ſ intruſus.*

Eodem anno floruit Iohannes Andreæ, egregius Doctor iuris canonici, qui Lecturam ſuam dictam Nouellam ſuper volumine Decretalium, & alia multa bona in canonico iure ſcripſit. Qui anno Domini MCCCXLVIII. ex peſtilentia hominum, quæ fuit Bononiæ & in Italia vndique (de qua etiam infra) deceſſit.

MCCCXLVII.

Menſe Septembri Andreas adhuc iuuenis Rex Angliæ, & Siciliæ hæres immediatus, & nepos Ruperti Regis ibidem (de quo ſupra ſub Iohanne Papa) & frater germanus Regis Vngariæ, per camerarios ſuos eſt occiſus occulte, qui deprehenſi confeſſi ſunt ſibi pro eo pecuniam fuiſſe promiſſam, & variis ſuppliciis ſunt necati. Vxor autem prædicti Andreæ dicebatur prædictam mortem machinaſſe, quæ (vt infra) alteri nubit.

Eodem anno Wilhelmus Comes Holandiæ cum magna potentia armatorum volens ire contra Friſones gentem fortem (de quorum terra quidam verſificator ſic dicit:

Friſia ſentina mundi, cui munda bouina
Eſt focus, vrina lixiua, ſerumq́ vina.)

cum magna gente ſua eſt occiſus per eoſdem. [*Simile inuenies ſupra de auo eiuſdem Wilhelmi, electo in Regem Romanorum ſub Imp. Friderico II.*] Hic autem Wilhelmus nepos prioris fuit, de quo ſub Friderico frater germanus Margaretæ vxoris Ludvvici Imp. & abſque liberis deceſſit. In cuius locum ſucceſſit prædicta ſoror tanquam proximior, & ſenior inter ſorores, videlicet Reginam Angliæ, & Comitiſſam vel Marchioniſſam Iuliacenſem, iuniores quam ea: nullum vero fratrem, propter quod ex conſuetudine patriæ terram Holandiæ & terras alias ſicut frater obtinuit. *Margareta Hollandica, Barland. cap. 24.*

Et nota quod eo tempore, quo adhuc prædicti Ludvvicus & Fridericus inter ſe pro regno Romanorum certabant, quidam miles nomine Stephanus de Gumpenbach de parte eiuſdem Ludvvici guerram mouens in oppido Vlma, deueniens aduerſæ parti, cum vna die inſequeretur inimicos, & cum palafredo ſuo veloci longe complices ſuos præcederet; vnus nomine Haintricus Svvinckreiſt, cognomine *Vngeheur*, vnus de inimicis, quem capere nitebatur, ipſum ſagitta cum baliſta tranſfixit, ex quo ſibi mortis periculum timuit imminere; ſed nihilominus capiens ſagittantem, & timens ne complices ſuperuenientes viſo vulnere illato ipſum occiderent, iuſſit vulnerantem aſcendere palafredum* ſuum, & fugere ne occideretur à complicibus; & ſi curaretur à vulnere, tunc ſe tanquam captiuum præſentaret; ſin autem decederet, à captiuitate ſolutus eſſet. Sanato autem prædicto milite captus ſe præſentauit, & milles equum ſagittarii tenuit, quod factum ſumme extitit virtuoſum, & concordat facto Regis, qui ſaluum inimicum ſuum potuit occidiſſe, & non fecit: *de quo * pe. dicitur* 11. *q. oppo. etiam an. ſi.* *H. Svvinkreiſt militis factum memorabile.* ** pferd.*

MCCCXLVI.

Quidam cancellarius eiuſdem Ludvvici nomine Magiſter Vlricus de Auguſta, obiit ibidem, qui pluries fuit in legatione ipſius ad ſedem Apoſtolicam, & in *Vlricus Hangenohr.*

extremis noluit in cœmiterio ſepeliri, & fuit occulte viatico procuratus: timens forte ſententias ſedis contra Dominum ſuum latas, ſed Epiſcopus Auguſtenſis nomine de Schoneck (poſtea remotus ab Epiſcopatu per Papam) contra ordinationem defuncti iuſſit eum ſolenniter ſepeliri.

Eodem anno 11. kal. Aug. obiit frater Hainricus filius gente * fundator domus leproſorum extra muros Eiſtetenſes, vir ſanctæ vitæ & memoriæ recolendæ, in eadem domo ſepultus.

Carolus Bohemus electus Rex. Eodem anno noua memoriæ digna inſurgunt, quia procurante Domino Clemente Papa VI. Karolus filius Regis Bohemiæ ſupra nominatus à quinq; Electoribus regni, videlicet à Dominis Baldvvino Archiepiſcopo Treuerenſi, Walt-w.no Archiepiſcopo Colonienſi, Bl.tero ratione Comitū de Nauſſau (quem tunc idem Papa prouiderat ad Eccleſiam Moguntinenſem, depoſito prius Hainrico Archiepiſcopo ſupra nominato) & Ioanne Rege Boemiæ patre ipſius, & à Rudolpho Duce Saxoniæ ſupra nominato, in odium prædicti Ludvvici, in Regem Rom. eſt electus in villa Rentze Treuerenſis diœceſis, menſe Iul. circa feſtum B. Margaretæ: de cuius potentia & adhæſione multorum Principum ante electionem prædictam fuit fama ſolennis. Sed poſtea Ludvvico ſtatim deſcendenti ad Rhenum, omnes ciuitates Rheni, & pro maiori parte Domini temporales (exceptis Electoribus ſupra nominatis) promiſerunt ei adhærere, & in nullo aduertere Regem nouū. *Rauſſ.*

Leodienſe bellum. Eodem anno menſe Auguſto ciuitas Leodienſis cum Epiſcopo ſuo guerram habuit, & cum prædictus nouus Rex in adiutorium Epiſcopi deſcenderet, ante aduentum ſuum bellum commiſſum eſt inter ipſos. In quo Dominus de Valkenberch & plures alii nobiles de parte Epiſcopi ſunt occiſi. Sed econtra anno reuoluto menſe Iulio, inter Epiſcopum & ciuitatem eoſdem iterum ſimile commiſſum eſt bellum, & vicit Epiſcopus, ac multitudo ciuium eſt occiſa.

Eodem anno 23. die menſis Auguſti, quæ eſt in vigilia quæ fuit in ſabatho, in Picardia ſub deſtrictu Regis Franciæ, iuxta ciuitatem Amatii [*immo fuit in die Rufi martyris, quod eſt quaſi dies poſt Bartholomæi Apoſtoli*] commiſſum eſt magnum bellum inter Reges Angliæ & Franciæ ſupranominatos, quia Edvvardus Rex Angliæ ſecunda vice cum potentia magna armatorum intrans regnum Franciæ prope Pariſios*, cum Rex Franciæ ex oppoſito multo maiorem numerum armatorum congregaſſet, & Angliciquodam modo deficientes in victualibus receſſerunt fugam ſimulātes per duos dies, tertia die quæ fuit dies Mercurii (*imo fuit in ſabbatho*) aggreſſum eſt bellum, in quo Ioannes prædictus Rex Bohemiæ licet cæcus eſt occiſus. Item Rex fuit hic Maioritarum*, Dux Lotharingiæ, Comes Flandrenſis, Comes de Aichlichren, Comes de Namur, & frater ſuus Archiepiſcopus Caremanenſis (vulgariter dictus *de Cheins*) in Burgundia, Epiſcopus Wouionenſis ſuffraganeus Remenſis Archiepiſcopi, Comites de Salmen, de Arecourt de Bloys, de Zanſore, de Monibeliard, de Sampire. Item, religioſi, prior Franciæ, qui erat ibi cum duobus millibus equitum, abbas de Corbi, qui erat ibi cum quingentis equitibus, & Dominus de Roſenberch Bohemus, & plures alii Comites, & Barones, & nobiles ſunt occiſi. Sed Dominus Carolus filius Regis Bohemiæ nouus Rex [*fuit poſtea factus Imperator*] de bello, & Rex Franciæ in propria perſona fugam dedit, cum magna multitudine armatorum; & durauit per integrum diem & noctem vſque ad occaſum lunę. Æſtimati ſunt autem occiſi ad XV. millia hominū, veſtes autē cum ſignis pugnantiū armatæ diuiſæ fuerūt inter victores mille & quingentæ, ſunt autem capti quamplures nobiles & alii de Francia & Alemania, & Rex Angliæ victoriam obtinuit, de cuius parte pauciſſimi ſunt occiſi; & quaſi miraculoſe obtinuit campū, qui vix decimā partem hominū habuit reſpectu aliorum. Nihilominus remanſit poſt commiſſum bellū in eodē loco per duos dies nolens de occiſis interim aliquē ſepeliri, vicit autem maxime per ſagittarios, quorum copiam magnam habuit.

Gloſſema. *Bellum Gallicum.* *Gloſſ.* ** f. Mauritanica.* *Gloſſ.*

Eodē anno mēſe Octob. ex machinatione prædicti Regis Francię (vt dicebatur) Rex Scotię cū magna potētia intrauit regnū Angliæ, volens ipſum deuaſtare, quia prędictus Rex Anglię morā traxit poſt cōmiſſum bellū citra mare Anglicanū extra regnū mouens guerrā cū adiutorio Flāmingorū Regi Francorū, & obſedit ciuitatem

tem Francorum dictam Kolleyns * in littore maris ſitam, ſed nobiles & populus, qui remanſerant in Anglia, cum conſilio Epiſcopi Lundonienſis aggreſſi ſunt bellum cum eodem Rege: qui captus eſt, & totam illam turbam occiderunt, & ceperunt. Ipſe vero Rex Angliæ cum potentia & ſtrennuitate magna obſedit prædictam ciuitatem nouem menſibus, vel circa, & tandem obtinuit.

* *Calais. Caletum. Vide Froiſſard.*

Eodem anno menſe Nouembri ſupraſcriptus Karolus electus in Regem Rom. coronatus eſt prima corona, in oppido Bonna Colonienſis diœceſis, (quia ciuitas Aquenſis eum intromittere noluit) in die B. Catharinæ, elapſis iam XXXII. annis à tempore coronationis prædicti Ludvvici: & facta fuit eodem die. Eſt autem huius coronatio facta per ſupraſcriptos tres Archiepiſcopos & Electores, præſente Epiſcopo Leodienſi. Ipſo vero Ludvvico moram trahente in Francenfurt, eius collateralis Margareta præſcripta, cum veniſſet de Hollandia, & dominium fratris conſecuta, relictis ibidem duobus filiis ſuis, ad Ludvvicum ambo reuerſi ſunt in Bauariam.

MCCCXLVII.

Menſe Ianuario aſſociatis ſibi quampluribus nobilibus, Karolus tranſit Franconiam, & reuerſus eſt in Bohemiam, poſt hæc menſe Aprili intrat Alpes, ciuitatem Tridentinam: & cum adiutorio Dominorum Italiæ, videlicet Veronenſium & Mediolanenſium, conatus eſt recuperare Comitatum Tyrolis, quod caſtrum obſedit diebus aliquibus. Sed Ludvvicus colligens gentem, & volens reſiſtere ſibi, intrauit etiam, & cum confuſione receſſit; filius autem ſuus Marchio Brandenburgenſis manet in Comitatu, & deſtruunt terram per guerram cotidianam: in qua captus eſt Epiſcopus Curienſis cum multis armatis, qui de parte regni fuerunt.

Tyrolis obſidio.

Menſe Septembri idem Rex per traditionem obtinuit caſtrum Haizſtein in terra Ludvvici, in metis inferioris Bauariæ iuxta Cambium: pro quo decapitatus eſt quidam miles Comitis de Kameravve.

Haizſtein. Chamb.

Eodem menſe nobilis Dominus de Luzelberg, quem Epiſcopi Herbipolenſis & Babenbergenſis ac Burggrauius de Nurenberg obſederunt in caſtro Neydegk, machina eſt oppreſſus: de quo omnes terræ nobiles doluerunt, & ab eodem antea fidem Domini multa caſtra euicerunt.

Eodem anno v. Idus Octobris prædictus Ludvvicus de ciuitate ſua Monaco Friſingenſis diœceſis, exiens ad venationem ferarum, (in qua temporibus vitæ ſuę delectabatur vltra modum) de mane hilaris & iocundus, quia vxor ſua præſcripta ſibi peperit infantem, qui adhuc non erat baptizatus, cum inſiſteret venationi, & inſideret equo ſuo, ſubito apoplexia percuſſus, circa meridiem eiuſdem diei cecidit ad terram, in medio familiæ ſuæ de equo, ad duo milliaria de Monaco, & ſubitanea morte deceſſit.

Ludouici Imp. obitus.

Cæſar Ludovvicus Princeps, & pacis amicus,
Venandi ſtudio moritur delapſus ab equo.

Et ſic notabiliter diuina plaga interiit non ſine cauſa, quia aliquot annis ante obitum ſuum officiis & iudiciis ſuis præpoſuit tyrannos & excoriatores pauperum, minimam iuſtitiam facientes. In expeditionibus ſuis permiſit terram & pauperes excoriari; in hoſpitiis, Eccleſiis, monaſteriis, ſecularibus & religioſis prælatis, ipſe & filii ſui grauiſſimi fuerunt. Clerum ſecularem odio cordis habuit, immo expreſſe pluries dixit; *Quod ſi theſaurizaret theſaurum de luto, collegia ſecularia non fundaret*: & ſic non abſolutus à ſententiis excommunicationis Eccleſiæ, quas Iohannes Papa contra ipſum fulminauit, miſerrime expirat, & in parochia B. Virginis in Monaco eſt ſepultus. Poſt cuius obitum Clemens Papa infra ſcriptus abſolutionem ſententiarum, latarum in fautores, & adhærentes prædicto Ludvvico in Alemania, commiſit in ſolidum Dominis Archiepiſcopo Praganenſi, & Epiſcopo Babenbergenſi. Vnde nota, quod abſoluendos ab his clericos & laicos inter alia oportebat iurare ſolenniter ex forma commiſſionis data à ſede Apoſtolica; *Se credere quod non ſpectat ad imperatorem Papam deponere, & alium creare: ſed hoc eſſe hæreticum.* [*Circa hoc vide Canonem* LXVII. *d. cap. Adrianus.* II.] Et hæc forma eſt

Aliud iudicium.

adiecta propter pactum Ludvvici. Item ex eadem forma oportuit iurare abſoluendos, *Quod deinceps nulli vt Imperatori obedirent, niſi prius foret per Eccleſiam approbatus.* Et hæc forma eſt adiecta propter diffinitionem Principum Alemaniæ, de qua ſupra ſub iſto Ludouico. Et propter illud quod notatur in conſtit. Clement. *De iureiur. c. Romani ſuper verbo Reges, vbi gloſ. & etiam diffinitio Principum loquitur de rege non Imp.*

PONTIFICES ROMANI

Clemens VI. Pp. CLemens VI. prius vocatus Petrus Rothomagenſis Archiepiſcopus, & Cardinalis anno Domini MCCCXLII. die XIX. Maii Auinione electus in Papam, ad promotionem Regis Franciæ (cuius in conſilio prius fuit) ſedit annis X. menſibus VI. diebus XVII. & obiit in die B. Nicolai menſe Decembri. *I.* Hic anno ſuo primo induxit annum Iubileum de cætero habendum in anno quinquageno in vrbe Romana, quem Bonifacius Papa VIII. ſupraſcriptus indixerat quolibet centeſimo, vt patet ex conſtitutione ipſius Clementis; & in quodam ſermone, quem tunc fecit de eodem anno ad petitionem Romanorum, appellat ſe ducenteſimum tertium vel ſextum Papam diſiunctè à tempore B. Petri Apoſtoli primi Papæ. Hic magnus Doctor in Theologia, ſed tamen tempore ipſius maxima ſimonia apud ſedem Apoſtolicam inſurrexit. Karolum filium Regis Bohemiæ eligi in Regem Romanorum contra Ludvvicum procurauit. Ipſe autem inſolitas reſeruationes beneficiorum quorumlibet per vniuerſalem Eccleſiam fecit, quarum etiam aliquas (timens ſcandalū) reuocat. Hic ſacros ordines plures etiam ſimul extra quatuor tempora, & alia indifferenter contra conſuetudinem olim in Eccleſia ſeruatam contulit, & conferri mandauit, dicit tamen Guillelmus in Rationali lib. VI. in proœmio, & VI. titulo de ſabato menſis, Simplicius Papa in Febr. celebrauit ſacros ordines, & ſtatuit celebrari. Hic depoſuit Hainricum Archiepiſcopum Moguntinum, & etiam duos ſuffraganeos eiuſdem prouinciæ, propter reſeruationem per ipſum factam, videlicet Eiſtetenſem & Auguſtenſem depoſuit, & aliis de his Eccleſiis prouidit, ** mendoſa.* vt* C. quo inuenies, & contra tangitur* propter prædictam electionem Caroli celebrandam. Et prouidit de eadem Eccleſia Domino Gerlaco adoleſcēti filio Gerlaci Comitis de Naſſavve, & tunc iterum magnum ſchiſma in clero & populo diœceſis Moguntinenſis, immo deſolatio omnium caſtrorum, munitionum, & hominum ipſius Eccleſiæ inſurrexit. Nam quidam Canonicus Eccleſiæ Moguntinenſis dictus de Kirkel procurator in temporalibus Eccleſiæ factus per Hainricum depoſitum, captus fuit per fratres Gerlaci Archiepiſcopi, propter quod ad hæreſes eius comitatum illorum de Naſſavve deſtruxerunt incendiis & rapinis. Tandem ille de Kirkel à captiuitate dimiſſus, cum alio canonico eiuſdem Eccleſiæ dicto Cunone de Falckenſtain decertat propter procurationem, obtinuit, & alium à loco repulit, & Eccleſia deprimitur multis annis.

III. Pragenſis Eccleſia. Hic Papa Clemens anno ipſius tertio de Eccleſia Pragenſi ſuffraganea Moguntinenſis, Metropolitanam erexit, conſtituens vt Reges Bohemiæ ab ipſo coronentur, qui prius ab Archiepiſcopo Moguntinēſi coronari cōſueuerunt, ſubiiciens ** Olmuzicenſem.* ſibi pro ſuffraganeo Epiſcopum Almacienſem*, & quendam alium ſuffraganeum, quem de nouo fecit Epiſcopum in regno Bohemiæ nomine Lochomuslenſem. Anno ipſius quarto magna cariſtia Auinione, & vbique in prouincia, & Italia fuit.

IV. Anno Domini MCCCXLII. quidam Romanus, genere infimus in Vrbe, ſed induſtria & experientia aſtutus, ad clamorem Papæ Romani pulſatis campanis capitoli de Domino & Rege Vrbis Romæ ſe inopinate intromiſit, generalem pacem ferens, multos magnates eiuſdem vrbis, Stephanum de Columna & eius filium occidit, aliquos partiales concordauit, nullas partes ſiue Gibelinos ſiue Guelffos *Tribunus vrbis.* in vrbe & terris vicinis eſſe ſuſtinuit, & ſe Tribunum Vrbis appellauit, cuius dominium vix ad duos annos durauit, & poſtea occulte de Vrbe receſſit, ſed tandem venit anno ſecundo ad Regem Karolum in Pragam, qui ipſum captiuauit, & Papa ab ipſo eundē repetiuit: vnde Dominū Joannem de Piſtoria Epiſcopū Spoletanū pro ipſo ad Regem dirigit, qui Tribunum Papæ præſentauit. Hic Tribunus poſtea ab Innocentio Papa VI. ſucceſſore Clementis dimiſſus eſt, & ad Vrbem cum gaudio

gaudio Romanam in legationem eiuſdem Papæ reuerſus eſt, poſt reuerſionem ſuam modico tempore ſuperuixit, quia ab inimicis ſuis eſt occiſus in vrbe.

Eodem anno rex Vngariæ cum magna potentia in regnum Apuliæ intrat, volens vindicare necem fratris ſui Andreæ occiſi, (vt ſupra dictum) prædictum regnum occupat, & multos meritos in morte fratris ſui occidit. Exiens regno poſt annum, grauis infamia inſurgebat contra dominum Papam & quoſdam cardinales, quod de ſcitu eorum Andreas prædictus fuiſſet occiſus, vnde prædictus rex Vngariæ & Tribunus ſe inſimul confœderant, quod diſplicuit domino Papæ & Cardinalibus.

Anno MCCCXLVI. vxor relicta præfati regis Andreæ occiſi fugiens à regno Apuliæ potentiam fratris venit Auinionem ad Papam, qui ipſam domino Ludvvico nobili regi Apuliæ, deſponſauit, propter quod infamia exorta amplius pullulauit. Hic Ludvvicus intrat Apuliam cum vxore, & magnam partem obtinuit poſt exitum regis Vngariæ, ex promotione prædicti Papæ, qui tandem ob hanc diſcordiam dominum Guidonem S. Ceciliæ presbyterum Epiſcopum Tuſculanum Cardinalem in Vngariam miſit. Demum anno quinquageſimo in Iubileo menſe Iulio iterato rex Vngariæ regnum intrat cum magna potentia, & magnam partem amiſſam recuperat, puniens multos qui in amiſſione culpabiles erant: demum Papa inter regem & Ludvvicum*. Poſtea rex Vngariæ exiuit, & tranſiens Romam propter indulgentiam anni Iubilei, & per Tuſciam & Lombardiam venit Veronam ibi relinquens ſtipendiarios ſuos inpagatos*, ab eis clam in Vngariam eſt reuerſus. Ludvvicus vero prædictus vix per vnum menſem eſt abſens à regno, quia ſtatim Rege recedente rediјt, & ſicut prius, regnum conatur habere: quod propter huiuſmodi diſcordias varijs tribulationibus & rapinis & cædibus deprimitur, nam ante ſub regimine Ruperti regis fuerat in quiete.

*deeſt aliquid.

*non payd.

Eodem anno Iubileo menſe Septembri, obſidetur ciuitas Bononienſis cum magna potentia per gentem domini Papæ prædicti, & ciuitas ſe tradidit ad manus domini Mediolanenſis, & totus comitatus cariſtia, incendio, & cædibus grauiter deuaſtatur, & ſic perit ſtudium ibidem.

Anno Domini MCCCXLVIII. peſtilentia & mors vniuerſalis humani generis tanta inualuit, qualis vnquam audita vel ſcripta reperitur. Nam primo in partibus vltramarinis inter paganos incepit, & tam grauis (vt dicebatur) quod ad ducenta millia* villæ, ciuitates abſque hominibus remanerent, demum ſerpendo ingrediebatur ex iſta parte maris. Nam Venetijs in tota Italia, & Prouincia, maxime in ciuitatibus iuxta mare ſitis, homines ſine numero moriebantur; & Auinione (vbi tunc erat curia Romana) primis diebus proximis tribus poſt Dominicam mediæ quadrageſimæ MCCCC. computati homines ſepulti fuerunt: imo dicebatur, quod in ciuitate Marſilienſi ex hac peſtilentia tot homines moriebantur, quod locus quaſi inhabitabilis remanſit. Poſtea tranſiuit ad Alpes ad Vngariam, per totam Alemaniam, per Franciam, in qua tertia pars hominum viua remanſit, item per Scotiam, & ſemper in vna prouincia per vnum annum vel circa durauit, tranſiens vltra: & ſic paucis regnis exceptis, quaſi omnia mundi regna quaſſauit, & ceciderunt homines ex vlceribus ſeu glandibus exortis ſub axillis, & iuxta genitalia, & pro maiori parte iuuenes moriebantur, vel per excreationem maretiæ ſanguineҫ, & hic dolor in VI. vel VIII. diebus homines ſuffocauit. Hæc loca apud medicos emunctoria nuncupantur, quia ſuperfluitas vel ſudor ſubtilis his locis facile emittitur per naturam, durauit autem hæc peſtilentia per V. vel VI. annos vel circa, imo poſtea pluribus annis poſterius inuenies. Etiam in multis locis hanc peſtilentiam attribuunt intoxicationibus Iudæorum, de quibus infra ſub Carolo rege. Et propter hoc anno domini MCCCXLIX. circa feſtum Aſcenſionis Domini flagellatores in Alemania inſurrexerunt vbique in maxima multitudine, quia interdum LXXX. ſimul iuerunt cum flagellis nodatis. Et vide ſimile III. Regum, cap. XVIII. in Prophetis Baal, tempore Heliæ, ibi dicitur, quod percuſſerunt ſe cultris & lanceolis, & aculeatis ſe diſciplinantes, & quemҫ in duo aut tria agmina diuiſerunt, ac multos ad deuotionem prouocabant, multi etiam ipſis detraxerunt, & ſimile inuenies

*deeſt.

Emūctoria.

Flagellatorum ſecta.

ſupra ſub Imperatore Friderico II. Iſti flagellatores cum quoddam oppidum Bambergenſis diœceſis tranſirent, in quo magna fuit copia Iudæorum, ipſi Iudæi inopinate irruerunt in ipſos XIV. vel circa, flagellatores occiderunt, & aliquos ciues defenſores eorum, & poſtea oppidum igne ſuccenderunt. Cum autem hæc religio per quartam partem anni inualuiſſet, mulieres etiam hanc pœnitentiam ſibi aſſumentes in magna multitudine, & ſe flagellantes vſq; ad pectora denudabant, iſti flagellatores cum multas ſuperſtitiones attentare præſumerent, nimirum inuicem ſe abſoluere à peccatis & prædicantes apocrypha & ſimilia, propter quod laici ſunt clero grauiter indignati.*

Iubilaus. Anno Domini MCCCL. maximus hominum concurſus fuit ad Vrbem Romam propter plenam remiſſionem culpæ & pœnæ anni Iubilei per Dominum Papam indicti, ita vt in dominica paſſionis Domini, qua canitur, *Iudica me*, primo oſtenſum fuit ſudarium Domini, ſiue imago delata per Veronicam; & tunc ex nimia preſſura in Eccleſia S. Petri (me præſente) multi ſunt ſuffocati. Venit etiam tunc ad eandem Vrbem dominus Hanibaldus Epiſcopus Tuſculanus Cardinalis, legatus per Papam miſſus, & prænominatus Guido cardinalis, Legatus in Vngariam miſſus. Qui tempus XV. dierum (quibus peregrini forenſes, volentes indulgentiarum participes fieri, ſtare debebant in Vrbe) commutabant in VIII. dies, propter *Seditio Romæ.* preſſuram nimiam populi, & cariſtiam victualium, & alias cauſas diuerſas. Quam decurtationem dierum populus Romanus ægre ferens*, vnde rumor factus eſt inter cardinales & populum eundem. Ita quod cardinales interdixerunt diuina in Vrbe, quod interdictum durauit ad VIII. dies, tandem ſuper huiuſmodi rumore compoſitum eſt, vt ſudarium præſcriptum ſemper poſt octo dies populo demonſtretur, quia ante nunquam niſi in Quadrageſima oſtendebatur. Guido Cardinalis ab Vrbe recedit menſe Maio, & Hanibaldus manens in Vrbe perſecutionem patitur à Romanis: ita quod vna die tranſiens per Vrbem duas ſagittas poſt eum occulte miſſas ſuſcepit; vnam ad caput, in quo coopertus mitra ferrea erat, vnde ipſum non læſerunt; ſed poſtea menſe Iulio mortuus eſt in Vrbe, & (prout dicebatur) intoxicatus à Romanis.

f. miro.* Anno MCCCLI. poſt feſtum Natiuitatis Domini Iohannes Rex Franciæ viſitat poſt coronationem ſuam dominum Papam, intrans Auinionem cum nigro* apparatu, & tunc Papa ad inſtantiam ipſius creat XII. cardinales nouos. Poſt receſſum Regis familia vnius noui cardinalis guerram incepit cum familia cuiuſ-f. Collum.* dam militis fratris Papæ, ob quam cauſam idem miles frater Papæ collam *gente, manu armata ingreditur curiam cardinalis, & expulit eum de curia, ac domum in ipſius librata * funditus demolitur. In quo facto Cardinales magnam ſibi iniuriam æſtimarunt illatam, ſed Rex Franciæ rediens ad curiam, huiuſmodi diſſenſionem ſedat. Poſtea autem inter Papam & quoſdam Cardinales nouos, ex vna parte & altera, ex diuerſis cauſis diſſenſio exoritur.

Delphinus Galliæ. Item Hymbertus Delphinus, [de quo ſupra ſub Ludouico IV.] dominium ſuum, videlicet Delphinatum, reſignat filio prædicto Regis Franciæ. Item Papa ipſum fecit Patriarcham Antiochenum, & in prædicto feſto natiuitatis Domini (quod fuit in ſabbato,) ipſum promouit ad tres ſacros ordines; in prima Miſſa gallicantus ordinat ipſum in Subdiaconum; in ſecunda Miſſa ortus diei ordinat ipſum in Diaconum; in ſumma Miſſa in ſacerdotem. Et eodem die ipſe Delphinus Miſſam celebrauit, & poſt octo dies Papa ipſum Epiſcopum conſecrauit. Eodem anno idem Papa fecit incarcerari quendam fratrem de ordine Minorum, ſolennem clericum & bene literatum, qui multa futura prognoſticauit de ordinibus Mendicantium, & futuris Romanis Pontificibus ac Imperatoribus, nec non de alijs multis mirandis.

Eodem anno de mandato eiuſdem Papæ dominus Berchtoldus Epiſcopus Eccleſiæ Eiſtetenſis, in aſcenſione Domini, ad quatuor minores ordines eſt promotus. In vigilia proxima Pentecoſtes in ſubdiaconum, & in ſabbato Quatuor Temporum ſequenti eſt in Presbyterum ordinatus, & poſt hoc VIII. dies in Epiſcopum eſt conſecratus.

Anno

Anno MCCCLII. idem Papa Edvvardum regem Angliæ, aduerſarium regis Franciæ, citat coram ſe ad curiam in conſiſtorio publico, & poſtea idem Papa deceſſit in feſto B. Nicolai.

Innocentius Papa VI. prius vocatus Stephanus Claremontenſis Cardinalis, & Epiſcopus Hoſtienſis, ac ſummus pœnitentiarius, anno Domini MCCCLII. XIV. Kal. Ianuarij in Papam eligitur, & ſedit annis X. minus tribus menſibus & XII. diebus, obijt II. Idus Septembris. Hic rigidus & iuſtus ſimoniam & practicam, quæ tempore anteceſſoris ſui apud ſedem Apoſtolicam inualuit, expulit à principio: *vna vice cauſa cellarium tenuit, cum anteceſſor ſuus aliquas gratias præter conſcientiam Vicecancellarij bullari iuſſerit, quod appellabatur per conceſſum. Hic Papa hunc modum ab antea inauditum deleuit: omnes gratias anteceſſoris ſui, per quas ius in re non fuerat acquiſitum, reuocauit; beneficia de iure vacantia & de facto poſſeſſa* ſed poſtea ſecundum morem anteceſſoris mutuata contulit, ſicut prius inuitus contulit. Electos ad Cathedralem vel regulares Eccleſias, per ipſum vel anteceſſores ſuos reſeruatas, beniuole approbauit, & conſeruauit. *Innocentius VI. Pp.*

Anno II. eiuſdem Papæ multi de ordine Minorum fratres inceperunt dogmatiſare, & diſputare de proprio & paupertate Chriſti & Apoſtolorum, contrà diffinitionem & determinationem Iohannis Papæ XXII. aſſerentes, quod Papa non potuit reuocare conſtitutionem Nicolai Papæ III. quæ incipit: *Exiit qui ſeminat, De hæret. lib. VI. Et de verborum ſignificationib.* Item quod Papa ex quacunque cauſa non poſſit delere ordinem fratrum Minorum. Vnde duo apoſtatæ prædicti ordinis capti ſunt in monte Peſſulano, vnus ſacerdos, alter conuerſus, & ducti Auinionem, & de mandato eiuſdem Papæ examinati confeſſionem ſuam in quodam longo libello, multos circa præmiſſa articulos continente, legerunt; imo publice affirmabant, quod Papa Iohannes prænominatus & omnes ſucceſſores ſui, ac etiam ipſe Papa Innocentius, contrarium aſſertioni eorum affirmantes, fuerint & eſſent hæretici & peruerſi, ad quamcunque dignitatem vel beneficium Eccleſiaſticum titulum nullum haberent. Propter quod ijdem minores degradati ſacerdotes, in præſentia domini Papæ, traditi ſunt curiæ ſeculari, & cremati infra octauam Pentecoſtes, & dum irent ad ſupplicium, alta voce clamabant: *Gloria in excelſis Deo.* Et dicebatur publice, quod plures profeſſi ordinis illius fuerint traditi curiæ ſeculari, & cremati in Waſconia, & in Italia, propter præmiſſos articulos, quos præmiſſi duo dicebant veros Martyres. Imo etiam dicebatur, quod quamplures eſſent, etiam literatæ perſonæ, ordinis præfati, qui prædictam quæſtionem de proprio & paupertate Chriſti & Apoſtolorum defendebant. Hic etiam Papa ad ſupplicationem regis Caroli (de quo ſupra) ſpeciale feſtum in honore inſtrumentorum dominicæ paſſionis, videlicet haſtæ, clauorum, & aliorum, in partibus Alemaniæ & Bohemiæ ſolenniter celebrandum indixit, feria VI. poſt octauam orationis Dominicæ; & ſuper hoc indulgentias dedit, & hoc fecit propter reuerentiam Imperialium inſignium, quod aliqua de prædictis inſtrumentis Rex Romanorum ſeu Imperator in ſua tenet cuſtodia. [*Cui bene concordat, quod in nouo Paſſionali legitur de corona ſpinea Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et habes de hoc ſupra ſub Friderico Imp. II. in additione.*] Cuius quidem coronæ feſtum in regno Franciæ celebrauit. *II.* *Regalia.*

Anno Domini MCCCLVIII. eiuſdem vero Papæ ſexto, menſe Iunio, in Francia magnum ſchiſma inter nobiles illius regni ex vna, & ciues ſeu populares ex parte altera oritur, quod populares inculpant nobiles, quod tradiderint Iohannem Regem Franciæ in manus Anglorum in bello commiſſo, anno præterito (de quo infra ſub Carolo IV.) & quod in rebus ſuis ipſos vellent extorquere, & alijs quam pluribus articulis. Et cum ſuper huiuſmodi articulis filium regis Delphinum relictum (qui poſt captiuitatem patris coronatus erat in Regem) adierunt populares, petentes ſibi ſuper hoc prouideri, nec filius pro voluntate eorum reſpondet eiſdem, dominos tunc præſentes, videlicet Comitē Claremontenſem, quendam Epiſcopum & alios conſiliarios Regis occiderunt in præſentia Regis; & redeuntes domum

quam plures ciuitates regni ſe ad inuicem confœderauerunt; & exeuntes manu armata, multa caſtra nobilium vicerunt, & omnes perſonas inuentas in caſtris, mares & feminas, infantes & ſenes occiderunt. Cum autem Pariſius quidam prædicator publice in ſermone niteretur populares ab huiuſmodi crudelitate reuocare, iuſſus eſt interfici. Propter crudelitatem autem huiuſmodi Papa & tota curia valde eſt commota.

Quædam ſocietas armatorum ſe congregat in prouincia iuxta Marſiliam, & ciuitatem Aquenſem, ſicut in Italia (de qua infra ſub Carolo,) quæ deuaſtat caſtra, homines crudeliter occidit, & res & bona ſummaniter rapiunt & inuadunt: ſed Papam & eius curiam non offenderunt, & tandem Papa dat eis XXIV. millia florenorum, vt recederent de prouincia & de curia; quibus datis receſſerunt. Eodem tempore quidam religioſus, de ordine fratrum Minorum, peritus in Aſtrologia, in curia prognoſticat futura & terribilia, videlicet quod ab eo tempore infra quatuor annos Cardinales de Auinione fugient, & anno Domini 1365. vermes fortes de terra ſurgant, quæ beſtias & animalia deuorent, moles multi cadent, Antichriſtus publice apparebit, & ipſius diſcipuli Ieroſolymis prædicabunt, clades, tempeſtates, & diluuia aquarum, qualia nunquam ſunt viſa præter diluuium generale; & alia multa horrenda de perſecutione fidei Chriſtianæ prædixit, & propter hoc captus fuit per Dominum Papam.

Pſeudopropheta.

Eodem anno Richardus Archiepiſcopus ordinatus eſt, primas totius Hyberniæ, contra ordinem Mendicantium proponit in conſiſtorio publice coram Papa & Cardinalibus graues exceſſus, quos in ſua Prouincia & alibi per vniuerſalem Eccleſiam contra Prælatos & rectores parrochialium Eccleſiarum in prædicantibus confeſſionibus audiendis, pœnitentijs iniungendis, ac cumulandis fernalibus *commiſerunt; & quod priuilegium eis indultum ex conſtitutione Bonifacij VIII. quæ habetur in Clement. *De ſepult. c. dudum.* excederent, & priuilegio abuterentur. Cuius cauſæ auditionem & diffinitionem Dominus Papa quibuſdam commiſit Cardinalibus.

Idem Papa cum Cardinalibus deliberat anno LVI. recipere decimam omnium beneficiorum Eccleſiaſticorum ad terminum per totam Alemaniã, Bohemiam, Poloniam, & Vngariam. Sed cum Carolus Imperator veniſſet ad ciuitatem Metenſem (prout ſub ipſo) & Archiepiſcopi Moguntinus, Colonienſis & Treuerenſis cum ipſo, ac quidam Cardinalis & alij legati ex parte Papæ ſimiliter Metim veniſſent, interceptum fuit hoc, & Papa ſubſidium petit hyemale duorum procuratorum, ſecundum formam conſtitutionis editæ à Benedicto Papa XII. loco prædictæ decimæ. Et hoc ſubſidium colligit Papa per legatos ſuos per omnes Prouincias Alemaniæ. Et nota, quod prædictus Papa Benedictus XII. fecit vnam conſtitutionem quæ incipit: *Vas electionis*, in qua taxat vniuerſis regnis totius Eccleſiæ, quantum in pecunia quælibet cathedralis Eccleſia, Monaſterium, Collegium, & Parochia, dare debeat ſuperiori ipſam viſitanti, & tantum tunc Papa recipit.

Anno MCCCLIX. de menſe ſeptembri idem Papa de Eccleſia Friſingenſi tunc vacante prouidit domino Paulo Epiſcopo Gurcenſi, ac committit abſolutionem heredum Ludvvici ſupraſcripti, videlicet Marchionis. [*Hic obiit poſtea, vt ſub Carolo inuenies*] Brandenburgenſis, Ducis Stephani, & aliorum heredum, nec non totius terræ, & hominum ibidem, ab excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti ſententijs, quibus huc vſque ad obitum Ludvvici ligati fuerunt; licet aliæ prouinciæ Alemaniæ fuerint abſolutæ. Et idem Epiſcopus Friſingenſis *ſolenniter in Monaco miſſam celebrauit, Marchionem prædictum, & vxorem ſuam abſoluit ab huiuſmodi ſententijs; ac eoſdem, qui hactenus illicite cohabitauerunt, vt coniuges, quia in tertio gradu conſanguinei, item quia viuente priori marito, videlicet fratre Caroli Imperatoris [*licet ipſa deſertiata* ab ipſo, prout infra ſub Carolo inuenies,*] tanquam legitimos coniuges de nouo matrimonialiter copulauit, & authoritate ſedis Apoſtolicæ diſpenſauit, vt coniuges poſſent legitimi permanere, ac homines ibidem abſoluit: Interdictum & alias ſententias relaxauit; ac poſtea vniuerſam terram ſubiectam prædictis hæredibus, nec non homines ibidem abſoluit.

Glo.

* *Auentin. lib. 7. fol. 626.*

* *diuortiata.*

ſoluit. Ipſe vero Ludvvicus iam XII. anno mortuus, & ſepultus Monaci in parochia S. Mariæ, non fuit tunc abſolutus, quod prædictus epiſcopus dixit, ſe non habere auctoritatem, ſed pro abſolutione ſua conſuluit de nouo mittere nuncios ad Papam, & voluit ipſum exhumaſſe, ſed prohibuerunt hæredes.

Ludouici Imp. Bauari ſepultura.

Anno Domini MCCCLXI. menſe Ianuario quędam ſocietas armatorum ſe congregat iterato, (vt ſupra) circa Auinionem ſuper Rhodanum, & capiunt caſtrum Spiritus ſancti,* & pontem Rhodani ibidem, vt prohiberent victualia deferre curiæ Romanæ, ac prædas & cædes faciunt circumquaque. Et ſic ſocietas triplex, vna circa Rhodanum ab Aquilone, alia ex parte Auſtrali verſus montem Peſſulanum, tertia ab oriente verſus Carpentratum, ita quod curia timuit ſibi multum, ſed tamen aſſeruerunt, quod Papam & Curiam nollent damnificare. Securus autem non patuit introitus curiæ Romanæ, propter quod magna * quam propter priorem ſocietatem Curia eſt valde turbata, & pro ſubſidio Dominus Papa legationem domino Carolo Imperatori & Alemaniæ Principibus dirigit ſerioſam, qui pecuniam petiuit pro ſubſidio, quam Papæ dare recuſant. Et tandem cum huiuſmodi prædicti ſtarent circa curiam præſcriptam per quartam partem anni vel circa, pecunia placauit eoſdem, & ſic receſſerunt cum Marchione Montis-Ferrati contra Mediolanenſes.

Eodem anno inualuit iterato peſtilentia Auinione magna, ita quod à feſto Paſchæ vſq; ad Pentecoſten, & ad feſtum Iacobi Apoſtoli moriebãtur ibidem circa XVII. millia hominũ, inter quos fuerunt centum Epiſcopi, & V. Cardinales, & ex hac maior fuit deſperatio in Curia, quã ſupra de peſtilẽtia, quæ ſub Papa Clemẽte.

Eodem anno menſe Decemb. quidã de ſocietate redeuntes, præſcriptam clam intrabant ciuitatẽ Auinionem, tradere volentes eandem, quorũ aliqui deprehenſi fuerũt, & vno die X. perſonæ in fluuio Rhodano ſuffocatæ, & XI. patibulo ſuſpẽſæ: & ſic quaſi continue ab eo tẽpore, quo (vt ſupra) cœpit hæc ſocietas, Curiã Romanã oppreſſit vſq; ad obitum eiuſdem Papæ. Qui deceſſit Auinione anno Domini MCCCLXII. II. Idus Septembr. quæ fuit feria II. ante feſtum exultationis S. Crucis.

REDIT AD IMPERATORES.

KArolus quartus filius Iohannis regis Bohemiæ, electus in Regem viuente adhuc Ludvvico (prout inuenies) poſt obitũ Ludvvici ſe intromiſit de regno ſine alia electione, & cum multitudine Bohemorum intrauit inferiorem Bauariam iuxta Cambium, & ibi cædibus & incendio deſtruit terram, & aſcendit iuxta aquã Danubij à ciuitate Ratiſponenſi, vt Rex eſt ſuſceptus; deinde potenter veniens Nurenberg, eadem ciuitas ipſi vt Regi obediuit; & omnes Principes & nobiles Franconiæ & Sueuiæ ad ipſum confluunt; quibus donaria magna dedit, & promiſit, & ipſi vt Regi obediunt, & feuda ſua ab eodem ſuſcipiunt. Hic in conſilijs prouidus, in agendis circumſpectus, ad bella & guerras non anhelans, aſtutia & facundia & tractatibus generalem pacem fecit in Alemania, & tyrannos in Italia ſibi attraxit.

KAROLUS IV. Imp.

Chamb.

MCCCXLVIII.

Et anno ſecundo prædicti Regis, in conuerſatione S. Pauli fuit magnus terræmotus in Alemania, nimirum in Sueuia, Bauaria, Auſtria, & maxime in Styria, Carinthia & Alpibus: ex quo oppidum quoddam dictum Villach, & quædam caſtra ſpectantia ad Eccleſiam Babenbergenſem ſita inter Alpes, funditus ſunt ſubuerſa, & plus quam V. millia hominum perierunt. II.

Eo tempore in diœceſi Babenbergenſi erant quidam nobiles coniuges ſe multum carnali affectione diligentes. contigit, quod maritus nomine de Egloffſtain eſt occiſus in bello: poſt cuius obitum Dæmon incubus apparuit in forma mariti vxori ſuperſtiti & prægnanti infra XXX. dies poſt occiſionem; quem vxor ex ſimplicitate credens eſſe maritum ad oſcula & alia (prout ante conſueuerunt) admiſit, at illa libidine ducta omni nocte veſtes mariti lecto ſuper poſuit, nec aliquam perſonam iuxta ſe in nocte habere voluit, licet, quod eſſet illuſio diabolica, multoties informata. Poſt paucos dies cum horrore nimio ab vxore receſſit, ita quod bene perpendit, diabolicam fuiſſe illuſionem, & ipſa eſt mortua pariendo, præſumitur enim, quod ex coitu partus fuit extinctus. [*Simile notatur*

Incubus.

in Decret 32.q.4. C.origo in fi.] In eadem diœceſi tunc temporis quidam dæmon in ſpecie parui pueri hominibus apparuit multis, verbo facto, & conuerſatione placabilis, mira dicens.

Eodem anno & feria IV. proxima ante feſtum Pentecoſtes in ciuitate Nurenberg rumor fuit, quod populares propter obedientiam factam Regi ſe contra diuites erexerunt, & ipſos de ciuitate expellunt, & Ludwicum Marchionem Brandenburgenſem pro domino receperunt.

Eodem tempore prædictus Rex filiam ſuam impuberem filio Alberti Ducis Auſtriæ vnico impuberi tradidit in vxorem, ac in quodam oppido Seuelt in metis Auſtriæ & Morauiæ ſolennes ſunt nuptiæ celebratæ.

Eodem anno circa feſtum B. Iacobi tractatum ſolennem habuit rex Carolus cum filijs Ludwici in Patauia, & Albertus Dux Auſtriæ prædictus fuit mediator inter eos. Ibi interfuerunt Archiepiſcopus Saltzpurgenſis, Epiſcopus Patauienſis, fratres carnales, qui regalia ſua ab eodem Rege receperunt, interfuerunt Archiepiſcopus Gerlacus Moguntinus, Archiepiſcopus Pragenſis, Epiſcopi Bambergenſis & Herbipolenſis, fratres carnales, & nuncij Regis Vngariæ, & maxima copia Principum, Baronum & nobilium; ſed prædicti filij Ludwici cum maiori comitiua, quam rexerant ibidem, & modus concordandi eos bene fuit inchoatus, ſed non conſummatus.

Pſeudo-Waldemarus Marchio.

Eodem anno in Marchia Brandenburgenſi ſurgit quidam, qui ſe aſſerit Marchionem Waldmarum, qui (vt ſupra) Ludwicum elegit in Regem, dicens ſe fuiſſe in pœnitentia* XXVIII. annis ex reuelatione diuina, & abeuntem à terra, & non mortuum: licet homines illius terræ priorem Waldemarum ante annos præſcriptos fuiſſe naturali morte defunctum aſſererent: & quia ſimilis in facie & in moribus Waldemaro erat, & multa interſigna de actibus Waldemari hominibus ad memoriam reuocauit, Rudolphus Dux Saxoniæ, & Archiepiſcopus Magdeburgenſis iſtum nouum Waldemarum in odium Ludvvici Marchionis, filij Ludvvici (qui terram non tractauerat gratioſe) pro Marchione ſuſcipiunt, & maxima pars eidem vt Marchioni obedit. Propter quod Ludvvicus prædictus ad Marchionatum redit, cum debili potentia armatorum. Et Rex cum nouo Waldmaro, Duce Saxoniæ & Archiepiſcopo prædictis cum magna potentia terram ingreditur, ac incendiis & prædis vndique moleſtant, ac ipſum Ludvvicum obſident in Franckenfurt* ſpectantem ad Marchionatum. Hic poſt VI. annos ad molendinum ſuum reuertitur: quod prius erat molitor & deceptor, vbi Rex nouum Waldmarum de Marchionatu infeudauit, & ſic Ludvvicus de Marchionatu recedit.

** ad Oderam.*

Iudæorum ſtrages.

Eodem anno inſurgit magna perſecutio contra Iudæos, in omnibus regnis & ciuitatibus Alemaniæ, & in partibus Galliæ, in quibus habitabant Iudæi, ita quod paucis locis defendebantur. In Moguntia cum populus inopinato impulſu concitatus inſurgeret contra Iudæos, Iudæorum CCC. armati in populum inermem ſubito irruerunt, & CC. Chriſtianos occiderunt, & ab hoc ciues inuadunt turbati Iudæos, & XII. millia Iudæorum vel circa ſunt occiſi. In Franconia, Iohannes Burggrauius de Nurenberg in principio perſecutionis huiuſmodi, perſecutores nobiles & ruſticos in campis cum magna potentia locatos fugauit; tandem etiam ipſos iubet occidi, & vndique cæduntur, & expelluntur nudi. Quia diuulgata erat infamia de ipſis, quod venenum in ſaculis in puteos & fontes per omnes regiones Chriſtianorum miſerunt, & alijs modis diuerſis etiam per aliquos Chriſtianos intoxicauerunt, & ſic Chriſtianitatem nitebantur extinguere. Et aliqui Iudæi & Chriſtiani ad tormenta poſiti hoc fatebantur: durauit autem hæc perſecutio ad duos annos vel circa.

Anno ſequente menſe Ianuario quidam nobilis de Haydegk plures ciues honeſtos in Nurnberg, qui ſuis ſeruitoribus inſidias poſuerant, ſuſpendio tradidit, propter quod ciuitas grauiter commota eſt contra ipſum, ſed Regi placuit hoc factum, quod propter rumorem ſupraſcriptum nunciabatur eidem.

Anno

MCCCXLVIII.

Anno tertio regni Karoli, menſe Februarii, Guntherus comes de Svvarzenburg in Thuringia in odium Karoli per aliquos Electores regni, videlicet Hainricum depoſitum Archiepiſcopum Moguntinum, Ludvvicum Marchionem Brandeburgenſem, Rudolphum & Rupertum fratres Duces Bauariæ, & Comites Palatinos Rheni, nec non quendam Ducem Saxoniæ patruelem Rudolphi prænominati Ducis Saxoniæ in Regem Romanorum in Franckenfurt eligitur. Qui pluribus hebdomadibus cum potentia armata in campis iuxta Frankenfurt iacuit ante electionem ſuam, maxime per auxilium ciuitatum Rheni & Gerlaci Archiepiſcopi Moguntini ſe ponit ad campum contra aduerſarium ſuum de Schvvartzpurg, qui cum antiquo Epiſcopo Moguntino & Duce Ruperto præſcripto & eorum exercitu ſe tenuit in oppido Alchphyl * iuxta Moguntiam; & cum vtraque pars ſe præpararet ad bellum, ſubito infirmitas inuaſit illum de Schvvartzpurg, & contractus eſt manibus: quod factum ſibi plures aſſerebant ex veneno. Nam medicus ſuus, cum ſibi potionem miniſtrare deberet, aſtantes ſibi dicebant quod ipſe prægustaret: qui cum primo quodammodo renueret, tunc vrgebant medicum ſumere; qua modica ſumpta, die tertia mortuus eſt medicus. Multi autem dicebant vindicta diuina illum de Schvvartzenburg tam ſubito decumbere. Stante autem vtroque exercitu ſuperuenit Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis cum pauca gente, qui familiariter & honorificè à Karolo ſuſceptus interponit ſe inter Reges prædictos, & concordat eoſdem, ita quod ille de Schvvarzenburg titulo ſuo regali voluntarie renuntiat, promiſſa ſibi magna pecuniæ quantitate pro expenſis. Ipſe etiam Carolus prædicto Marchioni Comitatum Tirolis & omnem terram quam tenuit in Alpibus conceſſit, & apud dominum Papam obtinere promiſit diſpenſationem ſuper matrimonio cum filia Ducis Carinthiæ, vxore Iohannis fratris Karoli qui adhuc vixit, per ipſum de facto contracto, & quæ attinebat Ludvvico prædicto in tertio gradu; ac multos alios caſus apud ſedem Apoſtolicam & alios terminate promiſit, quorum tamen nullum terminauit. His & aliis pactis interpoſitis Karolus & Ludvvicus prædicti facti ſunt amici. Super huiuſmodi compoſitionis negotio Carolus ſolennem ambaſſatam proponit dirigere ad dominum Clementem Papam, ſed hæc legatio nullum ſortiebatur effectum. Hac igitur compoſitione facta præfatus Guntherus de Schvvartzpurg ex præmiſſa infirmitate menſe Iunio ſequenti obiit (prout dicebatur) ſepultus in Frankenfurt. Et etiam Carolus in Franckfurt venit, vbi illæ tres ciuitates Wechabiæ * quæ prius contra ipſum fuerant, eidem vt Regi obediunt.

III. Guntherus Schvvartzburg. electus Rex.

* *f. VVetteraniæ.*

In commemoratione S. Pauli Luna poſt medium noctis eclipſata fuit, & tota ſanguine apparuit.

Eodem anno menſe Iulio, Epiſcopus Curienſis, in cuius diœceſi eſt caſtrum Tyrolis, promulgat ſolennem ſententiam diuortii inter Iohannem fratrem Karoli, & filiam quondam Ducis Karinthiæ, cui prænominatus Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis vt vxori ſuæ cohabitauerat per ſeptem annos & vltra, & duos pueros ſuſcepit ex ipſa. In qua ſententia Epiſcopus aſſerit præfatum Iohannem frigidum & impotentem ad copulam carnalem, & ideo non fuiſſe matrimonium inter eos.

Rex Carolus communiter recognitus ab omnibus Principibus & ciuitatibus in Alemania Rex Romanorum, cum Regina vxore ſua nuper ducta tranſit Aquiſgranum: [*Nota quod hic Carolus bene coronatur corona ferrea, quia prima corona non fuit facta de conſenſu omnium Electorum.*] vbi ſecundo coronatur & Regina ſecum in feſto B. Iacobi per dominum Archiepiſcopum Colonienſem, in qua coronatione cum Marchio Iuliacenſis ſceptrum teneret regale, Ludvvicus Marchio Brandeburgenſis recipere voluit ſibi de manu, dicens ad officium ſuum hoc ſpectare: propter quod rumor eſt inter eoſdem dominos ſuſcitatus, quem Rex intercepit, & per Principes extitit diffinitum; *Quod quando Rex Romanorum coronatur, tunc ad officium Marchionis Brandenburgenſis ſpectat ſceptrum regale tenere. Sin autem*

Coronatio Aquenſis. Gloſ.

Sceptrum regale.

feuda regalia concedit, tunc ad officium alterius Marchionis hoc ſpectat. Rex autem non ab hac coronatione, ſed à prima annos regni ſui ſcribit.

Nurenbergenſes ciues, qui à Rege apoſtauerant (vt ſupra) ad gratiam redeūt.

Eodem anno menſe Septembri Ludvvicus marchio Brand. & Dux Stephanus, & alii filii & heredes Ludvvici ab Eccleſia condemnati, Bauariam, quæ fuit reuerſa ad prænominatum Ludvvicum ex obitu patruelis ſui Haintici (vt ſupra *Bauaria diuiſio.* ſub ipſo Ludvvico inuenies) diuidunt inter ſe in duas partes, ſuperiorem & inferiorem Bauariam. Ita vt tres fratres, ſcilicet Ludvvicus prædictus, & alius Ludvvicus (cognomine dictus *Romanus*, quod Romæ conceptus) & Otto iunior ſuperiorem Bauariam cum comitatu Palatino Rheni & Comitatu de Graiſpach obtinuerunt; reliqui tres fratres Stephanus, Albertus & Iohannes Duces & fratres inferiorem Bauariam habuerunt. *De ſimili diuiſione huius terræ ſupra ſub Friderico II.*

Eodem menſe die S. Gorgonii in Vrbe Romana & locis vicinis ac in regno Apuliæ maxime terræ motus fuit, etiam maior quam de quo ſupra anno præcedēti in Alemania. Vnde ex hoc Eccleſia S. Pauli in Laterano corruit, ita quod vix tertia pars eiusdem remanſit. Baſilica XII. Apoſtolorum, turres & multa alia ædificia in Vrbe corruerunt. Hic etiam terræ motus durauit per tres ſeptimanas vel circa; ita quod in die naturali ſemel interdum, & quandoque bis accidit, non tamen ita periculoſus, prout prima die. Et ex eo territi Romani non audebant inha- **ſ mora-bantur.* bitare domos ſuas, ſed in tentoriis & extra domorum tecta torrebantur *. Similis terræ motus iteratus eſt anno domini 1353. in conuerſione S. Pauli in eiſdem partibus.

MCCCL.

Anno domini MCCCL. qui fuit Iubilæus (vt patet ſupra ex conſtitutione Papæ Clementis.) VI. menſe Aprili Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis inſignia *Regalia.* Imperialia, videlicet lanceam qua perforatum fuit latus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & clauos, ac gladium Karoli Magni, nec non alia quæ reſeruata fuerunt in oppido Monaco per Ludvvicum patrem ſuum tradidit Karolo Regi prædicto in Nurenberg, qui in Bohemiam in ciuitatem Pragenſem ipſa deducit. Vnde Innocentius Papa poſtea de his ſpeciale feſtum indixit.

Menſe Auguſto patriarcha Aquilegienſis ſtrenuus valde, qui Ludvvico præ- **Mendum.)* dicto marchioni Brand. & patri ſuo in Carinthia multum reſiſtebat, paſſinos * (vt alii dicunt) quod in campis per inimicum ſuum comitem Gurcenſem (vt dicebatur) per quoſdam extitit interfectus.

Eodem anno menſe Auguſto Philippus Rex Franciæ prænominatus iam mortuus eſt, & primogenitus ſuus Iohannes, qui duxerat filiam Iohannis Regis Bohemiæ occiſi in bello, ſibi ſucceſſit in regno, quæ antea mortua fuit, Contra quem Rex Angliæ mouet guerram, ſicut contra patrem.

Eodem anno & menſe Ludvvicus Brandeburgenſis aſſumens ſecum Rupertum Ducem Bauariæ, patruelem ſuum ſupranominatum, cum multis armatis collectis de Bauaria & Sueuia, intrat Marchionatum Brandenburgenſem, & tranſit per Bohemiam. Regina conceſſit ſibi aliquos armatos, & in marchionatu recuperat aliquas ciuitates, quæ in abſentia ſua ab eo diuerterant. Hic eodem tempore duas ſorores ſuas ex parte Ludvvici patris nupſit, vnam fratri Regis Vnga- *Additio.* riæ ſupranominati. [*Hic mortuus eſt anno domini* MCCCLIII. *& reliquit heredes. Hic Guilhelmus poſt obitum matris incidit in furorem, (vt fertur) ex diuina vindicta per quoddam arbitrium ſuper diſſenſione inter Ducem Brabantiæ, & Comitem Flandrenſem, quod ſuper ſacramento Euchariſtiæ ſolenniter iurans promiſit iuſtum ferre, pecunia corruptus tulit iniquum, vnde frater ſuus Dux Albertus in domino ſibi ſucceſſit.*] Aliam filio domini Maſtini de ſcala domini Veronenſis, qui ſibi introitu Marchionatus Brandenburgenſis magnam pecuniam mutuauit. Hic Maſtinus poſtea deceſſit anno MCCCLI. menſe Iunio. Prædictus vero Ludvvicus Marchio in marchia guerram mouens per vnum annum & quinque menſes continue permanſit, & tandem interuenientibus tractatibus, duobus fratribus ſuis, videlicet Ludvvico Romano & Ottoni, Marchionatum in Brandenburg re-

liquit ex toto,& ipſe Bauariam ſuperiorem pro ſorte hereditatis ſuæ accipit,& vocem in electione Regis Romani Marchionatus prædicti retinuit, & anno 1351. menſe Ianuario in Bauariam eſt reuerſus.

Anno domini 1350. Octobri Rex Karolus grauiter infirmatur, & fama fuit de eo quod fuerit intoxicatus à fratre,qui expulſus erat à comitatu Tyrolis, & paralyſi vexabatur, ita quod contractus efficitur manibus & pedibus, & hæc infirmitas durauit per annum.

MCCCLI.

Domina Margareta prima obiit anno LVI. menſe Iunio,relicta domini Ludvvici exiſtens in Holandia,& volens terram habere ratione primogenituræ (vt ſupra ſub Ludvvico dictum eſt) quod nolens Patigvvillus filius eius,& domini terræ, incepit guerram cum filio. Filius nititur eam expellere de terra, & magnum bellum inſimul habuerunt.

Menſe Nouembri Duciſſa E. quæ erat filia Comitis de Phyert, vxor domini Alberti Ducis Auſtriæ obiit. Ipſe autem Dux erat multis annis contractus & paralyticus,bene & in pace regens terram ſuam.

MCCCLII.

In Martio Tartari & Ruteni pagani cum multis legionibus armatorum contra Regem Cracouiæ intrant Poloniam,& vnam ciuitatem vicerunt,& terram & homines deuaſtant. Tandem armatorum multi ſunt occiſi, & reuerſi ſunt ad terram ſuam.

Eodem anno menſe Iunio & Iulio Albertus Dux Auſtriæ prænominatus guerram mouet oppido Thuriſcenſi,ac ipſi cum auxilio hominum in Alpibus fortiter reſiſtunt, & terram ac homines Ducis grauiter deuaſtant. Tandem Dux expoſito magno theſauro,& dato ſtipendio nobilibus,cum auxilio ciuitatum Rheni Turegen obſedit cum maxima multitudine armatorum,tandem cum confuſione recedunt. Eandem obſidionem repetit idem Dux cum auxilio domini Regis Karoli anno domini 1354. qui quidem Rex tunc præſens fuit, & ſimiliter cum confuſione recedunt. *Turich.*

Eodem anno tribus diebus ante feſtum natiuitatis Virginis glorioſæ, quidam nobilis, Svveigerus de Gundelfingen, Conradum Ducem de Deck conſiliarium fidelem & ſecretarium Ludvvici Marchionis Brandeburgenſis, virilem valde,in Monaco occidit in hoſpitio ſuo,in noctis crepuſculo,cum ire vellet ad lectum. Quem cum tranſfixiſſet gladio, ipſe Dux apprehenſo pugione (quem prius vnus de familia Svveigeri etiam transfixit in ipſum Ducem) contra ipſum frendens & fremens per gladium eſt admodum apri aggreſſus,ita quod gladium dimiſit in ipſo transfixum, & fugit;vnde ſtatim eſt mortuus. Hic Svveigerus poſtea incuſatur de Lepra & gratiæ Marchionis eſt reſtitutus.

MCCCLIII.

Menſe Auguſto Rex Carolus de Bohemia venit in Alemaniam,& inducens dominos terræ & ciuitates orbis manſuetudine & miſericordia,bonam & generalem pacem fecit

Eodem anno menſe Septembri obiit Rudolphus Dux Bauariæ ſocer ſuus, ratione cuius & per tractatus habitos cum fratribus eiuſdem Rudolphi rerum habuit,multa caſtra & oppida ante nemus Boemorum. Ducem etiam Rupertum captum in Marchia Brandenburgenſi per Ducem Saxoniæ abſoluit à captiuitate cum multa pecunia.

Eodem anno menſe Decembri idem Rex Moguntiam venit: cui populus & clerus ibidem cum vexillo crucifixi occurrebant, petentes vindictam de Hainrico quondam Archiepiſcopo Moguntino depoſito, & dicto domino Cunone de Falkenſtain ipſius procuratore, qui multis grauaminibus in perſonis & rebus ipſos flagellabant; & ſic Rege vna cum Gerlaco Archiepiſcopo Moguntino à ſede Apoſtolica prouiſo cogitante de ſtatu Eccleſiæ & diœceſis Moguntinenſis, ipſe Hainricus prædictus ex improuiſo in vigilia natiuitatis Domini moritur, & præ-

fatus de Falkenſtain cum Gerlaco Epiſcopo pertractante hoc Rege concordatur, & traduntur omnes munitiones & caſtra Archiepiſcopatus ipſi Gerlaco, exceptis quibuſdam quæ ipſi de Falkenſtain pro certa pecunia remanent obligata.

MCCCLIV.

Boemundus archiepiſc. Treuerenſ.

Menſe Ianuario obiit dominus Baldvvinus Archiepiſcopus Treuerenſis, patruus patris præfati domini Regis, qui XLVI. annis vel circa præfatam Eccleſiam Treuerenſem, vt Archiepiſcopus regebat, cui ſucceſſit Boemundus Archidiaconus Treuerenſis, qui paucis annis rexit eandem Eccleſiam, & ex ſenio deficiens reſignauit, & tunc ſupraſcriptus de Falkenſtain ex prouiſione ſedis Apoſtolicæ factus eſt Archiepiſcopus Treuerenſis.

Eodem anno in die B. Gregorii in nocte in Alemania magnus ventus erat, qui ædificia, tecta domorum in multis locis euertit, ac multitudinem arborum maximarum radicitus euulſit. Et die præcedente poſt completorium magiſter Nicolaus Violus rector ſcholæ Eiſtetenſis ciuem Eiſtetenſem villicum ante prædicatores occidit.

Menſe Iulio Epiſcopus Herbipolenſis obſedit ciuitatem Herbipolin cum magna potentia armatorum, & terram circum quaque ac vineas prope ciuitatem deſtruxit, & ipſi ciues fortiter rebellabant. Tandem Rex veniens ad locum, concordabat ipſos, ita quod Epiſcopo in poſterum debent ſubeſſe.

Octobri idem Rex intrat Italiam coronandus in Vrbe ad titulum Imperialem per dominum Ægydium cardinalem ſummum pœnitentiarium domini Innocentii Papæ, tranſmiſſum ab eodem ob hoc ad Vrbem ante annum, vbi Paduæ ſolenniſſime ſuſcipit & concordatur cum ipſo Rege ciuitas Venetorum, domini Marchiones de Ferraria, dominus de Verona, & quamplures alii.

Eodem tempore obiit Iohannes Archiepiſcopus Mediolanenſis, vnde de potentioribus Italiæ, & filii fratris ſui regnant pro ipſo in Mediolano & aliis ciuitatibus, quas ipſe ſubiugauit.

MCCCLV.

Gambacurta.

Marquartus epiſc. Auguſt.

Idem Rex per amicabiles tractatus concordatur cum prædictis dominis de Mediolano, quem ipſi ſuſcipiunt in Mediolano cum tam pauca gente: noluerunt enim quod cum magna gente intraret ad ipſos, vnde maiorem partem gentis ſuæ reliquit Mantuæ, & ſic quaſi ſolus ſubmittit ſe manibus eorundem, & coronatur ſecunda corona argentea in Eccleſia S. Ambroſii in Mediolano in Epiphania Domini. Et inde tranſiens venit Romam, abſque omni reſiſtentia vbi in die Paſchæ à Cardinali Hoſtiẽſi in Imperatorem coronatur in Eccleſia S. Petri, ac eodem die recedit ab Vrbe dimiſſa gente ſua, clam volens redire ad Alemaniam, non potuit, ſed veniens ad ciuitatem Piſaniam, ibique cum moram faceret, quædam progenies vulgariter appellata Gamba-Curta, de occiſione ipſius Imperatoris & ſuorum turbæ cogitauit, & circa feſtum Pentecoſtes Palatium Piſanum incendio ignis comburi procurauit, ex quo arma antiqua, baliſtæ & ſimilia valde pretioſa ciuitatis, ibi conſumpta fuerunt. Poſt aliquot dies prædicta progenies commune ciuitatis contra Imperatorem prouocant, & magnus rumor inſurgit, in quo Imperator & ſui in mortis periculo extiterunt. Sed dominus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis vna cum ſuis tamẽ paucis, primo erecto vexillo inimicos audacter inuadit, & pugnat cum eis à mane vſque ad veſperam, plures occiderunt, reliqui fugerunt, ſedato rumore duo ex prædicta prænominati machinatores capti ſunt in curia habitationis domini Cardinalis Hoſtienſis prædicti, qui alios ſuos accuſauerunt conſortes, & ſic XVI. famoſi ciues Piſani capti ſunt, & decollati, qui confeſſi fuerunt quod per hunc rumorem (ſi proſperati fuiſſent) Imperatorem & Imperatricem vere quidem patibulis ſuſpendere intendebant, & reliquos occidiſſe, propter quod dictũ * demolitæ ſunt funditus habitationes eorũ, & Imperator deceſſit de ciuitate Piſana, relinquens ibi loco ſuo prædictum Marquardum Epiſcopum Auguſten-

*f. delictum.

Auguſtenſem, & reuerſus eſt in Alemaniam menſe Iunio. Sed adhuc cum eſſet Piſis, quoddam caſtrum in comitatu potenter vicit, in quo inuenit puerum feminei ſexus in facie & toto corpore hirſutum, vt hœdus, quem ſecum duxit in Alemaniam.

Menſe Iulio idem Imp. emit ab epiſcopo Ratiſponenſi, & à quibuſdam nobilibus Bauariæ, nobile caſtrum Cumſtauf iuxta Ratiſponam, Epiſcopatus Ratiſ- *Kumſtauff.* ponenſis, pro XVIII. millibus florenorum, ex quo tota terra vicina eſt turbata, & hæc emptio facta eſt capitulo Ratiſponenſi penitus ignorante.

MCCCLVI.

Menſe Ianuario idem Imperator conuocat curiam in Nurenberg, in qua Archiepiſcopi Moguntinenſis, Colonienſis, Treuerenſis, & alii Principes conueniunt Electores, & quam plures alii, ſed filii Ludvvici duo, Ludvvicus Marchio Brandenburgenſis, & Dux Stephanus, ad hanc curiam non conueniunt, timentes potentiam Imperatoris prædicti. Ludouicus vero dictus Romanus, etiam filius Ludvvici, bene interfuit huic curiæ cum magno apparatu, & de Marchionatu Brandenburgenſi per Imperatorem eſt inueſtitus ibidem.

Secundo menſe Epiſcopus Conſtantienſis eſt Conſtantiæ in ſuo palatio occiſus per quoſdam milites, & multis vulneribus confoſſus. Eodem menſe Bercholdus de Hagelen canonicus Eyſtetenſis, & Præpoſitus noui collegii Spaltenſis nouiter factus ſacerdos & illis temporibus diues obiit proximo die ante conuerſionem B. Pauli Apoſtoli: qui ſolenne condidit teſtamentum, & in ſolenni elemoſyna (dicta ſpenta) fuerunt diſtributæ XX. libræ Hallenſes, & V. modii ſi- *Spenda.* liginis.

Eodem anno menſe Septembri magnum & cruentum bellum eſt inter Iohannem Regem Franciæ, & filium Edvvardi Regis Angliæ iuxta Aurelianum, in quo captus eſt prædictus Iohannes Rex Franciæ & filius ſuus, cum tamen in gente quaſi infinitum excederet Principem Angliæ. [*Simile bellum inter patres amborum* *Addit.* *prædictorum Regum ita mirabiliter contra euentum humanæ prouiſionis commiſſum vide ſupra ſub Ludouico IV.*]

Eodem menſe in die B. Lucæ Euangeliſtæ in die & nocte plures terræ motus facti ſunt tam graues & notabiles: quales vnquam viſi ſunt in Alemania, ex quibus ciuitas Baſilienſis & Eccleſia cathedralis ibidem ſubuerſæ ſunt funditus, *Baſileæ clades.* & circa ciuitatem multa caſtra circumiacentia, & collegium ſcholarium canonicorum valde ſolenne, & monaſterium Valdegrani eiuſdem diœceſis, vbi montes alti & Alpes ad ſe inuicem tranſtulerant, ex quibus terræ motibus MM. hominum perierunt.

Item eodem anno menſe Nouembri feria II. poſt feſtum B. Martini confeſſoris dominus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis ſupra ſcriptus, quem idem Imperator fecit vicarium Imperii in Italia, qui ob debitorum Eccleſiæ ſuæ prædictæ reſeruatione m recedens de ciuitate Piſana aſſociauit ſe quibuſdam armatis, qui ſe *Societatem* appellabant, & Apuliam, Tuſciam, & Italiam, ac alias prouincias ibidem incendiis, rapinis, & hominum occiſionibus deuaſtabant, vna cum huiuſmodi ſocietate iuit manu armata contra dominos Mediolanenſes ſupraſcriptos, & captus eſt in bello ab eiſdem dominis, Mediolanum ductus, & cum eo quingenti armati.

Menſe Decembri præſcriptus Imperator vocatus per dominos & ciuitates regni Franciæ poſt bellum præmiſſum, venit in ciuitatem Metenſem, vbi iura Imperii & claues ciuitatis ab incolis requiſiuit, & per dominum Innocentium Papam per cardinalem Petrogoricenſem tranſmiſſus ad ipſum, ac filius Regis Franciæ conſanguineus Imperatoris (qui de bello ſupraſcripto cum multis armatis fugit) ac multitudo magna Principum Alemaniæ & Franciæ conuenit ad ipſum, & per feſtum Natiuitatis dominicæ fuerunt apud ipſum. Demum tranſit in Ducatum Brabantiæ, & huiuſmodi guerram ſedauit.

MCCCLVII.

Menſe Aprili quidam nobilis miles dictus Eckerdin, officialis & potens Ducum inferioris Bauariæ, confederatur cum domino Imperatore prædicto, & ob hoc iidem Duces obſederunt eundem militem in Caſtro Nacherberg cum tota potentia ſua. Sed Imperator maximam gentem de Bohemia & Morauia, & alias hinc & inde congregat, & inferiorem Bauariam intrat, deuaſtat, & cum vterque exercitus ſibi inuicem appropinquaret, ita vt bellum præſumeretur, in eundem componunt ſe Duces pro voluntate Imperatoris, pro quo tota Bauaria doluit; quod magna damna fecerat Imperator in terra; nec dum Duces, qui magnam collegerant gentem, ſe vendicabant.

Nacherberg.

Menſe Maio dictus Marquardus Epiſcopus Auguſtenſis liberatur de captiuitate domini Mediolanenſis; Item Regina Vngariæ cum magna comitiua, & DCC. equis limina B. Virginis viſitat Aquisgrani, & monaſterium S. Elizabeth in Marcburg.

Menſe Septembri obiit Ch. de Haydeck nobilis miles, qui fratribus ſuis magnum theſaurum reliquit, & ob hoc fratres poſt obitum concertant.

Octobri in die Sergii & Bacchi Martyrum obiit Iohannes Comes Burggraulus in Nurenberg, ſapiens & potens in Franconia, ſepultus ſolenniter in monaſterio in Hailprunne Eyſtetenſis diœceſis. Eodem menſe obiit Fridericus ſenior Comes de Ottingen.

MCCCLVIII.

Rex Liuonia.

Menſe Iulio Rex Liphoniæ gentilis miſit fratrem ſuum ad præſcriptum dominum Imperatorem Karolum, tunc Nurenberg conſtitutum, aſſerens ſe & terram ſuam velle recipere fidem Chriſtianam, & petens ſe baptizari: Super quo negotio Imperator dirigit Archiepiſcopum Pragenſem, & ſuperiorem magiſtrum domus Teutonicæ in Alemania, & alios quam plures in Liphoniam. Hic Rex ſpondet baptizari & venire Vratislauiam in feſto Natiuitatis Domini, & cum Imperator ſolenni apparatu veniſſet ad locum, Rex non venit, & reſcribit ſe nolle baptizari, niſi terra euicta ab eo & ſuis anteceſſoribus per fratres domus Teutonicæ in Pruſſia, reſtituatur eidem, & ſic infecto negotio Imperator recedit de loco.

Eodem menſe obiit Albertus Dux Auſtriæ, cuius filii filiam iuniorem paulo antè duxit Meinhardus filius Duciſſæ Carinthiæ, & Ludvvici Marchionis Brandenburgenſis Ducis Carinthiæ, neptem in quarto gradu, ex diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ, & ſolennes nuptiæ in Patauia celebratæ fuerunt. Sed Dux Rudolphus Alberti ſenior filius, qui Caroli Imperatoris filiam duxerat, regnauit pro patre in Auſtria, & conſtituitur aduocatus terræ in Sueuia ab Imperatore ſocero ſuo ſupraſcripto.

MCCCLIX.

Dominica in medio Quadrageſimæ, quæ fuit II. kal. Aprilis, fures de nocte intrauerunt monaſterium S. Walpurgis Eyſtetenſis, & cum campanarius eiuſdem tarde intraret ad deponendum ſe in loco, irruunt fures in ipſum, velata facie, volentes eum occidere, qui ſe defendit, fuit in monaſterio grauiter vulneratus. Propter quod ſtillicidium de reliquiis B. Walpurgis conſuetum hactenus manare ceſſauit per quatuor ſeptimanas vel circa; & poſt octauas Paſchæ appropinquante feſto eiuſdem virginis manauit, vt ante.

In octaua Pentecoſtes S. Wunibaldi confeſſoris in Haydenhaim facta eſt translatio in nouum chorum, cuius reliquiis eum poſtea deferrentur in ſtillicidium huius, in magna abundantia manatum eſt* ad hæc exiſtens S. Walpurgis. In feſto S.S. Petri & Pauli Apoſtolorum, in occaſu ſolis, in ciuitate Eyſtetenſis, ſuperuenit tempeſtas magna & nubes pluuioſa, ex qua per vallem Puchtal verſus Septentrionem tenta inundatio facta eſt, vt partem ciuitatis deſtrueret, hominibus habitantibus in valle prædicta magnum damnum inferret, lapides maximos de monti-

montibus amoueret; & vna mulier extitit ſuffocata, & ſimilis aura non eſt hactenus viſa ibi.

Eo tempore in die Abdon & Sennæ Martyrum in ciuitate Eyſtetenſi eſt duellum commiſſum inter dictum Hopferſtadt & Perenuelder. *Duella.*

In die Marci & Marcelliani martyrum ſimile duellum habuit in iudicio prouinciali Burggrauij. Idem & iuxta Nurenberg cum quodam dicto Marſchaldo de Gredingen, quem ſimiliter & veriſimiliter vicit, ac vitam ex precibus Dominorum indulſit inſignem prædonem, qui multis annis Ludwicum Marchionem & terram ſuam ſpoliauit ex vna, & armigerum dictum Beniuelder, pro quo tamen multæ orationes & pia ſuffragia ab hominibus fiebant ad Deum, & qui in cauſa, de qua agebatur inter partes, fouebant iuſtitiam; neutra tamen partium fuit occiſa ſeu membro mutilata.

Menſe Decembri frater Domini Veronenſis, qui ſupra duxit ſororem Domini Marchionis Brandenburgenſis, occidit eundem Dominum Veronenſem fratrem ſuum, ſororium Marchionis; & expellit ſororem ſuam de dominio, & ipſe dominium Veronenſe & aliarum ciuitatum fratris apprehendit.

MCCCLX.

Ciuitates Imperij in Alemania, & maxime in Sueuia, querelas graues deferunt Imperatori præſcripto contra Comites de Wirtenberg, Vlricum & Eberhardum fratres, filios Comitis de Wirtenberch (de quo ſupra ſub Ludwico) ſuper diuerſis grauaminibus, videlicet quod tenebant & defendebant malefactores & raptores patriæ & inimicos eorum, item quod telonia inaudita infra eorum territorium extorſerunt, & alia quamplura grauamina inferebant. Propter quod idem Imperator veniens Nurenberg, prædictos Comites ad ſe vocauit, quibus cum ſolenni comitiua armatorum illuc venientibus Imperator præmiſſa & alia quamplura obiecit: ſed ipſis cum indignatione recedentibus, menſe Auguſto eiuſdem anni Imperator fortem & ferocem multitudinem armatorum de regno Bohemiæ & circumquaque iubet adduci, & mandat Principibus, Baronibus & ciuitatibus inuadere Comites ſupraſcriptos, & ſic collecta maxima multitudine armatorum cum potentia comitatum prædictorum hoſtiliter inuadit. Sed Rudolphus Dux Auſtriæ gener Imperatoris tractat pacem. Vnde prædicti Comites videntes ſe non poſſe reſiſtere potentiæ Imperatoris, ſuæ gratiæ ſubmiſerunt. Ergo oportuit eos reſtituere omnia caſtra & bona, quæ ibi & progenitores ſui obligata ab Imperio hactenus habuerunt, telonia & pedagia, & conſueta * relaxabant, & viri coram iudice prouinciæ ſuper iniurijs ciuitatibus illatis coacti ſunt ſtare. **f. conſulta: vel, conuicta.*

MCCCLXI.

In principio menſis Martij Imperatrix in Nurenberg filium maſculum genuit, de quo Imperator lætitiam habuit non modicam, & eundem baptizandum ſolenniter reſeruauit per vnum menſem & amplius. Nam ad baptiſmum ipſius inuocat ſolennem curiam in Nurnberg, & Electores Imperij quaſi omnes. Et hic filius baptizatus eſt Dominica qua cantatur *Miſericordia Domini*, quæ tunc fuit XII. Id. April. in parochia S. Sevvoldi in Nurnberg, Babenbergenſis diœceſis; & leuatus de fonte per Archiepiſcopos, Moguntinenſem, Colonienſem, Pragenſem, & per Epiſcopos ſex, & quinque Abbates, & nomen eius Wenceзlaus appellatum, & durauit hæc curia cum magno gaudio per octo dies. Nam & inſignia Imperialia Imperator iubet deduci de Bohemia, & ſolenni apparatu, & oſtendit ibidem; & exiſtentibus ibidem denunciantur magnæ indulgentiæ, quas Innocentius VI. Papa tunc gratioſe conceſſit, videlicet eaſdem indulgentias, quas in Vrbe Romani Pontifices in die Cœnæ Domini concedere conſueuerunt; & habita ibi ſunt haſtiludia & alia ſolatia infinita. Poſt hæc Imperator diſponit habitare limina B. Virginis Aquiſgrani, ſed deliberat mittere offertorium illuc pro filio ſuo nato. Vnde iubet filium ponderare in ſtatera cum auro, qui ponderauit 16. marcas auri, quas mittit Aquiſgranum. Et ipſe cum vxore & filio, & inſignibus ſupraſcriptis in Bohemiam eſt reuerſus. Et nota, quod inſignia Imperialia, quæ tunc vidi *Wenceslaus Imp. naſcitur.*

Regalia. (de quibus Papa feſtum indixit) ſunt hæ: primum ferrum lanceæ, quæ transfixit latus Chriſti. Item clauus cum aliquali petia ligni S. Crucis, quæ tranſiuit manum Chriſti. Item gladius Caroli Magni primi Imperatoris Romanorum, quem tunc Imperator tenebat in manibus, & corona qua coronatus eſt in Imperatorem à Leone Papa III. Item gladius Mauricij martyris. Item petia brachij S. Annæ matris Mariæ virginis, & dens Iohannis Baptiſtæ. Item petia cordæ, qua Chriſtus fuit ad columnam ligatus. Spongia qua fuit in cruce potatus, & aliæ plures reliquiæ Sanctorum.

Eodem tempore VIII. Idus Aprilis obijt Dominus Albertus Burggrauius de Nurenberg, frater Iohannis præmortui.

Menſe Octobri obiit Ludwicus ſenior filius Ludwici condemnatus*, Marchio Brandenburgenſis inopinate iuxta Monacum, tamen Sacramentis Eccleſię procuratus: qui reliquit hæredem Meinhardum nomine, Rudolphi Ducis Auſtriæ generum, iuuenem cum quo mater ſua pro terra Carinthiæ & Comitatu Tyrolis incepit litigare.

MCCCLXII.

Menſibus Aprili & Maio viſus eſt notabiliter Cometa in Bauaria verſus Orientem. Et exorta diſcordia inter Imperatorem pręſcriptum ex vna, & regem Vngariæ & Rudolphum Ducem Auſtrię parte ex altera. Et Imperator ad tractandum cum prædictis aduerſarijs ſuis ſe transfert ad metas Morauiæ circa fines Vngariæ, & interim circa feſtum Iohannis Baptiſtæ moritur Imperatrix ſupraſcripta.

Meinhardi Brandeburgici tutele. Eodem anno poſt feſtum Paſchæ oritur guerra grauis inter Duces Bauariæ ſuper tutela ſeu cura Meinhardi Marchionis Brandenburgenſis, & Ducis Bauariæ filij Ludvvici ſupraſcripti: ex hoc & pro eo, quia Rupertus Dux Bauariæ, & Comes Palatinus Rheni (de quo dictum) & Stephanus ſenior, ac Stephanus iunior filius eius, Duces inferioris Bauariæ (quibus etiam Dux Auſtriæ aſſiſtebat) ex vna parte contendebant eſſe tutores & curatores præfati Meinhardi iuuenis tanquam legitimi tutores ſecundum legem ciuilem. Sed alij nobiles terræ, conſiliarij patris eiuſdem (quibus Fridericus filius Stephani Ducis præſcripti aſſiſtebat) ex alia parte ſimiliter volebant eſſe tutores & curatores præfati iuuenis, in quorum fuit poteſtate, & tanquam ij, quibus filius fuit commiſſus à patre; & quilibet partium aliquæ ciuitates terræ adhæſerunt. Et cum ambæ partes cum magna comitiua armatorum ſe paraſſent ad bellum, & hoc inuicem viciniæ condixiſſent, contigit caſualiter tunc in feſto Corporis Chriſti (quod fuit XVI. Kalen. Iulij) quod idem Marchio iuuenis deuenit in poteſtatem partis aduerſæ, videlicet Ducis Stephani, & ſibi adhærentium, & ſic ſine bello ab inuicem receſſerunt. Et idem Meinhardus poſtea modico tempore ſuperuixit, & mortuus eſt annorum XIV. vel circa. Et ipſe Fridericus reconciliatus eſt patri & fratri. Sed Duces Auſtriæ, apud quos tunc fuit mater ipſius Meinhardi defuncti, terram Carinthiæ & Comitatum Tyrolis obtinuerunt & poſſederunt.

MCCCLXIII.

Præfati Duces Bauariæ intrant terram Carinthiæ cum magno exercitu per vallem Eniſi fluuij, volentes intrare Comitatum Tyrolis, ſed non potuerunt. Tandem cum aliquo tempore fuiſſet lis inter præfatos Duces Bauariæ & Duces Auſtriæ, concordati ſunt, videlicet vt ipſi Duces Auſtriæ Ducibus Bauariæ exſoluerent centum millia florenorum, & ipſi præfatum comitatum & terram poſſiderunt vſque ad metas, prout hodie poſſident.

FINIS ANNALIVM HAINRICI REBDORFF.

CHRO-

CHRONICON ELWANGENSIS MONASTERII, EXCERPTVM PER PRÆDICTVM D. MATTH. MARESCHALCUM,

ſchalcum, ab anno M X C V. *vſque ad annum* MCCCCLXXVII.

Anno Domini MXCV.

NERENSHAIM fundatum eſt, & præficitur ei Erneſt Abbas. Multi Ieroſolymam cœperunt ire.

Annus ab humano Chriſti milleſimus ortu
Et decies denus ſublatis quinq; meabat,
Tum populo Blandi quem mittit Gallia campis
Curia ſolennis clara mandabat in vrbe.

MXCVIII.

Vrbanus Papa obijt, & multa millia hominum fame perierunt.

MXCIX.

Chriſtiani Ieruſalem bellando ceperunt.

Anno milleno centenoq; minus vno,
Ieruſalem Franci capiunt virtute potenti.

MC.

Seditio inter Hainricum & Paſchalem.

MCI.

Nerenshaim perfectum eſt, & Hugo Abbas eidem præficitur: cui ſucceſſit Theodoricus.

Conradus filius Imperatoris moritur.

MCVI.

Hainricus Imperator à filio capitur.

MCVII.

Hainricus rex cum exercitu Flandriam inuadit, & fit pugna apud Edingeshaim.

MCVIII.

Monaſterium dedicatum eſt Zwifalda.

MCIX.

Gebehardus Epiſcopus Conſtantienſis obijt.

MCX.

Paſchalis Papa captus eſt.

MCXI.

Hainricus Romam pacifice intrauit, & ſimulata concordia à Papa ſuſcipitur. Interim pugna exorta à Rege captiuatur Papa. Sed non multo poſt pacificantur, & Rex coronatur.

MCXII.

Hainricus Imperator cum exercitu Saxoniam petit, rebellantibus contra eum Leuthero Duce, & Rudolfo Marchione, ſed ſtatim dederunt ſe. Adalbertum cancellarium Epiſcopum Moguntinenſem impium machinatione contra eum cepit, & in carcerem miſit.

MCXIV.

Hainricus Imperator nuptias celebrat apud Moguntiam.

MCXXV.

LOTHArius Saxo Imp.

Hainricus V. Imperator obijt. Leutharius ſucceſſit.

MCXXVI.

Monaſterium S. Vdalrici apud Nereshaim Kal. Martij igne conſumitur.

MCXXVII.

Hainricus Comes Epiſcopus Conſtantienſis filius Hartmanni obijt.

MCXXVIII.

Conradus rex de Stauffen contra Lotharium regem inſurgit, ſed Lotharius Imperator conſecratur.

MCXXXVII.

Leupoldus Marchio Dux efficitur Bauariæ. Romæ magna Synodus celebratur.

MCXXXVIII.

Lotharius rex obijt.

MCXLI.

CONRAdus III. Imp.

Conradus rex Bohemiam cum exercitu intrat.

MCXLV.

Lucius Papa.

MCXLVI.

Initium noui monaſterij Elwangenſis.

MCXLVII.

Chriſtiani nutu diuino perrexerunt Ieruſalem, & Conradus rex cum numeroſo exercitu Ieruſalem mouit.

MCL.

Dux Welpho cum Conrado rege dimicat apud Neteshaim.

MCLII.

FRIDEricus Imp.

Conradus rex obijt: & Fredericus Dux Sueuorum fratruelis ſuus ſucceſſit. Et Conradus Dux de Zæringen obijt.

MCLIV.

Celeſtinus Papa: cui & Adrianus ſucceſſit.

MCLVII.

Ludouicus rex Franciæ cum exercitu Ieruſalem petijt.

MCLVIII.

Schiſma inter Octauianum & Rolandum: vterque ordinatur.

MCLXII.

Fredericus Imperator Mediolanenſes rebelles vicit, & vrbem ſubuertit.

MCLXIII.

Fredericus Imp. contra Venetos mouit procinctum.

MCLXVI.

Imperator iterum collectis viribus Lombardiam intrat, & eam multiplicitet flagellat.

MCLXVII.

Imperator Parmam, Bononiam, Dardanam, cum alijs ciuitatibus coegit ad deditionem.

MCLXXI.

Gens Boemiorum terram Sueuiæ peruagatur, & multi eorum perierunt.

MCLXXIII.

Adalbertus abbas de Raumiſpech obijt: Adalbertus ſecundus ſucceſſit.

MCLXXIV.

Fredericus Italiam cum exercitu valido inuadit, & nouam ciuitatem Alexandriam cingit obſidione, vbi Imperator multos nobiles perdidit.

MCLXXVII.

Hainricus Dux Saxoniæ priuatur Ducatu Bauariæ, & ei Comes Otto de Scheuren

Scheurē̄ ſubſtituitur: qui durauit annos quatuor, & obijt.

MCLXXX.

Imperator Hainricum prædictum Ducem Saxoniæ deleuit; & Berenhardus ducatum Saxoniæ, & Otto ducatum Bauariæ obtinuerunt.

MCLXXXII.

Exuſtum eſt monaſterium Elwangenſe, vbi domus, libri, & clauſtrum concrematur. Et Otto Dux Bauariæ obijt.

MCLXXXVIII.

Adalbertus Abbas Elwangenſis reſignat, & Cuno ſucceſſit.

MCLXXXIX.

Imperator collecta manu forti Ieroſolymam tendit cum filio ſuo Hainrico: quam Saladinus rex expugnauerat, & vterque mortui.

MCXCI.

Hainricus filius Friderici Imperatoris contra Apuliam mouit exercitum, vbi male ſucceſſit. HENRICus VI. Imp.

MCXCIII.

Rex Angliæ ab Accon ciuitate rediens, quam expugnauerat, à Leupoldo Duce captiuatur.

MCXCIV.

Imperator ſecundo Apuliam manu forti inuadens totam ſibi ſubiugat, & facto fœdere inter eum & Guilielmum, Conſtantiam triennalem * virginem ducens vxorem terras prædictas obtinuit. *f. triennalem.

MCXCIX.

Apparuit caro cruenta Auguſtæ in Euchariſtia.

MCCI.

Oppidum Elwangenſe, & clauſtrum incendio vaſtantur.

MCCV.

Conradus Herbipolenſis Epiſcopus, & cancellarius occiſus eſt.

MCCVIII.

Philippus Dux Sueuorum, & rex Romanorum apud Babenberg à Palatino Ottone de Wittelſpach doloſe occiditur; & breui ſpacio temporis præfatus Otto de Wittelſpach glorioſe interficitur à Hainrico Marſchalco de Callatin, ob vindictam Domini ſui Philippi. Eligitur Otto filius Heinrici Ducis Saxoniæ in Regem. Et Hartouicus Auguſtenſis præſul obijt: cui Seifridus miniſterialis de Rechberg ſucceſſit. OTTHO IV. Rex.

MCCIX.

Otto rex profecturus Romam pro benedictione. Inde mouens exercitum in Apuliam ad ſubiugandam ſibi.

MCCXII.

Fredericus Dux Sueuiæ eligitur in regem Romanorum contra Ottonem, & regina Vngariæ Gertrud occiditur. FREDEricus II. Imp.

MCCXVII.

Chuno Baro fit Abbas in Fulden. Otto Saxo Imperator obijt. Gotſoldus in Abbatem eligitur Elvvangenſem. Et Damiata ciuitas à Chriſtianis manu bellica obtinetur.

MCCXX.

Fridericus huius nominis Imperator II. Hainrici Imp filius Romæ Imperialem conſecutus eſt benedictionem.

MCCXXI.

Damiata à Sarracenis non bello, ſed dolo eſt reobtenta. Crux præclari coloris & proceræ magnitudinis in cœlo ab hora tertia vſque poſt horam nonam Kalend. Maij apparuit.

MCCXXII.

Colloquium & concilium Apoſtolici & Imperatoris apud Veronam cum Principibus fuit ordinatum, & non perfectum.

MCCXXV.

Verbum crucis per totam Eccleſiam prædicatum eſt, & infinita millia hominum ſignata ſunt.

MCCXXVI.

Conradus natione Sueuus de Pfullingen Epiſcopus Colonienſis miſere occubuit, à Comite de Altenach. Haintricus Romanorum rex iunior celebrauit nuptias cum filia Ducis Auſtriæ Nurenbergæ: & filius Ducis Auſtriæ celebrat nuptias cum filia Landgrauij.

MCCXXVII.

Seifridus Epiſcopus Auguſtenſis obijt, cui Siboto ſucceſſit, puta de Gundelfingen natus.

MCCXXIX.

Fredericus Imperator terram ſanctam à Sarracenis inuaſam ſine omni ſtrepitu armorum recipit, & ſic Ieruſalem reddita eſt. Clauſtrum Elvvangen exuſtum eſt.

MCCXXXII.

B. Elizabeth nobilis matrona Ludouici Landgrauij Thuringiæ, miraculis claruit in Marckburg.

MCCXXXIII.

Philippus Romæ Eccleſiæ nuncius cenſum priuilegiorum noſtrorum recepit, præſidente Gregorio VIII. Curienſis Epiſcopus occiditur. Bauaria ſubiugatur. Dedicatio Elvvacenſis Eccleſiæ ſeu monaſterij, quam fecit Neuburgenſis Engelhardus Epiſcopus.

MCCXXXIV.

Regale colloquium Heinrici regis apud Franckfurt celebratur.

MCCXXXV.

Imperator Fridericus in Wormatia nuptias celebrauit cum filia regis Angliæ. Et Haintricum regem filium ſuum captiuauit. Et eodem tempore in Moguntia curiam habuit, vbi LXXV. Principes affuerunt.

MCCXXXVI.

B. Elizabeth in catalogo Sanctorum conſcribitur, & canonice exaltatur.

Imperator contra Longobardos parat expeditionem, & ciuitatem Vincentiam cepit.

MCCXXXVII.

Monaſterium Babenberg ſub Engelhardo Neuburgenſi Epiſcopo conſecratur. Fridericus Imperator cum Mediolanenſibus congrediens de ipſis triumphauit, & citra ſeptem millia hominum occidit, & captiuauit, filium etiam Ducis Venetiarum cum curru, qui dicitur *Karratsh**, violenter abduxit captiuum, & cum ciuitatibus plura caſtella deſtruxit, & Longobardiam magna ex parte vaſtauit. Imperator Longobardos diuerſis modis flagellat.

* *Carrotiũ.*

MCCXXXIX.

Prodigium circa Solem III. Non. Iunij viſum eſt circa horam nonam. Cœli ſpecies in ſanguinem verſa eſt, & aer obſcuratur.

MCCXL.

Albertus Elvvacenſis Abbas abbatiam reſignauit; Sifridus ſucceſſit.

MCCXLII.

Tartari Poloniam, Tuſciam, & Vngariam ad generalem deſolationem redegerunt. Et Soldanus Ægypti & Babyloniæ turrim David funditus euertit. Seifridus Elvvangenſis Abbas abbatiam reſignauit: Ruigerus ſucceſſit. Haintricus Rex obijt.

MCCXLIII.

Innocentius Papa IV. deceſſit.

MCCXLVI.

Conradus hæres regni Hieroſolymitani Nernſhaim incendio vaſtauit.

Rex

MCCLIII.

Rex Gulielmus in Regem Rom. vnctus, Dominum Flandriæ bello campeſtri ſuperauit.

MCCLV.

Maria Duciſſa à marito Duce Bauariæ occiditur. Et Gulielmus Rex in Freſia occiditur. Ciuitas Elvvangen exuſta eſt ab abbate Rudolfo*. *al. Rugero.

MCCLVI.

Obiit Conradus Rex filius Friderici Imp. potentiſſimi.

MCCLX.

Rex Boemiæ cum Rege Vngarorum dimicat, & filium eius, & Regem cum manu captiuauit.

MCCLXIV.

Rex Francorum ad ſubſidium terræ ſanctæ, quam Tartari inuaſerunt, procinctum mouit. Et obiit Vrbanus IV.

MCCLXVII.

Herbipolenſes cum Comite de Hennenberg pugnam magnam habuerunt apud Kizingen, & fecerunt victoriam cum S. Kiliano, & multi interfecti ſunt. Filius Conradi Regis in ciuitate Neapoli interfectus eſt: Princeps filius Imperatoris Friderici à Rege Franciæ dicto Karlote interfectus eſt. Et ex vtraque parte multi corruerunt. Et hoc factum eſt apud ciuitatem Nusluo*. *Hic incipiunt Annales Henrici Stero[nis].*

MCCLXIX.

Obiit Otto abbas Eccleſiæ Elvvacenſis: Conradus ſucceſſit de Svvabsperg ortus

MCCLXXIII.

Rudolfus Comes de Habſpurg in Regem Romanorum eſt electus. Hic conſtituit, vt per omnem terram clerici decimam partem darent. Per ſex annos apud Leodium celebrata eſt Synodus ſub Papa Gregorio X. Illuſtris vir de Sterenberg in Herbipoli Epiſcopus eſt factus. *RVDOLfus Rex.*

MCCLXXVIII.

Vtaccerus Rex Boemiæ à Rudolfo Rege Rom. occiditur. Abbas Elvvangenſis Conradus deceſſit: Eckchardus de Suabſperg ſucceſſit.

MCCLXXX.

Rudolfus de Catzenſtain obiit.

MCCLXXXVII.

Comiti de Oetingen, Abbas Theodoricus reſignat abbatiam Neteshaim: cui ſucceſſit Fredericus Cellarius Eccleſiæ Elvvangenſis, de Ziplingen natus. Iudæi bonum Wernherum apud Rhenum in quadam ciuitate crucifixerunt.

MCCXCI.

Filius Ludouici Ducis Bauariæ in haſtiludio occiſus eſt. Rex Rom. Rudolfus obiit, in diuiſione Apoſtolorum.

MCCXCIV.

Adolfus Rex Rom. filiam ſuam Mechtild Duci Bauariæ matrimonialiter copulat, & celebrat nuptias in Nurnberg 4. Non. Septemb. Idem Rex Miſnam profectus, Marchionem ditioni ſuæ ſubegit. Filius Comitis de Helfenſtain puer in iudicio à quodam, qui ad ſuſpendium ducendus erat, cultello transfixus fuit. Poſt biennalem diſſenſionem Cardinalium Cæleſtinus Papa, erat monachus ordinis S. Benedicti, homo bonæ vitæ, & miræ ſanctitatis, qui circumuentus aſtutiis cuiuſdam clerici nomine Benedicti, reſignat eidem Papatum, qui poſtea dictus fuit Bonifacius, homo miræ verſutiæ. *ADOLfus Rex.*

MCCXCVIII.

In die Proceſſi & Martiniani martyrum, Adolphus Rom. Rex occiſus eſt in bello iuxta Wormatiam in campo dicto Burgentrieh*, à Ioanne Duce filio quondam Rudolphi Rom. Regis. *al. Geilheim.

MCCC.

Occiſus eſt Vlmæ Præpoſitus maioris Eccleſiæ Auguſtenſis, dictus Zoler, alias Zeler.

MCCCIII.

ALBERtus Rex.

Rex Albertus cum exercitu in Boemiam vadit, vbi multi occiſi ſunt.

MCCCIV.

Rex Boemiæ obiit, & filius eius celebrat nuptias in Olmutia. Eberhardus Comes de Wittenberg oppoſuit ſe Regi, & inuictus permanſit. Hinc Rex ciuitatem Groningenſem obſedit, nec eam obtinuit. Kal. Auguſti exuſtum eſt monaſterium & tota ciuitas Elvvangenſis à fulmine.

MCCCV.

Occiſus eſt iuuenis Rex Boemiæ fraudulenter. Et Albertus Rex iterum intrauit Boemiam, & filium ſuum Rudolfum Regem conſtituit ibi. Qui Rudolfus eodem anno obiit.

MCCCVIII.

In die Apoſtolorum Philippi & Iacobi occiſus eſt fraudulenter Albertus Rex Romanorum, à patruo ſuo Duce Ioanne, & à quibuſdam aliis, quorum vnus eſt dictus de Wart, & alius de Palmis. In vigilia Barnabæ ciuitas Elvvangen per incendia deuaſtatur. Obiit Erkinhardus Abbas natione de Suabſperg, in die S. Hieronymi, cui ſucceſſit Erenfridus natione de Velberg, die S. Leodegarii.

MCCCX.

HENRIcus VII. Imp.

Haintricus Rex Mediolanenſem ciuitatem adiuit, & ſecundo anno Capitaneus eiuſdem ciuitatis ſe oppoſuit. Quem Dux Auſtriæ cum ſuis occidit. Filius eiuſdem in Regem Boemiæ eligitur, qui Boemiam ingreſſus, expulit inde Ducem Carinthiæ, & filium Marchionis Miſnenſis, qui tenebat munitiones terræ in ſua poteſtate.

MCCCXI.

Haintricus Rex de Lutzelburg Mediolani corona ferrea coronatur, cui magnæ diuitiæ à ciuitatibus terræ dabantur. Ciuitates Sueuiæ, Eslingen, Gamundia, Comitem de Wirtenberg longa ſeditione fatigatum deprælharunt, & Wirtenberg caſtrum, cum aliis plurimis oppidis deſtruxerunt. Obiit Erenfridus abbas de Velberg, cui ſucceſſit Rudolfus natione de Phaulhaim Elvvangenſis.

MCCCXII.

Hainricus Rex Romæ conſecratus, & Ludouicus Comes de Oetingen Romæ ab Imp. gladio accinctus.

MCCCXIV.

Soror Ducum Auſtriæ deſponſata eſt Haintrico Cæſari, ſed ad thorum non peruenit. Ludouicus Dux Bauariæ, & Fredericus filius Alberti Regis in diſcordia eliguntur, quorum Ludouicus magis rite electus coronatur. Fridericus vero ab Epiſcopo Colonienſi in Pingen caſtello minus debite coronatur. Obiit Ludouicus Comes de Oetingen.

LVDOVIcus IV Bauarus Imp.

MCCCXIX.

Ludouicus Comes de Oetingen nuptias Viennæ celebrauit cum filia Regis Alberti.

MCCCXXII.

Ludouicus Rex ſemper Auguſtus pugnat cum Friderico Duce Auſtriæ, & ipſum deuicit, atque fratrem ſuum Heinticum, necnon MCCC. Auſtrales capit.

MCCCXXIV.

Marchio Brandenburgenſis * obiit ſine hæredibus. Rex Ludouicus Marchiam Brandeburgenſem filio ſuo * contulit, & filiam Regis Daniæ eidem in vxorem dedit.

* VValdemarus.
* Ludouico Romano.

MCCCXXV.

Ludouicus Rex Rom. Burgau cum magno exercitu obſedit, & vltimo de aduentu Leupoldi Ducis Sueuiæ minus honeſte prædicta obſeſſione receſſit, in quem locum idem ſe recepit. Dux Leupoldus obiit: & antiquus Eberhardus de Wittenberg obiit.

MCCCXXVI.

Rex Ludouicus Fridericum Ducem Auſtriæ à captiuitate abſoluit. Et in ſignũ amicitiæ filiã ſuam filio Frederici Duci copulauit, cũ tamen fuiſſent nepotes.

Ludo-

MCCCXXVIII.

Ludvvicus Rex Mediolani vna corona Imperiali coronatur, & capitaneum eiuſdem ciuitatis captiuauit.

MCCCXXIX.

Rex Ludouicus ſine omni ſtrepitu armorum Romam ingreſſus eſt, ab omnibus ſenatoribus & cuncto populo Romano benigne ſuſcipitur, & Imperiali corona coronatur. Qui ſtatim Papam Ioannem Auinione commorantem, & Regem Rupertum proſcripſit, & alium Papam conſtituit, vnum de ordine fratrum Minorum, qui Nicolaus IV. nuncupatus eſt, Iohanne Papa adhuc viuente.

MCCCXXX.

Imperator Ludouicus reconciliatus eſt Ottoni Duci Auſtriæ in Sueuia.

MCCCXXXI.

Obiit Fridericus Epiſcopus Auguſtenſis Speto * de Fainingen. Rex Boemiæ oppoſuit ſe Imperatori, & intrauit Lombardiam, & ibi receptus honorifice à Dominis Lompardiæ vſurpauit ſibi ciuitates & munitiones Imperii, & ſedis Apoſtolicæ.

MCCCXXXIII.

Obiit in die S. Oſualdi Rudolfus de Pfalhaim Abbas Elvvacenſis, cui ſucceſſit Chuno de Gundelfingen.

MCCCXLVI.

Rex Angliæ ſuperauit Regem Franciæ bello, vbi occiſus eſt Rex Boemiæ cum plurimis Dominis.

MCCCXLIX.

Carolus Rex Romanorum ac Boemiæ certamen habuit cum Domino de Schvvartzenburg pro regno Romanorum, & conuenerunt prope ciuitatem Spiram, vbi præfatus Rex victoriam obtinuit ſine bello. Vlricus Abbas in Nereshaim obiit in die S. Hilariæ, cui ſucceſſit Waltherus natus de Bopfingen, electus in vigilia Aſſumptionis S. Mariæ. *CAROlus IV. Imp.*

MCCCLI.

In vigilia omnium Sanctorum exuſta ac deuaſtata eſt ciuitas Elvvangen, & turris S. Michaelis.

MCCCLII.

Dux Auſtriæ obſedit ciuitatem dictam Zurch, & non præualuit.

MCCCLIII.

Gualtherus Abbas in Nereshaim, natione de Bopfingen, captus eſt à Comite Alberto de Oetingen, & male tractatus.

MCCCLIV.

Karolus Rex Rom. adiuuante Alberto Duce Auſtriæ, omnibus ciuitatibus, & eorum nobilium complicibus ad ciuitatem Zurch metati ſunt: ſed minime præualuerunt.

MCCCLVI.

Rex Angliæ naturali morte mortuus eſt, & filius eiuſdem die ſabbathi ante Michaelis * cum Rege Franciæ pugnabat, eius filium ipſumque captiuauit, & victoriam obtinuit, & ex vtraque parte quatuordecim millia militum, & aliorum nobilium interfecti ſunt, communi populo excluſo.

MCCCLVII.

Obiit Albertus Comes de Oetingen III. Id. Febr. cuius conſules * expulerunt Abbatem & conuentum à monaſterio Nereshaim à capite ieiunii vſque ad Aſcenſionem Domini, & deſpoliarunt clauſtrum in multis. * *f. barodes*

MCCCLX.

Carolus Roman. Imperator obſedit Comites de Wirtenberg, & flagellauit eos in multis, & omnes ſubditos eorum.

MCCCLXVIII.

Obiit Gualtherus de Bopfingen Abbas in Neteshaim in die S. Iohannis & Pauli. Cui ſucceſſit Conradus natus de Dillingen electus eodem die.

MCCCLXXIV.

Incepit liga ciuitatum in terra Sueuiæ, quæ creuit de die in diem in multis terræ vſque ad annum.

MCCCLXXV.

Burggrauius de Nurnberg copulat filiam ſuam Duci Auſtriæ.

MCCCLXXVI.

Hoc anno Carolus Imperator obſedit ciuitatem Vlmam, & villas & caſtra circumiacentia igne deſtruxit poſt feſtum Michaelis, & minime præualuit.

MCCCLXXVII.

Ciuitas Reulingen occidit quamplures Comites, milites & armigeros, qui fuerunt familiæ Dominorum de Wirtenberg.

MCCCLXXVIII.

Carolus Rom. Imperator obiit.

MCCCLXXIX.

Schiſma ortum eſt, quia electus fuit Papa Vrbanus Romæ, & Antipapa Clemens Auinione.

MCCCLXXXIV.

Occiſi ſunt omnes Iudæi in ciuitate Nordlingen per aliquos ciues eiusdem, quorum capitaneus fuit quidam Schuler.

MCCCLXXXV.

Leupoldus Dux Auſtriæ cum magna militia occiſus eſt à ruſticis dictis Shvveizer.

MCCCLXXXVIII.

Maxima diſcordia orta eſt inter ciuitates Imperiales, & omnes Principes Sueuiæ, & Bauariæ, necnon & alios nobiles. Magna pars Bauariæ à ciuitatibus per ignem deſtructa eſt, Comites de Wirtenberg cum ciuitatibus prælium commiſerunt proxima Dominica poſt Aſſumptionis Mariæ in campo iuxta ciuitatem Weil, & multi ex vtraque parte occiderunt. Comes ſenior victoriam obtinuit, iunior Comes Vdalricus interemptus eſt.

MCCCLXXXIX.

Monaſterium Neresheim per ignis voraginem fere totum conſumptum eſt, proxima feria poſt aſcenſionem ſexta, paucis habitaculis ſaluis permanentibus.

MCCCXCII.

Per illuſtriſſimum Principem Stephanum Bauariæ annus Iubileus à ſede Apoſtolica fuit impetratus, & in ciuitate Monaco peractus.

MCCCXCVI.

Rex Vngariæ, & Dux Burgundiæ, cum innumeroſa turba electorum militum ex diuerſis terris aggregata fines paganorum ingreſſi ſunt, & cum Rege Turcorum pugnare cœperunt. Vngari ſuccubuerunt, & Dux Burgundiæ captus.

MCCCXCIX.

Crafto Kullingen Cellaratius monaſterii Elvvacenſis obiit, qui quaſi reſtaurator & ſecundus fundator monaſterii, cui ſucceſſit Nicolaus de Volberg.

MCCCC.

Epiſcopus Herbipolenſis occidit prope ciuitatem plusquam mille ciues Herbipolenſes. Ropertus Dux & Palatinus Rheni in Regem Roman. eligitur.

RVPERtus Palat. Rex.

MCCCCIII.

Ropertus Rex electus intendens in Italiam pro corona Imperiali, ſed præpeditus à Duce Mediolanenſi reuertitur.

MCCCCIV.

Dominus Albertus Hack Abbas Elvvacenſis obiit.

MCCCCV.

Obiit Abbas in Neresheim dictus de Elchingen, ſuccedente ſibi Vdalrico de Roden, qui in die S. Lucæ electus eſt.

MCCCCVI.

Fredericus Dux Auſtriæ cum exercitu in auxilium contra Appolitanenſem.

Apolli-

MCCCCVIII.

Apoſſitanenſes obſederunt caſtrum Prægantium * contra Guilielmum comitem de Montfort. Ciuitas Leodium apoſtotauit contra Epiſcopum, vbi occiſi ſunt XXX. millia. Comes Burggrauienſis Fridericus & Iohannes ſunt confœderati Epiſcopo Herbipolenſi, qui cum magno exercitu obſederunt ciuitatem Imperialem Rotenburg. * Brigantium hod. Bregenz.

MCCCCIX.

Extirpatum fuit ſchiſma magnum quod durauit XXXIX. annis. Ducissa Auſtriæ & frater eius Burgundiæ pacificati ſunt.

MCCCCX.

Obiit Nicolaus de Velberg cellerarius Elvvacenſis, cui ſucceſſit Iohannes de Gronberg.

MCCCCXI.

Obiit Rupertus Rex Romanorum.

MCCCCXIII.

Obiit dominus Eberhardus de Kirchberg Epiſcopus Auguſtenſis, in cuius locum capitulum vnanimiter elegit Anshelmum de Nenningen cuſtodem in Epiſcopum Auguſtenſem.

MCCCCXIV.

Concilium generale Conſtantiæ celebratur. Sigiſmundus Rex Rom. fecit Fridericum Burggrauium in Marchionem Brandenburgenſem, & contulit ei totam Marchiam. SIGISMUNDUS Imp.

MCCCCXVII.

Otto de Columna Cardinalis electus in concilio in Rom. Pontificem, Martinus V. appellatus.

MCCCCXVIII.

Martinus Papa tranſtulit ſe ad ciuitatem Sabaudiæ propter peſtem Dux Fridericus de Auſtria domino Regi reconciliatur. Dominus Anshelmus per definitiuam ſententiam Papæ in epiſcopum Auguſtenſem adiudicatur.

MCCCCXX.

Obiit Iohannes de Gronberg cellerarius, cui ſucceſſit Guilielmus Fetzer, qui eodem anno obiit, cui ſucceſſit Iohannes de Holzingen, qui poſtea electus fuit in abbatem. Orta magna diſcordia eſt inter Duces Bauariæ ex vna; & Fridericum marchionem Brandeburgenſem & Epiſcopum Ayſtetenſem cum eis ex vna, & Ludouicum de Bauaria in Ingolſtat ex altera, quæ guerra per triennium durauit.

MCCCCXXI.

Principes & Electores cum ciuitatibus Imperialibus congregarunt magnum exercitum militum, & in Boemiam * migrarunt. Villas & caſtra igne & ferro intolerabiliter deuaſtarunt. * contra Hussitas.

MCCCCXXIII.

Ciuitates Imperiales in Sueuia fortiſſimum caſtrum Hohenzoller per integrum annum obſederunt, tandem funditus deſtruxerunt. Papa reuocauit Anshelmum Epiſcopum Auguſtenſem ad inſtantiam Regis Rom. & Petrum de Schaumberg Canonicum Bambergenſem & Herbipolenſem in locum eius ſubrogauit.

MCCCCXXIV.

Dominus Rex Vngariæ & Boemiæ ſanctas reliquias quas de Boemia ad Vngariam tranſtulit, ad Nurenbergam ciuitatem tranſmiſit, quæ ibidem plebi in Non. Maii ſunt oſtenſæ cum magna ſolennitate.

MCCCCXXV.

Abbates in prouinciam Moguntinenſem ordinis S. Benedicti celebrarunt concilium generale in Herbipoli.

MCCCCXXVII.

Dominus Iohannes de Holzingen pridem cellerarius, electus abbas Elvvagenſis, Marchio Brandeburgenſis, Duces, Bauariæ & multi alii Comites & Barones, & epiſcopi, nec non ciuitates Imperiales per totam Sueuiam magnum exercitum congregant iterum in Huſſitas: & nihil profecerunt.

MCCCCXXX.

Hußitæ. Inimici Huſſitæ Dei omnipotentis occupabant terram domini Marchionis Brandeburgenſis, Epiſcopi Bambergenſis, nec non confinitimas regiones, & præcipue regionem Nurenbergenſem: in quibus magna fecerunt mala, ciuitates, villas, caſtra, fora, & oppida igne conſumpſerunt, monaſteria & eccleſias deſtruendo euertunt finaliter, tum ſub conditione & pacto conuenti * terras ſupranarratas mœrore & triſtitia plenas & inopia confectas, ad terras ſuas reuertendo reliquerunt. Eodem anno fames valida.

MCCCCXXXIII.

Exuſta eſt ciuitas Elvvagenſis, vſque ad domum cellerarii.

MCCCCXXXVII.

Baſilienſe concilium inchoatum. Obiit sereniſſimus Rom. Imperator Sigiſmundus natus de Lutzelburg.

MCCCCXXXIX.

ALBERTVS II. Imp. Obiit Albertus Dux Auſtriæ, & Rex Romanorum. obiit Comes Fredericus de Oetingen.

MCCCCXL.

Obiit Fridericus ſenior Marchio Brandenburgenſis. Obiit Comes Ludouicus ſenior de Oetingen. Orta eſt diſcordia inter Comitem Iohannem de Oetingen filium Friderici Comitis, & quoſdam nobiles dictos Marſchalck ex parte caſtri dicti Spilberck; pro quorum auxilio oppoſuit ſe Comes Guilhelmus fratri ſuo prædicto cum tota ſocietate de clypeo S. Georgii, quorum capitaneus fuit Waltherus de Hurnhaim miles: & magna pars Rheni igne deuaſtata eſt ab vtriſq; partibus. Quam diſcordiam ſedauerunt Palatinus de Rheno Dux Otto, & Comes Iohannes occubuit, nec aliquod ius obtinuit.

S. Gregorii ſocietas.

MCCCCXLI.

Obiit dominus Martinus de Vezlingen cuſtos & profeſſus Elvvacenſis, cui ſucceſſit Eytelgüſſ. Feria tertia ante Magni Confeſſoris fugam dederunt omnes Clientes ex caſtro dicto Mayenfels.

MCCCCXLIII.

Combuſta eſt pars clauſtri Elvvagenſis, cum maximo damno frumentorum. Ciuitas Zurich obſeſſa eſt à Suitenſibus: ciuitas tamen illæſa manſit. Item obſederunt Rappersvveil, cruciaruntque eam fame & penuria, quouſque Marchio Brandenburgenſis eos hinc repulit.

MCCCCXLIV.

Armoniaci * Alſatiam intrarunt, & eam igne & gladio vaſtarunt: à quibus multi Suitenſes prope Baſileam fuerunt occiſi, & multum humiliati.

MCCCCXLV.

Obiit dominus Eutelgüſſ de Gyſſenberch, cuſtos & conuentualis noſtri monaſterii Elvvagenſis. Orta eſt diſcordia inter Ducem de Clefe ex vna, & Archiepiſcopum Colonienſem ex altera propter quandam ciuitatem dictam Gros * quā præfatus Dux contra ius ſibi vſurpauit, & quod auxilio domino Colonienſi Marchio Miſnenſis ſibi miſit xx. millia Boemorum ad obſidendum eandem ciuitatem, in qua perſonaliter erat Dux iunior de Clefe, ſed nihil profecerunt. Item Marchio Brandeburgenſis Albertus duxit in vxorem filiam Marchionis de Baden. Filius Marchionis de Baden Carolus nomine duxit vxorem filiam Regis Rom. Ducis Auſtriæ.

** ſ Sut. Extat ingens nummus aureus, in rei memoriam à Cliuenſi cuſus.*

MCCCCXLVI.

Comes Vdalricus de Wirtenberg iunior celebrauit nuptias Stucgardiæ in Carniſpriuio, cum filia Ducis Hainrici de Bauaria de Lantzhut, Elizabeth dicta, præſentibus ibidē Duce Alberto de Auſtria, Marchionibus Brandeburgenſibus, Alberto & Iacobo Badenſi. Eodem anno poſt paſcha obiit Ludouicus de Bauaria iunior dictus *Hœferlein* *, filius iunioris Ludouici propter peccatū Abſolonis, quod commiſit in patrem, qui tamen pater ſtatim captus eſt in Neuburg à præfato Marchione Brandenburgenſi, & in Onolzſpach * ductus ibique aliquandiu detentus; poſtea per Marchionem traditus eſt Duci Hainrico præfato patruo ſuo, attamen capita-

** Gibboſus.*

** Anſpach.*

capitali inimico ſuo. In cuius captiuitate per longum tempus detentus eſt, mortuus etiam in excommunicatione concilij Baſilienſis propter deprædationem clauſtrorum ſui territorij tyrannicam, & aliquandiu inſepultus permanſit, donec abſolueretur per Papam Nicolaum V. infra ſcriptum. Mortuus eſt autem anno Domini 1447. & vt dicebatur, intoxicatus ad iuſſum patrui ſui.

MCCCCXLVII.

Obijt religioſus vir Dominus Seifridus de Bernſtat, conuentualis monaſterij Elwangenſis. Obijt Euphemia Duciſſa de Munſterberg, & Comitiſſa de Oetingen mater Dominorum Iohannis Vdalrici, Gulielmi, & Alberti, Comitum de Oetingen fratrum, & etiam Comitis Friderici in captiuitate mortui feria ſexta poſt Martini Epiſcopi.

Felix Papa V. Dux Sabaudiæ copulauit* filiam relictam regis Siciliæ Duci Bauariæ & Comiti Palatino cis Rhenum Ludouico, qui celebrauit nuptias in Haydelberg poſt feſtum S. Martini. Obijt Dominus Hainricus de Lapide Abbas in Nenshaim, in craſtino Ambroſij; cui ſucceſſit Venatoris* de Oetingen conuentualis monaſterij eiuſdem. Hoc anno obijt Papa Eugenius IV. à ſacroſancto concilio Baſilienſi depoſitus eſt, & tanquam hæreticus condemnatus. Qui tamen non ceſſerat iure ſuo, quod nitebatur habere in Papam: Quanquam concilium alium eligeret, qui tamen paucos adhærentes habuit, & fuit electus Nicolaus Papa V. Qui ſtatim miſit Iohannem Cardinalem S. Angeli ad regem Rom. Fridericum Ducem Auſtriæ pro adhærentia, & proſpere egit.

* Beatricem.

FRIDERICUS III. Imper.

MCCCCXLVIII.

Intoxicatus fuit Chriſtophorus Bauariæ Dux, Rex Daniæ, Sueciæ. Vlricus Comes de Wirtenberg emit comitatum Halenſtain * cum tota valle Prentz à Comitibus de Helfenſtain Vlrico & Conrado. Plures armigeri, quorum capitaneus Iohannes de Rechberg cum alijs quatuor, ſub ſpecie peregrini venerunt, in Rheno in oppidum Reinfelden, & ipſi obtinuerunt aliquibus occiſis. Hoc propter deſtructionem caſtri, quam fecerat antea in odium Ducum Auſtriæ in fauorem Ruſticorum.

MCCCCXLIX.

Maxima diſcordia orta eſt exiſtente capitaneo Alberto Marchione Brandeburgenſi, & inter ciuitates imperiales ex parte altera. In qua plures homines perierunt, maxime ex parte ciuitatum: etiam multæ villæ, oppida & caſtra per voraginem ignis deſtructæ ſunt. In qua diſcordia monaſterium Elwacenſe cum omnibus ſuis bonis pacificatum, & quieuerunt procurante Iohanne Abbate de Holzingen. Obijt generoſus Comes de Oetingen.

MCCCCLII.

Dominus Iohannes de Holzingen obijt: qui multa bona fecit monaſterio Elwacenſi. Electus eſt in abbatem Dominus Albertus Schenck de Lapide: neſcio quo ſpiritu iura electionis ſuæ ceſſit, cui ſucceſſit Iohannes de Hurenhaim, pridem canonicus Auguſtenſis. Ladislaus Rex coronatus eſt Pragæ.

MCCCCLIV.

Orta diſcordia inter Iohannem Abbatem, & amicis ſuis ex vna parte, & conuentum cum eorum complicibus ex altera.

MCCCCLVI.

Obijt Dominus Hainricus de Seldneck conuentualis.

MCCCCLIX.

Multi Alemani, & alijs de prouincijs crucem ceperant contra Turcos.

MCCCCLIX.

Hoc anno deſponſata fuit filia regis Franciæ illuſtriſſimo regi Ladislao Boemiæ. Præfatus Ladislaus rex intendens celebrare nuptias, cum magna potentia & ſolennitate ſponſæ obuiam veniens, in ciuitate Praga intoxicatus fuit à maledictis Bohemis. Albertus Marchio celebrauit nuptias in Onſpach cum filia Ducis ſenioris Saxoniæ. Pueri peregrinabant in numero ad S. Michaelem in medio maris ſitum, vbi mare ſe diuiſit ſingulis diebus, pueri ſiccis pedibus pertranſierunt.

MCCCCLIX.

Dominus Conradus Dapifer de Ringingen obijt, conuentualis.

MCCCCLX.

Monaſterium S. Viti Elwagenſis erectum eſt in Eccleſiam collegiatam, ob diuini cultus augmentum, per reuerendum in Chriſto patrem dominum Petrum Cardinalem Epiſcopum Auguſtenſem. Guerræ lethales ortæ ſunt inter Fridericum Palatinum Haydelbergenſem ex vna, & Ludouicum Ducem Bauariæ Comitem Feldenſem vna cum comitibus de Leiningen parte ex altera. Cui Friderico adhæſerunt rex Boemiæ, Albertus Dux Auſtriæ, Ludouicus Dux Bauariæ de Lantzhut, Epiſcopi Babenbergenſis, Herbipolenſis; & alteri parti, nempe Ludouico comiti Feldenſi, & ipſis de Leiningen adhæſerunt dux Gulielmus de Saxonia, Albertus Marchio Brandeburgenſis, Archiepiſcopus Moguntinenſis, & Comes Ludouicus de Wirtenberg, omnes cum omni vi & potentia litigarunt, qua lite Dux Ludouicus de Lantzhut cum adiutorio ſubiugarat ſibi ciuitatem Aichſtet cum epiſcopatu & caſtris, nec non ciuitatem Rot. Et omnes illæ Guerræ & lites ſopitæ ſunt eodem anno. Venerabilis dominus Vlricus de Weſterſtetten huius Eccleſiæ collegiatæ canonicus obijt.

MCCCCLXI.

Inter Imperatorem ſereniſſimum ex vna, & Albertum Ducem Auſtriæ fratrem ex alia ſatum eſt peſſimum diſcordiæ ſemen, cui Duci Auſtriæ adhæſit Dux Ludouicus Bauariæ * Marchionem Albertum Brandenburgenſem, Marchionem Carolum Badenſem, & Vlricum Comitem de Wirtenberg, ſingulis committendo vexillum Imperialis aulæ maieſtatis, & mandans inſuper omnibus ciuitatibus Imperialibus auxilium impendere prædictis capitaneis ſuis, quod & fecerunt pro parte. Regnauit peſtilentia magna. Dominus Albertus de Rechberg confirmatus eſt in Præpoſitum Elwacenſem, Diethericus de Eiſenburg electus in Epiſcopum Moguntinenſem; expulſus ex ciuitate Moguntia, & epiſcopatu. Reaſſumptis tamen viribus dominus de Eiſenberg cum Friderico Palatino prædictam intrauit ciuitatem, expellens omnem Clerum adhærentem ſedi Apoſtolicæ, demptis Carthuſienſibus & reformatis.

MCCCCLXII.

Capitanei ſereniſſimi Imperatoris Friderici, Albertus Marchio Brandenburgenſis, Carolus Marchio Badenſis, Vlricus Comes de Wirtenberg, nec non ciuitates Imperiales deuaſtarunt plura caſtra & villas, ſcilicet Monhaim, Greiſbach, Holenſtain; ciuitatem Gundelfingen magna vi opprimebant, ſed non obtinebant. Carolus Marchio Badenſis cum fratre ſuo Epiſcopo Metenſi, & Vlricus comes de Wirtenberg, cum multis ſuis armigeris intrauerunt territorium * Palatini, & prope Haydelbergam * ipſi tres prænominati domini vna cum armigeris à Palatino Haydelbergenſi capti, & detenti Haydelbergam ducuntur, & incarcerantur quaſi per annum, & poſtea per aliquam ſummam pecuniarum liberati reuertuntur ad prouincias ſuas mœſtiſſimi. Circa feſtum Margaretæ obuiauerunt ſimul Dux Ludouicus Bauariæ cum ſuis complicibus, & Albertus Marchio Brandenburgenſis cum ciuitatibus Imperialibus circa ciuitatem Gingen cum magno exercitu ex vtraque parte: & Marchio Brandenburgenſis fugatus eſt, plurimis armigeris captis, & deprædatus. In vigilia Simonis & Iudæ ciuitas Moguntia obſeſſa, deprædata, & ex magna parte incenſa & exuſta ab Archiepiſcopo Adolpho de Naſſau, & Ludouico comite Feldenſe, expellentibus omnem clerum cum ciuibus adhærentibus Dietherico de Eiſenberg.

* Friderici I.

* apud Sechenheim, vbi monumentum prælii & victoriæ erectum extat.

Tempore Autumni ſereniſſimus Imperator Fridericus in caſtro Viennenſi obſeſſus eſt à ciuibus Viennenſibus, iuuante eos Alberto Duce Auſtriæ fratre prænominati Cæſaris, demum præfatus Imperator ſereniſſimus liberatus eſt per Regem Boemiæ. Obijt Vdalricus de Nameck canonicus, & hoſpitalarius huius Eccleſiæ Elwacenſis.

Circa

MCCCCLXIII.

Circa feſtum Iacobi in ciuitate Praga coram rege Boemo facta eſt concordia inter ſereniſſimum Imp. Fredericum cum complicibus ſuis, cum ciuitatibus Imperialibus parte vna, & Ducem Ludwicum de Landshutta cum complicibus parte ex altera. Obijt Albertus dux Auſtriæ frater Imperatoris.

MCCCCLXIV.

In partibus Sueuiæ ſuperioribus Comes de Werdenberg adiuuantibus Com. de Wirtenberg eiſdem armatiſſima * pariter vna quippe ſingulis, & comitibus, & inclitis nobilibus loci Hegau parte ex vna, & alto de ſanguine natus vir de Clingenberg dictus, qui adhæſit Iohanni de Rechberg, ex altera parte multas villas & caſtra incendio vaſtarunt Iohannes de Rechberg arcu perijt. *mendum.

MCCCCLXV.

Comes Hainricus de Wirtenberg coadiutor fit Moguntinæ Eccleſiæ, quæ Eccleſia hoc tempore multa bella perpeſſa.

MCCCCLXVI.

Albertus de Rechberg eligitur in Præpoſitum Elwacenſem. Pugna fuit inter Comitem de Wirtenberg coadiutorem Moguntinum, & inter Comitem de Werthain, ex vtraque parte multis occiſis.

MCCCCLXVIII.

Comes Eberhardus iunior celebrat nuptias cum filia Alberti Marchionis de Brandenburg. Eo in anno conuenere XIX. Epiſcopi & Principes Nurenbergæ propter maximam hæreſin Boemorum.

MCCCCLXIX.

Poſt feſtum Paſchæ reuerendus Petrus, natione de Schomburg, Epiſcopus Auguſtenſis & Cardinalis iuſſu Papæ erector collegij Elwacenſis.

MCCCCLXX.

Exorta eſt magna diſcordia inter Comites Palatinos & Duces Bauariæ, Fridericum Haydelbergenſem ex vna, nec non Ludouicum Veldenſem, adhærentibus comitibus de Leiningen parte ex altera, qui terras ſuas, ciuitates & caſtra armata manu ex vtraque parte magnis damnis deuaſtarunt, quæ diſcordia durauit vltra biennium, demum ex vtraq; parte damnis conceptis concordati ſunt per ſe ipſos.

MCCCCLXXI.

Obijt bonæ famæ Illuſtris Princeps Fridericus Marchio Brandeburgenſis, Durante hæreſi Boemica per tempora *, per tyrannum regni Turcorum ſeu Teucrorum magna fit effuſio ſanguinis Chriſtiani, qui tyrannus magna caſtra, ciuitates & villas multis trucidatis Chriſtianis ſuo iugo ſubiecit, præſertim Cæſaream ciuitatem Conſtantinopolin. Multi legati, Epiſcopi, Principes & ciuitates Imperiales conuenere in ciuitate Ratiſpona præſente Cæſare Friderico pro liberatione Eccleſiæ, vt eam à tyrannica tribulatione eriperent, & pacificarent.

MCCCCLXXII.

Circa feſtum Epiphaniæ viſus eſt cometa horribilis, durans ſex hebdomadas.

MCCCCLXXIII.

Octauo poſt Paſchæ ſereniſſimus Imperator Fridericus Dux Auſtriæ, à ſuis partibus diſcedens Auguſtam venit, conuocatiſque Principibus, ſpiritualibuſque & conſulibus Vrbium Imperialium, tractantes aduerſus tyrannidem Teucri pro defenſione libertateque Chriſtianitatis Item certi Principes inueſtituram ſuorum feudorum petentes, Imperatorque illuſtriſſimus in habitu ſuæ Cæſareæ maieſtatis vna cum ceteris Principibus Electoribus in eorum habitibus conſedentes, ipſos Principes omni cum ſolennitate inueſtiuit, poſtmodum ſe dedit Imperialis maieſtas ad ciuitatem Treuerenſem, venienſque Carolus Dux Burgundiæ honorifice Imperatoriam celſitudinem acceptans, ac immenſis honoribus exhibendis, magna cum pretioſitate procerum atque clientum. Deinde Imperator ſereniſſimus ſe dedit ad ciuitates regni ab eis noua requirens iuramenta. In feſto S. Vdalrici Eberhardus Comes de Wirtenberg nuptias cum filia Marchionis de Mantua celebrauit.

Comitia Auguſta.

Rod. Agricola epiſtola, p.121.

MCCCCLXXIV.

Carolus Burgundus. Sexta feria ante Iacobi Dux Burgundiæ iuxta ciuitatem Neus caſtra metatus eſt magno cum exercitu. In qua ciuitate Hermannus Comes Prouinciæ de Haſſia fuit capitaneus, qui ſe cum ſuis viriliter defendens magnam Duci multitudinem interfecit, viſuſque eſt ab exercitu Ducis S. Quirinus, cuius corpus in antedicta ciuitate venerarur. Ipſeque defendens ciuitatem (quemadmodum hoſtes retulerunt) Imperator Duci mandauit, quatenus ciuitatem illæſam deſerat, nec amplius offendat, Dux parui pendens mandatum nihilominus ſæpius ciuitatem attentans expugnare. Imperator quaſi totam Germaniam commouens mandans ſingulis Principibus & ciuitatibus, cum armigeris & belli inſtrumentis eum accederent.

Philippus Palat. Circa dominicam ſeptuageſimæ Dux Philippus Rhenique Palatinus cum filia Ludwici Ducis Bauariæ ſponſalia carnali copula conſummauit.

MCCCCLXXV.

Imperator cum magno exercitu ſedit ad Linz: expugnato illo, nec non pluribus alijs caſtris & villis caſtra metatus eſt iuxta ſæpedictam ciuitatem Neus, & exercitum Ducis Burgundiæ*, qui animoſe pridie hora veſperarum vel quaſi exercitum Imperatoris ſagittis armigeriſque crudeliter inuadens, tamen nihil damni intulit. Interea legatus à latere Imperatorem vna cum Duce concordans, vterque exercitus diſceſſit. Eo tempore Carolus Marchio Badenſis viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Dux Bauariæ cum regina Poloniæ matrimonium conſummauit. Interfuerunt nuptijs Imperator ſereniſſimus, Marchio Brandenburgenſis, & plures Duces, Principeſque.

MCCCCLXXVI.

Dux Burgundiæ indixit Sigiſmundo Duci Auſtriæ, Lotharingiæ, Suitenſibus, Argentinenſibus, bellum cum ceteris ciuitatibus, quæ Duci Burgundiæ plura damna intulerunt. Qui Dux Burgundiæ quaſi omnes ciuitates Duci Lotharingiæ deuaſtauit, expugnauitque. Poſtea vero Dux Lotharingiæ ope Suitenſium aliquas recuperauit. Circa feſtum Luciæ obijt inuictiſſimus illuſtriſque Princeps Fredericus Bauariæ Dux, Rhenique Palatinus. Orta eſt hæreſis magna per quendam Iohanem Bohem, qui inuitauit populum peregrinare ad Nielaushauſen, qui retulit ſe vidiſſe B. Virginem, prædicauit & dixit plura contra libertatem Eccleſiaſticam, nec non contra Rempub. quæ hæreſis Herbipoli fuit extincta. Ipſe Iohannes alias Banekler, combuſtus; Epiſcopus vero Herbipolenſis plures interfecit peregrinos, res miranda finem habuit crudelem. Dux Mediolanenſis in Eccleſia S. Stephani circa natiuitatem domini interfectus eſt.

Iohannes Bohem.

MCCCCLXXVII.

Dux Auſtriæ & Dux Lotharingiæ cum Argentinenſibus & ceteris ſtipendiarijs Ducem Burgundiæ vna cum exercitu expugnauerunt, interfectuſque eſt Dux Burgundiæ* cum pluribus viris, fere tria millia armigerorum, nonnulli captiui ducti. Res plurimum miſeranda, ſtupendaque, vt Chriſtianus ſanguis fidelium manibus effundatur.

**apud Nanceium.*

FINIS CHRONICI ELWANGENSIS.

INDEX

I N D E X

IN ANNALES FRANCORVM FVLDENSES, CHRONICON LAVRISHA-NENSE, BELLVM SAXONICVM, APOLOGIAM HENrici IV. Imp. annales Godefredi Monachi, Chronicam Auſtralem & Auguſtenſem, annales Henrici Steronis Altahenſis, & Rebdorfenſis, Monachorum accuratus.

Aaron rex Perſarum papilionem, tentoria atrii, pallia ſerica, odores, vnguenta, balſamum, & mira arte factum Horologium Carlo mittit Imperatori 10.30
Aaron Perſarum rex per Iſaacum Iudæum Carlo Imp. Rom. Elephantum atq; alia munera mittit 9.40
Abenberg 152.40
Abodriti à Hludovvico bello per domiti 191.20
Abrahamontis, alias Abrinsberg, monaſterii in Wormacia fundator 66.40. 73.1
Abrinsburg ad ius & dominium S. Nazarii venit 67.1 ampliatur 83.10
Accuſatio ſcriptis facta non ſuſcipitur 160.50
Accuſator abſente aduerſario non audiendus 160.50
Accuſatorum & teſtium affectus inoffenſus, non ſuſpectus quærendus 168.30
Adalungus Abbas 4 Laureshan 62.10
Adbella Sarracenus, filius Ibin Mauge regis, à fratre regno pellitur, quem Carlus ſuſcepit 8.36
Adelbertus abbas 26 Lauresh. 80.30
Adelbertus Bremenſis Epiſcopus, ſuperbus 105.1
Adalbertus Comes occiditur 18.20
Adalgiſus Deſiderii regis Longobardorum filius capto parente Conſtantinopolim fugit 5.50
Adelbertus Premenſis archiepiſc. abbatia Laureſſi inhiat 77.1
Adelbertus Wormac. Epiſc. captus ſoluitur 220.10
Adelberto Epiſc. Wirtzburgenſ. 211.40 *obit* 213.40 *& quando* 129.30
Adelberto Epiſc. Auguſtenſis ab Arnolfo Imp. Laureſham. Monaſterio præficitur 67.40 *ſponte reſignat* ibid.
Adelheida Imperatrix, Otthonis coniux 70.40
Adelheida regina ordinatur Colonia 207.30
Adolfus Rex 338.1
Adolphi & Alberti conflictus 401.39
Adolphus in Archiepiſcopum Colonienſem eligitur Anno 1193. 1.261
Adriano Pontifice defuncto Leo Papa ſuccedit 8.20
Adrianus Pontifex quando factus 5.40
Æquitas quid 172.50
Aer ſanguineus 34.1
Æresburgum caſtrum Saxonibus redditur 6.10
Æresburgum readificatur 6.10
Æſtas feruentiſſima Anno Domini 1189 vſque ad menſem Auguſtum fuit. 1.254
Æſtas frigida & humida; item ſumma annonæ caritas Anno 1196. fuit 10.262
Æſtas ſicca & feruentiſſima fuit Anno Domini 1188. 30.252
Æſtas tempeſtuoſa 36.20 *Pluuioſa* 245.20. 247.20
Ageldrudis, vidua Widonis, portas Romæ omnes ſeruando occupat 52.30
Agnes mater Henrici IV. Imp. loco filii imperat 109.30
Aimalarabi Saracenus Præfectus Cæſar Auguſtæ Padrabrunno ad Carlum regem venit 6.20
Alberti Marchionis filii Friderico Imp. ſeſe opponunt 244.40
Albertus Comes de Calue 78.30
Albertus Dux Auſtriæ 337.41
Albertus Leodienſis Epiſcopus Remis iuſſu Cæſaris interficitur 40.260
Albur vrbs Gentilium populoſa, in Africa ſita 1.254
Alamanni cum duce Theobaldo compreſſi 3.20
Alcuinus, al. Alahvvinus, vir ſanctitate & doctrina clarus 8.10
Aldenmunſter 58.20. 76.10. 79.20
Alemanni & Baioa Carolo fidem denegant 2.10
Alesheim Laureſham. Monaſterio donatur 67.10
Alexander Leodienſis Epiſc. obit peſte 242.30
Alexander Papa 76.50
Alexander Pontifex receptus Venetiis 246.50
Alexandria noua obſidione cincta 245.30 *ab Alexandro Papa ſic vocata* ibid. *Spelunca latronum, &c.* ibid. 40

Alpes claudi iubentur 121.30

Ambroſius murus & turris Eccleſia validiſſima 163.40

Anaſtaſius Imp. hereticus fulmine adustus perit 157.40

Anchiſus Arnolfi filius Metenſis Epiſcop. 175.30

Anconia expulſis Græcis, Friderico Imp. reſtituitur 243.40

Andegauis ciuitas capta à Carlo Pip. 2.10

Andreas Rex & alii Principes Imperii tertiam expeditionem in terram ſanctam ſuſcipiunt 284.1

Andronicus, Emanuelis regis Græcia frater Tyrannus 248.1 *eius mors horribilis ibi.* 30

Andwerpa à Nordmannis incenditur 17.1

Anno Archiepiſc. Colon. 76.40

Annus infelix 49.40

Anshelmus abbas 28 *Lauresh.* 81.1

Aquilienſes, ſiue Aquilegenſes, nunc Veneti ſunt 236.40 *nouem annis obſeſſi ab Attyla Hunnorum rege* ibid.

Arator carmine heroico Acta Apoſtolorum deſcripſit 200.10

Arcadius Imp. cur excommunicatus 164.40

Archiepiſc. Saltzbur. miſere occiditur 240.10

Arelatenſe regnum 399.26

Arma ducum Britannia, Carlo qui ſe dediderant, inſcriptis ſingulorum nominibus, ipſi præſentata 9.1

Arnoldi Archiepiſc. Mogunt. interfectores plectuntur 239.50

Arnoldi Treuirorum Epiſcopi mors Anno 1184. 20.2.149

Arnoldus 24 *Abbas Lauresh.* 75.50

Arnolfo Imp. filius naſcitur Hludouicus dictus 51.40

Arnolfus Imp. & rex 48.50

Arnolfus Imp. obit 55.10

Arrii exitus 224.40

Attilas Hunnor. rex Aquileiam ſubuertit 236.40

Auares victi & fugati 7.20

Auctor Hæreſeos Felicianæ ſecundo eam damnat 7.30

Auctores conſpirationis contra Carolum puniuntur 7.10

Auguſta ciuitas iuxta Alpes in Rhetia 219.20 *proditione bis capta, & ab Imperatore liberata primo, vltimo deſtructa* ibid.

Auſtria iterum inuaditur 337.3

Auſtriam Rudolphus recuperat 391.50

B.

Babenbergenſem Eccleſiam quis condiderit 72.30

Bobo abbas 8. *Lauresh.* 66.50

Baioarii à Zuentibaldo occiſi 35.10

Baioariorum victoria contra Vngaros 55.40

Baterzuna Gallia à Nordmannis incenditur 44.10

Baiovvarii Marahanorum regnum deuaſtant 55.20

Baldemarus abbas 36. *Lauresh.* 89.40

Baldevvinus Comes Flandria Ieroſolymam tendit. 267.46

Baldevvinus Epiſc. Traiectenſis moritur 20.262

Baldevvinus frater Comitis de Hollant Epiſc. Traiect. 247.1

Baleares inſulæ Mauris & Sarracenis auxilio Carli liberantur 9.1

Bamberga & Moguntia incendia 285.40

Barcinona ciuitas Hiſpaniæ, & Teate Italiæ capiuntur 9.30

Barcinona Hiſpaniæ ciuitas per Zatum Sarracenum præfectũ eius Carolo redditur 8.20

Bardo & Erpf Comites bello cadunt 24.10

Bareocium, Bauerium 237.30

Baſilica S. Nazarii martyris in Lauresh. quando ſit dedicata 6.1

Baſilica S. Bonefacii martyris in cœnobio Fuldenſi conſecratur 13.30

Baſilica S. Chiliani Moguntiæ fulminis ictu ſuccenditur 23.30

Baſilica D. Pauli tectum Romæ cum trabibus terræ motu decidit 9.30

Baſileæ clades 449.33

Baſilii Græcorũ Imp. legati Ludouico Ratiſponæ cryſtallum miræ magnitudinis auro, gēmiſq́ ornatũ pretioſis repræſentarũt 35.40

Bauariæ diuiſio 446.8

Bauariæ & Auſtriæ immutatio 358.53

Bangolf Monachus, Abbas Fuldenſis eligitur 6.30

Baugulfus, Abbas Fuldenſis, Abbatiam reſignauit 9.40

Beati Nazarii Lipſana & reliquiæ 58.20

Beatrix vxor Friderici Imp. in Imperatricem conſecratur 242.1

Begginos ad expugnandos multitudo ex Saxonia, Weſtphalia, & Friſia proficiſcitur 281.10

Bellum Gallicum 456.30 *ingẽs in Weſtphalia Anno* 1192. *inter Comites iſtius terræ geritur* 30.260 *Leodienſe* 456.20 *tertiũ Henr. IV. cum Saxonib. in loco Flaterheim geſtũ* 146.20 *vbi Saxones victores fuerũt ibi.* 150. *quãdo factũ* 147.194.90 *IV. Hēric. IV. cum Saxonib.* 148.10. *vbi Saxones victores euadunt* 149 *quando factũ* 150.10.195.1 *& vbi* 208.50

Bellum Regum Arragoniæ & Franciæ 334.1
Bellum immane Chriſtianorum cum Nordmannis 50.30.40
Bellum Romanorum cum Reinoldo Pontifice apud Tuſculanum 241.50
Bellum Saxon. cum Heur. 4. geſtum apud Wirzburg. *v.* 209.50
Beneficia Arnolfi Imp. erga Monaſter. Lanreshamenſe 67.30
Beneficia, quibus à Karolo M. rege Francorum donatur Laureſham Monaſterium 11.10
Beneficium & priuilegium nauis Laureshaimenſis ad portum Wormacienſem 66.30
Beneuentani 25000. *ſolidorum auri Carolo Imp. tributi nomine ſoluunt* 18.10
Beneuentum à Mauris occupatum 19.20.
Benno abbas 32. *Laureſh.* 88.10
Bera comes Barcenone exilio deportatur 13.40
Berchtoldus dux occidi iuſſus 121.10
Berinſtein mons Aquiſgrani occupatur 243.30
Berngarius ad gratiam recipitur Imper. 48.30
Bernhardus Barcenonius *dux interficitur à Karlo rege* 19.20
Bernhardus comes Barcinonenſis *Camerarius in palatio conſtituitur* 16.1
Bernhardus Hæreſiarcha cum aliis nouem incendio perit 279.47
Bernhardus, Carli nepos, Italiæ præficitur 12.20
Bernhardus rex Longobardorum Hludouico Imp. ſeſe tradit 13.10
Bernhardo Comiti *de Hanahalt Saxonia obuenit* 247.40
Bernhardus rex Longobardorum excæcatus moritur 13.10
Bertha Carli mater moritur 7.1
Bertramus Metenſis Epiſcopus Nolmarum Treuirenſem hoſpitio ſuſcipiens, de epiſcopatu eiicitur, bonis eius confiſcatis, & Coloniæ priuatus vixit 1.250
Bertold filius Rudolphi, regis Saxon. in ipſo iuuentis flore defunctus 219.1
Bibles, Wattenheim, *Zulleſtein villæ, Laureshaim monaſterio à* Werinbero *Comite donantur* 66.20
Billingus do Lindefels 92.10
Bobbo Abbas 19. *Laureſham* 72.30
Bobbo comes & aduocatus 89.40
Boemanorum & Francorum pugna 21.1
Boemani duces cum ſuis in Chriſti nomine baptizantur 19.40
Bohemorum ſtrages 329.40
Bohemorum in Vngaria acta 330.50
Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus apud Freſones martyrio coronatur 4.20
Bonifacius Pp. podagra correptus moritur 53.20
Bonifacius 8. Papa 338.28
Bonifacius monaſteria monachorum & Virginum primus in Germania inſtituit 2.10
Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinenſis Thuringos, Heſſos & Auſtraſios ad Catholicam Eccleſiam conuertit 2.1
Boſo comes propria vxore veneno extincta filiam Hludouici Imp. rapit 42.3
Braxlauoni duci Pannoniæ cuſtodienda ab Arnolf. Imp. committitur 53.40
Britannia Ciſmarina Carolo ſubiicitur 9.1
Brumat, in Eliſatia 67.40.72.10.80.30
Bruningus abbas 22. *Laureſham* 74.20
Bruno abbas 13. *Laureſham* 69.20
Bruno Metenſis Epiſc. 214.10
Bruno anno 1191. *eligitur epiſcopus Colonien.* 20.259
Bulgari ad Chriſtum conuertuntur 31.40
Bulgari Græciam deuaſtant 53.30
Buoſo fugiens ab hoſtibus Vienna ſeſe tutatur 44.10
Buoſo moritur 48.40
Burcardus præfectus Miſnenſis ab equo ſtationario hoſtibus traditur 131.30
Burckhardus, ſtabuli comes, cum claſſe in Corſicam à Carlo mittitur 10.40
Burckhardus de Scarra ex phthiriaſi obit 91.40
Burcardus Halberſtat. Epiſc. ab inſidiis vitæ immunis abit 131.50
Burchardus Halberſtadenſ. Epiſc. 108.30.214
40. *occiditur ibid.* 215.20.218.10
Burcheldon mons 78.10

C.

Cadauera vi aquarum de ſepulchris ſoluta cum vaſculis ſuis longe rapiuntur 39.30
Caleſtinus anno 1190. *Pontifex Romanus eligitur* 1.259
Caleſtinus v. Papa 338.22
Caleſtinus Papa, Anno 1197. *moritur* 40
263
Caganus, Hunorum princeps, à Slauis, ſedibus ſuis expulſus poſtliminio reuertitur ad ſuos 10.10
Caganus & Iugurrus principes Hunorum ciuili bello & inteſtina clade à ſuis occiſi 8.20
Calixtus Pontifex 243.1
Camaquid 231.10

Cameracenſis Epiſc. occiditur 245.30
Cameracum, Traiectum, &c. à Nordmannis vaſtantur 44.30
Camiſia notatio 231.10. deſcriptio ibid.
Cancor Comes pagi Rhenenſis 56.20
Capella regis in palatio Aquenſi à Nordmannis ad equile prophanatur 44.30
Captiui principes & Epiſcop. in bello Nicrenſi 137.1
Captiuorum redemptio eſt Sacramentorum ornatus 220.1
Capuana ſylua 150.40
Carli duplex victoria in Saxones, vna in Thiotmelli, altera iuxta fluuium Baſa 7.1
Carli vindicta in Saxones facta in loco qui de Hochbolz 6.30
Carlmannus Romæ in Caſſino ad S. Benedictum fit monachus 3.40
Carlmannus, Pipini frater Lugduni moritur 4.20
Carlmannus & Pipinus, Carli filii Franciæ regnum inter ſe diuidunt 3.10
Carlmannus rex in Villa Salmuntiaco moritur, Remiſque ſepelitur. 5.30
Carlo III. demortuo multi reges aſſurgunt 49.10
Carlus Imp. III. filium paruulum Buoſonis de filia Hludouici Italiæ regis, in adoptiuum ſuſcepit 48.40
Carlus III. Imp. 45.1
Carlus cum Hludouico congreditur 41.1
Carlus Sarracenicum regem Abdamiram proſtrauit 2.20
Carlus Lugdunum ſibi ſubigit 2.30
Carlus obſides de Amalarabi & Habitauro Sarracenorum præfectis accipit 6.20
Carlus Sigiburgum caſtrum capit 6.10
Carlus habita ſynodo in Valentianas, Carbonacum venit 5.30
Carlus orandi ergo Romam vadit, ibique feſtum Paſchatis celebrat 5.40
Carlus Eresburgum caſtrum capit 5.30
Carlus à Pontifice Adriano pro defenſione rerum S. Petri ſollicitatur 5.40
Carlus omne Italiæ regnum adipiſcitur 5.50
Carlus ex Italia ſecum ducit in Franciam Deſiderium cum coniuge eius 5.50
Carlus Papiæ theſauros regum repertos exercitui ſuo diſtribuit 5.50
Carlus cum exercitu Cæſaraugustam vſque venit in Hiſpan. 6.20
Carlus iunior à patre cum exercitu in Saxoniam miſſus, Weſtfalaos in prælio vicit & domuit 7.1
Carlus orationis cauſa Romam ſecundo & tertio vadit 6.40. 7.10
Carlus rex annum apud Wormaciam tranſigit 7.30
Carlus Pannoniam ingreſſus, Hunnos perſequitur ad Raba vſque fluuium igne ferroque 7.40
Carlus Vaſtradam vxorem ducit 7.1
Carlus Saxoniam vaſtat 8.20.30.40
Carlus cum exercitu hyemat in Hariſtallio Saxonico 8.30
Carlus Imp. moritur 12.30
Carlus Imp. cum Niciphoro Imp. & cum Ambulaz rege Hiſpaniæ pacem conciliat 11.40.50
Carlus, Carli Imp. natu maior filius moritur 12.1
Carlus per Autulfum Senſcalum Britones domat 7.10
Carlus Beneuentum ingreſſus cum exercitu Capuam venit 7.20
Carlus Romam proficiſcitur ob Leonis Papæ cauſam obeundam 9.10
Carlus, Caroli Imp. filius, Linones & Smeldingos inuadit 10.50
Carlus iunior Lechonem Bohemanorum Sclauorum regem trucidat 10.10
Carlus Eudonem fugat 2.20
Carlus Alemannos & Baioarios armis ſubigit 2.10
Carlus quando & vbi mortuus 3.10
Carlus Auennionem à Sarracenica tyrannide vindicat 2.40
Carlus Narbonem obſidet 2.40
Carlus Sarracenos ſuo cum rege occidit 2.40
Carlus Turonis ad S. Martinum orationis cauſa peruenit 9.10
Carlus, frater Pipini regis Aquitaniæ in monaſterium intruditur 22.10
Carlus Aquitaniæ Prouinciam abſque armis recuperat 2.30
Carlus regnum Freſorum ingreditur 2.30
Carlus Popponem Freſorum ducem occidit 2.30
Carlus & Carlmannus Pipini filii regni infulas ſuſcipiunt 5.20
Carlus cum fratre Carlmanno Hunaldum Aquitanum bello victum capit 5.20
Carlus Nemauſum, Agaten & reliqua caſtella funditus euertit 3.1
Carlus Saxones facit tributarios 3.1
Carlus Maurontum, Prouinciæ ducem fugat 3.1

Carolus Prouinciam cum cunctis eius maritimis locis ſibi ſubiicit 3.10
Caroli I I. regis arrogantia 40.10
Carolus Craſſus Imp. 67. 10. *regno repellitur ibid.* 20. *& egenus moritur* ibid.
Carolus I I. Imp. regnum Italiæ inuadit 39. 30. *moritur ex dyſenteria* 42.1
Carolus Romæ à Leone Papa in natali Dominico Imperator Romanus creatus & pronunciatus 9.20
Carolus filius Pipini primus Imp. fuit ordinatus ex Francorum regibus 156.1
Carolus Bohemus electus Rex 436.10
Caro Christi in conſecratione miſſarum in plumbum verſa videtur 113.40
Ceadragus, Thraſconis filius, rex Obodritorum fit 13.20
Ceſpes de terra ſine manibus præciſus loco remouetur 14.1
Charitas Dei filium ad carnem adduxit 174. 20
Charitas quid 213.10
Chenſes 332.3
Chriſti ſanguinem in Mantua ciuitate fuiſſe repertum 10.1
Pro Chriſto fungitur legatione, qui pro pace precatur Eccleſiæ 157.20.169.30
Chriſtiani Marauam igne ferroque deuaſtant 51.20
Chriſtiani hominis ſermo tam verus ſit oportet, quaſi iurauerit 159 20
Chriſtiani à Sarracenis magnam cladem accipiunt 290.10
Chriſtiani Damiatam diu obſeſſam occupant 291.3
Chriſtianorum ſuper Paganis victoria 51.1
Chriſtianorum de Paganis & Sarracenis victoria celebris 246.50
Chriſtianus Moguntinus Archiepiſcopus liberatur è carcere, ſummo argento dato 248. 30. *in Italia moritur* 1. 249
Chriſtianus Cancellarius Friderici Imper. Moguntiæ præficitur 240.1
Chriſtianus Epiſc. Mogunt. & Philippus Cãcellarius Friderici Imp. Reinoldo Pontifici auxiliares manus præſtãt aduerſus Romanos 241. 40. *à Romanis fugantur* ibid.
Chriſtianus Mogunt. Archiep. capitur à Marchione Montisferretti 247.20
Chriſtus, vt caput, corpus totum Eccleſiæ redemit 160.40
Chunigund matrona S. Nazarium muneribus beat 68.30
Ciſtercienſes è monaſterio ſuo Laureshamenſi expelluntur 98.10. *reuocãtur iterum ibid.*
Ciſtercienſes in monaſterium Laureshamintruduntur 98.10
Ciuile bellum Saxonũ cum Thuringis 45.40
Ciuilia bella 49.40
Clemens Papa Anno 1190. *obiit diem* 1.259
Clementis Papæ ſcripta 235.1
Clotarius, filius Ludouici, in primæua ætate moritur 175.10
Cæcus ſanguine S. Thomæ Cantua. Epiſc. oculos illius viſum recipit 244.10
Cælum apertum viſum moriente Carolo I I I. 49.1
Cælum noctu ſerenum rubuit 17.40
Cœnobii apud Grandimont per Comitem Richardum deſtructio 40.252
Collo ſtricto, vocis vſus & vitalis flatus necatur 233.1.
Colloquium in confluente caſtello habetur inter regem Hludouuicum & Hlutharium nepotem ſuum 24.10
Colloquium Forchemii 24.40
Colloquium Hludharii & Hludavvici filior. Imp. in valle Tridentina 17.10
Colloquium apud Wiuelinburch 245.10
Colonia Agrippina & Bunna ciuitates incenduntur à Nordmannis 44 30
Colonienſes Reinoldi Archiepiſcop. ſepulchro decenter extructo imaginem Romæ in Baſilica D. Petri erexerunt 242.40
Colonienſes circa muros elaborant foſſatum 247. 50
Comes Hollandiæ in torneamento ſuffocatur 299.15
Cometa gladio ſimilis viſus 12.50
Cometa 32.20.39.20.44.40
Cometa apparuit 17.1.30.18.40
Cõpoſitio inter Reges Rom. & Bohem. 328.10
Concilia ſuper ſtatu Eccleſiarum corrigendo ab Imp. Carlo indicta 12.20
Conciliũ de proceſſione Spiritus S. habitũ 11.1
Concordia vnitur & conſiſtit Chriſti Eccleſia 155.20
Confœderatio principum 434.38
Coniuratio Orientalium Francorũ, qua Hartrati dicitur, contra Carolum exortacomprimitur 7.10
Coniuratio Longobardorum contra Frideric. Imp. 246. 1. *ſedata & pacata.* ibid.
Conradi Palatini & Friderici Imper. diſſenſio 93.30
Conradus Salicus Imp. 89.40
Conradus Epiſc. cognatus Frideric. Imp ſponte Epiſcopatum reſignat 240.1
Conradus Palatinus Frider. Imp. frater bellum Colonienſibus inducit 240.30

Conradus Palatinus Comes de Rheno Anno 1195. moritur 50.26

Conradus fit Epiſcopus Moguntinenſis Anno 1183. 249.1

Conradus Comes ſecretarius Imp. Henric. IV. inſidioſe trucidatur 103.20.197.30

Conſpiratio libertorum legitimos dominos opprimere conantium repreſſa. 19.10

Conſpiratio contra Adolphum 341.10

Conſtantia imperatrix vxor Henrici VI. imperat Anno 1199. in Apulia obiit 1.266

Conſtantinopolis inuaditur & capitur 268.48

Conſtantinopolis, noua Roma 155.40. *olim ſedes Impp.* ibid.

Conſtantinus Imperator Pipino regi Francorum inter cætera munera etiam organum mittit 4.40

Conſtantinus & Stephanus, duo ſenatores Romani, ob conſpirationem cum Agildruda Widonis vidua captiuantur 53.1

Conſtantinus Imp. à Græcis excæcatur 8.30

Conſuetudinis notatio & definitio 229.1

Contentio inter Wezelinum Heldinisheim Epiſc. & Wideramum Fuldenſem Abbatem 216.10

Contentio ſuſcitat odium 169.30

Conuentus Aquiſgrani geſta 13.20

Conuentus Wormatienſis 26.1

Conuentus Carli & omnium Saxoniæ primatum ad ortum Lippiæ 6.40

Conuentus generalis Papiæ habitus 48.20

Coronatio Aquenſis 445.47

Corpora Bb. Martyr. Marcellini & Petri in Franciam allata 15.40

Corpus S. Gorgonii Romæ translatum ab Hiuodgango Epiſcopo Metenſi ſepelitur in Monaſterio dicto Gorzia 5.10

Coruorum acerrima pugna 113.30

Cruciada in Sarracenos 364.16

Cruciada vltramarina 407.12

Crucis ſignum in veſtibus hominum frequentiſſime viſum 6.40

Crudelitas & tyrannis Henr. IV. Ex regis in Suenia 138.40

Crux Domini quid ſit 231.30

Cuculla notatio & deſcriptio 230.30

Cundacher Vaſallus Karlmanni interficitur 32.40

Cunradus II. Imp. 73.10

Cunradus I. Imp. 68.50

Cunradus Marchio iamdiu terram promiſſionis defendens, iuſſu, Richardi regis Angliæ dolo interficitur 30.260

Curia apud Geylnhauſen 247.30

Curia Moguntinenſis ſemper celebris fuit & magnæ frequentiæ 10.249

Curiæ etymon. 188.50.169.1.194.30.215.40

Cyriaci S. Eccleſiam Wormatiæ quis exſtruxerit 66.10

D.

Dagobertus rex moritur 1.40

Dalmaſæ à Hludovvico II. Imp. domantur 24.1

Damiata à Soldano Babyloniæ recuperatur, 291.35

Daniel Pariſienſ. Epiſc. peſte obiit 242.10

Danorum claſſis à Scotis prælio ſuperatur 12.10.16.30

Darnon paſſus donatur Laureshamenſi Monaſterio 66.40

Deldi Marchio 107.30

Delphinus Galliæ 440.40

Dertoſa, Hiſpaniæ ciuitatis obſeſſio 11.1

Deſcriptio Marchæ pertinenſis ad Michlenſtad 65.20

Deſiderius Longebardorum rex Carolo in Italiam eunti clauſis Alpium obſeratis reſiſtit 5.40

Deus omnia creauit in menſura, numero & pondere 232.1

Diabolus in Villa Cammunzi prope Pingam valde ſæuit 26.1

Diemo abbas 15. *Laureſh.* 81.50

Dignum quid ſit odio 211.20

Dilectio fidei opus 174.10.20

Diſcordia inter Monachos de veſte monaſtica 229.40

Diſcordia inter Poppone & Egionem 46.20

Diſcordia domeſtica inter Henric. IV. Imp. & filium ipſius 84.20

Diſcordia duorum fratrum gentis Marahenſium 54.20

Diſſenſio Epiſc. Colonienſ. & Ducis Sax. 247.10.20

Domus S. Petri Wormatiæ fulmine tacta conflagrauit 36.20

Domus S. Petri conſecratur 34.20

Doreſtadum à Nordmannis vaſtatum 16.40.17.10

Doreſtadum à Nordmannis incenditur. 20.10

Dux Sax. Henric. ducatu priuatur 247.40

Dyſcoli, indiſciplinati 180.40

E.

Eardulphus, rex Nordumbrorum regno patriaque expellitur 10.50. *in regnum reducitur per legatos Imperatoris Carli, & Leonis Papæ* 11.1

Ebergiſus abbas 12 Laureſham 69.20
Eberhardus de Ertbach mutus obiit 92.30
Eberhardus Barbatus occiditur 137. 40. 138.10
Ebbo Epiſc. Wormatien. 82.30
Ebo, Remorum Epiſc. Nordmannis euangelizat verbum Dei 14.10
Ebronius Apoſtata tyrannus 175.20
Eccleſia Heimſchuſchein conſtruitur 76.10
Eccleſia ſancti Petri Romana à Mauris vaſtata 20.1
Eccleſia aurum habet, non vt ſeruet, ſed vt eroget, & in neceßitatibus ſubueniat 220
Eclipſis Lunæ 247.1.30
Eclipſis Solis 7.10
Egbertus Marchio Saxon. 215. 40. *proditus occiditur* 218.50
Egghardus Comes Walebra inſula, cum Hemmingo Halpdani filio, à Nordmannis interficitur 17.1
Ehericus dux Foroiulienſis occiditur 9.1
Eigelbertus Abbas VI. Laurisham. 66.30
Eigil Abbas Fuldenſis eligitur 13.20. *moritur* 14.10
Einhardi Notarii commixtio cum Imma filia Imp. Caroli M. 62.40
Einhardus Notarius 62.30. *& Archicapellanus ibid.* 30. *amatur ab Imma Caroli M. filia* 62.30
Electio Abbatis monachis Laureshamenſibus aufertur 67.40. *reſtituitur* ibid.
Electorum decretum de iure imperii 426
Elegans factum vxoris Henr. 4. Imp. 102.20
Elephas ab Aarone rege Perſarum Carolo Imp. donatus apud Lippeham ſubita morte perit 11.20
Elſter fluuius 148.20
Emmanuel rex Græciæ obit 248.1
Embricho Epiſc. Regini moritur 50.20
Empele villa readificatur 70.40
Engilbertus comes menſe Nouembri Anno Dom. 1189. *circa feſtum S. Martini moritur* 30.254
Engilmarus Epiſc. Pataxienſ. moritur 55.10
Engilſchalchi frater inſidioſe interficitur 51.40
Engilſchalcus, raptor filiæ regis Arnolfi, apud Morauos exulat. 51.30. *reconciliatus cum rege, Orientis Marchenſis conſtituitur. ibi. tandem occæcatur* ibid.
Epiſcopi notatio 214.10
Epiſc. Traiect. & Comes Hollandiæ contra Freſones arma mouent 247.20
Eppo Citicenſis Epiſcopus ex equo lapſus perit 131.10
Equinorum cadauerum conſternatio horrenda 49.30
Effert ab Henr. IV dirigitur igne 148.20
Erbertus Marchio 119.20. *occidi iubetur* 119.40
Ernuſtus Comes moritur 30.50
Error, ſemel cum authore ſuo damnatus, in participe & exſecratione ſui geſtat & pœnam 169.20
Eruptiones fluuiorum in Aprili Anno 1188. *facta ſatis magnæ* 30.252
Euangelica perfectio iuramentum non recipit 159.10
Euangelium & ſcriptura Dei etiam corpus Chriſti intelligitur 173.20
Eudo dux moritur 2.30
Eugenius Pontifex conſtituitur 14.40. *moritur* 15.40
Euindicatoria charta monaſterii Laureſham 59.1
Exactio Papæ, à Clero 335.3
Exercitu Carli apud Eresburgum præ ſiccitate nimia, ſiti deficiente, ſubito quodam in torrente media die aqua largißima effunduntur 5.40
Expeditio Italica Ludouici 423.28
Exules omnes à Hludouico Imp. reuocantur 13.50

F.

F*Acilitas veniæ anſam delinquendi præbet* 40.25
Fames grauißima apud Rhenicolas 21.30
Fames nimia 32.20.37.20.39.10.44.10.49.40.54.1
Faroldus Vaſallus Arnolfi Imp. cuſtos aßignatur vrbi Romæ 53.1
Faſtrada regina, Carli vxor, moritur, & Moguntiæ apud S. Albanum ſepelitur 8.1
Febris tußiendo Italiam multum vexat 49.40
Febris Italica oculorumque dolor, Ophtalmia regnat inter Rhenanos 42.10
Feliciana hæreſis in Synodo Francofurtenſi tertio damnatur 8.1
Feliciana hæreſis apud Reganeſpurg primum dãnatur auctore ipſo eam abnegante 7.40
Fide titubãte, ipſa charitas langueſcit 71.4.10
Filia Deſiderii regis Langobardorum Carlmanno deſponſatur 5.30
Filia Hlutharii Imp. rapitur 19.50
Filii Hludouici Imp. regnum inter ſe partiuntur 19.10
Flagellatorum ſecta 381.12. & 439.50
Fœdus inter Imp. Ludouicum & Regem Angliæ 426.20

Fœmina feſtum Laurentii profanans ſingulari miraculo corripitur 34.10
Folcnandus abbas 37. Lauresh. 90.1
Folcratus dux Arelatenſis Hluthario Imp. deditur 19.40
Formoſus Pp. à ſucceſſore Stephano de ſepulchro eiicitur 53.20
Formoſus Pontif. moritur 53.20
Foſſa à Carlo facta inter Ardantiam & Alcmonam fluuios 7.50
Fragmentum ingens ex glacie cum grandine aere decidit 14.50
Franci ad tempus pace & quiete fruuntur, Carolo auſpice 3.10
Franci cluſis potiti Alpium, Deſiderium Papia incluſum obſident 5.40
Franci Orientales, Alemanni, Saxones, & Thuringi Hludouuico homagia præſtant 18.10
Franci Carlo duce Sarracenos proterunt 2.50
Freſonum terra circa Stauern maris inundatione ſubmerſa 243.20
Friderici Imp. expeditio Italica 93.30
Friderici II. Imperatoris Rom. & Siciliæ Regis epiſtola quadam tempore ſchiſmatis ſcripta, nec dum edita 303. vſque ad 311
Fridericus Imperator legatos ſuos Rupertum Comitem de Naſſavv, & Comitem Walramum cum 500. equitibus eorumq; apparatu ad Regem Græciæ mittit Anno 1189. 10.255. Rex Græciæ legatos Imperatoris in carcere male tractat. ibid. Regis Græciæ relatio ad Imperatorem Romanum 20. 255. Reſponſio Imperatoris Romani ad dictum Regem Græciæ ibid. 30. legati eius cum cōditione liberantur Anno 1190. 50.256
Fridericus vom berge, nobilis 105. 30. 108.40
Fridericus Imper. Italiam, Longobardiam, & Apuliam ſibi ſubiicit 241.30
Fridericus dux Auſtriæ 372.34
Frideric. Imp. in Poloniam proficiſcitur, nepotem ſuū reſtituturus in ducatum 244. 30
Fridericus imperator recuperata Hieroſolyma cum Saracenis treugas facit 296.20
Fridericus Rex Siciliæ Ducem Brabantiæ ſibi ſubiugat 282.18. in regem Romanum creatur ibid. 35
Fridericus filius triennis Henrici VI. Imperatoris à toto imperii ſtatu in regem eligitur Anno 1196. 20.262
Fridericus Imperator die Dominica in fluuiū deſcendens refrigerandi cauſa, aquis præfocatur Anno 1190. 20.258. Eius filius Fridericus Dux Sueuiæ ab exercitu imperator eligitur 30. ibid. Mors eius breuis 40. ibid.
Fridericus de Huſen vir probus, nobilis, & ſtrenuus in conflictu Turcorum obiit Anno 1190. 20.257
Fridericus Imperator ſubiugat ſibi Mantuanos & Comitem de S. Bonifacio 302.13
Frider. Dux Saxon. in Italia obiit 244.10
Fridericus Auſtriacus Rex electus in ſchiſmate 421.38
Fridericus Palatinus Comes 108.30. 137.49
Fridericus Imperator ciuitatem Soram incendio euertit 296.50
Fridericus Dux Sueuiæ, Conradi regis filius moritur 242.30
Friſiones ſuper Normannis victores extiterunt 40.10
Friteslar Baſilicam, Haſſiæ S. Bonifacius martyr nunquam igne cremari prædixit 6.1
Fruges grandine conteruntur 49.40
Fuldenſe cœnobium quando & à quo fundari cœptum 3.20
Fuldenſis cœnobii Monachi propter timorem Saxonum, aſſumptis ſecum S. Bonifacii martyris oſſibus, aufugiunt de monaſterio 6.30
Fulgura ſereno die cœlitus miſſa 14. 20.240. 20
Fulmine tacti veſtis illæſa manet conſumpto corpore 23.30
Fundatores Monaſterii Laureshamenſis 56. 20

G.

Gala Abbatis Henrici Laureshamenſis 95.20
Gebehardus Salzburg. Archiepiſc. 215.20
Gebhardus abbas 31. Laureſham. 84.20
Getrefurt, prædium Anſfridus Palat. Comes Laureſham. monaſterio donat 66.1. & 40
Gerbodo abbas 14. Lauresh. 69.30
Gerhardus abbas 10. Lauresh. 67.10. in Gergungen conuentus 196.50
Germanus, Arnolfo Imp. potum venenatum parans, decollatur 54.50
Gernsheim villa ad ſancti Nazarii ius defertur 68.1
Geroldus Boiariæ præfectus cum Hunis pugnans interficitur 9.1
Geroldus abbas 29. Lauresh. 84.10
Gertrudis ducis Ottonis vidua capta liberatur 132.40
Giengen S. Nazario traditur 69.1
Gladius ex aere pendere viſus 244.20
Godebaldus ab equo frontem percuſſus moritur 131.20

Gode-

Godefridus Rex Danorum, Abodritos bello aggreditur 10. 40
Godefridus Palatinus Comes 88. 10
Godefridus Dux Saxoniæ hoſtis acerrimus mucrone confoſſus perit 131. 20
Godefridus Dux Brabantiæ anno 1190. *obiit* 30. 256
Godefridus Epiſc. Traiectenſis obit 247. 1
Godefridus Wirceburgenſis Epiſc. an. 1190. *obiit* 40. 256
Gortzienſe Monaſterium quis conſtruxerit 58. 1
Goteſcalcus hæreticus 20. 40
Gothefridus Rex occiditur 48. 1
Gozbaldus Epiſc. moritur 23. 40
Gozzomuil Rex Abodritorum occiditur 19. 30
Grando maxima oua columbarum exæquans 241. 30
Græci Bulgaros bis terg. vicerunt 53. 30
Græcorum exercitus à Francis & Langobardis & Beneuentanis prælio ſuperatur 7. 20
Gregorius presbyter Eugenio Pontifici ſuccedit 15. 40
Gregorius IV. *moritur* 19. 20
Gregorius VII. *Pontifex* 123. 1
Gregorii notatio 180. 20
Grimaldus Aragiſi Beneuentanorum Ducis filius in obſidiatum ſumitur 7. 20
Grona, palus 148. 50
Grypho, Carlmanni & Pipini frater, Saxonibus aſſociari optat 3. 40
Grypho, frater Pipini, in valle Maurienna, quum Italiam petere conaretur, à comitibus fratris ſui occiditur ibid.
Grypho ad Waifarium Aquitaniæ Ducem ſe confert 3. 50
Grypho fugit in Baioariam 3. 40
Gundelandus Abbas primus Laureshemii 58. 1
Gundelandus moritur 61. 30
Guntherus Schvvartzenburgenſ. electus Rex 445. 1
Guntpoldus ſatelles Karlmanni rebellis 31. 30

H.

HAdavvart Epiſcopus moritur 23. 1
Haddo Abbas Augenſis homo ſubtilis 5. 30
Hadofnus Rex loricas, mulos, Mauroſque captiuos, victoriæ Oliſipponenſis inſignia Carolo tranſmittit 8 50
Hadofnus Rex Galletiæ & Haſturiæ, per Florum legatum ſuum Papilionem miræ pulchritudinis Carolo tranſmittit 8. 30
Hadamar, Genuæ ciuitatis præfectus bello perit 10. 30
Hagna Imperatrix, mater Henrici IV. *Rudolfo Duci Sueuorum, cum regno Burgundiæ filiam in matrimonium locat* 195. 10
Haiſtulphus in venatione quadam equo excuſſus moritur 4. 40
Haiſtulfus, Longobardorum Rex, Romam impugnando circumdat 4. 30
Haiſtulfus, Longobardorum Rex, à Pipino victus Papiæ includitur 4. 20
Halbdenus & Sigifridus Reges, fratres, Hludovvico Imperatori ſeſe ſubmittunt 37. 10
Hammaburg caſtellum in Saxonia à Nordmannis euertitur 19. 30
Harduigus Abbas Hersfeldenſis, Epiſcopus poſtea Magdeburgenſis, vir doctus & moratus 209. 1. 30
Hartesburg caſtellum, quando & à quo conſtructum 105. 10
Hartesburg deſtruitur 111. 10
Hatto Abbas Fuldenſis moritur 24. 1
Hatto Archiepiſcopus Moguntinenſis 68. 10
Heidolfus Abbas XXXII. *Laureshamenſis* 88. 30
Heimericus Cancronis Comitis filius, à patre & auia Laureshamenſ. monaſterium legatum Gundelando repetit 58. 50
Helmericus Abbas II. Laureshamenſ. 61. 30
Hemma Regina paralytica vſum loquendi amiſit 39. 10
Hemma Regina Ratiſponæ obiit 40. 1
Hemmeradus & Andreas fratres poſt obitum patris Belæ contractis copiis alter alterum regno eiicere ſtudet 266. 35
Hemmingus, Godofridi Danorum Regis fratris filius Rex factus, cum Carolo Imp. pacificatur 11. 40
Hemmingus Rex Danorum moritur 12. 1
Hemmo Epiſcopus Halberenſis moritur 23. 10
Hennaldus Nordmannus baptizatur 22. 20
Hennaldus Nordmannus occiditur ibid.
Henricus Comes à Sarracenis captus, à Rege Hiſpaniæ Ambulaz Carolo Imp. redditur 11. 40
Henricus III. *Imp.* 75. 40 *moritur Spiræ* 76. 10
Henricus VII. *filius Friderici Imp. conſecratur in Regem Aquiſgrani* 292. 8

Henric. V. Imp. 84. 40
Henricus Imp. 72. 30 *Monachorum pater cur dictus* ibid.
Henricus Saxo Imp. 69. 1
Henricus Marchenſis Francorum occiditur 48. 20
Henricus IV. *Imp. Principes Saxoniæ illudit* 107. 20
Henrici IV. *Imper. adoleſcentis turpia facta* 101. 102. 103. 104. 105. *per tot.*
Henr. IV. *Imp. è Saxonia fugit* 109. 20 *redit* 120. 40
Henrici Imper. IV. *conſilium peſſimum* 112. 40
Henrici IV. *Imp. pugna prima cum Saxonibus* 115. 50 194. 30 195. 1
Henricus IV. *Imper. Reges & Principes ſibi conciliat* 112. 30
Henr. IV. *Imp. omnium Regum & Principum fraudatur auxiliis* 112. 40
Henr. IV. *Imp. ſororem ſuam compreſſit, & ligatis manibus ſtuprandam cuidam offere* 103. 1
Henricus IV. *Imp. anathemate ligatur* 123. 30
Henricus IV. *Imp. filium ſuum Regem Saxonibus offert* 150. 20
Henricus de Lacha 149. 20
Henricus filius naſcitur Imper. Frid. 241. 1. *vngitur in Regem* 243. 20
Henric. Dux Saxon. filiam Regis Angliæ Richardi Mechtilden vxorem ducit 244. 10 *Hieroſolymam it, reditq;* 244. 30
Henricus Imp. *anno* 1185. *ducit filiam Rogerii Regis Siciliæ in vxorem* 249. 30
Henr. Imp. *expeditio in Italiam* 134. 20 *abſolutio* ibid. 195. 10
Heinr. Dux Saxon. filiam ſuam filio Regis Danorum deſponſat 244. 10
Henricus de Aldenburg, antea Dux Saxoniæ Imperatori *anno* 1188. *reconciliatur* 252. 30
Henricus IV. Imp. 76. 40 *Spiræ moritur* 84. 30
Henricus & Adalbertus cum Thiotbaldo Principe militiæ Hugonis congrediuntur 44. 1
Henrici VI. Imp. *mors in feſto S. Michaelis, eiuſq; ſepultura Neapoli* 11. *Kalen. Octobr. anno* 1197. 40 262
Henricus Rex Angliæ Regem Scotorum cum gente domat 247. 1
Henricus II. Imp. 72. 40
Henricus Abbas 40. *Lauresh.* 93. 10 *ipſius merita* ibid. 20
Henricus IV. *Imp.* 100. 30
Heinricus Rex Angliæ anno 1189. *obiit* 10. 254
Henricus VI. *Roma in Imperatorem: Conſtantia eius vxor in Imperatricem eliguntur, anno* 1191. 10. 259
Henricus Dux Saxoniæ famoſiſſimus & potentiſſimus in Romano imperio 248. 40 *Officio Principis priuatur nomine totius imperii, omnia regalia ei auferuntur* 40. *ibid. per tres annos in exilium mittitur, ib. tota Saxonia ab eo deficit, ibid. Exul in Angliam tendit* 50. 284
Henrici ſenioris Regis Angliæ victoria de Ludouico Rege Franciæ, filio ſuo, & Comite Flandrenſi 245. 10
Heppenheim villa 60. 40
Herdvvigus Magdeburgenſ. ab hoſte capitur 137. 20 *Eius reſponſum prudens ibid.* 206. 10
Herena Imperatrix à Conſtantinopoli literas Carolo mittit pro pace obtinenda 8. 40
Herena Imperatrix Conſtantinopolis regno deponitur 9. 50
Herena Imperatrix Conſtantinopolitana, & Carolus Imp. Romanus per legatos inuicem pacem contrahunt 9. 30
Heroldus & Reginfridus fratres, in Reges conſtituuntur 12. 1
Hermannus Abbas Altahenſis 387. 28
Hermannus frater Comitis de Kazinelnbogen Epiſcopus Monaſterienſis 245. 1
Hermannus Abbas 34. *Lauresham.* 88. 40
Hermannus Marchio Bad. 373. 37
Hermannus Dux Saxoniæ Luniburgum iugo Imp. Henr. IV. vindicat 156. 50
Hermannus Rex Saxoniæ vngitur 153. 1

Ex Apologia Henrici IV.

Hermannus Metenſ. Epiſc. obiit 213. 50 219. 30
Hermannus Comes de Zaffinberg obiit 244. 20
Hereſchildt 78. 40 88. 20
Herialdus cum vxore & magna Danorum multitudine apud Magontiam baptiſatur 15. 20
Hesfeld caſtrum trans Albiam à quo conditum 11. 1
Hildebertus Abbas 38. *Laureſham.* 93. 1
Hildibrandus Dux Spoletanus ad Regem Carlum venit 6. 30
Hildebrandus Pont. in exilio moritur 154. 10
Hilderichus, Clotarii filii Ludouici frater ob morum inſolentiam occiſus 175. 20

Hildiger-

Hildigarda Regina dies obitus 7.1
Hilduheim 197.30
Hildigarius Colonienſis Epiſcopus à Saxonibus occiditur 4.10
Hilpricus à Carlo recipitur in gratiam 2.1
Hirſaugienſes monachi 221.20
Hiſtoria copulationis Einhardi Notarii, & Immæ Caroli Magni filiæ 62.30 40. 50 &c.
Hiſtoria Comitis cuiuſdam abbatiæ Laurisſenſi inhiantis 71.20
Hluodgangus Metenſis Epiſcopus à Pontifice SS. Martyrum, Gorgonii, Naboris, & Nazarii corpora impetrat, ſecumq́; in Franciam tranſportat 5.10
Hlodarius, Coloniæ Rex Francorum eligitur 1.50
Hludharius Hludovvici *Imper. filius uxorem ducit* 13.50 *in Imp. coronatur* 14.20
Hludouicus III. Imp. 43.1 *moritur* 44.40
Hludovvici Imp. conuentus cum filiis Lugduni 16.40
Hludovvicus Imp. contra filium Ludouicum proficiſcitur 16.20
Hludovvicus Imp. cum filio ſuo Hludhario *reconciliatur* 17.30
Hludovvicus Imp. ad agendam pœnitentiam ab Epiſcopis includitur 16.30
Hludovvicus Imp. moritur 18.1 *Mettis ciuitate ſepelitur* ibid.
Hludovvicus Rex ægrotans Ratiſpona omnem ſuum theſaurum per monaſteria pauperibus erogat 33.20
Hludovvicus Imp. in filiorum manus traditur 16.30
Hludovvicus contra patrem Hludouicum *Imp. incenditur* 31.20 *patri reconciliatur* 31.30
Hludovvicus Carli Imp. filius in Regem coronatur 12.20
Hludovvicus Carolo patri in imperio ſuccedit 13.1
Hludovvicus Imp. *diuidit regnum inter ſuos filios* 13.40
Hludovvicus Imp. *uxorem* Iudith *abdicat* 16.20 *Wormatiæ reuocat* 16.30
Hludovvicus & Carolus Reges fratres conciliantur 30.30
Hludovvicus Imp. *Britanniam integram ciſmarinam imperio ſuo ſubdit* 13.10
Hludovvicus Imp. *Iudith filiam* Huelpi *Comitis uxorem ducit* 13.30
Hludovvicum Imp. *male geſtarum à ſe rerum pœnitet* 14.10
Hludovvicus II. *Imp. eligitur* 23.50
Hludovvicus Rex ruina domus læditur 33.50
Hludovvico iuniori patris Hludovvici Imp. manes in ſomnis viſuntur 38.30
Hludovvicus Italiæ Imp. moritur 39.30 *corpus Mediolanum translatum, in Baſilica S. Ambroſii ſepelitur* ibid.
Hludovvicus Imper. filio ſuo Hludovvico Orientalium Francorum regnum interdicit 17.10
Hluthario Imper. fratres bello occurrunt 18.10
Hlutharium Imp. fratres apud Argentoratum fugant 18.50
Hlutharius Imp. eligitur 18.1
Hlutharius contra Carlum occidentem fratrem proficiſcitur 18.10
Hlutharius Rex obit 32.50
Hlutharius Imp. moritur 23.50
Hlutharius Imp. monaſterium ingreditur 23.50
Hohbuochi caſtellum, Albiæ flumini adpoſitum, à Wilzis *captum* 11.30 *& deſtructum reparatur* ibid. 50
Hominum boumq́; peſtilentia nimia 13.40 14.40 42.40 45.50 46.20
Homo quis dicatur 185.1
Honorius IV. Papa 333.38
Horologium ex aurichalco mirifice compoſitum 10.30
Horuc Regis Danorum & Gudurm fratris filii mutua cædes 23.20
Hoſtis quidam paganus ſpecie ſtantis iuxta Baſilicam Friteslar flexis genibus, additis lignis, & igni incumbens mortuus repertus 6.1
Hrabanus Abbas Fuldenſis 14.10
Hrabanus Archiepiſc. moritur 24.1
Hrabani ſophiſtæ & poetæ liber de laude ſanctæ crucis Chriſti Sergio Papæ offertur 19.30
Hringus campus Hunorum Principum bis captus 8.20
Hruodrud Carli Imp. filia natu maioris moritur 11.10
Hruodgaudus Longobardus Italiæ regnum affectat 6.10
Hruodgaudus à Carlo interficitur 6.10
Hruodtrudis Carli filia à Conſtantino Imp. deſponſatur 7.20
Hruodulfus Nordmannus tyrannus occiditur 37.40
Hugo Abbas Karli Regis patruus, & Rihboto Abbas cum ſignifero Rabano bello pereunt 19.20

Hugo comes Alſatiæ potentiſſ. tyrannus occiditur 219.1
Hugo abbas 30. *Lauresh.* 84.10
Hugo Hlutharii ex Waldrata filius receptus in gratiam ab Rege ipſum moleſtat 44.20
Hugo comes de Muſal obit 244.20
Hugo filius Hlotharii oculis orbatur 48.10
Hugo Hlutharii filius tyrannidem in Gallia exercet 43.20. *prælio occumbit* 43.30
Hugo abbas 23. *Laureshani.* 75.30
Humbertus abbas 21. *Lauresh.* 73.20 *Abbatia ſua expilator & profuſor, ibid. inuſte moritur* 74.10
Hunaldus, Aquitania Dux, ad Waſcones fugit, perſequentibus Carli filiis ibid.
Hunorum opes ac theſauri Carlo in Aquiſgrani palatio afferuntur 8.20
Hunorum Cagani & Iugguri legati Carlum adeunt 6.50
Hyems valida, ſolitoq́ prolixior 5.10
Hyems aſpera 14.40 38.10 43.30 51.50 110.40
Hyems anno Domini 1190. *fuit ſicca & calida* 10.256
Hylariacenſis Eccleſia 58.10
Hyldegardis Carli coniux Turonis demortua, ad S. Martinum ſepelitur 9.10
Hyldricus, vltimus Merouingorum, regno depoſitus in monaſterium mittitur 4.10

I.

IDololatria gladio punita, ſchiſma terra hiatu 155.20.221.10
Idolorum cultores olim per mortuos iurarunt in V. Teſt. 172.1
Ieiunium quadrageſimale Franckfurt inchoatum 17.30
Ieſum quis ſoluat 173.40
Igniculi inſtar ſtellarum per aerem diſcurrere viſi 17.40
Ignis horribilis verſus Saxoniam aliaſq́ partes anno 1192. *in cœlo viſus eſt palam* 10.260
Illuſtris conuentus Viennæ 340.37
Imma Caroli M. filia Embardo Notario matrimonio iungitur 63.40
Imma Caroli M. filia 62. 20. & 30 *Regi Græcorum deſponſata* ibid.
Immunitas cleri 399.45.
Inaudita grando cœlo delabitur 45.20 49.10
Incendiarios mittit Henric. IV. *in Goſlariam* 148.10
Infans natus cum duobus capitibus, tribus brachiis, tribuſq́ pedibus 244.20
Inimici ante heſternū aut nudius tertius facti, teſtes accuſatoreſq́ non audiuntur 160.50
Inopia frugum maxima 49.40
Inundationes fluminum 32.20. 48. 20.49. 40. 52. 20
Iob dolens interpretatur 233.1
Ioannes Pontifex Romanus veneno prius potatus malleo caput percuſſus, expirat 46.1
Ioannes Monachus Hieroſolymitanus primus quæſtionem mouit de proceſſione Spiritus S. 11.1
Ioannes frater Richardi poſt eius mortem in Regem Angliæ eligitur anno 1198. 50.265
Ioannes Rex Angliæ à Ludouvico Rege Franciæ bello petitur 283.30
Irminſul, Saxonum idolum, deſtruitur à Carolo Rege 5.40
Irriſor nominis S. Petri punitur 137.20
Iſauricus tyrannus victus ab Arnolfo Imp. fugit ad Marchenſes 55.10
Iudæorum ſtrages 444.37
Iudæorum cædes 341.47
Iudæorum facinus & ſtrages 402.41
Iudæorum crudelitas 396.28
Iudicium quid 172.50
Iuramentum, Viuit Dominus, in vet. Teſt. ad condemnationem mortuorum eſt 172.1
Iuramentum quando prohibitum 172.10 174.30
Iuriſiurãdi requiſita & comites 172.1. & 10
Iuſtitia ſub nomine omnes virtutum ſpecies continentur 172.20.189.30.225.40
Iuſtitiæ definitio 176.50
Iuuenes veſtibus albis induti Baſilicam Friteslar in Haſſia ab igne defendunt 6.1

K.

KArli exercitus à Pipino vincitur 19.20
Karlmannus de Raſtice victor extitit 32.30
Karlmannus paralyſi correptus vſum loquendi amiſit 42.50
Karlmannus à patre Carolo Galliæ tyranno excæcatur 36.40
Karlmannus Hludouici & Karli frater moritur 43.50
Karlus dæmonio vexatur 36.30
Karlus Archiepiſcopus Mogunt. moritur 28.10
Karlus Pipini filius, quot annis regnauerit 1.30
Karlus cuſtodia publica ſeruatus 1.30
Karlus contra Ratbodum Regem Freſorum infeliciter pugnat 1.40
Karlus Rex Imperator ſalutari vult 33.20
Karlus Pipino nepoti ſuo moleſtus eſt 19.20

Karoli

Karoli M. Imp. oſſa de Sarcophago ab Imper. Friderico Aquiſgrani efferuntur 241. 10
Karolus III. moritur 49.1
Kathari, qui & Gazari, extra ciuitatem Colon. igne cremantur 240.10

L.

Landgrauius capitur, cuſtodiæq; traditur 247.50
Longobardi cum Rege Deſiderio Papiam obſidione pertæſi Carolo tradunt 5.50
Langungon: alias Langen, villa, Laureshamo donatur 66.10
Lapidibus veris cum grandine pluit 14.30
Lateranenſes Imperatori Friderico deduntur 242.1
Laursham. monaſterium Eccleſiæ Moguntinæ in perpetuum donatur 98.1
Lauresham. monaſterium conſecratur 60.50
Laureshamenſis templi igne conſumti reſtauratio 83.1
Laureshamenſe monaſterium vbi ſitum 56. 20
Laureshami incendium 81.20
Laxa veſtes & fluxa teporem & mollitiem arguunt eorum, qui ipſis induuntur, ab exemplo Lucani poetæ 229.50
Legati Godofridi Regis Danorum Carolum conueniunt in conuentu ad Lippiam 6. 50
Legatus Nicetæ præfecti Siciliæ, nomine Teoctiſe, venit cum epiſtola Imperatoris ad Carlum Aquiſgrani 8.30
Leges ſub Marte ſilent 188.20
Legis etymon & deſcriptio 229.10
Lemouica Aquitaniæ à Pipino capitur 5. 20
Leo Papa à Romanis lingua detruncata a excæcatur 8.50
Leo Papa ad Carlum deducitur 8.50
Leo Imp. Conſtantinop. cum Hludouvico Imper. pacem contrahit 13.10
Leo Papa moritur 12.40
Leo Papa Cariſiaci cum Imp. Carolo natale Domini celebrat 10.1
Leo Papa in Baſilica Diui Petri Romæ iureiurando ab obiectis criminibus ſe purgat 9. 20
Leonis Pontificis depoſitores, vt laſæ Maieſtatis rei, à Carolo Magno Imperatore capite damnantur: pro quibus tamen ipſe interceſſit 9.20
Lignea Chriſti in cruce pendentis imago exſudat riuulos 113.30
Limes à ſeipſo porrectus ad inſtar valli vna nocte ſurrexit 14.10
Liudevvicus Imp. occiditur 14.20
Liutherus Abbas II. Laureſham. 67.50
Locuſtæ agrorum & pratorum viridia abſumunt 37.20
Lotharius Epiſc. Leodienſis electus obit, anno 1194. 10.261
Lotharius II. Imp. 88 40 *ſepelitur in Bruonſvvich* 89.40
Lotharius Imp. Lotharingiæ prouinciæ nomen dat 65.50
Lotharius Rex moritur 2.1
Ludouici Imper. filii de regno altercantes tandem inter ſe diuidunt 65.50
Ludouici Imp. obitus 437.38
Ludouici, ſiue Clodouei, Regis Dagoberti filii obitus 175.10
Ludouici Imp. Bauari ſepultura 443.1
Ludouicus Comes de Los obit 243.30
Ludouicus Monaſterienſis Epiſcopus peſte obit 245.1
Ludouicus Rex Franciæ Orientalis, Laureshamenſe monaſterium plurimis beneficiis decorat 66.10
Ludouicus Lantgrauius anno 1190. *obiit* 20. 256
Ludouicus Rex Franciæ obit 247.30
Ludouicus IV. Imp. 68.10
Ludouicus III. Rex Germaniæ 66.50
Ludouicus Caroli Regis filius moritur 43.1
Ludouicus Arnolfi filius patri regno ſuccedit 55.20
Ludouicus Landgrauius moritur 244.20
Ludouicus Pius Imperat. Caroli Magni filius 62.20
Lugdunenſe concilium 386.42
Ludolfus Dux Carentinorum moritur 218. 50
Luipoldus conſiliarius Henric. IV. Imperat. ex equo dilapſus ſuo ipſius gladio confoditur 131.30
Luitperdus Archiep. Mog. moritur 49.30
Luitvvardus Epiſcopus doloſe omni honore priuatur 48.40
Lullus Bonifacio Moguntinenſi Archiepiſcopo ſuccedit 4.20
Luniburgum occupatur 106.40
Lupus Waſco exilio deportatur 13.20
Lutharius Rex Teutbergam vxorem repudiat 28.10 *iterum recipit* 31.

M.

Madaſcona vrbs Galliæ expugnatur 44.1
Magdeburg ab inuaſione Henrici IV. Imp. diuinitus defenditur 118.10

Magnus Dux Saxoniæ carcere includitur 106.20 liberatur 107.1 homo feſtiuus & prudens 150.30
Maginfredus Comes Mediolanenſis capite plectitur 53.20
Maior domus quid 175.20
apud Maiores domus tota regni in Francia diſpoſitio fuit & poteſtas 175.10
Maiores domus facti Reges Francorum 175.20
Manichæorum hæreſis 211.20
Marcelli martyris reliquiæ ad Aquis palatium delatæ 15.40
Mare Ionicum glacie ſupra modum riguit 27.10
Marinus Papa obit 48.1
Marquardus Epiſcopus Auguſt. 448.45
Marquardus Abbas XXXIX. Laureſham. 93.1
Martyres, Caßius, Florentius & Malluſius transferuntur 241.10
Martyris Sebaſtiani oſſa apud Sueſſonam in Baſilica S. Medardi collocata 15.30
Martyrũ, Nazarii, Naboris, & Gorgonii corpora, Roma ad Vangiones Rhenanos deferuntur in Gorzienſe monaſterium 58.10
Mathildis fautrix Hildebrandi Papæ 219.1 præpotens diuitiis, filia Bonifacii Marchionis ibid.
Mauri piraticam exercere incipiunt 8.50
Maurorum ſigna in pugna ſublata, Carlo præſentata 9.1
Mediolanum Fredericus Imperat. ſibi ſubiecit 236.40. 239.20
Megingor & Papo filii Willihelmi & Engilſchalchi occumbunt 47.20
Mercationes publicæ in Bensheim 69.40
Meſſores calore ſolis extincti 34.10
Michael Græcorum Imp. Carlum Imper. Baſileum ſalutat 12.10
Michlenſtat & Mulenheim ab Imp. Ludouico donantur Einhardo & Immæ coniugibus 63.40
Michlenſtat Laureshamenſi monaſterio donatur 64.10 reſtauratur eius cella 76.30
Michlenſtat cella quomodo acceſſerit Laur|esham. monaſterio 62.30
Milıduoch Dux Slauorum à Carlo iuniore occiditur 10.20
Militantes Deo ſecularibus negotiis non ſe implicabunt 178.20.193.30.207.40
Militis cuiuſdam inſignis conſtantia 245.40
Miracula Nazarii 61.1
Miraculum ad baſilicam Friteſlar viſum 6.1
Miſericordia exiguo conceditur 171.10
Modus animi ſapientia 231.50
Moguntia incenditur à Bauenbergenſ. militibus 132.40
Monachi notatio & officium 221.20
Monachorum teterrimum genus Sarabattarum, id eſt, ſibi viuentium 230.1.232.40
Monachus legatus Patriarchæ Hieroſolymitanicum Zacharia presbytero de Carli palatio dimittitur in terram ſuam 9.10
Monaſterium Laureshamenſe initiatur 56.20
Monaſticæ ſcholæ inſtitutio 228.40
Monetæ & Mercatus conceßio fit Laureshamenſi Eccleſiæ 79.20
Montani hæretici 186.1.211.50
Montanus hæreticus duplicis veſtis monaſticæ author 231.20
Montes nonnulli Italiæ terræ motu euerſi 93
Mos inueteratus facit conſuetudinem 233.20
Mos quid 229.10.233.10
Moſpurg comitatus 594.4
Munitio Nordmannorum ſecus litus Moſæ poſita occupatur, Regibus eorum intus incluſis 45.20
Murbach abbatia 80.20
Muri Eccleſiæ Moguntin. tempeſtate nimia conciderunt 23.30
Murus Moguntiæ ciuitatis reſtauratur foſſaq. murum ambiens extra vrbem conditur 44.50
Murus Moguntiæ deſtrui iuſſus 239.50

N.

NAboris corpus Roma translatum ab Hiudgango Epiſcopo Metenſi ſepelitur in monaſterio Nouacella dicto 5.10
Nabuchodonoſor rex iniuſtus, & vltra omnem terram impius, & tamen ſeruus Dei 171.40
Naumburg Epiſcopatus ab incendio Henr. IV. defenditur 148.20
Nazarius Roma translatus terra iterum traditur in monaſterio Laureshaim. 5.10
Neſcire Dei, reprobare eſt 171.20
Nevvburg cella initiatur 89.20
Nicifori Imp. Græci de Conſtantinopoli legati ad Carlum Imp. veniunt 9.50
Nicíphorus Græcorum Imp. à Bulgaris occiditur 12.1
Niuhuſen Eccleſia S. Cyriaci 66.10
Nix immenſa friguſq. inauditum 36.20.51.50
Nix ſanguinolenta cecidiſſe reperta 27.1
Nordmanni ad Chriſtum conuertuntur 45.40
Nordmanni Carli regnum vaſtant 19.30

Nord-

Nordmanni in Scalta fluuio expugnati 43. 30
Nordmanni homines crudeliſſimi 219. 20
Noua Landa Aquilegia 237.40
Nuncius Carlum Imp. terruit 11.10

O.

Obenheimenſis Eccleſiæ fundator quis 66.40
Obodriti pagis Tranſalbianis ab Imp. Carolo donantur 10.1
Oceani inundatio 240.20
Odericus Godesbez cur ſic dictus 119. 20
Odilo Dux Baioariorum à Carlmanno & Pipino victus 3.20
Odilo Dux Baioariorum Carlmanno reconciliatur 3.20
Obſeburg caſtrum capitur 3.30
Oliſippona Hiſpaniæ ciuitas ab Hadofunte prædata 8.50
Oloha in littore Oceani 8.30
Omortag Bulgarorum Rex cum Imper. conciliatur 14.40
Opera virtutis Dei, veritas, iudicium, & iuſtitia 172. 40
Oppenheim villa donatur monaſterio Laureshamꝫ. 61.10
Oppenheimi conuentus habetur 133.20
Organum hydraulicum Georgii Presbyteri de Venetia 15.20
Ornamenta Regum propria 161.20
Ortona & Luceria Italiæ ciuitates Carlo Imp. ſubiugantur 9.40
Oſca, vrbis claues Carolo cum aliis muneribus ab Eazane eius præfecto mittuntur 9.10
Ota Regina Imp. Arnolfi vxor adultera 54. 40
Otgarius Moguntin. Epiſcopus moritur 20. 10
Ottho M. Imp. 69.10
Ottho III. Imp. 71.50. *literis diuinis & humanis imbutus* 72. 1. *Mirabilia mundi dictus* ibid.
Ottho II. Imp. 71.10. *pallida mors Sarracenorum dictus, ibid. moritur Romæ* ibid.
Ottho Rex Romanus filiam Ducis Brabantiæ vxorem ducit, anno 1199. 10.266
Otthonis Ducis feſtiuum dictum 150.30. *caſus & lapſus ex equo* 152.1
Otto Palatinus Comes interfector Philippi regis occiditur 278.42
Otto Imp. moritur in caſtro Hartzberg 288.3
Otto Dux Bauariæ cum Henr. IV. Imp. belligerat 106.20.137.40
Otto Imp. Apuliam & Calabriam ſibi ſubiicit 280.24
Otto Rex cum exercitu Italiam intrat, & Romæ à Papa conſecratur 279. 14. *excommunicatur* ibid 40
Otto Rex Francofurti vnanimi conſenſu in Regem eligitur 278.8
Otto Hoſtienſis Epiſcopus, Vrbanus Papa dictus 261.40
Otto Palatinus Dux Bauariæ 96.20
Ottacari cades 330.2
Ottacari ſepultura 331.18
Ottacari R. rebellio 327.25
Ottacarus caſus 392.40
Oues & apes pereunt 51.50

P.

Pactum Romanorum cum Imp. Friderico 242.1
Padrabrunnenſis conuentus in Saxon. 6. 10
Pagani, Baſilicæ Friteslar toto niſu ignem ſubiicientes, diuino pauore perterriti aufugiunt 6.1
Palatini cognitio de Rege Rom. 411. 40
Palatinus aduocatus Laur. 94.1
Pampilo vrbs Hiſpaniæ à Carolo deſtructa 6. 20
Pannonia à Zuuentibaldo Duce Maranorum grauiter affligitur 47.20
Papæ odium in Germanos 333. 8
Parcens malis, bonis nocet 40.255
Partes in Eccleſia Deo exoſæ 160.40
Patareni 235.39
Paſchalis Papa Romæ præficitur 242. 1. *moritur* 14.40. & 243.1
Patauienſium ſeditio 402.24
Pater præ fame filium deuoraturus cruda carne ceruina veſcitur inuenta 21. & 22. 1
Patriarcha Hieroſolymitanus reliquias de ſepulchro Domini Carolo tranſmittit 9. 1
Patriarcha Legatus Pontific. ſubita morte perit 131.1
Paulinus Patriarcha Foroiulienſis diem obiit 9.40
Pax & vnitas Eccleſiæ informata & confirmata Venetiis 246.40
Pax inter Arnolfum & Zuuentibaldum iuſiurando confirmatur 48.10
Perangarius Imper. Caroli conſanguineus regnum Wittonis Comitis Tuſcianorum expoliat 46.10
Perangarius Eberhardi filius cum Witone tyranno congreditur 49. 20
Pergamus rebellis occupatur ab Arnolfo Imp. 52.1

Periuri regno Dei excident 159.30

Perſonas infames, teſtes eccleſiaſtica iudicia reſpuunt 163.10. *& qui ſint infames* ibid.

Peſtilentia boum inaudita 11.30.34.20

Peſtilentia Romanis finibus ſemper amica 242.10

Peſtilentia equorum 52.20

Peſtis inaudita graſſatur hinc inde 39.10.49.40.242.10

Peſtis tanta, vt plurimi tuſſiendo perierint 42.10 49.40

Phariſai diuiſi interpretantur 188.1.189.10

Philippi Regis Gall. mors 395.2

Philippus Rex colligit exercitum contra Ducem Brabantia 266.20

Philippus frater Henrici Imperatoris VI. filiam Regis Anglia vxorem ducit anno 1195. 20.261

Philippus Rex Gallia ab Henr. IV. Imp. in auxilium vocatur 112.30

Philippus Rex Coloniam impugnat 276.1

Philippus Dux Sueuia Henrici VI. Imp. frater à ſtatibus Imperii in regem eligitur, anno 1198. 1.264

Philippus Comes Flandria in expeditione anno 1191. *moritur* 20.259

Philippus de Heinsberg, Decanus, & per Italiam Archicancellarius, Pontifex eligitur à Colonienſibus 242.40. *ordinatur in Archiepiſc.* 243.10. *cum magno exercitu Cumas venit* 246.20

Pietas quid 235.20

Placentes ſibi ſcriptura vocat ſuperbos 229.50

Placitum Wormatienſe 24.10

Pipini coniuratio contra patrem facta in Baioaria comprimitur 7.50

Pipinus cum Carlo filio Burbonem, Cantelam, Clarmontem, aliasq́; ciuitates & caſtella capit, mox Bituricam expugnat 5.1

Pipinus Wapharium Aquitania Ducem res Eccleſiarum iniuſte ablatas reſtituere compellit 4.50

Pipinus Haiſtulphum ſecundo Papia incluſum obſidet 4.30

Pipinus Carli filius Roma baptizatur ab Adriano Pontifice 6.40

Pipinus Caroli filius cum fratre Hludouico in Reges ab Adriano Papa vnguntur 6.40

Pipinus à patre Hludouico regno priuatur 16.20

Pipinus Rex Italia, Carli Imper. filius moritur 11.30

Pipinus claſſem in Corſicam contra Mauros mittit 10.20

Pipinus Rex Aquitania fit Monachus 22.10

Pipinus filius Hludouici Imp. Rex Aquitaniorum moritur 17 20

Pipinus Gryphonem in Niuſtria partibus 12. *Comitatibus donat* 3.50

Pipinus Saxonibus victis tributum iniungit, vt 300. *equos quotannis ſibi ſoluerent* 4.40

Pipinus Francorum Dux quamdiu regnauerit 1.20

Pipinus quando mortuus 1.30

Pipinus à Zacharia Papa in Regem pronunciatur Francorum 4.10

Pipinus Zachariam Papam conuenit de Regibus Francorum ex antiqua Merouingorum ſtirpe prouenientium 3 50

Pipinus pater Caroli, maior domus Francici regni, ſ. prafectus palatii 156.10

Pipinus Saxoniam deuaſtat 4.10

Pipinus in Sueſſionum ciuitate, à Bonifacio archiepiſcopo in Regem vngitur 4.10

Pipinus Waipharium occidit 5.20

Pipinus apud Pariſios moritur 5.20

Piſani & Brixienſes Friderico Imper. fidelitatem iurant 239.30

Poloniorum Dux contra nepotem ſuum auxilium Friderici Imper. impetrans 10000. *marcarum promittit* 247.50

Pons naualis in Danubio factus 7.50

Pons apud Moguntiam incendio conflagrauit 12.20

Poppo Dux Thuringorum honoribus exuitur 51. 30

Populi definitio 176.40.177.1

Pralium Carli cum Saxonibus iuxta Bruneſberg commiſſum 6.10

Pralium Longobardorum cum Imp. Friderico, eorumq́; victoria 246.30

Pralium ingens filiorum Hludouici Imper. 18.30

Pralium inter Carlum & Saxones in Lidbeki 6.10

Pralium Ludouici & Friderici electorum in Reges 422.40

Pramonſtratenſes monachi in Lauriſſam reponuntur 98.20

Pribislaus Rex Bohemia 334 38

Primores Roma nonnulli in necem Leonis Pontificis conſpirantes trucidantur 12.40

Principes Saxonia Henr. IV. Imp. Hertesburg cingunt 109.1

Priſcil-

Priſcillianiſta heretici 184. 30. *eorumque dogma* ibid.
Priuilegia Laureſham. monaſterii 59.20
Priuilegio conceſſo abutens, ipſo fraudatur 202.10
Probus presbyter Mogunt. obiit 26.50
Proceres multi obierunt 244.20
Prodigia in cœlo viſa 34.1
Prouerbium Saxonum: Vnum Saxonem 70. *Sueuis emi, &* 70. *Sueuos vno Saxone redimi, vnde natum* 107.1.
Prouerbium: Rex tam vigil erat, vt in regno ſuo nunquam ſomnum viderit, vnde natum fuerit 135.50
Pſeudo Fridericus II. 332.54
Pſeudo Waldemarus Marchio 444.20
Pſeudoſynodus Græcorum pro adorandis imaginibus habita damnatur 8.1
Puella duodennis triennio nihil comedit 15.1
Puella 12. *annor. per* 10. *menſes ab omni cibo abſtinuit* 14.20
Puerulus matris inedia conſumta mammillas quærens ſugere tentat 21.40
Pugna apud Herolsfeld 208.50
Pugna inter Ducem Saxoniæ Henricum & Landgrauium, & Ducem Bernhardum 247.40
Pugna Karli cum Brittonibus 19.40
Pugna II. apud Melrichſtadt inter Saxones, & Henr. IV. Imper. 136.40. *quando facta* 138.10.194.30
Pugna apparatus ad Nicrum fluuium, inter Henric. IV. ex regem & Rodulfum Regem Sax. 136.20

Q.

QVando & à quo trium Magorum, quos dicunt, exuuiæ & corpora cum Felice & Nabore ex Mediolano Italiæ ad Coloniam delata fuerint 240.40
Quedlinburg 200.30. *Veſtalium virginum domus in Saxonia* 200.40. *obſidetur* 218.20
Quot homines, tot ſententiæ 178.30

R.

RAbanus Archiepiſ. Mogunt. liberaliſ. erga pauperes 21.40
Raginfridi & Hilprici in Vinciaco cum Carolo infelix pugna 1.40. & 2.1
Raginfridus Maior domus, & Hilpricus Rex confinia Rheni deuaſtant 1.50
Rappodo Princeps bello perit 149.1
Raſtices Dux loca Danubio finitima vaſtat 23.40
Raſtices oculis priuatur 34.30
Raſtices obſidetur 30.30
Raſtici terra incenditur à Hludouici Regis filio Karlo 33.1
Raſtiz Zuentibaldo nepoti vitæ inſidias ſtruit 33.40
Raſtiz à nepote captus, & Carlmanno traditus in ergaſtulum detruditur 33.40
Ratgarius Baugulphum in abbatia Fuldenſi ſuccedit 9.40
Ratgarius Abbas Fuldenſis honore deponitur 13.10
Rauenna cum Pentapoli Stephano Pontifici donatur à Pipino 4.40
Rauennates à Theoderico Gothorum Rege 7. *annis obſeſſi* 236.40
Rebus & honore ſpoliatus accuſandus, vocandus, iudicandus, damnandusve non eſt 161.50
Reges Francorum cur & vnde Romanorum patricii dicti 156.1.
Reginbaldus abbas XX. Lauresh. 72. 40. *Spiræ præficitur* 73.1
Reginhericor Epiſc. moritur 23.1
Reginherus clericus corruptus 210.10
Regium, ciuitas cum omnibus machinamentis & Eccleſiis conflagrat 50.20
Regis etymologia 175.50
Reinhardi Brandeburgici tutela 452.22
Reinoldo Archiepiſcop. ſtatua à Colonienſibus Romæ erigitur 242.20
Reinoldus presbyter ordinatur in Archiepiſc. 241. *tranſalpinat cum militibus loricatis* 241. 30. *obſidetur à Romanis in agris Tuſculanis* 241. 40. *moritur peſte* 242.10
Reipublicæ etymon 176.40.177.10
Reparatio monaſterii Aldenmunſter 79.20
Repreſſalia prohibita 391.30
Rex Græcorum per legatos filio ſuo Imp. Friderici filiam vxorem ambit 243.30. 244.50.245.10. & 30
Rexheim marcha 67.30
Rheni inundatio 245.30
Richardus Rex Angliæ Limogiam obſidēs, & telo laſus moritur anno 1198. 40.265
Richardus Rex Angliæ datis 170. *millibus marcarum captiuitate liberatur* 1.261
Richbodo abbas III. Laureſham. 62.1
Richolf Lullo Mogontiacenſi Epiſcopo defuncto ſuccedit 7.10
Ribboto Archiepiſcopus Treuirenſis moritur 10.10
Rinecke mons Colonienſis 240.30
Roma debellatur 154.10
Roma expugnatur ab Arnolfo Imperatore 52. 40

Roma capitur, & Pontifex custodiis detinetur 42.20
Rodpure fœmina Arnolfo Imperatori venenum parans, ex patibulo ſuſpenditur 54.50
Ruoruc Nordmannus Daniam occupat 24.10
Ruoruc pirata Doreſtadum occupat 21.20.
Rubertus Atrabatenſis hæreticus 243.40
Ruber aeris nimius 17.40.
Rudolfus Fuldenſis Presbyter & Monachus, Hiſtoriographus & poeta inſignis moritur 30.50
Rudolphus Rex in ipſa die unctionis ſuæ interficitur, Moguntia in ſeditione 135.30
Rudolfus Leodienſis Epiſcopus anno 1191. *obiit* 20.259
Rudolfus ab Imperatore fit Treuirorum Epiſcopus, anno 1184. 20.249
Rudolphus Palatinus Elector 422.25
Rudolfus Dux Sueuiæ 112.10. *interfici iubetur* 120.40. & 141.1. *in Regem Saxonum & Sueuorum eligitur* 134.50
Rudolphus Rex ex duplici vulnere obit 150.10
Rudolfus Dux Auſtraſiæ anno 1194. *moritur* 10.261
Ruochardus Moguntinenſis Archiepiſcopus 207.10
Ruodbertus Karli Regis Comes prælio perit 32.1.
Rutgangus Metenſ. Archiepiſc. 56.30. *inſtitutor monaſterii Laureſham. ibid.* & 58.1. *moritur* 58.30
Rutgangi Pontificis bene merita 58.30

S.

Sacramenti etymon 172.40
Sacramentum pietatis ſignum eſt unitatis & vinculum charitatis 162.10
Sacramentum & iuſiurandum dicitur 172.40
Sale ſapientia verbi notatur 215.30
Salemannus abbas XV. Laureshamenſis 71.10
Salomon Conſtantiæ Epiſc. moritur 50.20
Salutationis notatio 179.20.30
Samuel abbas V. Laureſham. 66.10
Sanctorum congregatio Sion vocatur 220.30
Sancta terra inuaſio, & ſanctæ crucis perditio anno 1187. 40.250
Sanguine cœlum pluit 37.30
Sanguis è terra ac de cœlo fluxit 6.40
Santhouen 66.40
Sarabata ſibi viuentes 132.30
Sarraceni à Carlo victi mari ſubmerguntur 2.50
Sarraceni cum templariis congredientes, capiuntur ex eis circiter centum 302.8
Sarraceni prælium committuntur cum Chriſtianis, & duo Reges ex eis occiduntur 285.10
Sarraceni Auennionem vrbem capiunt 2.30
Sarraceni cum Rege Abdirama Garonnam Burdigalemq́ perueniunt 2.20
Sarraceni Baſilicam S. Hilarii Pictauis incendunt 2.20
Sarracenorum & Francorum in Gothia prælium 8.1
Saxones cum Carlo ad Viſurgim flumium pacificantur 5.40
Saxones Widichindo tyranno Duce Francorum terminos ad Rhenum vſque ferro & igne deuaſtant 6.20
Saxones in Heſſis terminos Francorum deuaſtant 5.50
Saxones ſuper Adarna fluuium proſtrati 6.30
Saxones cum Nordmannis infeliciter pugnant 43.40
Saxones terram Bazoarionum deuaſtant 1.40
Saxones vbi primum cœpere baptiſari 6.20
Saxones quando primum ad Chriſtianam fidem ſe receperunt 6.10.20
Saxones Chriſtiani effecti Francorum ditioni ſubmittuntur 6.10
Saxones Adalgiſum & Gailonem Carli legatos occidunt 6.50
Saxones in Suntfeldt à Carolo ſubacti 8.10
Saxones Gryphonem cum fratre Pipino coniungere ſtudent 3.40
Saxonum victoria contra Henr. IV. Imp. 137.50
Scapulare quid 232.10
Sceptrum regale 445.50
Schiſma grauius idololatria 155.20. & *ratio ibid.* 221.10
Schiſma quando fiat 221.10
Schiſma inter Imperium & Eccleſiam 420.7
Schiſmatis etymon 155.30
Schiſmatis notatio 221.10. *eiusque ſectatores quid* *ibid.*
Sclagamarus contra Engilſcalcum & Willihelmum Duces Carlmanni prælia mouet 34.50

Sclaomir Dux Obodritorum conciliatur cum Godofredi filiis 13.1
Sclaomir Rex Obodritorum exilio damnatur 13.20. *reuocatur, moritur* 14.1.
Sclaui in Pannonia ſedentes à Bulgaris vaſtati 15.40
Sclaui ditioni Carolina ſubiiciuntur 7.30.
Sclaui, Behemi, atque Sorabi Thuringos prementes confunduntur 43.50
Scrutinia 185.20
Seditio Moguntinenſis 31.40
Seditio inter Francos & Saxones 39.10
Seditio Papæ inter Regis ſatellites & ciues 48.10.
Seditio Mogunt. 135.30. *ipſiusque cauſa & fundus* ibid.
Seliginſtat 63.40
Sergius abbas Caſsinienſis 195.30. *eius exitus* 224.30
Serpens in cœlo viſus 244.20.
Seruum ſeruorum Dei quis ſe primus nominauerit 178.1.228.10
Seuerian eſt terra inter Rutteniam & Vngariam poſita 30.253
Sextuplex Henrici IV. cum hoſtibus ſuis pugna 158.20. *alias quintuplex* 194.30
Sigefridus Moguntinus Epiſc. captus, vt eripitur 138.1.194.40
Sigefridus Epiſcopus Mogunt. captus Auguſtæ à Welfo Duce Bauariæ pecunia ſe redemit 220.1
Sigehardus abbas XLI. Laureshamenſis 96.20
Sigewuort inſula 67.30
Siggenheim, vel Seckenheim Laureshamenſi monaſterio donatur à Ludouico Imper. 65.40
Sigiburgum à Saxonibus obſeſſum, non autem expugnatum 6.10.
Sigifridus nepos Godofridi Regis Danorum, & Anulo nepos Herioldi de primatu altercantes ambo prælio pereunt 12.1.
Sigifridus Rex Nordmannorum baptiZatus, ad Eccleſiam & fidem Chriſti ſe confert. 45.40.
Signum crucis quid doceat 231.30
SinZich ad Rhenum 247.40
Siſinnius frater Taraſii Conſtatinopolitani Epiſcopi, prælio in Italia captus, à Carolo Conſtantinopolim remittitur 8.40
Swalkalden cum confinibus vicis & villis prædaincendioq; vaſtatur 138.1
Soldanus Babyloniæ munera mittit Romano Imp. 298.8
Solis eclipſis & Lunæ 12.10. & 50.13.20.18.1.19.10.42.30
Solsani Regis Perſarum nuncius Friderico Imp. adeſt 247.50
Sorabi & Siusli à fide deficiunt 38.20.
Sorabi domantur 22.10
Spira obſidetur 34.40
Standait 237.30
Stella circa Solem viſa interdiu 247.30
Stephanus Papa ex bello cum Longobardorum Rege Haiſtulfo geſto, ſaluus Duce, Hieronymo, Pipini fratre, Romam reuertitur 4.30
Stephanus Pontifex Maximus marino itinere miſsis legatis Pipinum obſidionem Romanam ab Haiſtulpho factam docet, ſimulque auxiliatrices manus eius inuocat 4.30
Stephanus Papa moritur 13.8
Stephanus Papa Pipinum in auxilium vocat contra Haiſtulphum Longobardorum Regem 4.20
Stephanus Papa ad Pipinum in Franciam venit 4.20
Stephanus Papa apud Pariſios Pipini duos filios Carlmannum & Carlum in Reges vngit 4.20
Strages Rentienſis 28.20
Stulta promiſsio exoſa Deo 174.30
Sturmi, Abbas Fuldenſis cœnobii, moritur 6.30
Sundaroldus Archiepiſc. Mogunt. interficitur 59.30
Syluerius Papa 199.40. *in exilio moritur* 200.10
Synodus generalis Leonenſis 239.40
Synodus Moguntinenſis tempore Henr. IV. in ſchiſmate 197.50.
Synodus Moguntinenſis 22.20.24.20
Synodus Wormatiæ habetur 32.10
Synodus in Mettis habetur 28.10
Synodus Coloniæ habetur 34.20

T.

TAbamuiZil Dux Obodritorum domatur 27.40
Taßilo Dux Baioariorum regno deponitur 7.20
Taßilo Dux Baioariæ apud Wormatiam Carlo ſubiicitur 6.40
Taßilo, Pipini ex Hilthrude ſorore prognatus nepos, Dux Baioariorum conſtituitur 3.40
Taßilo Pipini nepos ad Baioarios ſeſe confert 5.1
Tempeſtas ſæua Coloniæ 24.20
Tempeſtas ſtupenda 23.10.52.20

Templarius ordo ſublatus 407.18
Templum Laureſham. renouatur 92.1
Tenebræ dies horribiles 240.20
Terminus aut tempus electionis Pontificiæ 199.50
Teotricus Rex creatur 2.10
Terra in modum aggeris intumuit 14.10
Terræmotus ad S. Nazarium, Wormatiæ, Spiræ, & Lobadunis factus 17.10
Terræmotus Aquiſgrani 15.50
Terræmotu loca quædam Rheno finitima, item Galliæ & Germaniæ tremuerunt 9.30
Terræmotus per Italiam totam vehementiſſimus 9.30
Terræmotus in Wirtzborch 23.20. *in Moguntiaco* 24.40.26.50.32.10.34.10.36.20.44.40
Terræmotus 217.30
Terræmotus 241.30
Terræmotus magnus Coloniæ 292.11
Terræmotus palatii Aquenſis 14.20
Teſtamentum Carolinæ partitionis regni Francorum inter filios 10.20
Theodoricus Comes Hollandiæ moritur 274.31
Theodoricus Comes Cliuenſis moritur 244.20
Theſaurus Eccleſiæ Baſilicæ S. Bonefacii rapitur 23.1
Thiederichi duo Comites interfecti 197.20
Thietricus de Katalanburg 132.30
Thiodrochus abbas VII. Laureſham. 66.40
Thiota Pſeudoprophetiſſa 20.10
Thomas Cantuarienſ. Archiep. ab Henrico Anglorum Rege martyriſatur 244.1
Thraſco, Dux Obodritorum, dolo interficitur 11.10
Ticenum in Italia octies noctu tremuit 17.1
Tirſach Rex Græciæ à fratre ſuo cæcatur, & cum filio Alexio de regno eiicitur in exilium, anno 1195. 40.261
Tonitrua grandia 52.1
Trahchulfus Comes & Dux Sorabici limitis moritur 38.10
Traiectum, domus Theoderici 183.20
Tramites ardentes duo in aere viſi in conum concurrerunt 17.40
Tranſalbiani Saxones legatos Carlinos occidunt 8.30
Tranſalbiani Saxones cum mulieribus & natis in Franciam translati 10.1
Tranſalbiani Saxones à Francis vaſtantur 9.40
Tranſalbianos Carolus per Eburiſum legatum ſuum & Traſugonem Ducem Obodritorum 8.40
Translatio curiæ Romanæ 418.40
Treueris à Nordmannis ſuccenditur 44.50
Tripolis capta 396.37
Triumphus Arnolfi Imp. in expugnata Roma 52.50
Troia 10. ann obſeſſa, equi fraude & traditione mulieris capitur 436.30
Tudun, primas Hunnus cum ſuo populo apud Carlum baptizatur 8.20
Tudun Hunnus per legatos ſe & terram cum populo ſuam Carolo daturum, Chriſtianumque futurum promittit 8.10
Tumultus in epiſcopatu Colonienſi 20.250. *Modus reconciliationis inter Epiſcopum Colonienſem, Colonienſes, & Imperatorem quis* 10.252
Tuſſis hominum inaudita mortem intulit 245.1
Turonum Galliæ ciuitas à Nordmannis ſuccenditur 22.50
Tyrolis obſidio 437.10
Tyrſach vir probus & fortis fit Rex Græciæ 20.238. *à toto Senatu & populo eligitur ibid.* 20. *& ſeq.*

V.

V*Alentiniani Imp. corpus Anturnaco inuentum* 245.20
Varia Eccleſia conſecratur 76.1
Vaſalli Eccleſiæ Laureſh. 79.10
Vdalricus Abbas XXV. Laureshamenſ. 76.10
Vdo Treuerenſ. Archiepiſcop. in lecto mortuus inuenitur 131.1.238.50
Venetia Niciphoro Imp. à Carlo Imp. redditur 11.40
Verbum Dei non eſt alligatum 158.50. 173.30
Verbum Dei nulla virtute conuellitur 159.40. 173.30
Veritas quid 172.50
Verodunum Galliæ ciuitas diripitur 43.1
Vetus Roma ſedes Apoſtolici 155.40
Victor Papa obiit 240.30
Victoria inſignis Hludouici Regis nepotis de Nordmannis 44.30
Victoria & triumphus Friderici Imper. ſuper Mediolano 236.50
Vigilius Papa 200.10
Villa quadam pagi Nitenſis Aſgabrunni ſubita imbrium inundatione deletur 39.20
Villæ 23. in Saxonia igne cœleſti exardent 14.20
Vini penuria maxima 51.50

Vinum

Vinum Euchariſticum viſibiliter in ſanguinem conuerſum 113. 40
Virga Epiſcoporum paſtorales humiditate attingentium manus opplent 113. 30
Virnheim 68. 30
Vngari Italiam perdunt 55. 30
Vngari exploratores mittunt in Baioariam 55. 30
Vngari Baioariam igne ferroq́; infeſtant 55. 30
Vnitas peruerſos corroborat 209. 1
Vnſtrad, Elſtrad 149. 40
Vodo Comes Aurilianenſium, & Theodo, Abbas S. Martini Turonenſis bello cadunt 16. 40
Volleben, 7. principalia beneficia 88. 20
Volmarus iuſſu Papæ fit Epiſcop. Treuirenſis Anno 1184. 20. 249
Ex Voluntatis praua vitio vitiatur bonum 184. 40 231. 20
Voſegus ſaltus 58. 20
Vrbes aliquot Italicæ terræ motu conciderunt 9. 30

W.

WAlah Mettenſis Epiſcopus occiditur 45. 1
Waldimarus rex Danor. coronatur ab Imp. Frider. 239. 40
Waldrada concubina Hlutharii regis dimiſſa reuocatur 31. 50
Waltharius abbas 9. *Laureſham.* 67. 1
Wapharius Pipinum aduerſus ſe irritat 4. 50
Wapharius Aquitaniæ Dux Eccleſias Dei duriſſime moleſtat 4. 40
Wartberg caſtellum 146. 50
Waſcones, & Nauarri à Carlo ſubacti 6. 20
Waſcones à Pipino filio Hludouici victi 13. 30
Weinheim caſtrum reſtauratur 89. 10
Weinheim ad Nazarium quomodo venit 67. 172. 10
Weinſperg munitio 211. 40
Welfo dux Bauariæ 88. 20
Welpho minor dux obit 242. 30
Wenceslaus Imperator naſcitur 451. 38
Wenceslaus Rex Bohemiæ 340. 15
Wezelinus Magdeburg. Archiepiſc. in fuga occiditur 194. 40
Werinharius Comes honoribus ſuis priuatur 31. 15
Werinherus Merſiburg Epiſc. bello deſpoliatus nudus in patriam reuertitur 137. 1. 194. 40
Werinherus Pius, Abbas, 16 *Laureſh.* 72. 10
Werinherus 11. *Abbas* 16. *Laureſh.* 72. 10
Geroldus Abbas 18. *Laureſh.* 72. 20
Wernherus Archiepiſcopus Magdeburg. 108. 30
Wernherus Magdaburg. Epiſc. miſere occiditur 137. 138. 10
Wernero Magdeburg. Archiepiſc. puluis pigmentarius, contra multas ægritudines ſalubris ab Henrico IV. Imper. mittitur dono 113. 10
Wido Tyrannus Italiam vexat 51. 50
Wido Cremenſis Epiſc. Pontifex ordinatus Paſchalis dicitur 240. 30
Wigbertus, alias Clemens Papa 200. 1
Wigolsus Auguſtenſ. Epiſc. moritur 219. 30. 50
Wihingus Alemannus Epiſcop. reiicitur 55. 20
Wilhelmus Epiſc. Traiectenſis Tragicus obitus 130. 30
Wilhelmi Regis cædes & ſepultura 378. 50
Wilhelmus dux Pictauiæ 112. 40
Wilhelmus rex Angliæ 112. 130
Wilhelmus rex de Loeheslovv 105. 30
Willehelmus, Geronis comitis filius, captus, liberatur 137. 40
Willihelmus, filius Patruelis, Engelſchalchi, maieſtatis reus decollatur 51. 40
Williſvvinda mater Cancoris Comitis Rhenenſis, vidua Ruperti Comitis 56. 20
Wilsomarius Britto in domo propria occiſus 15. 1
Winfridus, Anglus, D. Catholicus Franciæ concionator conſtituitur 1. 50
Winigiſus à Grimaldo redditur ſuis 9. 50
Winigiſus dux Spoletanus à Grimaldo capitur 9. 40
Winthertus abbas 27. *Laureſh.* 80. 30
Wirceburg obſeſſa à rege Rudolpho 136. 1
Wirziburg caſtrum, & Eibſtat, ſedes Epiſcopales conſtituuntur 3. 30
Wiztrachi ducis ciuitas occupatur 24. 20
Wiſara fluuius 150. 40 *vbi conuentus habetur principum* ibid.
Wiſeloch & Steine cum publico mercatu S. Nazario traduntur 72. 1
Witla emporium à Normannis incenditur 17. 1
Witto Spoletanorum dux reus maieſtatis accuſatus ſuſcipitur à rege Carlo 48. 1
Witto Comes Tuſcianorum reus Maieſtatis accuſatur 46. 10
Witukind Saxo Attiniaci ad Carli fidem venit, vbi & baptizatus eſt 7. 10
Witzan dux Abrodritorum à Saxonibus occiditur 8. 10

Wormacenſe palatium incendio conſumitur 7.30
Wrotizlaus dux Bohemiæ ab Heur. IV. Imp. in auxilium vocatur 112.20

Z.

Zentobolchus puer, filius ducis Zuventobolchi cum ſuo populo captiuitate liberatur 55.1
Zuentibald contumeliam ſibi illatam à Carlmanno vlciſci nititur 35.10
Zuentibald pacem petit à Ludouico Imp. 38.50
Zuentibald Raſtici nepot Karlmanno deditur 33.30
Zuentibaldi nepotis Raſtici regnum vaſtatur 33.10
Zuentibaldus Raſtici nepos vinculis mancipatur 34.40 *liberatur* 35.1
Zundeboldus occiditur 68.10
Zuuentibaldi ducis Marauorum infinita exercitus multitudo in Pannonia ſæuientis 47.30
Zvventibaldi ducis Marauorum ſæua tyrannis 47.1
Zvventiboldus bello perit 55.20
Zvventiboldus, frater Ludovvici Imp. Rotpodo Treuerenſi Archiepiſc. baculo caput percutit 55.20

FINIS.

APPEN-

APPENDIX

FRAGMENTORVM QVORVNDAM NON ASPERNANDA: QVÆ SVPERIORIBVS EXCVSIS DEMVM NActi, hoc loco adiicere operæprecium cenſuimus, annotatis foliis Operis, ad quæ ſingula referenda ſunt.

DE LAVRISHAMENSIS COENOBII IN ALIVM STATVM CONuerſione, ſub Friderico II. Imp.

Referenda ad fol. 98.

Ex IOANNIS TRITHEMII Abbatis Chronico Spanheimenſi nondum edito.

Anno Dominicæ incarnationis MCCXXXII.

EODEM quoque anno Fridericus Imperator ſecundus principatum monaſterij noſtri ordinis non longe ab Heidelberga, quod dicitur Lauriſſa, cum omni honore, vaſallis miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus, iuribus, & pertinentijs ſuis, quem Abbas eiuſdem cœnobij ſemper hucuſque habuit, abſtulit ab eodem monaſterio, & donauit eum Sifrido Archiepiſcopo Moguntino, & Eccleſiæ eius, vt patet ex litteris quæ ſequuntur.

Principatus monaſterii Lors aufertur abbati.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Fridericus ſecundus, diuina fauente clementia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Ieruſalem & Siciliæ Rex. Romani Principis decus extollitur, & auguſta ſedes Imperii decoratur, cum principatus (in quibus conſiſtit & viget Imperium in ſua dignitate) congrua prouiſione reparat & conſeruat, & illos ad eorum reparationem & conſeruationem perſonas eligit & præponit, quæ cum prærogatiua commiſſarum ſibi animarum, cum ſuæ merito dignitatis, ſufficientes ad id & acceptæ fore cenſentur. Vniuerſis igitur Imperii fidelibus tam modernis quam poſteris volumus eſſe notum, quod nos conſiderantes tenuem ſtatum Eccleſiæ Lauriſſenſis, ab honore & nomine Principatus proceſſu temporis collabentem, vt non minus Imperio quam ſibi deficere videatur: attendentes inſuper quod per dilectum Principem noſtrum Sifridum venerabilem Archiepiſcopum Moguntinum, cuius grata ſeruitia quotidie Imperio præſtita noſtro conſpectus multa gratitudine ſe præſentat, & non per eandem ſedem Moguntinam, velut obſequioſam ſemper Imperio & noſtris honoribus efficacem, ſeruitium eiuſdem principatus Imperio debitum, quod propter eiuſdem Eccleſiæ impotentiam nobis hactenus eſt ſubtractum, integre potuerit exhiberi. Aſſiſtente nobis & appropinquante dilecto filio noſtro, Henrico illuſtri Rege Romanorum ſemper Auguſto, ſuper his prouidere volentes, vna cum deliberatione & conſilio Principum, de innata prouidentia & noſtra gratia maieſtatis, eundem principatum Eccleſiæ Lauriſſenſis cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus, iuribus & pertinentiis ſuis, ſicut ad nos & Imperium noſcitur pertinere, eidem Moguntinæ Eccleſiæ, dicto Moguntino Archiepiſcopo & ſuis ſucceſſoribus, imperiali authori-

Copia donationis.

tate in perpetuum donauimus & conceßimus, & nominatum Principem noſtrum venerabilem Archiepiſcopum Moguntinum præſentibus Principibus ſolenniter inueſtiuimus, vt eadem Eccleſia Moguntina, idem Archiepiſcopus Moguntinus, & ſucceſſores eius amodo principatum ipſum teneant & poßideant, & ad honorem noſtrum & Imperii illum foueant & conſeruent, ſaluo iure quod inde debetur Imperio: Præſentis priuilegii autoritate mandantes, quatenus nullus Princeps, Dux, Marchio, Comes, ſcultetus, aduocatus, miniſterialis, nulla perſona ſublimis vel humilis, Eccleſiaſtica ſeu mundana, contra præſentis donationis & conceßionis noſtræ paginam auſu temerario venire præſumat. Quod qui præſumpſerit, ſciat ſe præter indignationem noſtram (cui ſe nouerit ſubiacere) in ſuæ temeritatis vindictam, centum libras auri puri compoſiturum, quarum medietas curiæ noſtræ, & reliqua parti paſſa iniuriam perſoluetur. Ad huius itaq. donationis & conceßionis noſtræ memoriam & ſtabilem firmitatem præſens priuilegium fieri fecimus, aureo typario noſtræ maieſtatis impreſſo iußimus communiri. Cuius rei teſtes ſunt, B. patriarcha Aquilegienſis, & cæteri. Signum Domini Friderici II. Dei gratia inuictißimi Romani Imperatoris ſemper Auguſti Ieruſalem & Siciliæ regis, &c. Ego Sifridus Ratiſpon. Epiſcopus Imperialis aulæ Cancellarius, vice prædicti Sifridi Archiepiſc. Mogunt. in Germania Archicancellarii, recognoui. Acta hæc ſunt anno Dominicæ incarnationis MCCXXXII. *menſe Aprili, Indictione quinta imperante Domino noſtro Friderico II. Dei gratia inuictißimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto Ieruſalem & Siciliæ rege glorioſißimo, Anno Imperii eius* XII. *regni Ieruſalem* VII. *regni vero Siciliæ* XXXIV. *feliciter. Amen. Datum Aquilegiæ.*

Henricus Rex confirmat donationem patris.

Hanc donationem ſeu alienationem principatus à monaſterio Lauriſſenſi, tunc adhuc ordinis noſtri, per Fridericum Imperatorem factam Rex Henricus filius eius ſic confirmauit.

Copia confirmationis.

Henricus Romanorum rex, Dei gratia, ſemper Auguſtus, vniuerſis Imperii fidelibus, paginam hanc viſuris, gratiam ſuam & omne bonum. Regali munificentia cedit ad gloriam, ſi dignis extollitur honoribus, ſi rerum amplificat incrementis ſui cultores lateris, & ſuorum conſcios ſecretorum. Hinc enim deuotio pullulat in ſubiectis, & augetur numerus in deuotis, multiplicante munificentia per exemplum quicquid potuit per gratiam contuliſſe. Inde eſt quod notum eſſe volumus vniuerſis noſtris fidelibus, tam præſentibus quam futuris, quod conſtitutus in præſentia noſtra dilectus Princeps noſter Sifridus Archiepiſcopus Moguntinus, Celſitudini noſtræ ſupplicauit attente, donationem & conceßionem principatus Lauriſſenſis Eccleſiæ cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus, iuribus & pertinentiis ſuis à Domino & patre noſtro Friderico, inuictißimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, Ieruſalem & Siciliæ rege, nobis præſentibus & conſentientibus laudabiliter ſibi factam, & Eccleſiæ Moguntinæ, denuo ratam habere & conſeruare inuiolabiliter deberemus. Nos igitur attendentes grata exſequia quæ dicta Eccleſia Moguntina nobis & progenitoribus noſtris noſcitur impendiſſe, conſiderantes etiam ſeruitia debita Imperio, quæ per impotentiam Monaſterii memorati ei hactenus ſunt ſubtracta, per dictum Archiepiſcopum & ſucceſſores eius poſſe congrue exhiberi, conceßionem & donationem prædictam, tanquam de aſſenſu noſtro factam, ratam habentes, præſentis regalis paginæ ſenſimus edicto, quatenus nulla perſona, alta vel humilis, Eccleſiaſtica vel mundana ei auſu temerario contraire præſumat. Quod ſi quis attentauerit, præter indignationem, quam ex hoc incidet, quinquaginta libras auri ſe nouerit compoſiturum quarum medietatem curiæ noſtræ, alteram vero parti paſſæ iniuriam volumus applicari. Teſtes huius confirmationis noſtræ ſunt B. patriarcha Aquilegienſis. Datum apud Chindatum, Anno Domini MCCXXXII. *quinto Calendas Maii, Indictione 5.*

Archiepiſcopus dolo inducit monachos Lauriſſenſes vt Papæ ſcribant.

Huiuſmodi donatione Imperiali, ſimul & regali confirmatione principatus prædicti monaſterij Lauriſſenſis ſuſceptis, Sifridus Archiepiſcopus Moguntinus, quo ſibi & ſucceſſoribus ſuis eundem principatum perpetua firmitate ſtabiliret, Monachos ipſius cœnobij callida perſuaſione induxit, magna promittens, vt litteras ſummo Pontifici Gregorio nono dirigerent, & monaſterium ſuum vniri cum Eccleſia Moguntina poſtularent. Igitur Monachi de ſua expulſione nullam ſuſpicionem habentes, firmiter autem ſperantes ſe cum monaſterio ſuo per Archiepiſcopum in ſtatum priſtinum quantocyus reformandos, ita ſcripſerunt.

Copia litterarum.

Sanctißimo in Chriſto Patri ac Domino, D. Gregorio, ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ

ſummo

ſummo Pontifici, Decanus cum deuoto fratrum collegio quamuis paruo, & miniſterialium Eccleſiæ Lauriſſenſis, continuas orationes ad Chriſtum cum ſubiectione filiali. Ad Apoſtolatus veſtri gratiam referendum duximus, quod cum ad mandatum examen iudicum à ſede Apoſtolica delegatorum, Dominus Conradus, quondam Abbas noſter ſententialiter fuiſſet depoſitus, pro dilapidatione & aliis enormitatibus ſuis quas commiſerat: Nos ſentientes, tam dictæ Eccleſiæ noſtræ reformationem, in alio non poſſe conſiſtere, ſicut nec reuera potuit nec poteſt, memoratos iudices noſtros, de benignitate veſtra confiſi, de conſilio & conſenſu Principum, qui tunc Imperium gubernabant, petiuimus, Eccleſiæ Moguntinæ eandem Eccleſiam noſtram vniri, præſertim cum Eccleſia noſtra ſine adiutorio Eccleſiæ Moguntinæ (quæ hactenus nos fouit) non poſſet aliquatenus reſurgere, cum etiam iam dictam Eccleſiam noſtram in multis reformauerit, redimendo caſtrum ipſius Eccleſiæ prouide de manu fortiorum, in quo caſtro multa pars Eccleſiæ noſtræ conſiſtit, præterea multas alias poſſeſſiones eiuſdem Eccleſiæ noſtræ per potentiam ſuam recuperauit. Cum igitur pater pie & clemens, hoc deliberatione & prouidentia prudentium virorum factum eſſe ſit manifeſtum, ſanctitatis veſtræ pedibus prouoluti, humiliter & attente ſupplicamus, quatenus noſtram neceſſitatem vtiliter reſpicientes, factum noſtrum & vnionem noſtram circa ſæpe dictam Eccleſiam Moguntinam ratam habentes, autoritate & miſericordia ſedis Apoſtolicæ dignemini confirmare, &c.

Petunt cum Eccleſia Moguntina vniri.

Quibus quidem litteris Gregorius Papa ſuſceptis, Sifrido Archiepiſcopo Moguntino ſic in continenti pro hac cauſa reſcripſit, vt ſequitur.

Copia litterarum Papalium ad Archiepiſcopum Moguntinum. Bulla prima.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Archiepiſcopo Moguntino ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Inſinuantibus nobis dilectis filiis Decano & conuentu Lauriſſenſis Eccleſiæ & monaſteriis, innotuit, quod cum Abbas de Wernweiler*, ac eius collega, eidem monaſterio de mandato Apoſtolico viſitationis officium impendentes, Abbatem ipſius ab eius regimine amouiſſent, procurationem & defenſionem & reformationem ipſius, cum adeo in ſpiritualibus & temporalibus lapſum eſſet, quod vix poſſe reſurgere, niſi per tuum auxilium crederetur, tibi in cuius conſiſtit diœceſi commiſerunt: Tu vero eam circa reformationem ipſius ſolicitudinem impendiſti, quod præter alia grata commoda, quæ tua diligentia iam ſuſcepit, caſtrum quoddam non modica ſumma pecuniæ reuocaſti. Nos ergo prudentiam tuam ſuper hoc in Domino recommendantes, firmitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus circa commiſſam tibi procurationem, defenſionem & reformationem ipſius, ſicut laudabiliter incepiſti, inuigilans, ſic illud foueas, manu teneas, & defendas, quod per tuum ſtudium ad ſtatum debitum reducatur, & exinde recipere à Domino retributionem, & à nobis debeas commendari. Datum Peruſii IV. Nonas Maii, Pontificatus noſtri anno ſexto.*

His literis Apoſtolicis receptis Archiepiſcopus Sifridus Moguntinus non ſolum principatũ monaſterij Lauriſſenſis, dominia, caſtra, oppida, vaſallos & mãcipia, Eccleſiæ ſuę Moguntinę cum authoritate mancipauit, ſed vitam Monachorum ipſius cœnobij reformare ad obſeruantiam regularis diſciplinæ laborabat. Verum cum Monachi cernerent omnem ſibi libertatem ademptam, ipſumq́; monaſterium non ſibi ſed Eccleſiæ Moguntinæ cum omni honore & dominio relictum, ſero myſterium intelligentes, & non parum ſe circumuentos conſpicientes, doluerunt, ſeq; auxilio quorundam nobilium Archiepiſcopi mandatis cœperunt opponere. Quod cernens Sifridus priuatus Archiepiſcopus, impetrauit à ſummo Pontifice denuo fieri viſitationis & inquiſitionis officium per Epiſcopum Hildesheimenſem, qui viſitatione peracta Pontificem Romanum informauit, quod in Monachis ipſius Monaſterij, qui erant ordinis S. Benedicti, non eſſet aliqua ſpes emendationis, eo quod loci ſtatus nunquam poſſet reſurgere, niſi alterius ordinis introducerentur. Sunt autem qui dicant, ipſum Archiepiſcopum monachos ordinis S. Benedicti vehementer habuiſſe ſuſpectos, ne forte in futurum ſibi aſſignatum principatum dicti monaſterij, tanquam iniuſte ablatum, aut iure, aut potentia repeterent amicorum: & ob id omni laboraſſe ſtudio, vt expulſis Monachis loci alterius profeſſionis viri, qui dominia & principatum non curarent, reponerentur. Egit ergo modis quibus potuit apud ſedem Apoſtolicam quatenus expellerentur monachi S. Benedicti: & Ciſterrienſes (quibus principatum & dominia temporalia habere ſtatuta eorum non permittunt) in locum quantocius introducerentur. Vnde poſt biennium ſic Papa ſcripſit ad eundem Archiepiſcopum Moguntinum:

Archiepiſcopus & monachi diſcordare incipiunt.

Monachos S. Benedicti Archiepiſcopus ſuſpectos habuit.

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Archiepiſcopo Moguntino ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Secunda bulla, qua monachi iubentur expelli Lauriſſa.

: Lauriſſenſis monaſterii vinea, diutius exſpectata vt vuas faceret, ecce in medium dicitur produxiſſe labruſcas, dum monaſterium ipſum, in quo Mariæ officium per contemplationis ſpeciem florere conſueuerat, & in rerum affluentia temporalium Marthæ officioſa ſolicitudo vigebat, malitia inhabitantium faciente, adeo in vtroq; (venerabili fratre noſtro Hildesheimenſi Epiſcopo, cuius prouidentiæ ſuper hoc commiſimus inquiſitionem, referente) didicimus eſſe collapſum, quod loco Mariæ IeZabela, ac loco Marthæ prodigalitate ſuccedentibus nulla ſpes eſt vlterius, vt in ſuo poſſit ordine reformari. Monachi enim eiuſdem monaſterii exteriori & interiori nigredine denigrati, adeo ſe mundi delitiis inuoluerunt, ſubſtantiam monaſterii cum filio prodigo diſſipantes, quod eorum ficulnea immiſſis ſtercoribus diutius exſpectata, non ſolum fructibus, ſed etiam foliis dicitur aruiſſe: quod nihil aliud expetit & exſpectat niſi radices ficus fatuæ, quæ terram inutiliter occupant, abſcindantur. Sane ſicut medici periti, ſolertia, vulnera quæ fomentorum non ſentiunt medicinam, abſcindenda cenſentur, vt excluſa putredine vinum & oleum infundantur vulneribus, & tandem ſanetur ægrotus. Ne vero fideles, qui bona eidem Monaſterio contulerunt, orationum ſperantes ſuffragiis inibi habitantium releuari, ſpe præconcepta fruſtrentur: iuxta Epiſcopi præfati conſilium, quod ſuis nobis litteris innotuit, te qui loci Diœceſanus exſiſtis, decet & expedit, maxime cum tempus meſſis aduenerit, ZiZania monachorum exſiſtentium in eodem ſarculis correptionis euellere, ac triticum in horrea congregare. Compatiatur igitur tua fraternitas, quia & nos compatimur, Monaſterio ſic collapſo, & ad ipſum perſonaliter accedens, omnino virtutibus deſtitutum, Ciſtertienſem ordinem plantes in ipſo: vt ordo, de nigro conuerſus in album, purgetur vitiis, & virtutibus augeatur, & ſic in architriclini nuptiis aqua in vinum ſummi artificis operatione conuerſa, florem honoris & honeſtatis educet, & fructum boni operis non relinquet: ex quo ſpes fidelium reuiuiſcet, & irrigando tanti nominis & religionis de nouo plantata plantulam ſui roris dulcedine deuotius & libentius confouebunt. Si quos autem de Monachis inuenies, quos amor Ciſtertienſis ordinis accendat, illos ibidem retinere poteris, dum tamen de illis nulla opinio ſiniſtra apud bonos & graues facile oriatur. Alios vero per diuerſa loca ſui ordinis in tua diœceſi adeo caute diſponas, ne ouis morbida gregem commaculet; ſed deperdita potius reducatur ad caulas: prouiſurus attentius ne poſſeſſiones & bona, quæ idem monaſterium quondam noſcitur habuiſſe, à plantatione nouella aliquatenus excludantur.

Monachi S. Benedicti de Lauriſſa expelluntur.

His itaque litteris ſummi Pontificis acceptis Sifridus Archiepiſcopus omnes monachos S. Benedicti de præfato monaſterio Lauriſſenſi contra eorum voluntatem eiecit, & conuentum cum Abbate Ciſtertienſis ordinis iuxta mandatum Apoſtolicum introduxit. Quod factum in circuitu nobilibus non parum diſplicuit, licet obſiſtere tantæ anthoritati penitus nequirent. Introducti autem Monachi Ciſtertienſes, poſſeſſiones monaſterij, quæ relictæ fuerant, Archiepiſcopo tradente, præter vaſallos, miniſteriales, caſtra, oppida, prędia, quæ pertinebant ad honorem principatus, arripiunt, & fructus earum in ſuum vſum vnde viuerent conuertunt.

Ciſtertienſes introducuntur.

Interea Monachi priores grauiter dolentes ſe expulſos, & in ſuo monaſterio alterius ordinis profeſſores collocatos, ſtatuunt tantam iniuriam nullatenus eſſe ſine vltione ferendam. Conuenientes igitur quadam nocte, cum auxilio quorundam amicorum ſuorum, monaſterium ſuum ♣ violenter cum potentia intrant, Abbatem cum Monachis conuerſis & tota familia inuadentes eiiciunt, quoſdam capiunt, & locum abiurare compellunt, alios percutientes vulnerant, omneſque ſimul de monaſterio fugant.

Antiqui monachi nouos de Lauriſſa fugant.

Expulſi autem Monachi ordinis Ciſtertienſis querelam ad Archiepiſcopum Moguntinum deferunt, ſe manere in tantis periculis non poſſe profitentes. Interea Monachi priores monaſterium recuperatum poſſidentes, quæ ſibi vtiliora videbantur, inter amicos conſultant. Verum non poſt multum temporis cum Archiepiſcopum cum potentia venturum audiſſent, locum deſerentes non ſine ſpolijs ad tutiora ſeſe recipiunt: & quid agere velit Epiſcopus, latentes exſpectant. Itaq; Ciſtertienſis ordinis Monachi, qui expulſi fuerāt, perſuaſione Epiſcopi animati ad monaſterium Lauriſſenſis religionis ſunt reuerſi, & inceptum viuendi modum continuant. Et ecce non poſt multum temporis cum ſe Ciſtertienſes in Lauriſſa conſtituti iam crederent eſſe ſecuros: antiqui

antiqui

tiqui Monachi cum amicis ſuis nocte monaſterium cum potentia ingreſſi eos aggrediuntur, cædunt, percutiunt, & denuo expellunt, proteſtantes ſe omnes interempturos ſi denuo ad monaſterium Lauriſſenſe fuerint reuerſi. Vnde ab hac die non amplius Ciſtertienſes poterant induci, vt ad Lauriſſam manſuri inibi, reuerterentur. Vacat ergo aliquandiu cœnobium, dum nec iſti, nec illi tuto ſe in illo cernerent poſſe conſiſtere. Tandem Sifridus Archiepiſcopus negocium ad examen ſedis Apoſtolicæ, cui tum præerat Innocentius Papa IV. renunciat, à quo tale reſponſum per literas recepit ſuper ordinatione ipſius monaſterii Lauriſſenſis, vt ſequitur:

Ciſtertienſes iterum Lauriſſa pelluntur.

Ciſtertienſes nolunt redire Lauriſſam.

Lauriſſa vacua aliquandiu monachis.

Innocentius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Sifrido Archiepiſcopo Moguntino ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum (ſicut nobis exponere curauiſti) felicis recordationis Gregorius Papa, prædeceſſor noſter, intellecto, quod monaſterium Lauriſſenſe, ordinis S. Benedicti, Moguntinæ diœceſis, erat in ſpiritualibus & temporalibus non modicum diminutum propter malitiam inhabitantium, in eodem tibi dediſſet ſuis litteris in mandatis, vt Monachis prorſus ab eo amotis, illud de Ciſtertienſi ordine reformares; tu mandatorum ipſius diligens exſequutor, in eo conuentum Ciſtertienſem introduxiſti. Sed nonnulli perditionis filii, qui in reprobum ſenſum dati Dei filios eo ferociores perſequuntur, quo magis habentur diſſimiles actibus eorundem, prædictos Ciſtertienſes à præfato monaſterio ſemel & ſecundo per violentiam eiecerunt: ex quo monaſterio ipſo (non ſine iniuria Ieſu Chriſti) dato pene in vaſtitatem, penitus in eo laudis non reſonat vox diuina. Quia vero noſtræ ſolicitudinis dignoſcitur intereſſe in Eccleſiis, quarum vaſtitatem peruerſorum immanitas procurauit, feſtino remedio, ne pereant totaliter, ſuccurramus, inſtituendi in eodem monaſterio conuentum regularium, ſeu etiam Canonicos ſeculares, prout tua prouidentia magis loco & patriæ noluerit expedire, eis prioris conuentus redditibus aſſignatis, liberam tibi, authoritate præſentium, concedimus facultatem. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Datum Lugduni, tertio Nonas Maii, Pontificatus noſtri anno II.

Papa permittit Archiepiſcopo vt collocet Lauriſſam quos vult monachos.

Narrat binam expulſionem Ciſtertienſium.

Harum authoritate literatum præmunitus Archiepiſcopus Moguntinus Præmonſtratenſes de monaſterio omnium ſanctorum, Argentinenſis diœceſis, aſſumpſit, & conuentum in præfato cœnobio inſtituit, præficiens eis non Abbatem, ſed Præpoſitum, præfecitq; poſt eum Priorem, ſecundum illius ordinis conſuetudinem. Hanc autem inſtitutionem Præmonſtratenſis ordinis in ſæpedicto monaſterio Lauriſſenſi litteris ſuis confirmauit, quarum Datum eſt Anno Domini MCCXLVIII. ſexto Idus Ianuarii, Pontificatus ſui anno XVIII. quæ quoniam nimis ſunt prolixæ, nec propoſito noſtro conducunt, copiam earum rationabiliter obmiſimus. Intoducti autem Præmonſtratenſes in Lauriſſam, ad inſtantiam Archiepiſcopi renunciauerunt omni iuri principatus dicti monaſterii, vt patet in his literis:

Præmonſtratenſes Lauriſſam introducuntur.

Vniuerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quam futuris: Præpoſitus & Conuentus monaſterii Lauriſſenſis, Præmonſtratenſis ordinis, Moguntinenſis diœceſis, deuotas orationes in Chriſto. Quoniam venerabilis Pater Dominus Sifridus Moguntinæ ſedis Archiepiſcopus, de conſilio & conſenſu Capituli Moguntini, authoritate Apoſtolica nos inſtituit in monaſterio Lauriſſenſi aſſignatis nobis prouentibus competentibus & honeſtis, quibus & contenti ſumus; videlicet prioris conuentus redditibus vniuerſis & officiorum eiuſdem. Ratione inſtitutionis huiuſmodi, ac ideo quia locus noſter in diœceſi Moguntina conſiſtit, nos, & locum noſtrum ſubiicimus, & ſubiectos recognoſcimus Eccleſiæ Moguntinæ, dicto Domino Archiepiſcopo & ſuis ſucceſſoribus vniuerſis, iuxta quod inſtitutionis noſtræ priuilegio continetur. Porro cum Imperialis authoritas, pariter & Regalis de conſilio & aſſenſu Principum, Lauriſſenſis Eccleſiæ principatum cum omni honore, vaſallis, miniſterialibus, caſtris, oppidis, prouentibus, iuribus & pertinentiis ſuis, Eccleſiæ Moguntinæ ex certis & legitimis cauſſis duxerit vniendum, ſecundum in Imperiali & Regali priuilegiis proſpexerimus contineri: Nos in principatu ipſo & cunctis pertinentiis recognoſcimus Eccleſiam Moguntinam, Dominum Sifridum Archiepiſcopum & ſucceſſores eiuſdem, ius firmum & ſtabile obtinere, & ſuper his nunquam mouebimus, vel alii ſucceſſores noſtri mouebunt aliquatenus quæſtionem. Sin autem ex inſtitutione noſtra, ratione monaſterii Lauriſſenſis, nobis vel ſucceſſoribus noſtris

Præpoſitus & conuentus Lauriſſenſis recognoſcunt ſe ſubiectos Eccleſiæ Moguntinæ, & principatui renunciant.

in principatu lapſo vel præſcriptis bonis & iuribus attinentibus Abbatia eſſet iuris aliquid acquiſitum, illi renunciamus, & damus & concedimus id eidem Eccleſiæ Moguntinæ Archiepiſcopis, qui cum tempore fuerint, obtinẽdum, cum ad reformandum & manutenendum principatum eundem in ſuis iuribus & honore ſimus penitus impotentes, noſque talia poſſidere ordinis noſtri prohibeant inſtituta. In cuius facti memoriam & perpetuam firmitatem præſentes literas conſcribi fecimus, & Eccleſiarum S. Petri & S. Stephani Moguntinenſium, noſtroque & de omnibus ſanctis Argentinenſis diœceſis ſigillorum munimine roborari. Actum Moguntiæ, anno Domini MCCXLVIII.

Et ſic nobilis illa Lauriſſenſis monaſterii quondam famoſa & potentiſſima Abbatia ſacro Ordini noſtro ablata, in manus aliorum data eſt & principatus eius minus iuſte (vt multis viſum fuit) Moguntinæ Eccleſiæ mancipatus: cum bene fuiſſent inuenti noſtri ordinis viri prudentes & religioſi, nobiles ac potentes, qui ipſum cœnobium in vtroque ſtatu reformaſſent. Hoc monaſterium Dux Bauariæ Taſſilo, tempore Caroli Imperatoris Magni, circa annum Domini CCLXX. conſtruxit, ac magnifice dotauit, in quo & poſtea monachus factus, cum Theodone filio ſuo in magna religione vitam finiuit.

Qui fundauerit Lauriſſam.

Nunc autem poſtquam excidium Lauriſſenſis cœnobii lamentabile deſcripſimus, quod in ſedecim annis peractum eſt, ad noſtrum propoſitum nobis eſt redeundum. *Hæc Trithemius.*

TAGENONIS DECANI PATAVIENSIS, DESCRIPTIO EXPEDITIONIS ASIATICÆ TVRGAS FRIDERICI Imp.

De hoc auctore vide Auentin. lib. 7. fol. 523.

Inſerta de eadem Dietpoldi Pataujenſis Epiſcopi ad Luipoldum Auſtriæ Ducem epiſtola: & aliis.

Refer ad fol. 254. ſup.

ANNO Chriſti MCLXXXIX. Fridericus Imperator Ratiſbonam intrauit, ibi cum XVII. Epiſcopis & omnibus Principibus maximum concilium celebrauit, totam Quadrageſimam & Paſcha ibi manſit. Poſt Paſchæ dies tranſactos (quod euenerat V. Id. Apr.) ex Ratiſpona mouit, nauali itinere Batauiam deſcendit, cum eo filius eius Fridericus Dux Alemaniæ, Bertoldus Dux Meraniæ ex Bauaria de caſtro Andechs natus, Hermannus Marchio Badenſis, Epiſcopi Herbipolenſis, Monaſterienſis, Dietpoldus Bathauenſis, Oſſeburgenſis, Miſſenenſis, cum multis regni Comitibus, cum magna multitudine populi per Vngariam & Græciam iter ſuum direxerunt. In prima die Rogationum, hoc eſt, in Idibus Maii, Epiſcopus Bathauenſis Dietpoldus, cum quibuſdam fratribus ſuis canonicis, huic vitę ac labori Imperatoris ſtrenue ſe coniunxit. Eodem anno miſit dominus Epiſcopus iam dictus litteras de Græcia, quarum exemplum hoc eſt.

DIETPOLDVS Dei gratia Bathauenſis* Eccleſiæ humilis miniſter, dilecto amico ſuo Luipoldo Illuſtri Duci Auſtriæ ſalutem & ſincerum amorem. Sicut iucunda & dulcia cordis noſtri vobis deſideramus communicare, ſic ea quæ minus proſpere exercitui noſtro ſucceſſerunt induſtriæ veſtræ duximus ſignificãda. Scire itaque velitis, quod IV. Kal. Iunii Bulgariam intrauimus, maximas à Bulgaris ſuſtinuimus aduerſitates, multos ex noſtris iaculis ſauciarunt, nos quoſcunque ex illis deprehendimus laqueo ſuſpendimus.

** Paſſauienſis.*

X. Kal.

X. Kal. Auguſt. venimus ad ciuitatem Niſſeam, ibi magnus Comes Seruiæ cum magno apparatu obuiam nobis venit, quem dominus Imperator honeſte excepit, & multa cum eo pertractans honeſta ei donaria dedit, ſicut & ipſe magna ab eo recepit. Similiter omnes Principes à prædicto Comite vino, medone, & animalibus multum honorati fuerunt.

III. Kal. Auguſti inde tranſiuimus ad primam clauſuram, maximam ibi rerum iacturam ſuſtinuimus. Quidam honeſtus miles de Hals ibi occiſus fuit, maior pars exercitus in illis partibus ægrotare cœpit, quidam tertiana, alii quartana, quidam dyſenteria laborauerunt. Pridie Non. Auguſti ad ſecundam clauſuram venimus, quæ lapidibus, lignis, loci natura multum munita fuit, ibi magnam prædonum, & latronum turbam collectam offendimus, ſicut Dux Brunduſii qui nos fraudulenter præceſſerat, ordinauit. Illi ſocietatem Ducis Sueuiæ, qui primam tenebat aciem, multum moleſtauerunt: deinde aciem noſtram & Ducis Meraniæ, quæ media fuit, inuadentes quoſdam vulnerauerunt, rebus eorum ex magna parte ſublatis. Circa horam vero veſpertinam nos cum duce Meraniæ extremos ſocietatis cuſtodientes, vix cum LI. loricis proceſſimus, ſed ſubito duo filii Comitis eiuſdem prouinciæ cum centum ſociis nos viriliter & audacter inuaſerunt, nobiſcum diu iaculis & gladiis pugnauerunt, & nos Deo auxiliante ipſos in fugam vertimus, ita vt plus quam XL. vulnerati in abditis latitarent, & nos ex eis XXIV. ad caudas equorum ligatos ad caſtra noſtra traximus, & eos ibidem pedibus ſuſpendimus. Apud Straliten. III. Id. Auguſti nullum fere hominem inuenimus Præcepto ducis Brunduſii homines illius prouinciæ montana conſcenderant, & victualia ſecum detulerant, ibi exercitus noſter propter penuriam vini valde cœpit debilitari.

XVII. Kal. Septemb. ad tertiam clauſuram deuenimus, quæ ita munita fuit, vt difficilem nobis minaretur tranſitum, nihil aduerſitatis iniunctum nobis eſt, exploratores Ducis Sueuiæ plus quam D. armatos Græcos ibi viderant. Græci viſis Imperatoris noſtri militibus, & ducis Sueuorum filii ipſius, continuo in fugam verſi ſunt, in illo loco debilitas exercitus ex nimia abundantia panis, vini, nouorum fructuum optime recreata fuit, ibi ſocietas domini Imperatoris nobis iuncta fuit. Apud Cireuicen * quidam Comes Vngariæ nomine Lectophorus, qui in legatione domini Imperatoris Conſtantinopolin præceſſerat, cum Legato Regis Græcorum ad nos reuerſus eſt.

XII. kal. Septembr. Rex Græcorum ſuperbè & arroganter, *Angelum Dei, & Originem noſtræ fidei, & Romanum Imperatorem* ſe nominans, domino noſtro Imperatori gratiam ſuam mandauit, dicens relatione Regum Franciæ & Angliæ, & Ducis Brunduſii ſe accepiſſe, quod noſter Dominus ea intentione Græciam intraſſet, vt extirpatis & extinctis Græcis regnum illud in poteſtatem filii ſui Ducis Sueuiæ transfundat. Præterea dixit Græcorum Rex, amicitiam quam inter dominum Imperatorem & magnum Comitem conflatam audierit, ſibi valde grauem & ſuſpectam eſſe: addidit deinde, ſi Fridericus Imperator noſter obſides pro voluntate Græci de exercitu mitteret, tranſitum per brachium ſine ſinum S. Georgii daturum, ſicut iuratum fuit, & forum conceſſurum. Vltimo Græci poſtulabant medietatem terræ Sarracenorum, quam noſter exercitus caperet. Iſtis auditis dominus Imperator & Principes, tametſi commoti erant, tamen pro tempore & loco blande & ſapienter reſponderunt, dicentes: *Quando nuncios ſuos rehaberent, qui rebus ſpoliati eo tempore ad inſultationem & deriſionem nunciorum Saladini turpiter & inhumane tractati, ſqualoribus carcerum mancipati Conſtantinopoli cruciarentur, ſe ſecundum honorem Dei & Imperii ad voluntatem Græciæ Regis benignos poſſe inueniri.*

Inde procedimus & VIII. kal. Septemb. ad ciuitatem Philippopolin venimus, vacuam hominibus, ſed plenam vino & frumento, aliiſque diuitiis. Eadem tempeſtate IV. kal. Septemb. frater Regis Græcorum cum magno exercitu ad ſex milliaria à nobis cōſedit. Ad hunc noſtri quodam die minus prouide accedentes, tamen in fugam Græcos verterunt, ita vt in poſterum his regionibus & locis nunquam amplius Græci apparerent. Poſtea Rex Græcorum & frater eius cum ex-

ercitu ſemper nobis infeſti nos circumuenire tentabant, diu nos detinuerunt, tamen per gratiam Dei multo labore, multoque ingenio nuncios noſtros ſeminudos recepimus, & tunc primum Rex Græcus nobis tranſitum hyemali tempore promiſit, ſi obſides ei daremus, vt pax terræ obſeruaretur, & alia, ſicut apud Nurenberg iuratum fuerat. Dominus Imperator videns hæc omnia fraudulenter fieri, nequaquam acquieſcere voluit, eo quod nuncii ſui valde inhumane & inhoneſte tractati fuerant: & nulla ratione ſe & exercitum ſanctæ peregrinationis iniquis Græcorum iuramentis committere voluit: & ſicut prius humiliter (vt reciperet nuncios ſuos) locutus fuit, ita receptis nunciis imperiali more dixit: *Si rex Græcorum filium ſuum, & fratrem ſuum, & auunculum ſuum* (in quo conſilium ſuum & totius Græciæ pendet) *& Cancellarium, & Marſchalcum, & Dapiferum ſuum nobis obſides dabit, vt cum pace & ſecuritate, & bono foro per terram & brachium atque mare S. Georgii tranſitum præbere velit, ipſe viciſſim quoſcunque de exercitu noſtro elegerit, iurare faciam, nos nulla mala intentione nec regni ambitione Græciam adiiſſe.* Quid ad hoc Rex Græcorum reſponſurus ſit, adhuc ignoramus. Quantum vero gaudium ea die, qua nuncios noſtros recepimus, apud nos fuerit, vobis vix explicare poſſumus, plus quam 3000. electiſſimorum militum cum lanceis & ſcutis, equos in gyrum vertentes crebro, ſex pene milliaria noſtris nunciis occurrerunt, ita vt Cancellarius Græcorum & alii Græcorum optimates multum terrerentur, timebant inſidias ſibi paratas fuiſſe. Quod cum audiſſet Dux Sueuiæ & alii proceres, ſtatim depoſitis ſcutis Græcos benigne exceperunt, dicebant talem eſſe conſuetudinem Teutonicorum, & factum fuiſſe ad lætitiam & honorem excipiendorum, & gloriam Græcorum. Deinde nunciis Græcorum in hoſpitiis collocatis nuncii noſtri ad Imperatorem vſque magno tripudio deducuntur, quibuſdam cantantibus, *Aduениſtis deſiderabiles*, & etiam quibuſdam clamātibus, *Hutte iſt herre din tach*. Dominus vero Imperator de domo ſua exiens in amplexus Epiſcopi & Comitis irruit, cum multis lachrymis eos ſuſcepit, dicens: *Gratias ago Deo, quia filii mei mortui fuerant, & reuixerunt: perierant & inuenti ſunt.* Sequenti vero die Epiſcopus lachrymabiliter ærumnas captiuitatis ſuæ Principibus expoſuit, ita quod & ipſi lachrymas commouerentur. Nuncii vero Græcorum Legationem ſuam peregerunt, & dominus Imperator (ſicut ſupra dictum eſt) breuiter eis reſpondit, ſe nihil aliud velle quam ſupradictos obſides. Quamobrem Græci valde perturbati & pauefacti fuerunt. Quia autem Rex Græcorum in literis, quas ter Domino Imperatori miſit, nomen huius tacuit, nec ipſum Imperatorem vocauit, in præſentia Græcorum & noſtrorum Principum, Fridericus Imperiali fretus habitu & lingua dixit: *Non poſſumus ſatis mirari, & indignum valde gerimus, quod frater noſter nomen noſtrum, quod multis Regibus & Principibus & Prouinciis notum eſt (quod Fridericus eſt) in literis ſuis ponere non conſueuit. Anteceſſor vero ipſius piæ recordationis Emanuel, & quando inimici eramus, nomen noſtrum expreſſe poſuit in literis ſuis, nec in aliquo dignitatibus noſtræ maieſtatis derogauit, quod & nos viciſſim erga eundem fecimus. Siquidem Carolus victoria felix præceſſor noſter diuæ memoriæ monarchiam vrbis Romæ obtinuit, & plus quam 500. annis ſine interruptione ad tempora noſtra vſque deriuata eſt, & nos authore Deo & Principum libera electione, celſitudine Sacri Romani Imperii iam ferme triginta octo annis poteſtatiue gloriamur. In vrbe enim Roma (quæ domina & caput orbis dicitur) coronam & Imperium totius Chriſtianitatis de altari B. Petri Apoſtolorum principis accepimus, ab Hadriano Papa ſucceſſore Petri ſolenniter uncti oleo exultationis præ participibus noſtris ſumus, & nomen noſtrum celebre & glorioſum in ea habetur. Hæc idcirco diximus, ſi forſitan dominus noſter nomen & dignitatem veſtram ignorat. Nos de cætero (vt ſciatis) litteras eius non recipiemus, niſi ſolennitas nominis & maieſtatis noſtræ expreſſe in iis contineatur. Nos enim eum ſuo nomine appellauimus & appellamus. Dominus veſter ſanctum ſe appellat, mirabilis eſt ſanctitas, quæ ſanctos viros, honeſtos, religioſos, benigne, vtpote fideles nuncios in oſcula pacis exceptos, in quorum ore non eſt inuentum mendacium, nec iniquitas, ſubito conſueuit incarcerare, & fame ac nuditate vſque ad mortem mactrare. Longe faciat à nobis Deus talem ſanctitatem.* Iſtis auditis

Græci

Græci receſſerunt. Quid plura? tota Macedonia & Thracia vſque ad muros Conſtantinopolis nobis ſubiecta eſt, & ad voluntatem noſtram ſeruit, vrbes & caſtella in manu noſtra ſunt. Armeni fideles noſtri ſunt, dominus noſter Imperator apud Philippopolin intendit hyemare, Dux Sueuiæ Vereæ*. Exercitus in tres locos ſe recepit. Græci Hæreticos nos appellant, Clerici & Monachi dictis & factis, maxime nos perſequuntur: bonis omnibus abundamus, commilitones noſtri omnes adhuc ſani & incolumes ſunt.

* Berrœa.

Tertio Kal. Octobr. in maximo fœtore fuerunt peregrini noſtri propter innumerabilia cadauera apud Philippopolin.

Nonis Nouembribus Dominus Imperator receſſit à Philippopoli, & iuit Hadrianopolin, qui apud Philippopolin remanſerunt in maxima abundantia rerum venalium eſſe cœperunt. Exercitus itaque Friderici plenus integer & ſalubris (Clementia Dei) euaſit perfidiam Græcorum, qui promiſſa non ſeruarunt, velut ſperatum & promiſſum fuerat. Quod ſanctus Imperator & Principes videntes, Nicopolim, Argonopolin,* cæteras Metropolitanas vrbes fugatis ciuibus potenter ingreſſi ſunt, debellatis quoque quibuſdam caſtris, præcipue Demotege (quod fuit egregium caſtrum) circa maritima innumerabiles ciuitates debellarunt, quouſque coactus Græcus Rex DCCCC. obſides dedit. Hadrianopoli Imperator Fridericus hyemauit, vnde has literas in Germaniam miſit:

* Andronopolin.

FRIDERICVS *Dei gratia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus, dilecto conſanguineo Luipoldo Duci Auſtriæ gratiam ſuam & omne bonum. Significandum duximus dilectioni Tuæ, quod frater noſter Conſtantinopolitanus, iure nudatus fraterno, vniuerſa quæ à Cancellario ſuo apud Nurenberg præſentibus Imperii Principibus de ſecuro tranſitu noſtro, foro atque concambio noſcuntur iurata, prima fronte infregit, inſuper & Legatos noſtros Monaſterienſem Epiſcopum, Comitem Rupertum Marquardum Camerarium noſtrum, cum vniuerſo ipſorum Comitatu (quos viuifica crucis pro pacifico tranſitu noſtro & pace confirmanda deſtinaueramus) captiuauit, atque ignominioſe in carcerem detruſit. Tandem autem poſt multas legationes in hyemis aſperitatem tranſitum noſtrum doloſe producens, prædictos legatos noſtros, quaſi rebus bene geſtis in feſto Simonis & Iudæ noſtræ remiſit Excellentiæ; iterato forum bonum & concambium conſuetum, atque nauium abundantiam nobis pollicens. Verum quod vſtus timet vri, verbis & iuramentis Græcorum de cætero nullam poſſumus adhibere fidem, ſed hyemalem declinantes inclementiam Philippopoli atque Hadrianopoli tendimus hyemare, opportuno tempore verſus* Conſtantinopolin *tranſituri. Itaque quamuis copioſo gaudeamus exercitu, in orationibus tamen ad diuinum eſt recurrendum præſidium. Ea propter tuam rogantes commonemus dilectionem, quatenus orationibus pia deuotionis ſtudio nos vnà cum crucis exercitu velis commendare Deo. Ad hac T. prudentiam rogamus, vt litteras quas Papæ dirigimus, ad ipſum tua induſtria & labore perueniant, quia per te competentius, quam per alium id poterit ordinari.*

Sibylla regina Hieruſalem hanc epiſtolam Friderico Imp. mittit.

Domino ſuo venerabili, atque illuſtriſſimo Friderico Dei gratia Rom. Imp. *victorioſiſſimo atque S. crucis triumphatori amiciſſimo, Sibylla Regina quondam Hieroſolymitana, ſua humillima, propter nomen Dei magnum humiliata. Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos. Ego humillima ancilla veſtra (vt præfata ſum) totius vrbis dolorem, & ſanctorum Chriſtianorum opprobrium* Celſitudinis *veſtræ maxima Excellentiæ ſignificare compellor.* Imperator *enim* Conſtantinopolitanus *Eccleſiæ Dei perſecutor, aduerſus nomen domini noſtri* Ieſu Chriſti *cum Saladino ſeductore & ſancti nominis extinctore coniurationem iniit. Hoc ſiquidem notum facio, quod ſine lachrymis dicere nequeo. Saladinus hoſtis* Chriſti, *præfatus* Imperatori *Græco & ſancti nominis perſecutori, ad prauam concordiam & reconciliationem faciendam multa munera terrenis valde placentia præmiſit, ad necem & deſtructionem* Chriſtianorum *nomen* Dei *exaltare volentium* DC. *modiorum farina intoxicata, adiunxit vas maximum vini plenum toxico ad malum efficaciſſimo, quod venenum cum ipſe probare intenderet de malis efficacis, vocauit hominem qui pyxide aperta ſolo odore interfectus eſt. Aliud quoque cum cæteris* dominomeo dicere compellor. Quia præfatus* Imperator *ad malorum cumulum & aggregationẽ deſtructionis* Chriſtianorum, *nec triticũ nec alia neceſſaria ad victũ*

* cœteris.

Hieroſolymorum de terra ſua tranſportari permittit. Vnde quoque triticum, quod ab ipſo & alüs circumuenire poteſt, in ciuitate Conſtantinopolitana intercluditur. Tandem velut in fine lachrymoſa epiſtola hoc vobis fideliter dico, quod huic latori præſentium fideliſſimo credere debetis. Ipſe enim quæ propriis oculis vidit, & auribus audiuit, teſtatur. Inde eſt quod Magnificentiam veſtram rogo humiliato capite vſque ad terram, & flexis genubus, vt nuncüs Imperatoris Græci (ſicut caput mundi eſtis, & murus pro domo Iſrael) nunquam credatis. Hucuſque Epiſtola Sibyllæ.

Anno Chriſti MCXC. pars illa exercitus noſtri quæ hyemauerat apud Philippopolin, ſecuta eſt dominum Imperatorem Hadrianopolin verſus 18. Kalen. Febr. conuenit Conſtantinam ea die, qua cantabatur, *Circumdederunt me gemitus mortis*, hoc eſt 12. Kal Febr. venit ad Imperatorem Hadrianopolim 8. Id. Febr.

XVI. Kal. Martii venit nuncius Imperatoris Græcorum, ferens finalem & præciſam pacis compoſitionem cum domino noſtro Imperatore.

XIII. Kal. Martii venerunt nuncii Soldani Turcorum & filii eius ad dominum Imperatorem apud Hadrianopolin morãtem, bonam portantes legationem.

VI. Kal. Martii habuerunt peregrini noſtri ventum intolerabilem, & frigus aſperrimum apud Hadrianopolin, inde tunc miſſi nuncii, qui explorarent ſecuritatem tranſitus ad ſinum maris S. Georgii Helleſpontum antiqui vocant.

III. Kal. Martii venerunt Imperatori obſides Græcorum, quos poſtularat Fridericus Imperator.

Kal. Mart. Dux Sueuiæ exiuit Hadrianopoli cum ſuo agmine, ſequenti die dominus Imp. cum ſuo exercitu IV. Non. Martii tranſierunt Rima * flumen cum magno labore, & eo die cantabatur *Lætare Hieruſalem*.

VIII. Id. Mar. audita ſunt tonitrua horribilia, & imbres inſoliti ruentes fecerunt viam laborioſam hominibus & equis.

XV. Kal. Apr. in die Palmarum fuimus in fletu & triſtitia magna, quia equi penuria pabuli laborabant. In cœna domini obiit Ainbicus de Haganaue, ſepultus apud Abruſiam. Inde venimus Calliopolin ad traiectum freti. Græcus Imp. gratis nauigium coactus miſit, naues MD. galeas XXVII. miſit. Septem diebus traducti ſumus per brachium D. Georgii, omnes incolumes, vna cum Imperatore noſtro, ne vnus quidem periit. Inde Legati Soldani Turcorum Regis Iconium reuerſi.

X. Kal. Apr. in Paraſceue transfretauit ſinum dux Sueuiæ primus cum ſuo agmine. VII. Kal. Apr. tranſiuit dominus Dietpoldus Epiſcopus Bathanenſis, & Dux Meraniæ, cum ſocietate ſua, & primas partes Romaniæ intrauerunt. V. Kalen. Apr. quod erat quarta feria, tranſiuit dominus Imperator poſt tranſitum omnium peregrinorum.

* Saumis. IV. Kal. Apr. relictis bigis & quadrigis iter cum Sagmis * aggreſſi ſumus, & per duos dies valde laborioſam & penurioſam viam habuimus. Tertia die intrauimus vallem quandum, vbi homines vino & cibariis, & equi gramine optime reficiebantur.

IV. Non. Apr. tranſiuimus Digam fluulum, ſequenti die Anelonicam fluuium cum magno labore & rerum iactura, lutoſam & valloſam viam habuimus.

VII. Id. Apr. intrauimus ſtratam quæ venit de Conſtantinopoli, & Tragonium & Iconium tendit. Tunc tranſituri per quædam deſerta Romaniæ præparauimus equis & hominibus neceſſaria ad ſeptem dies. V. Id. Apr. * intrauimus vallem Aſcaratanã. ibi exercitus ex maxima parte cœpit murmurare propter forum.

XVIII. Kal. Maii venimus ad caſtellum Coloniqra, quod vacuum inuenimus, inde Thyatyram venimus, cuius fit mentio in Apocalypſi.

XI. Kalend. Maii venimus Philadelphiam, inde quendam montem tranſiuimus maximo labore. Equi ex maxima parte defecerant, & omnia nobis neceſſaria præter panem nobis conſumpta erant. Inde minorem Tripolin venimus, inde Hierapolin, vbi paſſus ſanctus Philippus Apoſtolus, venimus. Ipſa erat deſerta à Turcis ob metum noſtrum. Ibi flumen (quod Mæander minor vocabatur) traiecimus, & Turcorum ditionem intrauimus, qui omni humani-

manitate & hilari vultu nos exceperunt, forum pro poſſe noſtro exercitui adminiſtrarunt. Tunc acceſſimus ad campos Laodiceæ, quæ ſita eſt in pede cuiuſdam montis altiſſimi, vltra quem Epheſus eſt, bonum hic forum habuimus. Dicebatur Rex Francorum Ludouicus ibi deuictus fuiſſe à Turcis, & Dominus Otho Friſingenſis Epiſcopus in expeditione Conradi regis. Inde intrauimus deſertiſſima loca Turciæ, deſcendentes iuxta lacum Salinarum in terra horrorum & ſalſuginis: ibidem inuenimus greges ouium, caprarum, agnorum & hœdorum, boum, equorum, camelorum, aſinorum circiter 5000. Quæ omnia fuerunt agreſtium Turcorum, qui in aduentu noſtro exterriti relictis tentorijs & filtris * montana profugi aſcenderant. Sed quia arbitrabamnr Turcos nobis pacificos & amicos eſſe, nihil eorum, quæ nobis deſiderabilia & neceſſaria erant, attigimus. Nocte illa in capite loci nec gramen, nec herbas, nec frondes inuenimus. Sequenti mane inuenerunt nos mille mala ſeculis inaudita. Nam Soldanus rex regionis illius miſit non paucas copias contra nos, Turci equites & pedites ſine intermiſſione quotidie nobis inſidiando, more canum circumlatrando, iaculis & incurſitationibus nos vexarunt fatigaruntque.

Kalen. Maij remiſit Dominus indignationem, quæ peccatis noſtris exigentibus valde ſuper nos incanduerat, volens reſpirare populum ſuum. Dum enim prædicti Turci caſtra noſtra, quæ exieramus, mane intrarent, vt colligerent, quæ populus noſter eum propter laſſitudinem ferre non poterat, dereliquerat, Imperator noſter de induſtria fumum fieri præcepit, & Turci ſicut obcæcati ſubito à noſtris occupantur, ccc. Turcorum occiſi ſunt, reliqui vero ſe in montanis continentes Suſopolin vſque per valde laborioſam viam inſecuti ſunt.

VI. Non. Maij iterum perſecutores Crucis ccc. fere à noſtris interfecti ſunt, & nos omnes in maximo rerum defectu fuimus.

V. Non. Maij plus quam 30000. Turcorum in quadam arctiſſima clanſura conuenerant, per quam nos tranſituri eramus. Vbi rex Græcorum Emanuel cum magno exercitu à Turcis ſuperatus fuerat, eodem modo nos delere volebant Turci: ſed infatuauit Deus conſilium Achitophel, quia Imperator noſter ſpiritu Dei præmonitus iuſſit exercitum tranſire per quendam altiſſimum montem, vbi plns quam mille equi perierunt. In mente habete omnes diem illum, in quo altum & laborioſum iſtum montem tranſiuimus. In deſcenſu montis ſpacioſam terram & maximam copiam gregum inuenimus, ſequenti die Turci circumuallarunt nos, & die ac nocte ſagittis & incurſionibus acriter infeſtauerunt.

IV. Non. Maij validiſſima fames cœpit eſſe in exercitu, & nuncij Soldani receſſerunt fraudulenter à nobis, captiuato Gotefrido. Tunc liquido cognouimus, quod aurum Soldani & amicitia ſit verſum nobis in ſcoriam, & quod ipſe, & Turci, & Græci in hoc conſpirarint, vt fraudulenter nos, quoniam vi non poterant, interimerent. Sed de his omnibus eripuit nos Deus omnipotens.

Non. Maij Turci exiſtimantes noſtros omnes inedia extabuiſſe, hora veſpertina caſtra noſtra fundis, iaculis, lanceis potenter inuaſerunt, ſed exercitus viuificæ Crucis incurſitationibus Turcorum viriliter occurrit, ita vt duo noſtratium fugarent x. millia hoſtium, auctoribus Duce Sueuiæ, & Duce Meraniæ ex Bauaria, de caſtro Andechs. Sex fere millia Turcorum interfecta ſunt, & niſi nox & montana Turcos ſaluaſſent, omnes Turci gladijs noſtris perijſſent.

VI. Id. Maij audierunt noſtri tubam Soldani, & vexillum eius viderunt, ſicut referebat Turcus captiuus, qui nos ducebat.

V. Id. Maij omnis fortitudo Turcorum occurrit, montes & valles impleuerunt: Noſtri timorem & fugam ſimulant. Turci illecti magnis clamoribus impetum in nos faciunt. Noſtri ſubito ſe regirantes cc. occiderunt Turcos, & in monte circa ciuitatem Sirma plus quam L.

III. Id. Maij, quæ erat Pentecoſte, quies à Deo nobis data eſt. Sequenti die, id eſt, pridie Id. Maij & feria ſecunda Pentecoſtes, filij Soldani collectis trecentis millibus equitum, acies inſtruxerunt, vt nobiſcum dimicarent. Imperator noſter primam aciem ordinat, & viriliter occurrit, Turcos in fugã vertit. Guidam etiam

religioſo laico apparuit angelus, haſta proſternens Turcos. In deſcenſu itaque montis, vnde primam aciem Turcorum fugerant noſtri, acies Imperatoris plus quam x. millia militum electiſſimorum Turcorum ſtrauit, & alium montem, quem dicti filij Soldani cum copioſa multitudine Turcorum, & regia buccina occupauerant, Imperator lente aſcendit, continuo Turci illi terga dant, & quia de nacta victoria Deo hymnum non cantauimus, dignas ſoluimus pœnas. Nam poſt nimium laborem, & calorem, & occaſum Solis, exercitus in deſerto arenoſo diuiſus, & pulueroſa nebula fuit, & ſicut oues palantes inimicis circumgirantibus hinc inde errauit, tandem ſigna exercitus reperit, & caſtra abſque gramine & aqua metati ſunt, fame & labore viæ nimium defatigati ſumus, vſque Iconium venimus.

Sequenti mane, hoc eſt, Idib. Maij, ſicut præmortui itinerantes, aquam in præluſtribus locis inuenimus, & in illis equi aliquantulum refocillati ſunt, ibi magnus Melach Satrapa Soldani miſſo Legato dixit: Si Imp. noſter & exercitus darent ccc. centenarios auri, & terram Armeniorum, velint Turci tranſitum concedere, & poſt tres dies forum exhibere. Imperator noſter (vt ſolet) manſuete reſpondit: *Non eſt Imperii noſtri & Chriſtianorum militia viuifica Crucis, viam auro & argento emere, auxilio itaq. Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius nos milites ſumus iter ferro eſt aperiendum.* Nuncius Turcarum igitur recedens, dixit: *Si hac nocte non reuertar, certiſitis, quod cras ante horam tertiam Turci cum omnibus copiis vobiſcum pugnabunt.* Sed quia exercitus noſter & equi confecti inedia & fame erant, cœpimus valde triſtari & mœſti eſſe. Deus tamen adiutor in tempore, qui mauult parcere quam flagellare, inſpirauit in corda Epiſcoporum, & ipſi populum excitarunt, & hortati ſunt ad implorandum Deum, & S. Georgium, qui cum S. Victore viſus eſt aliquoties cum agminibus Angelorum nos comitari & adiuuare. Laudibus igitur, hymnis, ieiunijs, multis ſuſpirijs & lachrymis opem diuinam implorauimus. Imperator itaque, licet clam angebatur de caſtris caſtrinæ diei, quæ habere propoſuit in ferali horto & viridario Soldani, dixit amicis ſuis: *Si cras Deo iuuante) proſpere tentoria figere poterimus, maximum erit argumentum tranquillitatis futura.*

Mane facto xvi. Kalend Iun. audita ſacra Miſſa, communione accepta, pedetentim (ita vt infirmi ſuſtinere poſſent) proceſſimus. Turci innumerabiles in modum Lunæ corniculatæ nos circumdederunt, & clamoribus & incurſitationibus, non tamen multum nobis nocuerunt. Ita ſimul abſque detrimento ad caſtrorum locum peruentum eſt: ex Turcis xxx. occubuerunt. Ingreſſi itaque hortum regium, vbi caſtra locauimus, inuenimus ibi abundantiam aquæ & graminis. Nocte illa tonitrua & imbres inſoliti nos vexarunt. Mane facto Imper. duas acies ordinat, primam committit filio ſuo Duci Sueuiæ, ſecundam ipſe gubernat: in medio ſacerdotes, milites inermes, vulguſque cum ſarcinis & impedimentis procedere iuſſit, edicitque, ne quiſquam de præda aliquid contingat, donec hoſtes ſtrati, & Iconium ciuitas capta & ſubdita ſit. Dum itaque in procinctu ſumus, Legati Soldani & filij eius adſunt, pacem petentes. Imperator reſpondit: *Si Legatum meum, quem captiuum detinetis, mihi reddideritis, & prudentes miſeritis viros, qui id negotium componere ſciant, pacem vobis Domineq. veſtro dabo.* Nuncij Turcorum his dictis ab Imperatore diſcedunt. Imperator poſt diſceſſum nunciorum, quum intelligeret omnia fraude agi & differri, iubet filium procedere, qui vt iuſſus à patre, ad portam ciuitatis Iconienſis accedit. Ibi occurrit Gotefridus de captiuitate liberatus, dixitque: *Benedicti vos Domini, procedite confidenter, tradidit Dominus ciuitatem & terram hanc in manus veſtras.* Soldanus igitur cum 600000.* dubium an fraude obuiam venit exercitui, viſa prima acie terga cum ſuis vertit, in caſtrum, quod ſupereminet ciuitati, fugit; quo etiam confugerunt pene omnes ciues diuites & pauperes, cum pretioſa ſupellectile auri & argenti, veſtium, annonæ, equos, aſinos, armenta, locis munitis includunt. Dux itaque Sueuiæ vſque ad portam caſtri munitiſſimi perſecutus fugientes Turcos, ciuitatem cum Turcis velut vna acie intrauit, omnes quos reperit ferro occidit pueros & mulieres. Interim acies

Impera-

Imperatoris, quæ extra portas ciuitatis adhuc longe fuit, hoc ignorabat, ipſa circumdata innumeris Turcorum copijs, & tanto Impetu laſſata mortem imminentem expectabat. Epiſcopi & ſacerdotes plurimi ſtolis colla circumdederunt, quaſi iam morituri, pari voto cupientes ſanguinem pro Chriſto fundere, ita & milites parati fuerunt pro Chriſto mori. In medio erat Imperator inuictiſſimus, qui lacrymis ſuffuſus dixit: *Si exercitus integer eſſet Antiochiæ, maxime meo periculo hoc vellem.* Et cum hoc dixiſſet, cunctis lachrymantibus ſubiunxit: *Sed quid moramur? quid triſtes ſumus? Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat: Hæc eſt merces militum Domini, taliter peruenitur ad regnum. Venite commilitones mei, qui regnum cœlorum comparare ſanguine veſtro exiſtis de terra veſtra.* Hæc dicens, licet multo eſſet defatigatus labore, animi tamen nobilitate maior Machabæo, ipſe primus in gyrum verſo equo, cæteris audacter ſubſequentibus, irruit vt leo in hoſtes. Nec mora, hoſtes terga vertunt, ne vnus quidem manum contra leuat, decem fere millia Turci amiſerunt, & niſi debilitas militum noſtrorum obſtitiſſet, caſtrum ea nocte fuiſſet expugnatum. Milites enim noſtri per XL. dies incredibili & inaudita laborabant inedia & fame. Poſt victoriam Imperator cum exercitu ciuitatem ingreditur, magnifice à filio & ſocijs excipitur, ibi de præda fames noſtra extincta eſt, inuentæ ſunt foueæ cum tritico & hordeo, aurum & argentum plus quam 100000. marcarum inuenta in domo magni Meloch, theſaurus maximus, qui à Soldano cum filia illi dos datus erat.

Sequenti die XIV. Kal. Iun. gratias egimus Deo, Miſſa *charitas Dei diffuſa*, & epiſtola, in qua Iconij mentio fit, lecta eſt. Soldanus & filius eius, & Almurati, licet caſtrum fortiſſimum retinerent, mittunt ſupplices legatos, pacem petunt, miſericordiam implorant, ne malum pro malo reddatur, orant, ſe omnem honorem exhibituros, & mulctam quam Imperator vellet paſſuros offerunt, ad mitigandum Imperatoris animum. At quia Imperatori non erat animus inducias dare, communicato conſilio cum Principibus ita reſpondet: *Soldanus Dominus veſter iuxta amicitiam diu cum imperio noſtro habitam legatos ſuos ad nos miſit, & ad terram ſuam inuitauit ſecurum iter & commeatum nobis pollicitus. Præterea alii nuncii & filii ſui nos Adrianopoli adierunt, longe plura prioribus offerentes, qui etiam nobiſcum terram iſtam ingreſſi; viderunt nobis pro ſecuritate viæ arcus, tela, gladios, lanceas, omne genus armorum, crebras incurſitationes, inſolitos clamores exhiberi pro bono foro, magnus Meloch cum omnibus copiis hoſtili animo ſicut aper nos circumdedit, & exarſit in nos, ſicut ignis in ſpinis, & tamen in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Romanus Imperator, aduocatus peculiaris terræ Paleſtinæ, hoſtes penetrauit ſecurus, & fugata multitudine hoſtium tradidit Deus ciuitatem. Sed quia Romanus Imperator (cui ſemper adeſſe debent miſericordia & veritas) nouit magis parcere, quam ferire, pacem Dominis veſtris damus, dummodo detis obſides ad arbitrium noſtrum, & iter ſecurum, & commeatum per terram veſtram.* Talibus auditis nuncij cum magno gaudio Soldano & filijs eius hæc retulerunt, & breui poſtulata fecerunt Turci, dati obſides decem Almurati, & alij decem magni Barones, quos nobiſcum filios, ſenes, nobiles, Antiochiam captiuos duximus.

X. Kalend. Iun. exercitus exijt Iconium iuxta regium hortum, vbi prius caſtra locata ſunt, ibi forum & caro ad ſufficientiam erant, ibi inter equos & mulos plus quam 6000. exceptis aſinis, vendita, exercitus ſatis refectus carne, butyro, caſeo.

VII. Kal. Iun. inde mouimus per ſpacioſiſſima & plana loca, ad XL. fontes venimus. Sequenti die venimus ad quandam magnam & potabilem aquam, ibi aggreſtes Turci non penitus ceſſabant nos perſequi. Imperator obſidibus ait: *Si Turci veſtri non ceſſabunt nos perſequi, forumq; ex condicto non exhibebitur, capitalem ſubibitis pœnam.* Poſt parum mali intulerunt nobis. Inde venimus ad magnam villam, vbi vinera multa fuerunt, & parum aquæ. Laborioſo deinde itinere ad aliam villam Pyrgos nomine venimus, vbi bonum forum habuimus, quieuimus vna die.

Poſtera luce III. Kal. Iun venimus in ciuitatem Larandam, quæ diuidit Ciliciam, id eſt, Armeniã à Lycaonia. Iconiũ enim caput eſt Lycaoniæ. Nemo referre poteſt famẽ, ſitim, perfidias, fraudes, inſultationẽ, clamores die, nocteq; ſine inter-

Sibilia

termiſſione, quæ pertulit hilari animo Imperator & exercitus pro Chriſto. Dum igitur exercitus noſter caſtra mouiſſet à Latanda, vbi vires aliquantulum receperat, ad quandam villam Armeniorum venimus, vbi in campis cruces fixas vidimus, ingens gaudium oritur, diu enim nihil, quod ad decorem religionis Chriſtianæ pertineret, videramus aut audieramus. Progreſſi inde montana aſcendimus vix Solis obicibus peruia, maximo labore tranſiuimus, ibi regionem Turcorum reliquimus. Obſides conſtanter ex codicto poſtulabant dimitti domum, ſed fruſtra, arctiore inde cuſtodia à nobis obſeruati ſunt. Dum itaque ſummitatem aſperrimi montis cum ſupremo labore attigiſſemus, occurrit Imperatori Princeps Sibiliæ vir potens & honoratus, cum omni deuotione Imp. excepit, & forum pro poſſe exhibuit. Eſt autem Sibilia caſtrum munitiſſimum, & Marchia Chriſtianorum à crebris Turcorum inſultibus per ipſum præfatum Principem defenſatur. Deſcendendo de monte caſtra metati ſumus iuxta quandam magnam aquam & inuadoſam, vbi equi noſtri gramine refecti ſunt, deinde recepti in quodam campo, vbi plurimum graminis erat, duos dies quieuimus, ibi inedia laboratum eſt: quidam equos vt prius comedebant, Principes & proceres tenues menſas per abrupta montium quęſitas habuerunt. Deſcendentes igitur iuxta prędictam aquam Selephica nomine iuxta lapideum pontem caſtra metati ſumus. Occurrerunt ibi nobis honorabiles nuncij domini Leonis de Montanis (quæ Armenia dicitur) VII. Id. Iun. & more gentis inclinati præcipiendi, ordinandi de populo, de terra, omnem poteſtatem Imperatori offerunt. Imperator ſex viros prudentes apud ſe retinuit, & conſilio ipſorum vſus, de itinere audiuit ab eis, valde difficilem & aſperam viam reſtare. Piiſſimus Imperator condolens vt pater peregrinis ſuis celari iuſſit hoc, ne tædio viæ & penuria rerum opprimerentur triſtitia, ſi tantos ſibi imminere audirent labores. Indies enim læta iucundaque boni fori exuberantia nobis promittebantur, in contrarium tamen omnia ceſſerunt.

Sequenti die, VII. Id. Iun. maximo labore ad hoſpitium venimus, & exercitus propter incredibilem viæ difficultatem, non ſeruata conſtitutione progreſſionum, nec expectatis Principum & ſocietatum vexillis ſine ordine ruit, vnuſquiſq; pro poſſe ſuo, alius alium anteire tentabat. Nocte illa maior pars exercitus quondam altiſſimum montem in littore præfatæ aquæ protenſum tranſiuit, obſcuritas noctis impediuit, quod multum præruptæ ſemitæ, pericula videri non poterant, quæ in die iter noſtrum ſequentes multum terruerant, hi in maximis anguſtijs fuerunt, ad lachrymaſq; coacti ſunt. Deferebantur Epiſcopi in lecticis ob ægritudines, & in anguſtijs ſemitarum prior equus, interdum poſterior Domini & famuli miſerabilem minabatur ruinam. Scutiferi Dominos ſuos debiles per montem illum portabant. In deſcenſu montis herbarum reperta abundantia, prandium ſumſimus, aliquandiu quieuimus. Imperator, & qui cum illo erant, iuxta conſilium incolatum vitarunt periculum montis in aurora in littore fluminis ſupradicti, non minori labore quam illi, qui per iuga montium deſcenderunt. Nam quidam Epiſcopi, Principes & potentes relictis equis in quibuſdam locis, vbi aqua à dextris præcipitium montis à ſiniſtris periculum exitiale minabantur, manibus & pedibus ſicut quadrupedes reptabant, læto tamen animo amore Chriſti. Exercitus qui noctu præceſſerat, ea die, id eſt, IV. Id. Iun. in campis Seleuciæ caſtra metatus eſt. Magna lætitia in campis Seleuciæ conuenimus, iam enim omnia pericula euaſeramus, ſed gaudium noſtrum in luctum maximum verſum eſt. Nam IV. Id. Iunii, qui erat tunc dies Solis, circa veſperam Seleuciæ ſubito Imperator obijt. Exercitus triſtitia diſſipatus eſt. Maior pars exercitus Ducem Sueuiæ, filium Imperatoris & alios Principes poſt luctum ſecuta eſt, milites ſacramento adacti in verba filij Imperatoris iurarunt.

XVIII. Kal. Iul. Curcam venimus, ibi quidam naues aſcenderunt, mareque intrarunt, XIII. Kal. Iul. ad portam S. Simeonis venimus, XI. Kal. Iul. exercitus incolumis cum omni integritate Antiochiam intrauit, vbi oſſa Imperatoris primum humata ſunt à filio in templo ante aram S. Petri. Antiochiæ calamitas oppreſſit exercitum, ſubito cadebant, nec erat, qui ſepeliret.

Dietpol.

Dietpoldus Bathauenſis * Epiſcopus III. Non. Nouemb. obijt, apud Accaron ſepultus eſt, ſex antea Canonici eius mortui, Burchardus liber de Chame Archipresbyter, Vlricus præpoſitus de Ardachar & Archipresbyter, Marquardus Præpoſitus de S. Andrea, Rudigerus de Ahaim, Chunradus Prior inter eos & maior. * Paſſauienſis.

Tangeno Decanus Bathauenſis, qui ſingula diligenter hæc ſcripſit, & annotauit, à prima egreſſione à Bathauia, quæ facta eſt 17. Kalen. Iunij, vſq; dum exercitus venit Antiochiam ſequenti anno II. Kal. Iul. & in Germaniam miſit, ipſe obiit apud Tripolim, ibiq; ſepultus eſt. Dietpoldus (qui & Theodovvalda) ille Epiſcopus Bathauenſis, Sueuus fuit, à Berga oriundus, pater eius Theodovvalda, mater Giſala ab Andechſio Boiariæ oriunda, filia Bertholdi. Fratres eius Hildericus Bergenſis regulus, Mangoldus Abbas Tigurinus, & Chremſminſter, & itidem Epiſcopus Bataueuſis, Otto Epiſcopus Fruxinenſis, Henricus Epiſcopus Viridoburgenſis. Auentini verba.

DE IMPER. HEINRICI VII. OBITV: QVEM F. PAVLINVS ORDINIS PRÆDICATORVM, INSTINCTV FLORENTINORUM, IN EVCHARISTIA INTOXICAVIT, RHYTHMI IN VETVSTISSIMO LIBRO REPERTI.

IN anno quo milleſimum
Ante, & trecenteſimum]
Adfuit, ac duodenum,
Præcinctum ſtricta faſcia
Cæleſte verbum, gratia
Et veritate plenum:
Vt ſerpens liuidiſſimus,
Leuiathan turpiſſimus
Aſpis inuidioſa,
Succeſſibus victricibus
Et actibus felicibus,
Non fauens, tortuoſa:
Gens fremens in Florentia
(Quam tangat peſtilentia,
Quam dictat in Monarcham:
Vt corruat peſtifere,
Intereat mortifere)
Theſauri pandens arcam,
Paulinum quendam variis
Corrumpit cum denariis,
Quam pluribus florenis:
Vt Principem piiſſimum
Monarcham potentiſſimum
Inficiat venenis.
Paulinus non ſcientia
Indutus, nec clementia,
Sed ſpiritu furoris,
Ad nefas minus pauidus,
Sed auri nimis auidus,
Et prodigus honoris.
Theſauri capto ſtemate,
Sed mortis anathemate, Ad fol. 407. in fine.
Inique pollicetur,
Quod tuum Cæſar magnanime
Corpus fiet exanime,
Guelfuſq; liberetur.
Hæc turpis colligatio,
Quam Florentina natio
Sic colligat nefanda,
Heu minime diſſoluitur,
Qua Principis reſoluitur
Humanitas laudanda.
Auguſtus horum neſcius,
(Cum homo non ſit præſcius,
Sed Deus futurorum)
Enarrans ſub ſpe gratiæ
Cuncta cordis acie
Commiſſa delictorum.
Reponens confidentiam
In Deo, pœnitentiam
Pro viribus implere
Promittit Cæſar præpotens,
Vt Dominus omnipotens
Dignetur abolere.
Quæcunq; geſſit crimina,
Sic purgans cordis limina,
Scopa confeſſionis,
Vt fiat Apoſtolicæ
Sic particeps catholicæ
Sacræ communionis.

Paulinus non intrinſecus
Paratus, ſed extrinſecus,
Solennia Miſſarum
Dicturus ſub oramine,
Vt Principem libamine
Communicet præclarum.
Sed ſimulata veritas,
Hic venenoſa feritas
Sub vngue occultatur,
Quæ Princeps ſereniſſimus,
Fide Chriſtianiſſimus
Clandeſtine vocatur.
Sic Sathanæ archangelus,
Transformans ſe ſic angelus,
Infector luculentus,
Poſt vitæ alimoniam
Dans mortis acrimoniam
Amicus fraudulentus.
Venena Princeps ſentiens,
Vindictæ non conſentiens,
Sic ait: O mi frater,
Amicum cur interficis,
Quem commendauit mater?
Amicum tibi creditum,
Pro nato tibi deditum,
Cur necas per venena?
Cur triſtes reddis populos,
Quot vdos facis oculos?
Quam cuncta pallet gena?
Hæc Princeps, & ſimilia
Dum profert, ſupercilia
Hypocrita deponit.
Sic dominator gentium
Venefico ſilentium
Benignus imponit.
Nec tradit hunc tortoribus,
Sed iubet vt à foribus
Clandeſtine recedas:
Sic pro perſecutoribus
Precatur, Chriſti moribus,
Ne iudex manus lædat.
Paulinus frenum rapiens,
Clam fugam cito capiens
Lateribus equinis
Punctatis cum calcaribus,
Tam fæminis, quam maribus
Exponit Florentinis
Totius facti ſeriam,
Proceſſus & materiam
Intoxicationis,
Quæ plebis ex feruentia
Auditur in Florentia
Vox exultationis.
Dum Cæſaris conſulibus
Suiſq; contribulibus
Commiſſa propalantur,
Fit ingens vlulatio,
Nobilium turbatio,
Magnates lachrymantur.
In grandi ſtat triſtitia
Exercitus militia,
De Principis ruina
Quam feritas damnabilis
Manuſq; deteſtabilis
Coagulat Paulina.
Dum ſentit vir catholicus
Quod humor melancholicus
Se arctius extendit,
Magnates cito conuocat,
Ad lachrymas quos prouocat,
Sic dicens: Mors tetendit
Iam arcum ſuum acrius,
Imperium alacrius
Defendite fideles:
Ne meum per diſpendium
Lætentur, & compendium
Percipiant crudeles.
Incircumciſi moribus,
Rebelles præceptoribus,
Ne amplius exultent:
Nec viris vt exterritis,
Famoſis, imperterritis
Militibus inſultent.
O nobiles Imperii,
Victores improperii,
Nunc memores eſtote,
Quod Matathias commodo
Priuatus vitæ, quomodo
Præmonuit deuote.
Gentes æquanimes
Pro teſtamento animas
Et legibus paternis
Viriliter exponite
Formidinem deponite
Pro præmiis ſupernis.
Vt Iudas vir fortiſſimus
In populo mitiſſimus,
Illuſtris Machabæus,
Qui hoſtem non abhorruit,
In bello quando corruit,
Exultat Philiſtæus.
Quem plebs Iſraelitica
Deplangit & Leuitica,
Et vitæ celebratis
Lugubribus exequiis,
Et gentium reliquiis
Et Principum legatis.
Tyrannus quicquid reprobus
Pro ſacris & pro legibus
Vlterius luctatur.

Et victrix

Et victris plebs Iudaica,
O bella Machabaica!
Huc vſq; veneratur.
Vos inclyti ſimiliter
Luctamini viriliter
Cum plebe tam inceſta,
Vt celebris cum gloria
Veſtrorum ſit memoria
Per orbem manifeſta.
His dictis cum auxilio
Et Principum conſilio
Nobilium prudentum,
Imperium vt à modo
Fruatur pacis commodo
Diſponit teſtamentum:
Conſtituens vicarium,
Fidelem commiſſarium,
Canem de Verona,
Munitum legum ſtemmate,
Armorum fretum ſchemate,
Virilitatis zona.
Ornatum, virum bellicum
Veracem, fidum, mellicum,
Verbiq; ſerioſum,
Amicis ſatis placidum,
Sed inimicis acidum,
Triumphis glorioſum.
Scriptis inuentariis
A publicis notariis,
Factiſq; codicillis,
Signatis curioſius,
Munitis ſtudioſius
Cæſareis ſigillis.
Hortatur inſtantiſſime
Vt Cæſaris nouiſſimæ
Aſſiſtat voluntati:
Et teſtamentum editum
Honori ſuo creditum
Suæq; probitati,
Vt miles carens vitio,
Fideli exercitio
Fidelis exequatur.
Quod minus ſit ſufficiens,
Et viribus deficiens,
Se Canis arbitratur.
Sed victus à nobilibus,
Viriſq; ſpectabilibus
Cum fletibus admittit
Auguſti deſiderium,
Quod proteget Imperium,
Pro viribus promittit.
His factis, nec theoricum
Accerſit, nec chirurgicum
Carnis infirmitati:
Sed animarum medicum,
Commendans diem tetricum
Diuinæ voluntati.
Vt fidei conſocius
Precatur hic quam ocyus,
Diuinis Sacramentis
Vt muniatur, parcius
Cum mors non agat, arctius
Sed ſtimulet tormentis.
Viatico dum fungitur,
Et oleo inungitur,
In fide roboratur,
Renunciansq; ſeculo
In Crucifixi ſpeculo
Se Princeps ſpeculatur.
Sic vale dicens populis
Turbatis, clauſis oculis
Hunc ſpiritum emittit,
In Trinitatis nomine,
In manus tuas Domine
Quem amplius committit.
O quantus luctus omnium
Ob diræ mortis ſomnium,
Quam plurium lamenta.
Audaces turbant animos,
Sollicitant magnanimos,
Conturbant elementa.
Virilis ſexus eiulat,
Plebs muliebris vlulat,
Gens clamitat per caſtra,
Auditur planctus vndique,
Qui præ dolore vtique
Extollitur ad aſtra.
Perfuſis genis fletibus,
Plebs multum cum cœtibus
Extrahit capillos:
Ingemiſcendo clamitat
Mors illi quare percitat
Qui facit nos pupillos?
Sic hominem maleficum
Condemnant, & veneficum
Tam magni quam puſilli,
Et imputantes illico
Iniquitatis villico,
Sic aiunt pupilli:
O traditor blandiſſime,
O proditor viliſſime,
O peſſime mercator,
Hæreſiarcha pallide,
Inſidiator callide,
O archicriminator!
O venenoſa ſcabies,
O belluina rabies,
O fera truculenta,
O bellua ſæuiſſima,
O vipera nequiſſima,

O tabes virulenta!
Graſſaris cur in Dominum?
Cur Regem necas hominum?
Cur mundi demis florem?
Cur tantum lædis apicem,
Magnalium opificem,
Imperii decorem?
Cur mundi turbas gaudium,
Deteſtatorem fraudium,
Bonorum ſectatorem?
Inſontem quare decipis,
Quotidie quo recipis
Res largas & honorem?
Benignum cur interimis?
Manſuetum quare perimis?
Cur inficis modeſtum?
Cur ſimplicem inſequeris?
Cur opprimis honeſtum?
O nequam cunctis nequior!
Quo nemo vixit æquior,
Cur per te venenatur?
O Satana malignior,
Theſauro, gemmis dignior
Cur per te trucidatur?
Impenſis beneficiis
Reſpondes veneficiis.
O canis impudice,
Qui totus tibi credidit,
Arcana quævis edidit,
Cur fraudas inimice?
Horrores gentibus irruunt,
Et aures ambæ tinniunt,
O facinus horrendum!
Fit mentis trepidatio,
Stupor, horripilatio,
Ob nefas contremendum.
Immanior es pecude,
Tu durior es incude,
Tu malleo venenis,
Tu fabricator funeris,
Te cæcum cæci muneris
Præcipitant floreni.
Tu degener ab homine,
Nec belluino nomine,
Es dignus nuncupari,
Cum Dathan & cum Abiron,
Quos deglutiuit Acheron,
Vix dignus nuncupari.
Funeſtis tuis manibus
Hoc opto, ne à canibus
Vel auibus rodantur:
Ne ex veneno vitio
Communicent exitio,
In rabiem ferantur.
Senex ad ſacerdotium
Te ſibi fore ſocium,
Tu frater prædicator
Nec es nec eſſe diceris,
Fuiſſe, ſed coniicieris
Ater præuaricator.
Te cleri congregatio
Religionum ſtatio
Cruente deteſtatur:
Societas crudelium
Conuentus infidelium
Te ducem aſpernatur.
Tu perfide conſidera,
Sol, Luna, cœlum, ſidera,
Cum aëre nigreſcunt,
Arbuſta, ſaltus, gramina,
Telluris flores, germina
Ob ſcelus exareſcunt.
Eſt enim execrabile,
Nefasq; deteſtabile,
Res prorſus impudica,
Quod Aquila mirificus
Per grandis & magnificus
Occiditur à pica.
Per orbis cuncta ſpacia
Sit nulla tibi gratia
O beſtia cruenta:
Sed turpi pro audacia
Surripiant ſolatia
Bis duo elementa.
Oremus dilectiſſimi,
Fideles, deuotiſſimi,
Pro Principe gementes,
Vt tibi ſit auxilio
Qui proprio nec filio
Pepercit. Sic dicentes:
Extenſus more platani,
Heli Lamazabathani
Qui clamitat in cruce,
Sit Principi propitius:
Et eruat hunc citius
A perfidorum Duce.
Ne damnatorum maximâ
Reorum neq; proxima
Catena hunc conſtringat,
Nec Tartari diſpendium
Gehennæ vel incendium
Seuerius attingat.
Sed data ſibi venia
Ad Paradiſi mœnia
Per manus angelorum
Ducatur è militia,
Fruatur & lætitia
In patria viuorum,
Qua Deus non per ſpeciem
Sed facie ad faciem

Quam pulchrè reuelatur,
Quem omnis ordo cælicus
Conuentus & angelicus
Cum laude veneratur.
Vbi dolor, nec triſtitia,
Nec languor, nec mæſtitia,
Nec labor neq; planctus:
Sed iugi cum frequentia
Sunt Cherubin canentia,
Sanctus, ſanctus, ſanctus.
Quod ſumma præſtet Trinitas
Et viua diuinitas
Cunctorum moderamen,
Quam decet virtus, gloria,
Laus, honor, & victoria,
In ſempiternum, Amen.

LVDOVICI IV. IMP. BAVARIÆ DVCIS, CONTRA IOHANNIS XXII. PAPÆ BVLlam Reſponſio, concernens iura regni & Imperii.

Adde fol. 419. 40. & fol. 426. Ex m. ſ.

LVDOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, vniuerſis & ſingulis regibus Chriſtianorum, ac Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, presbyteris, Diaconibus, quocunque honoris culmine præfulgeant, & cæteris Eccleſiarum prælatis: nec non ſecularibus Principibus, Marchionibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, capitaneis, dominis, poteſtatibus, rectoribus, iudicibus, & officialibus prouinciarum, ciuitatum, & terrarum Romano imperio ſubiectarum, & ipſarum quibuſcunque incolis & habitatoribus, ac omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam eccleſiaſticis, quam ſecularibns, ad quos præſentes literæ peruenerint, gratiam ſuam & omne bonum. Fidem catholicam, quam ſancta mater Eccleſia catholica (extra quam nullus omnino ſaluatur) in ſymbolis, conſiliis, & traditionibus ipſius Eccleſiæ ſacroſanctæ, docet, & tenet, firmiter credentes, ac fideliter & firmiter confitentes, & ipſius Eccleſiæ ſanctæ doctrinam in ſacris canonibus traditam, ſequi volentes: quibuſdã allegationibus, impugnationibus, & oppoſitionibus, quæ contra nos, & electionem ac promotionem de nobis factam ad culmen dignitatis imperialis, & contra imperialem auctoritatem, poteſtatem, & dignitatem opponuntur, ne ſimplicium corda poſſint inficere, ſecundum ſacrorum canonum & legum tenorem in his ſcriptis duximus reſpondere, & contra ipſos impugnantes & opponentes, & eorum dicta, procedimns, prout inferius continetur. In primis contra nos & imperialem auctoritatem, & ius imperii allegatur & obiicitur, quod poteſtas & auctoritas Imperialis eſt à Papa: & quod electus in regem Rom. ex ſola electione non eſt, nec dici poteſt verus Imp. nec habet poteſtatem, iuriſdictionem, & auctoritatem, antequam inungatur, conſecretur, & coronetur à Papa: qui (vt dicunt) tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus habet plenitudinem poteſtatis. Ad quæ reſpondemus, hanc opinionem ſacris canonibus, ac iuri & rationi pariter obuiare, ſicut expreſſe patet in Decret. *96. diſtin. c. cum ad verum, & Can. duo ſunt, &c. Imperator*, vbi expreſſe habetur in hæc verba: *Duo ſunt quippe, quibus principaliter hic mundus regitur, ſcilicet auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. Habet quippe Imp. priuilegium poteſtatis ſuæ, quam adminiſtrandis legibus publicis diuinitus eſt conſecutus. Nec Imp. iura pontificatus, nec Pontifex iura imperatoria vſurpat.* hæc ibi vbi gloſſæ ordinariæ dicunt, quod iſtæ poteſtates ſunt diuerſæ, & quod neutra dependet ab altera, & quod Imperator non habet poteſtatem ſiue imperium niſi à ſolo Deo, *93. diſtinct. cap. legimus,*

vbi in textu dicitur, quod exercitus facit Imperatorem: & gloſſa ſuper verbo *Imperatorem*, dicit ſic: *Ex ſola enim electione Principum dico eum verum Imperatorem, antequam à Papa confirmetur, vt dixi, 73. diſtin. cap. quamuis.* hæc gloſſa. Et hoc etiam probatur in Canone 10. diſtinct. vbi de poteſtate Imperiali & Pontificali loquitur in hæc verba: *Quoniam mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcernit, vt Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium rerum imperialibus legibus vterentur: quatenus ſpiritualis actio à carnalibus incurſibus diſtaret, & Deo militans* (ſcilicet Papa) *minime ſe negotiis ſecularibus implicaret: ac viciſſim ille* (ſcilicet Imperator) *non videretur diuinis rebus præſidere, qui eſſet ſecularibus negotiis implicatus.* Hæc ibi. Vbi gloſſa ordinaria de vtraque poteſtate loquens, dicit ſic: *Dum ergo poteſtates iſtæ diſtinctæ ſint, eſt hoc argumentum, quod Imperium non habetur à Papa: & quod Papa non habet vtrumque gladium. Nam exercitus facit Imperatorem, 45. diſt. cap. legimus: & imperium à ſolo Deo habetur, 23. q. 4. cap. quamuis. Alioquin ſi imperium haberetur à Papa, poſſet in temporalibus ad Papam appellari, quod prohibet Alexander Papa IV. quod illa* (ſcilicet temporalia) *ſuam* (ſcilicet Papæ) *iuriſdictionem non attingunt, ext. de appellationib. c. ſi duobus: &, Qui filii ſint legitim. cap. cauſam quæ inter. Et ita ego credo iſtas poteſtates eſſe diſtinctas.* hæc gloſſa. Et 8. *diſtinct. cap. quo iure*, dicitur, quod iura humana per Imperatores, reges ſeculi, Deus humano generi diſtribuit. Et lex dicit, quod imperium & ſacerdotium ab eodem principio proceſſerunt in actum, *authen. quomodo oportet epiſc. & cler. ad ord. perduci, in prin. collat.* 1. Nec Imper. iuriſdictionem Papæ, nec Papa iuriſdictionem Imp. perturbare debet, *ext. de iud. c. nouit.* Ex quibus & aliis pluribus, quæ breuitatis cauſa dimittuntur, clare patet, quod poteſtas & auctoritas imperialis eſt immediate à ſolo Deo, & non à Papa. Et quod electus in Imp. ex ſola electione eſt Rex Roman. & habet auctoritatem, iuriſdictionem, & poteſtatem imperialem, etiam antequam inungatur, conſecretur, & coronetur à Papa: & quod Papa in temporalibus non habet dictam plenitudinem poteſtatis. Sed obiicitur, quod ille, qui ſe Iohannem Papam XXII. appellabat, per ſuos proceſſus de facto caſſauit, ſiue nullam, caſſam, & irritam pronũciauit, electionem de nobis in regem Rom. factam: aſſerens in ſuis proceſſibus, nos adminiſtrare non poſſe iura Imperii, & quod adminiſtratio Imperii ad ipſum Ioannem pertinebat de iure: & alia plura in ipſis proceſſibus aſſerens, & de facto attentans contra nos & iura & libertates Principum Alemanniæ & ſubditorum imperiĩ, & contra cõſuetudines antiquitus rationabiliter introductas & obſeruatas, prout in ipſis proceſſibus, imo verius exceſſibus continetur. Inſuper poſt dictos proceſſus, quaſdam litteras ſub bulla ſua dicitur feciſſe, & per mundum publice tranſmiſiſſe, in quibus aſſerit, ſe totam Italiam ab Imperio & regno Alemanniæ ſeparaſſe: inſinuans per ſua ſcripta & dicta, quod Papa tanquam dominus vniuerſalis, non ſolũ in ſpiritualibus, ſed etiã in tẽporalibus totius mundi poſſit ad ſuũ libitũ diſponere & ordinare. Ad quę omnia duximus reſpondendũ, quod dicti oẽs proceſſus, aſſertiones, & literæ, & omnia, & ſingula, quæ per dictũ Ioannẽ in prædictis, & contra prædicta geſta ſeu attẽtata fuiſſe dicuntur, fuerunt & ſunt nulla, & nullius valoris & momẽti, rationibus infra ſcriptis. Prima ratio eſt, quoniam Papa quantumcunq; catholicus & legitimus, non habet talem poteſtatẽ nec auctoritatẽ, aut iuriſdictionẽ in temporalibus, & maxime ſupra imperii, quod eſt immediate à ſolo Deo, vt euidẽter probãt canones, & iura ſuperius allegata. Vnde quicquid prædictus Ioannes fecit in prædictis, tanquã à nõ ſuo iudice factũ, nullius fuit momenti, vt probant aperte canones, *11. q. 1. c. pen. & 2. q. 1. c. in primis. iuxta fin. & 6. q. 1. c. frater noſter, & ext. de iud. c. at ſi clerici, & ext. de conſuetud. c. ad noſtram, & c. ſi à non compet. iud. l. 2. & 3. & vlt. cum ſimilib.* Secunda ratio eſt ex eo, quod dicti proceſſus, imo verius exceſſus, fuerunt per dictũ Iohannem contra nos, & in præiudiciũ enorme noſtrũ, & illorũ qui nos elegerunt in Regem Rom. & aliorũ Principum Imperii & Alemanniæ, ex notorie falſis cauſis, & nullo fori ordine ſeruato, nobiſque & aliis, quorũ intererat, abſentibus, & nullo modo legitime monitis & citatis. Vnde cum ſacri Canones, & iura diuina & humana decernant ſententias & proceſſus quoſcunq; promulgatos, abſentibus iis, quorum cauſa agitur ſiue ventilatur, & eis legi-

time non monitis & citatis, nullius exiſtere firmitatis, *3. q. 4. per tot.* vbi etiam legitur, ſanctos Pontifices definiuiſſe in hæc verba: *Omnia quæ aduerſus abſentes in omni negotio aut loco aguntur, aut iudicantur, irrita erunt, & euacuantur omnino, nec aliquam obtinent firmitatem, quia diuina & humana leges hoc fieri probent, vt ext. de teſtib. c. in nomine Domini, & in authen. de teſtib. §. hac vero, collat. 7. & ff. quæ ſent. ſine appel. reſc. l. 1. §. ex hoc dicto: & C. quomodo & quando iudex, l. ea quæ. Et maxime in cauſis, quæ ſummi Pontificis iudicio deciduntur, ordo iuris & vigor æquitatis, eſt ſubtiliter obſeruandus, vt ext. de ſent. & re iud. c. in cauſis.* Sequitur quid prædicti proceſſus, imo verius exceſſus fuerunt nulli, & nullius valoris penitus, & momenti. Nec obuiat, ſi dicatur, quod prædictus Ioannes in ciuitate Auinionis prouinciæ exiſtens cum ſua curia per ſuas literas, quas dicitur ad fores Eccleſiæ maioris Auinionis appendi feciſſe, nos abſentem citauit, quoniam talis citatio (eſto quod appareret) nullatenus fuit, nec eſt dicẽda legitima, rationib. infra ſcriptis. Prima ratio, quia ſunt canones & iura ad hoc. Quod cenſeatur & dici poſſit citatio firma, neceſſe eſt, quod qui citandus eſt, citetur aut perſonaliter, ſi inueniri poteſt, aut ſi nõ poteſt inueniri, publice citetur ad domum ſuam, alias niſi ſic citetur, non poteſt contra ipſum procedi, vt aperte probatur *4. q. 5. c. quiſquis. & ext. de dol. & contumac. c. cauſam, in text. & in gloſſ. & in c. venerabilis in fin. & de cleric. non reſiden. c. ex tua, & ext. qui matr. accuſ. poſ. c. 1. & de eo qui mittitur in poſſeſſ. cauſa rei ſer. c. vlt. & ff. ex quib. cauſ. maiores. l. item ait. §. hoc autem cum ſimilib.* Niſi procedítur, proceſſus nullius eſt momenti, vt dicitur in ſuperius allegatis iuribus *3. q. 9. c. caueant: & ff. quæ ſent. ſine appellat. reſcind. l. 1. & C. quomodo & quando iudex. l. ea quæ.* Ex quibus iuribus clare patet, dato ſine præiudicio, quod talis citatio per literas in ciuitate Auinioni appenſas reperiretur facta fuiſſe, quod nihilominus proceſſus per ipſum Ioannem factus fuiſſet irritus & inanis. Secunda ratio eſt, quia ad hoc vt citatio de iure legitima cenſeatur, & arctet citatum ad veniendum, neceſſum eſt, quod aſſignetur illi, qui citandus eſt, terminus & locus ad comparendum ſecurus, prout manifeſte probant iura. *ext. de appell. c. ex parte tua. 33. q. 2. c. ſine de coniugii. vbi prouidendus eſt locus, in quo nulla vis formidetur multitudinis, nec ſit difficile teſtes producere, vel cæteras perſonas, quæ tam à ſanctis canonibus, quam à venerandis Romanis legibus in huiuſmodi controuerſiis requiruntur:* hæc ibi, *& 3. q. 9. c. hortamur, & ext. vt lite non conteſtata, c. accedẽs: & ff. de iudiciis. l. ſed locus.* Sed notorium eſt, & indubitatum exiſtit, quod dictus Ioannes tam nos, quã imperii noſtri fideles & amicos odio capitali, & etiam hoſtili exercitu perſequebatur de facto, & ciuitates & iura imperii ſibi vſurpare & ſubiugare quantũ poterat, conabatur. Ciuitas quoq; Auinionis, in qua idem Ioannes cũ ſuo cõſiſtorio murabatur, & ad quã nos per ſuas literas euocabat, & ille, qui illius ciuitatis dominiũ detinebat, nos & Romanũ imperiũ habebat odio notorio & antiquo: vnde patet, quod deciperet, qui diceret vel ſentiret, talẽ citationẽ nos ad comparendũ modo aliquo coarctaſſe. Quis enim auderet dicere, quod talis cõſiſtorii in tali loco periculoſo teneremur ſubire iudiciũ, & in hoſtium noſtrorũ nos ponere ſinum, & mortis periculo vltroneo nos offerre? Patet igitur, quod talis citatio, ſi facta reperiretur de nobis, foret irrita & inanis. Tertia ratio ſumitur ex eo, quod in ſacris Canonibus & Legibus ſtatuitur, quod nullus in propria cauſa poſſit iudicare, vel ius ſibi dicere, vt probatur *23. quæſt. 4. cap. inter querelas: & quæſt. 5. de occident. & 4. quæſt. 4. ca. 1. & C. ne quis in cau. prop. iud. vel ius ſibi iudicat.* Sed manifeſtum adeo eſt & notorium, vt nulla tergiuerſatione poſſit negari, quod prędictus Iohannes de facto contendebat, ſcilicet quod ipſe non ſolum in ſpiritualibus, ſed & in temporalibus, & in nos, & in totum Imperium, ac iura Imperii habeat plenitudinem poteſtatis: & quod ſuper hoc contra nos controuerſiam & litigium de facto mouebat, & iura Imperii etiam hoſtiliter ſibi pro viribus vſurpare conabatur, & nos & Imperii noſtri fideles, quantum poterat, tanquam aduerſarius, hoſtis & inimicus noſter & Imperii, perſequi nitebatur. Vnde etiam contra eum tanquam cõtra aduerſarium, inimicum & hoſtem noſtrum, & etiam Imperii, pro defenſione noſtra, & etiam fidelium noſtrorum, & iuris imperialis ac fidei, appellamus ad futurum generale Concilium, in loco tuto & ſecuro modo debito, & ſecundum formam ſacrorum Canonum congregandum. Ex quibus ſequitur manifeſte,

quod dicti proceſſus, immo verius dicti exceſſus, per dictum Iohannem contra nos, & contra fideles noſtros, & iura Imperii, facti fuerunt in propria cauſa, & temere & perperam attentati: & quod ipſe in ipſis proceſſibus ſe iudicem ſimul & partem effecit: ac per conſequens, quod fuerunt irriti, & nullius penitus firmitatis.

Tertio obiicitur contra nos, quod dictus Iohannes tam in nos, quam in omnes ſequaces ac fideles noſtros, habentes & tenentes nos pro Imperatore, nomine & honore, & nobis tanquam Imperatori obedientes & reuerentiam exhibentes, & in omnibus admittentes nos ad diuina, ſeu nobiſcum participantes in diuinis, aut diuina officia celebrantes coram nobis, & præbentes nobis auxilium, conſilium & fauorem, de facto excommunicationis ſententiam fulminauit: & Eccleſias & Vniuerſitates, quæ contra facerent, Eccleſiaſtico ſuppoſuit iudicio. Vnde dicitur, quod ſententia paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta, ſeruanda eſt & timenda. Ad quæ reſpondemus & dicimus, quod ſecundum ſacros canones & iura, huius ſententiæ & proceſſus, fuerunt & ſunt nullæ ac nullius firmitatis, nulliusq; valoris penitus & momenti: nec ſunt aliquo modo timendæ nec ſeruandæ, nec timendi, nec ſeruandi: quod euidenter oſtenditur & probatur, rationibus infra ſcriptis. Prima ratio ſic ſumitur. Certum eſt, quod cum prælatus Eccleſiæ in ſuo mandato excedit formam & poteſtatem à ſacris canonibus ſibi traditam, & in contra mandatum huius facientes, excommunicationis in ſingulares perſonas & in Eccleſias, & vniuerſitates, ſententias interdicti promulgat, talem ſententiam non tenere, ſed nullam ipſo iure fore, nullatenusq; obſeruandam, vt probatur per id, quod legitur & notatur, *ext. de exceſſ. prælat. c. cum ad quorundam.* Temeratium enim eſt & indignum, aliquem ſibi ſua auctoritate vſurpare, quod Romana catholica Eccleſia nō concedit, *ext. de priuil. c. ſane.* Sed (vt ſupra probatum eſt, euidenter) ſancta Romana Eccleſia catholica & Apoſtolica non concedit, ſed prohibet Papæ, ius Imperii & poteſtatem in temporalibus vſurpare. Quia, vt dictum eſt, iſta Papæ iuriſdictionem, quæ ſolum eſt in ſpiritualibus, non contingunt, vt in ſuperius allegato *text. de appell. c. ſi duobus.* Et manifeſtum eſt, quod dictus Iohannes per ſuas antedictas ſententias, exceſſit formam & poteſtatem Papæ traditam. Quia ius Imperii & poteſtatem in temporalibus ſibi vſurpare conatus eſt, contra ſacrorum canonum conſtituta. Ergo huius ſententiæ ſunt & fuerunt nullæ, & nullatenus obſeruandæ. Et hic eſt vnus de caſibus expreſſis, in quibus ſententia de excommunicatione nullatenus eſt obſeruanda. Secunda ratio ſic ſumitur. Certum eſt de iure, quod vbi eſt error expreſſus in ſententia vel in mandato præſidentis, puta quia præcipit, quod non obediat ſuo ſuperiori, vel præcipit aliquid contra Deum, vel contra ſacram Scripturam: talis ſententia ipſo iure nullius eſt momenti, nec eſt timenda, nec aliquatenus obſeruanda, vt probatur per illud quod legitur *extra de ſentent. excomm. ca. venerabilibus iuxta finem in gloſſ. & ii. q. 3. cap. ſi quis præeſt, cum duobus cap. ſeq.* Et idem eſt, vbicunque ſententia eſt ipſo iure nulla, vt probatur aperte per illud quod legitur & notatur *extra de ſenten. excomm. cap. per tuas: & ext. de procurat. cap. in noſtra præſentia, in fine: & extra de crimine falſ. cap. ſuper eo, & ext. de ſentent. & re iud.* Sed manifeſtum eſt, quod dictus Ioannes in dictis ſuis proceſſibus & ſentētiis expreſſit, quod non obediatur nobis, cui omnes imperio ſubiecti obedire, & reuerentiam exhibere ſecundum diuina & humana iura ſunt aſtricti: & quod hoc fecit volendo ſibi ius imperii, & poteſtatem omnimodam in temporalibus contra dominum & contra iuſtitiam vſurpare, ad quæ non extenditur (vt dictum eſt) eius auctoritas & poteſtas. Ergo ipſæ ſententiæ ſunt & fuerunt nullæ, & nullius penitus firmitatis, nec fuerunt, nec ſunt quomodolibet obſeruandæ. Tertia ratio ſic ſumitur: Manifeſtum eſt, quod quando ſententia excommunicationis vel interdicti, quæ prolata eſt poſt appellationem legitimam, nulla eſt, nec aliquatenus eſt timenda, nec ſeruanda, vt aperte probatur *ext. de off. & poteſt. iud. del. cap. cum olim, in fine: & de ſent. excom. ca. venerabilibus, in fine: & ext. de appellat. c. ad hoc, quod & habetur & notatur extra de ſent. excomm. c. per tuas, in gloſſ. ord. & per dominum Hoſtienſem in apparatu ſuper cap. ſolet, & in ſumma, quam per alios doctores.* Sed manifeſtum & notorium eſt, quod nos

dudum contra dictum Iohannem, & proceſſus, quos ipſe de facto fecit contra nos, ac poteſtatem & auctoritatem imperialem, & præiudicium & derogationem fidei catholicæ, quam ſancta Romana Eccleſia firmiter hactenus docuit & credidit, & docet & credit, & tenet, appellauimus ad futurum generale concilium, in loco ſecuro & congruo congregandum, & ad ſanctam matrem Eccleſiam Catholicam. Quæ appellatio fuit ad ipſius Iohannis notitiam deducta, prout notorium eſt & manifeſtum: & conſtat etiam per legitima documenta. Et quia ipſe Iohannes poſt & contra dictam appellationem promulgauit, & protulit de facto contra nos & fideles noſtros, & nos ſequentes, & nobis præbentes conſilium, auxilium, & fauorem, dictas excommunicationis & interdicti ſententias (ſi ſic dici poſſunt) ergo fuerunt & ſunt nullæ, & nullius valoris & momenti, nec ſunt aliquo modo timendæ nec obſeruandæ. Nec obſtat quod dicitur, quod Papa non habet ſuperiorem, vnde (vt aliqui garriunt) non poteſt ab ipſo quomodolibet appellari. Et vere non obſtat: quoniam manifeſtum eſt ſecundum doctrinam catholicam, & ſacrorum canonum, quod Papa, vbi de fide ſiue de iure diuino agitur, ſubeſt concilijs, vt patet expreſſe, & legitur & notatur 15. *diſt. c. ſicut ſancti, in textu & gloſſa, & 25. q. 1. c. ſunt quidam, cum capitibus ſequentib. & 19. diſt. c. Anaſtaſius, vbi dicit gloſſa ordinaria ſuper verbo, Concilio dicitur: Videtur ergo quod Papa tenetur requirere concilium Epiſcoporum, quod verum eſt, vbi de fide agitur: & tunc ſynodus maior eſt quam Papa, 15. diſt. c. ſicut ſancti mei.* Ita dicit gloſſ. ord. Et quod Papa, vbi de fide agitur, habet ſuperiorem in terris, à quo poſſit iudicari, & per conſequens, ad ipſum ſuperiorem valeat appellari, probatur etiam notanter per illud, quod legitur & notatur 40. *diſt. c. ſi Papa.* Vbi expreſſe definitur, quod Papa à nemine iudicari poteſt, *niſi deuiet à fide catholica.* Ergo ſi Papa deuiat à fide, habet ſuperiorem interius, à quo poteſt iudicari, & per conſequens ad ipſum poteſt appellari. Hoc etiam patet per hoc, quod dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Glorium & Eleuſium, & reliquos Donatiſtas, vbi de Concilio Papæ, & collegij Cardinalium ſcribit Dominus ſic: *Quaſi non eis dici poßit, & adhuc iuſtißime dici: Ecce putemus illos Epiſcopos, qui Romæ iudicarunt, non bonos fuiſſe. Reſtabat adhuc vniuerſalis Eccleſiæ plenarium iudicium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſit agitari, vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur*; hæc Auguſtinus. Ex quibus & alijs pluribus auctoritatibus quæ breuitatis cauſa dimittuntur, euidenter patet: quod concilium vniuerſale eccleſiæ catholicæ, vbi de iure diuino, aut de fide agitur, maius & ſuperius eſt concilio Papæ & Cardinalium, & ipſum tollit & ſoluit, ſi ipſi repugnent. Cum ergo pro defenſione iuris imperij, quod eſt à iure diuino, & fidei catholicæ, appellamus ad generale concilium, in loco tuto & ſecuro congregandum: ſequitur, quod appellatio noſtra fuit interpoſita ad ſuperiorem, ad quem legitime potuit appellari. Plures quoque aliæ rationes & cauſæ ſunt, ex quibus cernitur euidenter, quod prædictæ ſententiæ fuerint & ſunt nullæ, ac nullius valoris ſiue momenti, nec fuerunt nec ſunt timendæ, nec aliquatenus obſeruandæ. Quæ rationes & cauſæ in appellationibus & prouocationibus, contra aduerſantes nobis, & nos, & imperium, & fidem catholicam, quam ſancta Romana tenet Eccleſia impugnantes, ſolenniter interiectis, ſerioſius explicantur, quas omnes ſeriatim præſentibus literis explicare, prolixum nimium videretur. Quamobrem denunciamus & dicimus proceſſus & ſententias, de quibus ſuperius dictũ eſt, fuiſſe & eſſe nullas, & nullos, & nullius valoris & momenti, & nullatenus obſeruandas: ac vniuerſis & ſingulis ſub noſtro imperio degentibus, cuiuſcunq; ſtatus, dignitatis ac conditionis exiſtant, diſcrete præcipimus & mandamus, quatenus nulla perſona ſingularis, aut communitas vel vniuerſitas, dictas excommunicationis & interdicti ſententias præſumat obſeruare, vel facere ac ſuſtinere quomodolibet obſeruari. Quicunq; autem contra hoc noſtrum mandatum præſumpſerit facere, vel venire, eum omnibus feudis, quæ ab Imperio tenet, ac omnibus iuriſdictionibus, gratijs, & priuilegijs, libertatibus & immunitatibus à nobis, vel prædeceſſoribus noſtris, ei conceſſis, ex nunc priuamus. In quorum omnium teſtimonium & fidem præſentes literas fieri fecimus, & noſtræ imperialis Maieſtatis bulla iuſſimus & fecimus communiri. Et vt ipſæ literæ ad communem omnium

Naucler generat. 45. fol. 886.

notitiam deducantur, eas maioris eccleſiæ de Franckenfurt oſtijs appendi ſiue affigi faciemus, quæ hunc proceſſum noſtrum quaſi ſonoro præconio publicabunt, ita quod nullus poſſit prætendere, vel ignorantiam allegare, quod ad eum prædicta non peruenerint, ſiue quod ea ignorauerit: cum non ſit veriſimile occultum & incognitum, remanere, quod tam patenter fuit omnibus publicatum. Datum in oppido noſtro de Franckenfurt, die VIII. menſis Auguſti. Anno Domini MCCCXXXVIII.

Huic conuenit, quod in Chronico Francofurdenſi Iohannis Latomi ſcriptum inuenitur, his verbis:

ANNO MCCCXXXVIII. Capella pontis V. Kal. Octobris eſt completa in honorem S. Catharinæ dedicata.

Eodem anno in curia fratrum Teutonicorum VIII. Auguſti hora prima, Ludouicus Imp. ornatu & ſedibus imperialibus edidit legem talem: *Electus Francofordiæ in regem Romanorum à Principibus electoribus, adminiſtrationem Imperii ante confirmationem habet plenam.* Et eodem die reſponſiones Ludouici prædictæ ad obiecta Papæ Iohannis XXII. ſigillo imperiali ſigillatæ foribus Mariæ eccleſiæ S. Bartholomæi (quæ ita vocatur ab imagine B. Virginis adhoc ibi extante) ſunt affixæ. Habebat autem Romanus Pontifex hic ſuos quoque commiſſarios, qui ad VIII. Aug. affigebant ad eandem Eccleſiæ ianuam anathema & proceſſus contra Ludouicum, cum ſeueriſſimis comminationibus in omnes qui illi communicarent. Quare cum Canonici illic ſummo Pontifici obedientiam (vt tenentur) præſtarent, Lodouicus ſuperbiæ eos inſimulans, paulo poſt potiſſimis prædijs, villis, & decimis ſpoliauit: Dominicanos poſtridie oppido eiecit, qui XXIV. annis excluſi fuerunt. Carmelitæ ab Henrico de Firnberg Archiepiſcopo Moguntino in gratiam Imperatoris quoque ſunt pulſi. A Teutonicis & Franciſcanis ſimiliter diuina officia ſunt ſuſpenſa vſque ad depoſitionem Epiſcopi. Præpoſitus S. Bartholomæi D. Iohannes de Conſtantia cognomento Vnderſchaff, Decanus Moguntinus, Lodouici partes ſequens omnibus ſuis reditibus frui potuit. Collegium S. Leonardi applaudens quoque Principi, auctum eſt decima in Pfraunheim: atque talis ſtatus fuit non ſolum Francofordiæ, ſed per totum Rheni tractum & in Sueuia.

ALIA INFORMATIO DE NVLLITATE PROCESSVVM PAPÆ IOHANNIS XXII. CONTRA LVDOVICVM BAVARVM MARSILIO (vt videtur) vel Ockamo auctore.

IN nomine Domini, Amen. Pro informatione ſimplicium iura ignorantium, proceſſus Domini Iohannis Papæ XXII. contra Dominum Ludewicum Romanorum tunc regem factus zelo conſcientiæ, ſed erroneæ: ſupra dictorum quaſdam rationes breues & claras ponere decreui quibus lucide poterit informari volentibus: Quod ijdem proceſſus, imo verius exceſſus, nulli ſunt ipſo iure, & à nullo timendi nec obſeruandi: etiamſi pro aliquo tempore ſint ſeruati, nihilominus depoſita erronea conſcientia modo & deinceps penitus refutandi, tanquam nulli, & ab omni veritatis entitate alieni. Quarum rationum prima hæc eſt. Papa quantumcunque Catholicus ac legitimus ſit, non habet poteſtatem, nec auctoritatem, aut iuriſdictionem in temporalibus, & maxime ſupra iura Imperij, quod eſt immediate à Deo, vt probatur XCVI. *diſtinct. cap. cum ad verum. & cap. duo ſunt. & cap. ſi Imperator.* vbi expreſſe diffinitur & dicitur in hæc verba: *Duo quippe ſunt, quibus principaliter hic mundus regitur, ſcilicet auctoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas: Habet quippe Imperator priuilegia poteſtatis ſuæ, quam adminiſtrandis legibus publicis diuinitus conſecutus eſt, Nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperatoris ſibi vſurpet.* Hæc ibi in textu, vbi etiam gloſſæ ordinariæ dicunt, quod iſtæ duæ poteſtates ſunt diſtinctæ, & quod neutra dependet ab altera, & quod Imperator non habet poteſtatem ſiue imperium à Papa, ſed à ſolo Deo. Et *diſt.* XXIII. *cap. legimus,*

gimus, vbi in textu dicitur, *quod exercitus facit Imperatorem*, & gloſſa ſuper illo verbo, *Imperatorem*, dicit ſic: *Ex ſola electione Principum dico eum verum Imperatorem, antequam à Papa confirmetur.* Et hoc etiam probatur in *c. quoniam. Diſt.* x. vbi de poteſtate Pontificali & Imperiali loquens definit in hæc verba: *Quoniam mediator Dei & hominum Ieſus Chriſtus ſic actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, vt Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium rerum Imperialibus legibus vterentur: quatenus ſpiritualis actio à carnalibus incurſibus diſtaret, & Deo militans (ſcilicet Papa) minime ſe negociis ſecularibus implicaret: ac viciſſim ille (ſcilicet Imperator) non videretur diuinis rebus præſidere, qui eſſet ſecularibus negotiis implicatus.* Hæc ibi in textu, vbi gloſſa de vtraque poteſtate loquens dicit ſic: *Cum ergo poteſtates iſtæ diſtinctæ ſint, eſt hoc argumentum, quod Imperium non habetur à Papa, & quod Papa non habet vtrumq; gladium: alioquin ſi Imperium haberetur à Papa, poſſet in temporalibus ad illum appellari, quod prohibuit Alexander Papa dicens: Quod illa (ſcilicet temporalia) ſuam iuriſdictionem non contingunt. Ex. de appellat. c. ſi duobus. & Ex. qui fil. ſint legit. c. cauſam.* Et infra, *Ergo credo iſtas poteſtates eſſe diſtinctas*; hæc gloſſa. Et diſt. VIII. *c. quod iure*, dicitur, *Quod ius humanum per Imperatores & Reges ſeculi Deus diſtribuit generi humano.* Et lex dicit, quod Imperium & ſacerdotium ab eodem principio proceſſerunt, *in Auth. Quomodo oporteat Epiſcopos & clericos ad ordinem produci, in princip. Collat. 1.* nec Imperator Papæ iuriſdictionem, nec Papa iuriſdictionem Imperatoris perturbare debet. *Ex. de iudic. c. nouit.* Ex quibus omnibus & alijs multis, quæ cauſa breuitatis omittuntur, clare patet: quod poteſtas Imperialis eſt immediate à ſolo Deo, & non à Papa: & quod electus in Imperatorem ex ſola electione eſt rex Romanorum, & habet auctoritatem, iuriſdictionem, poteſtatem Imperialem, etiam antequam inungatur, & conſecretur, vel coronetur à Papa: & quod Papa non habet in temporalibus dictam plenitudinem poteſtatis: & quod proceſſus quibus de facto caſſauit, ſiue nullam, caſſam & irritam pronunciauit electionem de domino Ludewico Duce quondam Bauariæ in Regem Romanorum factam, aſſerendo in ijſdem ſuis proceſſibus, eum adminiſtrare poſt electionem de ſe factam non potuiſſe iura Imperij, & quod adminiſtratio Imperij ad ipſum Iohannem Papam pertinebat de iure, nullius omnino ſunt roboris vel valoris, & à veritate penitus alieni. Vnde quodcunque dictus Iohannes Papa fecit in prædictis, tanquam à non ſuo Iudice factum nullius fuit momenti, vt aperte probant Canones, XI. *q. 1. c. placuit. & 11. q. 1. inprimis iux. fin. & XVI. q. 1. c. frater noſter. & Ex. de iudiciis. c. at ſi clerici. & Ex. de conſuet. c. ad noſtram. & c. ſi non à compet. iud. 1. 2. 3. & vlt. cum ſimil.*

Secunda ratio eſt ex eo, quod dicti proceſſus imo verius exceſſus fuerunt facti per dictum Iohannem contra Ludewicum Imperatorem, & in enorme præiudicium ſui, & eorum qui eum elegerunt in regem Romanorum, & aliorum Principum Alemanniæ, & totius Imperij, ex notorie falſis cauſis, & nullo iuris ordine ſeruato, ipſoq; domino Ludewico, & alijs quorum intererat, abſentibus, & nullo modo legitime monitis nec citatis. Vnde cum ſacri Canones, & iura diuina & humana determinant, ſententias & proceſſus quoſcunque promulgatos abſentibus his, quorum cauſa agitur, ſiue ventilatur, eis legitime non monitis & citatis, nullius exiſtere firmitatis, III. *q. IV. per tot.* vbi etiam legitur, ſanctos Pontifices diffiniſſe in hæc verba: *Omnia quæ aduerſus abſentes in omni negocio vel loco aguntur aut iudicantur, irrita erunt, & euacuantur omnino, nec aliquam obtinent firmitatem; quia diuinæ & humanæ leges hoc fieri prohibent.* Et *ex. de teſtib. c. in nomine Domini. & in fine de teſtib. ſcil. ex C. hoc verbo: Collat. 7. & D. quæ ſentent. ſine appell. reſcind. l. 1. § ex hoc Edicto. & C. quom. & quan. Iudex. l. ea quæ.* Et maxime in cauſis, quæ ſummi Pontificis iudicio deciduntur, ordo iuris & vigor æquitatis eſt ſubtiliter obſeruandus. *Ex. de ſentent. & re iudic. c. in cauſis.* Sequitur quod prædicti proceſſus, imo exceſſus, fuerunt nulli, & nullius valoris penitus & momenti. Nec obuiat, ſi dicatur, quod dictus Iohannes Papa in ciuitate Auinionis prouinciæ exiſtens cum ſua curia, per litteras ſuas, quas dicitur ad fores Eccleſiæ maioris Auinionenſis appendi feciſſe, dominum Ludewicum abſentem citauit. Quoniam talis citatio, eſto etiam quod appareret,

nullatenus fuit nec eſt dicenda legitima citatio, rationibus infra ſcriptis. Quarum prima eſt, quia ſcilicet Canones & iura ad hoc vt cenſeatur & dici poſſit citatio legitima, neceſſe eſt vt ille qui citandus eſt, citetur aut perſonaliter ſi inueniri poteſt, aut ſi non inueniri poteſt, citetur publice ad domum ſuam, alias niſi ſic citetur, non poteſt contra ipſum procedere, vt aperte probatur IV.*q.*1.*c.ſi quis.* & *Ex.de dolo & contumac.c.tamen.quæ in tex.& glo.de clericis non reſid.c.ex tuo. Et Ex.à quib.matrim. accuſ.pot.c.1.& de eo qui mitt.in poſſ.can.rei ſeruan.c.vlt.& ff.ex quib.cauſ.maior. l.item ait. §.hoc autem. Cum allegatis iurib.* III.*q.*IX.*c.cauerant.& ff.quæ ſent.ſine appell.reſcind.l.1. & C.quom.& quando iudex,ſi ea quæ.* Ex quibus iuribus clare patet, dato ſine præiudicio, quod talis citatio per litteras in ciuitate Auinionis appenſas repetiretur fuiſſe facta, quod nihilominus proceſſus per ipſum Iohannem factus fuiſſet irritus & inanis. Secunda ratio ad hoc eſt, quod ad hoc vt citatio de iure legitima cenſeatur, & arctet citatum ad veniendum, neceſſarium eſt quod aſſignetur illi, qui citatus eſt, terminus & locus ad comparendum ſecurus, prout manifeſte probant iura, *Ex. de appell. cap. ex parte tua.&* XXXIII.*q.*II.*c.de coniugii. vbi dicitur, prouidendus eſt locus, in quo nulla vis multitudinis formidetur, nec ſit difficile teſtes producere vel cæteras perſonas, quæ tam à ſanctis canonibus quam à venerandis Romanis legibus in huiuſmodi concurſu requiruntur.* Hæc ibi & III.*q.*9.*Hortamur & ext. Vt lite non conteſt.c.accedens. & D.de iudic.l.ſi locum.* Sed notorium & indubitatum exiſtit, quod dictus Iohannes Papa tam ipſum dominum Ludouicum Imperatorem, quam imperij ſui fideles & amicos odio capitali, & etiam hoſtili exercitu perſequebatur facto, & ciuitates & iura Imperij ſibi vſurpare & ſubiugare quantum poterat conabatur. Ciuitas quoque Auinionis in qua idem Iohannes Papa cum ſuo conſiſtorio morabatur, & ad quam (vt dictum eſt) dictum Ludouicum Imperatorem per ſuas litteras euocauerat, & ille qui illius ciuitatis dominium detinebat, dominum Imperatorem Ludouicum & Romanum Imperium habebat odio notorio & antiquo. Vnde patet, quod deſiperet, qui diceret vel ſentiret talem citationem prędictum dominum Ludouicum Imp. ad comparendum modo aliquo coarctaſſe. Quis enim auderet dicere, quod tempore talis conſiſtorij in tali loco periculoſo teneretur ſubire iudicium, & in hoſtium ſuorum ſe ponere ſinu, & ad mortis periculum ſe offerre. Præterea in *can. Paſtoralis; De ſentent.& re iudic.* in conſtitutionibus Clementis Papæ quinti, quas idem Papa Iohannes proſequendo publicauit, probatur, quod ſententia quondam Henrici Imperatoris tum lata in regem Rubertum nulla fuit, ex eo quod ipſum citauit ad locum ſibi non tutum. Sic quod pro ſe ibi allegat, hoc contra ſe recipiat, iuxta dictum Sapientis, *Patere legem quam ipſe tuleris. Ex. de conſtitut.cum omnis.* Sed locus Auinionis tunc non fuit tutus, nec etiam tunc acceſſibilis, & clare patet quia ipſe Iohannes Papa, Rex Franciæ, Rex Rupertus, Duces Auſtrię, cum eorum fautoribus, ipſum dominum Ludouicum tunc impotentem, imo Imperium perſequebantur odio capitali. Hoc idem probat captiuitas militis & Ambaſſatorum regis Angliæ perfecta in Auinione, poſt aſſeruationem domini Papæ Benedicti ipſi militi factam. Vnde ſi hoc malum factum fuit in milite, propter ſecreta quædam inueſtiganda, vel legationem impediendam: quanto magis propter deſtructionem & diſcerptionem Imperii, cuius iura auidiſſime ſitiunt, in verum Imperij protectorem ſiue adminiſtratorem, & mala exciuiſſent eius æmuli, ſi potuiſſent, & ſi poſſent, adhuc excitarent?

Item quod reuera contra mentem & intentionem delegantis & committentis Papæ vices ſuas, ſcilicet Chriſti præfati, proceſſus ſunt facti: quod ſicut ipſe Chriſtus commiſit Petro claues ligandi & ſoluendi in hunc finem, vt Petrus dimitteret, & animas purgaret ad ſalutem: non autem ei commiſit temporalium regnorum adminiſtrationem. Quod etiam ſcribit S. Bernhardus primo libro conſiderationis Eugenio Papæ. Sed Papa Iohannes ſententias prædictas fulminauit propter adminiſtrationem regni regnorum: quod à Chriſto in mandatis aut ex commiſſione clauium non accepit. Ergo ſententiæ illæ ſunt nullæ iure. *Ex. de reſcript.c. ſuper litteris.* quod ibi delegans non eſſet iuriſdictionem conceſſurus, ibi delegatus non debet iuriſdictionem exercere. Quod autem Chriſtus Petro

non

non commiſerit temporalium iuriſdictionem, vel eorum curam aut adminiſtrationem, patet quia ipſe nihil proprij habuit: imo paupertatem & temporalium renunciationem ſeruauit & docuit. Luc. XIV. *Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et Marci XIX. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Quomodo enim pauper poſt temporalium alienationem ſequeretur Chriſtum, niſi & Chriſtus temporalia depoſuiſſet, imo prius poſuiſſet? Hoc idem patet expreſſe Luc. XI. *Quod quidam archiſynagogus Chriſto dixit, Magiſter, dic fratri meo vt mecum diuidat paternas poſſeſſiones.* Sed Chriſtus nolens eſſe iudex temporalium, reſpondit ei quaſi dedignatus: *Et quis me conſtituit iudicem inter vos, vt diuidam veſtram hereditatem?* ac ſi diceat: Non veni poſſeſſiones temporales diuidere, ſed ſalutem animabus dare, ſicut ibidem notauit Albertus in gl. Poſſeſſionum enim earum diuiſio & ius diuidendi eſt à iure Imperatorum & regum mundi, quibus à Deo temporalia ſunt commiſſa, vt patet *in Can. diſt.* VIII. *cum quo iure.* Cui concordat Bernhardus libro conſiderat, ſic ſcribens Eugenio Papæ: *Si non vis recognoſcere Imperatorem, dimitte poſſeſſiones.* Vnde etiam apparet, quod hæ ſententiæ latæ ſunt à non ſuo iudice: cum Papa non ſit iudex Imperatoris in temporalibus, quanto minus in cauſa Imperij, à quo temporalia dependent, ſicut patet per plura iura Canonica & ciuilia ſuperius allegata. Item quod Chriſtus temporalia Imperatori dimiſerit adminiſtranda, & ſibi eorum curam & adminiſtrationem non aſſumpſerit, patet quia tributum Cæſari dari iuſſit, vt ſcribit Matthæus XXII. & etiam ipſe ſoluit, vt patet Matth. XVII. Item Iohannis XIX. interrogatus à Pilato, an eſſet Rex, reſpondit: *Tu dicis quod Rex ſum ego: ſed tamen regnum meum non eſt de hoc mundo:* ac ſi diceret, ſpiritualibus vel animabus impero, & in eis meum eſt regnum, non in mundo, nec in mundanis & tranſitorijs: ſed in ſpiritibus æternis & animabus fidelibus, ſe de mundanis ad cœleſtia & æterna erigentibus. Sed textuales clerici & pſeudomonachi, falſi ſcilicet religioſi, qui ſe dicunt Iudæos eſſe & non ſunt, ſed potius ſunt ſynagogæ Satanæ (ſicut Apoſtolus & Euangeliſta iuſſus eſt ſcribere epiſcopo Smyrnæ, Apocal. 2.) ſe credentes eſſe ſapientes, cum ſint deſipientes, omnia præmiſſa vna ſuperficiali ſolutione conantes euadere, dicunt: Quod ſententia Paſtoris ſiue iuſta ſiue iniuſta timenda ſit, cum Chriſtus dixerit Petro: *Quæcunque ligaueris, &c.* nullum excipiens: Ad quam ſolutionem reſpondeo, quod aliud eſt ſententia iniuſta & aliud nulla, ſicut aliud eſt quando paſtor fert ſententiam iniuſtam, forte ex ignorantia, ſeruato tamen ordine iuris. Sed præfatæ ſententiæ latæ fuerunt ſcienter malitioſe, & ex iniuſtis notorie cauſis, imo falſis, & claue errante, & in finem indebitum & iniuſtum, vt Imperij iura ſibi vſurparet, contra ius diuinum & humanum: & ſic concupiſcens, imo hoſtiliter inuadens alienum, peccauit mortaliter faciens contra præceptum Dominicum: *Ne furtum facias.* In quo præcepto prohibetur omnis illicita contrectatio rei alienæ. Item, *Non concupiſces rem proximi tui*, in quo prohibetur non ſolum contrectatio, ſed etiam inordinatus appetitus rei alienæ. Qui ergo ſibi in illo peccato conſentit, nonne etiam mortaliter peccat, cum delinquentem & conſentientem par pœna conſtringat? *Ex. de offic. deleg. c. 1. & de ſent. excommun. c. nuper. & c. quanta. &* XI. *q.* 3. *C. qui conſentit. & c. ſeq.* vbi dicitur: *Si quis alterius errori conſentit, ſciat ſe cum illo ſimili modo culpabilem iudicandum.* Debet ergo quilibet patri & matri in peccatum trahere conantibus dicere: *Non noui vos*, id eſt, non approbo quod iubetis in hoc. *Can. 33. q. 8. C. diaconi.* Veritati enim & iuſtitiæ eſt inſiſtendum, etiam contra parentes carnales & ſpirituales. *4. q. 3. c. parentes. & ex. de iureiur. c. litteras.* vnde Actor. 4. *plus oportet obedire Deo quam hominibus.* & in eodem: Si in conſpectu Dei iuſtum eſt nos potius audire quam hominem, ipſi iudicate, *&* XI. *qu. 3. c. Iulianus.* Non ſemper malum eſt non obedire præcepto, cum enim dominus iubet quæ Deo contraria ſunt, tunc ei obediendum non eſt. Vnde ad id quod ipſi literales clerici allegant: *Quæcunque ligaueris, &c.* reſpondeo, quod illa auctoritas intelligitur de ligatione vera, non ficta vel falſa, quodque per Auguſtinum illud verbum exponentem, qui ait: *Chriſtus non dixit: Quod putatis ligare & ſoluere. Sed in quos opus iuſtitiæ vel miſericordiæ exercetis, hoc ego Deus, & omnes cæleſtis militia ordines laudant*

vobiſcum & confirmant: aliter autem opera veſtra in peccatores non cognoſco. Etſi Deus non approbat ſententias latas iniuſte etiam in peccatores, quanto minus ſententias Iohannis Papæ latas contra iura diuina & humana, & iuris ordine non ſeruato, & pro cauſis notorie iniuſtis & falſis. Item ſuper verbo Marci XVI. *tibi dabo claues regni cælorum*, dicit, *Quidam hunc locum non intelligentes aliquid ſumunt de ſupercilio Philoſophorum, vt damnare innoxios. Cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed vita eorum quæratur*, ad idem XI. *qu.* 3. *cap. ipſe.* vbi dicitur: *Ipſe ligandi & ſoluendi poteſtate ſe priuat, qui hanc pro ſuis voluptatibus, & non pro ſubditorum moribus exercet:* & cap. ſeq. dicitur: *Iudicare de ſubditis nequeunt, qui in ſubditorum cauſis odia vel guerram quærunt.*

Demum veniunt inſenſati dicentes: Etſi Papa in omnibus præmiſſis male geſſit, hoc non habemus iudicare. Hi, vt bene agant, nolunt intelligere, videlicet quod duplex eſt iudicium, vnum iuriſdictionis: hoc non habet homo ſuper Papam, vt eum pro ſuis exceſſibus iudicialiter corrigat. Aliud eſt iudicium rationis vel diſcretionis: & hoc iudicio quilibet habet iudicare de factis, & maxime de præceptis ſui ſuperioris, an ſint iuſta vel iniuſta, an bona vel mala, aut in quem finem ſint facta: alias enim ſemper eſſet obediendum cuilibet præcepto quandocunque contra diuinum præceptum facto, quod ex præmiſſis patet fore falſum. Alias etiam Pſalmiſta de peccatore non dixiſſet: *Noluit intelligere vt bene ageret* ſcilicet diſcernendo inter bonum & malum, licitum & illicitum. Et alibi: *Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelligens aut requirens Dominum.* Id eſt, ſi intelligat verum, ſecundum intellectum: & requirat Dominum, operando bonum ſecundum affectum, propter Dominum tanquam propter finem. Hæc ſufficiant pro directione ſimplicium.

DE CASRVCIO DVCE LVCÆ, RESCRIPTA ET DIPLOMATA QVÆDAM LVDOVICI Bauariæ Imp.

Ad fol. 423. referenda.

Deſumpta ex eius vita, per Aldum Manutium edita Romæ anno 1590.

Conceſſio vicariatus in ciuitate & diſtrictu Lucæ, &c.

LODVICVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus magnifico viro, Caſtrucio de Antelminellis, vicario Liuanorum, ſuo & Imperii fideli dilecto, gratiam ſuam & omne bonum. Regiæ liberalitatis clementia in ſuis fidelibus gratiarum dona multiplicans, illis præcipue conſueuit aſſurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione coronæ ſingnlares triumphos & nomen laudabile ſunt ſortiti. Sane cum veraciter ſciamus, te præcipnum in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugilem extitiſſe, nulli parcendo periculo, oneri, vel labori, ac iuſtitia tua & animi probitate victos de hoſtibus deuotos pro Imperio tenuiſſe, ac deuios infideles ad fidem gratioſis meritis inuitaſſe: volentes præmiſſorum obtentu extollere nomen tuum, & te prærogatiua ſpeciali magnifice honorare, vicariatum ciuitatis Lucanæ, eiuſque diſtrictum ſex milliariorum, & ſuburbanorum vel quaſi, & prouinciarum Vallis Nebulæ, Arianæ, & Lunæ, & terris ciuium Garfagnanæ, terris quæ dicuntur Plancorum. Verrucula, Boſſorum, & eius curiæ, Pontremulo, eius diſtrictu Lunegiana, & omnibus terris ſitis citra & vltra aquam Magræ, in Lunenſi diœceſi, Maſſa & Verſilia, & Valletina, auctoritate Regia, noſtro & Sacri Imperii vice & nomine vſque ad noſtrum, vel ſucceſſoris noſtri Romani Imperatoris vel Regis beneplacitum & voluntatem, tibi committimus, & in ipſis ciuitate, terris & locis & aliis ante dictis, pro nobis & ſacro Imperio, te vicarium conſtituimus & facimus generalem. Concedentes tibi plenariam iuriſdictionem in omnibus prædictis, ciuitate, terris & locis, vt poſſis inquirere & punire, & iuriſdictionem ſanguinis cum mero & mixto Imperio exercere, in genere & in ſpecie, per te vel alium, aut alios, cui vel quibus ipſam iuriſdictionem commiſeris exercendam: recepto primitus à te iuramenro, quod ipſam iuriſdictionem fideliter exerceas, nulli parcendo, vel contra iuſtitiam offendendo, ſed ius ſuum vnicuique tribuendo, volentes per hanc conceſſionem noſtram in præmiſſis omnia & ſingula tibi eſſe conceſſa, quorum ſpecialem commiſſionem fieri oporteret, & quæ in generali commiſſione non intelligerentur commiſſa, niſi de ipſis fieret mentio ſpecialis. In cuius rei teſtimonium præſentes tibi dirigimus, tradimus, appenſione ſigilli Regii communitas. Datum in Regali oppido noſtro Franckfort. IV. kal. Iunii anno Domini MCCCXXIV. Regni vero noſtri X.

RECONCILIATIO CONCESSA ciuitati Lucæ.

NOS LODOVICVS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus. Etſi honor Regis iudicium diligat, tamen Auguſtalis Clementia miſericordiam non refutat, quin nonnunquam per iuſtitiam condemnatos reddat per gratiam abſolutos. ſic quippe fideles noſtros & Imperii intime diligimus, quod lõge carius par-

ſup. fol. 413.

cimus reuertentibus, quam pœnam reſiſtentibus infligamus. Sane dudum claræ memoriæ dominus Henricus, quondam Romanus Imperator VII. prædeceſſor noſter, contra ciuitatem Lucanam & eius diſtrictum, & contra commune & ciues & ſpeciales perſonas eiuſdem, quaſdam condemnationis ſententias promulgauit, proſcriptiones, mulctas, priuationes & pœnas alias infligentes pro eo quod tunc ipſi à fidelitate receſſerant, & ſacro Imperio rebellabant. Nunc vero quia ciuitas, diſtrictus, commune, & ciues præfati ad fidelitatem & deuotionem reuerſi, ſacro ſe Imperio in puritate & integritate fidei reddiderunt, & in hoc propoſito fidei ſe firmos & ſtaciles opere comprobant & effectu: Nos qui eiſdem pium & beneuolum affectum gerimus, & tanquam filios peramamus, culpam præteritam, quam ipſi ſtudent deuotis & fidelibus actibus expiare, remittentes eiſdem de gratia ſpeciali omnes ſententias per dictum D. Heinricum contra ipſos prolatas de plenitudine poteſtatis regiæ relaxamus & reuocamus, quicquid ex eis vel ab eis factum vel ſecutum exiſtit: reſtituentes eoſdem eadem poteſtate contra ipſas ſententias in integrum, & in ſtatum priſtinum, ac ſi ipſæ ſententiæ non fuiſſent ab initio promulgatæ. Ad quas ſpecialiter nos induxit prædictorum fidelium noſtrorum noua, creſcens, & firma deuotio: & fideliſſima ſtrenui viri Caſtrucii de Antelminellis, ſui vicarii, pro ipſis interpellantis ſupplex petitio, & fauor multus quem ipſis gerimus ex affectu. Verum tamen prædictas ſententias non intelligimus relaxatas ad illos de ciuibus prædictis, qui in rebellione perſiſtentes nobis, & Imperio, vel dicto vicario noſtro nomine non obediunt, nec intendunt, niſi forte ad requiſitionem dicti Caſtrucii, intra terminum quem præfixerit, ad fidelitatem redierint, & eius beneplacitis paruerint & mandatis. In cuius noſtræ remiſſionis, relaxationis, reuocationis & reſtitutionis teſtimonium præſentes damus, literas, ſigilli noſtri robore communitas. Datum in Franckfort. IV. Kalend. Iunii, anno Domini MCCCXXIV. Regni vero noſtri anno X.

CONCESSIO VICARIATVS Piſtorienſis.

LODOVICVS Dei gratia, Romanorum Rex ſemper Auguſtus, magnifico viro Caſtrucio de Antelminellis, Vicario Lucanorum, ſuo & Imperii fideli dilecto gratiam ſuam, & omne bonum. Regiæ liberalitatis clementia in ſuos fideles gratiarum dona multiplicans, illis præcipue conſueuit aſſurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles, pro exaltatione Coronæ ſingulares triumphos & nomen laudabile ſunt ſortiti. Sane cum veraciter ſciamus te præcipuum in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugilem extitiſſe, nulli parcendo periculo, oneri, vel labori, ac iuſtitia tua & animi probitate victos de hoſtibus deuotos pro Imperio tenuiſſe, ac deuios infideles ad fidem gratioſis meritis inuitaſſe: volentes præmiſſorum obtentu, extollere nomen tuum, & te prærogatiua ſpeciali magnifice honorare, vicariatum ciuitatis Piſtorii, & totius Comitatus & diſtrictus eiuſdem, ac in omnibus aliis terris ſitis infra confinia ſupradicta, & in diœceſi Lucana Piſtorienſi & Lunenſi auctoritate Regia, noſtro, & ſacri Imperii vice & nomine, vſque ad noſtrum vel ſucceſſoris noſtri Romanorum Imperatoris aut Regis beneplacitum & voluntatem, ibi committimus, & in ipſis ciuitate & comitatu ac diſtrictu, terris, & locis, ac omnibus antedictis pro nobis ac ſacro Imperio te vicarium conſtituimus, & facimus generalem. Concedentes tibi plenariam iuriſdictionem in omnibus prædictis, ciuitate, terra, & locis, poſtquam eas acquiſieris, & pro nobis & ſacro Imperio tenendas tibi ſubiugaueris, vt poſſis inquirere & punire, & iuriſdictionem ſanguinis cum mero & mixto Imperio exercere, in genere & in ſpecie, per te vel per alium, aut alios, cui vel quibus ipſam iuriſdictionem commiſeris exercendam: recepto primitus à te iuramento, quod ipſam iuriſdictionem fideliter exerceas, nulli parcendo, vel contra iuſtitiam offendendo, ſed ius vnicuique tribuendo. Volentes per hanc conceſſionem noſtram omnia & ſingula tibi eſſe conceſſa, quorum ſpecialem commiſſionem

ſionem fieri oporteret, & quæ in generali commiſſione non intelligerentur commiſſa, niſi de ipſis fieret mentio ſpecialis. In cuius rei teſtimonium præſentes tibi dirigimus & tradimus, appenſione ſigilli Regii communitas. Datum in Regali oppido noſtro Franckfort. IV. Kalendas Iunii. Anno Domini MCCCXXIV. Regni vero Noſtri Anno X.

SVBLIMATIO CASTRVCII IN Ducem Lucæ, &c.

LODOVICVS, Dei gratia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Illuſtri Caſtruccio de Antelminellis, Duci Lucano, Comiti ſacri Lateranenſis Palatii, & vexillifero Imperii, ſuo & Imperii fideli dilecto, gratiam ſuam & omne bonum. Principalis liberalitatis Clementia, in ſuis fidelibus dona multiplicans, illis præcipue conſueuit aſſurgere larga manu, qui per pugnam continuam in rebelles pro exaltatione Coronæ ſingulares triumphos & nomen laudabile ſunt ſortiti: Sane cum veraciter ſciamus, experientia nobis exiſtente magiſtra, te præcipuum & ſtrenuum in partibus Italiæ pro ſacro Imperio pugilem extitiſſe, nulli parcendo oneri, periculo vel labori: ac iuſtitia tua & animi probitate victos, de hoſtibus deuotos pro Imperio tenniſſe, & deuios infideles ad fidem gratioſis meritis inuitaſſe: tantoq; magis Imperiale ſceptrum extollitur: Tāto cura regiminis à ſollicitudinib. & laboribus releuatur, quāto fideles in circuitu Imperii circumſpicit digniores, & de fulgore throni Cæſarei velut ex ſole radii, ſic cæteræ prodeunt dignitates, vt primæ lucis integritas minorati luminis nō ſentiat detrimentū. Hac igitur conſideratione cōmoniti, qui cœleſti prouidentia Romani Imperii moderamur habenas, ac ſolii noſtri decus tā veterum dignitatū ornatibus confouemus, quā nouis honoribus ampliamus: Volentes præmiſſorū obtentu extollere nomen tuū, & te prærogatiua ſpeciali magnifice honorare, de plenitudine poteſtatis, & de certa ſcientia, & de conſilio noſtrorū Principū & Baronum, ciuitatis Lucæ, Piſtorii, Volaterrarum, & Lunæ, cū omnibus & ſingulis caſtris, villis, & locis ſitis in diœceſibus ipſarum, & cum omnibus earum, & cuiuſque earum pertinentiis, territoriis & iuriſdictionibus quibuſcunque, ad ius, honorem & nomen Ducatus pertinentibus transferentes, & volentes ſub vno dignitatis vocabulo contineri Ducatus Lucani: te pro te & ſucceſſoribus tuis & te per lineam maſculinam natis & naſcituris in perpetuum ipſius ducatus Ducem, & vexilliferum noſtrum & ſacri Romani Imperii vbilibet, de præmiſſæ noſtræ poteſtatis plenitudine & principali munificentia promouemus: eiſdem libertatibus, immunitatibus, & iuribus prædictum Ducatum tuum præſentium auctoritate donantes, quæ Ducalem deceant dignitatem, præfataſque ciuitates & quamlibet earum, & omnes terras, caſtra, territoria atque loca, quæ in diœceſibus ſeu Epiſcopatibus, & territoriis, & pertinentiarum ipſarum ciuitatum, ſeu cuiuslibet earum, ſeu intra confines diœceſium Epiſcopatuum, pertinentiarum & territorium præfatarum ciuitatum, & cuiuslibet earum ſitæ ſunt, ſeu ſita, in perpetuum tibi, & legitimis ſucceſſoribus tuis, ex te deſcendentibus natis & naſcituris per lineam maſculinam, ex certa ſcientia damus, concedimus & donamus: cum omnibus & ſingulis villis, caſtris, terris, fortalitiis, caſalibus, vaſallis, hominibus, poſſeſſionibus, honoribus, vſibus, deritis, demaniis, feudis, homagiis, patronatibus vacantium & non vacantium Eccleſiarum & locorum ad nos & ſacrum Romanum Imperium ſpectantibus, ſeu pertinentibus, & cum terris cultis & incultis, ſiluis, paſcuis, nemoribus, ſalinis, balneis, ſtagnis, lacubus, atque quibuſcunque aquis & aquarum decurſibus, molendinis, piſcariis, piſcationibus, venationibus, montibus, planis, vallibus, & omnibus & ſingulis locis, iuribus & pertinentiis, tam maris quam terræ præfatarum ciuitatum, terrarum, & locorum, & cuiuſcunque ipſarum, & ipſorum exiſtentium infra prædictas diœceſes, confines & loca, quæ in huiuſmodi noſtra conceſſione & donatione ſub ſpeciali aut generali vocabulo poſſunt intelligi, ſiue comprehendi, & quæ ad nos & Romanum Imperium ſpectare noſcuntur. Et ſic te & ſucceſſores tuos prædictos in Ducem & Duces prædicti ducatus cum dignitate illuſtri eligimus, con-

ſtituimus, præficimus, & creamus, dantes & concedentes tibi & ſucceſſoribus tuis prædictis in præmiſſo ducatu pleniſſimam iuriſdictionem, & liberam auctoritatem & poteſtatem iuris dicendi per te, & per alios, ac etiam merum & mixtum Imperium, vt exercere valeas & valeant gladii poteſtatem ad animaduertendum in facinoroſos & malos. Et vt ipſius Ducatus dignitate te & præfatos tuos ſucceſſores cognoſcas amplius & fauorabilius ab Imperiali eminentia ſublimari, tibi & ſucceſſoribus tuis prædictis ex ipſa dignitate ducatus perpetuo decreuit competere noſtra ſerenitas, auctoritatem & poteſtatem creandi & ordinandi, perpetuo & ad tempus (prout vobis placuerit) in ſingulis ciuitatibus, caſtris, oppidis, villis, terris, dicti ducatus, vicarios, capitaneos, poteſtates, Iudices, ſeu Rectores, & quoslibet ordinarios magiſtratus, vel etiam delegatos, & quoſcunque honores, & dignitates, atque honorum & dignitatum officia cum auctoritate & poteſtate iuriſdicendi, & mero & mixto Imperio, ſtatuta municipalia condendi, iuri diuino & naturali non contraria, prout vtilitati & pacifico ſtatui expedire videritis ſubiectorum. Adhæc quoque in prædicto tuo ducatu flumina nauigabilia, & ex quibus nauigabiles fuerint portus, plageas (ſicut & nunc dinoſceris poſſidere) ripas & ripatica, necnon vectigalia, telonea auri & argenti, & metallorum omnium quæſtuum, nunc nobis & Imperio pertinentes, tibi tuisque ſucceſſoribus memoratis concedimus & donamus. Ac monetæ tam auri, quam argenti & æris cudendi, iuſti & recti ponderis, in ipſo tuo ducatu, tibi prędictiſque tuis ſucceſſoribus, præſenti priuilegio facultatem liberam indulgemus, & feuda antiqua & noua, & recta, & regalia conferendi, & infeudandi vaſallos Imperii de feudis, quæ manu vel ore, aut quocunque alio modo fuerint conferenda, & recipiendum à vaſallis Imperii fidelitatis & homagii ſacramenta, & mulctarum ſeu pœnarum compendia, & confiſcationes bonorum, & cætera quæ dicuntur regalia, in ipſo ducatu, ad tuum & prædictorum tuorum ſucceſſorum compendium volumus pertinere. Milites quoque in dicto ducatu & extra conſtituendi, & militari cingulo decorandi, & Iudices ordinarios & Notarios publicos creandi & ordinandi, ac conficiendi: filios & filias naturales, tam ſpurios quam vulgo quæſitos, ex damnabili coitu natos, legitimandi, & cum ipſis ſuper natalium defectu, & alio quolibet diſpenſandi tibi & ipſis auctoritatem & poteſtatem plenariam indulgemus. Vt tamen pro honore, quem tibi libenter adiicimus, nullum ius ſubtrahitur obedientibus vel obedituris nobis & Imperio, in eorum bonis, feudis, iura tamen Imperii remaneant ducatui ſupradicto. Volumus inſuper, quod in præmiſſis ducatu & vexilliferata ſemper maior natu ſeu ſenior ex generatione tua, ex te & ſucceſſoribus tuis legitime deſcendentibus, excluſis aliis filiis ſeu hæredibus minoribus, ſolus & in totum ſuccedat. Et propter præmiſſa omnia te pro te ipſo, & prædictis ſucceſſoribus tuis, nobis pro nobis ipſis ſucceſſoribusque noſtris homagium & debitæ fidelitatis iuramentum præſtantem, de præmiſſis ducatu & vexilliferatu, per ſceptrum (quod in manu tenemus) præſentialiter inueſtimus & infeudamus. Porro omnia & ſingula ſupradicta valere & tenere volumus & firmamus, non obſtante aliqua lege, conſuetudine, aut iure, quibus contrarium caueretur. Quibus omnibus & ſingulis, ſpecialiter & expreſſe, tanquam nominatim de illis in præſenti priuilegio fieret mentio, intendimus vt eſſe debeat derogatum, & potiſſime iuri & conſuetudini, quo & qua cauetur, ſeu cautum diceretur, quod hæres in Ducatu, Comitatu, vel Marchia, nullo modo ſuccedat, niſi ab Imperatore acquiſiuerit per inueſtituram, quantum ad caſum præſentem: in aliis vero caſibus in ſuo robore ſemper durent. Volumus tamen, quod tu & ſucceſſores tui à nobis & ſucceſſoribus noſtris, & ſacro Romano Imperio requiſitus, & requiſiti, perpetuo tenearis & teneantur, plenam & liberam obedientiam facere, & in omnibus noſtris mandatis, ſucceſſorumque noſtrorum, & ſacri Romani Imperii, libere intendere & parere, & omnia noſtra mandata obſeruare, & efficaciter adimplere iuxta poſſe, & executioni mandare. Meminit quoque noſtra ſerenitas, de prædictis ante noſtræ coronationis ſolennia tibi & prædictis tuis ſucceſſoribus priuilegium ſimile indulſiſſe. Quæ & omnia in ipſo contenta, ex certa ſcientia, & de poteſtatis plenitudine, ac de conſilio & aſſenſu proce-

ſu procerum,& Baronum Imperialis aulæ ratificamus,approbamus, & confirmamus. Statuimus etiam & mandamus,quatenus nulla ciuitas,nulla communitas,& generaliter nulla perſona, cuiuſcunque conditionis ſeu ſtatus & præeminentiæ exiſtat, huic noſtræ paginæ audeat in aliquo contra facere vel venire, ſeu ſe aut prædictos tuos ſucceſſores in aliquo moleſtare, de his quæ ſupra tibi, & eis à noſtra clementia liberaliter ſunt collata. Si quis autem temerario auſu præſumſerit contrauenire, mille marcharum auri pœnam incurrat, pro dimidia Cameræ noſtræ perſoluendam,& pro alia dimidia Cameræ dicti Ducatus & vexilliferatus, in quorum præiudicium aliquando extiterit attentatum. Quibus omnibus & ſingulis ſupradictis teſtes fuerunt infra ſcripti, videlicet Rudolphus Dux Bauariç, Princeps & patruus noſter chariſſimus, venerabilis Iacobus Epiſcopus Caſtellanus, venerabilis frater Bonifacius Epiſcopus Chironenſis, Hermannus de Lithelberg, cancellarius noſter, Henricus Dux Brunſuicenſis, Lodouicus Dux de Teeh, Albertus de Lithelberg Mareſchalcus noſter, Henricus Landgrauius Alſatiæ, Fredericus de Nuremberg, Menchardus Comes de Hortemburg, Otho Comes de Truhendingen, Iohannes Comes dictus de Claramonte, nec non nobiles viri Iacobus Sclara de Columna, Iacobus de Sabellis, ſenatores vrbis, Manfredus de Vito, Olmæ vrbis præfectus, Thebaldus de ſancto Conſtacchio. Et ad prædictorum omnium teſtimonium, & corroborationem præſentes conſcribi, & ſigilli Maieſtatis noſtræ robore iuſſimus communiri. Datum Romæ apud S. Petrum, XV. die menſis Febr. Indictione XI. anno Dominicæ incarnationis MCCCXXIIX. Regni noſtri anno XIV. Imperij vero primo.

PROVISIO FACTA VIDVAE & liberis Caſtrucii.

LODOVICVS Dei gratia, Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, nobili & magnificæ mulieri Pinæ, relictæ olim Caſtrucij Ducis Lucani, necnon nobilibus viris Valerano & Ioanni fratribus, natis quondam dicti Ducis Lucani, ſuis & Imperij fidelibus dilectis, gratiam ſuam & omne bonum. Merita probitatis præfati Caſtrucij, & grata & accepta ſeruitia per eum nobis & Imperio exhibita, & deuotionis & fidei feruor, quem ad nos ſemper habuit, fauorabiliter nos inducunt, vt nos ipſum intuitu ſpecialibus gratijs & beneficijs proſequamur, vt remuneratio præmiſſorum præſentis ætatis hominibus ſit nota, & poſteris tranſeat in exemplum. Ob quam rem ad perſonarum veſtrarum tutelam & gubernationem noſtræ mentis aciem conuertentes, vobis veſtriſq; hæredibus & ſucceſſoribus legitimis, gubernationem & cuſtodiam caſtri de Monteggiori cum fructibus & prouentibus caſtri prædicti, & omnibus pertinentijs ſuis, Imperiali auctoritate committimus, concedimus atque damus, volentes vt ex reditibus & prouentibus dicti caſtri, & prouentibus & gabellis vicariæ Petra ſanctæ, ſingulis annis quatuor millia florenorum habere & percipere debeatis in prædicti caſtri dicti Monteggiori fructibus & prouentibus computatis. Et ſi dicti caſtri Monteggiori & vicaria Petra ſanctæ prouentus & fructus ad prædictam ſummam non aſcenderent, & nunc volumus & intendimus vſq; ad completam ſummam prædictam, de Camera noſtra integraliter erogare. Si quid vero ſuperfluum vel reſiduum erit, illud totum noſtræ Cameræ reſeruatum. Et ne in prædictis fraus aliqua committatur, volumus vt fructus & prouentus caſtri prædicti de Monteggiori & vicariæ Petra ſanctæ, vicarius noſter Lucanus, qui nunc eſt, aut pro tempore erit, recolligat & conſcribat, qui ex dictis fructibus & reditibus quantitatem prædictam quatuor millium florenorum abſque dilatione aliqua vobis integraliter ſoluat. Auctoritate præſentium decernentes, vt in prædictis à Maieſtate noſtra vobis conceſſis ab aliqua perſona, loco, vel vniuerſitate pro cauſa alicuius debiti, per dictum quondam patrem veſtrum contracti non poſſitis vel valeatis aliqualiter moleſtari. Et ſi dicta quatuor millia florenorum vobis de noſtra Camera ſoluere nos contingat ſingulis annis (vt ſuperius eſt expreſſum) & non * volumus fructus & prouen-

Ad ſol. 424. 40.

tus caſtri prædicti Monteggiori, & vicariæ Petra ſanctæ prædictæ ad nos & noſtram Cameram liberè pertinere. Ad hæc quoque volentes vos & Henricum fratrem veſtrum vberioris gratiæ dono proſequi, vos, & quemlibet veſtrum, ac Henricum præfatum, auctoritate præſentium, ab omnibus angarijs, & muneribus, oneribus, functionibus, collectis, datijs, preſtantijs, obſequijs, realibus & perſonalibus, atque mixtis, imperiali auctoritate, & ex certa ſcientia liberos eſſe volumus & immunes: ab aliqua perſona, loco, vel vniuerſitate, quacunque occaſione vel cauſa grauari ſiue moleſtari minime valeatis. Non obſtantibus in præmiſſis vel aliquo præmiſſorum, aliquibus priuilegijs, gratijs, ſeu iuribus à quocunque ſub quacunq; verborum forma conceſſis, per quæ effectus huiuſmodi in aliquo valeat impediri ſeu aliqualiter retardari: quibus quantum ad præmiſſa (etiam ſi de ipſis eſſet ſpecialis mentio facienda) ex certa ſcientia derogamus. Nulli ergo hominum liceat hanc noſtræ commiſſionis & conceſſionis paginam infringere, vel ei auſu temerario contraire. Quod qui facere præſumſerit, grauem indignationem noſtram ſe nouerit incurſurum. In cuius rei teſtimonium præſentes literas fieri, & Maieſtatis noſtræ ſigilli iuſſimus munimine roborari. Datū Piſis, anno Dom. MCCCXXVIII. Indictione XII. die XVII. Decemb. Regni noſtri anno XV. Imperij vero primo.

AD EANDEM REM.

LODOVICVS Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, prouidis viris, poteſtati ſeu vicario, Rectoribus, Officialibus, conſiliariis de Petra ſancta, & ipſis vicariæ hominibus & perſonis, ſuis & imperij fidelibus dilectis, gratiam & omne bonum. Volentes nos ſpecialiter, ex certa ſcientia conceſſiſſe pro eorum ſuſtentatione, Duciſſæ collaterali & filijs olim Lucani Ducis, gabellas dictæ terræ Petra ſanctæ, & vicariæ ipſius, vſque in quantitatem florenorum quatuor millium auri annuatim: & intellecto, aliquos impedire conari, ac etiam dictas gabellas intercipi, & fraudari, & alias dictis gabellis abuti, in detractionem iuris Duciſſæ & filiorum prædictorum, & non intendentes nec volentes contra noſtram permiſſionem talia acceptari, vobis & vniuerſitati veſtræ, cæteriſque de vicaria prędicta, & alijs præſentes literas inſpecturis, per hæc ſcripta ſtricte committimus & mandamus ſub pœna indignationis noſtræ gratiæ, & quinquaginta marcharum argenti, pro quolibet, & qualibet vice, qua fuit contra factum, pro dimidia fiſco noſtro, & pro alia dimidia paſſo iniuriam applicanda, quatenus de dictis gabellis dictæ Duciſſæ, cum filiis Lucani Ducis, ipſorumque nunciis & procuratoribus iuxta præmiſſa noſtra pure, integre reſpondeatis, & liberè ipſas gabellas non fraudando, nec fraudari faciendo, conſentiendo, vel permittendo: & fraudatores ipſarum impedientes, & interceptores iuris & facti remediis reprimendo & ſtricte arcendo, cum coercione qualibet refrenando, ſic quod dicta Duciſſa & filii dictis gabellis nullatenus decipi valeant, vel fraudari, turbari, inquietari, vel moleſtari, quoquo modo directe vel indirecte aliquo colore quæſito, vt noſtra promiſſio firma prodiret, nullo mandato, præcepto vel inquiſitione, prohibitione, comminatione, vel inhibitione, ſeu ſequeſtratione Lucani vicarii vel Rectoris, ſeu alterius in aliquo obſtitura. Quæ omnia in præſenti & futuro caſſamus & irritamus, & in ipſius Duciſſæ & filiorum & iuris ipſius præiudicium volumus non valere vſque ad noſtræ beneplacitum voluntatis, quod dicti nobis & Imperio fideles extant. In quorum certitudinem, prædictorum euidens teſtimonium, præſentes literas fieri iuſſimus noſtro ſigillo muniri. Datæ Piſis die X. menſis April. XII. Indictionis. Regni noſtri anno XV. Imperii noſtri ſecundo.

FINIS.